



1615



Specula.
De Inventarium
Parochia Ingraves.
feris

WIMBP
Opelo

1991 St I

L-694/73-St.



REVERENDISSIMO AC ILLV-
STRISS. PRINCIPI AC DOM. DOM. IACOBO

Fuggero, Episcopo Constantiensi electo, confirmato, consecrato. Augia
diuitis Domino, &c. Principi suo clementissimo.

DLatonis consiliū est, Pontifex R.^{me}, Prin-
ceps Ill.^{me}, in quibuscunq; reb. nō vulgari
amplectenda esse, sed qua meliorib. selecta,
hac verò estimanda, amanda, & retinen-
da. Quod consiliū uti in omnib. ex vero est, & ex p-
bato: ita cum primis in selectione librorum. Sic multi
sunt, qui id sequentes, p̄ficiunt: sed plures, qui negli-
gentes, discunt semper, neq; unquā tamē ad scientiam
veri solidē pueniunt. Quæ res in ijs, qui docent, casum
habet laborem: in ijs, qui docentur, nullum emolument-
um, quin & opinione grauius damnum, in rerum
presertim sacrarum tractatione, ex qua profectus
pendet vel neglectus virtutis & salutis.

Perpenderunt hoc graues aliqui & docti viri, vi-
derūt q̄ enarrationum harum Pauli de Palacio exem-
pla nulla superesse: Lectoribus tamen suis selectissimas
dapes animis pascēdis ponere. Statuerunt ergo com-
mentarios hosce optimē sanē (loquar cum Poeta) tor-
natos incudi reddere: ut Germani plures ijs uti frui,
Cōcionatores promptius se instruere, auditores aptius
formare ad virtutē et Christi imitationē possint. Atq;
hac causa fuit, cur ego Enarrationes has recudere vo-

merim, ut quia posse non unius promouere meum, sed
plurimum tantum bonum. Editionem autem hanc mea
offerre R^{me}. V. Celsit. mihi visum, ut in numero a-
liorū, qui Episcopalem gratulantur honore, ego quoq;
non vacuis omnino manibus venirem: nō verbis solū
et votis longissimā salutem dicerē, sed, libro hoc dela-
to simul seruū me C. V. obsequitissimū addicerem, si-
mul ipsi libro Patronum apud bonos, apud improbos
Vindicem, conciliarem. Debeatur equidem Euan-
gelium in his partibus cura cōmissa Pontifici: debeatur
non alijs fidei explicatio, quā magni fidei in Imperio
Romano Censori.

Ferunt Alexandrum Mag. suo semper in sinu Ho-
merū gestasse, neq; diem p̄terlabi passum esse, quo non
aliquid inde utilitatis depromeret. Similiter factitasse
S. Dominicum, cum S. Matth. Euangeliorum vo-
lumine legimus. Habet C. V. S. Matth. hic iuxta et
Palacium maiore Homero, nō Deorum vanorum, sed
Christi vatem. Habent per Celsit. V^{ram} alij, ut nō pi-
geat eos Alexandrum referre, aut potius vestigij S.
Dominici sanctiorib. insistere. Sic Authorem hunc
præstantissimum sibi facere familiarem. Precor ut
R^{ma} Vestra C. felix viuat, valet; et me Clientulum
suum, quæso, foueat.

Reuerend. Cels. Vestra

Seruus humillimus,

Nicolaus Kalt.

SERE-



SERENISSIMO PRIN-
CIPi ET CARDINALI AVGVSTIS-
SIMO, HENRICO, MAXIMI RE-
gis Emmanuelis filio, &c.

PAVLVS DE PALACIO
S. D.



*Onsecraueram olim Celsitudini tue, Pontifex & Prin-
ceps Augustissime, primum ingenij mei specimen, id
est Scholia, quæ mihi in Caietani Summam edere, &
in lucem proferre mandasti. Opus quidem illud ex-
iguum, sed profectò nec ingratum, nec inutile. En nunc
verum prodeò, longius multò difficiliusq; opus, Commentaria scilicet in
D. Matthæum C. tua consecraturus. In quibus, omnia ferè, quæ sum-
mis ingenijs, exquisitaq; doctrina Theologi in D. Matthæum scripse-
runt collegi. Quibus ea, quæ mihi multum, diuq; cogitanti, noua oc-
currerunt, adieci, atque ita opus composui, non spernenda, vt spero,
utilitatis. Id verò, Celsit. tue multis nominibus erat dedicandum.
Primum, quòd omnia mea, imò, imò & me ipsum, me tibi debere,
nemo est, qui possit ignorare, si me cognouerit. Deinde, cui debetur
Euangelii enarratio, nisi illi cui est in vniuerso hoc regno Euangelii cu-
ra comissa? id est: Cui fidei explicatio debetur, nisi summo Fidei
Censori? Imò verò cui potius erant nuncupandi Commentarij in E-
uangelium, quàm C. tue, in quo adeo Euangelica vita resplendet? Docet
Matthæus Christianas virtutes, at quis est inter nostros aut Pontifices, qui*

est tam præclare & operè præstet, & exemplo commonstret? Vt videri Deus
possit, tibi vni, omnia Principis, simul & Pontificis insignia & ornamenta
impertiri voluisse. De quibus inuitus taceo, malo enim, inter eos qui mo-
dò viuunt, tuarum maximarum, clarissimarumq; virtutem parcissimus
laudator, quàm inter posteros blandus assentator videri. Suscipiat
ergo Cels. tua, Opus hoc nostrum, ea animi serenitate
& benignitate, qua quæ pia sunt, suscipe-
re solet, & me ex clientibus tuis mi-
nimum, vt solet, fouere ne
desinat.

Conimbricæ Nonis Iunij, M. D. LXIV.



ARGV.



ARGVMENTVM AD LECTOREM, IN QVO OPERIS RATIO MONSTRATVR.



VM Salmanticae Philosophiam profiterer, erat mihi semper in ore Plato, Aristoteles, Gallenus, cæteriq; Philosophi. Ea enim ratione discipulorum & frequētiam & gratiam demereri me posse credebar. Tetigit interim animum religio quædam. Quid? Semper Aristotelem velut crambē repetam? Num quamné me ad studia priora reuocabo? Placuit hæc cogitanti, omnem studiorum meorum alacritatem D. Matthæo consecrare. Excutio diuites illas Salmanticenses bibliothecas, Congrego plusquam viginti Aucthores: vnde sanam intelligentiam, & puram D. Matthæi lucem haurirem. Incipio legere, & quæ videbantur selectiora chartis commendare. Procedit Opus, primū rude, & impositum. Placuit postea meliore ordine cæptum opus absoluerē. Vt scilicet quoduis Euangelij caput in certas partes distribuerem, & sigillatim: Primū, quæ Sancti prælatius scripssissent: demum quæ ego magno labore inuenissem, afferrem. Placuit verò Auctorum dicta in vnum Tomum, nostra in alterum congerere. Damus nunc nostra, daturi postea quæ Sancti scripserunt. Habet Lector institutū nostrum. Quam verò labor hic utilis sit futurus, fidus testis tēpus erit. Sed si diuinare licet, multæ sunt rationes, quæ bene sperare iubeant: pauca, quæ animū despondere cogāt. Primū n. (vt ceteras taceam) de his sermo sit, qui concionādo populum docent: quis tam

eus est. qui nō videat, à quantis laboribus labor iste noster eos li-
beret? In singulis enim cōcionibus: multi sunt illis euoluendi li-
bri: vt vnā aut alteram rem insignem inueniant, quibus veluti
gemmis concionē illustrent. At in hoc Opere, omnia parata re-
perient, omnia sunt ad manū, diues mensa exposita est. Deuora-
mus nos hoc legēdi tedium, nec dubito, quin lectissima quæ-
que ex his quæ ab alijs scripta sunt, in hoc Commētarios ego trās-
fuderim. Est igitur liber hic pluriū librorū loco: si non omnibus
studiosis, certē pauperibus iter facturis, & occupatis: quibus aut
nō vacat, aut non licet plures libros, vel habere, vel legere. Iam
verò quæ nos ex diutissima & intentissima meditatione aliorum
Scriptorum dictis adiecimus, nō minimo commodo cōcionato-
bus futura speramus. Tot enim viri & doctissimi & grauissimi
& nostra viderunt, examinarūt, & probarunt, vt vix credā nō
omnibus placitura, quæ illorum tam grauib. iudicijs tā opere
placuerūt. Imò verò (liceat enim audacter vera loqui) tot viri, &
sanctitate, & eruditione clarissimi, quotidiano velut conuitio,
huius à me libri editionē efflagitarunt, aut extorserunt potus: vt
stultus videri non possim, si opus hoc, multis cōmodo & volu-
ptati futurū sperem. Præsertim cū sumū à me studium ad-
hibitū sit: vt nostrahæc omnino consentirent cum sanctissima
nostra Religione, quā sancta Ecclesia Romana & seruat, & docet.
Plus enim quā duodecim viri acerrimo iudicio, & singulari eru-
ditione præstātes, opus nostrum lacefferūt, perlustrarunt: iterū
atq; iterum accuratē legerunt: & Christo gratia, vno eodemq;
cōsensu illud approbarūt. Sicubi verò lapsus iūm, (quæ humana
in scitia est) errati veniā supplex precor. Et me, ac mea Romanæ
Ecclesiæ, & doctis iudicijs libentissimè submitto. Deū igitur Op-
ti. Max. precor, vt sicut opus hoc maximo labore, incredibilī di-
ligentiæ, summa animi intentione absolutum est: ita & Christi
gloriæ seruiat, & magnam Lectoribus vtilitatem afferat, Amen.

*Concessa est facultas, ab Inquisitore & Ordina-
rio, vt hoc Opus excuderetur.*

PAVLI DE PALACIO
IN EVANGELIVM IESV
CHRISTI, SECVNDVM

Matthæum, Proœmium.



ACRI huius libri titulus est, EVANGELIVM secundum Matthæum, vt Græci codices habent. Porro Grammatici docent, Euangelium significare letum nuncium: licet asserant, significare etiã ea munera, quæ foelicia nuncia afferenti dari solebant: & ea sacrificia, quæ pro letis nuncijs dijs suis, antiquitas offerebat. Hoc loco planum est Euangelium accipi, pro nuncio leto, sicut & Apostoli hoc verbo sepe vsi sunt. Reliquū igitur est videre quodnā hoc nunciū sit adeo foelix, & faustū: vt per antonomasiā Euangelū dici meruerit. At quia res & gratissima, & huius libri radix solidissima est, idcirco mihi explicanda altius erit.

Creatus est homo in bonis omnibus quæ & illum à Deo recipere, & Deum illi donare decebat. Creatus est itaque in gratia, & ideo deiformis, vnusque cum Deo spiritus. Id enim arbitror esse, quod in Genesi dicitur: Ad imaginem & similitudinem suam creauit eos: quasi diceret: Deos quosdam similes sibi fecit. Creatus igitur Adam, & reliqui in eo homines, amici Dei, filij Dei, hæredes Dei, mundi domini, dii quidam: nihil igitur erat illis aduersum, nihil eos affligere aut turbare poterat. Reges enim erant, quibus omnia fere subdebantur ad libitum. Nihil illis necessariæ sapientiæ deerat (ignorantia siquidem illa peccati poena est: iuxta Sapientis dictum: Error & tenebræ peccatoribus sunt concreatæ.) Nihil illis bonitatis deerat, vt decebat eos, qui domini erant rerum valde bonarum. Nihil habebant in corpore aut debile, aut deforme: vt quos Deus suis fecisset manibus, & quos si ipsa natura fecisset tales fecisset: erat enim tunc recens, ac ideo valentissima. Ad imaginem ergo suam creauit eos, quia Deos quosdam in terra produxit.

Sed hanc tantam foelicitatem, has tantas diuitias solum peccatum potuit absorbere, & exhaurire. Deus igitur ille terræ, in tanto honore cum esset, non intellexit, factus iumentum est. Decidit ergo rex ille, mundi Dominus, Deus terræ: decidit in eam quam solus Deus recensere potest calamitatem & miseriam. Amicus, inimicus factus est rex cœli & terræ, seruus factus est peccati & demonis: sapientis imus ille, iumentum insipiens factus est: hæres futurus cœli, hæres fit inferni, vbi eas exsoluat pœnas, quas in cœlo erat habiturus delicias.

1. Cor. 6.

Gen. 1.
Ita Cirill9.

Psal. 8.

Eccles. 11.

Psal. 48.

Et planè sicut diabolus pulsus è cælo fuerat in infernum: ita & homo expellitur è paradiso, in terram quam habitamus, quæ post peccatum infernus quidam est: aut certè sepulchrum est hominum, qui ex paradiso, vt mortui eiekti sunt. Eijciuntur mortui è domo in sepulturas: ita eiekti sunt homines, è paradiso in hunc mundum. Vt iam quæri nobis non liceat, cur tot in hoc seculo nos mala premant? sanè premunt, quia in sepulchro, imò in quodam inferno sumus.

Neque fuere contenti homines senèl peccasse, ac in tot mala decidisse, addunt peccata, peccare pergunt, corrumpit omnis caro viam suam, omnes sicut oues errauerunt, corrupti sunt, abominabiles facti sunt, non erat qui faceret bonum, non erat vsque ad vnum. Demum conclusa erant omnia sub peccato. Crescebat homini indies in intellectu tanta ignorantia, vt insipiens diceret: Non est Deus: & ex sapientibus plurimi pro dijs colerent volucres, serpentes, quadrupedes. Crescebat in voluntate viciorum phalanx: sensus enim & voluntas hominis ad malum prona erant ab adolescentia. Sed quod erat omnium malorum radix, crescebat cupiditas, quam Theologi fomitem: Paulus hominem veterem, hominem peccati, carnem, Adam terrenum nominat. Hoc iugo domabat diabolus homines. Hoc erat sceptrum exactoris de quo meminit Isaia. 9. Isaia.

Quo verò crescebat in homine culpa, crescebat in Deo indignatio & ira: adeo vt diceret, tactus dolore cordis intrinsecus: Pœnitent me fecisse hominem: & ita seuebat Dominus, vt Deus ultionum diceretur, & frequenter in hæc verba prorumperet: Num super his tacebo, super his non visitabo, super his non indignabor, aut super gente huiusmodi non vlsciscetur anima mea? Ecce furor meus & indignatio mea constatur super locum istum, super viros & super iumenta, &c.

Iam vbi Deus erat irritatior, hoc & angeli erant hominibus magis infensi. Cælum firmissimis seris clausum erat ne pateret ascensus ad illud. Rursumque adeo erat oclusum, vt mandaret Dominus nubibus, ne largius super genus hominum diuina pluerunt auxilia. Cælum ergo erat æneum, ne coelestia ad nos venire, nisi difficile possent. Erat chaos firmatum, ne ex nostris ad coelestè, neue ex illis ad nos plenum commercium esset.

Quod si hic erat coelestium status, iam expende, qualis terræ etiam esset? omnia erant plena peccatis & peccatoribus, idolis & demonibus. Luxit & elanguit terra, confusus est libanus & obsorduit, & factus est Saron sicut desertum. Gladius Domini inebriatus erat sanguine, incrassatus erat adipe agnorum & hircorum, de sanguine medullatorum & arietum. In domibus orientabantur spine & vritice & paliurus in munitionibus eius. Fortebat mundus vt Sodoma, & ex eo fumus & clamor ascēdebat sicut Sodomorū. Erat orbis, regio umbræ

ymbræ mortis, regio tenebrarū. Et v: nihil deesset infœlicitati, & miseriæ: erat Isaïæ 9.
via in infernum ampla, cunctis trita. Dilatauit infernus sine numero animam Isaïæ 5.
suam, & aperuit os sine termino. At via virtutis, via iustitiæ, nulla compare-
bat. Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per semitam, irritum factum est pa- Isaïæ 33.
clum. proiecit Dominus ciuitates, non reputauit homines. Erat ergo totus or- Psal. 101
bis plenus tenebris, plenus iumentis, plenus compeditis, plenus filijs interem-
ptorum à dæmone. Hæc erat miseranda seculi facies.

Aderant nihilominus Philosophi profitentes, se ad fœlicitatem suos audi- Matth. 13.
tores proueluros: sed quid facerent cæci cæcos ducentes, nisi cum cæcis in fo-
ueam caderet.

Vnicum erat confugium, lex illa vetus, quæ cum lex Dei esset, videbatur Rom. 58.
opem tantis malis allatura. At vero illa tam illustris lex subintrauit: vt abunda- Roman. 7.
rent peccata, non quod illa mala esset, imò lex spiritalis erat: at erant homines
carnales & venundati sub peccato, & propterea quod lex illa vetabat, maiore Roman. 8.
desiderio cupiebant, & in contrarium eius ferebantur effrænes: & cum lex
non haberet in se, nec præstaret vires cultoribus suis ad sui obseruationem, ho-
mines cupiditate sua irritati, & à lege non adiuti in peiora labebantur. Ideo Roman. 7.
enim lex dicebatur infirma & egena, & quod neminem posset ad perfectum Hebr. 7.
adducere, vt quæ ymbræ esset, non ipsa rei veritas. Iam nulla erant veteribus Hebr. 8.
Iudeis sacramenta: quæ gratiam animæ tribuerent, quæ lumen inferrent intel- Concil.
lectui, quæ ignem supponerent appetitui: tota versabatur lex vetus in quibus- Florenti-
dam iustificationibus & culturis, non animæ, sed carnis. Impossibile enim est Hebr. 9.
sanguine hircorum aut taurorum auferri peccata. Hebræ. 10.

Hæc cum agnoscerent pauculi illi, qui tunc erant iusti, terram lachrymis ri-
gabant: aerem gemitibus replebant, cælum clamoribus pulsabant: vt misericors Gene. 49.
Deus iam tandem tantæ miseriæ opem ferret. Iacob dicebat: Salutare tuum Psal. 66.
expectabo Domine. Dauid dicebat: Deus misereatur nostri, & benedicat no- Psal. 84.
bis. & rursus: Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum. Psal. 79.
da nobis. & iterū: Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Beniamin Isaïæ 16.
& Manasse, excita potenti in tuam & veni, vt saluos facias nos. Isaïas di- Isaïæ 64.
cebat: Emitte agnum Domine, dominatorem terræ, de petra deserti ad montē
filie Sion. Et iterum: Vtinam disrumperes cœlos, & descenderes, Ieremiās in-
stabat, vt fideles sui temporis dicerent: Salua domine populum tuum, reliquias Ierem. 1.
Israel. Stultus fuero si cuncta Prophetarum desideria & omnes eorum cla-
mores recensere velim. Id adduxisse satis est, quod Salomon pro ecclesia Can-
ticum cōcinnauit, cuius primi capitis prima verba, & vltimi capitis prima etiā
verba, immensum sui seruatoris proferunt desiderium. Canticū ita incipit. Oseu-
letur me osculo oris sui. ita vero finit: Quis mihi det te fratrem meum, &c.

Cant. 1.
Cant. vlti.

Iam mecū lector cogita, si his tantis desiderijs, si hominibus tanta miseria
 Isaia. 9. plenis, aliquis voce excelsa inclamaret: O miseri hactenus mortales, ô viri ha-
 Psal. 93. bitantes in Sodomis, & in regione umbræ mortis, ô vos omnes qui in inferno
 paulominus habitatis, latum nuncium vobis affero, felix nuncium. Veni Ser-
 uator, adduxit secum omnia bona, depellet vestra omnia mala. An non tibi
 videtur letissima hæc annunciatio? an non videtur nuncium, quod solum Euā-
 gelij nomine dignum sit? an non hoc tale nuncium fuit, quale nec ante, nec
 postea simile audiet orbis? Hoc igitur est nuncium quod Matthæus Sacer, libro
 Sacro hominibus recenset. Hoc est Evangelium quod Matth. enarrat. Idcirco
 meritissimè librum suum, EVANGELIVM nominavit.

Porro totius Evangelij summa hæc est: Deus de cælo descendit, charitate
 Iere. 31. perpetua ductus, miserans nostri, carnem nostram sibi copulavit: ac ita homi-
 nes ex inimicis Dei, amici facti sumus. Cum inimici essemus, inquit, reconcilia-
 Roman. 5. ti sumus per mortem Filij eius. Ex iumentis facti sumus filij, ipse enim spiritus
 Roman. 8. testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Ex heredibus inferni,
 Roman. 5. hæredes cæli facti sumus. Si enim filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, & co-
 hæredes Christi. Factum denique est per Christum ut ubi abundavit delictum,
 superabundaret & gratia, ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gra-
 tia regnet per iustitiam, in vitam æternam, per Christum.

Hæc ô lector, au lis ita generatim collecta, eadem audi aliquāto letius ex-
 t Corin. 15. plicata. Sicut peccante Adam, omnes peccauimus, & illo moriente, omnes nos
 mortui sumus (mors enim in omnes pertransit) ita & carne nostra Verbo
 Dei copulata, in Christo sumus omnes, Christiani. Sumus enim facti eius mem-
 Coloss. 2. bra. Ac ideo in eo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes suscita-
 Verba sūt ti sumus. Eius igitur sanguis (quantum ex se erat) iam mundavit nostra delicta:
 Leon. 1. pa. eius mors & pœnæ, ex se, pœnas delictis nostris debitas exoluerunt: illo igitur
 episco. 95 Dei amico, nos sumus amici, quæ illi conueniunt (iuxta modum nostrum) con-
 ueniunt & nobis. Quid amplius videbatur optandum? sanè nihil.

Sed audi. Cōstituit hic Seruator septem in ecclesia sua fontes, gratiæ plenos,
 1 ut nemo sit, qui gratiam Dei cupiat, qui lucem Dei optet, qui iustitiam Dei de-
 Isaia. 12. sideret: qui non facile ex hisce fontibus haurire possit si velit. Haurietis, inquit
 Isaia. 55. aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, idque non magno sumptu, aut la-
 bore. Omnes sitientes venite ad aquas, & qui nō habetis argentum venite, &c.
 Concilio Certè in baptismo ut filius Dei efficiaris, id vnum requiritur, ut peccata quæ
 Triditino fecisti non tibi placeant, sed odio aliquo prosequaris: quàm vili pretio, quanta
 Con. Flo. gratia comparatur in pœnitentia id requiritur, ut doleas commissa fugiturus
 Isaia. 25 committenda. O immensus opes! ô cœlestes diuitias! quid verò memorem fon-
 tem gratiarum Eucharistiam: ubi Dominus omnibus populis facit conuiuium,

conui-

conuiuia pinguium, medullatorum. Taceo reliqua.

Et solum Christus sacros septem Sacramentorum fontes instituit in ecclesia sua: voluit etiam mille alios fonticulos esse qui gratiā quadantenus proferrunt, videlicet aquam benedictam, Crucem sacram, orationem Dominicam: & alia multa quæ ecclesia ex Christi autoritate fundauit. Vt nihil aliud nunc videatur ecclesia quam terra aquis refertissima, quæ ultra vberes torrētes aquarum, scaturiginibus vndique manat: ita ecclesia vndique gratiam exhibet cunctis. Addidit Dominus benefacere nobis. Theologiam cœlestem reliquit in quatuor Euangelij & suorum Apostolorum epistolis, vt impleretur prophetia: *Isai. 11.* Impleta est terra scientia Domini, quæ quidem scientia non est ambigiosa, nō velata figuris, non de errore suspecta: sed in his quæ salutis necessaria sunt, adeo planam ostendit viam: vt nec cæcus possit errare eam. Vt vaticinium *Isaiæ 35.* impleteretur: In cubilibus, inquit, vbi habitabant dracones (dæmones scilicet qui habitabant in templis idolorum) orietur viror iunci & calami (adeo omnia erūt aquis gratia plena) & erit ibi semita, & via: Via sancta vocabitur. (Quid enim sanctius Dei & proximi dilectione quæ via Christiana est?) erit vobis *Ierem. 31.* directa via, vt stulti non errent per eam. Et Ieremias canit: In fletu venient, & in misericordia reducam eos, & adducam eos, per torrentes aquarum, in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater. Addidit Dominus, vt misericordias cumlaret. Præstitit se nobis viuum & efficax totius iustitiæ exemplum. Vt si quod à cunctis mortalibus virtutum Specimen præbitum est, multo luculentius in Christo resplenderet: ideo enim doctor iustitiæ fuerat decantatus. Erunt, inquit *Isa. 30.* oculi tui videntes præceptorem tuum. Non dixit: *Isai. 35.* Sole audient aures, sed videbunt oculi tui. Vnde & *Isa.* dicit: Ipse videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri, quia videlicet iustitia & sanctitas quæ in cœlo est, eadem ab hominibus in terra visa est, in facie scilicet Christi: vt Paulus dicit. Nec his Dominus contentus, hominem nostrum veterem debilitauit, imò ligauit & crucifixit. Dicit Paulus: Hoc scientes quod vetus homo noster simul cum eo crucifixus est: videlicet, quia tam copiose gratiam in corda suorum effudit, vt iam non regnet peccatum in nostro mortali corpore; imo potius regnet Christus, quia iam non sumus sub lege, quæ erat virtus peccati, id est, irritamētū nostræ cupiditatis. Sed sumus sub gratia, quæ potentius inclināt nos ad sanctitatem, quam cupiditas ad iniquitatem. Sentiunt fere viri sanctissimi vim spiritus sancti, tam vehementem, vt cupiditatis vires aut non sentiant aut leuiter sentiant: quia iuxta Apostolum, lex spiritus vitæ in Christo, liberat eos à lege, à tyrannide, à sceptro cupiditatis, peccati & mortis. Adiecit & aliud suæ omnipotentie iudicium, fugauit dæmonem olim mundi rectorem & principem. Ita enim ipse dixit: Nunc iudicium est mundi, nunc

- princeps huius mundi eijciatur foras. Erat demum fortis ille armatus, qui custodiebat atrium suum & in pace tenebat omnia sua. At cum potentior Christus superuenit, vicit eum. Vniuersaeque eius arma quibus ille fidebat, abstulit. Arma enim sua erant, hominum ignorantia, homo vetus, (caro scilicet nostra,) & vitia quibus homines sordidi erant. Ita planè intelligit, qui antiquas legit historias. Vbi enim terrarum non erant idola, demonumque delubra? Vbi non erant diuinationes, & tripodum responsa? Quàm verò nunc his terra vacua sit, nemo est qui ignoret. Fateor, demones etiam nunc rabiem suam contra pios exercere: sed eam muliercule & homunciones retundunt, & contemnunt. Si quidem ad nominis Iesu sonitum, multae demonum myriades terga vertunt, & fugiunt. Nec his factis destitit. Ascendit in cœlum, ibi interpellat pro nobis. Vbi nec de interpellantis affectu dubites, siquidem sanguinem & vitam pro nobis effudit. Nec de obtinendis his quæ rogarit, dubitare licet: si enim terra exauditus est pro sua reuerentia, quantò vehemētius exaudietur in cœlo? Introiuit, inquit Paulus, in cœlum, (vera rerum omnium sancta) ut appareat nunc vultui Dei pro nobis, & sicut Pontifex vetus, sanguinem ferens cum introibat in sancta, Deum placabat. Ita Pontifex noster, non brutum sanguinem, sed diuinum (id est suum) ferens in cœlum, multo magis Deum placabit. Rectè Paulus: Christus est quem Deus proposuit propitiatorium per fidem in sanguine ipsius, videlicet ut omnis qui haberet fidem passionis Christi, inciperet Deum sibi habere propitium, nisi culpa mortalis impediatur. Videri cuique poterat his à Christo gestis, nihil iam reliquum esse faciendum. Cumulauit Dominus hæc omnia dona. Effudit in suos spiritum sanctum abundè: quo miraculo attonitus debuerat mundus reddi. Veniente enim spiritu hoc veniunt virtutes, quas Theologi Theologicas vocant: veniunt etiam virtutes aliæ morales infuse: veniebant olim innumera dona, linguarum, prophetiæ, interpretationum & reliqua. Quid? veniente spiritu sancto venit tota trinitas in animam. Ut verum sit domini promissum: Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus. Iam si animam deo & diuinis donis plenam inspicias, videbis completum id quod olim dixit Isaias: Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me. (Videlicet quia induit animam ipsam diuinitate) quasi sponsum decoratum corona, & sponsam ornatam monilibus suis. (Virtutes siquidem & dona infusa, sunt monilia & corona sponzorū.) Id quod etiam Ieremias prædixit: Rursum (inquit deus) edificabo te, & edificaberis, adhuc ornaberis tympanis tuis, virgo filia Israel. & infra: Erit anima tua, sicut hortus irriguus, & ultra non esuriet. Tympana enim virtutes sunt, quibus deus placatur. Eademque sunt pulcherrimæ arbores animæ nostræ, quibus melius anima conscribitur: quā paradi-

paradisus olim fuit confitus arboribus suis. Demum si animam ita ornatam spectare liceret, videres quàm verè sponsus in Canticis eam laudet, dicens: Hortus conclusus, fons signatus: emissiones tuæ paradisus, &c. Et planè cum ego animaduerto eas blanditias, eas dulcedines quas piæ animæ sentiunt, illos suos vehementes amores, non possum non obstupescere, sentiens Deum velut amore captivum, velut depercutientem animas nostras.

Cantic. 4.

Igitur per Christum non solum peccata ablata sunt, non solum tenebræ à terra disparuerunt, non solum demon fugatus est, non solum caro nostra est debilitata: sed etiam opes diuinæ in animas nostras effusa. Imò (ò rem stupendam) ipse deus nostri amans, in animas nostras effusus est. En tibi quam letum nuncium per Matthæum offertur. Scilicet ò mortalium ignorantiam, ingratitude- nem, & stupiditatem: ad hæc omnia conuiuemus. Non æstimamus has opes, non curamus Evangelium, non agimus gratias tantæ Christi dignationi, tanto dei erga nos amoris. Imò nec tanta cognoscimus in nos bona collata. Erat Ioseph rex Aegypti, in eius manu erant omnia Aegyptiaca bona, at id eius fratres non agnoscebant, & ideo fame peribant. Ita planè Christus, Ioseph noster, omnia bona in manu habet. Nos verò nec nouimus, nec curamus, & paupertate summa premimur. Planè similes sumus Iudæis illis, contra quos Rex Cyrus venerat, & grandi penuria affligerat. At dominus Cyrum fugauerat, & exterorum ver- terat castra, idque ignorabant Iudæi. Erant hostium castra vacua, diuitijs re- fertissima, interim Iudæi extrema affliguntur inopia: ita & nos opprimeba- mur ab hostibus inferni, fugauit dominus hostes, magna in eorum castris nobis bona parauit, sed nos esurimus. Utinam sicut tunc, ita & nunc veniant paupe- res aliqui & claudi, qui ad portam ciuitatis eleemosynam petant, vt mysteriũ Euangelij, eiusque diuitias nobis exponant. Pauperes hi, prædicatores sunt, qui nisi pauperes spiritu sint, & ex lucta cum Iacob redditi claudi, & extra portam ciuitatis, improprium Christi portarint à domino eleemosynas pe- tentes, idonei non erunt, qui dignè mysterium hoc nobis annuncient.

Astorũ 2.

Gene. 44.

4. Reg. 7.

4. Reg. 7.

Matth. 5.

Gene. 33.

Hebræ. 13.

Finiam si hoc vnicum adiecero: Cum audis ò Christiane, Christum, non re intelligas simplicem, vt cum audis Alexandrum, aut Iulium, aut Octavianum. Sed intellige prius te ipsum dei inimicum, tantum non demonem effectum, omnibus scilicet malis refertissimum. Tunc intellige Christum, qui te amicum deo effecit, tantumque non deum omnibus scilicet bonis cumulatisimum. Ha- stenus de voce & mysterio Euangelij.

Quæri hic solet, an hoc Matthæi Euangelium Hebraicè scriptum sit? & quidem nonnulli asserunt Græcè à Matt. conscriptum, non Hebraicè. Afferunt rationes. Altera est: Quia Matt. c. 1. dicit, Vocabitur Emmanuel, id est, nobiscum deus. At si Hebraicè scripsisset non erat necesse id interpretari, imò esset inter- pretari

P. DE PAL. PRO OEM. IN MATT.

pretari idem per idem. Posterior est, quia cap. 27. interpretatur Matth. illam, vocem domini, Eli, Eli, quod est, inquit, deus meus, deus meus. At non erat declaranda vox Hebræa, per se ipsam. Porro contraria sententia verissima est. Si ne dubio Matth. Hebraicè scripsit. Afferit id Hieronym. in vita Matth. August. in lib. 1. de Consensu Euangel. cap. 2. & libro 2. cap. 66. Chrysost. homilia in Matth. 1. Theophyl. in præfatione super Matth. Euth. etiam eo: & Christianus Druthmar. in prologo Matth. Adde Simonem Cassiam. lib. 1. c. 5. Agnoscit & Valla in Annot. super Matt. Iam si argumenta illa in contrarium adducta quidpiam probarent: probarent etiam Genesim non fuisse Hebraicè descriptam. Sic enim habetur c. 31. Appellatum est nomen eius Galaad, id est, tumulus testis, siue aceruus testimonij. & Exo. 16. Manhu, quod significat, quid est hoc? Neque verò argumenta sunt nimis difficilis expéditionis. Cum enim vocabulum Emmanuel constet ex tribus dictionibus quarum ultima est, el: & hæc Hebræis significet tum Deum, tum fortem, tum etiam istum, qui audiebat Hebræum Emmanuel, poterat intelligere, nobiscum Deus, nobiscum fortis, aut nobiscum iste. Quid ergo absurdi fuerat, Matth. nomen multa significans, explicasse per vocabulum Adonai, aut Iehouah, quod Deum tantum significaret? Quod ipsum in illo Domini clamore contingere poterat, licet & hic alia ratio sit. Cum enim ex viris doctis, quibus suffragantur vetusta exemplaria, Dominus clamauerit non Hebraicè pure, sed Caldaicè, nihil erat ineptum Matthæum clamorem Caldaicè prolatus, Hebraicè explicauisse. Ita enim clamauit, Eli, Eli, lama Sabagtani, quod Caldaicum ita Hebræe explicatur, Eli eli lama hazabtani.



PAVLI DE PALACIO,
IN SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM SECVNDVM

Matthæum, enarrationes præcla-
rissimæ.

CAPVT I.

Liber generationis, &c.



VM LECTOR, audis, Liber generationis Chri-
sti: tuos oculos surrige, & intellige, quòd sic
Moses edidit librum, quo mudi, cœli, & terræ,
auium, piscium, plantarum, animalium, & tan-
dem hominis genesim recēsit, quo libro, ve-
teris mundi generatio continetur: ita & Mat-
thæus hoc libro, noui cuiusdam orbis, nouæ
creaturæ, nouæ Ecclesiæ, nouæ legis, noui Pōntificis, nouorum
Apostolorum, nouarum virtutum, & tandem nouorum ho-
minum generationem recensere contendit. Ita dictum fuerat à
Deo per Isaïam: Ecce ego creo cœlos novos, & terram nouam;
& non erunt in memoria priora: non ascendent super cor, sed
gaudebitis & exultabitis in sēpiternū, in his quæ ego creo. Qui-
bus verbis significatum est mundum hunc nouum, quàm anti-
quus, futurum maiorem: vt antiquus nouo collatus nō hominū
sit memoria dignus:

Isai. 65.

Et equidem liber quo Moses totius mundi generationem
complectitur, ab ipso Mose, Liber generationis Adam, vocatus
est. Quia videlicet quæ mundi ambitu continentur, Adæ gratia
facta sunt: vt cum Regi regia præparatur: ita Euangelista Mat-
thæus, librum quo mundi cœlestis ac Diuini nouum ortum de-
scribit, Librum generationis Christi nominauit, quia videlicet;
noua Ecclesia, noui Apostoli, & denum quicquid nouum, no-
uus mundus complectitur, Christi regis noui gratia conditū est.

Gene. 3.

Planè Apostolus habet: In Christo omnia sunt condita.
& item: Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, quæ verba
tamen de Christi Diuinitate intelligantur, aliquanto tamē sub-
limius de Christo homine intelligi credo. Quod vt ego explicē,

Coloss. 1.

B.

hinc

Psal. 8. hinc exordiar: Psalter habet, quod Deus pedibus hominis cuncta subiecit: erat igitur homo dominus cunctorum. Qualis ergo ipse erat, talia erant cuncta sibi subiecta. Ateratille de terra terrenus, & temporarius: erant ergo terrena & temporalia, quæ illi subdebantur. Fit enim ut domini ingenium referant serui. Postquam verò Christus in Maria formatus est, Pater æternus omnia illi subiecit, ut Paulus dicit: & ipse Christus testatus est, dicēs: *1. Cor. 15.* Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Christo igitur nunc omnia subduntur, quæ Adæ olim subdebantur. Ergo si erāt illa terrena, quia homini seruiebant terreno: erunt nunc quadā ratione cœlestia & diuina, quia Christo cœlesti veroque Deo subduntur. Eleganter enim dictum est, quod per Christi incarnationem totum Vniuersum eleuatum est, id est, nouum quoddā esse, & velut splendorem diuinum cuncta sumpserunt, si nouum esse receperunt: sunt igitur omnia condita in Christo, vel, ut *1. Cor. 15.* Apostolus habet, sunt omnia in Christo instaurata, quæ in cœlis, & quæ in terris. Ergo liber generationis Christi, est liber instaurationis rerum, est liber nouæ cuiusdam generationis rerum. Quia res nouum quoddam esse in Christo sumpserunt: ex obsequio Adæ terreni (velut Ioseph ex ergastulo) in melioris Domini obsequium trāsata, ut verum sit quod Paulus dicit, Qualis terrenus, tales & terreni, qualis cœlestis, tales & cœlestes. Sicut ergo portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginē & cœlestis. Habes igitur Lector in hoc huius libri titulo, scilicet Liber generationis Christi, & nouum orbem per Christi generationē effectum, & mundum hunc vetustum, per eandem Christi generationem innouatum.

Secundò, tuos oculos nunc attolle, non ad nouum orbem formatum sed ad Christum, in Mariæ grāmio genitum. Sanè ante mundum genitum erat nihil. Fecit Deus mundum, ei que suū esse dedit. Quam Dei magnificentiam Philosophi admirati sunt. At profectò non dedit Dominus esse suum conditis à se rebus, sed esse quoddam creatum fecit, suo esse increato simile, quod rebus creatis communicauit. At in ventre Marię longè aliud. Nō enim humanitati Christi Deus largitus est esse creatum, sed suū ipsissimum esse increatum. O verè singularem & incomparabilem Christi generationem! qua factum est, ut humanitas non in suo esse subsisteret, sed illo eodemque esse subsisteret, quo subsistit ipse Deus.

Iam

Iam verò si Christus quatenus homo esse diuinum habet, nosque huius cœlestis hominis membra sumus, an non consequens est, vt nos idem esse habeamus per gratiam quod ille habet secundum personam? Equidem, sicut in Adam omnes formati quodammodo sumus (siquidem in ipso omnes peccauimus) ita in Christo pii omnes formati sunt: siquidem in ipso benedicuntur omnes gētes, & benedicuntur in ipso omnes fines terræ, & benedixit nos in ipso Pater omni benedictione spirituali.

Rom. 5.

Gen. 22.

Psal. 74.

Ephef. 1.

Habes igitur Lector per Christi generationem, summum omnium miraculum, quo factum est vt sit homo Deus, quo etiam factum est, vt homines qui volent, sint summi capitis membra diuina.

Roman. 12.

Tertiò nota: quod Genesis quinto, iuxta Hebræos dicitur: Hic est liber generationum hominis: licet enim Adam esset vnicus homo, at in Adam recensetur & Eua, ideo enim infertur, Hic est liber generationum Adam, in die qua creauit Deus hominē, masculum & fæminam creauit eos. Cùm igitur Matthæus librum generationis Christi scripserit responsalem libro generationis Adam, fit vt liber hic, non solum sit liber generationis Christi sponsi, sed etiam Ecclesiæ, quam ille accepit sponsam (Nec enim bonum est hominem esse solum) Ergo nato Christo consequens est vt nascatur Christiani, quorum animas Christo despondeat Paulus: & quia sponsi bonā sponsæ communia sunt ex lege, nato rege Christo, nascetur etiam eius sponsa regina. Vide rerum versam vicem. Animæ ante Christum incarnatum, erant sub rege tyranno captivæ: sed antequam puer sciat vocare patrem & matrem, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ. Abstulit puer natus animas quas fortis armatus seruabat, sponsauit eas sibi, fecitque eas omnium reginas, & dominas.

Gene. 5.

Gene. 2.

2. Cor. 11.

Isaia 8.

Luc. 11.

Psal. 109.

Quartò nota, quod sicut generatio Christi secundum diuinitatem, licet in vtero Patris: ante luciferum perfecta fuerit, adhuc tamen durat, perpetuumque durabit iuxta illud: Ego hodie genui te: ita & generatio Christi secundum humanitatem, licet in vtero matris perfecta fuerit, in vtero tamē Ecclesiæ adhuc durat, durabitque donec omnes occurramus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Interim enim quod mundus durat, formatur Christus in nobis. Imò non solum formatur Christus in Ecclesia, sed & in

Psal. 2.

Ephef. 4.

Gal. 4.

quauis anima pia: quæ vt Christum per fidem viuam concipit: ita & eum per opera sancta perficit. Ergo liber iste liber est generationis Christi, non solum in Maria sed & in Ecclesia, sed & in anima. Quæ si tam felicitis partus & gignendi & formandi fuerit ambiciosa, habet in hoc libro modum, quo sui compos fiat desiderij. Videlicet si virgo fuerit, vt erat Maria: sicque verbo Domini vt ancilla paruerit: vt erat obedire parata Maria. Sed nos nihil tam præclaram moramur sobolem.

Matt. 1.

Luc. 1.

Quintò, non solum spectes hanc Christi generationem, ex vtero virginis, specta etiam eam ex vtero legis. Lex certè erat vterus quidam virum hunc suo nixu parturiens. Illæ cæremoniæ, illæ umbræ, illæ figuræ, illa demum legalia cuncta, quasi in vtero Christum claudebant, suo tempore reuelandum. Et quidem cum in Mariæ vtero Christus genitus est, Lex è suo umbratili vtero, in Mariæ vterum Christum effudit. Igitur, sicut tempore nostro Ecclesia Christum parturit, eritque huius partus effusio plena in finali iudicio: ita & olim lex vetus parturiebat Christum, donec in Mariæ aluum illum effunderet. Rectè ergo colligas, quòd ab ore lapsa, vsque ad eius finem, nihil aliud sit,

Colo. 1.

nisi Christi generatio, eiusdemque parturitio. Vt ipse reuera sit primogenitus & vnigenitus omnis creaturæ. Non solum quia ipse est ante omnem creaturam: sed etiam quia omnes eum creaturæ in nobis parturiunt. Parturiebat enim illum antiqua lex, sicut nunc (licet diuersa ratione) parturit Ecclesia. Paulus dicit:

Rom. 8.

Omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc, imò & nos qui primitias spiritus habemus, adoptionem filiorum Dei. Omnis igitur creatura parturit Christianos, & Christum in Christianis. Christus ergo ex patris vtero, in legis vterum venit. Ex quo in ventrem virginis, ex quo in ventrem Ecclesiæ, effundendus ex ipso in æternitatis lucem. Meritò igitur vocatur Dominus

Apoc. 1.

Psal. 109.

A, & Ω, principium & finis. Ipse enim ex vtero Patris primus, ante luciferum effusus est. Ipse demum in suis fidelibus ex vtero Ecclesiæ in sui patris gremium vltimus refunditur. Quare & dies iudicij regeneratio dicitur, dicente Domino: In regeneratione, cum sederit filius hominis. Nec tamen dicit, cuius regeneratio sit, innuens regenerationem esse suam, non in se, sed in membris suis.

Matth. 19.

Cum ergo audis, Liber generationis Iesu Christi. Intellige Christum

Rum ex legis vtero, ex vmbriis, ex nubibus, iam prodijisse. Lucem post tenebras, corpus post vmbas, veritatem post figuras, cœlū post terrena, spiritum post carnem & literam. Finis enim legis Christus. Sed progrediamur.

Rom. 10.

Iesu. Iesus, vulgò deducitur à verbo Iasah, quod saluum esse significat. Vnde Iesuah, siue Iesus significat salutem, aut salutare. Quod verbum cantauit Virgo dicens: Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. & Abacuc, cum dixit: Exultabo in Deo Iesu, (id est, salutari) meo: quare & rectè Angelus, *Vocabis nomen eius Iesum*, id est, Salutem: ipse enim saluum faciet populum, à peccatis eorum.

Luc. 1.
Abac. ult.
Matth. 1.

Sunt tamen qui Iesu, non deducant à verbo Iasah: sed à nomine Dei tetragrammato, scilicet I E H O V A. Cui si literam, S. interijcias, efficis nomen I E H O S V A, quod idem est ac I E S V. Volunt igitur, quod nomen veri Dei, sumat literam, S. quæ Iudæis est ad modum lampadis oleariæ (est enim hæc Sin) vt Christus ex nomine Dei, Deus sit. Ex litera verò pietatis & humanitatis, sit homo.

Sed hæc non sunt tam vera quàm pulchra. Nam Iesus, quod adhuc durat in titulo crucis, scribitur vt deriuatur à Iosah, non I E H O V A, habet enim literam Hain, quam Iehoua non suscipit. Tum quia Angelus dixit: *Vocabis nomen eius Iesum*: cuius rationem subdit, quia ipse saluabit. Ergo nomen ab Angelo dictum significabat salutem, quam nomen Iehoua non significat: significat enim Iehoua esse. Tum tertio, quia Iesus ille, siue Iosue dux Iudæorum, & typus Christi, non fuit vocatus Iesus ex nomine Iehoua, sed ex verbo Iasah: vt certum his est, qui Hebraismus vel ex limine salutarunt. Demum Augustinus non deriuauit nomen Iesus ex Iehoua, sed ex verbo, Saluauit, vt est videre sermone 8. de Verbis Apostol. & sermon. 131. de tēpore, & maxime 7. de Ciuitate capit. 18.

Matth. 1.

Porro licet Angelus dixerit causam, cur Iesus nominatus sit, egebat tamen egregio doctore, qui eam causam explicasset. Sed interim Christus dicitur Iesus, id est, salus quia saluat. Si igitur saluat à peccatis, ergo peccata languores sunt: nullibi maior languor, quàm vbi peccatum. Vt enim conterit lapis testam, sic peccatum animam. Christus igitur salus à peccatis, quia sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Item vt latrones

Psal. 146.
Luc. 10.

percuſſerunt hominem deſcendentem è Ieruſalem, & ſemiuivū reliquerunt: ita peccatum ferit animam, & ſemiuivam relinquit. Chriſtus verò ſalus à peccatis, quia infundit vinum & oleum quibus homo ſanetur. Item leo circuit & deuorat peccatorem. Chriſtus verò è ventre huius leonis, imò & inferi extrahit deuoratum, ſalus ergo eſt. Demum tu perſpice omnes languores, qui corpus infeſtant, quos ſanauit Dominus in hoc ſeculo viuens: & his peiores eſſe crede animæ infirmitates, quas quotidie ſanat, in cœlo conſiſtens.

1. Petr. 5.

ſap. 50.

Reſtiſſimè igitur Chriſtus ſibi, nomen Ieſu accepit, quo nullum maius aut congruentius accipere poterat. Sicut & nobiles illi Romani nomina illuſtria uſurparunt. Accipit ille nomē Africani, ille Gothici, ille Aſiatici, accipit Chriſtus nomen Seruatoris. Gentiles ſumūt nomen à deſtructis gentibus, Chriſtus à reparatis.

1ſa. 53.

Luc. 24.

Nec te turbet, quòd dixerim hoc nomine nullum eſſe maius: ſiquidem maius fuit ſaluare peccatores, quàm condere Vniuerſum. Dum orbem condit Chriſtus nihil patitur, nihil ſudat, nihil laborat. At dum ſaluat peccatores, laborat, ſudat, moritur: vulneratus enim eſt & attritus propter ſcelera noſtra. Ipſe ait, Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam, non quòd ſi ſolum Chriſtum ſpectes, vt gloriam haberet, erat ipſum pati neceſſe. Siquidem gloriam habuit ſibi: ex quo conceptus eſt in Virginis aluo. Sed oportuit pati vt nobiſcum in gloriam intraret. Quod etiam hinc intelligere licet, cùm condit terrena, nihil aliud facit, quàm terrenis largiri eſſe naturale. At cùm ſeruat peccatores, largitur eſſe gratiæ, diuinum, & ſupernaturale.

Act. 4.

Ioan. 5.

Iam nullum nomen eſt, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Ieſu. Itaque temporibus Chriſti, non eſt ſatis Deum inuocare, niſi & Ieſum inuoces. Pater enim omne iudicium dedit filio, vt omnes glorificent filium, ſicut eatenus glorificauerant Patrem.

Phil. 2.

Rurſum non eſt nomen, quòd cœleſtia, terrena, & inferna venerentur cernua, niſi nomen Ieſu: adeò vt ſi fieri poſſet, Deus ipſe veneraretur nomen eius, qui ita Deum ipſe veneratus eſt.

Chriſti. Hebræum vocabulum Meſſiha, ſignificat Græcis Chriſtum, Latinis vnctum. Idem ergo eſt Chriſti, & vncti. Porro Hebræ-

Hebræis vngebantur futuri reges, Sacerdotes, & Prophetæ. Saul vngitur in Regem 1. Reg. 10. & item Dauid 1. Reg. 16. & Salomō, 3. Reg. 1. De vnctione Sacerdotum, habetur Leuit. 8. & clarius Exod. 29. vbi Dominus ad Moſen: Oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur, de quo oleo dictū eſt: Sicut vnguentū in capite quod deſcendit in barbam, &c. De vnctione Prophetarum habes 3. Reg. 19. vbi Elias Eliſæum ex Domini mandato vngit in Prophetam. Iam oleo vngebantur res vt ſacræ eſſent: vt habetur Exod. 40. & Leuit. 3. & 8. Pſalm. 132

Oleum verò, quo res hæ omnes inungebantur non erat ſimplex, ſed commiſtum: vt habetur Exod. 30. Erat itaque conſectum ex myrrha electa ad 500. ſiclos, & ex cinnamomo ad 250. & calamo ad eandem menſuram, & Caſia ad 500. & oleo oliuæ ad menſuram hin.

Porro ſatemur Chriſtum hoc materiali oleo non fuiſſe perunctum: inde verò non conſequitur, ipſum vocandum non fuiſſe Chriſtum. Siquidem Abraham & eius filij vocantur in Pſalmo vncti, ſiue Chriſti: ſed Iudæi non docebunt, hoc fuiſſe oleo corporali delinitos. Dicit verò Pſalmus: Nolite tangere Chriſtos Pſal. 104. meos, id eſt vnctos meos. Quòd ſi Patriarchæ hoc oleo terreno vncti non fuerunt, ſed ſpirituāli: idem permittant nobis de noſtro Chriſto dicere. Nec enim placuit Deo Chriſtum noſtrum iuxta ritum Leuiticum inungi: ſiquidem non erat futurus Sacerdos ſecundum ordinem Aaron, ſed iuxta ordinem Melchizedec. Vbi igitur regnum & ſacerdotium æternum eſt, neceſſariò ſit, vt oleum ſit etiam æternum, quale illud Hebræum non erat. Pſal. 109.

Oleum igitur quo Chriſtus ſecundum humanitatem vnctus fuit, Spiritus ſanctus eſt, iuxta illud: Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxit me. Ad euangelizandum pauperibus miſit me, (En tibi prophetica functio) vt mederer contritis corde, (En ſacerdotale munus ſeu paſtorale) vt darem coronam pro cinere, & pallium gaudiij pro mœrore. (Hoc regium eſt, vt planè habetur 2. Reg. 1. in monodia, quam Dauid ſuper Saul decantauit, dicens: Filiaſe Iſraël ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccinno, quo præbebat ornamenta aurea cultui veſtro.) Eſt igitur Spiritus ſanctus oleum exultationis, quo Ieſus vnctus eſt: teſte Pſalm. 44. Petro, qui Actorum 10. dicit: Veſciſtis Ieſum à Nazaret, quomodo

modo vnixerit eum Deus Spiritu sancto.

Iam cum Spiritus sanctus Deus sit, apertum est, functiones omnes Christi fuisse & esse diuinas. Et licet multi fuerint vncti, & ideo Christi vocati (sicut etiam multi sunt vocati Iesus: vt Iesus Naue, & Iesus Sirach,) at hæc duo vocabula, IESVS & CHRISTVS, per emphasin de Christo dicuntur: quia vt est rex regum, sacerdos sacerdotum, ita est vnctus vnctorum, imò in nouo testamento, vnicus est ille nobis rex, vnicus & Sacerdos. Inquit enim Apostolus: Alij plures facti sunt sacerdotes, quia morte prohibentur permanere. Hic autem, id est, Christus, quia manet in æternum, sempiternum habet sacerdotiũ, estque idẽ vnicus sacerdos. Quòd si nos etiam sumus sacerdotes est ille in nobis: vt enim vnica hostia est, quam ille & quam nos offerimus, ita & vnus est Sacerdos. Sumus enim nos vnum in illo, membra scilicet cum capite.

Heb. 7.
Ioan. 17.
Psal. 144.
Luc. 2.
Luc. 1.
Filij Dauid, filij Abraham. Refructatur Dauidis & Abrahamæ memoria, quia Deus nihil habet antiquius erga homines, quàm quòd fidelis habeatur in verbis suis. Vt ergo Matthæus doceat Deum fidelem fuisse Dauidi & Abrahamæ, quibus Christum promisit: ideo de his specialis mentio fit. Id cecinit Virgo: Sicut loquutus est ad Patres nostros, Abraham & semini eius. Et Zacharias Baptistæ pater: Iussurandũ quod iurauit ad Abraham, &c.

Act. 13.
Rom. 4.
Secundò, de his duobus mentio fit. Fortasse enim his duobus meliores antiqua non tulit ætas. Certè Dauid vir fuit secundum cor Dei. De Abraham verò dictum est, quòd sit pater credentium per præputium. Fuit igitur Christus ex matre omnium sceminarum optima: tum ex parentibus suæ gentis summis.

At longa querela est, cur Dauid præpositus est Abrahamæ? & quidem plana responsio extat, quòd Iudæi non iactabant suum Messiam: vt filium Abrahamæ, sed vt filium Dauidis. Nā Sacerdotes rogati de Christo, cuius filius sit? Respondent, Dauid, vt habes Mat. 22. & dum cæci clamant, dicunt: Iesu fili Dauid miserere nostri. Mat. 9. & Cananea itidẽ, & pueri dicunt: Hosanna filio Dauid infra, 12. Imò & angelus ipse dicit ad Mariã: Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius.

At redit quæstio, cur filius Dauidis potius Christus dicatur, quàm

quā Abrahæ: Ad hoc responsio est: Quia Abrahæ promissio facta non est, qualis Dauidi, Dauidi enim promittitur regnum æternum, nunquam abolendum, dicitur enim Psal. 88. Semel iuravi in sancto meo si Dauid mentiar. Semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut sol. Iuravit Dominus Dauidi regnum non cessaturum. Cessauerat in Saule, cessauerat in Persis, Medis: at Dauidi regnum promittitur æternum. Porro promissio hæc vana fuerat & mendax: si de filiis Dauid carnalibus intelligeretur, at efficax inuenitur in Christo, cuius regnum & monarchia æterna erit. Quod in Isaia habetur: Super solium Dauid, & regnum eius sedebit, vt confirmet, & corroboret illud amodò, & vsque in sempiternum. Et in Ieremia habetur. Irritum potest fieri pactum meum cum die & cum nocte: pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius. Est igitur Christus filius Dauidis illius, cui æternitas regni in Christo promissa est.

Isa. 9.

Ier. 31. 33.

Secundò Christus, dicitur filius Dauid, quia Dauidi fuit in multis similis Christus, pastor sicut Dauid. Percussit diabolum, sicut Dauid Philistæum. Eruit agnos & oues de ore diaboli, sicut Dauid de ore leonis. Sed in hoc maximè est illi similis, quòd tot pressuris & calamitatibus regnum sibi comparauit. Vt igitur regnum Saulis quod cessauit, typus fuit regni diaboli, Saul enim occidit sacerdotes Domini, persequebatur semper Dauidem, & in diebus eius non defuit vsura & dolus: ita & regnum Dauidis typum gessit regni Christi, regnante enim Dauide regnavit iustitia, cultus Dei, & Deus ipse.

Psal. 77.

1. Reg. 17.

Psal. 34.

Tertiò Christus filius Dauid: quia sicut Dauid fuit hoc illustri nomine donatus, vt esset vir iuxta cor Dei: ita & Christus vnicum illud habuit, quòd esset vir in quo cõplacuit Patri. Certè multo propinquius & iuxta cor Dei, quàm Dauid.

Act. 13.

Mat. 4.

Quartò, multo magis è re nostra est, quòd Christus dicatur filius Dauid, quàm Abrahæ: filius scilicet, eius qui peccauit, quā eius, de cuius peccatis nulla sit mentio. Cùm enim anima quæ Deum colere vult, efficiatur Christi mater, vt ipsemet Dominus dicit: si Christus diceretur filius Abrahæ, animæ quæ fuerunt peccatrices desperarent se posse Christum concipere: at fiducia habeant gignendi Christum, qui filius dicitur Dauid, qui fuit aliquando peccator. Porro ea ratione præponitur Dauid Abra-

Mat. 13.

Matth. 9. hæc, qua dictum est: Non veni vocare iustos, sed peccatores. &
Luc. 15. Gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia: itaque magnus medicus non moratur sanos, sed languētes. Magna salus non requirit firmos, sed collapsos. Igitur magis filius Dauid peccatoris, quàm Abraham iusti.

Luc. 6. Quinto, sacra scriptura docet, sinum Abraham esse locum refrigerij: imò & Christus docet primores in regno suo esse Abraham, Isaac & Iacob: dicit enim infra, cap. 8. Multi venient & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum. Cum igitur Abraham designet quietem, innuit Dominus, necesse esse, vt filius sis Abraham quieti, prius fuisse filium Dauid pugnatoris, angustij & laboribus pressi. Mundus enim prius gaudet, postea cum Saule in prælio succumbit. At filij Dauid prius dolent (quia pariunt sicut mulier) postea tamen regnant, sicut fecit Dauid: *Ioan. 16* Christus igitur prius filius laboris, & ærumnarum, sed tandem gaudij & regni.

Mat. 1. Nescio etiam an insignis hic Christi humilitas explicetur: qui sicut fœminas in sua generatione attexuit peccatrices, ita filium se voluit nominari peccatoris, adulteri, homicidæ, & propter cuius culpam tot hominum millia perierunt in Israël.

Abraham genuit Isaac, &c. Hic locus multas nobis exhibet difficultates: aded verò difficiles vt in eis explicandis, multum sit à maioribus nostris sudatum. Quorum sententias, vt in prologo dixi, in alium ego Tomū conieci. Superest dicere quid inter eas certius videri possit.

Est prior difficultas, quomodo Matthæus & Lucas, ex patribus aded diuersis dicant fuisse Iosephum, Mariæ virum? In qua re id sit certum, lineam Matthæi, non esse à linea Lucæ omnino diuersā. Id probatur manifestè, quia in vtraque statuitur Salatiel, & eius filius Zorobabel dux Iudæorum, vt Aggæus dicit cap. 1. & 2.

Hinc necessariò colligitur Zorobabelē duos habuisse filios: Abiud, vt Matthæus testatur: & Resa, vt asserit Lucas, qui Mosollam, & Hananias dicti sunt, 1. Paral. 3.

Iam naturali propagatione ex Abiud descendit Ioseph, vir Mariæ: teste Matthæo. Porro ex Resa (cui ducatus Iudæorum successit)

successit) descendit Eli, siue Ioachim naturalis Mariæ pater: ac ideo Christi auus, & Ioseph generi sui legalis aliquo modo pater. Diluta igitur quæstio est, non pugnant Matthæus & Lucas: ille enim generationem Ioseph, hic Mariæ recenset.

Porro Breuiarium Philonis duces numerat ex Zorobabele eodem ordine, eisdemque nominibus quibus nominauit & Lucas. Veneranda planè antiquitas.

Posterior quæstio est: Quomodo Salatiel à Matthæo deducatur in Salomonem: à Luca in Natham? Quæstio est difficilima, quam nostri seculi viri doctissimi, ita componunt: Habuit Dauid filios Natham & Salomonem: huic regnum reliquit, hac lege tamen, vt si eius posteritas extingueretur, regnum posteris Natham daretur, vt Philo dicit, hac enim ratione, hi fratres regis dicebantur. 2. Paralip. 22.

Succefferunt Nathani Mathath, Mena, Melcha, Eliachim, Iona, Ioseph, Iuda. Salomoni verò succefferunt Roboam, Abia, Asa, Iosophat, Ioram, Ochozias, cuius stirps à Iehu & Athalia extincta est. 2. Parap. 22.

Salomonis ergo stirpe destructa, successit regnum filio Iudæ ex Natham: fuit ille Iudæ naturalis filius, vocatus Ioas, qui passim Ochoziæ filius dicitur, quia ei successit in regno.

Ab hoc Ioas, (qui Matthæo Ozias, Lucæ Mathath dictus est,) eadem omnino personæ sunt, vsque ad Salatiel: quas nominibus diuersis Matthæus & Lucas nominant, vtpotè qui erant binomij. Hac ratione Salatiel refertur ad Salomonem, legali serie: naturali verò ad Natham.

Tertia quæstio: Cur Matthæus aliquando duos aut plures fratres nominat, vt Phares & Zaram, vt Iudam & fratres eius, vt Ieconiam & fratres eius: aliquando verò vno solo fratre contentus reliquos præterijt? Huius causam hanc esse arbitror: Matthæus eos solos recensuit, quibus hæreditas, & ius primogenituræ cõueniebat. Qua ratione prætermisit Ismaëlem, qui non fuit hæres cum Isaac. Prætermisit etiam Esau, quia primogenita sua, (ius scilicet hæreditarium) fratri suo vendidit. Prætermisit etiam Ruben & Leui, quia licet hi essent primogeniti ante Iudam: at Iacob moriens visus est detulisse primogenituram Iudæ, quã alijs abstulit, cum dixit ad Iudam: Te adorabunt filij patris tui. Iam meminit Phares & Zaræ, quia meritò Zaram, (qui primus è ven-

Gen. 28
Gen. 25

Gen. 49
Gen. 38

tre matris manum protulit,) cum Phares, de primogenitura contendere poterat. Item licet Christus Dominus non descendat ex familia Salomonis, (vt quæ in Ochozia extincta dicitur) at
 4. Reg. 11. meminit Matthæus Salomonis & successorum suorum, quia
 4. Reg. 23. his ius primogeniti, id est, hæreditariū ius à Davide concessum est. Demum meminit Ieconia & fratrum eius, quia tribus fratribus, filijs Iosia ius regni datum est: omnes enim filij Iosia, fratres Ieconia, reges fuerunt. Quia igitur Christus Dominus est
 Heb. 1. hæres Dei (vt Apostolus est testis,) & est hæres vineæ Domini
 Mat. 21. (vt mali coloni vineæ eiusdem dixerunt) meritò Matthæus solos eos numerauit, qui hæredes essent promissionum Abrahamæ factarum, quæ in Christo perfectæ & consummatæ sunt. Igitur
 Gen. 25. terra Canaan promissa est Abrahamæ & semini eius, (per quam terra cœlestis nobis omnibus promissa significatur,) Ideo numerauit Matthæus illos duntaxat, quibus eam terram hæreditandi ius conueniebat. Non igitur credant Christiani se ad generationem Christi plenè pertinere, nisi per Spiritum sanctum, corda eorum inhabitantem, ius ad hæreditatem cœlorum possideant.

Dubium alterum est: Cur fœminarum illæstres in hoc catalogo tacentur: & solæ eæ quæ multis infames habentur, huic sacro ordini compinguntur? Huius rei multæ mihi causæ succurrunt.

Prior est, vt intelligamus, fœminarum maculas & sordes virorum suorum dignitate purgari. Dictum enim illud verū est, non equam, sed equum pullum efficere: vt igitur materiæ deiectio, formæ præstantia erigitur, & nostræ naturæ paupertas, Verbi diuini vnione ditatur: ita & matrum ignobilitas in patrū luce dilabatur.

Secunda causa est: vt intelligamus, nihil esse in hac vita omni ex parte beatum. Quis credidisset, peccata & sordes etiam ad Christi generationem penetrare potuisse? ita igitur ordinauit altissimus vt nihil esset tam splendidum, quin alicunde tenebrarum maculis fœdaretur, vt videlicet non gloriatur omnis caro coram Deo: ferat ergo opprobrium gentis quisque suæ, siquidē & Christus ipse pertulit.

Tertia causa est: Quia hoc est discriminē spiritus humani, & Euāgelici: Homo in diuitijs, delicijs, & honore gloriatur. At vir spiritualis

tualis libē ter gloriatur in infirmitatibus suis : imò pudet gloriari *2. Cor. 1.*
 nisi in cruce, id est, in abiectione & ignobilitate. Huius veritatis, etiā *Gal. 6*
 in sua generatione Christus specimen dedit, natus ex peccatrici-
 bus, ex pauperibus, ex fabro Iosepho, & textrice Maria. Quod *Mat. 13,*
 si regios splendores etiam habuit, habuit sanè, ne principes à Chri-
 sti ortu viderentur abiecti.

Quarta causa est, vt vel inde Gentiles, & peccatores ius habe-
 rent ad Christum. Quiuis enim filius iure naturali parentibus
 debet honorē & subsidium. Debet ergo Christus hunc honorem *Exod. 20,*
 & fauorem omnibus gentilibus, omnibus etiam peccatoribus
 (si pœnituerint) quem quilibet bonus filius parentibus etiā vi-
 libus debet. Currite ergo peccatores ad Christū, ex vobis enim *Gen. 20.,*
 matres habet, quibus fauere debebit. Planè magna contentione
 exigebat Abraham à seruo suo ne Isaacum filium cum gente *Genes. 24,*
 Cananæa copularet, ne Cananæi in promissa hæreditate aliquid
 obtinerent. Eandem habet contentionem Isaac & Rebecca cum *Genes. 28,*
 filio suo Iacob. At Isaac noster, nosterque Iacob nihil horret gen-
 tilium commercia, quia hæreditas quam ille habet, distributa nō
 minuitur.

Quinta causa: Optabat Dominus ex tunc, vt summa esset
 concordia inter Iudæos & Gentiles: vt nulla iam esset lis inter
 eos, quos Christus in sua carne copulauerat. Certè cū intesti-
 na bella sunt inter principes, hac ratione adducuntur ad pacē, si
 matrimonia iungant: & quidem solent viri nobiles, viles homi-
 nes amare & protegere, si consanguinei sunt. Ita videbat Chri-
 stus futura inter gentes & Iudæos dissidia, iurauit igitur hac ra-
 tione dissidentes componere, & glutine carnis suæ alijs copula-
 re. At nostrā culpa, Domini desiderium non perficitur: cū tamē
 Paulus, vt rem apertam & planam dixerit, Christū in carne sua
 inimicitias omnes dissoluisse, & medium parietem maceriæ iam
 diruisse. Cur ego Hiericho à Christo destructam reedificare co-
 nabimur? *Ephes. 2.*

Sexta causa est: In Christi generatione scæminæ viles nu-
 merantur, & hunc honorem illis Christus impertitur: vt exem-
 plum habeant illustres filij, quibus parum respondet parentum
 splendor, ne viles parentes exhorreant: sed honorent, extollāt,
 & suscipiant. Non obliuiscitur Christus parentum pauperum,
 ne tu obliuiscare: honorauit ille, vt honores & tu. Præualeat
 C 3 apud

apud te pietas paterna, splendoris & honoris amor: cum videas ne hanc virtutem Christo defuisse. O Christe vnicum omnium virtutum specimen! Voluisti viles maiores habere, vt & hinc pietatis tuæ fulgor demonstraretur.

Septima causa est, vt nemo grandes peccatores despiciat, ex quibus nonnunquam tam sublimes solent fructus oriri: Christus hic nescitur ex Ruth idololatra, Raab meretrice, Thamar incesta, Bethsabée adultera, & viricida, siquidem in viri sui mortē consensisse plusquam probabile est. At propter Bethsabée, regnum adipiscitur Salomon, quod sibi Adonias natu maior vsurpauerat: & propter Raab Iudæi terram promissam sibi comparant. Illustria igitur gesta magni etiam peccatores conficiunt. Ergo nec magnis sanctis penitus fidendum nec de magnis peccatoribus penitus desperandum.

Octaua causa est: Ne mirere si in catalogo suo Christus peccatores eosque magnos ostēdet. Ostēdat medicus insigniores quos sanauit ægros. Ostēdat victor ferocios quos subiugauit hostes: At medicus noster, nostros sanauit morbos, nostros ipse tulit languores: & si gaudium est coram Angelis Dei & coram Christo maius, super vno peccatore, (in quem medicus suam & sapientiam & industriam, & charitatem effundit) quàm super nonaginta nouem iustis, in quibus Dei gratia non ita monstratur: intelligis planè quantum Christus lætatur quòd fœminas illas ad poenitentiam allexit, & nos in illis.

Ultima causa, est: Dixit Dominus: Qui facit voluntatem patris mei, hic frater meus & mater mea est: vt ergo animæ peccatis olim obnoxie, non desperent, se etiam Christi matres esse posse, ideo adducitur eis exemplum fœminarum peccatricium, ex quibus Christus nasci non erubuit, alioqui si solæ fœminæ sanctæ catalogo attexerentur, quis consideret, suā animā Christum posse progignere? Sicut ergo iactat se Christus filium Dauidis aliquando turpiter lapsi, non verò iactat se filium Abrahæ iusti: ita iactat fœminas vitijs fœdatas, non verò virtutibus splendentes.

Dubium tertium est, cur Matthæus tanta contentione meminit 42. generationum, dicens ab Abraham ad Dauid omnes generationes 14. Item à Dauide ad trāsmigrationem, & ab hac demum ad Christum? & quidem si exactè numeres, nō 42.

patres

patres numerauit Matthæus, sed 40. duntaxat. Siquidem in ultimo quatuordecenario solum 12. recensetur, qui cum 28. faciunt solum 40. Quid igitur est, quod tam anxie post 40. patres Christus nascitur? Ad hoc illa mihi ratio succurrit: Quod sicut 40. diebus formatur masculus in ventre matris suæ, vt die quadagesimo animetur, spiritumque rationalem suscipiat: ita quadraginta generationibus formatum est hominum genus, vt vitam, spiritumque sanctum, per Christi incarnationem recipiat. Formatur igitur in vêtre puer, nō inde statim post animationē exiturus, donec integrè perficiatur: ita deificatum est per Christum genus humanum, nec tamen statim à sua deificatione exiuit è mundo, perficiendum est adhuc, tantæ molis est fœtū æternitatis idoneum aptare.

Iam si 40. annis durat Israël in deserto, nec terram tantopere desideratam intrat, quantò veriùs per 40. generationes, Israël verus caret terra vera, id est, cultu Dei vero, non figurato, & umbratili? Imò profectò post 40. generationes intrat homo in paradysum, (veram promissionis terram.) Quia sicut Christo nascente, omnes nati sumus, (membra videlicet in capite) ita & ipso Deum vidente, nos etiam videmus. At Deum videre, id terra viuientium est, & paradysus Domini. Deut. 29.
Ioan. 17.
Roman. 12.

Item Moses est in monte cū Deo 40. diebus duntaxat, ibi legem suscipiens quam laturus erat significationem exhibens, quod Mosaicæ legis cultores, per 40. generationes solū esset Deo placituri, quibus transactis, iam Moses non est cum Deo: id est, iā Mosaici Deo non placet. At Christus dicit ad patrem suum: Ego in patre & pater in me, & iterum, Non sum solus, quia pater mecum est, scilicet in æternum. Deut. 9.
Ioan. 14.
Ioan. 16.

Demum quadragenarius, numerus est laboris, post quē requies venit: ita post 40. generationes, Christi requies adfuit.

At dices cur Matthæus has 40. generationes in tres secuit partes, cuique parti quatuordecim generationes assignans? Ad hoc mihi hæc adest ratio. Quia in prima tesaradecade regimen habuerunt iudices Iudæorum, vt ex libro Iudicum planum est. At in fine huius tesaradecadis regimen Iudiciale translatus est in regium regimen. Porro in fine secundæ tesaradecadis cessarūt reges, & translatus est regium regimen, in gubernationem Ducum atque Pontificum. Nec sine mysterio factum est, vt cū vsque ad Macha-

ad Machabæos durassent in regimine, Duces ex domo David, & Pontifices ex tribu Leui: at Machabæi, cùm essent sacerdotes, Pontificatum & Ducatum sibi vendicarunt: totumque regimen erat Pontificale, vt Philo author est atque Iosephus. Sicut ergo in fine primæ tesaradecadis translaturum est regimen Iudiciale, & in fine secundæ, translaturum est regimen regium: ita erat consequens, vt in fine tertiæ transferretur regimen Pontificium & Sacerdotale. At verò si transfertur Sacerdotium, necesse est

Heb. 7. vt Legis translatio fiat, iuxta Paulum. Igitur Matthæus annotans tres tesaradecades, & earum mutationes, significauit, mutationem Legis per Christum faciendam in fine tertiæ tesaradecadis. Hoc verò est quod Paulus dicit: Cùm venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum, quia videlicet, vt Cananæi non eiiciuntur à terra, donec impleretur tempora sua, ita nec Christus venit translaturus principatum secularem, donec gubernationes illæ Iudicialis, Regia, & Pontificia cursum suum peregissent.

Exod. 12.

Antequam finiam locum istum id mihi annotandum est. Agnus ille paschalis, cuius sanguine superliminaria tinguntur, & seruatur qui intra domos sunt, occidebatur 14. luna, (nec enim prius fas erat occidi) & mandabat lex immolari ad vesperam illius decimæ quartæ diei. Itaque planè Christus in decima quarta generatione tertiæ tesaradecadis, & in eius fine immolatur. Cui sanguine seruandi sunt, qui seruari voluerint. Nō igitur nascitur Christus in principio tertiæ tesaradecadis: quia decima quarta generatione occidendus est: sed nascitur in decima quarta generatione, vt in eius fine, id est, in fine vitæ suæ occidatur.

De qua natus, &c. Quam cautè dicit Matthæus: De qua natus est Iesus: vt videlicet indicaret, non conuenisse Iosephum cum Maria. Sed Mariam virginem peperisse: vbi multa spe statō.

Gen. 2.

Primum, quòd cùm Eua sumpta esset de Adam, dicit Adā: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, ac ideo iure merito, subdita Eua fuit Adæ: quia ex illo sumpta est. Dicere ergo idem Maria Christo potest: Hic est os de ossibus meis, caro de carne, sanguis de sanguine. Quam verè ergo dictum est, Descendit cum eis, & erat Iesus subditus illis? Habet ergo Maria ius & authoritatem in Deum filium suum.

Gen. 2.

Secundum est: Adam hominum parens de terra sumitur.
Moses

Moses Iudæorum legislator de aqua educitur. Christus & parēs & legislator, eorum quæ in cælo & quæ in terra sunt, de Virgine gignitur. Tantò igitur amplioris gloriæ Christus, quàm Adam & Moses, quantò Virgo maior est terra & aqua, quæ propter hominem condita sunt & tantò digniora præmia ab hoc principe hominum homines expectabunt, quàm à Mose & Adam, quàtò dignior præmio est Virgo, quàm aqua & terra, quæ sunt elementa deiecta.

Exodi 2.

Luc. 2.

Tertium est: Sicut Christus nascitur ex Virgine pura, ita & Christiani si spirituales Dei filij nascituri sunt, ex puritate, & sanctitate nascituri sunt. Si peccatum aliquod illis placet, nullatenus nascentur Dei filij. Abrenunciandum ergo est Satanae & omnibus pompis eius. Qui enim voluerit esse huius seculi amicus, inimicus Dei constituitur.

Iacob. 4.

Quartum est: In origine mundi, dat vir fœminæ ortum, & quia nascitur Eua ex costa Adæ, sit ut robur accipiat ex viro fœmina. At cum nascitur Christus, noui mundi author, dat ortū fœmina viro, fœmina enim circūdabit virum: & quia fœmina imbecillis est & infirma, vasculum scilicet fragile, (ut Petrus autor est) sit ut vir noster, ex nobis nihil nisi fragilitatē & imbecillitatem contraxerit: quid enim aliud dare, quàm quod habet, mortalis infirmitas poterat?

Gen. 2.

Iere. 31

1. Petr. 3.

Quintum est: In origine mundi terreni, prior est vir quàm fœmina: at in origine mundi cœlestis, prior est fœmina viro, quia in terrenis principia sunt meliora, fines longè à principijs relinquuntur, at in spiritualibus initia amara & fragilia, sed fines longè præclarissimi.

Sextum est: Nascitur Christus in terra sine patre. Nam Ioseph putatius pater est. Ita nascuntur filij Dei in terra sine parentibus: nam ij quos habent, putantur esse parentes, quia Dominus dicit: Nolite vobis vocare patrem super terram, vnus enim est pater, videlicet in cœlis. At dices, Christus matrem in terra habuit, ita planè, sicut & nos matrem habemus Ecclesiam. Sed sicut virtus gignendi Christum in Maria, fuit ex Spiritu sancto: ita & virtus quam habet Ecclesia gignendi Deo filios, à Spiritu sancto est, ut non gloriatur omnis caro coram Deo.

Luc. 1.

Mat. 19.

1. Cor. 1.

Septimum est: Quòd licet Christus sit natus ex Maria, in qua omnes nobilitates concurrunt, quæ splendorem generis

D

Christo

Christo conciliare poterant: at nunquam Christus Mariam instituit vt matrem: imò non eam vocauit matrem, sed solum mulierem, vt in cruce, & in nuptijs patuit, videlicet, quia de Virgine secundum carnem natus erat. Docuit igitur nos omnia carnalia contemnere, nihil terreni sapere, solam diuinitatem spectare.

De qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Planè Hebræis idem est vocari, & esse. Cum enim dicitur: Paulus vocatur Apostolus, idem est, ac effectus Apostolus. Cum igitur Iesus, vocatur Christus, fit, vt Iesus sit Christus, id est, vnctus & lenis. Iesus ergo & vocatur & est vnctus, mansuetus & lenis: & cum vnguentum quo Christus vnctus est, non fuerit exiguum, nec enim ad menturam ei datus est spiritus, & ideo fit vt eius oleum in capite, descendat vsque ad barbam, (id est, vsque ad pilos barbæ herentes,) nec id modò, sed etiam vsque vltimas oras vestimenti eius, vt nemò mortalium sit, qui si velit, olei & vnguenti & lenitatis Christi sentire suauitatem, non possit. Est enim in omnes pius, qui pro omnibus, etiam sanguinem & vitam fudere voluit. Sed quis fuit tantæ rei author, vt Deus zelotes, vindicans peccata in tertiam & quartam generationem, nunc vitam præ mansuetudine fundat, nec vocari ferè alio nomine velit, quam lenis, & vncti? Dominus ille exercituum, Deus ille vltionum, qui gentes regit in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringit, nunc exercitui & cohorti Iudæorum manus porrigit vinciendas, corpus suum tradit Iudæis in vltionem, manusque, pedes & latus ferro offert, seque tradit tanquam figulinum vas conterendum. Quæ te tandem vicit clementia, o mitissimè rex? iactant sanè Iudæi suum mitissimum Moysen, at vbi tam fuit ille clemens? Deus ille, cui adsunt millia millium, Deus ille, cui si fumus ascenderit in ira, ignis ab eius facie exardescit, & carbones succenduntur ab eo. Qui si de cælo iattonat, mittit sagittas, & dissipat hostes, fulgura multiplicat & conturbat eos. Qui si aspicit, dissoluit gentes, conterit montes seculi. Viderunt te, inquit, & doluerunt montes, gurges aquarum transijt. Qui respicit terram & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant. Quis igitur fuit qui te aded vnctum & mansuetum reddidit? Certè tu vnctissimus eras ex te. Sed sicut cultus ille Iudaicus, quo tunc coli volebas, figuratus

figuratus erat, non quo tu propriè colli cupis: ita & furor ille tuus quem olim ostentabas, non erat adèd tibi nativus, quàm est lenitas & misericordia.

Rursum, lex illa vetus ex se nō faciebat homines pios: ideo erat necesse Deum rigoris habitum contra impios prætulisse. Porro, ex se lex nova sanctos facit, in quos Christus est lenissimus, quia eorum est amantissimus. Sed o quantam Christo iniuriam infert, qui in lege nova malus est. Certè quantum ex se est, tollit à Christo nomen, eum antiquum vindicis nomen resumere cogens.

Iam quia omnis Christi vita, acta, mores & mors, summā ostendūt clementiam, benignitatē & amorem, meritò à vita benigna, leni & pia, lenis & pius ac ideo Christus nominatus est.

Sed profectò ingentes Domino gratias debemus, quia Christus vocari voluit. Si enim olim pugiles vnebantur ad pugnam, cum Christum audis, ad pugnandum pro nobis vnctum existima: at ea tam fuit acris pugna, vt mori oporteret Christum, quo nos à morte, & mortis procuratore vindicaret.

Nec id tacendum est, quòd licet multi sint diuites, nolunt tamen ita inter egenos vocari, ne eorum importunitate vexentur. Multi etiam sunt benigni principes, volunt tamen iusti vocari: ne à iuris rigore defletere eos cogant damnati. At Christus inter pauperes, iniquos, & damnatos, Christus vocari & haberi vult: quia tantæ est clementiæ, vt pelagus charitatis continere non velit, effundere velit. Quid igitur o Rex? num tua pietas à iustitiæ tramite coget vnquam declinare? minimè: quia omnem iustitiam in se exercuit, vt in nobis liberè misericordiā exerceret. Non ergo Christus tantum sibi Christus, sed nobis, non sibi lenis, sed nobis, vt vel hac ratione adamantinum pectus nostrum, tam insignis vnctio emolliret.

Nec mihi à vero discordare, quòd dicam, videtur: Eò Christum sibi hoc nomen desumpsisse, vt intelligeremus, nos quidē ferreos esse, sed Christum esse oleum, quo etiam ferrum lenitur, & à ferro eblandito, ab animabus emollitis, velut à præclarissimo facinore, nomē hoc sibi imposuisse. Dictū enim est, quòd vbi nomē Christi, sicut oleum effusum est, adolescentulæ dilexerunt te. At est res adèd præclara, anima hoc oleo blanda, vt ab hoc vnico opere Christus ita vocari dignetur.

Dz

Nolo

Heb. 20
Rom. 8.

Can. 11.

Nolo tandem te hoc latere: Adeò Christus vinctus est & lenis, vt asperissima mundi, postquàm Christo hæserunt, blanda facta sint, iam crux, tormenta, mors dulcia sunt, ex quo leni Christo coniuncta fuerunt. Vt intelligas, si blandus non es, non tibi hæsisse Christum, & si hæsit, iniuriam illi facis qui cùm blandam reddiderit crucem, te blandum nondum effecit.

Cum esset desponsata mater, &c. Dubia multa cogitanti verba hæc occurrerunt, quorum id primum: Cur voluit Dominus de Maria nasci desponsata? multo enim videbatur præcellere virgo nondum virata, quàm viro desponsata? ad hoc rationes multæ à patribus adductæ sunt: nec tamen aliæ desunt.

Prior est: Sicut coniuges inuenti sunt in corruptione generis humani: ita æquum erat, & coniuges reperiri in eiusdem reparatione. Et quidem ad corruptionem parum Eva nocuit nisi enim Adam peccasset, nihil Eva læsisset. Vir igitur, non fœminacum nostrum effecit, at contrà in reparationem, parum Ioseph contulit: nisi enim Maria concepisset, Ioseph nihil profuisset. Fœmina igitur non vir profecit, & sanè in corruptione generis humani, vterque coniugum est carne corruptus: contrà in restitutione, vterque coniugum est carne illibatus.

Altera ratio est, ne veritas figuræ, & prophetiæ rei deesset euentus. At in Isaia dicitur: Antequam sciat puer vocare patrem & matrem, auferetur fortitudo Damasci. Puer igitur erat habiturus matrem veram, patrem verò legalem: necessariò igitur est desponsata mater Iesu Maria. Iam apud eundem Isaia dicitur: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Virga illa virgo Maria est: è qua flos Christus ascendit. At profectò nunquam flos ascendit è virga folijs nuda: priùs enim virga folijs adumbratur & honestatur, quàm flos ascendat. Priùs igitur Maria viri vmbra & ornamento decorari debuit, quàm Christus ex ea nasceretur. Alioqui difficilè seruabitur flos, aut, virga sine folijs. Sed Lector, te precor siste non nihil: profectò folia multum præstant floribus, aliquando enim in medio folij flos nascitur, & maximè ex radice folij prodit flos: virtus ergo folij ad florem dimanat. At non ita in Christo: non enim flos qui est Christus è radice folij, id est, Iosephi processit. Sed flos exit de virgæ radice: ita enim dicit: Et flos de radice, non folij, sed virgæ, ascendet. Vt intelligas, nihil in huius floris cõceptione fecisse Iosephum, sed Virginem.

Tertia

Tertia ratio, quæ rerum multarum radix est & fons: Christus non vult nasci, nisi è virata virgine, quia nunquam nascetur ex anima quæ virum non habuerit. Nosti Lector, quodd Christus in anima concipitur, ibi formatur, ibi adolescit, donec occurrat in virum perfectum: non ergo concipitur, nec formatur, ex anima quæ virum non habet. Dicit Dominus Samaritanæ: Voca virum tuum, nisi enim viro fueris coniuncta, non in te nascetur filius Dei. Dices: Quisnam hic vir animæ est? Planè vir Mariæ Iosephus. Deus erat virginis Diuinus sponsus: sed Iosephus humanus. Ita propositum firmum non peccandi, firmitas illa decreti, quo voluntas Deo dicatur in cultum, illa constantia vir est, cui voluntas nubit. Si hæc tibi constantia desit, non nascetur in te Christus: & nota quàm admonemur ex nominibus sponsi & sponsæ. Sponsa Maria dicitur, id est, amarum mare: debet igitur constantia & propositum cauendi à peccato, contritionis amaritudini copulari, vt inde Christus nascatur. Rursus Ioseph augmentum significat. Si vis igitur in te nasci Christum, sit in te augmentum & proficiendi propositum. Si ergo anima desolata est, viro carens erit ciuitas sola sedens populo, sed non Deo plena: non ibi nascitur Christus. Meritò enim curabat Pharaon ne Hebræis sceminis, masculus seruaretur, solas volebat ille sceminas: ita & diabolus, tunc solum sibi timet, cum mascula constantia animo copulatur. Sed aduerte, sicut è Maria Christus non nascitur nisi sit desponsata Iosepho, at Iosephus Christum non efficit, est enim Christus de Spiritu sancto, Virgine præstante consensus: ita Christus non nascitur in anima, quæ propositum & firmitatem non habet. At non efficitur ex proposito Christus, gratiam enim solus Deus præstat: sed huic gratiæ (siue huic qui nascitur Christo) voluntas præstat consensus. Vt longè in hac re scias errasse Lutherum.

Dubitatio secunda: Rectè quidem Christus è desponsata nascitur, sed cur non ex iam coniugata? Cur voluit Dominus post desponsationem, & ante nuptiarum celebrationem ex virgine nasci?

Ad hoc prior responsio est, non esse in hoc seculo nuptiarum celebritatem cum Deo: hæc festiua celebritas in cælo speranda est, non in terra. Vt peruenias ad celebritatem nuptiarum diuinarum in cælo, prius necesse est tibi nascatur Christus in ter-

Ephef. 4.

Ioan. 4.

Tren. 1.

Exod. 1.

Matt. 1.

Psalm. 83.

Iob. 5.

Ioan. 16

Rom. 8.

ra. In qua non nascitur homo ad festa nuptialia, sed ad laborem, sicut avis ad volatum. Igitur hic compatimur, vt tristitiam habet mulier pariēdo: sed illic conglorificamur, quia filius in mūdum natus fuit.

Gen. 21.

Altera responsio est: Si nondum natus est Christus in anima tua, & in te nuptialia festa peraguntur, non illa festiua sunt gaudia, sed noxia venena. Caue gaudeas in hoc seculo, nisi nato Christo, imò & ablactatato. Sicut Abraham celebrat festum in die ablactationis filij sui.

Ierem. 5.

Tertia responsio: Adeò Deus est opum suarum imò & sui prodigus, vt simul ac anima se illi subdiderit, statim ei largiatur opes, quas habet: & quia nihil habet maius filio suo, hunc eundē filium quem sibi ab æterno peperit, animę filiū facit. Non expectat igitur festa, non nuptialia præparamenta. Eodem momento, quo se anima illi tradit, eodē ille se animæ tradit tanto ei filio concesso. Vbi nimium stupeo Dei dignationem. Quodd enim filius Dei ex intacta virgine oriū voluerit, grandis dignatio fuit. At quòd idē nasci dignetur ex anima prius fornicaria, quæ multis se amatoribus subiecit, id summa dignatio est.

1. Corint. 7

Postrema ratio: Vt intelligant coniugati, quàm sit difficile in eis perfectum nasci Christum. Sanè virgo desponsata, cogitare potest quæ Dei sunt. Nec dum enim domum habet, nec dum cogitat quomodo suo placeat viro. At quæ iā coniugata est diuisa est. Cor habet in multas dissectum curas: non igitur facile admittit Christi in se conceptionem perfectam.

Psalm. 34.

Tertia dubitatio est: Cur Matthæus meminit vterivirginē. An non honestius dixisset, Inuenta est prægnans de Spiritu sancto? Quorsum igitur de vtero mentio? Responsio meritissimè sacri meminit vteri, vbi Deus factus est homo, vt sciamus impletas esse veteres de hac re prophetias. Dictū enim erat: Vt inhabitet gloria Domini in terra nostra. Veritas de terra orta est, iustitia de cælo prospexit. Dominus dedit benignitatem, & terra nostra dedit fructum suum. Cū igitur opere Spiritus sancti, nascitur in vtero Christus: habitat gloria Domini, in vtero terræ. Iustitia diuina aspexit virginem, admauit eam: clausus Deus est, & ortus in vtero eius sicque veritas de terra orta est. Itaque dedit Dominus benignitatem in vtero virginis quæ fructum suum (id est, non ex viro aliquo natum) protulit. Rursum dictum erat:

Rorate

Rorate cœli desuper, aperiatur terra, & germinet saluatorem. *Isai. 45.*
 Cùm audis virginem consensisse Gabrieli: faciliè intelligis, defluxisse de cœlo rorem, terramque vteri virginalis fœcundatam, & germinantem saluatorem. Item dictum erat: Descendet sicut fillicidia stillantia super terram. Stillæ de cœlo sunt, at imbibuntur in terra. Inuenitur igitur Deus in vtero: multùm ergo habet cum hoc vtero Deus. *Psal. 71.*

Sed Euang. dicit: In vtero habens de Spiritu sancto. Sanè primus homo de terra, & secūdus homo de Spiritu sancto: quia videlicet ille prior homo erat terrenus terrena sapiens. At secūdus homo spiritualis est, non carnis voluntatem faciens, sed spiritus: surrige oculos. Si primum hominem peccatorem spectes, dices eius animam ad eò terrenam effectam: vt ille homo totus terra ferè dici possit: ita si Christum spectes, ita carnem habeat: ad eò tamen spiritalis illa caro est, vt totum ferè dicere possis esse spiritum sanctum. En tibi exemplum. Vides Christum cõspui, flagellari, crucifigi, quænam precor, caro (quæ caro, solummodo esset,) tanta pati potuisset, non maledicens non clamitans: sed perinde tacens, ac si caro non esset, sed spiritus esset? Meritò igitur Christus dici potest totus de spiritu sancto. Non solum quia spiritus sanctus autor fuit suæ formationis, sed etiam, quia nihil ferè in Christo nisi spiritus monstrabatur. Adeò vt spiritus videretur carnem absorbuisset, vt verum esset illud: Spiritus Domini super me, eò quòd vnxit me. *1. Cor. 15.*

Nolo tamen à communi via discedere, qua dicitur Christus natus de spiritu sancto, quia spiritus sanctus Christum formauit. Sed statim suboritur quæstio, cur non hæc formatio etiã verbo æterno tribuitur, aut Patri, aut certè toti Trinitati? Ad quod prima ratio occurrit: Quia Spiritus sanctus est distributor omnium gratiarum & donorum, quorum quia in Christo plenitudo fuit, ideo Spiritus sanctus est autor conceptionis Christi, è cuius plenitudine, nos omnes accipimus: est igitur Christus de Spiritu sancto, id est, plenitudo omnis gratiæ, est de fonte & pelago gratiarum. *1. Petr. 2.*

Secunda ratio fuerit: Non solum anima Christi, sed & caro Christi viuificat, vitamque spiritualem eam comedenti largitur, & vt habet in tertia parte Thomas, nò solù humanitas Christi, gratiã tribuit meritorie, sed etiã quadatenus efficienter. Sicut enim *1. Cor. 12.*
Ioan. 1.
Quæst. 8
art. 1. ad 2.

enim ignis efficit ignem, ita Christi humanitas gratiā præstat, & consequenter Spiritum sanctum. Quod si ita est, necesse est carnem igneam esse, quæ ignem efficiat: & ita necesse est carnem Christi, ferè in spiritum transisse, si Spiritum sanctum datura est. Meritò ergo illa humanitas est de spiritu, quæ ita in spiritu absorpta erat, vt spiritum largiretur.

Tertia ratio est: Duos fecit Deus mundos, alterum naturalem quem intuemur, alterum spiritualem & diuinum, qui per Christum incepit. Sicut enim ex Patre duæ sunt processiones, altera per modum naturæ, qua processit ex Patre Filius, altera per modum gratiæ & amoris, qua ex Patre & Filio prodijt Spiritus sanctus: ita & duo conditi sunt mundi, alter in quo natura suam extulit vim, alter in quo gratia resplendet. Iam prius est
 1. Cor. 15. quod animale & naturale: posterius quod spirituale. Mundus igitur ille naturalis & prior tribuitur Patri, quæ prima persona est in Trinitate: & ita dicimus: Credo in patrem omnipotentem factorem cæli & terræ. At cum in Spiritu sancto omnino gratia splendeat, meritò mundi gratiosi, ei origo conceditur. Cum igitur Christus nos omnes in suo corpore comprehendat, ipse mundus est spiritualis. Igitur corporis Christi, (id est, mundi noui) generatio de Spiritu sancto est.

Posteaquam Ioseph inuenit sponsam suam prægnantem, cum esset iustus, nec eam vellent infamare, voluit occultè dimittere. Igitur coniugati, (quibus misera hæc contigit sors vxoris adulteræ) splendidissimum habent exemplum, quid sint in ea calamitate facturi. Videlicet vt potius ad clementiam, quàm ad crudelitatem confugiant.

Secundò habent omnes viri spirituales speculum, vbi vitam suam aspiciant. Quis vnquam credere potuisset, tam Iosephum à Mariæ suspitione vexatum? Imò quis cregere potuisset, tam lætam Mariæ conceptionem, & imprægnationem tam dulcem, tam amaro felle conditi & temperari? Videbat Maria Iosephum tristè & suspiciosum. Erat Mariæ Iosephi conspectus amarus. Videbat Mariam Ioseph prægnantem & tristem, erat hoc illi fel, & absinthium. Quis crederet in tam dulci consortio, tantum fellis cadere potuisse? Nulla ergo in terris tam læta festiuitas, nulla tam dulcis societas, quæ à fellis & amaritudinis labe euadere possit.
 Matth. 7. Quid? Non modo vexaberis ab extraneis, imò ipsi domestici tui,

tui, qui edunt tecum quotidie, cum quibus in domo Dei consē- *Psalm. 40.*
tienter ambulas, ipsi magnificabunt super te supplantationem.

Tertiò tamen libet hanc rem pensitatiùs expendere. Suprà dixi, animā suo proposito firmo, copulari & nubere. Quid est igitur, quod propositum hoc (cum iustum & sanctum sit) suspicatur, timet & occultè vult dimittere prolem, iam in animo conceptam? Cerrè propositum illud iustum & sanctum adedè est: vt qui iustus homo sit, ab eo maximè iustus sit censendus. Sed contingit hominem proposuisse quidem vitam seruare à peccatis puram, at non nimis excelsam, mediocrem, nō sublimem. Cū verò se sentit ad maiora instigari, cumq̃ue eius voluntas velut vrgetur ad magnam perfectionem: celsitudinem hanc, & velut ventris tumorem non approbans, nec vituperare audens, clam dimittere tentat. Id secū mēte reuoluens, satis esse ad cœlū assequendum, si laxior vita, & à tanta prolis sanctitate aliena fuerit. Itaque nec Mariam, id est, mare amarum; neque vteri eius tumorem ac celsitudinem patitur, sed fugam meditat & parat. Idq̃ue maximè vsu venit ijs, qui ad magnam perfectionem instigantur, cum nonnullo aliorum dispendio. Vt putā, cum coniugatus ita Dei amore succenditur, vt vxoris illecebras refugiat, & cum curatus ita ambit monachatum, & solitudinem: vt populi sibi commissi curam cupiat abijcere. Isti quidem cū ventris sui tumorem, & ad sublimia conatum aduertunt & expendunt, nonnunquam putant, non hunc conatum ex Deo esse, sed ex dæmonis forsan adulterio. Et tunc cum nec prosequi, nec vituperare audeant, occultè dimittere volunt, & vitam sequi priorem. Quibus hoc consilium dandum erit: vt Angelum requirant id est virum sanctum & doctum, à quo quid sint acturi doceantur.

Ad nostrum Iosephum redeo. Inquit textus: *Hæc eo cogitante, apparuit illi Angelus in somnis.* Cur verò virgini in vigilia Angelus monstratur; in somnis verò Iosepho? Prior ratio est: Annunciat Angelus virgini filium de spiritu sancto nasciturum: rem sanè spiritualem. At Iosepho apparet, timorem ab eo ablaturus: rem certè humanam. Ut igitur intelligas spiritualia esse veritatem, humana verò esse veluti somnia: ideo apparet virgini vigilanti, Iosepho verò dormienti.

Posterior ratio est: Conceptio Christi, (noui filij) non nisi
E in vi-

in vigilia est: quia etiā cōceptio Christi in hominis volūtate, in vigilia fit: nō nascitur Christus homini sōnanti & desidi, sed nascitur homini expauefacto, terroribꝫ inferni, abomināti sordes peccati, dolenti iacturam cœli, cupienti veniam criminis. Hæc verò non dormienti contingunt, sed nimium attento & vigilantī. Sicut enim Mariæ plenus ille consensus ad filij conceptionem requiritur: ita & in anima idem consensus plenus, non deses, non somniculosus, sed Dei recipiendi auidus, expectatur. At non Iosepho consensus aliquis exposcitur: ideo melius reuelatio ei in somnis fit quàm in vigilia. Igitur vt rem breuiter intelligas: vbi consensus voluntatis postulatur, tunc reuelatio in vigilia fieri debet: at vbi nihil aliud quæritur, quàm illuminatio intellectus, quæ falsio est, nō perinde actio, ibi reuelatio in somnis fieri solet. Adde his: Cùm Christus in anima nascitur, Deo anima desponsatur. At desponsatio per consensum vigilem necessariò fit: sed cùm anima lumine diuino eruditur, id non requirit.

Postrema ratio est: Per annunciationem virginis, cœpit gloria esse interra nostra, cœpit beatitudo esse in miseria nostra, regnum cœlorum appropinquauit nostræ infelicitati. At gloria & beatitudo nihil habet de somno: tota vigilia est. Ideo vigilantī virgini annunciat. At per annunciationē Iosephi, pueri IESV & matris eius cura Iosepho mandatur. Hæc verò cura temporaria est veluti somnus.

Angelus igitur Iosepho apparens, timorem illi excutit dicens: *Ioseph fili Dauid noli timere accipere coniugem tuam.* Vbi lector aduerte: tria duntaxat matrimonia à Deo ipso immediatè mandata, memoriæ meæ occurrunt. Primum fuit Adæ & Euæ in paradiso. Hos enim Deus ipse coniunxit. Secundum fuit Osee cū vxore fornicaria: hoc enim fuit Deo mandante susceptum. Tertium fuit Iosephi cum Maria, non quidem fornicaria, sed de fornicatione suspecta. Primum illud fuit in statu innocentiae, secundū in statu legis veteris, tertium in initio nouæ. Putasne hæc mysterio carere? minimè. Sed in statu innocentie cupiebat Deus sibi asciscere filios inculpatores & immaculatos, ideo innocentes, nullaque labe resperfos in matrimonium coniungi. At in lege veteri Deus erat habiturus filios infideles, & qui ad iracundiam in idolorum cultura eum prouocarent, denique filios erat habiturus cum idolis fornicantes, ideo fornicariam cum Osee matrimonio

Gen. 2.

Osee 1.

Luc. 1.

Deut. 32.

Osee 4.

monio iungit. Porro in lege gratiæ vnitur Deus animæ, quam mundus odit, quam vt malam mundus separat, quam denique mundus de fornicatione infimulat, licet sit ipsa reuera innocens: ideo matrimonium innocentis, sed suspectæ Mariæ instituit, dicens Iosepho per Angelum, Noli timere accipere coniugem tuā. Jerem. 3. Adde: Cum anima fornicata prius cum amatoribus multis, Deo consentit ad prolem, profectò licet ab hominibus fornicatrix reputetur, à Deo innocens est. Ex quo enim Deo copulata est, innocens reddita est & immaculata. Recole Magdalenam, quam etiam Euangelista peccatricem nominat, hæc vbi Deo iuncta est, Luc. 7. Mariæ virginis typus elegans fuit.

Adiicit Angelus dicere Iosepho: Vocabis nomen filij Iesum. Vbi ego multa intelligo. Primum, proprium ius parentum esse, filiis imponere nomen: ad nullum enim alium hæc iurisdictio spectat. Cum ergo Iosepho ius hoc tribuitur à Deo, mihi videtur, Iosepho collata in Iesum ea autoritas & iurisdictio quam pater in filios habet. Quod Christus manifestauit, quando erat subditus non soli Mariæ, sed etiā ipsi Iosepho. In hoc igitur grandis Christi ostensa est humilitas, qui non solum Mariæ, sed etiam Iosepho filialiter subdi cupiuit. Porro quia à Deo nulli datur honor sine onere, necessariò sit vt Iosephus qui patris honorē in Christum accepit, paternam etiam de Christo curam suscipiat. Sed quāta maiestas est, eius gerere curā, qui omnium curā habet? & rursum, quā magnificè retribuetur Iosepho, pro omnibus quæ retribuit Christo! An non maior Ioseph noster, curā Christi gerēs, quam antiquus ille Ioseph Ægypti curator? certè quo maior est Christus Ægypto, hoc maior est cura Christi quā Ægypti. Secundū est: Dicit Psalmus: Qui numerat multitudinē stellarū, & omnibus eis nomina vocat. Illius igitur est vocare, cuius est numerare. & dicitur in Gen. Appellauit Adā nominibus suis, cuncta animantia: videlicet sapientissimus Adam, qui rerum naturas probè nouerat, iuxta eas, rebus nomina ponit. Si igitur Ioseph Christo nomen ponit, seu vocat, ergo Christum probè nouerat: alioqui psitacus esset, Christo nomen tribuens, quod non intelligeret. Quantæ verò magnitudinis est, Christum intelligere? Christum probè nosse? Beatus est, qui patrem cognoscit, & quē ille misit Iesum. Et beatus Simon Bariona, quia Christum Dei filium nouit. An non & beatus Ioseph, qui ita nouit Christi naturam, vt illi posset imponere

Matt. 5. 10

Jerem. 3

Luc. 7

Luc. 2.

Psalm. 146.

Gen. 2.

Matth. 10.

Matth. 16.

nere nomen? Ex quo tertium intellige: Primus virorum qui Christi celsitudinem nouit, Ioseph est: nouit prius, puer Baptista: sed adhuc in vtero matris. Porro ex viris integris primus Christianus, primus qui Christo hæsit, Ioseph fuit. Cui accessit dignitatis gradus, quod non hominē, sed angelū, Ioseph meruit habere magistrum, à quo didicit Christum vocandum Iesum, id est, saluatorem, vel salutem, vel salutare: ipse enim est qui saluat populum suum à peccatis eorum.

Matt. 1.

Vbi iam dubium occurrit: Cur in vniuersum, Saluator vel salus nominatur, qui non ab omnibus malis, sed à peccatis dicitur saluare duntaxat? Certè meritò Saluator dicitur, licet solū à peccatis saluaret, sicut & Iosue saluator dictus est, solū saluans à bellis. Sed profundius penetra, duplicia profectò sunt mala, à quibus saluari egemus: scilicet, mala animæ quæ peccata sunt, & mala corporis, quæ sunt temporalia: ab his malis temporalibus Christus non vult in hoc seculo saluare, imò frequēter nos in ea conijcit. Saluat certè ab eis, si ita necesse est ad animæ salutem, at si non est ita necesse, non est malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus.

Amos 3.

Rom. 5.

Rom. 8.

Gal. 6.

Sed adhuc intrespice: Nullum malum pœnæ fuisset, nisi malum culpæ præcessisset: propter peccatum enim mors cum satellitio suo introiuit in mundum. Si igitur Christus saluat à peccato, id est à radice malorum, saluabit etiam ab omnibus malis. Saluabit planè in regeneratione cū venerit iudicare.

Sed & nunc saluat ab omni malo. Si enim Paulum vides superiorē morte, inferno, & angustijs omnibus: si vides in omnibus superantem propter eum qui dilexit nos. Si vides gloriātem in tribulationibus, an non conuinceris Christum esse ab omni malo saluatorem in hoc seculo? Misera nostra conditio nos nostris malis subdit, quos gratia Christi ab eisdem saluauit. Gratia nos Christi omni malo superiores effecit: seruauit igitur ille nos: si nos seruari nolumus, culpa nostra est.

Nec æquum est illud silere: Salus temperatio est, & mediocritas omnium humorum: vide igitur, nusquam hanc mediocritatem in spiritu senties, nisi cum in te habitauerit Christus. Rem dictū mirā, accipe hominem penitus perditū, si intrauerit Christus, inuenisti hominem reparatum: videlicet est Christus salus & temperatura contra omnia vitia. Verè sic est: virtus dicitur medium

medium inter extrema, Christus est hoc mediū, cum se intra viscera clauferit hominis, salus saluum hominem reddit.

Hoc autem totum factum est (inquit Mattheus) vt Isaias verus mon- Isaia. 7
stretur, qui dixit, Ecce virgo concipiet & pariet. Sat videri poterat dicere: Ecce virgo concipiet. Sed quia tam conceptio, quam partus miraculosa fuerunt, ideo vtrumque recolitur. Conceptus sine semine miraculum est. Rursum partus sine claustrī apertione, item miraculum est. Pariet igitur filium, & vocabitur Emmanuel.

Dices quomodo conueniunt Vocabitur Iesus: Et vocabitur Emmanuel? Certè textus Isaię dicit Hebraicè, Vocabis Isaia. 7
Emmanuel. Vbi vocabis, quia fœminini generis est, ad matrem filij referri debet: vt sit sensus, Virgo concipiet, & pariet, & ipsa vocabit eum Emmanuel. Quod ita esse ego facillè credo. Sentiens enim se Virgo tanto filio fœtam, & intelligens Dei tantam dignationem, illa hoc nomen suo fœtui nominauit: Nobiscum Deus. Sed mecū illud expède. Poterat planè Deus esse nobiscū ad iudicandum nos, ad castigandum, ad perdendum. Vt igitur intelligent homines Christum non venisse, vt iudicet mundum, sed Ioan. 3.
vt seruetur mundus per ipsum, ideo noluit nomen quod horrore impijs esse poterat: sed illud nomen accepit, quod in se nomen Emmanuelis clauderet, & salutē quā cupiebat efficere, aperiret. Apertum enim est. Si Deus salus nostra est, nobiscum planè est. Salus enim intra saluum est, non extrā. Ideo enim nos sibi tanquam sui corporis membra coniunxit, vt sicut corpus sanum, membra sana reddit, ita & ipse salus nostra esset, nos sibi coniungens. Est igitur nobiscum vt corpus cum partibus, caput cum corpore. Id verò nulla ratione fieri posse videbatur, nisi Deus se hominē reddidisset. Libet enim mihi inter fideles hanc regulam ad intelligendas Scripturas adhibere: Cū aliquid de Christo dictū inueneris verificandū, est de eo sūmè: quantū veritas pati potuerit. Volo dicere: Audis de Christo, Ego sū pauper & dolens, salus tua Deus suscepit me. Verifica igitur in Christo sūmā animi paupertatem. Rursum sūmum ei in passione tribue dolorē, & demū intellige, ipsum à patre fuisse summè in resurrectione susceptum. Ita cū audis Christum esse nobiscum Deum, intellige modum summum, quo Christus potuit nobiscum esse, & illum Christo concede. Quia igitur modus summus existendi nobiscum erat, si substantialiter & personaliter nobis vniretur, modum Psal. 68.

hunc Christo tribue: cum enim Deus opera sua iactat, non nisi summa opera iactat.

His auditis surgit è somno Ioseph, & facit, sicut ei præcipit Angelus. At nos non facimus, sicut nobis præcipit Deus. Certe Deus erat qui per Angelum loquebatur Iosepho, at nobis Deus ipse loquutus est in Filio, qui etiam loquutus est. Cur ergo non facimus quæ ille præcepit? Planum est: quia non surgimus à somno cum Iosepho, imò non surgimus è morte: nec enim immeritò dixit Zacharias Christum venisse illuminare his qui in tenebris (somnum audis) & in umbra mortis sedent. Iam audis & mortem. Nec frustrà Paulus clamat: Surge qui dormis, (solum nostrum audisti) surge à mortuis, & illuminabit te Christus.

Claudit Matthæus primum hoc caput, dicens: *Non cognouit eam donec peperit filium suum primogenitum.* Vbi nota quòd sicut Deus pater vnicum habet filium de se naturaliter genitum, qui primogenitus Patris dicitur, iuxta Paulum dicentem: Cum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius. Cum igitur primogenitus Patris dicitur, non fit, vt Pater alios habeat filios de se naturaliter genitos: fatemur enim Christum Dei filium vnigenitum, ita correspondenter, Virgo sacra vnum habet filium primogenitum, qui & vnigenitus est. Et sicut Pater habet alios filios adoptatos, ita habet. & virgo, inter quos principem locum habet Ioannes Euangelista, cui dictum est: Ecce mater tua.

Porro & illud penitus contemplare: Dixi suprà duos mundos à Deo conditos, scilicet naturalem hunc, & spiritualem, id est Christianum. Iam in mundo naturali Christus est primogenitus omnis creaturæ, & ante omnem creaturam: hac tamen lege, vt omnis creatura in ipso sit, & in ipso viuat. Dicit enim Ioannes: Quod factum est, in ipso vita erat. Itaque omnes res mundi sunt in Verbo Dei, in quo viuunt, in se ipsis planè aliquando viuunt: aliquando languescunt, aliquando moriuntur. Has verò mutationes non patiuntur res in Christo, quia in ipso vita sunt. Ita penitus in mundo gratiæ, Christus est Mariæ primogenitus: hac lege vt in ipso omnes homines viuant. Vt enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur. In Christo igitur omnes habemus gratiam, omnes resurreximus, omnes ascen-

ascendimus, omnes cum illo sedemus in cœlestibus. Si langueamus, si peccamus, si denique damnamur, in nobis hæc patimur non in Christo. Dicebat Paulus: Non angustiamini in visceribus nostris, angustiamini in visceribus vestris: quanto verius, &

2. Cor. 6

felicius id dicit Primogenitus noster? Demum proprium est primogenitorum, ipso iure sequentes alere fratres, licet adoptatos. Clamemus nos ad Christum, vt alat nos. Faciet ille vero. Vt cui non desunt, quæ tribuerit alimenta: nec enim dando minuitur quod habet.

Nota: Christus non solum dicitur primogenitus Patris & totius esse, & primogenitus matris: sed etiam dicitur primogenitus ex mortuis: id est, primogenitus mortis & non esse. Itaque primus quem mors & non esse ad vitam & esse immortale prodiderunt, Christus est. Ipse est primus: & ipse, vltimus. Si enim mors parit fideles ad vitam, non parit in se: sed peperit in Christo. Vt enim moriente illo, omnes mortui sumus: ita edito ad vitam è morte, omnes etiam editi sumus. Ipsi gloria in secula seculorum.

Coloss. 1. &
Apoc. 1.

CAPVT II.

Cum natus esset Iesus.



VR natus sit Dominus in Bethlehem, digna res est, quam tractemus. Et primum natus ibi est, & ibi adoratus, vt responderet veritas figuræ. Dauid paruus corpore, sed pulcher aspectu, viribus fortis, cantu suauis, (quo dæmon è Saul expellebat) hic Dauid in Bethlehem inungitur, & inauguratur rex Israël: ita Christum humilem aspectu, sed pulcherrimum spiritu, potentissimū robore, qui fortem armatum deiecit, qui suo cantu & prædicatione dæmones è nostris fugauit mentibus, conueniebat inungi regem in ciuitate Dauid.

1. Reg. 16.

Psalm. 44.
Luc. 11.

Secundò Arca Domini adducta est à Dauide in Bethlehem, idque cum magno populi iubilo. De quo refertur in Psalm. Memento Domine Dauid. Multò melior arca fuerat Christi humanitas, in ventre virgineo clausa: in ea enim omnes cœlestes thesauri recòditi sunt. Hæc igitur arca induci debuit in Bethlehem, & ibi nasci cum magna Angelorum, Pastorum, Magorū, Iosephi & Mariæ lætitiâ.

2. Reg. 6.

Psalm. 131.

Coloss. 2

Tertiò:

Ioan. 6.

Tertio: Vbinam erat nasciturus panis de cœlo, panis angelorum, panis viuus, panis vitæ nisi in domo panis, quæ Bethlehem est? & vbi debuit nasci germen, & fructus terræ sublimis, nisi in ciuitate fructifera? ipsa est Bethlehem Ephrata. Nec immerito nascitur in Bethlehem Iudææ, id est in domo panis & confessionis, siue laudis. Nulla enim vnquam tanta laudandi Deum ratio fuit, quàm quia Deus panis noster factus est. Quodque cum panis non ster esse voluerit, non se in arca clausit, sed in domo panis se exhibuit. At non nisi in præsepio reclinatus: vt ostenderet & nos iumenta esse, & hanc esse huius edendi panis rationem, si iumentum efficiaris, id est stultus, vt sapiens fias.

1. Cor. 3

Ioan. 12

Gen. 2.

1. Cor. 15

Ioan. 10

Isa. 55.

Isa. 60.

Ioan. 19

Cum igitur natus esset Iesus in Bethlehem Iudææ, ecce Magi ab Oriente venerunt. Ergo non solum Christus exaltatus à terra omnia trahit ad se, sed etiam natus in terra, omnia trahit ad se. Ergo non solum exaltatus in cruce habet hamum quo cunctos venetur sed etiam reclinatus in præsepio. Potentior videri voluit Christus in vilitate, quàm in maiestate. Cum enim esset in gloria sua pauculos adduxit ad se: at cum esset in præsepio, id est loco iumentorum & in cruce, id est loco latronum, ibi aperuit gloriam suam, & omnia vocauit ad se. Certè cum Adam formatum in paradiso, omnia animalia aduocauit coram se, vt omnibus suum imponeret nomen: ita cum Christus nascitur in stabulo omnes gentes allicit ad se, vt omnibus benedicat, & nomē Christianitatis imponat. Prior homo de terra terrenus, terrenum & temporale nomen dedit rebus: at posterior Adam nomine æterno hæreditauit eos qui in Regibus Magis sibi voluerint esse fideles. Veniunt ergo iumenta ad formatum Adam non vt edant, sed vt nomen accipiant. Veniant item iumenta ad formatum Christum, ad stabulum, ad præsepium & domum panis, non solum vt Christiani nominentur, sed vt vitam habeant, & abundantius habeant: & certè si ad domum panis venerint, cum natus sit panis in domo panis, non deerit famelicis cibis. Omnes igitur sitientes & esurientes venite ad aquas & ad panem. Isaïas dicebat: Filij tui de longè venient, & filia tuæ de latere surgent. Horum primum in Magis de longè venientibus impletur. Alterum relinquitur implendum in die mortis Christi, cum Ecclesia de ipsius latere surget. Et quidem venientibus Magis ad adorandum Dominum, (cū Magi Reges fuerint) comitia in stabulo celebrata sunt. Christus rex

stus rex inanguratus est. Reges Regē adorant nouum. Nec enim par erat vt rex mundi, ad nos adueniens vt homo: non à regibus: vt rex adoraretur.

Hoc verò vnum volo te Lector non latere. Mihi quidē hic Magorum aduentus videtur vnum è summis miraculis à Christo in hoc mundo editis. Planè video grande miraculum in latronis ad Christum crucifixum conuersione. Et ita decebat, vt in die quo effudit Deus sua in nos viscera, miraculum tantę conuersionis efficeret. Sed interim spectā pendentem Christum, suę pietatis thesauros aperientem, latronem proximum, miracula quę fiebāt. Hęc omnia pectus latronis illuminabāt vt Christū agnosceret. Porro nō nisi miraculū grāde fuit, quòd si Reges sapientes tam longē disiti, tam subitò, tam inclementi cœlo, per regiones ignotas, cum capitis periculo, Christum in stabulo adorauerint. Non igitur immeritò Matthæus dicit: Ecce, quasi rem vehemensimè stupendam.

Lucæ 23.

Sed quæres: Si viri hi præstantissimi Reges fuerunt, vt vulgi fama est, vt etiam Ecclesia in Magorum picturis admisit, & vt Sanctorum Patrum tradidit autoritas, Ita enim habet Athanasius, de Varijs Quæstion. q. 2. & Tertull. libro 3. contra Marcionem. D. Anton. 1. par. titul. 6. quibus adde eos qui à me adducti supra sunt. Iam si Magi Reges fuerunt, cur non eos Matthæus reges nominauit?

Prima causa vt arbitror est, quia magis è re nostra & Dei, erat, vt sapientes testimonium de Christo redderēt quā reges, Reges enim ferè ignorātes sunt, aliorum quę sententiā sequuntur, & cū sapiunt, sapientū reguntur consilio: maius ergo testimoniū est. à Sapientibus, quā à Regibus.

Secunda causa fuit: vt quia primi qui à Deo descuerunt, sapientes fuerunt: ita primi qui Deum quæsierunt, sint etiam Sapientes. Vox Dæmones, Sapientes significat, Magi item sapientes. Dæmones cadunt, Magi igitur resurgant. Vt intelligas quòd sicut nihil periculosius sapientia sibi relicta, ita nihil excelsius sapientia diuino lumine illustrata. Illa facit Dæmones, hęc Magos.

Tertia causa est: vt ostendatur, quā æquum erat, vt qui rex futurus esset, sapiens esset, qui quę sapientes esset gubernaturus, sapientiam, qua gubernaret, haberet.

Quarta causa est: Coram principe Christo, nullus fidelium vocari

vocari rex debet. Coram Sole remittunt stellæ lumina sua. (Co-
Matth. 20. ram Christo igitur imperatore cesset regum nomenclatura.)

Quinta causa: Christus rex venit ministrare, & non mini-
Matth. 11 strari, nec patitur vt inter suos superbè reges dominantur; sed qui
 maior est inter vos, sit sicut minister: idè in principio sui regni,
 seupotius ministerij, noluit hos vocari reges, sed Magos.

Sexta causa est: Nescio quid supercilij habet Deus contra
1. Reg. 8 huius seculi regium nomen. Certè cum populus à Samuele ex-
 petijt regem, Deus se abiectum expostulat contra Iudæos: vole-
 bat enim ille solus Iudæorum esse rex, id nomen alijs velut fasti-
 diens. Idè noluit minus gratum sibi nomen, in exordio suæ
Mat. 23. Ecclesiæ inter fideles adscribi. Quasi dicat: Sit Herodes rex inter
 infideles, at inter meos, vt vnus est pater vester, ita vnus vocetur
 rex vester.

Septima causa: Si innocentia durasset, sapientia quidem
 esset, sed non regnum: Si Adam non peccasset, regibus homines
 non egerent. Cum igitur Christus innocentiam restituere cupiat,
 regni nomen noluit adscribi.

Nec vacat mysterio quòd dicit: Ecce Magi ab Oriente. Certè
Psal. 49. ab Oriente, vt à Solis ortu vsque ad occasum laudabile esset no-
Gen. 2. men Domini. Et sicut à Solis ortu cœpit genus hominum, ita in-
Ierem. 1 ciperet & genus fidelium. Rursum ab Aquilone panditur omne
 malum. Quia omnis maliferè origo, diabolus fuit, (qui Aquilo-
I. sai. 14. nis nomine censetur. Solium quippe ille in Aquilone statuere
 volebat) ita ab Oriente panditur omne bonum. Quia omnis bo-
Luc. 1. ni origo Christus est: de quo dictum erat, quòd sit Oriens ex alto.
 Igitur sicut qui in quavis mundi parte peccant, ab Aquilone, dici
 possunt, quòd veniant: ita qui bene agit, vbiuis sit, ab Oriente ve-
 nire dici potest.

Sed intimè aduerte: Oriens est vbi sol nascitur, & cui sol
 nascitur, in Oriente est: sicut cui sol occidit, est in occasu. Intelli-
Act. 4. ge igitur eum, cui radius diuinus nascitur, cuique illuminatio
Ioan. 6. diuina refulget, in Oriente esse. Iam si illi nascitur radius lucis, cer-
 tè ad Christum venit: quia non est in alio aliquo salus. Ita ipse di-
 cit: Omnis qui audiuit à patre & didicit (id verò est illustrari ab
 Oriente sole) venit ad me. Mysterium ergo hoc est. Si illustraris,
 in Oriente es, & ad Christum venies. Si ad Christum non venis:
 non didicisti à splendore Orientis luminis in te.

Veniunt

Veniunt igitur Magi ab Oriente Ierosolymam. Vbi tunc fidelium erat Ecclesia, vbi erat prædicatorum & doctorum celebrior conuentus. Causam fortè requiris, cur Ierosolymam intrant? Hanc accipe: Sicut Deus Angelos inferiores per superiores illustrat, Dionys. 8. cap. celest. Ierarchie. angelos inferiores disponit, & corpora per animas viuificat: ita & voluit populos subiectos per doctores & Sacerdotes gubernare. Ita enim ipse ait: Super cathedram Moyfi sederunt Pharisei, & Scribæ; quæ dixerint vobis facite, & secundum opera eorum nolite facere. Ita quidem contigit nunc Magis: quæ dixerunt legisperiti susceperunt. At licet scribæ puerum non requisierint, Magi requisierunt. Igitur Dominus nō semper voluit docere nos ore suo, docet verò semper ore doctorum. Et hoc significauit Dominus in die Palmarum, cum non infidet asinæ, nisi interiectis Apostolorum vestimentis. Nimirum non infidet animabus nostris, nisi doctorum interuentu. Rectè ergo inter laudes Ecclesiæ hanc cecinit Psaltes: Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domū Dauid. Prius ergo accedat domus Dauid ad sedes Doctorum, quàm ad puerum sedentem in medio Doctorum. Matth. 23. Matth. 21. Psalm. 121. Lucæ 2.

Intrantes Magi Ierosolymam, id vnicè requirunt: vbi est qui natus est rex Iudæorum? Qua interrogatione monstrarunt, vnicum Christianorum institutum (si modò à stella illuminati sunt) hoc esse: videlicet requirere vbi est natus rex Iudæorum. In quo loco habitat rex hic natus. Sanè quærebat sponsa: Indica mihi, quem diligit anima mea; vbi pascas, vbi cubes. Non est alia deuotis viuendi ratio, quàm inquirere, vbi inuenient Christum. Inuenient quidem in iustitia, & sanctitate veritatis. Inuenient in spiritu & veritate. Sed quid veritatem dicere vereor? Inuenient in paupertate, ignobilitate, in stabulò, in præsepio. Morientem inuenies in cruce, nascentem in stabulo, vtròque summa deiectio, vilitas extrema. O rerum varietatem mirabilem: Ille Deus, rex Iudæorum antiquus, ille notus in Iudæa, inueniebatur in templo sedens super Cherubim. Dominus enim in templo sancto suo, Dominus in cælò sedes eius. Igitur Rex æternus in cælò inueniebatur, id est, in loco maiestatis: in templo inueniebatur, id est, in loco auro bysso quæ fulgenti. Cur ita? Quia seruantibus legem illam veterem, antiquus dierum, antiqua bona præstabat:

aurum scilicet, gloriam & honorem cæterasque delicias. Porro rex Iudæorum nouus, rex natus non delegit locum in auro, in argento, in honore aut delitijs. Vbi igitur? in vtilitate. Igitur Iudæi Deum sequebantur auro & honore splendidum. At Christiani suum natum sequuntur regem, in paupertate & squalore iacentem. Igitur o Christiani, si placet rex nouus, rex vobis natus, placeat etiam solium quod sibi ipse delegit.

Sed non te Lector prætereat quod hac sua interrogatione Magi docuerint, non iam satis esse ad salutem assequendâ, si quis credat in Deû, & si dem habeat implicitam de Melsia: minime id satis est. Sed necessariò requiritur vt quæramus natum Regē Iudæorum, id est, vt si dem habeamus explicitam de natiuitate & incarnatione regis nostri. Sanè Iudæi profitebantur nasciturum Christum, at Christianitas in Magis incipiēs, eundem iā natum profitebatur: & ob hanc professionem, coram Herode, & toto orbe, caput periculo exponit.

Libet tamen verbum illud sacrum expēdere: *Qui natus est rex Iudæorum*. Planè rex Iudæorū absolutè, Deus est. Ita enim iactant *Psal. 73.* in suo Psalmo Iudæi: Deus autem rex noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ. Et in alio Psalmo: *Psal. 149.* Filiæ Sion exultēt in rege suo. Laudent nomē eius in choro & tympano, &c. *Zachar. 9.* Zacharias: Ecce rex tuus venit tibi. Rex igitur Iudæorum simpliciter Deus ipse est. Iam si rex Iudæorum est Deus, & hunc, quod natus sit Magi fatētur, fatentur igitur Deū natum: Deum scilicet hominem factum.

Adde & aliud: Si Christus natus est rex: igitur non humano decreto rex est, alioqui homines neminē nisi natū, suscipiunt in regem. Est igitur Christus rex diuina sanctione. Vt verò est sacerdos in æternū. Quia iurauit Dñs & nō pænitebit eū, tu es Sacerdos: & ideo est sacerdos in æternum, æternum habēs sacerdotium, ita & rex est in æternum, & regnū habet quod est regnum omnium seculorum, quia ordinatione Patris æterni rex est.

Adde tertio: Reges humani, sicut nō nascuntur reges, ita nec moriuntur reges: cū moritur rex, iā non est rex. At Christus sicut natus est rex, ita & mortuus est rex. Ita testatus est titulus ille, super crucē scriptus cū Christus moreretur, Iesus Nazareus rex. Regū igitur testimonio, Christus nascitur Rex: & Principis Pilati titulo Christus moritur Rex: cōtra quod licet cōtendant Iudæi, sed persistit Pilatus.

Adde

Psal. 109
Heb. 7.
Psal. 144

Mat. 27.

Adde quartò: Cùm Magdalena quærit mortuum Christum, rogat eum qui sibi venerat obuiâ: Situ sustulisti eum? Tâta enim erat amoris magnitudo, vt putaret, illū ab omnibus requiri, quē illa querebat ita & Magorum tam erat feruens animus, vt putarent, nihil tunc ab omnibus Iudeis tractari, nisi de rege nato. Ided confidenter quærunt: Vbi est natus rex, nec quærunt ab Herode aut scribis, sed promiscuè ab omnibus. Sanè qui amoris sagitta percussus est, putat omnia de suo tractare dilecto. Vt nos sponsa in Canticis docet.

IOAN. 20

CAN. 5.

Quærunt igitur, vbi est ille natus rex: *Vidimus*, inquiunt, *stellam eius*. Aded præclara est illa stella, aded est vehementis splendoris & calor, vt nihil sit difficultatis, nihil laboris, aut periculi, quod stellam hanc vidisse, non superet. Si te Deus intus illustrat, hæc est stella & est stella Christi. Planè stella eius est: quia illum reuelat, illum quærere, illum cùm inuenit adorare, & eius pedibus omnia subijcere facit. Quid ni? si tuum Deus illustrat intellectum, si ille tuū inflammat affectum, quid non superabis, quid non relinques, vt quem stella demonstrat, consequaris? Exemplo sit tibi Saulus ille spirator minarum & cædis: vbi ei radiauit stella, vbi lux de cælo refulsit, pronus cadit in terram: vidēsne adorandum? rogatque Christum, quid à se fieri desideret, paratum se professus omnia illi subijcere: vidēsne munera, (id est, seipsum) Christo offerentem? Si igitur stupes, quòd Magi reges & docti, tam difficilè sint iter adorti, cessabit tuus stupor, vbi intellexeris, tale illis lumen splenduisse, quale Paulo refulsit. Nec miraberis quòd fecerint, sed quòd animo facere parauerint. Hic tamen nostra cæcitas reprehenditur: illis fulsit stella, nobis ipse Christus splendet, ac illi tam longum iter arripiunt, nos nec pedem mouemus: illos calefacere potuit stella, etiam in media hyeme, nos nec ipse Sol iustitiæ calefacit, nobiscum semper in Eucharistia manens.

ACT. 9.

ACT. 9.

Nota non solū cælum esse stellis Christum indicantibus exornatum: sed totum orbem, cælum quoddam esse, in quo vel minutæ herbæ, vel exigui lapilli, stellæ quædam sunt, & stellæ eius, scilicet Christi. Si esset oculus qui contempleretur, vndique sanè à stellis admoneretur. Rursus nota, quòd incredibile videri potest, quin stellam quam Magi viderunt, viderint & alij. At hi Magi ad vitam æternā ordinati, omni difficultate superata,

Mat. ult.

stellam ducem sequuti, ad Christum peruenerunt. Habes igitur Prædestinationis efficaciam. Planè quos vult prædestinat, quos verò non vult reprobat: cuius enim vult miseretur, & quem vult indurat. Quod etiam in Iudæis manifestius declaratur, quì nec scribarum testimonio, nec Magorum exemplo adacti sunt, vt suū regem requirerent, quē alieni requirebant. Ita cū Christus noster sit, cumque simus ipsius, ipsum quærere non curamus.

Adiiciunt præterea Magi: *Vidimus stellam, & venimus adorare eum.* Quid o viri præclari? An non satis erat illum in vestra regione venerari? tempus profectò iam venit, quando nec in monte, nec in templo adorare Dominum est necesse, sed in spiritu & veritate: cū enim ille spiritus sit, omnia implens, in omni loco dominationis eius benedicere eum anima nostra potest. Cur igitur in loco vestro non adoratis sed tã immensum carpitis iter? Nihil tale: is enim quem intus Deus docet, & illustrat, non quiescit, sed vadit. Paulus cum illuminatur, non in suo loco quiescit, sed dicitur ei, Vade in Damascum, ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Similiter dictum est Magis, Vadite in Ierusalē, ibi scietis quid facto opus sit. Rursus, cū inuenit ille thesaurum absconditum in agro, non ibi cessat, sed vadit, & præ gaudio illius, vendit omnia quæ habet. Planè non inuenisset thesaurum, nisi stella monstrasset. Vbi verò stella monstrauit, non ille quieuit, sed iuit. Et Dominus dicit: Qui vult venire post me, abneget se, & sequatur. Nullibi cessandum igitur, sed exeundum est nobis de terra nostra, & cognatione nostra, & eundem interram quam nobis monstrauerit Dominus. Ergo vbi Domini gloria speratur, aut proximorum profectus, charitas quæ magna operatur, nō quiescit, non languet, non est ociosa: non enim quærit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi.

Audiens porrò Herodes Magorum interrogationem, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. Quid miraris si turbatur mundus, vbi mērio de Christo est? turbatur latro vbi est de iudice mentio. Sanè si Christi vita mundi mors est, quid mirum si turbatur viuus, vbi videt se, iamiam moriturum? Adducit Christus viuendi rationē, vitæ mundi contrariam: quid ergo mirum, si turbatur lepus, cum aquilam videt in se irruentem, à cuius est vnguibus discerpenda? Senex cū iam est morti vicinus turbatur, ita & terrenus senex & vetus homo noster turbatur, cū vitam aliam conspiciatur aduenire.

aduenire. Sed mecum intus penetra. Turbatur Herodes, qui Gentilitatis typus est, turbatur etiam Ierosolyma, vbi sunt Iudei. Turbantur igitur in aduentu Christi & gentes & Iudæi. Sed cur tãdem? Ratio est, quam Paulus in tota ad Romanos epistola docet. Equidem si Gentilium professio gentiles suos iustos effecisset, ipsi iusti iustitiam Christi læti suscepissent: & similiter, si per legem esset iustitia, ij quos lex iustos reddebat, iustum Christum vnus expositis amplecterentur. Porro cùm nec Philosophia nec antiqua lex, aliquem ad perfectum adduxerint, sed omnia veniente Christo erant sub peccato conclusa, necesse est peccatum gratia veniente turbari. Planè omnes ferè gentes, & omnes ferè Iudæos fortis ille armatus possidebat: turbatur igitur antiquus ille tyrannus, cùm coniectat, pro foribus iam venire, à quo sit ipse turbandus & exturbandus. Igitur turbatio Herodis & Iudeorũ, prælagiũ fuiturbationis, quæ ad Euangelij sonum, erat in orbe futura, dictum enim fuerat: Adhuc modicum, & ego commouebo cælos & terram. & rursum: Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & cõmota est terra. Montes sicut cæra fluxerunt, &c. Iam fulgura Dei, Euangelij prædicatio sunt. Euangelium enim & illustrat, & terret.

Heb. 10

Rom. 11.

Luc. 11.

Aggei 2.

Psalm. 96.

Demum turbatio illa Herodis & suorum figura fuit eiusurbationis, quam peccatrix anima patitur, vbi ab ea prædicatores requirunt: Vbinam est Deus tuus? Vbi natus est rex tuus? Cur regem tuum ignoras? Cur regem alium habes? Tunc turbatur vehementer animus mundi potestati subiectus: turbatur illa animi nostri ciuitas, quæ alium quàm Deum sibi delegit in regem.

1. Corint. 1.

At rogas: Si Christus est animi salus, vita, medicina & redemptio, cur languens & mortuus animus, sua remedia fugit? Certè si non turbaretur, si nõ fugeret, sanitatem indicaret. At propterea phræneticus animus est, propterea morbo læguet, quia suã salutẽ venientem timet & horret. Sed si cum Magis adorare voluerit, sanabitur.

Quod verò Herodes congregat Sapiètes, à quibus instruat, vbi sit Christi natalis: pulchrum mihi videtur gerere typum animi, hinc amantis terrena, hinc verò diuino terrore percussus: is enim nosse contendit, an uera sint, quæ ei prædicator suggestit? An liceat sibi in suo luto versari? An Christus esse possit in fordibus

fordibus amorum, vsurarum, & fraudum suarum? Sciscitatur mercator de suorum iustitia lucrorum, sciscitatur princeps de iusta ditione locorum suorum, &c: An non tibi videntur hi Herodem imitati, si postquam veritatem rescuerunt, exercere recusent?

Secundò etiam Herodem imitantur qui quotidie prædicatores audiunt, accurruntque vbi prædicatoris maior est fama: audiunt hi, discunt semper, nunquam tamen ad scientiam veritatis perueniunt, hi congregant scribas & sapientes in maius suæ damnationis cumulum: melius enim eis fuerat veritatem non nouisse.

Sed tertio nota: O vtinã reges nostri in grauibz causis & negotijs suis, consilia sapientum requirerent! o vtinã Christiani principes non suum sequeretur sensû, sed scriptis (maximè diuinis) auscultarent. Sed iam vñ est principibus, si postquã nouerunt suorum dicta sapientum, contemnunt quod Dñs dicit, sequitur verò, quod libido iubet.

Vltimò specta, quòd Sapientes Iudæi nihil audent definire, nisi quod scriptum inueniunt in Prophetia. O si & Regũ cõsiliarij non aded adhærerët his quæ Bartolus aut Baldus sēserunt, sed si fieri posset ex Diuinis pēderent oraculis. Non te prætereat, Cõciliũ id definire quod diuina firmitur authoritas. Video sanè eiusede esse authoritatis Concilium & Euangelium, sed ira voluit Spiritus sanctus, vt quæ Concilium definierit, baculo nitantur authoritatis diuinæ.

Igitur interrogati Sapientes vbi Christus nasceretur, respondent: in Bethlehem Iudæ. Ita profectò: quia in domo panis, id est, in pectore misericordiæ, nascitur Christus. Qui enim non diligit proximum non est ex Deo. At qui non dat proximo indigenti panẽ, sed claudit viscera sua ab eo, quomodo charitas Patris est in eo? Sed attēde: nō sat est, vt in te nascatur Christus, quòd pectus habeas tenerum, nisi simul sit Deo per confessionem addictum. Si misericors es, & Deum offendisti, Bethlehem habes, sed non Bethlehem Iudææ, id est, misericors es in proximum, at tua misericordia non placet Deo, quem offendisti. Esto igitur in proximum misericors, & in Deum pius, vt in te Christus nascatur.

Michæ. 5.

Suæ responsioni Iudæi adhibent testimonium Michææ
Prophe-

Prophetæ licet multò aliter retulerint, quàm in eo scribatur. Sic enim Michæas: Et tu Bethlehem Ephrata, minimus es vt sis in millibus Iuda, ex te mihi exiet, vt sit dominator in Israël, & egressiones eius à principio à diebus æternitatis. At Pharisei variarunt ex hoc testimonio multa. Primum, non dixerunt verbum Ephrata, sed eius loco dixerunt, Terra Iuda. Explicaueruntque hoc modo verbum Ephrata: alia enim Bethlehem in tribu Zabulon non erat Ephrata. Secundò variarunt illud, Minimus es: Et dixerunt. Nequaquam minimus es. At sensus est idem, ac si dicerent: Nunc quidem es obscurus, sed princeps, ex te exiturus, te super omnes illustrabit. Tertiò loco illius, In millibus, posuerunt in principibus, quod minus est mysteriorum capax. Quarto abstulerunt illud, Mihi: & tacuerunt finem clausulæ. Nec enim dixerunt: Egressiones eius, &c. Iam locus Michææ reuincit apertò Iudæos, dicant obsecro, quisnam est hic dominator è Bethlehem exiturus? Dauid esse non potest, quia non exiet cum iam exierit: nec Ezechias aut Zorobabel: hi enim non sunt egressi ex Bethlehem, & nulli homini conueniri potest, quòd egressiones eius sint à diebus æternitatis, quòd etiam confundit Arianos. Si enim Dominator hic est à diebus æternitatis, igitur æternus est. Aeternum verò est, quòd nunquam non fuit: mentiuntur ergo Arriani dicentes: Fuit, quando verbum non fuit.

Sed excutiamus locum Michææ. Tu inquit Bethlehem. Sanè in domo panis, seu in loco panis, nascitur & reconditur panis. Quà verò pulchra res est granum frumeti! Cur ergo tam pulchra res demetitur, teritur, vtilatur, expoliatur, mola subigitur, malfa conficitur, igne duratur? Certè vt panis hominum fiat. Igitur si Christus in domo panis nascitur, iam ab initio demonstrat, quomodo sit demetendus, terendus & expoliandus, vt tandem panis noster efficiatur. O inæstimabilem Dei dignationem, hominumque apud Deum æstimationem!

Ephrata, id est, fructifera: non fuit Christo sat, quòd panis noster esset nisi etiam fructus noster esse vellet. Vbi primò indicatur Christum esse panem & fructus, imò Christus est nobis omnia: est enim manna omnes sapes continens. Secundò indicatur, quòd in statu innocentie homines erant contèti pane & fructibus terræ. Vt igitur panem hunc, & fructum hunc comedas, innocens esse debes. Tertiò, quia hic fructus est fructus terræ

G

sublimis,

Ioan. 6.

Coloss. 3.

Sap. 16.

Genes. i. c.

sublimis, id est longè eleuatus à terra, non sine labore, non sine nisu, eum assequi poteris. Non enim facile ad excelsa pertingimus. Quartò: Ex arbore vltimum quod expectas est fructus. Vltimum igitur à te sperandū, finisque à te exoptand⁹ Christus esse debet, suis enim legis Christus. Imò finis omnis creaturæ Christus. Dulcissimum in arbore fructus: dulcissimus ex omni creatura Christus.

Roman. 10.

Apoc. 7.

Minimus es: sed nequaquam minimus. Sicut qui in Bethlehē nascitur, minimus est, & non minimus: ita & Bethlehem minima est, & non minima. Minimus est Christus, quia vermis est & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis: minimus, quia non venit ministrari, sed omnibus ministrare: minimus quia minor est in regno cœlorum, ut ipse de se dixit: minimus, quia mitis est & humilis corde: minimus, quia est nouissimus virorum, vir sciens infirmitatem. At ideo non minimus, quia constitutus est à Deo super Sion, imò super omnem principatum, potestatem & virtutem, & super omne nomen. Nequaquam minimus, quia dedit ei pater nomen super omne nomen, ut in nomine IESV omne genu flectatur. Sic igitur & Bethlehē minima es oculis hominum, cum te exiguum & sine populo videant. At non minima, cum te Deus in cunam filio suo delegerat, cum tu foueris in sinu tuo, natum temporaliter: quem fouet sinus Patris, natum ab æterno. Magna sanè est domus Domini vbi colebatur. Magna item domus panis, vbi nascebatur. Magna & gloriosa dicta sunt de Ierusalem. Sed quæ? Certè quia multi homines nati sunt in ea, quia in ea habitabant Tyrij & populus Aethiopum, & alienigenæ. Quanto verò maior laus Bethlehem, vbi Christus natus & habitator fuit. Sic etiam fœlix anima, quæ anima? quæ minima est in oculis suis, non verò minima in oculis Dei. In hac anima nascitur Christus multo fœlicius quàm in Bethlehem: siquidè ex Bethlehēm exit qui nascitur. At expia anima nunquam Christus exit, sed porro manet in æternum.

2. Para. 2

Psal. 86.

In millibus Iuda.

Ioan. 14.

Can. 5.

Luc. 15.

Can. 5.

Ut enim qui in te natus est, electus fuit nō solum in millibus, sed ex millibus. Siquidem chori Angelorū significantur per nouem: quibus si addas hominum chorū efficiuntur decem, qui cum sint millia millium, ex omnibus his millibus electus est Christus, ut sponsa in Canticis cecinit: ita &

ita & Bethlehem electa est ex omnibus millibus locorum Iuda, vt exciperet virginis partū, cuius cœli non erant capaces. Sed cur non dixisti, In millibus Asiæ, in millibus mundi? Tolle: fœrent hi superbi tituli Deo. In Israël, in confessione quæ est Iuda, ibi magnum nomen eius. Ibi notus Deus. Iactet suam Europa Romam. Iactet suam Babyloniam mundus, nihil plenè Deo placet, nisi in Iuda sit, id est, in cognitione & confessione nominis sui.

Psal. 75.

Ex te mihi exiet. Deus bone, quid sibi vult, Ex te exiet, quis nām est qui exiet? Cur non dicis, quis est qui exiet? At verò tantus est hic qui exiet, vt quoduis afferas nomen, quoduis ei nomen imponas, minus dixisti. Si dixeris exiet dux, maior duce est. Si exiet princeps, & principe etiam maior est. Tibi ergo silet omnis laus: siquidem maior es omni laude, reuera, quia datum est tibi nomen maius. Meritò te Deum profiteamur, cuius nomen est inominabile.

Psal. 94.
Phil. 2.

Gen. 21, 24

Nec vacat mysterio quòd dicit, Ex te mihi exiet. Certè aliæ fœminæ (vt Sara) viris suis pariunt. Nam quos pariunt, à viris acceperunt. Proferunt igitur & reddunt debitum viris, à quibus genuerunt. Porro quia sacra virgo, à solo Deo filiū accepit, (quia quod in ea natum est, de spiritu sancto est,) ideo princeps qui ex virgine exit, soli Deo exit. Rectissimè igitur Pater hunc sibi iactat filium, quia in alijs filijs habent non nihil parentes, at in hoc, solus Pater æternus habet, omni alio patre secluso.

Math. 1.

Math. 3.
G. 17.

Iam si attendas finem & scopum quem in sua Dominus vita intendebat, dicis rectissimè dictum, Ex te mihi exiet. Planè Christus datus, & natus est nobis, planè Christus venit nobis ministrare. Planè venit, vt vitam habeamus. Demum verè dictū est: Ecce rex tuus venit tibi. At licet Christus datus sit nobis, scopus istius donationis fuit Patris sui gloria. Ego, inquit, te clarificauī super terram. & rursus, Ego honorifico Patrem meum. Quia igitur omnis Christi actio illum vnicum spectabat finem, vt Patrem suum glorificaret, ideo meritè exijt Patri: rectè igitur pater dixit, Exijt mihi.

Isaia. 9

Zachar. 9.

Ioan. 17.

Ioan. 8.

Et illud attende: Nullus homo est, quin in eo propria voluntas aliquid sibi vendicat: aliquid sibi de nobis surripit mundus, aliquid diabolus rapit. At solus Christus fuit, in quo nihil propria voluntas, nihil mūdus, nihil dē mō habere potuit. Gloriā,

Ioan. 8.

inquit ille, meam non quæro. Et rursum: Non mea voluntas, sed tua fiat. & tandem: Venit, ait, princeps mundi huius, & in me non habet quidquam: nihil penitus habuit in Christo alienus. Totum sibi asseruit Pater æternus: meritò igitur Pater dicit: *Ex te mihi exiet.*

Demum (vt non nihil attingamus. ex Theologia scholarum) si Christus esset purus homo, suscepisset relationem realem in se, qua filius esset matri suæ, id est, qua ad matrem suam posset referri. Sed quia Christus Deus, nullam habet filiationem realem, qua ad matrem referatur. Filius ergo est Christus relatione reali solum ad Patrem & si realiter est matri suæ filius, non est filius relatione & nexu reali, qui in filio sit, sed qui in matre constituitur: vt verè dicere possit ad matrem: Mulier, quid mihi & tibi? quasi dicat: Non est in me respectus realis ad te, sed ad patrè solū. Vide S. Thomam 3. Part. quæst. 35. artic. 5. Igitur si exiuit realiter, non exiuit matri, sed patri suo. Sed de his hætenus. Progrediamur.

Ex te mihi exiet, qui sit dominator. Quid? Num tu exhibis ad dominandum? Reges gentium dominantur, sed vos non sic. Reges gentium veniunt ministrari, at tu venis ministrare. Et Petrus discipulus tuus dicit: Non dominantes in cleris, sed forma gregis facti. Quid igitur dicis: Venit ad dominandum in Israël? Certè Christus non venit dominari fastu humano & temporali. Ipse enim dicit: Non est regnum meum de hoc mundo, & si sic dominari vellet, non erat opus venire: iam enim à mundi cōditione dominus erat. Venit igitur instituere dominium aliud spirituale, & diuinū, quod temporali subiectione & cruce paratur, lachrymis, prædicatione & sudore firmatur. Ego, inquit, constitutus sum à Deo, rex super Sion. Sed dic quomodo? Prædicans inquit præceptum eius. At si prædicatione vera paratur tibi regnum, & dominium super montem sanctum, magno tibi & labore & sudore paratur. Hoc sibi persuadeant pastores & doctores gregis Christi: si dominari volūt, subiiciantur, seruiātque ouibus suis. Ea ratione maius sibi parabunt dominium super oues, quàm vllus imperatorum habuerit vnquam.

Et egressiones eius ab initis. Quia videlicet à principio erat Verbum, & hoc erat in principio apud Deum, à diebus æternitatis, quia ab æterno ordinata sum, ex antiquis antequam terra fieret.

Sed graue dubium est, quid sit illud Egressiones eius. cur numero plurali dictum est non singulari? Certè hoc maioribus erat

Ioan. 2.

Luc. 22.

Matth. 20.

1. Petr. 5.

Ioan. 18

Psalms. 2.

Ioan. 1.

Proverb. 8.

erat relinquendum, quia difficile. Sed age aggrediamur eius explicationem, quæ ex Psalmo 109. videtur posse colligi: ibi habetur, In splendoribus sanctorum, ante luciferum genui te. & vltima Hebræa habet, in splendoribus sanctitatum. Hic requiro, cur dixit in splendoribus, ac non potius in splendore? Sanè, si in Patre producente filium, vnicum esset attributum, quod splēderet: vnicaque esset sanctitas, quæ splendorem emitteret: rectè dicetur, in splendore illius sanctitatis genui te. At cum Pater in sua diuinitate rerum omnium naturas comprehendat, (non corporaliter, sed eminenter) sintque in Patre infinitæ perfectiones, & sanctitates, (licet omnes illæ vnum sint:) idcirco illæ omnes creaturæ, & illæ omnes perfectiones, sunt sanctitates in Deo splendentes. Iam cum primum in sua æternitate, Pater contemplatus est se, & suas perfectiones, & rerum naturas quas in se continebat: tunc illa omnia intellectui diuino splenduerunt: & plenissimè sunt à diuina mente concepta. Ex quorum omnium notitia & intuitu, Verbum diuinum prodijt. Rectè igitur Verbum Dei genitum est non in vno tantum splendore Diuinæ essentia: sed in splendoribus omnium rerum sanctarum quas pater continebat, & intelligebat. Et ideo etiam egressiones eius dictæ sunt, quia filius non tantum à cognitione diuinæ essentia: egressus est: sed etiam ex cognitione bonitatis, sapientia:, potentia:, & demum omnium creaturarum. Vides quàm meritò dictū sit, quòd egressiones eius sunt ab æterno.

Secundò colligi huius loci explicatio potest ex Psalmo 2. vbi dicitur: Ego hodie genui te, videlicet, etiam si filius ab æterno à Patre sit genitus, verum ita ab æterno genitus est, vt continenter gignatur, vt hodie etiā dicatur gigni: ita igitur egressus est à Patre, vt semper egrediatur, & idèd egressiones, (quasi fluij continenter fluentis) dictæ sunt.

Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ. Nusquam ergo Christus est tutus ab ijs qui dominari volunt. Maximè ab his qui ambitu dominium quærunt, & ambitu quæsitum retinent. Hi ergo sunt qui Christo etiam recens nato insidiantur. Nec parcut puerilibus lachrymis, & cum infantes timendi non sint, hi tamen eos timent, viderique volunt prudētes, si Christū exterminent. An non tibi videtur typus expressus, huius rei: cum prædicator principem admonet rei alicuius malæ partæ.

Princeps verò latranti prædicatori offam iniicit, vt taceat, lapidẽ illum non moueat? extinguere is cupit Christum, sed non poterit. Venient dies mortis: tunc reuelabitur Christus.

Nec prætermittas Lector verbum illud, *Vt ego veniens adorem eum*. O quorundam principum circa pietatem vanissima, licet fucatifissima verba. Vbi negotium seculare est, audies ab eis verba, semidiuina firmitate suffulta: at vbi negotium Dei est, dicunt multa, præstant pauca: ibi leuissimi sunt vbi oportebat grauisimos esse. Admoniti ergo sint viri pii, nihil credant principibus, præcipuè non pijs, cum de rebus diuinis loquuntur. Magi audito Herode & concilij autoritate nihil cunctantur. Videlicet, quia nulla res antiquior esse debet viro fidei autoritate Concilij. Vbi videlicet Ecclesiæ repræsentatur maiestas, vbi Spiritus sancti creditur adesse præsentia; discant igitur fideles & hæretici caput Concilio subdere, siquidem reges & sapientes, ita Iudeorum paruerunt autoritati.

Et ecce stella quam viderant. Sed cur stella redijt? an non sat diuina erat autoritas à Michæa dicta, à Iudæis declarata? O Christiani, & fideles clamate ad Dominum, intelligentes nullam satis esse scripturam, nullam satis esse prædicationem, nisi vobis diuina affulgeat gratia, diuinumque splendeat lumen. Scriptura siquidem mentem erudit, sed voluntatem non exigit. At lumen diuinum, & illustrat intellectum & inflammat affectum. Rogate ergo, vt is qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, (quasi dicas omnem hominem qui est in Oriente) dignetur etiam plenè illuminare eum qui iam est in Ecclesia, qui quæ iam audit legem diuinam. Porro quos nostra hæc vox excitat maximè sunt hi sapiētes, qui nouisse diuina cōtenti, Christum in præsepio non quærunt similes planè Iudæis, qui cū Magos erudierint, vacui ipsi manserunt.

Sed ô tu qui gratiam deuotionis in pectore tuo radiantem amisisti, ne desperes: merces est operi tuo, spera, redibit stella, *Ierem. 31* damnum accepisti, tantum thesaurum amittens, refarciri damnum potest, nec sine scœnore, gaudebis enim in reparatione, gaudio magno valde. Imò vero fortè voluit tibi Dominus ad tempus abscondere stellam, vt causam gaudij magni, cordi tuo offerret, *Tob. 11.* tu interim inquirere & satagere ne cesses, redibit stella, gaudebitq; cor tuum, & si cū Tobia lumen oculorū amiseras, cū eodem recipies,

IN MATTH. CAPVT II.

recipies, lætitia multiplicata. Sed quia lumen aliquando fallit, & quæ videtur stella, non est, (Angelus enim Satanæ se transfigurat in Angelum lucis) ideo argumentum tuæ stellæ id tibi fume: Si stella antecedit te vsque ad Christum, vsque ad vtilitatem, paupertatem, & stabuli sordes.

Corint. 11

Videntes autem stellam gauisi sunt, gaudio magno valde. Audi Salomonem dicentem: Lætatus sum in omnibus, quia antecedebat me ista Sapientiâ. At qui lætatur in omnibus, in nulla re molestiâ sustinens, an nō is tibi videtur gaudio magno gaudere? Sed quid mirū, si vehementer gaudeat, qui diuino se credit duci magisterio, qui diuino ferè sentit se lumine fungi? Maximè si lumē illud homini reuelat eius prædestinationem. Nullū hoc maius gaudiū esse potest. Rectè enim dictum est: Gaudete quòd nomina vestra scripta sunt in cælis, & alibi: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi in domum Domini ibimus.

Sap. 7.

Luce 10

Psal. 121.

Nota: Turbatio manet cum Herode & Iudæis, non inquirentibus Christum puerum & humilem: gaudium verò & gaudium magnum valdè datur ijs qui humilitatem Dei requirunt. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei: si enim gaudium vsquā est, in corde pio est: & si turbatio alicubi est, in domo impij est. Profectò si turbatio est in corde iusti, non est turbatio magna valdè, at si gaudium est, magnum valdè est, videlicet, quia gaudiū hominis pij in terra, initium est, & velut semen & arra, futuri in cælo gaudij. Sicut enim cognoscere Patrem eiusque filium vita æterna inchoata est: ita de testimonio conscientie gaudere gaudium æternum inchoatum est.

Heb. 4.

Ioan. 14

Matth. 10.

Item nota: Si videre stellam pueri tantum gaudium est, quid erit puerum ipsum videre? & si videre in præsepio iacentem gaudium tantum est, videre in maiestatis throno sedentem, quantum gaudium erit?

Antecedebat eos vsque dum veniens staret suprâ, vbi erat puer. Quis non credat, stellæ radios, dum suo fonti accederent, creuisse: & stellam dum Soli appropinquaret suos radios multiplicasse? Et quis nō credat iam Magorum corda, cœpisse flagrantius ardere, cum æterno igni magis appropriabant? Quis non credat Magorum corda magis ac magis illustrari luce cœlesti, ardere pia deuotione, calefcere sacra affectione? Iam te precor, attende magnitudinem horum qui sunt adoraturi. Reges sunt, Sapientes

Sapientes

Sapientes sunt, cum satellitio, & apparatu veniunt. Rursum attende magnitudinem eius qui adorandus est. Rex est, Deus est: nunc perspice, an & illis, & huic, locus adorationis conueniat, stabulum scilicet & præsepium? Certè si huc oculos tantum animales afferas, videbitur non quadrare locus regi adorando, nec regibus adoraturis. Sed si oculos sacros attuleris, videbis omnia sibi respondere. Sanè vident Deo omnes mundi pompæ. Humilia enim respicit, & alta à longe cognoscit. Ideo nascitur in stabulo, viuunt in miseria, moritur in cruce: qualis ergo Deus est, tales suos quærit adoratores: qui adorent in spiritu & veritate humilitatis: non in vanitate superbiam, aut fallacia diuitiarum. Professe-
Psalm. 137. Ad. Virgo sacra vehementius amabat paupertatem & humilitatem, quàm diuus ille paupertatis amator Franciscus, aut alius aliquis Sanctorum. Crede mihi, non tulisset virgo palatia auro & bysso fulgentia. Imò nec Iosephi animus id sustinisset. Fastidit sancti, horrent & fugiunt ea quæ nos ipsi miramur. Vt igitur Deus, Virgo, Ioseph splendentes fugiunt domos: ita & Magi, iam spiritu Christi afflati, non adorassent forsan Christum, si in auro iaceret: adorauerunt tamen quem in humilitate regnare videbāt. Igitur spiritus pauper paupertatem adorat: vanitatem aut horret, aut certè habet suspectam.

Mat. 13. Et intrantes domum inuenerunt puerum. Quem multi ante reges, & Prophetæ videre quærebant. Inuenerunt illum, qui erat expectatio gentium, & desiderium collium æternorum. Inuenerunt dominatorem Dominum quem vos (inquit) quæritis, & Angelum testamenti quem vos vultis. Inuenerunt Messiam, quem ita se inuenisse Philippus gaudebat, dicens: Inuenimus Messiam, qui vocatur Christus: demum inuenerunt illum, pro quo inueniēdo tot lachrymas, gemitus & suspiria priores Sancti fuderūt: & inuenerunt eum pro quo tot pericula subierant, tot expensas fecerant: pro quo margarito & thesauro inueniendo omnia sunt diuendenda.

Matth. 13. Et te Lector, obsecro, ne obliuioni tradas, quòd Reges non inuenerunt Puerum sine Maria. Itaque si tibi Christus mansuetus & puerulus inueniendus est, cum Maria inueniendus est. Sacra enim virgo ministrat (intercedendo) in habitatione sancta, *Ezef. 24.* (id est, in Ecclesia,) coram filio suo, vt in Sapientia dicitur. Merito igitur, ibi additur: Radicaui in populo honorificato, & in partibus Dei

tes Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea. Et rursum: Qui creauit me dixit mihi: In electis meis *Eccles. 24.* mittere radices. Certè, nullus populus est honore dignus, nisi eorū qui Christum quærunt & inueniunt: nullus populus est pars & hæreditas Domini, nisi viri pii: nulli homines sunt plenitudo, nisi qui sancti & electi Dei sunt. In his igitur Virgo sacras egit radices deuotionis & amoris: in his radicatur, detinetur, habetque suam hæreditatem. Voluit enim Deus, vt sicut Christo debemus & agnoscimus salutem, vt patri: ita quodāmodo Virgini deberetur intercessio salutis vt matri. Ne ergo stupeas cum vehementissimas amoris flammæ erga Virginē, in multis pijs agnoueris. Imò ne stupeas, si aded occupari Ecclesiam in laudibus Virginis videris: vt ferè, eas preces quas Deo offert, Virgini etiam offerat.

Et procidentes adorauerunt eum. Sat ergo fuerit stella supra puerum fulgens, vt procidas & adores puerum: aded est ille puer splendens, aded est vultus ille diuinus, vt si eū tibi stella demonstraret, vix fieri possit, quin pronus adores. Claritas & maiestas in Christi facie est. Sed parietibus domus occultitur, & tu auersos ab ea claritate oculos habes. Si intraueris domum, si stella tibi puerum ostenderit, videbis faciem Christi multo quàm Moyse *Exod. 34.* illustriorem, Inquit Apostolus: Deus qui dixit, de tenebris lumen *2. Cor. 4.* splendescere, illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis, maiestatis, & diuinitatis, quæ est in facie, (seu in persona) Christi. Igitur in persona Christi claritas maiestas est, & diuinitas. Cur ergo non adoramus? Num Sol *Sapient. 5.* iustitiæ non illuxit nobis vt impij in inferno prætexunt? For- san in Oriente illuxit, id est, forsan in tenera ætate fulsit nobis: at postea stella aut ipsa se subtraxit, aut melius, nos nobis subtraximus, & ideo loco pueri adorandi, idola creaturarum adoramus.

Et apertis thesauris suis. Anima quæ Deum inuenit, omnes thesauros, & omnes sinus cordis sui Deo aperit, seque totam Deo in holocaustum offert. Quid enim aliud faciat? videt Deum omnes thesauros amoris in hominem effudisse, nec ijs contentus, se ipsum etiam effudit: quid mirum, si & ipsa anima amoris vicem rependat? Vide obsecro: Magi nullum thesaurum habuerunt quæ non aperirent, & totos Christo offerebant, licet Virgo id solum sibi sumpserit, quod suæ indigentiae necessarium esse putauit. In-

PAVLVS DE PALACIO

dicatur ergo tibi, nullum debere esse in tuo corde sinum, quem Deo non aperias, & offeras: si omnia Deo offers, vnicum tibi re-
Iacob. 1. 2. seruians, aut honorem, aut amorem, aut quiduis aliud, planè in vno offendisti, factus igitur es omnium reus, aperi ergo omnes thesauros, securus esto. solum tibi Christus sumet, quantum indigentie suæ, aut potius suorum fuerit necesse. Non certè vt
2. Cor. 8. alijs sit remissio, & tibi tribulatio, vt Apostolus ait, sed vt tu qui plus habes, non abundes in superfluis: & qui indiget minus habens, non deficiat in necessarijs.

Obtulerunt ei aurum, thus, & myrrham. Hoc iam perfectorum est. Sed & sua quadam ratione, est etiam imperfectorum. Loquamur de perfectis. Sanè cum tibi se Dominus largiore quodam lumine monstrauerit, aded omnia contemnis, aded omnis mundus vilet, vt facile à te omne repellas aurum, facile abijcias honorem qui thuris nomine significatur. Demum facile abijcias delicias, quæ vnguenta sunt, quibus mundani, Deo mortui, vnguntur: Myrrha vnguentum est, sed mortuis adhibetur, ne puteant. Ita viri seculo dediti, quiverè mortui sunt, delitijs se se vngunt, hac ratione putantes euadere se posse corruptionem mortis corporalis: at qui Christum ià reperit, sicut reperire Magi omnes delicias mortalis corporis fugiunt, minimè optantes seruare corpus à corruptione, imò cupientes vt corpus quod sua corruptione
Sapient. 9. aggrauat animam, iam dissolueretur. Igitur Magi Deo offeren-
Phil. 1. tes aurum & thus & myrrham, omnia quæ in mundo sunt ob-
2. Ioan. 2. tulerunt: in mundo enim est concupiscentia carnis concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, in quibus delitiæ intelliguntur, diuitiæ, & honores, id est, myrrha, aurum, & thus. Habes igitur quantum obtulerint Magi. Secundò si placet intellige per aurum, thus & myrrham, spiritum, animam, & carnem: quæ diuus Paulus optat integra inueniri in die Domini Iesu. Sed ò quàm arduum negocium est spiritum, & animam, & carnem Deo obtulisse, nihilque sibi ex illis seruasse! Imò & quàm multi putant hæc se Deo obtulisse, cum contra sibi hæc illi seruarint. Sed non est hoc huius instituti.

Non libethinc aded facile discedere. *Obtulerunt*, inquit. Nihil
Gal. 6. ergo hic mortua fides habet, scilicet fides quæ è thesauris suis nihil Deo offert: aut si offert parum offert. At viuæ fides quæ cum
Gen. 4. dilectione operatur, magna facit, optima quæ habet offert. Non sicut

IN MATTH. CAPVT II

59

Sicut Cain vilia, sed sicut Abel meliora. Sed o miseram! Abel, id est, iustus & paupertas offert meliora: Cain verò, id est, possessio offert viliora: itaque diuites, & qui possessiones habent, vilia offerunt, & si aliquando offerunt magna, è corde impuro proferunt, & ideo vilia Deo sunt. At pauperes aut offerunt magna, quia totum offerunt quod possunt, aut certè cor illud quo offerunt, æra illa duo minuta facit multo pretiosa. Rectè igitur Psalter dicit: Holocausta medullata offeram tibi. non enim placet holocaustum quamuis fuerit magnum, nisi medullam habeat, id est, non placet caro; nisi spiritus adhibeas pinguedinem. Tandem Christus tibi obtulit suam diuinitatem, quæ aurum optimum est, obtulit suam animam semper in oratione ad Deum sublimem, sicut virgula fumi ex aromatibus. Obtulit etiam & carnem suam, quæ Ioseph in monumento collocaturus, myrrhæ & aloës centum libras adduxit: ita & tu offer Deo carnem, animam & mentem, & omnia.

Heb. m.

Luc. 21
Psalm. 65.

Cant. 4

Ioan. 29

Et responso accepto ne redirent ad Herodem. Si ad Herodem non sunt redituri, sit vt neque ad Iudæos qui cum Herode sunt. In Herode totum seculum intellige. In Iudæis legis cæremonias legis litteram, & corticem. Igitur qui puerum illustri stella præcedente inuenerunt, admonentur, vt nihil habeant cum seculo commune, nec cum legis antiquæ cæremoniis, sed adorent Deum in spiritu, non in re terrena & in veritate, non in vmbis legis: nec in exteriori cortice. Dices, Quid? Iusti nihil debent habere cum seculo commune, nihil etiam cæremoniarum exteriorum attingere debent. Planè id Lutheranicum est: exercebit itaque cæremonias exteriores Vir pius, tra&abit secularia negocia: sed per aliam viam. Olim enim exercebat ea omnia, vt paruulus, qui lacte egebat. At inuento puero exercebit ea quæ necessaria sunt, vt factus iam vir longèque maiori & illustriori spiritu. Id vnico verbo intellige: Olim exercebat spiritu timoris, nunc spiritu libertatis & amoris.

Roman. 12.

Gal. 5.

Ioan. 4

1. Corin. 13

Rom. 8.

Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Christo Dño gratia, quodd post pueri inuentionem licet in regionem nostram redire: imò nonnunquam redire iubemur. Sanè Petrus postquam Pastor à Christo est institutus, ad piscatoriam artem redijt. Paulus post Christum visum, artem scænofactoriam exercet. Hi igitur Magi redeunt ad regnandum. Crede mihi lector, non miror Petrum piscantem, aut Paulum suentem: at vehementer miror

Ioan. 21

Act. 29

Magos ad regnandum redeuntēs: Quid enim à Magis alienius
 esse poterat, quàm ubi Puerum in tanta humilitate adorassent, ip-
 si in celsitudine regnare cogerentur? Miror ego quidem, quòd
 potuerunt à stabulo illo, & à tantæ dulcedinis gustu quantam sen-
 serunt in pueri aspectu diuelli: quanto potius mirandum est, quòd
 regnaturi nunc in propriam regionem veniant? Discātergo, qui
 contemplationi addicti sunt, suam non deferere, sed Magorum
 exemplo ad regionem suam descendere. Video querelas iustas,
 videlicet, quòd lauarint stolas suas, & pedes suos, & quòd durū
 sit, rursus vestibis indui, aut pedes inquinare. Sed nihilominus
 redi ad regionem tuam, ad gubernandosque tuos, & quam inue-
 nisti lucem, alijs prædica. Paulus illustratus non iubetur luci quā
 viderat intendere, sed ire Damascum, vt exinde portet nomen
 Christi intergentes: & Apostoli post visam Christi ascensionem,
 cum illi aspectui tenacius adhærerent, iubentur inde discedere,
 reprehensi his verbis: Quid statis hic aspicientes in cælum? imò
 verò redite in regionem vestram, redite ad negocia vobis com-
 missa, vt in eis laborantes præmia laboris reportetis, & quidam
 iam sanus cū Christum sequi velleret, prohibetur: sed vade inquit
 ad tuos & annuncia quanta tibi Dominus fecerit. Crede Lector,
 nullus est efficacior aut fructuosior prædicator, quàm is qui à
 Pueri visione (quantum præsens vita fert) ferè discedit inuitus.
 Deus enim illuxit in cordibus horum hominum, vt illi illumina-
 rent, & illustrarent, (id est, notam redderent,) claritatem quæ est
 in facie Christi: quam illi prius viderant.

Interim descende Lector ad minutiona: *Reuersi sunt per aliam
 viam, ne redirent ad Herodem.* Herodes, ô Christiane, rex peregrinus
 est. Deus natus rex tuus est: ne igitur redeas ad regem peregrinū.
 Quid tibi cum Baal? Cur à rege tuo discedis? Cur deseris fontem
 aquarum viuentium, eligens cisternam quæ continere aquam
 non valet? Cur prouocas in abominationibus & in dijs alienis,
 eum qui verè Deus tuus est? Et ô quàm tuus! Ne igitur redeas
 ad Herodem. Sed per aliam viam redi ad regionem tuam: regio
 tua est vita spiritualis. Ex carne constas & spiritu: at regio tua nō
 est vita carnalis, sed spiritualis. Si ad regionem carnalem iueris,
 cupies siliquis porcorum satiari nec poteris: est enim regio illa
 longinqua, nihil est in ea, quod satiare possit: redi igitur in terram
 promissam, sed redi per aliam viam, id est, per desertum, per ar-
 etam

etiam viam, per angustam portam. Via angusta & arcta, videbitur tibi aliena & incognita, per quam nunquam ambulasti: sed per eam viam redeundum est in regionem tuam.

Matt. 7.

Ex hac sacra historia duplex accipe mysterium. Prius est: Nato Saluatore veniunt homines distantissimi, vt intelligas, quod etiam si peccata tua te à Deo distantissimum fecerint & alienissimum: at natiuitas Seruatoris sat est, vt si veneris admittaris. Imò culpa tua, & maxima est, si hæc locorum distantia impedimento sit, quo minus venias. Iniquissimum enim est vbi Deus caro sit, quod caro Deus fieri non velit. Venit de longè (quia à summo cœlo) Deus, vt homo fieret. Tu etiam de longè (ab ipso inferno) veni, vt Deo coniungere. Causaris fortè non tibi in regione longinqua dissito, stellam apparuisse, quæ tibi Christum indicaret: at Christus natus statim stellam tibi produxit. Nam illuminat omnem hominem venientem in mundum: & meritò suæ natiuitatis, huius lucis radij sunt copiosiores. Et demum si non illustri tibi apparuit stella, ora vt appareat. Vbi verò apparuerit, veni ad Herodè & Scribas, id est, subditus esto Potestati seculari, & Ecclesiasticæ, quibus ante ortum stellæ, nequaquā nisi forsitan ob timorem subdebaris. Veni igitur & nunc subditus esto, non solum ob timorem poenæ temporalis, sed etiam ob timorē conscientiae, vt Paulus dicit. A Scribis si docearis, rursus à Deo illuminaberis, id est, rursus tibi apparebit stella, & demum inuenies Christum, id est, pacem & gaudium inuenies inquam in humilitate & deiectione. hic enim pax est & regnum cœlorum: beati enim pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum cœlorum.

Isai. 59.

Ioan. 1.

Ioan. 13.

Rom. 13.

Matt. 5.

Alterum mysterium est: Si tibi Christus illuxit, horsum illuxit vt ad se venias: veniendum tibi est per labores, interim nō deerunt gaudia, eaque magna valdè. At si adorare Christum cupis, necesse est vt thesauros tuos, omnia in quā quæ mūdus estimas & attollit, paupertati & vilitati supponas. Exploratum igitur sit viris Christianis, meliorem esse paupertatem quàm diuitias, dedecus quàm honorem, crucem quàm delicias. Huius veritatis Christus testis fuit cum nasceretur. Fuerunt & Magi, cum Christo pauperi suas subdunt diuitias. Haftenus.

Dicamus nonnihil de fuga Pueri IESU in Aegyptum, quænam fuit causa, vt recens adoratus Christus in Aegyptum descendere? illa prior causa est: Norint qui adorantur vt reges, non

se adorari, ut pacem & delicias habeant, sed ut peregrini sint, ut nunquā quiescant, ut nunquā dent oculis suis somnū: eo etiam tempore, quo maximē capiendus esset. Profectō Christi merebatur infantia, ut recens natus, infantiles annos in quiete duxisset. At non duxit: ut cū tu rex fueris: & multo magis Prælati, eas etiam delicias fugias, ab eisque sis peregrinus, quas tu
Math. 20. maximē merebare. illius verbi memor: Non veni ministrari, sed ministrare: & quidem in operibus luti & laterum, id est, terrenis: tales enim Prælatorum curæ frequenter esse debent.

Exod. 1. Secunda causa: Ioseph liber erat, & Patri suo præ alijs fratribus dilectus: at in Aegyptū seruus descendit, fugiens fratrum suorum inuidiam. Præfagium illud fuit, quodd semē Iudæorum
Genes. 39. futurum erat seruū in terra Aegypti. Ita & Christus liber cū esset, & Patri suo summē dilectus, in hunc mundum, ut seruus descendit: quis enim seruus tam vilem habuit nascendi locum? Præfagium ergo fuit, Christianos omnes, (qui semē Christi sumus) non futuros in hoc orbe dominos: sed quodd sumus laborum seruituti subdendi.

Osee 11. Tertiā & profundiorē causā dicā, si prius textum illum Osee in nativo sensu explicare potuero. Textus hic est: *Quia puer Israel, & dilexi eum, ex Aegypto vocavi filium meum.* Id est, maximo te honore affeci o Israel: quia cū puer esses, (id est, nondum de Deo plenā habens notitiā,) cumq; esses in maxima seruitute luti & lateris, cumq; odio esses Pharaoni, & seruis eius: tunc dilexi te, & manu extēta, maximisq; signis eduxi te; & vocavi ut mihi seruires: & licet postea seruires idolis in deserto, adhuc tamē portavi te in humeris, sicut nutritius tuus, mille beneficia contuli, laxavi tibi os, ut comederes, &c. Hic est natiuus literæ sensus. Vbi attende, quodd Iudæorū populus vehementer premebatur Aegyptiaca seruitute: eratq; desperata libertas, ut duritia Pharaonis locuplex testis fuit. Acquisiuit igitur sibi Dominus nomen & honorem seruos iā conclamos, liberos reddens & diuites En pondus, prophetici textus. Iā perspicere Cū Christum audis, non eum ut singularem intelligas hominem: sed nos omnes in eo intellige. Ergo cū fugit ille in Aegyptum, nos omnes in Aegypto esse concludere. Nunc reliquum est nosse, cur voluit Dominus nos omnes in Aegypto esse, & ab Aegypto vocari? Causā tibi adduxit Paulus dicēs: Lex sub intravit ut abundaret

daret delictum. Vbi enim abundauit delictū, superabundauit & gratia; non igitur superabundasset gratia vocationis, nisi abundasset sub delicto captiuitas. Quod si nec dum penetras, audi eundem Paulum: Conclufit Deus omnia sub peccato, vt omniū misereretur. Ac si diceret, Conclufit Deus omnia sub AEgyptiaca feruitute, vt inde ad gratiam filiationis vocaret vt igitur in die iudicii, resurrectio Christi erit causa resurrectionis nostræ, & mors Christi fuit causa, ne peccatum viueret in nostro mortali corpore, (siquidem mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit.) & sicut victoria tentationum in deserto, causa fuit nostræ victoriæ, cum tribulamur: ita & vocatio Christi ab AEgypto fuit causa vocationis nostræ à peccato. Vrgitur maximum sibi nomen Deus comparauit, educens ludæos ab AEgypto: ita existima, multò maius apud cœlicolas sibi comparasse, vocando Christum (hoc est in Christo omnes homines) ab AEgypto. Maius enim opus est vocare peccatores, ex AEgypto, quàm vocare lucem ex tenebris. Et quidem) quantū coniecto) quàm mirabile fuit, vocari in Christo omnes homines ex AEgypto, tam mirabile fuit Christum descēdere in AEgyptum, id est, personam peccatorū qui in peccato iacent accepisse, vt eorum à peccato vocationem operaretur. Per AEgyptum enim peccatum intelligi nemo est qui nesciat.

Quarta causa est: AEgyptus dicitur domus feruitutis. Si igitur vocandus es Christiane in regnum, è domo feruitutis vocandus es. Sicut Christus tuus, prius intrat in domum feruitutis, factus seruus omnium laborum & ipsorum propter nos. Exod. 17.

Quinta causa est: Abstulerat Deus ab AEgypto omnia primogenita: en reddit illi primogenitum suum, qui valorem omnium primogenitorum habet. Sat igitur facit AEgypto. Exod. 12.

Sexta causa: Ne credat Christianus, recens Deo natus, quod statim liber esse debet à lege peccati & mortis, quod statim liber esse debet ab omni peccato. Fallitur si id credit, seruiendum est interim carni: seruitus hæc AEgyptiaca est, ab hac vocabitur ad maiorem libertatem, per Domini gratiam. Si enim dixerimus quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. & Paulus dicit, mente se seruire legi Dei, carne verò legi peccati. Erat igitur per carnem in AEgypto. Rom. 7.
1. Ioan. 5.
1. Ioan. 8
Rom. 7.

Vltimam causam adhibeo, quam minimè assertam esse volo,

Exod. 11. volo. Dñs detinuit filios Israël annis quadringentis in AEgypto, & cum vocauit Israël extra AEgyptum, ingentibus eam percussit plagis, triumphauitque in vrbe deuicta; forsan ergo significatum est per ingressum Christi in AEgyptū, quod fideles Christi erunt in hoc mundo; per annos quos Pater posuit in sua potestate. Et quod cum in gloriam vocandi erunt, tunc summis plagis mundus afflictabitur. Bellis scilicet, fame, terræ motibus & Matth. 25. his tribulationibus quas infra cap. 25. Dominus prædixit. Igitur mansio Iudaici populi in terra AEgypti, fuit figura mansionis Christianorum in AEgypto huius mundi, &c.

Sed interim considera pressius, quam afflictam duxerit Virgo modestissima in AEgypto vitam, sine domo, sine amicis, sine cognatis, sine pecunia; iam partem laboris puer delicatus passurus erat. Cur o dignissime puer nondum natus es, & iam exulas? pateris famē, & eas miseras, quas peregrinatio habet comites? Planē si puer futurus est pastor, necesse est assuescat hisce miseris. Si futurus est miles, necesse est carne sit dura. Duretur ergo nunc à puero. Sed quid, an non poterat in sua regione durari? Nō poterat inter suos, malis assuescere? Certē, quia tutior est sanctitas inter eos, qui nihil de ea nouerunt: quā inter eos, qui cum Titim 1. illam nosse profitentur, factis negant. Minimē tutum est tibi, si sanctus es, inter non sanctos (si se sanctos putant) viuere. Fuge ergo vehementissimē sanctitatem piā, sanctitatem hypocriticā: qualis in Hero de erat & Iudæis.

Et demum voluit Dominus etiam exul esse, vt nihil esset amaritudinis in calice quod nō ille gustaret. Voluit mori, lachrymas fundere, voluit etiam exulare, vt cum tu exul fueris habeas exemplum ad quod respiciens, laboris temperes molestiam.

Tunc Herodes videns quod esset, &c. Quod sanctos vehementer torfit, id erat, quā ratione Christus passus fuerit innocētes infantes mortem prius gustare quā vitam. Quā ratione qui pax est, & in cuius natali pax est decantata, tā acre infantibus intulit bellum? Quā ratione is qui vitam mundo, honorem suis, foelicitatē patriæ venerat daturus, contrā fecit: vt vitam auferret infantili ætati, dolorem acerrimum, ijs qui genuerāt, intulerit, hostiumq; libidinem grassari permiserit? Huic quæstioni innumeræ mihi se offerunt causæ: deligam nonnullas. Et illa fuerit prior.

Deus vult gloriam suam & honorem propagari, in eam rem ijs vi-

ijs vitur instrumentis, quæ ille nouit accommodatiora: quæ si ipso vsu neberentur & pereant, nullam illis iniuriam, imò honorem, irrogarit. Nec enim ego pennæ, quâ scribo, iniuriam facio, si in meum vsum accommodo: licet ipso usu ipsa deteratur, & finiatur. Ita vsus est, Dominus Pharaone & Aegyptiis cum eduxit populum suum de Aegypto. Ita vsus est Amalechitis, ita & suam gloriam dilarauit percussio Sichem, & eius ciuibus. Igitur, quia erat accommodatissima res, ad famam de Mesiha in orbem deferendam, crudelitas Herodis in Pueros: illâ usus est. Profectò crudelitas illa Romæ diuulgata est, & vbique terrarum. At si crudelitas diuulgabatur: necesse fuit diuulgari eius causam, scilicet ortum Mesihae, aduentum Magorum, Herodisque tyrannidem. Nouit igitur magnus ille artifex Deus è summis malis summa eruere bona. Quod si in hoc vsu infantes perierunt, num peccauit Deus? Ita profectò peccauit, ac peccat Rex, qui vt ciuitatem aliquam expugnet, fortissimos è suis in acie constituit, vbi hostium iaculis confodiuntur.

Exod. 14.

1. Reg. 15.

Genes. 34.

Sed age profundius nauigemus. Ex diuo Ignatio habemus, quàm ardentè optauerit martyrij coronam, Nempè adamantinum pectus, nihil aliud vehementius amat & ardet, quàm sanguinem pro Christo fundere. Audi Dauidem: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam. Quem verò alium calicem, nisi suo sanguine plenum? Audi Andræam: O bona Crux, iam dudum desiderata, & concupiscenti animo præparata! Audi demum quem attulimus Ignatium: O salutare bestias, quæ mihi præparantur, quando venient? quando mittentur? Quid mirum si Sancti ita concupiscant martyrij palmam, si Christum nouerunt, propriam mortem aded sitientem, cum diceret: Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec fiat? Si igitur in nostram ille salutem, aded gliscebat suam effundere vitam, quid miraris si sancti, in ipsius gloriam propriam aueant oppetere mortem? Iam intelligis, non pœnam esse si Sanctorum Deus impleat desiderium, imò verò beneficium. Igitur Sancti, magni beneficij loco ducunt Martyrio coronari: & Deus magno beneficio coronat quem martyrio coronat. Habes ergo non iniuriam Deum fecisse infantibus, imò verò ingentissimam gratiam.

Psal. 115.

Lucæ 12.

Sed precor te, oculos exacue. Manifestum est, in eum si-

I.

nem

1. Ioan. 3. nem venisse Christum ut dissolueret opera diaboli, & filios qui
 Ioan. 11. erant dispersi, in vnum colligeret: eriperetque è potestate te-
 Coloss. 1. nebrarum & inferni. Quis iam non intelligat summam Dei gra-
 tiam pueris collatam? Non est passus Christus pueros patriæ
 suæ, qui nati sunt eo biennio, quo ipse natus est, in infernum
 aut purgatorium descendere. O summam dignationem! Si vi-
 xissent, multi eorum condemnarentur, aut si non condemna-
 rentur, in pœnarum purgantium locum cogerentur abire. Quid
 potuit Christus illis benignius impartiri, quàm grauissimam
 purgatorii pœnam & diutinum tormentum, pro leui & mo-
 mentaneo commutare? Demum noluit puer natus, pueros se-
 cum natos potestati diaboli subiaccere. Legitur 2. Regum 6.
 2. Reg. 6. quòd cum Dauid intulisset arcam Domini in Bethlehem, im-
 molauerit hostias & pacifica Domino. Rectè igitur cum Pater
 æternus intulit humanitatem Christi in Bethlehem, etiam illi
 immolatæ sunt victimæ puerorum: & si idolo Moloch Iudæi im-
 molabant pueros suos, sicut dicitur in Psalmo: Immolauerunt
 Psalm. 150. filios suos, & filias suas dæmonijs: quid mirum est, si vero
 Deo immolentur Iudæorum filij? tanto certè discrimine: quia
 filij Idolo immolati, peribant: filij Christo immolati coro-
 nantur.
- Exod. 12. Sed porrò progredere: Cùm Deus eduxit Israël de Ægy-
 pto exiit & ipse de Ægypto. Habitat enim Deus in fidelibus
 Matth. 23. per gratiam: illisque abeuntibus, abit & ille. Quid igitur est,
 quòd exiens de Ægypto occidit omnes primogenitos Ægypti?
 Nunc verò intrans in Ægyptum, permittit occidi omnes pue-
 ros Bethlehem? In egressu plangunt omnes matres: in ingressu
 item plangunt. Reddit certè Dominus vicem, nusquam res in
 eodem figuntur statu. Ploratunt olim Ægyptiæ matres, exul-
 taruntque Iudææ: at nunc flent Iudææ, & non dubito quin
 Ægyptiæ multæ exultarint, quando Christus Ægyptum ingres-
 sus est. Sed attende: ideo occidit Dominus Ægyptios pueros,
 quia sui parentes Deum adeò mirabilem agnoscere noluerunt,
 ideoque puniuit eos Dominus in ea re, quæ illis erat maximè
 chara: igitur & idè occidit Dominus omnes pueros Bethle-
 hemiticos: quia parentes eorum, suum Messiam quem Magi
 adorauerunt, non curarunt agnoscere. O igitur parentes, aditi-
 mini Christum agnoscere & colere: aliòqui periculum vobis est,
 quod

quod in re charissima, id est in filiis vestris, vulneremini.

Sed ne lasseris precor hæc penetrando. Cùm se Dominus, Deum peculiarem Iudæis constituit, voluitque peculiaris Iudæorum Deus agnosci & haberi, exegit ab eis omne primogenitum: omne enim masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino erit. Quod si parens primogeniti, suum optabat filium, siclis quibusdam Deo oblati puerum redimebat. At nunc cùm Deus voluit noster Deus esse, peculiaremque se omnium fidelium Deum declarauit, infantes exegit, ne eos redimi posse voluit: sed à parentibus penitus abstraxit. Quid nobis res hæc grandis insinuat? Id certe quod cùm Dominus Iudæorum Deus fuit, passus est amorem Iudæorum (amor enim primogenitus noster est) Deo primum offerri, sed postea in secularia & terrena negocia diffuere. Passus est Iudæos terrena amare, & terrena maximè ambire. At cum Christianorum Deus est, vult amorem nostrum, (id est, filium nostrum) penitus mûdo occidere, Deoque soli viuere. Sed nihil te terreat si amor tuus mundo occiderit, si mortificatus est carne, si corpus mortuum est propter peccata, certè spiritus viuit, & vita eius abscondita est cum Christo in Deo. Isaac videbatur occisus, sed vixit. In huius magnificæ doctrinæ figuram, voluit infantes patriæ suæ Christus interfici, ut amores Christianorū, omniumque fidelium voluntates mundo occidant: vt Deo viuant. Nec enim immeritò Petrus iubetur, occidere & manducare: quos enim fideles assumit, eosdem Petrus occidit.

Age & hoc intellige: Cùm Christus nascitur, infantes occiduntur, non propria, sed aliena culpa: non sua iniquitate, sed Herodis crudelitate. Porro cùm Christus moritur, occiduntur duo latrones, non aliena, sed propria culpa. Quid est, quòd Natalis dies Domini, & funereus, sanguine scedantur humano? certè iudicio id meo innuitur, quòd tam innocentes, quàm nocentes, vitam debeant deponere priorem, si vita volunt viuere æterna. Deponite, inquit Paulus, vos veterem hominem, & induite nouum, qui in iustitia & sanctitate creatus est. Vetera abitura sunt, si noua debent fieri omnia. Non sat est nasci, sed oportet renasci. Porro si renascendum est, moriendum prius est. Itaque confessio latronis in cruce pendentis, latronem veterem exuit, & nouum iustum effecit: & ita sanguis quem In-

Num. 8.

1. Pet. 3.

Roma. 8.

Coloss. 3.

Genes. 22.

Act. 10.

Luc. 23.

Ephes. 4.

Coloss. 3.

Ioannis 3.

nocentes effuderunt pro Christo, veterem deposuit Adam, nouumque in illis Christum formauit.

Demum & hoc decum expende. Si infantes hi vixissent, & ad cælum ire voluissent, & quoties erat sibi necesse gladium è vagina eximere, seque ipsos iugulare; quoties enim tentatio concupiscentiæ, in pios homines irruit, toties est ipsis necesse, gladium spiritus eximere, carnis appetentiam iugulare. Quid verò? An non melius est semel aliena crudelitate perire: quàm toties me contra me esse crudelem semelque alienam manum sentire, quàm toties propriam experiri? Norunt qui viam Dñi post multa peccata aggrediuntur, quàm dura contentio sit diligere Deum: quamque necesse sit sæpè mori, & quotidie mortificari, eum qui viuere velit.

Psalm. 155. At dices, Cur non mortui sunt iam grandiores, sed sola tenera ætas, gladio succubuit alieno? Et quidem quia non est speciosa mors nisi sanctorum, aliòqui mors peccatorum pessima. Si enim pateris quia fur es, aut adulter, quæ tibi est gratia? Sed si *Psalm. 33.* bene facientes, patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum, *1. Pet. 1.* vt Petrus dicit, habes igitur causas, cur voluerit Christus natalem patriam, innocentum sanguine rubescere.

Porrò ut liceat mihi sensum mortalem integrè texere, libet iterum rem aggredi. Audi igitur. Cùm peccator es, & à stella illustraris, quærisque viros doctos, qui te Christum doceant, tunc Magus es: qui luce præuia ad scribas venisti. Cùm autem tecum disputas, si perseuerare poteris in sancto proposito, & non nunquam tecum ita decernis, Aliquando redibo ad meas delicias, ad priorem vitæ statum: tunc velut pacisceris, cum Herode de reditu. At si Christum inuenisti, ille te firmat & admonet ne redeas. Tunc diabolus (cuius Herodes figuram gessit,) illudum se sentit à te, irascitur tunc vehementer contra te, parat tibi bellum, & vt Christum in te occidat, omnes tuos infantes conatur extinguere. Infantes tui sunt, honor quem diligis, amicus tibi vnanimis, vxor sinus tui, filij quos vt nouellas oliuarum habes. *Psalm. 127.* Denique quot sunt res quas amas, tot amores habes totque filij tui sunt paruuli & innocentes: paruuli, quia nondum progressus es ad perfectionem: innocentes, quia hos omnes amores amoris Christi subdidisti, atque in eius patria (id est charitate) tibi nati sunt. Si igitur hos filios habes, contra hos Herodis sæuitia

uitia armatur: & te velut alterum Iob omnibus his amoribus & pignoribus spoliare contendit, & ita facit, & per se, & per satellites suos, scilicet per viros impios, qui honorituo insidiantur, quiq; insidias parant sanctitati. Tu verò perspice, bellum hoc nō tibi, contra te parari: sed rabiem hanc diaboli, contra vnicum Christum esse. Esto igitur tu Ioseph qui Christum nullatenus permittas occidi, etiam si cuncta tua pereant.

At dices: Habeo quōd amores mei, infantes mei sunt. Sed quid sibi vult quōd occiduntur à bimatu & infā? Arbitror sensum esse: Illi soli dicuntur occidi, qui dicuntur viuere. At amores nostri non dicuntur viuere, antequam nascatur in nobis Dñs: cū enim tunc nos mortui simus, quid nostrum viuet? Igitur ab eo tempore affectiones nostræ viuæ sunt, à quo Christus viuit in nobis, & nos viuere facit. Si igitur à bimatu viuit in nobis Christus, à bimatu viuunt in nobis affectiones. Porro sicut regnum temporale Saul aggreditur, cū esset filius vnius anni: ita Christus regnum spirituale inchoat à secundo anno. Quia non prius quod spirituale, sed prius quod animale est.

Vel secundò ita intellige: Primus annus ex quo Christus in nobis nascitur, est annus incipientium, secundus est proficientium: hi occidi possunt. At in anno tertio qui est perfectorum, iam non sunt in nobis pueri occidendi: nihil enim in viro perfecto infantile est. Imò in viro iam absoluto non sunt multi infantes, id est, multi amores, vnus est amor, qui omnes alios amores absumpsit, sicut virga Mosi omnes alias virgas deuorauit: sicut enim dictū est Marthæ: Turbaris erga plurima, vnum verò tibi est necessariū, ita vir perfectus dicit: Omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam.

Occisis igitur amoribus tuis, vox in Rama auditur. Nihil enim est quod tantopere in excelso cælo audiatur, quàm vox & fletus priorum: quorum pignora Herodis & satellitum inuidia, occisa iacent. Audit Deus lachrymas seruorū suorum, qui eius causa charissimis sibi rebus spoliuntur, quarum amissio ad eò illis est tristis, ac violenta mors. Vbi nota non esse culpabile, si viri pij rerum etiam temporalium iacturam desceant.

Sed me pulsant quæstio, cur dicit: Rachel plorans filios suos, & non potius, Lia plorans filios suos? Huius causam

Ephef. 2

1. Reg. 13.

1. Cor. 15

1. Cor. 13.

Exod. 7.

Lucæ. 10.

Philip. 3.

hanc arbitror esse: Manifestum est, eos qui Christo seruire volunt, prius vitæ actiuæ debere intendere: quàm se totos vitæ tradant contemplatiuæ. Sint igitur prius Lia, multos pariens filios: quàm pulchra Rachel, sterilior. Quod igitur diabolus infantes Liæ extinguat, quodque Lia amissos gemat infantes, nihil mirum videri poterat: qui enim actiui sunt, aliquando imperfectiores sunt, ideo casus dolent temporales. Porro quod etiam diabolus sæuiat in contemplatiuorum filios, quodque etiam contemplatiui suos gemant filios amissos, id multo est mirabilius. Sed ita reuera contingit. Inuenies viros contemplationis excelsæ, nonnunquam in languores cordis, pectoris & capitis incidere: inuenies rursus mille eos scrupulis irretitos, sine lætitia, sine alacritate. Quid illud est? Planè desæuiit diabolus in filios Rachel contemplatricis. Ac ideo suam non potest cohibere lamenta. Et quia anima, quæ se à priori decidisse credit statu, remedium non sibi vllum patere putat, ideo dicat, Noluit consolari quia non sunt. Videt enim priores suas dulcedines, gustus, iubilos iam non esse, putatque iam non amplius fore: ideo renuit consolari, quia non sunt illa priora. Arbitratur enim Deum sibi abesse, in Ægyptum quæ se fugisse. Noluit igitur consolari. Qui enim consolabitur anima, quæ prioribus Dei caret consolationibus?

psalm. 76.

Isa. 37.

Rom. 4.

Genf. 22.

Marc. 15.

Ioan. 11.

Iob 43.

At Ieremias obijcit se Racheli deslenti, & ita loquitur: *Quiescat ô Rachel vox tua à ploratu, est merces operi tuo: reuertentur filij tui de terra inimici.* Quid ô Ieremia? Si Rachel filios suos genuit defunctos, num defunctis est spes reuertendi in terminos suos? Ita planè. Humanis viribus, mortui rediuiui esse nō possunt. At Deus vocat quæ non sunt, vt quæ sunt & ideò Isaac qui vita functus videbatur, mortuus non est. Et quidem Abrahamus credebatur esse defunctum, cum contra eum suum distrinxit gladiū. Iam quis credidisset Christū sepultū, & triduanum, & lapide conclusum, ad vitam posse reuocari? At viuit & regnat. Et nescio quem odorē ex foetente Lazaro concipio. Ideo enim credo Marthæ & Mariæ fratrem obijisse, & reuixisse: vt intelligamus fieri posse vitæ actiuæ & contemplatiuæ præsidia, si defuncta fuerint, ad vitam, Christi imperio, posse reparari. Quocirca existimo, quod sicut cuncta quæ Iob perdidit Dei causa, Dei etiam causa illi fuisse multiplicata: ita & infantes pro Christi

sto oc-

sto occisos, suis fuisse parentibus multiplicatos. Illa enim Dei summa pietas, nihil suis, sui causa amissum, omnino perire sinat.

Defuncto verò Herode, Angelus Domini Iosephum monet, vt Christum ad terram reducat Israel. Vides quam sit Christus sol iustitiæ, & lux vera illuminans omnem hominē venientem in mundum, quamque meritò sibi ipse lucis mundi nomen vsurpauerit. Lux certè statim ac aufers obices & impedimenta, ipsa se, etiam ferè nolenti, insinuat, & sui copiam facit. Statim igitur ac mortuus in te fuerit Herodes, & ij qui Christi animam quærunt, sese Christus tibi insinuat. Tolle tu cupiditates noxias, & ingeret se tibi sui prodiga charitas. Attende verò, an in te mortuus sit Herodes, & Herodis complices mundus & caro, vt intelligas an in te sit Christus, an non?

At mecum introspecte: peccata sunt, quæ quærunt animam Christi. & Dominus cum morti proximus est ad peccatores dicit: Quem quæritis? si me quæritis ego sum. Planè peccata nostra quæsierunt Christum, vt sibi aduersantem. Rursum quæsierunt Christum, ut agnum qui peccata, morte sua emundaret: quæsierunt Christum peccata nostra, ut satisfactorem & reparatorem earum ruinarum quas ipsa fecerant peccata. Et quidem quæsierunt Christum & inuenerunt eum: peccata enim & iniquitates nostras ipse portauit. Inuenerunt, & eorū graui pondere pressus mortuus est. Sed morte sua vt alter Samson peccata destruxit. Iam ergo defuncta sunt peccata quæ quæsierant Christum: iam eiectus est foras princeps mundi huius: crucifixus etiam est vetus homo noster. Si igitur defuncti sunt o Christiani, qui quærebant animam pueri, quid causæ est, quòd Christus non est in terra nostra? Quid est quòd peccata, sicut aquæ diluuij, obtinuerunt terram? Quid est quòd Christus vix est, in pauculis hominibus?

Porro quod additur, Iosephum timuisse ire in Israël, audiens quòd Archelaus Herodis filius regnaret, non est leuiter auscultandum. Enimuerò, licet Deum habeas timendum tibi est eò ire, ubi iniquitatis filij regnant. Imò verò, quia Deum habes, ideo timendum est. Vt enim nullum lucrum maius est, quàm Christum habere: ita nulla iactura maior, quàm illum amittere. Iam admonenturij quibus aliorum cura commissæ est,

Ioannis. 1.

Ioan. 12.

Ioan. 13.

Ioannis. 1.

Isa. 53.

Ioan. 12.

Rom. 6.

Gen. 8.

est, ne teneros agniculos, dum teneri sunt, in eas deferant regiones vbi plurimum nequitia valet. Ideo Ioseph Christum tenerum adhuc custodiens, ab Archelao cauet.

Veniens habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth. Incidimus tandem in locum, qui adeo eruditorum ingenia torfit. Duæ se nobis offerunt difficultates: altera est exhibere locum, vbi Christus prænuncietur vocandus. Nazaræus: altera verò, quid contineat mysterij, quod Christus habitauit in Nazareth? Prior difficultas visa est eruditis temporis nostri, hætenus indecisa. Nullus siquidem Doctorum exhibuit planum locum in Prophetis, vbi Christus Nazaræus vocetur. Sunt ergo noui homines qui locum proferant, ex Iudicum cap. 13. vbi Angelus loquens ad uxorem Manue, prænunciat ei separatim Samsonem qui erit puer Nazaræus Dei. En locus mysticus vbi ex Samsonem nomen ad Christum transfertur. Triumphabam ego quidem olim hoc loco reperto: Cui locus similis est Genesis 49. Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi, inter fratres eius. Porro hi loci non satisfaciunt: quia, Nazaræum habent scriptum per S, quæ Hebræis est Sain. At Christus non prænunciatur vocandus Nasareus, per Sain, sed Nazaræus per Zade. Ita enim in titulo crucis Romæ scriptum inuenitur: Iesus Nazaræus Rex Iudæorum. Vbi non dicitur, Nasaræus per S, sed Nazaræus per Z, quæ duo Hæbreis sunt differentissima, & diuersissimæ significantiæ. Siquidem Nasareus significat sanctum, atqui Nazaræus significat primò quidem custodem, secundò vastatorem, tertio germen, plantulam, aut etiam florem. Exhibendus est igitur nobis locus vbi Christus Nazaræus dicatur, & quidem si Prior significatio ex tribus propositis tibi placeat, planus est locus in Iob: Quid faciam tibi o custos hominum? Vbi Hebræis habetur Nozer, id est Nazaræus, vt Iob 7. est videre: erit igitur sensus Matthæi: Habitauit in Nazareth, id est, in custodia, vt impleretur dictum Prophetarum, quod Nazaræus, id est, custos vocaretur. Vbi statim magnitudo mysterij subluet. Quid enim maius esse potest, quam quod Deus custos noster sit?

Genes. 15. Magni enim honoris loco dicit Deus ad Abraham: Ego protector tuus, & merces tua. & magnum honorem exhibuit Deus

Exod. 13. Israël, custodiens eum in nube per diem, & in columna ignis per noctem.

Sed

Sed si secunda significatio Nazarei, id est, deuastantis seu de-
prædantis placeat, en tibi locus Isaiæ 8. Voca nomen eius, (id est,
Mesihae.) Accelera, spolia, detrahe, festina prædari. Vocatur igitur
Christus spoliatorum detractor, & prædator. Vbi grande & ma-
gnificum mysteriū indicatur: videlicet quātā fortitudinis erit
puer, qui tam citò prædatur eas opes, quas sibi diabolus longis-
simo tempore congesserat. Dictum enim est: Vniuersa eius arma
auferet & spolia distribuet.

Isaiæ. 8.

Luc. 11.

Porrò quia maioribus nostris visa est tertia significatio huic
loco commodior, labor mihi incumbit exhibendi locum, vbi di-
ctum sit, quòd Mesihas sit vocandus Nazaræus, id est, germen.
Exhibeo tamen testimonium Zachariæ 6. vbi dicitur: Hæc dicit
Dominus, Ecce vir, Oriens nomen eius. Vbi Hebræis est: Ecce
vir, Zemafchemo, id est, germen est nomen eius. Sensus ergo
Matthæi est: Habitauit in germinante, siue pullulante, vt imple-
retur, quòd germen, siue crescens, siue proficiens, erit nomen
eius. Video non esse apud Zachariam verbum Nezer: sed u. ha-
beretur vocabulū, Nezer, cum dicitur. Et flos de radice eius ascen-
det, loco floris est Nezer.

Zach. 6.

Reliqua est posterior dubitatio, quid mysterij nobis insinuet
Matthæus & eo prior Zacharias, & Isaias, asserentes Christum
vocandum plantulam germinantem, & crescentem? Scio me
huic difficultati non sufficere: aggrediar tamen: & primum vo-
catur Christus germē, eadem ratione qua vocatur filius, vt enim
primogenitus omnium rerum est Christus à Patre, ex cuius filia-
tione, & germinatione acceperunt cuncta vt generarentur &
germinarent: ita primum omnium germen, ab illo Patris æterni
trunco, Filius est, neque enim Spiritus sanctus germen est, quia
non natura sed voluntate producit. Porrò reliqua omnia licet
germinant, & producantur, at non sunt Dei germina: nihil enim
Deus per naturam producit, nisi filium suum. Eadem igitur cō-
fessio est, confiteri Christum Filium Dei viui, vt Petrus con-
fessus est, & confiteri eum germen esse Dei, vt Matthæus hoc lo-
co testatur.

Matth. 16.

Mat. 2.

Secundò: Germen hoc in æternitate prodiens à Patre, plā-
tatum est in terra Mariæ virginis matris, prodijtque ex ea vt ger-
men, non discindens neque corrumpens vterum matris: sed si-
cut germen perpetuò cælum spectans, quā nulla maior dignatio
esse.

esse potest. Idem ergo est fateri Christū germen, & fateri Christū primò quidem Dei Filium: secundò verò matris sobolem & fœtum. Cum ergo audis Christum germen intellige germen Dei, & germen Mariæ, vt simul intelligas, Christum Deum esse, & hominem.

Luc. 2.

Tertio intellige Christum in ciuitate Nazareth vixisse ad annos triginta, vixisse verò ea mentis & corporis puritate, vt nisi iam summam gratiam in sua conceptione nactus esset: summam gratiam suis meritis comparasset, tanta erat vitæ suæ annis illis celsitudo. Germinabat igitur & proficiebat (vt Lucas testatur,) ætate & gratia, apud Deū & homines. Idem igitur est, quod Lucas dicit: Proficiebat gratia. & quod Matthæus, Nazaræus vocabitur: id est pullulans, germinans & crescens. Sanè nos licet aliquando crescamus in gratia, frequenter inarescimus, frequentius languemus, frequentissimè à cremento cessamus. At ea fuit Christi virtus, vt nec vel momentum à germinatione desisteret, vt qui nunquam non ardentem gereret in pectore flammam.

Quarto intellige, quòd Christus illatus in Aegyptum meruit, quòd gratia inferatur in peccatores. Quod verò Christus vocatus fuit, ex Aegypto, meritum fuit, vt peccatores vocarentur ad iustitiam, & vitæ sanctitatem: ergo, quòd Christus in Nazareth, id est, in germinante proficiat, meritum fuit, vt homines vocati ad sanctitatem, in ea proficerent, vt possent comprehendere, quæ esset sublimitas, longitudo & latitudo mysteriorum Dei. Christus ergo proficiens in Nazareth, causa fuit nostri profectus in Ecclesia. Quantæ verò maiestatis hoc meritū fuerit, intelligit qui expertus est, quod impedimenta sese obijciant ei qui proficeret in Dei via conatur. An non tibi videtur grandis virtus proficere, & sursum aquam deuehere, contra impetum,

Ephef. 1.

carnis, mundi & dæmoniorum? Igitur meruit

Christus vt nihil horum posset

obesse, ei qui pro-

gredi nititur.

In diebus autem illis venit, &c.



GGREDITVR Mattheus prædicationem Ioannis hoc modo: *In diebus illis venit Ioannes, &c.* Illa porò distio: *In diebus illis*, non vacat mysterio. Valer enim ac si diceret: *In diebus illis* qui erant finis antiquæ legis, finis timoris & terroris, finis tenebrarum & vmbre, finis peccatorum & inferni, qui erant initium nascentis Ecclesiæ, initium prædicationis Euangelicæ, initium gratiæ copiosæ, & demum initium omnium spiritualium diuitiarum. *In diebus illis*, qui erant aurora solis iamiam exorientis: qui erant vexilla venientis regis. *In diebus igitur illis*, venit Ioannes: & certum est, quòd venit ab interiori, in exteriorem desertum. Iuxta illud: *Antra deserti, teneris sub annis, Ciuium turmas fugiens petisti.*

Iam pulsat animum dubitatio. Cur Ioannes nutritur in deserto, & de deserto prædicaturus venit: porò Christus nutritur in ciuitate Nazareth, vbi vsque ad annum tricesimum ætatis suæ peruenit? Ad hoc respondeo: Quòd Christus debuit per omnia fratribus assimiliari: homines verò inter homines nutriuntur, est enim homo animal gregale, ac sociale, gaudetque hominum consortio: meritò igitur Deus factus homo, inter homines nutritur.

Heb. 2.

Secundò: Qui fieri poterat vt qui propter hominum amorem ad homines venerat, hominum præsentia per annos triginta careret? Diuelli non potest amans ab eo quem amat, quomodo diuelli posset ab hominum consortio Christus? Ioannes vt non ad eòd homines amans, hominum absentiā patitur, imò hominum præsentiam fugit. At Christus in terris visus ex amore, cum hominibus debet conuersari ex eodem amore.

Baruc. 3.

Tertiò: Illè fugiat ciuitatem, qui in ciuitate habet quòd fugiat: & quo nisi fugiat coinquinetur. Ille verò in ciuitate maneat, qui nihil habet in ciuitate quo maculari possit, imò qui multum ciuitati prodesse potest, Ioannes homo est, in peccato genitus est: à peccato igitur maculari in ciuitate potest. Christus homo est, sed Deus homo est: idèd maculari à ciuitate ne-

Ioan. 1. quit, sed ciuitatis maculās agnus immaculatus tollere potest.

Quartò: Nutritur Dominus in ciuitate, ne haberent Pharisæi occasionem existimandi, quod in deserto Dominus ab aliquo esset edoctus, aut cū dæmonibus conuersatus. Si enim in ciuitate nutritus, vitam omnibus expositam viuens, euadere calumniam non potuit, qui enim diceretur dæmonium habere: quantò potius id dicere auderent, si in deserto vixisset?

Ioan. 7

Gen. 3.

Quintò: Nascitur Ioannes in ciuitate, prædicat & moratur in deserto: repræsentat igitur Adamum, & omnes filios eius, natos quidem in paradiso, sed eiectos in desertum: natos ferè in gloria, sed nutritos in vita hac, quæ ferè infernus est, & quos infernus excipiet, nisi Christi gratia adsit. At Christus nascitur in ciuitate, & moritur in ciuitate. Repræsentat igitur Christianos qui extorres non sunt aut exules: sed sunt ciues sanctorum

Ephes. 2.

& domestici Dei: non enim accessimus ad Sinai montem in deserto fumantem, sed ad ciuitatem primitiuorum, ciuitatem

Heb. 12

Dei viuentis, & Ierusalem cœlestem, vt Paulus dicit.

Sextò: Quod natium est, quærit quisque sibi. Quærunt aues aërem, pisces aquam, bestię desertum. Christus igitur natus in ciuitate cœlestis gloriæ, ciuitatem quærit vbi nutriatur. Ioannes verò natus in huius mundi exilio, exilia deserti quærit.

Septimò: Ioannes totus in deserto. Christus cū prædicat, prædicat in ciuitate, in desertis, in templis, in synagogis,

Ephes. 1.

in castellis. Quia cū esset Deus implere voluit omnia.

Sed iam hinc oritur altera dubitatio, quid causæ est, quòd Ioannes nunquam dicitur prædicare in ciuitate, sed solum in deserto: at Christus non prædicat modò in deserto, sed & in ciuitate & in templo?

Ioan. 8.

Heb. 2.

Primum, prædicat Dominus in templo, sicut Dominus in domo sua: serui versantur in agro, at qui Dominus est facultatem habet etiam eorum quæ sunt intima domus. Ideò Christus tanquam filius, & dominus templi prædicat in templo.

Luc. 2.

Secundò: Christus inuenitur, in his quæ Patris sui sunt, videlicet vt qui nihil peccati habet, quo patris sui vultum fugiat, aut timeat. Ioannes vt qui peccare, saltem venialiter poterat, (& idè coram patris aspectu verecundari,) non audet templi pinam conscendere, vt prædicet. Iam si nos prædicamus in templo, locū Christi occupamus, vice eius prædicamus, non nostra.

Ter-

Tertio: Magni prædicatorum in ciuitatibus frequentioribus habitant, rusticiore in oppidarij ciuntur. Christus ergo, & qui eius loco prædicant, prædicent in ciuitate, Ioannes verò collatus ad Christum rusticus prædicator est.

Quarto: Ioannes ea sola prædicat quæ hominibus à Deo desertis & à Deo longè remotis quadrat. Ideo prædicat in deserto. Christus verò non tantum prædicat hæc, sed etiam ea quæ ciuibus Dei congruant, & ideo prædicat in desertis & in ciuitate.

Quinto: Etiam si Ioannes prædicasset in ciuitate, verè tamen prædicabat in deserto. Nec enim sua prædicatione gratiam audientibus dabat. Vt qui non prædicaret, sicut potestatem habens, gratiæ exhibendæ: at Christus, de cuius plenitudine nos omnes accipimus, prædicans in deserto, verè prædicabat in ciuitate, vt qui audientibus gratiam præstabat & ciues sanctorum efficiebat. Ioan. 1.

Sexto: Ioannes prædicat in deserto, quia in ciuitate tot sunt peccata, tot sordes, vt Ioannes ea ferre nequeat. Exiguum stomachum habet Ioannes ad hominum ferenda peccata, adeò vt cum videret Phariseos, eos ferre nequiuert, sed euomuerit dicens, Genimina viperarum, &c. Porro Christus grandiori stomacho est: iniquitates nostras ipse fert, languores nostros propius curat vt qui magis amat, vt qui Deus est, dissimulans peccata hominum propter poenitentiam. Sed audiamus quid Ioannes in deserto prædicet. Matth. 3.
1/a. 54.
Sapient. 11.

Poenitentiam (inquit) agite. Vbi iam occurrit locus dubitandi. Quid ò Ioannes omnibus poenitentiam à peccatis prædicas, cum non omnes eo tempore essent peccatores? An non tunc erat sacra Virgo, eiusque sponsus Ioseph, & alij multi? cur his etiam poenitentiam indicis? Certè quia status ille legis antiquæ, cuius extremum erat Ioannes, erat status peccatorum, erant tunc omnia sub peccato conclusa. Omnes erant, (quantum erat ex lege) peccatores: quos ita peccatum inuaserat, vt necesse esset totam vitam dolere, ac poenitentiam agere. Notandum enim magnopere est, quòd Ioannes non dixit: Poenitentiam per tres aut quatuor dies, aut per annum agite, sed absolute, Poenitentiam agite. quasi dicat, Tota vita vestra poenitentia sit. Annon miserum est, ita Deum offendisse, vt oporteat vitam vniuersam poenitere? Rom. 11.
Roman. 2.

Secundò sentit Ioannes ? Iam appropinquat vester medicus, vestram procurate medicinam, imò verò vestrum sentire languorem, vulnus vobis doleat vestrum, dolorem habere. Agite igitur pœnitentiam, siquidem appropinquat qui dolorem vestrum curet & sanet. Nec enim vester languor terrena medicina curari potest, imò totum regnū cœlorum appropinquare debet, vt sanemini. ô peccati grauitatem! ô medicinæ pretium! ô medici largitatem!

Ioan. 11.

Tertio: Appropinquat in animam vestram regnum totum Dei: tollite igitur per pœnitentiam cordis vestri lapideam duritiam. Et quia qui auertitur à Deo per superbiam auertitur, (& superbia mons est,) complanate montem hunc, ne impedimento sit regno venienti.

Hebr. 1.

Quartò: Nemo dignè pœnitere potest, nisi à gratia Dei præuentus: en vobis gratia Dei appropinquat, videte ne quis gratiæ huic desit, ne vobis miseriam, gratiæ iniuriam, Deoque gratiæ collatori, contumeliam concilietis.

Luc. 17
Roma. 8.
Rom. 14.

Quintò: Quis credere posset, futurum aliquem, qui opes regni, & regni cœlorum iam proximi, despiciat & contemnat? En vobis opes regni vili pretio conceduntur, sola pœnitentia munus est, quo opes tantæ parantur. Si regni opes tibi traduntur, rex futurus es: & quò tutius regnum possideas, intra te regnum erit, hoc enim regnum est Deus ipse, vita quædam cœlestis, lex spiritus, & vitæ lux, ignis, amor, iustitia, pax, & gaudium in spiritu.

Et nota rerum consequentiam: Pœnitentiam, inquit, agite, quia appropi. r. c. Sanè eo ipso quo Dominus incarnatus est, factus est Deus propinquus toti generi humano, & ideo velut factus est obligatus auxilium suum copiosius homini impendere. Cum ergo Deus iam auxilium gratiæ offerat, quo saluemur: rectissimè dicitur, Pœnitentiam agite: en vobis gratia, qua pœnitentes saluemini.

Nolo hic silentio præterire, eam quæ me & multos torfit quæstionem, quid causæ est, vt Deus à peccatoribus pœnitentiam, dolorem, & afflictionem exigat? An non erat satius amorem in Deum, & in proximum exigere? cur Deus contristare vult peccatorem, eius peccatum, (si non contristetur,) non remissurus? Torfit quæstio hæc Lutheranos, aded vt dicerent:

non

non à nobis Deum tristitiam pro commissio crimine requirere, sed solam vitæ nouitatem. Porro stat sententia: Si vultus ap-^{1. Cor.} propinquet in vos regnum, dolete, tristitiam secundum Deum habete. Sed cur ita? Sanè quia tam malum, tam pestilens est peccatum, vt fas non sit, quin tu de te vindictam sumas, doleasque, quod ea pestis, animam tuam inuasit. Est tam graue vulnus, quod tibi peccatum inflixit, vt nefas sit te non exardescere, & non irari doloremque velut gladium arripere, quo peccatum interimas.

Secundò: Sicut in Christo factum est, ita & in te fieri oportet. Christus non resurrexit, nisi mortuus, nec mortuus est sine acerrimo dolore: ita fieri nequit, vt in nouam vitam surgas, nisi homine vetere mortuo, nec vtiunque mortuo, sed summo dolore crucifixo. Diffiniunt enim Theologi, quòd dolor esse debeat summus (saltem appetitiuè,) qui peccatum mortale deleturus est. Vt igitur Eva sine dolore non parit filios: ita quæ ^{Genes. 3.} peccauit anima, sine dolore non pariet Christum.

Tertiò: Licet Deus misericors sit: ita tamen misericors est, vt & iustus sit. Dicitur enim in Sapientia: Misericordia & ira ab illo citò proximant. nunquam igitur voluit Dominus ita ^{Eccles. 5. 16} suæ misericordiæ indulgere, quin suæ iustitiæ rigorem seruaret illæsum: id tibi persuasum sit, ex misericordia Pater generis humani misertus est, sed non sine summo rigore iustitiæ, in Filij sui passione monstratæ. Ita igitur Deus vult peccatoris misereri, vt rigorem suæ vindictæ non prætereat: non præterit. ^{Reg. 5.} tamen, vbi ipse peccator sui vindex est iustus.

Quartò: Mihi videtur Deus gaudere, videns suum & tuum aduersarium, quem prius colebas vt Deum, nunc à te, vt hostem damnari. Peccatum coluisti vt idolum, dignum est, vt cum arcam Dei velis in animam tuam inducere, Dagonem prosterne ad terram, caput ei & manus discindas, vltionemque de inimico recipias.

Quintò: Hic est naturæ ordo, hæc lex vt nunquam offensum tibi concilies, nisi de offensa dolere te asseras: & quia Deus corda videt, ex eadem naturæ lege, non patitur tibi conciliari, nisi verè doleas, quod eum offenderis.

Sextò: Hic item est naturæ tenor, vt antea imperfectum ^{1. Cor. 15.} sit quàm perfectum: ante ver, est hyems, ante festum vesper,

ante

ante gratiam lex, ante amorem timor: ante gaudium dolor, nolus igitur sine dolore gaudere.

*Concil.
Trident.
ess. 6. c. 5.*

Septimò: Delectatione offendisti, & delectatione tibi mors incoepit in anima. Contraria igitur contrarijs curentur: dolore in gratiam Dei redi, dolore vita animæ incipiat. Sed hinc te obsecro nota: Ne credas prius esse dolorem in te, quàm tibi Dei gratia adsit. Imò verò à gratia quam tibi Deus infudit, est dolor in anima tua: Ideo enim dicitur, pœnitementi, quia regnū appropinquauit. Nec enim fieri posset, vt pœniteremini, nisi appropinquasset. Sed ita Deus hanc tuam iustificationem temperauit, vt etiam si gratiam ipse tibi conferat, quicquid aliud agas nisi dolueris, gratiam auferet quam dedit. Sed progrediamur.

*Conciliū
Florenti.*

Hic est de quo dictum est. Hanc Ioannis prædicationem confirmat Matthæus asserens, non prædicasse Ioannem, nisi quæ prædicta erant, quòd esset ipse prædicaturus: vt videlicet respondeat res vaticinio. Sicut enim æquum erat, omnia quæ Christus gessit prius vaticinijs fuisse decantata, ita etiam fuit, vt quæ Ioannes prædicauit, vaticinijs etiam prædicerentur. Igitur Ioannes prædicauit, Pœnitentiam agite. Porro pœnitentiæ duæ sunt partes. Altera est dolor de commissio sceleris: altera est propositum cauendi in futurum. Qui igitur dolet de culpa, is parat viam Domino. Ille enim viam Domino parat, qui cum prius à Deo fuisset auersus, nunc ad ipsum conuertitur. Qui verò proponit cauere, is rectas facit semitas Dei. Sanè dolor de peccato ampla via est, nec difficilis nimium. At cauere in posterum, ea angusta semita est. Facile est sanè de nequitia dolere, siquidem ad id ipsa natura propendit. Sed tecum statuere amplius nunquam peccare, semita & angusta & difficilis est. Porro quia tam dolor, quàm propositum debent esse propter Deum, vt Deo placeant, ideo meritò dicitur, Parate viam Domini, rectam facite semitam eius. Nec enim quauis via, aut quauis semita Deus vult venire. Igitur Ioannes prædicans pœnitentiā nihil aliud prædicat, quàm Parate viam, dirigite semitam, sicut Isaias prædixerat eum prædicaturum.

Sed quid est, quod Isaias addit: Parate viam, rectas facite in solitudine semitas? Num egrediendum nobis est in desertum, ad parandam viam & dirigendam semitam? Ita planè.
Cum

Cùm enim proponit animus hominis cauere ab omni peccato, tunc solus manet homo, cum solo Deo. Statuit enim in corde suo, Deum super omnia, abijcitque omnia propter Deum, dicens: Si omnia sine Deo habiturus sum, malo Deum sine omnibus, quàm omnia sine Deo. Illa reuera solitudo est, cùm dicit homo Deo: Domine deferant me omnia, & deferò ego omnia, vt te habeam. Mundus mihi crucifigatur & ego mundo, Gal. 6.
ne caream te.

Secundò: Rursum, tantum negotium est dolere de peccato, & recogitare annos præteritos in amaritudine animæ, vt dignissimum sit in agrum exire, ad meditandum cum Isaac, ne Genes. 24.
negocia popularia perstreptentia, animum cogitantem interpellent.

Tertio: Quòd si in agrum exire non licet, certè ita in domo tua te para, ac si esses solus in agro. grauissimum negotium facere te puta, cùm parare viam Domino instituis: te solum, cum Deo solo constitue. Ita fiet, vt in clauso cubiculo tuo perinde sis, ac si in agro & solitudine esses: & in hoc agro & solitudine inuenies thesauros absconditos. Nec enim alibi facilè reperiuntur. Matth. 6.
Matth. 13.

Quartò: Intellige etiam ex verbis illis Isaïæ terram quam habitamus solitudinem esse, licet aliqui sit plena populo. Si paranda est in terra hac via Domino, & dicit Isaïas, parandam esse in solitudine: igitur terra solitudo est. Tren. 3.

Quintò: Demum intellige, animam subditam peccatis verè solitudinem esse, & in ea viam Domino esse parandam. O misericordiam eius, qui per talem solitudinem venit!

Ipsè verò Ioannes erat vestitus ex pilis camelorum. Id est, ex cilicio, seu sacco pilis camelorum contexto. Nam ex pilis è caudis equorum detractis, solent cilicia texi. At Ioannes pilos camelorum deligit, ex quibus sibi vestem textam pararet. Hic aduerte, Adam vestitum è pellibus seu corijs animalis defuncti. Ioannem verò vestitum è pilis cameli: animalis quidem viui, sed duri & setosi. Christū porro intueri vestitum veste communi, nec admodum vili: siquidem milites super eius veste sortiuntur. Igitur Adam vestitus corio animantis mortui, repræsentat hominem è gratia lapsum in peccatum: ac proinde totum, ipsamet morte vestitum. Distum enim est: In quacunque hora comederis morte Genes. 3.
L morie-

Roma. 7. morieris. Erit videlicet ipsa mors vestis tua. Porro Ioannes pilis viui animalis, sed asperi, vestitus, figura est Iudæorum lege sua sancta quidem illa, iusta & bona, vestitorū: at lex ipsa sancta, aspera erat, adeo vt iugum ipsa esset, quod nec nos (inquit *Actor. 15.* Petrus) nec patres nostri portare potuimus. Quis enim ciliciū pro veste ferat? At Christus leui habitu indutus, vitam Christiani hominis ciuilem, blandam, & ex viuo animali, Christo, profectam indicat.

Matt. 19. Iam si ad mores hæc conuertere libuerit, manifestum est, camelos esse diuites, qui adeo difficile regnum Dei intrant, sicut cameli foramen acus. Profecto pili (qui superfluitates nostræ sunt) diuitum superflua repræsentant. Quod igitur Ioannes affligat carnem suam pilis cameli, figura est, quod prædicator debet affligere animam suam, videns diuites tot habere superflua. Interim tamen sicut Ioannes vestitur ex eo quod eius carnem pungebat: ita prædicatori licebit edere, bibere & vestiri ex diuitum superfluo. Si enim nos eis spiritualia seminamus: quid mirum est, si eorum carnalia metamus? At quia quiuis prædicator debet pauperes vt propriam carnem diligere: ideo merito Ioannes induitur pilis camelorū, ostendens prædicatoris curam hanc esse debere, vt pauperes, id est, carnem suam superfluis diuitum induat.

Psal. 37. Quod verò zonam pellicæ super lumbos suos collocauit Ioannes, indicium esse credo magnæ rei. Pellis vt dixi, defuncti animalis est. Mortem igitur propter peccatum, & ipsum peccatum indicat. Lumbos verò certum est, esse locum cogitationum: sicut & renes. Admonetur igitur prædicator vt semper cogitet, quot sint hominum peccata: quotque propter peccata, miseriarum turbæ in homines irruant: hac ratione pellem in lumbis habebit, nec habebit vtcunque, sed ea cingetur, stridē viuens & castè. Nihil enim adeo cingit lumbos nostros, quàm *Rom. 5.* mortis & pœnarum (quæ propter peccatum intrarunt in mundum,) continua cogitatio.

Quod etiam Ioannes locustas manducat, non caret mysterio. Locustæ sunt herbarum, & terræ nascentium præsentanea pestis: significant igitur peccata nostra, quæ sunt pestis animarum & corporum nostrorum. Voluit igitur Ioannes prædicatorem officij sui admonere, vt prædicator peccata populi voret, Deum

Deum orando, vt ea populo condonet: populū admonendo vt rejiciat: seipsum exemplo præbendo, vt peccata omnino disspereant. Sit igitur vorator & destructor peccatorum, qui prædicare cupit, vt decet.

Osee 4.

Demum Ioannes mel edit syluestre, indicans quā debeat prædicator amare secessus & solitudinem, vbi cum Bernardo, Benedicto, & alijs patribus, plus melleæ dulcedinis ex quercubus & fagis contemplando percipiat: quā eximiæ eruditionis ex libris & doctoribus legendo decerpat. Igitur mel dulcedinem contemplationis designat. Sed syluestre mel non nisi in solitudinibus ferè inueniri demonstrat.

Tunc exhibat ad eum omnis Ierosolyma. Certum enim est, ad prædicatorem, qui ita vt Ioannes vixerit, exituros omnes, confidentes peccata sua, & baptismum ab eo suscipientes. Sanè multi sunt prædicatores, qui auditorum corda emolliunt, vt eleemosynas largiantur, vt templā ædificent, vt opera misericordiæ exerceant. Sed cū prædicator suos conterit auditores, habetque vocem, quæ sicut malleus conterit petras, (id est, corda in peccatis durata; in contritionis puluere redigit,) ille ille prædicator est; Ioanni similis: qui Iudæos, durissimos, carnales, & legi ferè temporali subiectos ad rem tantam adegit: vt illos ad confessionem & baptismum adduceret? is ergo diuinus prædicator est, qui peccatores vt confiteantur inducit: vtq; vitæ suæ rationem; secundum prædicatoris regulas, suscipiant. Id enim est à Ioanne baptizari.

Ierem. 23.

Hic aduerte solennem fuisse Iudæis baptismum; adèd vt venientes è foro non manducarent; nisi prius baptizati: vt traditur Marci 7. vt enim credebant; ea peccata sibi dimitti quæ in hircum Sacerdos imprecabatur, videbanturque illis sua peccata in hircum rejici: ita videbantur; si lauarentur, cū è foro rediebant, peccata in foro contracta; in aquam deiici; ac si maculæ animi essent maculis carnis similes. Idcirco facile fuit Ioanni Iudæos ad baptismum prouocare; tot videlicet baptismis assuefactos. Rursum nec fuit difficile eos ad confessionem allicere: quia vt nunc dicebam; adducebat Pontifex hircum; & confitebatur peccata sua, simulque populus suā etiam peccata confitebatur, quæ in hircum iniiciebantur. Erat igitur Iudæis suā quædam confessio; licet non sicut nostra. At licet Ioannes vsus

Marci 7.

Leuiti. 10.

Leuiti. 10.

sit facilibus rebus, scilicet baptismo & confessione: tanta tamen erat viri maiestas, vt ad quiduis prouocare, etiam difficilem, si voluisset, potuisset. Da mihi virum aded sanctum vt fuit Ioannes, & videbis populum, res etiam difficillimas aggredientem: ergo nostra molitudo molles reddit auditores. Nec mihi est incredibile, multos auditorum Ioannis, peccata sua publicè confessos: quid enim non faciat sanctitas tam conspicua? Quod si factum est, apertum etiam est, quam munierit Ioannes viam confessioni Christianæ.

Videns autem multos Phariseos & Sadducæos venientes ad se, ait: Progenies viperarum. (Ac si diceret: Viperæ, hominesque viperei,) quis vobis de fu. à ven. ira? Porro vocauit eos viperas, quia extimè erant speciosi, vt sepulchra dealbata, sed intimè erant pleni veneno, id est, iniquitate & rapina. Tum, quia sicut viperæ viperas pariunt, ita & hi circuibant mare & aridam vt facerent vnū profelytum, quem vbi effecerant, faciebant duplo venenationem viperam: & tandem si libet nosse causas cur Dominus, & Ioannes vocauerint viperas, lege Matthæi caput 23.

Porro miratur vehementer Ioannes, quis docuerit Phariseos, & Sadducæos fugere ab ira ventura. Causa verò cur admiretur, non est aded clara. Sed prior quæ mihi occurrit ea est: Quia cum Sadducæi negarent resurrectionem mortuorum, & hæceorum professio esset: nunc dictis Ioannis à suamet professione diuelli, miraculum est. Mirabile enim est, quod qui negat seculum futurum, timeat iram venturam, fugiatque quod esse non credit. Iam licet Pharisei confiteantur seculum aliud, credo tamen eos putasse nullum Iudæum in infernum abiturum, aded fidebant Abrahæ, qui filios suos nullatenus sineret in infernum abire. Hoc enim existimo, voluisse Ioannem admonere, cum dixit: Nolite dicere, Filij Abrahæ sumus. Cum igitur ita Pharisei essent persuasi, an non meritò miratur Ioannes, dicens. Quis vobis persuasit, vt timeretis, & fugeretis rem, quam aut negabatis, aut certè nihil ad vos attinere credebatis? Vbi nota, quam sit difficile eos qui non sani sunt in fide, ad veritatem reparari: miratur enim Ioannes, quod à sua persuasione discesserint.

Secunda causa illa est: Miratur meritò Ioannes homines vitij assuefactos à multis retro diebus, ad lucis splendorem accedere.

cedere. Quasi dicat, Cùm tam longè à Deo fueritis disiti, quænam tanta illa fuit Dei misericordia, quæ vobis appropiauit. Cumque ira ventura ius, & velut potestatem habuerit in vos, quis fuit tam pius, qui ex faucibus iræ, diaboli, & inferni, extrahere voluit? Intelligant igitur qui vitiorum callos habent, quam miretur Ioannes si ad Deum conuertantur.

Tertia causa est: Quia difficillimum est homines religiosos, si mali sint, ad sanctimoniam reuocari: horret Deus doctam malitiam. Sed multò magis horret malitiam, religionis habitu contestam. Ideo enim adeò vehementer excandescebat Dominus contra hypocritas, vt contra eos, quibus sub specie sanctitatis arma contra Deum gerunt: ipsi enim armis quibus erat Deo seruiendum, ipsis armis Dei, contra Deum abuti, hæc vero grauissima culpa est, ac ideo difficillimè sanatur, adeo vt Ioannes miretur, si curam recipiat. Rectè igitur eorum qui viperæ sunt, miratur Ioannes conuersionem. Matt. 23.

Quarta causa est: Viperam si tractes, eius morsu morieris. O summum miraculum, quòd Deus velit vipereos homines tractare, manibus contrectare: & licet ab eis mordendum se, & moriturum eorum morsu sciat, tractare tamen non destitit. Certum est moribus, id est pœnis, peccatorum nostrorū Christum mortuum esse. Peccata enim ipse tulit: ab eis dilaniatus est. Isa. 53. Quis igitur fuit tam pius, & viperæ, vt propriæ mortis periculo, vos tractare, & à ventura ira fugere demonstrarit?

Demum causa vltima est, quæ non solos Phariseos tangit, sed & omnes homines auersos à Deo. Cùm enim statuerint oculos suos declinare in terram, cum toti ad præsentia conuertantur: miratur Ioannes quis tam potens fuerit: vt homines nihil aliud curantes, quàm præsentia & terrena, timeant & fugiant futura, & æterna. Certò sciat omnis qui à Deo auersus est, tantam potentiam Deum exercere, cum eum excitat, vt iram futuram timeat quantam exercuit in filij sui Christi Dñi nostri resurrectione. Psalm. 16. Ephes. 1. d.

Facite ergo fructus dignos poenitentiae. Sensus est: Si Dominus demonstraui vobis fugere, si lumen in vobis accendit, si auxilium gratiæ contulit: accurrite, properate, facite fructus poenitentiam decentes, tenete quod habetis, ne alius accipiat coronam vestram. Facit Deus quod non tibi debebat: tu fac quod

*Concilium
Trident.
sess. 6.* illi, & tibi, & rationi debes. Vnde tibi inferre licebit, quòd demonstratio quâ tibi Deus illuxit, arbor est, quæ fructus faciat, & quod faciat in manu nostra situm esse. Est igitur hic ordo verborum: quia, Deus tibi illuxit, arborem in anima sua seuit, vt faciat fructus: tu fac vt cum fructibus respondeas.

*Cantic. 4.
Concil.
Florent.* Quæres tamen, quis sit fructus pœnitentia dignus? Ego tibi respondeo: fructus pœnitentiæ dignus est, si doleas de commisso scelere, non propter infamiam, non propter timorem pœnarum, sed propter amorem Dei quem offendisti: rursum si proponas emendare vitam, nouamque vitæ rationem instituas, propter eundem Dominum: item si castiges in te quantum deliquisti: si amputes peccati occasiones. Hi sunt pœnitentiæ fructus genuini & natiui, & quos Theologi vocant elictos: actus: alij verò virtutum actus à pœnitentia non eliciuntur, licet imperari possint.

*Concilie
Tridentii.* Iam est peccatum res adedò grauis, vt licet vitam totam doleas, minus fecisti, nondum fructum pœnitentia dignum exhibuisti, & nisi passio Domini intercessisset, quæ meritum operi tuo præbuisset, non erat tuum opus: pœnitentia dignum. Christo igitur gratia, qui succum & virorem fructui præbuit, vt dignus esset tali arbore.

Facite fructum dignum pœnitentia, is enim erit dignus, quem edat Deus, quemque carpas ex arbore gratiæ, quam in anima plantauit. Vide igitur ne fructus tuus sit vanus, quem sibi gloria vana præripiat: vide ne sit præcox, vt ante tempus cadat. Non est igitur fructus pœnitentia dignus qui vel est adedò molli, vt asperam pœnitentiæ arborem non deceat: vel est adedò præcox vt ex asperitate mandi non possit. Sit igitur pœnitentia ratione & prudentia moderata, vt nec maior sit & asperior quâ ferre possis, & cadat: nec minor, vt degenerasse ab arbore videatur. Sit ergo rationale obsequium vestrum.

20m. 12a. Et quia pœnitentia virtutibus omnibus connexa est, proximeque ex charitate procedit, vide vt fructus tuus sit à pœnitentia, virtutibus germana, profectus. Si enim pœnitens es, hinc verò intractabilis es, & asper, non est fructus pœnitentiæ pungentis. Ita ergo pœniteas: vt virtutū aliarum ne obliuiscaris: quod si feceris, fructum pœnitentia dignum protulisti.

Demum quia quæuis opera ab eo qui in mortali peccato est,

est, opera inimici Dei sunt: & propterea Deus ea grata non habet, vt qui ea opera habeat grata, quæ à gratis hominibus profisciscuntur, respexit enim Deus prius ad Abel, inde ad opera eius, & orationes impiorum non exaudiuntur, quia eorum manus sanguine plenæ sunt. Hinc fit: vt opera omnia pœnitentiæ, quæ feceris, dum in peccato mortali es, non sint opera pœnitentia digna. Nec enim pœnitentiam habet, qui in peccata præterita labitur, nec resurgit. Si igitur dum pœnites, cecidisti: iterum surge, vt pœnitentiæ opera, pœnitentia digna, perficias.

Et ne velitis dicere patrem habemus Abraham. Si patrem tantum habere, non prodest Iudæis ad salutem: quid verò proderit aliorum diuorum intercessio? Si pater fidelium non iuuat peccatores, nec ergo iuuabit diuus Benedictus, Bernardus, aut Augustinus. Quid? Si Abrahamæ intercessio non proficit Iudæis, num proderit Virginis sacræ, aut Christi redemptoris, nobis qui sumus Christiani? Planè si iniqui esse volumus, nihil proficiet: porro si iniquitatem fugere libet, proderit vehementer. Imò vehementer verum est, his qui iniqui esse voluerunt, multum obfuisse patrem habere vel Abrahamū, vel Christum, maiori enim pœna punietur malus Christianus, quàm malus Gentilis: ille enim habuit, quem vt filius referret, hic verò non admodum habuit.

Sed grauis difficultas est, cur non confidere poterant Iudæi in Patre suo Abrahamo? Cur Ioannes adimit gloriationem filiorū in patribus suis? Annon Abraham intercedebat pro impijs Iudæis, sicut & modò Christus pro iniquis Christianis? Nūc Stephanus non intercessit pro Paulo, qui in suo peccato durus erat? Ambrosius pro Augustino? Cur igitur non licebit mihi etiam impio, remedium de Christo expectare? Ad hoc quantum ad Abrahamū spectat, dici potest, Abraham eo tantum tempore intercessisse pro Iudæis (vt eorum aduocatus,) quo nondum venerat Mesihas, qui aduocandi officium pro fidelibus excepit, ipsi Abrahamo succedens. Est igitur Ioannis sensus: Iam nolite in Abrahamo gloriari, non ille iam est fidelium summus aduocatus, successorem habet Christum: eius quærite patrociniū, siquidem illud patrociniū Abrahamæ iam cessauit.

Secundò dici potest, quòd cum Deus propter peccata aliquius decreuit illum delere: decreuit etiam nullius patrociniū

Gen. 4.
Isaia 1.

Roma. 8.
Act. 7.

1. Ioh¹. 2. nium pro illo peccatore recipere. Ita noluit admittere preces Sa-
 1. Reg. 15. muelis pro Saule, quem regno exautorare constituerat. Ita no-
 Ierem. 7. 11. luit preces admittere Ieremiæ pro populo, quem parabat abij-
 cere. Cùm igitur Deus populum Iudæorum (Christo veniente)
 pararet relinquere, & Christianorum plebem creare, patroci-
 nium Abrahæ pro Iudæis futurum non erat. Iudæi igitur iam
 nolite Abrahamum iactare: eius oratio pro Iudæorum pace,
 non est ab eo proferenda, ideo neque à Deo audienda: ne ergo
 confidatis in eo.

Tertiò magis adrem dici poterit: quòd profecto Sancti
 in cælo pro impijs intercedunt. Sed cùm eorum intercessio
 Deum non obliget, vt faciat quæ illi petunt, consilium est pru-
 2. Pet. 1. dentissimum, vt nemo illi baculo nimium innitatur, sed pro vi-
 rili contendat iniquitatem fugere, ne in ea moriatur. Petrus
 dicit, Dabo operam, frequenter habere vos post obitum meum,
 vt horum omnium memoriam habeatis. Quod promisit in car-
 ne Petrus, præstitit in cælo. Orauit & orat pro omnibus, sed
 non omnes eius oratione saluantur: saluantur. ij solum, qui
 Act. 13. sunt præordinati in vitam æternam. Quid ergo scis, an tu sis ex
 his quibus Petri oratio non proderit? noli igitur huic Sancto
 nimis hære & confidere, si iniquus esse vis.

Vltimò dico, Sanctos in cælo licet liberi sint, nihil tamen
 optare, aut cupere, nisi id solum quod sciunt, Deum velle quod
 optent. Quare nullus sanctorum vnquam efficaciter intercessit
 nisi pro illo, quem Deus volebat sancti intercessione iuuari.
 Consultissimè igitur Ioannes consulebat Iudæis, ne sanctorum
 suffragijs admodum fiderent, si ipsi mali esse vellent. Siquidem
 nesciebant, quem ex malis, Deus ex malitia eripere destinasset.

Addit porrò causam Ioannes, dicens. Potens est Deus ex la-
 pidibus suscitare filios Abrahæ. Quasi dicat: Putatis, quòd Deus non
 poterit vos Abrahæ filios defraudare benedictionibus, Abrahæ
 promissis? at non est ita. Poterit Deus alios filios ex lapidibus
 formare, qui filij Abrahæ sint, & benedictionibus Abrahæ po-
 tiantur.

Sed iam ego requiro: Si Pharisei lapides sunt, quia duri
 sunt, cur Deus ex eis non suscitât Abrahæ filios, sed alios lapi-
 des quærit, ex quibus suscite? lapides sunt omnes mali, cur
 ex his lapidibus non eos delegit Dominus, qui in carne etiam
 filij

filij Abrahæ sint? cur alios quærit, qui nihil ad Abraham spectent? Ad hoc prior causa erat. Quod licet lapides essent Pharisæi, putabant tamen se non lapides esse, sed id solum sibi sat esse, si ex carne Abraham descenderent. Vt ergo Deus falsam hanc amputet fiduciam, ostendatque nihil illi carnem sine spiritu placere, ideo abiicit eos qui ius videbantur habere, assumit verò eos qui nihil de se confidere poterant. Verissimè igitur Paulus: Deus non vocat diuites, sapientes, nobiles, sed stulta mundi vocat; & quæ non sunt: vt non habeat caro vnde gloriari possit, sed omnis gloriatio sit ex Christo. Gratia est quod vocaris, non est exte. Ideo si putas te habere vnde voceris, non vocaberis: donec agnoscas, nihil in te esse, cuius merito voceris. Ne igitur Pharisæus putet Deum sibi debere gratiam: ideo gratiam illi negat: quæritque alium qui agnoscat, nulla ratione gratiam sibi deberi. Acerrimus est gratiæ suæ Zelator Deus, negat eam illi quialiquod ius se in illam habere confidit.

1. Cor. 7.

Ephef. 2

Rom. 4.

Ierem. 13.

Posterior causa est: Lapidem alios quærit Deus, reijcitque lapideos Pharisæos; adeò lapideam durtiam sanctitate simulatam abhorret. Deus simplex est, simplicitatem amat, duplices odit. Potius igitur eos deligit qui in malitia simplices sunt, quàm qui cum malis sint, sancti videri volunt.

Prouerb. 3.

Hic primum nota: Qualis sit peccator ante quàm à Deo excitetur: lapis est & si lapidis inclinatio est ad terræ centrum proruere, intelligis hinc, peccatoris gravitatem ad infernum pendere: nihil aliud obstat, quin ad infernum decidat, nisi quòd caro nostra à lapideò corde nostro diuellatur.

Secundò nota idem ferè miraculum esse peccatorem conuertere, ac ex lapide hominem formare: planè vtrumque potentia Dei est. Potentia infinita est. Sed peccatorem conuertere maioris misericordiae est. Ad formandum hominem ex lapide, solà potentia sufficit: sed ad formandum ex impio iustū, & potentia & misericordia requiruntur. Cur igitur homines adeò facillè peccamus?

Tertiò nota, quod si (vt Sancti dixerunt) Ioannes loquens de lapidibus, eos designabat qui erant in Iordane, ea designatione monstrauit; per aquam baptismi lapides in filios excitari: notanter enim dixit de lapidibus his, non verò de alijs, sed de his quos tingit vnda Iordanis. E enim aqua baptismalis adeò

M

potens

Iosue 4. potens vel lapides conuertat in filios, sicut de quibusdam fluminibus legimus, quod ligna vertunt in lapides. Sed hoc potentiae naturalis est: illud verò potentiae diuinæ, conuertentis lapides, imò dæmones in filios Abrahæ, imò in filios Dei. Subiungit Ioannes:

Iam securis ad radicem arboris posita est. Vbi non est leue extricare quænam sit hæc securis? & iudicio meo, expendenti verborum Ioannis consequentiam, non aliud videtur securis apud Ioannem, quàm gladius anceps apud Paulum, id est sermo diuinus: vult ergo Ioannes dicere: Hactenus in veteri lege lex diuina non admodum exigebat interioris hominis cultum, requirebat circumcisionem, cibos, potus, variaque baptismata, & nescio quas alias iustitias carnis. Lex igitur vetus ramos confestabatur, non penetrabat hominis intima. At nunc longè diuersaratio est: iam Christus venit, iam regnum intra nos est: iam lex diuina ad viuum hominis cor penetrauit, iam exigit radicalem iustitiam. Ad radicem securis constituta est.

Est igitur homo arbor, voluntas & intellectus sunt arboris radices, sed potissima arboris radix, voluntas est. Ad hanc, securis Euangelij collocatur. Ipsa est anima, truncus, exteriora hominis folia sunt & rami. Sugit anima succum per voluntatem, sugitque succum, aut cæli aut terræ. Sed alia hîc ratio est, quàm in arboribus: arbor conuertit quem succû haurit, in se, sed homo conuertitur in succum quem recipit. Si enim amas terram, in terram conuerteris: si cælum, in cælû adduceris. Vide igitur hominem affectibus è cælo pendentem & videbis arborem auersam, radices sursum, corpus arboris habentem deorsum. Psalmus dicit, Plantati in domo domini, in artijs Dei nostri florebut: videlicet, quia sancti plantationem suam, radices suas, & voluntatem suam habent in cælo, vbi palatium Dei est. Huius verò palatij atrium & vestibulum est nostra ecclesia, in qua flores & fructus reddunt viri pij. Mirum verò est quàm gaudeat Scriptura hominē arbori comparare: dicit enim

Psalm. 51. de viro pio, quòd est sicut lignum plantatum secus decursus aquarû, & quòd est sicut oliua fructifera: de impio dicit. Vidi impium exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, & alia multa. Est igitur homo arbor: & quidem plantauit Deus arbores in paradiso, è quibus ederet homo, & plantauit hominē, in mundo, ex

do, ex quo ederet Deus: ederent angeli, ederet & ipse homo. Caueat verò ne & dæmones edant.

Secundò arbor expectat è cælo solem & pluuiam: vt fructum reddat: & homo nullatenus dignos fructus reddet nisi luce & gratia cælesti adiunetur.

Tertiò, arbor fructus fert excelsos, & quos non facile sit contingere: plantulæ enim & herbæ, committunt fructus suos. At nobilis arbor cælum videtur inuitare, vt suos fructus carpat: ita & nobilis anima suos offerat cælo fructus, nullum terræ dimittat, thesaurizet sibi in cælo thesauros, vbi fures de fructibus percipere nequeant. Sed quid huic loco hæreo? progredior.

Matth. 6.

Iam inquit Ioannes, securis ad radicem hominum posita est, nolite in exteriori iustitia exultare, nolite in Abrahamæ fiducia gloriari: hæc iustitia ramis tantum inest & corticibus: at nisi abundauerit iustitia vestra plusquam hæc exterior, non intrabitis in regnum cælorum: securis Verbi diuini & legis diuinæ nõ contenta est folia & ramos discindere, ad radicem peruenit, vt vitia radices amputet: certa, quòd si id fecerit, arborem habebit foelicem. Quid verò interim profuerit, ramos habere putatos si radix fuerit infirma?

Matth. 1.

Omnis igitur arbor quæ non fecerit fructum excindetur: Quem quæso fructum? quem nisi eum, quo agricola fruatur? laborantem enim agricolam oportet primum de fructibus percipere. Sed num non etiam caro fructus suos profert? profert quidem sed hi non sunt arboris sed carnis fructus. Caro verò non est arbor, sed arboris cortex. Profert quidem caro fructus, sed quibus excidatur arbor, licet eius folia vireant. Profert quidem fructus sed qui fructus dici non merentur: cum sint potius arboris venena. Illi verè fructus sunt quibus frui liceat at carnis fructibus frui nõ licet. Demum illi fructus arboris sunt, ad quos ferendos arbor nata est, & plantata. Vide nunc: an ad ferendos fructus carnis homo natus sit: an ad ferendos animæ fructus?

Gal. 5.

Cur igitur Ioannes non dixit quem fructum arbor produxtura esset? Certè quia cuique arbóri datur specialis succus, vt speciales proferat fructus, nec enim spinas ficus profert. Ita cuique diuisit Deus mensuram spiritus, vt non omnes eundem ferant fructum. Cum igitur vides mundum hominibus plenum, præsertim vbi vides ecclesiam hominibus refertam, nihil aliud

Luc. 6.

Rom. 12.

te videre putato, quàm hortum diuersis arboribus confutum:
Cantic. 4. cuius emissiones sint paradifus, quod enim arbores bonæ emittunt, paradifus est.

Si verò arbor fuerit infructuofa (dicit Ioannes) excindetur. Cur non dixit cremabitur? certè quia multæ arbores etiam combuftæ, nifi excindantur, non nihil ferunt; certè folia. At cum mala arbor in infernum deijcitur, priuatur omni potestate volendi, & intelligendi aliquid bonum: perinde anima illa excifa est, ac fi anima non efferet: nihil enim intelligere aut velle illa anima potest, nifi malum, cum ipfa ad bonum nata fuerit, Sanè
Ecclef. 9. quia nec opus, nec ratio, nec confilium, nec fapientia est apud inferos quò tu properas.

Secundò dicit Ioannes arborem excindendam, quafi dicat, Violenter & durè. Quia omnis malus, & omnis qui cælum non requirit, cum ex hac vita diuellitur non volens difcedit, fed inuitus, velut qui excinditur. Porro iuftus volens, libens & lubens à vita difcedit: vt qui in vita durabat inuitus. Simeon dicebat: Nunc dimittis feruum tuum Domine, quafi diceret: Haftenus inuitum detinuifti nunc iam dimitte. Sanè qui in terra egerat radices, à terra difcedere nifi violentè non potest. Sed qui in cælo egit, in terra libens detineri nequit, & id eſt quod
Lucæ 2. infra docuit Dominus dicens. Cum venerit fur, domum impij fuffodiet: at pij domum non fuffodiet, cum apertam habeat pius Domino fuo ianuam; non igitur pius finit perfodi domum, quia ſtatim ei aperit ianuam. At impius qui ianuam aperire non vult, aut aperire non nouit, fuffodi domum patitur: igitur pius pacificè à mundo difcedit: at impius non nifi multis ictibus deiectus.
Luc. 12.

Tertiò, non dicit Ioannes arborem eradicandam, fed excindendam. Planè quia vir impius (cum moritur) radices relinquit in terra: radix hominis eſt voluntas & affectus. Hæc in terra manent, cum vita defungitur impius homo: licet enim pereat, at quia dum viueret, delideria ſua in terra collocauerat, delideria ſua in terra manent. Idèd enim impij dicuntur obſtinati, quia ſemper optabunt, quæ optauerant terrena peccata: ſuperbia enim eorum aſcendet ſemper. At pius quia quæ optauerat erant cæleſtia, radices ſuas non relinquit in terra, non excinditur, fed totus in cælum euolat. Nihil in terra dilectum relinquit, ſiqui-

liquidem nihil in terra cupiuit.

Atqui tolerabile videbatur excindi, si non in ignem arbor mitteretur excisa. At teste Ioanne, & excinditur & in ignē mittitur. Et nota quod Psaltes dicit. Cum exorti fuerint peccatores, sicut scenum: vt intereant in seculum. Igitur impij aded citò ab igne penetrabuntur, vt scenum: aded tardè (imò nunquam) consumuntur, vt arbor, cum magna & virens fuerit. Omnis caro scenum: & omnis caro arbor sine fructu: ardebit igitur facilè sicut scenum, tardè consumetur vt arbor. Rubus ergo est quem Moses vidit, qui semper ardet, nec absumitur tamen. Psal. 91.
Isa. 40.
Exod. 3.

Secundò in ignem mittitur, vt arbor, quæ igne bono & cælesti calefcere noluit: igne malo & infernali comburatur, imò verò arbor quæ malo igne & carnali arsit: igne vehementi licet terreno torqueatur.

Tertiò in ignem mittitur, inquit, vbi eam potentiam eamq; facultatem habebit ab igne euadendi, quam habet arbor in rogam coniecta. Vt igitur arbor in ignem demissa, per se euadere ignis complexum non potest: ita nec misera anima, vbi in infernum descendit.

Quartò in ignem (inquit) mittetur. Dum anima in hoc seculo est, ipsa se in infernum conijcit: hac tamen lege, vt si retrahere pedem ab inferno velit, possit. At in infernum post mortem ipsa si posset, non introiret: videt enim quod dum viueret, non videbat, loci scilicet atrocitatem: inuita igitur in ignem mittitur.

Quintò in ignem mittetur. Vt enim arbor in rogam deiecta furentem, nihil habet quod exurens flamma non deuoret: deuorat enim radices, truncum, ramos, folia, fructus: ita nihil misera anima habet in infernum detrusa, quod non à prærapidis flammis exuratur, ipsa scilicet anima, suæ potentiae, sui actus, quæ cogitauit, quæ dixit, denique omnia.

Sextò in ignem dicit. Rogas, quem ignem? illum videlicet paratum diabolo & angelis eius: quibus hominis anima collata exigua est palea: Quid igitur sentiet anima ab eo igne vorata, qui diabolus sufficit deuorare? misera palea, quæ eodem igne torretur, quo magni illi titiones torrendi sunt. Matt. 25.

Septimò in ignem illum dicit. Vt quos ignis tanti amoris,

1/4. 31.

quantus Dei amor est, non calefecit, ignis tanti doloris exurat, vt quos ignis charitatis & amoris, quem sequebatur caminus æternitatis non excipit : excipiat ignis ille furoris & indignationis Domini. Quis verò ferre queat ignem, quem furor Dei accendit? dicit enim : Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens ignem, Si coram Deo quantus, quantus sum, ferè nihil sum, quomodo flammis sua indignatione succensis sufficere potero?

Ego baptizo (inquit) vos in aqua, in pœnitentia vos inducens, pœnitentiam vobis suadens : at qui post me venturus est, fortior me est. Non est autem simpliciter legendum illud, Qui post me venturus est. Cùm enim Ioannes repræsentaret Eliam illum, de quo Malac. 4. dicitur, quòd sit ante Christũ venturus : & cùm ipse sit Angelus ille de quo Malac. 3. dicitur, qui præparabit viam ante Dominũ : igitur ille Christus post me veniens verus Messias est, verus Deus est.

Gal. 4.
Rom. 12.

Secundò post me inquit venturus, velut sol post auroram, velut vita post præparationes ad vitam, ac si diceret : Hactenus lex in aluo suo, sicut mater in vtero puerum formabat, hominem præparabat, & disponebat : post me venit in plenitudine temporum, vita ipsa, gratia, & veritas. Post figuram igitur veritas, post umbras lux, post noctem dies appropinquauit.

Heb. 7.

Tertiò : post me venturus. Ego legem quidem repræsentato, si ille post me veniet, reiiciet igitur Deus legis statum, & reprobabit. Id enim mirabile est, priora adijcit Deus posterioribus gaudere. Vide obsecro, abiecit Luciferum, qui primus fuit omnium angelorum, abiecit Adam terrenum, suscepturus Adam

1. Cor. 5.

Genes. 4.

3. Reg. 1.

Ioan. 3.

cælestem : abiecit Cainum recipiens Abelem & munera eius : abiecit Ismaelem, Esau, Ruben primogenitos : & tandem cum Dauid multos haberet filios, statuit legem, eum futurum regẽ, qui esset natu postremus. Ita igitur si post Ioannem Christus, si Christus natu minor, non regnabit Ioannes. Ioannem oportet minui : Christum verò crescere.

Quartò : Atqui ô Ioannes, si inter natos mulierum non surrexit te maior, quorsum erat necesse alium post te venire? certè, quia si ex mulieribus natus non surrexit maior, ex Deo natus, te erit maior : erat verò dignum vt sicut ante omnia nascebatur filius Dei ex patre : ita & post omnia, nasceretur idem filius ex matre :

matre: vt idem esset α & ω , principium & finis: Ioannes igitur Apoc. 1.
 extremum perfectionis humanæ. Christus consummator &
 author creatæ perfectionis, diuinæ & humanæ.

Quintò: Porro cum audis, post me venturus, intellige ne-
 minem post Christum venturum. Venit primum, hominum in-
 nocentia, inde lapsus, post lapsum lex naturæ, sequuta est lex Roman. 10
 vetus, omnium finis venit Christus, post quem nemo alius in ho- Ioannis. 10
 minum salutem veniet. Veniet sanè Antichristus, sed is erit fur
 & latro, veniet vt dissipet, mactet, & perdat. Putabant quidam
 post Christum venturum Spiritû sanctum. Sed error est, est enim
 Christus, in quo Patri complacitum est, ipsum audite, inquit Pa-
 ter, si nihil filius habet quod non placeat Patri, igitur nunquam Matth. 17.
 rejiciet filium Pater. Rursum, si Filium proposuit orbi Pater, in
 magistrum, nullus iam erit audiendus. Igitur post me veniet,
 post quem nemo veniet.

Sextò demum post me veniet, qui hominum opinione,
 post me tanquam mihi inferior esse videbitur. Post me veniet,
 quia sanctior videbatur Christo Ioannes. Post me, quia viliore
 morte morietur. Post me, quia in negotio humilitatis, humilior
 erat, & humilior videri volebat Christus, quàm Ioannes. Ideo
 communem Christus delegit viuere vitam, vt post Ioannem,
 id est, humilior quàm Ioannes videretur. At is qui post Ioan-
 nem esse videtur hominum oculis, Ioanne fortior est.

Primò, primum quidem fortior, quia eum figurauerunt
 omnes viri fortes qui in antiqua lege fuerunt: figurauit eû Da- 1. Reg. 16.
 uid, qui fortissimus robore dicebatur, Samson, qui morte sua Iudic. 16.
 mortem intulit suis inimicis, Gedeon vitorum fortissimus vt Iudic. 6.
 ei angelus asseruit, figurauit tandem Iacob, qui pugnans cum Genes. 22.
 Deo, Deum ferè vicit, licet emarcido fæmore: is fuit Christus,
 qui verè Deum, in hominum profectum vicit, licet in ea victo-
 ria Christus mortuus fuerit.

Secundò, fortior sanè esse debuit Ioanne is qui erat re- Ephef. 2.
 feraturus cælum, impleturus orbem, mundaturus peccatum, D. Thom.
 postraturus diabolum, spoliaturus infernum, excitaturus se 3. Part.
 ipsum è sepulchro: & secum pios omnes. q. 46.

Tertiò, an non debuit esse fortior qui contritionem in cor- Matth. 26.
 de, loco omnium nostrum, sensif: calicem amaritudinis pro
 nobis ebibit: tormentum crucis sustinuit?

Quartò,

Quartò, an non erat necesse Christum esse Ioanne fortio-
Isa. 53. rem, qui nostra scelera, peccata, & negligentias sustineret &
Sapient. 11. propter pœnitentiã dissimularet? nisi enim in Christo illa esset
1. Cor. 13. charitas quę omnia sustinet, fieri nequiret omnino, vt tot orbis
 peccata, non ita eum prouocassent, quin eum redegressisset in
 nihilum.

Isaia 63. Quintò, ita planè necesse erat Christum fortem esse, vt si-
 cut Deus pater, quia pater est orbis, debuit omnipotens esse, ita
Isai. 9. & Deus Christus, quia pater est futuri seculi, debuit fortiss. es-
Heb. 1. se, vt verum sit, quod Paulus dicit: Portans omnia Verbo vir-
 tutis suę, & purgationem peccatorum faciens: quod secun-
 dum tanto maiorem arguit in Christo potentiam, quàm pri-
 mum: quanto maius est confractum reparare, quàm ex inte-
 gro fecisse: & quanto maius est, peccatorem iustificare, quàm
 mundum condere.

Actor. 10. Sexto, an non tibi videtur fortis Christus, qui cælum ad
 terram inclinauit, qui terram cælo intulit? Annon fortis qui
Ioan. 12. ita animos suorum ad se suspendit, vt potius vitę proprię, quã
 gratiæ Christi, facere iacturam patiantur? Annon fortis, qui in
Ephef. 4. infirmitate crucis suę, omnia potuit trahere ad se? Annon for-
 tis, qui ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem? An
Deut. 32. non fortis qui expandit alas suas suosque supposuit humeros
 (velut grandium alarum aquila) & portat omnes Christianos?
 expandit, inquit, alas suas & assumpsit eum, atque portauit in
Luce. 15. humeris suis. Annon fortis pastor, qui errantes omnes nos im-
1. Pet. 2. posuit in humeros, gaudens, quod errantem inuenerit? verè
Isa. 53. fortis, qui tot oues portare valet. Imò verissimè fortis, qui to-
 tius mundi scelera portauit, verè enim languores nostros (qui
 numero carent) ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Do-
Isaia 53. minus enim posuit super eum iniquitates omnium nostrum.
Ioan. 3. Hęc vt arbitror causa fuit, quod Ioannes dixit Christum fortio-
 rem, non verò dixit meliorem, sanctiorem uè. Sed fortiorem,
 videlicet, quia cum nemo ascendat in cælum, nisi filius homi-
 nis, qui est in cælo, nos igitur ascendere nequimus in cælum,
 nisi portemur à Christo: fortis igitur qui adeò grauem sarcinam
 cælo inferre valet.

Sed age progrediamur. Addit Ioannes: Fortior inquit me est,
 & non sum dignus eius calceamenta portare, Hic me tenet admiratio,
 cui

cur non dixit, Non sum dignus eum adorare, quem adorabunt *Psalm. 71.*
reges terræ? Non sum dignus ei seruire, cui omnes gentes ser-
uiunt, non sum dignus eius lambere puluerem, de quo dictum *Ibidem.*
est, quod inimici eius terram lingent. Cur igitur placuit dice-
re, cuius non sum dignus calceamenta portare? & quid tan-
dem id verbum significat?

Primum quidem id Ioannes verè dixit, cum enim Sancto-
rum sudaria & semicinctia adedò veneremur, vt vix ea continge-
re audeamus: quàm dè verius Christi calceos venerabitur orbis,
qui carnem Christi tangere soliti fuerant? an non est dignius
Christi calceos adorare, quàm alicuius viri sancti capillos?

Sed age penetremus hoc: Cùm Dauid dicit in Idumæam
extendam calceamentum meum: sensus est, in Idumæam exten- *Psalm. 55.*
dam dominium, ius & imperium, quo Idumæos subigam, ac si
calceatus super ipsos ambularem. Igitur cùm Ioannes dicit, Nō
sum dignus calceamentum Christi portare, sensus est: non sum
dignus illud habere ius & imperium, quod Christus habebit in
orbe, quo omnes subiugabit fideles, Quid? non modo non est
dignus Ioannes portare, imò nec intelligere potest humanum
ingenium, quam verè sibi subdet Christus mundum, terrestria,
inferna & cælestia: in nomine enim Iesu omne genu flectetur, *Philip. 2.*
vt calceis suis videatur Christus super omnes ambulare.

Alter sensus est. Cum Deus parabat educere Israël de
Ægypto, instituit agnum paschalem manducari ab his qui cal- *Exod. 12.*
ficeati essent, & baculos in manibus haberent. Cuius rei signi-
ficatio erat, vt hi soli ederent agnū, qui calceati essent, id est, ad
iter parati, & velut accincti: igitur calceatio præparatio ad iter
est. Iam ergo sentit, Non sum dignus eam præparationem in-
telligere, quam animus Christi habuit, ad negotium redem-
ptionis peragendum: baptismo inquit habeo baptizari, & quo-
modo coarctor, donec fiat. Quasi dicat paratus sum, calcea- *Luce. 12.*
tus sum, omnis mihi mora molesta est. Quia sponsus procedens
de thalamo, exultat ad currendam viam suam. At sponsi cal- *Psalm. 18.*
ceamenta in pedibus habent maximè cum de thalamis exeunt.

Myfterium tertium est: Cùm Moyses videt rubum ardere, *Exod. 3.*
accedere volens, iubetur excalceari: quia terra, inquit, vbi stas
sancta est, ac si dicat, prius te ipsum purga, prius te sanctifica,
quàm hanc terrā contingas: igitur excalciare, est purgare. Porro

N

qui

qui alterius calceos portare vult, eum excalciare debet. Dicit igitur Ioannes, non sum dignus excalciare, aut purgare Christum. Nec enim ego sanctificator sum, vt quidpiam possim sanctificare, ipse Christus sanctificator est: à quo ego & sanctificari & excalciari debeo.

Genes. 3.

Psal. 21.

Mysterium quartum est: per calceos peccata significantur, propter peccatum enim corijs vestitus est Adam, & ita propter peccatum calceatus est. Christus verò peccata tulit, non sua, sed nostra. Calceamenta habuit non propria, sed aliena: hæc peccata Ioannes portare dignus non est, imò nemo hominum portare sufficit. Solus enim Christus portare & satisfacere pro peccatis nostris dignus est, quia Deus & homo est.

Philip. 2.

Gal. 6.

Mysterium quintum est. Calceamenta sunt extremum hominis ornamentum, at extremum Christi ornamentum fuit passio sua & mors: has passiones & mortem ferre Ioannes non est dignus. Si enim Christi mors adeò fuit gloriosa, vt per eam meruerit nomen, super omne nomen: manifestū est, Ioannem non fuisse tanta gloria dignum. Quare nec fuit dignus passiones Christi portare. Gloriarì in cruce Christianis datum est, partem crucis post Christum portare etiam licet. Sed crucem totam portare solus ille fuit dignus, qui tulit: & rursus, Christus

Matt. 16.

Rom. 5.

moritur innocens: quia nunquam peccauit. Hac morte mori Ioannes non fuit dignus, cum peccatum originale, cui mors debetur, commiserit. Igitur calceamenta illa tam pura, tam sancta portare Ioannes non meretur.

Mysterium vltimum est. Calceamenta sunt, quibus terram calcamus, & terræ hæremus. Illa igitur conuersatio qua Christus terrena tangebatur, edens, bibens, dormiens, timens, pauens, calceamenta Christi dici debent. Hanc verò conuersationem licet humanam, ita Christus moderabatur, vt cum decebat, qui Deus erat: plus igitur sanctitatis habebat Christi manducatio, potus & somnus quàm cuncta quæ Ioannes gerebat: meritò igitur tantam sanctitatem Ioannes portare dignus non est. Subiungit Ioannes.

Ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni. Vbi primum nota, cum baptizat minister Christi, Christus ipse baptizat: quare cum absoluit, cum vngit & alia sacramenta exhibet sacerdos, ne eum
1. Cor. 3. precor attendas, attende illum, qui per ministrum a opera facit. Ipse

cit. Ipse igitur baptizat, sed quos? ipse vos (inquit) vt si miraris quòd Christus Petro lauerit pedes, multo mirere magis, quòd omnium hominum carnem lauat in baptismo: & quod maius *Ioan. 13.* est, peccata lauat in sacramento. Et quo foediores sunt animæ quàm corporis sordes, eo grandius est opus, quo lauantur animæ, quàm carnis immunditiæ.

Sed redeamus ad Ioannem. Inquit, Ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni. Quod non solum intelligas fieri solo baptismo. Sed intellige fieri, per totam hominis vitam: sanè per Moysen omnes Iudæi baptizati sunt in nube & in mari. Quia omnes Iudæi in nubem intrarunt: Angelus enim qui in nube eos præcedebat, per eos regressus est, vt eos sequeretur. Itaque nubes quæ sequebatur Angelum, totos repleuit Iudæos, & ita in nubem ingressi sunt. Vt igitur per modicum tempus intrarunt Iudæi in nubem: ita & Christiani intrant in Spiritum sanctum, per totum *1. Cor. 12.* tempus quo sancti sunt. Et sicut pisces toto vitæ tempore nant per mare, in mari submersi: ita & viri fideles toto vitæ suæ tempore velut natant in spiritu, spiritu habitante in eis, nec solum *1. Cor. 6* habitante, sed etiam obumbrante, operiente, & replente. Submersi sunt igitur pii in spiritu: hoc igitur est, baptizabit vos in spiritu, faciet vt tota vita vestra spiritualis sit, faciet vt opera vestra spiritualia sint vt spiritum ametis, diligatis, & velut nihil aliud tractetis quàm spiritum.

Et eadem ratione intellige, id quòd addit, Baptizabit vos in igne, videlicet in amore & dilectione. Quia si fidelium (eorum qui puritati intendunt) vitam spectes, nihil aliud videbis quàm amoris flammæ, ignemque vehementem, & quia nihil dignius quàm in spiritu ambulare (& non secundum carnem) *Ephes. 5.* nihilque dulcius quàm ambulare in dilectione, ideo Dominus vtrumque coniunxit: baptizabit vos in spiritu: qui sicut est ipse amor, & ignis: ita faciet vos in spiritu & dilectione ambulare. *1. Cor. 10.* Quod igitur Apostolus inquit. Siue comeditis, siue bibitis, siue quodcunque aliud facitis, omnia in nomine Iesu Christi facite, id est, ambulate in igne & spiritu. Sicut enim qui terrena querunt, & hæc sola curant, submersi dicuntur & sepulti in terra: ita qui spiritualia requirunt in dilectione languent amore, hi baptizati & immergi dicuntur in spiritu & igne. *Cantic. 25.*

Et hinc fit, vt qui reuera pii sunt, hi spirituales sint. Ita vocantur

Galat. 6. cantur à Paulo, vos inquit qui spirituales estis. Rem profecto mirabilem. Quia membrum Christi es, Christianus es. At id non fuit sat Christo, sed ita nos in spiritum immergit, ita nos à spiritu penetrari voluit, ita à spiritu imbibi, vt spirituales dicemur, quasi quidam spiritus, quasi qui caro esse desierimus, & in Deum translatisimus.

Psal. 103. Si igitur Christiani baptizantur, & ambulant in spiritu, ferueant igitur, procul sit omnis segnitie, nihil spiritui flanti magis aduersum quàm torpor. Et rursus si baptizantur in igne, procul ab eis omnis frigiditas, nihil enim magis igni inimicum, quàm tepor & frigus. Verè ita est, quòd Deus facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammæ: videlicet, quia Angeli nihil habent segnitiei, sed sicut ventus, ita facile cuncta munia peragunt: rursus nihil habent temporis qui sicut ignis ardent. Hanc angelorum conditionem transfudit in nos Christus, baptizans in spiritu, & igne faciens nos vt angeli essemus, sicut spiritus, & sicut ignis. Vbi igitur audebit comparere frigidus Christianus & torpens?

Psal. 1. Item si Christiani baptizantur spiritu, procul sit ab eis omnis puluis, si baptizantur in igne, procul paleæ. Enim verò, puluerem ventus proijcit à facie terræ: paleas ignis redigit in cinerem: per paleas vanitatem superbix: per puluerem peccata terrena intellige, quæ exigit Pharaon. Nisi per paleas velis accipere peccata venialia, sicut accepit Paulus, & per puluerem grauem, peccatum mortale.

Exod. 5. Porro quod dicit, baptizabit vos in spiritu & igni, Christianam modestiam intellige: siquidem ignis ardet, feruet, est velut impatiens, furitque: at ventus ferè tepescit & infigidat: vt intelligas, amorem in pectore Christiano furentem: sed spiritu sancto temperatum & moderatum. Filij enim Dei spiritu aguntur & reguntur. Quis non videat eremitarum qui in Ægypto, Scythia & Palæstina vixerunt, vehementem amorem? At quis etiam non videat quàm moderabatur eos spiritus Domini?

Iam si spiritu agimur, si spiritus nos replet, & gubernat, procul igitur sit nostra voluntas vt mandet: si sit, sit vt obediat alio: qui, si voluntas nos nostra gubernat: resister igitur flammæ spiritus: ibit

ibit contra spiritum: quæ verò maior iniuria quàm tanto gubernatori contra niti, quasi ipse malè gubernet?

Et cum tanta sit dignitas hoc spiritu vestiri, repleti, & gubernari: cumque sit tanta dulcedo, hoc amore exuri & ardere, quanta erit miseria ab hoc spiritu deficere, hunc ignem extinguere? Certè si spiritus Christi habitat in nobis, qui excitauit Christum à mortuis, excitabit & mortalia corpora nostra, propter inhabitantem spiritum suum in nobis, nec enim Deus patietur, illud corpus perpetuò iacere defunctum, in quo ipse spiritus (qui ipsa vita est,) habitauit, & contra, omnimoda mors penetrabit corpus & animam illam, in quavis qui est omnimoda vita non habitauit.

Rom. 8.

Cuius ventilabrum in manu sua. Hic Christi maiestas maxima reuelatur. Sanè quod ille dederit spiritum nobis suum, suumque igneum amorem magis muneris sui est, quàm meriti nostri: at quod operemur hoc spiritu, & hoc igne, hic iam diligentia nostra requiritur. Porro quòd Christus eos habeat oculos, quibus apertè omnia, omnium opera vbique locorum videat, mirari potius possum quàm capere. Id verò est ventilabrum in manu habere, omnia opera dispicere, omnium operum bonitatem & malitiam expendere: cuiusvis operi meritum aut poenam taxare. Idque non vnius hominis solum, sed omnium quæ habitant in mundo, quis non stupeat tam lucentes considerans oculos? Quòd verò ventilabrū habeat, quo grana & paleas sursum subleuet, ventoque exponat: intelligo Christi potestatem, potentem homines sursum attollere. Vbi intelligo, neminem esse adeò deiectum hominem, quem Christus aliquando non attollat in aliquam felicitatem: hoc enim est grana paleasque sursum ducere. Porro si sursum Christus te attulit, certò scias, eò te in locum altum sublatum, vt vento esses expositus, ventusque te exagitaret. Caret igitur, locus humilis ventorum (id est tribulationum) exagitatione, non potest verò locus excelsus vento carere doloris. Sunt ergo tria Christi officia: primum, posse homines attollere. Secundum quòd reuera aliquando attollir, nec enim perpetuo patitur quenquam (dum viuit) in miseria iacere. Tertium, at si subleuat, ideo subleuat vt tenteris.

Heb. 4.

Interim tu in felicitatem actus, & tribulatione concussus: vide granum sis: caue sis palea, Sanè grana ad pedes ventilantis

fuo pondere cadunt, paleas aliorum ventus dispellit. Si igitur in tribulatione, ad Christi pedes cadis, eius voluntati penitus subiectus, granum es. Si verò te à Christo tribulatio semouit, palea es. Si pondus habes veritatis in te, granum es: Si vanitatem concepisti, palea es. Euentilabat Christum tribulatio dum erat in horto, procidit in faciem suam dicens, Pater non mea sed tua voluntas fiat. An non apertè vides granum ad pedes euentilantis proiectum? Igitur cum te tribulatio ad Dei voluntatem recto deijcit tramite, granum es. At, ô miseriam, si non ad Dei voluntatem procidis, palea es.

Math. 26.

Vbi grauissimè nota: Si qui in sua tribulatione, non recta ad Dei pedes descendunt, paleæ sunt igni inextinguibili comburentæ, quid erit de his, qui nulla tribulatione acti mala committunt? Et quo igne comburentur, qui ex propria voluptate vitijs se tradiderunt?

Sapient. 11.

Secundò nota: quàm est hæc misera vita, vbi nulla felicitas pura est: nulla est, quæ non ventis dolorum agitur, & excutitur, quàm verè ergo dictum est: Omnia fecit in pondere, numero & mensura, vt nunquam mensura sit felicitatis, sine taxatione doloris.

Tunc venit Iesus. Ea mihi prior consideratio succurrit, quid est quod tam exactè Matthæus recensuit, Dominum è Galilæa venisse, & in Iordanè, & ad Ioannem, an non sat erat dicere, venit ad Ioannem, aut venit vt baptizaretur? Ad hoc quod fortassè curiosum videri potest (nec tamen est, cum nihil, nec iota, superfluat in sacra Scriptura) id dicendum mihi videtur, quod meritissimè Matthæus dixit, Dñm è Galilæa venisse, Galilæa reuolutionè & rotationem significat. Cùm igitur audis Maiestatem Dei, Deum ipsum venisse, ac si peccator esset ad Ioannem: vt ab eo baptizetur, an non intelligis totum mundum reuolui, totam mundi machinam rotari? Ioannes & quicuius hominū debuerant ad Deum venire, vt ab eo baptizarentur: quia verò homo ad Deum non venit suscepturus baptismum ab eo: venit Deus ad hominè baptizandus ab homine, ô mundi reuolutionè! ô leges rationis, leges prudentiæ reuolutas! quis hæc audiuit? Deus venit vt peccator, baptizandus ab homine? Abyssus bonitatis & gratiæ petere videtur remissionem culpæ, ab homine qui abyssus est miseriæ? Planè rotatur mundus, & quæ superius esse

esse debuerant, rotantur inferius, ita quidem placuerat Deo, hominē qui in rotæ infimo cardine iacebat, in locum summū euehere. At, vt rotæ ima subleues, necesse est eiusdem rotæ, summa deprimere. Nec enim ascendunt infima rotæ, nisi eius summa descendant. Vt ergo ascendat homo ad Deum, Deus descendit ad hominem: hoc significat verbum reuolutionis: maximè cum Iordanis significet descensum; significatum ergo est summa rotata esse, & in locum humilem descendisse, vt ima in summum locum conscenderent.

Secundò per verbum rotationis & reuolutionis significatum est, quòd lex deuoluebatur ad gratiā, in quam lex descendit, & ibi defecit, quo ad literam: licet quo ad spiritum, ex gratia ascenderit perfectior, & melior quàm antea fuerat.

Tertiò significatum est, quòd Christus qui eatenus vixerat vt priuatus homo, rotabatur in descensum & humilitatem baptismi, vt inde ascenderet, id est, declararetur totius orbis seruator.

Secunda consideratio pulsat animum, quæ causa mouerit Christum: vt baptizaretur à Ioanne? Expende obsecro cuncta: Christus veniens Deus est, fons sanctitatis & gratiæ. Venit ad Ioannem qui homo est indigens gratia, certè gratiam dare non potens, siquidem gratiam & gloriam dat Dominus. Venit verò Christus ad Ioannem, vt baptizetur, ac si diceret: Profitetur se Christus peccatorem, profitetur se optare remissionē criminū, venitque ad Ioannem, vt eius Ioannes, crimina lauet. Quid sibi vult negotium hoc? Sanctus & sanctitatis fons petit mundari, ab ea quæ mundare nequit? Quis intelligat miraculum istud?

Quod si hoc vix intelligi potest, age mecum altius penetra. Sanè tria fuerunt aut quatuor opera summæ humilitatis quæ Christus in hac vita peregit. Primum fuit circumcisio, qua se peccato originis obnoxium, sicut reliqui pueri, ostendere visus est. Alterū fuit hic baptismus, quo se vt cæteri peccatores, mundari vult. Tertium fuit cum lauit discipulorum pedes. Quartū cum fuit crucifixus. Inter hæc 4. opera, primo aspectu summum humilitatis gradum videtur obtinere, quòd pedes piscatorum Deus maiestatis lauerit: at, quàm mundari, tanto est humilior, ostendere se mundari à peccatis: quā peccata mūdare: humilior ergo est à Ioanne requirere munditiam, quàm discipulis eam elargiri.

Psalm. 83.

Ioan. 13.

elargiri. Rursum, quâto vilius est peccato actuali inquinari, quâ originali: tanto videri potest humilius à Ioanne peccatorum baptismum quærere, quàm effusionem sanguinis in circumcissione sufferre. O igitur summam animi humilitatem! ô verissimum fui despectum! videri vult peccator oculis hominum: videri vult immundus in tot hominum theatro, in hominum tam frequentissima turba.

Cùm igitur requiris, quid mouerit Christum vt baptizaretur? Certè, vt amicus humilitatis & deiectionis, quod optabat in animo, videret in opere. Sanè mercator vbi lucri lucet spes, currit, accurrit, nihil relinquit, quò non properet: ita & Christus vbi humilitatem assequi potuit, accurrit, properauit, vt hanc sibi sponsam copularet. Hęc prior difficultatis explicatio.

Altera est: Certè ceremonia fuit, quòd Ioannes baptizaret: neque enim ille baptismus ex se gratiam dabat. Vt igitur Christus notaret sacras ceremonias non esse à populo reiiciendas, eas ipse primus suscepit.

Tertia causa fuit: Meruit hæc Christi summa deiectio, (qua Ioanni in remissionē peccatorum, ille se subdit, qui peccato carebat,) vt Deus obligaretur, & astringeretur dare gratiam per ministros noui Testamenti, etiam si mali sint, etiam si Sathanici sint. Si enim autor gratiæ, & fons & principium gratiæ, petit gratiam remissionis, ab homine, qui de se gratia caret: iustum fuit vt Deus necessariò assisteret ministris noui Testamenti, dando per eos gratiam, (etiam si ea ipse careant) his qui gratiam petierint, si caruerint: & dando augmentum gratiæ, his qui petunt, si eam habuerint.

Quarta causa est, & huic tertiæ consequens. Dei maiestas, petit remissionem & emundationem à Ioanne, vt totum genus hominum in summa iacens miseria, se remissionem habiturum *Luc. 11.* confidat, si à Christo eam verè requirat. Si enim nos qui sumus mali, nouimus bona data filiis nostris dare, quantò magis Pater dabit bona, petentibus? Si Ioannes non negat mundationem petenti, quantò minus Pater negabit?

Quintò: Attende obsecro quòd Christus venit à Galilæa in Iordanem, ad Ioannem. Ioannes significat gratiam. Indicatur ergo nihil esse relinquendum homini, quòd non aggrediatur: nihil non tentandum, vt gratiam assequatur. Christus nudaui se, in

se, in aquam misit se, hyemis frigori subdidit se, Ioāni tanto inferiori subiecit se: nihil igitur non faciendum, vt Ioanni, id est, gratiæ subdamur: etiam vestes perdamus etiam si frigora patiamur, etiam si honorem amittamus.

Sextò: Obsecro te Lector, ne Christum vt priuatum hominem contemplare, sed in Christo omne genus hominum (vt in corpore membra,) intellige. Iam quod celebrius spectaculum esse potuit, quàm Deum & hominem Christum, totumque genus hominum supplices à Ioanne Dei vicem gerente, emundationem postulare? Planè postulat Christus & homines in Christo, quia neque Deus ex se postulare gratiam poterat neque homo ex se eam impetrare: ideo Deus postulat in homine, vt possit postulare: & homo postulat in Deo, vt possit impetrare. Nō erat Deitatis aliquo egere, non erat humanitatis gratiam promereri: iungitur ergo Deitas cum humanitate, vt & petat & promereatur. Quòd verò à Ioanne, id est, à gratia, gratia requiritur mundationis, indicatur quòd nullus Christianus gratiam nisi à gratia accipiat: id est, nullus gratiam recipiat, nisi gratis: iuxta illud Isaia: emitte absque argento & vlla commutatione, *Isaie 55.*
& Pauli: Si gratia non ex operibus. *Roma. 4.*

Septimò: Solet dici, & ita D. Augustino doctore suscepimus, quòd Ioannes Testamentum vetus representat. Iam certum est, quod plerisque hominibus non infidelibus modò, sed etiam fidelibus, Christus & quæ Christus gessit in corpore, videntur vilia, sordida, & immunda: vt cum audiunt, Christum conspui, flagellari, mori, sepeliri, tum etiam edere, bibere, dormire, irasci, pauere & timere. Cum igitur Christus nosset se vilem hominibus videri posse: recurrit ad Ioannem, id est, ad Testamentum vetus, à quo lauetur: vt orbi mundus appareat: & ita factum est. Cum enim lex vetus prædixerit cuncta quæ Christus in corpore fecit, vilia & immunda videri non possunt, quæ tanto antea de Christo erant prænunciata. Venit igitur Christus ad Ioannem, id est, ad legem veterem. Scrutimini inquit Scripturas, quia illæ testimonium perhibent de me, id est, illæ lauant, illustrent, tolluntque sordes, quas vos mihi obijcitis & quidem lex vetus pro reuerentia quam Christo suo consummatori debet, Christo (ab ea testimonium petenti,) respondet: Ego à te debeo baptizari, illustrari, & perfici: at Do-

O

minus,

Ioan. 5

minus, sine modò, ita decet nos implere omnem iustitiam.
 Ioann. 7. Sanè iustitia erat credere Christo, tanta signa facienti: nec enim
 Ioan. 17. aut sic locutus est homo, aut sic operatus est homo: iustitia
 erat ergo credere ei qui propheta tantus surrexit. At omnis
 Lucæ 7. iustitia impletur, omnisque iustitia præcipit, vt credamus ei,
 Luc. 7. qui tot miracula fecit, & de quo vetus scriptura prædixit. Si
 Ioan. 12. enim miraculis Iudæi non credunt, an non contra omnem iu-
 stitiam insurgunt, qui tam apertis scripturis contradicunt? Si-
 ne igitur inquit Dominus, vt Sapiencia iustificetur à filiis suis,
 Luc. 7. sine vt homines intelligant me omnem iustitiam ab eis exigere,
 cum fidem in me, ab eis exigo.

Quòd verò textus dicit: quòd baptizatus Christus confe-
 festim ascendit de aqua, denotat mysterium, quod scilicet, cum
 quis contulerit, & velut merferit opera Christi in legem vete-
 rem, scrutatur an Christus sit ille promissus Messias, profectò
 inueniet opera Christi non lege inferiora, nec minora ijs quæ
 in lege de eo scripta erant: imò inueniet ipsa lege longè maiora,
 ascendente ergo Christum inueniet, non deiectum.

Iam quod dicit: Confestim ascendit, indicat: non magno
 negocio, neq; magna mora Christū verū Messiahā inueniri ab eo
 qui Christū cū lege contulerit: modo cæcus nō sit, aut esse velit.

Octauò: si Ioannē non solum capias pro lege, sed vt ipsos
 cæcos Iudæos repræsentet, aliud miraculum inuenies. Perit
 Christus à Iudaismo, (per Ioannem figurato) baptismū, is ba-
 ptismus in aqua, baptismum significauit in sanguine. Sicut &
 Rom. 6. mergi in aqua, sepulturam significauit. Docet enim Paulus,
 per baptismum, mortem & sepulturam significari. Cum igitur
 venit Christus ad Ioannem vt baptizetur, intellige eum venisse
 in Iudæam, vt ab ea occidatur: & quidem si Synagoga quæsi-
 set à Domino, quorsum veniret? Responderet, vado crucifigi
 pro te. Tunc æquū erat vt tota Iudæa responderet Christo, mi-
 nimè Domine, decet te, propter Iudæam mori, quin potius de-
 cet nos mori pro te. Satiū enim est vt nos tui causa baptizemur
 à te in sanguine nostro, quàm vt tu, nostri amore, baptizeris à
 nobis in sanguine tuo. At Dñs: Sine modò, ita decet nos im-
 plere omnem iustitiam, ita decet, vt ego, & homines in me sol-
 uamus omne debitum quod pro peccatis hominum Patri debe-
 tur, ita decet vt in me, & in hominibus qui membra mea sunt
 serue-

seruetur omnis iustitiæ rigor, & exigatur à me vsque ad nouissimum quadrantem : & iustitiæ diuinæ fiat plenissima satisfactio. Baptizauit ergo Iudæa in sanguine Christi. Sed confestim exiuit de aqua, quia tertia die resurrexit à mortuis, iuxta quod impossibile erat teneri illum à morte & inferno, vt Petrus inquit.

Act. 2.

Nonò : Si Ioannes non solù repræsender Iudæos, sed omnes viros, maximè piòs, surget alius sensus, licet non admodum à prædicto alienus. Cum venit ad Ioannē Christus, intellige venire Christū ad homines, cum verò petit à Ioanne baptismū in aqua, intellige, quòd petit pro hominum amore, mergi in angustias & tribulationes : Solenne enim est in scripturis, aquam pro tribulatione recipere. Petit igitur Christus ab hominibus, & pro hominibus tribulationes. Respondent pij : Nos pro te decet tribulari, & in angustiarum tempestatem demergi, cur tu venis idem passurus pro nobis ? At Dñs : Sinite, modò dum in hac mortali vita consisto, vt pro vobis patiar, nullatenus passurus post mortem. Permittite vt patiar, & vos mecū patimini, ita enim decet nos omnem iustitiam implere. Licet enim iustitia sit viro pio cælum tribuere : at omnis iustitia est, viro pio pro pietate patienti, & in tribulationē aquas demerso, cælos aperire. Patientia enim opus perfectum habet, & ideo omnem iustitiam habet, tritum enim illud Pauli est, Hæredes erimus Dei, & cohæredes Christi, si tamen compatimur, vt conregnemus, vt videatur Paulus sentire iustitiam regni in patria consistere. Sinunt viri pij vt Christus baptizetur in tribulationibus : at ille confestim ascendit de aqua dolorum, quia omnis tribulatio momentanea est : iuxta Paulū, quod momentaneū & leue est tribulationes nostræ, &c. Confestim etiam ascendit vir pius de aqua, quia aquæ non possunt extinguere charitatem.

Psalm. 71

Rom. 6.

Iacob. 1.

Rom. 8.

1. Cor. 4.

Cantic. 3.

Decimò : Sicut Christus à Ioanne hyrto, & in deserto baptizari petijt : ita à peccatore hyrto & deserto Christus petit baptizari, id est, petit ab eo lachrymas, quibus libentius Christus mergitur, quàm in aquis Iordanis, si eas solas spectes. Porro peccator respondet : Dñe cur petis à me lachrymas meas, quin potius sat mihi sint lachrymæ tuæ ? At contra : ait Dñs. Sine modò, tu permittite, vt ego dolorem & lachrymas tuas accipiam : ita enim decet nos implere omnem iustitiam. Si enim solus ego sine te, te saluarem & conuerterem non viderer iustus, qui pe-

Roma. 3. nitus indispositum iustificem, at cum me operante & dante tuis lachrymis fauorem, tu me illis perfundis, dum iustifico impium, iustus appareo.

Vndecimò : Sicut à Ioanne petijt Dominus baptismum, ita petit à quouis homine pio : cum ab eo eleemosynas & opera pia exigit: quibus libenter mergitur Christus, quibus refrigeratur & gaudet. Petit igitur in paupere Christus à diuite pio aquam qua baptizetur, & lauetur à sordibus paupertatis. Tunc pius vir, Domine inquit da tu mihi, tu me baptiza: tu nosti quam his quæ habeo egeam, da tu aquas quas petis: at contra *Lucæ. 21.* Dominus, sine modò, da etiam ex eo quod tibi videtur necessarium. Sicenim decet implere omnem iustitiam: iustitia est dare ex abundanti, omnis porrò iustitia & bonitas est, dare ex illo quo egemus, sicut vetula illa, quam Euangelium laudat, suo exemplo monstrauit. Veniens igitur Christus ad Ioannem, & ab eo aquam requirens, indicauit se nostra aqua indigere, vt suum ignem nobis elargiatur.

Duodecimò : Hanc prosopopeiam accipe Lector: Ioannes est gratia, Christus omnium hominum personam gerit. Christus igitur in persona hominum ad gratiam venit, rogans eam, vt homines in gratiæ fontes mergat. Tunc gratia Christo respondet: Quid à me poscis gratiam, cum tu sis fons gratiæ? Imò verò tu imple alueos meos, vt abundantius ad homines fluam. At Dominus: Sine modò, quando peccatores represento, & eorum vices gero, ita decet me implere omnem iustitiam: omnis enim iustitia est, vt Christo pro peccatoribus gratiam petenti, & peccatorum nomine mundationem imploranti gratia tribuatur: non sibi, sed peccatoribus pro quibus rogat, non est iustitia vt peccatori gratia tribuatur. Sed omnis iustitia est vt Christo causam peccatoris agenti, gratia non denegetur. Hactenus.

Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua. Planè dum est in aqua Christus non videt cælos apertos, non recipit Spiritum, non audit vocem Patris. An non igitur ascendet ex aqua festinus & properans, vt tam pulchrum spectaculum videat, cælos scilicet apertos, columbam venientem, tamque dulcem vocem audiat: Tu es filius meus dilectus? Quo significatur, quàm debeant festinare viri pii, qui Sacramentis vtuntur, in hac vita, vt ascen-

ascendant, vt exeant è vita, vt cupiant dissolui & esse cū Christo, vt tam ineffabiles diuitias quales sunt in cælis, oculis contemplantur: nunc enim non videmus, sed ambulamus in fide, solo auditu illa sublimia credentes.

Secundò significat illa festina Christi ex aqua ascensio, quā festinè debuit Christus rapere cælos, columbam & vocem paternam, dictum erat de Christo: Voca nomen eius, Festina, spolia detrahare, cito prædari: quod Propheta prædixit, Dominus suo properanti ascensu significauit: brevis fuit planè mora qua inter homines conuersatus est, brevis fuit mora, qua in aquis huius vitæ iacuit demersus, sed cū ascendit è vita, sine mora aperti sunt ei cæli vt cælorum hæredi, columbam vidit patris annunciatricè: iam enim Christus non moritur, iam non patitur, iam illi aquæ diluuij cessarunt: cessarunt enim omnes dolores, & tribulationes Christi.

Tertiò illa festina ascensione denotatum est, quòd qui è baptismo festinus discesserit ex vita, confestim videat cælos, nulla mora est. Baptismus omnia peccata diluit, si baptizatus rursus non peccat, statim vt moritur euolabit in cælum.

Quartò: Si intelligas per apertionem cælorum, ius ad cælum, vt sancti intellexerunt, tunc multa erunt tibi notanda. Primum: is qui (cum baptizatur) manet in suo peccato mortali, is sanè non ascendit de aqua versus cælum, sed ruit sub aqua versus infernum: non ergo illi aperiuntur cæli, siquidem non ascendit de aqua. Secundum: Si verò ascendis de aqua, & oras, vt Christus fecit, non potest (ex lege sua) Deus non tibi cælos referare: non continet se spiritus quin ad orantem veniat; & quod summè notandum est: Si tu humilias te, & prosteris te peccatorem, ascendisque à peccato, securus esto, Deus exaltabit te, & sicut tu coram omnibus curas te deprimere: ita Deus coram omnibus curabit te exaltare, & aperta voce intonabit, Tu es filius meus. Tertium: dicit scriptura aperti sunt cæli. Igitur aperti durabunt, donec veniat sponsus media nocte, id est, in die iudicij, & claudatur ianua. Vbi intellige, quòd eo modo aperti nunc sunt cæli, sicut tunc claudentur. Tunc claudentur, quia iam non est locus merendi: ita & nunc aperti manent, quia quantumlibet peccator sis, quamuis tempore multo in peccato duraueris, adhuc tamen cæli aperti sunt: tibi ianua patet, tantum

Philip. 1.
1. Cor. 13.

1/a. 8.

Rom. 6.
Genes. 8.

Concil.
Tridenti.

Matt. 25.

tum ascende de aqua. Quartum : Christo orante cæli aperti sunt, vt quæ in cælo sunt, omnia fluant ad nos : & quæ apud
Ephes. 1. nos, in cælū conscendant. Dixit Paulus : Benedictus Deus qui benedixit nos omni benedictione spiritali in cælestibus. Igitur omnis benedictio spiritalis & cælestis in nos descendit.
2. Cor. 1. Rursum inquit ad Corinthios : diuites facti estis in illo, ita vt nullum donū vobis desit. Si nullum donum deest, igitur benedictiones cælestes omnes, velut impetu in nos defluerunt. Vtinā sicut illa ad nos sponte decurrūrita & nostra illō properer.

Vidi q. spiritum descendentem. Dominus noster vidit. Spiritū, qui super se descendebat: Vt impleretur Scriptura dicens : Spiritus Domini super me, & quod vnixerit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, &c. Et quidem si in Adam veterem inspirauit Deus spiraculum vitæ, vt esset in animam viuentem : multo præcellentius Pater æternus inspirat hoc loco in filium spiritum suum, vt sit in spiritum viuificantem, non quod in suo Dominus baptismo, nouo quopiam spiritu plenus fuerit : eo enim ab instanti suæ incarnationis plenissimus erat : sed quod ita testari voluerit Deus omnibus hominibus, Christum plenum esse columbino spiritu.

Sed quoniam vt dicebam, Christus personam hominū gerit, per aduentum Spiritus sancti in Christū, intelligitur, quod ex eo tempore quo Christus baptizatus est, Spiritus sanctus nunquam venire ad homines cessat, maximè si baptizati sint, eo quæ maximè si ex aqua per iustitiam ascenderint. Certè excusari nemo potest, si sanctus non est : siquidem Spiritus sanctus nunquā cessat ad ostium hominis pulsare, eum sanctificare cupiens, & è coruo in columbam vertere. Neque verò habet peccator quod Spiritum sanctum in se venientem paueat, aut exhorreat : non enim venit vt leo furens, sed vt simplex columba : non venit vt te laceret, sed vt mitem & placidum efficiat.

Rursum, si Spiritus sanctus venit vt columba, at columba non venit ad hominem, nisi cum est homini familiaris, domestica & amica : venit igitur Spiritus sanctus ad nos, vt familiaris, vt domesticus, vt amicus, & rem inauditam : Deus se homini familiarem præstat, vt familiaris est columba quæ ad hominis manum appropriat. Credo certissimè hoc voluisse Dominum per columbæ in se aduentum indicare, quod Spiritus sanctus olim

olim antiquis hominibus erat velut ferus, velut intractabilis: at per Christum, idem factus sic hominibus cicuratus & amicus: adeo vt sicut inter domesticas opes habent homines suas colubas: ita nunc ipsi homines, inter domesticas sibi diuicias Spiritum sanctum habere se putent: & vere diuitem, qui Deo diues est.

Et quidem columba fecundissima est: non sibi tamen, sed suo domino parit: ita & Spiritus sanctus in nobis fecundissimus est, quia fecundos nos reddit: eam tamen fecunditatem, non in suam, sed in nostram vult cedere commoditatem. Ex quibus habes, Christiani hominis mores, columbini sunt, mites atque fecundi. Demum auditur super Christo, paterna vox dicens.

Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Sanè quia nullus Deo placuit nisi in Christo. Dictum est de Abraham: In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ: hoc semen Christus est, vt Paulus docet, & ideo, vt idem Paulus dicit, benedictus Deus qui benedixit nos omni benedictione in cælestibus in Christo: nemo enim benedicitur nisi in Christo.

Genes. 22.
Galat. 3.
Ephes. 1.

At consideratio dignissima est, cur Christum placere Patri, Pater tunc solum testatur, cum baptizatus est? An non ante baptismum placebat? Equidem placebat, sed iam te admonui, nō hæc Christi, sed nostri gratia descripta. Intellige igitur virum in lege solum naturali viuentem, si benefecerit, diligere Deo: quia omne bonum diligit Deus, & dictum est: Nihil odisti, eorum quæ fecisti: At si vir ille in naturalibus bonus, gratiam non habeat, non placet Deo quantum spectat ad cælestia regna: qui enim non habet charitatem, nihil est. Iam vt gratiam ille assequatur, non sat est, vt bonus secundum naturam sit: non enim gratia est ex meritis, alioquin gratia non esset gratia. Si quidem gratiam Deus dat, non ex meritis sed ex vocante. Qui volet igitur gratiam, hac via assequi poterit, scilicet si se peccatorem doleat, & ad Deum gratiæ fontem recurrat, eam ab illo per Sacramenta gratis recepturus. Quia igitur Dominus omnium nostrum loco, professus est se in nobis peccatorem, (non se, sed nos in se) & ad baptismum, qui Sacramenti vicem gerebat accessit, ideo gratiam non sibi, sed nobis assequutus est, & ideo, non solum filius dilectus, sed in quo complacuit Patri à Patre asseritur: quia non solum secundum naturam bonus sed etiam

Sapient. 11.
1. Cor. 13.

Roma. 4.
Roma. 9

etiam secundum gratiam gratioſus. Planè dignum non eſt, vt placeat ſibi Deus niſi in Deo: quod enim Deo minus eſt, minus dignum etiam eſt, vt Deo tanto placere poſſit: vt igitur homines Deo placere poſſent, dii per gratiam facti ſunt. Sed gratia non datur, niſi ſua ſcelera fatenti. Ille enim beatus eſt, cui remiſſæ ſunt iniquitates, &c. Ille beatus eſt, cui Deus ac-
Pſalm. 31. cepto fert iuſtitiam ſine operibus, vt Paulus habet: Habes igitur cauſam, cur Chriſtus gerens noſtri perſonam, non aſſeritur placere Deo, niſi poſt baptiſmum, & peccatorum non ſuorum, ſed noſtrorum profeſſionem.

Sed ô rem verè miraculoſam: Chriſtus vbi nos omnes ſumus, dicitur filius dilectus & placens. Liceat ô mihi æternæ rerum autor, liceat tecum colloqui. Cur affirmas Chriſtum tibi placere? An non vides nos illi coniunctos, nos illius eſſe membra? Quod ſi vides: tu poſuiſti in eo iniquitates omnium noſtrum. Quomodo igitur placet iſtibi, in quo ſunt ſcelera noſtra? Verè Chriſtus læguores noſtros tulit: quomodo tibi placebit tot languoribus oneratus? Verè Chriſto lepra hæſit noſtra: cur tam leproſus, tantopere placet? nunquid adhæret tibi ſedes iniquitatis, dicit *Pſalmus*: Num ergo Chriſtus, in quo omnes noſtræ iniquitates ſedē habuerunt, placere & adherere potuit tuæ tantæ puritati? Sed equidem tantus eſt in Filium Patris amor, vt hunc amoris abyſſum, iniquitatum noſtrarum abyſſus inuocare, non ſiccare poſſit. Fluit in Filium amor: quali fluminis impetus, hunc impetum noſtrorum peccatorum riuli tranſuerſum agere non poſſunt. Eſt tantus odor Filij, vt odor agri pleni: vt iniquitates noſtræ nares Dei non perturbent: eſt tanta Filij claritas, vt tenebras noſtras faciè diſpellat. Quod ſi omniū noſtrum iniquitates robur non habent, vt Dei placitum à Chriſto auertere queant, ego peccator cur timeo, ſi in Chriſto reprior? Si omnium hominum ſcelera non aduertunt oculos Dei à Chriſto ſuo, quomodo meæ iniquitates oculos Dei aduertent? Certus ſum, quod ſi in Chriſto reperior & Chriſto vnior, non mihi meæ quarum poenitet nocebunt iniquitates.

Sed te obſecro animum mihi aduerte: Vt nunc dicebam, non dicitur Chriſtus placuiſſe Patri, niſi baptizatus, vt videri poſſit, Chriſtus ante baptiſmum velut diſplicuiſſe. Planè Chriſtus in ſe Patri placuit ſemper: at Scriptura non dicit eum placuiſſe

cuisse (vt nostri personam gerit,) nisi post baptismum. Quia in illo baptismo, sua summa humilitate promeruit, vt baptizatis in Christo, omnis culpa remitteretur & poena: ac ideo verè in eis Patri placeret Merito igitur post humilitatem baptismi Christi, Christus, id est, nos in Christo Patri verè placemus. Quam complacentiam testatus est illa suauissima voce: In quo mihi complacui. Quod si non penetras, memèro quòd iudæi infideles, (iuxta Paulum,) licet in se Deo displiceant, at propter Patres suos diliguntur à Deo (inimici, inquit, propter vos, dilecti Rom. 11, propter Patres) ita & nos in nobis sumus peccatores & inimici, & ideo odio habiti: At in Christo & propter Christum, aded diligimur, vt Pater dicat: Hic est Filius meus in quo mihi complacui.

Residua mihi hoc loco est dubitatio: Cur tempore passionis Christi, cæli non aperiuntur, sed ferè obscurantur, & clauduntur, cur columba tunc non venit, nec vox Patris auditur? Et quidem ianuæ cæli non patuerunt in baptismo, sed in passione: nam nec Baptista cælum intrauit, nisi post Christi passionem. Cur ergo tunc cæli referantur, cum reuera non referantur? cur nos dicimur in eo dilecti, siquidè ex integro non sumus dilecti (quantum ad pœnæ solutionem) nisi iam Christo defuncto: per cuius mortem soluta sunt omnia debita nostra, solutum est pretium iniquitatum nostrarum: ac ideo & cælum tunc patuit, non antè: & quidem in cruce cælos apertos Verbum Domini ad latronem testatur, dicentis: Hodie mecum eris in paradiso, quia videlicet hodie paradisi ianuæ patuerunt. Cur igitur Sol & Luna obscurantur & tegunt cælos, dum patitur Christus, cum reuera tunc cælum aperiretur, at in baptismo, cum cæli non aperiantur, aperiri visuntur? Responsio quæ animo meo quadrat, est desumpta ex illo verbo, *Aperti sunt ei celi.* Vbi indicatur, quòd quantum fuit ex merito Christi, tunc cæli patuerunt, tantum enim fuit meritum illud, tanta humilitas, vt vix Pater cohibuerit se, quin aperiret cælos, Christo se sub aquas immergenti. Vix Pater cohibuit se, quin regnum vitæ aperiret ei qui viuum se sub aqua sepeliebat. Igitur ex Christi merito, tunc cæli aperti sunt. Sed quia placuit Christo impendere se, & super impendere, placuit inquam Christo non solum im-

Rom. 11,

Luc. 23,

Lucæ. 23,

2. Cor. 12

bus : vt homines per crucem viderent sua scelera redempta, ideo cæli non tunc reuera aperti sunt, licet aperta monstrarentur. At in die crucis cæli non monstrantur aperti : quia dies illa fuit iræ, dies ultionis Domini qua vindictam sumpsit de peccatis nostris in Filio suo. Ita enim Isai 63. Dies ultionis, annus redemptionis dicitur. Ultio enim iustitiæ Dei contra nostra peccata in Christo annum æternæ redemptionis adduxit.

Quod si perstas & vrges, cur baptizato aperiuntur cæli, qui claudi videntur morienti? Ego tibi ex eodem textu respondeo. Dicit textus : *Ecce aperti sunt ei cæli.* At cum Dominus moritur, dicit : Hodie mecum eris in paradiso. Igitur cum baptizatur alius ei cælos aperire dicitur. Nec enim ibi ipse dicitur aperire : sed quod aperti sunt ei cæli : at cum moritur, ipse aperit non sibi, cui iam erant aperti, sed omnibus etiam latronibus : dicit enim, Hodie mecum eris. Erat ergo tanta illius passionis celsitudo, vt æquum non esset, quod manu Patris cæli referari dicerentur : sed quod ille met homo patiebatur, ille met sua manu cælum aperiret, cælum polliceretur cui vellet : & quidem si latroni pollicetur & præstat, quanto magis promissum sibi confident, qui per vitam contenderunt Deo in veritate seruire?

Adde & aliud : Responde mihi, te precor, quodnam præstantius cælum credis esse, num Christi corpus, an cælum hoc quod stellis insignitum conspiciamus? Planè respondebis Christi corpus. Si igitur cælum aded nobile rumpitur & aperitur in Christi passione, ne perconteris, neque requiras alterius cæli apertionem. Vbi enim maiora aperiuntur, non fuit necesse aperiri minora. Porro vt intelligas Christi carne rupta, cælos etiam esse diuisos : audi Paulum ad Hebræos 10. vbi tria vel anima Deum regentia mutuo confert. Velamen primum est cælum quod tegit gloriam Dei. Secundum est velum templi, quod arcā & sancta sanctorum tegebat. Tertium est caro Christi, eius deitatem contegens. Iam sicut in passione caro rupta est, ita & velum templi scissum, & proinde multò magis cæli aperti

sunt. Illi gloria qui per carnem suam
introitum nobis dedit
in cælum.

Tunc ductus est Iesus in desertum.



CONSIDERATIO hæc mihi prior occurrit, cur Dominus in desertum contendat; an indignus est ciuium conuersatione, cui vix cælum est pro dignitate? An timeret sibi ne in ciuitate lubricum carnis patiatur, qui sanctitatis fons est? An bestialis homo est, qui bestiarum familiaritatem expetit, cum sit ipse Deus?

Ad hoc prima responsio est: Quod qui baptizatus est & spiritum accepit grandiore, cuius spiritui, spiritus ille grandior testimonium reddit, quod filius Dei sit: is nihil mirum si in desertum, mundo exhorrens, contendat. Imò maximè mirum si in mundo permaneat, tantæ maiestatis est illa diuina vocatio, illa Spiritus sancti infusio tam vehemens, vt hominem ferè non sibi permittat: sed velut attonitum reddat: & vt illo gustu, (quem accepit,) fruatur, locum quietum, non impeditum, sed vacantem cupiat & requirat: atque ideo desertum contendat: verè enim dictum est: Quis dabit mihi pernas sicut columbæ, volabo, & quiescam? credit tunc anima se nouo quodam sætu secundam, coniectat se à Deo vocari, nullum tempus ideo putat sibi vacuum, vt diuinæ gratiæ vocanti respondeat.

Roma. 8

Psal. 54.

Secunda responsio est: Docuit Dominus hoc loco id quod vix hominibus erat antea notum, videlicet quid sit seculo renunciare, desertum colere, non tam corporis quàm animæ. Sicut igitur in deserto est omnium rerum carentia, quæ ad vsum humanum necessariae sunt, quantum videlicet ad corpus: ita & multo abundantius, Christus qui spiritus, & veritatis magister erat, desertum corporale requirens, desertum spirituale colebat vbi nulli rei corporali affectus, soli Deo vnice hærebat, itaque nihil in Christi anima erat nisi Deus. O verè vnicam philosophiam. O verè thesaurum absconditum. Si ita Deum exquiris, vt ex toto mundo nihil penitus ames, nihil cupias nisi Deum, ea est solitudo animi. Si discessisti penitus ab honoris, diuitiarum, & deliciarum amore, vt nihil mundi tuum tangat affectum, id verè desertum est paucis notum de nomine, multò paucioribus dere. Hoc desertum Antiqui nominabant, sui negationem,

Matt. 13.

seculi renunciationem, à mundo peregrinationem. Iam si Dauid desertum hoc agnoscebat dicens. Quid mihi est in caelo, & à te quid volui super terram? & rursum, Renuit consolari anima mea: & item, Vnam petij à Domino hanc requiram: & demū, Fuerunt mihi machrymæ meę panes, dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus? Si hæc Dauid dicebat (quæ sunt verba animi in deserto spirituali habitantis,) quanto potius credis Christum omni rei terrenæ renunciauisse, & in signum deserti spiritualis, desertum corporale quæsisse?

Tertia responsio est: desertum contendit quia sciebat futuros multos Christianos, qui deserta essent habitaturi: voluit illis esse exemplo, in ieiunio, in rigore, in tentatione, in Angelorum ministerio: ostendens eum qui desertum colit, si Angelorum obsequijs non perfruatur, vix desertum in veritate coluisse. Etenim, qui animo deserta excolit, vt homines deseruit, & humana: ita Angelis fruitur & Deo.

Leuiti. 20. Quarta responsio est: Mandabatur olim, vt Pontifex hircum acciperet, superque eum peccata populi imponeret. Peccatisque hircum onustum, in desertum abigeret. Certè Christus est, super quem Dominus posuit iniquitates omniū nostram, & ideo, vt personam nostri gerentem, Spiritus sanctus in desertum expulit, vt Marcus ait. Iustitia enim diuina velut irata contra Christum, eum in desertum relegauit: vt ibi peccatorum nostrorum ageret pœnitentiam. Is igitur quem cœlum non meretur recipere, (ad eum est purus in se) in desertum expellitur, vt terra indignus, non merito suo sed nostro. Quàm igitur humilis animo, quàm deiectus & contritus, actus in desertum Christus est?

Isaia 14. Quinta responsio: Collocatur Lucifer cum Deo in caelo, & ibi peccauit. Collocatur Adam cum Eua in paradiso, & ibi etiam peccauit. Si igitur per societatem, per delicias, per felicitatem non cognouit mundus Deum, placuit Deo per stultitiam deserti, per familiaritatem cum bestiis, viam ostendere qua salui fierent credentes. Præuū sanè est cor nostrum, quod cum delicias habet & diuitias, illis afficitur, illis cor apponit. *Genes. 3.* *1. Cor. 1.* *Ierem. 17.* *Psal. 61.* Fruiturque illis, quæ ad vtendū sibi erant à Deo concessa: quodque datum fuerat in hospitium, accipitur vt domus, & via pro habitatione. Placuit igitur diuinæ sapientiæ desertum ad salutem

tem homini proponere, docens neminem nisi per desertum, id est, sui, & seculi abnegationem esse seruandum. Qui enim Luc. 9. vult venire post me, abneget se: veluti rex volens à rusticis videri, aufert à palatio suo tapetia, & omnes diuitias, ne rustici, si hæc viderint, hæc vidisse contenti, regem videre contemnerent.

Sexta responsio est: Docuit Dominus desertum requirens, quod tantum sit bonum æternitas, & gloria cælestis, vt digna sit, pro qua conquirenda, totum mundum relinquant. Vt ergo pictores cum egregiam sunt imaginem depicturi, in campum à turba semotum secedunt: quique grauissimum negotium tractat, solitudines petit, vbi commodius de negotio meditetur, ne aliorum negotiorum turba, à sua cura deturbetur: ita docuit Dominus, pro cælo conquirendo, debere nos in agrum exire ad meditandum cum Isaac, & ad exigendam à nobis ipsis rationem, si sunt nobis facultates ad tantum negotium inceptandum. Qui igitur cælum vult, sedebit solitarius Genes. 24. & tacens, expendens si ædificium quod inceptat, perficere Luc. 14. queat. Tren. 3.

Septima responsio est: Voluit Dominus in deserto esse, vt responderet figuræ: Filij Israël fuerunt in deserto, & inde vocantur ad hæreditatem terræ promissæ. Ita dicit Psalmus: Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris & vastæ solitudinis. Deut. 32. Circumduxit eum, & docuit & custodiuit, vt pupillam oculi sui, &c. Ita & voluit Deus pater inuenire nos (in Filio suo) in terra deserta, in loco horroris & vastæ solitudinis. Cuius causam si penetrare contendas, hæc videtur esse. Sanè omnia Dei effecta sibi inuicem in proportionem respondent. Cum igitur Genes. 1. creauit Deus res mundi: ante creationem mundus erat nihil, desertum inane, & vacuum: ex illo deserto, & nihilo vocantur res ad hoc pulcherrimum esse quod habent. Hac proportionem factum etiam est, vt Israël esset in deserto, & in nihilo rerum omnium, vbi deficiebantur aqua, pane, & reliquis vitæ rebus: Vbi abundabat mors, deerat vita. Ea igitur proportionem Num. 21. fideles qui eramus in Christo, in eodem Christo, ad desertum adducimur: vbi nihil est vitæ, vbi multum est tentationum, multum dæmonis: & ideo mortis multum, vt correspondenter postea & huius mundi deserto ad cælestem patriam vocemur.

Res hæc est consideratione dignissima. Non vult Deus opes suas effundere, nisi in vacuos, desertos, & qui ferè sint in morte, à vita alieni.

Sed quid contendo causas afferre, cur ductus Dominus sit in desertum, cùm expresse dicat Euangelista, *Ductus est Iesus vt*

Matth. 4. tentaretur à diabolo?

Iam secunda se prodit consideratio, & ea quidem grauissima. Si Spiritus est qui ducit, & Christus, qui ducitur, & diabolus ad quem ducitur, non nisi res summa est hinc expectanda, siquidem summus est in bonitate spiritus, summus in mansuetudine Christus, summus in iniquitate diabolus. Quid sibi vult res hæc adeò mira? Ego quidem sub aliorum censura ita cenfeo, Christum à diabolo, non ita fuisse tentatum vt communis solet hominum opinio censere. Sed traditum fuisse Christum potestati tenebrarum, quodque permissus fuit diabolus in Christum sæuire. Itaque sicut tempore passionis Christus fuit tradi-

Luc. 22.

tus potestati Iudæorum, imò verius dæmonum: qui per Iudæos & gentiles, sæuissimam crudelitatem (id est dæmoniacam, & infernalem) in Christum exercuerunt: (nec enim illa sæuitia, nisi ex inferno prodire poterat, siquidem in terra non erat eatenus inuenta) ita & tempore tentationis huius, concessus est Christus diabolo: vt tentaretur. Nam & Iob fuerat dia-

Iob. 1.

Psal. 68.

Psal. 21.

bolo ante concessus. Illa igitur sacra redemptoris humanitas tentationi à Patre permittitur: vt sicut in passione doloris aque intrarunt vsque ad animam eius: ita in tentatione omnia dæmonis machinamenta penetrarent ad totū quod penetrare poterant. Quocirca, non mihi videtur sanæ fidei repugnare, quòd in hac tentatione Christus cæperit pauere, & tedere, & tristitiā grandem habere. Alioqui, nisi tentatus fuisset per omnia, vt Paulus ait, sine peccato, quomodo exemplū fuisset his qui cum mœrore & pauore tentantur? Iam mihi persuasum est, ea omnia quæ Christo acciderunt, ferè fuisse summa, quæ illi contingere poterant. Fuit igitur hæc tentatio summa. At non poterat es-

Marci 1.

setalis, si leuicula fuisset: & fortè id significauit Marcus, cùm dicit: Expulit eum spiritus. Ac si diceret: Eum ad tentandum diabolo permisit. Et demum, quòd diabolus assumpsit Christum in templi pinam, huic attestatur sententiæ. Sed hoc infra exponetur.

Adijcio

Adijcio præterea & aliud, quòd Christus tentatus est per omnes quadraginta dies. Id quod expresse videtur ex Marco *Marci, 1.* colligi, dicente: Erat quadraginta diebus & quadraginta noctibus in deserto, & tentabatur à Satana: cui textui, nisi violenter responderi non potest. Adde quòd hæc sententia non displicuit Remigio, Bedæ, Thomæ, & Caietano. Ex quibus habetur, quòd sicut Antonius Abbas passus est innumeras à dæmonibus afflictiones, visiones, & terculamenta: ita & Christus passus est. Lege diuum Thomam 3. Parte, quæstione 1. articulo 3. ad secundum: & ibi Caietanum. Huic sententiæ adstipulatur quòd Lucas dicit: Expleta omni tentatione, recessit diabolus. At non erat omnis tentatio illa triplex, quæ post quadraginta dies euenit. Dulcius ergo intelligi potest, quòd nulla non arte & machinamentis, illis quadraginta diebus diabolus in Christum sæuij. Cui sententiæ iterum Paulus suffragatur cum dicit Christum tentatum per omnia, per similitudinem absque *Hebra. 4.* peccato. Si tentatus est per omnia, nullum igitur tentationis genus non est expertus ab hoste, sine peccato tamen. Demum qui omnibus tentatis futurus erat exemplum, auxilium, & meritum, omnes ferè tentationes experiri debuit. Quid igitur absurdum erit, si dicatur, quòd sicut caro Christi timore mortis ex- *Marc. 14.* paut, & mœsta fuit, & tristis erat illi anima vsque ad mortem: ita & visionibus dæmonum, (quas naturaliter quilibet horret) mœstus erat, & affligebatur. Quis enim circa se infernum videre non recuset? Verè igitur dicere poterat: Circundederunt *Psal. 11.* me canes multi, & Salua à cornibus vnicornium animam meam. Ex his intelligere licet causam, cur spiritus adduxit Iesum, vt tentaretur: Causa verò est, vt Christus inciperet pati à dæmone eam sequitiam, quam in passione à dæmonis membris passus est, vt scilicet videret se manibus dæmonum assumi, rapi, & quo illivellent abduci. Videlicet, vt cum fidelis se ita viderit à dæmone tractari, non despondeat animum, credens omnia iam perijisse. Non perierunt, sed foeliciter succedent. Lege Vitas Patrum, & intelliges nonnullos Sanctorum dæmonibus permisos, ita vt quidam ruerent præcipientes à dæmonibus acti: quidam caderent in puteos, &c.

Dices, Cur diabolus desuper tantam potestatem in Christum accepit, cur permissus est tam acriter tentare? Ad hoc prior
respon-

responsio est: Sanè Deus disponit omnia suauiter, nulli faciens iniuriam aut violentiam: suumque cuique ius seruat illibatum:

Iob. 1. Sicut ergo sanctus Iob petenti diabolo permittitur Deo nolente ius tentandi diabolo denegare, ne diabolus de Deo quereretur, quòd sine causa seruos haber, quos sibi eripit: ita & ego arbitror, diabolum, qui non cognoscebat Christum esse Deum, à Deo expetiisse, vt sibi liceret arma contra Christum sumere, alioqui vim sibi à Deo factam iactaret, sibi Christum à suis telis eripiente.

Ioan. 14. Altera causa est: quam Dominus indicat apud Ioannem dicens, venit ad me princeps mundi, & in me non habet quicquam. Venit sanè cum omnibus artibus suis, ad Christum Lucifer cū asseclis suis, venit vt tentaret, & tentare permissus est, sed nihil in eo reperit suum, quicquid reperit diuinum fuit. Vt ergo nosset dæmon, esse in terra hominem, in quem nullum ipse ius haberet, ideo tentari Christus permissus est.

Tertia causa fuit: Vt tentationes dæmonis heberarentur in Christo: vt furia & artes diaboli, quibus velut telis igneis, in *Ephef. 6.* nos sæuit, suum rigorem & acumen in Petra, quæ est Christus, *1. Cor. 10.* remitterent. Sanè sicut in crucis sanguine, flammeus ille gladius quo custodiebatur paradysus, extinguitur: ita & visiones dæmonum, eiusque machinamenta, in Christi tentatione flaccescunt. Quis posset furentem impetum diaboli sustinere, nisi eum prius Christus in se confregisset? Igitur tentatio Christi promeruit, quod verè, & confidenter Paulus asseruit, quòd scilicet Deus non permittet nos tentari supra id quod possumus: *1. Cor. 10.* Videlicet id Christi in tentatione patientia promerente.

Quarta causa fuit: vt iam intelligeret dæmon, esse potestatem in terra, contra quam tota inferni machina nihil posset, *Isaia 14.* vt qui iactabat se posse conturbare terram, concutere regna, & orbem in desertum ponere, iam sicut vnus ex hominibus victus & vulneratus sit. Tum vt intelligeret homo, se in homine Christo, omnes vires diaboli posse confringere & omnes eius artes superare. Vt iam audenter & verè dicat Puulus: Neque Angeli, neque principatus, neque vlla creatura poterit nos separare à charitate Dei: & alibi, Omnia possum in eo qui me confortat: & demum, In his omnibus superamus per eum qui dilexit nos. At vnde Paulo confideuit tanta? Sanè quia homo per

cro, purum hominem fuisse Christum, nō verò Deum. Iam, vide eum hominem ieiunio quadraginta dierum exhaustum, & fere de cuius vita (nisi sibi prouideat) periculum sit: vide ex alia parte sanctitatem miram in Christo refulgentem. Tentatio igitur fuit talis: o vir (inquit dæmon) nosti, quemuis debere sub pœna peccati mortalis, sui curam corporis agere, cum extremè patitur. Cum igitur non sit tibi iam periclitanti ad manum panis (nec enim tuus rigor alio cibo gaudebit) neque hic sit alius modus habendi panem, quàm ex miraculo Dei, Deo fide: qui in necessitatis tempore paratus est facere voluntatem timentium se: age ergo, iube, vt Dei imperio lapis fiat panis, alioqui, tu tui eris occisor, alioqui Deo diffides, quomodo Deus non parebit tuæ voluntati, cui tu aded paruisti? Dic tu nunc Lector quæso, an non ita, in summas angustias virum (qui purus homo esset) diabolus coniecisset? Si audet Deo fidere, diabolo obedit: si Deo non fidit, infidelis est: si non audet lapides mutare, se videtur occidere: si audet, Deum videtur tentare. An non hoc summum erat discrimen! hæc fuit iudicio meo diabolica stutia: virum quem non nisi hominem putabat in tantum discrimen adigere, vt conaretur lapides vertere in panes.

Psal. 144.

Sed interim ne prætereas hanc annotatiunculam: Quàm curat diabolus seruos Dei è rerum diuinarum consortio, in corporis curam detorquere? Dei studium est, nos è terrenis ad cælestia prouocare: diaboli contrà, in carnis nos prouidentiam deflectere. Deus vult vt edamus ad Euangelizandum: at diabolus, vt Euangelizemus ad edendum. Deus mundum subdidit homini, vt è mundo ascenderet ad Deum: diabolus vellet, vt miracula omnia, & mundum ipsum, ad edendum homo incuruaret. At prouidentia carnis inimica est Deo, legi enim Dei nō est subiecta, neque enim potest.

1. Cor. 15.

Roma. 8.

Tentatori respondit Dominus: *Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo.* Qui locus intelligi potest aut specialiter de Christo, aut generaliter de quouis homine. Si intelligatur de Christo, verificatur varijs modis. Primò, certum est, quòd non viuunt nec subsistunt ex se: sed Christus eas portat verbo virtutis suæ, & verbum erat vita hominum, iuxta Ioannem. Igitur Deus est vita nostra & rerum omnium iuxta Moysen, non ergo in solo pane vivebat homo Christus, sed in verbo, in quo viuimus,

Heb. 1.

Ioan. 1.

Deut. 30

Act. 17. mus, monemur & sumus. Idque secundum esse naturale.
Ioan. 14. Secundò quia verbum est via, veritas & vita gratiæ: hic
Christus homo Christus non in solo pane viuit vita gratiæ, sed in Verbo
per uerbu dante illi summam gratiam.

uiuit uita
naturali
& uita
gratiæ,
& uita
gloriæ, &
uita Dei.
 Tertiò, quia omnes sancti sunt beati in Verbo: igitur non
 in solo pane viuit homo Christus, vita gloriæ, sed in verbo re-
 uelante se gloriosæ animæ Christi.

Quartò, hæc grandis gratia Christo facta est, ut eius huma-
 nitas, eadem mèt existentia singulari uiueret, qua viuit & Ver-
 bum, quatenus persona diuina est. Licet ergo nostræ humani-
 tates uiuant per panem, at humanitas Christi singularis, ea vi-
 ta viuit, quæ nullo vnquam eguit pane. Viuit enim vita Dei,
 qui pane non alitur.

Quintò & quia hæc Christi humanitas, non viuit ex vna,
 aut altera Verbi conditione: sed viuit ex omni proprietate, quæ
 ipsi Verbo conuenit, ideo non dixit: Non in solo pane viuit homo,
 sed in verbo. Sed dictum est, non in solo pane viuit homo,
 sed ex omni Verbo, quod procedit de ore Dei. Id Theologi sibi
 peculiari vocabulo loquuntur, Verbum (dicentes) & homo si-
 bi communicant idiomata.

Iam si illud, Non in solo pane viuit homo, sed in Verbo
 Dei, libeat generaliter de omni homine intelligere, verificatur
 apud me, primum hac ratione. Videre est frequentissimè ho-
 mines, qui licet multum edant, nunquam satiantur tamen, nec
 ingestus cibus satiat edentem, videbis contra pauperem, offula
 panis contentum: annon verum esse iudicas, quòd non in solo
 pane viuamus, sed ex Dei imperio & beneplacito. Sanè tempo-
 re famis nullus panis contestus satiat: at quouis alio tempore,
 exiguum etiam panis sat est ad satietatem.

Secundò verificatur, quòd cum homo non sit caro: sed po-
 tius mulcò, sit anima, hæc anima non viuit in pane solo (hic
 enim ad carnem spectat, & ad animam, quatenus in carne est)
 neque etià viuit, in aliquo vno verbo Dei, nec enim sat est, ut
 anima tua viuat, si vnā vel alteram legem Dei impleas. Si vis
 viuere, in omni verbo Dei viuendum est. Id est in impletionem
 omnium mandatorum, nam qui offenderit in vno, factus est
Iacob. 2. omnium reus.

Tertiò verificatur: Exiliant homines, quòd cura panis,
 & cibi

& cibi corporalis ea sit, per quam viuant. Et ideo obliuisceremur Diuinarum toti se rebus humanis tradunt. Contrarium docet nos hoc verbum Christi : quasi diceret, non in cura rerum temporalium uiuetis: imò contra, si primum quæritis regnum Dei, *Matth. 6.* & eius iusticiam, hæc omnia adicientur vobis. Si vultis panem corpori, non eum præcipue quæritis, sed quærite primum panem animæ, & erit Deo cura de vobis. Viue Deo, & viues etiam tibi.

Quartò explicat hoc verbum rem mirabilem. Panis res est vsualis, qua pascuntur homines : lapidibus nemo est qui pasci possit. Persuadeant igitur sibi viri pii, suam vitam non ex communi rerum vsu pendere : sed ex Dei beneplacito, qui etiam ex rebus repugnâibus suos pascere solet, quis credidisset, aqua erupturam ex petra, aut maria dulces posse aquas effundere? *Num. 20. Exod. 15.* at non in communi rerum ordine vita spiritualium consistit : sed ex Dei voluntate. Ita equidem cum te in discrimine extremo conspexeris, nec est tibi panis, aut alia res mundi, in qua sperare queas intellige Deum esse adeò potentem, vt sine pane, aut re alia, in qua sperare possis, imò lapidibus, id est, rebus desperatis, te pasciturus sit.

Quintò docuit dominus, eo ipso quod quis est filius Dei, non in solo pane viuere, imò nec in eo viuere præcipue : sed viuere in hoc maxime, quod ex Dei voluntate dependet. Cuius voluntas si fuerit, vt moriari, hoc ipsum filio Dei, viuere est : hæc ipsa mors, est illi vita. Dicit ergo Dominus, non est mihi de solo pane corporali cura, cura est de voluntate Dei, ex eius ore dependeo. Hoc est mihi viuere, in æternum enim non obliuiscar, sed sollicitè curabo iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me. *Psal. 119.* Habent igitur viri spirituales ratione viuendi spiritaliter, scilicet si pendeant ex omni verbo, non solum præcepto, sed etiam inspirationibus Dei.

Sextò, docuit Dominus quomodo victurus homo sit, post seculum hoc, scilicet in omni verbo Dei. Dixit, In omni verbo, quia in visione Verbi Dei, & omnium, saltem essentialium, quæ in Verbo sunt, Sancti viuent vita beata. Nec desunt Theologi, qui fateantur etiam Sanctos visuros omnia quæ sunt formaliter in Verbo : vt plenè afferant, quòd homo viuere, ea vita (quæ sola vera vita est) in omni Verbo Dei.

Septimò, interim verò quòd non licet nobis vitam beatã viuere, docuit Christus, qua ratione in vita misera, id est, in hac morte, viuere non nihil liceat: & doctrina est, quòd non in abundantia vita hominis est: sed in omni verbo, id est, in amicitia, societate & familiaritate ad Verbũ Dei, id est, ad Verbũ, ab æterno ex Patre procedens. Planè etiam Pater & Spiritus sunt vita, nam cùm Filius viuificat, etiam & Pater, & Spiritus viuificat. Sed nescio qua ratione fiat, vt sicut speciatim Verbi delitiæ, dicuntur esse cum filiis hominum, ita & speciatim hominum delitiæ, sint cum Filio Dei: qui pro hominibus homo factus est.

Luc. 12

Ioan. 6.

Prouerb. 8

Antequam è loco isto egrediar, libet admonere, quamuis rem mundi dici verbum Dei, quia verbo Dei est. Sed est discrimen, quòd Verbum æternum est verbum amplum, & nullatenus restrictum. Sed cælum licet verbum sit, est tamen restrictum ad naturam cæli: sicut & homo est verbum, sed taxatum ad hominis naturam. Quocirca Domino docente, docemur, quamuis rê huius mundi posse nos pascere, si velit Deus, vt enim accommodauit stomachum nostrum herbis & carnibus, potuisset etiã ferro & lapidibus: nam & strutiones feruntur concoquere ferrũ.

Peracta prima tentatione succedit secunda, quæ verè vltima fuit. Id quod non leuiter conducit ad intelligentiam eius loci, enimvero in hac tentatione accesserunt Angeli, & ministrabant Christo. In quo verò ministrarint, forsan ipsamet tentationis continuatio explanabit. Igitur,

Assumit eum diabolus, & statuit supra pinnaculum templi. Iam con-
trouersia est, quod fuerit tandem hoc pinnaculum, res quidem varia, sed iudicio meo facilis. Pinnaculũ græcè est τὸ πτερύγιον. Cuius significatio est, illa ala ex leui ferro confecta, quæ super summa tecta solet collocari, cuius motu ventorum differentiæ discernantur. Itaque super templum est tectum, & super tecti summitate est pinnaculum, vel ala. Ex quo intelligis vbi collocatus sit Dominus, videlicet supra eam templi alam, quæ discernendis ventis summo tecto templi erat imposita. Et quidem textus non dicit, statuit eum in pinnaculo, aut sub pinnaculo, sed supra: vt notetur non in loco aliquo plano, & sub tecto aliquo Dominum assumptum, sed supra totius templi summitatem. Ex quo etiam faciliè intelligis ad eam summitatem non esse ascensum, aut gradus. Sed quòd viribus diaboli Dominus eò assumptus sit.

ptus sit. Quod quia planum esse video, ideo non probo. Sed probabit contextus: quis enim vir spiritualis per scalam in pinnam templi conscendat? id aut puerorum est, aut ædificatorum. Hinc vigor tentationis clarè aperitur. Finge te ipsum in ea templi pinna, vbi casus, & præcipitium est ad manum. Vbi nullum reperiās descensum. Quò non possunt homines facillè peruenire, ad te liberandum: quò te vertes? quid facies? clamabisne fortè erat nox. Et fortè, vtrem insolitam potius mirabuntur, qui te viderint: quā accurrent, vt eripiant. In ea angustia si accedat tentator & dicat: Hic tibi nullum remedium est, nisi fidere Deo, & te deorsum mittere: tu huc tuis gressibus nō venisti, non est tua culpa, quòd hic consistas: Deus qui te huc adduxit, hinc seruabit. Quod consilium te precor sequeris? si perstas, perstas in aperto periculo, nullus enim tibi subueniet. Si cadis, peccas. Quid facies? Ex quibus patet, quanti diabolus Christum existimauerit: nec enim eū tentat de infidelitate, sed de excessu confidentiæ & fiducia.

Haftenus de tentatione: tentemus nunc, si quid inde ad mores transfundere possimus: & primo quidem aduerto, diaboli opera, Christum in pinnam sublimatum. Fieri igitur potest, vt diabolus adduxerit religiosum ad monasterium suum: nam monasteria sunt excelsa pars ecclesiæ. Fieri etiam potest vt opera diaboli prædicator ad suggestum, episcopus ad mitram, sacerdos ad sacerdotium adductus sit, neque enim Deus solus est, qui suscitāt de terra humiles, & de stercore erigit pauperes: etiam *Psal. 112* diabolus collocat viles cum principibus, cum principibus populi Dei.

Sed magno discrimine Deus, & diabolus solum gloriæ hominibus parant. Deus enim non super pinnam templi collocat, sed sub pinnam: nec collocat in loco excelso quempiam per saltum, sed nos per gradus sensim, ascendere vult. At diabolus ad pinnam sine gradibus adducit, & super pinnam collocat. Planū est, gradus quibus in sublimitatem ecclesiasticam ascenditur, esse merita. Deus neminem immerentem facit sublimem. Diabolus, neminem ferè sublimat, qui mereatur: & si meritis pollet, eo ipso quo à diabolo vult sublimari, merita perdit quæ habebat. Iam quem Deus sublimat, non credit se esse dominum, vt supra templum sit. Sed credit se esse minorem, eo ipso quo maior est. Vides, quomodo pius homo non sit supra pinnam? At si te diabolus

Luc. 22

præfecit, arbitraberis te esse maiorem, cui parere omnia debeant. En superbiam, en super pinnam stas. Sed vch, quantum tibi periculum, quàm verò exiguum auxilium: quod enim auxilium habeat, super pinnam templi collocatus? Secundò aduertis, diaboli ingenium supra pinnā semper collocat. At in ijs quæ patris sunt, in his quæ Dei sunt, non conuenit hominem esse super rebus diuinis, sed res diuinas esse super hominibus. Si Publicano datur laudi, quod in extrema templi parte substituerit: datur Phariseo vitio, quod iuxta altare conscenderit. Solius Domini est, vt excelsus sit, & eleuatus: ita, vt ea quæ sub ipso sunt, id est, vestimentorum gloria, templum repleant. Nos verò vix digni sumus, qui ad ostia templi accedamus. Iam quis nesciat hæreticos esse supra pinnam templi, qui intellectum suum Deo non captiuant? Annon & inobedientes Prælati suis, quos Dei vicem gerere arbitramur, supra pinnam sunt, & non sub Deo?

Luc. 18.

Isa. 6.

1 Cor. 10.

Iere. 2.

Psal. 2.

Imò tertio addo, quòd omnis tentatio id contendit, vt hominem supra pinnam collocet. Et omne peccatum mortale, est voluntarius supra pinnam templi consensus, id est, vt contra obedientiam Dei te ipsum erigas. Id ipsum enim est ascendere pinnam, & confringere iugum, rumpere vincula Dei.

Sed quartò adde, fieri poterit, vt nonnunquam subito quodam motu te in peccatum mortale consensisse credas. Tunc tu ipse non ascendisti sponte tua in pinnam, & contemptum Dei, sed te diabolus ed propulit: Diaboli enim opera sit, vt subitis, & primis motibus id peccatū cōscendisse videamur. Tunc ille pellit te, vt te præcipites, vt in opus cadas: sed tu caue. Licet enim tibi dæmon polliceatur, quod peccatū nō nocebit pedibus tuis: sed quod angeli cōtendēt à Deo ne lēdaris, & quòd post peccatū pænitebis, tu ne crede ne tentes Dominum Deum tuum. Certè qui de misericordia Dei filius peccat, tētat Deū. Deus n. auxilia & misericordiā suā non peccantibus, sed timētibus eū, promittit.

Luc. 1.

1 Phes. 2

Luc. 15.

Phil. 5.

Quod si pinnam templi, pro gratia Christi accipias, certè quiuis vir iustus in pinna est. Quidni super pinnam templi erit, si Paulus dicit, quòd Christiani constituti sumus ad dexteram Dei in cælestibus: in Christo? Et Christus dicit, quòd oues suas super humeris suis. Imò nescio an etiā super caput: si christianos vocat Paulus suū gaudiū, & coronā: an nō magis eos ita vocabit Christus? Quod si iusti sunt corona Christi, certum est coronam super capite

capite gestari. Iam qui in humeris, & capite Dei collocantur, an non super celsissimam pinnam sunt constituti: O igitur Christiane si te diabolus tentat, vt è tam excelsa templi pinna, te deorsù demittas: caue ne feceris: primùm vide quem locum deferas, secùdò vide in quàm profundum ruas. Si enim te demittis, demittis è cælo in infernum, quo altius præcipitium nullum est.

Adde quintò: si diabolus te in munus aliquod sacrum adduxit, id est, in Pontificatum, sacerdotium, monachatū, aut quid simile: si dignum te ea functione perspexeris, licet diabolus vrgeat, vt deferas pinnam quam conscendisti, tu ne deferere: quoad vsque Deus te è pinna per mortē diuellat. Quod si ea functione dignus non es, diabolus vrgebit, vt demittas te deorsum: tu verò ne in pinna consiste, nec è pinna te præcipita, sed gradus quære per quos descēdas, id est, consilij prudentia, & tua & amicorum vttere, ad functionem deferendam. Nihil igitur per præcipitan-
tiam faciendum.

Adde sextò, quod ij dicuntur in pinna esse qui exemplares sunt, quales sunt prædicatores, pontifices, & ij religiosi, vel seculares, qui in vita spirituali publicè profecerunt. Hi si se præcipitent, dæmonum astu persuasi, ò quanta est eorum calamitas: vt enim quæ de excelsò ruunt, & ingentem edunt sonum, & ipsa grauissimè discerpuntur: ita qui sancti ruunt, & pessimè eorum sonat ruina, & ipsi vix ab ea conualescunt.

Demum aduerte, quā nullus sit locus excelsus tutus: nunquam in loco, nisi humili securitas. Si in loco stas excelsò, time, quia grauis tibi instat casus.

Sed non est æquum, locum à diabolo, ex Psalmo adductū, præterire. Locus est: Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te: in manibus portabunt te, &c. Profectò melleus locus est. Angelis inquit suis, aduerte angelorum maiestatem, quibus nullus locus est pro dignitate nisi cælum, quorum potestati & imperio, non est potestas quæ comparetur super terram: quorum sanctitati & virtuti, nec ipsa Ioannis Baptistæ (dū viuebat in carnæ) sanctitas erat æqualis: qui demum sempervidēt faciē patris, & qui est in cælis: qua dignitate nulla alia præstantior est. Si quidē videre Deum omnium rerum naturā superat. At his principibus tantis, Deus mādauit de te, ò Christiane, nō mandauit Deus angelis generatim de te, sed speciatim de te prouidus est Deus:

& quod

Psalm 90.

Iob 41.

Matt. 21

Matt. 19

& quod est dignissimum omni veneratione, non vni angelo duntaxat mandauit de te, sed Angelis suis mandauit: ò verò incredibilem Dei dignationem? ò mirabilem angelorum obedientiam? ò hominum summum precium? Cùm ipsi tamen sint vniuersa vanitas. Sed quid mirum, si Deus mandauit angelis de te, siquidem & filio suo mandauit de nobis: non solum vt custodiret nos, sed etiam vt moreretur pro nobis.

Sed non prætereat te, quòd ait: In manibus te portabunt. Quid? sacranè res est homo, quam angeli in manibus ferunt. Sacerdotes in manibus ferunt sacram synaxim, & nos in manibus ferimur angelorum. Certè quia Christus pastor, in brachio suo leuat agnos: imò & humeris suis ouem imponit. Interim tamen angeli in manibus portant, quia homo suo pondere semper ruet & cadet: sensus enim hominis ad malum ab adolescentia proni sunt, viribus igitur & providentia angelorum sustentantur, ne decident. Sed maximè custodimur ab angelis, ne offendant pes noster ad lapidem, scilicet peccati. Licet enim morales Philosophi multa tractarint, ne offenderemus, at nisi manibus angelorū à casu defendamur, frustra nitimur: quod eleganter Paulus docuit ad Rom. i. certum enim est in mundo esse tenebras, & lubricum. Quis igitur de nocte, & in lubrico consistat, ni ab angelis iuuetur?

Denum aduerte quòd dicit, *In omnibus vijs tuis*, id est, in omni opere quod sicut viator facis: in omni opere, quo in cælum ire contendis. Alioquin mali aliquando relinquuntur ab illa speciali angelorum custodia: quanta ergo nostri angeli cura, quæ ad omnes vias & opera nostra spectat? quanta nostra imbecillitas, quæ tanto eget obseruatore? Et quanta malitia, qui tot adminiculis fulti, peccare non cessamus. Sed iam audiamus, quid tentatori respondit Dominus.

Nontentabis Dominum Deum tuum, quasi dicat, Non explorabis bonitatem Dei tui: non nunc de nouo requires signum, quo tibi suam demonstrer benignitatem: satis ille charitatem in homines ingentem, & prouidentiam explicauit, opus non est vt iterum ac iterum signa multiplicet. Dices: Quidni bonitatem Dei explorabimus? si bonus est Deus, quid verat suam explorari benignitatem? Primò quidem, quia licet ille bonus sit, & bonitatem suam omnibus velit esse confessam: at nos sumus indigni & peccatores, in

per Christum vincere diabolum potest: & si nolit, ab eo vinci nō potest.

Quinta causa est: Tentatur Petrus, initio sui Pontificatus, cum scilicet Christo succedebat in sede: Tentatur quidem, & a voce puellæ tremit & perit. Cur tentatur Petrus? certè vt tener sit, & blandus ad oues quæ perierunt, cū ipse perierit. Tentatur & Christus initio Sacerdotij, cum videlicet à Patre Summus Pontifex declaratur. Cur tentatur, & cur acerrimè tentatur? Certè vt misericors fieret, & fidelis Pontifex. Nec enim bladi sunt ad miseros, qui miseri non fuerunt: Ergo pontificis, curati, & confessoris prima virtus est misericordia, quam vt experimento sciat Christus, tentatur.

Luc. 22.

Matt. 3.

Hebræ. 4.

Heb. 5.

Heb. 5.

Tres alias causas exhibuit nobis Paulus ad Hebr. 5. cū dixit: Ex his quæ passus est didicit obedientiam, & consummatus factus est omnibus sibi obtemperantibus, causa salutis æternæ. Priorem causam explicat verbum illud, Didicit obedientiam. Sanè erat docturus homines at essent in tentatione constantes, neque ab obedientia Dei discederent, neque diaboli obedientiæ subderentur. Qui igitur huius obedientiæ erat futurus magister, prius experimento id discat in se. Alteram causam explicat verbum illud. Et consummatus: Planè non consummatur per tentationem Christus vt Deus, nec vt homo. Sed apparet nobis consummatus, victor & triūphator: vt quibus confidenter accedere possit ad thronum gratiæ ipsius. Vltimam causam exponit verbum, Factus est omnibus causa salutis æternæ. Sicut enim baptismus Christi fuit causa quodd nobis cæli aperirentur: quodd in nos Spiritus sancti columba descendat: quodd quæ voce Patris filij Dei designemur: ita & Christi tentatio & victoria, causa fuit quodd tentati vincamus. Vt enim in Adam tētato & victo, omnes tentati, & victi sumus: ita in Christo tentato & victore, omnes tentati possunt esse victores. Sed vnam aut alteram causam ne graueris Lector audire. Tentatur Abraham, cū fidelium Pater constituitur, & tentatio fuit, si propter Deum vitam filij vnici contemneret. Et quia contempsit, dictum illi est, Quia fecisti rem hanc, multiplicabo semen tuum super arenam, semen tuum possidebit portas inimicorum suorum, & in semine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Multo igitur maiore merito debuim tentari Christus, vt esset Pater fu-

Matt. 3.

Gen. 22.

turi.

Isaia 9.

turi seculi. Et tentatio esse debuit talis: vt propter obedientiam Dei, potius se fame conficeret, quàm panes produceret: & ministeria angelorum contemneret, quàm se è pina præcipitaret: & demum omnia regna, & omnem creaturam despiceret, antequam diabolum adoraret. Contempsit Christus in primo propriam vitâ, in secundo angelos, in tertio omnia regna despexit: vides quam rectè benedictio Patris descenderet in Filium? Rectè ergo benedicentur in Christo omnes gentes, & qui ministeria angelorum despexit, recepit, vt eius semen possideret portas inferni. Et qui omnia regna & regnorum gloriam contempsit, dono accipit, vt multiplicatum habeat semen super arenam maris: & neque id modò, sed quod tale semen pro sui Christi adoratione, omnia mundi regna, & eorum gloriam negligat. Demum merito tentationis Christi, factum est vt sacerdotes Christi, (qui eius semen sunt speciale (possideant reuera portas inimicorum: absoluentes peccata, quæ verè sunt portæ inferorum.

Galat. 5.

Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Hic tertia occurrit consideratio, cur vitam spiritualem Christus à ieiunio auspicatur? Planum hinc mihi contra nouatores sumitur argumentum: hi reijciunt ab ecclesia omnia ieiunia, omnemque rigorem. At verò Spiritus sancti instinctus est ad ieiunium Christus enim à Spiritu agitur ad ieiunandum. Sanè cum spiritus concupiscat aduersus carnem, nihil antiquius habet spiritus, quàm statim carnem domare, nullo verò id commodius & facilius modo, quàm per ieiunium.

Secundò Christus ieiunauit. Certè quia eius animus & voluntas erat vitam degere multo quàm Ioannes, se uentiores: utpote qui tantò quàm Ioannes sanctior erat. Et ita ego asserere contenderim cibum potumque Christo (ante eius baptismum) arctissimum fuisse. Indicarunt hoc quadraginta dies ieiunij sui: nec enim ita ieiunasset, qui laucius antea vixisset. Igitur institutum & animi feruor in Christo, erat ieiunare. At quia tam angustum ieiunium non conueniebat prædicatori, qui publicanos & peccatores ad se adducebat, idcirco ab animi sui instituto discessit, & rigorem temperauit. Igitur animi impetus rigori manus vietas dabat, sed necessitas à rigore subtrahebat.

Tertiò

Tertiò Dominus ieiunans in deserto, edens verò & bibens in ciuitate, docuit, quàm aliena debeat esse vita Christiana ab omni fraude, fugo, & hypocrisi: hypòcrita vbi videtur, ieiunat. Cùm verò testis abest ieiunio, abest & ieiunium: at non ita qui ex animo pius est, is claudit cubiculum suum, cùm opus bonum facit: cùm verò edit aut bibit, id operatur in aperto. Matt. 6

Quartò intelligat Pontifex qui Christi gerit vices, quàm modico debeat esse contentus. Si enim desertum & ieiunium sunt pontificia suppellex, hæc nō caro constiterint pretio.

Quintò ieiunauit tempore tanto, vt indicaret carnem suam leges naturæ posse superare. Licer enim anima Christi Deum videret, eius tamen gloria non redundabat in carnem, ac ideo eius caro, naturæ legibus subiacebat. At cùm Moses videt Deū, ita eum illa visio abstrahebat, vt tunc naturalibus necessitatibus non subderetur. Ac ideo si quadraginta dies perstat ieiunus, nihil mirum erat. Rursum si Elias quadraginta diebus sustinet inedia, plus sanè gratiæ Deo, quàm Eliæ debetur? Si enim datus est illi cibus qui eum per id tempus aleret, & in cuius fortitudine ambularet: non fuit adeò multum non edere, qui edere non egebat, vt pote cibo illo satur. At Christus vitā agens sicut nos, nullo interea hausto cibo robusto, ieiunus perseuerat: indicat igitur iam in terris carnem esse, quæ naturam cælestem sapiat, datur ergo signum qualis futura erit nostra caro in cælo, quæ talis esse cepit in terra. Et rursum monstratur, non fore impossibile si viri (maximè qui in deserto vitam agunt cælestem) multis diebus non comedant, dulcedine contemplationis allecti. 3. Reg. 19.

Sextò ieiunat docens, ante tribulationes, cùm imminet, esse ieiunandum. Siquidem ipse ante omnes tentationes, tam graui armatur ieiunio: cuius causam si requiris hæc est. Dominus morem hunc habet, alleuandi omnes elisos, & pauperum non obliuisci: cùm igitur tu per ieiunium allidis, & depauperas te, adcurrit Deus, subleuat, & dicit te. Psal. 144.

Porro dices: Cur verò tot diebus ieiunat? Primum, quia tunc dedit Dominus Christianæ religioni principium. At religionis primus feruor solet esse vehementissimus, vt postea habeat vnde flaccescere possit. Alioqui quod tepide incipit, facile gelatur, & in nihilum vertitur.

Secundò voluit Dominus, quòd sui sectatores, nihil perfectionis, quàm in alijs inuenissent, in suo institutore desiderare possent, noluit igitur eam laudem negligere quam Elias & Moses habuerunt ne Iudæi aut alterius sectæ homines, aliquid grande suorum fundatorum facinus iactarent: quod in Christo Christiani non inuenirent.

Tertiò: Si vita nostra designatur numero quadragenario, ieiunans Dominus quadraginta diebus, visus est ieiunasse vitæ nostræ tempore. Vt videlicet quo nos tempore manducamus, ipse ieiunaret. Imitatus est Dominus exemplum Iob, qui, quo tempore sui filij conuiuijs, & voluptatibus vacabant, ipse Deo sacrificabat, ne fortè, inquiens, benedixerint Deo in corde suo, adèd periculosa res est gula, vt Deo benedicere persuadeat. Vt igitur Iob pro edentibus filijs sacrificium Deo offerret: ita & Christus pro edentibus Christianis seipsum per ieiunium Patri suo offert, ne fortè peccatum gulæ in despectum nos Dei adduxerit.

Et demum quartò: Si quadraginta significant dies vitæ nostræ, quibus à terra promissionis peregrinamur, apertè Christus quadraginta diebus ieiunans significauit, ieiunandū nobis esse per totā vitam: & reuera nescio an religio vlla in orbe sit quæ adèd familiare sibi habeat ieiunium, ac Christiana. Id tibi persuadebis, si religiones monachorum spectes, imò si viros spirituales aspicias. Quid si ieiunium spirituale dispicere libuerit? Quid aliud est vita spiritualis, quàm ieiunare, non solum à malis sed etiam à bonis, non solum à terrenis consolationibus, sed etiam sæpe à cælestibus: Sicut gloriatur Paulus in tribulatione, & vehementer aliam gloriationem exhorret, quàm crucis.

Postea esuriit. Quarta consideratio est, cur Christus post quadraginta dies esuriit? verè enim caro, quæ per quadraginta dies non esuriit, post illos esurire non debuisset videri. At illa prior ratio est: vt doceret, nulli carni, quantumuis mortificatæ, & exhaustæ, esse fidendum. Si enim caro est, concupiscet aliquando contra spiritū. Si Dalila est, machinabitur aliquando mortem Samsoni. Si Eua est, pomum offeret viro suo. Rectè Paulus, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne fortè dum alijs prædico, ipse reprobis efficiar. Voluit igitur Dominus, quòd caro sua esuriret, vt admoneret nos multo magis nostram esurituram, etiam post multos abstinentiæ dies.

Secun-

Galat. 5.
Iudi. 6.
Genes. 3.
1. Corin. 9.
2. Cor. 9.

Secundò docuit contra Stoicos, nō esse culpabiles naturæ affectus: non tibi vitio vertitur quoddam esurias, sitias, timeas, doleas, gaudeas, si modò spiritus integer sit. Cælestis vita est, quæ hos motus non sentit, dum in hac vita viuus, eos si sentias, nihil est quoddam turberis. Dictum mihi id sit contra quosdam immodicè sanctos, qui stuporem & insensibilitatem quandam optant in rebus huius vitæ: at Christus esurit ex fame, timet de morte.

Audeo & tertio dicere, si tibi hoc infortunium inciderit, vt in lapsum naturæ corrueris: ne protinus despondeas animos, ne protinus desperes. Quid mirum si caro, cuius naturæ est esurire, aliquando comedat? Quid mirum si qui sitit, bibat aliquando? non est homo qui non peccet, ne igitur protinus excidat cor tuum, nec concidat illicò facies tua, surge, prospera, vulneri inflicto adhibe medicinam, miserebitur tui Dominus qui nouit figmentum tuum. Ergo si peccasti, ne putes nauem iam penitus in fundum abiisse, sed indue virum & iter tuum quoddam cæperas prosequere.

3. Reg. 8.
Gene. 4.
Psal. 102.

Quartò docuit, Sanctos, etiam si in altissima contemplatione consistant, suæ carnis curam habere debere: necessitates sunt naturæ, non voluntatis, ideo curandæ à nobis sunt, non reiiciendæ. Profectò sponsa dolebat, quod cum spoliasset se tunica sua, cogereetur eam induere: at induenda tibi est, quia necdum stollam gloriæ induisti. Igitur qui Deo sese tradidit, curæ carnis videtur renunciasse: at famen passurus est, sicut & Christus esuriit.

Cantic. 3.
Eccles. 45.

Quintò docuit, quoddam omnes nos curam carnis agere permittimur, modò prius ieiunauerimus, id est, modò mentis curam egerimus. Primum igitur regnum Dei querendum, postmodum corpori nostro prouidendum. Sicut Christus prius ieiunat, postea esuriit.

Matth. 6.

Sextò docuit, tunc maximè ingruere tentationes, cum diabolus sentit, nos esurire, & aliquid humanum cupere: cum esurisset Christus, accessit tentator. Cum aliquid quoddam non sit Deus cupimus, tunc maximè adcurrit diabolus. O si voluntas nostra nihil nisi Deum esuriret: & si lachrymæ nostræ essent panes nostri: dum dicitur, Vbi est Deus tuus? quam fugeret, quam formidaret dæmon accedere ad temptandum? rectè dictum, cupiditas

Psal. 41.

1. Tim. 6. *piditas est radix omnium malorum. Sed progredior.*

Accessit tentator dicens: Dic vt lapides hi, &c. Reuera tentator diabolus est, quia maximè potens est ad tentandum, maximè callidus. Erat enim serpens callidior cunctis animantibus, demum maximè inimicus generis humani iuxta verbum Domini, inimicus homo venit, & superseminauit zizania. Dices, nonne & alij homines tentant, nonne etiam alij diaboli tentant? Certè tentant homines, diaboli tentatoris furijs acti, tentant etiam & alij diaboli: verum quia (vt arbitror) Lucifer fuit, qui tentandi Christum prouinciam sibi sumpfit, ideo dictum est. Accessit tentator: ille videlicet summus in arte tentandi. Fuit etiam (vt opinor) Lucifer ipse qui Adamum tentauit: dictum enim est quòd serpens erat callidior cunctis animantibus, ergo callidissimus dæmonū (scilicet Lucifer) parentes tentauit nostros, & ita verè tentator, quia primus fuit, qui tentationem inuexit in terram. Sed audiamus quid dicat: Dic, inquit, vt lapides hi panes fiant. Videtur mihi dæmon intellexisse, solius Dei esse munus, lapides in panes conuertere. Et vt à terrenis assurgamus ad cælestia, certè cùm Deus è terra producit triticum è quo panes fiant: an non terram vertit in panem? Si igitur è terra fit lapis, igitur è lapidibus (id est ex materia ex qua fiunt lapides) Deus suscitatur panes? quid? An non ex locis petricosis solet frequenter panis prouenire?

1. Cor. 10. *Secundò manifestum est quòd Christus est lapis: Apostolo asserente quòd sit petra: & ipso Christo dicente: Lapidem quem reprobauerunt, &c. At solus ipse Christus est, qui se lapidem.*
 Math. 21. *dem vertit in panem, ipsomet dicente: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi.*
 Ioan. 6.

Tertiò apertum est, corda hominum iniquorum esse lapidea, teste Deo per Prophetam: Auferam, inquit, à vobis cor lapideum. Hos lapides solus Deus vertit in panes, quos non alius edit, quàm Deus: Planè ex corde iniquo edit diabolus, sicut edebant corui, ex panibus quos Pistor regis Ægypti, in canistro super caput ferebat. Sed cor, cùm sanctum est, Deo ipsi panis est. Ipso Christo dicente, cibus meus est, vt faciam voluntatem Patris mei: effecta igitur Patris voluntas panis Christi est, quid verò aliud est voluntas Patris in nobis, nisi cor nostrum cum sanctificatū est. Hæc enim est voluntas Dei, sanctificatio nostra.
 1. Thef. Quartò

Quartò annon durus est lapis avarus? qui non lapis modò est, sed ferrù, & calybs: habet enim cor conuersum in ea quæ amat. Si lapides, & gemmas amat, si nummos & æs, annò lapis est, & ferrum? hunc lapidem vertere in panes, quos proximi & pauperes edant solius Dei velut miraculum est.

Quintò, annon tribulationes sunt lapides, quibus dæmones & mali, & aliquando boni, viros probos, & inculpato la-
 pidant? at hos lapides indulcissimos panes vertit Christus Ste-
 phano, vertit & Laurentio, cæterisque martyribus: an nò dul-
 cis erat tribulatio Paulo dicenti, mihi absit gloriari nisi in cruce?
 quis ita suauiter morder ex pane, quàm Paulus ex tribulatione?
 Iactat Dauid quòd lachrymæ fuerint illi panes die ac nocte. Et re-
 uera, lachrymæ fusæ coram Deo, dulcis panis fiunt. Act. 7.
Gal. 6.
Psalm. 41

Sextò: Annon lapides sunt peccata quæ admisimus? planè
 mola sunt asinaria in collo peccatoris suspensa, planè lapis plum-
 beus sunt super humeros peccatoris sedens, & onus graue super
 eum qui peccauit. Hos verò lapides in panes vertit Dominus,
 siquidem diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: Si-
 cut enim Ægyptij qui prius Iudæis erant terrori: suffocati postea,
 sunt illis lètitie materia: ita & peccata, quæ peccanti erant lapi-
 des (vbi in virtute profeceris) sunt humilitatis, & moderatio-
 nis & lètitie causa. Matth. 18.
Zachar. 9.
Psalm. 73
Roma. 8
Exod. 15

Septimò: Annon sapientia, (seu vita spiritualis) lapis est?
 audi quid in sapientia dicatur. Quàm aspera est nimium sapien-
 tia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors: qua-
 si lapidis virtus, probatio erit in illis, & non demorabuntur
 proijcere illam. Ac si dicat, Sapientia est quasi lapis onerosus in
 principio: ideo ignaui, & excordes pondus sapientie à se ex-
 cutient. Hunc pretiosum tamen lapidem vertit Deus in iucun-
 dissimum panem: dictum est enim, Cibauit illum pane vitæ &
 intellectus, &c. Ecclesi. 6.
Ecclesi. 15.
Ioan. 3.

Secundò hic nota: quòd cum Deus vertit aquam in vinum:
 aut virgam in serpentem: aut nunc panem in corpus suum, id
 planè facit, destruendo naturam aquæ, producendoque nouam
 vini, aut serpentis. Itaque res illa quæ in aliam vertitur, necesse-
 riò destruitur: & ideo cum peccatorem vertit in iustum, destruit
 peccatorem, vt iustus oriatur. Contrà facit peccator, lapides ipsos,
 manètes lapides, vertit in panes: vult in hac re peccator potèti-
 or esse

esse Deo. Certè cum peccator in suo gaudet peccato, lapidem qui lapis est vertit in cibum? Quid? annon frequenter difficilima, & durissima peccata difficiliora quàm lapides illi per quos
 3. Reg. 14. Ionathas ad Philisthæos reptans ascendit, peccator velut si panē ederet, aggreditur, conatur, & nititur? Profectò duriores sunt amores iuuenum, quàm lapides: asperiores, quàm asperissimi scopuli. At miseri, non adeò lætantur cum manducant, quàm cum propter dilectam patiuntur. Quid numerem nauigationum difficultates, bellorum casus? at hos vorant homines quasi panes. Certè in hac re diabolus imitantur: quid enim asperius, quid minus edi poterat, quàm illud, Conscendam supercælum, & ero similis altissimo? Hunc verò lapidem, dulcem inuenit diabolus.

Isa. 14.

Non te prætereant Lector: quòd omnis tentatio, qua tentamur est similis tentationi Christi. Semper enim dicit diabolus animæ sanctæ, Dic ut lapides hi (scilicet peccata) panes fiant, id est, ex illis comede, nocebunt, &c.

Pulsat porro animum difficultas, quid dæmon hac tentatione prætendebat? nec enim tam videtur tentatio vafra, quàm & tentante, & tentato digna videbatur, imò videtur summa insipientia, lapides offerre famescenti. Annon erat facilius asferre illi veros panes, aut certè phantasticos? è quibus si edisset, facile erat argumentum, non esse Deum, qui diabolo obtemperaret. Iam si Christum ad gulam diabolus prouocabat: quæ gula, imò quod non meritum famescentem comedere? Ego arbitror primum intentum diaboli fuisse, expiscari: si forte Christus ea laude quæ filium Dei, & miraculorum factorem, eum laudauerat, non nihil per vanam gloriam titillaretur, animusque gaudio vellicaretur. Nec enim credidit diabolus Christum esse Deum, licet nouerit esse Messiam, quamuis nec eo tempore nouerat certò eum esse Messiam.

1. Cor. 2.

Secundò prætendebat ea tentatione venari: num forsan Christus ad diaboli vocem, non nihil de suo rigore laxerat: imò si non nihil ille virilis Christi animus è sua constanti fortitudine deficeret. Si enim Christus cepisset tunc sibi compati, & seipsum ad carnis affectum inclinare, peccatum inueniebatur in Christo; qui propter diabolus, è virili efficacia elanguescibat.

Sed profundior mihi hæc ars diaboli dilucet. Finge obsecro,

res, in quos iustè Deus non bonitatem, sed ultionem ostendere possit, ferè semper peccamus: quomodo igitur nitemur querere à Deo suæ signa bonitatis?

Secundò quia semel ille omnia naturalia remedia, mundū creando instituit, omnia supernaturalia auxilia, mundum redimendo prouidit, quibus fas nobis est, in quauis vti necessitate, quibusque ipse nobis suam demonstrauit charitatem: non est iā quod amplius amoris signum requiramus. Quòd si forsan calamitas aliqua vrget, & Deus vult te in ea perire: patienter ferenda fors est.

Sed speciatim dices, cur Dominus fidenti de eius auxilio, & mittenti se è pinna deorsum, non accurret? Primùm, quia Deus adiutor est in opportunitatibus, & tribulatione, non in vanitatibus & temeritate. Secundò quia leges quas Deus in mundo stabiliiuit, firmas esse vult: & durè, grauiterque eas infringere fert, nisi magna quædam causa se prodat. At quòd graue præcipitatum cadat, lex est naturæ. Ideo iniquis Deus eam legem patietur violari. Tertiò vt timeamus ne de Dei bonitate fidamus, ad peccandum, & mittendum nos deorsum, non accurret Deus, nisi mera sua misericordia, ad hunc qui se præcipitat eruendum. Sed multa iam sunt de hac tentatione deducta, ad tertiam accedamus.

Psal. 9.

Assumpsit eum in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna mundi. Video, non esse facile intelligere veritatem huius tentationis. Sed si diligenter verba D. Lucæ expendamus, fieri forsan poterit, vt veritatem assequamur. Dicit igitur, Ostendit illi omnia regna orbis terræ, in momento temporis. Si in momento: non igitur digito ostendebat, aut Romam, Bizantium, Athenas, aut Corinthum. Hoc enim in momento temporis fieri non poterat. Imò nec exiguam partem mundi, & eius gloriam in momento poterat explicare. Quod igitur animo meo insedit, id est, quòd ducto Domino in montem excelsum: arte magica, & præstigijs incantatorū, circū montē, & in eo spacio amplissimò, q̃ è monte perspiciebatur: factæ sunt vrbes opulētę: prouincię, regna. Et iuxta Christum monstratæ sunt thesaurorum infinitæ moles: Auri, argenti, margaritarum, eboris, & rerum quas mundus amat. Hęc visio in momento facta est, non quòd eo momento quo cœpit disparuerit: minimè. Sed orta fuit ea maiestas in puncto, durauit

S

porrò,

porro, quo tempore durauit tentatio, intellige tamē nihil dæmonem, in Christi phantasia operatum.

Dicis, quomodo ostendit omnia regna orbis terræ, si solū ostendit regna quædam ficticia, quæ è monte videbantur? Respondeo: quod sicut non omnia regna vera è quamuis excello monte, monstrari poterant: sed quibusdam monstratis dictum est, quod sunt omnia monstrata: ita monstratis fictitijs regnis dictum est, omnia esse demonstrata, vt hæc synecdoche locum pararet mysterio.

Num. 21.

Si roges, quis ille mons fuerit è quo monstratæ sunt orbis prouinciæ? Respondeo id non constare. Quidam asserunt, esse montem Phasga, | è quo Mosi Deus terram promissionis ostendit: non quidem totam, ed quantum Mosi visus attingere poterat, vt intelligas esse Scripturæ morem, totum per partem intelligere. Quod si in terra promissionis non est (iuxta desertum Hierico,) mons insignis & excelsus valde: necesse est dicere, quod diabolus viribus & potentia arripuerit Christum, & in montem adeo excelsum duxerit: quod mihi probabilissimum fit. Scio tamen Saligniacum velle, montem hunc, duobus milliaribus distare à fonte Helisæi, qui propè Hiericho & Galgala currit.

Loquamur nonnihil de moribus, & id primum non prætereant nos, tantæ fuisse Christum sanctitatis, in oculis diaboli: vt non nisi promissione omnium regnorum mundi, & totius gloriæ suæ, eum flecti posse putaret. At nos quàm minimo negotio, ad sui adorationem flexisset? certè qui pro vili castro nūquam non iniqua bella gerunt, an non hi dæmonem pro oppidulo venerantur?

Iacob. 4.

Secundò aduerte, quod vt dicebam, non fuerunt vera regna mundi, ea quæ diabolus ostendit: sed videbantur. Sanè vt indicaretur, hæc mundi regna, non vera regna esse, sed vmbrae similia. Vapor est ad modicum parens regum vita, infirma est thesaurorum possessio, fugacissima honoris conseruatio.

Iacob. 13.

Tertiò aduerte, quod licet præsentia bona fugiant velut vmbra: sed tentatis à dæmone, licet exigua quædam mundi portio ostendatur, omnia tamen regna ostensa esse videntur. Quod si non penetras, intellige nunc tentatum, & allectum alicuius fœminæ pulchritudine: breuis sanè mundi portio est illi à dæmone ostensa,

ostensa, sed ille deceptus asserit se foeminam illam, super omnia regna mundi estimare; & optare se magis illius amplexus, quam omnes mundi opes. Idem perspicies de ambiente honorem, & diuitias. Nos igitur dæmon decipit, quibus si mundi particulâ ostendar, (si allicimur ad eam & inflammamur) non pars mundi vilis, sed totus mundus conspectus esse videtur.

Quartò libet admonere, iuxta Apostolum, coram ventre multos procidere, rursus & corâ pecunijs. Iam qui pecunias, aut ventrem adorat, diabolus in ventre & nummis adorat. Fieri enim nequit, quin aut Deum, aut diabolum adoremus.

Quintò illud attende: quod diabolus in montē excelsū ascendit, cum primū cōditus est: ascendit n. super latera Aquilonis, & inde prospexit, non omnia regna mundi: sed prospexit se, multo quàm mundi regna pretiosiores. Adorauit ille miser se, procidit ante se, imò sub se, quod fecit illo sibi, fieri contendit à nobis.

Sextò nunc mecum cogita: Christus eodem modo tractat Christianos, quo eos diabolus tentat: assumit enim Christianū Christus in montem excelsum valde, id est, in Christianam religionem, de qua Esaias dixit: Erit mons domus domini in vertice montium. Ac si dicat, Domus domini erit mons excelsus valde. Ex hoc monte ostendit Christianis omnia regna mundi, & gloriā eorum, licet dispariter ac dæmon. Nam dæmon ostendit quasi magnifica: Christus quasi vilia, & quæ cælestibus collata nihil sint. Dæmon mendaciter promittit, se daturū hæc omnia, ei qui se adorauerit: at Christus veraciter promittit eadem se daturum, & ita reuera dabit: dictum enim est, Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eū. Et Paulus, Omnia, inquit, vestra sunt, siue mors, siue vita, siue mundus. & alibi. Nihil habentes, sed oīa possidentes: & Dominus, inquit, Beatimites, quia ipli possidebunt terram. Sed parū est possidere terrā, ijs quibus promittitur cælum. At sicut diabolus non dat regna, nisi ijs qui eum adorant, & coram illo procidunt: ita & Christus non promittit regna terrena, nec cælestia, nisi coram se prostratis. Omne enim iudicium dedit Pater Filio, vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrē. Igitur sicut necesse est corâ Patre procidere: ita & corâ Filio. Sed o rem dictū incredibilem, quanta res est, quamque magnifica corâ Christo procidere? est enim super omnes res exaltari: & contrā, quàm turpis res est, coram dæmone cadere,

Phil. 3.
Ephes. 5.

Isa. 14.

Isa. 2.

Luc. 12.
1. Cor. 3.
Matth. 5.

Ioan. 5.

cadere scilicet coram illo, qui sub omnibus rebus cecidit.

Septimò expende, tantum esse valorem diuitiarum apud homines, tamque illos eas colere: vt nihil aliud Christus diuitijs contraposerit, quàm dominum Deum tuum adorabis. Ac si dicat, O homo etiam si auri te splendor allicit, vt illum adores: at cogita adorationem soli domino, ei que Deo, & tuo, deberi. At qui homo nec hac ratione mouetur, tanta est auri potentia, vt contra eam apud mortales vix Deus sufficere queat.

Octauò cogita, non aded falsum dixisse diabolum, cum dixit. *Gen. 1* Hæc omnia regna mihi tradita sunt. Sanè Adam rex omnium erat constitutus, si ipse se diabolo tradidit, an non & tradidit simul omnia sua? qui enim ius habet in regem, habet & in eius regnum. Ià aded pauci sunt in mûdo reges iusti ac pij: imò aded est difficile regem sanctum esse, vt confidenter dicere diabolus audeat: omnia regna mihi tradita sunt, quia ferè omnes (paucis exceptis) reges mei sunt, & se mihi illi tradiderunt. Age numerosa mihi pios reges, planè paucos reperiēs. Et quos inuenies, non sine labe reperiēs. Huic tentationi non consentit dominus. At Domine si tu non adoraueris diabolum: non deerit ex tuis qui adoret. Adorabit & Iudas tuus ille dispensator, non propter regna: sed propter triginta argenteos, quibus vendet te.

Ioan. 12.
Matt. 26.

Non libet tamen præterire illud: *Omnia mihi tradita sunt, & mea sunt, & cui volo do illa.* Qua fronte audet diabolus dicere: Omnia hæc mea sunt? certè non admodum sine causa, nam Dominus dicit. *Ioan. 14.* Veni princeps mundi huius. Si diabolus est princeps mundi, suus ergo est mundus, & rursus, dominus dixit: *Luc. 11.* Cum fortis armatus custodit atrium suum: atrium hoc, aliud non est, quàm seculum hoc. Est igitur seculum atrium diaboli. *Ephes. 6.* Nec Paulus veretur dæmones vocare principatus & potestates aëris huius, & alibi: In quibus, inquit, Deus huius seculi excæcavit corda eorum. *2. Corin. 4.* Vide iam nunc Lector, quantam iniuriam irrogamus creatori, nos mundani & seculares: quorum vitio, quod Dei est, diabolo tribuitur. Ergo peccatum exhæredat Deū (si ita loqui fas est) possessione sua, & diabolus velut hæredē alienæ hæreditatis constituit.

Iam illud, *Cui volo do illa*, nescio an mendacium fuerit. Certè apud me satis constat, si permetteretur dæmon, aufereat à quibus vellet.

vellet. Vt exemplo fuit Iob à quo omnia bona abstulit: daret retrò cui vellet, tot enim sunt eius artes & technæ, vt facillè ditaret quos vellet.

Iob. 1.

Sed audiamus quid respondeat Dominus: *Vade inquit retrò Satan.* Elegantissimo vocabulo sanè, vocauit eum Satanam: certè proprium Dei & Christi munus est fauere hominibus, & ea omnia remedia adhibere quibus homo saluetur. Huic instituto, quia totis viribus diabolus obstare contendit, ideo rectissimè aduersarius Dei, & hominum dictus est. Sed subit me admiratio, quòd Deus patiatur dæmonem sibi aduersari. Quis enim ferat tanto tempore, seruum habere, sanctis domini conatibus obfisterem? Sed qui hominis causa mori voluit: eiusdem causa suffert habere contrarium: ò igitur negotium hominis admirabile? ò hominis vira stupenda, super qua rota cæli machina, ex vna parte certat ad salutem: & ex altera, tota inferni expeditio contendit ad perditionem.

Huic igitur aduersario & Satanæ dicit Dominus, *Vade retrò.* Ac si dixisset: Hactenus permissus tibi sum, fecisti quæ in me, iuxta arbitratum tuum: iam expleta est omnis tentatio, iam non tibi permittor, nihil habebis in me, donec dies passionis veniat. De qua dictum est, quòd Satanæ erat à dextris Iesu, magni sacer-

Zachar. 3.

Luc. 22

dotis, quia tunc data est potestas tenebris vt irruerent in Iesum: & eum vincendo, vincerentur. *Vade inquit Dominus retrò,* quo verbo factum est, vt diabolus qui anterior erat in tentatione, iam fieret posterior. Tantum quæ esset discriminis inter tentatorem post hoc, & ante hoc verbum, quantum est inter eum qui viatori ex parte anteriori aduersatur, & eum qui ex parte posteriori viâ impedire contendit.

Et nota diligenter, quòd ad duas priores tentationes, solo verbo scripturæ respondit. At cum per locum excelsum, regnum & diuitias tētamur, hic non verba Scripturæ sola sufficiunt. Conandum est, vt diabolus abeat retrò, cū suis opibus & regnis: itaque reges & principes, quibus locus sublimis & opes, sunt tentationis occasio, Deū solum ante oculos habeant, nihil diabolicum, nihilque terrenum patiantur coram habere: sed hæc retrò sint. Si hæc difficilia esse conquereris, scito quòd diuites difficile regnū Dei introibunt. Addit verò Dominus:

Matth. 19.

Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias. Vbi casus adhibuit,

buit, cur Deus esset adorandus & solus colendus. Primum, quia Dominus est. Secundò quia Deus. Tertio quia tuus. Primò quia Dominus, id est, abyssus omnium bonorum: qui licet nihil haberet iuris, & imperij super te, hoc solo quòd pulcherrimus, potentissimus & optimus est, sibi soli adoratione referuat & cultu. Sed secundò Deus est, id est, imperator & iudex, qui hanc legem, qua solus vult adorari, constabiliuit: gloriam æternam obedientibus, infernum æternum repugnantibus promittens. Et tertio tuus, quia adeo bonus est, vt quantus quantus est, tuus esse velit, in tuos ruat amores, quis est nisi stupidus, qui alium amare, nedum adorare & colere cogitet?

At dices: Solus Deo seruiam? Non parentibus, non praelatis, non demum alijs maioribus? Imò verò Deo seruias & alijs: sed sicut qui regi ministrat, ministrat & ijs quibus rex ministrare iubet: & licet solius Regis minister dicatur, eius tamen iussu, minister est domesticorum regis: ita qui Deo soli ministrat, ministrabit & ijs quibus Deus ministrari voluerit.

Secundò fateor, quòd seruitus naturalis alijs seruit: at seruitus Christiana nulli seruit, nisi Deo, nam si alijs seruit, non illis, sed Domino in illis seruit. Paulus iubet seruis, vt seruiant dominis suis: non vt hominibus, sed vt Domino. Ideo enim Dominus nos omnes in se imbibit: vt qui seruiret, & adoraret hominem, non se hominem, sed Deum colere sentiret.

Tertio fateor, quòd Christiani alijs seruiunt: sed suum seruire, non est seruire, sed imperare, & regnare, qui enim maior est inter vos, is ministret, est igitur regnare seruire.

Quartò: textus non dicit, Deum tuum adorabis, & nulli alij seruias inter tuos. Sed nulli alij Deo seruias, hunc Deum tantum adora, ex hominibus quem velis adora, & cui velis serui. Pluralitas igitur Deorum ibi prohibetur, nō seruitus humana: nos igitur ne simul cum Christo, nummos habeamus in Deos, non meretricē, nec aliud, quod sanæ doctrinæ repugnet.

Et ecce accesserunt Angeli. Verè Angeli sunt spiritus, qui adeo citò veniunt quo venire volunt: & veniunt videre rem grandem, quam credere natura non poterat, videlicet, quòd caro totum deuicerit infernum, quòd caro omnes dæmonum superauerit artes, quòdque caro deiecerit diabolum, quem vix tota Angelorum curia vincere potuerat.

Secundò

Secundò veniunt, vt si purissimos Domini oculos dæmonum præsentia afflixerat, Angelorum ministeria, & pulcherrimus aspectus recrearent. Siq̃ue tædium habuerat Christus dæmones aspiciens, hilaritatem conciperet Angelos spectans.

Tertiò veniunt: vt intelligamus Christum sua perfecta victoria meruisse, his qui dæmonem perfectè superarint, quod Angelos corporalibus oculis aspicerent, eorumq̃ue ministerio fruerentur. Sanè non vincimus dæmonem perfectè, non eum ex toto relinquimus. Si recreamur superbimus, si humiliamur tepescimus, si confidimus vanescimus: nemò demum est, qui non aliquo vitio teneatur, & ita nemo est, q̃ dæmonem vincat ex toto, & ideo rari sunt, qui angelos videât, & eorū ministeria recipiât.

Quartò veniunt: quia adeo charam habent Dei gloriam & honorem: vt videntes Deū in homine triumphare, continere se nō possint, quin veniant videre, eū in quo Deus de hoste tulit triumphum.

Quintò: tam fuit angelis dulce, tamq̃ue iucundum olim vidisse dæmones: vt quoties nunc vident hominem fuisse victorem, putant se etiā vicisse: iungantq̃ue se victoribus, velut pariter & ipsi victores.

Sextò: adeo nostram sanctissimi illi spiritus depereunt salutem, adeo vehementer amant: vt cum viderint nos pugnasse, & vicisse, in manibus suis exilientes tollant nos, exultent, & iubilo impleantur. Psal. 90.

Septimò: speciatim in Christo victore exultarunt, quia sicut Adam à dæmone victo, victi sumus: & ita Angeli facti sunt, velut hostes generis humani peccantis: (propterea enim armati sunt romphea flammanti, quasi cū hominibus pugnaturi) ita cum Christus vicit, vicimus nos omnes in ipso. Ablatum ergo odium est contra subactos, & in signum recōciliationis, hi qui romphea igneam cōtra nos in Adam strinxerant, ministeria sua spontè nobis offerunt in Christo. Gen. 3.

Acceperunt igitur Angeli & ministrabant ei: non dixit in quo ministrabant. Primum vt intelligant victores, quòd in omnibus necessarijs & opportunis sentiet angelicum ministerium. Secundò credo quòd Angeli ministerium Christo abducentes eum à pinnaulo templi, (hæc enim fuit postrema tentatio) & deducentes eum in locum planum & amenum, ibi forsan cibos ei mini-

ei ministrarunt? Ac demum in suam ciuitatem Nazareth re-
duxerunt.

Cum autem audisset Iesus, quod Ioannes. Multa figurasse Ioannem, memor sum me dixisse, supra, c. 3. Ex quibus tria præcipua sunt. Primum significat Ioannes totum statum legis, vt Augustinus fuit autor: ex hac significatione primus oritur sensus, quod toto statu legis, tradito sub manu Herodis regis, scilicet gentilis, cœpit Christus munus suum peragere. Ita enim locus ille protritrus clamar: Non auferetur sceptrum de Iuda, donec mittendus ve-
Cantic. 49 niat. At cum Ioannes incarceratur, occidendus sub manu Hero-
Psal. 13 dis alieni regis: significatur status legis iam ligatus, & breui à gē-
Heb. 7. tilitate occidendus. Cum igitur hic status legis carceres ingreditur: Christus velut sponsus è thalamo egreditur: quia necesse fuit vt incarcerata lege, & dignitate pontificali, simul & dignitate ci-
 uili (in carceratis, scilicet, & morituris) legis etiam & Sacerdotij translatio fieret. Sicque transferretur è Iudæa in Galilæam: è Io-
 anne in Christum, è legis statu in gratiæ misericordiam.

Secundò si Ioannes significet gratiam, miserabile dictum est, quàm erat Dei gratia ante Christi prædicationem, in carceres cō-
Rom. 1. iecta. Certum est ex Paulo, quod peccatores veritatem Dei in
 iniustitia detinēt, id est Deus ipse peccatoribus ostendit veritatē,
 & virtutem: nec ostendit modò sed etiam efficit: vt ipsa veritas
2 Thes. 2. acriter eos impellat, excitet, & vellicet: (vt enim diabolus mittit
 in homines operationem erroris: ita & Deus operationem & ef-
 ficaciam veritatis & gratiæ) hanc gratiæ vim, efficaciam & im-
 pulsū (magno suo malo) peccatores in sua iniustitia, velut equū
 currere gestientem, vinculis cohibēt: talis erat rerum facies ante
 Christi publicam prædicationem, veritas, virtusque Dei (quam
Psal. 101. Deus ab hominis ortu, & post liberi vsum arbitrij, hominibus
 infundit) in carceres iniustitiæ coniecta erant: erat ergo in carcere
 Ioannes, non potuit verò, pius ille Dominus gemitus compedi-
Psal. 145. torum contemnere, venit igitur soluere compeditos, filiosque
 interemptorum.

Tertiò si Ioannes omnium hominum gerat vicem, (siqui-
1. Cor. 15. dem quid habemus quod non acceperimus? Gratia enim Dei,
 sumus, quod sumus.) significabitur, quod quo tempore Domi-
1. Cor. 4. nus publicè cœpit prædicare, eo omnes homines traditi erant
 seculari, non spiritali potestati: erant sub iugo impij (simi Pha-
 raonis

raonis, sub sceptro exactoris rigidissimi, sub imperio Nabuchodonosor: demum erant sub imperio principis mundi, & principis tenebrarum harum. An verò non erat decentissimum, Christum tunc maximè occurrere labenti seculo, cum fortis armatus pacatius possidebat atrium suum? Rectè ergo dicitur, cum Ioannes traditur vinculis, tunc ostensum esse, quod verbum Dei non erat alligatum. Sed quid est, quod dicitur: *Secessit in Galileam, & relicta Nazareth, habitauit in Capernaum, ciuitate maritima in finibus Zabulon.* Vbi quatuor occurrunt consideranda. Prius cur secessit in Galileam, relicta Iudæa? Huius prior causa est, vt iam vel ex tunc significaret, Iudæam deserendam: gentes verò (quibus maximè habitabatur Galilæa) recipiendas. Altera causa fuit, quia vehementer indoluit Dominus, suum præconem, Baptistam & paranympium, in Iudæa incarcerari, & tam malè tractari: licet enim multas tribulationes patiatur Dominus super iustos suos venire, non tamen gaudet de eorum dolore, sed se tangi in pupillis asseuerat. Igitur Iudæam tanti facinoris receptricem deserit, venitque in Galileam: Tertia causa: quia vt iam dictum est, voluebatur Lex, Sacerdotium, & principatus è Iudæis in Gentes, ideo meritò discedit Dominus in Galilæam, quæ reuolutio nem & transmigrationem significat.

Sequitur verò secunda consideratio: Quid causæ est, quod veniens Galilæam, relinquit Nazareth, quæ puerum aluit? An non erat dignum eam, primò prædicatione honorari, quæ primò vitales auras Christo concesserat? Respondeo. Imò verò, fugienda fuit Nazareth, ne in negotio. Euangelico terra aliquid iuris putet habere: vt enim Dominus interpellanti, quod eius mater ac fratres adessent, respondit: Qui sunt fratres mei? Et Virgini sacræ vinum in nuptijs petenti respondit: Quid mihi & tibi mulier? Nihil seculum habet iuris in Euangelico ministerio: ita Nazarethæ exostulanti, cur non publica prædicatione in se incepta est? Responsum putet: Quid mihi, & tibi?

Secundò notatur, Prædicatorem Euangelicum, qui publicè prædicaturus est, non florentem requiri (florens enim explicatur Nazareth) sed maturum: non adolescentem in virtutibus, & doctrina, sed grauem & planè virum. Apostolus Timotheo dicit: Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, &c.

1/a. 9.
Ephes. 5.

Luc. 11

2. Timo. 2.

Zacha. 2.

Matt. 12

Ioan. 2.

1. Timo. 4

Ac si diceret: Licet ætate florens sis, grauem tamen te exhibeto ne contemnaris. Quodd si roges quàm grauem? Id tantulum, vt exemplum sis fidelium. Planè nihil poterat maius requiri.

Tertiò notatur. Quodd Christus habitans in Nazareth, fuit flos habitans in flore. (vt suprà in fine cap. 1. dictum est.) At homines non experunt flores, sed requirunt florum fructus. Vt ergo Dominus ostendat se non iam florem solum esse, sed expectatos tantis temporibus fructus, iam se proferre, ideo relinquit floridam Nazareth: pulcher igitur Dominus in Nazareth, sed pulcher, vtilis & suavis relictà Nazareth. In Canticis dicitur, Videamus, si vinea nostra floruit (addit) & si flores dederunt fructus. Quid enim prodest florere, sine fructu? igitur Dominus ne videatur incassum orasse, incassum laborasse, dum in Nazareth nutriebatur: flores orationis & contemplationis iam maturuisse, & in fructus prorupisse demonstrat.

Sed vrget tertia consideratio: cur venit in Capernaum, ciuitatem maritimam? Certè ciuitates maritimæ, eæ sunt quæ maxime virorum & sanctitatis, & doctrina egent; cum enim ad eas, merces ex aliis regionibus comportentur, simul cum mercibus comportantur & mores exteri: ergo mores patrios (si qui boni sunt) corrumpunt: nullæ igitur ciuitates corruptiores, (si cur nec ditiores,) quàm maritimæ. Ideo Dominus exclamat: Et tu Capernaum: vsque ad cælum (videlicet ex opulenta) exaltaris, sed vsque ad infernum (propter perditos tuos mores) detraheris.

Sed quarta consideratio est: cur tam diligenter ea vrbs describatur? Nomen, scilicet Capernaum: conditio, scilicet maritima, situs, scilicet in finibus Zabulon, & Nephthali? Respondeo, quodd iudicio meo, in orbe toto, aut certè in Iudeorum principatu, nulla terra corruptior erat, quàm Zabulonis & Nephthali, & in his tribubus, corruptissima ciuitas erat Capernaum. Coniecturæ quæ me ad id mouent, hæ sunt: certum est hanc terram plenam fuisse gentilibus, à paucis enim Iudæis tribus illæ incollebantur: ij ipsi Iudæi tribuum illarum habitatores, cum gentilibus, nec Deum verum vnice colebant, nec idola sectabantur solum, sed partim credebant Deum, partim sequebantur idola. Id verò scelus est summum, est enim apostasia & heresis, post Deum verum semel admissum, alios Deos colere, & est summa Dei iniuria, cum

eum inter cæteros deos computare, aut certè tam malignè de Deo sentire, vt ipse sine reliquis dijs non sufficere credatur. Erat ergo, illa regio, hominum hæreticorum. Porro cum eadem regio proxima sit mari, & Iordani: necesse erat, corruptissimis moribus esse. Abundabat ergo misera illa terra delictis, ijsque summis. Hæc demum fuit causa cur Christus in tribus illis, primum publicè voluerit prædicare, vt videlicet, vbi abundauit delictum, superabundaret & gratia: vtque verè Christi prædicatio esset ex gratia: non ex meritis eorum quibus prædicabat. Et amor Dei erga homines micantissimus, ibi maiorem haberet laudem, vbi eum minus homines promerebantur. Quis verò non amet, & ardeat Deum tam amantem: qui ibi amare non horret, vbi minus amari se sentit? Quod iam erit peccus, peccatis adeo squallens & horridum: quod de Dei misericordia desperet, vbi videt Deum sordes illas minimè horuisse? Rectè igitur in Capernaum, & Galilæa, prouincia longè perditissima, Christus primum remedij sui diuitias ostendere cœpit. Vnde Zabulon significat habitorem, Nephtali peruersum. In ipsis nominibus ergo, Dominus charitatis suæ flammam demonstrauit. Longè enim debet esse nomen, & res habitatoris ab homine, qui viatoris & rem & nomen habere debet, dictum enim est: ve habitantibus in terra, ac si dicat: Væh Zabuloni. Cui igitur Apocalypsis insonauit, Væh illi Dominus amoris sui ignem detexit. Iam si Nephtali significat peruersum, & Dominus odit omnes operantes iniquitatem (neque enim est Deus volens iniquitatem) an non summè magnificus fuit, inter peruersos & iniquos suos spargens amores?

Roma. 3.

Apocal. 3.

Psal. 5.

Sed ne fatigeris Lector audiens cur tam minutim dictum sit quòd Dominus prædicauerit primum in terra Zabulon, & Nephtali: dicitur enim Genesis 49. Nephtali, ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis, quasi dicat. In Nephtali repertus est ceruus ille, è cælo demissus (Christus enim cerua est matutina) qui ceruus non eloquia daret terribilia, sicut olim solebat Deus: dictum enim erat quòd Deus erat terribilis, auferens spiritum principum: terribilis apud reges terræ. At nunc non eloquia dat timoris: sed eloquia pulcherrima scilicet Euangelij, gratiæ, regni, pacis. Rursum Deuteronom. 33. Cum Moses benedicat vniverfis tribubus, Zabuloni dicit: lavare in exitu tuo &

Genes. 49.

Psal. 21.

Psal. 75.

Deuter. 33.

Nephtali, abundātia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini, mare & meridiem possidebit. Prophetia vtraque impletur cum prædicat in his tribubus Dominus. Tunc enim Zabulon homines ad Christum conuersi, lætati sunt, sicut in Act. 8. Actis dicitur, de conuersis in Samaria, à Philippo, quodd factum est gaudium magnū in ciuitate Samariæ: ita & lætati sunt viri tribus Zabulonis: maximè qui in exitu & finibus habitabant, iuxta mare. Tunc Nephtalini homines abundantia pleni fuerunt prædicationis sanitatum & gratiarum, vt igitur has prophetias impleret Dominus in his ciuitatibus, & tribubus prædicauit.

Occurrit tamen longè difficilior cogitatio, ex Matthæo dicente: prædicasse Dominum in hac regione, vt impletur dictum Isaie scilicet, Primo tempore alleuiata est, &c. Quæ verba auctores volunt ad denastationes eius regionis referri, non ad Christi, in ea prædicationem. Ego verò tenacissimè hæreo verbis Matthæi. Et credo hunc esse natium huius loci sensum: Primo tempore, sub Danide & Salomone, leuis facta est regio Zabulonis & Nephtali: quia colebatur in ea Dominus, erantque in ea viri pii, qui non erant graui corde, diligentes mendacium, & quærentes vanitatem. At nouissimo tempore, in plenitudine seculorum, cum iam erat moritura lex, & legalia: tunc regio illa aggrauata est. Quæris quomodo aggrauata est? Certè, quia populus ambulabat in tenebris, neque in modo, sed in vmbra mortis. Et quia hæc penetrare, vehementer aperit hominibus, Dei sui dignationem, ideo patienter feres me lector huic loco diutius hærentem.

Quid igitur est populum ambulare in tenebris, & sedere in vmbra mortis? Principio hominum vita, quæ secularis est, id primum tractat, versat atque reuersat, vt felicitatem temporalem assequatur licet technis, & malis artibus eam sibi compareret: hoc igitur moueri, conari, contendere vt opes habeant, etiam iniuste, hoc est ambulare in tenebris. Cum verò felicitatem secularem quis nactus est, etiam iniuste, si sibi iam quiescit, si dicit animæ suæ vt quiescat (habet enim bona in multos annos parata,) hoc est, sedere in vmbra mortis: felicitas enim secularis lux videtur esse, at quia lux est maligna, & obscura, & ad miserias perducens (vt Iacobus dicit) idè vmbra mortis est. Is ergo erat

erat status gentis illarum tribuum. Toti inhiabant opibus acquirendis, aut eis, licet iniustus possidendis nihil erat ibi de Deo.

Secundò & profundius: is qui malè quidem facit, sed dolet, pungitur, & malè factorum conscientia tristatur, is in tenebris est: sed nondum sedit, ambulat adhuc. Porro qui lætatur cum malè fecerit, is iam in vmbra mortis sedet: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, nec stetit, nec sedit, ò verò verè miserum qui in via peccati stetit, aut iam in ea sedet. At tales erant tribus illæ: quidam enim illorum ambulabant in peccatis suis, bona verò pars iam sedebat in eis: & hoc sedere in peccatis, planè est mortis vmbra & inferni: qui enim compungitur cum peccat, vmbra vitæ habet: at qui in profundum malorum venit, & contemnit, is in vmbra inferni est, vbi nunquā verè de peccatis dolent qui peccarunt.

Prouer. 2.

Psal. 1.

Prouer. 18.

Tertiò: Sicut apud Deum est fons vitæ ex qua vita deriuatur ad nos: non vita lucens, sed vmbra quædam vitæ: nec enim terra nostra, est terra viuentium: sed eorum qui vmbra & imaginem vitæ habent. Deriuatur igitur ex illa vita plena, vita quædam diminuta: ita vt cum vita illa, quandam continuationem videatur habere, & vnam reddere vitam: ita in principe dæmoniorum, qui est princeps tenebrarum, fons est obscuritatis & vmbra, ex qua vmbra mortis velut deriuatur in peccatores, id quæ maximè fit, cum securos nos in peccatis facit. Populus igitur ille Zabulonius habitabat in vmbra principis dæmoniorum, nihil habens cum cælo commune: nihil illi cum vita participatus.

Psal. 35.

Psal. 147.

Ephef. 6.

Quartò: Non est hominum ambulare in tenebris, dictum enim est: Posuisti tenebras: & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestię syluæ, ortus est Sol: & exibat homo ad operationem suam: Cùm ergo hic dicitur, quod populus Galilææ ambulabat in tenebris, quid aliud intelligis, nisi populū bestialiter viuentem, non humanè?

Psal. 103.

Quintò: Dicitur apud Isaiam: Fecimus pactum cum inferno, flagellum inundans cùm transierit non veniet super nos, quia posuimus mendaciū spem nostram, & mendacio proteksi sumus. Iam qui pactum cum inferno facit, & mendacio vult protegi: is planè ambulat in vmbra mortis. Sicut enim ambulare

Isai. 28.

Psal. 19. lare in vmbra alarum Dei, est, eius præsidio, & fauore protegi: ita & præsidio inferni & mendatio protegi, est in vmbra inferni & mortis, & mendacij ambulare. Igitur qui cælo renunciarunt, qui Deo valedixerunt, quibus non displicet infernus: ij in tenebris & vmbra mortis ambulant. Vide igitur vbi prædicauerit primò Christus: vbi regnabat infernus, vbi omnino erat obliuio cæli, vbi dixerat insipiens: Non est Deus. Vbi verba oris eius iniquitas & dolus, noluitque intelligere vt bene ageret. Denique sicut natura parti occurrit infirmiori: & sicut nos ignobilioribus partibus nostris abundantiorum honorem circudamus: ita placuit illi, qui fons est omnis pietatis, Solem suum ostenderet regioni tenebriofiori & luce sua illustrare, & viuificare eum locum, vbi minor vitæ & lucis erat spes.

Ioan. 1

Dices: Annon verum est, quòd Christus est lux quæ illuminat omnem hominem: quid igitur grande fuit, quòd illuminarit Galilæos? Aduerte obsecro te: non dicit populum qui ambulabat in tenebris illuminatum. Sed dicit: Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem, & non solum lucem, sed & lucem magnâ, nec dicit: Habitantibus in regione mortis lux orta est, sed lux orta est eis. Itaque genti illi non solum sufficienter, sed etiam efficaciter lux orta est, non in gentis iudicium, & condemnationem: sed ædificationem & salutem. Vidit ergo populus foetentem, vbi iacebat locum: vidit imminens, in quo erat, periculum: vidit sordentes, quibus sordebat, culpas: idque lucis magnæ sibi exortæ beneficio. Planè impij in inferno dicent, *Sapient.* 5. Viam iustitiæ ignorauimus, & sol iustitiæ non fulsit nobis: planè Sol fulsit, se non eis, id est, non in eorum commodum. Sed tempus est ex hoc loco quamuis amœno discedere.

Exinde cœpit IESVS prædicare. Vide obsecro: illustrauit Christus sua natiuitate ignobilem Bethlehem: (erat enim minima in principibus Iuda,) sua fuga, perditissimam Ægyptum: sua habitatione vilem Nazaretham, (quia à Nazareth nihil ferè boni est.) Sua tentatione desertum, sua prima prædicatione corruptissimam Capernaum. Audiamus iam, quid hic prædicarit, Pœnitentiam, inquit, agite. Idem prædicandi initium quod & Ioannis, vt notaretur, Christum nihil præteriturum à lege. Ioannes enim legis vicem gerit: non ergo à lege præteribit iota vnũ. *Matth.* 5. Siquidem idem Christus prædicat, quòd lex prædicabat. Secundo: Sed

dò : Sed longè differenter. Lex enim docet, quod vt fiat, non adiunat, Christus docet facere, & dat facere : ipse enim est qui dat velle & perficere pro bona voluntate. Igitur Ioannes prædicat pœnitentiam, sed non dat auditoribus pœnitentiam. Si verò Christus prædicat, dat quod prædicat. Tertiò : Fecit ergo Christus cum Ioanne, vt alij opifices, qui in eadem materia, suæ artis ostendunt excessum. Fecit quidam ex cera vel ligno pulchram imaginem, sed mortuam : venit maior artifex, ex eadem materia imaginem fecit viuentem : annon excellior opifex ? Quartò : Docuit etiam Christus hac sua prædicatione, qualis debet esse prædicatoris prædicatio : maxime vbi populus est corruptus, cui prædicaturus est : pœnitentiam agite, nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Quintò : Quòd verò Dominus addidit : Appropinquauit in vos regnum cælorum : quadantenus experiebantur ita esse, qui ipsum audiebant. Videbant enim hominum perditorum conuersiones, videbant vitæ præteritæ mutationem : afflari se, ferè sentiebant, nouo quodam spiritu : prædicatoris vim & potestatem nouam admirabantur : videbant conuersos vitam iam viuere, quæ persimilis esset vitæ cælesti : an non id erat appropinquans regnum ferè videre ? Sextò : Sed attende, non dicit : Rogate, vt Deus det vobis pœnitentiam. Sed facite quia iam Deus præsto est impulsans, & clamans, & faciens vt agatis pœnitentiam.

Phil. 2.

Ier. 4.

Matt. 9

Apocal. 5.

Ambulans Iesus iuxta mare. Quid mirum si ambulans iuxta mare, misereatur maris : cum ipse sit sumptus de mari ? 3. Regum 18. dicitur, quòd vidit seruus Eliæ nubeculam, velut vestigium hominis, ascendentem è mari, quæ nubecula tantum aquæ dedit, vt ipse Elias dixerit : Iunge currus, sonus enim gradis pluuiæ est : qua pluuiæ, ablata est fames, quæ terram oppreserat. Nubecula vt vestigium hominis, Christus est. Vestigium hominis in ea est : quia quod fortis videretur, homo est, licet qui non videbatur esset Deus. Nec nubes leuis, tantum effudit aquæ, id est, venerandæ doctrinæ, vt famem verbi, quæ terram oppreserat, abstulerit. At nubes hæc sumpta est de mari, nostræ humanitatis, quid verò mirum si ambulans iuxta nos, si appropinquans nobis, nostri maris misereatur ?

Amos 8.

Sed notà secundo : quantum est, oculis res contueri ? ambulans

bulans & circumiens & circumspiciens mare, maris miserijs tangitur; videlicet quia Prælati oculis suis, suos debent lustrare, vt videant eas afflictiones, quas nisi vidissent, nec credere potuissent.

Et tertio nota, quod non vnum tantum maris locum, Dominus aspexit, sed ambulans, inquit, circa mare, ne delicatuli sint Prælati, in suorum visitatione.

Quarto nota: quàm esseruebant Domini viscera, quàm ardebat pectus, cum iuxta mare ambulabat! Videbat pisces lætos delectari sub aquis, ac proinde homines lætos in suis tenebris & peccatis delectari: videbat pisces huc illuc exilire, motari, circumagi: quasi illis, illic summa essent negotia, cum tamen tota illa iactatio nihil vtilitatis apportet: ita videbat homines negotiosos, non quiescere, non sistere, ac si tractantes seculi negotia, aliquid momento suū tractarent, cum tamen insanias falsas negotientur. Videbat pisces minores escam esse maioribus, maioresque, eos ita vorare ac si nihil vorassent: ita considerabat diuites latere in spelunca sua, insidiantes vt rapiant pauperem, & trucident rectos corde, an non hæc sat erant vt pectus illud, alioqui blandissimum, emollirent? Ita planè emollierunt, adeo vt ex ipso mari, ipsi mari profferret remedium: id enim significat verbum illud, ambulans iuxta mare: non contra, sed iuxta, vt qui apud Deum erat ab æterno immutabilis, nunc esset iuxta mutabile mare, & ambularet, quod indulgentiæ est: sicut & illud, ambulans ad auram post meridiem.

Vidit duos fratres Simonem, qui vocatur Petrus & Andream fratrem eius. Primum nota, quod merito Petrus, id est, Summus Pontifex, vocatur Simon, id est, obediens: licet enim summus sit Prælatus: ita vt sit omnibus maior, meminerit tamen, se habere Deum superiorem: cui adeo obediturus sit, vt nihil aliud sit, aut nominetur, quàm obediens. Planè reliqui inferiores, ipso nomine obedientiam secum deferunt: quam & ipsa natura inferioribus aduersum maiora demonstrat: & ideo ab inferioribus nihil aliud requiritur, quàm quod sint Andrææ, id est, viriles ad superiorum capeffenda mandata: at à Petro summo summa exigitur obedientia. Et quidem videri poterat Petrus vt summus nunquam à calamitatibus attingendus: quodque non accederet ad eum malum, nec flagellum auderet appropinquare tabernaculo suo: ideoque mollem sibi vitam poterat polliceri.

ceri. At ex ipso nomine longè diuersi admonentur euentus: Si-
mon inquit, qui vocatur Petrus, ac si dicas saxeus: Si saxum es,
intellige quòd in te irruent flumina, & stabunt venti. Vide fir- *Matth. 7.*
mus sis, ne ruina domus magna fiat.

Secundò nota: Non vocantur tres fratres, sed tantum duo:
videlicet, quia vult Christus quòd Petrus amet vehementissimè
suos: at amor minor est inter tres, quàm inter duos, ideo enim
Paulus optabat omnes cælibes esse: ne amor qui integer in Deū *1. Cor. 7.*
fluere debet, coniugis communione sit minor: vt ergo summa
notetur amicitia, quam Petrus ad subditos habere debet, ipse
eligitur cum fratre, & vnico fratre.

Tertiò nota: Eligitur Petrus cum Andræa, vt nouerit Pe-
trus (etiam si Papa sit) se fratrem habere, fratrem inquam, non
adeo seruum: vnicus est enim omnibus Pater Deus, qui omne *Malac. 1.*
pecus Petri pretioso Filij sui sanguine tinxit.

Quòd verò dixit: Vidit Petrum & Andræam, mittentes
rete in mari: non vacat mysterio. Primum: laborantes Domi-
nus respicit, quid enim (inquit) statis hîc tota die ociosi, non *Matth. 20.*
facile Deus ocium hominum deuorat. Secundò: Non despicit
Deus laborantes in sordido munere: non despicit piscatores,
imò nescio quid sit, primum quod respexit Dominus, fuit mu-
nus planè vile & sordens, scilicet piscatio. Tertiò: Non dicit,
extrahentes rete, aut concludentes pisces: aut vendentes quod
expiscauerant, nihil tale: quia Prædicatoris munus, non est ex-
trahere homines è mala sua conuersatione, nec est, multos ad
fidem ex infidelitate reuocare: nec est pro piscatura præbendas
percipere. Sed est, studio & oratione, & recta conuersatione,
verba, velut rete in populū conijcere. Deus dat incrementum, *1. Cor. 1.*
& sicut non desperat piscator, non prendens quod optat: ita
nec desperet prædicator. Quartò: Non dicit, vidit Petrū mitten-
tem rete: sed Petrum & Andræam: vt intelligat Papa, quòd non
solus ipse rete prædicationis mittere potest in mare: sed eget suo-
rum subditorum subsidio, imò nec decreta Ecclesiastica solu-
sine fratrum consilio condere debet, nisi præsumptuosus ille
velit: ne ergo dicat oculis, manibus aut pedibus: non estis *1. Cor. 12.*
mihi necessarii, sine manibus enim & pedibus quid essent
oculi?

Porro vbi ait, (Mittentes rete: erant enim piscatores.) id primum
aduerte:

aduerte: nullum aliud fuisse Petro munus, quàm piscatoris, aliò-
 qui non dixisset. Erant piscatores: sed dixisset: Erant scenofa-
 ctōres, vel telonarij, vt intelligas nullum aliud munus, institut-
 um, aut desiderium præcipue debere tangere Prælatum, nisi
 prædicandi, spiritus inquit Domini super me, quorsum? Num ad
Isaie 61. bella gerenda? Num ad cognatos ditandos? minimè. Sed Euan-
 gelizare pauperibus misit me: & Paulus non fert, aliam sibi
 functionem adscribi, quàm prædicandi: non enim inquit, misit
1. Corint. 1. me Deus baptizare, sed prædicare.

Secundò aduerte, quòd cum piscatores gens sit planè vi-
 lis, planè rudis & ignorantissima: miraculum est cur hanc sibi
 gentem delegerit Dominus: gentem, quæ velut terra indigna,
 ad mare exul aufugit? Cur ergo hos delegit Dominus ad sum-
 mum Pontificatum, ad suum consortium, ad munus prædica-
 torium, & ad summas cæli sedes? Huius generalis ratio est: Ne
2. Corint. 1. gloriatur omnis caro coram illo, vt non gloriatur sapiens in sa-
Jerem. 9. pientia sua, neque diues in diuitijs suis, neque fortis in fortitudi-
 ne sua. Quia Deus ea quæ non sunt elegit, vt ea quæ sunt con-
1. Corint. 8. fundat: vult itaque Deus cor humile: ac sapientia, & diuitiæ &
 genus inflant.

Porro specialis in Apostolis ratio fuit, quæ habetur *1. Cor.*
4. non in sermone est regnum Dei, sed in virtute: & *1. Corint. 2.*
 Non veni ad vos in sublimitate sermonis, aut in sapientia ver-
 bi, & rursus: sermo meus & prædicatio mea, non in persuasi-
 bilibus humanæ sapientiæ verbis; sed in doctrina spiritus. Deus
 igitur in mundum veniens, nouam rempublicam instruxit: cuius
 opes & apparamenta, noluit è mundo veteri emendicare, sed
 quæ è cælo venirent: quodque id constaret hominibus. Ideo
 elegit homines, adeo rudes: vt etiam si vellent, non possent ali-
 quid humanarum opum, rei admiscere diuinæ: vt videlicet fide-
 les qui crederent, Deum esse intelligerent, qui in illis hominibus
 operaretur. Et ideo vnum ex miraculis vitæ Christianæ fuit:
 quod pauculi homines, viles, rudes, & nihili, colla mundi pres-
 serunt, iugumque toti mundo imposuerunt: Neque verò Apostoli
 vocarunt homines ad res faciles & blandas, sed ad difficilli-
Iudicium 7. mas, vt pertè virtus diuina parèret. Ideo igitur turbæ va-
1. Corint. 4. cuæ, lagenæ testæ: homines qui non nupserant rebus huma-
 nis, hæc eligunt: ad prælia Dei. Sed habemus, inquit Paulus, the-
 saurum

faurum in vasis fictilibus: vt virtus sit non ex hominibus, sed ex Deo. Ait ergo illis Dominus:

Venite post me, Non dixit, Manete ibi: aut, Abeat quiuis quod voluerit. Sed venite post me. Si prædicatores esse vos volo, venite post me, in meam imitationem & sequelam. Alioqui, quare tu enarras iustitias meas, per os tuum: cum oderis disciplinam, & abieceris sermones meos retrorsum! Quid verò mirum, si piscatur alios, qui intimè sequitur Christum, & familiarissimè cum eo conuersatur? Si mulier fluxum sanguinis patiens, solo Christi tactu sanatur, annò magis sanus erit, & sanare alios poterit, qui nihil aliud versat atque reuersat, præter mundi salutem, qui tangit picem, inquinabitur, qui ergo tangit salutem, sanabitur. Venite ergo post me, & faciam vos piscatores hominum. Sanè piscatores nihil ferè habent suum: nisi rete: & vtinam, Prædicatores nihil vellent habere suum, nisi Verbum diuinum quod esset eorum meditatio, die ac nocte. Pudet enim me, quòd Dauid rex, & coniugatus, tota die versaret legem Dei: & prædicatores vix diei horam in hac re consumant.

Psal. 49.

Matth. 9.

Eccl. 13.

Psal. 1.

Psal. 118.

Secundò: Piscatores super exesum lapidem totum diem expectant, vt cadat piscis. Prædicator igitur patienter ferat, si nò in rete Domini pisces inciderint.

Tertiò: ferè fit, vt in rete plurima piscium turba cadat nonnunquã. At in his, paucos inuenies grauiiores, q̃ plures sunt, minutuli, sunt: ita prædicator nouerit: paucos ex barbatis in suũ rete casuros: plebs est quæ Verbũ Dei, vt plurimũ recipit, quia nò multi sapiètes neq; multi nobiles, &c. Et Pharisei dixerunt: Num aliquis ex principibus credidit in eum sed plebs hæc maledicta est.

1. Cor. 1.

Ioan. 7.

Quartò: Machumet & Machumetani, non piscantur, aut extra mare extrahunt, sed potius in mare ingurgitant. Imò nec Mosaica institutio extra mare mundi educebat suos cultores, sola vita Christiana, vt quæ cælestis est & spiritalis piscatores habet, vt mox aperiam.

Quintò: Maximè est adorandus Deus, qui piscandi officium instituit. Quid putas esse piscatorem? Certè alium esse Christum: hoc enim est quod ille dicit: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: me misit cum potestate diuina, vt mortuos & sepultos excitare ad vitam: ego mitto vos cũ eadẽ potestate, vt sepultos in aquis, educatis ad vitam. Quid putas esse piscatorẽ? Homo

Ioan. 20.

est, qui homines reddit Deos: qui homines è lacunis & cister-
nis veteribus, profert in aërem cælestem.

Vbi sextò nota, eam fore debere distantiam hominum & Prælatorum: quæ est piscium & piscatorum. Arbitror nunquam iactum futurum incassum, cum ita Prædicator homines, vt pesca-
tor pisces excefferit.

Septimò: Sed oboritur tibi dubitatio, non rectè Dominum comparasse Prælatos piscatoribus: nam Prælatus hominem què conuertit, è morte trahit ad vitam, & è sepulchro in auras vitales: at piscator, piscem è vita perducit ad mortem: non est ergo plena similitudo. Sed attende obsecro: Pisces, & cuncta animalia, non ed condita sunt, vt sibi viuerent: imò equus factus est, vt hominem ferat: bos, vt hominis terram proscindat: perdidit, vt hominis appetentiam demulceat. Tuncque quodlibet animal felicitatem suam nactum est, cum etiam morte sua, suo hero, scilicet homini seruit. Piscis ergo, multò est felicius, si mādudetur ab homine, licet breuius suam vitam finiat, quàm si aliquanto diutius mortem in aqua differat. Vt igitur felicitas piscis est, in hominem transformari, morteque sua, vita hominis, (in quem conuersus est) frui: ita felicitas hominum est, non sibi in mundo viuere: sed Christo, qui pro eis mortuus est: felices ergo sunt, quando ab aquis maris extracti, licet moriantur vitæ sensuali, transformati in Christum, vita gaudent diuina. Non igitur conquerantur animalia, quæ iubentur à Petro occidi, & manducari: melius enim viuunt in Christo, & Petro, licet mortua, quàm viuerent in se, quantumuis viuua. Sed progrediamur:

2. Cor. 5.

Act. 10.

At illi continuo relictis retibus sequuti sunt eum. Si relictis retibus sequuntur, ergo relictis eis instrumentis, quibus vita paratur: igitur reliquerunt genus illud vitæ. Et cum aliud ignorarent, igitur reliquerunt seipsos: non enim erat Petro in procinctu aliud rete. Iam expende quantum sit, vitæ genus (quod tibi ex antiquo parasti,) ad vocem vnā relinquere. Secundò: Sed mirabile est, quod continuo reliquerint, nullo alio expectato. Ita planè: ideo enim serui Dei sunt, sicut Angeli qui ciuissimi sunt. Ideo spiritus sanctus venit ad modum ventri, & ad modum ignis, & in figura linguæ: quibus rebus nihil est mobilius, velocius & facilius: vbi igitur spiritus sanctus venit, facile mouet: continuo

Heb. 1.
Act. 2.

continuo facit relinquere cuncta. Eleganter dicit David in Christi persona: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Ac si dicat: Ipso puncto quo audiunt, obediunt, & quidem non fuit Dominus huius rei immemor: dixit enim omnis qui audiuit à Patre meo, & didicit, venit ad me, simul inquit ac discit venit ad me. Cuius exemplum Magdalena dedit, quæ licet lachrymis, & dolore perfusa: cum tamen audiuit se à Christo vocari, statim venit ad locum, ubi Christus erat. Det Christus, ut vocati, eum cunctis relictis sequamur. Unde collige, duplices esse Dei vocationes, priores efficaces: quibus vocati nunquam resistunt, imò cadunt: velut sagittis acutis percussi: non vbilibet, sed intus in corde. Posteriores sunt communes: quibus quotidie resistimus. De quibus dicitur: Vocati & renuistis, &c.

Psal. 17.

Ioan. 6.

Ioan. 11.

Psal. 4.

Prouer. 1.

Quod verò dicit: Relictis retibus, prædicatores admonet, uti velint suum dignè officium ministrare, cuncta retia, cuncta negotia, quibus res seculares solent comparari, relinquunt, abijciant & fugiant: horum enim tendit illud, quod Dominus iussit: ut irent sine baculo, pera & calceamento, & ideo labia prædicatoris calculo igneo mundantur, & in igneis linguis Spiritus sanctus datur: ut nihil terrenum, humano cordi hæreat, quod eo igne non depuretur: nam scriptum est, eloquia Domini igne examinata: argentum igne purgatum septies.

Matt. 10.

Isa. 6.

Act. 2.

Psal. 11.

Et procedens inde vidit alios duos fratres. Sanè Respublica naturalis hominum, fundata est super Adam, & Eua: adeo sibi beneuolentibus, ut propter eam amicitiam dictum sit, Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem. Porro Respublica Mosaiica fundata est, super Aaron & Mose, fratribus, sibi amore coniunctissimis. At Christiana Respublica maiore amore copulatur, scilicet super duplici fraternitate, id est, super summa charitate: duplex enim Hebræis est grande nimis. Ut ibi: fiat in me spiritus tuus duplex, & ibi: suscepit duplicia de manu Domini. Sed nota, quod in Simone significatur fides: in Andrea robur: in Ioanne gratia: in Iacobo pugna.

Gen. 2.

Exod. 47.

4. Reg. 2.

Isa. 40.

Sed quid est, quod de Petro dicitur: Mittebat rete. De Ioanne, & Iacobo: Resiciebant retia sua. Arbitror, autoritatè prædicandi, & doctrinam sanam docendi, in Petro residere: cuius quia fides non deficiet, ideo non habet quod reficiat. Sed habet

Luc. 12.

quod mittat. Porro quia in alijs, fides rumpi potest: in alijs, morum doctrina, piscium magnorum impetu, nonnunquam laceratur: ideo Ioannes & Iacobus (qui vicem minorum Prælatorum gerunt,) reficere dicuntur retia.

Iam quis non doleat, futurum hinc significari, vt retia Prælatorum rumpantur. At nos videmus retia rupta: sed non videmus eos qui retia rupta reficiant. Nec, credo, vacat mysterio, quod de Petro dicitur: Mittebat rete: de Ioanẽ verò, & Iacobo, quod reficiebant retia. Petrus singulare rete habet: at Ioannes, & Iacobus retia in plurali, videlicet, quia in Petro, id est, in Papa vnica fides est, non dirumpitur: at in alijs Prælati diuersæ, imò & falsæ fides fuerunt olim: sed si sanæ esse debent, in Petri fidem debent reduci.

1. Timo. 3.

Nota item, quòd Ioannes & Iacobus relinquunt retia & patriam. Petrus patrem non relinquit. Cuius prior causa est, quia non est æquum Petrum, id est, Papam, tam esse iuuenem vt patrem habeat: imò decet, tam esse profectum ætate, vt domui suæ præesse cognouerit: vt Ecclesiæ Dei dignè præsidere possit. Ad summam præsidentiam summa necessaria est prudentia, quæ non nisi in iam sene esse solet.

Secunda causa videri hæc posset, vt magis reliquisse videatur Petrus quàm Ioannes. Si enim reliquit retia, reliquit sanè apud patrem: sed Petrus omnino rete reliquit.

Ioan. 19

Matth. 19.

Quòd si Ioanni Lector deuotus es, nec pateris plus Petrum Ioanne reliquisse: certè dicendum, quòd si Petrus nauiculam reliquit: nauis loco, data est ei gubernanda Ecclesia. Si verò Ioannes patrem reliquit, patris loco, data est ei Virgo beatissima, quæ ei esset mater, quam ipse curaret vt filius. Centuplum igitur acceperunt & vitam æternam.

2. Tim. 3.

Et circumibat Iesus totam Galilæam. Circumibat etiam oppidula, & vicos, quia profectò, in locis his exiguis, maior est necessitas doctrinæ & eruditionis, quàm in grandioribus locis: vbi homines conciones eructant, quas audiunt, nec est eis finis audiendi, sicut nec initium operandi: semper audientes, & ad scientiam veritatis, nunquam peruenientes.

Iosue 6.

Secundò ostendit, quàm circumeat Dominus peccatores. Profectò sicut Israël circuiuit Hierico, vt corruerent muri eius, ita circuit Dominus animam peccatricem, vt corruat eius duritia.

tia. Dauid votum vouit, non se daturum sibi requiem, donec inueniat locum Domino: ita vouit Christus in corde suo: non sibi se daturum quietem, donec inueniret Deo quietem. Quid? Si diabolus circuiuit terram, & perambulauit eam: vt inueniret, cui noceret: si rursus, circuit quærens quem deuoret: quid mirum si pius Deus longanimis, & multus ad ignoscendum, quærat, & circumeat: quærens quem saluet? Euertit ergo totam domum, vt drachmā perditā inueniat: est Ioseph, qui per agros ambulat, fratres suos quærens. Est mater, quæ iuxta languentem filiam, non cessat lectū circuire, vt capiti, corpori, & pedibus opē ferat. Denique bonus Dominus, qui sæpè forum circuit, mane ad tertiā, sextā, & reliquas horas: vt ex ociosis, laborātes reddat. Quā ergo parū sibi indulget rex, & legifer noster. Quæ igitur te vicit clementia, vt adeo diligeres me, vt dares te ipsum pro me?

Porro circundans Galilæam, docebat, & prædicabat, vt impleretur verbum promissum: Oculi inquit tui videbunt doctorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis & dicentis, hæc est via, &c. Sed quis ynquā credidisset, quodd Deus inter homines videretur, & homines doceret. Angelos inferiores docent, qui sunt superiores: cur non etiā Angeli infimi docuerūt homines? An non erat id consonū naturæ Angelicæ: consonum etiā dignitati humana? Cur Deus ipse venit, & docuit nos? Nec verò sic obediūmus eius præceptis, quid futurum credis, si ipse nō docuisset? O Dei benignitatem? O hominum peruicaciam?

Iam verò id distat inter docere, & prædicare. Prædicatoris est, inflammare animos adiutorum, etiam si non eos vehementer erudiat, doctoris verò est illuminare audientes, etiam si eos nō vehementer inflammet. Vterque planè illuminat, & mouet. Sed prædicatoris est, mouere affectū: doctoris est illustrare intellectum. Vtrumq; Christus egregiè præstabat, vt qui sciebat.

At quod dicit: Prædicans Euangelium regni, notat nunquam eatenus Euangelium regni prædicatum: notum erat sanè quibusdā Iudæis regnum cælorum. Nam Dauid dixit: Non relinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuū videre corruptionem: Noras mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Delectationes in dextera tua in finem: & Tobias inquit: Eleemosyna liberat ab omni peccato, & nō patitur animam ire in tenebras: & nescio an idem nouerit Balaam cum dixit,

Psal. 131.

Iob. 1.

1. Petr. 5.

Isa. 55.

Luc. 15.

Genes. 27.

Psal. 1.

Matt. 20

Isa. 30.

Baruch 3.

Psal. 15.

Tob. 4.

Num. 23. dixit, moriatur anima mea morte iustorum. Notum igitur erat regnum cæli, sed nunquam prædicatum. Dices: an non Ioannes prædicauerat regnum cæli? Ita quidem, verba illa dixit, appropinquauit regnum Dei. Sed cum Euangelica prædicatio non solum doceat gratiam, sed etiam præstet, planè vsque ad Christum non prædicabatur Euangelium: quia ex lege non præstatur gratia. Lex enim per Moysen data est: sed gratia, & veritas per Christum facta est. Porro prædicatio Euangelica hæc est: Psal. 80. Age pœnitentiam, accipe cælum, ac si dicat: Aperi os tuum, & implebo illud. Qua re tandem implebis Domine? Appropinquauit cælum, aperi os tuum, vide si cælos deglutire poteris.

Et sanans omnem languorem & infirmitatem in populo. Mihi non est dubium, quin Dominus in principio, quorum sanabat corpora, sanabat & animas: iam quantum gaudium esset in ciuitate, cum se homines sanos conspicerent intus, & extrà? feruebat tunc regio illa languoribus corporis: ita enim ordinauerat Sapientia Dei, vt tempore, quo summus Medicus veniebat, multiplicatissimi essent languores, vt multiplicatissima fieret sanitas. Psal. 103. 14. 9. Languiebant omnes, sanabantur omnes, gaudebant omnes: & ipse Dominus lætabatur in factura sua. Sed heu, multiplicasti gentem, at non magnificasti lætitiā. Breui futurum est, vt reuelabantur qui curati sunt.

Secundò nota: Quòd dicit textus, Sanans omnem languorem in populo, at populus solet accipi pro plebecula, pro hominibus popularibus: nam Senatus distinguitur à populo. Igitur sanabat Dominus frequentius languores hominum pauperum, eosque sæpius conuertebat: vt impleretur dictum Psalmi: Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris, & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo. Psal. 71.

Tertiò nota: Quòd si sanat omnem languorem, sanabit etiam eum quem natura sanare nequibat: igitur superior est quàm tota natura: igitur Deus est. Si enim Deus non est: quomodo potest magis quàm tota natura?

Sed non libet silere, cur dicat textus: Docens in synagogis, sanans in populo: cum autem dicit, Prædicans Euangelium regni, non dicit, vbi prædicabat. Respondeo, sine dubio, doctrina

Strina Christiana docenda est (si fieri potest) in synagoga, id est, in loco, quo venit populus ad orandū. Vt n. in locis consecratis Deus specialiter audit orantes: ita & specialiter promouet doctores. Porro Christus non dicitur, vbi Euangelium regni prædicabatur: quomodo enim diceretur, siquidem ipse volebat, suū Euangelium prædicari omni creaturæ: non ergo alicui loco adstringitur, quod cuius prædicari iubetur. Sanè omnis creatura reuelationem filiorum Dei parturit, ingemiscit & expectat. At Euangelium dicit: breui eam futuram, futurumque vt vniuersa creatura liberetur à seruitute corruptionis, afferaturque in libertatem filiorum. Demum quoddam languores sanantur in populo, consonat ei quoddam Paulus dicit, signa data esse infidelibus: ideo non in loco sunt fidelium, id est in Synagogis, sed in loco publico fidelibus & infidelibus, id est, in platæis, & populi frequentia.

Marci ult.

Roma. 8

Ibidem.

1. Cor. 14

Et abiit opinio eius in totam Syriam. Quid mirum, si in Syriam eius fama abierit, cum in omnem terram exierit sonus eorum? Mirabile non est, si magistri fama in particulam terræ processerit: cum in omnem terram, discipulorum fama prodierit. Abiit ergo fama Domini, in multo plures regiones: At non delectatur Christus gloria vana, sed ea sola illi gloria placet, vnde aliquid commodi hominibus dimanat. Quia igitur ex tota Syria veniebant, qui Christum audirent, & ab eo sanarentur, ideo illum hæc fama delectauit. Item fama Christi non venientibus ad eum: iudicium fuit, & condemnatio. At noluit Dominus ea fama lætari, in suæ prædicationis initijs, quæ condemnationis causa fuerit. Saluare enim veniebat non condemnare.

Ioannis 9.

Et obtulerunt ei omnes malè habentes. Deus bone, quid id tandem? Cum reges de nouo intrant ciuitates, offertur eis aurum, argentum, gemmæ, odoramenta, & quicquid pretiosum est. Porro omne sordidum, foetens, & horrens, fugatur in regis ingressu. Quid igitur nouo nostro regi, sordidi, foetentes & horridi homines offeruntur? Egregiam sanè oblationem, suo regi homines offerunt, pus & saniem: maciem & pallorem, & demum languores, qui sunt mortis imago. Sed quid aliud offerre homines possumus? Quid enim aliud nos habemus? Mater nostra putredo est: Soror nostra vermes: at profectò parum erat Christo, solos morbos offerre corporales, non hi illi adeo foetent vehementer.

Iob 17.

Ioan. 11. heuenter. At si simul cum languoribus corporis lāguores etiam animæ offerūtur, hi sunt qui Christo vehementissimè displicent. Verum hæ sunt hominū opes, hi sunt eorum thesauri. Id Christo humana mortalitas offert. Imo, & id sibi cupit Christus offerri, vbi scilicet potentiam, sapientiam suam & bonitatem ostēdat. Certum enim est cupere medicum, si doctus est, conclamatum sibi ægrotum offerri: vbi artis suæ arcana profundere possit. Vide verò quàm cupiat hæc sibi offerri: quando ea ipse requirit, & cum inuenerit, in hæc exultationis verba prorumpit: *Luc. 15.* congratulamini mihi: quia ouem quam perdideram, inueni. Itaque gaudet Christus huiusmodi oblatione, vt in ea locum Domino *Psal. 131* faciat, & tabernaculum Deo Iacob. Gaudet rursus, vt tam diuine spolio diabolus spoliet. *Luc. 11.* Gaudet demum, vt hominis tam extremæ miseriæ succurrat: nā ita miseriæ occurrens humanæ, totum mundum reparat, quem hominis culpa labefactauerat.

Sed quid Domine has oblationes suscipis, cur infirmos hos, saniosos, & leprosos recipis? caue ne eorum tibi contagiosa hæreat infirmitas. An tantus te vicit amor: vt nec lepram hominum, quos diligis infirmorum, refugias? Sanè leprosus propter nos factus est. Nos enim inquit, reputauimus eū leprosum, &c. *Isa. 38.* Lepra inquam nostra illi hæsit: pœnæ verò, non culpæ.

Nota, quòd dicit: Obrulerunt ei omnes malè habentes. Omnes inquit: nullum genus morbi exceptum est, quod Christo oblatum non sit. Quid ergo territaris, cū peccata tua multa trepidus spectas? Oblata sunt Christo peccata, & languores tui, curauit ille morbos tuos. Tu crede & pœnitentiā age, frueque opibus quas tibi Christus parauit.

Nec te prætereat, quòd cum Christus esset pauper: & ex alia parte, omnem languorem sanaret: facile sibi fuisset ditari, si sicut reliqui homines, cupidus fuisset. At si non concupiscebat, maior est homine, aliquid in eo Diuinitatis relucet.

Interim animaduerto, quam redderet homines attonitos, tam nouum genus medendi: tam facile, tam imperiosè, nihil enim aliud dicebat: quàm, mundus esto: respice, & similia. Quis non suspicaretur Deum illum esse: Certè præstat quod promiserat. Promiserat facturum mirabilia aded noua, vt veterum obliuisceretur en præstat. Iam si in porticibus piscinæ iacebat multitudo tanta infirmorum, annuam angeli monitionem

expectans quanta vis languentium sequebatur Christum, tam facile sanantera? Sequebatur etiam eum multitudo populi audiens eum: qui verba vitæ habebat: qui loquebatur in potestate, de quo dictum est, nunquam fuit locutus est homo: in cuius labijs diffusa erat gratia: qui quæ habebat linguam eruditam.

Ioan. 6.

Matth. 7.

Psalm. 44.

Isa. 50.

Et vt paulo antè dicebam, prouidentia Domini ita factum est, vt quia tunc vehementissimè abundabat delictum: ita & abundarent languores, qui propter delictum in mūdum introierunt. At radiante vera sanctitate, in qua dolus non fuit: venienteque agno, qui erat ablaturus peccata mundi: vt delebat omnia peccata: ita & auferebat omnes infirmitates. Demū quod dicit: Sanabat omnes infirmos, varijs languoribus, & tormentis: comprehensos, notauit textus eos morbos, qui natura immedicabiles sunt. Nam qui vnico morbo vexatur, videtur natura, in eo bello habere posse victoriam. At cum naturæ conflictandum est: cum varijs morbis: ibi & naturæ vires, & medicorum artem, parum posse prodesse, manifestum est. Iam vbi naturæ robur adhuc valet, spes est salutis: sed cum tormina, & dolores naturam tenēt comprehensam: tunc salus desperatur. Id notauit Matthæus cū dixit: Tormentis comprehensos, id est, doloribus victos, & in quibus natura dolori succubuit. Iam lunatici, paralitici, dæmoniacy à remedio fugerunt. Hæc ergo mala tam incurabilia, curabat Dominus, vt intelligas, si curat quæ curari nequeunt, curabit, & quæ curam patiuntur. Et licet non nihil me pudeat explicare, qui sint hi, quos sanauit Dominus: dicam tamen lectori, facultas erit nostra reiiciendi, si non placuerint: & meliora venandi, quæ placeant.

Rom. 5.

Isa. 53.

Ioan. 1.

Prior, quæ mihi occurrit explicatio, hæc est: Varijs languoribus comprehensi sunt, quos diuersa, eaquæ contraria vicia subegerunt: videas hominem ad diuina deiectum: acrem ad humana. Prodigum ad edendum, & ludendum: tenacem ad miserendum, & tribuendum. Patientissimum ad labores, quibus humana comparantur: impatientissimum ad labores, quibus animo commodatur. Annon hic tibi videtur varijs morbis languere? inuenias horum plerosque in magnatibus. Cum igitur horum sanitas ferè sit prodigiosa, meritò de ea specialis fit mentio.

Secundò, tormentis comprehensi, sunt illi qui à doloribus animi opprimuntur: qui quæ, in doloribus, ferè sunt submer-

fi, & imbibiti. Tales sunt multi scrupulosi, quos scrupulorum afflictio, velut tenet attonitos, & sine iudicio, sunt & multi, quos iactura temporalium & etiam spiritualium rerum, ita torquet: vt nemo tantum torqueatur à doloribus corporis. Cum verò Christus his hilaritatem, cælumque præstat serenum, res est admiranda.

Tertiò dæmoniacy sunt, quos furie tentationum exagitant: & velut cogunt, vt malè faciant. Monachus ille exemplo sit, qui cum ià antiquus esset, & veteranus miles: at ab ignibus carnalium tentationum inflammatus, non se continebat: nec continuisset, nisi Macarius ille sanctus, adiutricem manum porrexisset. An non tibi res magnificentissima videtur: pacem, & refrigerationem assequi in tam vehementibus flammis?

Quartò, lunatici sunt, qui fortuna mediocri, sapiunt, ac sani sunt: at cum fortuna prosperior est, (velut luna auctiore) desipiunt, ac stultescunt. Facile siquidem est in mediocritate hominem esse probum: quàm verò difficile est, in abundantia seruire probitatem? & ideo prope miraculum est, quum homo post aurum non abiit, nec confidit in pecuniæ thesauris. Sed quis est hic, & laudabimus eum?

Quintò, paralytici sunt, qui ex animi deiectione, & tristitia ad nihil probè agendo, vires & nervos habent. Exemplo sit Aaron, qui exultis suis duobus filiis, Nadab & Abiù, despondit animum, & interrogatus à Mose, cur Domino non sacrificasset? respondit: Quomodo poteram Deo sacrificium offerre, cum essem mente lugubri? & quidem Diuina manus demonstratur, cum adeo torpens animus erigitur: & (velut Iacob audito quòd viueret Ioseph) è graui somno euigilat. Hæc igitur quinque languorum genera recensentur, vt in quibus natura parum aut nihil potest. Aut certè eum vigorem, & sanitatem præstare nequit: quem Deus præstare nequit: quem Deus præstare ita, languentibus solet.

Quòd si ad peccata capitalia lubeat hos languores reducere: age tentemus viam. Primum Auari sunt, qui varijs morbis vexantur: dictum siquidem est, cupiditas est radix omnium malorum. Ergo erit fons multorum languorum. Iracundi, & hi qui odij ardent: hi sunt à tormentis comprehensi, imò furij, & rabia videntur agitari, ac velut ex dolore perdidisse iudicium. Dæmoniacy

moniaci, apertè sunt superbiæ, est enim dæmō rex super omnes filios superbiæ. Sicut enim Christiani sunt humiles, dictum n. est, discite à me: quia mitis sū & humilis: ita & dæmoniaci sunt, qui superbi sunt. Primus n. ager, vbi nata, & nutrita superbia est, fuit dæmon. Lunatici sunt inuidi, qui de aliena prosperitate tristantur: sicut & lunatici, luna magis lucēte, desipiūt: facile enim est inuido, sibi æquales tolerare, at si luna crescit, rabidi fiunt, & aulci. Qui languor non modo peccatores maculat: sed etiā iustos, cū scilicet zelantur, pacē peccatorū videntes: qui æmulantur in malignantibus, & zelantur facientes iniquitatem. Demum paralytici sunt libidinosi: quibus gula, & acedia subseruit. Nullus enim est tā neruosus animus: quē si libido arripiat, non relaxet. Sit exemplo Dauid Salomon & Samson. Quis credidisset Dauidis sanctimoniam, Salomonis sapientiam, Samsonis robur laxanda? certè nemo, nisi libidinis vires expertus.

Habes igitur Lector, quinque genera languorum: quæ Christus specialiter sanauit. Fortasse, hæc sunt quinque iuga boū, quæ qui emit, excusatur à conuiuio regis, sunt & fortasse porticus illi piscinæ: vbi tanta languentium iacebat multitudo. Sunt etiam forsan quinque viri Samaritanæ.

CAPVT V.

Videns Iesus turbas ascendit.



Ntequam textum aggrediar, liber explicitare, quid in hac concione, tam excelsa, tam sacra, tamque erudita Dominus intendat. In primo igitur capite, docet nouem modos: quibus miseri homines in misera vita miseriam fugiant, & beati efficiantur. Præcipit etiam quinque præcepta, cuius Christiano seruanda: si infernū euadere cupit. In secūdo capite huius concionis, vigilantissimè auocat animū nostrū, ab omni re tēporali, idq; maximè, ab appetitu vanæ gloriæ, & à sollicitudine victus, & vestitus. In tercio alia quinque præcepta vitæ Christianæ, Christianis statuit.

Porro sapientissimè Dominus cœpit concionem suam ab ijs, quibus homines beati esse possint, si velint. Etenim (iuxta Augusti. 10. Confess. cap. 10. & de Libero Arbit. lib. 1. cap. 14. & 19. de Ciuit. cap. 1. & sequentibus.) nemo est, quamuis barbarissi-

Gen. 3. mus, qui non beatus esse cupiat. Ipsæ enim sæculi ærumnæ, cogunt sælicitatem exoptare. Imo & animus suapte natura cupit esse sælix. Si enim sælix Adam sælicitatem appetijt, cum esset in loco sælici, quid nos miseri, & mise riarum abyssi?

Cum ergo beatitudinem cupiant naturaliter omnes, grâdis altercatio Philosophis oborta est: quæ tandem esset hæc beatitudo, quam ita cuncti desiderant? Processit in immensum altercatio, adeo ut ducentæ octoginta octo super hac tam necessaria quæstione, Philosophorum sententiæ iuuenirétur. Author est Marcus Varro, qui eas opiniones collegit: teste August. lib. 19. de Ciuit. c. 1. Differuit de eare Plato in Philebo, & Arist. lib. 10. Ethico, & Cicero. lib. de Finibus bonorum. Legat qui volet, Diogenem Laertium, & inueniet infinitam, super hac controuerfia, opinionum farraginem. Quod si Philosophi certassent de lana caprina, ferendæ essent tot eorum vanæ sententiæ. Sed quis ferat super re adeo grandi, id est, totius generis humani sælicitate, tam infinitam hominum controuersiam? Planè digito monstrarunt, huius rei veritatem non ab hominibus posse comparari, sed ab ipso hominum autore.

Miseratus ergo Christus hominum author, tot hominum errores: in præsentī capite, vias docet, quibus verè beati homines efficiantur. Non est quod suspicionem falsitatis. Christi doctrinæ inurere possis. Deus est, errare nescit. Suam verò Deitatem ante hanc concionem miraculis editis demonstrauit: & Baptistæ, aliorumque Prophetarum testimonijs comprobauit.

Existima igitur, te videre totum genus hominū ante Christi conspectum; Christumque in monte, quasi è suggestu clamātem? O mortales si hactenus anxie, dubie, & falsè rationem quæsitis, qua beati redderemini: en nouem vobis ostendo vias, quibus beati sitis. Utinam quàm anxie optatis beatitudinem, tã anxie amplectamini vias, & rationem: qua beati efficiamini. Iam ad textum:

Videns Iesus turbas. Erat Christus tam grauib. & compositis oculis, adeoque modeste solebat oculos attollere, ut mira res visa sit, quod nunc oculos suos extēderit ad turbas prospiciēdas. Cumque eas luminibus suis lustrasset, arbitror non illas solas quas præsentēs habebat, conspexisse: sed omnes quib. quot erāt futuræ. Iam quis non videat, quàm intima traxerit suspiria: videns

dens infinitos homines condemnandos eò quòd hanc doctrinam, quam nunc erat adducturus, non complecterentur? Rursum, cùm dictum sit: Oculi Domini super iustos, quantæ fuit dignationis quòd turbas viderit, vbi multi erāt iniusti? Verè enim videns turbas misericordibus oculis eas conspexit. Sed quod me suspensum tenet, id est, Domine quis te cogit videre turbas, & super egenis & pauperibus intelligere? Sat tibi est, quòd videas te: videns enim te, vides omnia bona, quia sūt in te. Videns verò turbas, quid non malorū vides? Auerte ergo oculos tuos, ne videas vanitatem, ne videas iniquitates, & contradictionē in populo. Maxime quia si turbas vides, misereberis turbis & miseris turbarū apprehendent te. Fuge ergo dilecte noster, ne tenebrę apprehendant te. At idcirco videt turbas, vt eorū misereatur.

Psal. 33.

Psal. 40.

Psal. 118

Psal. 54

Ioan. 7.

Non verò libet præterire, quòd si Christus ex loco edito videt turbas, videri etiam poterat à turbis, ideo enim animaduersè dictum est: ascendit in montem, vbi scilicet ab omnibus videri posset. Vbi iam aduertis discrimen inter Christum, & Moysen, ascendit in montem: legem laturus vterque: sed Moysen tenebrę ab oculis turbarum eripiunt, caligine enim reclusus, legem accepit Moyses: & velamine reclusus, ne in faciem eius Iudæi intenderent, legem tulit. Quo significatū est, legem illam figuris, & caligine reclusam fuisse, rursum, quia legē ferente Mose velato, Deus ferebat etiam ipse velatus: significabatur, quòd lex ad visionē legislatoris asferre nequibat. At cum Christus reuelata facie & videt, & videtur: ostendit & legem suam nudā, planamq; esse: & ad Dei visionem suos obseruatores posse perducere.

Exod. 19.

2. Cor. 3.

Heb. 10

Ascendit in montem. Signo ostendit, quòd rē per totam vitam tractauerat. Certè carnem accepit propter turbas: quas vt doceret: summam perfectionem per totam vitam meditatus est. Totā enim vita Christi talis fuit: vt etiam si imperfectus fuisset, ad verticem perfectionis eum perduxisset. Vt igitur ostenderet sibi nihil deesse perfectionis, in montem conscendit.

Arbitror ego, cùm Christus ascendit in montem, memor rem fuisse: quòd erat sibi hac via ascendendum in crucem. Sua enim doctrina, in cuius corroborationē miracula edebat, crucem sibi conciliauit. Videbat igitur, quam additi deberent esse homines, ei doctrinæ, pro qua effundendus sanguis erat.

Arbitror etiam grauato admodum Dominum in hunc montem

montem ascendisse: Significabat enim ascendens in montem, quodd in dignitatem prædicatoriam, & Magistralem ascenderet. Est verò animo humili grauis admodum omnis in locum honoratum ascensus. Sed si humilitas honorem refugit: obedientia, & amor Patris sui, in montem ascendere iubendi dictum enim est in capite libri, scriptum est de me: Vt faciam voluntatem tuam. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei, vt annuntiem iustitiam tuam in ecclesia magna.

Iam Christus est in monte, in loco omnibus conspicuo: accedat ergo qui eum, aut legem eius arguat de peccato. Quodd si meritò nemo eum arguere potest, quam excusationem asferre poterunt homines, si legem eius, aut non recipiant, aut receptam viderent? ascendit igitur in montem, ostendens probatissimam se legem adferre: in qua omnium hominum oculi, nenum inuenire non possint: & quàm si refugerint, excusari nequeant: cum tam claram lucem lippientes oculi sustinere nequiverint.

Porro quia nulla est tam aperta veritas, nullaque tam probata iustitia, cui hominum malitia non audeat contradicere: tutor intellige, ex quo Christus in montem ascendit, verificatam Simeonis prophetiam, scilicet, quodd Christus positus sit in signum, cui contradicetur. Ponitur signum in loco excelsio, in Christus in monte, vbi contradictiones impiorum sustineat. Intelligebat igitur Dominus ex quo in montem ascendit, habiturum se doctrinæ suæ impugnatores, calumniatores, deprauatores: non solum ex infidelibus, sed ex fidelibus ipsis. Vide quanti ei constitit hic in montem ascensus. Ascendit tamen.

Et cum sedisset. Videbatur forsan tibi, parum quid fecisse Christum, cum post ascensum sedet. Videbitur enim naturale, post laborem ascensionis, quietem sessione requirere. At longè altius mysterium est. Primum enim indicauit, eos qui in honores, velut in montem, conscendunt: nihil prius debere conari, quàm vt sedeant, id est, vt humilitatem sectentur: ô rem excelsæ, & ideo rarioris eruditionis! ô quàm est difficile in honore sedere? verè dictum est, quanto altior es, humiliare te in omnibus: & coram Deo inuenies gratiam. Quasi diceret: Quantò in celsiorem montem conscenderis, tantò magis sede. Non est difficile pauperi, & vili, in suo loco sedere: at honorato, & sublimi, seget ipsum humiliare, non est adeo facile. Christus verò qui humilitatē vehementer

menter amabat: sicut in die summi honoris sui, asinæ infedit, & pullo filio asinæ: ita in die summae dignitatis suæ, per montem significatæ, humilitatē studuit, quam sua sessione monstrauit: sicut etiam in die suæ summæ victoriæ, cruci affixus est: vt nunquam non humilis videretur.

Secundò indicauit, quòd quia iudices sedent cum iudicaturi sunt: ipse hanc legem sedendo tulit. Vt intelligant homines, se per hanc legem iudicandos, non in sacrificijs tuis arguam te, dicit Dominus, in quo igitur arguet? Certè per hanc legem, dictū est enim: quòd spiritu oris sui interficiet impiū. Quis verò est hic oris spiritus? nisi hæc sacra lex, à Christi ore procedens, spiritus sancti in inspiratione prolata? Quærāt igitur legum periti suos Vlpianos, Papinianor, & Pomponios, quorum sanctionibus causas diiudicent. At mortalium genus his sacris legibus in illo vnico, & verè tremendo iudicio à Christo iudicabitur.

Tertiò indicauit, hanc legem æternam futuram. Sedere enim æternitatis est. Deus enim in cælo sedes eius, & Christus ad dextram Patris sedet, & sancti cōsedent Christo: vt Paulus auctor est, quibus significatur firma & æterna felicitatis possessio. Igitur non expectent Christiani testamentum aliud, non legem post hanc aliam: Christus Sacerdos in æternum, cui dictum est, sede à dextris meis, legem æternam tulit: cui præmiū, vel pœna reponuntur æterna: Cum contra Moses legem tulerit temporariam: cui mala, & bona promittebantur, cum tempore transitura.

Quartò indicauit, quòd sicut ipse non concitatè, sed quietè legem præscripsit: ita vult: vt qui audituri sunt, non perturbatè, sed quietè, ac sensim imbibant quæ illis traduntur præcepta. Ille expensè & liberatè legem statuit, vt qui sedebat, tibi fas erit sedendo expendere, meditari, imbibere: Ergo intelligere, Christū legem tulisse: vehementer examinatam, & trutinatam: vt qui eam sedendo, non currendo tulerit.

Quintò indicauit, se paratissimum consistere, vt doceat cunctos. Sedet, non properat, vt si docere velis, doceare. Quòd si doceri non vis, tua culpa est, non doctoris: Sol Christus illuminans omnem hominem in hunc mundum, non gyrat cælum: vt eundem sit tibi post solem, cum illuminari volueris in terra sedet, accede ad pedes eius & illuminaberis.

Sextò

Sextò, si per montem significatur ecclesia (vt frequentissimè sanctæ literæ docent) Christus in monte sedens, ostendit se nobiscum futurum vsque ad consummationē sæculi. In synagoga non sedebat Dominus, nisi super alas cherubinorum, *Matth. 28.* at cherubini si alas habent: ad volandum, non ad sedendum; *Psal. 98.* habent. Igitur alari cherubini, super quibus erat in templo Dominus: significabant, aliquando è templo eum auolaturum. *Psal. 10.* Ideo dixit Psaltes: Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius, non ausus dicere. Dominus sedet in templo: at christiani audent dicere, Dominus in cælo & in monte, id est ecclesia, sedes eius.

Et aperiens os suum docebat eos. Aperuerat sanè olim os suum Deus cum loquebatur Moysi & prophetis, at non integrè aperiebat. Vt qui si dederat præcepta, ea dedit non perfectæ, & iudicia in quibus non viuent, perinde ergo aperuit os suum, ac si non aperuisset, & (si fas est ita loqui.) Loquebatur olim Dominus, ore ferè clauso: uti solent, qui frigidum aërem ex ore perflant. Ita Dominus subfrigida olim verba proferebat, id est quæ neminem ad perfectum poterant adducere: nec gratiæ calorè, audientibus ministrare. At nunc aperit os suum ad modum eorum qui calefacere frigida volunt: ita Dñs calefacturus animas nostras, & spiritum, & corde suo in corda nostra daturus, os suum aperit.

Secundò aperuit os, ut notaret quàm libenter loquebatur. Solent enim qui grauatè loquuntur, vix ora laxare: at qui amanter loquitur, non parcit ori suo. Audi Apostolum dicentem: os nostrum patet ad vos Corinthij, videlicet quia effundebat in eos viscera sua. *2. Cor. 6.*

Tertio aperiens os notauit, quòd simul aperiebat cor, & cælum, & Patris sui pectus, & omnes opes quas cælum eatenus clauserat: Ego inquit, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Quid est in cælo grande, aut excelsum, nisi verbū Dei? hoc iā per os Christi procedit, & quod Pater in arcano consilio suo, ab æterno concluderat: id nunc Christo proferente patefcit. Et si Apostolus dicit, cupiebamus dare vobis non solum Euangelium, sed & animas nostras, quia charissimi facti estis nobis: quis non videt, aperiente Christo os suum, ut nobis daret Euangelium: optasse eum, etiam suam animam dare, & cum anima reliqua omnia, *1. Thef. 2.*

Quartò

Quartò aperiens os, docuit quanto honore dignabatur homines, quibus thesauros Euangelij committebat: Interrogat Apostolus, quid amplius est Iudæo, quàm gentili? & respondet. Multum per omnem modum: & primum, inquit, quia credita sunt illis eloquia Dei: ac si dicat: Tanto eos honore Deus prosequutus est, vt sua eis crederet eloquia. Quanto vero superat Euangelium legem: tanto maiori honore dignatus est Dominus christianos, quibus sua secreta, & vitæ verba commisit. Aperit ergo os, ac si diceret, ego vobis committo, quæ à meo procedunt corde: & ideo non nisi summa esse possunt, vos interim suscipite, & qua decet cautela seruate.

Rom. 3.

Beati pauperes. Antequàm singulas beatitudines, exponā: id mihi primò annotandum. Quòd si quis christianus in gratia esse cupit, has omnes beatitudines in præparatione animi habere debet: eum videlicet animum habeat, vt si necesse fuerit paupertatem sectari, mansuetudinem amplecti, & luctum: reliquasq; beatitudinum virtutes, eas sectabitur, cunctis rebus contemptis. Et hic gradus est incipientium. Permittitur ergo cuius, vt opes habeat, vt irascatur, vt lætetur, vt terrena ardentius sitiat. Sed non permittitur vt in necessitate proximi, suas diues recondat opes: aut vt frater fratri seruet iram, aut quòd non plus æstimet, & appetiet (vt scholasticè loquar) cælestia, quàm terrena. Habes ergo primum vitæ Christianæ gradum.

Iam si progressus eiusdem vitæ nosse cupis, in ipso beatitudinū progressu consistere scito. Primum enim cùm animus malus ad Deum conuertitur, omnia temporalia commoda incipit contemnere. Sicut Petrus & Andreas: Ioannes & Iacobus, cùm à Christo vocati, eum secuti sunt. Secunda cura fuerit, iræ motus refrænare, vbi enim animus exteriora reiecit, incipit in se manus conuerrere, præsertim in iram, vnde perniciosa damna procedunt. Tertia cura erit, delectabilibus carere, luctuosa sequi. Quasi terram animæ compluere, & humectare, vt dignos cælo fructus ferat. Quarta erit, nihil aliud curare quàm amare iustitiam: compati aliorum miserijs, cordis prauitates mundare: paci cordis insistere, & externas tribulationes contemnere. En tibi speculum, vbi & rationem proficiendi conspicias, & quantum tibi de perfectione deficiat possis agnoscere.

Demum vitæ Christianæ perfectio, in summis harum bea-

titudinum gradibus sita est, videlicet si spiritu ambias pauperiē, si corde sis mitis, si nihil aliud quàm luctum ames, si corde sitias iusticiam: si animum geras percussum doloribus proximorū, &c.

Dices, cur Deus in his rebus beatitudines collocauit, quæ verè difficiles sunt: quasque humana refugit natura? An non prudentius fecisset, si diceret, beati qui bene diuitijs vtentur, qui irasci cū expedierit, solent, qui lētantur moderatè, &c? Huic quæstioni ego respondeo, quòd iuxta Ieremiam, prauum est cor hominis, præ omnibus & inscrutabile. Habet cor nostrum multos sinus, eosque omnes nequitia plenos. Volens igitur Deus, velut pater filijs, reconciliari: cum prauitatem & nequitiam eorum tantopere habeat insensam, dicit filijs: Ego ero vester, si prius corda vestra castigatione voluntaria puniatis. Cupiditatem igitur paupertate punite, iram mansuetudine, &c. Excute igitur sinus, proijcite & punite nequitiam, vt in vobis habitare possim.

Prover. 8.

Secunda causa sit, dictum est in sapientia, quòd delitiæ Dei sunt, esse cum filijs hominum. Proprium verò amantium est, ea omnia impedimenta rescindere, quæ amorì obfistere possunt. Cum igitur opes, ira, delectationes carnis, & reliqua, verè auocent animum à rebus spiritualibus, voluit Dominus ab hisce auocamenti hominem esse liberum, vt amorì Diuino liberius inseruiret.

Eccl. 11. 6.

Tertia causa sit: Dictum est, Fili ne in multis sint actus tui: & si fueris diues non eris immunis à delicto. Si fueris diues opum, propriæ voluntatis, iræ, & cæterorum, non eris immunis à delicto: tolle igitur occasiones delictorum & beatus eris.

1. Cor. 15.

Quarta & potissima causa. Antiquus Adam in opibus, in delitijs, in satietate beatus erat, æquum fuit, vt nouus Adam, noua creatura, homo nouus, & diuinus, in rebus nouis esset beatus: id est in his quæ Christus sibi delegit, tanquam melioribus & sanctioribus opibus.

Demum voluit vnicus, & omnipotens artifex, ibi beatitudinem statuere: vbi homines miseriam collocauerāt. Et reuera, vt ipse statuit, ita & effecit. Sentiunt enim qui paupertatem adamāt, qui mansuetudinem, qui luctum: quàm verè Dominus beatitudinem in hisce constituit, videlicet, quia Dominus legem suam verificat, in cordibus eorum qui eam sectari festinant.

Beati pauperes spiritu. Occurrit dubitatio, cur beatus pauper? suntne

suntne diuitiæ malæ? num faciunt diuitiæ infelices: minimè. Sed diuitiæ minores sunt quàm anima: non ergo anima in diuitijs est beata. At paupertas ex spiritu, maioris est ordinis quàm anima, est enim res diuina, à spiritu diuino promanans.

Secundò: Et voluit Deus, vt quia Christus ferè suam beatitudinem reliquit (exinanivit enim semetipsum formam serui accipiens:) tu etiam tuam beatitudinem humanam relinqueres, factus propter illum pauper. Et quia ille gratus est, non linet te beatitudine fraudari: eras humanè felix, cum diues esses: faciet te diuinè beatum, cum fueris pauper.

Phil. 2.

Tertiò: Et erat æquum si ille dabat tibi sua, illa maxima: tu vicissim dares tua, illa minima, vt sic vicem amoris rependeres.

1. Corint. 2.

Quartò item placuit Deo, vt quia per diuitias non cognouit mundus Deum: per stultitiam paupertatis, beatus efficeretur. Imo verò, quia mundus diuitijs incrassatus, recalcitratur, pauperie attenuatus Deo hærescat. Et quia quasi ex adipe prodit iniquitas: quasi ex diæta prodeat sanitas.

Deut. 32

Psal. 71

Quintò: Sanè si diuitias suas diues collocauit in pauperes, certè thesaurizauit thesaurum in cælo. Si verò in cælo habet thesaurum, habet & cor in cælo. Nihil verò in cælo est nisi beatum, beatum ergo cor hominis, qui diuitias reliquit suas, factus propter Christum pauper.

Matt. 19.

Matth. 6.

Sextò: Iam qui reliquit domum, agros, aut opes suas: in quibus beatus erat, centuplum ex lege Domini, accipiet, cum vitæ æternæ promissione. Si igitur vnā domum habens beatus tibi videbare, an non habens centum beator eris? Quod si reliquisse vnā domum beatum facit: te precor quàm beatus erit qui animo, & intentione cuncta reliquit. Ecce inquit nos reliquimus omnia: non quidem in opere, sed animo. Quàm igitur beati?

Matt. 19

Matth. 13.

Septimò: Et age nemo in re falsa potest esse beatus. At opes seculi fallaces sunt, Christi testimonio, dicentis, fallaciam diuitiarum auocare semen, quod est verbum Dei, ne ferat fructum. Non ergo in diuitijs erit quisquam felix. Quod si adiungas verbum Apostoli: Diuitibus huius seculi, inquit, præcipe, non sperare in incerto diuitiarum suarum: quomodo igitur incertæ diuitiæ beatum quemque perficient? Adde verbum Domini: Si in iniquo mammona infideles fuistis, quod verum est, quis credet vobis?

Matth. 13.

1. Timo. 6.

Luc. 16

vobis? Vbi duo considera, primū, quod diuitiæ iniquæ dicuntur, vix enim diues iniquitatē euadit: at si iniquæ, quomodo beatū reddēt? Alterum Dñs addit: Quod verū est, quis credet vobis? ergo diuitiæ non veræ sunt. Aliud est verum, aliud opes. In vero beatus verè eris: at in iniquo, & non vero, nescio quomodo beatum esse liceat. Ideo enim Deus summa est beatitudo quia summa veritas.

Item si reliquisti omnia factus pauper, nisi Christū sequare, opes & operam perdidisti. At si Christū sequeris, manifestū est, quod Christus suorum sequacium, domesticorum & familiarū curam geret. Si enim nos cum simus mali nouimus, nostrorum curam habere, quanto potius Deus, ipse bonus? Quod si tui curā habet Deus beatus es: dictum est enim: Dñs regit me, nihil ergo mihi deerit, est verò beatus cui nihil deest. Elegāter ergo & confidenter inquit Dauid: Ego autem mendicus sum & pauper, Dñs sollicitus est mei. Vbi duo considera, tum quod cū rex, Dauid esset, se mendicum professus est: tum quod non dixit, Dñs curam gerit mei. Sed id dixit quod erat vehementissimū. Dominus inquit sollicitus est de me, anxie mihi prospicit. Quasi dicat vnice illū mea torquet cura. Ex hac tam sollicita cura, intulit Psaltes alio loco pulchrum oraculum, desiderium inquit pauperū exaudiuit Dominus. Quasi dicat, non solū paratus est Dominus adhibere pauperi, quæ illi fuerint necessaria, sed etiam quæcunq; pauper desiderauerit, tanta est Domini de paupere cura. Est in ea re fidelis Dominus, vt quia qui reliquit omnia, cogitatum suum iactauit in Dominum, ipse nutriatur à Domino. Et quia nutrirī propriè est infantum à matribus: apertò fit, vt eam curam pauperum, Deus gerat, quam mater infantuli sui.

Illud etiam aduerte, opes hæ terrenæ, nostræ non sunt: quas videlicet ventus, pluuia, cælum: quas fures & reliqua auferunt infortunia. Voluit igitur Christus nos, non in alieno esse beatos, sed in nostro. Ita dicit Dominus, loquens de diuitijs: Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis. Quasi diceret: opes hæ quas caro concupiscit, non sunt vestrę proprię: Vt Iob testis locuples est: spirituales opes, hæ re vera vestrę sunt. Volo ergo vos beatos esse in vestro, nō in alieno.

Aduerte & hoc: A Equis rerum suarum Deus distributor est. In neminem nostrū omnes congestisit opes, vt nemo esset, qui

non

non sui proximi ope indigeret. Igitur si te opibus terrenis repleuit, opum caelestium participem non fecit. Et contra, si regno terreno priuauit, regno caelesto ditauit. Vt enim Christus diues, factus est pauper, vt nos pauperes ditaret: ita quos verè ditat, pauperes vult inuenire: ne gloriatur diues in diuitijs suis, sed qui gloriatur, gloriatur: quia cū pauper esset, à Deo subitò honestatus est. Ierem. 9.

Aduerte etiam: Zelatur Dominus gloriam suam, gloriam enim meam, inquit, alteri non dabo, quia igitur periculum est, ne diues diuitias suas colat, vt idola, eis illum honorem tribuēs, quem Deo debebat: ideo suos cultores Deus longius auocat à diuitijs, eum beatum decernens, qui se elongauerit ab eis. Scitum est, quòd diues gloriatur & confidit in multitudine diuitiarum suarum: at confidētia & gloriatio in solo Deo statuenda est. Eccli. 11.
Isa. 42
Ephef. 5.
Isa. 51.
Marc. 13.
1. Cor. 13.

Beati mites, quia ipsi possidebunt terram. Primò hīc tractandum, quomodo verificetur, quòd mites possident terrā. Quod ex alio pendet, scilicet, quānam hoc loco dicatur terrā? si enim hæc terra intelligitur quam calcamus, non eam possident mites: imo ab ea eiiciuntur. Ad hoc dubium, vt arbitror, est respondendum: quòd de hac nostra terra, Dei sermo verificatur. Et primò iuxta phrasē Hebræam: possidere terram, est diu in ea viuere. Non ergo mitibus larga terræ possessio promittitur, sed diutina. Quomodo dicunt, illud psalmi esse intelligendum, mansueti hæreditabunt terram, & inhabitabunt eam in seculum seculi. Psalm. 36.

Secundò verificatur dictum Domini, si intelligas: mites possidebunt terram. Id est nemo est alius dignus, qui possideat, nisi mitis. Si enim Adam possedit terram, rex super eam constitutus, quia omnia subiecerat illi Deus, volucres cæli & pisces maris, & bestias terræ, quanto dignior rex est mitis? Qui sibi subiecit animi sui affectus & iras: tantò, quā bestia terræ, ferociore. Nec enim tot damna bestia vnquam hominibus intulit, quot ira viri solet asferre. Psalm. 8.

Tertiò verum esse monstratur hac ratione: Si eum gustum, alacritatem, & animi magnitudinem in animo suo mitis habet: quā illi habent, qui terram possident: an non reuera dicentur terram possidere? Nec enim possessio terræ, quæ ab hominibus tātopere desideratur, est terrā cū dolore, & animi anxietate possidere. Eò quippe terræ possessio expetitur, vt animi le-

titia,

ritia, & rerum amplitudo comparetur. Igitur si mitis maiorem habet lætitiā, maioremque animum, quā tyranni terræ possesores? Nihil habētes inquit Paulus, & omnia possidētes. Quia
 2. Corint. 6. eo sunt animo, quo essent, si cuncta possiderent: Psaltes inquit,
 Psalm. 36. fac bonitatem, in habita terram, & pascaris in diuitijs eius, quæ sunt hæ terræ diuitiæ? num aurum, & argentum, cum mœrore & angustia? minimè: Sunt ergo hilaritas & animus se ipso diues. Id quod Stoici magno verborum apparatu dicebant: solus bonus diues. Iam expende animum mitis, semper serenum atque pacatum. Contra verò animos regum nunquam non sollicitos, & perturbatos. Quem nunc iudicabis diuitem, & terræ dominum?

Quartò, verum esse dictum domini patet hoc modo: Qui egregiæ formæ, prudentiæ, & pudicitæ vxorem nactus est, dicit: Plus hanc, quā omnes mundi res æstimo. Omnia me in hac inuenisse reor. Cum igitur mitis propter Deum, in animo suo reperit thesaurum, plus quā terra valentem: an non dicetur rectè, quod omnia possidet? omnia inquit Paulus vestra
 1. Corint. 3. sunt: siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mūdus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt. Cur tandem? quia qui Christo seruit, habens Christum habet cuncta. Ita qui mitis animo est, & mansuetudinem Christi habet: Christum
 Sap. 7. habet, & ita omnia habet. Sapiens dicit, venit in me spiritus sapientiæ: & præposui illam regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius, & infra: Infinitus enim est thesaurus omnibus hominibus. Sic qui mansuetudinem Christi habent, thesaurum infinitum reperiunt, quod habentes sibi videntur totam terram possidere.

Quintò illud aduerte, hoc possessionis indicium esse, si tributum pendat id quod possideretur, ei qui possidet. Cum igitur tota terra sit plena malis, quæ vndique hominis animum exasperant: si mitis corde ex malis illis non irritatur, sed contra lætatur: an non mala pendent maritorum tributa homini miti? an non carpit fructus, licet insperatos è terra? an non terra malis plena animum mitis ditat? possidet ergo mitis terram, ex qua tot
 Matth. 7. meritorum diuitias, & læticias excerpit. Colligit ergo mitis, ex spinis vuas, & ex tribulis ficos.

Sextò etiam illud intellige: Adā erat Dominus omnium: quia nihil erat, quod Adā nocere potuisset. Erat super omnem
 terram

quem lædere terra nequibat. Proferebat tunc terra vipers & serpentes, proferebat forsan spinas & sentes: sed non proferebat contra Adam. Videlicet non proferebat contra dominum suum. At post peccatum, dictum est, spinas & tribulos proferet tibi, id est, contra te. Ita & mitis est alter Adam, cui nihil nocere potest dum mitis est, spinas, & tribulos, & maledictiones terra profert maledicta. Sed non profert contra mitem: qui iniurijs, probris, & vulneribus non punitur, sed lætatur.

Gen. 3.

Tentemus si verificare dictum Domini possimus de terra, Terra pro non tantum hystoricè, sed etiam allegoricè dicta. Maledicta fuit aduersaria terra, quæ spinas homini profert, & tribulos. Longè magis maledicta terra alia, quæ perniciosiores spinas profert. Hæc terra est aduersarius cuiusvis pij, & iusti viri. Ab his nascuntur veræ spinæ, quæ animum adhuc in virtute tenellum lacerant, & disceperunt. Quodd si animus hic tener, mitis fiat: possidebit inimicum suum: dicit enim Apostolus, Vince in bono malum. Si esurierit inimicus tuus, dabo illi: ita carbones ignis congeres super caput eius: iam sicut ignis omnia absumit, & in suam possessionem transmittit: ita & mitis terram inimici sui possidebit. Dicit enim Dominus. Si peccauerit frater, & te audierit, luertus es fratrem tuum: Si ergo mitis lucrabitur fratrem suum, etiam si aduersarius sit, manifestum est, quod eum possidebit. Nam quod lucrò, possideo.

Roma. 12.

Matt. 16

Quodd si frequens est sumere terram, pro hominibus terram habitantibus, apertum est quodd mitis possidet homines terræ. Siquidem mansuetus ab omnibus amatur; & colitur. Diriget inquit mansuetos in iudicio, id est, faciet eos in iudicijs victores. Et alibi, Illusores ipse deludit, mansuetis autem dat gratiam. Non solum dat gratiam coram Deo, sed etiam coram hominibus. Dicit sapientia, Fili in mansuetudine tua opera perfice: & super hominum gloriam diligeris. Et planè Moses ideo dux, & ferè Dominus Iudæis præfectus est: quia mitis erat super omnes. Et Christus vterat mitissimus omnium: ita & mansuetudinis iure possidet omnia.

Terra pro
ijs qui ba-
bitant ter-
ram.

Psal. 24

Prouer. 3.

Eccl. 3.

Num. 12.

Matth. 1.

Iam si cor hominis vocatur terra, in qua videlicet, semen Dei seritur: profectò cum cor hoc nostrum irascitur, pruriscit, & fugit à ratione: imò fugit à nobis, imò & facit hominem à se corde fugere. Nec enim ira percitus homo, homo est. At per mansue-

tudinem

Mocl. 10.

tudinem redditur homo sibi: si iratus fuerat, & iram cohibuit, seruauit se: ne homo esse desineret. Eleganter dictum est: Fili in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem, secundum meritum suum. Videlicet quia in ira perdit homo animam suam, iudicium, scilicet & rationem. At qui iram frænât: dat animam, ut rationalis sit, ut non bruta sit. Igitur honorat eam secundum meritum suum. Quo fit ut anima se possideat per mansuetudinem, quæ se per iram perdiderat. Possidet ergo mitis terram. Et illud mihi persuadeo, qui iram, (ferocissimam scilicet bestiam) domare potens est, poterit etiam reliquas animæ separare passionibus.

Terra pro
cælis.

Tandem si regnum cælorum vocatur terra (ut Sancti voluerunt) planè mitis terram veram possidet. Regnum enim illud Christus mansuetus ut agnus, mansuetudine comparauit: & mansuetorum, ut esset, effecit.

Sed obijcit se mihi difficultas: Si Hic cæli regnum, terra vocatur, cur Dominus non dixit. Beati mites, quia ipsi possidebunt regnum cælorum? cur cælum, terræ nomine nominauit? Primum, quia vult Dominus, ut hæc terra, quam calcamus, non existimetur terra: nec bona huius terræ bona credantur: sed quòd terra nostra, & patria nostra illic sit, ubi regnum cælorum est. Loquitur igitur Dominus cum diligantibus cælum: cum his videlicet qui nihil terram hanc curant, nec recordantur. Sed cum terram audiunt, illam intelligunt quam concupiscunt.

Genes. 3.

Psalm. 133.

Secundò voluit Dominus animum pijs addere. Crederet forsan pius homo corpus suum, utpote quòd terra sit: in cælo esse non posse. Quid enim terræ cum cælo? at cum audit cælum (licet cælum sit) terram esse quoque, spem concipit, terram hanc suæ carnis, in terram cælestem posse peruenire. Dictum enim est, Terra es, in terram ibis, Et rursum, Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum. Non ergo despondeant animos homines, qui sunt ex terra coaliti: ire eis in cælestem terram licebit.

Tertiò subtiliter Dominus consolatur mites, cum cælum terræ vocabulo nuncupat: admonens, quòd sicut ipsi se calcabiles præbuerunt omnibus, ac si terra essent, (quam cupitis calcare licet, terra non reclamante:) ita & mitibus cælum se calcabile præbebit, nihil reclamans. Tam enim videbatur repugnare

pugnare naturæ cordis nostri mansuetum se seruare, & velut durum & firmum, cum calcatur & laceffitur, ficut cælo ab hominum pedibus conculcari.

Beati qui lugent. Cur verò lugere nobis consulat Christus? Primum, quia vita hæc partus est quidam æternitatis. Dictum enim est ab Apostolo: Quod in præfenti est momentaneum, & *1. Cor. 4.* leue tribulationis nostræ: supra modum, in sublimitate, æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Planè vita nostra si pia est, persequutionibus abundabit: tribulationes habebit. At vita illa afflicta, & misera, parturit pondus, supra modum, sublime gloriæ æternæ. Idem Paulus: Omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque ad huc. Quid Paule parturit? quasi respondens subdit: nos ipsi primitias spiritus habentes, intra nos gemimus ad optionem filiorum. Viri ergo pii gemunt & parturiunt æternitatis partum: sicut impij æternam sibi damnationem aboriuntur. Igitur si virum anima nostra (dum viuimus) peperit, cælestium ciues sumus: si fæminam, in inferno erit locus noster. Itaque nihil aliud dum viuimus molimur, quàm filium eniti. At mulier cum parit tristitiam habet, luget, & clamat præ dolore. Post partum gaudendi locus est, in partu tristitia, & luctus sibi afferunt imperium. At quia partus nequitie voluptuosus est: est enim plana via, & spaciola quæ parit perditionem: partus consequenter virtutis erit luctuosus. Quia arcta via quæ parit æternitatem. Beati igitur qui in hoc æternitatis partu lugent. Peperit te Christus in cruce cum luctu, non poterit anima tua parere Christum, sine luctu. Cum te peperit ille cum luctu, beatus eras: si gemueris & pepereris eum cum luctu, beatus etià eris.

Quid mirum si quotidie lugent, qui quotidie morti addicuntur? Paulus iurat: Quotidie morior, per vestram gloriam fratres. Et alibi, mortificamur tota die, æstimati sumus, vt oues occisionis. Et alibi si spiritus Christi habitat in vobis, corpus quidem mortuum est, propter peccatum, sed spiritus viuunt, propter iustificationem. At cum corpus morti traditur, quid aliud sonat, quàm luctus? Quis precor adeo ferreus est & adamantinus: qui vulnus gladij eius carnem percutientis non sentiat, non doleat, non lugeat? nemo est, inquit Paulus, qui carnem suam odio habeat. Imò nutrit, & fouet eam. Ac inquit Dominus per Ieremiam: Maledictus qui opus Dei facit fraudulentè:

*psalm. 8.**Ioan. 16**Matth. 6.**1. Cor. 15.**Rom. 8.*

Matth. 26 & maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine. Et profectò nemo est, qui gladium suum alieno sanguine tingere debeat. Dicenim Dominus Petro, mitte gladium tuum in vaginam. Igitur maledictus est, qui prohibet gladium à sanguine suo. Maledictus qui carnem suam non ferit. Maledictus qui carnem suam non vulnere lethali percutit: vt vitijs & affectibus secularibus mortua, Deo viuat. Si ergo ferienda caro est, non corporali vulnere: sed quod grauius dolere solet, spiritali, an non manifestum est, cuius præcipi vt doleat, vt lugeat: si videlicet præcipitur, vt se feriat: vt carnem mortuam gerat. Sed si inter spiritus uiuit, in iustitia, beatus est. Beati ergo qui lugent.

Luc. 9 Tertiò rursum, quid mirum si lugent ij, quibus quotidie ferenda crux est. Qui vult inquit venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam quotidie. An exiguum pondus est huius crucis? Si non alia crux esset, quàm corporis nostri, an non hæc crux satis dura, & grauis est? Iob dicit. Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihi met ipsi grauis? quasi dicat ferre me ipse non possum. Et Paulus tantus ille, qui cælum felicius sustinuit, quàm fabulosus Atlas: at sub onere tanto pressus dicit: Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ac si diceret, qui me exonerabit corpore meo, quòd velut sepulchrum est, vnde continuè pestilentissima mors emanat. Quis nesciat, crucem patibulum esse? Quis rursum non videat, lugendum esse ei, qui in patibulo suspensus est? Si igitur ego in cruce mea, id est, in carne mea, quotidie suspensus manere debeo, an non erit mihi lugendū? Audi Iob dicentē: Terrebris me per somnia, & per visiones horrore concuties: quam obrè suspendium elegit anima mea, & mortem ossa mea. Merito quidem, is enim quem diuina illustratio horrore concussit, suspendium crucis deligit in hoc seculo, ne illud patiatur in futuro: at comitem esse suspendij luctum, certum est.

Psal. 71 Quartò: Quid mirum si lugeat, qui nunquam flagellum de corpore suo diuellit? Dicit Psalter: Fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis: nec ex matutino deficit castigatio: sed usque ad noctem increpauerunt me renes mei. An non David dicit. Ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper. Quod in eum sensum accipio: ego paratus sum vt flageller, & ideo nunquam non lugeo: vt pote qui flagello-

rura

rum dolorem semper præ oculis habeo. At cum flagella immi-
nere puer videt, luget. Iam si flagellaris & castigaris, filius Dei es: *Heb. 12.*
castigat enim omnem filium quem recipit. Quod si non est tran-
situs, neque clamor in plateis tuis, beatum te dicet populus: at *Psal. 145*
non Deo beatus eris. Beatus ergo eris cum à Deo castigaris &
luges.

Quintò: Quid mirum si lugeant exules: qui ascendunt in
cælum, viam aggressi tantopere arduam? Euntes ibant, & ideo *Psal. 125.*
flebant, mittentes semina sua. Quid mirum si lugeant quibus
cum fortissimis hostibus pugna est continua, vires sine viribus
habentes? Filij Israël miserunt exploratum terram promissio- *Num. 13.*
nis. At ubi ab exploratoribus accipiunt, terram quidem esse fe-
licem: sed dubiam de hostibus victoriam: quia incoleretur terra
à gigantibus, quibus Iudæi collati, videbantur esse locustæ, ubi
hæc Iudæi nouerunt, lugent. An non magis flendum nobis: qui
non colluctamur aduersus carnem, aut sanguinem: sed aduersus *Ephes. 6.*
principatus, & potestates: quibus gigantes illi, quos timebant
Iudæi, collati: non locustæ, sed formicæ videntur inermes? At
si ex hoc metu, non hosti victas damus manus, nec pro auxilio
descendimus in Ægyptum, sed nobis diffusi diuinum efflagi- *Ierem. 42*
tamus fauorem, verè beati erimus: quibus felicius erit de ho-
ste victoria, quàm fuerit Dauidi, de Goliath gigante deuicto.

Sextò: Profectò si certus essem quoddam amorem dignus sum,
non esset forsan quod lugerem: at cum sciam angustiam esse ad
vitam viam, & paucos esse qui licet requirant, inueniant eam: *Matth. 7.*
quid mihi, nisi lugere conuenit? Porro si meam iustitiam de-
spiciens, iustitiæ & fidei Christi me subijcio, sciens, quoddam Chri-
stus fiat mea iustitia, sanctificatio & redemptio (eam scilicet in *1. Cor. 1.*
me faciens) non se continebit Deus, quin amet eam iustitiam, *Roma. 3.*
quæ filij sui est, tunc ero iustus ex fide viuæ Christi: ac proinde
beatus. Vides quid pariat luctus? Certè parit quærere Christum,
& in eo consolari.

Septimò demum, nulla res in hoc seculo digna fletu est, ni-
si peccatum sciicet mortale: lugent homines corpora mortua,
quanto essent nagis lugendæ animæ mortuæ? At si peccatum
luges, peccatum tibi remittitur: si tibi peccata remittuntur, bea-
tus es. Beati enim quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum *Psal. 31.*
testa sunt peccata. Teguntur verò lachrymis, beati ergo qui lu-

gent. Tam est nefarium peccatum, vt lugere quòd peccaueris, te beatum reddat. Vide quàm sit abominandum, si gaudeas in peccato.

Psal. 41. Ostaùd: Quod si beati sunt qui lugent, quia Deum offenderunt, quanto beatiore qui lugent, quia Deum nondum vident: ita est Deus omni pretio dignus, vt lugere, quòd eo careas, beatum te faciat. Audi quid Dauid hoc affectu percussus aspi- ret, suspi- ret, anhelet: Sicut ceruus desiderat fontes aquarum, dum videlicet Sol aestibus terras adurit: ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, &c. Audi sequentia obscuriora: Hæc recordatus sum, & effudi in me ani- mam meam. Quid recordaris sancte Rex? Quòd transibo in lo- cum tabernaculi admirabilis. Quisnam est ille locus? Usque ad domum Dei. Planè sicut olla feruens, vbi subest ignis ardentior solet se super se effundere: ita animus, igne charitatis præserui- dus, facile fursum ascendit, & perdulces lachrymas, super se effundere solet. Profectò planè tunc sentitur, quàm verè beati *Psal. 83.* sunt qui ita dupliciter lugent. Audi eundem: Quàm dilecta ta- bernacula Domine virtutum. Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Audi animam deficientem. Certè præ luctu: Sed quid sequitur: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. An non vides beatum luctu? Si luges, deficit ani- ma: sed est luctus dulcis, qui exultare facit, ac proinde beatus, beati igitur qui ita lugent. Audi vnum vltterius verbum. Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lachrymarum. Igitur ipse beatus lachrymis plenus, in corde suo, in cælum ascensiones disponit.

Sed est dignissima dubitatio: Qui fieri potest, vt lugens sit beatus? Quid luctui ad felicitatem? Et rursus Paulus iubet *Philipi 4.* gaudere in Domino semper, nec contentus semel id præcepis- se, addit, Iterum dico gaudere, rursus dicit: Quasi tristes sem- per autem gaudentes: num hypocrisis est vita Christiana, vt cum *2. Corint. 6.* gaudeas semper, tristem te esse dissimules? Rursus regnum Dei, (id est, vita Christiana) est iustitia, pax, & gaudium, non *Rom. 14.* tristitia, & Dñs: Rogate vt gaudium vestrum plenum sit: si ple- num, quomodo secum luctum admittet. Profectò mihi res est *Ioan. 16.* admiranda, vir Christianus lugens, & in luctu suo lætus, aded *Psal. 41.* vt lachrymas suas pro nulla seculari lætitia commutet. Fuerunt inquit

IN MATTH. CAPVT V.

151

inquit lachrymæ meæ panes : lachrymæ erant, sed panes etiam erant : luctus erat, sed suauis. Renuit consolari anima mea. Cur? quia si velis luctum consolari, consolationem amittet. Dicit Paulus, & David : Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam : & sicut abundant passiones Christi, ita & abundat, & consolatio nostra, non ita, vt post luctum sequatur consolatio, sed quod est mirabilius : ipse luctus, consolatio est. Sicut enim Deo simul est vnitas, & pluralitas : & simul misericordia, & iustitia : amor ; & odium : ita facit, vt in seruis suis simul cum luctu sit lætitia. Quia sicut virtus in infirmitate perficitur : ita & lætitia, in luctu.

Luc. 76.

Psal. 65.

2. Cor. 1.

2. Cor. 2.

Possit etiam dici, quod cum Paulus iubet gaudere, iubet quidem, sed in Domino. Et regnum gaudium est quidem, sed in spiritu sancto. Cum ergo Deus tibi lætitiam infundit, non iuberis lugere. At recedet illa lux : tunc tu sponte lugebis. Cum lætitia adest, non possunt filij sponsi lugere, quia adest sponsus. At recedet sponsus, tunc lugebunt : Quia non inueniet columba, vbi pedem suum ponit, donec in arcam redeat.

Luc. 5.

Genes. 8.

Et quidem, cum anima christiana cunctas creaturas contemplando lustrat : prouocatur ab omnibus, vt in Deo omnium factore lætetur. At si expendat, quod omnes creaturæ factæ sunt in laqueum, & decipulam pedibus insipientium : solent enim auocare homines à Deo suo : an non hæc erit causa luctus? Gaudete igitur : sed cum timore, & tremore.

Sapient. 14

Psal. 2.

Beati qui æsuriunt & sitiunt iustitiam. Primum quod annoto est : Si beati qui æsuriunt iustitiam : ergo iustitia nostra non est. Si enim nostra esset, cur æsuriremus, quod in manu nostra est?

Nunc audi : Non dicit Christus, beati qui æsuriunt Deum sed iustitiam. Certè Deus est finis nostri appetitus : estque ci- bus & potus animæ. Inebriabuntur, inquit, ab vberbate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Est igitur Deus torrens dulcedinis, & voluptatis, ac licet Deus sit animæ manna, & spiritualis esca, quam summopere cupiunt sancti : prius tamen est, amare & æsurire iustitiam : per quam Deus animæ gustui ingeritur. Est iustitia medium quo Deum assequare. Si igitur cupis Deum : prius te iustitiâ oportet exambire. Si placet Deus, placeat eius sancta iustitia. Scio quod Christus iustitia nostra est : & quod Deus vita animæ est. Sed nec Christi iustitia, nec vita Dei ad-
runt

Psal. 35.

1. Corin. 1.

Deut. 30

runt animæ nostræ: nisi mediante iustitia, gluten igitur quo herescit animæ Deus: iustita est, & probitas.

Sapient. 9.

Secundò: Non dicit, Beati qui esuriunt reuelationes Dei: aut spirituales dulcedines, aut Sapientiam quam Salomon esuriuit, & data est illi: non inquam hi beati, gustus enim & dulcedines illæ recentium cibis sunt. Reuelationes Dei extollere

1. Corin. 27

solent hominem, ideo enim datus est Paulo stimulus carnis: ne ab illis extolleretur. Sapientiæ superbia Luciferum deiecit è cælo: & Salomonem fecit in culpa sua inexcusabiliorem. Quò igitur impetus nostri desiderij influere debet? Certè in iustitiam, quam si assequare beatus eris. Quia ipsa est quæ dulcedinem veram secum affert: ipsa est quæ Sapientiam nostris mentibus

Isa. 58.

infundit. Audi quid dicat per Isaiam sermo diuinus. Si desideris loqui quod non prodest, si animam afflictam replueris, & effuderis esurienti animam tuam, tunc orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt vt meridies, & requiem dabit tibi Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ. En quid dicat Deus: igitur si iustus fueris, non deerit lumen, non Sapientia, non dulcedo continua, non iuge conuiuium.

Tertiò: Non dixit, qui esuriunt humilitatem, castimoniam, aut patientiam: quæ sunt, velut partes iustitiæ, sed, Qui esuriunt totam iustitiam, & integram. Non sat est, si in vno aut altero iustus sis, nisi in omnibus iustus fueris. Si enim vnus ædificat, alter destruit, non surget ædificium: ita si hinc ædificas,

Ecclesi. 34.

hinc verò destruis, nihil facis, & dictum est, qui offenderit in vno, factus est omnium reus. Oportet igitur totam esurire, & exercere iustitiam. O graue onus impositum humeris nostris!

Iacob. 2.

Sed quod nostræ iustitiæ deest, Christi iustitia replet. Factus videlicet nobis sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio. Ideo enim tantopere Paulus clamat: Per legem neminem iustificari, quia vires nostræ exiguæ sunt, vt vndique iustificemur: quod iustitia Christi præstante, consequimur.

1. Corin. 1.

Roma. 8.

Quartò: Non dixit beatos qui edant, & bibant iustitiam: sciebat enim in hac vita potius esuriri iustitiam, quàm manducari, potius optari, quàm possideri. De plena iustitia mihi sermo est, quia ergo sciebat paucos esse verè perfectos, qui dapibus iustitiæ

ſtitia fruantur: forte verò multos qui licet non edant de menſa tam pretioſa, eſuriunt tamen: ideo non vocauit beatos qui ederent, ſed qui eſurirent. Non memini vocatum aliquem ſanctū aut iuſtum à Chriſto, imò memor ſum, ipſum dixiſſe: Nemo bonus, niſi Deus. Si ergo dixiſſet: Beati qui edunt iuſtitiam: quis beatus eſſet? Diſcebat tamen: Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter: quia intelligebat paucos eſſe perfectos, ideo contendere iubet, in id quod non habent.

Matt. 19

Matt. 5.

Quintò: Non dixit, beati qui ſuſpirant, qui amant iuſtitia: ſed qui eſuriunt. Innuens non eſſe vnius diei, aut menſis, effici iuſtum: negotium eſt quod durat: quantum eſuries cibi, & ſitis potus durare ſolent. Si iuſtitia vnica virtus eſſet, vix ad eam perfectè allequendam, ſufficiunt tempora multa, (adeo corruptioni ſubdita eſt humana miſeria,) nunc verò cum tot partibus iuſtitia conſtat, ſcilicet caſtitate, patientia, fortitudine, & prudentia, totum vitæ ſpaciū parum eſt, vt perfectus ſis: reliquum eſt igitur vt eſurias ſemper intelligens ſatiem iuſtitia, in ſolo cælo ſperandam.

Sextò: Non dixit, Beati qui vellent iuſtitiam: quibusque iuſtitia non diſplicet: quia multi ſunt in mortali peccato: qui vellent quidem iuſti eſſe: ſed quia non eſuriunt, ideo non ſunt beati: quid enim eſuriat manna, qui porris & cepis Aegypti ſaturatur eſt? ſimiles hi ſunt languentibus ſatiſdiſis: qui vellent quidem comedere: vbi tamen cibum admoueris commouentur, euomunt, & in ſua eſurie flacceſcunt.

Num. 21.

Septimò: ergo dixit, Beati qui eſuriunt: videlicet notans, quòd ſicut in eſuriēte: maximum deſiderium eſt comedendi: ita cum tuum præcipuum, potiſſimumque deſiderium fuerit iuſtitia, tunc beatus eris. Sanè ſi noſſes te habere iuſtitiam, nihil mirum, ſi ſummum tuum deſiderium non eſſet erga iuſtitiam, ſolent enim homines id maximè ardere, quo carent: quòd verò habent contemnere. At cum nemo ſciat ſe iuſtum eſſe, & periculum ſummum ſit, ſi iuſtus non ſis, an non meritiffimè dicitur: vt eſurias quod forte non habes: & ſit habere neceſſe? In Sapientia ſcribitur: Si quæſieris Sapientiam, quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam? tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei inuenies, quia Dominus dat ſapientiam. Quod ergo Dominus dixit: eſurire iuſtitiam:

Prouer. 2.

Salemon dicit: quærere sicut pecuniam. Iam vel hinc expendamus, quantum nobis ad sapientiam deest, qui nec desideramus iustitiam, tantum abest vt esuriamus. An non erat dignum vt cæcus esuriret visum, infirmus salutem, mortuus vitam? *Ierem. 17.* Maximè cum sciat homo se plenum malitia: quia prauum est cor hominis? Cur igitur non optet homo natus ad iustitiam: sordibus se peccatorum videns contraminatum, ab his sordibus mundari? Cur non esuriat iustitiam natus ad cælum, cum in cælum nihil intret sine iustitia?

Beati misericordes. Non dixit: Beati qui eleemosynas largiuntur: sed qui misericordes sunt, ne pauperes qui dare nequeunt, à beatitudine se putent alienos, neuè diuites, si nō dent, beatos se credant, etiā si miserijs aliorum compati se, profiteantur. Ille enim verè misericors est, qui alienam miseriam, vt suam reputat: at nemo suam à se miseriam non abigit, si potest. *Ioan. 3.* Consimiliter Ioannes dixit: Qui viderit fratrem suum necesse habere: & elauferit viscera sua, ab eo: quomodo charitas Patris est in eo? Non dixit: Qui viderit fratrem necesse habere, & illi non subuenerit. Quia multi nequeunt subuenire. Porro non se continuit Dominus, quin beatos diceret misericordes, videlicet ipse misericors: nulla in Deo, quàm misericordia, maior est virtus, quia miserationes eius super omnia opera eius, & misericordia super exaltat iudicium, id est, licet Deus rectissimum habeat iudicium, summumque seruet rigore: at misericordia huic super fertur rigori, & fert d: hoc rigore triumphū, & quidē licet Sanctæ litteræ nunquam Deo laudes cantare cessent, arbitratur tamen hanc laudem frequentius illi tribuere: quod misericors sit, nec solum quod misericors, sed quod multum misericors. *Psalm. 77.* Longanimis inquit, & multum misericors, & quod secundum altitudinem, cæli à terra corroborauerit misericordiam suam, super timentes se. *Psalm. 120.* *Eodem.*

Iam quia per misericordiam reparauit mundum Deus, factus propter homines homo: voluit vt nihil pretiosius homini esset quàm misericordia: ita vt nullum nomen suauius auribus hominum insonaret, quàm misericordiæ nomen, quid enim libentius aspiciat homo, quàm illud scutum, quo est à morte protectus: quàm eam dexteram, qua est à vorticibus rapidi fluminis, ne suffocaretur ereptus? Igitur sicut misericors Dominus, plus

plus æstimauit misericordiam suam, quàm vitam suam: potius volens misericordiam ostendere in homines, quàm sibi vitam seruare. Ita misericordem, non placuit non vocare beatum, vt qui Deo similis sit, & qui potius vult misericordiæ, quàm sibi inferuire. Expende Christiane precor, quàm verum est, quòd Deus sit diues in misericordia: qui volens videri misericors, potius voluit carnem accipere, in ea miseras carnis sustinere, & tandem mori: quàm nomine misericordis fraudari. Ego attonitus stupeo, quàm amet misericordiam Deus. Sustinet tot peccatorum myriadas, vt misericors: suffert tot idololatrias, vt misericors: conuertit peccatores, vt misericors: effudit se in hominis animam, vt misericors: regnum cælorum, & omnia quæ in cælis sunt, homini donat, ipse misericors. Et si gaudium est coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, plusquam super nonagintanouem iustis, eam causam gaudij arbitror esse: quia vident tam libenter Deum misericordiæ indulgere, quasi Deus tunc magis lætetur, effundens misericordiam: quàm cum iustos coronat, quòd ex iustitia facit. Demum ita dilexit Deus misericordiam vt licet iustus ipse sit, nunquam tamen ita rigorem exercet iustitiæ, quin ibi suum sortiatur misericordiam dialogum, dictum enim est, quòd etiam damnatos in inferno puniat Deus citra condignum, vt vel in inferno esset quidpiam quòd diuinos oculos exhilararet: videlicet misericordia, in indignos etiam collocata.

Ephes. 2.

Luc. 15

Sed iam grande nos pulsatur dubium. Si misericors adeo placet Deo, cur dicitur textus, quòd misericordiam consequetur: & non potius, quòd iuste coronabitur? Apostolus non dicit, Misericordiam assequitur, qui legitime certauerit: sed coronabitur: Nec dicit: Reposita est mihi misericordia: sed, Reposita est mihi corona iustitiæ. Profectò si mærentur cælum de condigno opera nostra, vt à sanctis Patribus, in Tridentino Concilio est definitum: dicendum erat potius, Beati misericordes, quia Dei gloriam iure possidebunt. Ad hoc respondeo, quòd textus hic intelligi potest, aut de misericordibus iustis, aut de iniustis. Si de iustis intelligatur, aperit nobis elegantem animi nostri deiectionem: quòd videlicet, nullus iustus est, qui non egeat Dei misericordia, non intres, inquit Psaltes, in iudicium cum sermo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

2. Timo. 2.

2. Timo. 4.

Psal. 14.

Pbil. 2. *Psalm.* 43. *Exod.* 12. *Psalm.* 43. Vestram salutem inquit Paulus : Cum timore & tremore operamini. O quàm pulchrè David inquit : Nec enim in gladio suo possiderunt terram, & brachium eorum non saluauit eos : sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quia complacuisti in eis. Profectò admiratione dignum est, quod David victoriam de Cananæis Iudæorum genti non vendicet : cùm esset tunc eorum infinita multitudo : erant enim sexcenta millia bellatorum, tot verò, etiam ipsum orbem poterant subiugare : at non sunt illi qui vincunt, quanto minus vincet dæmones homo, & possidebit homo cælestia, nisi misericors vultus Domini (id enim valet, Illuminatio vultus tui) opem pugnantis ferat. Propterea eleganter David addit : Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. Scio quodd gloria cadit sub merito (vt scholasticè loquar,) at quia perseverantia non cadit sub merito nostro, sed sub misericordia diuina, ideo rectissimè dictum est : Beati misericordes, quia hanc perseverantiam consequentur : non ex iustitia, sed ex misericordia.

Cui verò hæc responsio obscura visa fuerit, dicere aliquanto planius poterit, quodd opus misericordiæ, licet ex gratia Dei obtineat dignitatem, & meritum de condigno : at ex ipsius operis genere, misericordiam requirit, vt coronetur & cum gratia ipsa, collata homini sit ex misericordia, & non ex iustitia (alioquin iam non esset gratia) sit : vt etiam misericors, nisi cum eo Deus misericordiam faciat, nihil erit.

Roma. 4. Quæ verò subiungam non assero, sed iudicio doctiorum subijcio. Igitur ex hoc loco Domini duæ se offerunt coniecturæ : Prior, quodd misericordes si aliquando lapsi fuerint, propter misericordiam quam præstiterunt, misericordiam consequentur : vt resurgant à peccato, & saluentur : & hoc vult textus : Beati misericordes, quia misericordiam consequentur in lapsibus suis. Huic coniecturæ fidem facit, quod dicit Psalter : Iustus inquit miseretur, & retribuet : eius gressus apud Dominum dirigentur, & viam eius Dominus volet : cùm ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam : cuius apertus sensus est : Si in peccatum mortale ceciderit, non patietur Dominus vt damnetur. Quia, vt redeat in antiquam gradum, Dominus auxilio erit, manum suæ misericordiæ porrigens.

Ad tipu.

Adstipulatur huic verbum Tobia: Eleemosyna, ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras: at non liberat à morte corporis: (Statutum enim est hominibus semel mori,) liberat ergo ab animæ morte, non tantum liberans ne moriatur, sed vbi mortua fuerit, facit vt viuat: & hoc est quod addit. Non patitur animam ire in tenebras: vehementer verò id probatur ex Ecclesiastico dicente: Conclude eleemosynam in corde pauperis: & hæc exorabit pro te ab omni malo. At si non exorat pro iacente in peccato, non orat pro omni malo.

Tob. 4.

Heb. 9

Eccle. 29.

Dicit superciliosus Theologus: Si misericordia iacentem in peccato erigit: igitur iam huius peccatoris iustificatio, non ex gratia, sed ex operibus misericordiæ præcedentibus erit: Ego respondeo, quòd si opera misericordiæ ex condigno mererentur hanc ex peccato erectionem: argumentum tuum haberet vim: at non dico ex condigno: sed ex misericordia, Deum dare gratiam, & auxilium ei qui misericors fuit: vt textus ipse clamat: dicens beati misericordes, quia ipsi, non gloriam, non iustitiam, non gratiam: sed misericordiam consequentur. Ergo cum quis lapsus est, non putet quòd opera misericordiæ, quæ in gratia fecit, Deum obligant ex condigno, aut congruo: vt erigat lapsum, minimè: hoc tantum efficiunt vt Deum loco peccatoris rogent, sollicitent, pelliciant, vt ex pura gratia mortuum viuificet. Denique, si misericors cum lapsus est, non erigitur, nihil illi Deus iniuriæ facit. Erigitur tamen ex sola clementia, quam eleemosyna facta exorauit, iuxta locum adductum: ipsa exorabit pro te ab omni malo. Et quidem si expendis Psalmum, videbis quod diximus. Inquit Dauid: Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra. Dicit in terra, vt has tres promissiones in præsentī vita intelligamus: ego verò nescio, quomodo viuificat Deus in vita præsentī, nisi reparando post lapsum. Verum est mihi locus vrgentissimus: Ignem (inquit Deus) ardentem extinguit aqua & eleemosyna, relinquit peccatis, & Deus prospector est eius qui dat gratiam: meminit in posterum: & in tempore casus sui inueniet firmamentum: ecce dicit: In tempore casus inueniet firmamentum.

Iuxta Concil. Triden.

Eccle. 29.

Psalm. 40

Eccle. 3.

Rursum beati misericordes, qui in tempore mortis suæ, & in tempore tentationis suæ, imò & in tempore cuiusvis tribulationis, & calamitatis suæ, misericordiam consequentur. *Psal. 40.* Sanè, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum. Dñs: est verò dies mala, dies cuiusvis angustie, siue sit dies mortis, siue tentationis, siue temporalis afflictionis. Malum enim duplex est, culpæ & pænæ: in die igitur mala culpæ, liberat Deus per eleemosynam, vt Daniel dixit: peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. *Dan. 4.* Arbitror enim egregiam rationem ad reconciliandum Deum habere peccatorem: si eleemosynas conferat. Conferat eleemosynam homo homini temporalem, & eleemosynam suscipiet à Deo spiritualement. At si malum pænæ fuerit, quodcumque sit illud, eius remedium à Deo inueniet misericors. Id enim dixit *Psal. 40.* Psaltes: Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius, vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius: Elegantissimè profectò: sicut enim mater mollit filio lectum, vt mollius cubet: ita & Deus lectum in quo misericors iacet, versat & excutit, & blandius reddit: vt mitius in dolore, dolorem patiat. Quid enim potuit dici grandius, aut magnificentius: quàm beatus qui intelligit super egenum? Dominus conseruet eum, & beatum faciat eum in terra. Planè nullus in cælo simul & in terra beatus: at legem hanc sola violat misericordia, vt etiam si piè viuentes in Christo, patiantur persecutionem: misericordes tamen, aut non patiantur, aut ita blandè patiantur, ac si non paterentur.

Beati mundo corde. Primum id mihi statuendum, cor, in sacris literis, sumi pro parte animæ superiori: in qua voluntas est, & intellectus. Nec enim cor est aut voluntas sola, aut mens sola, sed vtrunq; simul. Et ideo Paulus dicit, quòd credit cor ad iustitiam: non autem crederet, si sola voluntas esset. Et alibi dicit: Det vobis Deus illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes: at nec voluntas habet oculos, nec voluntas scit. *Roma. 10.* Et Dominus dicit: O stulti & tardi corde ad credendum: ergo corde credimus: & Propheta: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum: vt non videant oculis, & intelligant corde. *Ephes. 1.* Cum ergo cor intelligat & diligat, necessariò fit, vt simul & intellectum complectatur & voluntatem: est igitur cor pars animæ

animæ supera: quam Græci Igemonicon dicunt.

Porro hoc cor aliquando sordescit, & maculatur: ea verò quæ coinquinant cor, non alia sunt quàm à Domino dicta: Ex corde exeunt (inquit) cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias, hæc sunt quæ coinquinant hominem, quasi diceret. Hæc sola sunt, quæ coinquinant cor. Siquidem malæ cogitationes prohibentur nono & decimo præcepto Decalogi: homicidia prohibentur quinto: adulteria & fornicationes, sexto: furta, septimo: falsa testimonia, octauo: blasphemia verò prohibetur præcepto secundo: nō verò meminit tertij & quarti præcepti, quia non obligant omni tempore. Et ita non inquinatur, qui non semper seruat, nec meminit primi, quia cum fidelibus loquebatur. Vnde colligo nihil inquinare cor, nisi quod est aliquo diuino præcepto vetitum, quia nihil inquinat cor nisi peccatum, nihil verò, nisi peccatum prohibitum lege diuina, sub qua intelligo esse comprehensam humanam. Paulus enim humanas leges discipulis suis tradēs: non se humano spiritu duci existimat. Sed ait, Puto autē quod ego spiritum Domini habeam. Et rursus quas leges tradit rex, si iustæ sunt: ab ipsa natura, & à Deo, autore naturæ, procedere existimo. En tibi quibus cor inquinatur.

Matth. 15.

1. Corin. 7.

Rogas, quomodo anima quæ peccauit sordescit? Planè quia palatium sit pulueribus & sordibus, id est, peccatis plenū: Item sit cubile draconum, vt Isaias dixit: Et rursus, qui tangebatur mortuū, olim erat immundus: at nihil peccato magis mortuū, est enim causa omnis mortis: siquidem per peccatum mors. Et tertio, est facies carbonibus denigrata, vt Ieremias panxit. Et quidē huic sancto Prophetæ, verba deerant, quibus has animæ sordes declararet. Demū tu prospice, quomodo res corporales sordent, & contaminantur: & necdū inuenies viuam collationē, sordibus animæ quadrantem.

Isa. 35.

Num. 6.

Rom. 5.

Thren. 4.

Quærunt Theologi quid tandem sit illa macula, quæ animæ hæret post peccatum? Et respondent, quod est carentia gratiæ: quæ tantum nitoris animæ conciliabat. At ego nescio, quid maius sit macula illa, quàm priuatio gratiæ. Psalmus enim dicit: Abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis, & in Proverbijs dicitur: Abominabile est Domino, omne corpus prauum. At non est Deo abominabile id omne quod gratia caret. Nec enim

Psal. 52.

Prover. 11.

abomi-

abominandus esset Adam si sine gratia conditus esset. Igitur ille consensus in peccatum macula est, quæ animam contaminat.

- Dices: Consensus ille præterijt, igitur & præterijt macula. Respondeo: quod coram oculis Domini non transijt actus. *Roma. 4.* Deus enim vocat quæ non sunt, vt quæ sunt: itaque tam sibi Deus habet præsentia quæ præterierunt, & futura sunt, ac si præsentia essent, & ideo maculata est anima: non re quæ in se sit, sed quæ in oculis Dei sit: vt igitur passio Christi licet transierit, est tamen Deo præsens: & ideo æterna redemptio vocatur à Paulo: Ita & coram Deo omnis actus est præsens, sicut si quis dat eleemosynam, licet datio transierit: manet tamen viuæ, & præsens in cælo, iuxta verbum Domini, Thesaurizate vobis thesauros in cælo. At thesaurus non est res quæ abiit. Intelligant igitur Christiani, cum operantur, non se transitoria & fluentia peragere, sed æterna: qui bonum facit, æternum bonum recondit in cælo, qui malum, æternum sibi malum conciliat, thesaurizat enim sibi iram.
- Heb. 9.* Porro quia anima spiritualis est, & cum consentit peccato, ipsa tota consentit: ideo & ipsa tota sordescit, non extra solum, sed intus: Intrat enim maledictio sicut aquæ, in interiora eius: & sicut oleum in ossibus eius, & hoc est quod Psalmus dicit: Tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua, prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: vt ergo guttæ ex liquato adipe prodeunt ex intimis adipis, ita iniquitas prodit ex intimo animæ inquinatæ.
- Psalm. 72.* Tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua, prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: vt ergo guttæ ex liquato adipe prodeunt ex intimis adipis, ita iniquitas prodit ex intimo animæ inquinatæ.
- Roma. 1.* Porro quia anima spiritualis est, & cum consentit peccato, ipsa tota consentit: ideo & ipsa tota sordescit, non extra solum, sed intus: Intrat enim maledictio sicut aquæ, in interiora eius: & sicut oleum in ossibus eius, & hoc est quod Psalmus dicit: Tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua, prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: vt ergo guttæ ex liquato adipe prodeunt ex intimis adipis, ita iniquitas prodit ex intimo animæ inquinatæ.

Surrige ergo, Lector quæso, animum, & contemplare: si vna iniquitas sordentem animam reddit, quantum sordium erit, vbi iniquitates peruaferunt cor? Prauum est cor hominis præ omnibus, & sensus & cogitatio hominis in malum prona sunt ab adolescentia. Est igitur cor hominis sentina peccati, fons malorum, minea vitiorum, & cum verum sit, quod prudentia carnis sit Deo inimica: vide duos in homine malorum fontes, carnem, & animam carni consentientem. Quod si intelligis & penerras: admiraberis, & obstupesces: quod vllum sit cor in orbem mundum. Si enim cor est prauum præ omnibus: & simul duobus malorum fontibus hæret: vbi reperies cor ab immunditia purum? An non meritò dicit Isaias: Omnes iustitiæ nostræ, vt pannus menstruatæ? Sanè cor mundum non est opus hominis:

hominis: diuinum opus est, teste Dauid qui dixit: *Cor mundū crea in me Deus.* Quis enim posset facere mundum de immundo, nisi solus Deus? Cū igitur Deus id possit facere: & Dauid asserat in se factum cum dicit. Sine causa iustificauit cor meū (per gratiam scilicet Dei) & laui inter innocentes manus meas: & Iob, asserat, non me reprehendit (inquit) cor meum. Cū hæc ita sint, quæ furia Lutherum inualuit, vt assereret, neminem mundum à culpa mortali? Planè si nemo corde mundus, igitur falsum asseruit Dominus dicens: *Beati mundo corde:* & falsum Psalmus qui dixit: *Quis ascendet in montem Domini?* Innocens, inquit, manibus, & mundo corde. Si igitur nemo est mundus corde, nemo ascendit in cælum, ac proinde claudat Deus cælum suum, si nullus est, qui eò intret.

Aduerterat Lutherus (vt video) cordis sordes, at non aduerterat Christi sanguinem quo illæ sordes lauantur. Hic est sanguis (inquit) qui effundetur in remissionem peccatorum: igitur peccata, per sanguinē mundantur, teste Apostolo, qui dixit: *Sanguis Christi emundauit conscientiam nostram, ab operibus mortuis: ad seruiendum Deo viuenti.* Quæ igitur esse sordes possunt, quæ huius sanguinis tanta puritate, non purificentur?

Imò verò ego arbitror beatos mundo corde, non propter cor, sed propter sanguinem, qui purificauit cor: beatum enim cor, cui beatus sanguis adhæsit, beatum cor, quod beato sanguine factum est mundum. Quocirca existimo, cū Dominus verba hæc, *Beati mundo corde:* suo protulit ore, intima eum ex corde traxisse suspicia: videns, quàm magno sumptu erat hominū conscientia purganda: quodque non nisi suo esset sanguine nostras conscientias emundaturus. Tali aqua melius sanatur nostra lepra: quàm aquis Iordanis sanatus est Naamam. Tali fonte melius illuminatur homo: quàm cæcus in aquis Siloa. Tali felle amaritudinis sanantur oculi melius, quàm Tobie oculi sanati sunt felle piscis. Quodd si sputum Christi terræ commistū, oculos reddit cæco: an non magis mundiciam simul & lucē reddet immundo cordi, Christi mundissimus sanguis, ex suo mundissimo corde promanans? Quodd si sanguis hic illuminat cor: quid miraris si cor sic illuminatum Deum videre possit? enim uero, ubi sanguis Christi est, Christus est, at ubi Christus est, eius mi-

nister Si igitur vbi Christus est, videtur Deus, sit vt ministri Christi, eius sanguine mundi, Deum videant.

Porro hic Christi sanguis applicatur nobis per sacramenta: vt per baptismum, testante Apostolo, cum dicit. Mundans eam lauacro aque in verbo vitæ: & etiam per pœnitentiam, iuxta *Ephef. 5.* illud Davidis: Asperges me Domine hyssopo & mundabor, *Psalm. 50.* Rursum applicatur per bona opera: opera enim sacra purificant cor: non ex se sed ex sanguine Christi: iuxta illud: date eleemosynam, & ecce omnia sunt vobis munda, & illud: dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit: mundat igitur eleemosyna in pauperem: & dilectio in Deum: mundat item obedientia: castificantes, inquit, animas vestras in obedientia charitatis. Rursum & mundat fides, (viua scilicet) secundum illud, fide purificans corda eorum: demum purificat spes: qui enim habet hanc spem, sanctificat seipsum.

8. Thom. 3.

quæst. 49.

Luc. 11.

Luc. 7.

1. Petr. 1.

Act. 15.

1. Cano.

10. 3.

Porro triplex est genus mundi cordis, prius est carere mortali crimine, alterum carere his peccatis & eorum occasionibus. Tertium: idque vt summum, ita & difficillimum, negasse voluntatem in omnibus: est enim voluntas propria fons immunditiarum: ab hoc fugisse fonte, plena munditia est: iam vt quisq; cor magis mundauerit, Deum clarius videbit. Sunt enim qui etiam in hac vita apertius Deum (licet ex fide,) cognoscant, id præstante cordis mundicie. Et quidem cum verum sit illud Gregorij, Omnia videt, qui videntem omnia videt: si cor humanum naturaliter scire desiderat, en ad manum facilis est sciendi via, videlicet, si cor mundaueris.

Huic mundo cordi proponitur vnicum, singulare, & incredibile præmium scilicet, videre Deum: quod verò modo sit, Deus videndus: explicatur à Paulo si tamen explicari id potest, *1. Corin. 13.* Paulus inquit: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie, ad faciem, & rursum, nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Explicauit etiam Ioannes: scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum, sicuti est. Explicauit David: In lumine tuo videbimus lumen. Et Isaias: Videbimus regem in decore suo. Planè nullum ingenium explicabit magnitudinem verborum, quæ ab his Patribus dicta sunt: Sanè Deus totus est facies, nec n. in ælo habet illa posteriora, quæ Moysi ostensa sunt: si igitur videbo faciem

1. Cano.

capit. 3.

Psalm. 35.

Exod. 33.

faciem Dei: Videbo igitur Deum totum. At Deus infinitus est. Videbo igitur infinitatem. O quam extendetur oculus, qui Deū infinitum videre sufficiat? Id luculentius, & magnificentius exprimunt verba sequentia: nunc inquit cognosco ex parte, tunc cognoscam: vt & cognitus sum. Sunt hæc verba tantæ fiduciæ plena, vt horreat animus ea contingere. Sed quid timeo? Annō & Ioannes in eandē loquitur sententiā? Similes ei erimus, cur? Quia videbimus eum sicuti est. Dij erimus: in eam celsitudinem attollemur, quantam nec oculus vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nec minus habent altitudinis verba illa, in lumine tuo videbimus lumē: dicunt enim Theologi, quōd, diuina essentia vnitur per modum luminis, & speciei intellectui humano: o rem summæ celsitudinis! Accinit Isaias: Videbimus regem decore suo in opibus suis in thesauris: quasi parum esset, vidisse regem. Ergo Moses quia non vidit nisi posteriora: ideo legem non tulit, qua homines videre Deum possent. Sat eis erat, posteriora Dei videre, scilicet his temporalibus bonis frui, quia lex mundare corda non poterat: impossibile enim est sanguine hyrcorum corda mundari: At cum fides Christi purificet corda (cum viuā est:) & sanguis Christi emundauerit corda nostra: sit vt in solo Euangelio, in quo est mundicies, proponatur & præmium mundicie consonum, quod est videre Deum.

Beati pacifici. Duæ difficultates se obijciunt. Altera quos pacificos Dominus vocet? Altera, cur pacifici filij Dei vocātur? Ad priorem responsio est: Pacificos hic dici Prælatos prædicatores & confessores: quibus ex officio incumbit, componere pacem inter Deum & homines. Et quidem mirari non sufficio Dei pietatē. Venit ille in mundum: rogaturus hominē, vt secum pacē haberet: hanc verò pacem tantopere cupit: vt beatos dicat, eos qui pacem efficiant illam, quam ipse desiderat. Adeo enim desiderat: vt ne frustretur desiderio suo, beatitudinem ei promittat, qui Deum homini reconciliat. Cantarunt & veluti rogarunt pacem Angeli, Deo in terris nascente: vehementer igitur Deus optat pacem cum homine ac si homo Deus esset. Beati ergo, qui munere, tam Deo grato funguntur: quorū est, regnum diaboli, & eius opera dissoluere, fortem armatum ex atrio excludere, cœnaculū parare, vbi Dñs pascha cum discipulis manducet, vineam Dñi lapidare, viam Domino parare, colles humiliare, valles implere,

Isa. 64.

Heb. 10.

Heb. 9.

Luc. 11.

Ioan. 3.

Luc. 11.

Luc. 22.

Isa. 5.

1/a. 40 leprofos mundare, putres carnes salire, vt qui sal sint terræ, mū-
 Matt. 5. dum illustrare, vtpote qui lux sint mundi.

Dices : Num etiam beati sunt reges, iudices, reliqui etiam Domini temporales, qui corrixantes ad amicitiam reuocant ?
 1. Corint. 9 Ad hoc dicerem, non admodum de his hoc loco tractari : non enim de bobus cura Deo est, adeo vt fratribus corrixantibus di-
 Luc. 12. xerit : Quid me constituit iudicem inter vos ? & Paulus, cum
 1. Cor. 6. secularia iudicia habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, ad iudicandum assumite : contemptibiles inquit, non curans illos vocare beatos. At quia secularis reconciliatio, pacem promouet spiritualem : ideo beatos etiam suos quodammodo, Reges, & seculares dominos, audeo pronunciare. Nec enim quia bella gerunt, beati esse desinent, si per bella pacē inquirant : sique non bellator animus adsit sed pacis amator.

Iam ad secundam difficultatem. Cur pacificatores hi, dicantur filij Dei ? Ad quod prior solutio, & plana est. Quod iuxta Hebræos, quæuis res cum asseritur grandis, & illustris, Dei dicitur : vt mons Dei mons pinguis, id est, mons ille nobilis, mons
 Psalm. 17 est fecundus, & ceciderat in eos somnus Domini, id est, gra-
 1. Reg. 16. uis somnus, & item, Ego dixi : dij estis, & filij excelsi omnes,
 Psalm. 81. id est, filij illustres, viri præcipui : ita & hi pacificatores Filij Dei dicuntur, id est, magni. Planè quia scribitur in Euangelio : qui fecerit, & docuerit : hic magnus vocabitur, quasi dicat : qui cū se pacificauerit, alios etiam pacificat : hic verè magnus vocabitur : idem ergo est Filij Dei, & magni.

Sed penetremus aliquantò profundius. Si iudices Israël, qui pacem in populo faciebant, dij dicuntur : quanto potius Christiani, qui pacem faciunt in cælo, dij nominabuntur. Deus (inquit) stetit in synagoga deorum : in medio autem deos dijudicat, dij hoc loco, vocantur iudices illi Iudæorum, qui Iudæis iura reddebant : an non magis dij, qui inter hominem, & Deum ius dicunt, hominem Deo subdunt, Deumque homini reconciliant ?

Sed interiùs penetra : Christus quatenus homo, Filius Dei
 8. Thom. 3 est. Sanè quia Verbum diuinum filiationem naturalem (qua Dei
 Par. q. 23. filius est) Christo homini communicauit : nec enim Christus
 artic. 4. homo, alia filiatione Filius Dei est, quam ea, qua Verbum Dei, Dei Filius est. Porro filiationem, (non naturalem, sed adoptiuā, cuius

cuius nos eramus capaces) transfudit in homines Christus. Verè ergo Filius Dei Christus, qui filios Dei gignere potuit, suam in illos filiationem transfundens, ita & pacificatores hi verè Filij Dei sunt: quia etiam Filios Dei gignunt. Paulus inquit: per Euāgelium, in Christo ego vos genui, genuit verò, non filios hominum, nec filios Adæ: genuit igitur filios Dei. Iure igitur merito Filij Dei vocabuntur, qui filios Dei producant.

Adhuc tamen considera, Christus vt Deus: ideo Dei filius est, quia totam diuinitatem à Patre accepit, licet à Patre non abstulerit, & hac de causa, Christus in terra Deum Patrem suum representabat, vt cuius deitatem acceperat. Perinde enim erat Christum videre, audire, tractare: ac si Patrem videres & tractares. Ideo Christus ait: Qui videt me, & Patrem meum videt. Verè ergo Christus Filius Dei, qui ita Patrem representat. Quare & verè erunt Filij Dei, qui Deum in terra repræsentarint. Nunc Paulum considera dicentem: Viuo ego, iam non ego, viuit in me Christus: eius accepi deitatem, quidam Christus ego. Alibi dicit: Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, id est, nos summus speculum, lympidum, quod deitatem in se suscepit: eamque viam reddit imaginem. Vides ergo animam Pauli: quæ (velut speculum) deitatis receperat gloriam. Alibi dicit ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur. Quasi diceret: habeo Deum extra me, & coram me, & intra me: qui audit me, non me: sed Deum loquentem audit. Si Paulus, pro humanis viribus, deitatem ita hauserat, vt totus in ea nateret, absorberetur, penetraretur: annon verè dici hic potest Filius Dei? Tales filij Dei pacificatores sint, si verè Filij Dei esse velint.

Porro sicut Filij Dei officium fuit, se in terra seminare: vt granum frumenti mortuum, multum fructum afferret: ita & hi pacificatores granum frumenti sunt: qui semper mortificationem Domini Iesu, in corpore suo portant: vt vita Iesu manifestetur in corporibus vestris: inquit Paulus, & addit: semper igitur mors operatur in nobis: vita verò in vobis, verè Paulus, & qui eū imitantur, filij Dei dicuntur: qui ita filium Dei sequuntur, vt mori velint, pro vita filiorum.

Iam sicut in hoc apparuit Filius Dei, vt destrueret opera diaboli, & vt Filios Dei, qui erant dispersi, in ynum ouile re-

duceret: ita & hi pacificatores in hoc apparent Filij Dei: vt destruant opera diaboli. (Quem propterea sunt accerrimum hostē habituri) & filios Dei ad diuinas caulas reducant: quos propterea, vt filios dilectissimos sunt amaturi.

Sunt multi doctorum qui velint: pacificos hic dici: qui post pugnas, & agones spirituales, pacem à Deo acceperunt: vt iā
Gene. 12. non Iacob dicantur, sed Israël: non pugnator Dauid, sed pacificus Salomon: non naufragus Noë super aquas: sed is ipse Noë exhaustis aquis: Deo hostias suaueolentes offerens. Quæ explicatio non displicet. Si igitur hos pacificos, seu potius pacatos esse velis: dic hos esse filios Dei: sicut enim in Deo, non pugnat iustitia: totus enim ipse iustitia cum iniustitia est nihil habens iniustitiæ: & sicut in Deo, non pugnat esse, cum non esse, totus enim Deus est esse: ita & in his pacificis, totū iustitia est, bonitas est, Deus est, & ideo totum bonū est, pro capto tamē suo.

Beati qui persecutionem patiuntur. Certè prudentissimè Christus persecutiones beatificauit. Si enim persecutio hac careret consolatione, aut desperaret qui eam patitur, aut iustitiam propter quam patitur, desereret. Sed quia Deus ipse est iustitia: ideo præmium patienti propter iustitiam proposuit.

Interim tamen mecum, Lector, stupeas videns esse qui iustitiam persequuntur. An non iustitia pulcherrima est? Videlicet quæ diuinam pulchritudinem habet: cur igitur homines, cum tam lucentem & splendentem fulgorem conspiciantur, non magis ipsum amant, quàm odiant? Non magis fauore, quàm furore prosequantur? An non iustitia hominum animis concreata est, & congenita? Videlicet, sicut veritas intellectui innata est, ita & voluntati bonitas & iustitia, (omnia enim bonum naturaliter appetunt) cur igitur homines contra suas se armant opes? Anima rationalis naturaliter rationis est particeps, cur igitur cum ratione bella gerit? Et quod magis miretur: ipsi iudices terræ: quibus datum est iustitiæ vexilla ferre, & & pro iustitia conferere manus, ipsi sunt: à quibus sibi magis iustitia timet. Hi sunt, qui etiam latentem iustitiam in publicum proferunt: & cum ea non solum latenter, sed publicè pugnant. Nec interim populus contra iudicem insurgit, iustitiam à iudicis manibus erepturus. An non verè beatus ille reddetur iustitia ipsa qui contra furem iudicem & populum, pro iustitia se pro-

se profert: etiam occidendus? Beati ergo qui patiuntur perse-
quutionem, vt iustitiam tueantur, quia ipsorum est regnum cæ-
lorum. Primum quia qui se humiliat dignus est, qui exalteretur: at
qui patitur, propter iustitiam, vilis estimatur, vita, & luce indig-
nus. Ideo enim & vita, & luce priuatur, dignus ergo est, qui
vita, & luce æterni regni coronetur. Dignum est, vt granum fru-
menti pro iustitia mortuum reuiuifcat. Si igitur moreris pro iu-
stitia, dignum est, vt tibi vita reddatur: non terrena, quam pro iu-
stitia perdidisti: sed cælestis: quia est ipsa iustitia cælestis.

Ioan. 12.

Et quidem si tanto pretio dignam iustitiam estimauit: vt
propter eam quicquid in mundo dulce est contemnerem, quic-
quid amarum est amplecterer: an non æquum est, vt de ipsa iu-
stitia mihi id quod mundo maius est, scilicet regnum cælorum?
Eleganter David: Captabunt, in animam iusti, & sanguinem in-
nocentem condemnabunt. Sed qui propterea David? Certè sa-
ctus est Dominus mihi adiutor, Deus meus in adiutorium spei
meæ. Vides, Lector, Deum esse sp̃e iustitiæ condemnatæ? Alibi
inquit David: sp̃em inopis confudisti, quia Dominus spes eius
est, ac si diceret: Conamini vires iustorum confringere: at verè,
ideo Deus spes eorum est.

Psalm. 99.

Ibidem.

Psalm. 77.

Adde si iustus in persecutione Christo commoritur: ne-
cessè est cum eodem, viuificetur: qui enim suscitauit Dominum
IESVM à mortuis: viuificabit mortalia corpora vestra,
propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Sicut enim pro-
pter inhabitantem spiritum, non succubuit iustitia iniusti-
tiæ: propter eundem spiritum est necesse quod non succumbat
vita morti.

2. Timo. 2.

Roma. 8.

Quodd si violenti rapiunt cælum, nescio qui sint potius hi
violent, quam qui sibi illatam violentiam libenter amplectun-
tur, qui que tantopere sibi vim faciunt: vt propter iustitiam, vitam
suam tyrannorum libidini subijciant.

Matth. 23.

Et si pauperum est regnum cælorum: an non magis erit
eorum: qui parati sunt omnibus rebus, & sibi vita dilecta carere,
ne vitam deferant iustitiæ. Si regnum cælorum, is habet pauper:
qui cum pulcibus, & sordibus bella gerit: an non magis habe-
bit, qui propter iustitiam, paratus est, bellum gerere cum omni
creatura.

Matth. 5.

Duo mihi reliqua sunt dicenda. Alterum est, mirari quam
parum

aut regnum suum minimè ille aestimaret. Et quidem si Dei seruus sum, necessitas incumbit mihi pro Deo meo pati: nec ille propterea, me regem regni sui efficere obstringi videbatur. Seruus enim inutilis sum, quod debui facere feci.

Alterum, est contemplari, cur dicat Dominus, eum qui patitur, iam regnum habere cælorum: nec enim dicit: eorum erit regnum, sed ipsorum est. Et quidem iuxta Paulum, regnum Dei est iustitia, pax, & gaudium in spiritu Sancto, licet igitur, qui patitur pressuram in mundo & ex mundo habeat: at si in spiritu sancto pacem habet, & iustitiam, & gaudium, sanè regnum habet: iam ausculta. Si pateris propter iustitiam, habes iustitiam: pateris enim ne deferas quod habes. At iuxta Paulum pax & patientia coniunguntur: est ergo (si pateris propter iustitiam,) simul in te, iustitia & pax, at iuxta eundem, patientia parit probationem, & spem regni: ex vtraque immensum oritur gaudium: gaudet enim animus, cum in tribulatione non succubuit: gaudet item, quòd sibi tanta paratur retributio, meritò igitur regnum habet qui iustitiam, pacem, & gaudium habet, & rursus, reuera Dominus mundi est, qui propter iustitiam mundum tam facilè contempsit: nec poterat mundum ita contemnere, qui aliquid cæli iam non haberet.

Beati estis cum maledixerint. Si in hac beatitudine dixisset Christus. Tolerate, cum maledixerint vobis homines: erat tolerabile verbum. At cum dicat, gaudete, & exultate: considerare nos iussit: quæ tanti esset causa gaudij? Et quidè primo gaudeat deserta, plures filios habens: quam quæ habet virum. Cum solarius, videris tibi virum habere: cum angeris, videris tibi esse sine marito. At gaude, quia plura tibi sunt merita, & maiora: cum sic sine viro es, quàm cum virum videbaris habere. Secundò: vir iustus gaudet, cum datur sibi soluere quod debet, at cum consolamur, viuimus nobis, cum patimur, viuimus Christo. Debemus autem ei, qui pro nobis mortuus est, ne viuamus nobis: sed ei qui pro omnibus mortuus est. Hoc est enim mutuam illi vicem rependere. Tertiò gaudet his qui donare recipit, At Paulus dicit, Vobis donatum est pro Christo non solum vt in eum credatis, sed vt pro eo patiamini. Itaque pati pro Christo, donum Dei est. Quartò gaudet quiuis, cum similis filio regis sit. At per passionis tolerantiam, Christo patienti conformamur.

Quòd

Quòd si patienti conformes efficiamur: apertum est, quòd
 etiam efficiemur conformes eidem regnanti. An non hæc suffi- *2. Corin. 1.*
 ciens gaudij ratio? Quintò melius est honorem tuo merito ha-
 bere, quàm alieno. Ideo enim Christus tanta passus est, vt hono- *S. Thom. 3.*
 rem & gloriam quam à Patre erat accepturus: per suum sibi *par. q. 19.*
 meritum compararet. At cum gratiam recipis, sine tuo merito *Rom. 4.*
 recipis. Recipis etiam & tunc ius ad gloriam, quam tibi tuo me-
 rito comparare, (cum pateris) gaudium est. Sextò, eleganter
 Chrysostomus super c. 1. ad Philip. Cum excito, inquit, mortuos:
 & cum reliqua miracula facio, minus mihi donatur, quàm cum
 pro Christo patior. Illic enim debitor sum, hic verò Christum de-
 bitorem mihi constituo. Septimò, & quidem gaudij materia est:
 quod tantum amorem mihi Christus donarit: vt propter eum
 non solum mundum, sed etiam & me contemnā.

Sed adhuc mecum rem expendas. Cum patimur, vetus
 noster homo non gaudet: quia vetus est nec tantum pondus
 ferre sufficit. At nouus homo longè aliter, fortis est & robustus: *2. Cor. 4.*
 noua creatura est, quæ renouatur, (cum vetus ille corrumpitur) *2. cor. 12.*
 quæ in infirmitate perficitur, quæ cum infirmior videtur, tunc *2. Cor. 12.*
 potentior est. Vetus homo patiens, querelas fundit: nouus pa- *Act. 5.*
 tiens gaudet à conspectu concilij: sciens quòd dignus sit habi-
 tus pro nomine Iesu pati. Nouus patiens libenter gloriatur in in- *2. Cor. 12.*
 firmitatibus: vt in se habiter virtus Christi, & dicit. Mihi absit *Gal. 6.*
 gloriari nisi in cruce. Et quidem animalis homo non percipit *1. Cor. 2.*
 quæ Dei sunt: ideo in agonibus deficit. At spiritualis omnia
 diiudicat: & ideo iudicat, quòd tunc ex sibi iuxta Deus, iudicat *Psal. 33.*
 item, quòd momentaneum & leue tribulationis nostræ, æternū *2. Cor. 4.*
 in nobis pondus gloriæ operatur: non considerantibus momen-
 tanea, sed æterna.

Ego quidem non admiror: si natus ex sanguinibus & ex *Ioan. 1.*
 voluntate carnis, aut viri, cum grauat ponderè tribulationum, *Vide 8.*
 lassetur, vt qui minores vires habeat: quàm pondus quo premi- *Thom. 1.*
 tur. Humanæ enim vires minores sunt sæpè, quàm tentationum *corint. 10.*
 procellæ. At, qui ex Deo natus est homo, vires habet diuinas:
 ideo tribulationibus maior est: quid igitur mirum est, si oppres-
 sus gaudet, & sicut palma resultat? *in illud fi-
 delis Deus
 qui nō per-
 mittit etc.*

Iam si paulus dicit. Viuo ego, iam non ego: viuunt verò in *Gal. 2.*
 me Christus, si in me viuunt Christus: qui vincit mundum, qui

Roma. 6. iam non moritur, cui non vltra mors dominatur: quid mirum,
Psalm. 21 si mortem contemnā, cui vita Christus est? Et si Christus est
Ephes. 1. constitutus à Patre super omnia, super omnem creaturā, si in me
 manet Christus reddet me etiam super omnia.

Sed quid moror? imò quid admiror, si Christus iubeat
 suos, in tribulatione lætari, quando ipsa secum tribulatio dulce-
Psalm. 22. dinem affert? Dauid dicit: Paraſti in conſpectu meo men-
 ſam aduerſus eos, qui tribulant me. Igitur hinc tribulant homi-
Psalm. 93. nes, illinc verò Deus parat menſam tribulatis. At menſa Dei, non
 poteſt eſſe non læta. Rurſum Dauid dicit: Secundum magnitu-
 dinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ læti-
 ficauerunt animam meam. Igitur cùm dolores opprimunt cor,
 conſolationes Dei (quæ exuperant omnem ſenſum) non tan-
Phil. 4. tum cor, ſed totam lætificant animam. Cui adſtipulatur Paulus
2. Cor. 1 dicens: Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita abundat &
 conſolatio noſtra. Si igitur cùm premit tribulatio corpus, exhi-
Psalm. 41. larat animam conſolatio: quid mirum, ſi Chriſtus ſuos iubeat in
 tribulatione gaudere? Dicit Dauid, fuerunt mihi lachrymæ meæ
 panes. Quid igitur mirū, ſi gaudet homo, cùm comedit? Si ipſe
 lachrymæ panis ſunt famelico: quid miraris, ſi panem come-
 dens gaudeat? Si miraris quòd lachrymæ verſæ ſint in cibum:
 ne mireris, panis & vinum cor hominis veteris confirmant.
Psalm. 130 At nouus homo, noua creatura, ſicut eſſe nouum habet, ita no-
 uum habet ſtomachum, nouum habet guſtum, qui maximè
 in tribulatione lætatur: Sicut ergo miraculum eſt in mundo ho-
 mo nouus: ita & miraculum eſt, quòd in laboribus gaudeat. Vt
 enim dedit Deus Iordani, quòd eius aquæ ſurſum fluerent: ita
Iofue 3. dedit quod non dolenter ſurſum aſcenderent, ſed ſponte. Gra-
 tia n. noui teſtamenti, ſi quid iuber facere, dat vires quibus fiat.

At non libet ſicco calamo verbum Domini præterire.
Roma. 4. Exultate quia merces veſtra magna eſt in celis. Vbi nota: Si merces eſt,
 igitur mentitur, qui dicit, operibus noſtris nihil ex iuſtitia debe-
 ri. Imo ſicut merces debetur operanti, non ſecundum gratiam,
 ſed ſecundum debitum: ita & gloria debetur operanti ex debito.
 Rurſum, ſicut non eſt indignum operanti, ſi propter ſpem retri-
 butionis operetur: ita nec eſt chriſtiano indignū, ſi operatur ſpe
Psalm. 118. tantæ retributionis. Item nota ſimul ac de Chriſto mentio facta
 eſt in his beatitudinibus: ſtatim de mercede etiā mentio facta
 eſt,

est, quia propter Christum, merces. Iam si merces datur in cælis magna: datur etiam minor, sunt ergo in cælo diuersæ mercedes. Habent quidem mercedem pauperes, habent & mites: sed super omnes habent, qui propter Christum patiuntur. Quod si merces pauperum est regnum cælorum, & merces patientium est magna, nescio quid hic maius regno subolet, quod propter Christum patientibus paratur. Alioqui si regnum paratur patientibus, & merces patientium propter Christum, solum est regnum cælorum, æqualis ergo merces est vtrisque. Quod non ita esse Dominus est auctor: cum dicit: Gaudete patientes propter me: quia merces vestra magna est: Num igitur eadem merces promittitur patientibus propter Christum: & Abraham cui dictum est: Ego ero merces tua magna, nimis? Tandem non potest non esse magna merces, quæ Deo ipsi magna est, quam quæ ipse Deus magnam esse dicit. Et reuera non est qui magna mercede sit dignus: nisi qui propter Christum magna passus est. Certè credere in Christum dat gloriam Christo: at nemo ita & gloriam dat Christo, quàm qui patitur propter Christum, cum non ipsa solum lingua Christum confitetur, sed & omnia ossa sanguine martyris suffusa, & sequitia tyranni discerpta dicunt, Domine quis similis tibi? Hic planè est quem iure Christus confitebitur coram Deo, & angelis. Erit igitur specialis quædam laus & prærogatiua, eorum qui propter Christum tormenta passi sunt.

Vos estis sal terræ. Duplex se mihi offert huius loci explicatio. Altera intelligendo per terram, totum hominum genus. Dictum est enim de Adam (in quo omnes eramus) Pulvis es, & in puluerem reuerteris. Videlicet, quia principium, & finis hominis terra est, & Ieremias, non alio feliciore nomine dignatur homines, quàm terræ, cum dicit: Terra, terra, audi verbum Domini: & Moses: Audite cæli (id est angeli) quæ loquor, audiat terra verba oris mei, id est, audiat totum genus hominum. Iam hæc terra post peccatum Adæ maledicta est, & Deo inimica. Si quidem omnes nascimur filij iræ. Quidni maledicta erit terra quæ spinas profert, & tribulos? dicit enim Apostolus, terra proferens spinas, & tribulos reproba est maledictio proxima, cuius cõsummatio est in cõbustionem. Terra ergo generis humani Deo inimica erat. Hanc terram Deus sale seminauit: utpote hostilem, sed quàm diuersa ratione sale seminauit Deus, quàm soleant vi-

Gen. 28.

Rom. 4.

Psal. 34.

Matth. 20

Genesis 3.

Jerem. 22.

Deuter. 32.

Genesis 3.

Ephes. 2.

Hebræ. 7.

Stores vrbes desolatæ, sale seminare? Hi seminant sale, vt omnino tabida reddatur terra, & infœcunda. At Deus salē Apostolorum in mundo seminauit, vt terram redderet è mortua viuam: ex male fœcunda, bene fœcundam: ex senticosa, fructicosam.

Iam igitur attentius aduerte. Sal ad quatuor vsus olim assumebatur: Primum: ad vastationem hostilis terræ, vt nunc dicebamus. Secundò ad fœdera concilianda. Ideo enim antiqui, cum hospitem recipiebant, primum illi salem apponebant significantes, velle cū illo fœdera pacis inire. Author est Cælius lib. 12. Antiquarum Lect. c. 1. Et quidem non egemus Cælio. Ideo enim pactum fœderis, vocabatur pactum salis. Paralip. 13. Pax enim & amicitia sale significabatur. Quia tam est iucunda, & necessaria inter homines pax, quàm inter cibos sal. Tertiò: Ad sacrificia offerenda. Nullum sacrificium volebat Dominus, sine sale sibi sacrificari. Significans, tunc demum placere Deo sacrificium: cum ex corde amico sacrificatur. Significans rursus: Dei cibum, esse nostrum sacrificium. Et sicut nos nostros cibos sale condimus: ita Deum velle suos à nobis, vero sale condiri. Quartò: Ad cibos quos natura nobis dedit insulsos, condendos, & temperandos.

Igitur Apostoli in mundo, id est, in hominum genere, hæc quatuor officia præstiterunt. Primò enim se mundo seminarunt: docentes, mundum Deo esse inimicum. Prudentia enim carnis est Deo inimica, & legi Dei non est subiecta, neque enim potest. Et rursus omnis qui diligit mundum, inimicus Deo constituitur. Intelligis igitur, quòd cum Dominus mundo seminauit Apostolos: quali victor, salem mundo seminauit. Seminauit verò, vt iam non proferret tribulos & spinas. At nostra infelicitate, & aliquorum qui Apostolis successerunt fatuitate, terra nostra spinas regerminat & tribulos.

Secundò, licet ante salis disseminationem, terra Deo esset inimica: at volens Deus huic reconciliari, in pacis symbolum, Apostolos terræ mandauit, propter quos Deus, qui inimicos homines habebat: iam habet amicos, & fœderatos. Enim verò si Paulus dicit, Iudæos esse Deo inimicos, quia infideles sunt: esse tamen Deo dilectos, quia filij sunt Patriarcharum: quantò potius, homines etiam si mali sunt erunt Deo amabiles propter Apostolos: qui Patres nostri sunt longè meliori ratione, quàm

quàm Iudæi sint Abrahæ filij? Hi enim secundum carnem, nos
verò secundum promissionem, & spiritum filij sumus prophe-
tarum, & sanctorum. Inde verò elucet ratio, quare Deus tan-
tam culparum ferat infinitatem, quantam admittunt homines:
Certe quia medijsunt Apostoli, tanquam salis symbolum: qui
sunt velut murus Deo oppositus, ne eius in nos ira desæuiat. Et
si Deus Mosi dixit: dimitte me, ut irascatur furor meus contra
populum hunc: quanto sæpius hoc est arbitrandus Deus Apo-
stolis dixisse.

Rom. 8

Ierem. 15.

Exod. 32.

Tertiò, Apostoli sunt sal ad sacrificia celebranda: nihil enim
gratum offerre Deo homines possunt, nisi sit Apostolico sale per-
futum, id est, nisi Apostolorum, vel successorum approbarit au-
toritas. Contendant hæretici quantum volent bona opera face-
re: non ea probat Dominus, nisi prius sancta probarit ecclesia.
Egregiè Dominus inquit: Sicut misit me Pater, ego mitto vos,
at nihil placet Patri, quod non probauerit Christus: ita igitur
nec quicquam placet Patri, quod non probarint Apostoli. Si
quidem spiritus vnus est, qui in Christo est, & in sua ecclesia.
Sal terræ Christus: ita & sal sunt terræ Apostoli.

Ioh. 20.

Quartò, Apostoli sunt sal, ad condiendos cibos: Memoriae
succurrit, quòd terra nulli animali cibus est, nisi serpenti. Di-
ctum enim est, Super pectus tuum gradieris, & terram come-
des cunctis diebus vitæ tuæ. Homines igitur, qui post peccatum
terra sunt, & in terram reuertuntur, cibus sunt serpenti, cunctis
diebus: & quia dies serpentis sunt æterni, fit ut homines qui
terra sunt, & erunt, sint in æternum dæmonum cibus: ô rem
miserandam, quòd miseri homines perpetuò deuorabuntur à
dæmone. Nullumnè tanto malo remedium erit? erit planè. Si
enim insulsa terra cibus est dæmonis: eadem si salsa fuerit, &
apostolici salis saporem acceperit, cibus reddetur Dei. O rem
iterum admirandam. Si voluerint homines viuere, sicut vixerunt
Apostoli: ut eum habeant saporem, quem illi habuerunt: iam
non eos dæmon deglutiet: sed Deus, tanta est rerum mutatio:
Petre inquit Dominus, occide & manduca. Quid Domine?
imò tu ipse occide, & manduca. Minimè quidem manducabit
Deus, quod non manducauerit Petrus: nihil sapiet Deo, quod
non sapiet Petro. At Apostolis nil sapit, nisi apostolicum.

Gen. 3.

Act. 10.

Cùm Lector frequenter hic audis Apostolos, intellige eo-

tum charitatem, patientiam, humilitatem, paupertatem, & absolute solum sanctitatis exemplar. Sicut cum Deum audis, intelligis summam charitatem, iustitiam, &c.

Non liber silentio præterire quàm eleganter depinxit Dominus futuros Apostolos, cum eos nomine salis nominauerit. Sal educitur ex aqua, maximè maris, contrahitur in angustam terram (aream scilicet, in modum fossæ paratam) ita ut aqua non exhauriatur à terra: sed ima solum facie, terræ iungatur. Mox illa aqua Solis calore durata sal fit. Iam vide quàm graphice hæc prædicatorem Apostolicum depingant. Mare mundus est, ex hoc mari debet prædicator assumi: omnis enim pontifex ex hominibus assumbrus, pro hominibus constituitur: & Dñs inquit. Ego vos elegi de mundo. In hoc enim officium non angeli assumuntur, sed homines: ut sciant se circumdatos esse infirmitate. Igitur prædicator ex mari est assumendus: at est ita assumendus, ut in angustâ aream abducatur, non verò in laxa fluentia: arcta enim via est, quæ ducit ad vitam. Sed num sat est, ut prædicator efficiaris, vitæ arctitudo? minimè. Requiritur ut Solis calore durus efficiare: habet enim Ieremias. Dedi te hodie, in ciuitatem munitam, in columnam ferream, & in murum æneum, super omnem terram. Bellabunt contra te, & non preualebunt. Et quidem bellauit totus mundus contra Diuos Apostolos: nec præualuit: imò victus succubuit. Videlicet quia calor charitatis, ita apostolica pectora firmanit: ut nullis istibus cederent. Humilitas ergo, & vitæ arctitudo, tum charitatis ignis, & patientiæ fortitudo prædicatorem reddunt apostolicum, illum videlicet, qui sal terræ futurus sit.

Quòd si sal euauerit. Attentione dignum est, non dixisse Dominum si sal computruerit: aut si liquatum fuerit, vel humectum. Hoc solum dixit, Si sal euauerit, aut infatuatum fuerit. Videlicet, quia grande salis periculum est à vanitate & fatuitate. Cum enim Apostoli in gradu sint excelsi: & rursum cum videant se esse plebis doctores, & magistros: ipsa eos celitudo vanos reddere potest: ipsa quæ sua scientia inflatos & fatuos. Apertum est enim locum altiorem, hominem efficere vaniorem, ut Lucifer testis est locuples. Rursum apertum est, quòd scientia inflat: graue ergo periculum prælatis est à fatuitate.

Dices quænam hæc est fatuitas? respondeat Paulus: Sapientia

1/a. 14.

1. Cor. 8.

pientia huius mundi, stulticia est apud Deum: ergo si Prælati voluerint mundi sapientiam sequi, infatuantur. Quid verò sit sapientiam mundi sequi, ipse Paulus respondeat, cum ait, Nihil me arbitratum sum scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum: quòd ergo extra Christum crucifixum fuerit, extra sapientiam est. Audi alio loco Paulum: Prudentia carnis mors est: non ergo sapientia est. Deum immortalem, quàm difficile est distinguere inter prudentiam carnis, & spiritus? &c, ex alia parte: si sapientiam carnis sequimur, infatuamur. Et quòd longè miserrimum est, si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? id est. Si Prælatus elatus fuerit, si mundi prudentia tumens, in quo salietur? quasi dicat, est immedicabile malum. At nunc quid videmus nisi elatissimos prælatos: fatuos, aut certè seculi prudentia turgidos? hoc verò quod ipsi putant esse sublime, malum est irremediabile.

1. Cor. 2.

1. Cor. 2.

Roma. 8.

Quæris cur irreparabile sit malum hoc? respondebo, quia summam habet boni speciem. Videtur enim Prælati ipsa seculi altitudo & elatio necessaria esse, Pontificiæ dignitati: ipsaque mundi sapientia, (quæ Deo fatuitas est) illis apparet vehementer utilis & accommodata: quomodo igitur medebimur malo, quod qui habet, grande credit esse bonum?

1. Corint. 3.

Non mihi hæc dicta fuerint, quo damnum secularem prudentiam. Absit, hæc enim etiam donum Dei est: sed quo cupere hanc tam laudatam suppellestem, Euangelio inferuire, nō dominari, Euangelium sequi, non impedire.

Interim timere debent Prælati tam horrenda Domini verba: Si sal euauerit, quo salietur? Et quidem viri simplices, & ineruditi, cum audiunt verbum Dei, aut exempla sanctorum: facile saliuntur: facile enim obediunt Euangelio. At Prælati, & docti homines, cum mali sunt, cum repidi, cum à cælesti conuersatione alieni: licet verba & exempla sacra audiant: tot habent excusationes in peccatis, tot habent rimas, quibus è manibus Dei elabantur, vt saliri se non sinant. Et demum, cum docti homines tam habeant sanctas literas versatas, & reuersatas, iam non illos hæ mouent, aut stimulant: nimia enim consuetudo, abstulit reuerentiam. Hæ sunt causæ quare cum sal euanesceat, nō habet quo salietur.

Ad nihilum valet ultra. Grauißima est hæc Domini sententia, qua cæset prælatos vanos, & fatuos ad nihil valere. At dices, imò

certè valent : plures enim eleemosynas conferunt , hospitalia ædificant , ecclesiis reparant , lites dirimunt , beneficia conferunt : cur igitur Dominus dicit eos ad nihilum valere ? Certè quia hæc omnia sine spiritu , temporalia sunt , quæ nihil esse dicuntur , vbi cælestibus comparantur . Nam & Apostolas dicit :
1. Corin. 13 Si habuero fidem prophetiã , scientiam , si dederò eleemosynas , si corpus meum ignibus obtulero , sine charitate , nihil sum temporalia enim sunt hæc , non cælestia , vtpote quæ sine charitate fiant .

Dicit : Etiam vani , & fatui Prælati valent ad Synodos congregandas , leges sanciendas , ordines conferendos , sacramenta perficienda , & hæc sunt equidem cælestia . Video hæc esse cælestia , sed quantum hac Prælati parte profunt , tantum ex sua vita repenti , vana , & superbia gregibus obsunt . Vt verè dicatur , Nihil valent . Quod enim vna ædificant manu , altera destruunt . Imò potentius destruunt , quàm ædificant : quantò potentius est exemplum vitæ , quàm verba doctrinæ :

Sed equidem durissimum est quodd dicit : ad nihilum valens vltra , quasi dicat , In perpetuum redduntur inutiles . Quid igitur Domine , num fatui Prælati omni remedio carent ? nullanè est melioris vitæ expectatio ? est certè . Quia quæ sunt hominibus impossibilia , sunt apud Deum possibilia . Grauisimè infatuatus est Petrus dum ad ancillæ vocem , Christum negauit : sed sanatus est non ab homine , sed à Deo : respexit enim
Matth. 19 illum Dominus , & egressus fleuit amarè .
Matth. 26

Nisi vt mittatur foras. Ac si dicat , Nulli rei Prælatus fatuus est accommodus , nisi in hoc vnicum , vt foras mittatur . Vbi non dicit , Prælatum fatuum , iam missum esse foras , & iam conculcatum , sed quodd ad id valeat , vt mittatur foras , & conculcetur . Vbi dubium est non leue , quid sibi velit mitri foras , & quid conculcari ab hominibus . Ego non credo hæc ad inferni pœnam referri : non enim recolo me legisse , damnatorum pœnam esse , ab hominibus conculcari . Credo igitur ad ecclesiasticam censuram esse referenda , vt sit sensus , Prælatus fatuus dignus est , qui deiiciatur & exautorecur , (hoc est enim foras mitri) & dignus est ira abijci , vt ab hominibus vilis , immundus , & abominabilis iudicetur . Hoc enim est conculcari , vt stercora : imò conculcari , vt bestias nocuas . Sanè Dominus nunquam discedit à suo more loquendi . Sicut ergo qui damnantur in inferno ,

ferno, dicuntur foras mitti : (palmes enim steriles foras mittitur, vt ardeat) & dicuntur mitti foras, scilicet ab omni bono, & consolatione cælesti : ita & qui deponuntur, & exautorantur, mittuntur foras, ab omni bono, & consolatione ecclesiastica. Iam sicut bestias nobis nocentes conculcamus, ne noceant : ita velleret Christus suos fideles de fatuo Prælato sentire, vt de bestia nocente, id verò est conculcare. Est ergo huius sermonis sensus : Prælatus fatuus effectus, remedio ferè caret. Ad nihilum utilis est in perpetuum. Ad nihil dignus est, nisi vt deponatur : depositusque adeo sit gregi abominandus, vt ipsum velut stercus noxium fugiant & conculcent.

Deum immortalem, si Prælatus fatuus hæc promeretur, quid credis eum promereri, si nequam efficiatur, si homicida, si fur, si libidinofus ? Sed hæc vitia hominum sunt, non Prælatorum.

Nota : Etiam si Prælati (si singulos spectes) infatuari possint : at in negotio fidei & morum, vbi in concilium ritè & rectè congregatum coaluerint : infatuari non possunt. Alioqui si totum sal ecclesiæ, in huiusmodi negotio euanescere posset, in quo salietur ? quomodo emendabitur ? Imò & Papa qui salium sal est in negotio de fide, & moribus, si quidpiam, vt pontifex decernit, infatuari nequit. Alioqui careret correctione, quo enim saliretur ?

Vos estis lux mundi. Fac Lector videas mundum originale, primo die, lumine carentem : quando tenebræ erant super faciem abyssi. Quid tunc aliud quàm horror, chaos, & rerum tristis, ac mœsta facies ? Clamat vox Dei, Fiat lux. Fit lux. Quàm nouus rebus omnibus vultus ? quàm res pulcherrima lux ? sine qua nihil pulchrum, qua pulchrum est, si quid pulchrum est. Adeo pulchra lux, vt suæ dignitatis primus testis fuerit Deus, Scriptura dicente : Videt Deus lucem, quòd esset bona. Nec voluit Deus solus esse lucis laudator : voluit etiam, vt quiuis si sanos haberet oculos, nihil æstimaret luce pretiosius, vt diceret Tobias, Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video ? Lux sola est cælesti digna sede, quæ terrenis sordibus non sordescit : quæ omnibus est chara, nisi malis hominibus, & lippientibus oculis. Habes lucem, mundi huius præclarissimum ornamentum. Attolle nunc oculos, & mun-

Genes. 1.
Eodem.

Genes. 1

Tob. 17.

Ioan. 3.
Ista. 9.

D d

dum

dum nouum contemplare (quo tempore sunt Apostoli instituti.) Quid tunc erat mundus? an non erat totus tenebrę, & vmbra mortis? an non erat domus horrois, & vastę solitudinis? quid erat nisi sola ciuitas, plena populo: id est Deo sola, dæmonibus & peccatis plena? Quum verò Christus instituit Apostolos, fac te audire, fiat in medio harum tenebrarum fulgentissima lux. Vos inquit estis lux. Sanè sicut vox illa antiqua, fiat lux, potens fuit lucem, quę non erat, facere, vt esset: ita & vox Christi, Vos estis lux: potens fuit homines tenebricosos, viles, & qui non erāt, in tantam euehere celsitudinē, vt lux essent mundi, & lux essent in Domino. Et talis lux essent, vt post Deum (non hic de sancta Virgine loquor) nihil in orbe spectabilius, nihil sit pulchrius, quā Apostoli. Planè Aristoteles, & Plato videbantur huius orbis soles, videbantur præ suo fulgore reliquas stellas obtenebrare. At vbi Apostoli fulserunt in orbe, tenebrę facti sunt omnes Philosophi: adeo vt qui sola Philosophorum luce velint illustrari, in tenebris maneat, qui verò sola apostolorum est luce contentus, ipso sit sole splendidior. Quid dicam? Apostoli non sunt dicti lux terrę, aut hominum, sed lux mundi: planè quia non solum terram, aut homines suo illuminauerunt lumine: sed ipsum etiam cælum illustrius nunc est, si sic fas est dicere, quā esse solebat. In his, inquit hymnus, paterna gloria, exultat in his filius, cælum repletur gaudio. Sunt igitur gaudium cæli, igitur & lux cæli. O quā verè dictum est, Factum est vespere & mane dies vnus! Quia prioris seculi homines velut vespere fuerūt: at Apostoli ipsum mane micantissimum: at ex his, vna coalescit Ecclesia: vnus enim Deus, vna est etiam Ecclesia, ab orbis initio ad finem. Porro sicut eximius Apostolorum fulgor distringere videtur infirmos hominum oculos: dum eorum præclarissimam vitam contemplamur: ita eximię tenebrę nostrę horrorem intuentibus incutiunt oculis. O quā longè distat nostrā vita, ab Apostolica; nec tamen nos nostrę pudet desidię.

Subit me tamen admiratio. Cur Dominus non dixerit: Si lux offuscata fuerit quo illustrabitur? Sicut dixerat, Si sal euauerit, quo salietur? Et huius causam esse aduerto, videlicet, quia dixit Dominus. Ego rogaui pro te Petrene deficiat fides tua, quasi dicat, Rogauī, ne Apostolorum offuscari fidei lux possit. Fides enim Ecclesię & doctrina offuscari nequit. Mores quidē

Præ-

Prælatorum infatuari possunt: doctrina si Apostolica est, tenebras pati nequit. Vnde fit: vt suspectus in moribus prædicator tolerari possit, quia super cathedram Moysi sederunt principes: *Matth. 23.* quod dixerint vobis facite, quia lux sunt, at secundum opera eorum nolite facere, quia euauerunt in cogitationibus suis. At *Roma. 1.* suspectus in doctrina prædicator, nec admitti ad prædicandum: nec si prædicet in prædicatione tolerari debet, videlicet quia lux bona debet esse, omni tenebrarum consortio carens.

Iam sicut à luce cæli, omnis alia lux orta est: ita ab Apostolica luce, omnis alia pendet. Sed hæc hætenus. Nec enim humanus animus comprehendere potest, tantam celsitudinem, quanta est mundi lucem esse.

Non potest ciuitas abscondi. Iudicio meo, hoc loco Dominus repellit à viris sanctis, qui digni sunt sal esse terræ, & mundi lux, eum timorem, idque desiderium, quod sunt habere soliti. Vellet sanctus nunquam in publicum prodire, nunquam sui silentij claustra violare: vellet sibi Deoque viuere tantum. Quocirca nihil magis timet, quam pontificatum, aut prælationem. Præsertim cum videat quantum labor humeris prælatorum incumbat. *Exod. 18.* Quis enim non horreat locum habere Moyse, qui ad omnium *2. Cor. 11.* Iudæorum causas respondeat? Quis non refugiat substitui Paulo, quem omnium Ecclesiarum vexat sollicitudo? Quis non timeat infirmari cum omnibus infirmis: vri, cum ijs qui scandalizantur? *2. Cor. 11.* Et demum quis non vereatur tot pericula fluminum, latronum, ex gente, ex falsis fratribus: vigilias, famem, sitim, frigus, nuditatem & reliqua, quæ verus Pontifex Paulus gloriabundus commemorat? Quod si sola corporis pericula expectarentur, non vehementer essent timenda: sed maculas animæ sibi sponsa timet. *2. Cor. 11.* Dicit enim, Laui pedes meos: quomodo rursus inquinabo illos? Expoliaui metunica mea, quomodo rursus induarilla? *Cant. 5.* Vix enim qui tangit picem, eius euadit maculas. Vellet igitur vir sanctus qui Sal est, & lux, si posset, abscondi, neminem salire, *Eccles. 13.* nemini lucere: At contra Dominus: Non potest, inquit fieri, vt abscondamini, vt enim non potest ciuitas abscondi, si supra montem sit: ita nec vos latere potestis.

Vbi multa se offerunt, explicatu dignissima. Primum: cur Apostoli, eorumque successores dicantur ciuitas? Ad quod primo responderi facile posset, sumptum esse nomen totius à parte: vt

enim in sacris literis, anima dicitur totus homo, est enim ho-
 minis præcipua pars anima, & item homo dicitur facies. Ex
 psalm. 26. quisuit te facies mea (id est, ego totus,) faciem tuam, (id est,
 Ephef. 2. totum te) requiram. Ita quia Apostoli sunt fundamentum ci-
 uitatis, id est, Ecclesiæ: ideo dicti sunt, ipsa ciuitas. Prælati
 enim fundamentum est Ecclesiæ suæ: idem ipse est anima suæ
 Ecclesiæ, radix, vita, cor, facies, caput.

Secundò responderetur viuidius: Prælati dicitur ciuitas,
 non sicut castellum exiguum, aut oppidulum, vile, quod hosti-
 bus facile cedit, nec eorum fert impetum furem: sed sicut
 ciuitas, quæ hosti se opponit intrepida: ut quæ super montem
 fundata est. Rursum oppidis exiguis, exiguæ sunt opes: at in ci-
 uitatibus nihil est quod desideres, ita in animabus subditorum,
 pauce sunt virtutes, oppidula sunt, at anima Prælati diues est om-
 ni virtutum genere: ergo ciuitas est. Substantia, inquit Sapiens,
 diuitis est, vrbs fortitudinis eius, quantò potius substantia spi-
 ritualis, viri sancti erit ciuitas fortissima?

Tertiò adhuc acutius: Pontifex ille vetus gestabat au-
 ream in pectore laminam, in qua descripta erant nomina filiorum
 Israhel. Erat hæc figura pontificis veri, in cuius corde debent esse
 scripta, nomina omnium ouium suarum: in cuius corde tanta
 est charitatis amplitudo, ut in ea omnes sui subditi habitent con-
 fidenter. Si igitur in pontificis anima sui habitant inferiores, pro-
 fectò huiusmodi anima ciuitas est. Audi Paulum huius rei te-
 stem: iustum mihi, inquit, est hoc sentire pro omnibus vobis:
 eo quod habeam vos in corde. Si tam amplum est Paulo cor ut
 omnes habitent in eo: profectò non erit cor illud solum ciuitas,
 sed regio, aut prouincia. Addit Paulus: testis mihi est Deus, quo-
 modo vos cupiam in visceribus Iesu Christi: ac si dicat: Sunt
 mihi viscera Christi, ideo augustissima sunt. In illis vos habeo,
 amo & cupio. Igitur sicut Deus dicitur maior mundus quia in
 illo sunt omnia multo meliore nota, quàm in mundo ipso: & ho-
 mo dicitur minor mundus, quia in ipso quadantenus omnia
 sunt, quæ in mundo existunt: ita & Prælati quædam ciuitas
 est, in qua sunt thesauri virtutum, sunt & homines conscripti per
 amorem & curam egregiam.

Quartò etiam responderetur, quòd ciuitas ea dicitur quæ
 ab hostibus suos defendit ciues: Ita planè viri sancti suos ab ho-
 stium

stium defendunt incurſibus. Beata Catharina ſola ſuffecit vrbē defendere quā mænia proſtrata deſerebant. Quodd ſi à viſibili impugnatione defendere poſſunt: quātō potius ab inuiſibili? *Exod. 32* Murus fuit Moſes toti Iſraēli, cum dixit: Dele me de Libro vitæ, aut patce populo huic. Senſit huius muri vires, ira Dei, cum dixit: Dimitte me vt irascar contra populum, quaſi diceret: Ne tantum mihi reſiſtas.

Quintō reſponderi poteſt, quodd iuxta Eccleſiaſticam ſententiam, faber noctu, ac diu tractat, quomodo cælabit: ferrarius exſiccatur ab ignis æſtu, vt instrumenta faciat, agricola ſementem ſpargit, figulus molle lutum format. Sine his, inquit omnibus non ædificabitur ciuitas: & tractauerat prius de iudiciū ſententia. Igitur ciuitas ex quinque munijs conſtat, iudice, fabro, ferrario, agricola, figulo. Cum ergo Prælatuſ, aut prædicator quinq; illa munia habuerit in ſe, ciuitas erit. Si ſapiens eſt, vt iudicet inter lepram & lepram: ſi agricola eſt, vt ſpargat ſemina Verbi: ſi faber eſt, vt proficientes fidelis varijs virtutibus ornet: Si ferrarius eſt, qui igne charitatis, & malleo timoris, in ſuis vitijs obduratos, emolliat. Si figulus eſt, vt teneros adhuc Chriſtianos parturiat, vt in eis formetur Chriſtus, iam hic erit ciuitas ſpiritalis, quæ ſupra montem poni debet: *Eccle. 38.*

Demum, ciuitas abſcondit in ſe domos. Ita & intra ambitum curæ eleemoſynæ, eruditionis, & exempli Episcopalis, debent eſſe omnes fideles. *Galat. 4.*

At miraculi loco eſt, quodd ciuitas, id eſt, Prælatuſ cum fidelibus, ſita ſit ſupra montem, non infra. Videat ergo Prælatuſ, videat etiam quiuiſ noſtrum, vbi ſumus poſiti: quia ſupra Chriſtum. Vt agnoſcas, verè dictum fuiſſe, quodd paſtor ouem errantem ſuper humeros poſuit. Et quodd cecinerat Eſaias, In ſinu ſuo portabit agnos, fertas ipſe portabit. Igitur & agni, & prælati, agnorū parentes à Chriſto feruntur: ſe d maiore cura Prælati, ipſa ergo tam ſacrę ſedis vbi ſedemus, & portamur, nos maietas moueat, amare portantem, vel certè non mordere, aut conculcare. *Luc. 15. 14. 40*

Sed mouet me quodd dicit, non poteſt ciuitas abſcondi: multo erat planius dicere, non debet ciuitas abſcondi. At dicere, non poteſt abſcondi: difficile eſt. Quid? annon poteſt vir ſanctus abſcondi? an non volebat Petruſ cum Romam fugeret abſcondi? Planè ſi hominis fragilitatem ſpectes, abſcondi poteſt:

sed si ingenium charitatis aspicias, ascondi nequit. Iuxta dictum Ioannis : Is inquit in quo Deus est, non peccat, sed neque peccare potest, quia semetipsum Dei in ipso manet. Videlicet quia si sequaris ingenium seminis diuini, in te manentis, peccare nequibis : peccabis tamen, si carnis tuæ prudentia nitare.

Neque accendunt lucernam, ponunt eam sub modio. Non est facile, ut arbitror, explicare, quid sit lucernam sub modio locari. Et primum si simplicissimè loqui velis, dicito, Lucernam pgni super candelabrum, est Lucernam suo munere fungi. Eandem sub modio latere, est non prodesse : carere commodis, & vtilitate : & *Psalm. 23.* accepisse animam suam in vanum. Ait Apostolus quod d Spiritus *1. Cor. 12.* dantur in vtilitate, non in desidiam. Et alibi : Dedit Deus Apostolos, & doctores, & reliquos, in ædificationem corporis Christi, & Dominus vult ad mensam poni talenta sua, id est Lucernam super candelabrum : & damnat seruum, qui defodit talentum in humo, id est, collocavit sub modio.

Sed penetremus nonnihil. Lux quæ sub modio ponitur, sub mensura ponitur. At lux super candelabro, sine terminis est, vult ergo Dominus seruos suos charitatem habere, sine modio, sine mensura, ut nunquam cessent, nunquam desideant, Planè, cum audis auarum dicentem. Erogabo eleemosynam, illi soli qui extreme laborat : cum audis tepidum Christianum dicentem : Non audiam Missam, nisi cum me lex cogit : non recipiam sacram synaxin, nisi cum annus præterierit, (ita enim nos Ecclesia metitur) hi omnes si lux sunt : sub modio, sub angusta mensura. At cum audis, Optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis : & rursum, Optabam ego non solum vobis conferre Euangelium, sed & viscera nostra. Hæc lucerna est angusta, non locata sub modio, sed super candelabrum.

Adde & aliud, Prælati modius est, tum, quia quid est aliud caro, quam saccus vermium, & modius intra cuius parietes anima conclusa tenetur ? Tum quia ad eius mensuram mensurantur fideles, qualis enim populus, talis sacerdos : tum etiam, quia Christus accepit Spiritum sine mensura. At tu accepisti iuxta modium tuum : unicuique enim diuisit iuxta propriam virtutem & capacitatem. Si igitur modius est Prælati, caueat, ne lucernam sub se ponat : cum supra se eam habere

habere debeat, factum est inquit verbum Domini super Ioannem, factum est verbum super Ieremiam, nunquam inuenies factum esse verbum sub Ioanne, videlicet, quia prædicator non se, aut commodum suum in prædicatione quærere debet. Si enim quærat: sub se lucem subegit. At si lucis splendorem præ omnibus æstimat, is supra se habet lucem. Iam si lucis candorem, vitæ suæ tenebris obscurat, planè lucem abscondit sub modio, id est, sub tenebris. At si vita illi est illustris, & prædicationis accommodata: posita est lux in loco suo, id est, super candelabrum.

Ierem. 20

Et quidem iuxta Augustinum, per modium temporalia intelliguntur. Si igitur Episcopi functio ad nihil prodest aliud quàm ad temporalia bona, sub modio lucerna est. Enimuerò, si Episcopus solum valet ad lites iudicandas, ad eleemosynas largiendas: hæc solum temporalia sunt, angusta sunt, modius sunt. Lucerna ergo sub modio latet. At si prædicatione ignita, si vita immaculata subditis, prodest suis, lucerna super candelabrum est.

Et aliud ausculta: Si quia tibi diffidis, episcopalem refugis functionem, candelam abscondis sub modio diffidentiae tuæ. At si vis à Deo accendi, & in eo fidens, poni vis super candelabro, dum tamen tu ne te ipsum statuas: tunc lux super candelabro est.

Audi & aliud, Quiuis nostrum appetentiam habet, qua irrequietum cor habet. Hæc appetentia est velut quoddam os nostrum, dictum enim est, aperi os tuum, & implebo illud. Si igitur hoc os, & hanc cupiditatem vertimus ad temporalia, certè modius noster, os deorsum habet. Quod si prædicator, aut prælatus sic ad temporalia versus prædicat, planè lucerna est sub modio. Quia modius deorsum os suum habet: at si hanc appetentiam homo ad supera vertit, formam habet candelabri: cui si lucem imponas, tunc demum lux sufficiens est illuminare eos qui in domo sunt.

Psalm. 101

Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videāt opera vestra bona. Quasi dicat. Non mihi lux vestra placet: nisi operibus comitata bonis. Nec hominibus lux prædicationis, aut placebit, aut proderit, nisi viderint cū luce opera vestra bona. Quis n. est qui arborem, sola ferentem folia ferat? Sanè maledicta ficus fuit: quæ folia fructibus vacua gerebat. Deus non producit Verbum æternū, sine san-

Marci 12

cto Spiritu

cto Spiritu: ita nec tu proferas verbum, sine opere bono.

At dices, Num iubet Deus, vt prædicatores sui, sua ostendent opera bona? Planè respondeo: Hæc differentia est priuatorum hominum, & publicorum. Priuatis hominibus dicitur: Te dante eleemosynam, nesciat sinistra, quid faciat dextera. Publicis dicitur: Luceat lux vestra, & videant homines opera vestra bona. Illi vereantur superbiam, & gloriolæ vanitatem. Hi iam non sunt paruuli, vt timeant circumferri vento gloriæ vanæ. Illi sat habet si se ædificent, hi alios suo exemplo, ædificare iubentur. Paulus sua clamat opera, cū dicit: Plus omnibus laboraui. Et rursus, Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, &c.

Parum est, si Prælati sua ostendant opera: longè aliud maius facere iubentur. Iubentur enim habere eum ignem, eas flammæ, vt semper prædicent, & semper suam conuersationem ostendant bonam. Sicut enim sol hic, quem videmus, luna & reliqua astra, nunquam cessant hominibus lucere, vitam, & fomētum præbere non in alium finem, quàm vt enarrent gloriam Dei: ita & fortius multò, solēs spirituales, quales sunt Prælati, Deum (qui est in cælo, velut absconditus) luce, & bonis operibus, reuelare iubentur.

Nolite putare quòd veni soluere, &c. Hactenus Dominus præmia vitæ Christianæ proposuit, cū beatitudines enumerauit, nunc explicat mandata, quibus beatitudinum præmia comparare licebit. Sunt verò mandata hæc sex, quibus prior lex Moyfi, non enervatur, sed firmatur.

Huius loci difficultatem conijcere; quiuis inde potest, quòd tam variè à Sanctis expositus sit. Arbitror ego hac sequenti expositione, plusculum illi lucis adferri. Igitur contextum sic habet. Venio ò Christiani, legem nouam laturus: ac proinde existimare quis poterit, quòd veniam legem antiquam destruere: at verò non venio destruere, sed potius adimplere. Nam quantum ad me attinet, potius sinam cælum destrui, & terram; quàm iota vnum, aut apicem vnum, & minima quæque legis non adimpleri. Quantum verò ad reliquos spectat: ita volo legem & eius minima mandata seruari, vt si quis ea soluerit, & docuerit alios, vt soluant: hunc vt minimum in regno cælorum habiturus sim. Sicut contra, magnum, eum qui fecerit legem, & faciendam esse docuerit. Habetis ergo quàm non veniam legem destruere,

struere. Porro quia lex imperfecta est, & adimpleri cupit: ideo vobis asseuero, quòd nisi iustitia vestra maior fuerit, quàm Scribarum aut Phariseorum, (qui sunt legis eximij obseruatores) nò intrabitis in regnum cælorum.

In huius textus verbis, sunt multa difficilia. Primum quomodo Christus non venerit soluere legem? Cùm verè venerit tollere vincula legis. Siquidem verbo illo, quod fuit in cruce prolatum, Consummatum est, legē dissoluit, & aboleuit. Quod *Ioan. 19.* Apostolus apertè docet: Ipse, inquit, est pax nostra, qui fecit vtrāq; *Ephes. 2.* vnum, legem mandatorum decretis euacuans. Si euacuauit, igitur destruxit. Quòd forsā spectat, quod idem Apostolus dixit his verbis: Delēs, quod aduersus nos erat, chirographū decreti: ipsū tulit de medio, affigens illud cruci. Si deleuit, si abstulit, si cruci affixit, igitur destruxit. Quod si nò destruxit, sed potius impleuit: redit ad nos celebris illa Patrū antiquorū quæstio, qua Paulus cū reliquis Iudæis certauit, Iudæis dicentibus seruandā esse legē Iudæorū, cū Christianismo, Paulo verò totis viribus resistente. Imò *Act. 5.* Paulus super hac re, pugnavit cum Pētro, Petrus enim coram Iudæis legem seruabat: cui Paulus in faciem resistit. Huic quæstioni tam difficili nihil aliud possum respondere: quàm quod sine dubio Christiani obligantur plenissimè seruare, & reuera, si pij sunt, ipsi seruant penitus legem Moyse. At in hoc est differentia: quod Iudæi eam seruabant, vt litera sonat, nos non literam eius seruamus, sed spiritum. Nos Christiani reuera sumus veri Iudæi: sumus vera circūcisio: igitur & verè reliquam legem seruamus. Quanto enim excessu superat spiritus carnem, tanto superat veritas quæ ex spiritu, veritatem ex carne. Habet quidem Iudæus carnem circūcisam, descendit etiam ex Iudæis secundum carnem. Atque ideo Iudæus & circūcisio vocatur. *Rom. 2.*

Ascende nunc superius: si Christianus habet spiritum circūcisum, si descendit ex spiritualibus Iudæis, annon verius dicetur Iudæus, & circūcisio? Planè verius, quanto habet spiritus verius esse, quàm caro. Ita igitur, si Iudæus secundum carnem seruat carnem legis, & Christianus seruat spiritum legis, annon magis seruat legem Christianus, quàm Iudæus? Planè magis. Dedit Deus Iudæis legem quæ in cortice carnalia mandat, at Dei intentio erat per illa carnalia, spiritualia fieri: Igitur si Christianus intellecta Dei voluntate, carnalia illa abiicit, quæ

Deo non admodum erant curæ: & spiritualia, perficit quæ Deo verè placent, annon verè facit Christianus legem? Non igitur Christus per se, aut per suos legem destruxit: sed potius confirmavit, cortice tamen eius detecto. Perinde enim Christus legē tractavit, ac si nucleum erueret e cortice. Si nubē pelleret e Sole. Si thesaurum ex arca proferret. Demum velum templi scidit, & visum est propitiatorium. Optabat lex iustos homines facere. Id verò per media carnalia, (id est, ad literam solum intellecta) fieri nequibat: quia lex infirmabatur per carnem: & si per legem iustitia, Christus gratis mortuus esset. Per media verò spiritualia, id est, spiritualiter intellecta legis iustificatio completur. Non igitur venit Dominus legem destruere, sed adimplere.

Luc. 23.

Roma. 8.

Galat. 2.

1. Timo. 1.

Roma. 5.

Rphes. 2.

Rom. 5.

Roma. 8.

Adde & illud: Lex non sœvit in homines pios, sed in impios. Iusto (inquit Paulus) non est lex posita, scilicet quantum ad pœnam. Cum igitur per Christum homines facti sint ex inimicis amici, ex distantibus propinqui, ex impijs pij, planum est, quòd lex iam non habet contra pios sœuire. Nihil enim damnationis est ijs qui sunt in Christo, si non secundum carnem ambulant: Christus enim vitam condens Christianam, condidit statum amicitiae, reconciliationis, & iustitiae: ac ideo legem antiquam, ut iam otiosam cessare iussit. Quòd si aliqui ex nobis secundum carnem ambulauerimus, non Moyse, sed Christi iudicio puniemur, sicut & status monachorum exemptus est à lege seculari: quæ (cum adeo pius sit illorum status) in illis non destructa dici debet, sed adimpleta.

Jerem. 31.

Hebra. 8.

Roma. 7.

Galat. 3.

Galat. 4.

Adde tertio: Lex vetus à Ieremia dicta est testamentum antiquum. Hi testamentum si antiquatum est, & senuit, prope interitum fuit, ut Apostolus arguit: Si igitur secundum literam, prope interitum fuit, mortuum tandem fuit. Nullam ergo illi Christus irrogat iniuriam, dum dicit, se non venire occidere legem: quæ ipsa sua sponte moritur, (in litera) quam reuiuiscere facit, secundum sui meliorem portionem, id est, in spiritu. Rectè igitur Apostolus: Lex tamdiu in homine dominatur, quanto tempore viuit. At si lex moritur: iam dominari nequit, quod mortuum est, Non ergo obligare iam defuncta lex potest.

Adde quartò: Si lex secundum literam cessauit, ratio fuit: quia lex erat pedagogus noster, & non dominus: at cum crescit alumnus: nulla fit pedagogi iniuria, si eius cessat imperium. Planè

Planè tamdiu durauit Ismaël in domo, quamdiu Isaac crescebat: sed cum voluit esse hæres, cum filio liberæ, abiicitur Ismaël. Ita durauit lex in domo Dei, donec creuit Christianismus, quo ad-
ulto lex abiicitur.

Demum, puero in ventre matris existente, fas est vterum intumescere: at vbi prodijt infans, nefas est vterum habere tu-
morem. Cùm igitur in lege continebamur, & custodiebamur conclusi: venter legis & eius potestas vigeat, & tumeat: nūc verò vbi iam partus prodijt in lucem, venter non est destructus: sed sanctus est munere suo. Et ideo adimpletus. *Galat. 3.*

Et quidem: Si lex vetus posita est propter transgressionē, donec veniret semen, cui promissio facta erat: vbi semen iam venit (factum sub lege: vt eos qui sub lege erant redimeret) necesse est legem veterem cessare: tamdiu enim creditor subditum
sibi habet debitorem, donec soluat, vbi soluit, non destruitur cre-
ditor, sed adimpletur. *Galat. 4.*

Finiam si hoc vnum adiecero: Dum viuebat homo in car-
ne: dominabatur homini caro, id est, litera legis. Dum erat ho-
mo in pueritia, dominabatur ei pueritia legis, dū erat homo in
regione vmbrae mortis, dominabatur ei legis vmbra. At vbi car-
nalis desijt esse, vbi factus est vir, & lumen Solis iustitiæ vidit,
æquum est legis spiritui subdi, virum esse lumenque sequi vm-
brarum horrore reiecto. *Roma. 7. 1. Corin. 13.*

Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra. Quàm verè
hæc profert Christus. Etenim ex Theologis habemus, triplicia
esse legis præcepta: moralia, cærimonialia, & iudicialia. Hæc
omnia Christus, & perfecit, & vt perficerentur grauissimè do-
cuit. Primum quidem Moralia, ex duobus præceptis pendent,
scilicet ex dilectione Dei, & proximi. Hæc Christus compleuit,
imò nihil aliud est eius vita, atque doctrina, quàm Dei, & proxi-
morum dilectio. Tum cærimonialia Christus amplissimo au-
ctario compleuit: seipsum sacrificium Deo Patri offerens, & à
nobis offerri præcipiens, cū dixit: Hoc facite in meam com-
memorationem, quanto igitur interuallo reliquit Christus ho-
stias pecuarias, tanto magis placentem hostiam Deo Patri obtu-
lit. Demum, rigores iudiciales Christus in se suscepit. In nullum
enim rigor diuini iudicii ita desæuijt, quàm in Christum domi-
num. Ipse enim quæ non rapuit exactissimè soluit. Nullum *Psal. 68.*

ergo aut iota, aut apex, relictum est: qui à Christo & nobis adimpleatur.

Vbi Lector specta quanta reuerentia, quantaque admiratione legis præcepta æstimer Christus, vt potius velit mundum aboleri, quam vel minimum legis præteriri. O quam verè dixit ipse: Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Et quam verè de eo fuit cantatum: In capite libri scriptum est de me: vt faciam voluntatem tuam, Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei. Et quidem parum erat si cælum potius vellet destrui: quam vnum vel minimū legis præceptum. At quòd vellet Christus potius templum corporis sui, illudque cælum (quo suæ adorandæ maiestatis diuinitas claudebatur) destrui, & interire, quàm quòd vel punctus mandatorum Dei violaretur: id verò stupendum est. Qua igitur ratione audet nostrum quispiam violare diuina præcepta, quæ Christus violare sic abhorruit? Dictū est de sole & luna, stellis, & alijs creaturis: Statuit ea in æternū: præceptum posuit, & non præteribunt. Si cunctæ res à Deo factæ, & ipse Dei Filius diuinum præceptum exhorrent violare: qua impudentia miseria humana temerare nō expansebit? Nunquid Deo maiores sumus? Num æmulamur Dominum, aut fortiores illo sumus? Inquit Paulus.

Nolo silere quod hic annotandum mihi succurrit: Si Christus non venit soluere: igitur Deus est: & si venit adimplere, igitur iterum Deus est. Omnis enim homo mendax, & nō est homo qui non peccet: igitur nec est vir qui legem, saltem in minimis non soluat. At si Christus in nullo soluit, non ergo solum homo est: est igitur Deus homo. Et si venit implere, quod Deus ipse per manus Moyse imperfectum reliquit, Deus est qui Dei imperfecta perficere potest: quæ enim magnus pictor imperfecta dimisit, hæc nisi pictor æqualis perficere nequit.

Occurrit etiam aliud: Quid sibi Dominus velit, cum ait: Iota, & apicem? Si enim iota, aut apex aliquid præciperent, non esset quod dubitaremus: nunc verò, nec iota, nec apex aliquid mandant, quid ergo dicit Dominus: iota & apicem perficienda? Ego arbitror, iota, & apicem significare minutiora mandata legis. Sanè manifestum est, mandatū maximum legis, esse: de Dei dilectione, & itidem manifestum est, iudicium, misericordiam & fidem, esse grauiora legis: minutiora verò esse decimationem anethi,

anethi, mentæ, & cymini. Ut igitur mandatū de diligendo Deo, est Alpha mandatorum: & mandatum de diligendo proximo, est Omega legis, (vltimū enim quod in mundo formatum est, fuit homo: & primum quod formauit est Deus,) & ideo hæc sunt summa mandata, in quibus tota lex clauditur: ita mandata minora sub his comprehenduntur, sicut iota clauditur inter Alpha & Omega. Ergo mandata minima legis significantur per iota, & apicem. Forſan enim apex ſignificat mandata non ſubſtantialia, ſed quæ ad ornamentum legis ſpectāt. Sicut apex literarū, non eſt de earum ſubſtantia, ſed ſolū de earum decore. Hæc explicatio ſi acceptetur, ſuauiſſimè reliqua neſtere licebit. Eſt enim ſenſus: Non veni ſoluere legem, quia etiam eius minima mandata conſummabo, quæ mandata minima ſi quis ſoluat, vocabitur minimus. Eſt enim magnus qui etiā minima implet, & impleri docet: hoc verò minor eſt, qui implet, non tamen docet: & hoc item minor, qui non implet, nec non implere docet, at minimus omnium eſt, qui & ipſe non implet, & non implere docet.

Dices: Cur vocamus minimum eum qui minima negligit, & negligenda docet: cū adhuc ſit eo alius minor, iſ videlicet, qui legis grauiora violat: & hoc rurſum, ſit alius minor, qui grauiora legis violat, & violare docet? Reſpondeo, hos non ſpectare ad regnum cælorum, ſed ad regnum potius inferorum. At ſi qui violat minima, obſeruet maxima: & ea obſeruanda proponat, eſt nē hic à regno cælorum abiiciendus? Minimè quidem. Quis enim audeat damnare eum, qui in horto ſuo habet mentam, & anethum, vnde exigua decima Sacerdotibus debeatur: quam, quia exigua eſt, ipſe non ſoluat, & non ſoluere quod exiguum eſt, doceat? Num minima hæc negligens, grauiorum obſeruator, à regno excludetur? Abſit.

Qui verò ſecerit, & docuerit, hic erit magnus. Planè, quia intrabit in gaudium Domini: quia ſuper multa cōſtituet eum Dominus, imò quia ſuper omnia bona ſua cōſtituet eum: quæ quia mihi explicata ſunt Matthæi vigefimo quarto, non lubet iterum explicare. Colliget tamen, in regno cælorum eſſe magnos, minores, & minimos; quia in domo Patris mei manſiones multe ſunt: ſicut in arca Noë erāt variæ manſiones, pro hominibus ſeruandis, & pro iumentis: homines enim & iumēta ſaluabis Do-

Matth. 15.

Matth. 24.

Ioa. 14.

Genef. 8.

Pſalm. 35.

mine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam. Col-
lige secundò, legem impleri posse, non solum quò ad mandata
grauia, sed etiam quò ad multa minima: hi enim sunt beati illi,
Psal. 118 immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Licet ex nostra
fragilitate, omnia peccata minima effugere nequeamus: seduci-
mus enim nos, si dixerimus, quòd peccatū non habemus. Col-
lige tertio: Si tam magnum putatur, magnū esse in terra, vbi ni-
hil est magnum: quàm erit magnum, magnum esse in cælo, vbi
nihil nō est maximum? Curigitur tam veros honores nemo cu-
pit in cælo, cū sint, qui tam fictos exambiant tam ardentem in
terra?

Dico autem vobis. Sensus est: Veni legem implere. Quā vsque
ad minima seruabo, & seruari à meis (in spiritu tamen) volo:
at assero & decerno, quòd licet homines legem exactissimè ser-
uare contendat, sicut Pharisei & Scribæ seruare nituntur: nisi
aliquid legi addant, quo iustitiam iustorum Phariseorum exu-
perent, non intrabunt regnū cælorum. Ergo amplior debet esse
iustitia nostra, quàm iustitia Phariseorum olim fuit.

Hoc ita intellige. Primum Pharisei erant obseruantissimi
iustitiæ exterioris, & nullam curam habebat de corde munda-
Matth. 24 do. Erāt enim sepulchra dealbata, exterius exactissima, interius
verò ossibus mortuorum plena. At nisi Christianus huic iustitiæ
exteriori, interiorem adiiciat, non intrabit regnum cælorum.

Sed secundò: finge Phariseum, qui cordi purificando ope-
ram nauet strenuam, non poterit adhuc plenè mundum habere
cor. Lex enim infirmabatur per carnem: & ideo neminem ad
Roman. 8. perfectum adducere potuit. Est enim dogma Theologicū, quòd
Hebr. 10. ex vi legis, sine gratia, nemo potest omnia peccata mortalia vi-
tare. At nisi plenè cor sit mundum, intrare in cælum, quod in-
Apocal. 21. quinatum fuerit, non potest.

Sed tertio: finge (si fieri posset) Phariseū, qui viribus suis,
cor suum emundauerit. Habeatque eam iustitiam, quam vires
humanæ, & legis eruditio homini concedere possunt: num hic
intrabit in regnum cælorum, sine iustitia Euangelica? Minimè.
Gal. 2. Quia ex operibus legis, sine fide mediatoris, non iustificabitur,
aut placebit Deo omnis caro. Duo etenim præstitit Christus su-
pra legem, & supra vires humanas. Alterum, dedit auxilium &
vim, qua plenè cor mundaretur, quòd lex & natura nequibāt per-
tingere

tingere. Alterum verò dedit gratiam, per quam proportio fieret, & æqualitas inter meritum hominis, & præmium Dei. Quod apertum est, per legem & hominis studium haberi nō posse. Sed quia hoc argumentum ab Apostolo tractatur in primis cap. Epistolæ ad Romanos & Galatas, ideo supersedendum duxi.

Duo hic dubia mihi visa sunt non dissimulanda. Alterum: Si fieri posset hoc tempore vir iustus, (vt Phariseus) qui nō audito nomine Christi, suæ legis præcepta seruaret, cauens pro viribus suis culpas mortales: num hic intrabit in regnū cælorum? Respondeo. Minimè intraret.

Addis: Quid igitur, ibitne in ignem æternum vir alioquē iustus? Respondeo. Si fieri posset, gentilis omni mortali peccato carens (adultus inquam) & sine Christi notitia defunctus, ibit hic tandem in limbum, quo pueri descendunt. Sed Theologi non admittunt, huiusmodi hominem vita discedere, nisi illuminetur, & iustificetur à Christo.

Alterum est: Cur latro in cruce poenituit, intrat in cælum: siquidem eius iustitiā non fuit maior, quàm Phariseorum? Si maiorem iustitiam Christus à suis requirit, quàm lex à Phariseis, igitur poenitentibus malè actæ vitæ prioris, occlusum est regnum cælorum? Respondeo hoc esse, quod Paulus tantopere vrget in Epistola ad Romanos, quòd Pharisei quærentes iusti esse, legis iustitiā: iustitiæ Dei quæ datur per Christum, non sunt subiecti. Porro Christiani, licet prius iniqui & iniusti, iustificantur tamen per iustitiam Christi. Quæ iustitia quia maior fuit, quàm Phariseorum, ideo postquam nobis exhibita est, maior fit iustitia nostra, quàm Scribarum & Phariseorum. Non intel- Roma, 9.
ligas tamen quòd ea ipsa iustitia Christi nobis communicatur, Concil. Trident.
sed illi similis.

Audistis quia dictum est. Prius verò quàm explicare locum difficillimum aggrediar, paucula de eius sunt mihi lectione notanda. Primum illud notandum: Autores Græcos omnes legisse illam particulam: Sine causa, quam ex textu Hieronymus dicit esse radendam. At Basilius eam legit, Homil. 10. quæ de ira est. Legit & Chrysostom. & Euthymius, & Autor imperf. Quin. & D. Aug. li. 1. de Serm. Dñi, c. 19. & Hilarius canon. 4. Quā verò sententiam magis probem, vix scio: nisi quòd Legum maiestas nō addit hæc particulas: nam simpliciter dicitur, Non occides, non

non furtum facies, non mœchaberis : Video tamē etiam dictum, Non assumes nomen Dei frustra, Quicquid sit, vtraque lectio sana est.

Secundum notandum, quid velit Raca. Et quidem Chrysost. dixit significare idē quod Tu. Augusti. quodd sit in terieſtio indignantis. Hierony. quodd significet hominem sine cerebro, & inanem.

Et quidem Chrysostomi sententia nulla veritate fulcitur. Quin nec Augustini, vt palam est consulentibus Lexicon Hebræum. At nec sententia Hierony. est in integrum vera. Si enim vacuum cerebro significat, obsecro, quæ differentia est inter raca & fatue? Imò vix differentia est inter hebetem, (quod Caieta. commemorat) & fatuum, & quidem nescio, vnde Caiet. hauserit, quodd raca significet hebetem. Igitur Raca, significat vacuum; id est, inopem, miserum, pauperem. Ita Iudicum 9. dicitur, Conduxit Abimelech viros inopes. Hebræis est Reqim, à raqa. Idem Iudicum 11. Congregati sunt ad Iephte viri inopes. Heb. reqim.

Tertium: Gehennaidem est, quod Hebræis gehinon. Est autem gehinon vallis Hinon, erat enim vallis deliciosa, viri, qui dicebatur Hinon. Quæ dictio significat frustra. Vt tandem gehenna significet vallem frustra. Erat autem hæc vallis locus, vbi idolo. Moloch incendebantur pueri viui: quorum eiulatus ne audirentur, tympana percutiebant, qui pueros immolabant. Vnde & nomen, topher, locus ille accepit, id est, tympanum. Tandem locum contaminauit Rex Iosias: iubens in eum proijci cadauera, & reliqua purgamenta. Vnde dictum est, gehennam esse locum mortuorum. Erat autem Moloch imago concaua, septem habens conclauia. Vnum aperiebant similæ offerendæ: alterum turturibus: tertium, qui: quartum arietis: quintum vitulo: sextum boui. Qui verò filium, offerre volebat, huic aperiebatur septimum. Erat idolo, facies vituli: manus porrectæ ad accipiendum. Interim verò quodd puer in septimo conclaui ardebat, saltabant adstantes, & percutiebant tympana. Cur verò locus hic miser attributus sit inferno, infra suo loco dicam. Iam ad textum.

Dictum est Antiquis: Qui occiderit, dignus est iudicio. Planè qui occidebat autoritate iudiciaria, nullo iudicio reus erat, vt iudex, eiusq;

eiusque ministri. Reliqui omnes qui occidebant: rei erant iudicio, id est, vt eorum causa iudicaretur. Nam si inueniebatur, in sui defensionem occidisse inuasorem: liber erat, naturali id distanteratione. Porro qui occidebat casu, & non ex odio inueterato: hic non occidebatur, sed relegabatur in vnam è ciuitatibus refugij. Sed qui ex vetere inimicitia occidebat inimicum, hic sine remissione etiam ex altari euellebatur ad mortem: hoc est iudicium quo examinatur, eius qui occiderit, causa de quo habetur Exod. 21.

Pari iudicio & examini Christus vult eum subdi, qui fratri suo irascitur. Qui enim autoritate iudiciaria delinquentibus irascitur, nullo iudicio reus est: vt enim castigare nocentem potest, ita & contra ipsum irasci. Item qui in sui defensionem contra inuasorem irascitur, nulla est pœna plectendus: vt enim licet arma contra nostros impugnatores sumere, in nostri defensionem: ita licet iram recipere, qua arma vibremus. Porro quinoua percellitur ira, vindictæ audus, si subito fertur motu, non est mortali culpæ subiectus. Pœnitebit tamen, & pœnitentiam accipiet, quasi urbem refugij. Quod si iram sic in visceribus aluit, vt dandum aliquod grande suis inimicis optaret, hæc iam mortalis est culpa: quam vt luat Deus certò definiuit, etiã si ad altare iratus confugerit. Neque enim sine satisfactione mortalis culpa deletur. Vides Lector, quàm rectè Dominus dixerit, homicidam, & iratum reos esse iudicio.

Dices forsan, Video homicidam reum esse iudicio, iudicis videlicet populi: non video tamen, cuius iudicis iudicio dignus sit, qui in fratrem irascitur. Si enim Deum esse velis huius iudicij iudicem, certè omnium actuum iudex est Deus. Huic dubio ego responderem. Id iudicium quod iratus subire debet, suæ conscientia iudicium esse, quia enim arbitris, & publico caruit offensa: eodem publico debet carere iudicium. Cum igitur te contra fratrem ira excanduisse contigerit, tute in iudicium & examen reuoca, vt videas quo animo fuisti iratus in fratrem. Nam si peccasti mortaliter, Confessor iudex erit.

Qui dixerit Raca. Communis habet Schola, quòd qui intus hæresin acceptauit, non ideo excommunicationem subiit: at qui signo quouis exteriori, (etiam occultissimo,) eam declarauit, in excommunicationem lapsus est: à qua nisi ab Ecclesia

absolui nequit, quia quod publico ex se signo crimen admittitur, non nisi publico iudicio Ecclesiæ dicitur expiari. Idem est in nostro textu: ubi ira quæ in animo latuit, non iubetur in iudicis forum exterius deduci. At ira quæ se in publicum extulit, ad forū iudicis (quod est Ecclesia) vult Dñs quoddam deducatur.

Hic multa exurgunt dubia. Prius est: Si Dominus vult, iram iudicio iudicis iudicari, cur non dixit: Qui dixerit raca dignus est iudicio: sed dixit. Dignus est concilio? Respondeo quoddam iudex Ecclesiasticus, Ecclesiæ habet locum, & auctoritatem: & ideo quod iudex facit, concilium Ecclesiæ facere iudicamus.

Matth. 23 Vnde cum Dominus dicit: Si te non audierit, dic Ecclesiæ: voluit dicere, dic Prælato, & iudici Ecclesiæ. Nec enim ad omnes fideles iturus es: sed ad iudicem Ecclesiæ qui locum eius tenet. Ita & nunc, reus est concilio, id est, reus est Ecclesia, id est, reus est ut de hac causa iudex Ecclesiæ cognoscat. Siquidem qui offendit fratrem signo exteriori, Ecclesiam visus est offendisse: cuius erat ille membrum: & ideo non conuenit, ut offensio in sua causa sit iudex: Sed quod Ecclesia sui membri defensionem suscipiat.

Alterum dubium: Quid? Nonne melius erat, quoddam offensus suam offensam dissimularet: nec in forum concilij Ecclesiastici fratrem traduceret? Dictum enim est: Qui percusserit te in vnam maxillam, obuerte ei alteram. Respondeo: Non dixit Dominus: Dignus est offensio, ut ab offenso deducatur in concilium, sed dignus est, ut concilij seu Ecclesiæ sentiat seueritatem: Et planè ita fieri deberet: ut etiam si offensus suam facile remitteret offensam: Concilium tamen, id est, Ecclesia, eam non remitteret: sed prosequeretur, ne locus pateret offensionibus. Vult igitur Dominus offensum condonare noxam quam subiit, sed non vult, ut eam condonet Ecclesia. Et profectò si offensus offendorem trahens ad concilium, non sæpe ad peccata prouocaretur: (dictum enim est, tolle lites, & minues peccata) Sanctum erat, ut ad concilium pertraheret: quo sibi fieret satis. Habes igitur Lector, quoddam offensus si velit: prosequi potest coram iudice Ecclesiæ suam offensam: nec enim id Dominus hinc prohibet: imò innuit. Habes secundò, quoddam si prosequi nolit, certè Ecclesia prosequatur, ne mala sint impunita.

Tertium dubium: Dicere fratri raca, id est, vacuum, aut pauperem, non est offensa mortalis: Cur igitur veniales culpas vult

vult Dominus Ecclesiæ iudicio cognosci? Respondeo, primum poterit esse hæc culpa mortalis: si superiorem eam expuat inferior. Si enim Dauid quia chlāmidis oram à Saule diuisit, tam pœnituit grauitè: quid fecisset, si eum vacuum, miserum, aut inopem dixisset. 1. Reg. 24.

Secundò potest etiam esse culpa mortalis, si malo animo id dicatur. Sicut enim furatus obulum volens aureum nummū suffurari, mortaliter peccat: ita qui miserabilem dicit, maiorem contumeliam dicere cupiens. Animus verò ex coniecturis cognosci à concilio debet.

Tertiò, etiam si sit culpa venialis, vult dominus, vt à Concilio cognoscatur. Licet enim venialis sit, est tamen multorum causa malorum: prodit certè ea culpa, ex animo labe superbiæ contaminato, & parum fratris amatore, & ad maiores contumelias præparato: nisi Ecclesiæ concilio fræno cohibeatur. Quia igitur Dominus vehementer superbiam odit, simul & vehementer fraternam requirit charitatem, & proximorum causas agnoscit vt suas, idcirco vult, & hanc causam ab Ecclesiastico concilio cognosci. Olim Nazaræi arcebantur à vino, sicera, musto, vuis, & vuis passis, & earum acinīs. Cur ita? Certè ne gustu ab vuarum acinīs irritato, vuas, & tandem vinum concupiscerent. Ita & nunc, verbum contumeliosum à Concilio debet compesci, ne hoc foramine laxato, tota in homicidium proruat ita. Num. 6.

Quartum dubium: Cur Dominus nunquam de Concilij seueritate alicubi, nisi in sola fratris meminit iniuria? Respondeo, hinc apertum haberi indicium: quanti Deus æstimet charitatem fratrum quam nulla, vel leui ratione, vult à nobis violari, & si vt humana miseria solet, violetur, statim à Concilio velit rescirari. Deus bone quot ad inuentiones Dominus excogitauit: vt charitatis suæ tunica à nullo diuideretur? In cæteris velut conuiuet, velut dormitat eius seuera iustitia: hic verò nunquā non attentissimè vigilat, inbet, vrget. Ioa. 19

Qui dixerit, *Fatue, reus est gehennæ*. Primum hic aduerte: quòd sicut occidere autoritate iudiciaria, non est dignum gehennæ: ita nec dicere *Fatue*, aut reliquas contumelias, autoritate superioris, est gehennæ plectendum. Potest pater in filium iniuriam dicere, dñs in seruum, iudex in delinquentē. Si enim verbere punire: cur non, & verbo castigare poterunt? Nam Dñs Phari-

Matth. 23. sæos sepulchra dealbata, Ioannes genimina viperarum, Paulus
Matth. 23. Galatas insensatos nominarunt.

Gal. 3. Secundò aduerte quòd nō solum superior, sed etiam æqualis, potest aliquando fratri exprobrare: cum videlicet id facit ex charitate, ad fratris correptionem, intra comitatis & vrbauitatis fines. Nam qui ita dicit, licet verbo dicat, animo tamen non dicit. Et vt chirurgus carnem discindens ferire non dicitur, sed curare: ita qui contumeliam dicit, vt sanet.

Nunc superest ei respondere quæstioni, qua incusari Dominus à multis solet: quòd tantam pœnam scilicet gehennam, leui verbo, scilicet Fatue & hisce similibus decreuerit. At qui ita sentiunt, Reipublicæ Christianæ maiestatem non sentiunt. Neque enim Christianos Christus homines solum esse voluit, sed in suâ protectionem asciuit, sub vmbra alarum suarum locauit, super alas suas assumpsit, super humeros suos errantes oues imposuit, eosque velut triumphalem coronam, capiti suo adiunxit. Fecit, vt Christiani essent gens sancta, populus acquisitionis, sacerdotes etiam & reges. Fecit vt essent filij Dei, fratres Christi: hæredes Dei, & cohæredes Christi. Fecit vt essent cælestes, Angeli, & super omnem rerum naturalium ordinem euecti. Et vt nihil deesset tantæ celsitudini, voluit in Christianis habitare, mansionemque in illis facere. Et quod omnē superat intellectum, confortes fecit, suæ naturæ diuinæ. An non tibi videtur æquum, vt qui fatuos dicit huiusmodi homines quos Deus sibi fecit amicos & filios, gehenna dignus efficiatur?

Dices: Quid culpæ est, quòd fatuum dicam eum qui reuera fatuus est? Ego. respondeo: Si fatuus est, certè frater tuus est, cuius fatuitatem dissimulare debueras, non exprobrare, Deoq; gratias agere debuisses, qui dedit tibi, quod abstulit illi: cum tu tamen nihil plus commeruisses quàm ille. In cuius manu est à te auferre, quod illi condonet. Notum enim est, quòd terram sine
Psal. 106. aqua, Deus reddit irriguam, & quæ irrigua erat, facit vt deserta reddatur. Ita igitur te, qui de tua tumes superbia, fatuitatemque
Daniel. 4. contemnis alienam, fatuum reddet Deus. Sicut olim Nabuchodonosorem in bestiam conuertit: & quidem si fratrem fatuum dicis, iam tu fatuus incipis esse, id committes, vnde patiaris gehennam. Quænam poterat esse fatuitas grandior? Sed age, fatuus est, quia nescit frater tuus res humanas tractare: quid si diuina

uina tractare nouit? Quid si stultus factus est, vt sapiens esset? *1. Cor. 3.*
 Num hunc fatuum vocabis? An non magis fatuus forsan tu, qui
 in diuinis fatuus, in humanis vis sapiens videri? Fatuus est fra-
 ter; quid si hanc simplicitatem & stultitiam amet Deus, qui ele- *1. Corint. 1.*
 git stulta mundi, vt confundat sapientes? Redeat tibi in mētem,
 quod si fratrem tuū fatuum dixisti, Christo dixisti. Verum enim
 est, quod protulit ipse, dicens: Quod vni ex his minimis fecistis, *Matth. 25.*
 mihi fecistis. Annon fateris te dignum gehenna, qui Christo fa-
 tuitatis probum iniecisti? Iam si frater tuus adhuc infirmus est, *1. Cor. 8.*
 & animo tener, audiens à te vocari fatuus, odium contra te con-
 cipit, percussisti ergo fratris conscientiam infirmam: nulla ergo
 tibi iustior pœna, quàm gehennæ. Quod si frater tuus libenter,
 aut patienter sustinuit probum, profectò fatuum vocare eum
 qui nouit patienter contumeliam ferre, nefas est. Et quidem, ex
 quo ad Dei imaginem conditi sumus, honorem cupimus, ho- *Genesis 2.*
 noremque maximi pendimus, adeo vt honorem non nisi Deo,
 & diuinis hominibus quadrare dicamus. At si probro afficis eum
 qui diuinos ambit honores, annō grauē illi intulisti molestiam?
 Tandem, quàm sit graue in aliū iactare contumeliam, ex te ipso
 discce, quàm eam grauātè patiaris.

Habes ex his Lector, quàm alienum velit Christus esse ani-
 mum Christiani ab ira, odio, & contumelia. Cuius rei causas si
 vis penitus intelligere, expende, vitam Christianam totam agi *Galat. 5.*
 à Spiritu sancto, qui est charitas, pax, gaudiū. Vide igitur, quàm
 alienum est ab amore odium, à pace discordia, à gaudio omnis
 amaritudo, vt enim ab igne alienū est frigus, ita à Spiritu sancto
 alienus est spiritus iræ, aut contumeliæ.

Et secundò, hic spiritus viuificans Christianos, eos omnes
 in vnū corpus contexit. Sicut vna anima membra corporis sui
 tenet vnita. Ita dicit Apostolus: In vno spiritu, inquit, omnes *1. Cor. 12.*
 nos in vnum baptizati sumus, & omnes in vno spiritu potati su-
 mus, quasi dicat: oēs sumus absorpti, & penetrati ab vno spiri-
 tū. Sumus igitur membra vnita, in vno spiritu. Perspice iam, tã
 esse alienam à membris huius vitæ spiritualis, iram & contume-
 liam, quàm est à membris in vna vita temporali coalitis.

Et tertio, intellige vitam Christianam esse inchoationem,
 & prælibationem vitæ futuræ. Vita enim æterna est cognoscere *Ioh. 17.*
 Patrem, & quem misit ipse, Christum. Non est aliud quod impe-

Ioh. 15.

Rom. 12.

diat hanc nostram vitam illi diuinæ continuari, nisi quòd mæria corporis nostri soluatur, & vetus hic corporis nostri paries, semper in ruinam impendens, iam tandem labatur. Vt igitur in cælo nulla est ira, nulla esse contumelia potest: ita nec in cælo terreno (quod est vita nostra) esse permittitur. Denique vitæ Christianæ natura, institutio, & præcepta sunt amor, viscera misericordiæ, charitas fraternitatis. Qui hæc reijcit, vitam reijcit Christianam, id est, diuinam & cælestem. Excipitur ergo à morte æterna, quæ est gehenna.

Sed age, auerte parumper oculos à vitæ Christianæ splendore: in vita humana pedem fige. Dic, quid in hac vita tibi cupis? Cerrè cupis aliorum amicitiam, vis ab alijs amari, & honorari: quòd si aut despici, aut odio haberi te credis, grauissimè dolens: optasque vt redeant ad te amandum & colendum, qui contra faciebant. Et hoc igitur quod tu optas, Deus fieri præcepit, iubens ne quis fatuum te dicat, nèue contra te irascatur.

Malac. 1.

Dices: Rectè consultū est honori meo, ne scilicet quis contra me insurgat, sed optasssem ego mihi impunitatem, si ego contra aliquem insurgerem. Sed ò bone, quod tibi ab alijs optas, idem illis præsta. Si gehenna punitur, qui te despicit, gehenna par est vt puniaris, si alios despexeris. Vt enim est vnus omnibus Deus: ita & vna est omnibus diuina lex.

Iam si attendas quàm laniet, quàm excarnificet ira cor tuū, non poteris non laudare eam legem, quæ ex tuo corde iram ex terminat, quò pax tibi sit ira reiecta.

Psalm. 18.

Rursum, quantus timor est, quamque misera vita, semper cauere eum quem iniuria læsisti. Cupit ille de te vindicari, tu nō semper eius insidias fugere potes: annon tuæ tranquillitati consuluit, tuæque vitæ prospexit, qui te ab iniuria dicēda semouit? Quàm igitur dictum verè est: Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, &c.

Si ergo offers munus tuum. Quasi dicat: Si nondum tuo te iudicio examinasti post iram: si nondum consilium, causam, quam contra te habet frater, agnouit: si nondum Deus te, qui fratrem dixisti fatuum, gehenna puniuit: certè necesse est offeras munera Deo, quibus eum tibi places. Scito igitur tua munera nō placere Deo, nisi vbi fratrem tibi reconciliaueris.

Dices: Quid si ille reconciliari noluerit? Respondeo: Non creditur

creditur fore Christianum, qui reconciliationem respuat, maxime cum illi satisfactionem congruam offerat, qui læsit. Quid enim aliud Christianus optet ab aduersario suo quam satisfactionem, & pacem? Quod si adhuc reconciliari recusat, vide quam sapienter dixit Dominus: Vade prius, ut reconcilieris: nō dixit, Ne offeras nisi reconciliatus, sed vade, ut quantum in te sit, reconcilieris. Si illerenuit, iam ex te reconciliatus venis: & ideo offerre munera licebit.

Sunt in hoc textu plurima scitu dignissima. Primum inquit, si offers. Igitur, ut rem manifestam accipit Dominus, quod debes offerre. Et cum hoc præceptum generale sit, sequitur, quod quiuus Christianus debeat offerre, ad altare Dei. Alioqui, is qui fratrem læsit, dicere poterat, Non obligor offerre, nolo unquam offerre: & ita nolo reconciliari. At contra Dominus, demonstras sæpe esse offerendum, & quod quauis die Dominica (ut statim dicam) debeamus offerre, dicit: Si offers, quasi dicat: Cum te oporteat offerre, &c.

Dices: Si quiuus Christianus debet offerre, igitur quiuus Christianus sacerdos est: est enim sacerdos ale munus in altari offerre. Respondeo, latissimam esse differentiam, inter offerre in altari, & ad altare. Soli sacerdotes offerunt in altari, sed omnes Christiani offerunt ad altare. Lege Canonē tertium & quartum Apostolorum, ubi habetur, Super altare nihil offeratur nisi frumentum, & vinum. Reliquorum omnium primitiæ in domum deducantur Episcopi, non super altare, ut Episcopus Clericis distribuat. E quibus patet, morem fuisse à Christo, & Apostolis, omnibus fidelibus mandatum, ut omnes fideles afferrent ad Ecclesiam munera sua, ex quibus panis, & vinum ad communionem super altare à sacerdotibus offerebantur: reliqua vero munera ad Ecclesiam allata, ad domum Episcopi adducebantur, ut ille Clericis diuideret.

Cum ergo Dominus inquit, Si offers munus tuum ad altare: meminit moris, quem erat Ecclesia seruatura, ut singulis Dominicis diebus omnes offerrent: & ita voluit, neminem ultra diem Dominicamiram suam prorogare.

Rursum dices: Si Dominus iubet (cum iratus dicit alicui, Fatue, aut aliquid simile) dimisso munere ante altare, prius abire ut reconcilietur, igitur vult Dominus, quod seipsum diffamet, & tradat-

& traducat. Quam legem æquam non esse nemo est qui non videat. Hac enim ratione, qui iamiam est communicaturus, surgere non debet: vt confiteatur, quod in memoriam illi occurrat. Respondeo, Primum facile est dicere Dominum non hñc fuisse loquutum: nisi de iniuria publica, de qua iam diffamatus est, qui eam dixit. Sed fortasse alludit Dominus ad morem Ecclesiæ primitiue: quo omnes Christiani, omnibus diebus Dominicis, conueniebant ad communionem: pœna imposita his qui conuenissent ad Ecclesiã, & non communicassent. De quo Apostolorum canon nonus extat, & decimus. Cùm igitur omnes ad offerendum conuenissent, & communicandum, facile erat, sine nota, à læso petere veniam. Imò forsan, omnes communicaturi publicè veniã petebant, & publicè donabant. Vnde mos solennis, ad nostra tempora dimanauit, vt communicaturus, dicat se veniam dare offensoribus: & petere ab offensis.

Canones
Apostolorum.

Secundò nota illud verbum: *Ibi recordatus fueris*. Ex quo habes, quòd in sacrorum oblatione, maximè admonemur, de his quæ ad nostram salutem spectant: forsan enim non tibi in memoriam venisset fratris reconciliatio. At quia accessisti ad offerendum munus, tuam Deus excitat memoriam. Restè Dauid, *Cogitabam vt cognoscerem hoc, labor est ante me: Donec intrè in tabernaculum Domini, & intelligam in nouissimis eorum*. Igitur Dauid, non admoneretur rei, quæ tam erat necessaria sibi, nisi introisset in tabernaculum Domini.

Tertiò nota illud: *Frater habet aliquid*. Si enim aut nihil est, quod habet reuera, licet ipse se aliquid dicat habere, aut si quidpiam est quod habes, est tamen leuiculus, vt nihil esse dici possit: tunc non est necesse munus ad altare relinquere. Ego tibi verbum dixi, non admodum graue: tu inde montes fingis & maria: at reuera si rem expendas, vt decet, non te læsum esse clamabis: non tunc poscit ratio, vt bilis tuæ apud me tanta ratio sit.

Gal. 2. Non satis conueniebat Paulo, cum Petro, in negotio Iudaicarum cæremoniarum: nec cum Barnaba: in negotio Marci. Num propterea Paulus se ablatione cohibuit? Minimè. Siquidem si quid aut Barnabas, aut Petrus haberent aduersum Paulum, aut leuiculus erat, aut immeritò habebant. Fratres sanè, fratrum suorum leuiora dissimulant.

Gal.
Aetor. 15.

Iam si ego in causa mea, adiudicium te traxi: vbi damnatus.

tus es, sed iure, habes contra me querelam, quod te læsi: num ideo ego ab altari arcebor? Minimè: si enim læsi te, læsi quidem, sed iuste. Si habes aliquid aduersum me: habes quidem, sed iniuria.

Quartò nota illud: *relinque munus tuum ante altare*. Quorsum id? Certè vt munus ad altare oret pro te: & clamet ad Dominum impetretque veniã tui delicti, & pacem proximi tui. Quis enim nesciat: quod sanguis Abel clamat ad vindictam, & sanguis Christi melius clamat, ad veniam. At profecto frequenter munus quod laici offerunt clericis, sanguis est eorum: cur igitur non clamabit sanguis ille, id est, munus illud coram domino? Dictum est: concludite eleemosynam in corde pauperis, & hæc exorabit pro te, ab omni malo. Si eleemosyna exorat ab omni malo, quæ est pietatis opus: multo magis exorabit munus ad altare, quæ & charitatis & iustitiæ opus est.

Genes. 4.

Heb. 12.

Eccles. 29.

Quintò nota: *Reconciliare fratri tuo*. Non dixit: Pete veniam à fratre tuo, nec dicit, Satisfacito fratri tuo: sed, Reconciliare, & in eum statum te colloca nunc, in quo prius eras cum illo. Si igitur necessaria est ad hanc reconciliationem, & veniæ petitio, & pecuniarum solutio, id vt facias præcipit Dominus. Quod si ad reconciliationem, horum alterum, aut neutrum est necessarium: id facias quo reconcilieris: Si igitur quem læsisti vir est nobilis qui solaueniæ petitione contentus erit, sat erit veniam petere. Quod si vir pius est, qui nec veniam à te, nec pecuniam requirit, similiter nec requirit Dominus. Hoc requirit, ut reconcilieris.

Sextò nota verbum: *Tunc veniens offer*. Vbi intellige quod licet Sacerdotes Domini offerant sacrificium altaris: offerunt etiam & laici. Sed laici manibus alienis, id est sacerdotum: hi verò proprijs offerunt. Dicitur enim in Cano. Et omnium circumstantium: pro quibus tibi offertur, vel qui tibi offerunt: & item: Hanc oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, &c. Igitur multiplex est munus Christianorum. Primum, & maximum est Sacra Eucharistia, id est, Christus ipse qui seipsum in cruce semel obtulit: & quem, eius loco, sacerdotes quotidie offerunt, & laici. Deinde oblationes decimarum, & primitiarum: quæ à Sacerdotibus offeruntur. Hinc sunt internæ affectiones: item cor contritum: sacrificium laudis seu labiorum &

Canon

Missæ.

Heb. 9.

Psalm. 50.

Psalm. 49. demum quæcunque bona opera, quæ Deo viri Christiani offerunt.

Exurgit iam non dissimulandum dubium. Si omnia hæc sacrificia sunt Christianorum, & antequam hæc offerantur, iubet Dominus ut reconciliatio fiat: sit igitur ut qui communicat, audit Missam, orat, aut quoduis aliud munus Deo offert, nec dum reconciliatus, peccet mortaliter, ut qui hanc Christi legem violet. Hoc dubium quærit, quando sit mortale, virum non reconciliatum Deo munus offerre? Ad hoc non est adeo facile respondere: verum sit assertio prima: Qui animo reconciliationem vult, licet opere non eam quæsierit, non peccat mortaliter munus suum offerens: nec enim est culpa mortalis, si quis animo (licet non opere) reconciliatus eleemosynam tribuat pauperi, aut sacræ incumbat orationi, aut officio assistet Missæ. Imò etiã si corpus sumat Christi, nisi forsan ubi scandalum nascatur inter eos, qui de communicantis nouerunt in fratrem offensa, non verò nouerunt de eius ad pacem præparatione. Secunda verò assertio sit: Qui contra fratrem quem læsit, animum habet malè affectum, is si communicet sine reconciliatione, mortaliter peccat, cætera si offerat Deo munera, non peccat. Nec enim omnia quæ mali faciunt, mala sunt, vt in Concilio Tridentini sessione 6. Canone 7. definitur. Tertia assertio: Qui in fratrem quem læsit, animum gerit non reconciliatum, & hoc animo munera offert, licet hic non peccet, nec meretur tamen, imò verò muneris sui amittit fructum. Si enim distribuero facultates meas in cibos pauperum, & charitatem non habeo, nihil mihi prodest. Rectè igitur Dominus non est minatus gehennam offerenti munera sine læsi fratris reconciliatione: sciebat enim id non esse culpam mortalem, sed solum significauit, talia munera non sibi placere, nisi prius læsum fratrem sibi reconciliet, qui læsit.

*Censil.
ident.*

1. Cor. 13.

Esto consentiens aduersario tuo. Potissima hæc difficultas est, quid aduersarij nomine Dominus intellexerit. Et licet alij Deū aduersarij voce intelligi velint, alij eius Verbum, alij propriam conscientiam, alij diabolum, alij eum qui nobis læsionem intulit: ego verò eū aduersarium intelligo lædenti, qui ab eo læsus est. Si te læsi, tu es aduersarius meus. Id clarissimè loquitur contextus. Dixisti fratri, Fatue, reus es gehenna: si offeres ad altare munus,

munus, & ibi recordaris, aduersarium tuum, quem fatuum nominasti, habere aduersum te querelam, (ideo enim aduersarius est) relinque munus, & quære eius pacem: & si obuium cum habueris in via, quære pacem cum illo, &c.

Clarissimè etiam loquitur ratio huius textus. Quia enim fratrem fatuum dixisti, habet ita offensus iustam contra te querelam, quam si iudici exponat, (videns se à te contemni) iudex tradet te ministro, ut in carcerem conijciaris. Vbi & læso satisfacias, & expensas soluas, & carceris sentias iniuriam. Clarissimè etiam loquitur verbum textus, cum videlicet vocat aduersarium tuum, qui aliquid habet aduersum te. Amplectorigitur hanc expositionem, secundum quam sensus est: Si iratus probrum in fratrem iecisti, iram depone, beneuolum animū indue, fratrem offensum inquire: & cum inueneris, da operam, ut offensam remittat. Alioqui si remissionem fratris non curaueris, exasperabitur ille, & coram iudice traducet. At iudex iustitiam faciens, in carcerem te conijciet, ubi multò plura solues, quàm soluisses, si animo fuisses beneuolenti. Hæc est plana, suauis, & aperta literæ explanatio.

Ex qua multa sequuntur. Primùm, quòd Euangelium approbat iudices, ministros, carceres, & expensas: hæc omnia illud confirmat, quod Dominus dicit: Amen dico tibi, Nō exibis inde, nisi soluas: quasi diceret, Iudico te dignum & carcere, & iudicis sententia, & iustitiæ expensis. Ergo iudex minister Dei *Roma, 13.* est, in iram, nec enim sine causa gladium portat.

Secundò sequitur: Quòd licet inter Christianos omnia sint *Coloss. 3.* blanda, omnia sint viscera miserationis & amoris, at ubi ad iudicem ventum est, vertuntur omnia in rigorem, & seueritatem. Id expressè habes ex illo verbo: Non exies inde, donec soluas etiam nouissimum quadrantem. Cum enim quadrans, qui est nummorum minutissimus, solui præcipiatur, clarum est omnè feruari in iudicio rigorem.

Tertiò sequitur, quàm debeat Christianus iudex fauere ei, qui iniuriam passus est. Enimvero sine delectu personæ læsæ, & lædentis, iudex debet ordinariè in carcerem trudere lædentem, & læso in expensis facere satis.

Quartò sequitur: Satisfactionem debere fieri læso nummis: ideo enim solui debet læso, & iustitiæ, ultimus etiam qua-

Eccle. 10

drans. Planè verum est, quòd honor altioris ordinis est, quàm pecunia. At quia pecuniæ omnia obediunt : & obedit etiam & iniuriæ satisfactio. Si quidem talionis pœna in Euangelio locum non habet.

Quintò, habet politiam iudiciariam in terris, conformem esse politiæ iudiciariæ in æternitate Vbi Iudex Deus : ministri Angeli : carcer est infernus, aut purgatorius locus : è quo nemo exit, nisi omnibus debitis exactissimè persolutis.

Sextò sequitur, quòd si inter litigandum, offensus suam remittat offensam, iudex tamen causam debet prosequi in rigore, donec offensus satisfactum sibi esse dicat. Vides quàm sanctum quamque incorruptum velit Deus esse iudicem suum? Hactenus de hac expositione.

1. Cor. 9. Verùm quia non de bobus cura est Deo, vt de rebus æternis : & quia textus Græcus dicit : Ne forte aduersarius tradat te illi iudici, & iudex ille tradat te illi ministro, vbi specialis quidã iudex & specialis quidam notatur minister, idcirco placet, aliam expositionem comminisci, vt videlicet sermo sit de Christo iudice viuorum & mortuorum, & de dæmone, qui minister est iræ Dei, iuxta illud : Tradere Satanæ in interitum carnis. Est igitur
1. Cor. 5. sensus : Bene affectus esto in eum quem læsisti : ne hic à te offensus fortè tradat te Christo, Christus dæmoni, & dæmon carceri ex quo non exibis, nisi soluas.

In hac expositione illud dubium est, quomodo vir læsus tradit offendentem Christo? Respondeo : Pius cum iniuste læditur, ad Deum se conuertit : causamque suam illi committit, iuxta illud Ieremiæ : Videam quæso Domine ultionem tuam ex
Ierem. 17. eis : tibi enim reuelauì causam meam. Et ferè idem David : Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. At in Ieremiæ verbis duo aduertenda sunt. Alterum est illud, Tibi reuelauì causam : quod idem est ac si diceret : Tibi tradidi causam meam : quo loco Ieremias aduersarios suos iudici tradidit, vt etiam David. Quia enim, viris pijs licitum non est, manibus suis vindicari, cum vindictam à Iudice sperant aduersarium Iudici tradunt. Alterum est illud : videam ultionem ex eis, cum enim viri pij offensio, in Dei cedit iniuriam, tunc optat pius offensus, vt Deus tradat aduersarium ministro, & carceri, & vindictæ (licet non æternæ.) Porro si viri pij damnū, Dei gloriam non tangit

git : tradit quidem pius aduersarium suum Christo, non semper in vindictam, sed in misericordiam, & ideo in textu dicitur : Bene velis ei quem læsisti, ne te tradat Christo, in vindictam & in carcerem.

Hanc si Lector probaueris expositionē : expende quā sit graue, quāque periculo plenum virum offendisse pium, qui causam suam Deo committat, & tradat. Profecto qui offendit, non euadet manus Domini, quin in hac, aut futura vita, pœnā delicti exactissimè soluat, vsque ad nouissimum, inquit, quadrantem. Planè habetur apud Ieremiam, oret, inquit Dominus, pro populo hoc, non enim exaudiam te: quasi dicat, pœnā exactè sui peccati persoluet, id statutū iam est, ideo pro eo orare ne velis.

Audistis quia dictum est, &c. Video huius loci difficultatem : dicam quæ consona videri possint. In primis id annotandum, quòd licet Dominus videatur loqui de omni muliere, cū dicit : Qui viderit mulierem : at profecto nō loquitur, nisi de coniugata, vt sit sensus : Qui viderit coniugatam, ad eam concupiscendam, iam mœchatus est eam. Quòd verò hæc sit germana lectio, iudicatur primum ex versionibus doctissimorum virorum, qui ita legunt : Qui viderit vxorem alterius, &c. Indicatur secundò, ex ipsa veritate. Nam qui videt solutam : & eā concupiscit, non mœchatus est : fornicatus est planè, sed non mœchatus. Igitur veritas ita habet : Qui videt vxorem alterius, ad concupiscendum, mœchus est. Nec potest nodus hic aliter dissolui, nisi fortè dicas, quòd in Christiano tanta culpa est fornicatio quanta erat adulterium in Iudæo. Et ideo Dñs dixit : Ego dico vobis Christianis, Qui fornicatur videns mulierem, perinde est, ac si mœchus esset. Veruntamen quia voluntariè hoc dicitur, nescio an verum sit. Hoc ita constito, videre est : quid velit Dominus dum dicit : Qui viderit mulierem ad concupiscendū. Et quidē salua doctiore censura : credo hunc esse sensum. Olim mandabatur, Non mœchaberis, & item mandabatur, Ne concupiscas coniugatam. Nam si concupiscis, etiam si non mœcheris, mortale peccatū admisisti. Nūc ego vobis dico nemo dispergat suos oculos, ad concupiscendum : nam si oculos explicaue-
ris ad concupiscendū : etiā si non concupiscas, mortaliter peccasti. Est iuuenis, discurrit per plateas & angulos, vt inueniat quam concupiscat : non inuenit, & ideo non concupiscit, iam mœcha-

Ierem. 7.

Exod. 20.
Eodem.

tus est. Igitur primus mali gradus est, spargere oculos ad concupiscendum, licet non concupiscas. Secundus, concupiscere, licet non mœcheris. Tertius & pessimus, mœchari. Quasi Dominus diceret: Media ad assequendum finem sunt mortalia, licet finis non habeatur.

Ex quo plano sensu colligitur, quod sicut aperire oculos, ad quærendam quam cupias, mortale est: ita arrigere aures, ad audiendam quam desideres, mortale est. Canunt scæminæ multæ, tu aures extendis, ut eam cupias, quæ dulcius canit, mortaliter peccasti, licet nulla sit, cuius tibi cantus probetur. Par erit de reliquis sensibus ratio.

Dubitas, an hoc loco damnata fornicatio sit? Et responso est, quod licet forsan ex huius literæ contextu non damnetur, *1. Corin. 6.* damnauit eam tamé Apostolus, cum fornicarios dicit, in regnū *Galat. 5.* Dei non ingressuros. Et quidem iure ipso naturali, est fornicationis damnatio manifesta. Primò enim si illa liceret, quis est qui (à Deo instituto) matrimonio collum subijceret, & nō vāgum potius scæminarum expeteret concubitus, ne matrimonij sentire molestias cogeretur? Secundò, & item, quænam esset filiorum educatio, ubi nullus vir fœtum crederet esse suum? Tertio, & quis esset qui filios vellet sanctè instituere, & erudire, si existimare posset, alienos esse quos instruere parabat? Quarto, & ubi esset illa hominum sancta, ac firma amicitia, quæ ex matrimonio per consanguinitatem & affinitatem germinat, & firma perseuerat? Quintò, profectò zelo, iniurijs, & cædibus totus mundus macularetur, si viri, quas amare cœpissent, ab alijs liberè viderent conspurcari. Sextò, iam viris senio cōfectis, quis filius præsens remedium afferret, si patrem esse dubitaret, quem senio premi videret? Septimò, sanè de pudore, & verecundia actū esset, si fornicaria libido impunè per homines grassari posset. Octauò, & quidem pulchris scæminis, fortasse per fornicationem parata essent cōuiuia: sed castis, & iam vetulis quis prouideret? Nondò, imò arbitror si fornicari liceret, nullas futuras domos, nullas ciuitates, nullamque politiam. Quod enim domos firmat, & stabilit, est matrimonij indissolubilis nexus, ex domibus verò firmis, firmatur & vrbes. Decimò, tolleres etiam regnorum legitimas successiones: siquidem nec rex reginæ partum crederet esse suum, sed pastoris forsan, atque bubulci.

Quod si:

Quod si oculus tuus. Hic textus ut est difficilis, ita est admirandus. Id primum aduerto, qui simus, quàm miseri, quàm venenati? Miseri planè quibus, à nostris oculis, à nostris manibus, mors, & mors inferni impendat: nos nostri scandalizant oculi, nec scandalizât solùm, sed in infernum coniiciunt. Sanè Dominus hæc protulit verba: Cauete, inquit, ab hominibus, nunc verò dicere videtur, cauete etiam à vobis. Siquidem verissimum est, inimicos hominis, esse domesticos eius. Verè igitur clamat Paulus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? utpote quod, nisi castigetur, & in seruitutem redigatur, reprobos non efficiat. Mors, inquit ille, est in olla: at nos dicamus, mors est in oculis nostris, in auditu, manibus, & pedibus. Quis vidit aspidem, aut basiliscum adeo venenatum, ut in se suū effundat pus, atque venenum?

Matth. 10.

Mich. 7.

Roman. 7.

1. Cor. 9.

4. Reg. 4.

Sed cur dicit: Si oculus tuus dexter, aut manus tua dextra? Primò quidè, quia oculo dextro respicimus, quæ amamus. Cùm enim dextræ partes sint efficaciores, quàm sinistræ, ideo dextris utimur, cū aliquid efficaciter efficere desideramus. Hinc est, quòd fœdera iungimus dextra manu. Nā & Apostolus dicit: Dextras dederūt societatis, mihi, & Barnabæ. Et sponsa dicit: Læua eius sub capite meo, sed dextra eius amplexabitur me: igitur amantes dextera se amplexantur. Et secundò, quia qui dextrū eruere, & proijcere potuit oculum, multò facilius poterit sinistrū, quæ enim in nobis sinistra sunt, iuxta Philosophiam, moueri & irritari potius apta sunt, quàm mouere, & irritare.

Galat. 2.

Cantic. 8.

Sed aliquanto profundius specta: Dextrum dicit Dominus oculum eruendum, intelligens, in Christiano homine nihil esse sinistrum. Planè Christiani ad dexterā sunt statuendi, ideo dextri homines sunt nō sinistri. Sunt enim Christiani, quos Rachel pulchra sua morte enixa est. Ideo Benjamin, id est, filij dextræ nuncupari debent. At in ijs qui dextri sunt, nihil est læuum. Iuxta Paulum: Nihil, inquit, damnationis (id est, nihil læuum) est ijs, qui sunt in Christo. Ideo Christus non dicit: Si oculus tuus sinister scandalizat, quia videlicet sinister oculus nō est in Christiano, si non secundum carnem ambulat.

Matth. 25.

Genes. 33.

Roman. 8.

Dices: Num igitur oculus dexter scandalizabit? si enim dexter est, scandalum non gignet: ita quidem futurum erat, sed hæc est miseria nostra, ut quæ dextra sunt, fieri læua possint.

Dextro

- Gal. 2.* Dextro oculo: dextraque manu Petrus, Iudæus cum esset, co-
gebat gentes iudaizare. At Paulus hunc oculum eruit à Petro &
proiecit, & dextro oculo Corinthij comedebant idolorhita. Sed
Paulus idem, oculum illum, factum esse læuum demonstra-
uit.
1. Cor. 8. Si igitur quæ sunt dextra, læua fieri solent: qui stat, videat ne
1. Cor. 10. cadat. Nam quod stans cadat, idem est, ac si dextrum redderetur
sinistrum.

Gravis nunc se profert dubitatio, si oculus dexter scanda-
lum præbet, & manus, num eruenda sint, & proijcienda? Si ad
mysticos, vel allegoricos oculos vis recurrere: id facile poteris.
Sed non satisfacis ex integro. Audendum igitur est aliquid. Et
primum quidem, si oculus, aut manus dextra, ita scandaliza-
rent, ut scandalum extinguere nequireret, nisi manu aut oculo eruto,
profecto, & oculus, & manus erui deberent. At quia scandalum
fopiri potest, voluntate & consensu renuente: ideo manus &
oculus. in loco suo manere debent. Sed Dominus ostendit, quã-
rum sit periculum ab oculo, aut à manu: siquidem ea iubet di-
scindi, si aliter periculum cessare non posset. Ideo enim & manum
à vipera vulneratam abscindimus: quia aliter vulnere succurrere
nequimus.

- Secundò respondeo, quòd ex vsu sanctarum Literarum,
tunc aliquid eruitur & proijcitur, imò moritur, cum à sua actio-
ne impeditur. Dominus dicit beatos qui se castrauerunt, pro-
Matth. 19. pter regnum Dei. Num intelligit beatos qui se execuerunt? mi-
nime. In his enim rursus ardere libido potest. Intelligit igitur
eos esse beatos: qui virilium usum sibi interdixerunt. Simi-
Act. 10. liter & Petro dictum est: Petre occide, & manduca: num igitur
Petrus erat occisurus quadrupedia? absit. Sed quòd opera bru-
ta à quadrupedibus erat extirpaturus. Quid moror? annon aper-
tum est oculum mori cum eruitur? Cum igitur Paulus dicit, Mor-
Col. 3. tificate membra vestra quæ sunt super terram: perinde est, ac si
diceret, Eruite & proijcite membra vestra. Igitur idem est eruere
& mortificare, & ab actione remouere.

Sed dubitas: Quorsum Dominus iubet oculum erui, &
proijci? annon sat est erui? num ab oculo eruto, & non proie-
cto, periculum imminere poterit? Respondeo: hoc vno verbo
Dominum docuisse multa. Videlicet, & quòd eruti oculi reui-
uiscere possunt, & iterum scandalizare. Et quòd nunquàm pijs ho-
minibus

minibus quantumuis mortificatis, est pax à suis membris, planè secura. Et quodd vsus scandalizantis oculi, aut manus nūquam nobis potest esse concessus: sed ita debet à nobis esse dis-
 situs, sicut est oculus erutus & longè proiectus.

Melius est tibi vnum oculum habentem. Quid igitur, erutis oculis homines & vnum oculum habentes, intrant in cælum? ita quidem: non solum eruto oculo, & manibus discisis: imò & toto corpore mortificato. Cum enim tota caro concupiscat aduersus spiritum, & tota spiritum scandalizet, necesse est totam mortificare, *Galat. 5.* corrumpere, & morti tradere. Nisi enim granum frumenti mortuum fuerit, afferre fructum non potest. Et Paulus sapienter: *Ioan. 12.* Licet is inquit, qui foris est homo noster corrumpatur, is qui intus est quotidie renouatur. Et aliquanto supra: Itaque inquit, *1. Cor. 4.* mors operatur in nobis, & alibi: Quotidie morior, per vestram *1. Cor. 15.* gloriam fratres. Igitur membra nostra nisi eruta, & proiecta, & mortua, non intrant in cælum.

Sed non est silentio dignū: Melius est, inquit, vnum oculum habentem. Non ergo intrat in cælum, nisi qui vnum habet oculum, vnamque manum; O excellam doctrinam! Quam rectè Dominus ad Martham: Porro, inquit, vnum est necessariū. Igitur quod vnum est, æternum est, cæleste est, igitur & vnus oculus, & vna manus esse debet. Quam eleganter sponsus dicit: Vulnerasti cor meum, in vno oculorum tuorum. Non ait: Vulnerasti me in oculis tuis, sed in vno oculorum. Videlicet: quia *Cant. 4.* alter erutus, & proiectus erat. Et alibi idem sponsus dicit: Pone me ut signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. Nō *Cant. 8.* inquit, super brachia, vnum enim brachium habent viri sancti: sicut & oculus vnū. Videlicet, quia quod volunt, & quod operantur, propter vnum Deum, quem vnice amant, operantur.

Quam ut totum corpus tuum mittatur in gehennam. Habes igitur Lector quodd totum corpus impiorum ruit in infernum. At piorum, non totum corpus in cælum intrat. Non enim intrant in cælum nisi oculis erutis, manu conuulsa. Memor esto quodd in cœnam regiam intrauerunt cæci, claudi, debiles. Sed qui integri *Luce 14.* erant intrare renuerunt. Planè tales intrant quales fuerunt. Impij totierant corpus, toti indulgebant corpori: & ne quid corpori deesset, animam minuebant. Contrà pij, nihil aliud meditantur, quàm corpus affligere, minuere, & deponere vt inter. *1. Thes. 4.* *ger spiritus in die Domini nostri.* (Hh Quō

Quò fit, vt in inferno nulla sit corporis pars, quæ non omni tormentorum corporalium genere excrucietur. Id enim est totum corpus proijci in gehennam. At in cælo, corpora nostra licet integra futura sint in membris, non tamen erunt integra, quantum ad suas necessitates: nec enim manducabunt, aut bibent, non nubent, neque nubentur. Est enim nunc corpus animale, tunc verò spirituale: nunc infirmum, tunc erit in virtute, vt Apostolus habet. Contra erit in animabus, animæ enim piorum erunt integerrimæ, & integrè omnibus spiritualibus delictis fruentur. Impiorum verò erunt imminutæ, nihil enim boni aut cogitare, aut velle poterunt.

Matth. 22.

1. Corin. 15

Dictum est: Qui dimiserit uxorem, det ei libellum repudij. Prior hæc dubitatio surgit: Cur Dominus in lege noua, libelli repudij licentiam abstulit, quā in veteri concesserat? Nec enim minus est necessaria nunc, quā erat olim. Siquidem nec minus sint nunc homines infirmi, & imbecilles, quā tunc. Ad hoc primitus est respondendum, quòd sine dubio in lege veteri præcessere viri sanctissimi, quibus si nostros conferas, non erunt illi multò inferiores. At licet hoc verum esse fateamur, fatemur etiam, statum legis veteris fuisse statum infirmitatis, timoris, & peccati. Contra verò statum legis nouæ, dicimus esse statum roboris, virilitatis, gratiæ, sanctitatis, & omnium bonorum. Cum igitur repudium concessum sit Iudæis, vt imbecillibus, apertum est, quòd debuit negari Christianis, vt valentioribus.

Rursus Iudæi habuerunt cor lapideum, Christiani habent *Ezech. 11.* (ex ipso legis suæ statu) cor carneum. Dictum enim est, Auferā à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Si igitur propter duritiam cordis concedebatur repudium, ea ablata, debuit repudium auferri.

Matth. 16. Et quidem Christus reparator fuit innocentiae, per Adam perditæ. Cum igitur in paradiso vnus vni tantum, non duabus fæminis hæssisset, voluit similiter Dominus in statu innocentiae reparatæ, vnum vni tantum hæerere. Ac ita nullum fore repudio locum.

Est igitur status Christianus, carere criminibus, propter quæ digna sit eijs vxor, aut si ea committat crimina, vult Dominus à viro perferri: quòd si perferre nequeat, eijsiat, modò ne alteram admittat.

Dices:

Dices: Non possum vxore reiecta, carnis stimulos perferre. Imò verò ego respondeo, qui hanc condidit legem, de vxore reijcienda, si incorrigibilis sit, is dabit tibi auxilium, quo vim libidinis extundas: dabitque aquam, qua ardorem carnis extinguas. Vt enim cum in tribulatione gaudere iussit, se astrinxit ad opem tribulatis ferendam, qua exultare possent, si vellent: ita *Matth. 5.* cum ab vxore discedere permisit, præsidia castitatis tuendæ ferre promisit.

Secūda, & longè periculosior disputatio est: num causa fornicationis, ita coniunx, fornicantem coniugem abijcere possit, vt cum alia nubere queat? Id enim contextus indicat. Quia si dimitti vxor non potest, nisi ob fornicationē, ob eam dimitti planè poterit. Erasmus vult, ob fornicationē posse vxorem dimitti, & virum innocentem liberum esse, vt aliam ducat, si velit. Idem ferè Caieranus. Idem & Ambrosius 1. ad Corint. 7. Idem videtur Zacharias Papa, vt habetur cano. concubuiſti. 32. quæst. 7. Idem videtur Concilium Triburiense: & refertur in cap. Si quis cum nouerca. 32. quæst. 7. Et quoddam aliud Concilium, quod refertur cano. quædam cum fratre, eodem.

Sed in contrarium est multiplex Ecclesiæ diffinitio. In primis Apostolus dicit 1. Corinth. 7. vxorem à viro non discedere. Et si discesserit, manere innuptam. Sed discedere nequit, nisi ob fornicationem. Ergo fornicaria innupta maneat, quia virum habet. Ergo similiter vir eius manere debet, quia vxorem habet. Rursum Apostolus ad Roman. 7. mulier viuente viro, alligata est legi viri. Idem habent Apostoli in canonibus, cano. 46. Idem Clemens primus in can. Quid in omnibus. 32. quæst. 7. Et idem Gregorius Magnus, cano. hi verò, eod. & Leo Papa, can. qualis. 30. quæst. 5. Alexander tertius de sponsalib. cap. ex parte. Innocentius tertius, cap. gaudemus, de Diuortijs. Idē habet Concilium Elibertanū, cano. fidelis. 32. quæst. 7. & Concilium Mileuitanū, cano. placuit, eodem. Concilium Tolet. 12. capitu. 8. Idem Augustinus, qui contra Pollentium (eiusdem cū Erasmo sententiæ) duos edidit libros. Idem Hieron. in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum, & in Epist. ad Damasum.

In quam sententiam omnes Doctores consentienter inclinant. Et meritò quidem. Si enim matrimonij vinculum, propter fornicationem omnino rumperetur, nullus esset coniunx, qui

ubi coniugem vellet repudiare, illico non fornicaretur. Videlicet paratum hac ratione habens remedium vt à coniuge dimitteretur. Quod vt esset omnia matrimonia dissoluere, ita esset via ad multas fornicationes perpetrandas.

Canones contrarios suæ soluunt glossæ.

Iterum audistis quia, &c. Qui textum hunc legit attentè, credere poterat, iuramentum nullatenus licere: Ita enim verba prima fronte designant. At vel hinc colligere licet, quàm sit necesse verbis Euangelij sensum Ecclesiæ copulare, vt ex textu Euangelico, & sensu Ecclesiastico germana veritas oriatur. Colligere etiam est, parum esse authoritatis Ecclesiam, & Euangelium. Si quidem Euangelium non ligat, nisi vt tradit Ecclesia. Igitur iuxta Ecclesiæ traditionem iurare licet, si sit iusta, vera, & honesta causa iurandi. Ita decreuit Innocentius in cap. Etsi Christus, de iureiurando. Idem decreuit Concilium Tolet. 8. & habetur 22. quæst. 1. can. Omne quod, vbi dicitur, Pro fœdere pacis sanciendo, sacramenti ligamen admittitur. Idem & Augustinus, cuius verba referuntur in ea, non est contra præceptum. 22. q. 1. in qua quæstione multa capitula referuntur ex Augustino, ad hoc probandum, & etiam ex Isidoro. Et tandem dicere, quod nunquàm iurare liceat, hæresis est damnata contra Ioannem Hus, in Concilio Constantien. Sess. 8. cap. 43. Et est manifestum, multa Concilia expetiisse iuramentum, vt in eodem Concilio Constant. & Ephesino monstratur.

Totum dubium est: An liceat iurare per Deum, an per creaturas. Et quidem Hieronymus planè dixit, Dominum prohibuisse iuramentum per creaturas, non verò per creatorem. Quod habetur etiam in cap. etsi Christus, de iureiurando. Nec displicuit hæc sententia Christiano Druthmaro, si res è expendatur. Imò nec Gratiano, referenti, nec respuenti verba Hieronymi, in ca. considera. 22. q. 1. At verò in cōtrarium apparet esse D. Iacobus, qui vt Christi interpret dicit: Ante omnia fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, nec quodcunque aliud iuramentum, sed sit sermo vester, est, est, non, non, ne sub iudicio cadatis. Vides aperte omne iuramentum, siue per creaturam, siue per creatorem à Iacobo prohiberi. Cum igitur iurandum est, per creaturas, & per creatorem iurare licebit: cum verò non est iurandum, non iurabimus per creaturas, aut creatorem.

rem. Siquidem ex litera huius Euangelij, qui per creaturas iurat, per creatorem se iurasse, intelligere debet. Dicit enim, quod cælum thronus Dei est: & Matth. 23. expresse habetur, qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum. Est igitur par religio iuramenti per Deum, aut creaturas. Cum enim nullus Christianus iuret per creaturas, credendo eas esse deos, (id enim idololatria esset) fit, ut cum per eas iurat, iuret per eum qui in illis est. Quare ita obligatur iuramento per creaturas, ut per creatorem: ut etiam Innocen. agnouit in cap. etsi Christus, iam citato.

Reliquū est videre, si non semper malum est iurare, quando erit bonum? Responder Ieremias c. 4. Iurabis (inquit) viuūt Dominus in veritate, iustitia, & iudicio. Primum ergo quod requirit licitum iuramentum, est, quod qui iurat, iuret verum, & quod ipse nouerit verū esse quod iurat. Secundum quod requirit est, ut sit iustum, neminique noxium. Habetur enim in iure, quod iuramentum contra bonos mores non obligat. de regulis iuris, reg. 58. & de iureiurando, c. quanto. & c. 1. lib. 6. eodem titulo. Vnde qui duo iuramenta iurauit sibi pugnancia, illud seruabit quod iustum est, reliquo reiecto. Ut habetur cap. tua nos. & cap. sicut ex literis, de iureiurando. At qui iurauit ex metu, seruabit iuramentum, donec à Prælato rescindatur. Æquum enim est, ut rescindatur, ut habetur in cap. si verò, eodem. & idē dicendum de eo qui iurauit soluere vsuram, seruabit vsque ad rescisionem, ut habetur in cap. 1. eodem. At iuramentum vires obligandi non habet, si ad malum faciendum factum est, vel ad bonum non faciendum, vel ad bonū minus faciendum, si maius facere velis. Nam qui iurauit daturum se pauperi argenteū nummum, satis seruatur, si det illi vestem, quæ multo est melior. Tertium quod requirit iuramentum est, ut fiat in iudicio. Quod vocabulum non significat Iudæis prudentiam, sed tribunal iudicis. Quo colligi videtur illud fere esse iuramentum licitum, quod ad iudicis tribunal fit: vbi & iudicis reuerentia, & temporis spaciū, & falsitatis redargutio, cautum reddere debent iurantem. Vnde Paulum extra iudicium iurasse, sed id effecit, Deo instigante, ut discipulos ea ratione sibi conciliaret. Hactenus de præludij, iam nunc exponamus textum.

Dictum est: Non peiorabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ar-

bitror sensum esse, Nunquam falsum iurabis. Si quid verò iuramento promiseris, id Deo reddes. Duplex enim est iuramentū, assertorium, & promissorium. Ad assertorium referri debet primum membrum, scilicet non peierabis: ad promissorium refertur secundum. Vbi aduertenter dicit, Reddes Deo iuramenta tua: & non dixit, Reddes proximo iuramenta tua, vt significaretur, tunc proximis iurata reddi debere, si ita proximo reddantur, vt Deo reddita videri possint. Si enim malè proximo promisi, non adstringor reddere, quia quod malum est, Deo reddi non potest, & ideo nec est proximo reddendum. Quod si Herodes aduertisset, non dedisset puellæ Ioannis caput: id enim

Lucæ 3.

Matth. 14.

Deo sine immani sacrilegio offerri nequibat.

Ego autem dico vobis non iurare omnino. Diu mecum reputati, quid causæ fuerit, vt Christus tam planè, tamque in vniuersum iuramentum prohibuerit? (excipio cogentem necessitatem) Et prior illa causa est: voluit nos non iurare omnino, ne peieremus.

Sed statim subit interrogatio, cur hanc particulam, Omnino, huic præcepto addidit, non verò alijs præceptis? Et responsio est: Quia grauissimum crimen est periurium, ideo grauissimè cauere voluit. Vt enim Nazaræis prohibebantur acini vuarum, vuarum & mustum, ne biberent vinum, quo inebriarentur: ita Christianis prohibetur iuratio, ne peierare contingat. Nullum planè malum Nazaræo comedere vvas, & passas recentes: at ne inde inescaretur ad vini potum, ideo prohibitus est ab illis. Simili planè ratione de iuramento.

Reliquū est ostendere quā sit peierare graue. Porro peierare est Deum mendacem, & testem mendacij facere. Id verò crimē est grauissimum. Siquidem omnis homo, & omnis creatura ex se mendax est: quia licet in creatura sit ipsum esse, illud verò esse creaturæ, habet plurimum de non esse: vbi verò locum non esse habet, deest veritas, & ita est mendacio locus. Cum verò Deus sit totum esse integrum ac plenissimum esse, nihil habens admistum de nō esse, totus planè est ipsa veritas. Nihil igitur in Deo mendacij. Iure ergo qui peierat, vt Deū mendacem facit: ita Deum Deum nō esse demonstrat, idem enim est mentiri, & non esse Deum.

Ioan. 14.

Secundò, Deus dicit, Ego sum via, veritas, &c. Idem affirmat.

mat quòd diabolus mendax est, & pater mendacij: & cùm mendaciũ loquitur, ex proprijs, inquit, loquitur. Quasi dicat: Diabolus est ipsum mendaciũ: si igitur, qui peierat Deum mendacẽ facit, Deum in castra diaboli transferre contendit: veritatem, transugam in mendacium, asserit. Quid verò est magis horrendum, quàm Deum stare ex parte diaboli?

Tertiò: Qui peierat, fidem totam subuertit. Fides etenim nostra non alij nititur columnæ: quàm quod Deus dixit, qui prima veritas est, & de quo dicitur in ipsa: Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. Si verò tu contenderes Deum posse mentiri, aut testem esse mendacij; planè vides nihil firmitatis in Christiana fide remanere. Cùm verò fides sit initium nostræ salutis, qui hanc fidem destruit, grauissimam fidelibus iniuriam irrogat. Si ergo qui peierat Deum mendacij testem asserit: fit planè vt fidem Fidei auferat, nostræque religionis totum robur eneruet.

Ostendi hætenus periurij grauitatem, & ita me ostendisse arbitror, cur Dominus tam efficaciter iurare vetuerit. Nondum tamen conquiescit animus, videns Dominum non solum periurium, sed & iuramentũ reiecisse. Cur igitur Sancti illi priores tam frequens illud habebant in ore, Viuit Dominus? Dices quia sanctierant, ideo illis id licebat. At certè Apostolus omnes Christianos sanctos vocat. Cur igitur his negatur, quod erat illis concessum?

Huic ego respondeo. Primùm, necessariã consequentiã ferè esse, legis nouæ, & oblati iuramenti. Itaque si lex noua sancitur, meritò sequitur, vt auferatur iuramentum olim concessum. Etenim si olim Iuramentum liberè versabatur ab hominibus, causa erat: quia multi erant impij, erant infirmi, & increduli. Lex enim vetus neminem sanctificare potuit. Siquidem ex se non dabat gratiam, dicit enim Apostolus: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Cùm igitur essent homines impij, & quibus meritò esset neganda fides: addebant iusiurandũ, vt credere sibi mutuo possent. At cùm lex nostra, lex sit amoris, & gratiæ: faciatque ex se homines Deo dilectos, & vocatos sanctos, necessariò fit: vt auferat iuramenta, quæ propter impietate erant introducta. Habes igitur claram connexionem inter legẽ nouã, & iuramenti ablationem. Lex enim noua ex se fecit homi-

Ioan. 8.

Psal. 144.

3. Reg. 17.

18.

Ephe. Philp.

Coloss. 2.

Roma. 5.

Heb. 6. 10.

Galat. 2.

Ephe. 1.

nes

Roma. 12. nes fratres, in vno spiritu potatos, in vno corpore ædificatos.
 Ephes. 4. Loquimini igitur veritatem, quia estis inuicem membra. At turpissimum est, membrum membro mentiri. Vbi igitur mendacium relegatum est, iuramentum necessarium non est.

Ephes. 5. Rursum lex noua ex se reparauit homines in statum innocentiae è quo lapsi erant. Exhibuit enim Christus sibi sponfam, non habentem maculam, aut rugam: vt in paradiso erat. Vt igitur non iurassent homines in paradiso, (si quidem in illo nullum erat culpæ aut pœnæ, propter quod iuramentum introductum fuit) ita nec iurare debent in noua lege. Igitur iniuriam nouæ legi irrogat qui spontè iurat: aut qui spontè fratrem iurare compellit.

Psal. 75. Illud secundò aduerte: Ante Christum, nomen Dei vix erat hominibus notum. Notus enim in Iudæa Deus, & in Israël magnum nomen eius. At in Israël pauci admodum Diuinitatis maiestatem nominisque diuini splendorem agnoscebant. Venit Christus, & vt ipse dicit, Manifestaui, inquit, nomen tuum hominibus. Ego te clarificaui super terram. Igitur Christus Deum, nomenque Dei manifestauit orbi: & velut face accensa, quæ erant in tenebris illustrauit. Quo factum est, vt homines intelligerent infinitatem Dei, eamque reuerentiam, & adorationem, quam tantæ celsitudini debent. Idcirco præcipit ne summam Dei maiestatem passim aduocarent in testem: sicut nec terrenos reges quiuis in quoduis negotium, ad iusiurandum adgeret.

Hunc Christi scopum intellexit Ecclesia: cum à sanctitate iuramenti procul indignos abegit, iussit enim ne stulti iurent, vt habetur. 15. q. 1. Rursum iussit ne qui essent impubes iurassent, vt habetur. 22. q. 5. Et Cornelius papa præcipit, ne iurent qui non essent ieiuni. Vt etiam ibi habetur.

Addamus tertium: Cum lex vetus cultoribus suis bona terræ promitteret, non poterant homines non magni pendere temporalia bona. (vt quæ virtuti, tanquam præmia proponebantur) nihil igitur mirabile: si pro his aut comparandis, aut conseruandis iurent. Porro, cum lex noua omnia hæc, vt stercore reputet, & in nullo alio, nisi Christi cruce glorari velit: necesse est, vt pro vilibus, pro stercore, pro puluere, iurare (nisi cogente necessitate) prohibeat: est enim indignissimum, & velut monstrum.

Philip. 3.
 Galat. 6.

monstrum, tantum diuinitatis testimonium, tantæ maiestatis pondus, in rei vilissimæ comprobationem spontè conferre.

Demum illud quartum assume. Cogitationes, inquit, mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ. Sunt equidem pleraque humana incerta, quæ velut certissima reputant multi. Ideo Paulus ait: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: quasi diceret: Res humanæ absconditæ sunt, & velut in tenebris. Ideo de eis facile iudicet nemo. Si igitur multa sunt, quæ quidem nobis certa videntur, sunt tamen in semetipsis nimis incerta: quis audebit iurare, vbi tanta est rerû obscuritas? meritò ergo Christus (nisi vbi necessitas cogit) iuramenta reiecit. Sapient. 9.
1. Cor. 4.

Gratum mihi est hoc quintum adscribere per Christum, nomen hominum honorabile factum Deo. Habetur enim in Psalm. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo. Si igitur Deus nomen nostrum honorat, dignum est, vt nos honoremus & suum. Si ille adeo magnificauit nos, vt propter nos se deijceret, indignum est, vt nos propter nostra eum deiiciamus. Exaltauit nos ille, exaltemus nos illum. Psalm. 71.

Neque per cælum, quia sedes Dei est. Hæc verba iudicio meo, hunc habent sensum: Volo, inquit Christus, Christianos meos nullatenus per Deum iurare, imò neque per cælòs, aut terram, aut Ierosolymam, aut caput suum. Siquidem in his omnibus est Deus. Et qui per hæc iurat, per Deum iurare se sciat. Si igitur per Deum iurare prohibui, itidem per creaturas iuraméta prohibeo.

At suspensum me tenent sacra hæc verba, cur Dominus dicit: Iurare prohibeo per cælum, terram, &c. Cur non dixit, per angelòs, per solem, aut lunam? Attende, te rogo, Lector: Per hæc verba Dominus significauit, Deum (ad sensum nostrum) habere pedes, tibias, & femora: habere etiam reliquum corpus. Pedes quidem super terram: tibias à terris ad cælum: femora in cælo, sicut in throno: corpus verò super cælum, iuxta illud: Cæ- Isaia 66.
lum mihi sedes est: terra scabellum pedum meorum. Cum igitur prohibuit iurare per cælum, in quo Deus sedet: & per terram, cui eius pedes nituntur, planissimè per totum mundum

iurare prohibuit. Si enim per terram non est iurandum, quia ei hærent pedes diuini, igitur neque per aërem, aut aquam, aut reliqua alia (quæ sunt inter cælum & terram) iurandum erit: si quidem in eis sunt femora & tibiæ diuinæ. Et si per cælum non est iurandum, quia ibi sedet Deus, igitur neque per angelos iurandum erit, quia inter eos adest corpus Dei. Cum igitur maiestas diuina nihil non impleat, fit, vt per nihil iurare possimus, si non iurare compellimur.

Dices: Si Dominus vetans iuramentum per cælum, & terram, vetauit etiã iurare per omnia reliqua, cur addidit: Ne iures per Ierosolymã, aut per caput? Respondeo, quodd trina est machina rerũ, iuxta quod res sunt triplices. Sunt enim res naturales, in quibus Deus habitat naturaliter. Sunt res sacramentales, in quibus sacramentaliter existit. Sunt res spirituales, in quibus inhabitat per gratiam, (quam Theologi iustificantem vocant.) In toto orbe est Deus naturaliter. In templo & Sacramētis eius, est sacramentaliter. In homine pio habitat per gratiam modo diuino, & super omnem naturam, proximè accedendo ad eum modum, quo verbum Dei habitat in assumpta humanitate. Igitur cum Dominus prohibuit iurare per cælum & terram, consequenter prohibuit iurare per ea omnia, in quibus Deus naturaliter existit. Cum verò iuramentum per Ierosolymam abstulit, abstulit similiter iuramentum per omnia sacramentalia, in quibus sacramentaliter Deus inuenitur. Cum demum per caput Christianorum (ad eos enim verba dirigebat) iurare prohibuit, prohibuit etiam iuramentum per ea omnia, in quibus gratiosè Deus inhabitat. Primo loco prohibet iurare per angelos, (quatenus res sunt naturales) per solem, lunam, & astra, & quidquid hoc orbe comprehenditur. Secundo loco prohibet iurare per sanctam ciuitatem, templum, altare, vasa sacra, & reliqua, quæ ad mundum sacramentalem spectant. Tertio loco prohibet iurare per vitam, animã, salutem, conscientiam, saluationem, & reliqua, quæ ad mundum hominis sancti pertinere videtur. Doctissimè igitur Christus qui dixit: Volo vos non iurare omnino: omnia iuramenta expressit, quæ omnia volebat esse reiecta.

Non te Lector pigeat hoc vnũ audire: Psalmus dicit: Adorate scabellum pedum eius, quia sanctum est. Si terra, quia scabellum pedum est Dei sanctum est, & adorari debet: quanto potius

eius cælum, quia sedes est Dei? de quo dicitur: Cælum cæli Do- *Psalm. 113.*
 mino: terram autem dedit filijs hominum. Dedit verò terram
 filijs hominum, non vt per eam iurent, sed vt custodiant iustifi- *Psalm. 104.*
 cationes Dei, & legē eius exquirant. Iam in sancta ciuitate Deus
 est. Ita enim habetur in Psal. Hic est Deus, Deus noster, in æter- *Psalm. 47.*
 num & in sæculum sæculi. Demum caput hominis Christus est,
 sicut & caput Christi Deus. Sunt igitur terra, cælum, Ierosoly- *Ephes. 4.*
 ma, & piū caput res plenæ diuinitate. Porro res diuinitate ple-
 nas in falsitatis aut vanitatis testimonium adducere, indignum
 est, longè igitur à Christianis:

Sit sermo vester, est, est. Sensus est: Quando loquimini, dicite:
 Hoc ita est. Si quis non credat, idem repetite dicentes: Hoc ita
 est, nihil iuramenti addentes. Ita si quid negatis, & fides vobis
 non adhibetur, iterū repetentes, simpliciter negate. Quod enim
 iuramenti additis ad confirmationē, à malo est, Græcè est ab illo
 malo, id est, diabolo. Excipe causam necessariam iurandi.

Iterum audistis, quia, &c. Ex hac lege, Christi deitatem, eius
 naturam, eiusque ingenium attonitus suspicio. Iubet Christus
 non resistere malo, alterā maxillam obijcere, pallium relinque-
 re, ad duo milla passuum angariari. In his verbis velut in lucen-
 tissimo speculo depictam Dei benignitatem intueor. Dei igitur
 natura est, non resistere malo, alteramque malam nostris offen-
 sionibus obijcere. Quomodo enim iuberet, quod ipse non fa-
 ceret? Vt igitur mundus conditus indicat apertè pulchritudinē
 idealis mundi, qui in mente diuina consistit: ita verba hæc in-
 dicant, quàm Dominus resistat malis, quàm obuertat faciem
 percutientibus. Igitur cū in Sanctorum aliquo vides patien-
 tiam, & hilaritatem in malis, memento patientiæ idealis, & hi-
 laritatis diuinæ, quam in malis nostris ostendit. Extende pre-
 cor, oculos ad culpas, & mala, quæ in toto orbe sunt. Quid
 videbis aliud in infidelibus, quàm vitia & errores? Imò & in
 his qui fideles sunt, quid ferè videbis, nisi menstruatas iusti- *Isaia 64.*
 tias? Sunt equidem in fidelibus & in infidelibus opera iusta:
 sed quota hæc sunt pars eorum quæ iniusta sunt? Clamat Da-
 uid: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui *Psalm. 17.*
 faciat bonum. Sunt igitur ferè malis omnia plena. At his non
 resistit Deus. Conclusa sunt omnia sub peccato, non vt vin- *Galat. 3.*
 dictam de eis sumat Dominus, sed vt omnium misereatur. *Roman. 11*

Offenditur vbique Deus : at ille ita flet, ac si non offenderetur.
Isaïæ 42. Ego, inquit, tacui, semper filui : aliquando, vt parturiens lo-
Isaïæ 49. quar. Et quidem si mater est, quæ ab infirmo filio læsa tacet :
Luce 15. multo magis Deus est mater, quæ nostri non obliuiscitur, & pa-
 ter, qui nos supra humeros suos, quasi pastor errantes oues fert.
Isaïæ 46. Ego, inquit ille, feci, ego feram. Ita planè : nemo enim ferre po-
 terat, nisi qui fecisset. Non igitur restitit ille malo : imò verò car-
 nem assumpsit, in quam pœnæ malum irrueret, in quam desæ-
Psal. 68. uiret, & velut gladius grassaretur, vsque ad eius intima pene-
Psal. 68. trans. Verba sunt Christi, Intrauerunt aquæ vsque ad animam.
Isaïæ 50. Et rursus : Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.
 Infixus sum in limo profundi. Et rursus : Ego autem non con-
 tradico : retrorsum non abij, &c. Intelligis, quàm verè Dominus
 non restitit malo ? Si in Christi carne cognoscis : multò magis
 in eius diuinitate cognosce. Punctum enim est, quod in carne
 monstratur, ad id collatum quod in Deitate subsistit. Quantū
 videlicet deitas distat à carne.

Non verò erit iniucundum, si doceamus, quàm verè Do-
 minus obuertat alterā maxillam, quàm verè relinquat pallium,
 & ad duo milliaria angarietur. In primis, nemo est qui nesciat,
Psal. 79. Christum esse faciem Dei. Ita enim orat Psaltes : Ostende faciem
Psal. 66. tuam, & salui erimus. Et alibi : Deus misereatur nostri, & bene-
 dicat nobis : illuminet vultum suum super nos. Quia verò quæ
 imbecilliora sunt, ea sinistra sunt : manifestum est, quòd huma-
 nitas Christi facies sit Dei sinistra, ac ita eius diuinitas facies erit
 dextra. Hoc igitur est diuinitatis ingenium, vt cū omnes nos
 offenderimus Christi diuinitatē, id est, dextram Dei maxillam,
 ipse Deus obuertit nobis suam sinistram, id est, Christi humani-
Psal. 2. tatem, quam reuera Gentes & Iudæi percusserunt, & oppro-
 brijs satiauerunt.

Nota : Verbum Dei, diuinaque sapientia gloriatur, se suas
Prouer. 8. cum filijs hominum habere delicias, quo manifestum est, pec-
 cata nostra quadam ratione, peculiarius Verbum diuinum of-
 fendere : ab eo enim peculiarius offendimur, in quo peculiares
 optaremus habere delicias. Fit igitur manifestè, vt cū Deum
 offendimus, peculiariter Dei Verbum offendamus, ac ideo dex-
Ioan. 3. tram Dei faciem lædamus. Quòd si ita Deus dilexit mundum,
Isaïæ 53. vt Filium suum vnigenitum daret, qui ab hominibus percutere-
 tur,

tur, & in quo Pater nostras posuerit iniquitates, planè sit, vt percussus in dextra maxilla Deus obuerterit & sinistram, quã mortalium dæmoniaca audacia alapis cedere non timuerit.

Audi nunc, qua ratione Deus det pallium, tunicam ab eo auferenti. Habetur in Psal. Confessionem & decorem induisti, *Psalm. 103* amictus lumine sicut vestimento. Iam, Intelligentem Græcè, Psalmus docet, Deum indui confessione, & decore sicut tunica, lumine verò sicut pallio. Id enim verba Græca significant. Cum ergo legis Saulum spirantem minas, & cædes in discipulos Domini: existima, te videre Paulum gloriam & decorem à Deo offerentem, ac ideo nudantem sua tunica Deum. Cum verò legis, Paulum lumine cælesti circumfusus, facile intelliges, Deum suum dedisse Paulo pallium. Siquidem pallium Dei lumen est. Fit igitur, vt Paulo auferenti tunicam Dei Deus pallium luminis sui dederit. Num verò de Paulo solum id verum est? Imò cum nos offendimus Deum, tunicam decoris sui ab eo auferimus: at cum nos ipse conuertit ad se, luminis sui pallio nos vestit. Pallium enim stola illa est, qua pater filium suum vestiuit, *Luce 15.* filium, scilicet, prodigum illum, qui substantiam patris (hæc tunica patris erat) luxuriosè viuendo perdiderat.

Accipe & hoc: Cum peccator ad sacramentum confessionis accedit, Deum sibi contendens habere propitium, ad iudicium cum Deo venit, illud enim sacramentum iudicium est. Porro in eo iudicio peccator tunicam Dei auferre desiderat, id est, decorem & pulchritudinem gratiæ, & amoris diuini, quem antea amiserat. Deus verò iucundè, & amanter, non solum amorem & decorem suum tribuit pœnitenti, sed & pallium gloriæ pollicetur perseueranti.

Reliquum est ostendere quomodo Deus angarietur. Id verò facile est intelligèri, quòd Deus est qui portat nos. In eo enim *Hebr. 12* viuimus, mouemur, & sumus. Portat verò libenter agnos suos, ouesque suas. In brachio enim suo leuabit agnos, fœtas ipse portabit. At iniustos & impios grauatè sustinet, velut angariatus ad *Act. 17.* immensum peccatorum onus portandum. Porro qui in iuuenta peccat, Deum angariat ad priores mille passus. Deus verò non subtrahit se, imò fert, non solum ad alios mille virilitatis passus, sed ad tertiam vitæ partem, id est, ad vltimos mille senij passus. Angariatus ergo ad mille, portat etiam alia duo mille. Non hæc

Isaie 46. ego fingo, Domini verba sunt: Audite, inquit, me domus Iacob, qui portamini ab utero meo, & gestamini à mea vulua. Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram, ego portabo, & saluabo. An non sonant in auribus tuis hæc verba, quòd Dominus in Euangelio dicit, scilicet ego angarior à vobis in iuuenta. Angariabor etiam usque ad senectam, & usque ad canos. Nam quòd molestè ferat iniquitates nostras, (velut angariatus) verba Dei docet: Præbuidisti, inquit, laborem in iniquitatibus tuis. Ego, ego sum qui deleo iniquitates tuas.

Isaie 65. Iam quòd petentibus Deus tribuat, facillè intelligimus omnes, quibus etiam tribuit non petentibus. Siquidem naturalia bona ille liberaliter donat, etiam non rogatus. Quin, & bona gratiæ non petentibus concedit. Ipsius verba sunt: Inuētus sum à non inquirentibus me, palam apparui non inuocantibus me. Imò gloriatur Dominus, quòd det non petenti, & immerenti, adeo ut donis suis nomen dederit, Gratia: videlicet, quæ datur non ex meritis, sed ex liberalitate.

Roman. 4. Cùm verò dona quædam sint gratiæ iustificantis, quædam quæ gratis data vocantur: illa dono dantur, hæc verò mutuo accipiuntur. Nec solum mutuatur illa Dominus, sed scæus requirit ab ijs qui accipiunt. Nota enim illa reprehensio est, qua reprehendit Deus seruum ignauum, dicens: Oportuit ponere pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, utique cum usuris exegissem illam. Cùm igitur à Deo veniant priora & posteriora dona, apertè fit, quàm Deus libenter & det dono, & det etiā mutuo. Omne enim donum de sursum est. Et infra: Qui dat, & nō impropert.

Lucæ 19. Habes igitur, Lector Christiane, liberalissimam Dei nostri magnificentiam, & munificentiam. Habes constantissimam patientiam & longanimitatem, ut facillè intelligamus, si eius filij esse cupimus, quàm eius nos naturam conueniat imitari. Nimis demoratus sum diuinam naturam ex Euangelio depingens, reliqua breuius transcurram. Cùm Lector vides Christum mandasse, ut honorem nostrum contemneremus, nec honorem solum, sed & tunicam, & pallium, nec id solum, sed etiā nos ipsos ad angariam præberemus: facillè intelligis, quàm vilipendat hæc omnia Dominus, quæ tantum magnificat mundus. O mundi corruptum

corruptum iudicium! profecto tantum res valet, quantum valere Deus sapiens dicit, non quantum valere mundus ignorans credit. Planè, quidquid in mundo est, aut est concupiscètia carnis, id est, delitiæ & voluptates: aut concupiscètia oculorum, id est, diuitiæ: aut superbia vitæ, id est, honores. Vide nunc Lector, quàm totum mundum Deus contemnat, cùm honores in alapis, diuitias in relicta tunica, & pallio, delitias in angariæ patientia contemnere iubet.

Dices: Licet hæc contemni iubeat Deus, vix tamen contemnere possum. Contrà ego colligo quàm præsentissimum Deus auxilium habeat, quo legem suam seruare volenti succurrat. Si enim iubet illa contemni, quæ mundus adorat: si iubet fideles suos sacrificare abominationes Ægyptiorum, (id est, si iubet occidere & reijcere ea quæ mundus veneratur vt deos:) & ad hoc sacrificium peragendum, nouit vires nostras infirmas esse, planè adstrinxit sese, vt paratus, præsens, & promptus nobis imbecillis adesset, suasque vires annitentibus porrigeret.

Colligo etiam ex his, quàm velit Deus fideles suos attentos esse, habereque gladios suos superfemora sua, & stare super specula. Quis enim nisi attentissimus, alteram maxillam obuertat, alteram percutienti? Norunt quæ dico, viri sui immemores, quosque cæli cura non tangit: qui cùm percutiuntur, subito accenduntur, inflammantur, percutiunt, tantum abest, vt alteram maxillam obijciant percussori. Igitur vitæ Christiana, vt militia est super terrâ, ita & vigilia est super custodiam. Beatus ergo seruus, quem cùm venerit Dominus, inuenerit vigilem.

Sed antequàm hunc locum finiam, libet mirari imbecillitatem nostram, qui resistere nō possumus rei omnium infirmissimæ. Planè D. Dionysij sententia est, quam S. Thomas & omnes docti receperūt, malum nihil esse, malumque nō habere vires, neque subsistentiam. Et D. Augustinus exponit locū illum Ioannis, Sine ipso factum est nihil. Nihil, inquit, id est, peccatum, malum igitur nihil est. Si nihil est, cur nemo huic nihil resistit? Adeo vires nostræ infra nihilum subsistunt? Adeoque peccatum vires nostras eneruat, vt vbi peccatum semel introierit, ibi viuat & regnet, neque nisi viribus diuinis regno pellatur?

Dices: Fateor mala culpæ nihil esse, at mala poenæ aliquid sunt,

AMOS 3.

sunt, ideoque repellenda. Sed contrarium planè verum est. Si quidem mala pœnæ si aliquid sunt, id quod sunt, bonum sunt, & à Deo sunt. Nec enim malum est in ciuitate quod non fecerit Dominus. Quòd si ea quæ mala pœnæ nuncupantur, & in se bona sunt, & à Deo efficiente sunt, & à Christo suscipiente illustrata sunt, amplectenda propterea, & non resistenda sunt.

Finiam, si de textu nonnihil attigero. Ante cuius explanationem id annotandum est, tria esse tempora iniuriæ. Ante pugnam, in ipsa pugna, & post pugnam.

Ante pugnam, si certus sum, quòd aduersarius inferre mihi malum molitur, dubium est, an præoccupare illum possim, & tantundem illi mali inferre, quantum mihi ille irrogare parabat? Si enim certò scio, quòd me alia ratione defendere ab hominis iniuria non possum, sunt viri doctissimi, qui ita asserant, & contendunt, me præoccidere posse hominem, si euadere eius occisionem alia via non possum. Sed de hoc non contendo.

In pugna verò hoc certum est, quòd si quis me inuadit, non solum illum lædere possum, quantum ille lædere vult, sed & multo magis. Impugnat me hostis meus, oculum, aut aurè mihi eripere vult, licitum mihi est, non solum illi oculum eruere, sed etiam vitam, ne oculum eruat mihi. Imò si equum furto surripere vult, nec alia possum ratione equum seruare, quàm furem occidendo, licet mihi furem occidere, ne equum meum amittam. Hactenus Lector habes iura naturæ, concedētis mihi, vt maius malum inferam, ne minus malum suscipiam. Plus enim natura innocenti fauet, quàm culpis obnoxio.

Atqui post pugnam nullum malum irrogare possum ei qui mihi malum intulit. Possum tamè à iudice extorquere, vt maius illi malum (vt nocenti) inferat, quàm mihi ille intulit innoxio.

Iam nunc Domini verba diligenter expendè. *Porrige, inquit, alteram.* Signum ergo est, quòd qui primò percusserat, secundò percutere pergebat. Alioqui si cessauerat à verberare, iniquum erat ad secundum ictum inuitare. Igitur si secundò ferire festinabat, licebat percusso, vt secundam plagam declinaret, non solum re-percutere, sed etiam ferientis manum abscindere, si aliter se ab ictu seruare nequibat. Vide igitur, quam modèrationem exigat Dominus in tanto conflictu: vt percussus nec manū abscindat, nec plagam declinet, sed contra, læuam maxillam obijciat.

Vbi

Vbi nota, quòd dextra maxilla percussa, dextra ferientis percutitur palma exteriori, sed sinistra percutitur manu interiori. Est verò multo apertior iniuria, palma percuti interiori quàm exteriori. Hoc igitur vult Dominus, vt primò percussus, ad omne dedecus sese accingat.

Rursum. Si tunica vestis est interior, & pallium exterior, vult Dominus seruum suum tunica spoliatum, ad maius dedecus esse paratum. Nam viro religioso, & pio, dedecus est non exiguum, sine tunica & pallio publica via incedere.

Quòd verò dicit: Vade cum eo alia duo. Vt sint tria millia, forsane eum numerum dixit Dominus, vt in memoriam Trinitatis, parati simus ad has violentias perferendas.

Porrò quòd addit: *Volenti à te mutuari.* Scito, hic esse duo praecepta. Alterum est, vt des dono ei qui sibi donari petit: alterum est, vt des mutuo ei qui mutuum vult. Falluntur ergo vehementissimè Doctores, qui dicere non verentur, neminem obligari ad donandum ei qui habet necessitatem, satque esse ei mutuum dare. At contra Dominus, priori praecepto donare iubet. Quod cum obligat, ad donum, non ad mutuū obligat. Posterius praeceptum est de mutuo, quod officiorum magister Christus sanctissimè stabiliiuit. Videlicet, quia plus gratiae frequenter debeo ei qui mutuo, quàm qui dono dat. Et frequenter mutuo recipio, quod dono recipere vehementer abhorrerem. Siquidem mutuum accipio à meo æquali, donum verò non nisi à meo superiori. Excipio munuscula quædam, quæ inter amicos missitari solent. Demum mutuum ligat me vt soluiam, donum, vt ei qui dedit seruiam.

Iam verò quia textus explicatè dicit: *Omni petenti te, tribue:* & multi petunt nō nummos, sed consilium, fauorē, preces, &c. Ideo Dominus non solum vult nos nostros exhibere nummos, sed & reliqua.

Rursum, cum Dominus dicat, *Omni petenti te,* & illa dictio *Te,* referatur ad Christianum, Christi discipulum, sit manifestè, vt sensus sit, *Omni petenti à te Christiano, & pio homine.* At nemo nisi impudens petet à viro pio, nisi quæ pietatem deceant. Sicut ab honestissima matrona nemo impunè petet, nisi quæ honestatem sapiant.

Dices, hæc praecepta esse grauissima. Nec ego diffiteor grauissima

uissima esse homini vitijs assuefacto. At si recolis Christum instituisse rempublicam Christianam, ex viris contemptoribus huius sæculi, (qui exultent, cum eis maledixerint homines, & cum persecutionem ab hominibus patiatur) ex pauperibus spiritu, ex mitibus, ex his demum qui dicunt: Absit gloriari nisi in cruce: planè percipies, non esse mandatum alienū moribus eorum, qui mandata recipiunt. Si terreni sumus, leges Adam terreni sequemur. Cuius leges sunt, iræ, rixæ, contentiones, ambitiones, &c. At si portauimus imaginē terreni, portemus imaginem cælestis, vt leges eius sequamur: videlicet pacem, gaudium, patientiam, & reliqua id genus.

Iam si prudenter expendis, quodd offerre maxillam percutienti, palliumque spolianti, robur sit animi & potentia: contra verò, iniuriam ferre non posse, sit animi infirmitas & impotentia, facile iudicabis hæc mandata viris robustis quadrare. At lex noua virorum est, non puerorum. Lex enim vetus paedagogus noster olim erat, cum pueri eramus & infirmi: at cum venit plenitudo temporis, iustum est vt abijciamus ea quæ sunt paruuli.

Et reuera gaudenre animam efficit, alteram obtulisse maxillam, & ista ratione aduersarij tui malum in bono vicisse, sicut contra tristem reddit animum, furori hostili succubuisse, & victum vindicari voluisse. Item, ex quo mala in Christum penetrarunt, Christi pulchritudinē (sua malicia depulsa) induerunt, vt iam qui oculos habet, mala non fugere, sed amplecti concupiscat. Et demum si mala adhuc dura videntur, id præstat gratia legis nouæ, vt quod iubet, in nobis efficiat.

Audistis, quia dictum est, &c. Stupebam, p articula superiore, diuinæ naturæ patientissimum animum. Nunc verò nec verbis, nec cogitatione assequi possum generosissimum Dei nostri ingenium, nimiam charitatem, pectus amplissimum, idemque nobilissimū. Ipse est, qui verè inimicos suos diligit, qui fouet, & amplectitur. Planè verum est, quod Psalmus inquit: Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Sed idem ipse qui odit iniquitatem iniquorum, diligit omnia quæ sunt, & nihil odit eorum quæ fecit. Odit igitur culpam, amans naturam. Vt reuera sit, sicut Pater vnice diligens

gens filium, licet vnice etiam odio habeat eius iniquitatem: sic, inquit, Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret. Non poterat maiorem dilectionem habere, quàm vt Filium suum, quem diligit, vt animam suam mundo præberet. At mundus inimicus & iniquus erat. Nam Apostolus dicit: Commendat charitatem suam Deus, quia cùm peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, &c. Et alibi: Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem qua dilexit nos, etiam cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo. Ioan. 3.
Roma. 5.
Ephes. 2.

Tantæ Deus est misericordiæ, & tam potes est in dilectione, vt in suos inimicos velut gloriatur eam effundere, ac velut gestiat eos beneficijs onerare. Ex qua consideratione multa perspicere licet. Primùm intelliges Lector, causam, qua infideles, nostræ fidei hostes, bonis terræ fruuntur, bonorum adipe gaudent, lætantur, vincunt, atque triumphant. Videlicet gaudet Dominus in hos suos inimicos, vim suæ dilectionis asserere, cùm contra fideles iaceant, velut abiecti & despecti ab eo qui eos amat ardentem. Refert hæc Psalmus dolenter satis: Quàm bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde. At licet ipse bonus sit, ego, inquit, vehementer turbor, pacem peccatorum vident. Videntur illi nunquam morituri, nunquam mors eorum pulsaret fores, imò nec plaga valuas eorum audet intrare, aut si intrat, non est firmamentum, leuius transit, & abit. In labore hominum non inueniuntur, &c. Alio loco Psalter dicit: Erue me de manu filiorum alienorum: horum filij sunt sicut plantationes: nouellæ. Eorum filia sunt ornata, vt templa ornari solent. Eorum promptuaria omnibus sunt bonis referta, eorum armenta crassa & fecunda. Eorum domus nunquam ruunt, eorum pax nunquam clamore turbatur. Habes Lector, quàm verè pergat Dominus inimicos suos diligere, & beneficijs infundere. Lege nunc dilectos Dei, Abraham, Isaac, Iacob, Dauidem, & reliquos: vix offam panis dulcem comedebant, nisi felleo amarore confectam.

Imò non solum Deus suum explicat in infideles amorem, sed & in peccatores exerit aliquanto quàm in sibi dilectos apertius. Solem quidem suum producit in bonos & malos, sed

mali magis hoc sole fruuntur. Cùm enim ferè diuites sint, magis illis commodat sol, quàm pauperibus. Sole gaudet pius pauper solus, at eodem plus gaudet malus diues, eo enim ipse sui serui, vineæ, agri, & pecora gaudent.

Intellige & aliud, quod mecum ego sæpius cogitavi. *Vi-*
2. Cor. 12. deo Paulum tantopere exaltatum, Magdalenam; Latronem il-
Lucæ 23. lum, qui in cruce cum Domino pendit: effudit in hos opes
Matth. 26. suas Dominus. Imò verò vt Petrum exaltaret, prius cadere per-
 misit, videlicet, vt hanc sibi gloriam diuina dilectio compararet,
 quòd eos exaltat altius, qui lapsi erāt stædus. Ostendit hoc Pau-
1. Timot. 1. lus, dicens: Christus venit peccatores saluos facere, at inter eos
Matth. 9. ego primus sum. Dominus inquit: Non veni vocare iustos, sed
Lucæ 15. peccatores. Et pater ille pius nihil ferè amoris ostenderat filio
 natu maiori, cùm tamen totas amoris vires in prodigum expli-
Sapient. 8. caret. An non fortissima est Dei nostri dilectio, attingens à fine
 vsque ad finem fortiter? Procedit enim à cælo ad terram, id est,
 à pijs hominibus ad impios. Quàm eleganter hoc dictum est in
Psal. 80. Psalmo: Inimici Domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum
 in sæcula: at Dominus cibauit eos ex adipe frumeti, & de petra
 melle satiauit eos. Cùm tamen forsā amicis frumentum, adi-
Ioan. 5. pem, aut mēl non dederit de petra, sed panes hordeaceos, &
 pauculos pisciculos.

Et hoc etiam intellige: Non venit Christus saluum facere
 mundum, statim ac conditus est mundus. Cur ita? Cur exspe-
 ctauit tantum annorum numerum? Cerrè expectauit, donec
 concluderet omnia sub incredulitate, & tunc omnium misere-
Roma. 9. retur. Itaque tunc fuit miserendi tempus, cùm omnes erāt pec-
Psal. 13. catores, & inimici. Cùm scilicet permiserat Deus, neminem fe-
Roman. 2. rē esse non peccatorem: Omnes enim declinauerant, non erat
 qui faceret bonum, vix erant vnus, aut certè pauculi quidam.
 Habes igitur diuinam voluntatem, vehementer cupientem tunc
 amoris sui flammās proferre, cùm minus homines digni sunt
 qui amentur.

Roman. 5. Dices forsā: Cur Dominus vult, quòd tunc superabundet
Psal. 78. gratia, cùm abundat iniquitas? Cur non potius effundit iram in
 gentes, quæ eum non nouerunt, & qui eius nomen non inuo-
Roman. 9. cauerunt? Cur non ostendit diuitias gloriæ suæ in vasa miseri-
 cordiæ? Ad hoc plana est responsio. Prima quidem, vt vel hac
 ratione

ratione inimicos suos ad amicitiam prouocet, & ex iniquitate reuocet. Eleganter Paulus: Deus, inquit, dimisit omnes generationes ingredi vias suas, non sine testimonio tamen semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & læticia corda eorum. Quasi dicat, permittit quidem Deus peccare, sed non se relinquit sine testimonio, & sine beneficijs, ijs qui peccant impenis. Hac enim ratione ad meliorem mentem conatur illos reducere. Et Psalmus inquit: Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona? Responder David: Signatum est in cordibus nostris lumen vultus tui quo cognoscamus te. Quod verò est illud David? Certè quia dedisti læticiam in corde meo, & quia à fructu frumenti, vini & olei multiplicati & ditati sumus. An non hoc satis abundans testimoniū est Dei, benefactoris omnium, vt vel sic ametur, qui sic amat?

Altera enim ratio est, vt sapientia iustificetur à filiis suis: vnica enim hæc ratio sufficeret hominem condemnare ad extremas poenas inferni, quòd amatorem & benefactorem talem, tantum Deum scilicet, tam obstinatè contempserit.

Tertia ratio, quam iam diximus, hæc est, vt robur ac firmitatem sui erga homines amoris ostendat, nec enim est amor Dei, sicut vilis amor noster, qui prima quaque occasiuncula, prima quaque offensiuncula statim repescit, labescit, & perit. Non ita Deus, licet enim irascatur nostro peccato, nihil tamen odit eorum quæ fecit.

Diligite igitur inimicos vestros, benefacite ijs qui persequuntur vos. Cur ita Domine Deus noster? Certè vt ex inimicis amicos faciatis. Ex impijs pios, & ex furia ad sanam mentem reducat. Expende precor te, Lector, totam rerum machinam, & inuenies, nihil aliud res mundi contendere, quàm ex inimicis suis amicos facere. Quid aliud vorax flamma conatur, quàm viridia & sibi aduersantia ligna in sui naturam conuertere, sibi copulare, & secum vnum efficere? Quid contendunt arbores, cum succum terræ sugunt, quàm ex terra sibi contraria, terram facere meliorem, in naturā scilicet arboris conuersam? Quid aliud sol, quàm tenebras lucis beneficio dissipare, lumenque caliganti mundo inuehere? Si igitur omnes res temporales ita conantur pugnantibus secum corrumpere qualitates, vt contrarietas omnis soluitur: quanto potius vir pius (qui est velut sol, & sol) beneficio-

Matth. 5. rum suorum luce, debet inimicorum tenebras depellere, vt videlicet ex inimico faciat amicum?

2. Petri 1. Quodd si attollis oculos, videbis nihil aliud Deum, & Angelos meditari, quàm ad salutem & pœnitentiam peccatores prouocare. Si igitur tu in Angelorum, imò & Dei ipsius consortium vocatus es, ad officium illorum te para, vt beneficijs tuis ad pœnitentiam reuoces eos, qui tibi inimicantur.

Exodi 23. *Zachar. 5.* Iam tantopere infelix est casus inimici tui in peccatum, tam est misera conditio aduersarij tui in peccato iacentis, vt vel hoc vnum debeat tibi lachrymas misericordiæ excutere, stimulosque addere, vt quacunque potueris arte, vel ope, erigas fratrem in cœno iacentem, liberesque à morte eum, qui iam in inferni faucibus est. Si enim asinum inimici sub onere iacentem, lex antiqua subleuare iubebat, quanto magis animam sub tanto plumbi, id est, onere peccati iacentem?

Matth. 6. Quodd si nihil aliud vir Christianus vehementius optat, quàm fieri voluntatem Dei, eius regnum venire, regnum verò diaboli & peccati perire planè beneficijs inimicū suum obruet, quo victoriam de illo referat, auferens eum à regno diaboli, regnoque reddens Dei.

Demum : Natura nostra est quæ inimicum odit gratia, (vt à Deo profecta, vt à Christo comparata) eundem inimicum diligit. Cur ergo nos Christiani tantæ gratiæ irrogamus iniuriam, tamque nostra culpa eneruam efficimus, vt nos non posse inimicos nostros diligere asseueremus? Si Christianum nomen habemus, & legē gratiæ profiteamur, ingenium gratiæ exeramus.

Hebr. 12. Et certè qui persequutores suos odit, non maximè distat, quin & Deum etiam odiat. Cùm enim nullum recipiat Pater æternus filium, quem non castiget, imò quem non mortificet, si odimus eos, à quibus damna recipimus, facile fiet vt Deum odiamus, intelligentes nullum nobis ab aliquo venire malum, quod non inferat Deus. Dictum enim est : Non est malum in platea, quod non fecerit Dominus. Quodd si diuina te deterret maiestas, ne in eum odij spiculum iacias, eadem te deterreat, ne in fratres tuos animum odientē conuertas. Idem enim est Deus *Matth. 25.* qui dixit: Quod vni ex minimis fecistis, mihi fecistis.

Benefacite ijs qui oderunt vos. Primum hoc erit factu facile, si intelligamus, quodd cùm beneficium inimico impendimus, non solum

solum illi, sed Deo, imò verò nobis impendimus. Imò forsitan *Matth. 25.*
 multo maiorem coronam pariet mihi beneficium, quod inimi-
 co dedi, quàm si Deo, aut mihi dedissem. Vt enim dem Deo, nò
 magna charitas requiritur: vt mihi dem, nulla exigitur charitas:
 at vt dem inimico, charitas multa in pectore debet ardere: porro
 iuxta modum charitatis, erit & coronarum gloria.

Secundò erit facile factu, si expendamus, quòd si proximo
 mihi aduersanti beneficis fuero, commodum meum perago.
 Siquidem si illum irritò, persequi me perget: si verò offam panis
 in os illius inijcio, à persequutione cessabit. Dignum ergo est, vt
 beneficia etiam nolenti obtrudam, vt vel hac vnica ratione mihi
 incommodare desistat.

Tertiò accendemur ad benefaciendum inimicis, vbi aduer-
 terimus, quòd qui pro inimicis orat, quique inimicos diligit, & *1. Cor. 4.*
 fouet, spectaculum est mundo, angelis, & hominibus. Spectat
 Deus, spectant angeli, stupet mundus, attoniti redduntur ho-
 mines, cum vident Christianum reddentem non malum pro
 malo, sed bonum pro malo. Ita Apostolus: Spectaculum facti
 sumus mundo, angelis, hominibus. Cur? Quia vsque in hanc *1. Corin. 4.*
 horam esurimus, sitimus, colaphis cædimur, maledicimur, &
 benedicimus, persequutione patimur, & sustinemus, blasphemamur,
 & obsecramus. Meritissimè hæc Paulus. Siquidem su-
 pra omnem naturam est, quòd maledicti, afflicti, & blasphemij
 proscisci obsecremus.

Et quidem multorum habemus prophana exempla, qui
 malefactoribus beneficia reddiderunt, quæ Sabellicus lib. 5. de
 memorabilibus Factis tradit, vbi Cæsarè Iulium Augustū, Vespasianum,
 & Titum hac laude coronat. At Christus maiora requi-
 rit, non enim solum beneficas manus, sed quod grandius est,
 diligetem exigit voluntatem. Diligite, inquit, inimicos vestros.
 Sed gentiliū exempla id vtilitatis habent, quòd ori nostro pu-
 dorem, & ruborem infundunt, dum ab illis, quibus præceptum
 non erat, videmus factum, quòd à nobis, quibus tanto rerum
 & verborum pondere præcipitur, manifestè videtur neglectum.
 Et planè sicut ducum professio est militaris disciplina, & agrico-
 rarum est terram aratro sulcare: ita est & Christianorum inimi-
 cos diligere, pro malefactoribus beneficia præstare, &c.

Vt sitis filij Patris. O mortales, quorum pectora honoris am-
 bitio,

bitio, & diuitiarum vexat cupiditas, accurrite. En via summi honoris comparandi, en immensarum diuitiarum habendi ratio plana profertur. Si inimicos diligitis, filij estis Dei. Summus est honor, summæ diuitiæ, cur vester non inardescit animus ad hæc excelsa quærenda? Cur ad honorem, qui vos pauperes facit, aspiratis, ad eum verò, cui sunt regni cælestis iura connexa, languetis? Honorem ymbratilem quæritis, eum qui verè verus est respuitis.

Ego quidem non memini, quo loco Christus vocauerit filios Dei, nisi hoc, nam supra dixit: Filij Dei vocabuntur ij, qui pacifici sunt: At in hoc loco, Vt sitis, inquit, filij Patris vestri. Plane per spiritum, quem pijs dedit, filios eos effecit. Ex parte igitur Dei, filij sumus, si non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sumus: at ex parte nostra id vnicè, vel maximè requiritur, (vt filij Dei persistamus) quòd inimicos diligamus. Itaque non esset Deus, si dilectionem nō haberet adeo laram, vt inimicos etiam diligeret: ita non sumus filij Dei, si dilectionem non habemus, quæ se etiam ad inimicos extendat.

Roman. 8.
Ioan. 1. Reuera, fortis est vt mors dilectio: vt enim mors ex æquo se impendit suis amicis, & inimicis, ijs videlicet qui eam diligunt, & qui odiunt: ita & tunc fortis est dilectio, cum æqua lance amicos pendit & inimicos: & sicut aquæ multæ extinguere nequeunt charitatem, ita tunc charitas vera est, & non ficta, cum inimicitarum flumina eam subruere non valent. Videlicet, quia neque peccatorum flumina, quæ per totum mundum magno impetu currebant, diuinam dilectionem labefactare potuerunt, quo minus suum nobis desideratum mitteret filium, & quo minus nunc abundanter sua mundo bona largiatur.

Cantic. 8.

Ioan. 3.

Silere piget locum illum nobilem, qui verbis adductis adnectitur. Fortis, inquit, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio seu zelotypia. O blandissimum Dei erga homines affectum. Pone, inquit ad Ecclesiā Dominus, pone me, vt signaculum super cor, & brachium tuum, vt nihil aliud corde diligas, aut opere quæras, quàm me amatorem tuum, qui te tam forti dilectione complector, vt mors mortales complectitur. Quique zelotes tuus sum. Zelotypus sum in te. (O rex, & quid in nobis inuenisti, quod amare posses, aut zelari?) Sed pergit ipse: Sicut infernus torquet eos quos recepit: ita zelus hic me meus torquet.

Cant. 8.

torquet. Audi rem incredibilem, veram tamé. Si Deus torqueri posset, & affligi, amore & zelo nostro torqueretur. Quòd si non credis, en tibi profero Christum, qui est Dei substantialis ima- Hebr. 1.
 go, in quo scilicet omnes affectus paterni ad viuū sunt expressi. Ille verò dicit: Ignem veni mittere in terram, quam volo vt ar- Lucæ 12.
 deat: baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec fiat. Ardebat igitur Dominus, & ignis in se flammam sentie- Ioan. 2.
 bat, scilicet nostrum amorem, & zelum. An non eius vox est: Zelus domus tuæ comedit me? An non Paulus habens spiritum Christi, dicebat: Æmulor vos Dei æmulatione, despondi vos 1. Cor. 11.
 vni viro, discrucior, nisi virginem castam (animam vestram) exhibeatis Christo. Si Paulus, si Christus zelantur, quid miraris si zelatur & ipse Deus?

Qui solem suum. Non meminit Dominus eorum beneficiorum, quæ generalia sunt, & velut statuta, & necessaria. Planè beneficia sunt, quòd super terram ambulemus: quòd aqua potemur: quòd aërem respiremus: igne calescamus, cæloque tegamur. Sed beneficia hæc (vt certa, vt quæ nunquā defunt) mortalium non reputat animus: at solis & pluuiæ beneficium id vt summum æstimatur: non quidem æstimamus solis præcisè beneficium. Si enim sol oriretur, & nunquam plueret, magnum damnum esset, nō verò beneficium: sicut si pluuia caderet semper, esset mortalibus exitium. Quod ergo beneficium summum sentiunt homines, est solis ortus, cum pluuia temperatus, hic enim annuos prouentus diuites reddit. Hoc verò beneficium Deus & malis præbet, & bonis, & (vt suprā dicebam) abundantius largitur malis: hi enim sunt, qui ex hac cæli temperatura ditiores fructus recipiunt, quàm pauperes pij. Quòd si aut solis, aut pluuiæ intemperantiam Deus mortalibus infert, tunc verè sentiunt, quàm sit solis & pluuiæ beneficium immensum.

Et illud te non prætereat: Dat Deus solem & pluuiam malis hominibus, non dat tamen grauare, aut miserè, sed oritur sol Dei iussu, gestiens, velut sponsus de thalamo. Venit pluuiæ præcipiti lapsu, velut currens in obsequium hominis. Quòd si sol aut luna animum Dei exasperatum sentirent, aut non se vñibus hominum præberent, aut parcissimè præberent. Quis igitur animum Dei generosum, vel per creaturas, non exosculetur? Psalm. 18.

Si enim diligitis qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Non di-

cit Dominus: Quam mercedem hæc vstra dilectio habebit? Sed simpliciter videtur asserere, quodd qui non dilexerit inimicum, nullam in cælo mercedem habiturus sit: videlicet, quia
Matth. 19. necesse est, vt veniant scandala: & necesse est, vt impij pios affligant, & persequantur. Ideo nisi diligamus, in cælum non ibimus. Si vita hæc transigi posset sine inimicorum persecutione, possemus cælum ingredi sine eorum dilectione. Sed quia omnes qui piè volunt viuere in Christo, patientur persecutionem: ideo & omnes qui piè volunt viuere in Christo, inimicorum debent habere dilectionem.

Roman. 13 Planum Christianis est, quodd qui diligit proximum, totam legem impleuit: & qui in hoc vno mandato offenderit, factus est omnium reus: ergo nisi inimicum diligas, nihil legis implesti.

Iacobi 2. Sed fac nullum te habere inimicum, nisi dilectione habeas ad amicum diligendum extensam, non videbis faciem Dei, nec est in cælo merces tibi.

Dices: Num non est patientiæ merces? Non est misericordiæ merces? Non est humilitatis merces? Cur ergo Dominus dicit: Si amicos diligitis, quam mercedem habebitis? Num sola dilectio inimici mercede coronatur, & reliqua honore mercedis priuantur? Attende precor. Nullam habet patientia, aut misericordia sine dilectione mercedem, dicente Apostolo: Si distribuero facultates meas in cibos pauperum, & charitatem non habeam, nihil sum. Porro charitas est duplex, humana scilicet, & diuina: hæc generosa, vilis illa: hæc inimicos diligit, odit illa: sine hac nec patientia, nec humilitas est cælo digna illa vt nata de terra, cælum contingere nequit. Vides planè nihil omnia valere sine dilectione inimicorum, & si eleemosyna, aut patientia valet, eo valet, quia dilectione inimicorum comitata relucet.

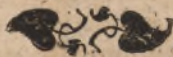
Non possum filere id quod ex isto loco apertè inferri videtur. Id verò tale est: Si quis amicum diligit ex hac dilectione generosa, & diuina, quam nunc dicebam, certè mercedem habet: nec enim minus diligi debet amicus, quàm inimicus: at fieri potest, vt vir iustus amicum diligit, non ex dilectione diuina, & nobili, sed ex illa humana, & vili, & tunc mercedem non habet: Hoc verò est quod cum communi schola pugnat. Dicunt quidam

quidam Theologi: Omnis actus eius, qui est in gratia, est meritorius. At Dominus loquebatur cum discipulis, qui erant in gratia, & dicebat eis: Si diligatis vestros amicos, si vestros fratres, & cognatos, quam mercedem habebitis? Igitur viri iusti (qui in gratia sunt) opera bona humana, & naturalia exercentes, non habent cæli mercedem. Quod si cæli mercedem sunt habituri, opera diuina sunt operaturi. Quod si verum est, Deum immortalem, quot erunt in die iudicii opera, nunc oculis mortalium illustrissima, quæ tunc obscura, & sine mercede manebunt? Profecto verissimum est, nemo scit an amore, an odio dignus sit. *Ecclesi. 9.* Licet enim bonis operibus abundes, cum nescias, an ex Dei dilectione nascantur, putabis te esse diuitem, cum tamen egenus *Apocal. 3.* sis, miser, & pauper.

Sed dubium est in verbis Domini: Quam mercedem, inquit, habebitis, nonne & publicani hoc faciunt? Quid? nonne & publicani aliqua bona faciunt, quæ mercedem sunt habitura? Certè Ægyptiæ obstetrices idolorum culturæ seruiebant, & *Exod. 20.* mercedem habuerunt operis sui. Respondeo: Mercedem quidem habent opera humana, sed humanam. Nec enim quod de terra est, meritum habere cælo dignum existima. *Ioan. 30.*

Estote ergo perfecti sicut Pater. Res est consideratione dignissima. Sunt quidem in abyssu Deitatis innumeræ perfectiones: sunt in Sole illo infiniti splendores, & monte illo celsissimo sunt infinitæ celsitudines, sed quæ Deum perfectum nobis monstrauit, sola est dilectio inimicorum suorum, ita enim dicit: Estote perfecti, vt diligatis, sicut Pater perfectus est, quia diligit sibi aduersantes. Sanè patientia opus perfectum habet: sed patientia multò est quàm dilectio inimicorum inferior, siquidem minus est pati, quàm pati & amare: pati, quàm pati, & beneficia præstare. Pater iam ex dictis, quodd cum Christus dicit, mandatum suum esse vt diligamus inuicem: intelligendum est, vt *Iacobi 10.*

diligamus inimicos. Siquidem perfectionis magister, mandatum perfectionis mandare debuerat. *Ioan. 150.*



Attendite ne iustitiam vestram, &c.



ANTE omnia scire conuenit, quanto pretio honor, & mundi gloria mortalibus habita sint, nec mortalibus quibusuis, sed ipsis etiā Philosophis. Aristoteles 4. Ethicorū, c. 3. inquit: Honor est præmium, quod ob res præclaras dari solet, est enim maximū bonum. Et infra: Honor est virtutis præmium. Quod confirmat 8. Ethicorum, cap. 14. cūm dicit: Virtutis & beneficentiæ honor est præmium. Idem dicit 5. Ethic. cap. 6. in hæc verba: Virtutis iustitiæ honor præmium est, cui is qui non sufficit, tyrannus est. Habes Lector, institutionem eius, quem tota natura certatim laudat: vt iam non mireris, si tot verbis Christus curauerit, eius & aliorum refellere honoratam sententiam.

Contraria igitur penitus Christus incessit via, docens, nihil viro Christiano faciendum, quo capter honores. Dixit Aristoteles 1. magnorum moralium, cap. 25. Magnanimus est, qui nec maiore, nec minore, quā par sit, vult honore honorari. At Christus magnanimum iudicat, qui nullum vult honorem, quī se abscondit, ne ei honores homines tribuant. Et quidem si rem humanitū tractemus, non erat honor res digna, quæ virtutis præmium esset: honor enim res est exterior, virtus interior. Honor res est fugax: virtus stabilis. Honor non est in facultate eius qui honore dignus est: at virtus proprium est hominis bonum. Quanto igitur virtus est melior honore? Profecto virtus potius est honoris præmium, quā virtutis honor: eo enim laudari homo deberet vt probus esset, non verò quisquam deberet esse bo-

Psal. 9. nus, vt honoraretur. Et quidem laudari solet peccator in desiderijs animæ suæ, & diuiti assurgunt omnes. Loquutus enim diues est, & probauerunt omnes. Vide iudicia hominum, qui
Eccles. 13. laudibus ornant indignum, dignū sine honore relinquunt. Hæc mihi dicta sunt de virtute, & probitate morali, humana, quæ scilicet viribus humanis parari potest.

Quid verò de diuina virtute censerī par sit, quiuis intelligere queat. Si enim virtus sæcularis, si virtus humana maior est quā vt sit illi præmium honor: quanto maior erit virtus, quam infundit Christus, quā promeruit Christus, quāque tota natur-

minoris

minoris ordinis est? Planè sicut qui eam efficit est Deus, nec efficere potest, qui sit minor Deo: & sicut eam promeruit Deus, nec promereri potuit, qui non esset Deus: ita & eius præmium est Deus, nec esse potest res minor Deo. Iustitia hæc Dei & Christi, ordinis est diuini. At honor temporalis res est, quomodo ergo tantum auri, tam vili includes luto, aut tam immensum aquæ pelagus tam pusillo comprehendes pugno? Sacrilegium videtur admittere, qui rem tam summi pretij tam vili ære commutat.

Sed quæres: Cùm reuera honor, qui ab hominibus venit, res bona sit, & adeo bona, vt melius sit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ, quid est quodd Dominus ab hoc nos bono diuclit? Quid est quodd ab hoc nos bono fugere iubet? Si in nobis virtus est, si iustitia Christi est, si spiritus Christi est: profectò omni sumus honore dignissimi? Cur igitur fugiam, quod tanto-perè mihi debetur?

Respondeo: Primùm nemo scit, an odio, an amore dignus sit: licet enim nullius peccati mihi conscius sim, non in hoc tamē iustificatus sum. Si igitur nescio, an in me sit iustitia illa, quæ honore digna est, cur quæram honorem, cùm nesciam an sit in me meritum honoris? Stultum est te emere velle, nesciens te nummos, quibus emas, habere.

Sed fingete iam nosse, quodd iustitiam habeas, fingete te cum Paulo dicere: Existimo autem quodd ego spiritum Dei habeam, & quodd ipse spiritus testimoniũ reddat spiritui tuo, quodd filius Dei sis: planè honorem tibi quærere non est æquum. Quia si illa iustitia quam habes, tua propriè esset, si quæ tu tibi eam comparasses, meritò illius honorem iustitiæ quæreres. Si enim Abraham (inquit Paulus) ex operibus à se conquisitis iustus est, habet quidem gloriam: sed cùm ea iustitia, qua Abraham, & quiuis iustus viuit, gratis à Deo sit, sit vt eius honor Dei sit, Deoque ascribendus, nō homini. Vt enim sufficientia nostra ex Deo est, ita eius sufficientiæ honor Dei esse debet.

Dices: Fateor me à Deo habere iustitiam: at quia ego cum iustitia laboraui, non ego solus, sed nec gratia sola, sed gratia mecum: huius igitur laboris mei honorem, cur ab hominibus non requiram? Respondeo: Memor esse debes illius verbi Apostolici: Ipse est qui dat nobis velle, & perficere, pro bona voluntate.

vide Soto. rate. Itaque licet tu simul labores cum gratia, hoc ipsum quod
 libro 2. de laboras, gratiæ Dei est, qui dedit vt velles, & posses laborare.
 Iust. & Totus ergo honorem Dei quæras, non tuum, à quo id ipsum,
 Iur. quæst. quod tuum esse putas, accepisti, vt tuum sit: nec enim tuum es-
 10. art. 1. set, nisi ille fecisset, vt esset tuum. Si igitur accepisti, cur gloriaris
 2. Cor. 4. quasi non acceperis?

Sed adhuc dō tibi vt fingas te habere iustitiam, quæ tua sit,
 quæ ex Deo non sit. Planè si habes, tu nosti, quantis eam labo-
 ribus comparasti, tu scis quod vsque ad sanguinis effusionem,
 fuit tibi aliquando laboratum, vidisti pugnas, & agones, cum
 dæmone, carne, & sanguine. Tantorum ergo laborum tam vi-
 lem requiras coronam? Certissimus sum, non est tibi legitimè
 certatum, si aliam iustitiæ coronam vnice quæris, ab ea quam
 2. Tim. 4. daturus est ille, qui solus est iustus iudex.

Instas forsan: Non ego humanam tantum laudem ambio,
 sed optarem diuinam, cum humana coniunctam. Respondeo:
 Parum agnoscis diuinam maiestatem, si putas maius esse bonum
 honorem Deo coniunctum, quam Deus sit solus. Ne decipiare:
 totus mundus & Deus, non est maior Deo. Nec enim arca Dei
 1. Reg. 5. cum Dagone maior est, quam arca Dei sola: tantus ergo tibi sit
 Deus solus, quantum Deus & reliqua bona. Iam & illud acci-
 pe: Christus & mundus inimici sunt, mundus enim (inquit
 Ioan. 7. Christus) me odio habuit, noli igitur ab inimicis Christi dirari,
 Ioan. 15. noli coram Christo comparere, ornamentis sui inimici vestitus,
 Genes. 27. nec enim eum decipere poteris, sicut Iacob vestibus Esau indu-
 tus, Isaac caligantem decepit. Rursum & illud certissimè tene:
 Pater tuus Deus habet curā tui, vt noxia cuncta à te submoueat,
 & profutura concedat: si honor humanus tibi fuerit profutu-
 rus, expoliabit mundum (sicut olim Ægyptum) vt te alienis
 1. Exod. 12. dicet diuitijs, id est, vt te honorer, interim patere, vt si honor
 noxius fuerit, eum à te longè semoueat.

Multò plura erant mihi, Lector, dicenda, sed fastidium
 tuum vereor. Dabis veniam tamen, si paucula quædam adiece-
 ro. Intelligat ergo omnis Christianus, quod cum à Deo conuer-
 titur, & illustratur, vt noua creatura sit, quendam accipit spiri-
 tum rectum, quo quæ sursum sunt quærat, non honorem, qui
 1. Galat. 6. deorsum est. Secundò accipit spiritum nouum, quo in nouitate
 1. Colos. 3. vitæ ambulet, non quærens honorè, qui ex mundo est, ac ideo

-vetus est. Tertio accipit spiritum sanctum, qui cum maior sit to- *Roman. 6.*
 to mundo, non diligit mundum, nec quæ in mundo sunt. Quar- *1. Ioan. 2.*
 to accipit spiritum contemptorem omnium secularium, qui maio- *Hebr. 11.*
 res diuitias æstimat thesauro Ægyptiorum, improprium Christi. *Philip. 3.*
 Quinto accipit spiritum, quo honores mundi æstimat ut sterco- *Luce 9.*
 ra. Sexto accipit spiritum, quo seipsum neget, tollatque crucem
 Christi, & sequatur Christum: quod si se negat, quorsum hono-
 res ambiat? Septimo demum accipit spiritum, quo tanto affectu
 quærat contumelias, quanto ambitiosi quærent honores: liben- *Galat. 6.*
 ter enim gloriatur Paulus in cruce Domini: & ibant Apostoli *Actor. 6.*
 gaudentes, quia digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliam
 pati. Si igitur non contemnis & fugis honores, intellige te non
 plenè viuere spiritu Christi. Si in honore melleum inuenisti dul-
 corem, nondum gustasti quàm suavis est Dominus. Si igitur to- *Psalms. 45.*
 tum caput hoc Christus consumit, fugam honorum præcipiens,
 ne mirare: spiritus enim Christi alta quærit, humana contemnit. *Eccles. 1.*
 Quid enim mirum, si eò redeunt flumina gratiæ, vnde fluxerunt?
 Et si locum inter aquas pes columbæ non reperiatur? *Genes. 8.*

Attendite, ne iustitiam vestram. Hic textus planius intelligitur,
 si aduertamus morem tunc fuisse Iudæis, gloriam & honorem
 ab inuicem quærere, testimoniumque alios ab alijs ambire. Quo-
 modo vos (inquit Dominus) potestis credere, qui gloriam ab *Ioan. 3.*
 inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?
 Ex quo loco primum colligitur, Iudæos tunc opera sua fecisse,
 vt gloriam & honorem sanctitatis alij ab alijs haberent. Sicut *Matth. 23.*
 etiam habetur Matthæi 23. Omnia, inquit, opera faciunt, vt vi-
 deantur ab hominibus. Alterum colligitur, quàm sit longè, non
 solum à cælo, sed à viuâ fide, qui omnia opera sua facit, vt ho-
 minum gloriam venetur. Ab hac igitur ambitionis peste (quæ
 tunc tam late grassabatur) suos Dominus conatur auertere, iu-
 bens vt gloriam hominum fugiant, caueantque vehementissi-
 mè, ne iustitiæ opera faciant humani honoris causa: alioqui eo-
 rum mercede sunt in cælo carituri. Fides enim tota est, de spe- *Ioan. 5.*
 randis in cælo rebus, & de non apparentibus in terra: non igitur *Hebr. 11.*
 vt ea quæ in terra videntur, concupiscit. Vt enim paulò ante
 dicebam, spiritus Christianus vt amplectitur crucem, & oppro-
 bria: ita honores fugit & reijcit.

Te igitur faciente elemosynam. Loquitur Dominus de omni
 elemo-

eleemosyna, & spirituali, & temporali. Itaq; loquitur etiam de officio prædicandi, & docendi, quod ex charitate fit: hæ enim præcipuæ eleemosynæ sunt. Præmisit verò eleemosynam: quia licet orationis, & contemplationis vita emineat vitæ actiuæ, at vita Christi, & Christianorum est vita actiua, ex contemplatiua procedens. Cum ergo eleemosyna tua ex radice charitatis (in oratione flammantis) prorumpit, ea est opus, quod vehementissimè Deo placet, ea est opus vitæ Christianæ summum. Ideo Dominus incæpit ab ipsa, sciebat enim nihil nobis commendabiliorem facere Deum, quàm quòd eleemosynas nobis porrigat: & contrà, nihil nos Deo facere commendatiores, quàm quòd eleemosynas ex orationis ardore præstemus. Grandis sane sibi sua diuinitate Deus est, maximū verò nobis eum sua nobis eleemosyna reddit: ita quiuis grandis est sua sibi in Deum erecta charitate: maior verò est, cum hæc charitas, mente in Deū surrecta, se demittit ad humanas misérias. Ideo Paulus dicit: *Matth. 5.* Estote imitatores Dei. Et Christus: Estote perfecti sicut & Pater vester. In quo? In amore plente super omnes.

Nesciat sinistra. Primum, quomodo sciet in pio Christiano sinistra, cum in eo omne sinistrum mortuum sit? Siquidem per *Matth. 25.* sinistram caro intelligitur, carnales enim ad sinistram collocantur. At caro, corpusque nostrum mortuum est in nobis, per inhabitantem in nobis spiritum. Si mortuum est, scire non potest. *Roman. 8.* Quod enim mortuum est, desijt à peccato, igitur & ab ambitione. *Roman. 6.*

Matth. 3. Iam suprà dicebam, Christianos baptizatos esse in spiritu, & igni: id est, demersi sunt, & inclusi in spiritu, & in igne, velut intra nebulam. Porro quia spiritualia dextra sunt, fit vt Christianorum vita sit in igne amoris, velut in dextra conclusa: vita verò carnalis foris est. At quæ foris sunt, nesciunt ea quæ intra domum sunt: nesciat ergo appetitus carnis, quæ in homine fiunt interiore. At si apertius dicat: Homo Christianus totus versetur interius, & nunquam cū Dina versetur exterius, nec cum Samsonē vxorem quærat alienigenā, aut cum Salomone Ægyptiam ducat vxorem. Quorsum enim operis nostri hæres erit honor, qui est filius ancillæ, cum Christo, qui est filius liberæ?

Rursum, ea dicimur scire, quæ approbamus: ea verò nescire, quæ improbamus. Vult igitur Dominus opus nostrū totum fieri

fieri propter Deum, vt in eo nihil gustus inueniat caro, vt cum non gustet de opere, nescire dicatur.

Porro dices: Fieri nequit, quin opus nostrum laus humana sequatur. At ego dico, ita Deus nostra dispensat, vt quia Patrem mundani dixerunt Beelzebub, ita vocent & filios, & ideo bona nostra Deus contumeliæ permittit & probris. *Math. 10*

Sed age ita sit: laudentur sanè operatua, nec enim id malum est, imò conandum est nobis, vt nihil inueniant homines in operibus nostris quod reprehendant. Præcipe, inquit, vt irreprehensibiles sint. Et alibi: Admone illos non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Imò verò credo sanctum esse, si laudes quæras humanas, modò non tibi quæras, sed Christo. Curam enim habe de bono nomine, inquit Sapiens. Et Paulus: Oportet Episcopum testimonium habere bonum, ab ijs qui foris sunt. Et alibi: Iterum dico, ne quis me putet insipientem esse. Quo loco multa Paulus in sui gloriam profundit: at hæc non in sui gloriam tantum, sed in vtilitatem proximorum, ac ideo in gloriam Dei: dicit enim: Factus sum insipiens, (seipsum scilicet commendans) vos me coëgistis, (id est, propter vestram vtilitatem feci.) ego enim, inquit, debui à vobis commendari, cum tamen contrà ego me commendem. *1. Tim. 5. Titium 3. Sapien. 41. 1. Tim. 3. 2. Cor. 11. 2. Cor. 12.*

Audi huius rei pulcherrimum exemplum: Viri Gedeonis pugnabant contra Madiam, habentes in sinistra lagenam, vbi erat conclusa lux, dextra verò tenebāt buccinas. Cum verò ventum est ad locum certaminis, clangebant buccinis, frangebant lagenas, splendebant lucernæ, clamabant, Gladius Domini & Gedeonis, nemo gladium suum intonabat, sed gladium Dei, & ducis Gedeonis. Ita & nos contra mundum pugnamus, & cum carnem mortificamus, lagenas frangimus, carne mortificata, lux splendet operis nostri. Cum verò Christum prædicamus, clangimus buccina. Clange quantum velis, operare, & splende quantum libuerit, modò ne clangas gladium tuum: si clangis gladium Dei, & Christi, si nihil aliud quæris, nisi gloriam Dei, & Christi, fac quod velis. Sed nota quodd nō profertur lux, nisi lagena peracta: donec enim non mortificaueris te, melius est lucernam operis tui absconsam, quàm publicam esse.

Habetur Leuitici 14. quod Sacerdos pœnitentium Iudæorum

rum oleo intingebat auriculam dextram, pollicem dextræ manus, & pollicem pedis item dextri. Itaque oleū sacerdotale non tangebatur quidquam sinistrum. Quo significabatur, oleum misericordiæ non debere contingi à parte sinistra, id est, cū audimus alienas calamitates, & cū manus pedesque extendimus ad subueniendum: nihil hūc subrepat nostræ ambitionis, alioqui oleum tangeret sinistram, sed fiant omnia propter Deū, vt eius oleum semper versetur in dextra.

Cantic. 2.

Elegāter dicit sponsa: Læua eius sub capite meo, sed dextera eius amplexabitur me: vbi sunt mille mysteria. Sed nostrum hoc est, Læua sub capite, videri ab oculis nequit: dextram amplexantem vident oculi eius qui amplexu cōstringitur. Læuam ergo sponsa non videt, videt verò dextram. At in læua sponsa

Prouer. 3.

sunt diuitiæ, & gloria, scilicet temporalia: in dextera est longitudo dierum, id est, æternitas. Dicit ergo fidelis sponsa, se oculos habere totos in æternitatem defixos: diuitias verò & honores, vt læuam manum non aspicere, quasi audires Paulum di-

Philip. 3.

centem: Quæ retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo. Quodd ergo Christus dicit: Nesciat sinistra, hoc ipsum ipse sponsus dixerat: Habeto læuam meam sub capite tuo: habere non prohibeo, modò sub capite habeas.

Tu autem cū oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, &c.
In primis, verbum græcum est tamion, prò quo nobis est cubiculum: significatque tamion, penetrabile, & intimam partem domus, vt Dominus nō solum voluerit ad orationem cubiculum, sed intimam & secretissimam partem domus.

Ioan. 4.

Iam multa sunt colligenda. Primum, quodd ex hoc loco data est facultas orandi priuatim, non in Ecclesia solum, sed & in quauis domo, nec in nobiliore parte domus, sed etiam in viliori, & abiectione. Dubia erat olim Samaritana, an orandus esset Deus Ierolymis, an in monte Samariæ? At huic quæstioni responsum sit: Orari Deus potest etiā in cubiculis domus nostræ. Videbitur forsan alicui exigua gratia hæc, quam Dominus Christianis concessit, vt in cubilibus suis orare Deum possent: at mihi videtur hæc gratia ex summis gratijs vna. Quodd enim Deus dignetur se tractari, adorari, & ad colloquium nostrum venire, etiam in domibus nostris, etiam in cubiculis nostris, etiam in secretissimis locis, licet abiectionissimis, hoc verò infinitæ dignatio-

nis est. Dignatio fuit, quòd Deus olim non nisi in templo, & *Psalm. 79.*
loco abscondito, & cui nulli fas erat ingredi, federet super Cherubim: & magni beneficij loco habebatur, quòd Dominus esset
in templo sancto suo, cuius erat sedes in cælo. At nunc quiuis in *Psalm. 10.*
domo sua sedem Dei habere potest. Videri sanè Deus potest hominum
ardens amator, qui quamlibet occasionem captet, hominem tractandi, & amplectendi, & in quouis loco, etiam sordido,
cum homine loquendi, & familiariter conuersandi.

Secundò collige, si Dominus non solum orari in cubiculo vult,
sed clauso etiam ostio, igitur deliciarum sponsus cum sponsa
vult, sed quia sponsus verendus est, non in aperto, sed in occulto
suas delicias vult. Verissimè olim dixerat Deus: Delitiæ *Prouer. 8.*
meæ esse cum filiis hominum. Et aliquanto superius: Delecta- *Prouer. 8.*
bar, inquit, per singulos dies, ludens coram eo, ludens, non inquit
in cælo, sed in orbe terrarum. Itaque ludere vult Deus cum
filiis hominum, non in templo solum, sed in toto orbe terrarum.
Sed cur ad tua suauia, loca quæris occulta? Inclyte rex? Num
quia rex es, nos verò serui, pudet te iocari cum serua? Minimè
id quidem, sed ne eius interpellentur delitiæ, neue illa intima
pax, quam in anima efficit, à muscis pungentibus interturbetur.
Simulque indicauit, quàm velit suauitates illas nulli patere.
Irafcitur enim, si garrula mens ea proferat in publicum, quæ à
sponso accepit in tanto silentio.

Tertiò collige, tam esse profundà, tam diuinà, tamque subtilia
illa diuina colloquia, vt ea percipere nequeat animus, nisi in
summa pace, silentio, & attentione locatus. Dicit sponsa: *Cantic. 8.*
Quis det te mihi fratrem meum, fugientem vbera matris meæ?
ducam te, introducā te in cubiculum matris meæ: (scilicet Virginis
sacræ, quæ erat ferè semper orans in suo cubiculo) ibi me docebis,
& ego potabo te, &c. Ibi, inquit, in cubiculo clauso me docebis,
quia illa doctrina adeo est subtilis & tenera, vt nisi à summè
silenti & attentissimo animo percipi non possit. Erat Elias in spelunca,
transit spiritus, transit commotio, transit ignis, *1. Reg. 19.*
non in his Dominus, transit aura, vt sibilus tenuis: ibi Dominus,
& in ea silentissima aura docet Eliam Dominus, & cum
Eliā loquitur familiariter & iucundè. Et nota, quòd non audit
Dominum Elias, nisi prius operto vultu, vt nihil videret. Quia
si audire vis Dominum, operire necesse est vultum, ne quidquam
circumstans videre queas.

1. Cor. 3.

Quartò nota ex Paulo, quòd Christianus, qui sanctè viuit, ædificat in anima sua aurum, argètum, & gemmas: scilicet ædificat charitatis, & aliarum virtutum incrementa. Est verò artificij adeo præclarum, cælantur & poliuntur lapides huius ædificij adeo mirabiliter, vt non nisi in summo silentio fabrefieri possint. Sanè cùm ædificabatur templum Salomonis, non audiebatur malleus, ferra, aut quidpiam aliud. Inditium id erat silentij & tranquillæ serenitatis, qua ædificium animæ ædificandum est. Meritò igitur requirit solitudinem intimæ partis domus, & securitatem ostij conclusi.

Psal. 102

Lucæ 18.

1. Thes. 5.

Quintò nota, quòd cùm Dominus dixisset: Intra in cubiculum, claude ostium, adiecit: Vt oratio tua sit in abscondito: id est, hæc media quære, vt orationem facias absconditam. Vbi duo aduerte. Primum, si vsu tuo, aut dono Dei, orationem habes cum Deo intimam, sine cubiculi, aut ostij necessitate, tunc non est necesse cubiculum adire, sed cum Dauid in omni loco dominationis Domini, benedicat anima tua Domino: & quia hunc vsu, & facilitatem orandi, in sanctis suis Christus & Apostolus oprant, ideo dicunt: Oportet semper orare, & nunquã deficere. Et Paulus: Sine intermissione orate: videlicet notantes, & magnitudinem vtilitatis, & dulcedinis, quæ in continua oratione habetur, alioqui non diceretur, Semper orate.

Alterum est: Quid si intraisti cubiculum, & clausisti ostium, necdum tamè oratio tua abscondita est, vanè profectò laborem tuum cõsumpsisti. Ego quidem ex verbis Domini olfacio, quòd si pio animo intras, & claudis cubiculum tuum, curabit Dominus absconsam facere orationem tuam: hæc enim ille media requisit à nobis, suum erit, tranquillam & silentem orationem præstare. Quòd si etiam culpa nostra non est, certè si oratione serena priuamur, eius merito non priuabimur.

Roman. 11.

Sextò nota, quàm in promptu, & velut ad manum orationem nostram Deus voluerit esse, cùm ad eam exercendam cubacula nostra designauerit: pigritamur adire templum, si remotius est: pudet Ecclesiam ingredi, si vestem habemus abiectam. Vt igitur omnis nō orandi occasio cesseret, propè est verbum in ore tuo, & in domo tua, intra in cubiculum tuum.

Vbi grauissimam orandi necessitatem indicauit Dominus. Si enim necessaria non esset, aut si multum differri posset, non nisi

nisi in templo fieri permisisset. Vbi etiam nota, quàm abstulerit Dominus Christianis (maximè fēminis, in quibus orationis deuoti crebrius solet inueniri) vagandi, & exeundi de domo, causas & occasiones, siquidem ad orandum, domum & cubiculum mandauit.

Demum nota: Non dixit Dominus, Intra in cubiculum, *Matth. 6.* claude ostium, flecte genua, aut in faciem tuam procide: sciebat equidem Dominus, quòd moles corporis nostri, nimis diu supergenua consistere nequit. Dictū enim est: Corpus quod cor- *Sapient. 6.* rumpitur, aggrauat animā, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. At ipse volebat nimis diu cōuersari nobiscum, ideo non exegit, vt flecteremus genua. Igitur cū dicit, Claude ostium, idem est ac si dixisset, In oratione diu consiste, alioqui quorsum clauderes ostium? Cū verò dicit, Ora Patrē, perinde est, ac si diceret: Eo positu corpus tuum compone, quo ad diurniorem orationem aptius videris esse.

Graue tamen dubium nos vndique circumstat: Num Dominus absterruit nos ab oratione in Ecclesia? An non efficacior & impetrantior est oratio in Ecclesia? An non Ecclesia vocatur domus orationis? An non Ecclesiam ita Deus disposuit, vt orantes in ea, minus dæmonum pateant incurfibus? Cur igitur orationi nō Ecclesiam, sed proprium cuiusque cubiculum designauit? Primū huic dubio dici poterat, Christum nō curasse orationi templum dedicare, id enim erat euident: ad orandum enim templum est institutum. Illud verò voluit docere, quod in dubium vocari poterat, scilicet an in domibus nostris esset Deus orandus. *Isaia 59.*

Secundò dici potest, quòd licet multum commodi orationi ex templo accedat, at tantopere odit Deus humanæ laudis amorem, vt potius velit orationē in cubiculo minus efficacem, quàm in templo ambitionis labe fœdatam.

Tertiò, fateor prolixam orationem à templo multum accessions habere, sed diffiteri nequeo eandem (in oratoribus imperfectis) multum habere periculi. Si enim pij orantem vident, laudant: En periculum superbiæ. Si impij vidēt, mordent: En periculum acediæ, à quibus tuta in cubiculo, vt in turre murata, oratio est.

Quartò, Dominus instituebat populum, qui frequentissi-

mè oraret, qui frequentissimè Deum alloqueretur, ideo fuit necessesse, templa priuata cuius concedere, siquidem id in Ecclesia fieri nequit, quomodo enim subinde domum tuam exeas, quomodo noctū templum Dei frequentare possis? Illas igitur orationis, quas Ecclesia in Ecclesia fieri instituit, certum est in Ecclesia fieri debere. At alias à nobis orationes feruentiores, frequentiores, & prolixiores Dominus requirit, quas commodè in tuo cubiculo fundas.

Act. 6.

Quintò, si credentium nunc, sicut olim, cor esset vnum, & anima vna, optimum esset orantes in Ecclesia perseuerare. At vel ex tunc indicauit Dominus futurum, vt non omnes haberet cor & animam vnam, sed quòd futura esset multis aliorum oratio molesta, adeo vt multos cogeret ab oratione cessare. Verùm Dominus nostras vehementissimè orationes diligit, ideo ne cessent, dicit: Si periculum orationi est ex publico, securitatem ei præstemus ex occulto, nihil non faciamus, ne oratio cesset. Pretiosum oratio margaritum est, ne nobis pereat, in tuto reponamus loco. Suauissimus est orationis odor ex incenso, & adipe cordium eleuatus, abscondamus eum, vbi à vento non dissipetur. Scala oratio est, qua anima ascendit in cælum, caueamus ne à viatoribus impellatur, & cadat.

Matth. 13.

Apoc. 5. 8.

Genes. 28.

Orantes autem nolite multum loqui. Non minus dubium hîc nos premit, quàm loco superiori. Quid enim? Damnâtne Dominus orationes tam prolixas Ecclesiæ? Damnâtne orationes priuatas, quæ plus nimio durant? Damnâtne orationes & preces: quasdam satis multiloquas, quæ in libellis precatorijs circumferuntur? Ad hoc primū responderi posset, quòd loqui in oratione priuata ed maximè institutum est, quo mens corporis onere depressa, ad Deum eleuaretur. Quasi vox esset flabellum, quo in mente ignis accenderetur, aut potius fumus per capnionē ascendens, quo ignis in fornace luceat. Si igitur mens adeo deuota est, & inflammata, vt ijs adminiculis non egeat, profectò etiam si vox orantis Annæ non audiatur, oratio tamen acceptabitur. Quia verò Christus hos animos accensos in suis fidelibus optat, ideo ne multum loquantur præcipit. Quasi diceret: Volo vos adeo esse flammâtes, (vtpote qui baptizati estis spiritu, & igni) vt non sit necessaria oratio multiloqua.

Vid. 8.

Tho. 2. 2.

quest. 38.

art. 32.

1. Reg. 1.

Matth. 3.

Secundò, & acutius responderi potest, quòd cum oratio multum

multum habet verborum, paucum verò ardoris & spiritus, illa multiloqua est: at si multum habeat verborum, sed multo plus feruentis charitatis, non multiloqua, sed multispirita (si ita loqui licet) nominari debet. Quæuis enim res ab eo quod in ea dominatur, nomen sibi vendicat. Sicut carnales homines, caro, terra, puluis nominantur, imò & diaboli dicuntur. At contrà viri *Ioan. 6.* pij, spirituales, cælestes, angeli, & dii dicuntur. Igitur si in oratione multum loqueris, & multum etiam ardes, oratio tua non est multiloquium. At si multum loquendo nihil ferues, multiloqua oratio est, hanc fastidit Dominus. *Psalm. 81.*

Tertiò dicamus, quòd qui multis egent, multa etiam petant, multumque sibi libet in oratione loquantur. Porro, qui vno tantum egent, vnumque anhelant & suspirant, vnum petant, non multa loquantur. At pij Christiani non multis egent, nec multa suspirant. Habentes enim victum, & quibus regantur, his contenti sunt. Vnum est duntaxat quod totis votis desiderant: id quod olim Iacob ad fratrem Esau dicebat: Hoc vno, inquit, tantum indigeo, vt inueniam gratiam in oculis tuis. Ita & Christianos cupit Christus, hoc vnum quærere, & ideo non multa efflagitare. *1. Tim. 6.* *Genes. 33.*

Quartò, si textum expendas, non inuenimus dictum, Nolite multum loqui laudantes Deum, aut benedicentes. Id enim non vetat Dominus: cuius signum sunt preces horariæ, quibus laudes Dei continuè coccinnit Ecclesia. Sed inquit, Orantes nolite multum loqui. Quod ad duo referri potest: videlicet ad petitiones, quæ vulgato nomine orationes dicuntur, & iudicio meo iubet Dominus, ne multum verborum expendamus, minutim persequentes etiam minima, quæ nobis optamus. Quasi verò Deus illa ignoret, aut quasi Deo limites figamus, ne aliud faciat, quàm quæ petiuimus. Quid enim opus est, si filio petis necessaria, minutim à Deo petere pileum, vestem, pallium, calceos, & reliqua pròsequi: satis est dicere, Domine da filio meo quæ nosti esse necessaria. Secundò, referre potest ad eam quæ maximè oratio est, scilicet ad eleuationem mentis in Deum, quam constat non multis verbis egere.

Demù, sicut nimius affectus orationis filum rescindit: ita qui orando verbis nimis inhæret, affectuum filum aliquândo discabit: certè Christus in agonia multa ardebat, pauca dicebat.

Scit

Vide 80.

Tho. 2. 20.

quæst. 83.

artic. 19.

Lucæ 22.

Scit Pater vester. Iterum se nobis offert dubium, quod alios torlit. Si Pater scit quid opus nobis sit, cur igitur orari vult? Nū patres carnis cū sciunt filios indigere, orari se volunt? Num & heri, qui seruos habent, orari cupiunt, vt necessaria prouideant? Quid igitur cupit orari Deus? Respondeo ex regula, quam puto veram, & multis locis diuinæ Scripturæ conuenientem. Quòd licet Deus disposuerit homini, in vita spirituali prouidere, ita tamen voluit hominem se gerere, ac si proprijs viribus & industria sua sibi bona debeat comparare. Ita voluit hominem in suo negotio laborare, ac si Deo nihil de homine esset prædestinatum.

Eccles. 15.

Id voluit dicere Sapiens: Posuit, inquit, Deus hominem in manu consilij sui, ad quod volet extendet manum suam. Ergo cura tui Deo est, sed ita curabit, si tu pro te oraueris & laboraueris.

Sapient. 12

Sic ergo vos orabit, Pater noster, qui es, &c. Dum suspicio huius

orationis inæstimabiles diuitias, & ingenij mei tam exiguas vires, silere melius esse videbam, quàm loquendo de re tanta, pauca loqui. Sed age non nihil est audendum. Pater. Non equidem falsò Pater, nec sola legali adoptione, sed voluntaria per gratiã

Iacobi 1.

generatione, vt Iacobus dixit: Voluntariè, inquit, genuit nos verbo veritatis, vt simus nos initium aliquod creaturæ eius. Petrus verò hanc generationem vocauit regenerationem, cū dicit: Benedictus Deus, qui secundum suam misericordiam regenerauit nos in spem viuam, in hæreditatē incorruptibilem, &c.

1. Petri 1.

Ioan. 1.

Porrò Ioannes natiuitatem ex Deo nominauit, dicēs: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, aut viri, sed ex Deo nati sunt. Vbi est summa admiratio, quòd summus ille rerum omnium princeps, nō modo

2. Petri 1.

homines adoptauerit in filios, sed etiam diuinæ fecerit confortes esse naturæ: videlicet etiam Deitatem, quam per naturā Filio dedit vnigenito, eandem per gratiam pijs donauerit vniuersis: vt sicut Filius est Deus per naturam, ita sint homines dij

Psal. 81.

per gratiam, sintque filij excelsi omnes. O rem ipsis Angelis stupendam! O rem ipsomet Deo dignam! Transfundunt suam essentiam parentes in filios, non eandem illam quam ipsi habent, sed similem: nec ita transfundunt, vt filijs liceat cum data essentia æternum durare: at transfundit Deus suā in homines essentiam, non aliam suæ similem, sed suam quam ipse habet: & ita transfundit, vt liceat accipienti, si voluerit, eam æternam possidere.

dere. Ad eum, inquit Christus, veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Apud eum, inquit. tam gratiose, vt dicat Christus: Oro Pater vt vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint. Ioan. 14.
Ioan. 17.

Hanc rem incredibilis dignationis, nullus poterat mereri nisi Christus, ex quo, & per quem est omnis paternitas, in cælo & in terra. Siquidem vt Paulus habet, prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum. Cùm igitur per Christi merita nos filij Dei simus, hoc trophæum, hocque præuiam premio huius orationis loco Christus collocauit. Ephes. 3.
Ephes. 1.

Et quidem meritisimè. Iudico enim nihil esse quod magnificentia Dei magis illustret, quàm quòd Pater ita vocetur. Nulla sanè laus Deo maior, quàm quòd Pater sit Verbi æterni: Paterque sit Christi, qui Verbum æternum est. Atqui eo ipso quo Patrem nostrum eum nos nominamus, Patrem etiam Christi, per quem, & in quo nos filij sumus, recensemus. Igitur nullam poteramus nos maiorem Deo cantare laudem, quàm Patrem nostrum eum appellantes.

Iam vide quàm sapienter Christus docuit nos, Deum nominare Patrem, non verò regem, principem, aut etiam Deum. Planè, vt existimo, nullæ rationes, nulla momenta maiora poterant excogitari ad Dei animum in nos flectendum, quàm Patrem nostrum eum nominando: siquidem ipsa natura cogit, patrem filiorum commodis consulere: Ego, inquit, feci, & ego feram. At Domine, si quia fecisti, feres: nunc non modò fecisti, sed etiam genuisti, non modò factor es, sed Pater: feres igitur, sanabis, & seruabis. Tum & ipsa ratio demonstrat te nobis propitium futurum. Enimuerò, si dedisti nobis vt Pater noster esses, dabis & reliqua quæ in hac oratione rogamus. Paulus dicit: Si pro nobis tradidit illum, quomodo non cum illo donabit nobis omnia? Ego audeo dicere: Si nobis te Filiumque tradidisti, quomodo non tecum cuncta donabis? Planè sciebas quis esses, qui essemus, & qui futuri simus. Et nihilominus te in nos effudisti, ac si nos tanto honore, tantisque opibus essemus digni. Imò verò licet indigni simus, iam quòd Patrem te nostrum professus es, tua te benignitate cogente foues nos, amas, & sanas. An non te huius rei præclarissimum tribuisti exemplum, cùm tuæ substantiæ prodigum filium ita amasti, accurristi, in eius Isaia 46.
Roman. 8.
Lucæ 15.

amplexus & oscula ita ruiſti, ac ſi nullum alium filium haberes?

Noſter. Scio ex parentibus multos, qui ſpurios amēt filios, ita verò amant, vt pudeat publicè talium ſe filiorū parentes profiteri. At ò rex, non ſolūm nos filios genuiſti, viles alioqui, & immerentes, ſed & amaſti, & publicè voluiſti te patrem noſtrum vocitari. Hanc enim orationem publicam eſſe placuit, cū Patrem te noſtrum dici præcepiſti. Quod ſi tam effuſæ tu charitatis es, vt Patrem te vermium appellari digneris, digniſſimum etiam eſt, vt nos tam profundæ ſimus humilitatis, vt nemo ſuo merito præſumat patrem te ſuū dicere, ſed commune potius meritum audaciam præbeat patrem noſtrum interpellandi: ſicut qui ſolus eſt, gigantem aggredi non audet, at cum multis aggredi non veretur.

Interim tamē admiror, quā eſt Deus charitatis amator, ſiquidem hanc diſtinctionem, noſter, apponi voluit, ſine qua patrē ſe nominari nolebat. Pater, ſonat charitatem Dei ad nos, & noſtri ad Deum. Sed hæc charitas manca eſt, niſi *noſter* addas, vbi charitas inter nos mutua deſignatur. Itaque ſicut ſacrificiū Miſſæ, corpus ſcilicet Chriſti, toties ſigno crucis à ſacerdotibus munitur, vt videlicet corpus Chriſti crucis memoria commendetur: ita & oratio noſtra, vt grata ſit, ſigno charitatis ad Deum, & ad nos, ipſo initio muniri iubetur. Et quidem præparat Dominus orationem fundi ſecreto, in cubiculo, & oſtio conſuſo: ſed nec ſibi placet oratio ſecreta, niſi fratrum noſtrorum amore & amoris profeſſione ſignata.

Ioan. 14.

Qui es in cælis. O rex ſumme, & inclyte princeps, reuera in cælis es, in Filio ſcilicet tuo, & in Spiritu ſancto. Hi tibi in ſe dignum præbent habitaculum. Hi tibi dignas præbēt delicias. Hi multo felicius enarrant gloriam tuam, quā cæli iſti viſibiles. Hæc vera tua laus eſt, quod in talibus cælis ſis, maiestatis tuæ, & magnitudinis infinitæ capacibus. Hinc ſecunda tua laus eſt, quod in angelis ſis, quodque hi ſedes tibi ſint, ſed longè tua maiestate minores. Hanc laudem tertia laus ſequitur: quod in cælis ſis ſedens tanquam in ſede, ex quorum pulchritudine, quā oculis noſtris haurimus, animo conijciamus, quanta ſit gloria ſedentis in eis.

Pſalm. 90. Gaudeo quod altiſſimum ſit hoc refugium tuum, tam ſci- licet excelſum, vt nunquam accedat ad te malum, & flagellum

non appropinquet tabernaculo tuo. Quid non gaudeat *filius*, quod pater in tam tuto sit loco, vt nihil illi incommodi contingere possit? Gaudeo rursus, si in cælis es, quod ego terra sim. Dant enim terræ suas opes cæli, nec vnquam dando lassantur. *Genes. 3.* Planè cæli circumeunt terram, sustentat, illustant, compluunt; omnibusque rerum thesauris diuitem reddunt. An non gaudebo, quod pater meus cælum impleat, quodque ego terra sim? Iam video cælum terræ nonnunquam lucem negare suam: atqui bona spes: non nimis diu negat, sed vbi negat, solitis solet splendoribus exhilarare. Ita planè, cum offers faciem tuâ, omnia turbantur: sed vbi emiseris spiritum, renouabitur facies terræ. *Psal. 103.* Quod si etiam pluuias, frigora, niuiumque rigores cæli tribuunt terris, id totum in terræ commoda cedit: videlicet vt post hyemem veris succedat pulchritudo, & æstatis diues copia. Iam si nos tu pater filios, rigoribus presseris tribulationum, id planè facis, vt ex nobis fructus colligas maiores.

Pater noster qui es in cælis sicut sol, sicut luna, & sicut stellæ. Si anima nostra in die gratiæ, & iustitiæ fuerit, videbit Deum. *Isaia 58.* super se sicut solem splendentem. At si in nocte peccati, & culpæ anima somno depressa iacet, videbit quidem Deum, sed qui minore luce fulgere videatur, videlicet sicut lunam. Fieri etiam potest, vt non lucet lunæ peccatrix anima fruatur, sed minore vt stellarum. Et tanta potest esse vitiorum velut nubes, vt omni luce destituta *Egyptiacis* tenebris obruatur. *Exod. 10.*

Sanctificetur nomen tuum. Harum trium quæ sequuntur petitionum, hic est brevis sensus & ordo: Filij fideles ante omnia quærant, vt nomen Dei, & gloria per totum mundum diuulgetur. Secundò, vt omnes, quibus nomen Dei diuulgatum fuerit, illi pareant, ei que obedientiam vt regi præstent. Tertiò, vt in obedientia semel præbita persistentes, non suam, sed Dei in omnibus faciant voluntatem. Horum primum petimus cum dicimus Sanctificetur, id est, innorescat omnibus nomen tuum. Secundum perimus, cum rogamus, Adueniat regnum tuum, vt omnes tuo imperio pareant, siquidem grauissima culpa fuerit, quem semel regem nouerunt, super se nolle regnare. Tertium petimus, cum oramus, Fiat voluntas tua. *Luce 19.*

Planè si cum dico, Pater, amorem meum in Deum profecto: cum verò dico, Noster, amorē in proximos ostendo, acquis-

simum est, me ea primitus orare, quæ hunc amorem apertius indicent. Indicatur verò, si gloriam Patris cupio, & vt eam norint filij desidero: vtrumque verò complector, cum nomen Dei sanctificari efflagito.

Lucæ 10. Et quidem, iudicio meo, ferè idem est, Sanctificetur nomen tuum, & Mitte operarios in messem tuâ. Nam messis quidem multa, sed operarij pauci. Siquidem per operarios nomen Dei euulgatur. At quia prædicatores mali, aut tepidi (licet Deum esse pronuntient) non ostendunt tamen quàm sanctus sit: ideo

Lucæ 24. Dominus meritò dicit, Sanctificetur, id est, mitte viros potentes opere, & sermone, qui gentibus aperiant, quàm sanctum sit nomen tuû, quâ sanctus ipse sis. Pulchrè siquidem Dñs nō dixit, Exaltetur nomen tuû, aut benedicatur, aut magnificetur, (quæ vocabula passim inuenias in vetere lege, in qua Deus potens videri volebat, benedictus, magnus & altus) sed legi nouæ vocabula noua conueniunt: Sanctificetur, inquit, nomen tuum: notum scilicet sit omnibus, quàm sanctus, quamque purus sis. Videlicet postquam Christus suo sanguine purificauit omnia, postquam Deus in Christo sanctificauit omnia, quæ sunt in cælis, & quæ in terris, voluit Christus huius tam præclari facinoris noticiam ad omnes peruenire. Sciant igitur omnes, inquit Dominus, quàm Deus sit sanctus, quamque nolit iniquitatē: quia
Coloss. 1. vt peccatū aboleret, vt peccatores mundaret, vt mundum sanctificaret, Christum suo sanguine foedari permisit.
Psalms. 5.

Isaia 63. O Christum verè sui Patris eximium laudatorem. Sanctificetur, inquit. Sanctum te omnes videant: quia gloriosior multò es, quia sanctus, quàm quia potens, aut sapiens: olim condens mundū sapiens, & potens apparuisti, nunc verò ostende, quàm sanctus sis. Vide obsecro: Genuit potentia sapientiam: potentia rursum, & sapientia produxerunt sanctitatem. In sanctitate cessauit omnis productio: quia cum Deus monstratur potens, sapiens, & sanctus, iam nihil deest, quod cupiat à nobis agnosci.

Quia verò non alia ratione sanctificauit Deus mundum, quàm per incarnationem, mortem, & resurrectionem Filij sui, per quas visus est Deus sanctus, & iustificans nos: ideo (quantum ego arbitror) sensus Christi in hac petitione fuit, Pater, qui homines, in Filio tuo, filios tuos effecisti, declara, & manifesta hominibus opus sanctificationis tuæ, vbi videat, quàm sanctus es tu,

es tu, quàm pius, & quàm bonus. Nec enim ita hominum animi rapiuntur, cùm te audiunt aut potentem, aut sapientem, aut iustum, quàm cùm audiunt te sanctum, & sanctificatorem omnium.

Adueniat regnum tuum. Illud est planè, quod Baptista proclamabat, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit in vos regnũ *Matth. 3.* cœlorum. Quæ etiam verba Dominus initio suæ prædicationis *Marci 1.* vsurpauit. Hoc regnum est, de quo ipse Dominus dicebat: Regnum Dei intra vos est. Olim enim in veteri lege regnabat peccatum in nostro mortali corpore, siquidem ante legem peccatum *Luce 17.* erat in mundo, licet peccatum esset mortuum, videlicet quia nõ adeo agnoscebatur. In lege verò peccatum (occasione accepta *Roman. 6.* ex legis prohibitione) maiores vires accepit. Peccatum enim *Roman. 6.* per mandatum, operatum est in me omnem concupiscentiam. *Roman. 7.* Igitur regnabat peccatum tempore legis. Ideo Apostolus dicit Christianis: Peccatum non dominabitur vobis, non enim estis sub lege. Indicans tempus legis fuisse tempus, quo triumphos *Roman. 6.* egit peccatum de hominibus.

Porro quia per Christum vetus homo noster (peccati formes scilicet) crucifixus est, vt corpus & massa peccati destrueretur (videlicet eius incentiuo extenuato) sit necessariò, vt regnũ peccati per Christum cessauerit, & regnum Dei accesserit. Rogamus igitur vt quia accessit, veniat, & habitet in nobis, data scilicet obedientia Deo, negata verò peccatis. *Roman. 6.*

Sed percontaris, si iuxta veritatem Christi regnum Dei intra nos est, & regnum nõ solùm appropinquabit, sed etiam iam appropinquauit, cur hîc Dominus iubet orare, vt veniat regnũ? Respondeo: Equidem ex meritis Christi, ex Dei voluntate, ex sacramentorum efficacia, ex prædicatione Euangelij, iam regnũ Dei intra nos est. Si verò necdum illud accepimus, nostra id culpa venit: sicut contrà in lege veteri, ex legis efficacia, & suorum sacramentorum viribus omnes erant in peccato: siquidem legalia sacramenta nec continebant, nec causabant gratiam ex se. At multi ex diuina misericordia erant tunc sine peccato: Cùm ergo nunc, cum gratia abundat, multi sint sine gratia, meritò rogamus, vt veniat ad nos regnum Dei. *Luce 17.*

Secundò respondeo, quod iam suprà dixisse me memini: Vult Deus, nostras diuitias (licet iam nobis partæ sint per Christum)

stum) nostra industria à nobis parari. Ergo licet regnum iam accesserit, ita tamē vult Deus, vt nos illud peramus, & ad illud nitamur; ac si viribus nostris esset venturum, & viribus Christi nō venisset, cū tamen reuera non viribus nostris aduenerit, sed Christi. Rectē ergo dictum est: Conuerte nos Deus, & conuertemur. Rectē etiam dicitur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. In primo opes nostras paratas affirmamus, in secundo industria nostra desideratur.

Zach. 13. Igitur sacramentis Ecclesiæ iam patet fons domus David. Sed rogamus, vt Deus faciat nos ex eo porare. In medio Ecclesiæ est arbor vitæ, fructibus cælestibus onerata, petimus tamen, *Genes. 2.* vt his fructibus fruamur. Brachium Domini, eiusque dextera, *Psal. 117.* iam fecit virtutem: oramus tamen vt brachium hoc nobis reueletur. Demum iam Euangelium prædicatum est: sed quia pauci credunt auditui nostro, ideo rogamus vt simus nos ex illis qui credunt. Vides quā consequatur hæc secunda petitio priorem? Rogat prima vt prædicetur regnum, rogat secunda vt à nobis suscipiatur.

Non libet filere, quod hīc mihi succurrit, videlicet quod cū anima legibus Dei obedit, regnum Dei est. Quæuis anima cū Deum habet sibi fauentem, regnum intra se habet. O verè rem admirabilem? Totus sanè mundus regnū Dei est. At verò ita cupit Deus imperium animæ, vt vni animæ imperare, regnū sibi esse putet. Equidem multo pulchrius regnum Deo est vnica anima, quā totus hic visibilis orbis: siquidem corporeus mundus subiectus est animæ, & propter animam hic mundus factus est totus. Quis igitur non stupeat animæ capacitatem, intra quam regnum Dei est, ex Christi, regis huius regni præscripto? Imò quis non stupeat, quod ipsius etiam Dei anima nostra sit suo modo capax? Vehementius stupeo, quod Deus ad animam veniat, & in ea mansionem faciat, quam quod regnum Dei intra nos sit.

Demum aduerte, quod per fidem solam, licet in peccato simus, iam dicitur Deus, licet non plenè, in nobis regnare. Regnum siquidem non solum ex bonis constat, sed etiam ex malis. Igitur per fidem subiecimus collum Deo, volumusque Deum regnare super nos, & ita ad regnum Dei & Christi spectamus. Vide igitur pulchrum ordinem. Prima petitio petit prædi-

prædicationem. Secunda fidem. Tertia charitatem.

Fiat voluntas tua. Precamur, fiat voluntas tua, non à te, scimus enim, quòd voluntas tua à te semper fit, sed à nobis. Est igitur sensus: Faciamus nos Domine tuam voluntatem, dum sumus in terra, sicut faciunt ij qui habitant in cælo. Prudentissima profectò petitio. A nullo enim nobis periculum est, nisi à nostra voluntate. Rogamus igitur, vt tantum periculum à nobis Dominus auertat. A nullo nobis felicitas maior est, quàm à diuinæ voluntatis amore: meritò petimus, vt eius faciamus voluntatem. Impij dicunt: Magister, volumus. Et rursum, Impij legationem mittunt post Christum, Nolumus hunc. Est ergo impiorum vox, Volumus, Nolumus. Piorum verò vox est, Nō mea voluntas fiat, sed tua. Videlicet, quia per nostram voluntatem, vt per præcipitum, descendimus in infernum: per diuinam verò, vt per gradus, ascendimus in cælum: imò verò dum viuimus in hoc sæculo, nostra voluntas, pijs etiam, infernus est: sicut eam mortificasse, & eius loco diuinam collocasse, verè paradisus est. Vis quiescere, teipsum nega. Hæc est regula Christianæ perfectionis: Abnega te propter Deum. Non me lateat, quòd ad regnum Dei assequendum sat sit, fecisse Dei voluntatem in grauioribus rebus, in his videlicet, in quibus non fecisse, mortale crimen est: sed non re lateat, ad pacem, & quietem assequendam, id est, ad perfectionem comparandam, illud esse compendium, negasse te in omnibus. Matth. 12.
Lucæ 19.
Lucæ 22.

Hic diligentissimè Christiane Lector attende, quòd hæc oratio iubetur ab omnibus Christianis dici, & iubetur dici non falsò aut sistè, sed verè & ex animo. Ergo ex animo quiuis Christianus debet desiderium habere faciendi in omnibus voluntatem Dei: alioqui si voluntatem nō habet faciendi in omnibus voluntatem Dei, falsò precatur, Fiat voluntas tua sicut in cælo. Ergo, vt me explicè, dicere volo, quòd non est grane periculum, si non facias voluntatem Dei, sicut fit in cælo, sed periculum est, si eam facere non optes sicut in cælo fit. Non est piaculum, si alicubi pecces, sed piaculum ferè est, nisi cupias non peccare. Non est crimen non proficere, sed malum est non habere appetitum proficiendi. Vide si mihi diffidis D. Thomam, 3. par. q. 87. art. 1. ad. 1. Et quidem cauendum nobis esset, vel in exiguis diuinæ voluntati resistere, tum quia qui timet Deum, Lucæ 9.
Eccles. 7.
nihil

Luce 16. nihil negligit, cum quia qui aduersus Deum in minimis incipit infidelis esse, erit etiam & in magnis.

Iam verò attende quàm sit nefas Deum offendere, & intelliges, quàm fuit necesse rogare, ne eius voluntatem offenderemus. Horret & deficit animus, vbi considerat, quàm malum & amarum valde sit, relinquere Deum creatorem nostrum. Certè adeo amarum & malum est, vt nulla pœna tantæ culpæ digna sit, nisi inferni. Si igitur nō facere voluntatem Dei, tam est Deo dedecus, tamque nobis noxium, an non videbitur nimis necessarium, petere vt faciamus Dei voluntatem?

Porro licet sint nonnulli, qui student Dei facere voluntatē, faciunt tamē adeo grauatē, illibenter, & amarē, vt ferē optasset non fecisse: ideo Dominus dicit: Fiat voluntas sicut in cælo, id est, libenter, sine scrupulis, sine anxietate. Hilariter, magno & **2. Corin. 9** dulci animo. Hilarē enim datorem diligit Deus.

Panem nostrum quotidianum. Tribus rationibus adducor ad credendum non esse hoc loco de panē corporali sermonē. Prior est, quia panis hic corporalis non est panis noster, sed iumentis, id est, corporis nostri. Homo enim non ex corpore est præcipuē, sed ex animo. Cur ergo mentionem faceret de cibo corporis, animæ cibo relicto? Altera est, quia panis hic corporalis, nō est supersubstantialis. At in oratione hac panem supersubstantialem petimus. Dices: Nos non oramus supersubstantialem, sed quotidianū. Fateor, sed eo sensu accipi debet quotidianus, vt supersubstantialis sit. Tertia est, quia si de cibo corporali mētio esset, frustra eum peteret iam cænatus: & frustra peteret, cui eius cibi est copia domi: imò & ille, qui facile eū parare potest. Ea enim à Deo petenda sunt, quæ à nobis aut minimè, aut difficile parari possunt. Et profectò cū tota oratio de rebus sit spiritalibus, hanc partem solam de corporali pane intelligere, est assumentum vetus, in pannum nouum assuere. Reliquum ergo est, de panē spiritali intelligere: & tunc suauiter oratio fluit, **1. Cor. 15.** Panem nostrum spiritualement, tu qui spiritualis es, da nobis, qui desijmus esse terreni, & spirituales capimus esse.

Quæres quisnam hic panis spiritalis sit? Ego contrā quæram à te, quis sit ille cibus inuisibilis, quo apud Tobiam Raphaël angelus se vti proficitur? Respondebit Theologus: Cibus est videre, & amare Deum. Et ego similiter respondeo, quòd sicut

sicut beatis cibus est, Deum perlumen gloriæ videre, eo frui, ac
delectari: ita pijs qui in terra sunt, cibus est, vt cognoscant te,
& quem misisti Iesum. Cognoscant, sed non illa obicura cogni- 10. am. 17.
tione, qua etiam impij Deum cognoscunt, sed illa dulci & sua-
ui, de qua dicitur, Cibauit illum pane vitæ, & intellectus, quam
sancti Sapientiam, id est, sapidam scientiam appellant. Quamq;
Apostolus sentit cum dicit, Si tamen gustatis quàm suavis est Eccl. 15.
Dominus.

Cessat nunc solennis illa dubitatio, cur Dominus solum pa- 1. Petr. 2.
nem, nihil verò aliud petere docuit? Cui facilis responsio est,
quòd panis hic spiritualis manna absconditum est, omnem ha-
bens dulcedinem, & omnis saporis suauitatem: Substantia
enim (inquit) tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, osten- Sapient. 16
debat: & deseruiens vniscuiusque voluntati, ad quod quisq;
volebat conuertebatur. Si ergo panis ille antiquus deseruebat
cuiusque voluntati: & conuertebatur in id quod quisque vo-
lebat: quantò verius hic panis animæ, cuius erat ille figura?
Igitur hic panis cælestis, pro cibo, potu est, & indumento. Pro-
fectò qui hoc pane satiatur, ipsam famem habet pro cibo, nudi-
tatem pro veste, tormentum pro requie, vt verissimum sit quod
Sapientia dicit: Omnia transfigurata, omnium nutrice gratiæ
tuæ deseruebant, ad voluntatem eorum qui à te desiderati sunt,
vt scirent filij tui quos dilexisti: quòd fructus non pascunt ho- Sapient. 16
mines, sed sermo tuus credentes in te conseruat. Pulchra pro-
fectò transfiguratio est, homini pane cælesti satiato: quòd ipsa
fames transformetur in cibum. Infamia in bonam famam, & Galat. 6.
crux in gloriam.

Aduerte tamen non peti saporem, & dulcedinem in pane,
sed panem. Vt viri contemplationi dediti, non despondeant
animum, si gustum in cibo non sentiant. Si animus in Deo
tibi robustus est, cibum sumpsisti: etiam si saporem non sen-
sisti.

Dimitte nobis. Orem verè stupendam! etiam illi qui panem
cæli manducauerunt, habent culpas, quas condonari sibi pre-
cantur. Etiam illi qui semel sunt illuminari, qui gustauerunt do- Hebr. 6.
num, id est, panem cælestem, qui participes facti sunt Spiritus
sancti, qui gustauerunt bonum Dei Verbum, & virtutes seculi
uenturi: etiam hos, contingit labi. Dauid dicit: Incerta & oc- Psalm. 50.
cultia.

culta sapientiæ tuæ manifestasti mihi : & tamen hic qui à secretis Dei erat, cœdē lapsus est. Quid ergo fiduciæ habebit vir alio, qui spiritualis ? Neque verò semel aut bis labi contingit, sed etiā sæpius. Si enim rarenter labuntur viri pij adeo vt in vita iterum, aut tertio labantur, non institueretur quotidiana oratio, in qua peccata dimitti peteremus.

Dices, non est sermo de sceleribus, & grauibus criminibus, sed de leuioribus peccatis, in quæ septies iustus cadit in die: *Prouer. 24* Atqui liceat paulò diuersè sentire. Primum, non tanti sunt leuicula peccata: vt pro eis sit tam ardentè interrogandum: si quidem aquæ benedictæ iniectu mundantur. Secundò. Rogamus ira nobis nostra dimitti, vt nos dimittimus proximis sua. At quid erat necesse id rogare ? Cum nemo sit qui proximorum erracula non condonet ? quare & certum erat Deum amicum ad nostra leuicula conuolare. Neque enim morosum aut præfractum Deū habemus, vt ad minima quæque contra nos excandescat. Nouit si quidem figmentum nostrum, & recordatur quia non Angeli, sed puluis sumus. Essetque exactissimi rigoris, tantum vrbانيتis, politię & munditię à rusticanis hominibus exigere: quantum Angeli præstant in cælis. Igitur habemus peccata aliena, de quibus reddenda nobis ratio est. Habemus etiam delicta occultata, à quibus orabat Dauid, vt mundaretur. Habemus denique ingenium quisque suum, quo hic ad libidinē propensus est: ille ad superbiam, ad iram alius: in quæ, quia facilis est lapsus, rogamus vt nobis remittantur, sicubi labi infelicitè contigerit.

*Psal. 18.
ibidem*

Non ergo est quòd illico animum despondeas, si cecideris. Id magis annitere, vt resurgas. Ne durare in peccato pergas: hominis enim est cecidisse, dæmonis verò non pœnituisse.

Res verò prædicanda nobis occurrit. Oramus ita: Dimitte, sicut & nos dimittimus. Quatuor ergo modis nos contingit proximorum offensas dimittere. Primò cum odium eius, qui nos offendit, ex animo nostro reiicimus, sed iniurię pœnam requirimus. Id verò est culpam, non pœnam culpæ condonasse. Secundò, cum non culpam modò, sed etiam pœnam facillè remittimus nihilque pro iniuria satisfieri poscimus. At offensorem illum, vt qui stomachum nobis moueat, refugimus: eum ad nostram consuetudinem, non admittentes: quatenus scilicet, sine scandalo fieri potest. Tertio, cum etiam ad pristinam familiaritatem,

tem, hominē reuocamus, sed velut donis & beneficijs nostris indignum, illi benefacere non curamus. Quartò, cum obliuiostræ iniuriæ offensorem nostrum beneficijs onerare contendimus. Habes quatuor remissionis gradus. Nunc expendē an ita tibi remittat Deus: sicut & tu remiseris? dicit enim oratio Dominica: Dimitte, sicut & nos dimittimus.

Et ne nos. Quantum iudicio differunt hæc: Tentare, permittere vt tentemur, & inducere in tentationem. Deum enim tentare, fructuosum, permittere vt tentemur, periculosum: sed inducere in tentationem, funestum est. Tentauit Deus Abrahamū: *Genes. 22.* cui in gloriam, & iustitiam tentatio cessit. Permisit tentari Iob, & Petrum. Quorum alteri tentatio ad coronam fuit, alteri ad lapsum. Induxit verò in tentationem Iudam: cui tentatio ad mortem successit. Vt ergo me explicem, tentat Deus, & permittit tentare hominem, qui adhuc vires habet, & robur quo facile tentatori resistat. Imò verò dat ipse vires, & auxilia grandia quibus tentationem repellat. At cum auxilia illa maiora non dat, tunc inducit in tentationem. Hoc verò est quod pij tanto perire timeant. Dimisi, inquit, eos secundum desideria cordis eorum. Et alibi, *Psal. 80.* Curauimus Babylonem, & non est sanata: venite relinquantur *Ierem. 51.* eam. Igitur cum tentatur pius, contra tentationem, fortiore Martelustatur: sed qui in tentationem inducitur, perinde est ac si in obscurum carcerem conijciatur, vbi vix locum ad fugam inueniat: perindeque est ac si in tentationem, velut in mare mergatur, vbi sit difficilis enatandi locus.

Attende ergo rerum ordinem. Primitus homo pius robur habet, & arma: quibus munitus nihil tentationem timeat. Si verò tam potens, manus victas vitio dederit: tunc si iterum tentetur robur non inuenit, quo adeò facile vincat. Quòd si tentetur cum iam ægrè resistere potest, tunc inducitur in tentationem, lapsusque, dimittitur secundum desideria cordis sui, in detraditur in reprobum sensum. Tandem accipit operationem erroris, quo sic agatur ad mala: vt pij Spiritu sancto vigente solent agi ad bona. Itaque qui à Deo tentatur, vel à Deo tentari permittitur, Dei adhuc amicus est: at qui inducitur in tentationem, is propter præcedentem offensionem, Dei est inimicus effectus. *Psal. 80.* *Roman. 7.* *Roman. 8.* *2. Thes. 2.*

Neque tamen credas, cum qui in tentationem inducitur,

tentationi resistere non posse. Imò verò potest, alioqui si non potest, in eam cadendo, culpa careret, inculpatus enim est, qui succumbit ei, cui non potest obistere. At ex eo dicitur induci, quia tentatio grauis est, vires verò exiguæ. Vnde resistere vix potest, potest tamen: mansit enim potentia, non ad coronam victoris, sed ad culpam vincendi. Si enim Petrus tam fortis, tentatione subigitur: si Dauid, si Adam, quid iudicas facturum eum, quem peccati durum premit iugum? Igitur tenta me Domine, cum victor euadam: ne inducas me in tentationem, quæ me deuoratura sit.

Sed libera nos à malo. Hic Malo, est masculini generis: & articulum habet emphaticum, videlicet, Libera nos ab illo iniquo, & scelesto, vt locus planè conuincat, de dæmone esse mentionem. Quod euidentius est scientibus Græcè. Iam huius petitionis sensus apertior erit, recolentibus antiquum fuisse Ecclesiæ morem criminosos tradere Satanæ, vt tradidit Paulus Corinthium illum, in interitum carnis. Tradidit etiam Hilmæum & Alexandrum, vt discerent non blasphemare. Rogant ergo Christiani, ne contingat ita labi, vt tradantur Satanæ. Quod si etiam labantur, & tradantur, ab eius potestate liberentur.

Et vide harum quatuor petitionum pulchram consequentiam. Da panem, quo roborati peccata vitemus. Quod si non vitauerimus, dimitte: ne iratus inducas nos in tentationem peiorem. Quod si iam induxisti, ne tradas nos in ius diaboli. Quod si etiam tradidisti, libera nos ab eius virga & imperio. Qui sensus si tibi placuerit, miraberis hominis etiam pifaculneam fortitudinem. Qui panem cælesti roboratus cadere potest, & à Deo irato induci in tentationem, & quod horrentius est, tradi in potestatem Satanæ. Ego quidem arbitror Iudam in hoc malorum venisse profundum. Credo enim primum virum fuisse pium: & ideo in apostolicum numerum cooptatum. At is ita se præcipitauit, vt traditus Satanæ, diabolus illi misisset in cor facinus infandum.

Si ergo miraris hominis miseriam, mirare nunc Dei nostri misericordiam. Qui etiam traditum Satanæ, à Satana liberet, si bi que iterum reconciliet. Id quod Paulus in suo Corinthio efficere contendebat.

Potest & generaliter clausula hæc intelligi, vt generaliter petamus à dæmone liberari. Naturalis est ouis ad lupum inimicitia: ita est ouium Christi ad dæmonem, qui non modò lupus, sed leo est ferocissimus. Rectè igitur petit Christianus liberari à dæmone, qui legiones habet ministrorum. Qui mille habet nocendi artes, qui adeo est potens, vt non sit potestas quæ comparetur ei super terram. Qui tertiam stellarum partem traxit post se. Qui est Leuiathènè naribus flammæ euomens, cuius halitus prunas ardere facit. Qui si permittitur, errorem seminare potest in intellectu, flammæ in appetitu, turbationem in voluntate. Qui habet mortis imperium: cui datum est nocere terræ, & quid tandem non potest si permittatur? Vide igitur quam reſtationem petimus ab eo liberari. Quod si minorem credis eius potentiam, lege historiam Iob, & videbis quantum possit.

Attende tamen: Diabolus est princeps mundi, & rector harum tenebrarum & rex super omnes filios superbie. Eius factionem ingreditur mors: ideo enim dicitur habere mortis imperium. Cum morte verò peccatum habet fœdus. Siquidem per peccatum mors. Cum morte verò & peccato reliqua pœnarum genera coniuncta sunt. Iuxta illud: & amica mortis sæua pœnarum genera. Habet igitur diabolus suum imperium in peccato, morte & reliquis pœnis. Hæc enim omnia mala sunt per peccatum in orbem ingressa. Cum ergo petimus liberari à malo: petimus liberari, ab omni malo culpæ & pœnæ. Vt à regno diaboli eruti: in regnum Christi, (quod est iustitia, pax, & gaudiū in Spiritu sancto) ingrediamur, vbi nihil est mali, sed omnia plenissima bona.

Amen, id est efficiatur hoc, verum fiat, firmum efficiatur. Videlicet quia multos pauid Dominus pane cælesti, multos eduxit à tentatione, & liberauit à serpentium ictu: at illi postea iacuerunt in deserto defuncti, nec terram promissionis videre aut intrare meruerunt. Quid profuit Iudæ, quid Salomoni bonorum largissima copia, quam à Deo assequuti sunt? profecto ad maioris pœnæ cumulum bonorum illa liberalitas profecit. Petimus igitur cum dicimus Amen, vt certa fiat vocatio nostra. Vt qui cœpit in nobis, ipse perficiat. Vt non sit in nobis, est & non, sed per Christum sit Amen Deo ad gloriam nostram.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum. Ex hoc loco facile

1. Petri 5.

Lucæ 8.

Iob 41.

Apocal. 12.

Iob 41.

1. Thes. 2.

Heb. 2.

Apocal. 12.

Iob 1.

Ioan. 12.

Iob 4.

Roman. 5.

Roman. 14.

1. Cor. 10.

2. Petri 1.

2. Cor. 1.

colligitur in oratione Dominica, cum petebamus: *Dimitte nobis debita, sicut & nos dimittimus*. &c. non fuisse mentionem de debitis alijs, quam de peccatis & culpis. Ideo enim Dominus explicatè dixit. Si dimiseritis hominibus peccata eorum. Nec dixit, Si dimiseritis debita. Vt semper intelligeremus de offensionibus. Siquidem debita pecuniaria, quæ mihi debes, possum tibi non remittere. Sicut nec Deus remittit tibi, amorem, cultum, & vota quæ illi debes. Remittit amanter offensas, quibus eum offendisti: non remittit fidem, spem, & honorem quæ illi sunt debita. Illi sit gloria, regnum, & imperium, per secula cuncta.

Cum autem ieiunatis. Proprius hypocritarum, imò & omnium superbiorum, (quales sunt omnes peccatores) mos est, exterminare facies suas, ut alij appareant quàm sint. Reuera peccatoris facies terra est, & tantopere fœda, quanto piorum facies est pulchra. Reuera & impij facies, facies est dæmonis, sicut pij facies, facies est Angeli, imò & Dei. Viderunt Pharisei faciem Stephani sicut faciem Angeli. Quid mirum si faciem Angeli viderunt, in eo qui faciem habebat Diuinā? Inquit Paulus, Nos reuelata facie, gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur. Id est, nos autem gloriam Domini, in facie nostra (velut in speculo) suscipimus: ac ideo imaginem Dei referimus. Pari ergo ratione peccatores faciem habent diaboli. Apertum est quod Dominus dixit: Vnus ex vobis diabolus est. Quid ergo mirum, si qui diabolus est, diaboli faciem habeat? Cum ergo impij faciem habeant tam fœdam, hanc exterminant, aliamque faciem supponunt. Quid miratis, si cornix plumis alienis cupiat vestiri? Ego ita planè sentio: diuites, principes, & quosdam Episcopos nostros, hac ratione se auro, & argento, tam exactè vestire: ut faciem vilem quam ex meritis suis habent, fucis illis mentiantur, & intuentiū oculos fallant. Qui enim faciem habent sanctitate, & vitæ luce fulgentem, faciem alienam fugiunt: ut pulchra matrona fucos exhorret, ut quæ genuinum, non mendicatum habeat decorem? An non idem faciunt qui nihil nisi genus suum iactant? Certè exterminant facies fœdas quas habent, (ex propria desidia) fuligine & situ marcentes, faciemque pulchram maiorum suorum ostentantes. At Dominus inquit, Cum ieiunatis: ut qui propriā habetis lucem.

lucem, eius sanctitatis quæ in animo fulget, & in vultu emicat: non est quod alium vultum quæeratis.

Nota verbum, Cum ieiunatis: Vbi non præcepit ieiunare, sed modum ieiunantibus præscripsit. O quam verum est, quod Euangelium, & lex gratiæ est, lex scripta in tabulis cordis: & est spiritus vitæ, instigans corda nostra ad opera spiritui, & gratiæ, & Christo, consentanea; itaque hic spiritus propensam facit voluntatem ad ieiunium, ad orationem, ad eleemosynam, etiam si nullus id nobis præcipiat. Cum ergo sciret Christus, suos spiritu accepto, ieiunaturos: non curat præcipere vt ieiunent: sed quomodo ieiunent, docet. Qui igitur non ieiunare Christianos instituunt, spiritui se sciant aduersos.

2. Cor. 3.
Roman. 8.

Nota secundo verbum, Cum ieiunatis: ita dixit supra, cum oratis: at non dixit cum facitis eleemosynam. Indicans, ieiunia, & orationes communes futuras in Ecclesia, ex præcepto si quidem Ecclesiæ ieiunamus quadragesimam: & oramus cum ad missarum solemniam convenimus.

Matth. 6.

Nota terribi, Cum ieiunatis: & cum oratis. Non igitur semper aut ieiunandum corpore, aut orandum. Sunt tempora certa quæ orationi, & ieiunio dicata sunt. Nec enim spiritus humanus orare semper, nec corpus semper ieiunare potest. Indulgendum non nihil genio, vt animus postea, & corpus efficacius operi suo incumbere possint.

Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum. Crederem ego, non leuibus adductis argumentis, morem quotidianum antiquis fuisse ungere caput sicut & apud nos quotidianus est faciem lauare. Vt enim nostri, qui paulo sunt corporis sui amatores, vnguenta odorata chirotecis admouent, vt suauiter oleant: ita & antiqui vnguentum suaueolens capiti, cum pexebant, admonebant. Quod vel ex textu ipso dilucere potest. Dicit enim: Vnge caput, faciem laua. Ac si diceret, Sicut quotidie facis, ita fac cum ieiunas. Vt faciem lauas, vtque pestine, vnguento peruncto, caput quotidie pestis: ita facito ieiunans. Et hunc arbitror esse naturæ sensum huius loci, vt nihil aliud Dominus prætendat: quàm dicere cum ieiunas nihil insolitum facias: sed ea duntaxat, quæ facere solebas.

Sed quia porius fido maiorum meorum, quam meæ sententiæ: ideo eorum vestigijs hærens, annotatione dignum censeo

cenſeo, apud Antiquos vngendi caput morem fuiſſe, in diebus feſtis in regum, prophetarum, & pontificum inauguratione, in conuiuijs, in cultu corporis delicatore. Hæc ita eſſe facile comprobare poſſum. Sap. 2. dicitur, Vino pretioſo, & vnguētis nos impleamus, & non prætereat nos ſlos temporis. Et Iſa. 2. dicitur, & erit pro ſuaui odore fœtor, &c. Vterque locus arguit, fœminas, & viros vnguētis ſe deliniſſe, in corporum delicias. Iam quòd Magdalena fracto alabaſtro vnxit caput Domini, arguit vnguēta conuiuijs adhibita. Quòd verò Elias vngit lehu in regem ſuper Iſraël, & Eliſæum in prophetam: probat prophetas & reges inaugurationatos, vnguēti ſuper caput effuſione. Demum quòd diebus feſtis Palæſtini ſe intungerent ſatis probat D. Hieronymi autoritas. Et probari poteſt ex hiſtoria Dauidis, qui pro infante ieiunauit, vt ſanaretur. Sed cū mortuū eſſe cognouiſſet, quali diem feſtum agens, lauit faciem, & vnxit ſe, & mutauit veſtes, &c.

Senſus ergo Chriſti Domini hic eſt. Chriſtiane cum ieiunas vnge caput: Diem feſtum te agere exiſtima. Feſtus ſanè: cum ſpiritus carnem ſuam vincit, refert quæ de ſuo hoſte triumphum. Feſtus eſt, cū arma dæmonis ieiunio extenuat, & heberat, ſpem quæ ei aufert de habenda victoria. Feſtus eſt cū terrenus homo deſinit eſſe, & incipit eſſe cæleſtis. Feſtus eſt, cum capaciſ ſit homo, cæleſtium opum, & deliciarum æternarum.

Secundò cum ieiunas vnge caput: quia efficeris vt ſacerdos, vt rex, & vt propheta. Enimuerò ſi ieiunas offers Deo de tuo corpore ſacrificium. Non iam brutum, & irrationale, vt lex vetus offerebat: ſed ſacrificium & hoſtiam humanam, rationalem, imò angelicam, imò Diuinam. Si quidem Chriſtum portamus in corpore noſtro, glorificare, inquit, & portate Deum in corpore veſtro, ſacerdos ergo ſit, qui ieiunat: Idè eſt rex, ſi verè ieiunat. Habet enim imperium non ſolum ſuper humerum ſuū, ſed ſuper corpus totum ſuum: Regit quæ ſe in virga ferrea & tãquam vas figuli conterit figlinam molem corporis ſui. Eſt item propheta, qui non verbis, non digito, ſed toto corpore prænunciat vitam eſſe futuram pro qua vitæ præſentis bona contemnit.

Tertiò cū ieiunas vnge caput, quia tibi Chriſtum adhibuiſti eo die conuiuiam. Si enim quòd reliquum è ieiunio fuit, pau-

Lucæ 7.

3. Reg. 19.

2. Cor. 12.

Ad Rom. 12.

2. Cor. 6.

Iſaia 9.

Pſalm. 2.

pau.

pauperi dedisti, Christum paupisti: eumque exhilarasti multo iucundius, quam si nardo pistico eius caput perunxisses.

Matth. 26.

Imò etiam si pauperem non reficias, si rectè ieiunas, Christum habes conuiuiam in ieiunio tuo. Etenim si Petrus quos occidit manducat, multo magis Christus māducat occisos. At per ieiunium quis sese iugulat, & occidit.

Act. 10.

Quartò, cùm ieiunas vnge caput tuum. Delicati homines, quò se delicatiores reddant, vnguentis se optimis vngunt. Tu cùm ieiunas, existima ieiunium vnguentum esse, quo duritiam, proteruiam, & ferociam corporis tui molliorem reddas, alioqui regere non poteris ferreum corpus, nisi oleo ieiunij emollieris. Iam quæ nō tormenta in corpore suo fæminæ sustinēt, vt capillos inaurant, vt faciem illustrēt, vt manus dealbent, vt corpus stringant? Ita & nos, si sponsari cum Christo volumus, ieiunemus: hac enim corporis cultura, Christo placere licebit.

Quintò, cùm ieiunas vnge caput, id est, lætissimum te exhibe: quia si tu te Deo per ieiunium donas, Deus se tibi per gratitudinem redonat. Quæ verò maior causa lætitiæ, quam Deum intrò recipere?

Sextò, vt nonnihil ex horto morali decerpamus vitæ Christianæ, caput, radix, & principium, fides est. Facies eiusdem vitæ, charitas est. Primum certum nobis fecit Concilium Tridentinum: secundum verò D. Augustinus. Vt enim facie cognoscimur: ita charitate suos cognoscit Christus. Igitur cùm ieiunas, fidem vnge, id est, fidem habe per dilectionem operatam. Quis enim nesciat oleum lætitiæ esse dilectionem? Sed rogo, satis ne est ei, qui propter peccata quæ fecit, ieiunat, si fidem habeat, & dilectionem in Deum? Minimè quidem: Sed sicut Magdalena caput vnxit, & faciem suam lachrymis lauit: ita tu qui peccasti, ne crede ad delenda peccata, satis esse fidem cum dilectione, nisi eandem dilectionem lachrymis laues, & dolore cordis perfundas. Non enim sola fide, & dilectione sine pænitentia lapsi peccata curantur. Vnge ergo caput, id est, fidem dilectione Dei: sed eandem dilectionem lachrymis doloris elue.

Concil.

Trident.

Galat. 5.

Lucæ 7.

Concilium

Trident.

Septimò, cùm Magdalena vnguentū adduxit, caput Christi vnxit. Ac sicut caput Christi Deus: ita & facies Dei humanitas Christi est, in qua Dei ingenium resplenduit, & per quam nobis diuinitas innotuit. Iam cùm audis, Vnge caput tuum, sensus est

Ioan. 14.

1. Corin. 12.

Zachar. 3. Deum tibi mollem & benignum per ieiunium redde. Difficiliorres est explicare, quid sit faciem, id est, humanitatem Christi lauare. Sed explicatur ex Zacharia: Iesus, inquit, sacerdos magnus, erat indutus vestibus sordidis. Quid propheta? num in Iesu sordidum quid esse potest? Equidem nihil sordidum est in Iesu, sed oculis peccatorum vestes Christi sordent. Sordent scilicet acta & opera Christi lippis oculis. Ita & facies Christi, eiusque vita impijs sordida est. At quando nos eam adoramus & veneramur, velut lauamus à sordibus. Igitur cum ieiunas, ieiunium tuum in venerationem & reuerentiam ieiunij Christi offer: sicque & Deum vixisti, & faciem Christi à sorde lauasti.

Nota verò illud: Ne videaris hominibus. Itaque quantum in tua voluntate est, apparere noli, sed si ita vel dignitas tua possit, vel exempli dandi causa, vel aliud quidpiam, non est peccatum, si te ieiunantem ostendas.

Preue. ult. Nota secundò, quantũ periculi sit, si vir Deo dicatus, oculos ab interioribus ad exteriora à Deo in terram conuertat. Aduerte igitur quantum referat versari semper interius, quantum referat quòd interior homo sis, nunquam verò exterior. Ne ieiunes, inquit, vt videaris: quasi dicat, Nunquam oculos à me diuertras. Vana est gratia, & falsapulchritudo honoris humani: nò hæc aspicias, ne à fallacia huius bractearæ dulcedinis decipiaris. Nam ieiunare vt videaris, superbix est. At nihil magis homini nocet, quàm superbia, nihilque est, quod magis odiat in homine Deus. *Eccles. 10.* Non enim nata est homini superbia.

Psal. 72. Nota tertid, sed vt videaris à Patre tuo. Filialis amoris est opera facere, vt videantur à Patre, & vt Patri placeant: nihil est magis operæpretium bono filio, quàm vt iucundum sit ei eloquium nostrum. Porro quia noster ignis non ascēdit tam purus, quin fumum commistum extollat, nec vnquam nostri pectoris lux tam est candida, quin tenebrarum proprii commodi quidquam admisceat: ideo inclinât nos Dominus ad interiorē conuersationem ex duobus, scilicet ex amore, quem ipsi, vt Patri, debemus: & ex retributione, quam ab ipso, vt Patre, expectamus. *Roman. 5.* Pater, inquit, tuus reddet tibi. Si Pater, & diues est, hæredem te faciet. Si tuus, id est, tui amator, non te exhæredabit, dignum est vt conuerteris interius, vt hæreditate paterna dignus efficias.

efficiaris. Summus ille est, summa misericordia fuit, quod filios nos esse suos voluerit, summa ergo ab illo expecta.

Nota quare, propria Christianorum opera sunt eleemosyna, oratio, ieiunium. Eleemosyna qua charitas effunditur proximo: Oratio qua Deo: Ieiunium quo corpori noster amor exhibetur. Et licet corpus sit viri Christiani, etiam si castigatione non egeat, ieiunet, quia sicut reges sumus, dando proximis omnibus eleemosynam, (quoad licet) & sicut prophetae sumus Deum per orationem videndo: ita sumus sacerdotes Deo corpora nostra in sacrificium offerendo.

Nolite. Licet sancti Authores hanc partem superioribus attexuerint, credo tamen à superiori tractatu esse diuisam, ut quæ rem traheret à dictis longè diuersam: tractat enim de auaritiæ eradicatione, cum tamen in superioribus de vanæ gloriæ contemptu loquutus Dominus fuerit. Tres enim sunt lanceæ, à quibus Absalon confossus interiit, scilicet superbia vitæ, quam in prioribus Dominus prohibuit. Concupiscentia oculorum seu diuitiarum, quam in hoc textu eliminat. His verò duobus eiectis facilius est concupiscentiam carnis auellere. Igitur suauis, & blanda literæ textura de diuitijs non congerendis loquitur, & persuasi mihi nullam literæ violentiam, si possem, inferre. Thema igitur est: Nolite thesauros in terra recondere. Id tribus efficacissimis rationibus probat. Prior ex periculo, altera ex corde nostro, ne collocetur in terra, tertia ex damno si collocetur cor & oculus, totum enim fit tenebrosus. Adsit Christus explicationi.

Prior ergo ratio est: Ne recondatis thesauros in terra, ubi periculo obnoxij sunt eruginis, tineæ, latronum: ubi plus innuitur quàm explicetur. Innuitur enim ne recondatis opes vestras in terra, alioqui perpetuè erit vobis timendum ab erugine, à tineæ, à furibus. Ut enim nulla tinea, ut nulli fures opes vestras lædant, non potestis tamen non timere semper ab eis. Porro hæc cura, hic timor, & pauor torquet cor vehementissimè. Quid igitur miser? Putabas te parare thesaurum, & parasti tormentum. Putasti te tibi parasse gaudium, & parasti tortorem, carnificem, lanionem.

Sed verò grauius multo est quod sequitur ex Euangelio: nouimus quod Christus veniet sicut fur. Quem furem ipse cauere

Lucæ 12.

caueri præcepit, dum dicit: Si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret. Vt ergo quàm maximè fugias tineæ, & aliorū latronum iniuriam, num effugies Christi (qui sicut fur venit) non iniuram, sed veram iustitiam? Veniet ille, & rapiet à te thesaurum tuum: quæ autem congregasti cuius erunt? Fateor tu nō recondebas tibi, vt futuræ, sed vt præsentī vitæ proficeres. Sed equidem exiguus, & curtus est tibi visus, & angusta prouidentia, qui tam breui vitæ consulis, non verò futuræ.

Imò si consulisses futuræ, consulisses etiam præsentī, & quia futuræ nō prospicis, existima nec præsentī esse consultum. Pulchrè enim castigat te Deus, vt etiam furtum opum tuarum tu tibi facias, tuque tibi fur sis. Planè tu congregans & recondens, reconditis non frueris, non tibi tuæ sunt opes in vsum. Nihil aliud ergo est quod à fure expectes, quàm quod tu tibi facis.

Et certè à furibus opes tuæ sublatae de tua ignauia vindictā suscipiunt, habebas eas incarceratas, in obscuro reclusas. At illæ nunc in vsum veniunt hominum, in quem à Deo erāt institutæ.

Thesaurizate vobis thesauros in celo. Planè quos condideris in celo, ne crede, tantum futuræ vitæ profuturos. Imò verò qui in celo reconditus est, thesaurus est, totum illud faciens quod fecisset, si in terra reconditus esset. Quid enim à thesauro terreno expectares? Certè vt haberes quod tibi diutius viuenti sufficeret. At verò si in terra thesaurus esset reconditus, uon permitteret te longius viuere, sed Dominus vt à stulto, ea nocte qua te diuitem credebas, repeteret à te animam tuam. Clarissimum est illud Psalms dictum: Viri sanguinum & dolosi, nō dimidiabunt dies suos. At nemo forsan est auaro dolosior, nemo forsan qui plures occidat, quos enim non pauisti, occidisti. Igitur avari sunt viri sanguinum, sunt & dolosi, non ergo dimidiant dies suos.

Lucæ 12.

Psalms. 54.

Eccles. 10.

Sed age fac diutius viuas. Venit tibi lis, & contentio, vbi thesaurum tuum absumas, admittis crimen, propter quod à iudice spoliaris. Sunt enim diuitiæ congregatæ in malum Domini sui, propter eas enim efficiuntur homines elati, & intractabiles, ac ita multis casibus obnoxij vt diuitias amittant.

Eccles. 5.

1. Tim. 6

Sed fac eas non amittere. Prouidentia Dei est, vt plus habenti, minus sufficiat, sed semper in tristitia miser auarus ver-

setur: •

setur: non ergo tibi thesaurus tuus sufficit, cuius causa est tibi corrixandum semper, est tibi cum cognatis perpetuò habenda discordia, est tibi ab hæredibus continuo cauendum: hoc verò tibi credis esse thesaurum?

Quàm verò suauius agitur cum iusto, qui thesaurum habet in cælo? Dictum enim est: Non vidi iustum derelictum. Et rursum: Oculi Domini super iustos, vt alat eos in fame. Et rursum: Diuites eguerunt, & esurierunt: iusti autem nō minuentur omni bono. Quid precor posset facere thesaurus, quod par sit huic tam diuiti promissioni? Quod scilicet iustus non minuetur omni bono? Profectò nullus terrenus thesaurus est, qui præstare alicui possit, ne minuatur omni bono. Ergo qui thesaurizauit in cælo, credat se thesaurum in cælis & in terris habere.

At dices: Mihi non recondo, sed filijs. Profectò & id præstabit thesaurus in cælo reconditus. Dictum enim est: Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Si semen tuum panem non quærit, igitur si thesaurum in cælo collocasti, existima te in terra thesaurum habere filio tuo seruatum. Eleganter dictum est: Beatus vir qui timet Dominum, qui in mandatis eius vult nimis. Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur. Audisti, semen priorum futurum potēs: fortè non id præstitisset thesaurus, quem curabas infodere terræ.

Sed diligenter aduerte quod Psalter hic dicit: In mandatis eius vir iustus vult nimis. Congruit enim nostro textui. Nec enim textus dicit: Recondite vnum, aut aliud opus in cælo, sed recondite thesauros. Vbi annota: Non solum iubet, vt recondas vnum thesaurum, sed thesauros, vt videlicet vir iustus non in vnico mandato velit nimis, sed in omnibus. Memento enim, quòd ex seruis qui talenta acceperunt, non fuerunt seruati, qui vnum aut alium nummum negoriati sunt, sed qui decem, aut certè quinque talenta exposuerunt ad mensam. Ex talentis verò thesauri recondi solent.

Aduerte rursum: (quòd sine dolore animi scribere nequeo) Si thesaurus est tibi in cælo repositus, ne crede solum in cælo, sed in ipso Deo, in ipso Dei sinu, in ipso corde Dei thesaurum collocatum. O quàm verè tutum locum habent opes tuæ? Quis poterit eis incommodare? Sed ô miseriam! Peccatum est quòd nobis eas auferre è sinu Dei potest: ô longissimas & rapaci-

cilissimas vngues peccati, quæ ad cælum pertingere, & à Deo thesauros nobis nostros rapere possunt. O nimium audax peccatum, quod in diuina penetralia irrumpere non veretur, indeq; multo tempore & labore, & sudore partas opes sine misericordia, miseris eripit. O Dei verè rigidam iustitiam, cui omnes fores diuinæ patent: ò verè Dei æquam bonitatem, quæ peccato peccatoribus thesauros rapienti, fores non occludit.

Scio non ita tibi peccatum opes abstulisse, quin si conuer-
taris, opes in Dei sinu reconditas inuenias. Sed quid si non con-
uertaris, an non tibi eas peccatum eripuit? Scio etiam, quod si
non conuertaris, quæ tibi non proderunt opes, alijs profuturas.
Thesaurus enim Ecclesiæ ex superfluis sanctorum operibus, &
ex his quæ authoribus suis nō profuerunt, aggregatur. Sed quid
ego lucror, si ex meis opibus alios video ditatos. Ergo peccatū
est, quod mihi si pecco, opes meas abstulit, quod me nudum &
seminium reliquit.

Lucæ 10.

Hebr. 13.

Porro quàm pulchrè Dominus notauit, non nos hic habere
ciuitatem manentem, sed futuram inquirere? Vt enim qui ad
Indos penetrant, inde corradere suas opes contendunt, quas in
patriam præmittunt, vt eis in patria frui liceat: ita Dominus vult
nos intelligere, nos in India esse, vnde thesauros in cælum præ-
mittamus. Quis verò credidisset, in terra hac thesauros Indicos
esse?

2. Ratio.

Vbi est enim thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Igitur si in terra est
thesaurus tuus reconditus, iā est cor tuū viuens in terra sepultū:
si thesaurum tuum sepelisti, cor tuum sepelisti. Quod si thesau-
rus tuus à tineis & blattis corroditur, planum est, cor tuum à
vermibus etiam corrodi, vt nihil sepuchralium cōditionum de-
sit tuo cordi sepulto. Sed ò miserum cor tuum, quod cum ver-
mibus, cum quæ tam vili milite continuum bellum gerit, quem
vicisse verecundia est, à quo vinci, nefas. Quàm fuisset tibi feli-
cius, corpus potius quàm cor habere sepultum? Quàm fuisset
felicius à vermibus terrenis corpus, quàm à spiritualibus cor ha-
bere corrosum? Tanto enim maius damnum à spiritali tineas
cor tuum recipit, quanto est cor corpore nobilius. At contrā si
thesaurus tibi est in cælo, cor habes in cælo. Sedes tibi cælum
est. Quid? Si sedes in cælo tibi est, & terra est scabellū, vbi con-
stitunt pedes tui: num Deus es tu, cui cælum est sedes, terra au-

tēsa

tem pedum pedamentum? Agnoscis, Lector Christiane, altitudo- *Isaia 66.*
dinem huius verbi, In cælo est cor tuum?

Iam mirari minus possum, cum audio, quosdam Christia-
nos cum gaudio suorum bonorum iacturam suscepisse, scientes
se meliorem in cælo repositam habere substantiam. Imò verò *Hebr. 10.*
video causam cur David dicat: In imagine pertransit homo, & *Psal. 38.*
frustra conturbatur. Thesaurizat enim nesciens cui congregat.
At expectatio mea, quæ alia est, nonne Dominus? Cur David:
Quia substantia mea apud te est. Ita planè cuius substantia apud
Deum est, quid habet quod expectet, nisi Deum? Expende ve-
rò Theologe, quid sit: Substantia mea apud te.

Iam si in cælo non sunt lachrymæ, non dolor, non mors, *Apoca. 21.*
profectò intelligere potest quivis an in cælo cor suum habeat.
Si enim spiritualis vir gaudium habet & pacem in spiritu sancto, *Roman. 14.*
in cælo est. Si habet gaudium plenum, & quod inquit, nemo *Ioan. 16.*
tollet à vobis, in cælo est. Si sicut mons Sion non commoue- *Psal. 124.*
tur. Si dicit: Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Deo *Psal. 72.*
omnem spem, omnesque diuitias meas, hic in cælo est. Quis
verò non stupeat harum rerum commercium? Cor tuum est in
cælo, & cælum in te, regnum enim Dei intra vos est: tu in Deo,
Deus in te: inhabitabo enim in eis, & inambulabo. Sed hæc fa- *1. Ioan. 4.*
tis. Igitur Christi ratio efficacissima est: thesaurum in terra non
colloca, sed in cælo: non sepelias cor tuum, sed diuinum potius
efficit.

Lucerna corporis est oculus. Hæc tertia ratio, cuius valor hic est:
Si oculus tuus est lucerna corporis, consequens est, ut oculus
animæ sit animæ lucerna. Si hæc lucerna munda sit à terræ com-
mistu, totum te reddet lucentem. At si eam terræ miscueris, ipsa
tenebris obruta, totum te reddet tenebrosum: & ò quanta te-
nebrarum multitudo obruet te?

Emunge oculos precor te Lector. Primū inquit Dominus:
Lucerna corporis est oculus: non dicit, Lucerna hominis: ut
scias subtiliter distinguere lucernam corporis, quæ est oculus, à
lucerna animi, quæ cor est. Neque statim cōtemnas, cum audis,
cor esse lucernam animi, & proinde totius hominis. Probetur
tibi potius modus loquendi sacræ Scripturæ, quàm scholarum
tantopere idioma receptum. Atqui Spiritus sanctus dicit: Ex- *Isaia 6.*
cæca cor populi huius. Et apud Paulum: Alienati à vita Dei, per *Ephef. 4.*
igno-

Matth. 5.

ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis eorum. Et Christus: Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt. Mundum ergo cor videt, sicut immundum excæcatur: videre verò & excæcari oculorum est. Vide nunc quàm pulchrè annexuit Dominus secundæ rationi tertiam. Secunda ratio dixit: Ne colles cor tuum in terra. Inde ortum habet tertia. Si cor collocaueris in terra, lucernam tuam in terra collocasti, & ideo nō iam lucerna est, sed tenebræ. Id primum. Secundum malum, totus tu efficiaris tenebrosus. Tertium, ipsæ tenebræ in te quantæ? Id est, immensæ erunt. Habemus quid sit lucerna hominis, est enim cor.

Iob 1.

Cor verò potest esse simplex aut nequam, & hic nullum est medium: aut enim cor tuum dignum est cælo, & ita oculus est simplex: aut inferno, & ita nequam conuincitur esse. Hic ego non possum non mirari diuinam sapientiam: nam cū Christus esset Hebræus, & Hebraicè loqueretur, at quæ Hebræis erant difficiliora, per Latina, & Græca reddidit clariora. Certè verbū, simplex, Hebræis sonat integrū, & perfectum. Ita dicitur: Erat Iob vir simplex: quod peritissimi Hebræi sermonis exponunt: Erat vir integer. Et alij: Erat vir perfectus.

Ex hoc habes, cor eius qui recondit thesauros in cælo, esse cor simplex, integrum, atque perfectum. Est enim hoc cor in cælo, & in Deo, in quo nihil nisi diuinum esse potest. Contrā verò, cor recondens thesaurum in terra, cor nequam esse.

Lucæ 10.

Habes secundò modum, quo liceat tibi cor habere perfectum, scilicet si simplex habere contenderis. Ille verò cor simplex habet, qui vnum tantum respicit. Illud videlicet, quod est necessarium. Cor simplex est, quod omnia quæ facit, Dei amore facit, Deoque placere, vni & soli desiderat. Cor istud planè thesaurum condidit in cælo, & licet thesauros habeat in terra, perinde habet, ac habebat Iob, qui cū amisisset, nihil stultum loquutus est in ore suo. Enimvero, quia iuxta præceptum Pauli ita possidebat, ac si non possedisset.

Iob 1.

1. Cor. 7.

Iob 9.

Nota verò diligentissimè: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Cura enim viri perfecti, simplicis & integri est, se totum lustrare, se totum circumspicere, & lucerna sua se totum examinare & expendere. Verebar, inquit simplex Iob, omnia opera mea. Vir integer est totus sibi notus, probat

probat enim se, an in fide sit: vt inquit Paulus. Quotidie enim *1. Cor. 13.*
 viri boni euertunt domum suam, ne quid sit quod oculos Dei
 offendat. Contra viri qui habent thesauros conditos in terra, sunt *Luce 15.*
 sibi penitus ignoti, quia toti sunt in tenebris: habent cor mille
 peccatorum vulneribus sauciatum, habent cor seminiuum: nec *Luce 10.*
 curant tamen.

Nota secundò: Erit inquit lucidum totum: & infra, Erit
 tenebrosum totum, ergo aut places totus aut displices totus.
 Non potes Deo partim placere, & partim displicere. Qui enim *Iacobi 2.*
 offenderit in vno, factus est omnium reus.

Nota tertio: solum cor simplex sufficere ad illustrandum
 corpus totum. Prima cura tua sit, cor simplex habere. Id si habeas,
 totus lucidus es. Rectè ergo Dominus petit dicens: Fili, præbe *Prouer. 23.*
 mihi cor tuum. Id enim vbi Deo datum, & in Deo collocatum
 fuerit, totum hominem Deo donat.

Nota quarto: ex hoc cor nostrum nequam fieri, quia the-
 saurum in terra recondit.

Disimulare hoc verbum nequeo. Dicit Dominus: Si ocu-
 lis, scilicet cor tuum nequam fuerit, totum corpus tuum tene-
 brosum erit. At Dñe diuites hi auari, tumulos in Ecclesijs ædi-
 ficiant, basilicas erigunt, templa Dei exornant, imò frequenter
 pauperibus eleemosynas largiuntur. An non diuites illi Iudæi
 magnifica dona in gazophilacium mittebant? An non hæc ope-
 ra sunt lucida? Cur dicis, totum tenebrosum esse? Planè si re- *Luce 21.*
 conditos habet diues thesauros, (cùm tot sint misere egeni)
 quæ facit opera, habent gloriam apud homines, apud Deum ve-
 rò non item, tenebrosa sunt. Si cor nequam est nihil inde pro-
 festum, Deo gratum est, ad vitam æternam comparandam. Ha-
 bes ergo cor thesaurizans tenebrosum esse, & totum hominem,
 eiusque opera tenebrosa, & Deo ingrata reddere.

Si ergo lumen quod in te est. Id est, si cor tuum, quod luminis
 loco habet anima tua, tenebris est obsitum, ipsæ tenebræ, id est,
 ipsa peccata quanta in te erunt? Quasi dicat: Vbi cor amisit lu-
 men, peccata agminatim irrumpunt: non est peccatum vnum
 aut aliud, sed est omnium peccatorum colluies. Verissimè enim *Psal. 103.*
 dictum est: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransi-
 bunt omnes bestię syluæ. Vbi enim nox cordis est, omnia pec-
 cata bestialia certatim irruunt. Solenne dictum Pauli est: Radix *1. Tim. 6.*
 omnium

1. Tim. 6.

omnium malorum cupiditas: non inquit, ex hac radice vnum peccatum prodit, sed omnia mala, quasi diceret, vbi cor tenebrosus veneno cupiditatis inficitur, & quanta mala in ipsum ingrediuntur? Certè quia qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli, & desideria multa, & nociua, quæ mergunt hominem in perditionem. Non dicit, in desideria pauca, sed multa. Ipsæ enim tenebræ quantæ? Cogor ita exponere, quia non possum adduci, vt per ipsas tenebras aliud intelligam quàm peccata: reliqua enim alia obtenebrari possunt, sed non sunt ipsæ tenebræ. Iam si peccata sunt tenebræ, verè dicit Dominus: Si cor tuum cupiditas inuasit, omnino charitas ab eo relegata est. Vbi enim charitas triumpnat, cupiditas perijt. Quod si charitas è corde cupido explosa est, quantæ in eo erunt tenebræ peccatorum? Vt intelligas quàm verè dictū sit: Nihil est iniquius quàm amare pecuniam: quia videlicet non est ibi vna iniquitas sola, sed multæ. Dicit Propheta: Diuites eius repleti sunt iniquitate.

Eccles. 10.

Mich. 6

Nemo potest duobus, &c. Ante omnia mihi sunt explicanda quædam vocabula. Mammona, Chaldaicum est, significans diuitias, & substantiam: arbitrorque non significare dæmonem præfectum diuitijs. Quod hinc colligo, inquit Dominus: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Et rursum: Si in iniquo mammona infideles fuistis. Vbi aperrè nequit intelligi de dæmone, sed de opibus: pari ergo iure & hoc loco non de dæmone, sed de substantia, & diuitijs mentio est.

Alterum vocabulum est, Sollicitudo. Ex cuius intellectu reliqua pendent. Græcis est, merimna, quod significat curam anxiam, & inquietam. Vnde Cicero 4. Tuscula. Quæst. dicit: Sollicitudo est ægritudo cum cogitatione. Est igitur ægritudo & morbus animi, &c. de Finibus dicit: Eas sollicitudines, quibus animi eorum exeduntur, à dijs supplicij causa importari putant.

Tertium est Lilium. Est verò duplex liliorum genus. Albū, quod Græcis est lirion: & rubrum, quod est Græcis crinon, locus verò noster nō loquitur de lilij albis, hæc enim cum in hortis nascantur, curam, & cultum hominum exigunt. Loquitur igitur de lilij rubris, sub nomine crina, & quia hæc nullam curam requirunt, (ea maximè quæ lilia agri sunt) ideo de his mentio est.

Secundo loco tractandum mihi est, an liceat sollicitum esse
Christia-

Christianum. Et primò apertū est, (licet Caietanus contrarium dixerit) quòd sancta sit cura & sollicitudo de spiritualibus rebus. Ad Roman. 12. Sollicitudine non pigri, & qui præest, in sollicitudine. 2. Corinth. 11. quotidiana sollicitudo mea, omnium Ecclesiarum. Ephes. 4. Solliciti seruare vnitatem fidei. Coloss. 4. Epaphras semper sollicitus pro vobis.

Secundò etiam apertum est, quòd sit sancta sollicitudo de temporalibus, quando in spiritualium commodū cedunt. Paulus ad Galat. 2. inquit: Dextras mihi dederunt tantum, vt pauperum memores essemus, quòd etiam sollicitus fui seruare. Quā sollicitudinem apertè monstrauit in 1. & 2. ad Corint.

Tertid: Nō est mala sollicitudo de temporalibus, vbi prius sunt æterna quæsitā. 1. ad Corint. 7. Paulus dicit: Mulier sollicita est, quomodo placeat viro.

Quartò: Profectò si licet habere sollicitudinem placendī viro, licebit etiam habere, quomodo pascat pater filios, & cum non minore iustitia obligetur quis sibi, quā vxori, aut filiis: nō erit mala sollicitudo, qua quis sibi consulit in temporalibus, vbi consuluit prius in æternis.

Quintò: Quod igitur Dominus damnat hoc loco, id est, quòd temporalia quæras æternorum oblitus: ita curare hæc quæ videntur, ac si nihil essent æterna. Hoc enim est, quòd dicit Psalm. Statuerunt declinare in terram oculos suos. Vocauerunt nomina sua in terris suis. Psalm. 48. Hī dicuntur habitatores terræ. Væ, inquit, habitantibus in terra. Apocal. 8. Mortui in delictis. Ephes. 2. Alienati à vita Dei per ignorantiam. Ephes. 4. Hi habent hic ciuitatem manentem, & ideo futuram non inquirunt. Hebr. 13. Hi non se reputant vt hospites, & peregrinos super terram. Ad Ephes. 2. Hebr. 11. & 1. Petri 2. Demum non sunt ciues sanctorum, & domestici Dei, nec accesserunt ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuētis, &c. ad Hebr. 12.

Sextò: Quod Dominus hoc sermone cōtendit persuadere, id est, vt confidamus de eius in nos prouidentia, de eius amore, de eius paterna pietate: quodque scit nostras necessitates, & amat nos vehemētius quā ipsi nos. Quod item multo melius nostris rebus consulimus ipsi fidentes, quā curam nostri habentes: & demum, quòd nostra sollicitudo rebus nostris non commodat, imò incommodat potius.

Septimò, Christus multa verba expendit, cupiens sollicitudinē temporalium à nobis reuellere, quia sollicitudo est acus qua filum in animam ingreditur. Ex sollicitudine siquidem diuitiarum amor, ex amore apponitur cor, ex corde appposito ingreditur cultus, & obsequium mammonæ, Deo vero contempto.

- Nemo potest duobus dominis seruire.* Miraculum est, quòd duobus dominis miser homo seruire velit, quòdque à vero Domino suo discedere cupiat. Pulchrè Ieremias dicit: Quis nō timeat re, o rex gentium, quia tuū est decus. Si decus, si gloria, si quidquid optari potest, abundantissimè in Deo inuenitur, quid est, quòd homo Domino suo cōtempito, alterius domini obsequiū quærit? Sanè nulla creatura est, quæ à sui Domini præcepto discesserit. Cur ergo homo discedit? Me, inquit Dominus, non timebitis, & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit. Intumescunt fluctus eius, & non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum, & exasperans: recesserunt, & abierunt. Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam: temporaneam, & serotinam in tempore suo, &c. Profectò iustum erat, vt quem cæli, elementa, & cunctæ creaturæ non relinquunt, nec homo relinqueret: homo scilicet tot beneficijs auctus. Homo quem ita dilexit Deus, vt Filium suum traderet, non in aliud quàm in mortem; eamque acerbissimam. Quid dæmon habet, quo homines in suum vexillum pelliciat? Estnè ille diues? Est pulcher? Estnè blandus? Obstupefcite, inquit Deus, cæli super hoc, & portæ cæli desolamini vehementer: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere nō valent aquas. Si homo natus fuisset, vt dæmonem coleret, non erat miraculum, quòd illi seruiret. At natus est homo, vt summū bonum amando possideret. O quàm verè inquit: Nunquid seruus est Israël, aut vernaculus, quare ergo factus est in prædam? Quòd si ignoranter, aut incautè in fyrtes has homo incideret, venia dignum crimen esset. Nunc verò admonemur, excitamur, terremur, vapulamur, vt dæmonis obsequia fugiamus, nec tamen est qui auellere nos à malo nostro queat. En dicitur nobis: *Nemo potest duobus dominis seruire.* Si alicui alij seruitis, à Domino

mino discessistis, nec est tamen, qui à veterno excitatus, ad Deū suum accedat.

Vnum diligit. Homines alij pij sunt, alij impij. Pius homo Deum diligit, dæmonem odio habet. Deum enim pius diligit *Deuto. 6.* toto corde suo. At, qui diligitis Dominum, odite malum. Im- *Psalms. 96.* pius verò diabolum sustinet, & Deum contemnit. Pars ergo illa vnum diligit, referenda est ad iustos. Pars verò altera, vnū sustinebit, debet referri ad peccatores. Iam miraculi loco est, quòd homo sustinere velit dæmonem, quem cæli sustinere nequiverunt, nec sustinere poterat infernus. Infernus, inquit, subter, *Isaie 14.* conturbatus est in occursum aduentus tui. Qui diabolum sustinet, iumentum est, quod super se iugum oneris (id est, iugum *Isaie 9.* onerosissimū) habet. Qui diabolum sustinet, sceptrum exacto- *Ibidem.* ris sustinet. Quàm verò graue sit iugum hoc, quàm durum sit tale sceptrum, vel inde colligi potest, quòd solus Christus id rescindere, & ab humeris nostris auellere potuit. Rursus inde colligitur, quòd anima nostra, alioqui in cælum nata volare, hoc pondere grauata, in infernum ita demergitur, vt erigere se, & pondus excutere in æternum non possit. Iam si dæmon sustineri posset, Deo non contempto, ferri vix poterat: at omnibus lachrymis res digna est, quòd ita tuum pondus diligas, vt potius Deum contemnere, quàm pondus abijcere velis. Eleganter Dominus: Quomodo si mulier contemnat amatorem: ita Israël cō- *Ierem. 3.* templit me. Profectò ingemisco, quòd Deus amator sit à nobis contemptus. Si amator est, nihil aliud quæras. Quid enim non dabit, quid non faciet, imò quid non promeretur, qui amator est? Quis ergo est hic contemptus? Quis contemnens? Quæ porro contemptus est pœna?

Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Igitur mammon (quī diuitiarum nomine nuncupatur) Dei hostis publicatur: inimicus Dei est. Si enim pro eo non est, contra eum est. Bellum ex *Mat. 12.* nunc Christiani habeant cum avaris diuitijs, quibus, & Deo nemo seruire potest. Dux, rex, & vexillifer noster pauper est, inimicitias cum opibus habuit intestinas: adeo vt in præsepe nasci, *Psalms. 68.* in cruce nudus mori voluerit. Qui igitur opibus cupit inseruire, ex pauperis Christi phalange exijt, ad alterius ducis inseruire, cit. Sacra Christi mater dicit: Deposuit potētes de sede, & exal- *Luce 1.* tauit humiles: esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inane-

Concilium
Cangren.

Matth. 19.

3. Petri 2.

1. Ioan. 2.

Luce 9.

Roman. 13

nes. Quasi diceret, Christus exercuit dexteram suam, fecitque potentiam in brachio suo, dispersit superbos, deposuit potentes, euacuauit diuites. Igitur pugna inexorabilis est Christo cum avaris potentibus, & diuitibus. Planè diuites & potentes ire in cælum possunt, sed non ibunt, nisi auaritiam ex animo eiecerint. At quia difficillimum est opes habere exterius, & animum pium interius. Ideo verè dictum est: Quàm difficile qui diuitias habet, regnum Dei possidebunt. Nunquam non malè audijs auaritia, etiam inter Ethnicos, sed inter Christianos maximè: hi enim iubentur Christi vestigia sequi, & ita ambulare sicut ille ambulauit. At ille nec ubi caput reclinaret, habuit. Vnde igitur hæc persuasio hominum mentes inuasit, vt Deo simul & opibus seruire se posse existiment? Firma stat sententia: Non potestis Deo & mammonæ inseruire. Quæ sententia etiam si à Christo sancita non esset, ipsa eam confirmaret experientia: qui diuitijs seruit, eas vndecunque corradit, animum habet crudelem, nulli miseris comparitur: ubi ergo charitas est? At in charitate proximi tota lex comprehenditur.

Nolite ergo solliciti esse animæ vestræ. Dum mecum tacitus hanc periodum expendo, difficilior apparet. Quid, Domine, num prouidentiam damnas? Num prudentiam humanam à tuis expellis? Quis est sapiens qui vel triticum in annum non recondat?

Ad hæc prima responsio mihi occurrit gratissima, quòd Dominus speciatim cum Apostolis, & prædicatoribus loquitur: hi enim cum sarcinam verbi diuini ubique deferre debeant, liberi à curis esse debent, ne penuriam timentes, ab officio prædicationis abstineant. Hos vult Dominus esse securos, siquidem eorum specialissimam Pater habeat prouidentiam: & ipsi non poterunt huic officio plenè inseruire, si curam victus & vestitus sibi assumant.

Secunda responsio etiam placet: Quòd si ad omnes Christus sermonem direxit, eius sermo emphasim habet. Similiterque fecit Dominus, ac faciunt, qui virgam recuruam in rectum flectere contendunt, in diuersam partem eam reflectentes. Ita Dominus à cura sæcularium rerum, omnino nititur corda nostra diuellere, vt vel hac ratione minus illa curemus. Exemplum huius habemus in præcepto de diligendo Deo ex toto corde, anima, mente, viribus. Nemo sanè est qui hæc efficere ad plenū possit.

At fa-

At facere iubemur, vt dum ad cacumen ex imo contendimus, ad medium saltem perueniamus. Ita nihil curare præcipimur, vt dum id præstare conamur, minus nos cura sollicitet.

Tertia responsio est: Huius præcepti virtus ex præcedentibus pendet. Nemo, inquit, duobus potest seruire Deo & mammonæ. Ideo si sollicitudo sæcularis à Dei seruitio auocare vos debet, præstat nihil sollicitum esse: non igitur veto vos esse sollicitos, veto tamen esse sollicitos, si hæc sollicitudo mammonæ seruire coegerit.

Quarta responsio: Arbitror hæc verba Domini nõ esse præceptum, sed solum consilium: non enim damnationis verba aliqua profert, sed dulcedinis, & blanditiarum. Et cum nimis dure loquitur, ita dicit: Quanto magis vos modicæ fidei? At modica fides non est mortale peccatum, sed nostræ naturæ imbecillitas: vt cum Petrus validum ventum timet, & modicæ fidei *Matth. 14.* taxatur.

Quinta responsio, quæ scholastica est: Planè vir de cælestibus sollicitus, primò, & maximè, licet postmodum sollicitetur de terrenis, non potest dici sollicitus de temporalibus: solenne siquidem est Theologiæ, quiduis à præcipuo suo nominari. Sicut pij nominantur cælestes, spirituales, diuini: contrà verò impij *1. Cor. 15.* *& Gal. 6.* vocantur puluis, terra, caro, atque putredo. Si igitur præcipua sollicitudo tua est de cælo, licet non nihil sollicitus sis de terra, verè imples hoc præceptum, ne sollicitus sis de esca, aut de veste.

Sexta responsio est: Is reuera dicitur sollicitus de esca & veste, qui à sollicitudine suum remedium pendere putat. At qui nihil omittit operæ, quo minus assequatur quod optat, expectans tamen operæ suæ successum à Deo, is iactauit verè cogitatum suum in Dominum. Et hæc est conditio piorum. Planè Dauid dicit: Non enim in arcu meo speravi, & gladius meus non saluauit me. Saluasti nos Domine de affligentibus nos. Et alibi: Nec enim in gladio suo possederunt terram, & dextera sua non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum. At profectò pugnabat Dauid pro virili, pugnabant & Iudæi. Sed quia non expectabant felicem finem ex brachio suo, sed ex Deo: ideo non dicuntur in gladio suo possedisse terram. Ita qui omnia necessaria facit ad cibum assequendum, eum tamen expectans à Deo, sollicitus dici nequit de esca, sed Deo. Hoc enim est, quod Psalmus

Pfal. 144. mus dicit: Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das illis escam: certè omnia recipiunt à Deo escam, non otiosa, sed nec sollicita.

Septima responsio: Fortasse Dominus nil aliud vetat, quàm sollicitudinè in longissimum tempus. Sanè aues, & cætera animalia quærunt sibi cibum, at non in multum tempus, imò nec auara formica, nisi ad annum in horrea sua conuehit.

Nonne anima plus est, quàm esca? Sensus est vt arbitror: Si anima est plus quàm esca, quærite prius cibum animæ, quàm escā, quæ est cibus corporis. Et si corpus est potius, quàm indumentum, quærite primùm vitam æternam corpori, quàm vestem. Potiorum enim potior debet esse cura. Curate ergo primùm, vt & anima, & corpus in æternum viuant, quàm quibus temporaliter non moriantur.

Ioan. 5.

Roman. 13.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 20

Lucæ 22.

Sed libet te Domine interrogare: Tu ipse dicis: Ego sum panis vitæ: tu igitur esca animæ es. Et Paulus dicit: Induimini Dominum Iesum Christum. Tu igitur vestis nostra es. Si igitur anima est plus quàm esca, num est anima potior quàm tu? Imò & si corpus est veste melius, erit ne melius te, qui corporis nostri vestis es? An non dedignaris minor nobis esse? Planè sicut placuit tibi, minister noster esse, & inter nos versari non sicut qui maior est, sed sicut qui ministrat: ita & placuit hac ratione minor videri, quòd cibus & vestitus noster esses.

Genes. 2. *Psal.* 43. respicite volatilia cæli. Rubore suffundor hoc Domini verbum audiens. Quid Domine, tam inscius est homo, tam ignarus & rudis, vt etiā à brutis addiscere debeat? Factus est homo sapiens ad imaginem siquidem Dei sapientissimi. Cur ergo à volatilibus cæli, vt à magistris, omnium magister homo docebitur? Video iam, quòd homo qui in honore erat, iumentum factus sit: & ita dignè ad bestias erudiendus mittitur.

Porro consolabor meipsum: Is enim qui me respicere volatilia iussit, ideo iussit, vt dum in volatilia cæli oculos erigo, ad cælum erigam, imò ad Deum potius, qui multo locupletius me docebit, quàm ipsa volatilia cæli docere poterant. Nec enim missus sum videre bestias terræ, ne scilicet deiiciens oculos ad bestias terræ, terram spectarem, & à terrenis oculi detinerentur.

Iam te precor Lector attende: Nescio quid subolet mysterij:

rij. Solenne est, volatilia cæli dæmones nominare, nam Dominus dicit de semente qui propè viam cecidit: Volucres, inquit, *Matth. 13.* cæli comederunt illum. Et explicans quæ essent hæ volucres, dicit: Venit diabolus, &c. Igitur volucres cæli dæmones sunt. Porro certum est his, qui vel gustum sanctarum literarum habent, quàm frequenter Dominus faciat, quæ dæmones ab eo perunt. Petit dæmon locum tentandi Iob. Petit facultatem intrandi in porcos. Petit etiam vt decipiat omnes Prophetas. Et Dominus fecit voluntatem eorum. Clarum verò est, quòd cum facit quæ illi cupiunt, velut pascit eos: pascit igitur Deus coruos istos, qui canistrum cibis plenum in capite pistoris Pharaonis deuorare permittuntur. Audi nunc valentissimum Christi argumentum. Si, inquit, dæmones etiam, hostes Dei, Deus ipse pascit, non defraudans eos desiderijs suis, quâto potius pascet vos sibi amicos & seruos?

*Iob 1.**3. Reg. 22.**Gen. 41*

Nō libet hinc discedere, quin admoneam Lectorem huius verbuli: Si volatilia pascit Deus quæ non seminant, quanto magis pascet vos seminantes? Textus enim ita dicit: Volatilia quæ non seminant pascit Deus, nōne pluris estis vos quàm illa? At profectò, si homo otio, & desidiosa torperet, non esset pluris quàm volatilia, imò longè minor: illa enim nunquam torpore & otio marcescunt. Quid enim ab homine alienius, quàm otium? Planè iustus Adam operari iubetur. Et peccator non nisi in sudore vultus pane vesci permittitur. Et homo natus est ad laborem, vt auis ad volatum: vt ergo quæ nunquam volaret auis, auis non esset: ita qui otiiatur homo, nec homo est. Igitur efficacia rationis est: Si volatilia quæ non seminant pascuntur, quanto magis vos pascemini, qui seminatis, metitis, & in horrea conuehitis?

*Gen. 1.**Gen. 3.**Iob 5.*

Considerate lilia agri, non laborant, neque nent. Vt videlicet laborando, & nendo vestem quam habent conficiant: horum enim loquitur de labore filandi, & nendi.

At verè locus dubij plenus est, cum dicit: Dico vobis, neque Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex eis. Quid? Non erat pulchrior Salomon gemmis fulgens & auro, quàm vile lili-
um agri? Regina Saba videns vestes Salomonis, & seruorum eius, præ admiratione stupet, nec in ea est spiritus: num admisit spiritum lilia considerans? Iam si Salomon sapientissi-

1. Reg. 10.

muſerat, cur non potius ex lilijs veſtem contextuit, quàm ex gemmis & auro? Et demum, quis eſt, qui non pulchrius aurū dicar quàm lilium?

Ad hoc reſpondeo: quòd oculos fecit nobis cupiditas: quibus non quæ verè ſunt pulchra, credamus: ſed quæ apparent. Si a mas fœdam fœminam pulchra, tibi videtur. Et Cottæ Ciceroniano luſci cuiuſdam pueri oculi pulchriores videbantur, quam nobiles Veneris oculi. Ita & auaris nobis veſtis ex auro, pulchrior videtur, quàm lilia campi. Eleganter Ambroſius taxat auaros, qui lubentius ſpectant aurum quàm Solem. Si tibi oculi eſſent ſani, in lilio ſpectares Dei artificis manum: in veſte aurata manū hominis, qui eam texuit, videres. Quantoque tibi grator eſſet Deus homine, tanto pulchrius videretur lilium quod pinxit Deus, quàm veſtis quam texuit homo. Profectò Sponſus Deus, nihil ferè habuit, quo pulchritudinem ſponſæ laudaret accuratius, quàm dicens: Sicut lilium inter ſpinas, ita amica mea inter filias. Demum non ea pulchra, aut decora iudices: quæ contempſiſſe, & fugiſſe, decorum, & pulchrum eſt. Memor eſto Publicolas illos, Valerios, Atilios, & Cincinnatos diuitias viriliter deſpexiſſe.

Maius dubium eſt quod metorſit: Cur Dominus cum propoſuiſſet pulcherrimas lilij veſtes, ad fœnum agri tranſcurrit? Cur non dixit: conſiderate lilia, quæ ſi ita Deus veſtit, quanto potius vos? Sed relictis lilijs ad fœnum deſcendit. Ego credo myſterium ſub eſſe. Apertum eſt, lilia campi pios ſignificare: Sicut contra fœnum ſignificat impios. Sponſa enim dicitur lilium & omnis caro fœnum, hoc enim fœnum eſt, quod hodie eſt, & cras in clibanum inferni mittendum erit. At non erat grande argumentum: Si Deus lilia, id eſt, pios veſtiret. Maius multo eſt, ſi etiam impios ſic veſtiat: Argumenti ergo virtus eſt: Conſiderate lilia, quæ piorum vicem obtinent, quam pulchrè veſtiantur à Deo. Conſiderate etiam infideles, qui fœnum ſunt, citò in infernum mittendi. Cum igitur hos Deus ita diuites reddat, quanto magis vos?

Ex his facile colligere ſicet: quàm verum ſit, quod ſi per lilia iuſti intelligantur, nec Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur, ſicut vnum ex his lilijs, veſtis ſiquidem nuptialis qua iuſti veſtiuntur, & ſola illa prima, qua Pater venientes ad ſe induit,

longè

Cant. 2.

Iſaie 40

Matth. 22.

Luce 15.

longè præcellit Salomonis vestes, quantumlibet pulchras.

Rursum collige: quàm sit verum quod sænum hodie est, *Hebr. 13.*
 & cras in clibanum mittitur. Impij enim hodie tantum sunt. Pij
 hodie & cras, sicut Christus, est hodie, & est in æternum. Sed *Sapient. 5.*
 impij hinc viuunt, postea morituri. Eleganter, licet dolenter, im-
 pij in inferno dicunt: Nos nati, continuò desuimus esse, vnicū
 enim diem vixerunt: quem diem non cupiuit Sanctus ille, cum *Ierem. 17.*
 dixit: Diem hominis non desiderauit, tu scis Domine. Vt igitur
 hodiernus dies brevis mora est: ita & breui impij vixerunt; ho- *Iob 13.*
 mo enim natus de muliere breui viuit tempore. O verò rem exi-
 miè horrendam: Cras in clibanum mittitur. Vbi impius ita pos-
 sidebitur ab igne, vt possidetur sænū, cum in clibanū conijcitur, *Psal. 48.*
 penetrat mors intima viscera mali, mors enim depascet eos. Vide
 verò firmitatē impiorū qui nūc comparantur sæno, nunc paleis.

Quanto magis vos modicæ fidei? Iudicio meo graue, imò &
 grauissimum probrum est, cum dicitur modicæ fidei. Video nō
 esse peccatum mortale: sed video nihil viro fidei, ferè dici pos-
 se, quod grauior sit contumelia, quàm quod modicæ fidei sit. *Abac. 2.*
 Sanè si iustus ex fide viuit, quatenus fides est initium salutis,
 fundamentumque & radix totius vitæ spiritualis (vt ex Con-
 cilio Tridentino docemur) aperte fit, si modica fides est, modi-
 cam etiam esse salutem. Vbi enim radix tenuis est, necesse est to-
 tam plantam tenuem esse. Solenne est Theologis: quòd fides *Thom. 22.*
 per alias virtutes, actus omnium virtutum exercet, sicut solet *q. artic. 1.*
 manus, per digitos: at si debilis est manus, necesse est debilia esse
 opera ex digitis prodeuntia. Eleganter inquit Thomas, ad fidē *22. quæst. 5.*
 spectare lucem in intellectu, promptitudinem, deuotionem, & *artic. 4.*
 confidentiam in affectu. Si igitur fides est exigua: necesse est, lu-
 cem exiguiam esse, deuotionem & confidentiam modicam. Si
 hæc exigua sunt, quid magnum in nobis esse potest? Demum si
 Dominus dicit: Fides tua te saluam fecit. Vbi exigua est fides: *Lucæ 18.*
 necesse est, salutem ex tenui filo pendere. Et quidem rem hanc
 ipsa confirmat experientia, quot enim naufragium patiuntur in
 fide, quia prius eam habuerunt exiguiam? At nos fide contenti
 minore, quàm illa, cui hinc Dominus (vt exiguiam) exprobrat,
 confidimus, & securi iacemus.

Est verò graue dedecus quod Deo inurimus, quando mo-
 dicæ fidei sumus: grauissimè enim vir probus lædisse putat cum

modicam in illo fidem habemus, quâto Deus lædatur grauius?

Hæc enim gentes inquirunt. Gentes non habent patrem Christum, nihil ergo mirabimur, si patre destituti, sua sollicitudine sibi consulant. At pater vester est Deus, qui vult, vt de vobis non sollicitemini.

Item gentes, quia peccatores sunt, minores sunt quàm huius sæculi bona. Si enim peccator nihil est, minus sanè est, quàm id quod aliquid est: non ergo mirandum, si minora appetant, & quærant eas res quæ maiores sunt. At nos tanto sumus cibus, potibus, & vestibus maiores, quanto sunt humanis diuina maiora. Quærant igitur nos cibi & vestes, nos non ea quæramus.

Rursum, qui nihil habent in cælo, nihil mirum, si toti quærant terram: gentes spem non habent, non habent in cælo repositam meliorem substantiam: ideo quærant sibi terrena. Nos verò thesaurum, redemptionem, & iustitiam habemus in cælo. Cur ergo sæcularia curamus?

Adde: Qui nullam in futuro sæculo habituri sunt requiem, nihil mirum si hîc fatientur. Qui enim non habent in terra promissionis panem, descendunt pro cibus in Ægyptum. At nos quibus parata est in cælo mensa, quibus disposuit Pater regnum, vt edamus, & bibamus: qui potandi sumus ex fonte dulcedinis, imò de torrente voluptatis: quibus ea parata sunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ascenderunt: cur hîc cepis, & allijs, & Ægyptiorum carnibus satiemur?

Denique quibus seruilis conditio est, nihil mirum si nihil aliud tractet quàm terram, At qui filij sunt, qui in sabbatho sunt delicato, indignum est si terram, & nihil aliud tractent.

Scit enim Pater vester, quòd his omnibus indigetis. Et scit, quòd propter eum indigetis: eius enim amor fecit, vt hæc omnia relinqueretis, & eum sequeremini. At esset crudelis Deus, si curam non haberet eius, qui propter cultum Dei curam abiecit sui. Si igitur cura & sollicitudo cibi & potus eum vexarit, qui propter Deum omnia reliquit, dicat sibi, quod dicit Elcana vxori suæ Annæ, tantoperè de sua sterilitate sollicitæ. Nunquid non melior, inquit, ego tibi sum, quàm decem filij? Ita planè dicam ego: Nunquid non melior mihi Deus est, quàm omnis cibus & potus? Profectò qui credit suas Deum scire miseras, & non sperat diuinum

1. Theff. 4.

Hebr. 1.

1. Cor. 10

Genes. 42.

Psalm. 22.

Lucæ 22.

Psalm. 35.

Isaie 64.

Num. 11.

Isaie 48.

1. Reg. 1.

diuinum adiutorium, iam fatetur se esse in inferno damnatum. Damnatorem enim miseras & calamitates nouit Deus, & perpetuò illis subuenire recusat.

Sed vigilantissime Lector aduerte: Deus Pater vester scit, quòd his omnibus indigeris. Deum immortalem? Quid? Non est Pater Deus illis, qui omnibus non indigent? Solumnè Pater est ijs, qui his omnibus indigent? Num non erit Pater diuitum, qui cibos, potù, & vestes habent? Equidem non est Pater diuitù, nisi parati sint propter Deum (cùm oportuerit) pauperes esse, & victu, & vestitu indigere. At Pater Deus est diuiti, qui plus vult dare, quàm habeat: quique nonnunquam indigere vult, vt alij non indigeant.

Rursum aduerte: Scit Pater quòd his omnibus, nempe cibo, potu, & veste indigeris. Igitur viri pij his solis indigent. Habentes enim victum, & quibus tegamur, his contenti sumus. *2. Tim. 6.* Verè Deus Pater est eorum, qui victu & vestitu contenti sunt, reliqua contemnentes. Nec enim verè contemnere potest hæc ima, nisi qui iam fruitur summis.

Quærite ergo primum regnum Dei. Quasi dicat: Agnoscite opes & diuitias regni diuini. Agnoscite vos illis esse natos. Agnoscite quòd nisi regnum quæritis, in infernum trudemini. Agnoscite, quòd si id quæritis, reliqua omnia quæ quæritis, erunt vobis adiicienda. Quærite, inquit, regnum, non quodcumque, sed regnum Dei, quod est regnum omnium *Psal. 144.* sæculorum: id est, quod diuitias, delitias, & honores (quæ omnibus fuerunt sæculis) in se comprehendit, vt è manu eripi possint, sed in æternum possidebit, qui ea semel habuerit. Quærere iubemur illa bona, quæ regnum Dei sunt. Nihil dici potuit excelsius, quàm regnum Dei: vt nescias quid mirere prius, aut Dei largitatem, qui in regnum suum hominem asciuerit, aut hominis stuporem, qui ad tantam promissionem languet, nihilque mouetur. Ego verò ex duplici capite stupeo: primum, quòd nihil regni diuini splendor nos moueat, etiam poenis inferni conterritos, nisi tantas opes quæramus. Alterum, quòd cùm ad assequenda sæcularia bona, via proposita sit certa, facilis, & aperta, scilicet si quæramus regnum Dei, nos ne regnum quæramus, sponte caremus sæcularibus, quæ alioqui tantoperè quærebamus.

1. Reg. 15. Sed causam huius iam teneo : Saul cum audit se regno Hebræorum potiturum, nihil mouetur : imò Samuëli rem tantam promittenti, inquit : Nunquid non filius Iermai ego sum, de minima tribu, & de minima cognatione in Israël ? quare ergo loquutus es mihi sermonem hunc ? Quasi diceret, non hæc ad me pertinent. At is qui riserat verbum de regno, ubi insiluit in eum spiritus Domini, regium animum induit : nihilque, nisi regium conficere cœpit. Ita & nos cum homines tantum sumus, nihil ad nos regnum Dei pertinere putamus. Sed cum primum in nos Spiritus Domini insiluerit, intelligemus nostram dignitatem, & nihil regio nomine indignum facere tentabimus.

Mebr. 11. Sed mouet forsitan te : quodd hic Dominus promittit : Hæc inquit, omnia adicientur vobis : at multis seruis Dei hæc non videntur adiecta. Quod & agnouit Paulus dicens : Circuerunt in melotis egentes, angustiiati, afflictii, quibus dignus non erat mundus. Imò in se est expertus Apostolus cum dicit : in fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. At quis Paulo regnum Dei quæsuit vehementius ? Hæc cum vident imperfecti potius sollicitudini suæ se committunt, quam promissioni diuinæ. Sed à te Lector inquiri, quisnam dicetur cibum habere, qui cum cibo quem habet, doler, an qui cum cibo quo caret, gaudet ? Planè cibus quæritur, vt animus cibo contentus sit : qui igitur fame contentus est, is magis habet, quam qui cibo contentus esse nescit. Hæc est igitur diuina prouidentia, vt si regnum quæras aut cibus tibi adijciatur, aut (quod est cibo maius) animus, scilicet sua sorte contentus. Audi Apostolum quem fame, siti, & nuditate confectum proponebas. Non quasi propter penuriam dico : ego enim didici, in quibus sum sufficiens esse : Scio humiliari, scio & abundare, in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Da tu mihi hunc animum, & ego tibi regias opes relinquo.

Philip. 4. Et aliud etiam aduerte : Non quærit regnum Dei, qui reliqua superflua quærit. Quodd si necessaria quærit hæc ferè vbique parata reperiet. Eleganter Dominus : Cum misi vos sine sacculo & pera, num aliquid defuit vobis ? Respondent illi, Nihil. Pauca enim illi quærebant, que vbilibet obuia inueniebant.

Luce 22. Nolite ergo solliciti esse in crastinum, crastinus dies sollicitus erit sibi : sufficit diei malitia sua. Quidnam tantum apud nos ratio valeret, quan-

quantum impotens cura valet. Ratio dicit: Vita nostra vapor est, *Sapient. 7.* fumus est, sagitta volans est, nauis cursus est, memoria hospitis vnus diei est. Cur ergo in tam breue tempus tanta nos cura sollicitabit? Quod si etiam longissima vita futura sit, annitendum nobis esset, vt quam minimè curis & anxietatibus grauaretur. Satis sunt ea mala quæ inuitis nobis, nostram vitam laceffunt, impugnant, & expugnant. Cur ergo libentes, alia præterea mala, (velut onus oneri) iniiciamus? Vehementius nos curæ exagitant, quàm ea quæ vulgò magna mala censentur: cur ergo ea quæramus, quæ nos adeò pungunt?

Illud dignum responsione est: Sufficit diei malitia sua. Quænam hæc malitia fuerit? Sanè iustitia regni diuini est vt Deū toto corde, anima, mente, memoria, fortitudine, & viribus *Deute. 6.* quæramus. Ita enim sancti in cælo, nihil aliud tractant, & nihil aliud erat tractari dignum: iustitia enim exigit, vt Deus ita colatur. Cùm igitur dies quibus viuimus, hoc iustum nos verent *Genes. 47.* implere, planè mali sunt. Malitia enim est iustitiam vetare. Si ergo dies hodiernus suis necessitatibus auocat nos, ne iustum Deo impendamus, cur curas dierum sequentium assumemus, quibus magis à iustitia ista recedamus? Antequam peccasset homo, vidit Deus cuncta, quæ fecerat: & erant valde bona. Proferebat enim terra homini (non ocioso, sed operanti) cibos necessarios, sine tamen hominis cura. Post peccatum verò, agnouit homo bonum, & malum. Diesque mali & pauci etiam apud iustos inuenti sunt: vt non nisi cum cura & angustia panis no- *Genes. 1.* *Genes. 2.* *Gen. 3.* *Genes. 47.* *Gen. 3.* ster sit vescendus. Christus igitur reparator innocentiae, præcipit, vt si in sudore panis sit vescendus, vescamur tamen sine cura, sicut Adam vescebatur.

Iam si est necesse, vt veniant scandala, ita vt non possimus *Matth. 18.* peccata omnia cauere, sed peccandum est contra fratres, aut contra Deum: an non dies mali sunt? Adeo mali vt fas sit eis malitia sua.

Quòd si malum valet pro laborioso, ò quàm mali sunt dies nostri, quamque omni labore plenissimi! Siquidem in eis Deū amare debemus, & timere, corpus nostrum castigare, & fouere, proximum diligere & cauere, infernum exspectare & vincere, pœnas amplecti & superare.

Nolite iudicare & non iudicabimini.



- AGGREDIAR locum hunc, vbi rogatum habuero Lectorem, prius cuncta percurrat, quàm quidpiam damnare præsumat. Ea igitur in primis dubitandi ratio se offert: Cur Dominus iudicare verauerit? Siquidem ipsemet instituit Apostolos, ecclesiæ suæ iudices, dicens, Sicut misit me Pater, mitto vos: quodcunque solueritis, aut ligaueritis super terram, solutum aut ligatum erit.
- Ioan. 10.* Et Paulus iudicat Corinthium, Petrus Ananiam, & tandem de fide est, ligari in cælo quæ iudices Ecclesiæ ritè ligant in terra.
- 1. Corin. 5.* Ad hoc prima responsio fuerit, Apostolus inquit: Nihil damnationis est, ijs qui sunt in Christo. Cuius ratio est, quia si-
- Roman. 5.* cut in Adam omnes moriuntur: ita in Christo omnes viuificantur. Ipse etiam habet, quoddam Christiani sunt iustificati gratis per gratiam Dei, & per redemptionem Christi. Planè multo plures iusti sunt mali Christiani: At Christianitas ex se, ex suaque ratione facit suos cultores, bonos, pios, in quibusque nihil sit dā-
- Roman. 3.* nationis. Christianitas enim regnum cælorum est, quod iam in nos appropinquauit. Vt igitur in regno cælorum nulli penitus sunt mali: ita in Christianitate ex sua ratione, nulli deberent esse mali. Vt qui iam mortui sunt peccato, non ei amplius victuri.
- Matth. 4.* Consepulti enim sumus, ut in nouitate vitæ ambulemus. Iam vbi nulli sunt mali, nulli planè sunt iudicandi. Lex enim iusto non est posita, sed iniustis, non subditis impijs & peccatoribus.
- Roman. 6.* Si quis verò iustos iudicet, ut malos, planè is sibi dampnationem acquirit. Nolite ergo, inquit, iudicare, quia nemo ex vobis esse deberet iudicio dignus. Exemplum accipe: Est monachorum conuentus strictissimus, religioque & obseruantia grandis. Si in eorum domum quis te introducat, dicet: Caue quenquam
- 1. Tim. 1.* monachorum rideas: caue iudices, viri sunt sancti, & probatissimi.
- 1. Petri 2.* Itaque futurum erat inter nos: sumus enim regale sacer-
- Roma. 1.* dotium, gens sancta, dilecti Dei, & vocati sancti.
- Roman. 8.*

Secunda responsio: Equidem verissimum est, nihil esse dānationis, his qui sunt in Christo, si non secundum carnem ambulant. Sed quia perspiciebat Dominus multos futuros qui se-

cun-

cundum carnem ambularent, cur dixit: Nolite iudicare, & non iudicabimini? Num iudicabitur, qui fornicarium, talem esse iudicauerit?

Responsio: Vult Dominus Christianos suos cōuerti ad cor. Loquitur enim pacem in plebem suam Dominus, non in quosuis, sed in sanctos. Si roges, Qui sunt hi? Sanè sunt qui conuertuntur ad cor suum, in corde suo habitantes, vbi interior homo est, vbi habent regnum cælorum, quod intra vos est, dicit Dominus. Quia igitur oculi viri spiritualis, toti vident se, nihil curantes reliqua cuncta videre, ideo nihil iudicant: & propterea non iudicantur. Certè prauum est cor hominis: qui igitur sui infirmi cordis plagas curare contendit, nihil curat alienas. Sensus ergo Domini est: Si tua tantum exactè curaueris, alios non iudicabis. *Psal. 84.* *Lucæ 17.* *Ierem. 17.*

Tertia responsio: Sciebāt quidem Dominus, futuros multos exteriores homines, qui cum Dina interius nesciunt latere. Ideo posuit Apostolos qui iudicarent: at admonuit eos prius, quale posset ingenium charitatis, quæ si iudicat, coactè iudicat. Nolite ergo iudicare. Nullum lapidem non mouete, antequam iudicetis. Videte Deum, qui cupiens seruare mundum, quem iudicare iure merito poterat, mille quæsiuit remedia, mille excogitauit artes ne iudicaret. Non enim venit Filius hominis, vt iudicaret mundum, videlicet quia charitas, quam venit Christus accendere, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Grauatè igitur ad iudicandum mouetur. Qui verò animo crudelis est, damnationes, & tormenta. desiderans, hic nescit cuius spiritus sit. *Genes. 34.* *Ioan. 3.* *1. Cor. 13.*

Quarta responsio, eademque acuta: Solùm cum illis Dominus loquitur, qui apertos habent oculos, vt festucas alienorum oculorum perspiciant. Profectò festuca palea est minutissima, viderique vix potest, nisi is qui eam in oculo patitur, admo- near te quòd intus eam habet. At sunt malè feriari homines, qui has festucas nitantur videre. Hos nocentissimos homines Dominus alloquitur: Ne, inquit, iudicetis. Ne dicatis, Sine, eijciā ab oculo tuo festucam. Pestilentissima pestis est, etiam minimas labeculas fratrum nostrorum curiosè peruestigare, etiam si eas inuestiges ad eruendum: quanto potius erit pestis, si eas educas ad reprehendendum, & calumniandum. Reprehendit Domi-

nus eos, qui festucas vident ad sanandum: quanto potius reprehendat eos, qui eas vident ad amplius figendum.

Quinta responsio: Admonetur carnales homines, qui peccatorum mortalium trabes in oculis habent, ne de vita spiritualium hominum iudicent. Explicatius id dico: Admonetur prælati, & confessores, ne si carnales sint, confessiones virorum spiritualium audiant, vt de eorum infirmitatibus iudicet. Ea enim quæ infirma in eis sunt, fortiora sunt quàm illa, quæ vt fortia carnales exercent. Ideo enim Petrus futurus omnium pastor, interrogatur, an plus omnibus amet. Neque enim festucas omnium euellere debet, qui non est omnibus sanctior. Igitur de trabibus iudicare quiuis potest, de festucis verò non nisi qui liber à trabibus est.

Sed interim aduertat qui festucas habet, aduertat, inquam, vir, qui spiritualia tractat, ne confessorem suum, aut prælatum despiciat, etiam festucam aliquam in oculis habentem. Sat viro spirituali sit, confessorem habere, trabem in oculis non habentem. Non enim Dominus dicit: Hypocrita-eijce primùm festucam ab oculo tuo: sed ejice primùm trabem ab oculo tuo, & ea eiecta videbis eruere festucam. Igitur in iudice (vt bene iudicet) requiritur sanctitas, à trabibus libera: non verò requiritur mundities à festucis pura. Rara enim avis est, omnino à festucis aliena: multo verò rarior, quæ cum scientia (ad iudicandum necessaria) non coniunxit aliquot festucas, quas scientiæ ventus inflans secum attollit.

Sexta responsio: Si quis nouit verbum Domini: Quod vni ex his minimis fecistis, mihi fecistis: nouit etiam, quòd iudicans fratrem, Christum ipsum iudicat. Est enim quiuis nostrum membrum Christi, frater Christi, & anima cuiusuis nostrum sponsa est Christi. Quis ergo adeo despiat, vt Christum, & res tantoperè Christo dilectas iudicare velit, & damnare? Dauid dixit ad Abiatar: Qui quæserit animam tuam, quæret & meam. Ita quiuis nostrum putet se à Christo audire: Qui quæserit animam Christianorum, & animam meam quærit. At nescio quid horroris habet, ipsum Dominum velle damnare.

Septima, quartæ similis responsio est: Nō damnat hic Dominus eos, qui de alienis trabibus iudicare pergunt, sed eos, qui de festucis sollicitantur, ac tantoperè damnant, vt necesse putent

putent eas ab oculis euellere, ac si ipsæ festucae per se ab oculis non dilabantur, aut qui habent, euellere minimè sufficiant. Si trabes priuatus iudicas, operam perdis, sed non adeo contra te Dominus exandescit. At quod festucas damnes, quodque cre- Mar. 7.
das, esse necesse eas ab oculis erueri, quodque nemo nisi tu, eiicere sufficere, id sanctitatis est & ignorantissimæ, & arrogantissimæ. Festuca est, quod Discipuli illotis manibus manducet: quodque cum sponso suo non ieiunent: quodque sabbathis spi- Mar. 2.
cas euellant. At tu Pharisæe hæc iudicas & damnas: non pateris eas esse in Discipulis, aut non credis Discipulos eiecturos, cum fuerit necesse, hoc damnat Dominus. O sæcula nostra hoc Pharisæismo plenissima, in quibusdam festucis euellendis sumus toti, crimina maiora non curamus.

Quamensura mensi fueritis. Sensus est: Si charitas est mensura qua aliena opera mensuratis; charitas erit, qua vestra mensurabuntur. Igitur charitas multa dissimulat: operit enim multitudinem peccatorum, & quæ non amantibus peccata videntur; amantibus aut bene, aut certè non malè videntur. Quod si reuera mala sunt, charitas amanter corripit: & si necesse est, dolenter magis quam inimicè castigat. Hæc est charitatis mensura. Hæc Deus meretur piorum opera, plura enim hi faciunt, quæ oculis nostris mala videntur, diuinis tamen verè probantur: vt furto sublata benedictio Iacob, furens in Agag vindicta Samuë- Genes. 27.
lis, & alia. Idque magnum solamen sit sanctis hominibus, quod multa admodum faciunt opera, quæ si à malis fierent, vt crimina damnaverentur à Deo: sed quia à pijs fiunt, non damnantur, sed forsan coronantur ab eo. Occidit Moyses Ægyptium, & in Exodi 2.
fabulo abscondit. Occidit Phinees fornicantes: an non hæc crimina videri possent? Planè. Sed zelo Dei facta, charitas Dei suscipit. Quod si etiam mala sunt, quæ iusti faciunt, corripit & punit Deus: at non in furore corripit & punit, sed in multitudine miserationum suarum. Hæc ergo mensura metitur pios Deus. Impij verò, timeo dicere qua mensura mensurentur à Deo. Sed dicit Psalmus: Cum sancto sanctus est Deus: sed cum psalm. 17.
peruerso peruersus est. Humiles enim saluos facit, sed oculos superbiorum humiliat. Et alibi: Dolosi iniquitas inuenitur ad psalm. 108.
odium. Imò non modò iniquitas eorum inuenitur ad odium, sed & neomenias, & sabbatha eorum odiuit anima Dei, & ora-

Sapient. 5.
Prouer. 1.

tio eorum fit in peccatum. Et sicut impij pios riserunt, & subfannauerunt dum viuerent: ita Deus in eorum interitu ridet & subsannat, dum illis quod timebant acciderit. Q. verò rem vehementer & timendam, & desendam, quòd Deus in nostro interitu rideat, & subsannet.

Quid autem vides festucam. Quatuor mirabilia in hoc textu cōsidero. Primum quòd in oculo alicuius hominis esse trabs possit. Secundum, quòd qui trabem habet, eam non eiiciat. Tertium, quòd qui trabem habet in oculo suo, festucas in alienis oculis videre possit. Quartum, quòd habens in oculo suo trabem, festucam ex alieno oculo velit eiicere.

Redeo ad primum, quòd trabs sit supra hominis humerum, frequēs est: at impossibile videri potest quòd trabs in oculo sit. Num oculus locus trabis esse potest? Num oculus tam exiguus, trabis (quæ res est grandis & grauis) poterit esse capax? Planè tam est oculus capax trabis, quàm anima peccati mortalis. Quis credere posset, quòd in animam incidere posset peccatum, quod talèto plumbeo grauius est; quòd tam grande est, vt supergrediatur caput hominis, dicente Dauid: Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt super me. Longè minus idonea est anima peccato mortali, quàm oculus trabi grauiissimæ. Rectissimè Dñus trabem dixit in oculo, vt intelligeres minus conuenire animæ peccatum, quàm trabem oculo. Quis, inquit Iob, gustare potest, quòd gustatum affert mortem? Si stupes quòd trabs sit in oculo, stupent cæli, & eius portæ desolantur vehementer, quòd peccatum sit in anima. Obstupescite, inquit, cæli, & portæ eius desolamini vehementer. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquarum viuientium, &c. Imò & ipse Deus (si fas est dicere) stupet, dicens: Nunquid seruus est Israël, aut vernaculus? Quare ergo factus est in prædam? Dominus ergo per trabem in oculo, peccatum intellexit in anima.

Iam secundum miraculum sequitur. Si trabs incidit in oculum, quomodo cum trabe quiescere oculus potest? Si festucam oculus pati nequit, quomodo trabem pati potest? Imò quòd longè mirabilius est, si miseria animæ nostræ peccatum mortale suscepit, quomodo cum illo perdurat? Infelicitas fuit, hosti portas turris aperuisse: sed summa admiratio est, hostem interius

rius velle retinere. Peccatum est infirmitas, est pestis, est mors animæ. Peccatum est inimicitia cum Deo, est inobedientia, & quædam proditio contra Deum. Peccatum est egestas à Deo in Prouer. 3. domo impij. Peccatū est fames, qua filius prodigus cōsumitur. Luca 15. Peccatum est omnia mala, sicut cum gratia veniunt omnia bona. Sapient. 7. Demum peccatum animæ est, quod trabs oculo. Quomodo igitur tam familiariter cum peccato anima viuit? Manus Israël Psalm. 80 sub cophino seruiunt in Ægypto, cur manere vult in Ægypto? Cur animæ placet domus horroris, & vastæ solitudinis, qua- Deute. 32. lis peccatum est? Via illorum (id est, peccatorum) est scandala- Psalm. 40. lum ipsis: ipsi verò in ore suo complacerebunt. Habent ossa sua Psal. 140. dissipata secus infernum, & non discedunt. A viperis morden- Num. 21. tur, nec remedia quærunt? Quod tandem est hoc peccati ve- Genes. 35. neficium? Perdidimus primogenita, & paruipendimus. Adeo excantandi præsentem peccatum vim habet.

Quodd si miraris hominis fœdera cum peccato, & cum in- Isaiæ 28. ferno, iam nescio an miraberis, quodd trabem peccati habens, videre festucā in oculo alieno possit. Qui trabem habet in oculo, exoculatus est. Qui alienam festucam videt, acutissimè videt. Quomodo ergo oculis carens, acutissimè videt? Profecto oculus trabem sustinens, non oculus est, sed calybs & adamas. Quomodo igitur calybeus oculus videt, cum ferreus oculus, fictus potius oculus sit, quàm verus? Si hæc admiraris, adde multo maius miraculum, quodd mortaliū nemo videre festucas soleat, nisi qui trabes habeat. Qui enim trabes carent, charitatem habent. At charitas cum operiat multitudinem peccatorum, 1. Petri 4. hæc festucas non videt. Neque enim cogitat charitas malum, 1. Cor. 13. vt de fratre sinistrè suspiceretur. Oculi Adam innocentis non vi- Genes. 3. debant nuditatem, nocentis verò nuditatem conspexerunt. Genes. 3. Oculi Adam innocentis solū sciebant bonum: nocentis verò sciunt & bonum & malum, sed potius malum. Dauid non mit- 1. Reg. 14. tit manū in Christum Domini, & cum fortè discidit oram chlamidis Sauli, dolet vehementissimè. At Philisthæi nihil Saulem morantur. Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes Domini: pij ve- 1. Reg. 22. rò Saulis serui nolunt in eos extendere manus. Itaque viri iniqui trabem habentes, oculos & manus, & gladium in fer- 1. Reg. 6. uos Domini solent iniicere. Meminerint viri proximorum scrutatores, quodd Bethsamitarum quinquaginta millia percussit Deus,

Deus eò quòd vidissent arcam Dei. Id est quia scrutati sunt arcæ interiora. Igitur peribimus nos, si scrutabimur interiora oculorum quæ sunt in fratribus nostris: nam verius anima sancta arca Dei est, quàm arca illa verus: & multo interior est intentio hominis in anima: quàm vrna, & virga in arca. Vide verò exitum Iudæ festucam in oculis Christi videre volentis.

Vltimum quod mirabar, illud erat, quòd habens in oculo *Matth. 26* trabem, fratri dicat: Sine, eijciam festucam ab oculo tuo. Stulte cur te idoneū iudicas festucæ eruendæ, cum trabem habeas? aut cur ita desipis non intelligens, quàm te festucam habens ridebit, & dicer. Tunè in me festucam vides? Tunè etiam si videres, eijcere posses? tibi nè, etiam si posses, oculum meum ego permitterem? & quamuis me tibi committerem, annon erat æquius, te tibi trabem, quàm mihi festucam erueri? Frequenter planè in mentem meam venit, quàm multi sint confessores indosti: annon his diceret Christus: Hypocrita eijce primùm trabem ex oculis tuis? Contra verò quàm grauati viri pii, & docti hanc fugiant functionem. Rursùm, qui trabem habent, episcopatum desiderant: At qui irreprehensibiles sunt, (vt ferè nec festucas habeant) hoc munus abhorrent. Quid igitur est? qui trabem habet, putat se festucas euellere posse: qui verò nec festucas ferè habet, indignum se putat vel trabibus eruendis?

Minimè ab hoc loco discedam, nisi vnum aut alterum addam. Primum indicauit Dominus, cum peccata festucis, & trabibus comparauit, quàm impatiens peccati anima nostra esse debeat. Sanè, quàm est oculus festucæ, & trabis impatiens: tenerissima res est oculus, vt vel à minutissima re lædatur, & adeo lædatur, vt & lachrymas effundat: multo tenerior res est anima, vt vel ab exiguo peccato incommodetur. Sentiunt piæ animæ quod dico, bonarum enim mentium est agnoscere, dolere, & flere eas tam leues culpas, quæ vix culpæ sunt. At sunt multæ animæ, quæ cum leonibus, vrsis, & draconibus peccatorum iucundè commorantur. Sicut & oculus mortuus, facile & festucas sustineat, & trabes. Sed non ita David cum dicit: Iniquitatem meam agnosco, & peccatum meum contra me est semper.

Alterum est: Trabis & festuca vtrique ad ignem nata est. Ita peccatum ad ignem inferni nascitur. Festuca verò (quam
Paulus

Paulus scenum & stipulam nuncupauit) non ita nascitur ad ignem: sed qui eam in oculo habuerit, saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Nolite sanctum dare canibus. Hactenus Christus sermonem fecit, contra eos qui trabem habent in oculis. Nunc verò eos alloquitur qui sanctum habent: qui quæ margaritas habent, & ideo & sancti sunt, quia sanctum possident, quod alijs dare gestiunt: & diuites sunt, qui non solum eas habent, sed etiam communicare desiderant. Profectò diues est, qui tot margaritas habet, ut & porcis velit ex eis cibum præparare. Sanè quia charitas diues est, & non quærit quæ sua sunt, nec enim sua sibi abscondit, sed omnibus se est dare parata.

Iam ingens occurrit dubitatio, cur Dominus prohibuerit sanctum dare canibus? Planè ipse sanctus est & sanctitas ipsa: at ipse se Iudæ dedit in Eucharistia, à quo ut à cane breui erat lacerandus. Imò ipse tradidit se in manus canum. Sic enim ait, Circumdederunt me canes multi: & cum se à canibus lacerari videbat, dixit: Erue de manu canis vnicam meam. Quòd si per sanctum non dandum canibus, Euangelium intelligas, planè Euangelium etiam canibus dandum est, dicit enim Dominus: Ite docete omnes gentes: quas constat fuisse canes, teste Domino, qui dixit Chananæ: Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus, & profectò Euangelium rete est, quod mittitur in mare. Vbi nullus delictus habetur, congregat enim rete hoc ex omni genere piscium.

Ad hoc dubium prior responsio clara est: Neque Euangelium, neque sacramentum neque bonum aliquod verbum dari debere ijs canibus, qui nos à Deo & ab ecclesia disrumpent. Itaque si periculum est, quòd infidelis aut iniquus corrumpet me, disrumpet à gratia Dei: huic cani ego non dabo sanctum meum, huic ego non proponam fidem meam, cum his enim neque cibum, sumere neque aue dicere. Et hoc est, quòd Dominus ait, Ne deris sanctum canibus, ijs videlicet, qui reuersi contra vos, rumpent & laniabunt animam vestram. Cum enim Dominus dicat, Ne fortè conuersi rumpant vos, illud vos potius ad animam, quæ potior nostri pars est, quàm ad corpus referri debet.

Altera responsio est: Si ex mea correctione, consilio, aut iudicio,

1. Cor. 1.

1. Cor. 14

Lucæ 22.

Psalm. 21.

Ibidem.

Mar. ult.

Matth. 23.

Matth. 12.

Ioan.

2. Cano.

iudicio nihil aliud speratur, quàm quòd lanier, aut discerpar, aliud damnum graue recipiam, non debeo aut corrigere, aut iudicare. Licet enim animus charitate plenus, se ipsum omnibus cupiat exponere: & velut margaritas suas ad omnium pedes effundere, admonetur tamen, ne id faciat, vbi nihil aliud exspectat quàm corporis sui damnum. Sanè si suo sanguine paratur proximo salus, pulchrum est, canibus corpus laniandum offerre: vt alterius anima vitam recipiat. Sicut Dominus fecit. Sed vbi nihil exspectes, nisi damnum tuum: stultum est huic te periculo exponere. Nam cum martyres carnificibus velut canibus, excarnificandos sese exhibebant, non dabant illis sanatum suum: sed nobis, qui ex eorum laniena sanamur.

Tertia responsio est, nescio an germana: Paulus docet in *Ad Hebr. 5* vita Christiana gradus esse suos. Sunt enim quædam elementa exordij sermonum Dei, videlicet pœnitentia ab operibus mortuis, fides in Deum, doctrina baptismi, impositio manuum, persuasio resurrectionis mortuorum, & iudicij infernalis. Gradus his altior est frequentius ad sacram communionem accedere, ab his etiam peccatis cauere, quæ licet crimina non sint, grauius tamen sunt: & denique seruire iustitiæ. Gradus perfectus est honori, delitijs, diuitijs, mundo, & tandem sibi mortuum esse: quod Apostolus vocat reformari in nouitare sensus: Hic igitur gradus, reuera sanctitas est: & illud sanctum, de quo hîc Dominus loquitur. Ideo enim habet apud Græcos articulũ, to agiō. Admonet ergo Dominus, vt Christiani sancti (cupiētes Christianitatem suam ab omnibus apprehendi) sanctũ hoc, gradumq; sanctitatis summum à canibus & porcis abscondant. Itaque prima canum, & porcorum institutio, num sit omnimoda & plena omnium rerum mortificatio. Aliquid enim dandum est, aliquidq; indulgendum, his qui suo assueuerunt luto. Si enim rigorem tam exactum ab his canibus exposcas: & ipsi in sua bestialitate durabunt & suos institutores contemnēt. Meminerint igitur viri sancti, quòd Apostoli gentium institutores, ab eis solum exegerunt: vt cauarent ab immolato & sanguine, & fornicatione. Et Petrus Apostolus plus in hanc lenitatem inclinans *Galat. 2.* quàm in graues rigores, à Paulo reprehensus est.

Quarta responsio: Nimis differunt, porcis, & canibus aliquid videndum proponere, & vt comedendum exhibere. Non negat

negat Dominus, quin porci, & canes videant, & audiant mysteria, quæ Euangelium prædicat. At quod canes ea trahent manibus, imò porci pedibus, id est, quod vetat. Vetat igitur ne Episcopi sint, neque prædicatores, curati aut beneficiati, si canes sunt aut porci. Videant quantum velint, audiant quantum velint: non est inde margaritis, aut sanctitati periculum. At periculum est, si eas ita habent, vt conculcare liceat. Inde enim tota nostræ Ecclesiæ calamitas & laceratio manauit. Et licet officia secularia malis hominibus dari non debeant: at Dominus nihil de his loquitur: sed de sancto, & Margaritis Christianis.

Quinta responsio. Margaritæ potius sunt ornamentum diuitum, quàm ipsæ diuitiæ. Cum igitur anima habet charitatem, diues est: sed cum habet gustus Dei, iubilos & reuelationes, illæ sunt margaritæ quibus diues anima exornatur. Paulus laudat Corinthios, quod diuites essent in omni verbo, & in omni scientia: ita vt nihil illis deesset, in vlla gratia. Gratia verò hic comprehendit deuotionem, hilaritatem, animi felicitatem, &c. Quæ sentire fas est, loqui minimè. Hæc sunt iudicia illa, Dauidi desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum. Et dulciora super mel & fauum. Hanc igitur sanctitatem, has gemmas, & monilia (quibus Dominus sponsam suam exornat) iubet ascondi. Et sicubi manifestanda sunt, non nisi inter perfectos sunt reuelanda. Alioqui si quæ in cubilibus tuis exultando sentis, si exultationes Dei in gutture tuo probatus, communiter populo propalaueris, fieri potest, vt ridearis. Et id parum: fieri potest vt sicut iniquus, & malè de Deo sentiens castigeris. Igitur Sacramentum regis abscondere bonum est. Castigatur enim Ezechias thesauros suos Babilonijs ostendens.

Iam verò si sanctum dandum non est canibus, cur anima nostra cum sancta est, & cum margaritas habet, canibus dabitur? Imò cur leonibus deuoranda obijciatur? cur serpentibus laceranda & discerpenda exponetur? Dæmon canis est, sanguinem Iezabel lingens. Dæmon leo est rugiens, quærens quem deuoret. Serpens est callidior, & crudelior cunctis animantibus. Cerastes est insidiator semitæ, vt mordeat vngulam equi. Cur igitur tam violentæ bestię animam nostram miserè laniandam exhibemus? quasi non esset vncta oleo sanctitatis & exultationis.

1. Corint. 1.

Psal. 18.

Isaia 61.

1. Cor. 2.

Psal. 149.

Tobia 12.

Isaia 39.

4. Reg. 9.

Gen. 3.

Genes. 49.

2. Reg. 1. nis. Flet Dauid Saulem & Ionatã, quia occiderant à Philisthæis
 eodem. incircumcisis. Quantò vehementius defleuisset animam à cani-
 bus descerpã? forsan Dñs dolenter dixit: Ne fortè conuersi dis-
 rumpant vos. O quã dirum, quàm dolendũ & timendũ est, dis-
 rumpi à canibus his. Flet Dominus Lazarum cuius corpus mors
 Ioan. 11. deuorauerat: at potius defleret animam quam mors longè hor-
 rentior absumit. Quam tenere dicit Dominus: Ne des alienis
 Prouer. 5. honorem tuum, & annos tuos crudeli: ne fortè impleantur ex-
 tranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas
 in nouissimis. Reuera tradit animos suos crudeli, qui post Di-
 uino cultui multos dicatos labores, se dæmoni & peccatis tra-
 dit: defector ex castris Dei ad castra diaboli.

Petite & accipietis. Non ego miror, si Christus iubeat, vt pe-
 tamus, quæramus & pulsemus. Siquidem ipse, nos, à nobis
 Apoc. 3. petijt, nos ipse quæsiuit: & vt illi aperiremus pulsauit. Ipse est
 qui dicit: Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi, in-
 trabo, & cœnabo cum illo. Et sponsa testatur, se audire vocem
 Cantic. 5. sponsi. Vox, inquit, dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea,
 anima mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum
 plenum est rore: videlicet, quia per noctem perseuerauerat pul-
 sans: & idcirco ros noctis caput eius irrorauerat. Pulsauit igitur
 Christus: quæsiuit etiam nos. Reliquit siquidem nonaginta no-
 Lucæ 15. uem oues in deserto, & ouem vnã quæ perierat, cum suo mul-
 Genes. 37. to sudore, quæsiuit. Quin & Christus est, cuius personam gessit
 Ioseph, cum erraret in agro: & rogatus quid quæreretur: fratres
 inquit meos quæro, indica mihi, vbi pascant. Pulsauit ergo &
 Psalm. 39. quæsiuit, & quia Christus de se dicit: Mendicus sum ego, & pau-
 per: planè non aliud mendicando petebat, nisi animam nostram.
 Ioan. 19. Imò cum sitiens potum petebat in cruce, non ferè aliud petebat,
 quã salutem animarum. Credat igitur quiuis Christianus quòd
 animas nostras mendicans Christus petit, quodque animas no-
 stras quærit, quòd etiam ad animas nostras perseuerat pulsans.
 Quod ergo ille non in suũ, sed in nostrũ facere commodũ, tanto
 iã tempore consueuit, id nos in nostrũ facere meritisimè iubet.

At dices. Quid erat iubere necesse? num necesse est, fame-
 scenti iubere vt cibũ petat, & quærat? si nudi sumus, si infirmi, si
 inter hostes, si in summo versamur periculo: ipsa nos natura pe-
 tere, & quærere, & pulsare docebit, quid necesse est id præcipe-
 re?

re? Atqui ego vel hinc colligo eximiam nostram cecitatem, imò stuporem verius, quos tantis calamitatibus pressos nec natura docet, nec necessitas stimulat, ne ipsa Christi præceptio ad petendum & quærendum inuitat. Facile possum desperare de infirmo, si cibum semper fastidit: de fatuo, si suam fatuitatem non sentit: de inermi, si fortissimos hostes non timer.

Porro Dominus multis verbis petere docet: Petite, inquit, quærite, pulsate, & rursum: Omnis qui petit, accipit, & ite: Quis est pater, &c. Tot verba Christus in re hac consumit, vt facile pateat, nos in grauissima, imò in extrema versari necessitate: quos tantopere Christus petere docet. Alioqui si exigua nostra necessitas aut nulla foret, Deus qui Deus est, qui sapiens est, qui nostri amantissimus est, non adeo nos ad petendum extimularer. Quòd si necessitatem forsan non penetras, attentissime expende. Vita Christiana, cælestis est & diuina, non animalis aut terrena. Ex Dei munere est, non ex nostris viribus: gratia est, non ex nobis, ne quis gloriatur. Gratis datur, non argento, aut vlla commutatione. Si igitur solus Deus est, qui gratiam dat, & gloriam, (non enim ex operibus gratia datur, sed ex vocante) Igitur si vis hanc vitam, eam ab eo qui dare potest pete: eam quære, ad eius fores pulsa. Tantam enim petendi necessitas est, quanta viuendi.

Iam si semper Christus petere, quærere, & pulsare iubet: ita vt nunquam vita nostra à petendo, quærendo, & pulsando vacet: manifestè sit nostrum remedium non esse, & in procinctu positum, vel ad manum. Si enim facile inueniretur, & daretur, nò continuè petere iuberemur. Igitur altus puteus est, vnde sunt hauriendæ aquæ saluatoris. Per medios hostes irrumpendum est, vt aquam bibamus, ex cisterna Bethlehem. Et ô miseros nos, puteus altus est, neque in quo hauriamus habemus. Habemus os ad bibendum, sed neque situlam, neque cordam ad extrahendum habemus. Ipsa siquidem efficax oratio, qua petimus, & haurimus, à Deo est. Nam quòd oremus nescimus, sed spiritus orat pro nobis. Igitur petendum est, vt sciamus gratiā donū Dei esse, non ex operibus nostris. Quærendū est vt sciamus hoc donū dari laborantibus. Pulsandū, vt sciamus, eū dono Dei frui, qui cū petat, & quærat: non lassatur, sed ad fores Sapientię pulsans perseverat. At verò primo loco ponitur, Petite, secundò,

Ephef. 2.
Isaia 55.
Roman. 9.

Isaia 11.
1. Para. 11.
Ioan. 4.

Roman. 8.

Quærite, vt sciamus, quòd licet gratiam possidere sit diuini muneris, & nostri laboris, prius tamen & potius est muneris Dei, quàm operis nostri.

At dices: An non Christus introiuit iam in sancta, æterna redemptione inuenta? An non per fidem habemus accessum in gratiam istam? An non iam patet fons Domini in medio domus Dauid? Quid igitur tā miseros nos esse contendis? Si in Christo diuites facti sumus, cur tantoperè pauperes nos esse doces, vt nunquam non sit nobis petendum? Quòd si Christus pro nobis interpellat in cælo, quorsum oportet nos petere in terra? Huic ego respondeo hanc esse diuinam prouidentiam. Ita parauit nobis suas opes, ac si nullum nostrum laborem requirat: ita verò laborem nostrū requirit, ac si nobis nihil ille parasset. Tauri quidem, & altitia occisa sunt, & omnia parata, si comedere vis, pete, quære, pulsa. Igitur agnosce te pauperem, agnosce parastibi diuitias: sed etiam agnosce eas otiosis non dari.

Attende etiam: Dominus iubet petere, quærere, pulsare. Petimus verò ore, quærimus pedibus, pulsamus brachijs. Aduertis quàm nihil vult Dominus esse in nobis otiosum. Rursum petimus aliquando de longè, quærimus in via, pulsamus cū iuncti domui sumus. Quasi admoneret nos Dominus, vt petamus in iuuenta, quæramus in virilitate, pulsemus in senectate: vt nulla pars nostri, nulla ætas debeat in hoc negotio cessare. Reuera grande negotium est primum illud quærendum, quia regnum est, quod qui habet, reliqua se habere cognoscat.

Interim aduerte Dei longanimitatē, qui ita expetitus, quæsitus, & pulsatus, non fastidit, non lassatur, non repellit: imò ad frequentiam maiorem exhortatur: exemplo etiam adducto de improbis viduæ precibus, quæ ab iniquo iudice iustitiam extorsit. Orationi igitur instate: nec enim Dominus grauatur, cuius miserationes sunt super omnia opera eius. Attende enim quorū per orbem ad Deum fundantur preces, & gemitus, & intelliges capacissimam Dei longanimitatem, qui tot gentium postulata non exhorreat.

Quis ex vobis homo, quem si petierit filius eius panem, piscem, aut ouem. Non me contineo, quin subrideam. Quid Domine, vis nos nihil aliud à Patre tuo petere, quàm panem, pisces, & oua? Num vitam Carthusiensium Christianos tuos habere cupis? Si carnem

carnem comedere à tempore Noë hominibus licuit, cur non mentionem de carnibus intulisti? Et quidem respondere quis possit, quòd Christus erat reparator innocentiae, in qua homines sine carnum esu vitam peregissent beatam. Ita & Christus forsan optasset suos à cura carnum fore alienos: siquidem carnes non nisi magno aëre comparantur, & adparantur. In cuius testimonium post resurrectionem pisces assos cum fauo mellis Dominus manducat. Imò & ante resurrectionem, suos sectatores non nisi cū pane & pisciculis pavit. Non hæc intelligas, ut malum sit carnes manducare. Absit, sed quòd liberius erat, & facilius sine carnibus vitam transigere.

Ioan. 2o

Ioan. 6o

Sed verò quid est, quòd panem, piscem, & oua dixit? Res sanè difficilis. Interim hoc accipe: Per panem, vitæ necessaria intelliguntur. Panis siquidem ad viuendum est necessarius. Per pisces, vitæ delitiæ intelliguntur: Ambrosio teste, qui abundantiam piscium dicit hominum illecebram, atque delitias. Per oua verò non solum opes significantur præsentes, sed maximè futuræ. Ouum siquidem expectatio pulli est. Vt igitur intelligant omnes, à Deo non solum esse expectanda necessaria, (quæ sunt panis) sed etiam vitæ delitias, (id est piscis) quando ita expectat: & non solum à Deo esse expectanda præsentia, sed & futura, in ouo præsognata, ideo Dominus panem, piscem, & ouū in medium adduxit. Porro quia Deus dat præsentia & futura temporalia, quantum conuenit hominum saluti, ideo non dixit Christus, quòd Pater dabit panes, pisces, aut oua: sed panem tantum, piscem & ouum.

Video tamē me à literali sensu nōnihil discedere. Dominus enim cū de pane, pisce, & ouo esset locutus, intulit: Quanto magis Pater vester dabit spiritum bonum petentibus se? Igitur plana literæ series est, ut Christus per panem, piscem, & ouum, Spiritum sanctū intelligat, ut Lucas testatus est. Ideo enim vnicum panem, vnicum piscem, vnicum etiam ouum dixit: quia vnicus est etiam Spiritus sanctus.

Lucæ 11.

Sed premor nunc dubio maiori: Quomodo Spiritus sanctus est panis, piscis, & ouum? Et quidē dictu facile esset, quòd Spiritus est panis, scilicet necessarium nobis alimentum: est & piscis, quia omne delectamentum habet: est & ouum, quia in eo est omnis spes vitæ & virtutis, ut nunc nunc dicebam.

Verum altior, credo, sensus subluceat, etiam si penetrare non detur: admonebo tamen eius quod occurrit. Panis oritur ex grano, quod primum cadens in terram moritur, tum crescit in germen pulcherrimum: deinde calore torrentis adustum grana in culmine gerit: quæ molita, & à mulieribus aqua subacta, & fermentata panem conficiunt. Igitur Christus est granum frumenti, quod in terram nostram demissum est, velut emortuum, quia exinaniuit se. Creuit hoc granum per annos triginta. Post quos, *Joan. 12.* *Philip. 2.* heroicorum meritorum grana in fine vitæ, velut in culmine attulit. Hæc merita in sacra sua passione velut molita sunt: manserunt tamen in horreo sanctæ mulieris, id est, Ecclesiæ: quæ accipiens hæc sacra merita, aquis baptismi, vel pænitentię commiscet: & Spiritum sanctum velut fermentum addit, vnde Sacramentum efficitur. En tibi panis, & ideo dictum est, quodd *Lucæ 13.* *Exod. 12.* Ecclesia abscondit fermentum, in farinæ satis tribus, cum tamen Synagoga non vteretur fermento, sed azymis. Quia sacramenta Ecclesiæ Spiritum habent, panisque sunt fermentatus, & ideo ad vescendum idoneus: at vetera sacramenta hoc spiritu carebant.

Piscis verò Spiritus sanctus dicitur, vel quia gaudet habitare in aquis multis, qui sunt populi multi: vel, quia nescio quid habet Spiritus sanctus cum aquis, siquidem in exordio mundi nascentis, spiritus ferebatur super aquas. Et quando Christus baptizatur ad aquas, adstat Spiritus sanctus in specie columbæ. Est planè piscis animal simplex, gregarium, fœcundum, latens, & quodd vix scias quare alatur. Quæ omnia quadratissimè Spiritui sancto conueniunt.

Porro ouum mortuum nunc est, viuet verò: habet enim vitam latentem, quam suo tempore proferet in lucem. Ita Spiritus sanctus facit nos mortuos quidem propter inhabitantē spiritum in nobis. Sed is ipse spiritus qui viuificauit Christū mortuum, viuificabit etiam mortalia corpora nostra. Habes ratiunculas quare spiritus dicatur panis, piscis, & ouum. Contrarijs rationibus spiritus hominis carens Spiritu sancto, habensque spiritum dæmonis, (quem peccatum mortale spiritui humano coniungit) dicitur lapis, serpens, & scorpius: lapis quia durus, in quem cadens semen non germinat, utpote quodd humore careat. De quo lapide dicit Baptista: Potens est Deus ex his lapidibus.

dibus suscitare filios Abrahæ. Serpens est, qui super pectus suum
 gradens, terram comedit cunctis diebus, terrena enim sapit, ad
 cælestia non attollitur. Scorpions est, qui cauda sua venenum ef-
 fundit. Id verò est, quod verè timendum est. Quòd enim dum
 viuimus, à peccato lædamur, noxium est; at quòd in fine vitæ
 iniquitas calcanei nostri nos circumdet, & in infernū proijciat,
 tota infelicitas est.

Matth. 3.
 Gen. 3.

Finiam si illud addidero: Panem petant ij, qui nunc à pec-
 catis exeunt. Dominus enim puellæ defunctæ iubet dare quod
 manducet, panem scilicet. Piscem petant qui iam cum Christo
 resurrexerūt, & vita virtutum viuunt: sicut Christus pisces assos
 post resurrectionem manducauit. Ouum petat qui proximus est
 morti: si quidem ouum edi non potest, nisi putamine fracto. Ita
 rogemus, vt cū putamen corporis nostri frangetur, animam
 nostram Deus manducet.

Psal. 48.
 Marci 5.

Ioan. 21.

Si ergo vos clem sitis mali. Duo hic mihi dicenda: Alterū, quo-
 modo verum sit, quòd omni petenti Deus det, multo magis
 quàm patres carnis nostræ. Alterum verò, quomodo verum sit,
 quòd nos mali simus. In priori puncto dubitatio est, dicit enim
 Dominus: Omnis qui petit accipit, qui quærit inuenit. At Lu-
 cæ 13. habetur: Contendite intrare per angustam portam, multi
 enim, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. Vbi res do-
 lenda nimis annotatur, quòd quærent multi intrare, & nō mo-
 dō non intrabunt, sed nec intrare poterunt. Imò & hoc loco di-
 citur: Pauci inueniunt eam. Si igitur multi quærent, & pauci
 inuenient, non est verum, quòd omnis qui quærit inuenit. Et
 miser Saul indulgentiam non est assequutus, quam etiam cum
 lachrymis petijt.

Heb. 12.

Ad hoc respōsio plana est, quòd sicut plena bona sunt, quæ
 diuina sunt: ita & eam orationem, petitionem, aut inquisitionem,
 Deus vt plenam & eo nomine dignam arbitratur, quæ à
 diuino spiritu proficiscitur. Igitur oratio quæ ab humano spiri-
 tu nascitur, non censetur à Deo in albo plenæ orationis: quare si
 hæc suo desiderio frustretur, nihil Deus mentitur. At impossi-
 bile est eam orationem suo fine fraudari, quam Spiritus sanctus
 accendit.

Secunda responsio est: Res non propter se quæritur, sed
 propter gaudium, & vsum, quem ex eis habituri sumus. Non
 enim

enim quæro panem propter panem, sed propter esum, & saporem. Quodd si vel panis sine esu, vel esus sine pane daretur, mallem esum & voluptatem panis, sine pane, quàm panem sine voluptate. Ita igitur qui (vt debet) petit, certissimè sciat, quòd vel percipiet quod petit, vel voluptatem, quam ex eius vsu erat consequuturus. Paulus enim scit abundare, scit etiam penuriam pati, id est, scit in penuria ita gaudere, ac si abundaret.

Philip. 4.

Tertia responsio est ex ipso textu: Omnis qui petit, accipit, non statim ac petit: sed si quærat, si pulset, id est, si non lassetur petens, quærens, pulsans. Nec enim mulier illa drachmâ quam perdiderat, inuenit, nisi post totam domum euersam. Euerte & tu tuam domum totam, & inuenies. Vide etiam, Deus per triginta & tres vitæ suæ annos, suo multo te labore quæsiuit. Si non te adhuc inuenit, quid mirum si tu eum quæras, nec inuenias? Tu te negas Deo, & vis Deum se tibi concedere.

Luce 13.

Quarta responsio est etiam ex textu: Nō dicit textus, Omnis qui petit, quod petit accipit, sed Pater dabit bona petentibus se. Si igitur non accipis quod petis, non erat bonum quod petebas, aut aliud dabit bonum, quod verè sit petenti bonum.

Quinta responsio etiam ex textu: Si petis panem, piscem, aut ouum, dabit Pater, forsan non panem aut piscem, sed Spiritum sanctum, qui tanto melior est pane, pisce, aut ouo.

IOAN. 3.

Quis verò non miretur Patris largissimam largitatem, qui petentibus Spiritum sanctum donat? O rem verè mirandam?

Isaia 9.

Non sat erat Patri pro nobis proprium tradidisse Filium, eundemque nobis dedisse, (Filius enim datus est nobis) addidit dare & Spiritum. Quasi vel spiritus res esset vilis, aut homo res esset nobilis. Datur verò spiritus nō in hostem, aut iudicem, sed vt veniant nobis omnia bona pariter cum illo. Et datur rursus

Sapient. 7. sine auro, sine commutatione. Satest si petas.

Isaia 50.

Omnia ergo quæ vultis. Videri cunctis poterat, quòd vbi audissent homines Deum adeo prodigum, vt petentibus sit Spiritum suum sanctum daturus, omnes nos statim accurreremus, statim peteremus. Quis enim Spiritum sanctum tam vili pretio non emat? At Dominus vbique sui memor, & vbique nobis proximorum amorè inculcans, admonet, vt ea faciamus proximis, quæ ab illis nobis fieri poscimus. Et tunc veniet ad nos Spiritus sanctus, ad quem dandum & accipiendum vniuersa lex ordi-

ordinatur, & Prophetæ. Vacuus igitur Deo es, & te plenus: si vis quodd Deus se in te effundat, effunde te in proximum. Si quid tibi vis fieri, quod proximo non feceris, iam te tibi referuasti, referuabit se Deus etiam sibi.

Vbi Lector agnoscis, quam verè Paulus dixerit: Omnia Roman. 13 præcepta in hoc vno instaurari, scilicet dilige proximum tuum. Et rursum: Qui diligit proximum, vniuersam legem impleuit. Galat. 5. Item Ioannes: Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & 1. Ioan. 2. scandalum in eo non est. Et rursum: Nos scimus quodd translati 1. Ioan. 3. sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Et demum Christus dicit: In hoc cognoscent omnes quodd discipuli mei Ioan. 13. estis, si dilectionem habeatis inuicem.

Quis hic non miretur quam Dominus curam nostri, velut Pater susceperit, & quam videatur sui curam neglexisse. Non, inquit, colite me, hæc enim est lex & prophetæ: sed colite fratres, hæc enim est lex & prophetæ. Quorum verborum hic sensus esse videtur: Quidquid ab ipso mundo nascente, vsque ad finem Deus per legem, aut prophetas mandat, huc maximè respicit, ne lædamus proximos; quos adeo tenerè Deus diligit, ut nunquam cesset admonere, ne quispiam eos lædat: quos si læserimus, tangimus pupillam oculorum Dei. Zachar. 3.

Intrate per angustam portam. Quantum datur assequi ordo hic est. Prior est porta, per quam intrare iubemur. Post ingressum per fores, sequitur arcta via ambulanda: In fine verò vitæ est regia ciuitas, vrbs scilicet beata Hierusalem, ad cuius valuas pulsandum est. Quocirca illa tria verba priora, scilicet petite, quærite, pulsate, ad hæc tria referenda sunt: Videlicet petite ingressum per portam angustam: quærite arctam viam: pulsate ad cælestis aulæ valuas beatas.

Si quæras quænam est hæc porta; aut quæ via? Ipse respondet Christus: Ego sum, inquit, ostium, per me si quis introierit, Ioan. 10. ingrediatur, & egredietur, & pascua inueniet. Est igitur Christus porta angusta, quia humilis. Porro idem Christus dicit: Ego Ioan. 14. sum via, veritas, & vita. Est ergo Christus simul porta & via, sed alia ratione porta, & alia via. Porta est, cum infideles ad fidem, vel iniusti ad iustitiam conuertuntur. Via verò est, cum iidem conuersi per vias iustitiæ gradiuntur, id est, per viam quâ Christus ambulauit. Cum igitur infidelis vel iniquus ad sanctitatem

vitaē vocantur, & instigantur, planē vocantur vt portam ingrediantur. Cū verò ijdē extimulantur vt surgant, comedantq; panem, quia grandis eis restat via, vsque ad mōtem Dei Horeb, tunc animantur vt per viam procedant.

Interrogauerunt tamen maiores nostri, qua causa porta hæc & via angustæ dicantur? Primū quidem angusta est, quia per eam non nisi vnus transire potest, duos quippe non capit. Vt enim in cælum non ascendit, nisi vnicus qui de cælo descendit, reliqui enim si in cælum sunt ascensuri, in illo vnico ascendere debent: ita per hanc portam, & per hanc viam nemo intrare, aut ambulare potest, nisi Christus, & reliqui in Christo. Desperent igitur omnes infideles, via cæli non nisi Christum capit, & eius membra.

Secundò arcta via est & angusta porta, maximè temporibus hisce. Planē ante Christum via cæli erat vepribus, & spinis obsepta: vix illa discerni poterat: at Christus Dominus viam illustrauit, imò & initiauit, teste Paulo: Habentes, inquit, fiduciam in introitu sanctorum, in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam, nouam & viuētem, accedamus ad eum. Post Christum via hæc per Apostolos, & sanctos illos, qui primitias spiritus acceperunt obtrita, & plana facta est. Post patres nostros pauci viam illam terunt, multæ herbæ, lapides, & sordes ex adiacenti-via, huic viæ sacræ iunguntur: illa ex se erat arcta, nunc indies fit arctior & angustior.

Tertiò ad rem propius: Porta angusta est, quia cū intrat iniquus in eam, ex iniquitate recedens timores patitur & angustias. Qui enim ad pietatem vocatur, timere incipit infernū, quem meruit. Christi iudicium veretur, in quo damnatur. Deū sibi inimicum horret, peccati sordes in pedibus dolet. Tot angustijs angustatur, vt reuera sentiat angustias portæ. Sanè si qui ingreditur, cum peccatis ingredi posset. Si non vitia deberet deferere, si non propriam voluntatem, appetitum, & semetipsum deberet deponere, lata esset via: at hæc omnia sunt reiicienda, alioquin non te capiet porta. Qui enim non odit animam suam, non potest esse meus discipulus. Tandem angusta porta est, per quam ingredi nequit nisi id quod spiritu efficitur. Caro enim & sanguis (crassa hæc) illuc non ingrediuntur.

Næque verò solum angusta porta, & arcta via, ipsa in se est: imò

imò quidam ex maioribus nostris eā multo reddiderunt arctiorem, & angustioiorem. Itaque iam magis veremur adiectas quam innatas viæ angustias: vt verissimum sit, quòd pauci inueniunt viam, & verissimum, quòd pauci possunt intrare per eam.

Aduerte verò, quòd licet Dominus dixerit arctam viam, & angustam portam, non dixit tamen arctissimam viam, aut angustissimam portam: alioqui si tantæ essent angustiae, frustra Dominus in mundum venisset, vt saluos nos faceret. Dilige Deum, crede in Christum: ne læde proximum, Ecclesiae præcepta ne temerè viola, & hæc est salutis non arctissima via. Et demum lex & prophetæ in hoc incumbunt, vt benefacias iuxta vires proximo. Hæc via arcta est, sed non arctissima. Quòd si etiam arctissimam eam quidam sanctiores iustò faciant, etiam si mille eam scrupulis, imò ingentibus saxis impedian, nihil desperandum. Sunt enim tot sanctorum exempla, est Christi præsens adiutorium, est Spiritus sancti efficacia, est sacramentorum robur: hæc viam reddunt facilem. Quòd si adhuc tibi difficilis est, memento quòd virtuti diuinæ nihil est impossibile, hanc tibi Deus virtutem est dare paratus: si petas, habebis: si non petis, tibi viæ difficultatem adscribe.

Lucæ 2

Attendite à falsis prophetis. Quantum arbitror, hæc prima Domini admonitio dicentis: Attendite à falsis prophetis, ad Episcopos spectat, & ad eos, qui populo pastores, rectores, & doctores præficere debent. His dicitur, Attendite ne falsos prophetas præficiatis, cauetene in re tanta (in qua summa rerum omnium consistit) decipiamini. Etiam si qui præficiendus est, veniat vt ouis, examinetur, an sit rapax intrinsecus lupus, id est, an quærat quæ sua sunt. In qua re quia peccatum est à maioribus nostris, ideo in desperato loco ferè iacet Ecclesia. Hanc rem à Christo tam attentè animaduersam Paulus item animaduertit, cum asciscens omnes maiores natu Ephesiorum dicit: Attendite vo-

Act. 20.

bis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus sanctus posuit vos Episcopos, ad regendam Ecclesiam Dei. Ego scio quòd post discessionem meam intrabunt lupi rapaces, &c. Quòd si quisquam contendat hanc admonitionem ad omnes fideles spectare, nec ego dissentio. Et quidem prudentissimè nos Dominus à falsis prophetis attendere iussit. Iustum enim est, vt Adam serpentem caueat: Noë aquas diluuij, Abraham ex suo sacrificio abigat aues: Genes. 3.

Gen. 15 Loth fugiat à Sodomitis, quos etiam vidisse exitium fuit misere eius vxori. Caueant planè filij prophetarum à colocynthidis,
Genes. 19. quæ licet in olla sint, sunt tamen mors in olla. Denique caueant
4. Reg. 4. à muliere extranea, & aliena, quæ verba sua dulcia facit, præparata ad decipiendas animas, garrula, vaga, quietis impatiens,
Prouer. 5. nec valente in domo consistere, &c. Quæ Deus in Prouerbiorum
Psal. 143. c. 7. elegantissimè prosequitur. Rectè Dauid inquit: Libera me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatè, sed dextera eorum est dextera iniquitatis.

Quid ni attendendum à falsis prophetis, à quibus non corporis imminet, sed animæ, nō temporariū periculum, sed æternum? O rem horrendam penitus! audis falsum prophetam, sequeris illum, videtur via illa recta, at nouissima eius ducunt te in perditionem. Cogitabant impij se recta suum iter confecisse:
Prouer. 16 at vbi se in fine deceptos videt, dicunt: Ergo errauimus. O infelicem errorem, cui nullum remedium iam subuenire potest. Attendite igitur à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestibus ouium, at non veniunt in fructibus ouium. Oves omni ex parte sunt viles, simplices, patientes, sociales: isti verò qui veniunt ad vos, omni ex parte sunt lupi, omni ex parte rapaces. Longa enim oratione viduarum domos deuorant.
Matth. 24

Atqui Domine si nos cauere hos lupos veste ouilla contentos præcipis, quid faciemus vbi non vestem ferunt simplicium ouium, sed vestem afferunt pastorum? Quid enim grex faciet, vbi lupum mitra, baculo, & gremiali viderit decoratum? Facile planè est lupum abigere, vbi se ouem esse dissimulauit, sed quæ ouis contra pastorem insurget? Naturale siquidem est ouī lupum horrere, pastorem verò diligere: Sed ô stuporem Christianorum! ô cæcitatem! Non iam oues fugiunt lupos & leones, ouium vel pastorum figura fallentes: imò sequuntur & amāt lupos & leones, leonum imò dæmonum habentes imaginem. Quid enim aliud est pastor, aut prædicator iniqua bella gerens, & odia, quàm pastor dæmonis faciem ostendens? Taceo reliqua vitia, quæ quia in superioribus nostris videre consueuimus, minimè exhorremus. Iam si is pastor cauendus est, qui speciem habet sanctitatis, vt vel ouinam certè pellem habeat: quanto potius est cauendus, qui & animo, & pelle leo est. Ille deglubit, sed non scandalizat, hic facit vtrumque.

Lupos

Lupos aiunt terra saburrari. O verò si nostri lupi terram, quâ calcant oues, deuorarent tantum. Id est, ò si lupi hi solum temporalia Christianorum obligarent. Sed calamitas non est ista duntaxat, sed calamitas hæc est, quòd cum Petrus occidit leones, vrsos, & serpentes, eos manducans, vertit in Deum: at lupinus pastor oues manducans, vertit in diabolum. Planè si rapimur à malo pastore, ex Apostolis (vt Iudas) diaboli effici-
mur. Hoc verò fieri potest, dici pro dignitate non potest.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Sapientissimè respondet ad interrogationem, qua oues à talibus lupis tremantes rogarent: Domine si tantum ab his imminet periculum, quomodo eos cognoscemus? Et quidem Dominus in illis prioribus verbis, quibus dixit: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos ostentantes pellem ouinam, plenè eos dignoscere docuit: si quidem veri pastores nò ipsi veniunt, sed mittuntur: neque veniunt ad vos, sed lubentius se abscondunt: neque ostentant pellem ouinam, imò gaudent, si non ita pellis videtur.

Primò audi singula: Christus est qui licet ipse venerit, at lubentius dicit se missum à Patre, dicit enim: Qui misit me Pater. Et rursus: Ego mitto vos, sicut misit me Pater. Sed denique Christus potest dicere: Ego lux in mundum veni. Veri pastores tamen non veniunt, sed mittuntur, quia filij Dei à spiritu aguntur, & speciatim mittuntur ad prædicandum. Nemo enim assumit sibi honorem, nisi vocatus & missus. At qui lupi sunt, ipsi veniunt ex se: de quibus sæpe dicit Dominus, quòd eos ipse nò miserit, vt est apud Ieremiam.

Secundò, rursus verus pastor qui mittitur, non lubenter venit ad vos: sed cum Moyse dicit: Mitte què missurus es, neque enim eloquens sum ab heri & nudiustertius. Et cum Ieremia dicit: A, A, Domine, sicut puer nescio loqui. Et cum Sponsa flet, quòd à sua quiete abducatur, quodque lauerit pedes suos, nec placet rursus inquinare illos. At malus pastor in theatrum & forum sponte concedit, in eum videlicet locum, unde plus utilitatis & sanguinis alieni poterit deuorare.

• Tertiò demum: Bonus pastor pellem ouinam non ostentat, sed abscondit: non eam ipse omnibus conspicuam profert, sed ipsa pellis nonnunquam etiam ignaris pastoribus sese prodit.

Hæc verò pastorum, & doctorum indicia videri poterant abstrusiora, quamque à simplici ouium plebe intelligi possint: idcirco Dominus & magister omnium apertiora docet & argumēta: quibus falsi prophetæ dignoscantur. A fructibus eorum, inquit, cognoscetis eos. Iam non est omnino manifestum de quibus fructibus loquatur. Sed profectò ipse se Dominus explicat. Nunquid, ait, Colligunt ex spinis vuas: aut ex tribulis ficos? Igitur in hoc dignoscuntur falsi Prophetæ: si ficus proferunt, & vuas, & quidem proferre nequeunt, cum sint ipsi tribuli & spinæ.

NUM. 21.

Quæris quas ficus & vuas prophetæ ferre debeant? Audi: Exploratores à Iudæis explorationi terræ promissionis demandati, cū redeūt, ferunt ficus, & malogranata. Significantes quòd prædicatores, (qui exploratores nostri sunt) patriam cælestem, vel de longè explorarunt: & inde afferunt verba, & opera, quæ dulcedinem cælestem referant: afferunt charitatem quandam cælestem, quæ in vua significatur, dulcedinemque cælestem, (qualis in nostro deserto non inuenitur,) per ficum significatā. Cum ergo oues sentiunt in prædicatoribus, & pastoribus, cæleste nonnihil, quale in hac terra non reperitur: indicium est prædicatoris Euangelici, ficus & vuas ferentis. Iactat hæc de se Paulus: Non inquit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, quasi dicat, Non terrena loquutus, sed planè cælestia. Et alibi: An experimentum quæritis eius qui in me loquitur, Christi? Quasi dicat: Cælestis est doctrina, non tota terrena.

2. Corint. 2.

2. Cor. 13.

Quæris curiosius, Cur Christus solùm de ficu meminit & vuis, non de malogranatis? Certè quia in lege noua cessant malogranata, veritas enim non contestā malogranati putamine, sed aperta (vt ficum & vuarum) in Euangelio proponitur.

Forlan non est tibi adeo delicatus gustus: vt ficus & vuas ex cælo deductas percipere queas. Facilius argumentum audi: Si prædicator docet vnitatem, & charitatem: argumentum veri Prophetæ est. Ficum enim grana multa vni pedamento coniuncta continere videmus, vuarum racemus multa item grana vni pediculo adhærentia coërcet. Si igitur prædicator docet schisma, & discessionem: si prædicat aliam fidem, alios mores quā vniuersalis & Romana docet Ecclesia, hic falsus Propheta est.

Galat. 1.

Igitur

Igitur præcipuum veri Prophetæ specimen est, quod vnitatem ad vnum Christum, ad vnum Pontificem, ad vnum Regem docet. Vnus igitur Deus, vnitatis & pacis amator, eos Prophetas mittit, qui vnitatem ament & pacem. *Ephes. 4.*

Secundò ficus & vuae calant, vt Galenus autor est. Si igitur Prædicator teporem, licentiamque prædicet, falsus Prophetæ est. Si verò feruorem caloremque charitatis animis audientium infigat, verus Prophetæ est: ficus enim & vuas audientibus profert edendas. *Li. simpli. Medicamentorum.*

Tertiò ficus, & vuae pingues reddunt edentes, eodem autem Galeno. Si igitur Prædicator pinguior reddat animas audientium, ficus ille prædicauit & vuas. *Li. simpli. alimentorum.*

Aperit se nobis locus eximius, si Prædicator proferre debet ficus & vuas: igitur ficus arbor esse debet, & vitis. Rectè quidem Christus animam dicit: Ficus protulit grossos suos, vineæ dant odorem: surge, propera, amica mea. Quasi dicat, si verus Prophetæ iam laborauit pro virili, surgant audientium animæ. Rectè rursus Nathanaëli dicit Christus, Sub arbore ficu vidi te: quasi Christus non respiciat animas, nisi sub veri prædicatoris, id est, ficulneæ umbra confederint. Demum Christus vitis est vera, debet etiam prædicator vitis esse, aut certè palmet. Contrà falsus Prophetæ spinetum est, & rubus, qui aculeis suis Deum & homines pungat. *Cantic. 2. Ioan. 1.*

Iam si verus Prophetæ ficus est, & vitis, & falsus, est spinetum & rubus: arbor erit mala, malos reddens fructus falsus prædicator. Et propterea Prædicator verus, vt arbor bona, (id est, vt bona ficus bonaque vitis) fructus bonos proferet. Spinetum verò fructus nequit bonos proferre. Dices, quid? Bonusne prædicator bonos semper edit fructus, nunquā verò malos: contrà, & malus prædicator nunquam bonum faciet fructum? Respondeo: Etiam ficus, & vites inutiles aliquando reddunt fructus: sed quia frequentius ex natura vitis bonos profert fructus, ideo bona arbor est. Spinetum verò mala arbor est: quia ex natura sua, aut non reddit fructum, aut inutilem. Vt igitur ex bona ficu aut vite colligimus bonos quos habet fructus, malos (si quos habet) reijciamus: ita bonos fructus boni prædicatoris colligamus, malos (si habet) abijciamus. Siquidem in prædicatore est nonnihil semper defectuosum. Cum in Angelis sit prauitas à Deo

Galat. 2. Deo reperta. Et Petrus ille reprehensibilis fuit: & nō est homo
Ecclef. 7. qui non peccet. Sed si prædicator omnes, aut plures malos fructus facit: hic excindendus est, & in ignem mittendus. Igitur si prædicator hæreses disseminat, excindatur ab Ecclesia per excommunicationem: & in ignem mittatur, vt ardeat, etiam si hæretici Lutherani disrumpantur, clamantes hæreticos nō debere excommunicari, & comburi. Quid enim si Ecclesia nunc faciat, quod Deus in futurum facturus est? At Deus eos excindet, (quam Theologi vocant pœnam damni) & in ignem mitret. (quam illi pœnam sensus nominant.) Absoluit Dominus hanc partem verbo sequenti.

Igitur à fructibus eorum cognoscetis eos. Quod licet à me explicatū sit, patere Lector tamen si vnum verbum adiecero: Sine dubio fructus prædicatoris sunt verba suæ prædicationis, vt igitur animal rationale ab irrationali per verbum dignoscitur: ita & verus à falso prædicatore per verbum prædicationis suæ erit discernendus. Verba veri prædicatoris, sunt gladius acutus, pertingens ad diuisionem animæ & spiritus: non sunt talia verba falsi prophetae: Narrauerunt iniqui fabulationes, sed non vt lex tua, id est narrant velut fabulas, ex quibus gustus dulcescit, non ex quibus animus, gladio penetrante discinditur.

O quam pulchrè dictum est: Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: ad faciendā vindictam in nationibus, & increpationes in populis. Planè qui in gutture animæ suæ, Dei delectationes sentit, is prædicator verus est: is habet gladium verbi Dei ancipitem, vt cum Ieremia euellat & planter: & cum Paulo increpet, conuincat, & dijudicet audientes.

Secundò: Verus prædicator habet alios fructus, videlicet filios quos Deo genuit, vt enim filij sunt fructus ventris: ita fideles sunt fructus prædicatoris. Igitur verus prædicator filios gignit verè pios, non tales gignit falsus propheta. Audi Apostolum: Nōne opus meum vos estis in Domino? Et si alijs non sum Apostolus, vobis tamen sum. Nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino, quasi dicat, à fratribus meis agnoscite me: imò à vobis ipsis me cognoscite. Vos enim estis signū & sigillum quo Apostolus dici, & haberi mereor. At isti falsi prophetae qui resistunt veritati: vt fermentum modicum, totam massam corrumpunt.

Tertio

Tertiò fructus prædicatoris sunt opera eius. Non vnum aut aliud: in his enim labi poterit, sed à fructibus eorum plurimis cognoscetis eos. Maxime si quæ dicit, facit. Elegantissimè enim dictum est in Psalmo: Paut eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos. Id est, is prædicator verus est: qui in innocentia pascit: quique pascit in ea intelligentia, & doctrina quam manus suæ pepererunt. Id enim est, in intellectibus manuum suarum, id est, operum. Si igitur veniens in ouina veste, in ouinis verbis, ouinam præstat vitam, ouemque se omnibus præbet ad usum, is verus Propheta est. Quod si cupis ouinam vitam nosse, vitam Christi contemplare, is enim ut ouis ad occisionem ductus est: Nullum verò animal utilius homini, quàm ouis. Nihil utilius debet esse homini, quàm prædicator. *Psalm. 77. Isaie 53.*

Non omnis qui dicit mihi Domine Domine. Dôcuit cælestis doctor, quomodo oues cognoscant pastorem suum: nunc docet, quomodo se quiuis pastor agnoscat. Et licet ad oues etiam hæc doctrina referri possit: maxime tamè ad eos spectat qui in Christi nomine prophétant, & dæmonia eiiciunt. Vix verò reperiatis locum altioris & terribilioris eruditionis, quàm est hic quem exponimus. Primum enim docet, in quibus exercere se debeat prædicator. Tum admonet, quòd etiam si in his se promptum inueniat: nec dum tamen tutus est, ut intret in regnum.

Igitur cum isti falsi prædicatores dicunt: Domine Domine, nonne, &c. his verbis docent munus prædicatorium, tria completi: in quibus Prædicator se debet exercere. Primum quidem in affectu, quo inflammatus dicat, Domine Domine, velut Paulus docet: in quo dicat, Abba Pater. Id verò nescio quomodo fieri facile possit, nisi per orationem, quæ est eleuatio mentis in Deum. *Roman. 8.*

Secundò: Exercere se debet Prædicator in prædicatione: non quauis: sed ea, quæ Prophetiæ nomen meretur. Et non quacunque, sed in prædicatione prophetica, quæ fit in nomine Christi. Hoc enim est quod hi Prophetæ dicunt: Nonne in nomine tuo prophetauimus?

Tertiò exercere se debet in operatione multarum virtutù: ita enim dicunt, Et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Oret igitur prædicator ut affectu ignito dicat Dñe Dñe. Secundò,

prophetet in nomine Christi. Tertiò multas virtutes faciat.

Lucæ 10. Libet nonnihil attingere eorū quæ proposui. Si prædicator est altera Maria: quæ secus pedes Domini profunde suscipit verba Christi: inueniet in se pium amorem in Christum, quo dicat, Domine Domine. iam si lumen habet, quo mysteria fidei speculetur, propheta nomine insignitur. Quod si non habet cor exaltatum, neque elatos oculos, neque ambulat in magnis aut in mirabilibus super se, planè propheta est in nomine non suo, sed Christi. Demum si Mariæ adiungit Martham: ut dissidentes reconciliet, vrinfirmos visitet, vtristites exilaret, vtrique loca pia restauraret, is planè virtutes multas facit.

At Deum immortalem, & quid deesse poterit viro qui per orationem Maria est, per lumen quod habet, est Propheta: per humilitatē est, Propheta Christi, & per industriā multas virtutes facit. Num est quod requiras in homine tanto? Responder Dominus durissima verba: Neque is, inquit, intrabit in regnum celorum: nisi fecerit voluntatem Patris mei. Id verò est, quod Paulus dicit: *1. Corin. 13.* Si habuero linguarum donum, quod dicam, Domine Domine, Si habuero omnem prophetiam, & nouerim mysteria omnia, ita ut in nomine Christi, montes transferam. Si demū habuero eam diligentiam ut omnes opes meas in pauperes distribuam, si charitatem non habeā, nihil sum. Maior ergo virtus, maiusq; miraculum est: ut homo faciat voluntatem Patris, quàm ut reliqua miracula faciat. Quòd si Propheta quem pinximus, non intrat in cælum, quomodo intrabit, qui neque affectum habet quo dicat, Abba Pater: neque lumen habet quo nouerit mysteria: neq; prophetat in nomine Christi, sed capitis sui somnia fingit: neq; virtutes facit in bono, sed mōstrapotius edit in malo?

Miraris forsan: audi quod mirere magis: In illa die, inquit, confitebor illis: quia nunquam noui vos. Vbi multa sunt admiranda. Primum: Largitas immensa Dei qui sustinuit hos prædicatores in nomine suo prophetantes: nec voluit ut ignis de cælo in eos descenderet, ut Ioannes optabat: Imò verò non sustinuit modò, sed gratijs honorificauit: affectum eis pium tribuens quo dicerent, Domine Domine, lumen tribuens quo prophetarent: fiduciam qua in nomine Christi, mirabilia perficerent, & perseuerantiam, qua non vnā aut alterā ederent virtutem, sed multas.

Secundum, quòd hi prædicatores mirabilia facientes, nunquam habuerunt gratiam iustificantem. Dicit enim textus. *Nunquam noui vos.* Fieri igitur potest, ut ex quo quis prædicationis munus inchoauit, ad vitæ finem, nunquam fuerit in gratia, & adhuc mirabilis propheta fuerit.

Tertium: Ex hoc textu colligi videtur, nonnunquam fieri, ut Deus fidem, & gratias gratis datas homini infundat iniquo. *Ita diuus Tbo. 2. 2. q. 2. art. 2. ad. 3.* His enim Prædicatoribus fidem dedit & dona, cum essent tamen iniqui.

Quartum: Si Deus cælestia dona iniquis tribuit, quid grande conficimus, si temporalia nostra etiam inimicis nostris largiamur?

Quintum: Quanto rubore perfundetur Prædicator, magister faciendæ virtutis, operarius tamen iniquitatis? Planè in die iudicij, quemuis pudèbit suæ iniquitatis: sed nescio ubi comparare poterit, qui profitebatur pietatem: exercebat iniquitatem. *Roman. 2.*

Sextum: Ex illo verbo, *Recedite à me*, videtur colligi, prædicatores dum viuunt maximè esse Deo coniunctos. Cuius est ratio multiplex. Prior, quia nunquam non verba Dei tractant. Deum habent semper in ore, habent etiam in cogitatione, & deberent eum semper habere in affectu.

Alter, quia reuera habet Deus specialissimam curam eorum. Vt enim Pater nunquam deseruit Filium suum quem ad prædicandum hominibus misit: ita nec Christus suos vnquam dimittit Prædicatores. Ita enim ipse promisit, cum dixit: Sicut misit me Pater, mitto vos. Quanto verò fuit maior Dei ad prædicatores coniunctio dum viuerent: tanto maior significatur furor in illo verbo, *Recedite à me*, quod eis in iudicio dicitur. *Ioan. 20.*

Tertia: quia illam et verba quæ mali prædicatores tractabant: erant ex se potentia Deo, ad destructionem omnis iniquitatis: erant rimæ per quas Sol iustitiæ in eorum animas gestiebat intrare, erantque canales & tubi per quos cælestis aquæ flumen eorum corda irrigare conabatur. *2. Cor. 10.*

Quarta: quia iudicio meo cum prædicatore iniquo semper Deus colluctatur: ut eum ab iniquitate deiiciat. Iam nunc expe-
pende illius verbi, *Recedite rigorem, & terrorem.*

Ultimò attende verbum illud *Operarij iniquitatis*, non dixit

qui facitis iniquitatem, sed operarij, quasi eorum officium fuisset operari iniquitatem. Eum enim operarium dicimus, qui dicatus est operi faciendo. Maxime ergo reprehenditur prædicator, qui se iniquitati dicauit.

Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & custodit ea, assimilabitur viro, &c. Vir hic sapiens, qui domum suam supra petram ædificauit, Verbum Dei est. Planè vir, quia virtus est Dei: & brachium Domini: & gigas qui exultauit ad currendam viam suam: & vir quem scæmina circumdedit. Planè etiam vir sapiens, quia Dei est Sapientia, in quo sunt reconditi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Hic igitur vir sapiens domum suam, id est suam humanitatem fundauit super petra. Planum arbitror esse quod humanitas Christi sit Verbi diuini domus. Si enim nos sumus templum Dei, & in nobis Deus inhabitat: quantò potius in sua sacerrima humanitate habitare dicemus? Verissimum enim est, Quodd Sapientia quæ est Verbum Dei ædificauit sibi domum suam, secundum carnem, &c. Hanc ergo humanitatem supra diuinitatis suæ petra fundauit, quando eam sibi adeo vniuit, ut verè diceremus: Deus factus est homo, & factum est, ut homo esset Deus. Pulchrè verò dicitur domus supra diuinitate fundata. Siquidem deitas mansit oculis hominum, sicut fundamentum, abscondita: humanitate, velut domo, oculis mortalium detecta. Contra hanc domum venerunt flumina, & flauerunt venti: imò venerunt maria, & omnes aduersariæ potestates: venit totus infernus, & irruerunt in hanc sacram humanitatem, nec cecidit tamen, quia fundata erat supra diuinitate. Contra quam omnis sæculi potestas minor est. Venerunt, inquit, aquæ usque ad animam meam. Etrursus: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Sanè, quia bene fundata erat domus Domini, altitudo ventris inferni non modò non absorbit domum, imò contra, ita firmavit, ut eius firmitate domus nostræ firmæ factæ sint. Misit enim Deus de summo (inquit hæc domus) & assumpsit me de aquis multis. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab ijs qui oderunt me, qui confortati fuerant super me. Cùm igitur Christum contemplaris in nocte, suæ sacræ passionis, cum lachrymis, & clamore valido, pro liberatione clamantem: intellige tunc frementes ventos, & furientes fluctus & grandinis pluuiam: velut agmine facto in Christum

Isaia 53.

Psal. 18.

Colos. 2.

1. Cor. 6.

Prouer. 9.

Psal. 68.

Eodem.

Eccles. 51.

Psal. 17.

Heb. 5.

stum irruisse: adeo ut Christus dixerit: Eripe me de luro ut non infigar. Libera me de profundis aquarum, non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum. Attanta erat huius domus firmitas, ut ne particula eius deciderit. Dicit enim: Eripuisti oculos meos à lachrymis, & pedes à lapsu. Enimvero si Christus in agonia, vel minimum peccatum admisisset, nonihil ex domo decidisse diceremus. At quia nemo est qui eum arguat de peccato (si quidem peccatum non fecit, nec est dolus inuentus in ore eius,) planè sit ut nec ruina domus magna aut parua facta sit. Quod si etiam domus hæc in sepulchrum lapsa videtur: non lapsa est tamen, sed profundius collocata, ut tutior nostra ædificatio consurgeret. Si enim mortuus est, propter peccata nostra mortuus est, surrexit tamen propter nostram iustificationem.

Urgitur Verbum Dei ædificauit supra sua deitate, suam faciem humanitatem: ita qui præcepta Christi, in his tribus capitulis contenta, perfecerit: ædificat domum suam, id est, corpus & animam suam, supra petram, id est, supra Christo. Quod ut planius sit, recolamus ex Apostolo, corpus nostrum esse templum ac domum Spiritus sancti: imò totos nos, dicit, esse domum Dei. Nescitis inquit, quod templum Dei sitis, & spiritus sanctus habitat in vobis? Ad quod probandum adducit textum Dei apud Ieremiam: Inhabitabo in eis, &c. Vos enim, inquit, estis templum Dei vini, sicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos. Imò ipse Dominus dicit: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Sumus igitur domus Dei, templum, & sedes. Et Apostolus nos vocat Dei ædificationem. Interim enim quod viuimus Deus & nos, nos ipsos ædificamus: si quidem, ut adiectione lapidum & laterum crescit structura, ita adiectione sanctorum operum, & virtutum acquisitione crescimus in templum sanctum in Domino. Quocirca erigere se, quisvis potest per gratiam Dei, & sua opera: in celsissimum culminis altigium. Quantum enim homo exterior corrumpitur, tantum homo interior, qui ad imaginem Dei conditus est, renouatur de die in diem. Renouatur inquam & crescit: donec occurrat in virum perfectum, in mensuram ætatis, quæ plenus omni virtute apparuit Christus.

Huius verò ædificationis fundamentum, & lapis fundatus,

Epheſ. 1. est Chriſtus, ut teſtatur Apoſtolus, dicens: Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide, Chriſto Ieſu. In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit, in templum ſanctum in Domino. Finge ergo magnum lapidem, rotundum tamen, ſi ſuper eo ædificare velis, neceſſe eſt, eius rotunditatem aliorum lapidum adiectione ita complanari, ut ſuper plano ædificari multe domus poſſint: ita Chriſtus rotundus lapis eſt, quia ſine principio eſt, & ſine, cùm tamen ubique ſit principium & finis, ſiquidem eſt Alpha & Omega.

Apocal. 1.

Huius ergo lapidis rotunditas, adiectione Apoſtolorum & Prophetarum plana facta eſt. Ita enim ex oraculis Prophetarum, & vita Apoſtolorum Chriſtus eſt illuſtratus, ut nemo niſi ſtultus ſit, qui ſe ſupra Chriſto ædificare non velit, & poſſit. Quare qui præter ea quæ Apoſtoli docuerunt verbis, & operibus, aliud Euangelium, aliam ædificationem, aut aliud fundamentum ſtruere conatur, anathema ſit.

Galat. 1.

Porro bitumen quo quivis huic ſe fundamento ſuperædificare debet, charitas eſt, & fides in Chriſti promiſſa. Cùm igitur operamur per fidem & charitatem in Chriſtum, nos Chriſto coniungimus. Et cùm opera operibus ſuperadijicimus, nos ipſos augemus, & ita domum Deo ædificamus, in qua ipſe inhabitet, adoretur, & ſedeat. Quin, nō ſolū Deo domum ædificamus, ſed & nobis. Vir enim ſanctus nō ſolū intra ſe habitat, (utpote qui interior homo ſit) ſed etiam intra ſe ſuas habet opes, imò mens bona intra ſe regnum poſſidet: ſiquidem regnum Dei intra vos eſt.

Lucæ 17.

Iob 7.

Porro contra domū quæ ſic in Chriſto ædificatur, deſcendit pluvia, ſtant venti, & irruunt flumina. Sanè quia militia vita hominis eſt, non uno die, menſe, aut anno, ſed quamdiu vivit ſuper terram. Itaque de cælo, de terra, ab Aquilone, & undique domus hæc quatitur. Dicitur enim in Sapientia, quodd omnis creatura armatur contra hominem, factaque eſt in muſcipulam pedibus noſtris.

Sapient. 14

Igitur pluvia de cælo eſt, venti undique ſtant, flumina de terra ortum habent. Crederent igitur pluviā ſignificare proſperitates de cælo, etiam pijs hominibus deſcendentes: à quibus periculum eſt vel mollitudinis, vel tumoris in anima: ſicut ærtam à pluvia tumefcere, & molleſcere videmus. Flumina verò ſigni-

significant omnia prospera & aduersa, quæ ex rebus sæculi nobis contingere solent: à quibus periculum ingens nobis est, sumus enim terra, & ideo facile à flumine irruente dissipamur. Venti verò sunt ea omnia tentamenta, quæ à dæmonibus insurgunt, quorum impetum neque Iobi domus sustinuit: quorum Iob 2. acutum flatum nec Adam sensit, nisi cùm lapsum se vidit: quorum Gen. 3. artē & astutiam & Paulus ipse timet. Sicut igitur venti undique flant: ita & aduersarius noster diabolus undique circuit 1. Cor. 2. quærens quem deuoret. At ventus per rimulas etiam illabitur, 1. Petri 5. ut sciamus quàm sit nobis difficile (qui tot parentes habemus fenestras) dæmonum illapsus cauere.

Licet verò omnia prospera & aduersa de cælo, de terra, de aduersarijs potestatibus veniant, irruant, & concutiant domum hanc, ipsa firma perseuerat, etiam si iungantur arma iustitiæ, famæ, & ignominia, licet armentur præsentia, instantia, & futura, 2. Cor. 6. principatus & potestates, & omnis creatura, non poterunt Roman. 8. nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo. Videlicet, quia sicut Elisæus dixit: Plures sunt nobiscum, quàm cū illis. Et sicut Dominus ait: Nemo rapiet oues de manu mea, quia Pater qui 4. Reg. 6. dedit, maior omnibus est. Certè donum gratiæ ordinis est diuini, Ioan. 10. quam qui habet, potestatem habet calcandi super serpentes: Luce 10. siquidem super aspidem & basiliscum ambulare poterit, & conculcare leonem & draconem. Habeamus nos Christum, qui Psal. 90. semen Eux est, & licet nos Eua simus, (cuius calcaneo insidiatur Gen. 3. serpens) Christus tamen eius cōteret caput. Itaque domui nostræ ut cadat, nequiquam ex pluuia, ventis, aut riuis periculum imminet, sed ex semetipsa, vide miseram sortem, tu tibi periculum es, venenum, & pestis. Hactenus de domo supra petra constructa.

Nunc de domo quæ corruit: Vir stultus qui ædificauit super arena, diabolus est. Vir, quia non est potestas quæ comparetur Iob 41. ei super terra. Stultus, quia cū dæmones sapiētes essent, stulti facti sunt, siquidem mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in Roman. 1. imaginem miserandæ creaturæ. Tanta verò calamitas diabolo contigit, quia ædificare se voluit super se, super amore sui, & super gloriæ vanæ cupiditate, quæ arena est exigua, nec lapidis obtinet firmitatē. Arena quidem diuisa est, & dispersa: at Deus Ephes. 4. unus est, & qui ei adhæret unus spiritus est. Porro qui ab eo 1. Cor. 6. disce-

Ioan. 4.

Apoca. 12.
Isaia 41

discedit, non sit unus spiritus, sed per multa dissipatur. Arena bibula est, nec satiatur unquam. Porro lapis, quem bibit humorem, conseruat, nec sitim in eo agnoscas, quia qui bibit ex aqua cælesti sicut lapis, non sitiet iterum. Aedificauit igitur diabolus se, & suos super arena exigua, ideo uenerunt flumina & venti, & in eius ædificium irruerunt. Siquidem omnia illa dona sapientiæ & probitatis, quibus Deus angelū exornauerat, velut agmine facto, in eum irruerunt, fuerunt enim ruinæ eius occasio. Cecidit igitur domus illa, & facta est ruina gradis sanè, siue spectes eum qui cecidit, siue tertiam partem stellarum, quā secum abduxit, siue locum in quem derusus est, siue demum carceris æternam infelicitatem.

Gen. 18.

Lucæ 10.

1. Cor. 7.

Matth. 14.

Psalm. 36.

Huic stulto ædificatori similis est, qui audit hæc Domini verba, nec facit ea. Sanè hic ædificat etiam domum, sicut & ille qui audit verba, & facit: par sanè est utrique labor. Neque enim tibi persuadeas minus laborare, & angere impios, quàm pios. En Dominus dicit, quòd sicut pius laborat, domum ædificans, ita laborat & impius: ædificat enim & ipse domum, se scilicet & opera sua ædificat super delitijs, diuitijs, & honoribus, quæ omnia arena sunt, & puluis, cinis, & terra. Si enim homo, propter quem hæc omnia sunt, puluis est & terra, an non magis erunt illa? Planè terrena sunt, nō cælestia, diuisa sunt, non unum, Domino teste, qui dixit: Martha sollicita es, & turbaris erga plurima: non erga unum: at Maria unum illud, quod necessarium est, delegit. Sunt igitur arena, non lapis. Rectè Paulus: Mulier nupta cogitat quæ viri sunt, & diuisa est: quia ut terrena sunt in se diuisa, ita animū diuisum efficiunt. Cùm igitur animus ex se noster infirmus sit, si diuiditur, minor fit, virtus enim dispersa minor est. Animus ergo per sæcularia dispersus infirmissimus est: non igitur cadentis pluuiæ, irruentium fluminum, & flantiū ventorum istum sustinere poterit: labitur planè in quauis tentatione misera (quæ Deo non nititur) anima. Si enim & quæ nititur Deo, caderet, nisi electa esset, & nisi breuiarentur dies illi tribulationis, (imò & cadunt nonnunquam electi, sed non colliduntur, quia supponit Deus manum suam) quāto potius cadent, & collidentur impij? O verò magnam domus ruinam! Magna reuera est ruina eius qui in peccatū mortale cadit: maior heu qui in infernum labitur. Ego planè nescio quo dolore & lachry-

lachrymis prosequatur eum, qui cum in gratia esset, id est, in cælo, in peccatum mortale decidit, id est, in infernum. Ex throno Dei, ubi cum Christo sedent Christiani in cælestibus, ruit in æterna tormenta: ô verè magnam ruinam! profectò non potest non esse magna ruina, ad quam reparandam Deum ruere, & mori fuit necesse. Quòd si est lapsus ille timendus, quo anima ex gratia cadit in culpā, quanto erit ruina maior, quando ex morte hac priore in mortē cadit secundam. Reuera ruina grandis, quia mors peccatorum pessima, quæ ossa animæ ita confringuntur, ut ad nullum bonum agendum vires inueniat, quam vires animæ ita conciderūt, ut illa vera & viuā tormenta nullatenus ferre possint. Demum magna est ruina, quia non manet lapis positus, super lapidem: tum quia in inferno nullus est ordo: tum quia in inferno nihil est firmum. Quare nec ibi inuenitur lapidis firmitas, quia hic fuit super arena, & non super lapide ædificatio facta.

Et factum est cum consummasset, &c. Colligamus ea, quæ authoritatem, gratiam, & admirationem verbis Christi conciliabant. Primum, erat illi vox sonora & suavis: ut Sponsa de eo prædicat, dicens: Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Et rursum: Species eius ut libani, electus ut cedri, guttur eius suauissimum.

Secundò, erat illi summa ad persuadendum ars, habebat enim linguam eruditā, ut sciret eum qui lapsus est, verbo sustentare. Ideo enim dicitur, quòd habuit linguam sicut sagittam, & sicut gladium acutum; pertingentem usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum & medullarum.

Tertio, erat ei natia gratia, ad illectandos, & inescandos auditores, ut in medio concionis surgeret mulier, & clamaret: Beatus venter qui te portauit.

Quarto, sicut anima Christi fuit instrumentum diuinitatis, ad edenda miracula in corporibus hominū: ita vox Christi erat instrumentum eiusdem deitatis, ad facienda mirabilia in animabus. Vide S. Thomam 3. parte, quæst. 13. artic. 2. & Secundæ, q. 178. artic. 1. Igitur sicut erat res omni admiratione digna, quòd Christi manus visum præstaret cæco, & quòd Christi vox vitam Lazaro præberet defuncto: ita multo erat maiore admiratione digna, quòd eadem vox vitam præberet animabus defunctis.

Ierem. 1. defunctis. Quod si non intelligis, audi: Verba Christi nō solum excitabant animos audientium, nec solum suadebant, ut solent ceteri prædicatores, utque faciebat Ieremias, cuius ori Deus sua verba concessit, sed etiam illa Christi verba dabant virtutem, & potentiam ipsis animabus, ut vellent quæ ipse prædicabat: dabat igitur gratiam, sine qua anima mouere se ad iustitiam coram Deo non potest, ut in Concil. Trident. sess. 6. c. 5. docetur.

Isaie 51. Quinto, patet ex dictis, quod reliqui prædicatores prædicant ut homines, neque enim dant voci suæ vocem virtutis, sed Christus prædicabat ut Deus: iam enim aderat, qui loquebatur. Non ergo qui audiebant Christum, hominem videbantur sibi audire, sed Deum.

Ioan. 8. Sexto, addebat auctoritatem summa vitæ innocentia, nemo enim potuit illum arguere de peccato.

Exod. 14. Septimo, miraculorum claritas. Ut enim Moyses claritate vultus sui ostendebat se legislatorem: ita Christus claritate operum suorum. Ideo enim dicebat: Opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me. Et rursus: Si mihi non creditis, operibus credite.

Ioan. 3. Octauo, qui de longinquis regionibus veniunt, & narrant noui orbis miracula, audientium ora intenta tenent, & mirari faciunt auditores: quanto potius, qui de cælo veniebat, & mirabilia vitæ cælestis referebat?

Matth. 5. *Ibidem.* Nono, Christus dicebat: Beati estis cum vos maledixerint homines propter me. Et rursus: Non veni soluere, sed adimplere, & alia multa, quæ solus Deus dicere iure poterat. Id erat loqui cum potestate. Iam tenere audientium animos, ne lapidarent eum qui se Deo æqualem faciebat, erat grandis potestatis argumentum: maxime cum admirarentur turbæ, & sequerentur eum qui talia dicebat.

2. Cor. 13. Decimo, Paulus loquebatur tam magnifice, ut diceret: An experimētum queritis eius qui in me loquitur, Christi? Quanto magnificentius Christus ipse loquebatur ore suo? Loquitur enim Deus per sanctos: sumit tamen diuina loquela contagij nonnihil ex ipso qui loquitur: eloquentius enim loquebatur Deus per Isaiam, quàm per Amos: at in Christo loquela Dei pura perfectaue proferebatur. Itaque admirabantur turbæ, quia Pharisæi, & Scribæ nunquam loquuti fuerant ad modum, quo sua

sua Christus verba resonabat: siquidem loquebatur verba nunquam audita, proferebat lucem nunquam visam, inuitabat ad ibum nunquam gustatum.

CAPVT VIII.

Cum autem descendisset de monte.



IDEBAR mihi nihil adijcere posse ijs, quæ à maioribus nostris tam magnificè dicta sunt. Addam verò multa, quædam verò deprompta ex Magni Radulphi Dauiacensis Commentarijs in Leuiticū. Per leprā intellige propositum & voluntatem mandandi in peccato. Igitur (vt habes in 13. & 14. c. Leuit.) lepra alia est in cute, alia in carne viuā, alia in cicatrice, alia in capite, barba, caluitio, vestibus. Primò, tunc in cute est, cum quis primum ex gratia in peccatum lapsus est, non ita tenaciter tamen peccato hæret, quin si eum reprehendas, facile à peccato resiliat. Secundò, tunc est in carne viuā, quādo peccatū altius penetrauit, & anima ita placet sibi in peccato, ac si soli peccato viueret. Tertiò, tunc in cicatrice, quando redit homo ad peccatū, de quo fanatus fuerat. Quartò, tunc in capite & barba, cum peccatum est contra fidem Christi, qui caput est Ecclesiæ, aut honorē sanctorum, qui sunt barba qua Christus decoratur. Quintò, tunc in caluitio, cum peccatum ex virtutibus nascitur. Si enim superbis de paupertate, & defectu vitiorum, nata est lepra in defectu pilorum, id est, in caluitio. Sextò, tunc in vestimentis, cum quis exteriorē iustitiā contemnit, id est, sacras cæremonias. *Psalm. 132.*

Porro emundatio leprosi hæc erat: Offerebat ille duas aues, cum ligno cedrino, hyssopo, vermiculo, & cocco: alter passer immolabatur, super vase fistili, & aquis viuētib; alter verò sanguine prioris tinctus, dimittebatur liber in agrum, leprosus tamen septies sanguine passeris primi tingebatur. Per hos duos passeris, Christum, & peccatorem intelligo. Cum enim homo non quærit speluncam, in qua velut serpens habitat, sed quærit altaria Domini, vbi nidum faciat, & ponat pullos suos, tunc auis est. Christus verò passer est solitarius in recto, quem pater & mater reliquerunt, sed Dominus, inquit, assumpsit me. *Psalm. 83.* Hyssopus verò petreæ adnascens, & mala pectoris purgans, fides est, quæ Christo petreæ viuæ hæret. Cedrus quæ in altum surri- *Psalm. 101.*
Psalm. 26.
Matth. 16

Sapient. 3. gitur, spes est, immortalitate plena. Vermiculus verò seu coc-
Lucæ 16. cus manifestè indicat charitatem, purpureo seu igneo colore
 rubentem. Leprosus igitur pro sua sanitate, duos passeris Deo
 offerat, scilicet Christum, & se, simulque fidem, spem, & cha-
Roman. 3. rritatem: ita tamen vt primus passer immoletur, quia per fidem
 in sanguine Christi incipit redemptio nostra: & quidem licet nò
 quotidie Dominus cruento sacrificio immoletur, quotidie ta-
Roman. 6. men, dum in hostia offertur, idem fit, ac si suo sanguine resper-
 sus offerretur. Quotidie enim Christus est sacerdos, hostia, &
 sacrificium. Huius ergo passeris sanguine, quem in hostia bibi-
Hebr. 9. mus, & quo tingimur, cum hostiam sacram manducamus, sana-
 mur, & perfectè sanamur, quia sine sanguinis Christi intinctio-
 ne, nullus ad perfectum adductus est. Hæc verò perfectio signi-
 ficatur, cum dicit: Intingatur septies. Cum verò hoc sanguine
 perfusus peccator fuerit, in agrum auolare debet, cedrum, hyssopum,
 & coccum sibi ligata ferens, id est, ligatus fidei, spei, & cha-
 ritati: o rem mirabilem, in agrum inuitatur, vt deserat quæ in
 mundo sunt, & in cælo sit conuersatio eius.

Tunc, inquit textus, lauet vestimenta sua, id est, exterio-
 res operationes: radat pilos corporis sui, id est, omnia super-
 flua à se rescindat, ita dignus erit ingredi in castra, id est, in con-
 sortium sanctorum: manebit tamen (inquit) extra tabernacu-
 lum suum, donec pilos capitis, superciliorum, & barbæ rese-
 cuerit. Non enim datur homini pax, & tranquillitas conscien-
 tiæ, (quod est habitare in tabernaculo suo) donec abraferit om-
 nes cogitationes, & omnia quæ Christo capiti, & sanctis qui sunt
 barba, superflua visa fuerint. Sed te precor, an non stultus iudi-
1. Corint. 3. cabitur ita rasus? Ita planè. Sed qui vult sapiens esse, stultescat:
 Nam & Paulus vt sanus esset, prostratur in terram, velut stultus,
 & mortuus, &c.

Act. 9. Non libet tamen silere, quòd passer ille qui immolabatur,
 in vase fictili immolabatur: nam si Christus mortuus est, in cor-
 pore fragili mortuus est, idque per Spiritum sanctum, qui per
Heb. 9. aquas viuentes in sacris literis significatur. Dicamus nonnihil
 de textu.

Descendit de mōte. Id est, de maiestate, de legis rigore, de vin-
Psalm. 99. dicta, de duro illo nomine, quòd esset Deus ultionum, Deus ze-
Exod. 20. lotes, vindicans peccata in quartam generationem. Descendit
 ergo

ergo in humilitatem, & mansuetudinem. O verò miram hominum miseriam: non sequuntur Christum nisi exinanitum, & in forma serui. Sed o mirabiliorem Domini in deiectione virtutē, qui cum exaltatur à terra, tunc omnia trahit ad se: & quod in monte non fecerat, in humilitate facit. Profectò Christum crucifixum colunt Christiani, nullus verò maior descensus quàm crucis, nec vlla sequela maior quàm Christianorum. Si ergo prædicator vult turbas sequentes, verè sit humilis, descendens de monte, sequentur profectò eum turbæ, maximè si eum in monte, Deo cum Mariâ fruientem, charitas facit; vt cum Martha descendat. Grauatè quidem descendit de suo lecto sponsa, ne lotos pedes rursum inquinet; sed amor proximorum descendere facit; ac ita ex animo eam turbæ sequuntur. *Philip. 2. Ioan. 12. Lucæ 10. Cantic. 5.*

Cum verò turbæ sequuntur, leprosus sanatur: ergo ideo leprosi sanantur, quia turbæ sequuntur. Cum turbæ sequuntur, velut placidior Deus redditur, & ad misericordiam propensior. Imò cum multæ turbæ sequuntur, multæ orationes pro miseris releuandis effunduntur, quibus Deus inclinatur ad suâ benignitatē exercendam. Quin si turbæ multæ sunt, quæ sequuntur, maiora merita crescunt, quæ velut cogunt Deum suas in nos opes effundere. Quanto igitur pauciores sunt serui Dei, tanto Deus ad misericordiam effundendam contrāctior redditur. Verum enim est, quòd in multitudine populi dignitas regis ostenditur, sicut in paucitate plebis ignominia, & velut contrāctio principis est. Verum etiam & illud est: In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera. Demum verissimū est, quòd tunc per testā submittitur infirmus coram Christo, cum multi eum audiunt, vt nec ad portam capere possint. Rogate ergo dominum messis, vt multos mittat operarios in messem suā. Cur igitur multi religionis specie tumentes, tunc dolent, cum multos pietatem & deuotionem sequi vident? *Prouer. 14. Prouer. 29. Lucæ 5. Lucæ 10.*

Eccē leprosus venit. Meritissimè Matthæus dixit: Ecce leprosus: Rem enim mirabilem dicebat, videlicet quòd leprosus veniret. Quid enim habet leprosus cum Christo? Leprosus est qui animum peccandi habet, qui in suo æterno à Deo abscessit, qui ciuis inferni iam est, qui pactum cum inferno fecit. Quomodo igitur hic ad Christum venit? Sanè grandis est tyrannis peccati, graue iugum dæmonis, grandis cæcitas leprosi, grandis deprauatio

uatio voluntatis suæ: quomodo igitur leprosus tot catenis ruptis ad Christum potuit accedere? Imò cum mortuus esset peccato, quomodo venire potuit? Venit verò spontè, venit nō coactus (ut Lutherani mentiuntur). Imò venit adorabundus, genibus flexis, sed corde medis flexo. Quia nemo mundari à lepra potest, nisi Christum adoret. Pater enim omne iudicium, etiam leprosi dedit Filio: vt omnes honorent: & adorent Filium, sicut & Patrem adorant, & arbitror nullam esse in hac vita adorationem, qua magis gaudeat, & ferè magis glorificetur Christus, quàm adoratione leprosi. Gaudium siquidem est maius coram Angelis Dei, (& ideo etiam coram Christo) super vno peccatore pœnitentiam agente, quam supra 99. iustis, & vehementior ferè gloria est ab inimicis adorari, quàm à domesticis. Vt grandis siquidem gloria dicitur: Coram illo procident Æthiopes, & inimici eius, terram lingent. Sentiebat planè leprosus Christi maiestatem, sentiebat, & suæ lepræ foetorem, tremebat coram tanta celsitudine. Habes igitur lector typum vbi mundationem peccatorum agnoscas. Primum enim peccator intima Dei inspiratione afflatus venit ad Christum. Vbi suæ lepræ foeditatem videns tremit, & adorat, & dicit: non sine gemitu, & parturientis dolore.

Domine si vis, potes me mundare. Sed te quæso leprose, cur non dixisti: Domine munda me? Labem tuam agnoscis: potentiâ Christi tu ipse fateris: cur non dicis, Munda me? Sanè quia qui se peccatorem agnoscit, vix vel mutire audet: dignum enim se inferno videns, dicit, Mereor Domine, tuam contra me vindictam: si eam exercere liber, fugere non possum, adsum. Sed si non rigore iustitiæ, sed multitudine miserationum uti erga me velis, tu solus me mundare potes. Adde tamen secundam causam. Planè si Christus nihil aliud erat adhibiturus ad leprosi mundationem quàm sola verba: nihil aliud leprosus diceret, quàm, Munda me. Porro quia ad mundandum leprosum adhibenda erat mors Christi (passeris scilicet immolandi:) & illa mors erat tam acerba futura, cuius sanguine erat lepra septies intingenda: si igitur tanti constabat medico, leprosi mundatio, an non iuste leprosus timeret dicere, Munda me? An non consultius dixit: Si vis, potes? ita enim Dauid non abruptè dixit: Parce mihi, sed cogitatè precatur: Miserere mei secundum magnâ
miseri-

miser ricordiam tuam : & secundum multitudinem miserationū tuarum. Sciebat enim peccatum mundari, non solo verbo, sed sanguine Christi: qui non nisi ex multitudine miserationum erat effundendus.

Vnde iam intelligis Emphasim illius verbi *Volo*. Parum fuit Deo condere mundum, parum etiam est, quodd mundum ipse gubernet. Sed illud *Volo*, sanguinem eius fudit, & mortem conciliauit. Sanè voluntas Patris fuit sanctificatio & mundatio leprosi. Hæc eadem fuit voluntas filij. Holocaustum inquit pro peccato noluit, quid ergo? Corpus aptasti mihi, quod ego im-
molem tibi. In capite igitur libri scriptum est de me. (Hæc enim est summa & caput libri legis) ut hanc tuam voluntatem facerem. Deus meus, Volui. Si enim non potest fieri nisi ut bibam calicem fiat voluntas tua. Ecce ego in flagella paratus sum.

Memini Sixtum Papam probasse quodd Christus sit Deus, ex illo verbo: Ego facio opera Patris mei. Felix etiam Papa idē probat ex illo: Ego quod vidi apud Patrem loquor. Idem contendit Soter Papa ex eodem verbo. Quanto igitur vehementius probabitur ex hoc verbo, *Volo mundare*: hoc enim *Volo*, idem valet ac si dixisset: Mala quæ tu pro peccatis tuis commertus es, ego mihi sumam: pro eis moriar, super humeros meos colloca-
bo. Leporamque tuam (quantum fas est) in me transferam. Dixit Natham ad David: Transtulit Dominus peccatum tuum, sed in quem transtulit? Certè in humeros Christi. Nam & Ezechias inquit: Proiecisti post tergum tuū omnia peccata mea: planè quia omnes languores nostros ipse tulit. Fuit enim Christus murus & antemurale in quem omnes calamitates inciderunt, ne in domos ciuitatis inciderent. In hoc igitur verbo, *Volo*, commendat Christus charitatem suam, quia pro leprosis mortuus est, transferens in se lepram nostram. Vnde nos reputauimus eum quasi leprosum.

Sed aduerte: non prius dixit Dominus, *Volo mundare*, quam manum extenderet. Olim siquidem manum suam Dominus in sinu gestauerat: Quod dolens David dicebat: ut quid aduertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem. At tunc extendit manum, cum ieiunat, laborat, & sudat. Sed tunc maximè, quando expandit tota die manus, ad populū
con-

1. Thess. 4.

Hebr. 10.

Psal. 39.

Matth. 26.

Epistola 1.

decreta.

Epist. 3.

decreta.

Epist. 10.

decreta.

Lucæ 15.

2. Reg. 12.

Isaie 38.

Isaie 53.

Isaie 26.

Roman. 5.

Ioan. 53.

Psal. 73.

Isaia 65

Isaie 65. contradicentem. Tunc maxime, quando cornua in manibus
Abac. ult. eius. Quando expandit alas suas, & assumpsit leprosum: id est
Deute. 32. quando expansis in cruce brachijs, operatus est salutem in me-
Psal. 73. dio terræ. Tunc igitur extendit manum: sed tunc tangit infir-
 mum, quando per Sacramenta inserit eum in se. Scimus enim
 quod nullus leprosus, aut æger sanari possit: nisi tangatur à
Luca 6. Christo, à quo virtus exibat, & sanabat omnes. Nihil ergo mire-
Exod. 4. ris, docte Lector si manus Moyfi in suo sinu reclusa sana erat. At
 eadem è sinu extenta leprosa videtur. Quia videlicet referebat
 illa Mosaica manus manum Christi, in se quidem sanam: at ubi
 ad peccatores extenditur, leprosa monstratur.

Et confestim mundata est lepra eius. Duo hîc aduerte. Primum,
 quod impossibile erat peccatum, seu lepram mundari: nisi per
 contactum Christi. Ideo enim Patres antiqui detinebantur in
 Limbo: quia nondum venerat manus, quæ suo tactu lepram
 expiaret. Peccatum siquidem infinitatem habet: quæ nisi pre-
 tij infinitate consumi non potest. At vbi valor infinitus sangui-
Roman. 5. nis Christi lepræ accessit: subito confestim sanatur. Vbi enim
Roman. 6. abundauit virtus peccati, superabundauit potentia sanguinis
4. Reg. 5. Christi. Verus ergo homo noster cum Christo confixus est, &
 caro Naamam leprosi sicut caro pueri (nam pueri cælum intrant)
 restituta est.

Secundò nota: Non dixit Matthæus, Confestim leprosus
 sanatus est: sed confestim est lepra sanata. Sanè cum Dominus
 peccatorem extimulat, ut à peccato & lepra fugiat: statim le-
 profus lepram suam horret: ad Christum venit, eum adorat, &
 rogat ut mundet. Et contingit, ut peccator contritionem de pec-
 cato suo habeat, dicente Christo, Volo, mundus esto. Tunc cõ-
 festim sanatur lepra, etiam ante confessionem peccatorum co-
 ram sacerdote. Porro, quia ante confessionem, adhuc leprosus
 astrictus est, ut compareat coram sacerdote, (etiam lepra mun-
 data) coram quo lepram suam detegat: ideo fugatam dicit Mat-
 thæus lepram, sed leprosus adhuc liber non est. Licet enim re-
 uelationem habeas, quod lepra tua sanata sit, adhuc ostende te
 sacerdoti.

Quodd verò Dominus admonetur nemini dicat, consilium
 consultissimum est, ne vocationem tuam, & lepræ spiritualis
Theb. 12. mundationem traducas. Sacramentū enim regis celare bonū est.
 Quodd

Quodd verò munus offerri sacerdoti iussit Dominus, indicat, sacerdotes peculium hoc habere, munera, scilicet eorum qui sua peccata confitentur. Dignus enim est operarius mercede sua.

Demum quodd dicit, *In testimonium illis*, monstrat quodd iustificatur sapientia à filiis suis, qui credere noluerunt, cum adessent testes omni exceptione maiores. Quid ergo nos faciemus, cum venerit Dominus, & iniustos repererit? Cum tot viros à Deo vocatos, & à lepra mundatos, mittat quotidie, vt ipsi videntes ad Christum conuertamur? Hæc nos sacerdotes, nobis dicta intelligamus. Simul etiam aduerte, quodd nullus leprosus (id est, peccator) propter peccatum suum à castris Ecclesiæ eiectus, ad fidelium conuersationem admitti debet, nisi sacerdotum iudicio: id est, nullus excōmunicatus communioni reddendus est, nisi per sacerdotes, id quodd mandauit Petrus apud Clementem, Epist. 1. & 2.

Cum autem introisset Capharnaum. Hæc sacra historia intelligi dupliciter potest. Primùm de laicis hominibus, qui seruos habent infirmos, vt ipsa narratio præsefert. Quam expositionem prosequentes, tria aut quatuor annotare libet. Primùm, quàm pij esse debeant laici, humiles in Deum, fideles in Christum, amantes in suos. De quatuor Centurionibus mentio fit in testamento nouo, videlicet de hoc, & de eo, qui ad Christi crucem dixit: Verè Filius Dei erat iste. De eo qui à Petro edoctus est: & de eo qui Paulum benignè tractauit, & hi omnes pij fuerunt: vt notaretur, si laicus homo, gentilis, militiæ adstrictus, & aliorum præfectus, ita humilis est & pius, quanto potius reliqui omnes, qui pietatem professi sunt?

Secundò nota: Erat huic Centurioni seruus pretiosus, & infirmus. Vbi admonemur, ne quidquam sæculare pretiosum, aut charissimum habeamus: alioqui morietur, aut infirmabitur. Solenne Deo est, pios in eo maximè vulnerare, quodd ipsi habent maximè pretiosum. Adam in Abele percussus est, Abraham in Isaac, Iacob in Rachel, Dauid in puerulo sibi ex Bethsabee nato. Adeo enim amor ille tener tuus (quem in sæcularia collocas) pretiosus est, vt eum Deus sibi cupiat, & optet. Adde, Deum velle vt nullas opes, nisi ipsum Deum habere glorieris. Vide Petrum de sua fide gaudentem, ad vocem ancillæ prostratū: Paulum

1. Cor. 12. lum de castitate gloriosum, stimulo carnis irritatum : videlicet
2. Cor. 1. ne simus fidentes in nobis, sed in Deo.

Tertiò nota: Habebat hic Centurio milites, quibus dicebat, Vade, veni: & obsequebatur. Verè erat hic prudēs, & amabilis homo, vt cui ad nutum obsequebatur, qui inter omnes minus obsequi solent: est enim militum gens vt plurimum dura & perucax. Agnoscant igitur principes nostri documētum pulcherrimum: Si volunt subditorum obedientiam, habeant eos pretiosos: ideo enim arbitror, Centurio habebat milites obsequentes, quia pretiosos eos habebat.

Quartò nota, etiam in militibus, etiam in laicis, & sæcularibus nonnunquam esse tam sublimia dona, vt in reliquis tanta non inueniantur. Nec enim Iudæorū Deus tantum, sed & gentium. Id est, nō est Deus Ecclesiasticorum tantum, sed & laicorum. Planè Iob rex erat, & Tobias laicus. Vide verò eorum patientiam.

Quintò nota, cur huius fidem laudarit Dominus? Planè nō laudat Dominus fidem iacentem & otiosam, sed vbi animus tuus summa reuerentia Christum tractat, summa humilitate se ipsum despicit, summa charitate proximum curat, prodit se tūc fides, quam Deus miratur & laudat. Vt enim fides mediantibus alijs virtutibus, producit actus omnium aliarum virtutum: ita mediantibus actibus aliarum virtutū augetur. Cū ergo summas habueris alias virtutes, tunc laudabit, & mirabitur Dominus fidem tuam. Vide obsecro D. Thomam 2. 2. q. 3. artic. 1. ad tertium. Igitur quiuis nostrum dicere solet, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum, &c. At non cuiusuis nostrū Christus fidem mirabitur.

Sextò nota illud, *Non inueni tantam fidem in Israel*: quod quidem (vt Theologi loquuntur) formaliter verum est: siquidem Israël tantum complectitur legem, at ex lege nemo ad perfectum adductus est. Lex enim perfectum facere nequit, sed gratia. Si enim ex lege esset iustitia, & fides illa tanta, quæ à Deo laudari meretur, Christus gratis mortuus esset. Quia verò in lege, & in Israël iustitia hæc non inuenitur, ideo Christus venit, &c:

Septimò nota: *Multi ab oriente & occidente*. Solū meminit orientis & occidentis, quia gigas noster exultauit ad currendam

rendam viam suam, à summo cælo egressus, id est, ab oriente, *Psalm. 18.*
 & occurfus eius vsque ad summum eius, id est, ad occidentem.
 Et quia à solis ortu, vsque ad occasum laudabile nomen Do- *Psalm. 49*
 mini. Vbi igitur laudatur Deus, & vbique imperat, inde eius ve-
 niunt filij.

Vltimò nota: *Fiat tibi sicut credidisti.* Non ergo tribulatio & infirmitas fugiendæ sunt, nec tantoperè traducendæ, quæ fidè nobis efficiunt tam eximiam, quæ Deum laudatorem nostri, & admiratorem nobis conciliant, quæque Deum nostris votis obsequentem præstant. Sanè nisi fuisset huius Centurionis seruus infirmatus, nec talem forsan ipse habuisset fidem, nec à Deo ita fuisset laudatus. Et hæcenus explicatio de laicis.

Sed quia hæc explicatio ad laicos duntaxat contracta est, libet eam ad omnes Christianos extendere. Sanè in priori miraculo de leproso, significata est conuersio, & mundatio peccatoris à peccato suo. Ordo igitur rectus exposcit, vt in curatione serui Centurionis, liberatio hominis pij à tentatione carnis suæ significetur. Arbitror ergo per Centurionem virum pium significari. Per eius seruum, paralyticum, & planè moriturum, credo notari carnem vel corpus furijs tentationum agitaturn, & iam iam morti peccati vicinum. Quòd verò Centurio Seniores Ecclesiæ ad Christum adduxit, typus est pij hominis, qui periculo tentationis pauidus, omnes rogat, vt à Christo suam liberationem implorent. Quòd autem Centurio se indignum Christi aduentu fatetur, apertè indicat virum pium, qui (quando cum sua carne luctatur) maculas ab ea contraxisse credit: ac ideo se Christi conspectu indignum existimat. Quòd demum Christi verbo puer sanatur, indicat, fieri posse, vt in hac vita caro parum, aut nihil rebellet contra spiritum, sed pace à Deo cum bestiis terræ facta, vir pius in sua tranquillitate *Iob 5.* lætetur.

Habes Lector velut in transenna huius historiæ significationem. Nunc precor, finge te videre Paulum carnis stimulis *2. Corin. 12.* agitaturn, rogantemque simpliciter, vt angelus ille satanæ discederet ab eo. At ex aduerso, vide carnem Pauli repugnantem legi mentis, & captiuantem eum in lege peccati, ac proinde clamantem: Infelix ego, quis liberabit me ab hac carne mortu- *Roman. 7.* ra, nisi per gratiam Dei liberetur? Si hoc intelligis, planum erit

Paulum, & quemlibet pium, significatum esse per Centurionē: & carnem Pauli significatam per seruum Centurionis, &c. Tractemus nunc singula.

10a. 7. Vir pius Centurio est, id est miles, qui sub se centum milites habet. Et primum quod pius sit miles, testatur Iob, dicens: *Iob 14.* Militia est vita hominis super terram. Et rursum, Cunctis diebus quibus milito; expecto donec veniat immutatio mea. Et Paulus: Arma militiæ nostræ, sunt potentia Deo.

1. Cor. 10. Quod verò pius centum sub se milites habere debeat, quibus suam animam custodiat, explicauit Sponsa cum dixit: Sexaginta fortes lectulum Salomonis ambiunt, omnes ad bella doctissimi, propter timores nocturnos. Fortes viros Sponsa dixit esse sexaginta, propter continuum laborem, senarius enim numerus est laboris. Eosdem nunc fatemur esse centum, propter perfectionem: nam centenarius perfectionis numerus est. Quilibet ergo pius habere debet centum, siue sexaginta fortissimos viros, quibus animam suam, quæ est lectulum Salomonis, custodiat à periculis nocturnis. Et quidem si nobis est colluctatio, non cum vno milite, sed cum principatibus & potestatibus, necesse est, ut quiuis nostrum perfectum militum habeat numerum, quo tanto hosti resistat.

Planè si in carne nostra multa desideria sunt, quæ aduersus spiritum militant, & multæ concupiscentiæ, quæ militant aduersus animam, necesse est etiam in viro pio multas esse virtutes, quæ pro Deo, pro fide, & pro anima militant aduersus carnem, dæmones, & infernum. At quia non sat est, vnam aut alteram habere virtutem, (qui enim offenderit in vno, sit omnium reus) ideo dicitur, quod pius habeat centenarium, id est, perfectum numerum virtutum, velut militum. Nec enim nascitur Isaac Abraham, nisi iam centenario, id est, nullatenus nascitur pietas, nisi centenario, & omnibus virtutibus perfecto. Et *Matth. 19.* hac ratione præmium centuplum promittit Dominus ei, qui reliquerit patrem, ac matrem, &c. Quasi diceret: Quia centum milites estis, centum præmia propono. Igitur quiuis pius homo Centurio esse debet.

Sed age videamus, quisnam est huius Centurionis seruus? Huic respondeat Deus ipse. Caino dixit Dominus: Subter te erit appetitus tuus. Vix enim inuenias alium, qui natura seruus sit,

fit, præter appetitum: seruus ergo à natura institutus, est appetitus, siue homo vetus, siue homo exterior, siue caro, siue corpus, siue Adam terrenus, siue quouis alio nomine nominetur. Vtinam verò vt natura eum seruum instituit, ita seruus semper esset. Sed væ, quia frequētissimè è seruo dominationem tyrannicè rapit, aut quod peius est, nos ei illam concedimus. Tunc enim homo qui in regio honore erat, nō intelligit, & ideo comparatur iumentis. At licet sæpe appetitus dominetur in nobis, seruus tamen adhuc est: potius enim est, quod Deus dedit vt esset, quàm quòd nos eum esse voluimus. Bene tamen est quòd Centurio pius, eum agnoscit esse seruum, spes enim remedij subluet, cū te ipsum nosti, qui sis. Psal. 48.

Hic igitur seruus iacet nonnunquam in domo paralyticus, id est, dissolutus. Cū enim appetitus tuus à refrænatur, & cohibetur, vt non exultet in rebus pessimis, sed vt cor tuū, & caro exultent in Deum viuū, non iacet paralyticus: at cū manus habet dissolutas, & debilia ad bonum agendum gēua, quando videlicet velle adiacet nobis, sed perficere non inuenimus, tunc paralyticus est Adam noster, imò potius Eua. Prouer. 2.
Psal. 83.
Isaia 35.
Roman. 7.

Et si paralyticus est, aliquando malè torquetur, vide Dauidem dicentem: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Videlicet, quia cū peccator cōsisteret aduersum Dauid, caro exardescēbat: at si cor igne torretur, planè malè torquetur. Et quidem cū caro obedit spiritui, tunc si torquetur, bene torquetur. Crux enim illa bona est, cui merces copiosa manet in cælis. Porro si proxima morti peccati caro est, malè torquetur. Et profectò malè torquetur, & quodam inferni genere torquetur homo, qui ex parte vna Deū offendere nulla ratione cupit: at ex parte altera ad offendendum, à carne vehementer sollicitatur, & propè velut reprobo sensu impellitur. Rectè Paulus rogat, vt possitis resistere in die malo. Malus dies malum tormentum est, cū tentatio iam iam hominem vincit. Psal. 38.
Matth. 5.
Ephes. 6.

Egregiè verò dicit, *Erat seruus illi pretiosus*. Nisi enim pius homo suum appetitum haberet pretiosum, nihil ab eo sibi periculi immineret. Sed quia Eua fuit pretiosa Adæ, ideo tā sumus miseri omnes filij Adæ. Sanè pretiosus est mihi peccanti appetitus, quem plus æstimo quàm Deum, quàm eius gratiam, eiusque

eiusque gloriam. Si enim ne molestia afficiam appetitum: molestia afficio Deum, eiusque dona contemno: planum est quam sit ille mihi pretiosus. Imò verò pretiosior est peccanti appetitus, quam peccans ipse sibi. Vult enim subire inferni tormenta potius, quam suum appetitum contristare.

Porro eleganter describitur hic paralyticus in Capharnaum, id est, in villa pulchra, & delectabili. Ideo enim appetitus languet: quia inter pulchra, & delectabilia versatur. Neque enim per loca arida & inaquosa spiritus malus, qui appetitum prostrat, requiem inuenit. Requiescit verò sub vmbra calami, & in locis humentibus. Et quidem si praeda ex Moab non fuisset pulchra, & delectabilis: appetitus Saulis non incidisset in paralyfin, nec mortem Sauli parasset.

Iam verò si Eua nostra, siue miser appetitus, iam iam est abstractus & illectus: sit, ut morti vicinus. At nihil est quod pius homo timere magis debeat, quam mortem peccati. Tunc roget amicos, roget sacerdotes, nullam lapidem non moueat: ut Christus eum ab illa morte præseruet. Hoc ergo dicit: Domine puer meus iacet, & malè torquetur. Vbi duo aduerte, alterum, quòd non dicit: Domine sana puerum, fortè enim non ita conuenit, sed forsàn melius est, ut virtus in infirmitate perficiatur, & aurum in igne probetur. Alterum, sat visus dixisse, Puer torquetur. Sicut sorores dixerunt: Domine quem amas infirmatur. Quasi dicat: Munus regis est succurrere militi periclitanti. Pastoris est accurrere oui à lupo deuorandæ: Medici est obsistere morbo grassanti. At tu Domine rex es, pastor, & medicus.

Ego veniam (inquit Dominus & curabo eum. Quasi dicat: Sacram fume Eucharistiam, ego tunc ad te veniam, & tuam Euam curabo. Firma est hæc expositio ex Augustino: qui Centuriones esse dicit, qui ad Eucharistiam verentur accedere. Ergo aduentus Domini ad Centurionem, est aduentus Christi in Eucharistiam ad eum qui communicat. Eleganter verò dicit: Veniam, & curabo. Siquidem frequenter experiuntur qui communicant: carnis petulantiam & dissolutionem, per communionem adstringi: tentationes minui: & ferè infirmam carnem sanari. Testis huius rei est Deus ipse cum ait: Quid enim bonum eius (id est, Ecclesiæ) est, & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines. Igitur vinum de quo Paulus ait: Nolite inc-

Lucæ 11.

Iob 40.

1. Reg. 15.

Iacobi 1.

2. Cor. 12.

Ierem. 17.

Zachar. 9.

Ephes. 5.

inebriari vino, in quo est luxuria: hoc ipsum (cum sanguis Christi est) non facit lasciuos, sed potius germinat virgines. Ego igitur veniam, & curabo. Etenim si Christus ex infirmitate, cruci affixus, veterem nostrum hominem cruci affixit, & debilitauit: quanto nunc potius, quando viuunt ex potentia Dei, carnem nostram curare poterit?

Domine. Respondet Centurio, *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Duo mihi consideranda sunt. Alterum: Cur Centurio qui diligebat gentem Iudæorum, & synagogam ædificauerat: id est, qui proximos diligebat, & Deum colebat, asserit indignum se ut suo tecto Christum recipiat? Planè quia quo plus Deum amas, hoc Deum magis æstimas, teque vehementius contemnis, ac ideo indignum te Deo reputas.

Adde quòd ad rem magis spectare videtur, si Centurio non haberet domi infirmum seruum: fortè hilarissimè Christum in domum suam prouocaret. At quia non nihil infirmitatis hæsit Centurioni ex seruo suo, ideo nec se Christi colloquio: nec domum, eius ingressu dignam æstimauit. Ipsa nos experientia docet: Cùm anima nostra suum sibi habet obsequentem appetitum, gaudenter Christum auet suscipere. At cum appetitus iacet infirmus, indigna se Christo statim proficitur. Dixit enim, *Exi à Domine quia homo peccator sum.*

Lucæ 5.

Alterum considerandum hic occurrit: Cur Centurio dicit tectum se habere? si ille synagogam ædificauerat, pauper non erat, igitur nec in casa, aut tecto habitabat? Respondeo: Vir sanctus palatia reputat, ut tecta: & loca irrigua & amœna, terram desertam & inaquosam esse putat: Si enim improprium Christi, magis esse diuitias credit, quàm thesaurum Ægyptiorum: igitur thesaurum carbones esse credit. Pius igitur homo omnia arbitratur ut stercora: imò ut detrimenta, ut Christum lucrifaciat.

Ecd. 14.

Hebr. 11.

Adde & illud: Centurio iam cognoscebat Deum in Christo & ita cognoscebat nihil esse ad eum pulchrum, & pretiosum: quin Deo vile tectum esset. Sicut enim nihil bonum nisi Deus: ita nec Deo quicquam bonum nisi quod diuinum est.

Matth. 19.

Adde rursum: Cùm animus tristis est, sui que tædium habens, omnia fastidit.

Lucæ 7.

- Si de sacra communione mentionem esse velimus: rectè corpus

Sapient. 6. corpus nostrum dicit esse testum: in quod indignum est, ut intrer Christus. Sanè testum impedit ne lucem videamus: ita & corpus hoc aggrauat animam, ne lumen cæli videat: neuè ad superna feratur, aut res prope se iacentes videat apertè. Quòd verò corpus non sit dignum Christi ingressu, manifestissimum est. Est planè corpus nostrum vitiorum omnium radix, & fons: imò sterquilinum, & sentina peccatorum, ubi dæmones suas sordes dimittunt, ac veluti ventrè exonerant. Quid igitur tam foetenti, ad Christum, domo? Aptior planè locus Deo est infernus: si ibi culpæ non essent, quàm domus paralytica, atque peccatrix.

Sed tantum dic verbo. Vbi primum nota, quàm sapienter dixit Centurio: Dic verbo. Parum quippe prodesset quòd Christus in domum ingrederetur, nisi verbo diceret: Christi enim diuinitas omnia implet, etiam peccatores: at non sanat eos, quia non dicit ut sanentur. Equidem vult Christus omnes saluos fieri: sed quia non dicit verbo ut sanentur, multi manent infirmi.

1. Tim. 2. Annon ingressus est in domum Simonis Dominus? planè: Cur ergo non fuit ille sanatus? Quia Christus non dixit verbo, ut sanaretur.

Secundò nota, subtilissimè dixisse, *Tantum dic verbo*. Non enim inquit, *dic verbo*. Sed adiecit, *tantum dic*. Certum enim est Deum & Christum eius, dixisse verbo: Pœnitentiam agite, & conuertimini ad me, & quærite Dominum dum inueniri potest. At hæc à nobis non fiunt. Cur ita? Quia licet Dominus hæc verba dicat: ex alia parte liberam relinquit cuique suam conuersionem. Quasi ex vna parte diceret, & ex altera non diceret. Quasi que non plenè, sed dimidiatè, diceret. At cum tantum dicit, id est, cum semel & efficaciter (ut loquuntur Theologi,) tunc sine dubio, & infallibiliter, (ut etiam ipsi dicunt) sanitas contingit.

Matth. 4.
Isaie 55.

Tertiò nota Theologissimè Centurionem dixisse: *Tantum dic verbo, & sanabitur*. Afferuit siquidem, verbum esse vitam & sanitatem. Si enim seruus erat infirmus & moriturus: igitur si verbo sanatur, & viuic: verbū est vita, & salus. Id quod Ioannes altissimè dixit, Quod factum est, in ipso vita erat, & vita erat lux hominum: & Dominus, Ego sum via, veritas & vita.

Ioan. 1.
Ioan. 15.

Quartò nota altissimè dictum: *Dic verbo, & sanabitur seruus*, qui erat moriturus. Si enim seruus iuxta naturam erat moriturus
(ex

(ex legibus enim naturæ viuere non poterat) igitur asseritur Christus, potentiam habere super omnem naturam. Et ut Theologi aiunt, habet Christus potentiam absolutam, non tantum ordinariam.

Quintò nota, quòd cum vox (seu verbum ab ore Christi emissum) pertingere ad locum ubi iacebat infirmus, ex se ipsa non posset: nisi quatenus erat deitatis instrumentum (hac enim ratione efficere potest ubi non pertingit). Planè fit, ut Centurio affirmans verbum Christi sanare posse distantem infirmum: affirmauerit etiam verbum illud diuinitatis fuisse instrumentum. Neque enim soli deitati salutem adscripsit, sed etiam verbo: quod ex suo Christus ore proferret.

Non inuenit tantam fidem in Israel. Non miratur Dominus fidem, sed tantam fidem. Nec enim admodum miratur Dominus fidem nudam. Miratur tamen fidem cum magna est, ut in Chananæa: & cum tanta est, ut in Centurione. Percontaris, quid fecerit, ut fides hæc tanta esset? Primum, fecit amor quem erga Deum Centurio habebat. Aedificauerat quippe ille synagogam: plane in cultum Dei. Secundò, fecit amor erga proximos, tantus ut etiam Iudæos diligeret: aiunt enim seniores illi, Diligit gentem nostram. Tertiò, fecit tanta humilitas: ut vix in Euangelio parem inuenias. Cum enim Centurio esset, & diues esset, (ut qui synagogam aedificasset) & honoratus esset: siquidem Iudæi dicunt, dignus est, cui hoc illi præstes: ille tamen, domum suam indignam Christi ingressu asserit, & (quod est profundissimæ humilitatis testimonium) non se dignum existimauit: ut ad Christum veniret. Ita enim Lucas eius verba refert. Sanè quòd nudus & malus Adam conspectum Dei fugiat, iustum est: sed quòd vir sanctus (etiam inimicorum testimonio) coram Christo venire non audeat, Angelicum est. Siquidem tremunt coram Deo Angelicæ potestates. Quartò, fecit fidem tantam sublimis quædam de Christo cognitio, & præclarissimum lumen: quo illustratus Centurio, tam diuinè sensit de Christo. Miratur ergo Christus fidem talibus subnixam columnis: talibus depictam coloribus, talibus fulgentem stellis, talibus micantem radijs.

Subit me tamen admiratio: Cur Christus non contentus hanc fidem laudasse, cum Israëlis probro laudarit? dicit enim,

Genes. 32. Non inueni tantam fidem in Israel. Huic ego dubitationi dum mente voluo quod respondeam, in memoriam venit, lucta Iacob, siue Iacob cum angelo. Cæpique mecum reputare Iacobis luctam, persimilem luctæ nostri Centurionis cum Christo. Ille contendit cum angelo, hic cum Christo: non potest angelus præualere cum Iacob: nec præualere vult Christus cū Centurione: non dimittit Israel angelum donec ei benedicat, nec Centurio Christum, nisi postquam dixerit & benedixerit verbo. Quid verò mirabile est, si maiorem inuenerit Christus in Centurione (gentiū locum habente) fidem: quàm angelus in suo Israele, (qui Iudæos referebat). At angelus qui pugnabat cum Israele, Christi personam referebat. Verum ergo est, quodd non repererit Christus in Israele tantam fidem, quantam in Centurione.

Sed maius adhuc mysterium hic sublucet: Pugnavit Israel cum angelo, fuitque pugna in aurora (id est in principio eius diei, quo Israel terram Promissionis intrabat.) Pugnavit etiam Centurio cum Christo in aurora, id est, in principio prædicationis Christi, quando animarum nostrarum regnum Christus ingrediebatur. Cum igitur fides sit nostræ peregrinationis lux & sol: maior lux est in aurora nostræ diei, quàm in aurora diei Iudaicæ. Nostra enim fides est explicata, ablatum enim est velamen à facie Moyfi, reuelata facie Deum speculamur. Cum ergo Christus dicit, Non inueni tantam fidem seu lucem in Israel, sensus est: Non inueni tantam fidem, tam apertam, explicatam, & splendidam in Iudaismo: quàm in gentilitate incipit emicare.

2. Cor. 4. Fiat tibi sicut credidisti. Cogit me locus hic, difficillimam tractare quæstionem: & in qua hoc tempore, tota nobis cum hæreticis, lis est & contentio. Cur Dominus Centurionis salutem adscribit fidei? Et ut dubium urgentius sit, quæstio est: Cur Dominus in Evangelio, & Paulus in Epistolis, tribuunt fidei iustificationem, miracula, & beatitudinem? Siquidem vix reperias in Evangelio iustificationem à peccato, aut miraculum à Christo factum: quod ipse Christus non asserat fidei. Longum est referre huius rei testimonia. Sed primū habes hoc loco: Sicut credidisti fiat tibi, & capite nono, Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et ibi: Secundum fidem vestram fiat vobis. Cap. 15. Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Iam ipse Dominus dicit beatos, eos qui credunt. Vt Petrus beatus dicitur, quia Pater ei reuelauerat.

Et

Et Beati qui non viderunt, & crediderunt, & scripta sunt ut credentes vitam æternam habeatis. Porro ubi reprehenduntur Apostoli? reprehenduntur, quia claudicabant in fide. Vt quid timidi estis modicæ fidei? & naufraganti Petro idem dicitur, & cum Apostoli sanare nequiuert dæmoniacum, reprehenditur eorum modica fides. Si consulis Apostolum, ubique iustitiam fidei tribuit. Iustus, inquit, ex fide uiuit. Et, iustificati gratis, per gratiam ipsius, & per redemptionem factam à Iesu, & per fidem. Etrursum, arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Et demum omnia opera heroica antiquorum patrum fidei adscribit, ad Hebr. 11. Vbi totus se in laudes fidei diffudit.

At in contrarium est Iacobus. Quid, inquit, prodest fratres mei si fidem se quis dicat habere, opera verò non habeat? num fides poterit saluare eum? & Paulus ipse: Si habuero tantam fidem, ut montes transferam, charitatem nō habens, nihil sum. Et Dominus ipse, Multi dicent, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & ego dicam eis. Non noui vos: & demum tota ecclesia clamat, fidem sine operibus non seruare: imò verò magis condemnare. Ita Concilia omnia in quibus de hac re disputatū fuit, & sancti scriptis tradiderunt. Et hæc plana veritas est.

Statuitur ergo conclusio, Fides sola neminem iustum ex integro facit, nec ad cælum perducit. Pendet igitur dubium, cur Paulus & Dominus iustitiam, & salutem vendicant fidei? Pro explicatione accipe Lector, quatuor graduum scalam, qua in cælum itur. Primus est, fecisse cuncta opera bona, quæ viribus naturæ, sine speciali Dei adiutorio, homines facere solent. In hoc gradu fuerunt Philosophi. Secundus est, fecisse omnia opera quæ lex vetus iubebat, sine fide tamen, in Iesum, ex Maria natum. In hoc gradu fuerunt & sunt Iudæi à nostra fide abhorrentes. Tertius est, credere in hunc Iesum, & in omnia quæ ab Ecclesia Romana nobis credenda traduntur. Quartus est, credere in hunc Iesum, & eis mandata seruare. Quòd dicitur Dominus, & Paulus tantopere fidē inculcant, nihil aliud est, quā dicere his qui sunt in primo, & secundo gradu, Non nobis sat est opera naturæ facere, aut legis. Nisi enim fidē in Iesum habeatis, nulla ratione vobis erit salus. Quia sine hac fide, impossibile est placere Deo.

Hic est sensus, vt arbitror, genuinus Apostoli, & Domini.

Vrges tamen adhuc: Si gradus tertius, qui est fidei, suos seruatores non seruat, nisi in gradu quarto sint, cur Dominus & Apostolus eos qui credunt, iustos & beatos dicunt? Respondeo ex verbis Concilij Tridentini, sess. 6. c. 8. Ed, inquit, per fidem iustificari dicimur, quia fides est principium, fundamentum, & radix nostræ iustificationis: sine qua (quidquid aliud boni habeas) impossibile est placere Deo. Vbi magna aduersione sunt auscultanda illa tria verba, principium, siue initium, fundamentum, radix. Sanè principium radicale, virtute continet reliqua. Habet enim Philosophus in fine Elenchorum, principium vt est mole minimū, ita esse potestate validissimum. Et equidem potius fides quàm timor est initium sapientiæ. De timore serui mihi mentio est.

Ita Diuine
Tho. 2. 2.
quæst. 19.
artic. 7.
Psal. 100

Iam cum audis fundamentum esse fidem, ita ferè intelligas, sicut dicitur Christus fundamentum totius spiritualis ædificij. Vtrumque verò explicatur per illud verbum Radix, quo verbo nihil significantius dici potuit.

1. Cor. 3.

Nam multa Theologica sunt audienda, quibus hæc materia dilucidior fiat. Primum est: Quod natum est ex pluribus sequi, tribuitur ei quod est primum: sicut vita tribuitur animæ nutritiue: eo enim viuimus, quia nutrimur. Similiter animal dicitur propter tactum, qui est primus inter omnes sensus: licet enim animal videat, audiat, tamē simul ac tactum quis habet, animal est. Cum igitur in iustificatione, primus motus animæ in Deum, sit motus fidei, necessariò fit, vt iustificatio tribuatur fidei. Hæc ferè ad verbum ex D. Thoma, 4. dist. 17. art. 3. q. 3.

Vide 8.

Thom. 1.

par. q. 12.

art. 2. ad 1.

Audi nunc nostra: Beatitudo huius viæ (quæ iustificatio dicitur) respondet, & assimilatur beatitudini cælesti. Iam consideremus, quonam pacto anima sit in cælo beata? Et primū quidem vnitur Deus animæ, (per modum speciei, vt Theologi dicunt) vnitur quidem intimè, eleuando animam ad quoddam esse supernaturale, & diuinum. Secundò infundit Deus animæ lumen gloriæ, quo illustratus intellectus Deum beata visione videt. Iam tertio anima Deum vidēs, eum summè amat. Quarto verò videns, & amans, in perfecta delectatione consistit. Igitur controuersum Theologis est, quidnam horum quatuor animam beatam efficiat. Henricus respondit, in vnione prima, fieri beatam.

beatam. Thomas in visione. Scotus in amore. Aureolus in delectatione: & reuera origo beatitudinis (ex Deo) est vnio. Sed ex Deo, & nobis est visio. Simul enim ac mens Deum videt, beata est: tam enim est visio illa diuina, vt diuinam faciat animā.

Rursum controuersum Theologis est, an voluntas eius, qui Deum videt, possit Deum non amare? Et Scotistæ omnes, nonnulli etiam Thomistæ respondent, posse. Finge igitur beatum, cuius voluntas Deum non amet. Eritne iste beatus? Erit quidem, sed inchoatiue: erit quidem, quantum est ex Deo, & eius lumine, sed non quantum ex sua voluntate. Habes erudite Lector, figuram viam negotij nostri: ita enim per omnia contingit in iustificatione impij. Primò vnitur Deus animæ per gratiam, secundò ei infundit lumen fidei, tertio nascitur amor, & quartò de peccato dolor. At sicut beatitudo tribuitur visioni, ita & inchoata iustitia fidei. Est enim maximè notandum, quòd tam nobile est lumen fidei, vt ex se hominem iustum facere incipiat, licet iustum non integrè faciat. Cùm enim anima hoc lumine collustrata possit Deum non amare, si non amaerit, iustitiam inchoauit, non absoluit. Huius ergo rei hæc summa est. Fides, est lumen supernaturale, diuinum, supra omnes creaturas. Qui ergo fidem habet, sit inchoatè supernaturalis & diuinus, & partem habens diuinæ iustitiæ, & nisi is ipse sibi sit impedimento, nihilo carebit, vt planè iustus sit. Quātū enim ex Deo est, ipse dans fidem, daret etiam & reliqua omnia dona ad vitam iustitig necessaria. Quòd si habens fidem, mille peccata mortalia habet, nihilominus principium habet iustitiæ Dei, eius scilicet fundamentū, atque radicem. Qua forsā ratione Paulus omnes Christianos (licet essent eorum mali nonnulli) sanctos vocat absolute, sanctificatos, dilectos Deo, &c. Cur ita? Quia habebant fidem. Audi eum: Omnibus, inquit, qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Vocatis id est effectis. Et rursum: Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, &c. Et item: Omnibus sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo, & alibi sæpe. Vt enim sacerdos, licet sit in culpa mortali, at nihilominus sacerdos est, & Spiritum sanctum habet ad remittenda peccata, si pastor sit: ita & quiuis Christianus Spiritum sanctum habet ad credendum, ad sperandum, ad obediendum Ecclesiæ, licet non habeat charitatem. Si igitur Spiritum

Con. Tri-
dent. sess.
6.6.6.

Roman. 7.
1. Cor. 1.
Ephes. 1.
Vide 1. q.
1. c. ita fit.
&c. ut e-
uidenter.
&c. multi
& expres-

ic. eadem. sanctum habet, (licet contristatum propter culpam mortalem)
c. per planè Deo sanctificatus est, & inchoatiuè iustus, licet non ex
Isaiam. integro.

Quo igitur finiam, si Christianus habet fidem infusam, noua creatura est. De qua Apostolus: Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Si fidem habet, factura Dei est, parata ad opera bona, vt in eis ambulet. Si fidem habet, ordinis est diuini: vocatus scilicet, in admirabile lumen Dei. Si fidem habet, membrum est Christi, licet mortuū. Si fidem habet, filius est Ecclesiæ. Ius & potestatem habet ad regnum Dei, & item ius & facultatē habet vt se Deo offerat, ideo regale sacerdotium. Est itaque domesticus Dei, cuius sanctorū, professor nouæ religionis: in arca siquidem Ecclesiæ grana cum paleis reperiuntur: in sagena boni pisces & mali. Habes igitur causam, quare Dominus, & Apostolus tam magnificè laudarunt fidem.

Et cum venisset Iesus, &c. Rectissimè locus hic de synagoga intelligitur. Certum enim est, Petrum esse sponsum Ecclesiæ: ideo enim & annulum dispensationis in digito gerit, & adeo matrimonium inter eos firmum est, vt prælatis inferiores, qui nupserunt particularibus Ecclesijs, eas deserere nequeant, sine Papæ consensu. Extant de hac re Canones, & Decreta multa. Huius verò Ecclesiæ Catholicæ mater synagoga fuit. Author est Bernardus in illud: Tenui eum nec dimittam, donec introducam eum in domum matris meæ. Quasi dicat Ecclesia: Tenui Christum, nec dimittam, donec ad synagogam eum introducam. Reliquiæ enim Iudæorum saluæ sient in sæculi fine. Ergo Christo ingressio in Ecclesiam, quæ est domus, & sponsa Christi, adest synagoga phrenesi incredibili languens, qua legis umbras veritatem esse credit. At Dominus in fine mūdi, cum stat, (cum videlicet iam non moritur) imperabit febri, & auferet velamen ab oculis Iudæorum. Surget tunc synagoga, & ministrabit Christo & Ecclesiæ.

Potest secundò intelligi: Ecclesia secundum exteriorem hominem, Petro, & reliquis prælatis nupsit: neque enim in interiori hominem ius habent prælatis: iudicāt enim de his quæ vident. Iam mater huius exterioris Ecclesiæ est Ecclesia eadem secundum hominem interiorem. Id est, corporalis Ecclesiæ Ecclesia.

clesia spiritualis est mater. Hæc socrus Simonis ubique iacet, negligitur, & nimis affectibus terrenorum torquetur, decumbit igitur magnis febribus. O vtinā non vera essent, quæ loquimur. Fideles enim qui nunc sumus, secundum interiorem hominem, vehementer infirmamur. Causa verò est calor nimius, ex sanguine multo & corrupto: id est ex multis & malè partis diuitijs. Christum precor in Ecclesiam ingressum, vt stet, nec prætereat nos, imperetque feбри, vt abeunte, ministrare incipiamus. At signū hominis interioris sani est, quòd surgat & ministret eis. Id est, vt quæ sursum sunt quæramus, nō quæ super terram: hoc enim est surgere. Et item id nō satis est, nisi proximis nostris ministremus. Hæc enim vniuersa lex est, si proximum diligamus.

Roman. 13

Tertio intelligi potest: Petrus desponsatus est cum quauis oue, hoc enim est pascere gregem, eū affectu maritali prosequi. Omnium verò ouium mater est Ecclesia Romana. Socrus igitur Petri Ecclesia Romana est: rogandus Deus est, vt nunquam illa magnis cupiditatis febribus decumbat. Et quod de Petro dicitur, dici de qualibet Ecclesia & prælato suo potest.

10an. 10.

Quarto intelligitur: Quæuis anima fidelis Petri sponsa est. Mater verò quæ has animas gignit, prædicator est, Paulo teste, qui dicit: Per Euangelium ego vos genui. Quòd si prædicatores haberent eum animam virilem quem Paulus habebat, non dicerentur matres animarum, aut socrus Petri: sed dicerentur patres fidelium, & Petri soceri. At quia prædicatores decumbunt, & languent magnis febribus, ideo socrus dicuntur, & sceminae sunt, non viri. Iam si magnis febribus decumbunt, periculum est, ne mendacia & vanitates prædicent, (vt solent, qui vehementer febricitant) Christo placeat, vt febrem & ardorem, quo fluentes aquas sitimus, ipse restinguat, vt sic surgamus, & ministremus fidelibus.

vide Nicolai Lyram, tractatu de incarnatione Christi contra Iudæos in fine Glossæ ordinariæ.

Vespere autem facto. Loquemur primò de vespere mundi. Secundò de vespere Christi. Tertio de vespere hominis.

Sanè (iuxta quosdam) durabit mundus annis sex mille. Priores duo mille fuerunt sine lege, & velut mane mundi. Duo alij habuerunt legem Moyse, fueruntque mundi meridies. Postremi duo mille sunt vespere mundi, in qua Christus tot mundum sanauit languoribus, totque eiecit ex nobis dæmonia. Rursum vera vespere mundi erit dies iudicii. Quo tempore omnia

sana

fana fient. Siquidem impij punientur, & pij præmia laborum
Math. 25. suscipiēt. Idq; vnico verbo fiet, illo scilicet, *Ite maledicti, & veni-*
te benedicti. Illa erit vera mundi vespera, quando vocabuntur
Math. 20 omnes operarij, vt recipiant mercedem suam, licet nouissimi
Bodem. tunc primi fiant.

Habuit & suam vesperam sol iustitiæ Christus, in cruce si-
 quidem occidit, & in sepulchro absconditus est. Sed sanauit tūc
 verbo multos. Potentior enim ostensus est calor solis occiden-
 tis, quàm meridiani. Siquidem Centurio morientem confite-
Luce 23. tur, quem viuū crucifixerat. Et lapides sentiunt potentiā mo-
Math. 27. rientis, quos Iudæi arripuerunt, vt iacerent in viuentem. De-
Ican. 8. nique sol, luna, & stellæ retrahunt suam lucem Christo in cruce
 moriente, tanquam maioris lucis vim non sustinentes. Omnia
Iudic. 16. ergo sanat Christi potentissima infirmitas. Samson enim plures
 prostrat moriens, quàm prostrauerat viuus.

Est & altera Christi vespera. Quando enim Dominus piæ
Psal. 61. animæ adest, illuminans ei vultum suum, illustrans quæ faciem
Psal. 30. super seruum suum, tunc oritur Christus animæ, quasi splendor
Cant. 2. matutinus. Quando verò inducit sponsam in cellam vinariam,
 tunc splendet sol in meridie, quod tempus nunquam non optat
Cant. 1. sponsa, dicēs: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Sed
 non diu durat hæc felicitas, abscondit enim Christus suā lucem
 in manibus, & occidit hic sol animæ. At non desperet anima.
Iob 36. Tunc eius languores sanantur: bonum mihi (dicebat, qui hoc
Psal. 118. fenserat) quia humiliasti me. Et rursus: Humiliatus sum, & li-
Psal. 114. berasti me. Adeo enim nostra miseria magna est, vt lucem Dei
 diu sine periculo superbiæ non sustineat: ne igitur superbiat, ei
 occidit sol. Vel etiam vt lucis pretium ex eius absentia sentiat.
 Sanatur ergo vespere.

Demum, suas vespere habet: pars enim vitæ prior:
 qua animaliter viuit, mane est: licet vitiorum nebulis obscura-
 tum. At si huic vitæ animali succedat vita spiritalis, hæc est ve-
 spera in qua sanatur homo. Et est vespera, de qua scriptum est:
Genes. 1. Factū est vespere gratiæ, & ei succedens mane gloriæ dies vnus.
 Nihil enim interstat inter vesperam vitæ sanctæ, & mane vitæ
 beatæ, nisi quodd homo hic noster exterior corrumpatur. Et ideo
2. Cor. 15. nulla mētio de mane animali, quia secundum terrā vixit. Porro.
Roman. 10 verbo sanantur infirmi, quia fides ex auditu. Et rursus: In audo.
Psal. 17. tu auris seruiunt mihi.

Secun-

Secunda hominis vespera, est tempus tribulationis. In hoc vespere sanantur homines à languoribus suis. Siquidem dum prosperitate lucente calidi sunt, sua mala non sentiunt: at ubi tribulatione succedente frigescent, sentire incipiunt sui morbi efficaciam. Rectè ergo dictum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Et rursum: In tribulatione mea inuocaui Dominum. Et item, filius prodigus ad patrem non rediisset: nisi necessitas eum, & miseria compulisset. Et fortasse is sensus est eius loci, Compelle eos intrare. Id est miseris preme, ut intrent. Nec enim animæ nostræ castellum, nisi fame & penuria adactum, Deo se subdere solet.

Tertia vespera est senectas, in qua dignum erat, ut sanarentur homines: qui eatenus fuerant infirmi. Dignum erat ut conuerterentur ad vesperam, & famem gratiæ paterentur, ut canes. Paratus est quidem Dominus eos sanare, qui in hac vespera venerint infirmi, sed nescio, an Aethiops mutabit colorē suū, aut pardus suas varietates. Ne igitur, qui assuevit malis, desperet, ideo (ut arbitror) dictum est, quod etiam vespere, Dominus suos sanat infirmos. Ideo enim & Saraiam seni filius natus est: & venerandæ etiam Sunamitidi, cui in senio Deus filium dedit.

Quarta vespera est tempus mortis. In qua viri pii à languoribus huius vitæ sanantur. Sanantur etiam impii nonnulli, fa-teor: miraculum ferè est quod impius in vita, sanetur in morte. Dictum enim est, Nationis prauæ diræ sunt consummationes. Et item: Mors peccatorum pessima: & item: Quorum finis, interitus, & consummatio in perditione. Thesaurizauerunt enim sibi mali iram in diem iræ. Sed nihilominus, fieri potest, ut etiam in hac vespera, salus misero homini contingat, ut textus noster habet.

Vt impleretur quod dictum est: Aegrotationes nostras accepit. Locus iste est difficilis. Primum enim Dominus hic sanat languores corporales, ut dæmoniacos, & reliquos languentes: hæc verò mala nunquam Christus suscepit. Nec enim dæmoniacus fuit, aut aliquo corporali morbo correptus. Iam textus Isaïæ solum loquitur de languoribus animæ. Dicit enim Dominus, posuit iniquitates nostras super eum, malè igitur Matthæus locum illum, ad languores corporis traduxit. Non est tamen tam intricatus nodus hic, quàm Porphyrius ille putabat. Sanè iustitia Dei se-

uera est, nullum enim peccatum sinicisse sine pœna. Et ideo omnes illi, quos Christus sanauit, infirmi: eam infirmitatem propter suas culpas patiebantur. At si Dominus simplici iussu sanasset infirmos: iniuriam diuinæ iustitiæ quā ad antenus irrogasset. Quid ergo remedij, ut Christus sanet sine iustitiæ querela? Remedium est, ut Christus sese obliget & adstringat, ad eas pœnas subeundas, quas illorum infirmorum culpæ merebantur: ita enim iustitiæ Dei fit plus satis, & locus datur languorum saluti. Ita Christo placuit, volens sanare infirmos rigori diuino sese obstrinxit: ad suorum infirmorum meritas pœnas luendas. Id verò est *Infirmitates & agrotationes accepit*. Ut intelligas, quantum nos amaret Christus, quā se contempserit sese pro nobis pœnis adstringens: quā denique est Dei seuera iustitia.

Deut. 32.

Ioan. 7.

Adde secundò, quos sanabat Dominus in corpore, sanabat etiam in animo: ut essent eius opera perfecta. Et totū hominem sanaret sabbato: si igitur sanans languores, sanabat & peccata, recte Matthæus citauit locum Isaïæ, qui est de peccatis.

Adde tertio, etiam si Dominus non sanasset animæ languores, cum sanabat corporis morbos: at quia morbi corporis significabant morbos animæ: & Dominus eum illos sanabat, hos sanare cupiebat (& ideo sanabat illos, ut viam pararet, ad hosce sanandos) rectè sanè, dum illos sanat, & aufert, hos sanare comprobatur. Siquidem illos, in horum figura sanabat. Sicut cum Iudæi æneum serpentem adorabant: Christum adorasse dicimus: & nos adorantes crucem, Crucifixum adoramus.

Adde quartò: Quidnam absurdi est concedere, quòd Isaïas de languoribus corporis, & animæ loquutus sit? Cum enim dicit, Verè languores nostros ipse tulit: de corporalibus intellexit. Cum addit, Et dolores nostros ipse portauit, de peccatis sensit. Hæc enim non ille accepit, sed eorum dolores. Non enim culpam, sed pœnam in se sumpsit. Credo hanc esse tolerabilem explicationem. Siquidem Matthæus Isaïam explicauit. Igitur uterque de corporalibus languoribus loquutus est.

At verò profectò non esset res hæc tanto silentio prætereunda: Christus ò mortales, iam languores corporis de medio sustulit, sustulit etiam & animæ peccata, hostes animæ & corporis iam ille fugauit. Quid igitur est, quòd languores corporis
adeo

adeo timemus, & horrescimus? languores iam non sunt, sed merita cæli. Quid est quod animæ mala committimus? cur reuocamus hostem in patriam quem Christus relegauit tanto sudore? Veniat in memoriam nostram, quod Paulus dicit: Mihi absit gloriari nisi in cruce. Et item: libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Quid ita? quia infirmitates mala iam non sunt, sed potius tanta bona, ut in eis Christianus gloriari debeat. Sustulit igitur Dominus è medio infirmitates quas reliquit, non sunt infirmitates, sed perfectio virtutis. Siquidem virtus in infirmitate perficitur. Non veto, quin doleas, sed admoneo ut thesaurum agnoscas, sed de his alibi.

Galat. 6.

2. Cor. 12.

2. Cor. 12.

Sequitur te inquit Scriba ille, nesciens quò tandem Christus iret, si enim nosset, quòd ad crucem, & mortem, & sepulchrum ibat: forsan non diceret, sequar te quocunque ieris. Id ei Dominus indicat: vulpes & volucres habent suffugia sua: ego verò nec foueam, aut sepulturam habiturus sum meam. Id enim ubi sepeliar, alienum erit. Et crux ubi suspendar non mea erit, nec enim mihi debebitur. Ergo si sequi me vis quouero, eo verò ad crucem & monumentum: in quibus nec habiturus sum quicquā meum, vis ne eò ire?

Porro quòd dicit: *Vulpes foueas habent*, potest forsan hunc sensum habere: Dæmones qui vulpes sunt, habuerunt foueas suas, tempore legis naturæ. Siquidem & in Adam & Eva foueā sibi dæmon inuenit. Angeli verò (per quos lex Moyfi data est) qui volucres cælestes sunt, inuenerunt nidum, suæ legis obseruatores. At Christus in lege sua noua, (quam tunc inchoabat,) non inueniebat, ubi caput reclinaret.

Act. 17.

Potest alium etiam habere sensum. Mali prædicatores vulpes sunt: dictum enim est: Vae Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident: quasi vulpes in deserto, Prophetæ tui Israël erant. Causa verò quare comparantur vulpibus, illa est: quia sequuntur spiritum suum. De quibus dictum est: Comprehendit sapientes in astutia sua, quasi dicat: Comprehendit Deus vulpes, in vafritie sua. Boni verò prædicatores, volucres cæli sunt: debent enim habere nidum (cum passere, & turture) altaria Domini virtutum: dicit ergo Dominus: Boni, maliq; viri inueniunt suæ quieti locum: at Filius hominis non habet leatū, in quo recūbat, imò nec puluinar ubi caput reclinet.

Ezech. 13.

1. Cor. 3.

Psalm. 83

O verò rem insignissimam: Filius hominis hominum minister (siquidem non venit ministrari, sed ministrare) non inuenit, vbi lassum caput reclinet. Non iactat Christus suos magnificos titulos, quòd scilicet rex sit Deus, sit magni consilij Angelus, mirabilis, fortis, iactat nomen amicum, Filius hominis. At hic rex venit seruire homini, & pro tam grandi famulatu, scilicet pro anima, (quã in redemptionem dat pro multis) non inuenit vbi caput inclinet? Aiebat Dominus: Seruum etiam ex agro fessum, non accumbere, sed præcingi vt hero suo ministret cænaturus. Ita planè: sed num adeo est herus crudelis, vt vel ceruical non det seruo suo, iam lasso, vbi caput conijciat? At meminerint homines, Christũ esse sponsum, cui sponsa lectum debet, esse regem, qui aureum reclinatorium meretur, esse: certe lassum, cui merito charitatis debetur, vbi quiescat.

Libet verò expendere verbum hoc: Non habet vbi reclinet caput. Quid Domine, an non habes Virginem sacram, tuam matrem, quæ tibi lectum paret? Quòd si matrem reijcis tuam, an non habes patrem, in cuius sinu & delicijs caput reclines? Multa sese aperiunt dicenda. Primùm eo erat animo Christus, vt non solas fugeret opes, & delicias terrenas, vt sua maiestate minores, sed etiam paratus esset reclinatoria etiã cælestia reijcere, si ita esset cõsentaneum Patris honori. Imò verò verè ea reiecit: nam in cruce pendens, velut qui omni erat solatio destitutus, queritur: Pater cur reliquisti me? Et rursum: Clamaui per diem, & non exaudies: & nocte, non ad insipientiam mihi. Planè quia Pater voluit eum conuertere in infirmitate, vt nihil esset in eius parte inferiore ex lætitia integrũ, sed nimio dolore contritum. Idque Pater Filio cupiente præstitit. Tunc verum verè fuit: Non habet Filius hominis neque in terra, neque in cælo, vbi caput reclinet: nam nec in cruce reclinare poterat, vetantibus spinis, ne cruci caput hæreret. Quadrauit igitur ei verbum illud: Quid enim est mihi in cælo, & à te quid volui super terrã? Defecit caro mea, & cor meum: ò Deus cordis mei, & pars mea in æternum. Et illud: Veni in altitudinem maris, amaritudinis: & tempestas demersit me. Laboranti clamans. Igitur sicut Paulus erat in omnibus institutus, sciebat enim pati angustiam, & abundare, esurire, & refici: itaque in omnibus caput erectum habebat & liberum: ita Dominus nullam rem capiti suo suppo-

luit,

suit, sed Patri suo se liberum seruauit, hoc vno contentus quòd Deum Patrem haberet, verè dicens: Paratum cor meum Deus, *Psalm. 107* paratum cor meum, quasi accinctum, surrectum, & non alicubi reclinatum. Hæc de Christo erga Patrem suum.

Secundò dicendus ille sensus est: quo caput Christi dicitur Deus, vt verbum Christi sic intelligatur: Omnes quæsierunt, & inuenerunt sibi quietem; ego verò capiti meo, id est, Deo meo quæro quietem, nec inuenio: Id tibi suadeas Lector, nihil Christum in sua vita optasse magis, quàm inuenire locum Domino *Psalm. 135.* tabernaculum Deo Iacob. Multò sanè verius (quàm Dauid) dicebat: Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei, si dederò somnum oculis meis, & palpebris dormitationem, donec inueniam locum Domino. Ita sanè hæc eius cor cura angebat: hic zelus eius animam exedebat, & ta- *Ioan. 8.* bescere carnem faciebat, hac de causa peregrinabatur, sudabat, imò sanguinem & viram hac ratione profudit.

Iam quætere libet, quæ nam causa sit, quòd Christo tam ardentibus votis, requiem Patri suo in animabus nostris optari, nemo sit, qui vbi caput reclinat tribuat? Nemo sit qui Christi desiderijs faciat satis? Et primò quidem hæc vna causa videri potest, quia Deus (caput Christi) grauis videtur homini tenero & delicato. Dicunt dolenter viri Bethsamitæ, (qui percussus à Deo *1. Reg. 6.* sunt, quia arcam Domini susceperant, & respexerant) Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius? Planè caro nostra mollis est, Deus videtur grauis, recusat tantum onus in se recipere.

Altera causa est, quia puluinem cui caput incumbit, necessariò capiti cedere debet: ira & anima Deum suscipiens cedere Deo debet, subijci, & humiliari. At quis est qui humiliari patiatur? Siquidem nolumus expoliari, sed super vestiri, nolumus *2. Corin. 8.* subijci, sed exaltari.

Tertia causa est, quia nolumus Deum reclinatum. Christus Iudæis est scandalum, & gentibus stultitia. Cur ita? Quia Chri- *1. Cor. 1.* stus sese reclinauit: si caput suum non inclinasset, facile ab omnibus esset receptus: sed non inuenit vbi requiescat, quia sese exinaniuit. Facile Gentes Deum adorant, facile Iudæi Deum *Philip. 3.* colunt, at quàm difficile Deus crucifixus recipitur? Hac vna ratione, quia inclinauit se. Vt enim animus noster in se humilita-

tem odit: ita & in Deo, quem colit, humilitatem agnoscere non sustinet.

At verò mortales, si in vobis Deus quiescere debet, inclinare se debet. Grandis enim princeps quomodo in vilem casam intrabit nisi inclinatus? Iam si propter nostram salutem lassatus est Deus, quomodo quiescet, nisi sese reclinet? Num reijciat sponsa principem, dilectum suum, quem ipse suæ sponsæ amor ad eā reclinauit? Eò se inclinat, & anima, sponsus tuus, ut amorem erga te suum persentias, & amantem, etiam humiliatum, in tuo gremio suscipias. Quomodo enim dilectus tuus intra vbera tua commorabitur, nisi se deiciat? Quid verò si sua hac deiectione promereri voluit, quòd à te reciperetur, num sua eū mercede fraudabis?

Sed non est silendum hic dubium. Cur Christe Domine *Psalm. 82.* quereris, quòd nō habeas, vbi caput tuum reclines? An non tui sunt cæli, tua est terra? Qui ergo cælos habet, certè vbi caput reclinet habet. At verò potius Christus animas optat vbi quiescat, quàm cælum. Cum enim condidisset omnia, dicit: Delectabar per singulos dies, ludens coram ipso omni tempore, ludens in orbe terrarum: sed delitiæ meæ, esse cum filiis hominū. Quasi diceret: Lætabar in operibus manuum mearum, sed vbi caput reclinare, quærebam: quærebam scilicet filios hominū. Sanè cæli pulcherrimi sunt, sed hi sunt sedes vbi Deus sedet, nō sunt reclinatorium vbi caput reclinet.

At dices: An non habet Christus angelos, in quibus dignè caput inclinet? Cur ergo queritur, se non habere vbi caput reclinet? Nescio an id audeam dicere, maius gaudium est Christo, super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm supra nonaginta nouem iustis illis, (qui choros angelorum significant) qui pœnitentia non indigent. Quid miraris, si nescio quid solatii inueniat Deus in hominis anima, magis quàm in angelo? Sanè si *Apocal. 1.* Christus animas nostras aspersit sanguine suo, ita ut nulla purpura, nullusque muricis sanguis, adeo pulchra sint, quàm anima cocco illo sanguinis Christi bis tincta: quid mirū est, si Deus suum sanguinem magis in nobis, quàm angelos amet? Planè angeli omnes sunt administratorij spiritus. Sed nunquam angelos apprehendit, sed semen Abraham. Quocirca animas nostras altiori nomine Christus dignatus est, scilicet sponсарum, in *S. Thom. super Epi. Ephes. le. 3. Hebr. 1.* quarunt?

quartum brachijs, & uberibus sponſus caput ſuum reclinet. *Cant. 7. ultim.*

Sed en magnus pudor, & verecundia vultum operit noſtrū, nos ſumus quos Deus quærit, ubi caput inclinēt, & in nobis locum non inuenit ad manendum, nec ſibi, nec camelis ſuis. Quid Domine, nec in gente noſtra eſt, qui capiti tuo requiem concedat? Dolere potius liber, quā reſpondere. Equidem anima noſtra poſt maledictionem Adæ terra eſt, quæ ſpinas profert *Gen. 24.* & tribulos, non ergo idonea eſt, ut ibi caput ſuū Deus reclinet. Si enim dixerimus quodd peccatum non habemus, ipſi nos ſe- *2. Ioan. 2.* ducimus: at peccata quieſcere Deum in ſe non ſinunt. Terra *Ierem. 22.* ſumus, iterum ac terriò, terra ſumus: at non eſt æquum capiti diuino terram adeo terram, adeo duram, adeoque inimicem ſupponere. Igitur Domine, ſi anima noſtra dura terra eſt, tu eā tuo ſanguine infunde, ut mollis reddatur, & tuo capite digna. Si terra eſt, tu eam tua virtute in cælum conuerte.

Quā verò anima noſtra optare debuerat, ſi ſaperet, ſe puluinar Deo offerre, ſciens, ſi ſe capiti diuino ſubijceret, Deum ſe habituram in poſſeſſionem: ut enim caput habet puluinar: ita & puluinar capite gaudet: & ut caput in puluinari quieſcit, ita & quieſcit puluinar in capite.

Quis verò non ſtueat, quodd Deus in anima, velut caput in ceruicali, quieſcere cupiat? Et profeſſò cū adeo Dominus in terra ſalutem noſtram cupiat, (velut vehementer feſſus & laſſus, & hoc maximè feſſus, quia minimè quod quærit inuenit) quietem in nobis quærit, nec eſt tamen qui voluntatem eius impleat.

Illud verò reputa, quodd cū vehementer cupiat caput in nobis reclinare, (velut cupit qui laſſatus eſt) at neminem cogit, ſed liberi arbitrij quemuis eſſe ſinit, adeo leges quas ſemel inſtituit, ſeruari & non præteriri ſtatuit. At ſi eſſet in nobis vel mi- *Pſal. 148.* ca prudentiæ, ſola hæc querimonia, quodd reclinatorium non inueniat, fat eſſe deberet, ut ei illud exhiberemus.

Videat verò qui reclinatorium & lectum Deo parat, quale *Zachar. 2.* lectū ei ſternat: Rex eſt, & nō qualiſcunque lectus illi congruit. Si verò quis noſſe deſiderat, qualis eſſe lectus debeat, audiat quale in Canticis deſignetur: Ferulum Salomonis eſt de lignis *Cant. 3.* Libani, columnas habet argenteas, reclinatorium aureū, aſcenſum purpureum, quod media charitate conſtrauit.

Sine mortuos sepeliant mortuos suos. Cùm audio quòd mortui mortuos sepeliant, & intelligo eos esse mortuos, qui Christum non sequuntur, non sine dolore videre videor quandam rempublicam mortuorum, ubi edant mortui, bibant, emant, vendant, nubant, & nupti dent. Deus bone, quid cælestes illi ciues *Psalm. 14.* (qui verè viuunt) sentiunt, cùm hanc mortuorum turbam conspiciunt? Cumque videant homines, qui viuere se credunt, ita negotiari ac si viui essent. Quàm verò fœtebit locus hic cadauerum, non iacentium, sed inuicem se sepelientium? Quid enim aliud facere credas mortuos hos, quàm se mutuo sepelire? Sine, inquit, mortuos, ut se sepeliant. Planè cùm diues nihil ambit quàm pecuniam, animam suam grauat terrenis affectibus, igitur sepelit ipse se, & cùm libidinosus miserâ afficere, & inescare concupiscit, quid aliud facit, quàm eam sepelire, terreno affectu eius animam operiens?

Tu Lector considera, quid viri pij facere contendant: sanè contendunt terrenos affectus ex suis & aliorum animis remouere. Hoc verò nihil aliud est, quàm se & alios exhumare, oculosque & membra, quæ terra superiniecta sopierat, terra amota reddere liberiora. Si igitur spirituales homines exhumandi officium exercent, homines terreni quid erunt aliud quàm humatores, & sepultores cadauerum?

Nec est prætereundum quod dicit, *Sepeliant mortuos suos.* *Psalm. 115.* liquidem pretiosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius: *Lucæ 20.* sunt enim mortui mortuorum, & sunt mortui viuorum, imò Dei viuentis. Igitur cùm Christum sequimur, mortui sumus *Colos. 3.* cum Christo, sed vita nostra est abscondita: at cùm mundo militamus, vita nostra videtur, sed mors abscondita est cum dæmone in inferno.

Iam verò intelligis, cur inter mortuos nō inueniat vita ubi caput reclinat.

Et *ascendente eo in nauiculam.* Elegantissimè hoc loco describitur vitæ Christianæ progressus, id est, quomodo Christiani tententur, & quomodo à tentatione liberentur, facto cum tentatione prouentu. Igitur nauicula, in quam Christus ascendit, vita Christiana est: ut enim mare tranare nemo potest sine nauis: ita sine vita Christiana in sæculo saluari nemo potest. Et ut solæ *Genes. 8.* illæ animæ, quæ in arcam Noë intrarunt, euaserunt diluuium: ita

ita ij soli seruabuntur à diluuiò sæculi, qui vitam Christianā ingressi sunt. Et nota quòd Iudæi non super nauim transeunt mare rubrū, sed per ipsum mare. Sanè quia Iudæis licebat bene agere, bonorum temporalium respectu, ibāt igitur per media temporalia. At Christiani super mare transeunt in nauicula, quia quæ sursum sunt quærimus, nō quæ super terram, non videlicet bona huius maris, sed cælestia. Exod. 15. Coloss. 3.

Et eleganter dicitur vita Christiana nauicula, quæ tota cælo desuper aperta est, tota verò ex imo mari clausa, licet pro parte angustiori ipsum mare contingat. Quia vita Christiana tota cælum respicit, tota à cælo respicitur, tota à cælo dependet, tota à cælo influitur. Ex parte verò externa mare cōtingit, sumens ab eo necessaria vitæ: cauens ne per aliquam rimulam affectio maris in vitam Christianam irreat. Nullum enim periculum habet nauis, nisi ab aquæ marinæ ingressu. Ita nullum periculum habet vita nostra, nisi cū ingressum humanis affectibus concedimus.

Vt verò elegantissimè dicta nauis est vita Christiana, quæ ad portū affert salutis: ita horrendè & lachrymabiliter dicta nauicula est. Vtinā nauis grandis, & nimium capax fuisset: sed nauicula est, arcta est, angusta est, breuis est. Nō modo arcta, quia pauci sunt, qui intrant in eam: sed etiam quia ipsa arcta est, nec multos capit. Vt enim arcta est via quæ ducit ad vitā: ita & arcta est nauis, quæ ducit ad regnum. Igitur vita Christiana non est spatiosa, sed arcta, & constricta. Matth. 7.

Est verò hæc nauicula una: nec enim plures habet nauiculas Christus, neque existimes in aliā nauiculam ascendere Christum, in aliam verò Discipulos. Vna tantum est: Sicut una fides, unum baptisma, unus Deus. Igitur si vis viuere Christianè, vide quomodo Christus, & Discipuli eius vixerunt. Ephes. 4.

Rectissimè igitur nauicula crux dicitur, id est, vita crucis. In hac enim vita cruciata & afflicta nauigarunt patres nostri, & per crucem venerunt ad regnum. Planè hæredes sumus Dei, & cohæredes Christi, sitamen compatimur, id est, si in cruce per mare nauigamus.

Ascendente (ergo) Christo in nauiculam, sequuti sunt eum Discipuli eius. Id est, ascenderunt & ipsi. Quid verò, ex tot turbis quæ Christum pedestrem pedestres sequebatur, nunc iam nauigan- Lucæ 12.

tem, nemo sequitur nisi Discipuli eius? Certè cum prædicatur Christus redemptor, amator, miracula faciens, nemo est, qui eū non sequatur, adeo ut concultare se turbæ videantur: at si in nauiculam ascendit sanctæ conuersationis, eum pauci sequuntur, qui scilicet erant præordinati ad vitam æternam. Atqui ò turbæ, sine nauicula trajcere vobis in cælum non licet.

Actor. 13.

Et ecce motus magnus factus est, & ipse dormiebat. Et, ut alibi habetur, dormiebat super ceruicali. Primū dicamus, quid sit, Christum in vita Christiana dormire. Dormire verò est, quiescere in ea, ut in proprio lecto: nullibi enim gaudet, aut quietem accipit, nisi in hac vita Christiana. Nec enim gaudet in sapientia, aut in diuitijs, aut in ipsa virtute, si extra vitam Christianam sit. Desperent Mauri, aut Iudæi, quantumuis iusti, non dormit, aut quiescit ibi Deus.

Secundò dormit hic Dominus, quia silet, & iniurijs affectus, dissimulat, ac si dormiret. Attolle oculos te precor, & inspicere tot hominum contra Christum iniurias, non infidelium solū, sed & fidelium, nec fidelium duntaxat, qui iniqui sunt, sed eorū etiam qui deuoti nuncupantur. Ad has omnes tacet Christus, ac si dormiret: factus enim est sicut homo non audiens, nec habens in ore suo redargutiones. Dixit enim: Tacui, semper silui, patiens fui, ut parturiens loquar.

Psal. 37.
Isaie 42.

Tercio earatione dicitur dormiens, qua & alio loco apud Matth. 21. Lucam dicitur: Peregrè profectus & absens. Videlicet, finit res esse sui consilij, ab eis nihil nunc exactè requirens.

Quartò dicitur dormiens, quia in lege veteri videbatur laborans, tum quia peccata illorum sustinebat. Dicit enim: Laboravi sustinens, tum quia nouam legem adornabat, & ædificabat: ut igitur per sex dies laborauit, & in die septimo requieuit ab omni opere suo: ita per tempus legis veteris operabatur: nunc verò iam requiescit, relinquitur enim sabbatismus populo Dei. Siquidem in lege noua nec peccata esse debuerant, quæ Deus sustineret, nec nouā aliam legē Deus machinatur: quiescit ergo & dormit.

Hebr. 4.

Quintò dicitur dormiens, quia cum vigilamus, exteriora nostra mouentur, & agitatur, interiora verò quiescunt. Contrà fit cum dormimus, exteriora cessant, interiora verò nullam requiem habent: cibus enim coquitur, digeritur, distribuitur, assimila-

milatur, & incorporatur, ut Medici dicunt. Ita planè Christus in vita Christiana exterius ferè cessat, interius operatur, exterior homo corrumpitur, interiore renouato. Decor interius est, si- 2. Corin. 4
quidem exterius decolorauit sponfam sol. Interius est pulchra, exterius est fusca: dormire ergo videtur. Cantic. 3.

Sextò dicitur dormire, quia qui Christum habet, silentio, recessui, solitudini (velut dormiturus) studet. Videas turbam monachorum, & virorum qui perfecti esse student, totos silentio se dare: quorsum? Vt dormiant, & Christum in eis quiescentem non excitent.

Septimò dormit, quia dormire suos facit, dormire scilicet à rebus, & curis sæculi quietos, pacatos, tranquillos, silentes, nulli noxios, iniurias patientes, adeo exterius & interius compositos, ut dormire dicas: & demum adeo viles & abiectos, ut eos non esse credas, videlicet qui in mundo non sint.

Tandem quis non credat Christum dormire, cum in hostia sacra sub albetibus cortinis velut in lecto iacet?

Sed non vacat mysterio, quòd dormit super ceruicali. Primum, quòd modicis contentus fuerit: nec enim ambulauit in magnis, aut in mirabilibus super se. Id est, super ceruicali, & nò super lecto.

Secundò, quòd huius vitæ quies, & dormitio potius quieti P/sal. 130
in-ceruicali, quàm in lecto comparatur. Nec enim sponsa unquàm lectum suum commendat, sed lectulum, aut ceruical potius. Cantic. 13.
Sanè qui in lecto cubat, in horas multas dormire vult: atqui in ceruicali ad paucas.

Tertio, habes Dominum ex labore fessum, ex itinere, & prædicatione lassatum, non tamen iacentem in lecto, sed cubantem in ceruicali, ut facilius corpus ad orationem excitaretur.

Quartò, quàm velit nos Dñs intelligere, se esse paratissimum, velut in procinctu, ad fauendum nobis? Sanè si in lecto iacuiisset, quis crederet eum è lecto surrecturum, ut laborantibus opem ferret: at nunc, quia iacet super ceruicali, paratus est è sua quiete consurgere, ut miseræ nostræ auxilio sit. Propè igitur est P/sal. 144.
Dñs omnibus inuocantibus eum, dummodo in veritate inuocauerint. Et quidem in tempore legis veteris, per annos bis mille vocatus, venire renuebat, quia dormiebat, velut potens crapudatus à vino. Nunc verò facile surgit, ut qui super ceruicali quiescat. P/sal. 77.

Quintò, quodd dormitat Dominus super ceruicali, pauperem, & asperam vitam commendat, quam ab ipsa origine vitæ ad finem usque, commendare non cessauit. Natus in præsepio, dormiens super alieno ceruicali; moriens in cruce, quid aliud contendit, quam vitam exiguam, & parcam complecti?

Sextò etiam admonet nos præsentì uti commoditate, & dum tempus & ratio se offert, angustè viuendi, lautam vitam non quæramus ergo in naui ne quærito delicias. Paulus prudenter institutus est: Scit enim in conuiuio, comedere: scit in fame, penuriam pati, scit ergo abundare, & egere. Septimò innuit, sat esse Christiano si caput suū quiescere, & plandè dormire fecit, reliqua nihil curet. Caput nostrū Christus est: si huic quæsiuimus quietè, sat fuerit: etiam si nobis tam blanda quies parata non sit.

Porro quiescente Christo, venti fremere cæperunt: intumuit mare, quatitur fluctibus nauicula, & tanta contentione exagitur, ut propè mergeretur. Duo hîc libet admirari. Primum quod venti, fluctus & mare contra Christum sæuiant. Alterum quod contra eum iacentem in ceruicali desæuiant. Grande miraculum: quod contra Christum, caro nostra, & mundus arma capiant quodque contra eum insaniant, quem Angeli reuerentur, potestates tremunt, & omnis cælorum machina adorat. Iam si Christus tyrannus esset, aut alicui noceret: nihil mirum, si læsi contra nocentem armarentur. At contra Christum iacentem, dormientem, & super paupere ceruicali? quis furor ô mortales? Quid vobis Christus & pij Christiani nocuerunt? annon potius vestra quæerunt lucra? Quid enim aliud quærat, qui verè proximorum charitate exurit? Quod si etiam Christiani læsissent: tamen pauperes sunt, nihil sunt; crucifixi, & mortui, cur contra pulices insanitis?

Annon verisimè venti insani dicentur, qui tam cæco furore, contra innocuos, tam debiles, tam inimicorum amatores, fluctibus maris, & totis viribus armantur. Planè: ut venti sine ratione nautis innoxijs nocet: ita & impij pios demergere sine ratione desiderant. Rectè dictum est: Odio habuerunt me gratis. Et Pilatus, & Herodes nullam inuenerunt causam; in eo quem ad mortem damnauerunt. Rectè etiam clamat Scriba Ephesus, dum Ephesus tota confunderetur: Periclitamur argui seditionis, cum nullus obnoxius sit, de quo possimus reddere rationem.

Atten-

Attende nunc miraculum aliud, quod nauicula proxima est naufragio: iam iam erat submergenda. Christum habet nauicula, & periculum naufragij sustinet: ô Christiane, si cum Christo periculum tibi est, quid sine Christo? Annon iniquum est, peccare: acita nauiculam in mare demergere? Num melior est vita sub aquis quàm super nauicula? Annon sub aquis mors est? Annon in nauicula est spes ad portum veniendi? At dices mare spaciosum est, arcta verò nauicula. Verum id: sed per spaciofa *Psal. 103.*
itur ad perditionem: ut per arcta pertuenitur ad regnum. *Matth. 7.*

Quòd si te venti vehementer impugnant, ut iam iam irumpant, clama ad Christum. Hanc enim misericordiam, & fœdus nobiscum habet Christus, ut inuocatus, à naufragio liberet. Igitur in oratione, in clamore, in apertione oris tui, tua salus est. Si peris, tua culpa peris, quia non aperuisti os tuum, nō *Psal. 30.*
impleuit te salute Christus. Excitatur ad vocem ouis pastor, ad vocem pulli gallina, ad filij vocem pia mater.

Quid timidi estis, inquit Dominus, modicæ fidei? Qui magnam fidem habet, non dicit: Salua nos, perimus: non enim qui ardentem fidem habet, perit, qui ergo prope interitum est, paruam fidem habet. Qui magnam fidem habet, fluctibus & ventis ob-
sistit: & in ventorū, & maris conflictatione lætatur. Mihi, inquit Paulus, absit gloriari nisi cruce: ubi venti perflant. Gloriabor li- *Galat. 6.*
benter in tribulationibus & fluctuum impetu. Hæc enim fides *2. Cor. 12.*
est magna quæ non solum gloriatur in spe filiorum Dei, sed & *Roman. 5.*
gaudet in tribulationibus, sciens quia tribulatio patientiā operatur, cui regnum debetur. Vnde verò quemadmodum antequam eos liberet, reprehendit. Signum enim liberationis reprehensio est. Per quam dignus tribulatione priore, efficitur dignus liberatione sequenti. Merito verò reprehendit eos. Si enim cum Christo erant, cur timebant ventos? Iniuriam facit fortissimo viro, si ab eo in manibus portatus, ventos timet. Cur enim timeat ouis in humeris pastoris? Cur timeat agnus in brachijs *Luce 15.*
Christi? Cur timeat puellus in ulnis suæ matris: Cur timeat *Isa. 40.*
sponsa quam dextera amplexatur sponsi? Num times Christi *Cant. 2. 8.*
debilitatem? At ille dixit: Nemo capiet eas, scilicet oues, de *Ioan. 10.*
manu mea. Modicæ igitur fidei: timidi estis? Si super alas suas *Deute. 32.*
vos defert magnarum alarum aquila, quid timeris scarabeos?
Tempore antiquo mirū non erat, si fideles timerent, longè enim

Matth. 28. erat salus ab eis: at nunc nobiscum est Deus. Et ipse promittit: Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi: vide vero, non dixit: Quid timidi estis modicæ charitatis, aut modicæ fortitudinis. Siquidem radix omnium virtutum est fides.

Nota mundi tribulationes ventum hîc dici: Cur igitur ventos fidelis pertimescat?

Genes. 120
Gen. 31 Imperauit Dominus ventis, & mari. Solet enim nonnunquam Dominus reprehendere intrinsecus corda eorum, qui nos affligunt. Ita reprehendit Abimelech pro Abraham, Labam pro Iacob, Mariam & Aaronem pro Mose. Sed ea verè in seculo magna tranquillitas est, cum Dominus imperauit non solum exterioribus aduersarijs: sed & nostræ carni, ut subdita rationi sit, quatenus per vitam præsentem fieri potest. Cum videlicet ludit puer paruulus super foramine aspidis, id est, cum spiritus noster parua sua carne timet. Cum pax sit cum bestiis terræ, id est, cum affectionibus nostris. Quodd tunc sit: quando ea quæ alij habent pro aduersis, nos pro felicibus reputamus. Illa verè est tranquillitas magna, quæ contingere non solet nisi post tribulationem, & tempestatem magnam. Hæc enim illius meritum est.

Genes. 24.
Genes. 30.
Reg. 1. Tunc reuera mirantur homines Christi potentiam, & dicunt: Qualis est hic? Vix credit homo Christum tantam potentiam habere, donec caro nostra post mortem in spiritu surgat: & eiecto Ismaele, Isaac ludat solus, & cessante parere Lia, incipiat prolem habere Rachel, & donec defuncto Dauid, qui erat vir sanguinum, & belligerator, succedat Salomon, qui regis pacifici nomen obtinuit.

Eccles. 11.
Eodem. Duo sunt hîc mihi aduertenda: Alterum quàm parum credidissent, (qui prope naufragium erant) tantam futuram, tam subito, tranquillitatem? Certè ut intelligamus, quod facîle est, in conspectu Dei, subito honestare pauperem. Et in die malorum ne simus immemores bonorum. Sicut contra in die bonorum, & tranquillitatis, ne in utramque aurem dormiamus, sed memores simus malorum & tempestatis. Alterum est, quodd tranquillitas per Christi terrorem & comminationem facta est. Nihil enim est adeò, quodd carnis nostræ insultus cohibeat, quàm timor & terror Christi. Rectè ille dicebat: Confige timore tuo carnes meas, &c.

Et cum venisset Iesus, &c. Libet nonnulla dicere iuxta literam, **MOX** ad moralia descendam. Primum occurrit quod Matthæus dicit: Exierunt de monumentis duo habentes dæmonia. Vbi considerandum, cur dæmones habitare cupiunt in sepulchris? Responso prior est. Quia diabolus inuexit in mundum monumenta, & sepulchras: ideo gaudet in effectibus suis. Planè mundus nesciebat monumenta, sicut nec sciebat mortem. Deus enim mortem nō fecit: nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim omnia, ut essent, & sanas fecit nationes orbis terræ. Si igitur Deus mortem non fecit: ergo nec sepulturā, quæ domus mortis est. Eleganter inquit: Deus creauit hominem inexterminabilem, inuidia autem diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Igitur per eandem inuidiam, introiuit monumentum.

Sapient. 1.

Sapient. 2.

Secundò: Ceterum est duos esse principes, Deum & dæmonem, Domino teste, qui diabolum principem mundi huius nominat. Ad principem Deum spectat vita, & terra viuorum. id est, cælum. Quare ad principem diabolum spectat mors, & infernus & sepulturæ mortuorum: gaudet igitur in rebus suis. Ideo vitæ princeps Christus, contra mortem inquit: O mors ego ero mors tua, & morsus tuus inferne.

Ioan. 12. 14

Osee 12

Matth. 21

Tertid, Dominus inquit Sadducæis: Non est Deus mortuorum, sed viuorum: igitur, verè mortui non sunt Dei, sed diaboli. Siquidem iusti, qui vita hac functi sunt, non sunt mortui sed dormiunt. Igitur diabolus est dominus mortuorum, quare & monumentorum, in quibus hi verè mortui habitant: sepulchra enim eorum, domus eorum in perpetuum. Nec enim incredibile est, illa monumenta in quibus hi dæmoni acclatēbāt, hominum fuisse impiorum: & sicut eorum animas in inferno, ita & corpora in sepulchris possidebant. Nam sicut omnia quæ habent pij iure hæreditario spectant ad Deum: ita quæ habent impij, diaboli sunt.

Ioan. 11.

Psalm. 49.

Secunda consideratio est: Cur dæmon faciat dæmoniacos esse nudos? Hic enim dicitur: Vestimento non induebatur. Cur igitur? Primò quia verecunda nuditas, per peccatum, & diabolum in mundum inuenta est. Ante peccatum Adæ, lux eū vestiebat. Post peccatū viderunt, se esse nudos: gaudet igitur dæmon in victoria sua, & delectatur in imaginibus suorum triumphorum.

Lucæ 8.

Genes. 3.

Secun-

Secundò : quia dæmon est turpis, & impudicus : gaudet igitur in nuditate : quæ est illeſtamentū impudicitæ. Vnde Paulus
1. Cor. 11. iubet mulieres velatum habere caput, propter Angelos bonos, qui ſicut ſunt pudici, ita gaudent pudore, & velamentis : quæ ſunt pudores pædagogi.

Danic. 4. Tertiò : Nabuchodonosor ex hominibus abiectus, ſcœnū ut bos comedit, & rore cæli nudus inſciebatur. Ita Adam poſt peccatum : ex paradifo, & Angelis abiectus : nudus dimiſſus eſt.
Pſalm. 48. Et in ſignum imperij amiſſi, ex homine iumentum nudum factū eſt. Cupit ergo videre diabolus hominem, ita ſemper nudum : & lætari de eius nuditate, ſicut olim lætatus eſt, ſi hoc verbo uti licet.

Quartò, erat ſæuus hic dæmon, & crudeliſſimus. Cupiebat ergo habere hominem ſemper nudum, ut eum facilius læderet, & lapidibus concideret : hac enim ratione habitabat in montibus, ut inde facile præcipitaretur : & in ſepulchris, ut pedore defunctorum facilius extingueretur.

Tertia conſideratio : Cur dæmon nolebat dæmoniacam in domo ſua habitare ? Primò dæmon ex propria domo relegatus, non patitur quemquam in ſua domo habitare abiectus dæmon è cælo in perpetuum fuit, nollet quemquam in ſua domo gaudere.

Secundò, quia in ciuitatibus res ſacræ ſunt. Eſt enim verbum Dei, quod prædicatur, ſunt domus Dei in quibus colitur, frequenterque nomen Dei in populis inuocatur. At omnibus rebus diuinis vehementer dæmon offenditur, ideo populos fugit, deſerta deſiderat.

Gen. 4. Tertiò : Miſer dæmoniacus in domo ſua, à ſuis aliquod remedium inueniret : vel certè impediretur ne ſe læderet. Sæuus ille dæmon lædere liberius, volens ad deſertum adduxit, ſicut Cain adduxit Habelem in deſertum, ne ab aliquo vetaretur.

Quarta conſideratio : Cur dæmon rumpit catenas, nec dæmoniacum ligatum patitur eſſe ?

Primū, quia ſuperbus eſt, & ideo liberrimus eſſe cupit. Vnde conditio, & ingenium hominum impiorum eſt illud, decantatum in Pſalmo : Diſrumpamus vincula eorum, & proiciamus à nobis iugum ipſorum. Et illud quod Dominus exprobat : A ſæculo confregiſti iugum. Eſt igitur hominis impij
 nulli

nulli velle subdi, sed ut liceat quod libeat. Contrà vir pius subiectus est omni humanæ creaturæ propter Deum, sciens quodd qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.

Roman. 15.

Secundò, cum dæmoni sit paratus carcer perpetuus, & vincula æterna, (Petro dicente, quodd Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos) ubi dæmon videt vincula, & catenas, horret, & fugit: sunt enim hæc suorum tormentorum similitudo.

2. Petri 2.

Tertiò, nullus domare dæmonem aut dæmoniacu potest. Vbi significatur obstinatio animi. Dæmonem siquidem, quia damnatus est, nemo domare, aut ad meliorem mentem reuocare potest: & ad reuocandum dæmoniacum nulla humana virtus pertingit: sola diuina virtus eò peruenit. Siquidem non est potestas, quæ dæmoni comparetur super terram.

Iob 41.

Quartò considerandum occurrit, quare dæmones hi clamabant, & Christum adiurabant per Deum, ne eos antetempus torqueret? Et ante omnia vide Lector, etiam dæmones audere adiurare Christum, per Deum viuum. Ita etiam adiurauit eundem Christum Caiphas, dicens: Adiuro te per Deum, ut dicas nobis, si tu es Christus? Itaque nihil tam sanctum, quin dæmon eo aburatur. Et nihil item tam sanctu, quin dæmonis ministri eo abuti possint. Vt enim transfigurant se in angelum lucis: ita assumunt sibi verba Dei, etiam contra Christum.

Math. 26.

2. Corin.

Porro quodd dicunt, Venisti antetempus torquere, admonet, nò primo Christi iussu exisse dæmonem, videlicet, quia arbor longo radicata tempore, non primo ictu deijcitur: nec bene constructa turris primo tormento diruitur. Væ igitur si dæmon longo tempore in nobis habitat, non aufugiet primo Christi verbo iussus. Iubeat enim Christus (licet non efficaciter) eum exire. Et ille respondebat: Quid nobis, & tibi, ut expressè Marcus testatur.

Mar. 5.

Iam quodd aiunt, se à Christo torqueri, ita intellige: Christus habet verbum, quod instrumentum est deitatis: & ideo verbum illud à deitate vim accipit, & sanandi infirmos, & torquendi dæmones. Igitur verbo Christi affligebatur dæmon, velut igne cremante. Sed quodd addunt, Venisti antetempus torquere, arbitror hunc habere sensum: Sunt quædam peccata, quæ temporalis punitione ad certu tempus Deus castigat, ut manifestum

Ier. 15. 19. est in peccatis, quæ ante ultimâ interfectione Iudæi commiserunt. Peccauerat igitur peccatum Gerasi, aut duo dæmoniaci illi, propter quod à dæmone ad tempus puniebantur. Et quia tempus nondum erat finitum, ideo queruntur se ante præfinitum tempus ab officio puniendi priuari.

Demum quoddam nîsu à Christo contendunt, ne in abyssum deijciantur, causa fuit, quia gaudet (si modò gaudent) nobiscum pugnare, & collustari. Ideo enim nomen habent, Legio, (quod nomen militare est) gaudent de nobis referre triumphum, gaudent de nostra miseria, gaudet de Dei offensa, gaudent de regni Dei diminutione, gaudent de sui regni cremento: quibus gaudenti causis priuarentur in abyssum detrusi.

At dices, cur petierunt mitti in porcos, & non potius in aues, aut pisces? Sanè quia amant immunditiam. Nec enim immeritò dicuntur spiritus immundi. Adeo degenerauit spiritus ille præstantissimus.

Sexta consideratio: Cur Dominus rogatus, ut sineret in porcos ire, concessit statim, ut Marcus inquit? Cur igitur tam facile tantum nocumentum fieri permisit? Hanc credo fuisse causam: Porcos pascere erat Iudæis prohibitum. At Dominus facile nocet in his, quæ contra eius leges possidemus: siquidem tunc
Leuit. 11.
1. Reg. 4. nocere, mederi est. Ita puniuit Deus Heli in filiis suis, quos ille
2. Reg. 12. contra legem Dei fouerat. Punuit Dauidem in filio, quem ex adultera Bethsabæ sustulit. Punit ergo Gerasenos in porcis, quos contra legem Dei possidebant. Secundò, quia (ut modò dicebam) arbitror peccatum aliquod Gerasenos admisisse, cuius causa eius ciues dæmonio vexabantur, quod peccatum nondum erat satis punitum: porcorum verò nece castigatio integra perfecta est: & ideo tam facile Dominus eam fieri permisit. Terriò, quid miraris si utitur Deus damno impiorum in suam gloriam: quando etiam usus est in eundem finem pijsimi Iob, & puerorum innocentum detrimento.
Lucæ. 2.

Septima consideratio, cur uniuersa ciuitas exijt rogatura Iesum, ut discederet à finibus suis. Christus beneficus liberauerat tam calamitosos à tanta miseria, tutas fecerat vias à dæmonum sæuitia, dæmones abegerat ab ea ciuitate. Cur igitur ab ea relegatur? Si perierunt porci, ea culpa dæmonum fuerat. Quodd si unus aut alter Christum eiiceret, ferendum erat, sed uniuersa ciuitas

ciuitas eijcit. Et eijcit non ab una aut altera domo, sed ab uniuersis finibus regionis.

Respondeo: si miraris quòd exire rogatur, ego miror quòd rogatur, & non potius expellitur, miror quòd propter porcos, non placuit bella cum Christo gerere: hoc enim est mundi ingenium, arma furentia rapere contra Christum bene merentem. Porro Geraseni sciebant Christi munus esse dæmones eijcere, & crediderunt, nullum futurum porcum in tota regione, quia in eum Christus dæmones conijceret. Ne ergo temporalia amitterent, libenter cedunt æternis.

At verò certum id sit, neminem sine aliqua temporalium iactura Christum posse recipere. Ecce, dicunt, nos reliquimus *Matth. 19.* omnia, ut sequamur te. Et Paulus omnium detrimentum facit, *Philip. 3.* ut Christum lucrifaciat. Quid? Si Christum vis, non modò porcos, sed & te es negaturus & oditurus. Ea præsertim sunt tibi *Lucæ 9.* relinquenda, quæ contra legem Dei habes, ut sunt porci, quos Iudæis habere non licebat. Igitur qui non restituunt quòd malè possident, similes sunt Gerasenis, eijcientibus Christum, ne in temporalibus nocere pergat.

Aduerte verò quòd uniuersa ciuitas Christum eijcit: quia pauci sunt qui suscipiunt, multi qui eijciunt. Vniuersa ciuitas Christum, ut crucifigeretur clamauit, pauci in sepulchro mortuū *Ioan. 18.* condiderunt. Multi ergo sunt vocati, sed pauci electi. *Matth. 20*

Hactenus nos litera detinuit, sed si liber Lector, audi nonnulla de moribus. Arbitror ego hoc loco peccatores maximos in maximam liberationis suæ spem erigi, & sustolli. Dæmoniaci hi sæuissimī, peccatores desperatissimos, & in malorum profundo, peccatis multis obrutissimos significant. Igitur si hi liberati sunt, liberari se posse desperati confidant. Age verò mecum expende quàm graphicè describatur à Matthæo is qui est grandis peccator.

Primum, Erat, inquit, dæmoniacus, vel, erat homo in spiritu immundo. Profectò non est quòd maiorem miseriam desideres: nam deficere ex regno Dei, & in ius & ditionem diaboli transire, summa miseria est: malum enim & amarum valde est, *Ierem. 2.* te reliquisse Dominum Deum.

Secundò, erat nudus. Sanè vir pius ornatus est monilibus, *Isaia 61.* sicut sponsa, id est, ornatus est donis illis & virtutibus, quæ *Ephes. 4.*

Christus ascendens in altum hominibus dedit. Cùm igitur peccauit miser, nudus his donis relinquitur. Is enim qui descendebat ex Ierusalem, à latronibus expoliatus est, nudus & semiuiuus relictus. Sed ô miseriam, qui veste hac nuptiali nudatus est, conijci debet in tenebras exteriores.

Lucæ 10
Matth. 22. Tertio: Non manet domi, id est, inter domesticos fidei, inter eos qui sunt unanimes in domo, demum inter pios & iustos qui in nomine Christi congregantur: in quorū medio Christus est. Igitur, ut signum pij animi est, pios quærere cum quibus conuiuat, ita impij est, piorum domū ac cœtum fugere.

Isaia 28
Prouer. 12. Quarto: habitat in monumentis: quandoquidem fœdus inierunt impij cum morte, & cum inferno faciunt pactum. Quod tunc fit quando ipsum peccatum placet, Deusque & eius cœlum continetur, fit scilicet cum impius in profundum peccatorum venit, quasi in monumento habitaturus.

*1. Ad Ti-
mot. 6.* Quinto: Manet in desertis, id est, in locis inuijs Deo, & sanctis. In locis videlicet, per quos nec Deus nec Angeli transferunt. Quod tunc fit cum implicat se negocijs secularibus: cum habet desideria multa & nociua quæ mergunt homines in perditionem. Maximè verò desertum habitat, qui fidem negat, aut in excommunicationem incidit.

Psal. 130. Sexto, Manet in montibus, dum quærit sublimia, dū ambulat in magnis & mirabilibus super se. Demum cū quærit dignitates & honores: vnde non in cœlum ascendat, sed in infernum periculosius præcipitur.

Marc. 5.
Isaia 42.
Psal. 32. Septimò ex Marco, hic dæmoniachus clamabat. At de Christo dicitur. Non clamabit, nec aliquis in plateis audiet vocem eius. Dauid verò conqueritur: Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea: dum clamarem tota die, clamat coram mundo & tacet coram Deo, signum ergo dæmoniachi est: lites gerere, ubi clamoribus aduersarium obruat. Signum etiam est clamosum esse in rixis & contentionibus. Siquidem silentium est cultus iustitiæ.

Isaia 32.
Exodi 11.
Matth. 4.
Exod. 4. Octauò, concidebat se dæmoniachus lapidibus, quod tunc fit, cum quis obstinationem addit obstinationi, sicut Pharaò fecit. Peccata enim obstinationis, lapides sunt: ex quibus volebat dæmon, ut Christus faceret panes: & forsan quoddam Iudæi se lapidibus circumciderent, significabat eorum generationē obstinatam suo Seruatori futuram.

Nondò:

Nond: Non poterat catenis vinciri. Catenæ sunt Dei beneficia erga nos: eius nimia charitas per Christi passionem exhibita, eius minæ & terrores. De his enim dictum est: In funiculis Adam traham eos. Vbi miraculum est infirmum dæmoniacum catenas rumpere, quas sani rumpere nequirent, ita planè: Pius rumpere non potest hæc Dñi vincula: quæ impius tam facile frangit. Itaque infirmitas est potentia ad rūpendum: pietas, & sanitas debiles ad rūpendum constituit.

Osee 11.

Decimo: Nemo eū domare potest. Quid enim debuit Deus facere quod non iam ad domandum fecerit? Si hæc non domār, quid poterit domare? Quærebat diues aliquem nuncium: qui veniret ad suos fratres admonendos. Respondere ei Abraham: Si tuos fratres, verba Dei non domant, nullus domare poterit. At tunc erant sola Dei verba: nunc verò sunt maiora, & facta meliora, quis eum domabit, qui ab his non domatur?

Isaie 5.

Lucæ 16.

Vndecimo: Tam est sæuus, ut per viam neminem transire sinat. Id facit desperatus peccator quando impedit viros bonos, ne boni sint: quando etiam iniquas contendit facere vias Domini, de his dicitur, Quæ perfecisti destruxerunt, iustus autem quid fecit? Et, abominantur impij, eos qui recti sunt: habent enim hi odio Christum, Patrem eius gratis. Expendat nunc quis an aliqua harum conditionum sibi conueniat: ut intelligat, si dæmoniacus est. Et ab eis sit alienus, ut sentiat se à diabolo extorrem.

Psal. 10.

Prouer. 29

Ioan. 15.

Porro etiam si dæmoniacus sæuissimus sis, qualem depinximus, en tibi venit Christus, te sanaturus. At clamat dæmoniacus: Quid tibi, & nobis est Fili Dei? Et sanè verū dicitur: nihil enim habet caro cū spiritu, prudentia carnis cū sapientia Dei, Spiritus rectus, & principalis, & mundus, cū spiritu recuruo, ab añis decē & octo, cum spiritu erroris & immundo. Rursum verbū illud: Quid tibi & nobis: planè hominem indicat de se desperantem: crimina sua letalia agnoscentem, & ideo clamantem: Nihil in me habes. Maior est iniquitas mea, quàm ut veniam merear: dignum inferno me profiteor. Ideo ne me ante tempus torqueas, quāsi dicat, Nunc permitte me peccare: iam post mortē in inferno torquebis.

Lucæ 13.

Genes. 4.

Gloria verò sit Christo, qui venit ante tempus torquere: ne in tremendo die, imò in æternitate torqueamur. Verè adiutor in

Psalm. 9. torin opportunitatibus est, qui hic nos torquet, ut in æternum
Psalm. 93. conregnemus. Sanè in hoc tempore torquet iustos Dominus :
 ut mittigete eos à diebus malis. Imò, & iniustos vult tristitia, &
 contritione torqueri, ut eis peccata dimittat, ut taceat Lutherus,
 qui vult peccatores dæmoniacos sine dolore, & tortura à pecca-
 tis liberari: imò verò torquentur, ut clament: & clamant, ut in-
 dulgentiam inueniant. Et planè dignum est torqueri, si non alia
 causa, certè hac: quia tanto tempore non Dei, sed diaboli pos-
 sessio fuisti.

Luce 11. Sed vide: Torquetur diabolus, & dæmoniacus, hic quia
Ephef. 2. Verbum Dei contempsit: ille, quia suam possessionem, suumq;
 atrium fortis armatus amittit. Et quia in throno regio, id est, ad
 dexteram Dei in cælestibus in Christo sedere videt, eum què in
 sepulchris latitare eatenus coëgerat.

Non verò liber discedere ex hoc loco: ante quàm illud ad-
 dam, *Venisti inquit, ante tempus torquere.* Verbum illud referri potest
 ad dæmonem, & ad dæmoniacum. Si ad dæmonem duplex est
 sensus. Prior. Ante, ò fili Dei, torquendus sum, & expoliandus
 in tempore passionis tuæ. Cur ante illud tempus me torques?
Colos. 2. in cruce enim expoliavit Christus principatus, & potestates, &c.
 Alter sensus: A te post diem iudicij torquebimur, cur nos pri-
 uas eo unico gaudio: quod habemus dum non sumus in abyssu,
 libertate scilicet, & quod non sumus in catenis.

Si ad dæmoniacum referatur, Sensus est: Volebam ego tẽ-
 pus hoc meæ iuuentæ, florentioris ætatis coronari rosis, & nul-
Sapient. 5. lum esse pratum, quod non mea pertransiret luxuria. Tormen-
 tum verò pœnitentiæ seruabam, ad senectam, vel usque ad mor-
 tem. Tu verò venis ante tempos à me diffinitum, torquere me
 doloribus pœnitentiæ. Venis igitur ante tempus torquere, quia
 caro nullum putat esse pœnitentiæ tempus, nisi quando tem-
 pus non est.

Mitte nos in porcos. Hinc mihi colligere videor, sicut nullus
 gratiam amittit: quin ferè alius eam recipiat: ita dæmon si ab
Aposcal. 1. uno eiicitur, in alium mittitur. Dicit Deus: Tene quod habes,
 ne alius accipiat coronam tuam: igitur quam unus perdit, alius
 accipit. Ita si ex uno dæmon eiicitur, in alium insilire permitti-
Luce 6. tur. Queris in quem? in pascentes porcos. Igitur paratus dæ-
 moni est, qui indulget nimium cibo, potui, Veneri. Vae enim vo-
 bis qui:

bis qui nunc saturi estis. Væ vobis qui ducitis in bonis dies vestros. Væ vobis qui epulamini quotidie splendide: iuduti bysso, & purpura. Cauete, quia ruitis magno impetu in præcipitium. Quid enim aliud est, tantos sumptus facere ad edendum, bibendum? quàm magno impetu in præcipitium ruere? Vt enim pij magno feruore & impetu, auocant se à carnalibus rebus, id est, ab occasione cadendi: ita vos magno impetu ad carnalia, id est, ad ruinam properatis.

O verò miserum spectaculum, pro duobus dæmoniis liberatis, magnum gregem porcorum præcipitatum. Annon stat esset, duos porcos perijisse? At planè intelligis multos esse vocatos, sed paucos electos, qui enim à dæmone liberantur, sunt sicut botri, ex vindemia remanentes. Cum totam vindemiâ diabolus auferat. Sunt etiam sicut oliuæ: quæ ubi excussa est arbor, manent in cacumine arboris.

Sed si triste spectaculum est porcorum amissio, pulcherrimū est, dæmoniacus liber, ad pedes Iesu sedens. Sedit ad pedes, ut cum Maria audiat Verbum Dei. Sedit ad pedes, ut ex eis unguentum colligat. Siquidem unguentum in capite Aaron, descendit in barbam, & in oram vestimenti eius, id est, ad pedes. Sedit ad pedes, ut ostendant, non se altiore loco dignum reputare. Sedit ad pedes, quia postquam liberaris à dæmone, nihil est in Christo tam vile: quin tu venereris & adores. Tam enim tibi est pretiosus, is qui te liberauit, ut corrigiam sui calceamenti, non videaris soluere dignus. Sedit ad pedes, ut ibi humiliatus dignus sit exaltari, nā qui se humiliat, exaltabitur. Sedit ibi tunc ad pedes, qui collocandus est in brachijs, imò & super humeros. Velut fecit pastor ille, qui amissam inuenit ouem. Hactenus dictum mihi de moribus est. Precatum te cupio Lector, curiosè animum appellas ad ea quæ mihi in mentem venerunt, forsan legisse non penitebit.

Arbitror ego hos duos dæmoniacos à Christo liberatos, populos fuisse gentium, & Iudæorum, & quia præcipue gentes liberatę sunt, ideo de eis speciatim mentio fuit Marco, & Lucæ. Eiecti igitur dæmones in primitiua Ecclesia ex gentibus & Iudæis, rogauerunt Christū in porcos mitti. Hos porcos certissimè credo fuisse Machumetanos, in quos dæmones insilierunt. Quod verò magno impetu ferantur in mare, plus video, quàm vellem

vellem. Video enim eos in infernum tendere: sed magno strepitu, magno nisu, & magna copia. Totus enim mundus eorum plenus est. Quòd si per mare orbem accipias, planū est eos contra orbem magno impetu pugnare. Sed tandem ab orbe sunt occidendi, quādo fiet unum ouile, & unus pastor. Christo gloria, Amen.

IOAN. 10.

CAPVT IX.

Et ascendens Iesus in nauculam.



RIBVS modis historiam hanc explicare cupio, ubi prius circa literam quatuor annotauero.

Primū, quòd hi portatores paralytici nihil veriti sunt, tectū alienæ domus fodere, damnūque proximo inferre, dummodo suum sanarent infirmum. Imò nec timuerunt, num forsan sua illa audacia animum Domini (qui subtus erat) offenderet, tanta est profligandæ infirmitatis cupiditas. Docuerunt nos tamen proximo esse subueniendum, cum extremè patitur, etiam cum proximi non graui nocumento. Non enim graue admodum damnum erat tectum aperire.

Concilio

Floren. sub

Eugen. 4.

Secundò nota, usque ad Christum non fuisse in terra potestatem causatiuam remissionis peccatorum: siquidem vetera sacramenta non causabant gratiam, & ideo nec causabant remissionem peccatorum. Primus ergo cui hæc potestas debetur, Christus est: qui quam ipse habuit principalem, suis Discipulis communicauit ministerialem. Habet igitur Ecclesia huiusmodi facultatem, sed quam accepit à Christo.

IOAN. 15.

Tertiò nota illud verbum. *Fili, remittuntur tibi peccata.* Primū dicit fili, mox subdit, remittuntur tibi peccata, ut intelligas verum esse dictū Domini: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Ex electione prædestinati dicuntur filij, ex qua deinde provenit remissio peccatorum.

Quartò ibidem nota, illud verbum, remittuntur tibi peccata, primū valere idem, ac si diceret: Parata est tibi remissio peccatorum, suscipe eam si libet. Rursum sensum hunc habet: Fili, ego in te remissionem peccatorum efficio, id est, ego te iustum facio: & quia ad remissionem requirebatur fides, ideo dicens Dñs, *Confide fili*: simul fecit in infirmo fidem eodē infirmo consentiente. Hactenus litera.

Prima

Prima quæ se offert explicatio hæc est: Hic paralyticus est genus humanum, quod ex peccato Adæ paralyfin contraxit, nō obedientibus viribus nostris imperio rationis. Hic infirmus clarus erat omnibus viris sanctis, qui Christum præcesserunt: siquidem vehemētissima charitate eius curationem optabant. Rectè igitur iacebat genus hominum in charitate sanctorum, velut in lecto ubi portabatur. Si enim Deus dicit: Audite me, qui portamini ab utero meo, qui gestamini à mea vulua, usque ad senectā ego ipse, & usque ad canos ipse portabo: hanc verò suam Deus charitatem in sanctos illos antiquos transfundebat. Igitur sicut Deus ferebat in visceribus charitatis infirmū hominum genus: ita ferebant & sancti. Igitur baiuli generis nostri, sancti illi fuerunt. Cū verò hi noscent Christum venisse in domum, id est, in carnem suam, statim ab eo contendebant sui infirmi sanitatem. Porro quia nō sat erat ad salutem hominum, Christum audire loquentem, (multa enim turba audit Christum, sed non multa sanātur) ideo Christi domum, id est, carnem perfodiunt, ut per foramen infirmus ingrediatur, & sanetur.

Durè, Lector, accipis quòd sancti perfoderint, & vulnerarint carnem Christi, qua eius diuinitas tegebatur: siquidem impij Gentiles carnem illam sacram, tectum deitatis vulnerauerūt. Sed nihil est quòd id dici verearis: ut enim Pater tradidit morti, & vulneribus Christum, & ipse se Christus vulnerandum tradidit: ita sanctorum patrum amor & charitas Christum tradidit vulneribus. Nec enim impij possent Christum vulnerasse, nisi sanctorum patrum charitas eum ad vulnera adegisset. Viderunt, inquit, quem transfixerunt, & plangent eum planctu. Igitur hi ipsi qui transfixerunt, planxerunt, at impij nō planxerunt, sed pij: ergo piorū desiderium Christum transfixit. Quod apertius statim dicitur: His plagatus sum in domo eorum, qui me diligebant. Ac si diceret, has plagas mihi mei amici fecerūt. Amor quē in illis conspiciebam, vulneribus me, & cruci subiecit. Per foramen verò lateris Christi ingressi omnes sumus. Et ibi per fidem accessum habuimus in gratiam istam, ut iusti essemus. Idcirco enim dicitur, *Confide fili*. Quia per fidem accessus est ad iustificationē: sine qua impossibile est placere Deo. Nec otiosè hi portitores generis nostri dicuntur quatuor. Siquidem nec immeritò Patriarchæ, ex quibus est Christus secundum carnem, solum

Isaie 46.

Ioan. 19.

Vide san.

Thom. 37.

par. q. 47.

art. 1. 60.

Roman. 8.

Isaie 53.

Zachar. 12.

Ad Rom. 5.

Hebr. 11.

Matth. 1. quadraginta à Matthæo numerantur. Quia quatuor, numerus est laboris & infirmitatis. Porro post iustificatum infirmum oblatrant Iudæi, quasi Christus esset blasphemus. Idipsum & nunc oblatrant. At Dominus iubet nos lectum nostrum tollere, id est, charitatem patrum nostrorum imitari.

Quod si forsan non intelligis quomodo introiuimus per apertum Christi foramen, & vulnus, id ita accipe, non potuisse nos membra corporis Christi esse, nec ab eo perfecte diligi, nisi merito vulnerum illorum.

Secunda explicatio occurrit luculentior: Christus abiit in cælum post ascensionem, velut in suā ciuitatem. Erat enim ipse
1. Cor. 15. de cælo, sicut Adam erat de terra. Porro qui infirmum portant, prælati sunt, & qui populi curam gerunt. Hi enim non solum in lecto, sed & in ulnis, & humeris subiectū sibi populum ferre
Isaia 49. iubentur. Dicere Domino: Ecce leuabo ad gentes manum meā, & ad populos signum meum, & afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt: & erunt reges nutricij tui, & reginæ nutriciæ tuæ. Igitur sacerdotes portant oues suas in ulnis, & reges sunt earum nutrices. Erit ergo sacerdotum, & regum munus, cælum infodere, precibus, clamoribus, meritis, &
Matth. 11. exemplis domum cælestem aperire. Dictum est enim: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Vim igitur inferant prælati cælestibus testis, ut infirmas oues ante Christi oculos statuunt: nec statuunt solum, sed suis meritis à Christo iustificationem ouium impetrent. Vt Christus videlicet videns prælatorum fidem, infirmis fidem viuam infundat, qua ab infirmitate surgere possint. Signum verò sanati infirmi erit, si lectum suū portet. Lectum est quies infirmi: est igitur charitas & amor in firmos & iacentes. Cum igitur lectum habes & amorem, ubi quiescunt infirmi, sanum te esse confide. Nota quod lectus & amor non tibi iam sano dicatur, sed infirmis, sanctus enim sibi est durus alijs pius. Quod si te tui in cælum nō subuehunt prælati, en ad manum sunt portitores, qui ed te ferant. Tua enim desideria, tuæ orationes, & clamores infirmum te coram Deo statuere possunt, hi sunt qui te cælum cæli perfodiunt. Dictum enim est: Oratio humiliantis se penetrat nubes, non has aëreas, sed cælestes.

Tertia explicatio est: Christus veniens in mundum, in suā ciuita-

ciuitatem venit, dicit enim Ioannes: In propria venit. Nascena *Ioan. 1.*
 verò ex Iudæis, & factus sub lege, in domo Iudaismi consiste-
 bat. Est enim Christus ex semine Dauid secundum carnem. Ha- *Roman. 1.*
 bes Christum in domo Iudaica.

Porro is ipse Christus (quatenus Adam nouus) ferebat nos
 infirmos. Sicut enim infelici sorte Adam terrenus nos carnali-
 ter tulit: ita felicissima sorte Adam nos celestis spiritualiter por-
 tauit. Vt enim in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo om- *1. Cor. 15.*
 nes viuificabuntur. Igitur paralyticum Christus ferebat in cor-
 de, in ulnis, & in humeris.

Sed fieri non poterat, ut Iudaismo integro sanaretur infir-
 mus. Lex enim neminem tulit ad perfectum: & ex operibus le- *Hebr. 11.*
 gis non iustificamur. Impossibile enim est sanguine vitulorum *Galat. 2.*
 aut taurorum peccata mundari. Rumpat igitur Christus legem, *Hebr. 10.*
 rumpat & Iudaismum: cessent legalia, ut paralyticus sanetur. Ita
 planè factum est. Cum enim rupta fuit in cruce Christi caro, cla-
 mauit ille, consummatum est. Tunc testum Iudaicæ domus di- *Luce 23.*
 ruptum est, in cuius signum velum templi discinditur.

Quia vero Christi carne discisa, discisoque velamine tem-
 pli, Iudaismi testum ruptum est, & simul etiam testum cæli a-
 pertum est, & introitus sanctorum patet, planè fit, ut omnes *Hebr. 10.*
 nos infirmi iam simus coram oculis Dei. Per Christi siquidem
 merita, qui eramus longè, facti iam sumus propè, coram Deo *Ephef. 2.*
 scilicet.

Porro quia merita Christi adduxerunt nos coram Deo,
 ideo ab ipso audimus, *Confide fili, remittuntur tibi peccata.* Id est,
 tuorum peccatorum remissio iam per Christum facta est. Is
 ipse qui testum aperuit, peccatorum remissionem meruit.
 Nihil aliud superest, nisi quòd tu viuide confidas, ut saneris,
 & iustificeris.

Sed ô quanto labore Christus testum aperuit! ô quanto
 sudore nos supra legem tulit! Sanè non nisi sudore sanguinis,
 & testum apertum est, & nos sursum sublatis, & coram oculis
 Dei positi. O verò quantum est ingratitude, si paralyticus
 coram Deo constitutus, Dei sanitatem gratis oblatam respuat,
 & contemnat.

Audiant tamen qui sanari cupiunt, quid facturi sint: Surge,
 inquit, tolle grabatum, vade in domum. Surge, inquit, ne facito quæ
 fecisti.

fecisti, ne, inquam, iaceas ubi iacuisti, tolle grabatū, id est, carnem tuam ne ad terram coniungi permittas. Vade in domum.

Coloss. 3. Quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram.

Lucæ 19. Quartam explicationem audire ne pigeat: Venit Christus in suam ciuitatem, id est, in mundum, qui ciuitas Dei est, licet eius ciues oderant eum. Porro intrauit in domum, id est, in Ecclesiam: in qua, ut Lucas ait, sedet Dominus docens: siquidem extra Ecclesiam non est salutis doctrina. Habet hæc domus Dei testum suum, id est, has exteriores cæremonias, quæ tam sunt necessariæ Ecclesiæ, quàm est testum domui, & corpus animæ, & folia fructibus. Hæc enim omnia iniurijs paterent, nisi suis velaminibus contegerentur.

Lucæ 2. Ad ianuam huius domus, siue Ecclesiæ, multa turba est, tum infidelium, tum etiam eorū fidelium, qui ad spiritū gustandum (qui interior est) nondum intrauerunt. Felix enim illa est anima, quam sponsus Christus introduxit in cellam vinariam, *Cantic. 2.* quæ non ad ianuam est, sed intra domum. At quia angusta porta est, ideo turba non intrat. *Matth. 7.*

Et quidem turba non modò non intrat, sed impedimento est infirmis ne intrent, & salutem accipiant. Multi siquidem, turbæ dissoluta & laxam vitam videntes, occasionem accipiunt non intrandi ad Christum, ad quem introissent, si omnes introeuntes vidissent. Quid igitur remedij ut sanetur infirmus? Remedium esset, si prædicatores, quorum curæ demandatur infirmus, iam supra testum ascendissent, cæloque proximi essent. Tunc aperirent sacras cæremonias, docentes non sat esse turbis, si exteriori conuersatione Christiani sint, nisi ad spiritum veniant. Planè hæc exteriora oportuit facere, sed illa interiora non omittere.

Matth. 23. Video: Labor magnus est, testum ascendisse, maior verò in testum infirmos subleuasse. At non immeritò dicit Christus: *Quorum fidem vt vidit, dixi, confide:* O utinam tam efficacem, perfectam, & integram haberet prædicatores fidem, ut eam Christus aspiciens, diligens, & probans, diceret populo, confide.

Porro si per gratiam Dei aliquis infirmus sanetur, sciat se passurum contradictionem, non à turbis, sed à scribis, qui cum illo etiam ex scripturis contendunt, nondum ei remissa peccata. Speret tamen is ipse qui remisit, fauebit.

IN MATTH. CAPVT IX.

575

Libet hoc unicum percontari. Quid fuit Christo facilius, dicere *Remittuntur tibi peccata* : an dicere *Surge & ambula* ? Sanè si expendas Dei amorem, gaudium in conuerfione peccatoris, sanguinis pretiofi communicationem, & pretium, quo plus æstimat Deus animam, quàm corpus : multo facilius dicit Christus, dimittuntur tibi peccata. At si expendas quòd peccata dolore animi fui, deleuit Christus : paralyfin verò plagis fui corporis fanauit, ut supra dixi, difficillimum fuit dicere, dimittuntur tibi peccata. Quæ non dimittebantur, niſi quia Christus ſe adſtringebat, magno ea animi fui dolore delecurum.

Et cum tranſiſſet. Duobus modis explicanda hæc mihi hiſtoria eſt. Primum Matthæus erat ex populo Dei : erat enim fidelis. Alioqui cum gentili Chriſtus non mandutaſſet, ut Petrus *Actor. 10.* ad Cornelium dicit. At hic Matthæus fidelis à fideli populo requirebat veſtigalia : ut infideli principi, ſcilicet Cæſari penderet : Cæſari ſcilicet qui princeps erat mundi.

Certum verò eſt diabolum eſſe principem huius mundi, ex Domini teſtimonio dicente, Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam. Et Paulus vocat diabolum principem *102. 12. 14* poteſtatis aëris huius, & harum tenebrarum. Hic princeps ab *Epheſ. 2.* omnibus etiam fidelibus tributum exigit : quæ noſtra miſeria eſt. Sanè ſi non peccaremus, tributum ille non acciperet. Sed *Eccle. 7.* non eſt homo, qui non peccet : Imò ſepties in die cadit iuſtus, *Prouer. 24.* qui ſi dixerit quòd peccatum non habet, ipſe ſe ſeducit. Peccata *1. Ioan. 1.* igitur ſunt veſtigalia : quæ hic princeps à nobis accipit, ſicut & bona opera, Deus.

O verò nefas ! non ſolùm princeps hic tributa à nobis ipſe colligit : ſed etiam Publicanos habet, ſuorum veſtigialium collectores. Et ſi hos haberet infideles, nihil mirum. Nihil enim mirum ſi tyranni illi antiqui, miniſtri diaboli, contenderent cum Chriſtianis, ut Chriſtum negarent, eumque offenderent, ut ita peccatum Chriſtianorum dæmoni penderetur. At quòd ſint fideles, qui à fidelibus peccata colligant, id eſt eos ad peccandū inducant : id verò grauiffimum ſcelus eſt. Igitur Publicanus eſt, quia alios cogit, ſollicitat, ſuadet, mouet ad peccandum. Pater qui filias proſtituit, herus qui ancillaſ violat, iuuenis qui virginem ſollicitat, inimicus qui ut de inimico vindictam accipiat, ſceleris ſibi conciliat fautores. Demum qui furore ſatanico ac-

census, quærit quos à deuotione, ad vitam secularem prouocet: hi omnes publicani diaboli sunt. Horum personam gessit Matthæus.

Psalm. 2.

At in eo quod dicit, se ad telonium sedisse, grauius scelus indicatur. Constat enim vel leuiter erudito, tres esse in peccato gradus, scilicet, ire, stare, sedere. Qui significati sunt à Dauide, cum dixit: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiae non sedit. Miserum est in peccatum ire, miserius in peccato stare, miserimum sedere. Si ergo miserimum est in peccato sedere: quid erit sedere in summo peccato (quale Publicanorum diaboli est?) occidere animam tuam malum est: munus occidendi animas habere grauissimum est. In hoc officio gaudere & velut sedere, quantum est nefas? Videant igitur principes seculares, videant & qui animarum curam habent: si tuo malo exemplo publicani dæmonis sunt, ad eius telonium sedentes. Iam enim aperui in quàm horrendo sint statu.

Job 14.

Roman. 4.

Ephes. 2.

Galat. 5.

1. Cor. 2.

Ioan. 11.

Act. 9

Sed non est adeò horrendus sanguor, quem non præcidat medicus noster. Nullus est tam miser Matthæus: quem (si videat Christus) non sanat. Mirum verò est quòd amantes oculos Christus in insignem peccatorè conijciat. Summa gratia est, in tam foetidum infernum respicere. Sed quæ non gratia à gratiæ fonte speranda sit? Voca igitur me, & ego respondebo tibi: & tu operi manuum tuarum porriges dexteram. Vt enim ea quæ non sunt, cum à Deo vocantur, respondent: Ecce adsumus: ita mortui in delictis & peccatis, efficaciter vocanti Deo ad nouam vitam, statim respondent. Fiunt enim noua creatura. Sanè si Iulianus Augustus, hac efficaci vocatione à Deo vocatus esset, respondisset: nec leuitatis reprehendisset Matthæum qui vocatus respondit: sed animalis homo non percepit, quæ Dei sunt. Potest sanè vocatus à Deo, sic vocantem non sequi. Sed certò sequetur. Si vocatur Lazarus, exhibit à monumento. Si vocatur Paulus respondebit, Domine quid me vis facere? Planè liberè sequutus est Christum Matthæus, liberè etiam Paulus: sed ita uterque liberè, ut etiam certò. Ita enim Deus in vocatione seruat arbitrij iura, ut nec libertatem auferat arbitrij, nec vocans à vocatione frustretur. Eleganter Aristoteles: Omnia rei sibi cognata insitum desiderium habent. Cum ergo efficax illa vocatio Dei

tio Dei, vocatum faciat diuinum : facit etiam sequacem rerum diuinarum. Quid verò diuinius Christo vocante ? Vocatus ergo Matthæus sequitur. Nec modo sequitur, sed grande, suo vocanti conuiuium facit. Cui tamen intersunt alij publicani conuiuæ.

Imò verò ea ratione grande conuiuium fuit, quia fuere publicani conuiuæ. Nullum cibum lautiozem Christo appones, quàm publicanos, si conuertantur. Fameſcebat Christus, cum in prædio Samariæ sedebat super fontem, adferunt ei cibos discipuli, renuitille. Curieiunus cibum reiſcit ? quia satur erat, ex lautissimo conuiuium, ait enim, Vos comedite, meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris. Est autem Patris voluntas publicanorum, & meretricum sanctificatio. Horum igitur animas edere conuiuium grande Christi est. Nam Petro dicitur, Occide & manduca, ille verò videns vipersas & scorpiones (videlicet publicanos & meretrices) cibum reiſcit. Sed Domini mandato intelligit, quàm esset epulum generosum : si publicanus munus suum dimittat, ut sic muneri mortuus à Petro manducetur. Sane sicut nobis ditissimum conuiuium est Christus in Eucharistia : ita & nos Christo nobile sumus conuiuium, si peccatum dimittamus.

Vide verò, si Dominus moriens, gaudet esse inter latrones, ut vel unum, in fame sua, & siti manducet : quanto potius gaudebit esse inter publicanos, ut plures ex eis manducet. Hoc est ille conuiuium pinguium medullatorum, de hoc conuiuium dicitur : Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ. Pingues & diuites erant publicani, manducant cum Christo : ideo adorant Christum, & manducantur à Christo.

Porro gaudenti Christo, quod non unum prodigum filium : sed multos reciperet, perſtrepunt Pharisei. Ah nullum est opus Christi, cui non obgiant Scribæ. Circuunt Scribæ mare, & ardam : ut unum faciant profelutum. Christus uno conuiuium multos facit : & inuidet illi. Auertat à nobis Dominus Pharisaicū spiritum, ne cum videmus aliquem, ad sanctimoniam vocari, statim eius conuiuium amore respergamus.

Respondet verò Dominus : Non est opus valentibus medico. Id est, non veni ego medicus, hos valentes, & sanos vocare. Orem

vehe-

ROMA. 10.

ROMAN. 12.

LUCA 15.

LUCA 7

LUCA 15.

GALAT. 6.

PSALM. 82.

vehementissimè timendam : valentes Scribæ & Pharisei, literis & lege turgent, sanctitatis specie beati hi non vocantur à Christo. Cur tandem ? quia adeo sanctos se esse existimant, adeo putant se sibi sufficere : ut iustitiæ Dei non sint subiecti. Quàm paucos ex his videas spiritu feruentes, orationi instantes, necessitatibus aliorum communicantes. Addit Dominus rem vehementer lætissimā : *Sed malè habentibus.* Vbi percontor, cur Dñs tā lubenter inter malè habentes versatur ? Cur tympanū & simphonia in prodigi inuentione paratur ? Cur conuiuiū est, cū Magdalena reparatur ? Cur adeo gaudet cū perditā duem & drachmam reperij ? Cur plus gaudet de una ouicula inuenta, quàm de nonaginta nouē, quæ non eguerunt medico ? Sanè gaudium magnū esse debet, cum Deus nouum condit mundum : imò cū velut nouum quendam condit Deum. Quid enim aliud est vir, ex iniquo factus iustus : quàm noua creatura, nouus mundus, & velut nouus Deus ? Gaudium est Christo peccatum destruere : miserum è tanta miseria eripere : diabolum victorem deijcere : regnum inferni labefactare. Gaudium est quòd natus sit Christo filius, & frater : cui Christus opes, & regnū communicet. Gaudium denique est, quòd diuina bonitas, patientia, & longanimitas adeo splendeat : ut dignum cæli regno efficiat eum, qui in æternum erat inferno dicatus.

Et hic est sensus acutus eius loci : *Misericordiam volo.* Hanc scilicet qua tantus peccator, qualis Matthæus, in tantum euaderet Christi regni consortem. Sacrificium verò sine hac misericordia, id est, sine animo charitate pleno renuit Dominus. Præcessit lex & status sacrificiorum, successit lex misericordiæ. Lex nostra lex gratiæ est, & misericordiæ. Igitur non vult Deus Phariseos qui ad legem sacrificiorum spectabant : sed Matthæos qui ex lege misericordiæ erant. Subindicat ergo Dominus Phariseis, iam legem eorum abrogari : nouamque succedere.

Secundò explicari potest hæc historia, de quouis nostrū, id est, eorum qui in via Dei se credunt ambulare, cupientes Deū mortali crimine nulla ratione exasperare : at nihilominus publicani sunt, mundo, & carni, & diabolo, tributa soluentes, idque ex populo Dei. Populus Dei sunt intellectus, voluntas, memoria, viresque hominis pii. Quòd si pius homo (qui mortalia crimina cauet) ex alia parte honoribus, diuitijs acquirendis incum-

incumbit: apertum est, quàm cogat intellectum de vanis hisce cogitare, memoriam tractare, viresque omnes quærere terrena illa, quæ cupit. Id verò an non est stipem à populo Dei exigere, ut dæmoni soluas? O quàm erit grande Christi opus, si ex hac mensa negotia mundi perstrepenti, si ex hac sessione tepida surgas, & relictis omnibus sequaris unicè Christum.

Tunc verè fit in tua anima conuiuium, cùm te tuaque omnia Deo tribuis in cibum: tunc erit lætitia grandis in corde, cùm omnia interiora tua dicent: Domine quis similis tibi? eripiens pauperè de manu fortiorum eius, & ex usuris, & iniquitate redimens animam. Tunc igitur comedet Christus ex tota mente tua, ex tota animata tua, ex tota memoria tua, & ex totis viribus tuis, quæ omnia prius mundo tributa pendebant. *Psal. 34.*
Psal. 74.
Deut. 6.

Adduces etiam tecum alios publicanos. Nullus enim adeo viuide, & efficaciter peccatores ad Christum adducit, quàm is qui totus se Deo resignauit, & cum quo Christus conuiua est. Reliqui prædicatores loquuntur mysteria Euangelij ex auditu, & lectione librorum: at qui Christo in suo corde parauit conuiuium, loqui videtur experta, & quæ velut contrectauit de verbo vitæ, adducit igitur Christo Matthæus publicanos. *1. Ioan. 1.*

Non desunt tamen pharisæorū obtreptiones. Sunt equidem tot charismata, & dona, quibus Christus conuiuiam suam replet, sunt tot reuelationes, quibus eius intellectum illustrat, tot ignes, quibus eius affectum inflamat, tot delitiæ, quibus eius gustum oblectat, ut cùm tanta dona Theologissimi quidam in viro simplici (Christi tamen conuiua) sentiunt, velut obmurmurant, cur illa dona vilibus hominibus communicarit Christus, non verò sapientibus, de sua sapientia turgentibus? Atqui Deus hoc est ingenio, ut cum simplicibus sit sermocinatio eius. Sapientiam verò sapientum, & prudentiam prudentū superborum reprobet. Qui enim vult sapiens esse inter vos, inquit Paulus, stultus fiat, ut sit sapiens. Alioqui Christus Patrem suum confitetur, quodd absconderit conuiuia sua à sapientibus, & prudentibus, reuelaritque ea paruulis. Venite, inquit, ad me, (non sapientes & prudentes) sed qui laboratis, & onerati estis. Hi enim onerati, & laborantes opus habent medico, non verò valentes illi, quamuis sapientissimi & prudentissimi. *Prover. 3.*
1. Cor. 1.
1. Cor. 3.
Matth. 11.
Eodem.

• Vbi precor te Lector aduerte: Solet Christus suis paruulis

1. Petri 2. tam admirabile lumen infundere, ut illa charitate videant maculas suas, infirmitates, & defectus: quos ubi vident, ardentibus votis se Christo sanandos offerunt. Et ut illi ardentem sanitatem cupiunt, ita Christus efficaciter impartitur, & cū sanis iam amicē iucundissimeque versatur. Reliqui verò lucem illam cælestem non habentes, (ut qui tepidè viuant) suos non agnoscūt.
- Ierem. 17. languores. Nec enim habent lucem, qua suum cor prauum, & vix cum luce scrutabile scrutentur, ideo sanos se credunt. Quia quos habent languores non vident, atque propterea Christum non aduocant, ut languoribus medeatur. Hoc est quod Dominus ait: Non habent hi opus medico, sed illi. Quo enim quis saniores se putat, infirmior est: & quo infirmiores se videt, sanitati yicinior est.

Addit Dominus: *Misericordiam volo.* Vnde illa mihi regula inferri videtur: Nullum est opus Christo gratius, quàm occasiones quærere, quibus animas Deo venêris. Hanc misericordiam hic cōmendat, conuiuijs etiam interesse, ut inde publicanos è peccatis ad sanctimoniam traducas. Munus ergo Christi fuit, quauis occasione animas Deo dicare.

- Rursum quod ait: *Misericordiam volo,* videtur mihi eundem **Roman. 14** habere sensum, cum illo verbo Pauli: In dilectione proximi tota lex instauratur, & comprehenditur. Idem ergo est misericordia, quā Deus vult, & amor proximi, sine quo reliqua despiciuntur.

Rursum collige, eos qui Christo recens adhærent, ferendos esse, non obiurgandos. Hætenus.

- Tunc accesserunt ad eum.* Licet sancti locum hunc sanctè explicarint, dubius adhuc videri alicui poterit. Primum enim: Si ipse sponsus ieiunat, cur & filij sponsi ipsum imitantes non ieiunēt?
- Matth. 4.** At Christus ieiunauit quadraginta diebus & noctibus. Secundò: Sponsus nunquam est à nobis auferendus, manet siquidem **Matth. 18.** in sacramento. Et qui sponsum per peccatum amittit, ille ieiunare non curat. Si verò conuertitur ad sponsum, iam eum habet, cur ergo ieiunet? Tertiò: Nos sumus sponsi filij, & per eius gratiam fratres, cur ergo nobis ieiunium indicit Ecclesia? Quartò: Planè Apostoli utres erant veteres, & tamen spiritus eis commissus est nouus. Quintò: Imò videtur congruentissimū, committere ieiunium homini veteri, ut renouetur. Sextò: Equidem non videtur congruum ieiunium homini nouo. Cur enim in-
- nocen-

nocentem & iustum affligas? Septimò: Igitur malè facit Ecclesia, promiscuè committens ieiunium nouis & veteribus hominibus.

In re hac grauissima notandum est, longè diuersum fuisse ieiunium priscis illis patribus, quàm nobis. Illi cùm ieiunabant, exterminabant facies, saccis se induebant, puluere caput spargebāt, iuxta illud: Olim in cilicio & cinere pœnitentiam, id est, ieiunium egissent. Vide Iudith 8. Ioëlis 2. Ionæ 3. fiebat igitur hoc ieiunium à Iudæis in fletu, & planctu exteriori, significantibus amaritudinem interiorem. Iam planum est, nō conuenisse tale ieiunium Apostolis, de suo Melsia repperito lætissimis, de eius familiaritate gaudentibus, de certitudine, quòd essent scripti in libro vitæ, securis. Luce 10,

Alterum ieiunium est Christianum, quod licet corpus deprimat, mentem tamen eleuat, & licet vires corporis auferat, virtutes tamen animo largitur, & præmia. Est igitur ieiunium quo corpore ieiuno anima satur est, corpore tristi, anima est lætissima.

Secundò Lector diligentissimè nota, & distingue tria tempora. Prius ab Adam ad Christum. Secundum à Christi aduentu ad Spiritus sancti descensum. Tertium inde ad seculi finem. In primo tempore ieiunium res erat vetus, tristis, frigida, & insipida. In secundo ieiunium vinum erat, sed nouū, id est mustum: pannus erat, sed rudis & asper: hoc enim significat pannus rudis, Racos agnaphon. Id est, pannus exiens à textore, nondum datus fulloni. In tertio, ieiunium factum est vinum coctum, & quod bibi conueniat, factūque est pannus, sua ruditate, & asperitate amissa, blandus & mollis.

Forſan non intelligis causam eorum quæ dixi, eam igitur accipe: Lex vetus non dabat spiritū, nec vires ad implenda præcepta. Igitur legale ieiunium ex se carebat calore spiritus, virore & alacritate virili: res erat frigens, & insuavis, erat igitur velut acetum. Porro cùm Christus venit, omnis asperitas virtutū cœpit mollescere, & omnis insuauitas velut musto effervescente, remoueri. Quia tamen nondum spiritus erat datus, ideo nondū virtutes amiserant omnem frigiditatem & asperitatem. Igitur in tertio tempore, ubi spiritus est datus, quia Iesus est glorificatus, ieiunium, afflictio, persequutio, flagella, crux, & mors ex Ioan.

Malach. 3. musto vinum facta sunt, & ex rudi panno, & aspero (velut ful-
lonis Christi opera) in mollem & generosum reddita sunt.

Iam nunc quàm diuinè Christus, & quàm quadranter re-
spondit! Vinum, inquit, vetus, (imò subacidum potius) con-
uenit utribus veteribus: quales homines fuerunt in lege veteri,
quando non erant per spiritum renouati. Mustum verò nō con-
uenit veteribus utribus, id est, discipulis meis: donec enim per
Spiritus sancti descensum renouentur, veteres sunt. Venient
dies, quando ablato sponso, veniet Spiritus sanctus, quando vi-
num iam efferbuerit, tunc sicut vinum nouum erit: ita & utres
Eccles. 3. noui erunt. Conueniet igitur vinum utribus. Seruate ergo res
temporibus suis: vetera veteribus accommodare: mustum cu-
stodite donec efferbuerit, & pannum, donec perficiatur. Cū
verò & pannus fuerit perfectus, & vinum potabile, tunc homi-
num usui concedetur.

Arbitror hac explicatione proposita omnia argumenta ces-
sare.

Ad primum: Sponso ieiunante ieiunabunt etiam eius filij,
cū ieiunium illis conuenierit. Nam ex Aristotele, mustum pue-
ris non est dandum.

Ad secundum responsio est vehementer annotanda, hæc
verò est: Homines Iudæi, quamuis sanctissimi, erāt tamen utres
veteres, ex lege sua. Contrā, homines Christiani (licer scelestis-
simi) noui utres sunt ex lege Christiana. Explicatur id ex Paulo,
Roman. 13 qui inquit: Iudæi secundum Euangelium inimici Dei sunt: sed
secundum electionem, charissimi propter patres. Iudæi igitur,
qui propter infidelitatem sunt inimici Dei: iidem propter Pa-
triarchas sunt charissimi. Ita ergo Christiani ex suis moribus ve-
teres, & abominandi: propter Christum tamen, & Euāgelium,
& gratiam in nos effusam, sunt utres noui, & propterea obnoxij
sunt ad ieiunandum, non ieiunio veteri, sed ieiunio Christiano.
2. Corin. 7 Non ieiunio in tristitia sæculi, quæ mortem adducit, sed in ea
tristitia, quæ est secundum Deum, quæ pænitentiam in salutem
stabilem operatur. Per hoc ad tertiū. Ita est, filij & fratres sponsi
sumus, sed non est nobiscum corporaliter Christus, ideo ieiu-
nemus, sed nouo ieiunio.

Ad quartum: Id habet Spiritus sanctus, ut cū ingreditur
veterem utrem, eum renouat. Vt enim ingressus utrem mor-
tuum,

tuum, & scdum, facit viuū & pulchrum: ita ingressus veterem, nouum facit.

Ad quintum dictum est, nos (licet peccatores) non esse veteres, sed nouos utres.

Ad sextū: Imò ieiunium nouo congruit homini, ut homine exteriori corrupto, qui interior est, indies renouetur. Quanto enim qui exterius est, crucifigitur, & mortificatur, (modò sit rationabile obsequium) tanto qui interius est incrassatur, & dilatur.

Ad septimum sicut ad quintum responsio est.

Indignè hinc discederem, nisi multa quæ reliqua sunt expenderem. Primum, Dominus comparat nos vestimento: quia Phariseis reprehendentibus, cur Apostolis non indiceret ieiunium, respondet: quia vestimento veteri non conuenit additio panni rudis. Igitur Apostoli, & omnes homines vestimenta sunt. Vetera quidem in veteri lege, noua verò in noua. Iam id explicatione indiget. Cuiusnam sumus vestimenta? Si dicetur, quòd Christus est vestis nostra, id planum esset, quia ut factus est cibus noster: ita factus est indumentum, dicente Apostolo: Induimini Dominum Iesum Christum. At difficile est nosse, quomodo nos vestes Dei simus. Sed equidem secundum Paulum: Nos eramus tenebræ, nunc autem lux in Domino. Si lux sumus, profectò Deus est amictus lumine sicut vestimento. Et planè ratione qua sumus domus, & templum Dei, sumus etiam vestes Dei. Imò verò quo intimius, & propinquius nos sibi Deus adiungit, hoc verius nomen vestis quàm domus habemus. Vestis enim propinquior est quàm domus. Quid moror? Si nos corpus eius sumus, quid mirum, quòd vestes etiam simus? Ergo ut virum Christianum, Christi mores seruantem, hominem dices Christo vestitum: ita & dices, Christum quendam esse hominem indutum. Vt enim nos sumus in Christo: ita est Christus etiam in nobis.

Secundò comparat nos Dominus utribus: siue enim in lege veteri utres eramus, sed veteres, siue in lege noua, noui quidem, utres tamè sumus. Agnouit hoc Dauid, cum dixit: Factus sum sicut uter in pruinâ. Vocans ergo nos Dominus utres, primum admonuit, quòd mortui fuerimus, trahentes originem ex animali mortuo, scilicet ex Adam, in quo omnes mortui sumus,

sumus, sicut vtres ex pellibus animalium mortuorum conficiuntur. Admonuit etiam: quodd sicut vtres, nunquam vento carent: nisi cum pleni sunt: ita & vita nostra ventus est. Et caput nostrum superbiæ vento semper est plenum, ideo stipulis sumus leuiores. Admonuit tertid, quodd sicut vtres, ex ordine suo, ad vinum recipiendum facti sunt: ita & nos non quiescamus donec impleamur virtute ex alto. Admonuit demum quodd sicut uter habens vinum, non ex se habet: ita nisi aliunde impleamur, yacui erimus.

Tertid comparat Dominus ieiunium assumento. Iam causam expectas: nota primum quodd verbum assumentum (quodd Græcis est epiblima) potius significat adiectionem, & additionem: quàm vesti detritæ pannum assutum. Cum igitur Christus, ieiunium vocauit adiectionem, significauit vitam Christianam ex fide & charitate constare. Ieiunium verò, & eleemosynam esse quædam adiecta: & velut assuta huic vitæ Christianæ. Vestis igitur nuptialis, coccinea, & ex bisso, bis tincta, fides & charitas est. Huius vestis polymitæ & talaris, limbus, & velut ornamentum est ieiunium. Corporalis siquidem exercitatio, ad modicum utilis est. Videlicet utilis est, ad ornamentum, sed pietas, quæ est integra vestis, ad omnia valet. Quæ ergo mens ieiunijs, non verò charitati intenta est, ea sanè de ora vestimenti non de veste lætatur. At contrà, decor filiæ regis est ab intus, in veste interna. Licet ea vestis interna fimbrias habeat aureas: opera scilicet exteriora. Hæc enim oportuit facere: at illa præcipua non sunt omittenda.

Quartò comparauit ieiunium vino. Et quidem si primam rerum faciem spectes nihil videtur vinum cum ieiunio conuenire. Imò potius ieiunium abstinere à vino & si in adducta de ure parabola persistas: vinum iniectum utri, utrem implet: contrà, ieiunium homini adiunctum: hominem extenuat. At vide Christi prudentiam, ne Christiani ieiunia horrescerent: ea vinum dixit esse. Et quia mentiri non potuit: eo ipso quo ieiunium dixit esse vinum, fidem suam obstrinxit: id facturum ieiunium in mentibus nostris, quod facit vinum in corporibus nostris. Et ita canit Ecclesia, qui corporali ieiunio mentem eleuas. Quasi dicat, mentem extra se abducis: ac ideo inebrias. Addit Ecclesia, virtutes largiris, id est, vires largiris (sunt virtutes animo, quodd vires

vires corpori.) Igitur ieiunium est abſtinentia à vino in corpore: & eſt vinum ipſum in mente. Vt nunquã Chriſtianus queri poſſet de Chriſto. Sicut enim relinquens domos aut fratres: centuplum recipit in hac vita: ita qui vinum relinquit in corpore, *Matth. 19.* vinum centuplum recipit in mente.

Quintò comparauit ſe ſponſo. Quod prius Baptiſta teſtatur, & poſtea Paulus, cùm dicit: Deſpondi vos uni viro. Si Chriſtus ſponſus eſt, & anima noſtra, ſponſa eſt: eos amores, delicias, teneroſque amantiũ affectus, à Chriſto anima exſpectet, quæ reliquæ ſponſæ à ſuis corporalibus ſponſis ſolent. Neque enim fide ſponſum ſe Chriſtus dicit. Hos Chriſti & animæ blandos affectus, cantica canticorum deſcribunt. Sed audi nunc deſponſorum conditiones. Sponſi, unius generis ſunt. Neque homo cum angelo, aut cum bellua deſponſatur. Secunda ſponſa dotem adducit. Tertia, propria corpora ſibi mutò tradūt. Neque enim vir habet poteſtatē ſui corporis, aut mulier. Quarta generat ſponſus, materiam foetui ſcœmina ſuggerente. Quinta, ſponſorum bona ſunt communia. Curat tamen ſponſus rem familiarem: contrà, ſponſa ſponſi filios curat. Sexta, hæreditatem ſponſi, eius filij adeunt: nobilitatem, genus & arma ſortuntur. *Ioan. 3.*
1. Cor. 12.
1. Corin. 7.

Quis verò eſt tam ſaxeus, qui has in Chriſto ſeruatæ conditiones, non ſtupeat, non exoſculetur, & adoret? Ergo quia Verbum Dei nobis erat natura diſſimile, homo factus eſt: ut deſponſatio inter homogeneos coaleſceret. Tertia: Dos verò, quam nos Deo attulimus, abyſſus miſeriarum fuit, ſcilicet infirmitates noſtras quas ipſe tulit, & languores quos portauit. Tertia: Iam verò utinam ſicut ille ſe nobis dedit: ita qui uis noſtrũ ſe illi donaret. Puer enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Iam ſe ille dedit: exſpectat, ut vicem illi rependamus. Porro non miraris Deum eſſe tuum? Ita planè dilexit Deus mundum: ut mundo unigenitum ſuum daret. O ſi totus me illi traderem, & ſi nullum ius in me ipſe haberem: & ſi non ego in me, ſed uiueret in me Chriſtus. Quarta: Generat Chriſtus per prætores, per patres, & per alios viros bonos, qui prædicationem Chriſto ſuggerunt: ſicut ſcœmina foetui materiam ſubminiſtrat. Quinta: Reliqua ut clara: ita ſtupenda. Et quantum veritatis habent, tantum verecundiæ incutient, quod adeo
nos

Exod. 4. nos pauperes existimamus, cum aded diuites sumus. Sexta demum, Si nobilitatem & arma sponsi fortimur: arma verò Christi crux & mors, & ignominia. Vide an hæc arma Christiane velis? Vide Christiane an hic sponsus, sponsus sanguinum sit. Angelus enim ipse est, gladium habens: quo in circumcisum occidere vult. Vide igitur ne incircumcisa anima tua sit. Vt enim amat hic sponsus pios: ita contra impios sæuit. Certumque tibi sit, quòd si Christus nunc sponsus sanguinum tibi fuerit, sponsus pacis in posterum erit: id est si propter Christum te nunc circumcidis, plena in futurum pace fruëris.

Hæc illo loquente ad eos, &c. Fateor cum sanctis Patribus locum hunc intelligi de gentilitate: quæ sanitatem puellæ, id est, Synagogæ præripuit. Ita enim prodigus ille filius stolam, & vitulum saginatum, fratri in agro laboranti, eripuit. Et ita Centurio ille sanatur, Domino in cruce moriente: quasi dicas à fimbria & ultimo vite Christi sanatum. Sed sanato Centurione venit Ioseph serò, petens corpus Iesu. Veniet, scilicet serò Israël fidem. Sanabitur ergo synagoga astantibus Apostolis, & parentibus. Quia propter Apostolos, & Abraham, & Sara (eorum scilicet intercessione) Iudæa sanabitur. Dicit enim Paulus Iudæos Roman. 11 inimicos Deo propter gentiles, amicos tamen propter Patres.

Verum animus est nō iā de synagoga loqui, sed de moribus nostris. Princeps ergo synagogæ, seu Ecclesiæ est Papa, est etiā quiuis Prælatus, imò & quiuis Paterfamilias, est princeps ecclesiæ, quæ in domo sua est. Celebre enim est Paulo, cuiusvis familiam fidelem, ecclesiā appellare, & ideo paterfamilias Iairi vicem habet. Porro cuius Prælato familia est iam iam moritura, aut certè mortua. Præsertim diebus nostris cum antiquus illerigor, & vigor Ecclesiæ perijt. Cum omnes in lecto diuitiarum & deliciarum iacemus, maximè qui Ecclesiastici sumus.

O utinam Prælati omnes, ecclesias suas ita iacere videntes, Iairi essent: gemitusque, & clamores effunderent: ut Dominus dignaretur curare ecclesiam illis commissam. Verum est, quòd multi nuncij veniunt, dicentes, iam mortuam esse, id est: Multi viri boni dicunt, rem non esse desperatam. Nec esse remedium ecclesiæ iacenti. Sed beatus erit Prælatus si perseverauerit.

rit. Collige ergo primùm, quàm debeat quiuis prælatus pro sua Ecclesia clamare, adorare, & procidere. Secundò, quòd nò procidit nisi lairus, id est, illuminatus. Non enim angitur à sollicitudine suæ Ecclesiæ, nisi quem Deus illuminat. Tertiò, tantum apud Christum prælari clamorem valere, ut propter eum sanare eius Ecclesiam velit.

Porro quia difficilimum est sanari communitates, & populos, interim quòd hos Dominus sanare venit, mulier sanguinis fluxum patiens sanitatem recipit. Huius mulieris nomen, genus, & patria tacetur. Id solùm dicitur, quòd erogauerat substantiam suam in medicos, ac ideo pauper erat. Ita planè viles, ignobiles, & pauperes sunt, qui sanitatem præoccupant. Vt verum, quòd vocat Dominus ea quæ non sunt. Et item: Nò multi sapientes inter vos, nec multi nobiles: sed infirma mundi elegit 1. Cor. 1. Deus, & ea quæ non sunt.

Secundo: Languorem fœminæ dicit textus, fuisse sanguinis fluxum. Et quia in sacra Scriptura in sanguine est vita, & anima, si sanguis continuò fluebat, vita etiam fluebat. O rem miseram, viuimus, vita exeunte & pereunte. Hoc quippe est discrimen iustorum & iniustorū. Iustis vita manet, & manet in æternum: habet enim vitam in se manentē. Quia sicut super Christo erat spiritus, id est, vita, manens: ita etiam super Christianis. At iniustis sua vita, & suum esse non manet, sed continuò in puteū damnationis dilabitur. Sicut enim esse corporis nostri continuò deteritur, & in puteū mortis vadit: ita & esse iniusti continuò in infernum proficiscitur. Sicut aqua enim dilabitur super terram, non ad cælum, sed ad infernum. Ioan. 1. 1. Reg. 14.

Tertiò: Iam quòd substantiam suam in medicos erogauerat, & deterius habebat, id indicat: Quòd licet omnia bonum, ac felicitatem appetant, & in ea inquirenda res suas consumat, deterius semper habent, donec incidant in medicū verum. Imò verò nullus amicus, nullus liber, nulla lex languorem tuum sanabit: imò (ut Paulus dicit) lex occasione accepta per mandatum, irritauit me, ac perinde occidit. Deterius ergo habere me fecit. Cùm enim venisset mandatum, peccatum reuixit. Rom. 7.

Quid verò sit quòd ab annis duodecim languerat, dicemus forsan postea.

• Quarto: Cùm ergo audisset de Iesu, dicebat intra se. Nisi audisset

de Iesu, non fuisset sana. Sanè olim poterant sanari, qui non dum
Matth. 27 audierant de Iesu, at postquam Deus dedit Iesu omnem potesta-
 tem super cælum & super terram: nemo saluari potest, nisi audiat
Ioan. 5. de Iesu. Pater enim omne iudicium dedit filio ut omnes hono-
 rificent filium, sicut honorificant & Patrem. Ut ergo nemo sal-
Roman. 8. uatur nisi honorificans Patrem: ita nec saluatur nisi honorificans
Marc. ult. filium. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in san-
 guine ipsius, extra quam fidem, nulli salus æterna contingere
 potest.

Quintò: Porro quòd illa dicebat intra se, elegantissimè
 indicat quòd Christiana negotia, intra aguntur. Frustra conten-
Ioan. 6. des, nisi dicas intra te, Quid prodest ad sacrificia, conciones, &
 confessiones venire, nisi dicas intra te? Ut enim Deus est spiri-
 tus, & non caro: ita spiritus viuificat: caro sine spiritu, non pro-
 dest quidquam. Si spiritus tuus languet, spiritus quærat mede-
Isaïa 29. lam: alioqui tibi dicetur, Populus hic labijs me honorat, cor ve-
 rò eorum abest à me.

Sextò: Dicebat verò mulier. *Si tetigero tantum fimbriam.* Hoc
 habet diuina vocatio: & hoc efficit: ut vocatus optet, summum
 suū coniungi vel infimo Dei forsan osculata est hæc mulier fim-
 briam, sicque summum suum iunxit infimo Christi. Idem vi-
Lucæ 15. debis in filio prodigo, Fac, inquit, me sicut unum de mercena-
 rijs: in domo primum est pater, uxor, filij, pueri, serui, ultimo
 mercenarij, & prodigus non audet dicere, Fac me mercenariū:
 sed sicut unum mercenarium, Vides humilitatem. Ita & Mag-
Lucæ 7. dalena capillis suis tergebat pedes Christi. Humiles igitur sunt
Psal. 17. quos Deus saluat, & diuinorum reuerendissimi.

Sed age audi unum aliud: Vestis Dei est caro sua, carnis
Hebr. 12. fimbria, mors eius est, in qua tintinabula appensa sunt melius
 clamantia quàm Abel. Hic enim clamat ad vindictam. At Mors
 Christi clamat, ignosce illis. Sunt etiam appensa malogranata
Lucæ 23. significancia nimiam illam charitatem qua in fine dilexit nos.
Ioan. 13. Igitur anima quæ sanari vult, tangat hanc Domini mortem. Quæ-
 ris quomodo tangeret? Respondeo: Tangat sacramenta Ecclesiæ:
 in quibus mors, & passio Christi (velut in vase) continentur.
 Hæc si infirmus tangit sanatur. Dicunt enim Theologi: Sa-
 cramenta ex attrito, id est, infirmo facere contritum, id est,
 sanum.

Nec dubito, quin Christi mors etiam cogitata, id est, quam cogitatione deuota tangimus, præsentissimum languoribus nostris afferat remedium.

Septimò: Sed quid sibi vult, id quod mulier dicit: *Si tetigero tantum?* Certè quia votum recipiendi Sacramentum, non sufficit sanare: nisi tangas & accipias, si petes. Rursum non dicit, si dis- fuero, & inspexero simbriam: sed si tetigero reuerenter, & deuo- tè. Sanè Theologus scrutator Sacramentorum non tangit ea, ut sanetur, sed diffuit, & retegit, ut contempleretur: ideo non sana- tur, nisi ea reuerentia illa tangat, qua scemina Christi vestimen- ta tetigit. Rursum si tetigero tantum, non etiam compressero, mali enim sacerdotes tangunt, comprimunt, conspurcant.

VIII. Ait verò Dominus virtutem de se exisse: Non ergo se continet virtus Christi, quin se ingerat in humilem, & tre- *Isaia 66.* mentem sermones Dei. Vt natura vacuum non esse sinat: ita nec virtus Christi, humilem patitur esse vacuum. Nec dicit: vir- tus de carne exijt, aut de diuinitate, sed virtus de me exijt, quia (ut Theologi dicunt) actiones non sunt naturæ, sed suppositi, totius videlicet Christi, & ideo actio est infiniti valoris & pretij. Contra quam quidam dicunt.

IX. Mirum verò est, quàm instanter Dominus interrogat: *Lucæ 8.* *Quis me tetigit?* Tetigit me aliquis, ego noui virtutem de me exis- se. At si tu miraris, quod hæc Dominus dicat à turbis compres- sus: ego mirarer si id non diceret, imò miraculum esset si non dixisset. Non enim virtus de eo exijt, ad sanandos omnes nos: nisi varijs & acerbissimis tormentis eius corpore pressio. *Isaia 63.* Calca- uit torcular solus, ipse torculari compressus, annon erat dignū quod sentiat vinum & virtutem de eius carne profectam? Hoc ipse significauit, quando sanaturus filiam Iairi clamat, & suscita- *Ioan. 11.* turus Lazarum clamat: Quidni clamaret sanaturus, si quidem tanti sanare constabat? Explicabat igitur hoc loco, eum affe- ctum, quem erat in cruce habiturus: cum erat virtus plenè exitura.

X. Nolo silentio præterire quod respondebit Petrus, Ma- gister, turbæ comprimunt te, & affligunt, & dicis, *Quis me tetigit?* Itaque turbæ comprimunt Christum, & affligunt: at ipse compressus & afflictus tacet, nec irascitur, nec conqueritur, nec ulciscitur. O quàm sumus multi, qui irreuerenter ad eum accedimus, & *ideo*

Isaia 1.

Isaia 42.

Amos 3.

ideo comprimimus, & eius cor angimus. Sanè nisi ille impati-
bilis esset, iam dudum compressus periisset: eleganter enim ipse
de se dicit, Laboraui sustinens. Sustinens, inquam, multos se
comprimentes. At ipse qui semper tacuit, semper etiam afflictus
fuit: aliquando, ut parturiens loquetur. Quòd si leo rugierit,
quis non timebit.

XI. Nec tacendum est quod mulier sanitatem quærens,
Psalm. 142. accessit retrò. Planè, quia non iustificabitur in conspectu Dei
Psalm. 33 omnis viuens. Vultus enim Dei est super facientes mala: ut per-
dat de terra memoriam eorum. Atergo verò, ut scapulis suis
Psalm. 90. obumbret nos. Atergo, ut proiciat post tergum suum omnia
Isaia 38 peccata nostra. Atergo esse volo videns eius posteriora. Si enim
Exodi 33. peccator eius faciem videro, non erit salua anima mea. Non si-
Psalm. 83. ne magna ratione Dauid dicit: Protector noster, aspice Deus:
respice in faciem filij tui. Si enim contra peccata nostra irati ocu-
litui, me ictu primo respiciant, moriar, perij: sed si oculi tui
Exod. 33. primum videant, Petram, primoque videant filium, & per filiū
me ab eius tergo existente respexerint, saluus ero: radij enim
oculorum tuorum per filium tuum transeuntes, in eo mansue-
scent: & mansueti ad me peruenient. Ergo accedere à tergo est
peccata nostra tegi, & in obliuionem tradi.

XII. Porro muliere à tergo tangente siccatur fons sangui-
nis eius: fons sanguinis, vetus homo noster est, quem Theologi
Roman. 6. fomité dixerunt. Ipse verò Eva nostra est, & propterea sanguinis
fluxum patitur. Porro per contactum Christi, vetus homo no-
ster crucifigitur. Peccatum non dominatur, interior homo re-
Roma. 6. nouatur, exterior corrumpitur. Non ita quòd fons non sit, sed
quòd non tantum sanguinis fundat. Cur verò rogas? Sanè quia
2. Cor. 4. charitas diffunditur in cordibus nostris: qua diffusa, alius fons
Roman. 5. fit in ventre nostro, non sanguinis, sed aquæ viuæ: non deor-
Ioan. 4. sum fluentis, sed salientis in vitam æternam.

XIII. Accessit à Domino mulier sanata ut sciat cui, &
quantum debeat. Illa venit tremens, & timens. Siquidem ini-
Psalm. 110. rium sapientiæ timor Domini. Et Psalmus: Seruite in timore,
Psalm. 2. & exultate ei cum tremore. Et Apostolus: Vestram salutem cum
Philip. 2. timore, & tremore operamini. Quidni paueant immundissimæ
sordes, coram mundissimis oculis? Quid verò immundius pec-
cato? Planè ut nihil immundius, aut horrentius sanguine men-
struo.

struo. Ea igitur ratione mulier accersitur, ut quæ timebat ex se, inciperet confidere in Domino, & quam sua immunditia tremere faciebat, eam Domini benignitas reddat securiorem.

XIIII. Illa accedens, procidit ante Christum, glorificans Christum, sicut est glorificandus Pater. Vt iuxta Apostolum, coram Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum, qui locus in hoc unico opere completur, homo enim peccatis obrutus, & à Christo sanatus, & coram Christo procumbens, ipse est infernus, cælestis, & terrestris: ex se terrestris, ex peccato infernus, ex sanitate cælestis. Hac ratione dictum est: Coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent, reges Arabum & Saba dona adducent. Qui enim prius erat inimicus, & peccato niger: ipse illuminatus incipit esse rex, & ditiora dona offerre quam tota ferat Arabia. Hac eadem ratione dictum est, quod coram Ioseph prociderunt fratres sui. Quidni adorent iudicem, seruatorem, autoremque vitæ suæ? Ioan. 5.
Philip. 2.
Psal. 74.
Genes. 44

XV. Nulla ratione hic est dissimulandum: quod Marcus ait: Illa, inquit, veniens ante eum procidit, & dixit omnem veritatem. Cum ergo peccator sanandus est, prius tremat intra se: mox procidat coram Sacerdote: qui personam gerit Christi, illique confiteatur omnem veritatem, id est, omnia peccata verè nullo peccato dimisso. Nec enim sine mysterio dicitur. Dixit omnem veritatem: Expende tamen quid sit, Dixit omnem veritatem. Certè dixit veritatem, quia illuminata est, ut videret veritatem: temporalia enim non sunt veritas, sed diuina: igitur anima illustrata agnoscit sua peccata, suum infernum, suam poenam. Agnoscit Deum, agnoscit Christum. Demum reuera agnoscit se eatenus esse delusam, & ambulasse in tenebris & umbra mortis: eatenus adorasse idola, id est, honorem, diuitias, & delitias: Eatenus dilexisse vanitatem, & quæsiisse mendacium, aspexisseque in vanitates & insanias falsas. Demum agnoscit Christum suum, vocans eum, Pater meus es tu, & dux virginis meæ. Matth. 5.
Matth. 3.
Psal. 4.
Psal. 39
Ierem. 30

XVI. postquam mulier omnem veritatem confessa est: dicitur ei, Confide filia, fides tua te saluam fecit. Illa ascribit suam sanitatem tactui simbriæ: contra Dominus adscribit fidei illius. Quia sicut reuera sanitas gratiæ Dei debetur: ita reuera fides & contritio nostra eandem sanitatem operatur. Vt mendacissimè

Lutherus mentiatur, dicens: Nihil nos in nostra salute conficere. Imò sine dubio, ut gratia est fons salutis: ita & operatio nostra per gratiam adiuta, salutis cooperatur. Propterea laudat illa Christum, laudatque illam Christus, ut agnoscas sponsum, & sponsam se mutuo laudantes. Dicit illa: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur, ut eius tactu pectus meum sanetur. Respondet ille: Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui columbarum: quorum uno vulnerasti cor meum. Fidei enim oculus per dilectionem operantis, vulnerat sponsum. Respondet Sponsa: Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Ac si dicat: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hastenus de hemoroïsa.

*Cantic. 2.**Cantic. 1.**Cantic. 4.**Cantic. 1.**Psalm. 103.*

XVII. Ad sanandam verò puellam Dominus veniens, primum non admittit turbam illam tam frequentem, quæ illum comprimebat.

Secundò admittit Petrum, Iacobum, Ioannem. Tertio patrem etiam & matrem. Si igitur reuerendissimi Prælati sanctissimi que Pontifices, ex animo vestras Ecclesias sanare concupiscitis, en habetis salutis fariendæ formulam. Primum reiicite turbam, id est, ne ad clerum vestrum homines quosuis vulgares assumite. Manus nemini citò imponatis: perditionis Ecclesiasticæ radix fuit quod è media turba viri acciti, & admissi sunt in Ecclesiam: turbam ergo reiicite. Secundò: Solos igitur eos assumite qui Petrum referant in fide: Iacobum in laborum tolerantia, Ioannem in ardenti erga proximos charitate.

1. Tim. 5.

Tertio adsciscite etiam patrem ac matrem, id est, autoritate utimini Ecclesiastica & seculari, ad mores Ecclesiæ reformandos. Errursus Christum Patrem vestrum, & primæuam Ecclesiam matrem vestram aspiciat, ob oculosque Ecclesiæ vestræ versentur.

Rom. 12.

Quarto: Id quod maius negotium est, tibicines expellite. Hos verò tibicines esse arbitror: quorum consilio, autoritate, & exemplo tepor, & laxitudo in Ecclesiam irrupit. Illos videlicet qui honores, delicias, & cupiditatem, (quæ charitatis mors est.) defendunt, docent & quærunt. Hi sunt, qui fraternitatem charitatis contemnunt: amorem paupertatis non curant: vitæ asperitates refugiunt: iniuriarum ultionem requirunt. Demum sunt illi Magistri & prædicatores, in quibus nihil præter yestem.

vestem Christianam refuget: cupidi, elati, superbi, &c.

Quàm verò rectè dicantur tibicines, audi. Primum quia *2. Tim. 2.* cum fidem habeant, non verò charitatem, sunt sicut æs sonans, *1. Cor. 13.* & cymbalum tinniens. Secundò: Tum quia mortuæ puellæ canunt, id est, perinde loquuntur, ac si mortuis loquerentur. Vox enim eorum nō penetrat corda mortuorum. Tertiò: Tum quia habentes coram se mortuos (eos scilicet qui audiunt,) nō flent sed composita quædam verba dicunt: ad rethoricæ concentum modulata. Quartò: Demum tibicines sunt, quia nihil de morte defunctæ dolent: solum canunt propter stipendium. Sed ha-
tenus.

XVIII. Intrans Dominus ad mortuam, primum tenet manum eius, quia non sunt homines relinquendi, ut agant quæ volunt, cohibenda est nostra manus planè, cum Dominus immittit nobis languores, pauperiem, & alias vitæ miseria, manum nostram tenet: cohibet scilicet nos, ne ad quodcunque volet se extendat manus nostra. Atqui parum est tenuisse manū, nisi Dominus ipse vocet, & (iuxta Marcū) voce magna clamer: *Marc. 6.* Reliqua exteriora sunt, ad cor non penetrant. Clamet ergo Dominus ut spiritus absens redeat: sola enim eius diuina vox per aures etiam defuncti præreptans, vitæ reuocat mortuum. Nulli enim alij obedire defunctus potest, nisi voci diuinæ.

XIX. Vox porrò Domini hæcerat: *Puella surge.* quod dicit puellam, indicatur: non tam facile esse, senem defunctam surgere, quàm puellam, difficile est animam, quæ in peccatis consenuit, ad vitæ nouitatem reparari, multo verò est facilius, puellam, quæ nondum peccato assueuit, ad nouæ vitæ sensum adducere. Alioqui verū dictum est Domini: Si potest *Æthiops* *Jerem. 13.* mutare pellam suam, aut pardus varietates suas: ita & vos quomodo potestis esse boni, cum sitis malis assueti.

XX. Quid verò est, quòd non contentus Dominus vocasse puellam, ingeminat vocem dicens: *Puella tibi dico?* Certè quia ad geminam vitam eam reuocabat, ad corporalem, scilicet & spiritualem. Sanè cum fecit lucem, solum dicit: *Fiat lux.* Cum *Genes. 1.* producit solem, & stellas, unico verbo dicit: *Fiant stellæ, &c.* At cum puella vocatur ad vitam, geminata dictione vocatur, quia illa ad unicam vocabantur vitam: hæc verò ad geminam. Iam quia vita supernaturalis multò est præstantior, quàm natu-
ralis:

Luce 16.
Psal. 118.

ralis: ideo cū Deus vocauit cælos & terram, ut vitā naturalem haberent: simplici ea verbo vocauit puellam, non nisi voce grandi clamans vocat. Clamat etiam ut notetur quā profundē dormiat & sepultus sit, qui in peccato mortuus est. Videlicet, quia sepultus est in inferno, à quo non nisi grandi voce reuocatur: longē enim à peccatoribus salus, ideo grandi clamore indigent.

XXI. Reuocata ad vitam puella ambulat statim, omnibus suis viribus receptis, quia iuxta Theologos, omnes virtutes infunduntur animæ in Baptismo, & recipiuntur perditæ in pœnitentia.

Ioan. 6

XXII. Iubet verò Dominus ei dari cibum. Et non ut ipse accipiat, ab alio enim pendeas oportet. Ne igitur sis tu tibi magister, & vitæ spiritualis dux. Ede verò, alioqui non habebis vitam æternam.

Vide san.
Thom. 1.
par. 1. 14.
artic. 13.

Luce 2.
Luce 3.
Galat. 4.

Hebr. 13.

Et transeunte inde Iesu. Grande mysterium est, quodd transeat Iesus, & quodd transeuntem sequantur cæci duo. Profectò Deus (ut Deus est) nō trāsit, imò nihil ei transit, omnia enim sunt præsentia, & fixa in puncto æternitatis: in quo tam Deo est præsens Adam, quā dies futura Iudicij. Christus ergo ut Deus, nō transit. Sed Christus, ut homo transijt quia natus est: duodecim annorum fuit cum perditus est in templo, & triginta cum prædicare cœpit. Vt ergo Christus natus est de muliere, & factus sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret: ita & Christus factus est sub tempore transiens: ut eos redimeret qui erant in tempore transeuntes. Attende, non saluat manentes, id est, qui hîc habēt ciuitatem manentem: sed qui, ut transeuntes viatores futuram inquirunt. Ideo ergo transeuntem sequuti sunt cæci, quia Christus transitu suo meruit, ut transeuntes cæci eum sequerentur. Profectò sedentem in solio suo Deum, pauci Iudæi sequuti sunt, at transeuntem, claudi, cæci, languidi, imò & mortui sequuntur. Siquidem transiens, viam docuit qua esset eundū: transiens, viam complanauit qua sequeremur, & vires adhibuit, ut eius exempla, & vestigia sectaremur: imò & transiens nos super humeros suos accepit, & super alas suas assumpsit, ut facilius viam conficeremus.

Luce 15.
Deute, 32.

At non leue est dicere, quinam sint duo hî cæci qui Christū sequuntur, & quidem cæci dicuntur, reliquo corpore integri,
visu

visu tamen destituti. Cum ergo, qui contendit, iuxta rationem naturalem, rectè viuere, non verò iuxta fidem: is corpore reliquo velut integer, cæcus est: Similiter Iudæus, qui iuxta legis suæ normam sanctè viuere curat, sine fide tamen, itidem cæcus est. In hoc igitur Euangelio nobis innuitur, non sat esse vitam bonā secundum rationem, licet à Deo institutam: Nec sat esse vitam bonam iuxta legem, quam Deus tradidit. Vtrique vita cæca est, nisi ex Christi contactu lumen recipiat. Id quod est argumentū Epistolæ ad Romanos & ad Galatas. Porro quod dicitur hos fuisse cæcos à natiuitate, verissimum est. Cæcitas enim nostra ex utero contracta est, ut enim omnes nascimur filij iræ, infirmi, & inimici, imò & peccato mortui: ita & necessariò nascimur cæci.

Ephef. 2.

Roman. 5.

Licet verò cæci nascamur, nascimur tamen cum appetitu videndi: nemo enim est hominum, qui lumen non quærat, omnia enim bonum appetunt, & mens semper ad meliora suspirat. Vt igitur nullus est corpore cæcus, qui lumen Solis non cupiat, ita nullus est mente cæcus, qui (licet ignorans) lumen Christi non optet. Quæ ratione Christus dicitur desideratus gentibus. Qui enim quærent suam felicitatem, (cum illa Christus sit) Christum, licet ignorantes quærent. Et quia vehemens est desiderium hoc mentis nostræ, ideo clamor dicitur, de more scripturæ, grandè desiderium clamorem nuncupantis. De Mose si quidem tacente dicitur: quid clamas ad me. Igitur desideria eorum, clamores sunt eorum.

Aggæi 2.

Exod. 14.

Clamant verò: Iesu fili David. Elegantissimè Dauidis filium, cæci Iesum nominant: Dauid enim significat dilectum. Quasi cum Apostolo Iesum nominent filiū dilectionis. Est enim Iesus in quem tota patris dilectio transfunditur. Est Iesus in quo omnes homines sunt dilecti, iuxta Apostolum dicentem: quod Pater benedixit nos omni benedictione spirituali, in Christo: in quo & elegit nos: Est demum Iesus in cuius pectore vera in-tegra, & plenissima dilectio habitauit, quanta in nullo alio. Quid verò cæci allegent Christo, potius & præstantius, quam dilectionem intimam eius? Propter quam ut cæcos sanaret, sanguinem fudit.

Coloss. 1.

Ephef. 1.

Dilectione ergo motus, & ut apud Ieremiam ipse dicit, per-

Jerem. 31.

petus charitate diligens, ideo attraxit cæcos miserans. Si quæ-

H h h

tis quod

Psalm. 47.
Isaia 2.

ris quod attraxit? Certè in domum, id est, in Ecclesiam, significans extra Ecclesiã nulli esse salutem. Dictum enim est: Magnus Dominus & laudabilis, Vbi? Certè in ciuitate Dei nostri, & in monte sancto eius. In hoc sanè monte, docet Dominus gentes de vijs suis, & ita illuminat eos.

Apocal. 2

Roma. 8.

Psalm. 44.

Ioan. 16.

Matth. 13.

Luc. 13.

Luc. 13.

Adductos in Ecclesiam cæcos interrogat Dominus: *Creditis, quod hoc possum facere vobis?* Ego requiro, quidnã est illud Hoc? Dominus enim dicit: *Creditis quod possum hoc.* Annon erat clarius, Creditis quod visum possum dare, aut lumen, &c. Respondeo: qudd in illa dictione Hoc, omnia clauduntur; nec est nomen, quo res tanta explicari possit. Ne ergo quæras nomen rei, quæ est mirabilis. Imò nemo nouit eius nomen nisi qui accepit: Vt in Apocalypsi dicitur: Planè lumen illa res est: sed lumen est, Deum in animam illuminati adducens: lumen est illuminatum Deificans, filium Dei faciens, hæredem Dei, & cohæredẽ Christi. Lumen est ignem in corde accendens. Sagitta est acuta, in cor cæcorum penetrans, panis est animam satians, gaudiũ est, quod nemo tollet ab eo qui habet, margarita est propter quam cuncta venduntur, granum synapis est, in cuius postea ramis, non solæ volucres, sed ipse Deus requiescat. Demum lucerna est, totum corpus lucidum reddens.

4. Reg. 4.

Interrogati cæci an crederent, fide illa laudata? Respondent, *Vtique Domine: Vide, ut dona Dei non repente sint summa: sed crescãt paulatim.* Primum vocant Filium Dauid, mox Dominum. Demum tantam habent fidem, ut eis dicatur: *Secundum fidem vestram fiat vobis.* Nemo ergo repentinè fit summus. Quod verò dicit: *Secundum fidem vestram fiat vobis,* argumento est: Diuinam dispensationem & operationem, ex nostra dispositione, & præparatione dispensari. Impleuit verò mulier illa sub Elisæo multa vasa, ex oleo cælesti: tantum olei quoduis vas accepit, quantum erat vas ipsum. Oleum profectò unicum erat, de cælo erat, una manu ministrabatur, capacitas verò vasorum diuersa diuersitatem plenitudinis fecit.

Sed non caret dubio, quod Dominus iusserit: ne quis eorum illuminationem sciret: illi tamen diffamauerunt eum in tota terra illa. Cur ergo Domini præceptum violarunt? Ad hoc prior responsio est, Dominum non iussisse: ut interrogati de sua illuminatione, se scire negarent: id enim esset mentiri. Iussit

verò

verò, ne ipsi suo pte nutu, rem aperirent. Quod fortasse illi sanctè seruauerunt. Sed à tot interrogati sunt, ut sat fuerit respòsio ad Christum diffamandum. Altera respòsio est: Quod errores ex amore, digni venia sunt. Errabant hi quidem diffamantes: sed quid facerent? Siquidem feruor amoris, nonnunquam leges distumpit. Tertia respòsio moralis est: Qui à Deo corde illuminatus est, taceat: dilectus inter vbera non in lingua commoretur. Laudent verò eum in portis opera eius.

Cantic. 2.
Prov. ult.

Sequebatur historia de homine muto & demonium habente: eius tamè expositio expectabit nos, donec ad caput duodecesimum veniamus.

Et circumibat Iesus. Cum video Christum eam prouinciã circuire, immensi amoris ignem, in eius corde succensum intelligo, quo ardebat nostram salutem, & quem optabat mittere in terram, ipso dicente: Ignem veni mittere in terram, & quam volo ut ardeat.

Secundò: Intelligo summam necessitatem, summumque periculum infirmitatis nostræ. Cum enim medicus frequenter infirmum visitat, eumque circuit, non nisi grandis est languor. Lucæ 12.

Tertiò memor sum, quòd diabolus tanquam leo rugiens circuit ouile Christi: ideo necesse est, ut Christus sicut amans pastor, circumbeat etiam suum ouile. Ille circuit ut deuoret, hic ut tueatur. 1. Petri 5.

Quartò cum video Christum circuire non mula vectum, aut equo, mirari satis nequeo tenerum hominem ieiunijs, & orationibus, & laboribus exhaustum, ita laborare. Sanè quia sciebat nos nec hoc etiam exemplo, ad nostras curandas oues prouocandos. Videas quosdam Prælatos aut nunquam greges suos inuisere, aut cum inuisunt, ea pompa, & fastu inuisere, ut si eos cum suo Christo conferas, non facillè intelligas eos discipulos & seruos esse Christi.

Quintò: Cum video eum circuire, redit in memoriã fortis ille armatus: qui multo iam tempore in pace suum atrium possidebat, ciuitates scilicet & castella, magnos scilicet & paruos. Quod ergo remedium, ut ei ciatur è sua prouincia? Certè, ut eo fortior superueniat, & in circuitu obsidionem ponat: ut ita clangore buccinarum corruat Hiericho. Circuit igitur Iosue. 6.

Hhh 2.

Christus

Christus ut in libertatem afferat, quos tam diutina diaboli tyrannis inuaserat. Sed ô duram captiuitatem! ô amicam subiectionem! Miserè sub diabolo captiui tenemur, & adest qui nos eruat de manu inimicorum nostrorum, & nolumus exire. Egemus igitur grandi obsidione, egemus frequenti circuitu & multa expugnatione: & nec sic libenter catenas nostras euadere volumus.

Sextò: Cùm dicit circuibat, intelligo Dominum circulum facere, & nos vndique & in circulo inuisere: quare intelligo, nihil omnino Christum omittere ex his quæ nostræ saluti necessaria sunt. Non est nobis euasione aut excusationis locus: vndique circuihur. Amoribus, verbis, delitijs, blanditijs, Sacramentis, timore, labore, ærumnis vallamur, ut capiamur.

Septimò res mihi dolenda venit in mentem, cum audio, Christum prouinciam circuire: eiectum eū video, quærentē qui eum recipiat, nec inuenientem tamen. Hospitem adeo, & ignotum, & extraneum esse credas, cum circumeat apud quem hospiteretur, nec sit tamen qui domum cordis ei aperiat.

Octauò: Vide Domine, ne circumeas, dictum enim est. In *Psalm. 11.* circuitu impij ambulant. Igitur si & tu circuis impij tibi notam *Ecclef. 11* inuris. Cùm contra iubeatur viro pio: Mane in loco tuo. Et rursum: quies iustorum, vagatio impiorum. Sed reuera, si in circuitu impij ambulant, ut Christus circumeuntes capere possit, fugientes: necesse est, ut & ipse ambulet in circuitu. In die passionis videbis eum circuire ab Anna ad Caiphā, ad Pilatum, ad Herodem, rursum ad Pilatum, &c.

Circuibat prædicans in synagogis. Cùm in Ecclesia prædicare licet, non est extra eam prædicandum. Est enim Ecclesia locus Dei, domus Dei, & porta cæli, ubi facilius auxilium suum Deus præstat, & est tam generosa res Euangelium, ut non nisi in loco diuino prædicandum sit.

Quòd verò textus dicit: *Prædicans Euangelium regni*: dolorem animo incutit, non enim ad aliud vocamur, quàm ad regnum, nec modò vocamur ad regnum cæli, sed etiam ad regnandum in terra. Video, laborandum nobis est dum viuimus. Terra enim *Genes. 3.* nostra labores & spinas profert. Vocamur tamen, ut in his laboribus regnemus. Cùm verò quis inauguratur ad regnum, gaudet, nos inauguramur, sed lethargo sopiente nihil mouemur. Vi-

dentes

dentes igitur non videmus, audientes non audimus, excæcavit enim nos malitia cordis nostri. Vbi verò Dominus grandē *Isaie 6.* turbam sequentem se aspexit, ait:

Messis quidem multa. Locus est, ut obscurus, ita omni speculatione dignissimus, homines vocat Dominus messem. Et Ioānis 4. dixit hanc messem iam albescere. Quā obsecro ratione hæc sunt intelligenda? Respondeo: Mundus hic terra est: In hac nos miseri seminamur, cum anima nostra corpori infunditur. O verò miseriam! Si granum frumenti non moritur, non *Ioan. 12.* etiam nascetur? Ita planè, ante morimur, quàm viuamus. In Adam enim omnes morimur, & ita omnes nascimur filij iræ, ante mortui, quàm nati. Postea verò quàm nascimur, humiditas multa nobiscum nascitur. Humor est cupiditas, virorūque fornicis nostri: quo luxurians tritici calamus deorsum ad terram inclinatur. *1. Cor. 15.*

Super hos luxuriantes calamos ortus est Sol iustitiæ Christus: tunc cum de virgine natus est, ascendit sensim, radios suæ doctrinæ, & amoris eis infundens. Hoc verò tēpore quo messem *Matth. 4.* albam esse dixit, ascenderat Sol ad medium prædicationis suæ. Dignumque erat ut calami, sole ita radiante, & humorem calamorum exsiccante: iam alberent ad messem. Hoc ergo est quod dicit. Messis tempus est, quantum est ex Solis radiantis feruore. Iam albet messis quantum est ex gratia Euangelij.

Iam igitur considera: Sub oculis Domini spiritualibus, tunc fuisse totum mundum præsentem, Solemque æstiuum super ipsum splendentem. An non rectè videbis dictum esse: *Messis quidem multa?* Certè quia adeo charitas Christi in suo peccatore feruebat, ut verè Sol diceretur æstiuus, & tempus iam messis adesse. Et si placet dicere: In lege naturæ genus hominum seminatum, corrumpitur. In lege veteri seminatos Sol vernus aspiciat, sed eorum humorem exsiccare non sufficit. In lege verò gratiæ, iam Sol est æstiuus, iam vetus homo est crucifixus, iam peccati viror non dominatur: iam homines, quantum est ex gratia Euangelij, à suo sunt humore siccati, messis ergo nunc multa est. Quod si adhuc in nobis est luxuriantior humor, quàm fuisse fortè in antiquis hominibus, non culpa est legis nostræ, sed nostra, qui propè exhaustum per Christum humorem tam solerti operare peramus, *Roman. 6.*

Rogate ergo Dominum : ut mittat operarios , ex ijs enim vitæ pendet nostra, sine eis siquidem messis in horreum non congregatur, nisi enim te subdas operarijs, non ibis in cælum.

Cogor respondere ad ea dubia, quæ consideranti verba Domini occurrerunt. Primum, cur dicit, se vidisse iacentes homines, ut oves sine pastore. Num Iudæi suo carebant pastore? *Psalm. 77.* Annon de David dicitur: Paut eos in innocentia cordis sui & in intellectibus manuum suarum, deduxit eos? Quis verò credit: nullum eo tempore pium fuisse Sacerdotem, qui rectè pasceret gregem Domini? Siquidem reliquit sibi Deus semper, septē millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal.

Ad hoc respondeo, Iudæos oves fuisse cum multis, non verò cum uno pastore. Eleganter inquit Paulus: Alij quidem facti sunt Sacerdotes: idcirco quod morte prohiberentur permanere. Hic autem, (id est, Christus,) eo quod maneat in æternum, perpetuum habet sacerdotium. *Ephef. 4.* Vnus ergo pastor est Christus, sicut est unus Deus, una fides. Tanto verò amplioris est honoris pastor hic unus, quàm reliqui omnes pastores, quanto Deus (qui solus bonus est) quam reliqui homines. Ergo merito Dominus *Matth. 19.* dolet Iudæos videns, tanquam oves, illo suo vero legitimo, & genuino pastore priuatos.

Sed multo est urgentius dubium: Quid ais Domine? Num hi qui te sequuntur, oves sunt sine pastore? Annon tu es bonus. *1. Reg. 10.* ille pastor, qui animam ponis pro ouibus? Cur igitur oves quæ te pastorem habent, sine pastore à te esse afferuntur? Planior responsio huius dubij hæc est: In illis Iudæis iacentibus videbat Dominus totum genus humanum: Gentiles, Mauros, &c. Dolebat ergo Dominus, tot populos iacentes & vexatos, quasi pastore essent destituti. Ut sit sensus, qualis Davidis, desérus Saul & Israël in monte Gelboë: Clipeus Saul, inquit, abiectus est, quasi non esset unctus oleo. Ita hoc loco, iacentes dolet, quasi non haberent pastorem, cum tamen verè haberent.

Imò profectò etiam Christianos dolebat, qui in suis afflictionibus ita vexati iacent, ita animum despondent: ac si oves essent sine pastore. Si enim nos Christum nostrum esse fateamur *Psalm. 22.* pastorem, cur non confidenter dicimus, Dominus regit & paciscit me, nihil mihi deerit, &c?

Tertium dubium est: Num Domine postquam ad cælum ascendisti, oves sine pastore sumus? Num redit ad nos Iudæo?

rum conditio, qui non sub uno, sed sub multis agebantur pastoribus? Responſio eſt: Inter Chriſtianos unicuſque eſſe paſtorem. Licet multi prælati ſint, in his tamen unus eſt qui nos paſcit Chriſtus. Sicut enim in Paulo & reliquis prædicatoribus unus eſt qui loquitur Chriſtus: ita idem eſt, qui nos paſcit in paſtoribus multis. Vt igitur in lege veteri multi erant Sacerdotes, in noua verò unus eſt in multis, (ut Paulus contendit in Episto-
ad Hebræos) ita & unus nobis eſt paſtor in multis.

1. Cor. 15

CAPVT X.

Hebr. 7.

Et conuocatis duodecim diſcipulis, &c.



MULTA ſunt mihi hoc loco explicanda. Primum: Cur Dominus miſerit Apoſtolos? Vt cauſam intelligas, expende mundi conditionem, & ſtatum: eo tempore quo Dominus cœpit in mundo prædicare, erat mundus in tenebris, & umbra mortis, caligine obductus errorum, erantque adeo manifeſtarij errores ut rectè palpabiles vocarētur tenebrę, quę olim fuerāt in Ægypto. Erat mundus peccatis pleniffimus. Omnis quippè caro corrumpe-
rat viā ſuam. Et ut Paulus ait: Erant omnia concluda ſub peccato. Erat mūdus oppreſſus tyrannide dēmonis, qui erat princeps mū-
di, per Chriſtū foras eiiciendus. Operabatur enim tunc diabolus in filiis diſſidentię, in quibus nos omnes aliquando fuimus. Erat mūdus Sodoma & Gomorra. Imò verò erat quidā infernus. Hac ratione eramus omnes ignorantiffimi, eūtes ad ſimulachra muta, prout ducebamur, eramus omnes Dei inimici, pro inimicis enim Chriſtus mortuus eſt, eramus imbecilles & dormiebamus
multi. Mitte ergo Dominus diſcipulos, ut Soles, quibus mūdi tenebrę pellerentur. Miſit ut medicos, à quibus mundi languores curarentur. Miſit fortes, à quibus fortis armatus vinceretur. Miſit cæleſtes & diuinos, à quibus infernus noſter in paradifum conuerteretur.

Genef. 6.

Galat. 3.

Ioan. 12

Ephes. 2.

Iſaia 1.

1. Ad Co. 12

Ad Rom. 6

Sed ſummè nomen horum viroꝝ aduerte. Vocantur Apoſtoli, id eſt miſſi. Quis huius rei profunditatem valeat penetrare? Chriſtus Dominus diſtus eſt Silo: dicitur enim in Geneſi: Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat Silo, id eſt donec veniat miſſus. Et Moſes dicit: Mitte quem miſſurus es, id eſt, mitte Miſſum. Igitur Dominus vocatur miſſus, ſuo ergo nomine ſuos diſcipulos dignatus eſt. Vnde

Genef. 49.

Exod. 4.

Hebr. 38. Paulus dicit: Considerate Apostolum, & pontificem confessionis nostræ Iesum.

Ioh. 10. Forſan nondum penetras myſterium. Audi ergo Dominū dicentem: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, quaſi dicat: Eadem autoritate, poteſtate, maiestate, qua me Pater miſit, vos ego mitto. Vno vos regni ſolio præcedam, (ut dixit Pharaon ad Ioseph,) reliqua, Apoſtoli, quidam Chriſti ſunt: Cū ergo audis Chriſtum miſſum: intellige eum adduxiſſe apotecam plenam omnibus remedijs, contra omnia mala, quæ mundū premebant. Idem ergo intellige cū audis diſcipulos miſſos. Angeli ergo ſunt Apoſtoli, medici, doctores, paſtores, reges, & quid non? Sunt Chriſti, ſunt demum dii. Igitur ſub hoc verbo Miſi, omnia officia clauduntur: Siquidem Apoſtoli reuelata facie gloriā Chriſti, in ſua anima ſuſceperunt. Et ideo Chriſtum per omnia referunt.

Iob. 31. Dices: Annon ſat erat Chriſtus? Erat certè, ſiquidem & nunc omnis ſufficiētia ab eo eſt. Verū eſt Chriſtus ſui profuſus, buccellā panis non comedit: quin ex ea ſuis partē tribuat. Erat ipſe Apoſtolus, miſſus, & pontifex, facit etiam tales ſeruos ſuos. Simule etiā, vult eſſe reſponſum rerum ſupernaturalium ad naturales. Vt ergo in naturalibus, per cauſas ſecundas, & medias operatur: ita & in ſupernaturalibus. Demum voluit eſſe homines quosdam in terra, ſui vicarios quibus reuerentiā exhiberemus, quaſi Chriſto præſenti.

Iob. 24. Quod verò dedit eis poteſtatem ſpirituū immundorum: diligenter eſt conſiderandum: Si enim ſuper terram non eſt poteſtas: quæ compareretur ſpiritibus immundis, planè ſit: ut Chriſtus dans poteſtatem ſuper ſpiritus, det etiam ſuper omnem naturam. Habent ergo Apoſtoli poteſtatem ſuper cælos, elementa, & ſuper omnem carnem: quantum neceſſe eſt ad negotium Euangelij. Quod ipſa experientia monſtrauit, iuſſerunt ignem non comburere, non combuſit: iuſſerunt mortem in vitam commutari, factum eſt.

Roman. 8. Id adde: Vocantur dæmones ſpiritus immundi, ſicut & vocatur Spiritus ſanctus, ſpiritus ſanctificationis. Huius enim deſiderium, inclinatio, & opus eſt ſanctificatio noſtra. Contra tota machinatio dæmonis, eſt immunditia noſtra, quærit enim quem deuoret, & quæ ex immundi contactu, immundū faciat.

Ad de

Adde & aliud: Dixit textus, *Dedit eis potestatem super omnes languorem.* Cum ergo languores animæ hi sint, qui veri languores sunt, necessario fit, ut Apostoli habeant ius curandi, amorem animi, dolorem, lætitiā, tristitiā, &c. Hos enim affectus Philosophi morbos, & ægrotudines animæ appellant. Igitur dedit Dominus Apostolis, & successoribus, adeo potens & efficax verbum, ut etiam languores pellerent ex animo.

Adde ultimò, sapientissimè Christum dedisse potestatem faciendi miracula, ut per ea fides persuaderetur hominibus. Licet enim homines credant ducti à Spiritu sancto, & illustrati lumine fidei, (ipsa enim fides est argumentum euincens nos, ad credenda ea quæ non apparent.) At ut homines pulsant Deo aperiānt, necesse est miracula edere, non enim moueretur homo ad credendum, nisi miraculorum testimonio adductus. Vide S. Thom. 3. Parte, quæst. 43. artic. 1.

Id verò in primis mirabile est, cur elegerit Dominus tam viles & abiectos? Sed equidem hoc est Domini ingonium. Non enim in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibijs viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est ei, super timentes eum. Hi verò ut plurimum viri abiecti esse solent, elegit igitur stulta, ut confundat sapientes, & infirma, ut confundat fortia, & ea quæ non sunt, ut destruat ea quæ sunt. Planè ea, ad quæ vocantur Apostoli cælestia sunt, non terrena. Meritissimè igitur ad ea eliguntur, qui minus terræ habent. Vt enim ad secularia, hi eliguntur, qui prudentiores in seculo sunt: ita ad res à seculo remotas eligi debent qui minus seculi habent. Fecit verò Dominus in noua lege, sicut fecerat in veteri in qua primus rex Saul de minimatribus, inter omnes tribus, & de minima familia inter suæ tribus familias, delectus est. David cum eligitur minimus est inter suos fratres. Unde & ius regni Israëlitiçi erat, ut minimus inter filios regnum hæreditaret, ut docuit Philo, ita & regnum celorum minimorum est. Qui habent thesaurum, non in nobili vase, sed fictili. Res est notatione dignissima. Nullus ferè antiquorum primogenitorum placebat Deo, minores diligebat ut Habel, Isaac, Iacob, Ioseph. Et contrà primogenitos Aegypti furor Dominus defecit. Et velut odio primogenitorum, Iacob moriens manus commutauit, ut dexteram non maiori, sed minori obueniret.

Psal. 156

2. Cor. 1.

1. Reg. 9.

1. Reg. 17.

2. Cor. 4.

Exod. 12.

Genes. 48.

Secundò explicandum occurrit: Cur duodecim eliguntur. Ad hoc ex coniecturis respõsio est. Primò, responsum esse debet, & concentus inter mundum spiritualem, & naturalem; in naturali Sol per duodecim signa Zodiaci decurrit: igitur in mundo gratiæ Sol iustitiæ per duodecim Apostolos deducitur, & ut ab illis signis, maximè vita nostra dependet: ita & ab his vita spiritali pendemus. Secundò, dies in duodecim horas diuifus est: ita & lux Christianæ doctrinæ per duodecim Apostolos est distributa. Tertiò, duodecim fuerunt tribus Israël, ideo datis eis duodecim iudices, qui sedentes super sedes duodecim tribubus iudicent. Quartò: Apud Iosue legitur, quod postquam arca Domini transijt Iordanem, Iosue præcepit ut duodecim viri è medio alueo Iordanis educerent duodecim petras, & in terram promissionis adferrent: rursusque è terra promissionis afferrentur duodecim alij lapides in alueo Iordanis statuendos. Duodecim hi viri, duodecim sunt Apostoli, qui è fluenti seculo, secularia transtulerunt ad diuina, & è diuinis adduxerunt ad secularia. Vt iam esset cæli terræque felix consortium. Quintò, duodecim pueri Israhel fortissimi pugnant cum duodecim pueris David, & licet omnes pueri David mortui sint, vicit tamen David. Ita licet duodecim Apostoli mortui fuerint, pugnantes cum principibus mundi, vicit tamen Christus Apostolorum dux. Sextò: Apud Sanctos, senarius est numerus laboris, quia sex diebus Deus operatus est. Vita ergo Apostolica fundatur in labore, non simplo, sed duplicato. Septimò, Dixit Moyses: quod altissimus diuisit gentes, separauitque filios Adam, constituens duodecim mundi terminos, iuxta numerum filiorum Israël, ut sicut filij Israël erant duodecim, plagæ mundi esse duodecim, ergo duodecim mundi plagis, duodecim assignantur Apostoli.

Tertiò: cur ergo bini mittuntur? Certè bini boues mundum araturi, & Euangelicum semen sparsuri. Certè bigæ sunt, Christum per mundum circumlaturæ. Et quia dictum est, ubi sunt duo, vel tres congregati, in nomine meo, ibi sum in medio eorum, ut vehementius esset cum Apostolis, voluit eos esse binos: Simul, ut humilitatis essent amatores, minor enim gloria ad duos diuisa venit, quàm si ad unum integra veniret. Atque etiam, ut minus dæmonis agens, & hominum audacia, & carnis nostræ

nostræ negligentia eos inuadere posset, minus enim audent pugnatores, duos aggredi, quàm unum. Demum ut intelligerent negotium esse, ad quos unus sufficere non posset.

Quartò cur Dominus Simoni, Ioanni, & Iacobo nomina variat? Simon enim Petrus dicitur. Reliqui dicuntur Boanerges. Respondeo Petrum respondere Abraham, cui etiam nomen mutatum est. Hic enim pater est credentium in Euangelio ut Abraham fuit credentium pater in Iudaismo. Ego verò ingenuè fateor explicare non posse dignitatem Petri: cui petrae nomen & rem Christus dedit. Leone papa teste, Petrus, inquit, firmitatem Petrae, quæ nullis impulsionebus quateretur accepit; & infra: Cum ego (Christus ait) sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatio ne communia. Hastenus ille. Nullus ergo Apostolorum ita Christi autoritatem, sedem, & maiestatem refert, ac Petrus, qui si contractus est negans, humiliatus est, ut dignius profundum esset Ecclesiæ fundamentum, ut è tam profundo lapsu, in excelsum meritum assurgeret.

At cur duo fratres filij tonitruu dicti sunt? Beda, inquit, Quia si Ioannes in suo Euangelio altius intonasset, suo tonitruo totum mundum obruisset. Hieronymus inquit, sunt filij tonitruu, propter magnitudinem fidei & constantiæ. Isidorus, quia excellentissimè prædicauerunt, velut tonitrua mundo sonantia. Crederè ego ex phrasi Hebræa, vocatos filios tonitruu, quia uno & singularissimo amore adhæserunt, unico & fidelissimo obsequio inseruierunt Christo, illo verissimo tonitruo mundi. Est enim tonitruum cum luce, feruore, horrore & admiratione, tū est vox de cælo & demum vox est pluuiæ nuncia. Quæ omnia quadrantissimè Christo conueniunt.

Cur verò Petro primatus concessus? Certè quia erat senior, & reuerentia potissimè quadrat canis. Erat verò Petrus nec diues, nec nobilis, nec Domini cognatus. Iam ostendebat Dominus, quàm horum nihil erat aspiciendū, in electionibus Pontificum. Simul ostendit, inter principatus meliorem esse monarchiam, & demum nota Domini modestiam: passus est, se viuentis sui gregis designatum habere monarcham.

Quintò: Cur Iudam periturum acciuit? Vt nemo quana-

Ad Rom. 4.
Et August.
Sermo. 2.
in fessio Pe-
tri & Pauli.
Petri pe-
tra uocat.
Idem Basi-
lius in ho-
mil. de pe-
nitentia.
Idem Am-
bros. ut re-
fertur. di-
50. can.
fideliter.

Sicut filij
regni, qui
sunt regno
dicati, ita
filij Toni-
trui, Toni-
truo dicati.

tumlibet sanctus, & in sanctorum collegio, de se securus sit. Quid
Matth. 19 verò maius Apostolatu? At ex eo cadit Iudas. Secundò intellige,
 quàm difficile qui pecunias habent regnum Dei possidebunt,
 tractauit pecunias Iudas, & de cælo ipso, eum deturbauerunt.
Mich. 7. Tertiò admonemur, ut quiuis caueat suos, inimici enim homi-
Psal. 40. nis domestici eius. Is enim, inquit, qui edebat panes meos,
 magnificauit super me supplantationem. Quartò vide homi-
 nis obduratissimi animum, qui tanti magistri tot discipulorum,
 verbis, operibus, conuersatione noluerit ad meliora reuoca-
 ri. Vbi exemplum habeo sacerdotum nostrorum, qui quoti-
 die ex mensa Christi edunt: nec tamen ad vitæ melioris salutem
 conuertuntur. Quintò, videant Prædicatores casum Iudæ, ne
 & ipsi cadant: magnorum enim non nisi magna est, & desperata
 ruina. Vide tamen Christi patientiam: qui in collegio suo, tanto
 tempore, tam peruersum sustinuit hominem. Ita & nos susti-
 net multo tempore mensæ suæ conuiuas, proditores tamen.
 Sustinuit etiam, ut sciremus, per malos ministros vera sacra-
 menta ministrari: & per malos prædicatores vera Dei verba se-
 minari.

Hos duodecim misit. Primo loco expendendum est, cur pro-
 hibentur Apostoli ire in viam gentium: iubentur tamen Iudæis
 prædicare? Vbi plura sunt aduertenda.

Primum, quàm magna cura Paterfamilias debeat suis pri-
1. Tim. 5. mum prospicere. Qui enim suorum, & maximè domesticorum,
 curam non habet, fidem negauit, meritò igitur laudatur fortis
Prover. 31. illa mulier, quæ de nocte consurgens dederit prædam domesti-
 cis suis. Quia igitur Iudæi erant domestici filij Dei: ideo primū
 eis consulit.

Secundò, admonet Dominus suos prædicatores, ut ca-
 ueant omnia quæ scandalo esse auditoribus possunt. Ideo Apo-
 stoli prohibentur iudicare gentibus: ut qui essent Iudæis infestis-
Act. 10. simi. Nota verò: Præcipit non ire per viam gentium, sed non in-
 terdicat vias Samaritanorum: quia per eas erat in Galilæam
 iter.

Tertiò nota, Iudæis fuisse, magno dono, credita eloquia
Roman. 3. Dei: non verò gentibus, & ideo viuente synagoga non debet
 suo thesauro spoliari.

Ephes. 2. Quartò: viuente Christo, non erat paries & maceria diru-
 ta, quæ

ta, quæ Iudæos à gentibus diuidebat, nondum parietes erant facti unum, angulari lapide eos connectente, nondum erat pro-
 palata Sanctorum via. Adhuc erat notus in sola Iudæa Deus. *Isaia 28. Hebr. 9.*
 Adhuc non venerat tempus quando extra templum licebat ado-
 rare: nondum erat velum templi discisum. Et quidem Eze-
 chias ostendens Babylonij thesauros suos, grauiter castigatur, *Lucæ 23. Isaia 39.*
 non enim Gentes licebat induci in templum Dei. At ubi templi
 velum ruptum est, & cataraetæ cæli apertæ sunt, & fontes abyssi
 magnæ patuerunt, tunc patens est fons domus Domini, tunc
 in omnem terram exit sonus eorum. Et ideo ad spectaculum ve-
 nientis spiritus sancti ex omni terra nationes concurrunt. *Genes. 8. Zachar. 13. Psalm. 18. Actor. 2.*

Quintò scito ex merito Patrum, Iudæis concessum esse ve-
 tus Testamentum, & salutis prædicationem. At ex merito pas-
 sionis Christi concessum est Euangelium mortalibus cunctis.
 Dum igitur passio nondum esset celebrata, nondum debuit cū-
 ctis Euangelium diuulgari. Hoc enim est quod dicit Rex: Tauri
 mei & altaria mea sunt occisa, & omnia parata. Venite. Igitur an-
 te occisionem tauri, non erant gentes inuitandæ. *Matth. 22.*

Sextò, cum audis gentibus & Samaritanis vetari Euange-
 lium, time ne eorum culpa veteretur. Mandabo nubibus meis,
 inquit, ne pluant super vineam, forsan Samaritani, & finitimæ
 gentes, aures suas aggrauauerant, ut digni Euangelio non es-
 sent. *Isaia 5. Zachar. 7.*

Itè potius ad oues. Iudicio meo, eas oues indicat: de quibus
 habetur Ezechiae 34. quòd essent pascendæ in pascuis uberrimis,
 scilicet prædestinatos, qui erant inter reprobos illos dispersi,
 horum gratia, Apostoli missi sunt: nam & Apostolus dicit se mul-
 ta pati, propter electos, ut salui fiant. Hi electi oues meritò vo-
 cantur, statuendæ ad dexteram iudicis, quia nullum animal oue
 innocentius, simplicius, mansuetius, utilius, patientius, quæ
 omnia quadrare debent ei qui prædestinatus esse cupit. *2. Tim. 2. Matth. 25.*

Cur verò dicit: Ad oues quæ perierunt domus Israel, non verò
 domus Abraham, aut Isaac, aut etiam Iacob? Primò quia ex do-
 mo Abraham exijt Ismaël, & ex Isaac exijt Esau, ad cœtum fi-
 delium non spectante. Tum quia Iacob, ex pugna factus est Isra-
 ël, prædestinati enim ex pugna hæreditabunt cælū. Si enim cō-
 patimur, & conregabimus. Tum etiam, quia Iacob in somnis
 pugnat cum Deo, & eius pugna, ad auroram durat, nec dimittit,
 donec *Gen. 32. Roman. 8. G. 1. 32.*

Rom. 11. donec ei benedicat. Prædestinati itaque per totam vitam, (quæ somnus est,) cum Deo pugnant, usque ad initium diei futuræ, nec dimittunt donec benedicatur à Deo benedictione perpetua, nec tamen benedicuntur, nisi marcido femore, id est, carne emortua.

Act. 1. Prædicate, quia appropinquauit regnum cælorum. Exspectabant Iudæi tempus, in quo Messias esset regnaturus temporaliter, in quo & ipsi cum eo essent suorum hostium Domini, in quo demum habituri essent rerum omnium imperium. Ita dicunt disci-

Lucæ 24. puli, Nos sperabamus, quod ipse esset restitutus regnum Isra-

Matth. 20. el. Et Zebedæi cupiunt sedere ad dexteram & sinistram, in hoc regno. At contra Dominus cupiens nos auocari à terrenis, & prouocari ad cælestia, aliud regnum, non terræ, sed cæli, prædicari iubet. Instat inquit regnum cæli, rex cælestis, leges cælestes, opes cælestes, ciues cælestes. Instat tempus, in quo, in no-

Roman. 14. stra hac terra, illa vita inueniatur, quæ fuit hactenus in cælo. In cælo fuit iustitia, pax, gaudium in spiritu. Fuit cognitio & amor

Matth. 15. Dei. Fuit ingressus in gaudium Domini. Fuit cælestium Deificatio. Hæc omnia appropinquant terræ nostræ.

Antequam spiritus veniret, appropinquabant. Nunciam **Lucæ 17.** in medio nostri, & intra nos est regnum Dei. O verè beatos Christianos, sua si norint bona. In medio igitur regni cælestis sumus.

Hoc est tam magnificum nuncium, ut indignum sit ipsum **Romæ 5.** silentio præterire. Regnauerat mors ab Adam, usque ad Moysen, non solum regnauerat in Iudæis, sed etiā in Gentilibus. Porro regnabat, non solum quia moriebantur homines in corpore, sed infelicius, quia moriebantur in spiritu. Imò etiam, quia ea vita quam viuebant, adeo vexabatur languoribus, & dæmonibus, ut penè mors dici posset.

Dicit ergo Dominus: Prædicate Apostoli, iam venire tem-
Roman. 6. pus, in quo destruat peccatum, in quo destruat corpus & machina peccati. Venit tempus, in quo languores vestri sanen-
Matth. 4. 3. tur, per Euangelium. Venit tempus, in quo si quæ mortis manent reliquæ, non iam mors dicendæ sint; sed vitæ loco habeantur. Venit igitur tempus, in quo destructo diabolo, qui habeat
Matth. 2. mortis imperium, & peccato expulso, ingrediatur sempiterna iustitia. Qua ingressa regnet Deus in nobis. Igitur quia per Chri-
sti mor-

ſti mortem vetus homo noſter crucifixus eſt, iniquitas abolita, dæmon eiectus. Et mors Chriſti nondum erat exhibita, ſed bre- Roman. 6.
ui erat exhibenda, ideo dicit, *Appropinquauit*. Nondum verò ve- Daniel. 9
nit omnino.

Et eleganter dicit: *Appropinquauit regnum vobis*, non vos illi. Quia non ex operibus iuſtitia, quæ fecimus nos, acceſſit, ſed Titum 2.
ſecundum ſuam miſericordiam acceſſit ille nobis. Rurſum ele- Roman. 10
ganter dicit: *Acceſſit*, ut non ſit multo nobis labore ſudandum, ut accedamus ad illud. Quin potius ipſum acceſſit ad nos, non eſt nobis aſcendendum in cælum, ut inde deducamus, nec eſt deſcendendum in infernum, ut ad nos adducamus, prope eſt verbum regni in ore, & in corde. Item eleganter dicit, *Regnum cæli*, non terræ, ut arbitreris te in cælo eſſe, teque viuere, & conuerſari in cælo. Nihilque abeſſe te à cælo, niſi quantum corpus Phil. 1.
hoc obſiſtit ne in cælum commigremus. Cùm verò dicitur, *Regnum, & celorum*, videbatur iam nullus non optaturus, & apertis uſnis tantas opes ad ſe venientes excepturus. Sed certè regnum ipſum ad nos venit, culpa noſtra eſt, ſi non exceperimus.

Habent ergo prædicatores, quid prædicaturi ſint. Summa enim hæc eſt: Regnum iam venit, nihil deeſt, quo minus reges ſitis, & reges cæleſtes, niſi veſtra voluntas.

Infirmos curate. Siquidem Euangelij prædicatio, non eſt in 1. Cor. 1
perſuaſibilibus humanæ ſapientia verbis, ſed in virtute Spiritus ſancti merito, ineffabili prædicationi, ineffabilem adiunxit potentiam, & virtutem, curandi ſcilicet, morbos corporis. Per quos ſignificantur languores animi. Quorum gradationem & deſcenſum audi. Primo loco ſunt infirmi, hi qui primo peccare cœperunt. Sunt deinde leproſi, qui alios (velut contagio) ſuis peccatis inſciunt. Sunt poſtea mortui, de quorum vita deſperandum ſerè ſit. Sunt denique dæmones, qui alios trahere in vitia contendunt. Hos omnes, curandi virtutem acceperunt Apoſtoli, ſed ſpeciatim habent potentiam eiſciendi dæmones. Quia qui alios ad malum trahere conantur, per excommunicationem ſunt ab eccleſia reiſciendi, ne gregem Domini deglubant & deſtruant.

Quia verò facilè erat diſceſcere eos qui hos morbos curafſent, ideo dicitur: *Gratis accepiftis, gratis date*. Cùm enim impoſſibile ſit pretium in terris inuenire, quo hæc diuina dona iuſtè

iuste vendi queant: iniuria fieret rei non venali, si venderetur. Sicut si adamantem generosissimum, vili venderes obolo. Vbi nota: quòd licet prima gratia nō cadat sub merito, (ut Theologis est confessum) omnis tamen gratia post primam, & etiam gloria sub merito cadit. Qui enim operatur ex gratia, merces ei debetur, non iam secundum gratiam, sed secundum meritum & iustitiam. Hinc Concilium Tridentinum fateatur: opera nostra ex condigno, & iustitia, gloriam mereri. Cū igitur omnia pretium suum habeant (etiam cælum:) Dona tamen miracula faciendi, omni pretio carent, neque sub ullo merito cadunt. Sed purē gratis dantur. Adeo ut inde nomē acceperint: & gratiē gratis datæ dicantur.

Erelegantissimè dicit, *Gratis accepistis*, ut si acceperis, ne credas tuis ipsa meritis habere. Procul sit à te ista superbia. Si verò ea non habueris: ne credas tuo vitio, aut culpa, carere. Nō enim propter merita dantur, sed in Reipublicæ utilitatem. Imò is cui non dantur, magno pondere leuatur, tractandi cum hominibus: quorum conuersario tam est difficilis, & periculosa: quā diuina est facilis & iucunda. Libet tamen non nihil immorari, & expendere, cur gratis dari Dominus præcipiat? Primum quia maximam autoritatem Euangelio pauperum, paupertas ipsa conciliat, vehementer enim suspicimus, & adoramus eos, qui opes tam magnificas (quibus alios ditant) tam sine pretio largiuntur. Mitarique satis non possumus, eos qui, quā omnes fugiunt paupertatem. Ipsi ut prædicant, ita & amant. Secundò, quia gratis dantes, minus sunt oneri populo accepturo. Siquidē Paulus (ne quem grauarer) manibus suis victum sibi, & suis quæritabat. Tertiò, quia cū ubique sit odiosa cupiditas, maximè verò in prædicatore. Quartò, quia quòd magis prædicator curam sui à se reiecit, hoc magis eam Dominus suscipit. Quintò quia si pretio daretis, donum esset domi Dei aliquando immerentibus, si pecuniam afferrent. Gratis igitur & non pretio datur. Sextò, quia iucundum est videre iustum dantem gratis, non solum sua, sed & animam propriam dare cupientem. Quis enim non amet Christum dantem animam suam in redemptionem pro multis? & Paulum viscera sua Thessalonicensibus, dare cupientem, quia carissimi, inquit, facti estis nobis. Vltimam rationem ex sequentibus colliges.

Nolite possidere aurum. Incidimus tandē in locū difficillimum. Ante omnia proferam in medium, quod de verbis hisce Domini sentiam. Ego credo hęc Dominum mandasse, non solum Apostolis iter facturis: sed etiam in ciuitate consistentibus. Adducor ad id credendum, ex apertissima litera. Primum enim dicit. *Nolite possidere simpliciter aurum, argentum: neque minutiora era appendatis in zonæ crumena.* Secundò speciatim dicit de itinere: *Ne afferatis peram in via.* Si igitur Dominus omnia hęc præcepta iter facientibus dedisset, profectò dixisset in principio: *Ne in itinere habeatis aurum, argentum, peram, &c.* Nunc verò cum apertè distinxerit primum mandatum à secundo, & in secundo, addiderit iter, planè fit, primum mandatum esse absolutè intelligendum. Et ita absolutè etiam debet intelligi tertium, ne habeatis duas tunicas, calceamenta, neque virgam. Cur enim potius habeant duas tunicas in ciuitate, quàm in itinere? aut cur calceos habeant in ciuitate, & non in via? Ergo simpliciter interdicatur Apostolis aurū, argētum, æs, duę tunicę, calcei, virga. In itinere verò iuxta Lucam interdicatur virga, pera, panis, pecunia. Dominus enim qui curam illorum in itinere gerebat, gerebat etiam in ciuitate. *Luce 9.*

Causa verò huius tam arcti præcepti hęc fuit: Christus fuit paupertatis amantissimus: illud semper iactans: Ego mendiculus sum, & pauper, Dominus sollicitus est mei. Et illud: Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Vt impleretur in eo vaticinium Isaie: quodd ascenderet sicut virgultum, & sicut radix de terra sitienti. Atr radix siccæ terræ nudissima res est. Si igitur in beato Francisco paupertatis fuit amor, scintilla in eo fuit, collata ad ignem illum, in Christi pectore flammantem: quo pauper esse cupiebat. Arbitror, nunquam sibi adeo Christum placuisse: quā cum se affixum cruci conspexit: verè (vt esse cupiebat) omnibus rebus egētem. Cū igitur paupertatis amator, relinqueret suos in terra vicarios: voluit etiam paupertatis amatores relinquere. Qua causa eis interdixit auro, argento, & ære quodd diuites solēt turgentibus zonis appendere. Interdixit etiam duabus tunicis, calceis & baculis. Quos populares homines solent nonnunquam grauitatis causa circumferre. Hęc enim omnia reiecit paupertatis amator.

Insurgit iam dubium. Si Apostoli calceis, & baculis interditi sunt, quomodo Marcus dicit, ipsis esse concessos? Solutio

Kk k.

qua

quæ mihi facit satis est: Vnico contextu utrumque Dominum dixisse, in hunc ferme sensum. Discipuli mei, volo vos omnire terrena carere, solumque summè necessaria possidere, in omnibusque pauperes esse. Ideo calceos & virgam veto, sed quia sandalia solent pauperes etiam asserre, & baccillos, ideo horum usum vobis tantummodò concedo, ut quæ paupertati non repugnent. Quæ ita ad literam fuisse seruata ab Apostolis, acta eorum facile docent. Petrus enim ait, Aurum & argentum non est mihi. Certè si æra minuta habuisset in zona, petenti dedisset. Rursum angelus excitans Petrum dicit. Surge, præcingere tunicam (scilicet eam unicam quam habebat) & subliga sandalia tua, (ita enim Græci codices habent) habebat igitur non calceos, sed vilia sandalia, quæ subliganda sibi erant.

Audi etiam nonnihil mysticum, Bethlehem apud Michæā minima est. Apud Matthæum nequaquam minima, quia quæ in se erat minima ex Christo erat maxima. Ita & potestas Apostolis concessa Marco virga est, Matthæo non est virga. Siquidem potestas data Apostolis, ex se virga est, quia tamen non debent ea uti, ad destructionem, sed ad ædificationem, non ad rigorē, sed ad benignitatem, non ad iram, sed ad misericordiā: ideo dicitur, Non virgam. Reges enim gentium dominantur eorum, habent quippe virgam, nec enim sine causa gladium portant. Vos autē Apostoli non sic, sed qui maior est inter vos, scilicet Petrus, sit sicut minor. Cui est vagina non licet gladium eximere. Similiter cui non sunt calcei, Matthæo, Marco sunt sandalia. Cum etiam necesse sit Apostolis pede terram contingere, ne ab ea lædantur, fauorem terrenum habere debent. At his terrenus fauor non totum pedem adumbret: Relinquat superam pedis partem liberam. Non igitur Apostoli fauoribus humanis se totos ingerāt, nisi quantum ne lædantur necesse fuerit.

Legisse me recordor, sandalijs olim solos principes usos. Forsan ergo sandalia concedit Christus Apostolis, ut Ecclesiæ principibus.

Dubium restat, num hæc Domini præcepta obligabant ad mortale? Respondeo: Si Apostolicus prædicator animum gerat paupertatis amicum, id satis est. Etiam si aurum, & argentum abundè possideat. Præceptum enim est, non ne possideatis, sed nolite possidere. Iam si non nunquam cupiat aurum, non arbitror esse

esse crimen. Hæc enim mandata perfecta perfectis data ad mortale non obligant.

In quacunque ciuitate, &c. Hoc loco mihi statuendū videtur, cum Apostoli intrabant ciuitatem, vel castellum, non primum interrogasse, quis suo hospitio dignus esset. Quis etiam dignus talem sustineret interrogationem? Sed ante omnia prædicabāt Verbum Dei, ut Acta Apostolorum. ca. 12. & 14. facile docent. Post prædicationē verò, si quis exhibat eos hospitio suscepturus, apud eum manebant. Si verò nemo eos inuitabat, tunc quærebant, quis in populo dignus esset. Nam legimus Dñm aliquando prædicasse, & quia à nemine inuitabatur, in Bethaniam rediisse. *Matth. 21.*

Redeamus nunc ad textum: Interrogate, inquit, quis dignus sit. Vix enim credibile est in toto populo non esse unum dignū. Equidem non consisteret ciuitas, nisi aliqui essent digni. Ideo *Genes. 19.* enim corruit Sodoma, quia non sunt in ea decem, aut quinque iusti. Et alioqui reliquit sibi Deus septē millia virorum, qui nō curuant genua, ante Baal. Et certè si vult Deus misericordiā suam præstare alicui populo: aliquem dignū præparat apud quē suus recipiatur prædicator. Si non parauit, neque etiam misereri populo voluit. Certè cum Macedoniæ fauere disposuit, parauit *Act. 16.* Lydiam, apud quam Paulus hospitaretur.

Habes verò ex hoc textu, vix virum dignum latere posse, quin agnoscat. Alioqui dignus esse posset, qui non reciperet Apostolos hospitio. Vt ergo lux latere non potest, & ignis in sinu nequit ascondi, ita nec viri dignitas. Testis est Isaias dicens: Orietur, quasi mane, iudiciū tuū, & iustitia tua sicut meridies. *Isaia 58.*

Porro, eum arbitror, hic vocari dignum, qui operibus misericordiæ intentus est. Neque enim alius dignus iudicaretur, qui hospitio reciperet, nisi cui illud est exercitio. Quā verò Scriptura est sibi concinna. Vbiq; charitas proximorum laudatur, ubiq; ipsa sola iudicatur digna cælo. Siquidem dictum est, Hospes eram, & collegistis me, idēo venite benedicti. *Matth. 25.*

Iam meritò, sapienterq; Dominus iubet, quæri dignum suo Apostolo hospitem. Quia non nihil autoritatis, & gratiæ recipiet prædicator, ab hospite digno. Imò & non nihil etiam præsidij, minus enim obgannient homines, contra eum quem cuius mem viri digni protexit. *Genes. 19.*

Ibi manete. Primò, ut maius sit vestræ sanctitatis testimo-

nium. Facile enim est per breue tempus, specimen sanctitatis ostendere. At diu sanctitatem simulare, difficile est. Admirans ergo hospes vester, sanctimoniam vestram, negotium Euangelij promouebit.

Secundò, vt cauti sitis ne quid molestiæ hospiti tam benefico, & tam in benefactis, perseueranti inferatis. Non enim admodum offendere cauemus, eum cum quo breui tempore commoramur.

Tertio, vt vel à principio hospitij temperantiæ, & abstinentiæ studeatis. Vt enim quiuis hospes fastidit gulæ deditum cōuiuium: ita amplectitur temperantem.

Quartò, quia futura erat tam mirabilis Apostolorum conuersatio, vt reliqui ciues eos hospitio recipere contenderent, vt quiuis tantis hospitibus frueretur. Ne igitur contentionis occasio detur, iubeo vos ab vno hospite non discedere.

Quintò, in hac re volo vos mei esse similes: ego nunquam defero susipientem me: nisi prius me ille deseruerit, adeo sum illi gratus: ita vos adeo estote grati, adeo immutabiles, vt doleat hospes vester: si quando vos abire sentiat.

Sextò, libero vos ingenti molestia: quiuis enim nouo hospitio susceptus (si sapit) mille oculis circumspectat, vt animum hospitum agnoscat: quo illis morem gerat. Ne igitur necesse sit sæpius hoc tedium deuorare, in vno loco manete.

Septimò, animus meus est hospitem vestrum dicare, vt ergo meæ magnificentiae dignior sit: magisque me per vos demereatur: manete apud eum. Vt enim Israël apud Aegyptios gratiam dedit: vt ei omnia sua etiam pretiosa commodarent: ita ego polliceor, me gratiam vobis apud hospitem daturum, vt libentissimè vos recipiat.

Hæc à me hospite digno dicta sunt: Nam si eum indignum inueneritis, non apud eum vos manere iubeo.

Illud verò sciant omnes, qui prædicatores suo hospitio recipiūt: quòd sicut Dominus benedixit domui Obededon, quia arcam Domini domi suæ seruauit: ita benedicet domui Prædicatores susipienti. Tanto enim dignior est sanctus prædicator, quàm arca Dei: quanto dignior est Christus existens in prædicatore, vt vna & virga existentibus in arca.

Luce 1.

Intrantes autem domum dicite, Pax. Angeli annunciarunt orbi pacem;

pacem, quando nascebatur orbi Deus. Alij angeli in carne existentes, annunciant domui sui hospitis pacem, quia ei vult Dominus nasci. Illi angeli annunciant orbi pacem: quia volebat ei Deus reconciliari. Hi etiam annunciant pacem hospitio suo: quia ei vult Dominus reconciliari & benedicere. Perinde igitur valet, quod Apostoli annunciant, ac si dicerent: Dominus nasci vult in domo hac: vultque ei suam dare benignitatem.

Secundò Christus resurgens, dicit Apostolis: Pax vobis: & *Ioan. 20* insufflans ait: Accipite Spiritum sanctum. Ita Apostoli dicentes Pax: velut præparant hospites, vt ex apostolico habitu Spiritum sanctum recipiant.

Tertiò Dominus moriturus, dat discipulis suis pacem, Pacem inquit meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego *Ioan. 14.* do. Et perinde ac si aliquis roget, quam pacem das? ille ait: Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Ergo pax Christi est, non turbari, non formidare. Id si expendas quantum sit, fateberis nihil in tota vita præclarius esse. Ego quidem potius vellem non turbari nec formidare: quàm omnia regna. Hanc igitur pacem dant discipuli hospiti suo. Nec credas solo eos verbo illam dare. Ait enim Dominus: Si in domo fuerit filius idoneus paci recipiendæ, requiescet pax vestra super eum. Verbo igitur pacem dant: sed ad eorum verborum Deus etiam opere præstat. Denique si iuxta Apostolorum, pax non solum res mundi excedit, sed etiam *Philip. 4* exuperat omnem sensum: videnùc quàm diuite dono Apostoli suos dicent hospites.

Quod si domus non fuerit vestra pace digna, pax vestra reuertetur ad vos. Primò quidem reuertetur: vt eam alijs dignis concedant. Si enim ille hospes noluit tenere pacem, quæ illi offerebatur, alius accipiet eius coronam. Vt ergo alius accipiat de Apostolica manu, ad eos redit. Ita factum planè est, quia enim Iudei pacem oblatam repudiauerunt, eam dederunt Apostoli gentilibus. Hæc *Apost. 13.* enim dominica dispensatio est, vt Iudæi non credant, quatenus hac ratione gentes credant. Siquidem olim gentes non crediderunt, vt Iudæi crederent. Ita ergo pax ab vno hospite repudia- *Rom. 11.* tur, & ad Apostolos redit, vt alijs tribuatur.

Secundò, profeßò necesse erat pacem datam ad datorem reuerti: ne quia non reciperetur, ira succensus incandesceret: & ignem de cælo in contemptores venire iuberet. Nemo enim *Luce 9.*

Prouer. 8. nouit quanta sit rabies, euangelicam pacē, multo sudore oblatam, reijcere. Ac si infinitus thesaurus non esset, & ac si qui reijciunt, non nisi pauperes, & nimium pauperes essent. Redeat ergo ad vos pax vestra, ut pacato animo, reliquum operis vestri consumetis.

2. Cor. 12. Tertiò redibit ad vos, ut intelligatis, malum alienum in vestrum commodum redundare, ac ideo vos fuisse contemptos, ne ex prospero prædicationis successu extolleremini. Datus enim est Paulo stimulus carnis, ne magnitudine reuelationum superbiret. At profectò potentior est felix prædicationis prædicatorem erigere, quàm reuelationum magnitudo. Et pungentior stimulus est ad reprimendam superbiam, ab auditoribus negligi, quàm carne extimulari.

Quartò pax redibit, ut pax illa neglecta, in die iudicii testis sit, contra repudiatorem suum. Vt enim vulnera Christi in testimonium in eius carne perseverant, ita & graue illud vulnus, quo prædicator susceptus non est, ad testimonium in eo perseverat.

Quintò redibit, ut ea ratione qua neglecti estis, facti humiliores, Deo magis placeatis. Et forsan eo fluentis aquæ cursus cohibitus est, ut maiori postea flueret impetu. Virescit enim vulnere virtus.

Iosue. 7. Et quicumque non receperit vos, exeuntes de domo, excutite puluerem, Apud Iosue mandat Dominus, ut victor Israël ex hoste deuicto, nihil penitus contingeret. Siquidem omnia quæ hostis haberet, essent Deo anathema. Et quia Saul hoc præceptum violauit, regno priuari meruit. Similiter ergo, qui Apostolos non reciperet, anathema Deo sunt, & maledictio, adeo, ut nec eorum pulvis sit attingendus. Quem ita odit Dominus, ut nec pedibus Apostolorum hærete patiatur.

Psalm. 72. Secundò, adhærere Deo bonum est, adhærere Apostolis etiam bonum, non adhærere malum, excuti verò res desperata est, qui enim elongant se à te peribunt, qui verò proijciuntur à te, quòd nisi in infernum à potenti manu proijcientur? Erat verò signum proiectus pulvis, projectorum hominum. Pulvis enim sumus, in puluerem reuersuri.

Act. 10. Tertiò, Petrus occidit immundos, & eos manducat. Ex cibo verò comesto pars capiti hæret, pars corpori, pars verò pedibus.

dibus. Siquidem ex fidelibus quidam à Petro statuuntur in dignitate, quasi in capite. Quidam in loco medio, quasi in corpore. Quidam in vilibus functionibus, quasi in pedibus. Porro quòd nec in pedibus Petri, & Apostolorum locum habeas, sed quòd excutiaris, non nisi magna miseria est.

Quartò, puluis cibus est colubri, dictum enim est ei: Super pectus tuum gradieris, & terram comedes, non verò comedere potest puluerem pedibus Apostolicis inhaerentem, quia ab eis ipse calcatur. Habent enim potestatem calcandi super serpentes. Tu igitur puluis à pedibus Apostolicis excussus, manes serpenti vorandus. Genes. 3.
Matth. 10.

Quintò, Sancti dicere solent, pedes significare affectus. Iam quàm est horrendum à pedibus, id est affectu, Apostolorum excuti. Sanè affectum habent Apostoli etiam ad inimicos. Peior ergo est qui ab eorum affectu excutitur, quàm inimicus. Ita quidem, qui hæretici sunt, aut Euangelio resistunt, peiores sunt hostibus. Et ita deuitari & excuti iubentur, ut Alexander Ararius Himenæus, & Philetus. 1. Tim. 4.
2.

Sextò, Puluis significat peccata. Est enim puluis pedibus hærens, pedum sordes. Iam sacerdotes peccata populi manducant, id est portant, & suis affectibus hære patiuntur. Non ut ea faciant sed ut desleant. Si igitur hæc peccata excutunt Apostoli, ea lugere nolentes, puluerem de pedibus excutunt. Quasi dicant: Peccata vestra vobis maneant: Et quæ nos eramus portaturi, vos ipsi portate. At peccata, quæ nõ absoluunt Apostoli, retenta manent. Manebunt igitur usque ad infernum cum factoribus suis. Osee 4.
Ioan. 20.

Septimò, Sunt Apostoli sal terræ, sal pulueris. Hæc terra salita cibus fit Domino. Sine sale verò insulsus est cibus, edi à Deo non potest. Si igitur excuteris ab Apostolis, excutitur à sale puluis, non te Christus edet. Matth. 5.

Tolerabilius erit terræ Sodomorum. Duo peccata admiserunt Sodomæi. Alterum non recipere Angelos hospitio, in platea enim mansissent, nisi Lot eos in suum hospitium compulisset. Alterum fuit multò grauius, voluerunt enim angelos constuprare, vim etiam hospiti inferentes. Ergo non recipere Apostolos malum erat, eos verò vocare impostores, & nouorum dæmoniorum annunciatores, id erat velle eos constuprare, quod magnum malum Genes. 19.

malum est. Sed non his contenti, predatores flagellare, & occidere, intolerabile peccatum est. Igitur Sodoma lapsa, habent non nihil excusationis: quod carnem haberent, quæ eorum mentem, in legem peccati captiuaret, quodque in iniquitatibus concepti essent: & in peccatis eos sua mater concepisset. Nihilque mirandum, si eam voluptuosam iniquitatem, in qua concepti essent, postea augere sint ausi. Atque excusatio erit ei, qui Euangelium non recepit? Lustra & perlustra, lege & perlege Euangelium. Quid in eo inuenies nisi cultum Dei: & amorem proximi? Benedicere Deo, & benefacere proximo? Quid inuenies, nisi puram & meram sanctitatem? Quid inuenies, nisi rationi consentanea? Et si quæ dissentanea videntur, ea suprationem sunt, non contra rationem. Ergo Euangelium ex se acceptari, erat dignissimum. Adde, prædicabatur hoc, non ab Apostolis, sed à Deo ipso. Dicit enim Christus: Non estis vos qui loquimini, sed spiritus est qui loquitur in vobis. Non ergo qui audiebant, in corde suo hominum vocem, sed Dei efficaciam adesse sentiebant. His addebatur miraculorum claritas: quæ repugnantem intellectum captiuare solent. Si igitur primo ictu recipere Euangelium non placet: placeat certè ipsum excutere, expendere, & examinare: ut videas si antiquis vaticinijs respondet. Si aliquid falsum, Deo contumeliosum, hominum rationi contrarium contineat. Alioqui reiecisse rem, quæ tibi æternam, aut salutem promittit; aut pœnam comminatur: non nisi scelus est inexpiabile. Cadat in mentem tuam vel hic vnicus timor: ne fortè vera sint quæ hoc Euangelium continet. Hic enim facient te inuenire, quam vera sint.

Ecce ego mitto vos. Ecce res est magni momenti. Siquidem vtilem eam Dominus attendi iubet. Videlicet, quia mittere discipulos: res erat orbi summè necessaria, summè utilis, summè honesta & summè iucunda. Erat enim mittere solem mundo obtenebrato. Salem carni putridæ, ignem orbi frigido, vitam mortuo, medicum infirmo, thesaurum infinitum miseriæ infinitæ. Ut rem tantam, meritò dicit, Ecce. Ego, Autoritas est mittentis & non nisi mittentis Dei. Quis enim ad totum orbem mittere potest nisi Deus? & sanè cum audis: Ego mitto, ego venio, ego loquor. Ego qui loquebar ecce adsum, Deitatem intellige cuius est, hæc à se ipso facere. Quod si diffidis: à te exigo, quis dare vim ad

Ita habet

in Epist.

1. ad Cor.

ad edenda miracula poterat, nisi Deus? eius ergo est mittere, qui virtutem miraculorum efficitricem, concedere poterat.

*Felices & i
Soteris.*

Sicut oues. Ouium conditio est, nullam sui habere curam, (adèd simplex animal est) totum à pastoris cura depèdet. Dominus (inquit quædam ouis) regit me: & ideo nihil mihi deerit. In loco enim pascuæ ibi me collocabit: Si quæris, in quibus pascuis? audi eandem ouem: Sumus oues pascuæ eius, in ipso Deo pascimur. Sicut enim oues in inferno positas mors depascit: ita oues positas in gratia Dei, Deus pascit, & ipse pascunt Deum. An non rectè de his dicitur: quòd pastor oues suas collocat in pascuis vberimis? O verè felices oues, quæ Deo pascuntur: Quid speras, nisi quòd in Deum conuertantur? O verè felicem mensam: quæ contra omnium ouium mala valet. Parasti inquit, in conspectu meo mensam, aduersum omnes, qui tribulant me. Non contra vnum; aut alterum aduersarium, mensa hæc proficua est sed contra omnes. Id verò quòd contra omnia mala defendit, nihil nisi Deus esse potest.

Iam reuera mirabile est, quòd hæc oues pascuæ Dei, æstimatæ sint sicut oues occisionis, id est, ad occisionem paratæ. Et quasi vnica occisio non satis esset, addit Psaltes: Proptere mortificamur tota die, & Paulus: Quotidie morior per vestram gloriam fratres, imò hæc mors ouibus venit, à principio diei: castigatio inquit mea in matutinis. Quid nocuerunt, cum sint oues? imò quibus non viles sunt? cur ergo armantur omnes ad eorum occisionem?

Inter lupos. Arbitror ego, solam gratiam Dei, & eius charitatem oues facere. Vbi verò charitas non est, planè cupiditas est, vbi verò cupiditas, ibi lupina voracitas erit. Rectè Ioannes. Quidquid in mundo est, est concupiscentia carnis, oculorum, aut superbiæ. Igitur omnes hi, qui non dederunt suam nomina Christo, sub concupiscentiæ militant vexillo. Voraces ergo sunt, edaces sunt, lupi sunt. Vbi igitur est spiritus Christi, ibi sunt oues: Vbi caro est, lupi sunt. Inde iam elucet, cur dixerit Dominus: Mitto vos, vt oues in medio luporum: sicut enim natium est odium luporum contra oues: ita natura caro concupiscit aduersus spiritum. Propterea enim mundus vos odio habet: quia non estis de mundo. Si enim de mundo es-
setis: mundus quod suum est diligeret. Quod igitur dictum est.

Phil. 2. est. Inter quos lucetis, in medio nationis prauæ, & peruersæ, verbum vitæ continentēs, id Dominus dicit: *Mitto vos oves inter lupos.*

Gen. 3. *Estote ergo prudentes sicut serpentes.* Serpens ille qui Adam, & in eo omne genus hominum prostravit, non proprio spiritu, siquidem ipse mutum animal est, sed spiritu diaboli, genus infecit nostrum. Vult ergo primum Christus, ut prædicator spiritum abijciat suum, & spiritu sancto imbuatur. Ut quos serpens dæmone correptus fefellerat, ipse Spiritu sancto afflatus in viam rectam deducat.

Bodem. Secundò, iam sicut serpens, non ex se, sed ex spiritu dæmoniaco erat callidior cunctis animantibus, ita vult Dominus prædicatorem suum esse sapientiore cunctis hominibus. Sanè spiritus dæmonis fecit serpentem, ut non esset astutia, quæ ei compararetur, super terram, ita faciat spiritus Dei, ut omnis sapientia mundi, ad eius prædicatorem collata stultitia sit.

Iob 41. 1. Cor. 3. Tertiò, & sicut serpentis verba, non erant principaliter eius, sed dæmonis, qui loquebatur in eo, ita vult Dominus talem suum esse prædicatorem, ut non ipse potissimè in se, sed 1. Cor. 15. Deus sit, qui loquatur. Et cum Paulo dicat, præ omnibus laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum. Et item: An experimentum 2. Cor. 13. queritis, eius qui in me loquitur, Christi? Item hæc dæmonis fuit summa ars, oculos hominum conuertere in lignum scientiæ boni, & mali, & eorum voluntatem allicere, ad eius fructum edendum, ita ars & astutia tota prædicatoris hæc esse debet, oculos hominum conuertere in Christi crucem, voluptatem eorum inflectendo, ut de eius fructu, id est, Christo manducent. Vbi se magnus aperit mysteriorum campus.

Sed breuiter: In hoc mundo sumus velut in inferno, sicut olim nostri parentes erant in paradiso. Olim solum lignum scientiæ boni, & mali, erat noxium. Christus solus in ligno pendens est lignum vitale, reliqua ligna mutilia. Quia sine fide nemo placet Deo. Nihil verò quadrantius quàm dicere, Christum esse lignum scientiæ boni & mali. Sciuit & bonum super omnes, & malum super omnes. Malum inquam pænæ, non culpæ: Serpens conuertit ad esum ligni vetici, prædicator conuertat ad esum ligni solum ad cælum concessi. Adde etiam, Omnes suos nervos contendit serpens, ut homines primos à fide reuocaret,

caret, Dicit enim: Cur comeditis? At illi, Ne moriamur; tunc ille, Nequaquam moriemini. Vides diabolū à fide eos expulisse? omnes igitur neruos intendat Christi prædicator homines sub fidei obedientia captiuare. Hic enim est solus ad vitam ingressus, & ut Paulus ait, in gratiam accessus. Iucundum mihi est, contemplari discrimen serpentis; & prædicatoris. Serpens nudauit hominem, & fecit eum suamet verenda, quæ verè pudenda non erant erubescere. Contrà, facit prædicator hominem suam priorem nuditatem agnoscere, & peccata (quæ non putabat ipse verenda, cum te vera pudenda essent) vereri.

Demum illud aduerte: Serpens ille æneus in ligno suspensus, serpens videbatur; non erat tamen: venenatus videbatur, & vitam aspicientibus præstabat. Tales sunt prædicatores, credantur mali, sint ipsi sancti: Credantur pestilentes, & vitam afferant. Audi Paulum: Nos inquit, ut seductores, sed veraces, ut ignoti, & cogniti; quasi morientes, & ecce viuimus, quasi egētes, & multos locuplētantes. At si diceret, Quasi serpentes, sed vitales. Parum tibi forsan videtur verbum hoc Vitales. Sed cum alijs vitam præstare per verbum Dei cognoueris, agnosces quanti constat vitalem esse.

Simplices ut columbæ, Græcis: est Synceri ut columbæ. Nunc vide columbam, cum unguibus & rostro. Putabis eam ad nocendum armatam. Verè tamen non sunt illa arma ad nocendū. Ita & in prædicatoribus ita est, potestas est, sed non sunt illa ad destructionem; sed ad ædificationem. Vide etiam continuum columbæ gemitum. Ezechias inquit: Meditabor, ut columba. Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum, &c. Et alibi dicitur: Ancillæ eius minabantur gementes, ut columbæ. Vide licet quia inermi; gemitus pro armis dati sunt. Quis daret Episcopis nostris, ut attenuatos haberent oculos; propterea quod suspicerent in cælum; & gemitus; & meditationem columbæ haberent? Tertiò recordare columbæ, quæ ex arca emissa, non inueniebat inter cadauera, ubi pedem collocaret; ideo quæ ad arcam reuersa est. Arca quis est nisi Christus? utinam omnes prædicatorum ex hac arca mitterentur, locumque in rebus mortalibus non inuenirent, ut sic nunquam nisi ad arcam rediret. Quarto, memini me legisse, columbam delectari in suo volatu: Si igitur

- igitur fugiens accipitrem, continuo volet, euadit ex vngtibus eius, sed in suo delectata volatu in aëre suspensa remaneat, eius præda fit. Vtinā prædicator continuo volet ad æternæ vocati-
Philip. 3. nis brauium, si verò in vanæ gloriæ aura suum volatum interfi-
 stat, præda dæmonum fit. Quintò, horum omniū summa est, Spiritus sanctus descendit in columbæ specie. Is ergo reuera syn-
 cerus est ut columba, qui Spiritum sanctum habet. Idem enim Spiritus serpentem facit, & columbam. Siquidem dicitur, Spi-
 ritus Sapientiæ est multiplex, & unicus, omnem habens virtu-
 tē, &c. Et infra: Cū sit una, omnia potest, & in se permanens, omnia innouat. Si omnia potest, igitur cū serpēte iunget colūbā.
Sapient. 7. *Cauete autem ab hominibus.* Si dixisset, Cauete à dæmonibus, à peccatis, à malis hominibus, nihil mirarer, nunc verò cū dicat: *Cauete ab hominibus*, quis non miretur? Reuera rectissimè dictū est.
Psal. 90. Audi quantæ æstimationis homo sit in sacris Literis. Constitue Domine legislatorem super eos, ut sciant gentes, quia homi-
1. Cor. 3. nes sunt, id est, ut sciant quàm miseri sunt: Paulus inquit: Cū sint inter vos contentiones, nunquid non homines estis? Id est, an non vilissimi estis? Et item non enim ab hominibus didici, neque per hominē. Quid Paule mali habet, ab homine didicisse?
Galat. 1. Certè quia est omnis homo mendax. Et rursum, quia omnis ho-
Psal. 115. mo vanitati similis factus est. Imò, est uniuersa vanitas omnis
Psal. 143. homo viuens. Cur erigis cristas, tu, qui non est una aut altera, sed
Psal. 38. uniuersa vanitas? At profectò Apostolis & sanctis non videntur homines vanitas duntaxat, sed truculētissimæ feræ. Ait David:
Psal. 117. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Ac si dicat: Non timebo ungues leonum, venena serpentū. Surge ergo Domine, non confortetur homo.
Psal. 9. Vis videre qualis sit homo, qui nihil est aliud quàm homo. Lege Paulum ad Romanos cap. 1. 2. 3. Ibi graphicè tuus homo inuenitur depictus. O verè miserandam ruinam? Erat homo ad imaginem Dei factus, nunc verò iubet Dominus cauere ab ho-
Genes. 2. minibus, quia prauū est cor hominis præ omnibus. Meritò ergo
Ierem. 17. dictum est. Ipse non se credebat eis, quia ipse sciebat quid esset in homine, iubet ergo cauere eum, cui ipse non se credebat. Di-
Ioan. 12. gnè non se credit is qui solus bonus est, ijs qui planè mali à Deo
Matth. 19 dicuntur. Dicit enim: Si vos cū sitis mali, &c.
Luce 1.

Si verò causam quæris cur cauere ab hominibus iubeat, sequitur.

sequitur: Tradent enim vos in Concilijs suis, & ante reges & præfides, in foro scilicet Ecclesiastico, & ciuili. Vt ibi fides examinetur, & in testimonium illis sit, vestra enim firmitas & constantia, (quæ capitis obijcitur periculo) testimonio est, non esse eam vanâ fidem, quam ita defenditis. Tum miracula illa, quæ à vobis in eo periculo perficientur, testificabuntur eiusdem fidei veritatē. *Genes. 4.º*
 Demum sicut sanguis Abel clamat, in testimonium, quod à Cain *Sapient. 5.º*
 iniuste effusus est, ita sanguis Apostolorum, cicatrices, & verbera clamant contra eos qui eos angustiauerunt. Dicunt enim Sancti: Vindica Domine sanguinem seruorum tuorum qui effusus est, &c. *Apoc. 19.*

Cum autem tradent vos, nolite cogitare quid loquamini, Spiritus sanctus loquetur in vobis. Verè digna tribulatio, quæ nos organum facit Spiritus sancti. Quale verò pectus illud erit ex quo verba emanant Spiritus sancti? Vide hic Dei prouidentiam, erat necesse, primos illos fidei testes afflari Spiritu sancto, ut non solum verba proferrent efficacia, sed mortem etiam intrepidè expectarēt. Alio qui quale erat constanti verbo testificari, & trepido facto testimonium infirmare? Secundò erat ita necesse, ut præfides illi, & sapientes mirarentur hominum illorum, & dicta, & facta, & suspicarentur vera esse quæ narrabant. Vnde alicubi dicunt, unde istis ista sapientia? Mirari iam conuenit, cur loquente Spiritu sancto, cor hominis nō emolliatur? Expendere etiam libet, quā sit Deus adiutor in necessitatibus, in tribulatione! Enimuerò adest Spiritus Patris filiis suis, in negotio Patris certantibus. Quomodo enim Pater suos deserat filios? Expende etiā, quā parum tribuat Spiritus nostris & verbis, & viribus! Si enim nimis illis fideret, non eorum loco sua substitueret. Vt verum sit, perdicio tua Israël, ex te, tantum auxilium tuum, ex me. *Actor. 4.º*
Psalm. 45.

At pulsar animum admiratio: Sanctissime Spiritus, cur bellum cum hominibus suscepisti? annon tu omnia potes? quid necesse est, te in Apostolis loqui, & in eis hominum stulticias, & deliria tecum pugnancia sustinere? Si vis fidem propagari, iube & factum erit. Sed equidem humanas res humanè vult Deus tractari. Homines vult hominum verbo conuerti. Itaque disponit omnia suauiter, & ea ratione qua homines illa disposuissent. *Osee 13.*
Sapient. 8.

Eritis odio omnibus hominibus. Cur ita? quia prudentia carnis est Deo inimica, legi enim Dei non est subiecta, neque enim potest.

test. Ergo ut à seculo, & à mundo primæuo, confregit iugum Domini, ita & nunc confringere parat.

Jerem. 2.

Quam verò intolerabile est, odio omnibus esse? nihil est vitæ hominum, adeo naturale, necessarium, iucundum, & utile quàm hominum amicitia. Quis ergo ferat ea carere? Vide quantis se obijciat periculis, qui legatione vult fungi pro Christo.

2. Cor. 5.

Jerem. 1.

Philip. 4.

Fronte ænea opus est, & facie ferrea, ut in omnibus sit in-stitutus, & abundare, & penuriam pati. Sed magis penuriam pati.

Et profectò, non nisi summum miraculum esse potuit, quòd prædicatores ij euaderent victores, contra quos totus mû-
dus arma suscepit. Quodq; totius mundi sibi præriperent amo-
rem, quos totus mundus tanto odio habuit.

Psalm. 48. Qui perseverauerit saluus erit. Et meritò quidem. Neque tota natura potest, totius odium ferre, naturæ. Non est humanarum virium, tota die mortificari, æstimariq; ut oues occisionis. Igi-
tur qui perseverat, supra totam naturam operatur, quare mere-
bitur supra naturam collocari.

Potrò verbum græcum est: Qui expectauerit, & sustinue-
rit, saluus erit. Planè expectat agricola granum frumenti in ter-
ram coniectum, corrumpi. Expectat paterfamilias ligni immen-
sam molem, oliuis suis imponi, ut inde oleum suscipiat. Exspe-
ctet igitur prædicator lignum crucis suæ carni imponi, si oleum
gratiæ vult in vasa fidelium recondi. Si ita sustinuerit, saluus
erit.

Heb. 6. At dices: Annon sat fuisse, semel pro fide verberari, fla-
gellari, lapidari & omnium odium sustinere? cur Dominus
tam vult esse pertinax, ut perseverandum nobis fragilibus sit,
usque in finem? Equidem non est iniustus Deus, ut obliuiscar-
ur operis & dilectionis, quam ostendistis, inquit, in nomine
ipsius. Interim tamen neminem Deus vult desidia confici, lan-
guere, aut torpere. Fieri siquidem potest semel illuminatos, qui
Hebr. 6. gustauerunt donum cælestè, & participes factos Spiritus sancti,
qui gustauerunt bonum Dei verbum, & virtutes seculi venturi,
his omnibus gustatis, prolabi, & velut ex altissimo cælo, in pro-
fundissimam abyssum proruerè.

Non consummabitis ciuitates Israelis. Non id videtur intelligi
ante Christi mortem. Siquidem ante eam non leguntur Aposto-
li passii.

lipassi persecutionem, nec fugisse de ciuitate in ciuitatem, nec odium sustinuisse aliquorum, erat, siquidem cum eis sponsus. Sermo ergo videbitur de omnibus prædicatoribus, qui non cõsummabunt omnes ciuitates Israël, non secundum carnem, sed secundum spiritum, donec ad iudicium Christus veniat. Nec repugno quin etiam de ciuitatibus Israël id est ubi habitabat Israël secundum carnem, intelligatur. Scio enim Israelitas dispersos in omni natione, quæ sub cælo est. Igitur prædicatores non finient prædicando omnes orbis ciuitates, quin veniat Filius hominis. Cùm ergo temporibus his, nostri Hispani tanto feruore, orbem nouum perlustrauerint, ut non multæ super sint ciuitates ad quas Euangelium non penetrarit, suspitio est, breui venturum iudicem Christum. Viderur tamen Euangelium pronunciare, aliquam futuram esse ciuitatem, quæ Euangelij lumine non sit illustranda: Dicit enim, Non consummabitis omnes ciuitates. Igitur ante consummationem veniet Iudex.

Luce 5.

Act. 2.

Non est discipulus, &c. Totus hic locus nihil aliud contendit, quàm argumentis multis, animos discipulis addere, quò robustissimi omnem laborem, & mortem etiam, contemnant. Vtinam verò mihi licuisset argumentorum efficaciam penetrasse. Primum ergo argumentum est.

Non est discipulus supra magistrum. Vbi nota, commune magisterium verbis perfici. At Christus non solum verbis docuit, id enim lex vetus præstabat, sed quod verbo docebat, animo inspirabat. Ideo enim docebat, sicut potestatem habens. Iam igitur, Magister noster animum habuit, crucis & laboris appetentissimum. Dicebit enim: Baptismo (sanguinis) habeo baptizari, quomodo coarctor, donec perficiatur? Hunc animum discipulis suis adflat, licet non in tanta sublimitate. Respice afflatum discipulum, cùm dicebat: Mihi absit gloriari nisi in cruce. Et rursum: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Ergo ut discipuli Christi, in hoc dignoscuntur, si affectum habeant, quò proximos ament, ita & in hoc dignoscuntur si affectum habent, quò pati cupiant, aut certè patienter mala patiantur. Quodd si nec crucem tibi imponis, nec impositam toleras, maior discipulus vis esse tuo magistro. Imò non es huius magistri discipulus.

Matth. 7.

Luce 12.

Galat. 6.

2. Cor. 11.

Ioan. 12.

Iam expende, Magister tuus nullo est malo dignus. Siqui- 1. Petri. 2.
dem

dem peccatum non fecit, neque est qui cum arguat de peccato. At omni malo indignus, omne malum passus est. Ipso dicente. In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me: &c, Omnes fluctus tuos induxisti super me. Contra, nos discipuli, omni malo digni, nullum malum pati volumus. O discipulos à suo magistro bis per omnia diuersos?

Roman. 2. Iterum expende: Christus magister, non cupit auditores verbi, sed factores. Si igitur ego verbum audio, nec facio, me eius discipulum non esse profiteor. Imò verò, quòd peius est, si quòd doctus sum non facio, commonstro aut falsum esse quòd doceor, aut certè indignum quòd sequar. O iniuriam summā, summi Magistri, qui magisterij sui gradum à summo patre tunc accepit, cum audiuit: Hic est filius meus, in ipso complacui: Ipsum audite.

Non est seruus maior Domino suo. Hoc est secundum argumentum. Vbi primum aduerte, naturam serui eam esse, ut laboret, ut patiatur, ut seruiat. Contra Domini natura est, quiescere, sedere, & ministrari. En tibi Christus, Dominus. Est enim primogenitus, & hæres uniuersorum. Hic fuit in laboribus à iuuentute sua. Fuit enim tentatus per omnia, ut potens esset, tentatus cuiusque sortis auxiliari. Quid ergo? Dominus natus recumbere, & ministrari, nunquam non laborat, seruus verò natus ad ministrandum, nunquam vult de labore gustare? Secundò: Si homo natus est ad laborem, ut auis ad volatum, cur laborem refugit, ad quem natus est? certè lubenter natant pisces, aues volant, quia in id natæ sunt. Solus homo in laborem natus, laborem recusat. Tertiò Dominus non intrat in gloriam suam, nisi passus, & seruus vult gloriam otiosus: Quartò, Dominus iam admoovit aratro manum, an non impudentissimi serui est, ad mensam accumbere, suo Domino terram sulcis aperiente?

Si patres familias dixerunt Beelzebub. Vide quàm eruditè Dominus ascendat: minor est necessitudo discipuli ad magistrum: maior est serui ad Dominum suum, multo verò maior domesticorum ad Patres familias. Si ergo quia discipuli, nos laborare oportet, multo magis quia serui, multo verò maximè quia domestici.

Secundò, Cum sub nomine domesticorum, siue familiarium numerentur, serui, filij, & uxor, diuinè Dominus suos vocauit:

cauit domesticos, ut intelligerent, se uno nomine, huius Dei esse seruos, filios, & sponsas.

Tertiò, Nulla maior iniuria contra Christum dici potuit, quàm dicere; Dæmonium habes, dæmonium verò non quodcunque, sed dæmoniorum principem. Quasi dicerent, Omnis mali, omnisque peccati princeps es. Quare & infinitè distas à Deo; qui omnis boni rex est.

Quartò intellige domesticos Christi non solum esse unum, cum Christo, vulgari quadam unione, sicut sunt reliqui domestici hominum. Sed sunt unum cum Christo, ut filij cum Patre, ut uxor cum viro, ut membra cum corpore, ut corpus cum capite, ut corpus cum anima. Imò & maior adhuc unio est, hæc enim omnia separari possunt eorūque vinculum dissoluitur tandem. At inquit Dominus: Oro Pater, ut unum sint, sicut & nos: unum sumus. Vt scilicet, sicut discedere mutuo non possumus, ita nec ipsi à nobis discedant. Ex hac explicatione, habes efficaciam tertij argumenti, quæ talis est: Si nos adeo unum sumus, qui fieri potest, ut ego patiar vobis non patientibus, & vobis illæsis, toras ego iniurias solus feram?

Quintò igitur nota: Si Pater familias omnia potens, hostes suos vicit, ferendo, si ipse omnia sapiens, ita sapuit, ut victus vinceret, si ipse omni modo bonus, eo bonus vilus est, quia passus fuit, sit ut nos nullam aliam potentiam, sapientiam, bonitatem habere debeamus, nisi si à laboribus victi, labores vincamus.

Demum sextò nota: Cùm Episcopus vicem gerat Christi, quàm erit absurdum, si minus sanctus sit, quàm discipuli sui? monstrum est, quòd discipulus sit maior magistro, ouis pastore, melior seruus Domino, melior demum domesticus suo patrefamilias. O mores nostros! At verò licet ouis suo se pastorem maiorem agnoscat, nolit tamen eo maior apparere, culpa illius fuit cùm minor esset, maiorem fieri voluisse, culpa etiam ouis fuerit, si eum ex officio minor sit, maior videri velit. Hinc enim nostrorum temporum hæreses ortæ sunt. Cùm tamen dixerit Dominus, super cathedram Moysi sederunt principes, quæ dixerint vobis facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

Nihil occultum quod non reuelatur. Hoc (iuxta Marcum) hunc habet contextum: Nunquid venit lucerna, ut sub modio ponatur,

M m m

& non

& non super candelabrum? nihil occultum quod nō reueletur. Quæ verba hunc habent sensum: Ego vos accendi, qui sum lux, feci, ut essetis luminaria. Luminare verò duplex periculū habet, & à se, siquidem illuminando consumitur, & ab alijs: Tum à ventis ipsum exagitantibus, tum à malis hominibus, qui lucē extinguere cupiunt, ne sua mala publicentur. Tum etiam à luminari domino, qui lucernam purgat, ut magis luceat. Imò periculum habet ab infirmis oculis, si vehementior lux sit, quā debiles oculi vix ferre queunt.

Matth. 9. Si igitur à me facti estis Soles, & vera mundi lumina, veraque luminaria, verbum vitæ continentia, eis quod à me secreto audistis, publicè prædicate.

Philip. 2. Si quæras, quæ sunt illa secreta? Audeo dicere, ex Leone papa in primo de Ascensione Domini sermone: In illis quadraginta diebus, quibus Dominus post Resurrectionem cum Apostolis conuersatus est, multa ab eo illis fuisse reuelata mysteria, Credo enim Trinitatis mysteria, incarnationis, gratiæ, Sacramentorum, & Angelorum in hisce diebus, Apostolis fuisse reuelata. Dicitur enim in principio Actuum Apostolicorum: Per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Quo verbo omnia Regni Dei mysteria, illis fuisse monstrata, non obscure coniungitur. Hæc igitur velut in aure, & tenebris audita: Dominus publicè prædicare mandauit. Scio nondū eo tempore hæc fuisse illis audita, sed Hebræi facillè præsens accipiunt pro futuro.

Quid verò significet, Prædicate super testā? non est explicatu facillè. Primum significat Euangelicam prædicationem esse super testā, id est, super omnia humana, quæ testis tegi solent. Secundò, significat Euangelicum præconem super omnia humana iam esse prouectum. Alioqui non quadrabit prædicanti prædicatione. Tertio, significat iam veritatem Euangelij esse apertam & claram, velut est super testā res exposita. Nec enim Cherubini (qui scientiam significant,) in nostra lege, latent sub velo tēpli, sicut antiqua lege latebant, sed sunt in aperto, & super testis. Quarto prædicatione super testā, videtur Angelos inuitare, ut audiant, ut innotescat principatibus & potestatibus, in cælestibus, per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. Quintò videtur prædicatione super testā velle, coram Deo teste fieri. Quod

2. Cor. 2.

non tacuit Apostolus, cum dicit: Non sumus sicut plurimi aduē-

adulterantes verbum Dei: sed ex synceritate: sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur. Sextò, notat concursum & frequentiam tantam auditorum vreis nisi super testā, non liceret prædicare.

Sed quā est elegans, quod in aure audis prædicare super testā: Quasi diceret. Si vultis auditorum magnā copiam, id quod in secreto orationis auditis, prædicare. Id enim auditores allucit & perficit, quod in orationis silētio prædicator à Deo recipit.

Iam verò sicut Christus apernit aurem: & ea quæ audiuit prædicauit, retrorsum non abiens, nec genas suas à vellentibus auertens: ita & prædicator, qui aure susurria Dei percipit, retrorsum non habeat: sed exhibeat se, vellentibus, & percutientibus. Enimuero, qui super testam prædicat, facilis est ad ruinam, & ad mortem. Ergo morti se prædicator exponat propter Euangelium: id enim designat prædicare super testā.

Nolite timere eos qui occidunt corpus. Hoc est argumentū quintū. Cuius valor est. Prædicare, alioqui incidetis in gehennam. Multa sunt hic expendenda. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Imò verò quia occidunt: ideo nō sunt timendi. Si enim in tormentis detinere possent, nō occidendo, timendi essent: at quanto magis torquent, breuius è tormentis absoluunt. Nolite timere, quia causa vobis sunt: ut offeratis Deo, id quod maximum habetis grandis Abraham qui offerebat filium, quantus est qui offert se ipsum? Nolite timere, quia sponsam sponso iungunt, Regem regnum possidere faciunt. Sitientem applicant ad fontes aquarum, miserum à miserijs eripiunt, lachrymas ab oculis siccāt. Nolite timere occidentem vnico istu semel. Siquidem quis se debet occidere, & mortificare semper.

Animam nequeunt occidere: neque Deus ipse animam occidere potest, potest equidem occisam conijcere in gehennam, occidere non item. Miseri nos sumus, manum habemus adeo crudelē, vt animam occidamus. Si quis ergo timendus est, tu tibi timendus es. Tu tibi es truculentissimus hostis. Si consistent aduersum te dæmonum castra, hominum copiarum. Angelorum exercitus, nihil tibi nocebunt: nisi tu tibi nocueris.

Eum timere. Deus vltor timendus est, non est igitur malum timere, vt hæretici mentiuntur. Illud verò vocabulum, *animam potest perdere*, Græcis est repudiare, vt vir adulteram reijcit uxorem. Omiseram Vastireginam! quæ è regio solio deiecta in

Isaia 50.
Iob 4.

Rom. 4.

Psal. 43.

Eccl. 1.

tantum decidit dedecus. O multò miseriorem animam, Deo desponsatam, quæ ex deitate, tam profunde decidit in gehennam.

Nota illud, potest animam perdere, potest ille quidem, non vellet tamen, nos eum facere cogimus. Nota etiam, potest perdere,
Psalm. 118. non quæsiturus unquam. In hac vita quæ errauerit quis quæritur, in illa ubi perditur, nunquam quæritur.

Nonne duo passeres asseueneunt, & unus non cadit, &c. Huius sexti argumenti vis est. Si viles passeres curæ Deo sunt, adeo, ut sine voluntate Dei, unus non cadat, quanto maiori curæ estis vos, quorum & capilli numerati sunt? Igitur, nemo vestrum cadet sine Dei voluntate.

Sine dubio passeres hi referendi sunt ad sacrificium leprosi, de quo Leui. 14. & sensus est, ex duobus passerculis qui Deo offerebantur, is qui immolabatur, non cadebat sine Dei voluntate. Voluit enim Deus passerum genus hoc beneficio afficere, & honore coronare, ut ex eis aliquis Deo sacrificaretur. Igitur si vos Deo sacri estis, planè & capilli sacri etiam erunt: nullus ergo capillorum cadet in terram nisi Deo volente, ut inde sibi sacrificium fiat, qui est vester maximus honor: Si scilicet alicui vestrum propter Christum capilli aut de capite, aut de barba auellantur.

Secundò falluntur sine dubio, qui dicunt, legem non fuisse de bobus, & de passeribus ad literam, reuera lata fuit lex, quæ ad literam, bobus triturantibus prouidebat, & quæ ad literam, de passere sacrificando præciperet. Verum præcipue prouidit bobus in significationem Apostolorum, nec enim illos curasset, nisi horum gratia: ita nec de passeribus fuisset cura, nisi in significatione,
Psalm. 115. nē, quod corpus Christi, & martyrum suorum, Deo sacrificabatur, ex eius voluntate, (quia pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum eius,) sacrificato corpore, velut uno passere: alter, id est, anima libera volabat in cælum. Non ergo erat præ-
1. Corin. 9. cipua cura Deo, de corporalibus, sed de spiritualibus bobus & passeribus.

Tertiò, reuera omnes nostri capilli numerati Deo sunt:
Psalm. 146 Sicut etiam numerat multitudinem stellarum. Et sicut reuera arenarum numerus ei notus est. Ergo numeratio capillorum, ostendit eam maternam curam, quam suorum pignorum amantes matres illis ostendunt, cum eorum capita pexunt, discriminant, & velut pilos dinumerant. Solemus etiam quæ pretij maxi-

ximi sunt, habere numerata. Vigilia verò non item. Iam si capilli significant cogitationes, omnes Deo numeratæ sunt, reddeda enim nobis est de eis, & de verbis ratio. Quòd si speciatim capilli, bonas significant cogitationes, non mirabor, si eas habet Deus numeratas, raræ enim illæ sunt. Math. 12.

Quartò memento, Nazaræorum crines fuisse numeratos, certè Samsoni septem crines erant, in quibus erat fortitudo eius. Iudic. 16. Sed periculum eis erat à Dalila, à Philisthæis, & à quercu ubi Absalonis capilli intricati sunt. Est ergo periculum cogitationibus sanctis à concupiscentia carnis, oculorū, & superbia vitæ. 2. Reg. 18.
1. Ioan. 2

Omnis qui confitebitur me. Argumentum ultimum, à præmio & pœna. Vbi primum nota: *Confitebor ego.* Non nisi magnum est, quod Christus magnus, nec tamen adulator, coram Patre magno laudaturus est. Animemur ergo egregia opera facere, quæ à Christo sint digna laudari.

Sed Domine nos confitemur te regem, principem, & Deū, num & tu fateberis nos, reges & Deos? Ita planè fatebitur, & faciet nos reges. Annon dicit, quòd seruum suum super omnia constituet? At qui super omnia cōstitutus, quid nisi rex, & quidam Deus est? Annon Paulus dicit, quòd cōsedebimus ad dexteram Dei in cælestibus in Christo: Qui ita sedent, an non reges sunt? Lucæ 12.
Ephes. 2.

Negabo ego eum. Dicere Dei, facere est, ipse enim dixit & facta sunt, negare ergo Dei, est in nihilum redigere, sicut dicere est dare esse rei quæ esse non habet: ita negare est tollere esse ab eo qui esse suscepit. Dices num damnati redigentur in nihilum? Minimè. Id felicitatis loco illis esset, melius enim erat finatus non fuisset homo ille. Sed vide negare est duplex, aliud negare simpliciter, aliud negare coram Patre. Si Christus damnatos negaret simpliciter, in nihilum redigerentur. Porro negare coram Patre & Angelis, est negare in illis bonis æternis, quæ Pater & Angeli possident. Cum ergo negat Christus coram Patre, negat eis omnia bona spiritualia Patris, ut nullum unquam illorū honorum ad eos perueniat, sed omnia illa bona & gaudia nihil sint omnino. Psal. 148
Gen. 1.
Math. 26

Vt ergo confiteri corā Patre, est euehere in dignitatē, quam comprehendere solus Pater potest, ita negare corā Patre est deijcere in eam miseriam, quam comprehendere solus Deus potest.

Nolite arbitrari quòd pacem, &c. Primum quod se dicendum offert, in illis verbis Domini: Non veni mittere pacem, sed gladium: & (iuxta Lucam,) separationem, hoc est. Cùm gladius sit duplex: spiritualis, & temporalis: & Dominus nō se ad gladium adstrinxit spiritualem: necessariò sit, vt de vtroque gladio verificetur: scilicet, quòd Christus gladium & spirituale verbi, & corporale ferri, in orbem miserit. Ego igitur planè credo, posse Ecclesiam, ex hac Christi autoritate, corporali gladio facere separationem fidelium, ab infidelibus. Video prius debere prædicari Verbum Dei, quo admoneantur ignorantes, & recipiantur pœnitentes: sed verbo prædicato, potest Ecclesia gladium ferreum eximere contra prædicationem impeditentes, vt plenè verum sit quòd venerit mittere gladium in terram.

Hic ego non disputo an gladium hunc materiale habeat Papa. Scio enim id negari 23. quæst. 8. in principio, vbi assertur locus quo iubetur Petrus gladium suum, mittere in vaginam, & negatur clarius, 23. quæst. 2. can. Sanctitas vestra. Vbi dicitur: Sancta Dei Ecclesia gladium non habet, nisi spiritualem, & ibi, Can. interfectores. §. in hoc, idè videtur negari. At in Can. vnam sanctam, de maioritate: Bonifacius toto nisu contrarium docere videtur. Pro qua parte, scio Canonistas stare: gladium materiale Papæ vendicantes: licet non eius vsum. Verum quod attinet huic negotio nostro, ex Euangelio infertur: Christum gladium corporalem dedisse suæ Ecclesiæ: quo vel per se vel potestatis ciuilibus ministerio, coërceat Euangelio repugnantes: & fideles separet ab infidelibus.

Secundò, offert se illud: Si Episcopi, & Ecclesiarum rectores gladium spiritus non mittunt in Ecclesias suas, vae illis est. Christus enim non venit mittere pacem, quare nec eius vicarij pacem mittere debent. Exerant igitur gladium suæ potestatis contra nocentes, cum quibus si seruant pacem, vae pastoribus.

Terriò, similiter Prædicator, si non turbat populum, si non turbat domos, si denique non turbat homines, vana est prædicatione eius: non enim mittit gladium, & separationem. Signum enim Euangelici gladij est, si diuidit, & separat animam à spiritu, hominem à domesticis suis.

Quartò, scito totius Euangelij hanc esse summam: Non pax, sed gladius, ut sit postea pax, Eras prius malus homo, salus tua.

tua est, si efficiaris. noua creatura, mundo superior, Deo adhærens, & ita à toto seculo diuisus. Ecce, non pax cum seculo, is enim est tibi hostis, gladium habeto, contra eum exertum, hac ratione venit tibi pax spiritualis, caro repugnat spiritui, sequere Galat. 2; spiritum, separa te à carne.

Veni enim separare hominem aduersum patrem suum. Res omni animaduersione digna. Cur dicit: Veni separare filium, filiam, nurum, non verò dicit: Veni separare patrem, matrem, socrum? Ego ita arbitror, facilius recipere Euangelium iuniores, quàm ætate prouectos. Iuuenes enim minus commaculati sunt, minusque seculo assueuerunt, senes verò duri effecti & velut callo obducti, minus aperiant cordis sui valuas, (qua antiqua ferrugine, vix dimouentur,) ut Deus in eos ingrediatur. Quare non immeritò dicitur: Iuuenes, & virgines, senes cū iunioribus laudent nomen Domini, ubi bis iuuenes, sed semel senes nomen Domini laudant. *Psalm. 148*

Secundò video efficaciam Euangelij: Non enim mirabile erat, si pater contra filium insurgeret, maior videlicet contra minorem. At quòd filius, & maximè filia contra matrem insurgant, ab eisque separentur, id non nisi summæ efficacæ est, & quod nurus separetur à socro, ac perinde separetur ab eius filio, sponsoque suo, annon id efficacæ maximæ est?

Tertiò intelligis in negotio Euangelico, filium & filiam à parentibus non pendere. Videlicet, quod Theologi mutare statum dicunt, poterit filius repugnante patre eum derelinquere, ut Euangelicæ perfectioni mancipare se possit, maximè ubi annū decimum quartū vir pertigerit, fœmina verò duodecimū.

Quartò iucundum est videre, cur dicat Dominus: Qui amat patrem, aut matrem, plus me, non est me dignus, & Lucas id exponens dicit: Qui non odit Patrem, & matrem: Cur tu Domine qui charitas es, odium præcipis? Certè quia sicut Deus simul est amor & odium, amor rerum bonarum, idem odiū malarum, ita vult quemque nostrum, simul habere amorem eorum, quæ in proximis, aut in nobis bona sunt, odium verò eorum, quæ in proximis, aut in nobis mala fuerint. Vult ergo esse in nobis oculos quosdam, qui videant nō vasa, sed quod est in vasis. Si in vasis (quantumuis inimicis nostris,) est pietas, eā amemus. Contra si in vasis (quantumuis amicis & cognatis) sit malitia,

eam

eam detestemur. Si igitur in parente, aut in te, malitia est, eam odi.

Et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus. Primum aduerte. Si imponitur tibi crux, feras, si non imponitur, accipias, si enim non feras crucem, non es Christo dignus. Iam res grauissima offertur discutienda, quid sit ferre crucem? Christe Domine, cur facere præcepisti, quod tu ipse non præstitisti? Nū tu quotidie tulisti crucem? Equidem eam semel accepisti, & ferre nequiuisti. Nam Cirenæus ille tuam tulit crucem. Grauis ea quæstio est, in primis. Ad quam facillè forsan responderi posset, præceptum esse, quotidie ferre crucem, id est quotidie animo esse paratum cruci affigi, si ita Christi gloria exigeret. Siquidem multa præcepta Christiana, ad hanc colam obligant animi præparationem. Vt est præceptum de pascendo, & fouendo inimico, & alia.

Porò secunda responsio sit: Hic accipitur Crux pro Crucis mortificatione. Hæc explicatio est Apostoli dicentis. Semper mortificationem Iesu Christi, in corpore nostro circumferentes, ut vita Iesu manifestetur in corporibus nostris, quasi dicat: Quotidie crucem accipientes, in qua cum Christo morimur, sperantes cum ipso resurgere. Ergo is fert crucem quotidie, qui se quotidie mortificat, suas affectiones & voluntates negat, se ab hac vita terrena seiungit, &c.

Tertia responsio est: Qui propter crimen ducuntur ad supplicium, (si sapiunt,) nihil aliud curant, quàm animam suam, utpote qui breui exactam Deo dabunt: vitæ rationem, diuitias, honores, delitias nec cogitant quidem. Vult ergo Christus nos horum, qui ad crucem feruntur statum imitari, ut toti de animæ nostræ remedio solliciti, nihil terrena curemus. Vt qui citò & exactè rationem vitæ nostræ simus daturi.

Quartò responsio: Christus, velut facinorosus, (cùm non talis esset) cruci propter peccata aliena suffixus est, vult ergo, ut quiuis nostrum crucem suam accipiat, cui se propter sua peccata configat. Nemo est qui non quotidie peccet, nemò ergo sit qui non se quotidie puniat. Dum verò se punit, Christi se cruci configit.

Sed quid moror, quinta responsio sit, te ipsum auocare à seculo, te ipsum à seculo separare, id est crucem accipere, in qua mundus

mundus tibi crucifixus sit, & tu ipse mundo. Certè si Christi membrum es, crux Christi crux tua est. Accipe ergo crucem Christi, cogita te cum Christo esse cruci suffixum, pudebit te totius mundi, credes nihil te habere cum mundo. Habes hanc explicationem ex Paulo dicente: Iesus, ut sanctificaret populum per suum sanguinem, extra portam passus est, exeamus igitur nos cum eo, extra castra, id est, extra ciuitatem, eius improperium portantes quasi dicat, exeamus nos cum eo, crucem cum eo portantes, in qua crucifigamur, &c.

Hebr. 13.

Secundò aduerte: *Qui non fert crucem & crucifigitur, non est me dignus.* Qui fert crucem & mecum crucifigitur, erit me dignus. Facessat ergo Lutherus, qui non censet nos Christo dignos, quique nostra opera non digna esse iudicabat. Dignus sanè Christo, & eius gloria est, qui cum eo patitur, ut conglorificetur.

Roman. 8.

Sed tertio aduerte, fieri posse ut quis accipiat crucem, nec tamen dignus sit Christo, Quis ille quæris? Certè qui accipit Crucem, sed non sequitur Christum, non ambulans sicut ille ambulauit, ignem non habens in corde, quo suum sacrificiū cremetur, sine igne quidem nō fit sacrificium. Nam neque Abraham filium sine igne sacrificat: Audi Paulū: Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, (en tibi Crux accepta) & charitatem non habeā (en tibi ignis defectus) nihil sum, quia non sequutus sum Christum, in cuius pectore, tantus ignis ardebat amoris.

Ioan. 2.

Genes. 22

1. Cor. 13.

Atqui Domine quis ego sum, qui te sequi possum? Cinis ego & puluis, ad malum pronus ab adulescentia, imò & verè malus sicut tu ipse dixisti. Paruum habens cor præ omnibus, quomodo sequar te, cuius viæ exaltantur à vijs nostris, sicut cælum à terra? Et vis me sequi te ad crucem, & non nisi cum amoris flamma? Planè non innitatur ad hæc ex viribus nostris. Ipse qui præcepit, præcedit, & iubens & fauens, & fonens.

Gen. 18.

Genes. 8.

Luca 11.

Isaia 55.

Exod. 13.

Hæc tua Domine lex est, qui crucem non vult, perdit animam, quam seruare volebat. At hominum mores nihil aliud curant, quàm animam seruare, crucem repellere, tot sunt apothecæ vini generosi, tot delicata conuiuia, tot vestes pretiosæ, tot deliciarum inuenta, num hæc crucem sapiunt? Vē vobis qui nūc ridetis, quia flebitis. Vē diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Vē his, qui ducunt in bonis dies suos. Vē his, qui in

Luca 6.

Bodem.

Iob 21. labore hominum non sunt. Væ his, qui non est ruina maceræ,
Psalms. 147 neque transitus, aut clamor in plateis eorū. Væ his qui nunc ro-
Sapient. 5. sis coronantur, non est pratum quod luxuria eorum non per-
 transeat. Sanè inuenerunt animam suam nunc, sed in fine per-
 dent eam.

Qui recipit Prophetam in nomine Prophete. Video controuer-
 sum maioribus nostris, an recipiens Prophetam eo nomine, pa-
 rem cum illo mercedem recipiet? Sed res est aperta. Merita ex
 charitate suum pondus habent. Si maiore charitate recipit, qua
 prædicat Prophetam, maiorem quàm Prophetam mercedem reci-
 piet. Si minore, minorem. Modò ne credas unicam receptio-
 nem valere, ut multa prædicationes. Sed si quantum temporis
 unus recipit, alter prædicauit.

CAPVT XI.

Et factum est, cùm consummasset, &c.

Gen. 49. **I**OANNES in vinculis, Synagogam significat, sub
 rege tyranno & extraneo, velut vinctam, & capti-
 uam. Videns porrò Synagoga vaticinium Iacob, non
 fore auferendū sceptrum de Iuda, donec veniret Mes-
 sihas, videns eo tempore, iam illud sceptrum sublatum, intelli-
 gens propterea suum iam venisse Messiam, primum per Phari-
 sæos interrogauit Ioannem, an esset ipse Messias, nunc verò
 per Ioannem spiritu Dei actum, Christum an sit ipse, requirit.
Matth. 18. Mittit verò duos ex discipulis, ut in ore duorum, vel trium stet
 omne verum.

Audi nunc Lector: Existimo, nullam nūquam fuisse in
 orbe quæstionem, maioris quàm ista momenti. Expende cun-
 cta: Qui interrogant, vicem habent omnium fidelium, præfer-
 tim Iudæorum, sub Herode tyranno vinctorum. Qui interroga-
 tur Deus est, quod verò interrogatur summum negotium est,
 scilicet an is esset Deus qui videbatur homo? Finis verò interro-
 gationis est, an per Christum sint eo tempore à rege tyranno
 eruendi, ut & Messiam fidelitas recipiat, ab eoque rursum ipsa
 recipiatur. Annon summa res hæc erat? Sanè super qua totius
 orbis salus, velut in cardine versabatur.

Ne verò existimes rem hanc minorem fuisse, quàm depin-
 ximus

ximus scito, iuxta Mattheum, Marcum, & Lucam huic interrogationi interfuisse magnas Iudæorum turbas. Ergo constitue magnum hominum theatrum, ibi Deum colloca, latentem tamen & absconditum, fac te videre integrum populum à Christo perquirentem, an esset ipse mundi Seruator, tantopere mundo desideratus? Vt si esset, in Messiam, & in regem susciperetur. Iam videbis quanta hæc quæstio fuerit. Lucæ 7.

Huic tantæ quæstioni Dominus, ut sapiens, respondit, nō verbis apertis, sed (ut ego existimo) primum coram frequenti concione sermonem habuit, de regno Dei, quod iam pateret miseris, & inopibus, mox multis miraculis editis respondit: Ite renunciate Ioanni, hunc quem audistis de regno Dei, deque Euangelio pauperum sermonem (fuerat enim sermo verbo viræ dignus) tum etiam renunciate miracula, quæ vidistis (fuerant enim quæ non nisi à Deo effici poterant,) tum demum verba Prophetiæ ei referte, quod scilicet cæci vident, &c. Vt planè habeatis firmiorem propheticum sermonem, hæc Messiam, me esse loquuntur. Aggæ 1.

Ne verò graueris Lector audire testimonia quæ tacitè Dominus implicat. Habetis (inquit Dominus) apud Isaïam: Dedi te in fœdus populi & in lucem gentium, ut aperias oculos cæcorum. En ego aperio oculos cæcorum. Ego igitur sum. Rursum Isaïas: Deus ipse veniet, & saluabit vos, tum aperientur oculi cæcorum, aures surdorum patebunt, saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorū. En videtis à me hæc omnia fieri. Igitur ego sum. Rursum Isaïas: In illa die, audient surdi verba libri, addent, mites in Domino læticiam, & pauperes homines in Sancto Israël exultabunt. En videtis, mites & pauperes Euangelizari, & ideo in Domino exultare. Rursum Isaïas: Domine, in angustia requisierunt te, vinent mortui tui, & interfecti tui resurgent. En tempore hoc per me mortui surgunt. Rursum Isaïas: Spiritus Domini super me, annūciandum pauperibus misit me. En, quid aliud enim ego annuncio; quàm beatos esse pauperes spiritu. Rursum Isaïas: Ecce ego mittā in Sion lapidē probatū, angulariē pretiosum qui crediderit nō festinet, ne scilicet offendant. Beatus ergo qui nō fuerit scādalizatus in me. Hic enim lapis reprobatur ab edificatibus. At iuxta Danielē lapis si percusserit statuā, eā comminuet, Beatus ergo qui in lapidē nō offenderit. Sanè Isaï. 43. 49.
Isaï. 35.
Isaï. 29.
Isaï. 26.
Isaï. 61.
Isaï. 28.
Danie. 2.

quia lapis est, in terra iacet. Et ideo contemnitur. Sed quia est lapis de cælo missus, beatus qui in eum non offenderit.

Habes Lector Christi responsum. Quod verò Ioannes ex vinculis, nihil his addiderit, significauit, Synagogam voluisse potius, sub alieni regis captiuitate mori, quàm suum regem recipere. Et quantum ego sentio, quod Ioannes velut dubius Christum interrogat, significat Synagogam semper de Christi veritate dubitabundam, voluisseque magis extraneis vinculis vinciri, quàm sui principis libertate gaudere. Hæc sunt quæ de Synagoga in Ioannis persona mihi dicenda occurrerunt.

Lucæ 2.
Hebr. 5.

Secundò contendere libet, Euangelium hoc de ipso Ioanne verificare. Reuocandum ergo in memoriam est, id quod Lucas de Christo habet: Proficiebat inquit Sapientia, apud Deum, & homines. Quod Paulus etiã testatur dicens: Didicit (cùm esset Filius Dei,) ex his, quæ passus est, obediëntiam. Vnde colligunt Theologi, Christum scientia diuina, & beata, & infusa, omnia sciuisse, ignorasse tamen scientia experimentalis. Decebat enim intellectum eius non frustra esse, sed in humana scientia proficere. Eadem igitur ratione, Ioannes agnouit Christum, scientia infusa, per reuelationem, sed hoc ipsum experimento nesciebat. Ac si ego ex aliorum verissima narratione, aliquem scirem summum esse magistrum, ubi tamen eum viderem rogarem, Tunè es ille magister illustis? Idque ego dicerem, exoptans videre insignem quampiam eius doctrinam. Et propterea Christus ad animum Ioannis, quo eius opera videre cupiebat, operibus respondit. Igitur in summa, ut arbitror esse errorem, dicere Ioannem de Messia dubitasse, ita arbitror esse verum, illum Christi opera, experimento discere voluisse.

Psal. 29.

Eodem.

Psal. 72.

Tertiò vehementer placet rem hanc ad mores traducere. Ioannes significat gratiam. Cùm igitur Ioannes est in vinculis, dubitare videtur. Quàm verò multi pij in gratia existentes, dum sine vinculis sunt tribulationum, Christum ardent, prædicant, & exaltant, at cum in tribulationibus sunt, natate videntur. Dauid in abundantia sua dicebat: Non mouebor amplius: dedisti Domine decori meo virtutem. At, ubi in vincula tribulationis coniectus est, inquit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Dauid ipse dicit: Populum Dei tribulationibus victum conuerti, & dies plenos in eis inueniri, dicentes, si est Deus

Deus in cælo, aut si est scientia in excelsis. Et rursum: Mei autē pedes moti sunt, penē effusi sunt gressus mei pacem peccatorū videns. Igitur cū est gratia in vinculis, dubitare de Christo solet. Quid tunc Christus? Sufficit tibi gratia mea, nam virtus mea, in tua infirmitate perficitur, quasi dicat. In tua cæcitate, lux mea monstratur, cæcos in tribulatione, ego soleo illuminare, & mortem illis tribuo, ut exsuscitem. Humiliat enim Dominus, ut subleuet. Et demum, non nisi pauperes & afflicti, lætum Euangelij nuncium, digni sunt recipere. Dicit ergo Dominus ad desideria, & gemitus, & orationes Ioannis; Dicite ei, ne desperet, ne dubitet. Ideo enim vincula passus sum, ut eum ab eis liberem, ideo cæcum feci, ut illustrarem, claudum ut sanarem, &c. Et beatus est qui in tribulatione non offenditur, nec subrahitur, si enim se subtraxerit, non placebit animæ meæ. 2. Cor. 12.
1. Reg. 2.
Heb. 10.

Quartò aliam explicationem audi, iuxta doctores, Ioannes, donum significat. Porro inter dona, primum & omnium aliorum radix donorum, est fides. Hanc multi Christiani, in vincula peccatorum coniiciunt, veritatem Dei in iniustitia detinentes. Fides ergo inter vincula peccatorum, facilè dubitat, imò facile negat. Paulus est huius rei testis. Cupiditas inquit, est radix omnium malorum, quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Profe& non est tuta fides, inter vitiorum catenas. Dubitans verò, incipit cogitare, num vera sint quæ credimus. His cogitationibus respondet Dominus: Dicite fidei, sat esse ad fidei confirmationem, tot cæcorum illuminationem, mortuorum vitam, &c. O verò beatum qui non offenditur in me. Qui enim fieri potest, ut superbus non offendatur in Christi humilitate? Avarus non offendatur in Christi largitate? Libidinosus in eius puritate? Audirem omni notatione dignissimā. Qui propriam voluntatem abiecit, in Dei voluntatem non offendit. Qui verò propriam seruat voluntatem, in diuinam offendat necesse est, non enim nostra voluntas diuinæ conformatur, sensus enim & cogitatio hominis ad malum prona sunt, at malum necesse est, scādalum accipiat ex bono. Concilium
Trident.
Roman. 1.
2. Tim. 6.
Gen. 2.

Expende nunc verba discipulorum Ioannis, quæ ego non aliter accipio, quàm à Spiritu sancto dictata: *Tues*, inquit, *qui venturus, an alium expectamus?* Primum, illud *Expectamus*, docet Christum esse desideratum, & expectatum cunctis, non solum

Aggæi 2. pijs, sed & impijs, & omnibus creaturis. Cum enim omnia bonum appetant, necesse est appetant Christum, qui bonum omnium est. Sanè homines cupiunt suam felicitatem, quæ est Christus, & omnia reliqua, cum seruiant homini, cupiunt per hominem beatificari, omnis enim creatura ingeniscit, & parturit, adoptionem filiorum expectans. Videlicet cupiunt serui, in sui Domini beatitudine exultare.

Secundò, illud: *Qui venturus es.* Vbi duo aduerte. Primum ex Felice Papa. Verbum, *Venturus*, est nota deitatis, ut supra mihi dictum est in illo verbo. Ego veniam & curabo eum. Hoc enim verbū, *Veniam* respondet desiderijs Prophetarum, dicentibus: *Isaia 64.* Utinā disrumperes cælos, & descenderes, & promissionibus eorum dicenriū: Veniet & non tardabit. Rursum nota, hoc verbū, *Venturus*, respondere illi promissioni. Non auferetur sceptrū de Iuda, donec veniat qui mittendus est, ille mittendus, est idem, qui venturus est. *Gen. 49.* Nec enim meritò, Græcis ponitur articulus emphaseos, cum dicitur: Tunè es ille qui venturus est?

Hoc demum aduerte: Sicut signum veri Messihæ fuit cæcos illuminare, mortuos surgere, &c. Ita signum veri prædicatoris, qui Christi loco prædicat hoc esse, si qui prius cæci erant nunc vident, si prius surdi ad verba Dei, nunc audiunt, si mortui peccatis, iam viuunt, si denique vita pauperum, si vita crucis Evangelizatur, sed & scandalum esse multis iniquis, veri prædicatoris signum est.

Illis autem abeuntibus. Videri cuiquam posset Ioannes, iniuriam irrogasse Christo, nunc interrogans an ipse esset, cum tam celebri testimonio, ipsum esse, prius fuisset confessus. Hanc iniuriam Christus deuorat, non malum malo reddens, sed bonum: *Roman. 12.* potius, pro eo quod malum videbatur. Effundit ergo se Dominus, in laudes Ioannis, ut enim quem sanat perfecte sanat, sunt enim eius opera perfecta, ita quem laudat summè laudat. *Deute. 32.* Apollus dicit: Honore inuicem præuenientes. At Dominus non solum præuenit Ioannē in honore, sed & in benedictionibus dulcedinis, ponens super eum coronam omni lapide pretioso *Psal. 20.* pretiosiores. Docemur ergo proximos nostros non parcere honorare, etiam ubi illi videri possent, nos in honorasse, tum maxime cum ex honore fratris nostri, Dei resilit honor. Iam laudes Ioannis audi.

Quid existis in desertum videre? Huius periodi sensus est: Quorum o viri existis in desertum? Si visuri arundines vento agitari, has videre licebat in urbibus vestris. Si existis videre homines auro & gemmis nitentes, bysso & purpura vestitos, hos licebat videre in domibus regum. Quod si animus vester fuit videre Prophetam, ego assero vobis, plusquam Propheta est, imò maior omnibus mortalibus hactenus natus est.

Expende nunc obsecro singula: Non est Ioannes arundo vento agitata. Planè omnes mortales, qui ex Adam nascimur, arundines sumus. Et ut verbis Dei utar, sumus calamus quassatus. Dicte precor, quænam arundo tam facile moueretur, quæ *Isaie 42.* Adam motus est? Adam ille arundo prima, robustissima, & in *Gen. 3.* loco amœnissimo plantata. Arundinem igitur agnoscis, quod si fortis, & integra arundo ita vento mouetur, quid nos, non fortes arundines, sed quassatæ? Quassauit enim nos peccatum illud, quod noster primus parens suo & nostro malo commisit. Cum igitur omnes homines sint arundines, quas exagitat ventus, imò quas quassat quælibet aura, si Ioannes, Christo teste, vento non agitur, habet ergo Ioannes grande gratiæ pondus, totas eius vacuitates plenissimè complens, ut etiam si omnes ventorum furæ ipsum velint commouere, minimè possint. Aduertisne, quantus fuerit Ioannes? Quantum gratiæ habuerit? Quam non poterat commoueri? Quam esset omni vento superior?

Secundò aduertè illud: *In domibus regum sunt.* Vbi ego intelligo, Ioannem esse præpositum cunctis regibus, cunctis principibus, quantumuis auro fulgerent & gemmis. Quasi diceret Dominus: Merito regum & principum postpositis audis, *Existis videre Ioannem*, utpote qui est omni rege & principe videri dignior.

Tertiò illud: *Plusquam Propheta.* Siquidem Propheta dicitur videns, ille verò plura in spiritualibus videt, qui maiore lumine gaudet, at Ioannes maius lumen quàm alij omnes possedit: Vidit enim Filium Dei, vidit Spiritum descendentem, & super Christum manentem. Vidit cælos apertos, audiuit Patris vocem. Num hactenus accesserunt alij Prophetæ? Sanè Moses loquebatur cū Deo, ut cum amico, sed non vidit eum, faciem enim eius videre *Exod. 33.* nequiuisset, sed tantum posteriora.

Sanè alij Prophetæ testes sunt Christi ex auditu, audiebant enim

*Ioan. 1.
Matth. 3.*

Actor. 7. enim aliquem Angelum in se loquentem, licet Spiritu sancto
1. Petri 1. essent inspirati: Porro Ioannes oculatæ fidei testis est. Attende
Ioan. 1. precor: Ioannes assertur testis à sanctissima Trinitate, dicente:
 Super quem videris spiritum, ipse est. Assertur verò testis super
 re, omnium penitus rerum grauissima, id est, super Christi dei-
 tate. Et assertur, ut eis testimonio tota gens Iudæa credat. Et
 assertur, ut uniuersa hominum salus ex unius hominis ore de-
 pendeat. Et tam idoneus testis visus est Deo Ioannes, ut etiam
 si totus mundus velit ei inurere notam, non possit, est enim om-
 ni exceptione maior & tam sanctus est, ut nec mundus nec dia-
 bolus eius possint auctoritatem labefactare. Iam audi Ioannem
 contra totum infernum, contra Romanos, contra Herodem,
 contra omnes Iudæos, Christum esse Messiam, & Deum testi-
 ficantem.

Ne verò Christus videretur, gratis quidquam afferuisse,
 testimonium assertionum suarum adduxit, Dei verbum per Ma-
Malach. 3. lachiam, quo de Ioanne Pater dicit: Ecce ego mitto Angelum meum.
 Si Angelus, ergo maior omni carne. Si Angelus, ergo semper vi-
Matth. 18. dens faciem patris, quatenus homini fas erat in carne videre. An-
 gelus, inquam, non quiuis, sed ille meus, ego inquit mitto An-
 gelum meum. Est enim Ioannes Angelus specialiter Patris, ut-
 pote in quo Patris potentia monstrata est, quæ enim potentia
 potuisset corda Patrum antiquorum, in filios obstinatissimæ
Luce 1. prauitatis conuertere? Vix sanè Christus impetrauit, ut corda
 maiorum in filios illos, qui erant genimina viperarum conuer-
 teret: Ioannes præparat viam ante Christum, omnem vallem
 implens, omnem montem & collem humilians, aspera in viam
Isaia 40. planam, & praua emolliens in dilecta. Profectò si singula hæc ex-
 pendas, verè Angelum, & plus quàm Angelum fateberis.

Quid moror? Tantus erat Ioannes, ut Christus iuramen-
 to suo firmarit: Internatos mulierum non surrexisse Ioanne ma-
Roma. 4. iorem. Et quia verbum Dei tantam habere efficaciam, ut ea quæ
 non sunt, faciat esse, ideo etiam si Ioannes omnibus maior non
 esset, hoc unico Christi verbo maior redditus esset. Tantus erat
 Ioannes ut planè creditus esset Messias, & ut Messias esset sus-
 ceptus, si se ille Messiam fingere voluisset. Et quod Christus
 non impetrat à Scribis & Pharisæis, ut Messias habeatur, Ioan-
 ni etiam nolenti ab eisdem offertur. Tantus erat Ioannes ut Chri-
 sto ne-

sto necesse fuerit, asserere se esse Ioanne maiorem, ne minor esse crederetur, periculum enim erat ne orbis crederet Ioannem esse Christo aut maiorem, aut non certè minorem.

Quàm verò animaduersè Dominus dicit: *Inter natos mulierum, non surrexit maior.* Quasi diceret: Omnes mortales ceciderunt, antequàm ambulant. Multi verò ex ea ruina surrexerunt, sed nullus fuit qui primo ictu ex casu maior surgeret quàm Ioannes. Tanta enim fuit in surgente gratia ut Christum puer senserit, *Lucæ 10.* puer à virgine salutaretur, puer matrem faceret Prophetam.

Vbi scioliis aliquis subolfaceret, non dictum Ioannem omnibus mortalibus maiorem, sed inter omnes qui surrexerunt, neminem tempore resurrectionis surrexisse maiorem, licet post resurrectionem fieri potuisset aliquis maior. Sed hæc subtiliora sunt quàm Euangelica grauitas exposcat. Ioannes ergo inter eos qui surrexerunt, summus.

Ex quo loco sub aliorum censura, apertè colligo virginem Mariam in peccatum originale non cecidisse. Patet manifestè, Ioannes est maior omnibus qui ceciderunt, & surrexerunt. At non est Virgine maior. Igitur Virgo non cecidit. Fateor, nescio hoc argumentum dissoluere.

Sed quì minor est in regno celorum. Asserit se Christus in regno suæ Ecclesiæ minorem. Sed quænam huius causa? Primum, quia si celsitudo cælestis humilitate comparatur, necesse est futurum in cælo summum, esse in terra imum. Christus ergo statuit se in infimo loco, ut Pater, qui eum inuitauit, ascendere eum faciat in celsissimum locum. *Matth. 18. Lucæ 14.*

Sed secundò rem penetremus: Is planè minor est, qui peccatum habet, is igitur minimus, qui in peccatis est maximus. Cum verò Christus omnia torius orbis in se peccata suscepit (posuit enim in eo Deus iniquitates omnium nostrum) necesse est, ut minimus dicatur. Non enim aliter existimandus est Christus, quàm ut quidam homo sine culpa sua, habens nostra omnia delicta qua causa ipse cum dixisset: Longè à salute mea verba delictorum meorum addit. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, &c. Minimus ergo est, qui plus omnibus debet, nemo verò debere plus voluit. Christo qui quæ non rapuit, exsoluere voluit. *Isaia 53. Psalm. 22. Psalm. 68.*

Tertiò vocauit se Dominus minimum, quia reuera, in nullo morta-

lo mortalium maior fuit, quàm in eo humilitatis affectus. *Virgo*
Luc. 1. se ex humilitate ancillam vocat. Paulus se dicit, Abortiuum, &
1. Cor. 15. qui non sit dignus vocari Apostolus: at quia in Christo summa
 erat humilitas: ideo se deiectissimum dicebat. Quid enim num
 diceret anima illa sacra, tam sublimiter Deum videns? Quanto
 enim excelsius Deum vides, tanto te profundiores conspicias.
 Quid non diceret sacra illa anima, tam copiosè ditata: quàm pro-
 fundissimas gratias agens, minimam se fateri? Sancti enim co-
Apocal. 4. ronas suas coram Deo deponunt, & in facies suas cadunt.

Quartò, Christus minimus, & ea ratione maximus. Siqui-
 dem Philone teste, ius regni inter Iudæos ad minores nam filios
1. Reg. 16. pertinebat. Quia enim Dauid inter filios Esau minimus electus
 ad regnum est: ideo sancit minimum filiorum regem futurū,
 qua ratione Salomō regnum accepit. Horum igitur Dominus
 dicit in regno, id est, in domo Patris minimum, vt ad quem re-
 gnum Patris spectaret.

A diebus autem Ioannis vsque nunc regnum celorum vim patitur. Ne-
 scio, an hoc verbum laus sit Ioannis, an confirmatio eius dicti,
 quod minor in regno maior esset. Aperiam quid in ea intelli-
 gam. Hæc igitur Domini verba explicantur ab Apostolo: qui ni-
 hil ferè aliud vult testatus esse, quam quòd vsque ad Christum
Roman. 5. vixerit, & regnauerit peccatum, mors, infernus, dæmon, lex
 mortis, caro nostra, siue vetus noster homo. Abundauit enim
 tunc delictum: & regnauit mors ab Adam vsque ad Mosē: erāt
Galat. 3. enim omnia confusa sub peccato. Porro à diebus, quibus Io-
Ioan. 1. annes cœpit prædicare pœnitentiā in venturū, imò in venientem
 agnum: ex eiusdem Agni præsētia & efficacia, cœpit peccatum
Osee 13 deferi, cœpit mors mori, cœpit pati morsum infernus, cœpit dæ-
 mon pelli ex atrio suo: cœpit enim prædicari regnum nouum,
 vita noua. Et quia omnia noua placent, cœperunt homines, ve-
 lut impetu facto, in eam nouitatem irruere: & velut violenter
 irrumpere. Confluebant enim ad Ioannem cuncti mortales, ir-
 ruebant etiam in Christum, vt nec comedere eis liceret: ideo di-
Mar. 6. citur, *Regnum celorum vim patitur*: tot enim irruerant audituri Ver-
 bum Dei, vt ferè diceret valuas regni vim pati: nec enim domus
 capere poterat audientes, sed sublati tegulis & tectis infirmi ad
Lucæ 5. Christum inferebantur.

Dignū verò est notatione, quod addit, *Et violenti rapiunt illud.*
 Certè

Certe quivini dē & efficaciter recepit Deum intra se, ea opera facit: quibus adeo dignus cælo est, vt si eo defraudaretur, ei iniuria fieret. Tanto siquidem amore, in Deum feruet, tam feruida fide credit, tam diligit inimicos, tam domat carnem suam, tanta mirabilia facit, vt iure suo dicas, ei cælum deberi. Vtpote qui non terrenus sit, sed cælestis.

Secundò, memor esto eius verbi, quod in Isaia habetur: *Voca inquit, nomen eius, Accelera, spolia detrahere, citò præda-* *Isai. 8.* *re.* Hæc nomina Christi sunt qui vix triennio, ea festinatione prædatus est, & rapuit cælum: vt volare eum diceres, non ambulare. Ea igitur ratione, is in quo Christus est, ea festinatione operatur, vt putes eum semper vigilare, semper operari. Quod si vigilare semper, prædam parat domesticis suis ac ideo violentius sibi *Prouc. ult.* suæque naturæ est.

Sed iam nunc tertio audi. Opera nostra quæ sunt arma militiæ nostræ ex se adeo sunt debilia, & inermia, vt nec terræ vim inferre possint. Porro cū armis Christi induuntur, potentia sunt *2. Cor. 10.* ipsi cælo vim facere. Quia igitur, ex tempore quo Ioannes prædicauit & Christus: & ex eo tempore factus est nobis iustitia, *1. Cor. 1.* sanctificatio & redemptio, clarè sit, opera nostra operibus Christi dignificata, cælo, & Deo ipsi violentiam facere, & cælum raptare posse.

Quartò, demum intellige: Christi merita non solum fuisse coram Deo efficacia, ex lege amicitiae: sed etiam ex lege iustitiæ. Ex iustitia siquidem meruit Christus suis membris salutē, gratiam & à peccato liberationem, vt doctè ostendit S. Thom. 3. Parte, quæst. 40. artic. 1. Ergo à tempore Christi, qui volebant in gratiam & cælum intrare, violentè ex iustitiæ rigore regnum capiebant. Exultent igitur mortales quia si in cælum ingredi volunt: non solum ex misericordia sed ex iustitia & violētia cælum illis patet: non quod ipsi cælum suis viribus aperiant, sed quod ex viribus Christi velut violentè sit apertum.

Omnes enim Prophetæ & lex vsque ad Ioannem. Explicat, quod modò dicebam, perinde ac si diceretur in tempore legis, & Prophetarum erat status mortis, damnationis, delicti, iræ: erat captiuus mundus sub lege, sub huius mundi principe. Iam hic miserix cessauit status. Cū Ioannes cœpit prædicare agnum qui veniebat, finem cœpit habere delictum, mors, diaboli imperium & inferni

& inferni voracitas. Cœpit enim lex noua splendere, nouus orbis & noua cœpit creatura. Vt igitur in tertio mundi statu, id est, in statu æternitatis, præcurreret Elias Christum iudicem: ita in hoc secundo statu, (qui est status gratiæ & Euangelij) præcurrit Ioannes in spiritu Eliæ, Christum Redemptorem. Et quia similis (licet non omnino eadem) est gratia futuri sæculi, & præsentis, ideo similis est (licet nō idem) Eliæ Ioannes. Porro vocat Christus Ioannem nomine Eliæ: meritò quidem, cum enim plus possit gratia quàm natura, si similis est in Ioanne, & Elia gratia, & spiritus, iure vocabis nomine Eliæ Ioannem: attolle enim oculos ex carne in spiritum. Et vbi est vnus spiritus, vnum idemque operans, vnum etiam vocare licebit.

Iam cum his verbis videret Dominus explicatum esse, summum illud quod homines optabant videlicet Ioannem præcurrisse, & eius Messiam aduenisse, in quem qui crederet, liber à morte viueret, regnumque cælorum iam esse nostrum, & in ipsum nos vim posse inferre, clamat, & exclamat.

Qui habet aures audiendi audiat. O vocem dignam quæ animos nostros penetraret, quos si vos tam optata non penetrat, acerbissima inferni pœna penetrabit. Arrigite mortales aures vestras, percipite lætum quod vobis affertur nuncium: quod recepisse thesaurus est infinitus, abiectisse mors est infinita.

Cui autem similem æstimabo, &c. Frequens est pueris cupientibus ludere, suos æquales ad ludum prouocare: Agite inquit, canamus. Quod si renuant, si canere non placet, dicunt, lamentemur. His pueris Dominus se & Ioannem, & discipulos confert.

Aperitur hic pulcherrimus campus, ad tractandas eas conditiones, quas prædicatores locum Christi & Apostolorum tenentes, habere debent. Sint primò pueri, sedentes, in foro clamantes, Coæqualibus suis, Lætitiam, & lamentum. Pueri sint, imò lætantes, vt quod ex uberibus Dei, in oratione suxerint, proponant bibendum auditoribus. Pueri sint, vt quod absconditur sapientibus reuèletur paruulis. Pueri sint & pusillus grex, cui Pater velit regnum dare. O si hæc intelligerent Prædicatores. Nemo fructuosæ prædicationi idoneus est, nisi qui spiritum pueri, & paruuli possederit. Dauid non nisi puer, & inermis gigantem vicit: & qui ex humilitate se vicisse sciebat, ideo frequenter iactat: Adolef.

Psal. 8.

Matth. 21

1. Cor. 11

Lucæ 12.

1. Reg. 18.

Psal. 118

Adolescentulus sum ego, & contemptus. Tres illi non nisi *Daniel. 3.*
 pueri voraces ignis flammam, in rorentem auram conuerterunt. *1. Reg. 3.*
 Samuel non nisi puer vocatur à Domino, ut regat Israël. Et
 saul cum esset paruulus in oculis suis accipit regnum, quod cum *1. Reg. 15.*
 superbire cepit, amisit. Erigant Theologi cristas suas, vibrēt Re-
 thores fulmina sua, concrepent Philosophi argutias suas, non
 nisi pueri sint prædicatores. Siquidem apud Isaiam, ursum & *Isaia 11.*
 leonem puer paruulus minat, & pascit, & non nisi puer paru-
 lus super foramine aspidum, id est, peccatorum securè dele-
 ctatur.

Secundò prædicatores sint sedentes, Exemplo Christi, *Mat. 5, 6, 7.*
 qui celebrem illam orationem sedendo prædicauit. Non hic
 corporalem sessionem requiras, sed spirituales, de qua & Phi-
 losophis dictum est: Anima quiescendo fit sapiens. Sedeat igitur,
 id est, placidis sit moribus, mitigatis affectibus, maturo iu-
 dicio, grauitate iudex, autoritate magister. Sedeat, ut qui mer-
 ces in foro vendit, qui ementes expectare, & rogare videatur,
 non fugere, aut festinare.

Tertiò, prædicet in foro, id quod supra admonuerat, cum
 dixit: Quod dico vobis in tenebris prædicare super teſta. Tanta *Matth. 10.*
 est doctrinæ puritas, & integritas, ut nullum timeat, vel in me-
 dio foro, calumniatorem. Imò verò hoc est spiritus Dei ingenium
 & ardor, ut non contentus prædicare priuatim, publica loca ad
 prædicationis fructum requirat. Sapientia enim clamat in pla-
 teis, foris prædicat, in capite turbarum dat vocem suam, in fo-
 ribus portarum profert verba sua. Et rursus: In summis excel-
 sisque verticibus supra viam, in medijs semitis stans iuxta por-
 tas ciuitatis, in ipsis foribus loquitur dicens: O viri ad vos clami-
 to. Si igitur Sapientia nunquam non est in foro clamitans, pla-
 nè & filij Sapientiæ qui sunt prædicatores, in foro esse cupiant,
 ut uberiorem sui laboris usuram referant. *Prover. 1.*

Quartò sint clamantes, quia magnitudo Zeli, circa Dei ho- *psal. 68.*
 norè urit eos, & charitas ad proximum urget, eos videlicet, quia *Ierem. 4.*
 venter eorum dolet. Videntes enim ciuitatem Dei solam, ple- *Trenor. 1.*
 nam populo videntes infernū aperuisse animam suam, sine nu-
 mero, quid facient, nisi clamare? Quid ni clamat habeo spiritum
 Christi, cum Christus prædicando clamaret? Clamabat, inquit,
 in magno die Sabbati. Et rursus hæc dicens clamabat: Qui habet *ioan. 7.*
 aures

Lucæ 8. aures audiendi, audiat. Clamat planè si homo est, qui videt alienam domum à latronibus desodi. Qui videt domum proximi succendi, qui videt amicum proximum esse ruine, qui videt ciuitatem tradi in manus inimicorum.

Quintò, clament coequalibus suis, id est habeant amorè fraternitatis. Vt quanto maior es, hoc magis te humilies. Et quanto te præcedere vides, tanto te magis ministerio addictum existimes. Coæquales tibi sunt auditores, quia filij, hæredes Dei, & cohæredes Christi. Coæquales tibi sunt in uno Deo, una fide, uno redemptore, uno pretio sanguinis, una aqua baptismi, uno Eucharistiæ cibo. Hæc validiora sunt, ut te fratribus equent, quàm te subleuare possit generis claritas, opum abundantia, officij celsitudo. Sed frustra hæc Episcopis canas.

Sextò, content, & lamententur. Sit prædicator alter Protheus, in omnem se formam conuertat. Quos amoribus & blâditijs pellicere nequit, minis, & terroribus aggrediatur. Vt quos amor non prouocat, gladius exterreat. Sanè cupit Paulus mutare vocem suam, & cum seruis seruus est, cum liberis liber, *Galat. 4.* omnia fit, ut omnes lucrifaciat. Sed certè prius proponat auditoribus cantica, lætitiâ, amores. In hæc enim maximè natura propendit, hæc filiorum sunt, hæc amicorum. Quod si mali seruus esse volunt, amoribus succedant verbera.

Attentè verò Lucas dicit: Cantauimus vobis tibijs. Qui enim canit tibia, ore canit, & manu. Spiritum efflat, quam inflat, nec id satis. Sed modulato cantu audientiù aures demouet. Igitur qui canit prædicans, manum tibiæ, id est operi admoueat. Spiritum charitatis ex visceribus efflet, & modulatè, id est sapienter prædicet. Vt eius sit sermo sale conditus. *Coloss. 4.*

Rursum attentè lege, quod functionem prædicatoriâ, & auditorum vitam, ludo puerili Dominus comparauit. Quia quæcunque in hac vita contingunt, similia sunt ludo. Breuissimè siquidem finiuntur, puerilia sunt hæc nostra: Sunt quæ succedunt æterna. Hic ergo pueritia, hanc sequetur ætas perfecta. Hic ludus, quem sequetur ipsissima veritas.

Demum aduerte: Si Ioannè, virū omnibus numeris absolutum, hominum vesana rabies dæmoniacum dixit, quænam sanctitas, hominibus placere poterit? aut quæ vita tam pura poterit esse à moribus tuta?

Dignum verò expensione fuerit, cur Dominus laxè vixerit, & occasionem dederit malis hominibus, eum voracem vocandi? Primum, quia in cælo vixerat Deus, regalibus assuetus delitijs, & facile est assueta tenere. Secundò, quia Deus ipse videbat eam humanitatem, quam sibi vnierat omnibus delitijs dignissimam. Tertiò quia ieiunium institutum est contra vitia à quibus Christus erat alienissimus. Quartò, quia alioqui Dominus, qui omnia suauiter disponit, sibi summam vim intulisset. Iter agebat Dominus, circuens castella, proferebat suos sermones in longum, curabat hominum languores, secretò multis cõsulebat. Hic tantos labor sine mediocri cibo, ferri nequibat. Quintò eare significabat lætitiã animi sui, & lætitiã Euangelij & regni futuri. Planè desponsabatur nouæ Ecclesiæ, cui tempori ieiunium importunum est. Sextò, Christus circuens omnem locum, edebat ubi inuitabatur. Est verò grauis inuitãtis molestia, si inuitatus nimis abstineat. Quæ enim parauit, cuius erunt? Septimò: Ea ratione ostendit debitum esse Prædicatori omne deliciarum genus. Carnalia enim metat qui ea spiritalia seminãt. Octauò: Si abstinentissimus esset, vix crederetur homo, qui tanta miracula faciebat, si non comedisset. Nondò, Destruxit Phariseorum fastum, qui totam sanctitatẽ in ieiunijs collocabant dicentes: Ieiunabis in sabbato. Decimò: Normam dedit prædicatoribus Euangelicis, ut post ieiuniũ deferri, & post laborẽ prædicationis non vereantur non nihil corpori indulgere.

Quòd verò dixerunt Iudæi, *Amicos publicanorum*: Docet prædicatores debere sibi familiares habere publicanos & mercatores. Vt multis multorum necessitatibus quæ contingere solent, occurrere possint, & reuera mercatores isti faciliè appropriant Euangelio: si non vita nimis stricta, certè manu larga.

Vbi aduerte: Christus paruulos amplexatur, pauperes in Apostolos deligit, publicanos amat. Nunquam hos principes, nunquã Scribas, nunquam Phariseos dicitur amasse. Gloriam hi hominum quærunt, quod vehementer Dominus abhorret. Facilius illa se inclinat maiestas, ubi est opum & rerum humanarum egestas.

Quòd subdit, *Iustificata est sapientia*. Planè iusta videri potest, quæ salutem nostram adeo quæsiuit, ac si sua esset. Nos verò repellimus, ac si inimici essent. Quid verò tam sancto dici

con-

contumeliosus poterat, quàm esse vini & cibi voracem? quodd non erat verum magis quàm quod Ioanni obijciebant, videlicet quodd haberet dæmonium.

Væ tibi Corozain. Horrendum est *væ*, quod pius Christus intonat: Placet verò mihi, per Corozain sapientes intelligere. Et per Bethsaida, diuites, & per Capharnaum, delitiosos, ut regulit Rupertus. Qui igitur non pauescat, audiens *væ* sapientibus, diuitibus, delitiosis? sed cur his *væ*? quia si in Gentibus factæ essent virtutes, quæ in illis, pœnitentiam egissent. Certè sat grandis virtus est, sapientem Theologum esse. Sat grandis, diuitem esse Christianum. Sat grandis omnia tibi provenire iucunda. Cur ergo hæ factæ in te virtutes non te Dominum amandum pellexerunt? Quodd si has virtutes in te factas contemnis, certè contemnere non potes alias multò maiores, licet obscuriores. Quoties audisti verbum Dei? quoties afflatus interior fuisi? quoties sensisti te à Deo vocari? quoties sacramenta ecclesiastica sumpisti? Has virtutes, ut & priores quæ ad cælum te usque exaltabant, hæ inquam infinitum tibi tormentum parient. Exiguo enim conceditur venia, sed potentes potenter tormenta patiuntur, & fortioribus fortior instat cruciatio. Certè delitijs addicti, non poterunt non sentire pœnam eo maiorem, quodd carnem habuerunt teneriorem.

Sapient. 8.

Sapient. 6.

Non te Lector, prætereat verbi n Domini, *Olim inquit, in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Vbi sunt ergo qui dicunt, ad pœnitendum non requiri dolorem, sed sat esse vitæ nouitatem? At ex dominico ore audis, pœnitentiam fieri in cilicio & cinere. Ut per exteriora hæc signa, cordis intimus dolor significetur. Ut enim exultantium erat caput unguento linire, & corpus veste festiua vestire, ita dolentium erat pro unguento, cinere caput respergere, & pro blanda veste cilicio amictiri.

Isaia, 3.

In illo tempore, respondens &c. Res est omni consideratione dignissima, cur tam insolita verba Matthæus nunc scribat, dicens: In illo tempore, &c, respondens Iesus, cùm nullus esset interrogans? Et item: Cur tam nouè, Christus dicatur exultare, cùm confessionem hanc pronunciat? Neque enim (arbitror) locus est alius, ubi exultasse Christus memoretur.

Dicam quodd occurrit: Ante hanc confessionem exprobrauit Christus Corozain, Bethsaidæ, & Capharnaïo: Et ut existimo,

mo, exprobrans his tribus populis, in eis exprobrauit, & reiecit Iudaismum, ut qui non cognouit tempus visitationis suæ. *Luce 9.*
 Et apertissimum est, eandem fuisse causam reiijciendi Iudaismū, quæ erat reiijciendi tres illas ciuitates.

Porrò ex Apostolo nouimus, quòd delictum Iudæorum, *Rom. 11.*
 fuerit diuitiæ mundi, & diminutio eorum, fuerit diuitiæ gentium, & amissio eorum, reconciliatio mundi. Igitur reiijciente Domino Iudæos, incipiebat mundi reconciliatio, incipiebat mundi salus, & redemptio. Et ut apertius dicam: Reiecto sacerdotio Iudaico, reiijciebatur lex vetus, & incipiebat noua lex, nouus rex, nouus grex. *Heb. 7.*

Meritissimè ergo Matthæus dicit: In illo tempore, Videlicet in illo tempore, quod erat finis antiqui sacerdotij, veterisque legis, & erat principium status gratiæ legis vitæ, & spiritus, in illo tempore quo aperiabantur diuitiæ cælestes, quo subijciebantur dæmonia discipulis, quo sanabantur hominum languores, & potissimè gratia dabatur hominibus, in illo tempore respondens Iesus.

Cui verò respondeat, quæris? Audi prius Patrem apud Isaiam loquentem cum Filio: Parum inquit mihi est, ut conuer-
 tas reliquias: Israël, dedi te in lucem gentium. Cum igitur hoc loco, & hoc tempore Israël abiicitur, necessario Pater dat Filium in lucem gentium, & salutem populorum. Patri ergo Filium stantenti, in lucem & salutē orbis, Filius respondet, & gratias agit. *Isaia 40.*

Quodd si profundius spectes, intelliges hanc salutem gentium, & mundi reconciliationem vehementer à prophetis petitam, imò à toto mundo expectatam. Videor enim mihi videre tunc, mundum summis votis à Deo Patre postulantem adoptionem filiorum per Christum. Huic ergo tam instanti petitioni, respondet Christus, iam se adesse, & ideo gratias agit Patri, qui tempus tantopere exoptatum iam attulisset. Cum igitur hoc tempore quo primum reiijciebantur Iudæi, videret Christus modica Iudæorum iactura, diuitias in orbem effundi, meritissimè exultat in Spiritu sancto. Quæ enim poterat esse gaudendi ratio, nisi mundi reparatio, & reconciliatio, cælorum apertio, inferni damnatio, peccatorū remissio? Christus erat grauissimus, hæc illi iusta exultandi causa, & forsan alia nulla. Audi ergo eius letabundam confessionem. *Gen. 49.* *Roma, 8.*

Confiteor tibi Pater Domine celi & terre. Quia sicut in celo reie-
cisti eos angelos, qui sibi sapientes videbantur, & elegisti ange-
los illos, qui toti ut paruuli, ad te ut Patrem accurrerunt, ita & in
Ad Rom. 2 terra nunc reijcis Iudæos, qui se putant magistros infantium,
duces cæcorum, lumina eorum qui in tenebris sunt, eruditores
insipientium, eligis verò nouam paruulorum gentem, qui toti
à tua voluntate, ut infantes pendeant. Arbitror enim ea causa
Christum meminisse cæli, & terræ, ut electio, electioque illa,
quæ tunc nouèfiebat in terra, responderet illi quæ facta fuerat
olim in cælo.

Rursum existimo Iudæos de lege sua gloriofos, hic à Do-
mino vocatos sapientes, & prudentes, Christianos verò voca-
Matth. 19 tos paruulos, eorum enim solum est regnum cælorum. Ex
quo planè infertureum qui sibi sapiens videtur, qui que nondū
1. Cor. 3. stultus factus est, ut sapiens fiat, non militare sub vexillo paru-
li Christi. Sed spectare potius ad Pharisaismum, imò ad Luciferi
factionem. Vita enim Christiana vita humilium est, infantium
1. Ioan. 12. est & lactentium. Ex quorum ore perficit Deus laudem suam.
Matth. 19. Nisi enim conuersi efficiamur ut paruuli, non intrabimus in re-
gnum cælorum.

Vnde apertè habetur qua causa exaltauerit Christus, vi-
dens Patrem suum reuelatum hisce paruulis. Certè quia hi par-
uuli videntes se, ad hæc mysteria vocatos, effundunt se totos in
1. Thess. 2. amorem, & laudem Dei, qui eos vocauit ad cælestia regna.
At sapientes non ita laudassent. Iam paruulus, & pauper, ubi
ditatus est, & ubi thesaurum reperit, cautè conseruat. Diues
facilè consumit. Ita Christianus paruulus thesaurum luminis
diuini arctissimè custodit, quem sapiens facilè despicit. Et tan-
dem in hac re sequutus est Christus homo hominū morem, qui
faciliter afficiuntur in miseros, & deiectos, quàm superbos,
opulentos. Ideo gaudet videns opes Patris in paruulos effusas.

At non est silendum, cur Dominus dixerit. *Abscondisti*
hec, cur non dixit, *Abscondisti* has opes, hoc lumen, hunc the-
saurum? Certè quia tanta sunt illa, quæ Pater abscondit sapien-
tibus, & reuelat paruulis, ut nullo nomine unico nominari pos-
sint. Sunt illa, lux, sol, cælum, ignis, aqua, vita, cibus, potus,
opes, & tandè sunt omnes thesauri, igitur nullo unico nomine
nominari queunt. Erit ergo illis silentium laus. Ille igitur no-
minare

minare potest ea, quæ paruulis à Patre reuelantur in terra, qui ro-
minare potest ea quæ Sanctis communicantur in cælo. At quæ 1. Cor. 2.
in cælo dantur, nec oculus vidit, nec auris audiuit: igitur nec
oculus vidit quæ paruulis dantur in terra. Quæ enim his dan-
tur in terra, eiusdem ordinis sunt cum ijs quæ eis dabuntur in
cælo.

Fateor à Salomone hæc dona nomine sapientiæ fuisse do-
nata, nomine item sensus, & nomine spiritus sapientiæ, cum
dicit: Optaui & datus est mihi sensus, inuocaui, & venit in me
spiritus sapientiæ. Sed vide quid addat: Venerunt mihi omnia Sapient. 7.
bona cum illa. Igitur hæc sapientia est omnia bona, & est in-
numerabilis honestas, & est infinitus thesaurus. Merito igi-
tur Christus nullum nomen huic thesauro, his infinitis opibus
indidit.

Ita pater, quia sic fuit placitum ante te. Iam nunc intelliges cau-
sam, quare Christus Patrem suum, Dominum cæli & terræ vo-
carit, Domini enim est facere quæ vult. Annon, inquit, possum Mich. 10.
quod volo facere? Quia Dominus est, ideo reiecit quos vult, &
delegit quos vult, Paulus quærebat, cur Esau Deus odierit, &
Iacob verò elegerit, quare Israël em reiecerit, gentes verò assu-
mperit? Respondit: Quia figulus habet potestatem, ex eadem
massa, aliud vas facere in honorem, aliud verò in contumeliam.
Hæc Paulus. Sed multò altius eidem quæstioni nunc responderet
Christus, eo reiecit quosdam, delegit verò alios, quia Dominus
est cæli & terræ, & ideo facit quod est placitum ante se. Figulus
enim quæ facit alij iubent. Deus facit, quod sibi placet. Et ele-
ganter textus græcus dicit: *Ita Pater, quia sic fuit beneplacitum
ante te.* Eò enim quòd ita placet, ita etiam bene placet. Non
enim aliunde res habent, ut bonæ sint, quàm quia Deo pla-
cent. Nam sapienter Paulus: Vt sciatis quæ sit voluntas Dei
bona. Si enim voluntas Dei est, bona est. Nolit igitur perscru-
tari altius animus noster, quàm Christus definiuit magister
noster. Rom. 9.

Iam cum Christus videret nouum regnum inchoari, nouos
ciues deligi, videretque se huius regni principem constitutum,
dicit:

*Omnia mihi tradita sunt. Et nemo nouit Filium. Sanè communis
confessio est, omnes homines appetere felicitatem. Est verò*

felicitas, status omnium bonorum. Igitur mortales si statum omnium bonorum summis votis expetitis, en omnia mihi tradita sunt. Nullus alius ergo ea vobis dare potest, mihi enim tradita sunt.

Iam communis Theologorum sententia est, fecilitatem consistere in cognitione. Quodd si Theologis diffidis, Christum audi. *Ioan. 17.* Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Patrem, & Filium tuum. Igitur ô homines si felicitatem concupiscitis (hæc verò est cognoscere Patrem & Filium) iam scitote me solùm hanc cognitionem vobis præstare posse. Patrem enim & Filium, solus Filius potest reuelare. Meritò ergo statim subdit: Si mea sunt omnia bona quæ vos quæritis si solus possum reuelare vobis Patrem & Filium (quæ vestra felicitas est) *Venite ergo ad me.*

Nota cur dixerit, *Patrem nemo nouit nisi Filius.* Certè per naturam cognoscitur Deus, & etiã per legem. Sed per naturam cognoscitur cum mille erroribus, & per legem cum mille figuris & umbris: qui igitur certò & apertè reuelat, solus Filius est. Docuerunt Philosophi Deum, sed vide quàm fallaciter, docuit lex, sed vide quàm figuratè: Dices: Annon & Spiritus sanctus reuelat Patrem & Filiū? Planè: Sed spiritus nihil aliud docet, quàm quod Filius reuelauit. *Ioan. 4* Surgeret enim quæcunque dixerò vobis. Ea enim omnia quæ spiritus in concilijs definiuit, ex ijs quæ in Euangelio Christus reuelauit, robur suum ostendunt. Venite igitur ad me omnes qui naturaliter scire desideratis, & ego vobis reuelabo Patrem & eius Filium.

Pulsas forsan cur priori loco dictum sit: *Omnia mihi tradita sunt?* *Sapient. 8.* Certè quia hominum appetitus scientiam postponit diuitijs. Igitur si placent vobis omnia bona, venite. Vbi nota: Humanitas Christi habet omnia bona, & ei tradita sunt. Cùm enim accepit esse diuinum Verbi æterni: simul cum eo accepit omnia bona Verbi. Necessariò enim accipiens esse hypostaticum Dei, accipit omnia quæ possidet Deus. Ergo pariformiter, qui recipit esse Dei per gratiam, recipit etiã (suo modo) omnia eius bona. Sicut qui recipit esse diuinum per gloriam, recipit etiã omnia bona. Sicut ex aduerso, qui amittit in inferno hoc esse Dei, recipit omnia mala. Et ex consequenti, qui amittit Deum per peccatum mortale, etiã recipit omnia mala. Hæc verò non solùm spectantur ab ingenio, sed ferè conspiciuntur experimen-
to. Ea

to. Ea enim anima quæ coniecturis quibusdam se Deo videt unitam, eum suum statum nullis mundi bonis commutabit. Cur ita? quia sicut Christo tradita sunt omnia bona, ita & per Christum illi animæ eadem tradita sunt, suo cuique tamen modo.

Ergo venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos. Primum sperabo, hunc esse primum locum, in quo Christus omnes inuitat ad se, & ferè sensus est, Deus vester sum, venite ad Deum vestrum. Fons sum, aquæ salientis in vitam æternam, venite ergo sitientes ad aquas. Mons sum præparatus in montium omnium vertice, venite ut ubi doceamini de vijs Dei. Signum sum eleuatum in nationes, venite ad me profugi. Ego mons, in quo fit conuiuium pinguium, vindemiæ medullatorum, venite ad edendum. Ego fortitudo pauperi, spes à turbine, umbraculum ab æstu, venite ut protegamini.

Isaiæ 55.
Isaiæ 2.

Isaiæ 11.
Isaiæ 25.

Atqui ô princeps Christe, vocas omnes, omnibus promittens refectionem, vide quid polliceatis. Sunt enim hominû mala innumera quibus torquentur, quomodo tu illis omnibus medeberis? Planè nemo nisi Deus verbum illud, verû facere potest, nemo enim nisi Deus omnes reficere valet, ille enim reficere potest, qui & facere. Locus ergo apertus quo Christus se Deum protulit hic est, Solus enim Dei est ex omni tribulatione liberare. Sed Christus se verum dixisse olim probauit, sanans omnes languores corporis, per quos languores significantur & animæ. Probat etiam, quotidiano ferè experimento. Nullus enim in quacunque tribulatione, verè ad eum accessit, quin sui laboris, & languoris attulerit medicinam.

Isai. 25.
Psal. 35.
Matth. 4.

Sed attende: Vocat Dominus non omnes, sed laborantes & oneratos. Felix ergo & labor & onus, per quæ ad Christum aduocamur. Sunt certè quidam, qui laboribus murum fecerunt, qui in labore hominum non sunt, quorum sunt promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud, qui dixerunt, ut affluant delictijs & fruuntur bonis. Hos non inuitat Dominus: ô miserum ocium miseramque negligentiam, quæ à vera requie homines separat. Sanè si labor, & onus vasa sunt, in quibus resectio Christi ferenda est, ego equidem onus volo, & laborem. Illa enim resectio ut à Deo, diuina erit, ac ideo longè potentior ad exhilarandum, quàm sunt onus & labor ad affligendum.

Tollite

Tollite iugum meum super vos. Non adeo facile est nosse quodnam sit hoc Christi iugum, hoc eius onus? Nescio an dicere audeam, onus & iugum, esse amorem & dilectionem? Certè si iugum significat legem, Lex Christi est amor. Hoc enim est mandatum meum, ut diligatis inuicem. Quin etiam si Christus non id dixisset, Paulus tamen admonuit, eum qui diligit, uniuersam legem implese. Igitur iugum & onus Christi amor est; teste Augustino qui dixit. Amor meus, pondus meum. Ex quo iam intelligitur iugum esse suaue, quid enim amore suauius? quid etiam leuius? iugum tamen esse, & onus sentit, qui amat.

Quod si iugum libet ab onere secernere, auderem dicere, onus Christi esse Christum, esse Deum ipsum. Audi Apostolum, Pretio estis empti, portate igitur, & glorificate Christum in corpore vestro. Christus ergo est onus, quod Christianus portat, & quia onus hoc reuera grauissimum est, ideo Psalter ad ipsum ferendum animat dicens: Viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Sanè cum mali sumus, onus Deo sumus, & onus adeo graue, ut ipse dicat, Laborare me fecistis in iniquitatibus vestris, laboraui sustinens. Porro cum boni esse incipimus, Deus est nobis oneri. Audi Iob dicentem: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Cur ergo, si Deus nostrum onus est, leue hoc onus asseritur? Certè quia amor facit ipsum leue. Nec esse potest nimium graue pondus, quod vires præbet ferenti. Quodque pro ferentis viribus, se humeris nostris suspendit.

Sed non est silendum cur Dominus dicat: *iugum meum suaue est.* Certè non est natura iugi, ut uni soli apponatur. Si iugum est, duos grauare debet. Quis est ergo ille, qui mecum iugum portat? Audeo & hoc dicere, Christus ipse est iugalis noster, qui iugum fert nobiscum, nobiscumque laborat. Audi Salomonem in ea elegantissima oratione, qua sapientiam (quæ Verbum Dei est) à Deo petiuit: Mitte inquit, sapientiam de cælis sanctis tuis, ut mecum sit, & mecum laboret. Audisne sapientiam cum Salomone laborantem, quasi que iugum cum illo ferentem? Quin & Paulus dicit: Præ omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum. Gratia verò Dei licet sit habitus quidam infusus animæ, ille tamen non laborat, nisi Christo eius gratiæ autore laborante. Ergo Christus cum Paulo laborat, iugumque

fert cum eo, nescio an pari, an verò maiore quàm Paulus nifu.

Iam si Christus iugum nobiscū portat, non potest non esse leue iugum, quod partim à tam robusto boue portatur. Et si pondus graue est, non potest non esse leue, quod à viribus tam giganteis sustinetur.

Vide verò quod inquit: *Tollite iugum meum super vos.* Non dicit, Superhumerū vestrum, aut collum, sed super totos vos. Nulla enim in Christiano pars esse debet, à iugo & onere libera, *Iacobi 2.* si enim offenderit quis in uno, factus est omnīū reus: ergo qui iugum à se in uno abijcit, in toto se putet abiecisse. Rectè Dauid onus super se totum sentit, cū dicit: *Omnia ossa dicent, Domine quis similis tibi?* quia videlicet Deum super omnia ossa gerebat. Et rursum: *Benedic anima mea Dominum, & omnia interiora mea nomen sanctum eius.* Laudabant omnia interiora iugum, quod ferebant. *Psal. 34.*

Discite à me quia mitis sum & humilis. Quid Domine te mitem dicis? annon tu es Deus ultionum? an non rogat Dauid: *Domine ne in furore tuo arguas me?* an non tu es qui inebrias sagittas sanguine, cuius gladius deuorat carnes? Iam si tu fateris, gloriam tuam te alteri non daturum, cur fateris te humilem esse? quid habes quod humiliette? Ad hoc sub censura dictum velim: Non credo Christum simulatè, vel fictè mitem, aut humilem, sed in spiritu & veritate. Causa verò quæ eum humiliabat hæc erat: Christus non est intelligendus ut priuatus aliquis homo. Sed ut homo omnes homines comprehendens, & omnium hominum vicem gerens. Quare erat homo omnium hominum peccata sustinens. Posuit enim Pater super eum peccata omnium nostrum, & ideo ipse dicebat: Longè à salute mea verba delictorum meorum, peccata nostra sua esse asseuerans, & pro nostris peccatis poenam se luiturum promittens. Meritò ergo humilem se esse fatebatur, & qui non homo esset, sed opprobrium hominum, & abiectio plebis. At qui ita se abijcit, mitis necessariò est. Porro qui à Christo hanc humilitatem & mansuetudinem, cum amoris iugo didicit, planè requiem animæ suæ inuenit: humilis enim amor thesaurus est, & requies. *Psal. 39.*
Deute. 32.
Psal. 42.
Isaia 55.
Psal. 21.
Psal. 214.
Apo. 2.

In illo tempore, abiit Iesus, &c.



VSTE Matthæus, hanc historiam incepit, hoc modo, *In illo tempore.* Vt enim capite præcedenti videns Iudaismum reiici, & nouum regnum inchoari, dixit: *In illo tempore,* respondens Iesus, &c. Ita & nunc, videns legem veterem antiquari, nouam nasci, veterem obtenebrari, nouam splendere, ait: *In illo tempore,* in illo inquam tempore morientis legis, nascentis Euangelij. Quasi morientis Rachelis & nascentis Beniamini.

Et hæc vera causa est cur corrixentur Pharisei. Si enim attentè discutias, frequenter Dominus operatur in sabbato. Pharisei verò usque ad rabiem pugnant pro sabbato. Cur ita? Certè quia nulla res ferè adeo præcipiebatur Iudæis, ut sabbatū. Quod si sabbatum violare licet, totam legem violare licebit. Ergo ex sabbato tota lex ferè pendebat. Ideo Dominus legem antiquare volens, sabbatum antiquat. Pharisei verò pro sabbato, ut pro tota lege, decerrant, ne eis tota lex eripiat.

Ergo Domine, si sabbatum violans, totum statum Iudaicū violare cōtendis, fortissimas te rationes contra legis propugnatores oportet adducere, quibus legem, & legis patronos deicias. Prima ergo ratio sit: Dauid cum suis violauit panes propositionis, idque sacerdote volente: Planè id erat signum venturum alium verum, & genuinum Dauidem, qui esset legem violaturus. Quæ enim Dauid ille prior fecerat, figura fuere, eorum quæ à secundo Dauide erant facienda. Violauit legem ille prior, violat & posterior. Cur ergo vos repugnatis, scientes priores sacerdotes non repugnasse? annon scitis Christum esse Dauid? certè id vos Ieremias doceat, cū dixit: Suscitabo Dauid germen iustum, & Ezechiel dicens: Suscitabo super ea pastorem unum, qui pascat ea, seruum meum Dauid.

Secunda ratio: Iuxta legem, sacerdotes vestri sabbato hostias mactant, quas Deo immolent, & ipsi manducant. Ea figura fuit nouorum sacerdotum, qui in festis maximè diebus, homines sint Deo immolaturi, ex quibus sint ipsi manducaturi. Id Actor. 10 præfagiunt, cum spicas vellunt, ut ex eis edant, & Deo offerant.

Tertia

Tertia ratio: Dominus dicit, *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Videlicet; quia sacrificia neminem poterant facere perfectum. Impossibile siquidem erat, sanguine hircorum aut taurorum, auferri peccata. Ideo cum Christus ingreditur mundum, ait: *Sacrificium & oblationem noluiisti.* Quid ergo cupis? certe misericordiam, ut corpore Christi per misericordiam oblato, diuina in nos misericordia fundatur. Si hoc vos sacerdotes intelligeretis, non adeo vestram sacrificiorum legem zelaretis. Nec discipulos meos Dei voluntati obsequentes, damneretis.

Quarta ratio: Dominus est filius hominis etiam sabbati. Planè, quia tuus est dies, tua est nox; tu fabricatus es auroram & solem. Planè qui condidit legem, is est qui potest abolere. Ego feci sabbatum, ego legem de eo tuli, ego ipse legem quam tuli reuoco.

Si verò rationem reuocandi requiris, hæc est. Deus fecit sabbatumulare, indicans sex diebus mundum fuisse perfectum, ei que nihil tum deesse. Sic enim habetur: *Perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorū, tuncque requieuit Deus ab omni opere quod patrarat.* Planè requieuit, & sabbatū indixit, quia mundo corporali, ex corporalibus nihil deerat. Cum verò venit Christus, mundum nouum condidit. Ad quem comparandum non sat essent seculares labores, sex diebus exhausti. Sed necesse erat nouum laborem adhibere, vt noui mundi vitam assequeremur. Aliquid ergo deest mundo corporali, vt ad spirituales perueniat: id erat in sabbato seculari acquirendum. Reuocetur igitur otium secularis sabbati: & ad requiem diei Dominici transferatur: vt dominica die cum Domino resurgamus. Quia enim non sumus ingressi in requiem secularem ex operibus legis: necesse est, vt sabbato legali violato, laboremus, vt in nouum sabbatissimum ingrediamur. Hæc ratio est Apostoli, quam fuisse ille explicat. Hactenus strictim meruos Euangelij huius enarrauimus: Fusius eius partes enarrare libet.

In illo tempore: Quo nouitas Euangelij refulsit. Quo iugum & onera legis, ab hūmeris hominum remota sunt. Quo Dominus se suorum defensorem; calumnijs impugnantium obiecit. Quo Dominus humanarum sanctionum vim explicauit. Quo Dominus quas ex legibus diuinis, magis cuperet ipse seruari, declarauit.

clarauit, quo cultus Dei ubi sit maximè situs, demonstrauit. Quo prædicatorum vitam qualis futura esset delineauit. Quo de-
 mum prædicatoribus auctoritatem intrandi per sata, & inde
 spicas edendi concessit. Merito dixit, in illo tempore, ubi tot my-
 steria sunt demonstrata.

Abijt ergo Dominus per sata. Sata hæc sunt homines in terra
Psalm. 48. defixi, de quibus dicitur: Vocauerunt nomina sua in terris suis.
 Sepulchra enim sunt domus eorum in æternum, & taberna-
 cula eorum in progenie, & progenie. De his dicitur: Væ habi-
 tatoribus terræ. Et rursum: Plangent se omnes tribus terræ.
Apoc. 8. Hi sunt Adam terrenus, & quia de terra sumpti, in terram redi-
Matth. 24 turi. Sati hi homines terreni in terra maledicta, quid erunt nisi
Genes. 3. maledicti? filij, scilicet, iræ, igni igitur perpetuo seruantur, non
Ephef. 1. cælo.

Habent hæc sata, id est, hi terreni homines spicas, quæ sunt
 suæ partes celsiores. Cor verò est pars hominis altior, cor ergo
 spica est. In hoc corde latet amor, affectus, intentio, sicut in spi-
 ca granum. Hunc porro amorem cupit Deus sibi in escam para-
 ri. Sed est amor mille inuolucris, folliculis, & aristis obuolutus.
Ierem. 17. Præuū enim est cor hominis, & inscrutabile, quis enim scru-
 tari potest tot amoris nostri sensualitates, inclinationes, & va-
 nitates? Comedere verò affectum, & amorem hunc, cum ari-
 stis & vanitatibus suis, Deus non potest. Quid remedij ut co-
 medat? certè, ut amor suis expolietur inuolucris & aristis, sci-
 licet, vanitatibus & inclinationibus, quæ in nullum sunt usum,
 nisi ut vel à vento ferantur, vel ab igne cremantur.

Igitur ad expolianda hæc grana, dignatus est Dominus suos
 discipulos per sata introire. Quis verò rem tantam aggredi au-
 deret, nisi Domini auctoritate iubente? Quid porro nos effe-
 mus, nisi Christi discipuli ad nos expoliandos intrassent? Sed
 interim videant, qui ad expoliandas spicas accedunt, tantum
 interesse debere, inter prædicatorum & audientium vitam, quā-
 tum interest inter spoliantes, & spoliatas spicas? Rursum ad-
 uerte: Apostoli Domini pauci fuerunt, & paucò cibo contenti,
 paucas ergo spicas euulserunt, paucas confricauerunt, & come-
 derunt. Multo igitur plures manserunt integræ spicæ, quàm ex-
 poliatae. Certè quia multi sunt sati & vocati, sed pauci expoliati
 & electi.

Aduerte tertio: Esuriunt discipuli spicas, ideo comedunt eas. Grande donum Dei est esurire spicas, id est, hominum salutem. Optabat Paulus spicas has, cum dicebat, optabam ego anathema esse pro fratribus meis. Planè proprium fuit Filio Dei nostram salutem (ut qui pater noster esset) optare. Optabit igitur & discipulus ille cui datum est, ut sit Patris æterni Filius, & terrenorum hominum Pater: Quòd si optauerit ardentè & efficaciter, comedet. Non enim defraudat Deus suo cibo illam esuriem.

Roman. 9.

Matth. 5.

Cæperunt ergo discipuli vellere spicas. Primùm aduerte: Non volunt discipuli integros calamos, sed solas spicas. Quia discipulis non est præcipuè datum hominum corpora ex vita rescindere. Sed eorum corda & affectus è terra in cælum attollere, id enim est quod Petro dicitur: Mitte gladium tuum in vaginam. Quasi dicat, Non est functio tua calamos secare.

Matth. 26.

Secundò aduerte, cum euellitur spica, moritur, cum fricatur deteritur, cum editur corrumpitur. Dices: Cur ergo spica moritur? certè quia ita moriens uiuit. Nisi enim mortua fuerit cum Christo vita nostra, nõ resurget cū Christo mors nostra, Et cerè felicius & sublimius uiuit spica exesa ab homine, quàm in calamo fixa. Propterea Petrus dicitur piscator hominum, quia licet moriantur educti pisces ab aqua, felicius tamè uiuunt in comedente, quam vixissent in mari. Ita sanè claudicatio Iacob, fuit eius illustratio, allegatio Isaac, ut moreretur, eius fuit exaltatio, ut scilicet hæres esset, & quotidiana Davidis mors, quam ei parabat Saul, erant quotidiana merita, quibus regnum Deus illi parabat. Demum nili granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, nullum fructum affert. Auellendus ergo est amor noster à terrenis, idque Apostolica manu & diuina autoritate. Quæ enim Apostoli in terra soluunt, & euellunt, soluta & euulsa manent in cælo.

Ioan. 21.

Matth. 3.

Gen. 22.

Gen. 22.

1. Reg. 26.

Ioan. 12.

Matth. 12.

Auulsa spica ex calamo, manibus Apostolorum fricatur, & purgatur. Memoria repeto, nobile illud ex Psalmo dictum: pauit eos innocentia cordis sui, & intellectibus manuum suarum, id est, pauit eos in ea eruditione & intellectu, quem manus pepererunt. Frigida enim est omnis eruditio, quæ manuum operatione, & fricatione non est calefacta. Igitur spicas non fricant verba, sed manus; operare, & fricare noueris teneras

Psalm. 77.

spicas. Multum ergo ora, multas misericordias exerce, multum prædica, vt purgare & comedere possis spicas istas. Demum post auulsionem spicæ, purgare eam conuenit.

Purgatam spicam comedit Prædicator, vt verum sit in eo illud: Labores manuum tuarum quia manducabis. Alac corpus
Psalm. 127. nostrum cibus iste terrenus: sed prædicator non alatur, non gau-
Psalm. 131. deat nisi de patta animarum salute. Non enim deberet prædica-
 tor dare somnum oculis suis, donec inueniret locum Domino.
 At qui locum Domino exhibuit, escam ei parauit: cibus verò
 Christi salus est animarum. Sed vā, multi ex nobis non quæri-
 mus quomodo Christum, aut animas nostras animarum salute
 pascamus: sed quomodo hæc bruta corpora infarciamus.

Pharisæi autem videntes. Deum immortalem, etiā cum Christo
 ibant Pharisæi, non soli discipuli sectantur magistrum, sed eius
 etiam inimici. Vt nullus locus tutus sit ab impugnatione, etiam
 in collegio Christi. Sed si in cotu Christi impugnaris, ab ipso pro-
Psalm. 117. pugnaberis. Dominus enim mihi adiutor: non timebo quid fa-
Iob 17. ciat mihi homo. Et rursum: Pone me iuxta te cuiusuis manus
Iob 17. pugnet contra me.

Dominus igitur respondet calumniæ: sed non nisi ex texti-
Matth. 4. bus sacris. Vt enim tentanti diabolo non respondit, sine textu:
 ita nec eius ministris calumniantibus respondet sine textu. Vi-
 delicet, vt cum agitur, an quidpiam liceat, nec ne: ad autoritatem
 sacrarum literarum maximè recurramus. In ea tamen responsio-
 ne nota Dauidem & suos, non comedisse panes propositionis,
 nisi à mulieribus pueros. Quo significatum est prædicatores, spi-
 rituales panes manducatuos, castos esse oportere. Siquidem li-
 bido esuriam animi extinguit: sicut flammæ carnis accendit.

In secunda ratione nota, Sacerdotes antiquos, maximè sab-
 batis, carnificinam exercuisse, in signum & figuram nouorum
 sacerdotum: qui diebus maximè festis carnificinam humanorū
 cordium, quæ Deo offerant, facere debent. Vt enim in festis die-
 bus, paratior est Deus, ad suum auxilium præstandum: ita esse
 debet quinis Prædicator, ad eum colendum, colitur autem ma-
 ximè: si ei corda hominum edenda proponas. Et hæc causa est,
 quare Christus ferè sabbatis sua mirabilia operatur. Et causa est,
 vt arbitror quare in festis christianorum præcipuis, soleant fide-
 les ad Deum suum conuerti,

In tertia Christi ratione: Cauene consentias Luthero ecclesiae caeremonias neganti. Non enim Deus renuit sacrificia nostra, sed renuit vetera illa: Alioqui si sacrificium non vult, cur se Christus Patri in sacrificium crucifixus obtulit? Cur sancti martyres sua corpora Deo sacrificant? Planè si Patri sacrificium, Iuda, & Ierusalem (quod est Christus crucifixus) adeo placuit: placebunt etiam omnia Christiana sacrificia, quæ non nisi Christi sanguine tincta sunt. Nota etiam nullum peccatum mortale committi contra caeremonias: si non ex contemptu, neque animo iniquo: sed ex iuxta potius causa violenter. Quomodo enim in infernum Deus trudet animum piæ, & bene de Deo merentem?

Malach. 3.

Caictan.
uerbo, Cle-
ricus, &c.

Ieiunium.

In vltima ratione ego mihi lubentissimè adnoto verbum illud Domini: *Dominus est filius hominis etiam sabbati*, id est, Dominus est filius hominis legis, quam prius statuit: vehementer id audiens gaudeo. Video enim legem quæ dixit, peccatum in Spiritum sanctum esse irremissibile. Sed gratiæ Christo, hanc legem ipse reuocare potest. Dominus enim est etiam sabbati. Item statuit lex, cor durum malè habere in nouissimo & mortem peccatorum esse pessimam. At etiam huius legis Christus Dominus est. Item statuit lex: Cum sancto sanctus eris, sed cum peruerso, peruersus eris. Et hanc etiam legem irritare potest Dominus legis. Fateor nollem in has leges impingere, ne earum seueritatè sentirem: sed ubi in eam infelicitatem incidissem, desperare nollem, sciens Christum esse Dominum suæ legis.

Matth. 12

Eccles. 3.

psalm. 33.

psalm. 17.

Forfan desideras nosse, quid sit sabbatum secundo primum: in quo huius Euangelij historia contingit. Sabbatum secundo primum propriè erat decima sexta luna, diem maximum Paschæ sequens. Ea enim die iubebatur afferri frugum manipulus: vt habetur Leuit. 23. Dicebatur secundum, quia sequebatur festum Paschæ, dicebatur secundo primum, quia primum erat inter sabbata sequentis festiuitatis. Hæc ex Iosepho, lib. 3. Antiquitatum. c. 13.

Non libet præterire, quàm apertè Christus hic suam diuinitatem exposuit: dixit enim. Templo maior est hic. Et item, Dominus est filius hominis etiam sabbati. Planè si Dominus est Christus legis, quam Deus statuit: ergo Deus est, & idem si templo & altari maior est.

Et cum inde transisset. Verissimum est, hunc qui manum aridam habebat, genus hominum, & quemlibet nostrum significasse. Habet igitur homo aridam manū, sed eius ignoratur ariditas, donec Christus in synagogam intrat: Expende nunc mysteria: Habet homo manum, sed aridam.

Quia facultatem habet cælum manu arripiendi. In hoc enim natus homo est: vt operibus quasi manibus Deum sibi cōpararet. Sed arida est hæc sine Christo facultas. Impossibile est enim per naturam, aut per legem solam, cælum arripere. Vt tota epistola ad Roman. & Galatas Paulus ostendit. Quantum verò hæc ariditas noceret, nesciebatur, donec venit Filius hominis in synagogam. Venit igitur, & licet à Patre missus veniat, venit etiam sua ipsius auctoritate: vt qui Deus esset (hoc enim verbum illud, Venit, significat, vt supra dictum mihi est:) venit verò, non in concilia gentium: sed in synagogam Iudæorum. Neque enim angelos, aut Cæsares apprehendit: sed semen Abrahæ apprehendit.

Ingresso Domino in Iudaismum, id est, ingressu in carnem Iudæorum: controuersia oritur de sabbati obseruatione. Christus enim venerat dissoluere sabbatum, cum tota lege literalis Iudæi huius ignari sacramenti, vmbra suas cum luce, seruare contendunt. Literam quæ occidit amplectuntur, spiritum qui viuificat reiiciunt. Sed & Pharisei, qui circuitis mare, & aridam: vt faciatis vnum profelytum: quem vbi feceritis, filium duplo gehennæ quàm vos facitis, respondete: Num sabbato licet animas diabolica fraude deceptas eripere? num licet ciuitates dissipatas reedificare? num licet salutem omnibus seculis optatā præstare? num licebit ouem in puteo limbi iacentem extrahere? Genus hominum ouis vna est, ex centum. Hæc in infimam peccatorum foueam præcipitata est: decidit verò in sabbato, eo scilicet die quo Deus requiescebat, ab omni opere suo, & homo qui quiescebat ab omni miseria: num ita iacentem in peccatis ouem licet eruere?

Certè Deus cupit ouem in puteum collapsam educere: & vt eam educat, in foueam & puteum intrat, ipso dicente: Libera me de profundis aquarum; non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Intrauit Dominus vsque ad ventrem ceti: vt inde

Concilium

Trident.

Sess. 6. ca-

non 1.

Ioan. 20.

Suprà c. 8.

Heb. 1.

2. Cor. 3.

Matth. 23.

Isaia 49.

Gen. 49.

Lucæ 15.

Genes. 32.

Psalm. 68.

Iona 2.

inde voratam eriperet ouem. Eripuit, tenuit, nō dimittet, donec eam secum in cælum abducat. Si verò ouis toto nisu, è manu pastoris sui elabi conatur; hæc ouis, non pastoris culpa est. Pastor enim supra humeros suos ouem assumpsit. Libera verò est, si inde suo malo recedere vult. Lucæ. 10.

Cùm igitur nemo sit sani iudicij, qui neget hoc opus summæ commiserationis à Christo in sabbato fieri: plana conclusio sequitur. Igitur licet sabbatis benefacere. O conclusionē omnī acceptione dignam? Sanè ante Christi aduentum in sabbato erant homines: in otio ab operibus cæli. Lex enim ad perfectum adduxit neminem. Totum ergo illud tempus ante Christum exortum, erat sabbatum: in quo non poterant homines, ex legis natura, operari, nisi legalia, & carnalia. Iam per Christum licet benefacere. Iam licet cælum operibus nostris comparare. Operibus, scilicet quæ faciamus vt filij: & non vt miseri serui. Igitur hæcenus ymbra, somnus, nox, mors. Iam nūc veniente corpore Christi, legis ymbra recedat. Sole iustitiæ veniente: somnus, & nox abeant. Vita aduentante exulet mors: si nox recessit, & dies appropinquauit, licet iam viuere, licet iam lætari, licet iam bene operari. Hebr. 10.
Coloss. 2.
Ioan. 1.
Rom. 13.

Secundò, si licet sabbato benefacere, taceant scrupulosè festa seruantes. Omne enim opus quo Dei solius gloria requiritur, licet in sabbato. Et rursum omne opus in festo licet, quòd necessitas, vel magna commoditas à nobis extorquet.

Tunc ab homini. Homini qui nihil erat aliud, quàm homo. Et ideo erat vniuersitas miseriarū: quia scriptū est: Vniuersa vanitas omnis homo viuens.

Extende manum tuam. O vocem magnificam. O vocem verè generosam: quæ, vt manui salutem daret, à Christi manu sanguinem hausit, & ab eius corpore vitam auulāt. Etenim, vt manus nostra viresceret, manus Christi aruit. Aruat enim tanquam testa virtus mea. Exiens sanguis Christi manibus, eas reddit mortuas: vt in nostras intrans, eas redderet viuas. Psalm. 38.
Psalm. 22

Iam igitur manus nostræ non sunt aridæ: succum habent, ex sanguine Christi. Operari igitur possunt opera Dei. Si enim sanguinem Dei receperunt, vt viuerent: opera Deo digna operari poterunt. Qualis enim est cuiusque vita, talis etiam erit operatio eius. Si igitur manus nostra ex Christi sanguine facta est di-

est diuina, opera etiam faciet diuina. Eam diuinitatem, Sacramenta Ecclesiastica dignè suscipienti præstare possunt.

Quid verò, si tu eum diuinum rorem in arentem manum excipere recusas? Imò quid si ubi cælestem sanguinem in manus recepisti, ut operareris cælestia, at operaris diabolica? Quæ te manet miser pœna?

Attende precor Christi præceptum, *Extende inquit.* Non ad te contrahas, non quæ tua sunt quæras, sed quæ Christi. Non te ad posteriora conuertas, sed ad priora te extende. Nam qui malè agit non se extendit, sed ad posteriora se conuertit. Scito enim eam vim, quam in manu accepisti, totam velle se extendere, nunquam velle ociari. Ita enim Paulus, Charitas Christi urget nos. Ergo si Pater extendit manum suam, dans nobis Filium suum, si Filius extendit manum suam, dans nobis sanguinem suum, facitque potentiam in brachio suo, ut nos aridos in vitam restitueret, & iacentes exaltaret, cur nos manum nostram non extendimus?

Restituta est sicut altera. Altera manus sinistra est. Videre est mundi homines accensos, inflammatos, ardentes, ut res mundi assequantur. Manum hî habent sinistram, utinam aridam, sed minimè aridam, licet reuera aridam. Id ergo præstat Christus, ut affectu, & ardore, dextra manus tua operetur æterna, quo perditorum sinistra operatur mundana. Id verò est restitui dextram, quod Paulus inquit: Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati, ita nunc exhibete seruire iustitiæ. Videlicet, ut sicut delitiosus gloriabatur in delitijs, Christianus gloriatur in tribulationibus, in fame, siti, frigore, nuditate, plagis, carceribus, moribus, &c. Fortior enim est spiritus quàm caro, gratia quàm natura, Deitas quàm humanitas, Christus quàm Adam.

Cum verò audis *Restituta*, intellige redditam esse manum illi statui, qui erat in Paradiso. Imò forsan in maiore, ubi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia. Licet tibi opera sine labore fierent. Nunc, heu, non sine labore & sudore.

Exeuntes autem Pharisei, &c. Non satis patet genuinus sensus huius periodi. Cum enim Matthæus locum citet Isaïæ, non est apertum quorsum adducat. Hinc ergo libet ordiri.

Tria sunt quæ Dominus in hoc loco peregit. Primum frementes:

mentes Phariseos deseruit. Secundò sequentes se turbas curauit. Tertiò, cùm innumeros languidos sanasset (unde sibi ingens gloria parabatur) præcepit tamen, ne eum turbæ manifestarent. Cùm ergo, tria hæc à Domino facta sint, primum spectans ad clementiam, secundum ad charitatem, tertium ad humilitatem, consideratè aduertendum est, ad quod horum, locus. *Isaiæ* pro-ducatur. Et quidem omnes ferè Sancti ad primam partem, adductum credunt, ut sensus sit, Dominus non confregit, eos qui maximè constringendi erant, sed solùm ab eis recessit. Ego tamen, licet videam adduci ad secundum posse, quia tamen melius, & quadrantiùs ad tertium applicari posse video, ideo de tertio explicabo.

Igitur humilis Dominus, & humilitatis exemplum, cùm ex innumeris sanitatibus à se factis, non inanem, sed veram gloriam sibi vindicare potuisset, reiecit eam tamen, & ne eum prædicarent, præcepit. Quod mihi miraculi loco est. Sciebat enim Christus, ex sua manifestatione Patris gloriam, suam exaltationem, & nostram salutem manare, ita tamen amat humilitatem, ut velut omnium oblitus, iubeat se occultari.

Huius tantæ humilitatis captus amore Pater, qui se requiescere super humilem professus est, in hæc verba prorupit:

Ecce puer meus. Ecce seruus humilis meus, qui suam neuiquam gloriam quærit, sed Patris, qui eum misit. Ecce ille seruus, qui planè solus nouit se seruum, qui solus nouit, quanti esset pretij, Pater suus, & quàm conueniat hominem dei iei & humiliari, in conspectu tantæ maiestatis, & quàm esset humilitas pulcherrima virtus. Ecce igitur seruus, qui se vermem fatebatur, *psalm. 22.* & non hominem. Ecce *seruus meus*, quia humilis, ideo, quem elegi, & in quo complacitum est mihi.

O igitur mortales, quos placendi Deo cura percellit, en via vobis monstratur, qua placeatis, humiliemini, sub potenti manu Dei. Si enim Christus Deus placet, quia humilis, quomodo vos placere superbi potestis? Hæc unica via est Deo placendi, si tuam gloriam reijcias, & unicè Dei gloriam quæras.

Quòd verò addit: *Ponam super eum spiritum meum*, & de deitate intelligi potest, quam Pater humanitati communicauit, & de spiritu sancto, quem effudit super Christum abundè. Porro, qui Spiritum suum sanctum in eo posuit, ideo additur: *Iudicium gen-*

PAVLVS DE PALACIO

464

tibus proferet. Quis enim alius iudicia cælestia proferre posset in terra: nisi is, qui cum in terra esset, spiritum habebat de cælo?

Ioan. 8. 15

Quod enim audiuit, & didicit à Patre, id in terra loquutus est. Ea verò sunt iudicia & iustitiæ, quas in terra protulit Christus, quibus homo sit iustus erga Deum, se, & proximos. Iudicia ergo

Psal. 18.

sunt ista: Exhibe Deo cultum, tibi puritatem, proximis charitatem. Hæc sunt iudicia Dei, iustificata in semetipsis. Huc totum Euangelium refertur: quod verò est iudicium, summo Dei iudicio concinnatum, summo iudicio promulgatum, summo iudicio à nobis exigendum: sed speciatim hoc loco iudicium est. Cum benefeceritis, ne gloriam tuam quæras: cōtentus esto gloria quæ à Deo est. Si gloriam aliam quæris, quæ fecisti perdidisti. Si gloriam non quæris in terra, habebis in cælo. Horum, ut arbitror, sequentia spectant.

Ioan. 5.

Matt. 6

Matth. 23.

Eodem.

Non clamabit, nec audiet aliquis in plateis vocem eius. Solent enim superbi homines tuba canere ante se: & longas orationes texere in plateis: ut videantur ab hominibus. Vos autem non in plateis clamate, & super primatu ne contendite, aut super primo in mēsis accubitu: sit gloria vestra in abscondito, ut pater qui videt, reddat in publico.

Iam expende & magnifica hunc animum, meruisse ut in plateis & compitis laudaretur, nec pati ut lauderetur. Hoc est diuinitatis ingenium. Quid enim hæc caduca quærat æternus?

Exod. 37.

Quod subiungitur. Calamum quassatum. Eius me candelabri commonet, quod in templo semper ardebat: in quo hastilia erant calami, & ardentes lampades, cum lineis mixis: quibus extinctis certum est, fumum exiturum. Liceat ergo mihi, per calamum corpus hominis intelligere, per mixum, siue linum fumigans, animam, cum est sine Dei gratia. Pulchra sanè comparatio: calami exterius pulchri, interius vacui, ad corpus, quo in externa solum parte habet decorem: in parte verò interiori, non modò vacuitas, sed & abominatio est. Pulchrior est mixi ad animam similitudo: mixus ex se, nullum habet splendorem, nisi aliunde accendatur. Saluator verò corporum, & animarum, corpora languentia & quassata non confringebat, sed sanabat: animas peccatrices, non exinguebat, sed accendebat.

Sed expende quid anima fumigans pariat? Fumum retrum, cuius fugiendum, ascendente tamen in altum. Superbia hæc

hæc est in altum ascendens: neminem ita offendens, vt Deum: qui in excelsis est. Anima ergo linum est fumans, quæ alio loco cinis dicitur calens. Homo enim secundum corpus puluis, secundum animum cinis. Dum enim viuimus est signatum lumen in nobis, & absconditus ignis, qui fumare animam facit. Sed ò Dei benignitatem, non extinguit fumigans linum: licet eius fumo offendatur vehementissimè nec confregit calamus quassatum, ad nihil aliud vtilem, quàm ad perferendam manum eum habentis. Non enim venit perdere, sed seruare quod perierat: imò verò venit sui corporis contritione, corporis nostri meritam contritionem abolere, & animæ suæ ferè extinctione (id est, à corporis separatione) extinctionem animæ nostræ illustrare. Erat enim lux quæ illuminat venientes in mundum, & lumen ad reuelationem gètium: & ideo meritò gentes in eum sperabunt.

Accenderat Dominus Iudaicum populum, qui coram Deo, die arderet ac nocte. Extinxit ille lumen suum: fimumque proferebat, quem Deus sustinens laborabat. Contendit Christus pro virili fumigantes accendere: illi noluerunt. Cæcitas enim contigit Israël, vt plenitudo gentium intraret, quæ in Christum speraret: & tunc reaccendetur Israël. Vt enim gentes nouissimæ, factæ sunt in Euangelio primæ: ita Iudæi primi tandem erūt nouissimi.

Donec eiciat ad victoriam iudicium. Id est, donec faciat humiles, & abiectos esse victores. Nunc enim victi, & mortificati videntur: sed hac sibi ratione victoriam parant. Quam? Certè omnium rerum: & nescio an sit contra Deum ipsum hæc victoria. Vt Iacob luctans contra angelum, Deum vicisse visus est: hæres omnium, & Dei ipsius factus.

Quod demum addit: In eius nomine gentes sperabunt. Quidni sperent? Cum in eius nomine, ex anima eiciantur dæmonia, & reaccendatur ignis: ex corpore verò abigitur omnis languor, & calamus quassatus solidetur.

Iam cum in die iudicij, crux humilis videbitur gloriosa, & humiles videbuntur victores: tunc calamus quassatus conteretur, & linum fumigans extinguetur. O rem verè stupendam, Suam Deus potentiam in calami plenissima contritione monstrabit. Fecit, inquit, potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Quasi dicat, offendit potentiam brachij sui, dispersendo.

Ioan. 13.

spargendo partes calami confracti. At Domine contra folium quod vento rapitur, ostendere vis potentiam tuam? Sed admirabilius est, quod mixtum animæ nostræ penitus extinguat, ut videlicet, nulla sit luminis intellectualis utilitas, nullus ordo, sed sempiternus horror. Quod quæso miserius spectaculum, quæ corpore, & animo perijsse? Ergo dum viuimus, mali esse promittimur. Iudiciūq; Dei videtur à nobis vinci, & conculcari. Sed post mortem non permittitur calamus quassatus, nec linum fumigans, quia iam iudiciū Dei contra nos victoriam obtinuit.

1. Tho. 6.

Ecclef. 31.

Ierem. 17.

Psalm. 66.

2. Tim. 2.

Demum si in ipsum gentes sperabunt, cur diuites Christiani, sperant in incerto diuitiarum suarum? Cur confidunt homines in pecuniæ thesauris? Cur ponit homo carnem brachium suum? Imò verò cur multi, ita viuunt ac si Christus nunquam fuisset? Hoccinè est in Christum sperare? At verò qui sperat in Deo faciat bonitatem, & recedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.

Ioan. 12. 14.

Tunc oblatus est ei, etc. Necesse est duo esse regna, Dei unū, dæmonis alterum. Dei regnum contendit gloriam Dei, & comoda nostra, & hoc est huius regni insigne. Regnum dæmonis huc incumbit, ut Deo gloriam tantopere debitam, & nobis beneficia collata, & conferenda præripiat. Iam homines necessariò, aut primi sunt regni, aut secundi, nec enim medium inuenire est. Sed necessariò duæ sunt ciuitates, Dei prior, diaboli posterior, ut sunt duo principes, ita duo regna. Regnum est gloriæ, gratiæ, iustitiæ. Contrà regnum est inferni, iræ, & iniquitatis.

4. Reg. 2.

Iam res est omnium rerum summa, nosse ad quod horum regnorum Christus spectet. Nam Pharisei, ad regnum principis dæmoniorum pertinere contendunt. Arbitrabantur illi ortum esse dissidium inter dæmones Palestinæ, & dæmones Iudææ, dæmonesque Palestinæ esse valentiores, quia Beelzebub esse dæmonum princeps, qui in Accaron Palestinæ ciuitate coleretur. Dicebant igitur, Christo, cum Beelzebub Palestino esse concordiam, cuius auxilio dæmones Iudææ cum potestate, & violentia eijscebat.

Contra hanc stultam sententiam Dominus arguit, se non spectare ad regnum diaboli. Primumque ex eorum opinione,

eos confutat. Si (inquit) Dæmones Palestinæ & Iudææ dissi-
dent, ergo regnum eorum diuisum est, ergo desolatur. Si regnū
dæmonis perit, necessariò regnum Dei succedit, ut in principio
proposuimus.

Sunt in hoc textu multa notanda. Primum: Sciant ho-
mines, aduersari sibi unum imperatorem, exercitum, & regnum
eius. Deus cum Angelis, & omnibus creaturis contendit homi-
num salutem, contra Lucifer cum toto suo imperio. O mortales
si oculos apertos haberetis, ut videre liceret, quanto nisu, quan-
to apparatu, quot machinis, & Deus ad se vos aduocare, & dæ-
mon ad suum detestabile imperium vos pellicere contendant?
Deum immortalem, totum cælum perstrepat, totus infernus tu-
multuatur, ut unum miserum hominem in partes suas abducatur,
at interim ego dormio.

Secundum est, quod me in admirationem trahit: Conue-
nerunt omnes diaboli cum principe suo, (iam tum ab initio
mundi,) in hominis exitium & perniciem. Vtque hunc finem
assequantur, nulla inter eos est facta diuisio, nullum ortum dissi-
dium. Gens illi sunt iniquissima, nullo sunt fœdere colligati, hoc
unum eos in officio deuincit, ut hominibus noceant, ut Dei
gloriam obscurent. Nos verò, tot necessitatibus, legibus natu-
ra, Deo, fide, Christo, Ecclesia deuincti, & uniti, nunquam non
gerimus bella, tanto nostro malo.

Tertium: Canonizata nobis regula est: Si communitatē
constare volumus, pacem illa habeat. Vbi diuisio, ibi desolatio.
Hac ratione voluit Deus in uno corpore unam, non duas esse
animas, in una Ecclesia, unum esse Papam, in una communita-
te, unum esse caput, in inferno post iudiciū, (ô miseriam,) nul-
lapax, nullus ordo, sempiternus diuisionis horror inhabitat.

Iob 10.

Quartum, potest partim doloris, & partim lætitiæ: Læ-
titia est, quòd Christus regnum diaboli destruxit, ligauit eum,
expoliauit, arma distribuit, quod denique regnum Dei adduxit.
Sed strictè est, quod regnum diaboli nunc perseueret, apud In-
dos ille colitur, apud Mauros ita, quin & apud Christianos ini-
quitas regnat. Hæc nostra culpa est. Nam quod ille debuit fecit,
per eum princeps mundi eiectus est foras, corpus peccati cruci-
fixum est. Babylon cecidit, sceptrum exactoris superatum est.
De principatibus & potestatibus triumphauit. Sed nos ana-

Hebr. 3.

Coloss. 2.

Luc. 11.

Ioan. 12.

Apocal. 14. thema destructum, in exitium nostrum reedificamus.

Coloss. 2.

Iosue 6.

Luca 7.

Luca 19.

Quintum. Quod per Christum regnū Dei in nos peruenierit, euidenter euincit illa Magdalenæ, Zachæi, Matthæi ex innumeris peccatis, ad vitam meliorem conuersio. Et vt de his meminit Euangelium, ita de infinitis alijs factum fuisse credo.

Sed ergo in Beelzebub eijcio, filij vestri in quo eijciunt. Hæc est secunda ratio: quam non modò intelligas de eiectione dæmonum à corporibus, quam faciebant discipuli: sed multò fortius, de eiectione eorum ab animabus.

Addit Dominus: *Si in digito Dei eijcio dæmonia.* Primum quidē videri poterat, leue Deo fuisse, eijcere dæmonia. Siquidem digito vno ea reiecit. Et quidem quæ minuta sunt, digitulo nostro fieri dicimus. Et profectò si ad Dei potestatem id referas: digitulus Dei sat est, ad totum infernum conterendum.

Sed nihilominus, si rem ipsam in se & ad homines spectes: rem grauissimam (dæmones eiecisse) iudicabis. Tantamque vt sicut digitus ostendit, quod spectatum videri volumus: ita hic digitus ostendat, non nisi Deum, id facinus facere potuisse. Dignus ergo Dei, Deum esse monstrante dæmones sunt repulsi.

Et sicut digito facere solemus ea: quæ delicatiora sunt: ita Deus hoc digito facit rem penitus delicatissimam. Cū enim dæmonem ex anima eijcit, diuidit dæmonem ab ea, & eā à corpore: medullas quoque & compagines diuidit, eo vsque enim Verbum Dei velut anceps gladius pertingit.

Digito Dei facit in anima ipse Deus tot varietates donorum & virtutū, vt nec vestis Ioseph: neque vestitus reginæ deauratus tam variatus fuerit, nec quæ Beelsefel in templo depinxit, adeo pulchra videantur.

Exod. 31.

Psalm. 8.

Isaia 66.

Sapien. 7.

Psalm. 3.

Digito Dei, scripsit Deus legem in tabulis Mosaicis: digito suo scribit se ipsum in cordibus nostris.

Demum cæli sunt opera manuum & digitorum Dei, ita facta, vt corporalis sedes Dei essent: quantò verius erit anima digito Dei facta, vt Sapientiæ sedes sit spiritualis? Nescio verò quid subolet mysterij, quod cæli sint opera digitorū Dei, at anima dæmone pulso, sit opus digiti Dei: forsan, quia anima est inextensa.

Cum fortis armatus custodit atrium suum. Hæc est tertia ratio vbi multa spectato. Primum, Diabolum esse fortem, armatum, vigilantem, in atrio. Et quòd atrium sit suum, & quòd eo possidente, omnia

omnia sint in pace. Fortis est: quia, vt arbitror, Lucifer supremæ Hierarchiæ supremus angelus est, est igitur fortis, & natura sua, & culpa nostra. Armatus est, technis & artibus suis, longo rerum vsu: summo nostri odio, summa eius iniquitate: nos etiam ei arma suppeditamus, ignorantiam nostram, cupiditatem, negligentiam. Hæc arma per Christi passionem sunt illi attenuata & hebetata. Sed heu, nos illa exacuius. Ligones lanceasque nostras non in Iudæa, id est, Ecclesia, & in Euangelio: sed in terra Philistinorum reparamus. 1. Reg. 15.

Iam quis credat: tantam diaboli diligentiam in custodia atrij sui? Certè qua sollicitudine, circuit leo famescens quem deuoret: itea deuoratum cautè custodit. Sed sat intelligitur quanta sit custodia. Non enim in arca aut palacio custodit, sed in ventre vbi orauit, vt Ionam in ventre ceti esse fatearis. Notatur hæc custodia in carcere Manasses regis Iuda. Et in catenis Petri, cum erat vincus in carcere. 2. Petri 2. Ionæ 2. 2. Paral. 33. Actor. 12.

Porro cum dicit. *Atrium suum*: duo sunt spectanda. Alterum, vitam hanc atrium esse, iustis ad gloriam: & impijs ad pœnam. Daud de pijs inquit: in atrijs domus Dei nostri florebut: haberi & bene patientes erunt. Siquidem vita gratiæ, atrium est vitæ gloriæ, nihil, nisi portæ apertio deest: vt ex atrio in domum ingrediatis. At contra, vita iniqua atrium est domus infernæ, vmbra est illius mortis, tenebra est illius noctis, initium est doloris. Alterum est, vitam iniquam, atrium esse diaboli: vita mali hominis non Dei, sed diaboli est. Quis hic non suspiret, sortem, hæreditatem, domum, & regnum Dei, à Deo creatum, redemptum, omnibus beneficijs exornatum, in partem diaboli transisse, & dici atrium eius? Psalm 133.

Quod verò addit. *In pace sunt omnia quæ possidet*: hunc habet sensum: Procurat dæmon, (cum animum nostrum possidet,) omnia peccata reddere, omnē scrupulum, & morsum conscientiæ (velut latratus canum,) remouere, omnes delirias exhibere, quò captiuam animam secutus possideat. In pace ergo sunt omnia: sed væ, quia in pace, est amaritudo amarissima: Vult dæmon vt cantemus hymnum de canticis Syon, sed quomodo cantabimus in terra aliena? Habet tamen adeo obscuratos peccatum oculos nostros, vt eam captiuitatem, pacem putemus, & videamur nobis dies nostros ducere. 1. Saia 38. Psal. 136. Iob 28.

Sed

Sed non est silendum quod dicit: *In pace sunt omnia*. Nec enim simplex est eius possessio, cum nos possidet, omnia nostra sunt. Vt enim cum Deus inhabitat nos, omnia nostra sunt, nec patitur aliquid habere diabolus in nobis, ita cum diaboli sumus, omnia nostra sunt. Semel enim occupata nostra voluntate, quæ arx est totius hominis, reliqua hosti facile subduntur, & ideo forsan dictum est, qui offenderit in uno, factus est omnium reus, omnia sua habet rea.

Iacobi 2.

Si verò attollere oculos volueris, ad eum rerum statum, in quo Christus mundum reperit, inuenies fortem diabolus, in pace tunc omnia possedisse. Vbiq; tunc adorabatur in idolis Satanas. Vbiq; ei victimæ, coronæ, suffimenta offerebantur. Rognabat ille vbiq; Deo velut in unum Iudææ angulū relegato, siquidem imperium Romanum, (cui totus parebat orbis,) diaboli parebat imperio. Igitur fortis armatus pacatè omnia possidebat.

Iob 40.

Matth. 4.

Coloss. 2.

Venit Christus fortior eo. (Solus enim Deus erat natura fortior diabolo, p̃iano inter creaturas & maximo.) Pugna committi in deserto cœpit, Christo ieiuno per quadraginta dies, sed in cruce fuit absoluta victoria. Tunc nos dæmoni subactos, à Deo alienatos, iustè captiuos, è Tyranni ferreis catenis violentè eripuit, & in regnum Patris sui transtulit, & abduxit.

Rom. 6.

Roman. 10.

Quòd verò ait: *Ligauit eum*, intelligi aliter propriè non potest, quàm quòd adstricta est nunc diaboli potentia, ut non ita nocere possit, ac solebat. Pauciores siquidem nunc à dæmone vexantur, quàm olim. Imò & cupiditas nostra, quam Paulus veterem hominem nominat, ligata est per gratiæ vincula. Vetus enim homo noster cum Christo crucifixus est. Et demum, per Christi mortem cuius paratum est remedium contra dæmonē, si Christum inuocauerit. Et hoc est ipsum alligasse.

Psalm. 67.

2. Reg. 30.

Demum quòd dicit: *Domum eius diripit, & spolia distribuit*, ita intellige: Spolia nos sumus, hæc spolia à diabolo capta Christus distribuit, cum pontificibus, & principibus homines subdit. Et hoc est quod in Psalmo dicitur: Speciei domus diuidere spolia, id est, tunc Ecclesiæ domus speciosa est, cum spolia diabolo erepta diuiduntur inter primos Israël. Sicut fecit Dauid post Siceleg restitutam.

Qui non est mecū. Hæc est quarta ratio: Cuius sensus est: Qui non.

non est mecum, id est, qui non est intra me, qui que non est me-
brum meum, hic non est ex regno Dei. Est igitur ex regno dia-
boli, est ergo contra me. Cum igitur nemo sit cum Christo, & in
Christo, nisi per fidem Christi, apertè sit, qui non habet fidem
Christi, licet videatur sanctior Christo, contra Christum tamen
est, quare ad regnum Christi non spectabit.

Explicatur hæc ratio sic: *Qui non colligit mecum, spargit.* Vbi
nota, munus Christi esse colligere, est enim tota vita Christia-
na, in id unum instituta, ut Christianos in unum amorem col-
ligat, & ita colligatos inter se Deo indiuisibiliter coniungat. Iux-
ta illud: Oro pater, ut sint unum in nobis, sicut ego, & tu unum
sumus. Ergo vita Christiana longè dissidentes, ut propè sint,
adducit, ad amplexus & oscula Dei prouocat, ut membra unius
corporis sint inuitat, ut unū cor & una anima sint efficit, at quā
longè sunt hæc à moribus nostris.

Ioan. 13.

Ephes. 2.

Lucæ 15.

Roman. 12.

Actor. 4.

Ideo dico vobis: Conatur Dominus terribilissimo eos fulmi-
ne terrere ut vel sic ab infidelitate resiliant. Nihil enim adeo po-
test esse terribile, quàm si dicas: Hæc tua culpa remissionem
non habet. Id ergo Dominus subdit:

*Omne peccatum & blasphemia remittetur, sed spiritus blasphemia,
non remittetur.* Grauißima omnium questionum nos hic torquet,
de peccato irremissibili. Vbi ego duo dicam: Primum quodnam
sit hoc peccatum. Secundum quomodo sit irremissibile. Ante
omnia errant qui dicunt blasphemiam spiritus, esse blasphemiam
ex spiritu, affectu, & malitia prolatam. Minimè: Sed blasphe-
mia spiritus, est blasphemia contra Spiritum. Vt expressè ex
Marco est colligere, dicente: Omnia remittuntur hominibus
peccata, quibus blasphemauerint, qui autem blasphemauerit
in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum.

Marci 3.

Rursum blasphemia contra spiritum, ex rigore Euange-
lij, & stricte loquendo, non est aut finalis impoenitentia, aut de-
speratio, aut præsumptio, aut inuidencia, aut impugnatio veri-
tatis. Probatür apertè ex eodem loco Marci. Dicit enim: Qui
blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem
in æternum, reus est enim æterni delicti, quia dicebant: Spiri-
tum immundum habet. Ergo dicere, quod Christus habet spi-
ritum immundum, id unicum est peccatum contra Spiritum
sanctum, stricte loquendo, Omnia reliqua, quæcunque sint, re-

Marci. 35.

mittentur hominibus, siue sit desperatio, siue præsumptio, siue inuidencia.

Ergo textus noster duas regulas habet. Priorem lætam: Omnia cuiusuius sortis sint peccata remittentur hominibus Posteriorē tristem, quam ita textus dicit: Spiritus, id est, contra spiritū blasphemia, non remittetur, scilicet si quis dicat Christū habere immundum spiritum. Et quia res hæc odiosissima est: ampliari nullo modo debet, sed astringi.

Secundum grauius dubium quomodo verū sit: Non remittetur hæc blasphemia? Video rei difficultatem obscurissimā, quoquo versus me conuerto, tenebræ occurrunt & lubricum. Sed tentandum est. Christus Hebræus, Hebræorum more loquebatur, & ipse qui condiderat Scripturas, ad earum normam loquutus est. Venari ergo oportet locos in Scriptura huic nostro similes, ex quibus veritas eluceat.

In primis habetur Esau non inuenisse pœnitentiæ locum, etiam si, cum lachrymis quæsiuisset. De Saule item dicitur ad Samuelem: Quid tu luges Saulem, cum ego reiecerim eum. De Iuda, dicitur ad Ieremiam: Si steterint Moses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Eijce illos à facie mea, & egrediantur. De eodem Iuda dicit Dominus: Non pascam vos, quod moritur, moriatur. Virgam meam quæ vocatur decus (id est, Iudam) abscidi ut irritum facerem fœdus meū, quod percussi cum omnibus populis. En testimonia Sacra. Iam inquirō, num Deus ita abscidit Iudam, ut eius culpa esset necessariò in inferno punienda? Minimè. Num ita eiecit à facie sua Iudæos, & ita egrediens iussit ut conuerti ad cor non liceret? Aut nunquid peccatum gulæ Esau fuit quoddam culpam, irremissibile, aut etiam à peccato inobedientiæ, Saul non poterat resilire? Quis hæc credat?

Sensus igitur adductorum locorum est: Peccata dicta Iudæorum, Saulis, Et Esau eo fuisse irremissibilia, quia decreuerat Deus propter illa peccata, eos à pristino gradu, sede & honore deijcere. Et in eundem nunquam in æternum reuocare, ut ipsa rerum docuit experientia. Eodem igitur sensu, propter blasphemiam, decreuit Deus, à suo eos gradu, honore, & loco in perpetuum deijcere. Et ita factum est. Ideo eorum peccatum dicitur irremissibile.

Dice?

Dices: Cur blasphemiam in se dictam Christus condonat, at in Spiritum sanctum dictam, non item. Respondeo primum: *Ionæ 6.* Non erat æquum, ut agnus tollens peccata mundi, mitis & humilis, aliquid contra se peccatum reseruaret: Ipsaque peccatorum remissio, aliquid peccatum non remitteret. At secundo, peccatum in Spiritum reseruatur, ut hac ratione diuinitatem asserat Spiritui sancto, & reuerentiam hominum illi procuret. Et tertio, qui Christo Spiritum sanctum concedit, profecto grande de Christo habet opinionem, propter quã velut meretur, omne conuitium & peccatum sibi condonari. Sed qui Christo Spiritum immundum tribuit, summam irrogat & Christo, & Patri, & Spiritui iniuriam. Non ergo illi remitteretur, id est, & gradu suo & honore priuabitur.

Aut facite arborem bonam. Hæc videri quinta ratio potest: Arbor Christus est. Semen enim est verbum Dei. Hoc iactum in *Luce 8.* uterum Virginis creuit in germen, virgultum, & arborem. Huius *Isaia 52.* arboris corticem homines vident, vim intimam non vident, sed ex fructibus est agnoscenda. Si fructus eius videtis bonos, ea bonitate qua solus Deus bonus est, (opera enim quæ facit, nemo *Ioan. 30.* facere potest, nisi fuerit Deus cum eo) censete arborem vim habere diuinam. At cum contrã, blasphemias proferat os vestrum, planum est, vestra corda peccato abundare. Est igitur in vobis thesaurus malitiæ. Vbi scito, cor habens gratiam, infinitatem quandam habere bonorum, per thesaurum significatam. Contrã, cor habens peccatum, infinitatem, id est thesaurum habere malorum: Neque enim nisi infinitas, esse in gratia potest, aut in peccato, quæ infinitas sequitur aut præmiij, aut pœnæ.

Non est silendum, quod dicit: *Ex verbis tuis iustificaberis, aut condemnaberis.* Quid? Annon multi dicunt: Domine, Domine, qui non iustificantur? Annon verum est factores, & non auditores iustificandos? Respondetur: Qui habet thesaurum gratiæ bonum, is cautissimè os suum & verba moderatur. Dixi, inquit, *Psal. 38.* Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui *Psal. 111.* ori meo custodiam. Et rursum: Iustus disponit sermones suos in iudicio: ne in æternum commoueatur. Id petit qui sanctus *Psal. 140.* esse vult, dicens: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ, id est, circumdans, labia mea. Quæ enim non la- *Iacobi 30.* bitur lingua, hic perfectus est vir. Contrã, qui nihil verba curat,

is malum thesaurum habet. Et qui blasphematur, perfectus in malitia est. Igitur homo iustificabitur, si cautelam adhibet lingue sue. Damnabitur verò si sua verba negligit.

Simul memor esto, non sat esse, ad salutem cor habere bonum, nisi simul verba, cum opus est, adhibueris. Corde enim creditur ad iustitiam, sed oris confessio necessaria est ad salutem, id ergo est, *Ex verbis iustificaberis.*

Memento item, grandes peccatores, ex verbis sacræ confessionis, (quam auricularem vocant,) iustificari. Dixi, inquit ille, aduersum me in iustitiâ meam, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et Dominus inquit ad peccatorem: Dic tu prius vt iustificeris. O rem mirabilem Dixit David, peccaui Domino, & 4. Reg. 12. statim audit: Transtulit Dominus à te peccatum tuum.

Tunc responderunt. Occurrit id primum: *Magister volumus.* O si nunquam hæc vox, *volumus*, à nobis prodiret. O si nunquam voluntas nostra, nostra esset. O si solùm vellemus, quòd Deus vellet. Hæc nostra voluntas est, quæ nos in infernũ præcipitat: qui enim non se abnegarit, non ibit in cælum: Quis ferat seruum coram Domino dicere, *Volo?* Si igitur nos serui sumus, & serui in- 1. Cor. 5. utiles, si pretio empti: absit, vt quiuis sibi velit, quiuis sibi viuatur, sed ei qui pro nobis mortuus est.

Volumus, & volumus signum. Et volumus signum de cælo videre. Vtinam vellemus signum conuersionis nostræ in anima nostra. Sed exspectabit nos hæc res.

Interim grauis se offert dubitatio: Cur Dominus tam acerbè respondit quæstioni minimum irrationabili. Profectò Deus legem daturus Adæ, prius signa fecit: eduxit enim ex eius latere costam, & ex costa formauit Euam. Initurus fœdus cum Noë, Abraham, Mose, vix signa facta numerare licet. Cùm venit Spiritus sanctus, non sine signis legem gratiæ promulgat. Cur ergo Dominus daturus legem nouam, acerbè respondet signa petentibus? Profectò credere non contigit sine aliquo signo. Quia vt S. Thomas dicit, cum veritas fidei nequeat ratione naturali probari, necesse est, miraculis probetur. Nec enim regiæ literæ Regis esse creduntur nisi signo & sigillo regio munitæ: at signa, sunt Dei sigillus. Cur ergo dicit: *Generatio praua signum querit.* Iam addit: *Et signum non dabitur ei.* Imò verò datum est ei signũ de cælo: cum tonitruum turbæ audierunt, & dicebant, Ange- lum

lum esse loquutum. Et cum solem & Lunam obscuratos dies
crucis vidit. Ioan. 12.
Lucæ 23.

Audi obsecro huius nodi solutionem: Voluntas nostra velut fœmina est: quæ illi rei nubit, quam maximè amat, quod enim
amas vir tuus est. Ex his nuptijs procedunt filij fructus ventris.
Siquidem ex corde exeunt cogitationes, siue bonæ siue malæ. Marci 7.

Iam cum hæc voluntas nostra perfectè Deo hæsit: & eum, nullumque alium maritum amplexa est, nullum signum petit ad credendum. Tot enim signa ferè videt in se: ut stultum putet alia procurare. Sentit enim illum vehementem amorem, illos frequentes amplexus, illas supernas dulcedines, illam pacem Dei quæ omnem exuperat sensum. His illa signis contenta dicit: Dilectus meus mihi, & ego illi. Signa porro externa cur quærat? cū sciat, eum qui illa videt, nō protinus credere, nisi illuminetur, eo lumine admirabili, quo se illustratam coniecit. Coniecit dixi: quia certò nemo scit dum viuit se in gratia esse, sed id coniecturis assequitur. Philip. 4.
Cantic. 2.
1. Petri 2.
Con. Tri.

Porro cum animus rebus caducis hæsit, non sentit illa signa interiora: ideo requirit signa exteriora. Prius ergo necesse est auertisse animum à suo proprio viro, id est, Deo, & cum altero adulterasse, quàm signa petantur. Meritò igitur Dominus inquit: *Generatio adultera signum querit*, neque enim signum petisser, nisi adultera fuit.

Ne verò videar gratis ista dixisse, libet à capite ordiri. Inquit Dominus: qui ex Deo est, verba Dei audit. Vos non auditis, quia ex Deo non estis. Et item: Si Deus pater vester esset, cognosceretis utique me: quare loquelam meam non agnoscitis. Et item: Siquis voluerit voluntatem eius facere, agnosceret doctrinam meam, an ex Deo sit. Et Paulus dicit, signa & miracula pro infidelibus esse. Nam pij signum exorientis in se lucis habere se credunt, eius scilicet lucis, de qua dictum est: Surge à mortuis & illuminabit te Christus. Pij signum eius testimonij quo spiritus testimonium reddit, eos filios Dei, se percepisse coniungunt. Implet Dominus splendoribus piorum animam. Pij delectantur super Dominò: Sustolluntur super altitudines terræ. Quæ alia mirabilia quærat pius? Planè lex gratiæ figurata est in lege Scripturæ. Quæ ergo signa facta sunt in Sina, cū legē dabat Moses: ea ferè sūt in anima, cū eam viuificat Dominus. Et sicut im- Ioan. 8.
Eodem.
Ioan. 7.
1. Cor. 12.
Ephes. 5.
Rom. 8.
Isaia 58.
Eodem.

pu- dens esset Iudæus videns signa corporalia in monte Sina, si nō crederet: ita impudens esset anima, eadem signa (licet spiritualia, ac ideo non euidentia) in se recipiens, si credere recusaret. Porro sicut filij & nepotes Iudæorum maiorum suorum signis debuerant esse contenti, iuxta illud: Interroga Patres tuos, & dicent tibi: Ita & Christiani inferiores, contenti sint signis à suis maioribus in corde perceptis. In qualibet enim Republica, probatas maiorum, opiniones minores sequuntur. Sed ô si amore langueremus, utique signa non peteremus.

Deute. 32. *Signum non dabitur ei nisi signum Ionæ.* Id est Christi crucifixi. Itaque generationi prauæ datur signum, quod gentibus est stultitia, Iudæis scandalum, pijs verò, verum salutis signum, præsentius remedium afferens, quàm serpens ille suspensus, à viperis demorsis afferebat.

Ioan. 3. Igitur proponitur mortalibus in signum, Christus à ceto voratus, id est, à profundo omnium dolorum. Postea verò resuscitatus, id est, in summo omnium bonorum. Neminem quippe *Philip. 2.* *1. Reg. 2.* *Ephes. 1.* audiuius, ita profundè humiliatum, neminem item, ita sublimiter exaltatum. Dominus enim eum ad infernum deduxit, & reduxit, ut eum collocaret super omnes principes cæli, quem deiecerat infra omnem puluerem terræ.

Ionæ 2. Audacter dicam, verum hoc esse signum. Etenim si omnes Iudæi, Indi, Barbari virum Christianum, huius crucifixi leges seruantem expenderint, & versarint, reuersarint, non poterunt non dicere, eum virum sanctum, & iustum esse, & dignum cui cælum in præmiū detur. Annō hoc clarum crucifixi signū est? Si ignauia nostra iniquos nos esse commonstrat, non signi, sed nostri miserabilis est culpa.

Sed ne graueris Lector mecum rem hanc punctim expendere. In signo Ionæ plura contigerunt, tempestas maris, iactatio Ionæ, præparatio ceti, deuoratio Ionæ, eius in ventre clausura, & tertia diē vomitio. Nihil horum offertur in signū à Christo, nisi illud, quod Ionas fuerit in ceto tribus diebus, atque ita, quod Christus fuerit in corde terræ tribus diebus. Cor terræ ego infernum ubi erat limbus; intelligo. Primò, utique magnum signum, quod Dei gloriā & celsitudo ad locum carceris descenderet. Secundò, utique magnum signum, quod ibi conclusit daemones, ne adeò ut olim, nobis nocere possint, territos à tā-

capotentia, ex oculato à tanto lumine: alligauit ergo eos in puteo abyssi, donec tempora Iudicij adueniant: Vbi soluentur per tempus & tempora dimidium temporis. 3. utique magnum signum, quòd in inferno Deus suam ostenderit gloriam. Tunc enim infernus paradysus fuit. 4. utique magnum signum quòd secum ab eo loco, illustrem nostrorum patrum exercitum abduxit. Si quæritis Iudæi signa, expectate donec in infernum descendatis, ibi horum signorum celebrem inuenietis memoriam. Hæc sunt signa, quæ à Christi anima deitati coniuncta gesta sunt.

Apo. 12

Lucæ 13.

Ephef. 4.

Audi nunc reliqua gesta pro corpore. Voratur Ionas à pisce, seruatur in ventre piscis, eijcitur integer prædicaturus prædicat cum tanto profectu. Primò, ita similiter voratur Christus, non solus, sed cum omnibus nobis à morte. Siquidem moriente illo, nos omnes mortui sumus. At moriète illo, corpus peccati destructum est, imò & omnia peccata mortua sunt, ipse enim meruit sua morte omnium peccatorum, & quòd ad pœnam, & quòd ad culpam, in baptismo condonationem. Magnum hoc signum profectu. 2. Porro quia erat impossibile corpus Christi à morte detineri, ideo solutis eius vinculis, à morte euomitur integer, etiam cum omnibus nobis. Vt enim cum moriente morimur, ita cum resurgente resurgimus. Annon & hoc magnum signum? 3. Quòd si cum surgente surreximus, necessariò fit, ut cum ascendente ascenderimus, & cum sedente à dextris Dei, confederemus. Sedet ergo puluis, & cinis ad dexteram maiestatis in excelsis. Hoc signum omnia superat signa.

Rom. 6.

Ibidem

Actor. 2.

Ecclef. 2.

Eodem.

Iam verò apertissimum signum est Christi, quòd post eum euomitur prædicatio Euangelij longè, lateque propagetur, quodque in omnem terram exeat sonus Christi in suis Apostolis prædicantis, tanto maiore audientium profectu quam fuit Ionæ profectus, quanto est maior orbis, urbe Niniuitarum.

Roman. 10

Ego quidem arbitror Ionam euomitum, suam Niniuitis prædicasse & eiectionem in mare, & euomitionem è ceru, quam fortè testabatur, eorum assertionem, qui hominem in mare iactauerat. Idque forsan Niniuen adeo commouit. Pariter ergo Apostoli Christum ex morte, & se è peccatis euomitos prædicabant. Idque fuit fulgur & fulmen quod totam terram commouere potuit.

En signum quod Christus petentibus præstat. Quòd si cui
fatis

Isaie 7. satis non fuisse videbitur, memor ille sit, Deum Regi Achaz, presenti hostium terrore trementi, signum dedisse Virginis pariturae, tanto post tempore futurum. Non enim Deus nostrae morositati, sed rerum veritati respondet. Et profectò piæ generationi signum petenti, signum datur. Vt Gedeoni, ut Zachariae, ut Sauli cum pius erat. At generationi adulteræ signum petenti, signum datur, sed in quo scandalizetur, ei quæ mensa proponitur, sed in qua illaqueatur & cadat.

Non verò prætereate illud verbum: *Viri Niniuite surgent in iudicio.* Ex quo planè habetur multos ex Niniuitis saluos fuisse. Alioqui impij non surgunt in iudicio. Si igitur isti surgunt in iudicio, pij mortui sunt.

Rursum quod ait: *Surgent & condemnabunt.* Non absurdè forsàn intelligi poterit, quosdam Niniuitas tanto seruire ad Deum conuersos: vt vitæ Apostolicæ essent quædam figura. Apostolicorum enim hominum est in iudicio reliquos condemnare, vt Theologi tradunt.

* Demum non est frigide, vt legendum verbum illud: *Ecce plusquam Ioannes hic.* Quasi diceret, Ecce Deus hic. Exulta igitur & lauda habitatio Syon, quia magnus, hic, in medio tui. Magnus enim Dominus & laudabilis nimis. Cur ita? Quia hic est, in ciuitate scilicet Dei nostri, in monte sancto eius. Ponite corda vestra in virtute eius, & distribuite domos eius, quia hic est Deus noster in æternum, ipse reget nos in secula, profectò Deus loco circumscribi non potest, qui ergo est hic, hoc loco circumscriptus: Deus homo est.

Erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Vix persuaderi possum, per cor terræ hoc loco intelligi sepulchrum, vbi Christus iacuit. Imò forsàn, hic est locus, vnde probatur infernum Patrum, purgentium, & damnatorum, esse in corde, id est, in medio terræ, aliòqui nullus occurrit locus, vbi cor terræ pro sepulchro capiatur.

Sumpto igitur corde terræ pro inferno, grauissimum Patres nostros vexauit dubium: quomodo Christus in inferno, tribus diebus fuerit? Duplex mihi huius nodi explicandi ratio se exhibet. Prior erit, si infernum capias non pro loco illo materiali, sed pro morte. Nam locus est materia inferni: cuius forma mors est. Atqui (apud sapientes) vocabula pro formis capiuntur.

piuntur. Si igitur probauero, Christum per tres dies, tresq; noctes, in morte fuisse, probauero etiam, in inferno, id est, limbo fuisse. Siquidem ex lege, ante Christum, omnes mortui erant in inferno. At profecto, ex nocte agoniae Christi, Christus esse coepit in morte, ipso teste dicente: Tristis est anima mea, usque ad mortem, id est, iam ex nunc gusto, & sentio mortem. Idem dicit: Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenierunt me. Nisi enim potentia Christi, mortem retinisset, Christus mortuus fuisset. Interim tamen quod erat in corpore: ita mortem sentiebat, ac si moreretur. Erat igitur ex tunc in morte, ac proinde in corde terræ.

Secunda euadendi ratio est: A tempore quo coepit pati Christus, coeperunt qui in limbo erant nouum habere refrigerium. Qui vero in Purgatorio, coeperunt nouam poenarum suarum habere relaxationem. Qui tandem in inferno, nouum sentire dolorem, videntes se ab ea redemptione reiectos. Hæc faciebat anima Christi quæ secundum effectum in infernum descendebat, ex quo pati coepit, mox descensura secundum præsentiam, cum corpus vitam in cruce finiret.

Signo Ionæ adiungit Dominus aduentum reginæ Sabeæ, ut si virile Niniuitarum opus nos ad virtutem non extimulat, extimulet Reginæ facinus. Fœmina erat illa, & Regina, ac ideo diues & delicata.

Cum immundus spiritus exierit ab homine. Si spiritus exit, ergo aliquando intrat. Iam cum spiritus sit, magnam habet efficaciam ad compellendos nos. Si enim spiritus ventorum tam est efficax, ut terram concutiat, & tremere faciat, quid poterit spiritus dæmonum facere? Ad quos ventorum spiritus collati, quid sunt nisi ventus?

Quod si spiritus immundus est, ergo vim habet efficacissimam impellendi ad sordida, & turpia. Quid faciet miser, huic tanto spiritui traditus? Certè traditur in reprobum sensum, &c.

Roma. 1.

Quia verò tenebrosus est hic spiritus, ideo dupliciter exit, vel adueniente luce, vel adueniente fortiore spiritu gratiæ. Primum factum est per legem. Lex enim expulit dæmonem à Iudæis: Secundum sit per Euangelium. Expulsus porro dæmon querit requiem. O miseram superbiam, etiam nunc querit Deus.

Isaia 14 esse, etiam nunc quærit collocare thronum suum super Aquilonem. Et quia Deus requiem habet specialem in quibusdam Angelis, (qui ac ratione throni Dei dicuntur,) habet etiam requiẽ in animabus humilibus, ita miser ille, cum iam in quibusdam malis spiritibus suorum Angelorum quiescat, quærit in animabus nostris requiem, ut Deus, at nos Christo sudanti requiem dare nolumus, cum sudet ille in requiem nostram. Dæmoni verò rugienti, requiem damus, in exitium nostrum.

Isaia 66. Quærens dæmon requiem, non inuenit, in arentibus locis. Non enim morantur arentes, & squalidas animas: cupit ille ibi figere solium, vbi fixerat Deus, Deum enim ignominiosè loco mouere, & cum eius ignominia ipse cupit intrare. Non contentus ergo habitare in infidelibus, & iniquis Christianis: Reuertar inquit, ad Sanctos vnde exiui. *Reuertar in domum meam.* Mentiris superbe. Non est domus illa tua. Dei est, emit eam ille sanguine suo. Ecclesiæ illa anima est, cuius filia est. Et sui est quisque arbitrij, posuit enim Deus quemque in manu arbitrij sui. Cur ergo mentiris dicens esse tuam? At non nihil est, cur *domum suam* dicit: habet enim in ea fomitem sibi fauentem, habet legem carnis, repugnantem legi mentis, & captiuitatem in lege diaboli. Si hostes nostros in nobis habet, qui arcem ei se daturos promittunt, quid miraris, si domum dicat suam? Adde, paucos esse è quibus exierit diabolus, quin aliquid pessimi in eis seminis relinquat: aliquid pessimi in eis seminis relinquat: aliquid scilicet vicii prioris & propensionis iniquæ. Hac ratione domum sibi audet vendicare, quam suo insigniuit caractere.

Rom. 7. Redit igitur ad domum, eamque vacantem, id est, feriantem otiosam inuenit. Inuasit vbique, hoc malum multos. Putamus sat esse, si peccata semel confiteamur: deinde viuimus otiosi, & in vtramque dormimus aurem. At præsentissimum periculum est nobis ex otio. Otium enim aperit portas hosti intrare cupienti. Ideo Paulus admonet, vt simus sollicitudine nõ pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes, orationi instâtes. Et alibi: *Rom. 12.* Vestram salutem cum timore & tremore operamini: Et Domini *Philip. 2.* verbum est: Prima opera fac, id est, non otiosa & ordinis infimi, *Apoc. 2.* sed primi.

Vacantem inuenit: ornatam ex scopis mundatam. Quid? Malum nõ est animam ornare & scopare? Annon Dauid dicit: Exercitabar &

& scopabam spiritum meum? Annon reginam (quæ à dextris *Psalm. 76.*
Regis sedere debet,) ornari oportet varietate? Annon & ipse *Psalm. 44.*
sponsus sponsam suam ornat monilibus? Respondeo: Iam nos *Isai. 61.*
suo sanguine mundauit & ornauit: iam sumus abluti, sanctificati
& iustificati in sanguine Christi. Reliquum est, si hosti subdi non
volumus, vt quiuis seipsum scopet & ornet. Secundò aduerter:
Bonum est ornatam esse animam, & scopis tersam: sed malū est
ornatam & mundatam solum esse, nisi se mundet semper & or-
net. Non sat est quod præteritum est, nisi & præsentia adhibeas.
Scopabis igitur te quotidie: dolens quotidiana crimina: ornabis
te quotidie, quotidie dona Dei audere contendens. *1. Corin. 6.*

Assumit septem spiritus. Vide concordiam eorum in nostram
perniciem. Nequiores se. Vide ordines eorum in malo, sicut sunt
sanctorum Angelorum ordines in bono. *Et intrantes.* Quid? non
erat qui resisteret? Certè si dominus vacabat, & dormiebat, meri-
tò non erat qui resisteret.

Fiuntq; nouissima. Cur non dixit, fiunt principia, aut media,
sed nouissima? Certè quia ex parte hominis sunt nouissima. Si
peccasti, quantum ad te attinet, nouissimus status est damnatio-
nis tuæ. Nisi Deo visum fuerit misericordiam tecum facere, tu
te in infernum, & nouissimum malum coniecisti. Quodd verò ad-
dit: Peiora prioribus, & aduertendum & dolendum est. Nullū ma-
lum præteritum æquatur, malo peccati, in quod, qui sanctus fuit,
decidit. Certè nullum malum conferri potest statui culpæ mor-
talis. Longè verò peius est peccatum post veniam semel acce-
ptam, quàm antea fuerat.

Ece mater tua, & fratres, querentes loqui. Nemo tam barbarus
est, qui non quærat loqui Christo, id est, cum sua felicitate con-
iungi. Licet enim ignorantes, omnes tamen bonum quærunt.
Bonum verò nullum aliud nisi Deus. Porro hanc felicitatem
quidam quærunt ex genere. Vt Iacobus & Ioannes, qui existi- *Matth. 20*
mabant regnum Christi sibi deberi ex consanguinitate. Et Iudæi *Ioan. 8*
putabant iam se regnare, quia filij essent Abrahæ. Contra Græ-
ci felices se reddunt in sapientia sua. Hos Christus errores rele- *1. Cor. 1.*
gat dicens: Is felix tantum erit, qui voluntatem Patris fecerit.
Est verò eius voluntas sanctificatio nostra, id est, mortificatio *1. Thess. 4*
carnis, & viuificatio spiritus. Porro nemo viuere in spiritu po-
test: nisi super quem Christus manum extenderit. Meritò igitur
dicit

dicit textus. *Extendens manum in discipulos suos.* Nam suscitatio peccatoris à mortuis opus est dexteræ excelsi : vita spiritus est donum eleemosynæ, quam larga Domini porrigit manus, sicut

Actor. 4. claudo porrexit Petrus. Cælum vita sancta comparare opus
Genes. 48. est manus dexteræ quam Iacob super filium Ioseph collocavit.

At nō est explicatu facile, quomodo verum sit: eum qui voluntatem Patris fecerit, matrem esse Christi. Sanè fratrem esse Christi, eum qui Patri obedit: & verum, & apertum est. Sicut enim Christus accepit esse diuinum per naturam, ita qui pius est, id esse accipit, in suo ordine, per gratiam. Quare ut Filius est filius ex natura, ita quos verbo veritatis genuit Pater, filij sunt ex gratia. Sunt ergo filij Dei, fratres Christi, hæredes Dei, cohæredes Christi & si fœminæ sunt, filias Dei, & Christi sorores nominare licet. At esse matres difficile videtur. Sed pius autor Gerson super Canticis. Simplas 7. dicit, Verbum Dei nasci ex anima sancta. Idem dicit in Iosephina, dist. 10. Audacter, inquit, dicere pia anima potest. Filius meus es tu, ego hodie genui te, sicut Pater Deus dicit. Asserit idem profundæ sanctitatis Taulerus, Serm. Dominicæ, id est, post Natalem, & Serm. 2. de Circumcisione, & Serm. Epiphaniæ. Sed longè maiorem habemus autoritatem Chrysost. & Ambros. quas adduximus in alio Tomo. Sed ut verum id sit, quomodo experietur? Primum non erat difficile dicere cum August. & Thoma: Quiuis Christianus, quidā Christus est. Qui ergo ex peccatore piū Christianū facit, quendā Christum generat, & ita est Christi mater. Secundò, quilibet virtus, Christus dicitur, ut Chrysost. dicebat: Est enim iustitia Christus, &c. Qui ergo virtutem in se generat, Christum generat. Tertiò: Certum est ex Apostolo Christū viuere in nobis, viuo inquit ego, sed iam non ego, viuit verò in me Christus. Vnde peccatores dicuntur Deum in se occidere, dicente Apostolo, Spiritum nolite extinguere. Ut verò Christus dicitur viuere in nobis, ita & formari, ut Apostolus dixit: Si igitur Christus dicitur viuere & formari, dicetur etiā gigni. Iam si Pater æternus desponsatur animæ in fide & dilectione. Si eā osculatur osculo oris sui, si ruit in eius amplexus, quid miraris, si generationē alijs tribuens, sterilis ipse non sit, fœcundat igitur animam, ex hoc partu quid nascetur nisi maxima proles? Sed hæc iudicio doctiorum celsenda commitimus.

Vide verò ubi hæc anima peccarit, quo priuatur filio, imò quem occidat filium. Vide quem amittat sponsum & maritum. Vide cum quo adulterium admittit.

Antequam finiam, libet ei quæstioni antiquæ respondere: Quenam causa Christo fuerit, ut nunquam de matre honorificè loqueretur, sed acerbius semper, perinde ac pudendamater illi fuisset. In Cana Galilææ non matris nomine, sed mulieris eam dignatus est. Hoc loco, velut matrem non agnoscit. In cruce non dicit, Mater, sed, Mulier ecce filius tuus. Ad hanc quæstionem primum respondeo, Christum venisse non soluere legem, sed adimplere. At in lege dictum erat, Christum futurum sacerdotem secundum figuram, & ordinem Melchisedec. Vt talis esset in re Christus, qualis fuerat in umbra Melchisedec. Porro Melchisedec erat sine patre, sine matre, sine genealogia. Igitur & Christus in terra hunc ordinem sequutus est, ut patrem, matrem, & genealogiam non agnosceret. Quin & ipsemet, ordinem vitæ Christianæ instituens, ait: Qui non reliquerit patrem, matrem, &c. non poterit meus esse discipulus, quid igitur miraris si huius ordinis institutor, ordinem ipsum exequi ad litteram velit?

Rursum Christus venerat, sanctam ecclesiam sibi in uxorem copulare. Dictum verò erat, propter uxorem patrem & matrem relinquendam. Reliquit igitur matrem, ne minus suam ipsam diligere videri possit. Demum Adam solus potuit sua nomina creaturis imponere. At Christus potuit creatoris, & creaturæ pretium scire, & nomina ponere. Agnoscebat quantus erat Pater suus, cuius pretio & amore captus dicebat: Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Nihil ergo se super terram velle demonstrat, cum dicit, quæ est mater mea, aut fratres.

Sed quid moror? Hic est Dei mos, prius acerbè loqui, mox blandè mulcere, prius humiliare, mox exaltare. Bonum, inquit ille, quia humiliasti, quia post humiliationem, quid, nisi exaltatio sequetur? Meliora sunt vulnera diligentis, quàm oscula odii habentis. Ergo gloriam præcedit humilitas. Volens ergo Dominus matrem exaltare, eam sequi, ei obedire, prius humiliat, quia non respexit nisi humilem.

In illo die exiens Iesus de, &c.



IXIT, inquit qui seminat, id est qui officiū habet seminā-
di. Et licet multa Deus habeat officia: hoc unum ve-
lut magis dilectum sibi delegit, à quo speciale sibi no-
men seminantis assumeret. Ipse lux est vera, quæ illu-
miant omnem hominem, at qua ratione lucis nomen habet, ea-
dem & seminantis. Quia seminat illuminando & ipsum semen
lux est. Imò ipsum seminantis officiū, viuificatoris munus est.
Paulus enim dicit: Exurge qui dormis, surge à mortuis, & illu-
minabit te Christus. Ergo seminat lucem, illuminansque vitam
tribuit, qua mortuus viuificatur. Vita enim erat lux hominum.
Si ergo penetras, quantum sit illuminare, & viuificare: penetra-
bis etiam quantum sit seminare. Profectò maius officium est
seminantis, quàm creatoris: quanto maius est esse gratiæ ex se-
minatione dimanans, quàm esse naturæ ex creatione procedens.

Quòd si admittas, Filium Dei se seminasse in vtero ma-
tris, aut potius seminasse suam subsistentiam diuinam, in car-
nemque assumpsit, num inuenies officium aut functionem, tan-
tæ potentiæ, charitatis, & dignationis: quàm sit functio semina-
toris. Porro postquam Verbum Dei seminauit se in humanitatem
suam, seminauit etiam se in Apostolos, & in omnes qui per il-
los crediderunt: vt & hi filij Dei essent. Iam intelligis quantæ
maiestatis functio sit, quòd Deus seminet, & quod deitatem
seminet.

Ergo videns Filius Dei, qui verbum vocis, per Prophetas
olim seminabat, semen hoc non retulisse fructum exoptatum,
atque propterea Deum non coli, sed ignorari, virtutes iacere,
& vitia triumphare, cælum esse clausum, & infernum apertum,
agrum animarum pro fructu reddere spinas & tribulos, ipse per
seipsum decreuit seminare non vocem solam, sed semetipsum.
Exijt ergo qui seminat.

Sed num Domine tu solus es qui seminas, ut dicas, *Exijt qui
seminat?* Annon etiam diabolus, mundus, & caro, seminant, an-
non etiam seminant sancti viri, cur dicis: *Exijt qui seminat?* ac si
solus esset qui seminat? Rursum: Si nunquā nō seminares iustū
tibi?

Ioan. 1.

Ephes. 5

Ioan. 1.

Hebr. 1.

Gen. 3.

tibi esset nomen seminatoris. At nonnūquam non seminas, sed fructus seminis recondis. Ad hoc facile dictū est: Eum rectē seminatoris nomen sibi vendicare, qui eam functionem & melius, & frequentius, & fructuosius facit. Porro diabolus, mundū & carnem non seminare dicas, sed corrumpere potius semen, & destruere. Quodd si sancti seminant, non ipsi soli sed gratia Dei cum ipsis. Ipsi enim loquuntur, sed seminator est, qui vim præbet semini, qui vitam præbet terræ, & qui incrementum dat grano nascenti. Quodd si aliquando seminare cessat: terræ minus semini idoneæ culpa est. Nam seminator vellet seminare semper: quia omnes homines saluos facere vult semper.

1. Cor. 15.

1. Cor. 9.

1. Tim. 2.

Non me contineo quin illud addam: Seminare est, iacere sementem in terra, id est, in anima, iactum cooperire, in silentio enim & spe est seminis fortitudo. Coopertum eget pluuiæ cælestis auxiliij, vt è terra prodeat: Natus calamus flagellatur ventis, aquis, frigore, gelu, caumate. Inde in aream fertur: teritur, ventilatur. Intelligis iam quid sit ferre fructum in patientia: imò in multa patientia.

Isaie 30.

Neque otiosè dicit, *Semen suum*. Fateor, ideo raros parari in Dei Ecclesia fructus: quia qui seminant, non semen Dei, sed suum seminant. Non seminatur semen habens efficaciam ex Deo, ex charitate, ex spiritu: sed ex studio, & eloquentia humana. O vtinam prædicatores digni essemus, per quos vt ministros seminaret Christus verbum suum: suo calore feruidum, sua virtute efficax, sua gratia fecundum.

Quodd si, vt suprà dicebamus, Christus seminat vocem exterius, sed seipsum seminat interius: quantæ veritatis erit dicere, *Semen suum*? Imò quantæ dignationis, quodd se tantum seminet in stercore tam vili? Quanti amoris quodd nascatur in nobis, proficiat in nobis, recondatur in nobis: sedebimus enim cum eo in throno eius. Certè si seminator est Deus: & quodd seminator est Deus, quid nascetur nisi quodammodo Deus? Iam intelligis, quare Christus pluuiam sanguinis sui fudit? Non enim cæleste semen, nisi cælesti pluuiā merebatur irrigari.

Ephes. 1.

Lucæ 23.

Ex dictis planum est, cur exierit Deus ad seminandum? videlicet exit Deus ad seminandum Deum: sed adhuc nonnihil de hac re dicemus eo loco, qui habet aures.

Aliud cecidit secus viam. In quatuor locis semen iactum est,

est, sed in uno profecit solummodò. Et ego arbitror, hos quatuor locos omnes esse intra ecclesiam Dei. Neque hîc esse mentionem de infidelibus, aut hærenicis.

Matth. 7

Id facile colligitur: Primùm, quia Dominus dicit, hos omnes audire verbum Dei. At verbum non auditur ferè, nisi intra Ecclesiam. Secundò quia parabola dicta est de his turbis, quæ ad Christum accesserant. Huic explicationi unum illud obstitit, quòd durissimum videatur, ex quatuor Ecclesiæ partibus unam seruari duntaxat. Sed forsàn id Dominus voluit admonere, siquidem arcta est via quæ ducit ad vitã, & pauci inueniunt eam. Quòd si etiam infideles comprehendas in parabola, iam non inuenies quartam, imò nec centesimam partem esse, eorum qui seruantur. Suauius igitur litera fluet, si de fidelibus solum intelligas. Quorum tres pereunt partes. Licet quarta bonæ terræ pars possit multo esse maior, quàm quæuis reliquarum. Quod ut optare licet, ita nescio an asserere audeam.

Precor te Lector aduerte, non dicere textum, aliquid seminis iactum esse in via, sed secus viam. Quòd animaduersè etiam dixit Marcus & Lucas: Nō ergo Deus seminat in via, quis enim sapiens sator, in via seminet? seminat igitur iuxta viam. Porro via est, vita sine Deo, vita Adam terreni, vita carnis & mundi. Hac enim via omnes homines gradiuntur, nisi à Deo reuocentur. Per hanc viam ambulant infideles, non ergo sermo est, in parabola, de infidelibus (hi non seminantur, sunt enim via) sed de fidelibus, qui ex via extra viam à Deo adducti sunt.

2. Cor. 4.

Isaie 13.

Igitur fideles sunt quadruplices. Priores qui nihil Dei cultum curant, nihil Deum timent, sed sola fide ab infidelibus distant. Ut rectissimè dicantur iuxta viam esse, id est, iuxta infideles, à quibus tam modicè distant. Audiunt hi quidem Verbū, sed nō intelligunt. Deus enim huius seculi obcæcauit mentes eorū.

Sunt alij, qui Dei quidem cultum curant, sed non intus, astant templis, altaribus, officiisque diuinis. Nunquam non aliquid orantes obmurmurant. Sed populus hîc labijs honorat, cor longè habet à Deo. Et ideo cordurum habent, exterius modicam terram habent, sed interius altissimam petram. Ideo in quauis tentatione succumbunt. Si irritantur exandescunt. Si affliguntur despondent animum, si honorantur, attolluntur. Ergo in tentatione deficiunt.

Sunt

Sunt tertij, qui toto pectore, & intimis visceribus Deum quærunt & amant, in quorum intima, cælestis mollitudo descendit, sed habent diuitias, quibus se dedunt. Viuunt inter delicias scæminarum, à quibus abducuntur. Nonnunquam etiam, vitæ miserijs & sollicitudinibus premuntur, & ita sensim sanctitatem deserunt. Hi sunt, qui à spinis suffocantur.

Sunt denique quarti, qui toto etiam pectore lumen Dei acceperunt, gratiæ oleum & teneritudinem in intimis possident. *Matt. 25.* res, & omnibus curis reiectis, omnibus concupiscentijs profligatis, omnibus ærumnis deuictis, toti intendunt rebus cælestibus. Hi sunt, qui corde bono & optimo suscipiunt Verbum.

In hac porro forte felici, est differentia: quidam enim suam contenti legem seruare, ab omni lethali crimine, pro virili cauent, sed non adeo consilia curant Euangelica, ferè fide Trinitatis præceptisque decalogi contenti. Quasi tria per decem ducentes, fructum referunt tricesimum. Secundi sunt, qui præceptis adiungunt consilia, qui velut duplum ad priores fructum referentes, sexagesimum ferè dicuntur. Tertij, quibus in virtute nihil deest, centesimi sunt. Habes ossa parabolæ, excutiamus eam nunc.

Cecidit secus viam & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud. Cum primi, quos retulimus, homines audiunt Verbum Dei, non intelligunt, imò frequenter rident. Nam de Phariseis Christum audientibus dicitur: Deridebant eum, quia erant auari. Cum ergo aspis surda est, non audiens vocem eam incantantis, *Luce 16.* tunc aut non audit, aut non intelligit. Cum verò audit & ridet, tunc verè sementem conculcat. Quia Verbum, quod super caput statui debuerat, sub pedibus collocatur. Quantæ verò id noxæ fuerit, quis nisi Deus æstimare nouerit? *Psalm. 137.*

Sed non caret magna difficultate, quid sit, volucres cæli (id est dæmones) sementem conculcatam comedere? Ego arbitror ea id ratione dictum: Primum, quia gaudet diabolus, videns Verbum rideri & conculcari. Et ideo comedere dicitur. Secundò, quia earatione fortior, & valentior fit contra eum, qui ita contempsit. Robustior ergo fit, ut qui comedit, contra ieiunium. Tertio, comedere dicitur, quia in pectore suo seruat, quoties verbum contempsimus, ut in die iudicij acrius accuset.

Genes. 40. Quarto, memor esto illius Pharaonici pistoris: cuius cibos cum volucres comedissent, Ioseph asseruit, id esse suæ damnationis signum. Ergo cum Dominus dicit, volucres cæli comedissee cibum nostrum, aperte indicat, eos esse damnandos, qui Verbum ita contempserint.

Ioelis 2.
Ibidem.
Isaia 5.
Eccle. 3. Cecidit supra petram. His, qui facile recipiunt, sed facilius reijciunt: qui exterius sunt teneri, interius lapidei, dicit Deus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, id est, non in superficie sola. Dicit etiam: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, id est, non sola exteriora. Dicitur etiam, ut lapides seligant è vinea. Quia, quod natum est & continuo aruit, cui rei, nisi igni, idoneum est? & lapides deorsum in centrum, id est, in infernum grauant, sursum enim sua grauitate ascendere nequeunt. Et denique cordurum male habebit in nouissimo. Demum hi temporales sunt, non cælestes: non enim qualem habes superficiem iudicat Deus, sed quale cor, cor verò tuum non est æternitate mollium.

Marci 4.
Lucas 8.
Genes. 3.
Heb. 4. Cecidit aliud super spinas, Spinæ, Marcus vocat erumnas huius seculi, deceptionem diuitiarum, & circa reliqua concupiscentias. Consentit Marco Lucas. Non ergo solæ diuitiæ vocantur spinæ. Sed ex duplici capite periculum imminet semini: vel ex aduersitatibus, quæ sollicitum hominem reddunt, aut ex prosperitatibus, quæ eum efferunt. Vtraque enim suffocant verbum. Hæ vocantur spinæ, ex terræ maledictione per Adæ peccatum subortæ. Ante peccatum enim nec erant ærumnæ, nec diuitiarum concupiscentia: omnia enim omnibus fuissent communia, & terra diues diuitè quemlibet sine inuidia reddidisset. Porro cordis nostri maledicta terra, sublata originali iustitia, hæc protulit mala germina. Cum verò sermo Dei viuus sit, suffocari potest, quæ enim viuæ sunt, nisi aperto cælo fruuntur, quod in altum se proferre possint, moriuntur. Et equidem, omnes res natæ sunt, ut agant, ubi agere prohibentur, pereunt. Ita verbum in anima agere à natura sua cupit. Si agere vetatur, languet & perit.

Cecidit demum aliud in terram bonam, etc. (ut Lucas ait) optimam. Optimum planè est, quod ab omni malo est alienum: ab omni villiori fece semotum, à Deo totum penetratum & possessum. At necesse est optimum esse quod diuinum est.

Sed attende: Hoc nomen optimum solius Dei nomen est. Is enim ut solus est maximus: ita solus est optimus. Iam quanta

fuit dignatio & charitas Christi, nomen suum cordi nostro communicantis? Maximè cum teste Ieremia prauum sit cor hominis *Ierem. 17.* præ omnibus, vide rerum commutationem. Pessimum cor, nomen optimi accipit.

Hoc igitur cor Verbum recipit, & retinet. Quia meditabitur in lege Domini die ac nocte. Hoc cor dat fructum ascendentem: non recuruum, aut descendente. Nec solum ascendentem sed & crescentem: vt inquit Marcus. Quæ enim diuina sunt ascendunt, & saluunt in vitam æternam. Et qui in cælum iturus est, crescat semper: ne cesset vnquam. Ideo dictum est. Amice ascende superius. Et rursum Isaac ibat crescens. Tepidus enim euomitur. *Psal. 1.*

Facit fructum tricesimum. In ternario teste Aristotele, est perfectio. At Deus non gaudet, nisi in genere suo perfectis. Iam quiuis nostrum est vnum. Hoc vnum non in se manere, sed fructus debet asserre, & velut multiplicare. Nec sat est si se per binarium multiplicet, id est per vitam naturalem & rationalem. Ergo necessario, se multiplicet per ternarium, vt supra vitam rationalem, in spiritualem ascendat. Hoc verò est tricesimum fructum attulisse. Porro per sex dies ad sabbatū veniebant: ita qui per opera sancta ad sabbatū cōtemplationis accedunt, hi sexagesimū fructum adducunt. Allaturi centesimum, cum in sabbato perfectionis Deo, pro huius vitæ ratione, fruentur. Ideo Paulus: Renouamini in nouitate mentis vestre (vt terra bona esset,) vt probetis quæ sit voluntas Dei bona. (hoc est fructum tricesimum.) Beneplacens (hic est fructus 60.) Et perfecta (hic est 100. fructus.) *Hebr. 4.*

Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Torpentes hoc excitat clangore: dormientes, & velut mortuos, hoc exsuscitat tonitruo. Quid super seminis fructus nō clamer? Siquidem ex hac fructificatione Dei cultus pendet. Christus ex fructu honoratur ex otio dehonatur, Cælum fructui aperitur, torpori clauditur, anima nostra fructu diues seruatur, fructu vacua damnatur, dæmonis regnum fructu allato languescit, sine fructu triumphat. Fructus os inferni concludit, sterilitas aperit. Super hoc fructu. Deus, angeli, cælum, Ecclesia, sacramenta, scripturæ, leges, sacerdotes, reges, minæ, præmia, poenæ, gloria, tormentum, super hoc vnico versantur cardine. Annon æquum est Deum clamare, & clamoribus anxij rei maiestatem hominibus explicare? *Roman. 12.*

Accedentes discipuli interrogauerunt eum. Docent, quid facere debeant maiores Ecclesiæ, scilicet Deum singularem alloqui, & ab eo mysteria discere, quæ minoribus communicent. Atqui nescio quando Christus sit singularis, & solus, nisi cum nos per orationem sumus soli, & singulares. Talis enim dicitur Deus, quales nos facit. Videant ergo prædicatores, si orandi usum habeant, quo singulares ipsi, rebus omnibus creatis reiectis, Deo singulari iungantur. In ea enim solitudine dat sponsus ubera sua.

Vobis, inquit, datum est. Vobis, vide quibus, piscatoribus, pauperibus, ignobilibus, indoctis. Certè datur nosse pauperibus, & paruulis, quod absconditur sapientibus & prudentibus.

Nosse mysteria regni. Nec enim unicum est mysterium: Sed sicut ex seminatione Verbi diuini in nostram humanitatem, mysteria sequuta sunt incarnationis, natiuitatis, passionis, mortis, & resurrectionis. Ita seminatione verbi in animas nostras, eadè mysteria quadam proportionem respondent. Quia Christus nascens meruit, ut nasceremur ad nouam vitam. Moriens, ut moreremur vitæ mortuæ. Resurgens, ut viueremus in corrupti. Latissimus est campus hic, sed hætenus.

Qui habet, dabitur ei. Mirari non desino, cum video tantam hominum turbam ad Christum accedentem, congregatam, audientem, & ab eius ore pendentem. At, qui inter eos habet, dabitur ei, qui non habet, auferetur ab eo. Si igitur accedentes & audientes quia non habent, priuantur, quid iudicas futurum, de his qui nec audiunt, nec accedunt? Sed quia locus hic est vehementer difficilis, ideo & breuiter & quantum potero dilucidè à me tractabitur.

*Qui habet, dabitur ei. Qui non habet, quod habet, auferetur. Quid habent discipuli, ut eis detur? Quid rursum habent, qui non habent, ut priuentur? Habent Discipuli, & reuera habent. Habent etiam reliqui, sed verè non habent, ideo priuantur. Igitur discipuli Christi habent cor non incrassatum, aures non grauiter audientes, oculos quos non clauferunt: Hoc est verè habere. Reliqui habent cor, habent igitur, sed habent cor incrassatum, non ergo habent. Siquidem habent à Deo, non ad Deum. Habent, sed melius fuisset si non habuissent. Habent oculos, sed quos
ipli*

ipsi clausuerunt. Habent igitur, & non habent.

Audi nunc, omnibus hominibus dedit Deus oculos intellectus, ut viderent. Aures voluntatis, ut obedirent. Cordis capacitatem, ut amarent. Hæc dona sunt naturalia, sed his Dominus non contentus, adiecit multo maiora. Dat enim omnibus lumen, quo videant ea, quæ ad pacem tibi. Est enim lux illuminans omnes venientes in hunc mundum: Dat etiã ea omnia quæ ad salutem sunt necessaria. Omnes igitur habent tam naturalia quàm supernaturalia dona. Hoc tamen discrimine. Quidam enim accepto lumine ad Christum accurrunt, & cū est singularis eum interrogant. His habentibus, additur. Alij ad lumen visum, claudunt oculos, his (ut qui oculos clausuerunt) & lumen supernaturale tollitur, & naturale debilitatur.

Luca 19.

Ioan. 1.

Quò fit, ut licet prædestinatio, & reprobatio nullis præcedentibus meritis fiat à Deo, at profectò punizio & glorificatio, non nisi præcedentibus aut culpis, aut meritis fit. Sicut etiã & obstinatio. Sed hoc ad scholas.

Hoc igitur loco Iudæi, qui vix tribus annis Christum audierant obstinantur, priuanturque luce præbita: ô miseros nos, qui non tribus, sed 30. annis Christi verba percepimus, & sine fructu. Cur ergo reprobationem, obstinationem, & damnationem minimè timemus? Illi quidem accedebant, currebant, in eremis erant, iuxta mare, in humenti & sordido loco audiebāt, & relinquuntur. Nos nihil timemus.

Iam si obstinationis, & derelictionis damnum quantum sit, expendis, intelliges contrà, quantum bonum sit, habere aures non crassatas, & oculos non clausos. Hoc enim bonum, est pignus hæreditatis æternæ, & est maximum inter reliqua dona. Et quia tantum est, uno nomine nominari non potest. Ideo Dominus dicit: Qui habet, non addens quid habeat. Sed dicit, qui habet, quasi innuens qui habet thesaurum incomparabilè, qui habet omnium bonorum fontem & radicem.

Rursum ut summum malum est obstinatio & excæcatio, ita beatitudo est, oculos habere videntes. Cor habere flammis amoris ignitum: Beati ergo vestri oculi, qui vident, & cor quod ignibus charitatis ardet. Beatus enim est quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris. Et beatus qui legit verba prophetæ huius, & seruat ea.

Sapient. 7

Luca 10

Psalm. 93

Apoç. ult.

Demum quod addit: Multos prophetas & iustos non vidisse, quæ discipuli viderunt. Id solum docet, mysteria diuina, nunquam ita fuisse explicata: Videlicet velo templi scisso: velamine Moïsis ab-
1. Cor. 4. *Hebr. 10.* *lato. Sigillis libri apertis propalata: Sanctorum via.*

Aliam parabolam proposuit. Finis primæ parabolæ est docere, qui sit fons, & origo bonorum, & malorum, tum quomodo bona, & mala crescant, quod demum stipendium hæc & illa habitura sunt.

Origo & fons bonorum Christus est, non solum ut Deus, sed etiam ut homo. Ideo enim dicit, simile est regnum cælorum homini, qui seminavit, &c. Qui enim seruantur, ex fide in filium hominis seruantur. Ipse enim est, cuius meritis, salus homini allata est. Verbum verò Dei mereri salutem non poterat, nisi in carne venisset. Fons contra malorum diabolus est, qui vocatur inimicus homo, ut enim Filius Dei propter amorem Dei factus est homo, ut homines facti Dij Deum colerent, ita diabolus ex nimio odio Dei, efficitur ut homo quotidie, ut Filij Dei effecti diaboli, Deum offendant. Ea enim ratione diabolus personam, mores, affectus humanos assumit, ut seruos Dei à Deo reuocet. Non enim est naturæ diaboli amare libidines, ut incubus, & succubus fiat, sed hos humanos affectus induit ille, ut Deo iniurius sit.

Habet verò Verbum Dei homo, mundum hunc, ut agrum. Ager siquidem ed instituitur, ut inde fructus percipiantur. At mundus hic eo institutus est, ut ex ipso prædestinati decerpantur. Iuxta illud: Omnia vestra sunt, siue mundus, siue mos, siue
2. Cor. 3. *vita, vos autem Christi, &c. quasi diceret: Omnia vestri gratia sunt à Deo creata: Quod & testatur idem Apostolus dicens: Om-*
Roman. 8. *nis creatura adoptionem filiorum Dei expectat. Videlicet, quia omnis creatura ager est, ex quo adoptio filiorum Dei expectatur. In hoc igitur agro seminat Deus suos electos, quæ seminatio cœpit à primo iusto, & finietur in ultimo mundi.*

Superseminat in hoc agro diabolus. Seminatum enim à Deo est, superseminatum à diabolo. Seminatum enim est quod bonum, quod verum, quod antiquum. Quod verò nouum est, id à Deo non est. Noua igitur dogmata, noui mores, superseminati sunt. Iam seminatum est, quod ager fert, superseminatum est omnis excessus, at omnē excessum diabolus tractat: Virtus enim
 est

est in medio. Demū seminat Deus legem in cordibus nostris. Cū
verò diabolus dicit: Cur præcepit vobis Deus, ne de ligno pa- *Genes. 3.*
radisi comederetis? id superfeminatum est. Igitur qui legi Dei
obedit, seminatus est, qui verò legi repugnat, superfemina-
tus est.

Porro in lege veteri fortè non seminauerat Deus triticum,
sed hordeum, ex quo panes hordeacei conficiebantur, quos *Ioan. 5.*
quingulibri Moyli repræsentant. Sed in lege gratiæ triticum
seminatur. Et quòd vehementer mireris in medio tritici lolium *Ioan. 12.*
& zizanium superfeminatur. Vt nunquam securi simus, etiam
cū feruet spiritus, etiam cū audisti arcana verba quæ non li. *2. Cor. 12*
cet homini loqui, etiam tunc seminabat in Paulo angelus Satana
stimulum carnis.

Quod additur: *Superfeminavit & abiit*, hunc habet sensum.
Homorex, postquam seruis suis dedit vineam quam colerent,
peregrè profectus est, id est, reliquit, & permisit eos agere, prout *Lucæ 10*
vellent, perinde illos tractans, ac si non esset. Ita diabolus semi-
natum zizanium non urget, non sollicitat, sed relinquit facere
quod vult. Quos enim diabolus fallit, principio non torquet, sed
mulcet, & velut abiens relinquit, ne fortè si initio durum sense-
rint imperium, à tyranno resiliant.

Cum autem creuisset herba, apparuerunt zizania. Huius duplex est
sensus, alterum quotidie experimur. Quia cū prædicatorum
ministerio, incipit aliquis fructus apparere, & velut herba cre-
scere, tunc exoriuntur, qui eam suffocare contendunt. Pharao
enim non occidebat eos qui nondum editi erant, sed masculos *Exod. 1.*
iam natos. Et in actis Apostolorum, cū incipiebant Apostoli
herbam videre virentem, statim scandala zizaniorum patie- *Actor. 8.*
bantur.

Alter germanior sensus erit. Nata iam herba martyrum, cō-
fessorum, virginum, doctorum, tunc apparuerunt zizania, imò
temporibus nostris nihil nisi zizania videtur. Adeo infelix loliū
præualuit. Hinc enim dolor est seruorum Dei, quod in eius agro
non unum aut alterum zizanium demonstreretur, sed quòd uni-
uersa ferè agri species, zizaniorum est.

Videntes sancti angeli infinitum stultorum numerum, cu-
piunt eos euellere, & dicunt: Nonne bonum semen seminasti, unde er-
go Zizania? Iustissima planè admirandi ratio. Cur sunt tot homi-
nes

- nes mali? Cur peccant homines adeo? quid dulce peccatum haber, ut nos ad se ita pelliciat? Si peccatum est, malum est. Si malum, fugiendum igitur, non amandum. Primò: Est enim voluntas nostra bona, & ad bonum nata. Vnde ergo habet ut malum cupiat? Secundò, Et si peccatum contra Deum est, cur peccamus, & eum offendimus, à quo tot bona quotidie recipimus? Quid enim commeruit ille, ut tot eum iniurijs afficeremus? Tertio, Et si etiam peccatum contra peccatorem est, cur peccat? qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam, per peccatum enim mors, & per mortem omnes mortis comites, & conscientiae cruciatus. Quarto, Imò peccatum est contra totum mundum, qui captiuatur, & diaboli seruituti adigitur, cum ego me peccato subijcio. Sanè homini seruiunt cuncta. Si ergo homo Deo seruit, seruiunt etiam cuncta cum eo. Contra si diabolo seruit, cogit illi cuncta seruire. Ideo enim apud Paulum mundus ingemiscit, quia nunc vanitati seruit. Et apud Petrum mundus est igne cremandus, qui nihil tale commeruit. Quintò, Iam peccatum nos inferno vendicat, diabolo subiecit, cur tanto nostro dispensio zizania sumus? Sextò, Rursum si peccatum est contra rationem, & contra naturam hominis rationalis, cur adeo contra naturam suam ascendit impetus fluminis? Septimò, An non peccatum est contra legem Dei, contra Euangelium, contra Philosophiam? An non contra peccatum omnes clamant? an non publicus est hominum consensus, peccatum esse damnandum, profligandum? cur ergo tam publice damnamus? Octauò, Contra peccatum, est incarnatio Christi, vita, mors eius, lex, sacramenta, cælum. Per peccatum Christus conculcatur, spiritui gratiae contumelia fit, unde ergo zizania? Rectè ergo Angeli, vis imus & colligimus ea?

Hebr. 10.

Ex quibus verbis, ego mihi facile colligo, per hos seruos Dei, Angelos esse intelligendos. Primum, quia dicunt, vis imus. Quasi illi essent cum Deo, & non in agro essent, scilicet in cælo, non in terra. Secundò, quia dicunt, colligimus ea. Hoc enim Angelus potest, non homo. Quis enim omnes malos è vita abducere, nisi Angeli possunt, fateor unum aut alterum malum interficere iudex. Sed omnes ex mundi agro euellere, quis hominum poterit? Vnde tria colligo. Primum quanta sit obedientia beatorum, ad diuinam voluntatem. Vis, inquiunt, non enim
audent,

audent, vel transuersum vnguē velle, aut cogitare: nisi quod sciūt Deum velle. Secundum quanta sit eorum facilitas. Non dicit: visibimus, sed, *visimus*. Quodd enim nobis sunt longa tēporum spacia, illis est instans, & momentum. Tertium: quanta sit eorum potestas. Ita enim possunt nos occidere, vt agricola lolium eradica-
re. Lege historiam Iob, videbis quid illi possint. Huic Angelo- 106^o 12.
rum tam iusto zelo respondet Dominus:

Nonne fortē eradicetis triticum simul. Gratias igitur bonis agant mali, bonorum siquidem gratia, angeli non eradicāt malos. Cur ergo contra bonos mali desāuiunt, contra vitæ redemptores? contra suæ vitæ obsides & pignora? Si Sodomis aliqui boni *Genes. 18.* fuissent, mali destructi non fuissent: Et propter humiles, subsistūt reges. Nam cū nullus fuerit eradicandus bonus, colliguntur mali.

Duplex hīc oritur quæstio. Prior: Quomodo eradicantur boni, si colliguntur mali? Respondet Dominus: Non ei sciam Cha- *Exodi. 32.* nanæam, & Ethæum à facie tua, anno vno: ne terra in solitudinē redigatur, & crescant contra te bestię. Certē si nullus esset malus, iam terra nō dedisset bonis redditus suos, & bestię bonos deuorassent. Rursum respondet Paulus: Si omnes mali essent fugiēdi, 1. *Cor. 5.* debebamus de mundo exisse. Iterum ipse respondet: Nō est Paulus malus collectus: vt in me (inquit) primō ostenderet Christus Iesus ommem patientiam, ad informationem eorum, qui in illum *Tim. 1.* credituri sunt. Sanē si mali fuissent statim collecti, Dauidem non haberemus, nec Petrum, nec Magdalēnam. Imō nullus fuisset homo, si Adam vt peccauit, periisset.

Altera quæstio est hæreticorum: qui ex hoc loco credunt vitam suam egregiē propugnari. Si Dominus (inquiunt) iubet: zizania tolerari, cur hæretici comburuntur? Sed responsio est: Angeli vetantur omnes malos perdere: non vetatur iudex hære- *Roma. 13.* ticum interficere. Neque enim sine causa gladium portat. Rursum vetantur Angeli colligere malos, quando eradicandus est bonus. At si bonus non eradicatur: hæreticus comburatur. Sub- *Gen. 19.* lato enim Loth de mediō Sodomorū, angeli eos ignibus tradūt.

Tunc dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea. Triticum autem congregate in horreum meum. Conueniebat locus hic, illi opinioni, quæ astruit: Vbi per angelos mali fuerint collecti bonos non morituros, sed in cælum congregandos. Sed quia hæc sen-

tentia non probatur Sanctis: dicendum primò, ex hoc loco non probari, pios non morituros. Sed solum non colligendos, ut al-
ligentur. Colligentur, sed non ut scandala colligentur, ut eorū
mors non mors sit dicenda, sed vita. Secundò, Sancti potius di-
cuntur congregari, quàm colligi. Illud enim volentium est, hoc
est inuitorum. At Sancti non inuiti adunabuntur, nec inuiti, ex
vita ista discedent.

1. IOAN. 3. Tunc fulgebunt iusti sicut sol, quantum ad corpus. Quia quan-
tū ad animam, nulla esse comparatio potest, nisi illa Ioannis:
Similes ei erimus, ut enim Deus continet omnia, scientiam,
bonitatem, voluptatem, diuitias, & omne denique bonum, ita
& anima nostra, suo tamen modo. Corpus verò eam habebit
super omnia corpora celsitudinem, & eminentiam, quam nunc
sol habet super omnia reliqua. Vide qualis erit anima, siquidem
ex eius redundantia, tale redditur corpus. Sed nihil mirum, si ha-
bebunt Sancti corpus, configuratum corpori claritatis Christi.

Philip. 3. Ligantur verò mali in fasciculos, ubi nullus erit regum, aut
seruorum ordo, sed eorum confusio, & horror sempiternus. Por-
Iob 24. rò mittuntur in caminum, & ut vehemens ignis depascitur, &
Matth. 3. deuorat paleas iniectas, ita vehementissimus inferni caminus:
Ibi erit fletus, & stridor dentium. Sicut febricantes febrim pa-
tiuntur simul & frigus. Vt enim beatitudo cælestis est simul om-
nia bona, ita & infernus est simul omnia mala. Et simul ergo
ignis vehemens, & frigus vehemens. Frigus est nimium, & ca-
lor est nimius.

Iob 14. IN SECVNDA parabola prophetat Dominus de cremen-
to & altitudine Ecclesiæ suæ, confertque Christianos suos grano
synapis. Nos igitur granum synapis sumus: Non dicit grana, sed
Act. 4. Granum. Quia licet plures simus, est tamen nobis cor vnum,
& anima una. Vnus est nobis Deus, una fides, vnum baptisma.
Ephes. 4. Et speciatim calor charitatis, seu Spiritus sancti, qui granum
aliàs mortuum in naturam synapis vertit, hic calor unus est.
Et ideo sicut unus spiritus vitalis, multa membra cogit in
unum, ita multo vehementius calor spiritus multa grana reddit
in unum.

Dicitur hoc granū synapis minimum. Quia electi Dei, qui
synapis sunt, altitudinem terrenam fugiunt. Profundam humi-
litem amplectuntur. Et hæc est virtus huius synapis, honores
fugere;

fugere, vilitatem amare. Ideo enim dictum est. Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum. Quia paruuli nihil morantur humanas celsitudines. Profecto nihil vilius mortuo. At synapis calor facit electos, ut mortui sint mundo, imò ut ipsi se ipsos quotidie mortificent. Quid minus est stercore? at ipsi facti sunt ut stercora, & mundi peripsema. Quid minus est cruce? sed hi nihil aliud sciunt quàm crucifixum, nec nisi in cruce gloriatur. Rectè ergo Dominus eos vocat minimos suos, cum dicit. Quod uni ex his minimis fecistis, mihi fecistis. Qui etiam Christus se, ut minimum reputauit, imò ut vermem, &c.

Sed attende quo tandem hæc ecclesia minorum creuit, quo se extulit. Si eius culmen, scilicet Christum spectas, ad Dei æqualitatem ascendit. Humiliauit se germen hoc, usque ad mortem, sed exaltatum est eius nomen, super omne nomen. Si alterum ramum, seu virgam de radice Iesse consideraues, scilicet Virginem sacram, exaltatam inuenies super choros angelorum. Inuenies reginam sedentem à dextris Dei in vestitu deaurato. Inuenies mulierem amictam Deo, & omne vertibile sub pedibus eius. Cur ita? quia granum minimum fuit, cuius humilitatem amauit & respexit Dominus. Alij rami fuerunt Apostoli, adeò excelsi, ut spectaculum facti sint mundo, & angelis. Et quia Apostoli, & alij Sancti, aut exaltati sunt super angelos, aut inter eos collocati, ideo angelici volucres dicuntur, in his ramis quiescere, & gaudere.

Sed non caret mysterio quod Marcus habet, volucres quieuisse sub istorum ramorum umbra. Quod ego sic intelligo, sancti angeli laborauerunt olim, & portauerunt pondus diei, contententes si possent, Deo homines offerre. Laborabantque, velut solent qui sub æstu fodiunt aut metunt. Cum autem viderent per apostolicum laborem homines ad Deum conuerti, cessarunt illi à suo tanto labore, ut qui tam potentes haberent adiutores, velut quiescentes sub umbra Apostolica, velut qui refrigerium laboris sui inuenissent. Significatum etiam est angelos pendere ex umbra & fauore Christi, & virginis sacræ. Est enim Christus caput, super omnes angelos, super omnem potestatem & virtutem. * Et fauore Virginis arbitror, sua vota angelos assequi.

IN TERTIA parabola nisi fallor contendit Dominus ostendere usque ad quod tempus, sua sit ecclesia duratura: Vocauit est, totum

nos habere nos omnes farinam: vtenim farina sit ex circumactu molæ su-
 per Mariâ, perionis, mola inferiori quæta: ita nos omnes gignimur, ex cir-
 cumuolutione cæli, terra tamen immota manente. Apostolos
 de Natiu. vocauit fermentum, erant & ipsi plenè farine: erant enim homi-
 nes sicut & reliqui, sicut fermentum erat farina prius. Sed quia
 Eccles. 2. Spiritum sanctum acceperunt, acceperunt etiam vitam, acorem,
 Matth. 5. attollentiam: ideo fermentum dicti sunt. Eadem sanè ratione,
 Exod. 12. qua sal dicti sunt. Hic notare mysterium libet. Iubet Moyses Iu-
 dæis vt portent farinam antequam fermentetur. Quod signifi-
 cabatur legem veterem fermentare non potuisse. Si enim fermē-
 tum sit à Spiritu: & hic Spiritus nondum erat datus, quia Iesus
 Ioan. 7. non erat glorificatus, sit planè, vt ante spiritus missionem, fermē-
 Exo. 13. 23 tum non fuerit. Ideo Iudei azimis panibus, in festis suis vtuntur.
 Vtpote qui fermento carebant.

Mulier verò Euangelica, vt quæ spiritum habet, fermentum habet. Nescio verò quam dicam hanc Euangelicam mulie-
 rem, nisi sacram Christi humanitatem, quæ nos summis dolori-
 bus peperit, & summo matris amore diligit, neque obliuisci po-
 test infantis, quem vlnis gerit. Hæc est, quæ fermentum abscon-
 dit. Eius enim meritis Sancti fermentum habent. Et rursus ab-
 scondit: quia spiritus hic absconditus est, velut thesaurus in vasis
 fictilibus. Et velut lampas in Gedeonica lagena. Nihil vita Chri-
 stiana habet ostentationis, nihil fumi. Totus eius decor est ab-
 intus, licet non adeo latere possit, quin simbras habeat aureas.
 2. Corin. 4. Demum abscondit, quia in vilibus est, pauperibus, contemptibi-
 Iudic. 7. libus, & ijs qui non sunt, in mortificatis, in his qui in solitudini-
 Psalm. 44. bus erant, in speluncis & cauernis terræ. In gente dilacerata &
 1. Cor. 6. egena, sed hæc est quæ relinquitur in medio terræ. In hac gēte ab-
 Hebræ. 11. sconditur fermentum, ab illa fœmina nobili, quæ facta est, ut na-
 Sophon. 3. uis institoris, de longè, id est, de cælo portans panem suum, id
 Prouc. ult. est, diuitias regni non alieni, sed sui.

Res verò est vehementer difficilis, quid sibi velit: Abscondit
 in farine satis tribus? Et quidem iuxta Hieronymum, satum conti-
 net modium & dimidium. Vnde tria sata, efficiunt nouem semi-
 modios, non verò nouem modios integros. Ex quo mysterij cel-
 stitudo prospicitur. Nouem fuerant chori angelorum. Ex quibus
 cum tertia pars ceciderit, quiuis chorus ferè dimidiatus est. At-
 que ideo nouem ferè semimodij angelorum remanserunt.

Quare

Quare per nouem hominū semimodios, id est, per tria sata, sunt reparandi. Hac igitur ratione spiritus diuinus fermentat tria sata, id est, nouem dimidios modios: vt per hos nouem, angelorū ferē dimidiati ordines restaurentur.

Donec fermentetur totum. Significatur, tā diu duraturam Euangelicam prædicationem, quamdiu per vniuersum orbem, Euangelium promulgetur. Prædicabitur Euangelium regni in vniuerso orbe. Et tunc finis: sed non est silendum quodd dicit: *Donec fermentetur totum*, id est, donec in vnum Deum, vnumquē spiritū omnes conuertantur per gratiam: vt sit Deus omnia in omnibus. *Math. 24. Coloss. 3.*

Simile est regnum cælorum, &c. Video has Domini parabolas facile de Sanctis, qui sunt regnum cælorum intelligi posse. Nam & Ecclesia cūm meminit de virginibus, has parabolas canit: Liber tamen aliorum sensum desectere.

Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro. Suprà Domini per agrum explicauit mundum. Porro regnum cælorum, in futuro est visio Dei: in præsentī verò, est cognoscere Deum, & quem misit ille Iesum Christum. Hanc enim ipse Christus vocauit vitam æternam. Et hæc est sapientia tantopere in Prouerbijs, in sapientia, & in Ecclesiastico laudata: Hanc Salomon vocauit thesaurum infinitum: quo qui vsi sunt, facti sunt participes amicitiae Dei, propter disciplinæ dona commendati. Imò neminem diligit Deus, nisi in quo sapientia inhabitat. Hæc est sapientia, quam vincit malitia. Hæc igitur est regnum cælorum: quam Sancti scientiam iustorum: Theologi verò fidem viuam, seu charitatem formatam appellant. Hæc est fides, viuo illo, & feruenti spiritu illustrata, quem nemo nouit, nisi qui accepit. Hic est thesaurus in huius mūdi agro absconditus. Sanè thesaurus, maior omnibus diuitijs. In cuius comparatione aurum est arena exigua: argentum est, lutum, salus & species contemnendæ illi sapientiæ collatæ. Planè quia veniunt omnia bona cum illa, & innumera-bilis honestas per manus eius. Qua ratione non dicit Christus, simile est regnum cælorum thesauro auri, argenti, frumenti, hordei, aut mellis, vt apud Ieremiam est. Sed simile est regnum cælorum thesauro vniuersali: thesauro omnium bonorum. Vt enim cælum inter corpora continet perfectiones omnium corporum: ita & hæc sapientia inter dona Dei, cōtinet omnes diuitias. Quod euidenter asserit Christus cūm dicit, eam esse regnum cælorum. *Ioan. 17. Sapient. 7. Sapient 7. Eodem. Apoc. 2. Sapient. 7. Ierem. 33.*

Planè regnum est quod bonis omnibus abundat, & abundat maximè si regnum cælorū est. Quid ergo non habet thesaurus qui regnum est, & regnum cæli & regnum omnium cælorum.

- Hæc ergo fides feruens spiritu, in mundo abscondita est. Quia absconditur à sapientibus & prudentibus, & reuelatur parvulis. Rectè Isaïas: Domine, quis credit auditui nostro, & brachium Domini ei reuelatum est? Profectò hæc sapientia virtus Dei est, ijs qui seruantur, est verò scandalum & stulticia, his qui pereunt. Cum autem sit pereuntium infinitus numerus, apertè sit, eam sapientiam absconditam esse, cum tam paucis sit manifesta. Christus est Deus absconditus, sed nihilominus est Deus Israël saluator, ita pij homines, in quibus sapientia ista moratur, dii sunt absconditi, sed ijdem soli sunt qui saluantur. Absconditi sunt ab oculis insipientium, quia oculi mortales, veteres, terreni, non vident noua, diuina & æterna. Non igitur pij intrinsecus à secularibus videntur, at spectaculum sunt Deo, & angelis.
- Matth. 11.
Isaïa 55
1. Cor. 1.
Eccle. 1.
Isaïa 45.
1. Cor. 2.
1. Cor. 4.

Abscondita est hæc sapientia in agro. Non dixit. In ciuitate, aut domo. Nec dixit, Absconsus in cælo, sed in agro, Vt indicaret egrediendum nobis esse è domo, & ex urbe, & ubi egressi sumus agendum aliquid esse, & laborandum, spem fore, ut ita laborantibus thesaurus facillè appareat, ut qui in terra lateat, non verò in cælo. Christus extra portam, & cum labore passus est. Egrediamur & nos ad eum, eius improperium portantes. Ager quietus est ab urbano tumultu. Et Deus gaudet non in commotione, aut turbine, sed in sibilo auræ tenuis. Qui vult Deum cognoscere, cognoscet deambulantem ad auram post meridiem. Ad auram inquit, non ad commotiones tempestatū. Egrediamur ergo ad agrum, & commoremur in villis. Planè cognosci Deus in urbe potest. Sed nescio quid ager habet, quo affectus ad Deū pellicitur & inuitatur. Forlan causa est, quia minora sunt in eo peccata, ideo maiora Deus in eo auxilia præstat. Certè sanguis Christi, qui pro nobis clamat melius, quàm Abel, in agro fusus est. Ergo, si vis sapientiam inuenire, animum habe à curis urbis vacantem, à peccatis urbanis alienū. Viue ea simplicitate, & puritate qua agrestes viuere solent. Id verò est in agrum exire.

Hebr. 13.
3. Reg. 19
Gen. 3.
Cantic. 7
Hebr. 12.

Quem qui inuenit homo. Vt thesauri inuentio à fortuna est: ita & huius sapientiæ, fideique viuientis inuentio à diuina fortuna est.

na est. Non est volentis, aut currentis, sed Dei miserentis. Non *Roma. 9.*
est ex nobis, donum Dei est, ne quis gloriatur. Inuentus, in- *1. Cor. 1.*
quit, sum à non inquireribus me. Non enim nos eligimus Deū,
sed ipse eligit nos. Meritò Deus dicit: qui non habetis argentū, *Isaie 65.*
properate, emite, absque argento & ulla commutatione. Cui *Isaie 55.*
verò dicit. Quem qui inuenit homo, statim dicam.

Abscondit. Erat thesaurus absconditus, & qui inuenit, eum
magis abscondit. Videbis hominem, quem Dei gratia illustra-
uit & è peccatis ad vitæ melioris frugem vocauit, flentem, tri-
stem, diuitias, delitias & honores contemnentē, abscondentē
se, secreta & abscondita quærentem, raro loquentē, sæpe tacen-
tem, nihil clamantem, nihil ostentantem. Annon vides quàm
suum thesaurum abscondat? Certè cū iste peccabat, totus ex-
terius viuebat, at nunc totus latet, interius Dei in se gratiam mi-
ratur. Interius vocem Dei, dicentem: Adam, Adam ubi es, au- *Genes. 3.*
scultare sibi videtur. Interius lucem nouam qua dictum est, Fiat
in hoc homine lux, spectare contendit. Interius demum Deum *Genes. 1.*
in se habitantē adorare desiderat. Totus hic interior homo est, *1. Cor. 3.*
annon hic planè abscondit sese?

Hinc intelligis, quare dictū sit: *Quem qui inuenit homo.* Prius
enim hic erat iumentum, & non ex sapientibus, comparatus si. *Psal. 77*
quidem erat iumentis insipientibus. Prius erat caro, & ideo pul-
uis & cinis. Prius erat peccator, & ideo diabolus erat, at nunc *Genes. 18.*
incipit secundum animam viuere, secundum rationem agere.
Incipit igitur esse homo. Imò, quia Christus est Deus homo, cū
hic incipiat esse Christi viuum membrum, incipit esse quidam
Christus homo, ut sit postea unum secundum gratiā cū Chri- *Galat. 31*
sto Deo. Abscondit igitur.

Et præ gaudio illius. Sanè prius est dolor de peccatis commissis,
sed commiscetur huic dolori gaudium de thesauro reperto. Ne-
scio quid sit dolor ille, gaudium est. Lachrymæ illæ delectant,
lachrymæ sunt panes, illi qui flet. Lachrymæ sunt, sed quæ
aridam animæ faciem irrigant & pulchram reddunt. Lachry-
mæ sunt, sed quales exire amantibus solent: cum diu optatam
rem casu inueniunt. Igitur qui vocatus est à Deo in meliorem
vitam, licet doleat de culpis præteritis, habet tamen gaudium *Ioan. 15.*
de thesauro præsentis. Et gaudiū illud plenū est, quia est iustitia
& pax & gaudiū, non quodcūq; sed in Spiritu sancto. Lætan-
tur

Roman. 13. tur mali in rebus pessimis, lætantur in carne, repugnante spiri-
Prover. 2. tu. Contrà lætantur, qui inueniunt thesaurum, in spiritu, licet
 forsan carne dolente. Sed quo maior est spiritus carne, eo ma-
Isaie 48. ior est eius lætitia, quàm carnis. Ideo dictum est: Non est pax in
 domo impij. At in domo filij prodigi à Patre suscepti, auditur
Luce 15. vox tympani, & symphonia. Gaudium est ex conuiuio vituli sa-
Roman. 8. ginati, gaudium ex stola priori recepta. Et quis non gaudeat in-
 ter patris amplexus, & oscula? Quis non gaudeat dum se audire
Tim. 2. coniectat, vocem spiritus, qui testimonium ei reddit quoddam filij
 sumus, quodque exspectamus beatam illam spem.

Igitur præ gaudio illius sapientiæ inuentæ, vadit, qui prius
Matth. 4. sedebat in tenebris & umbra mortis, qui prius sedebat sola ci-
Treno. 1. uitas, licet plena populo. Qui prius sedebat, & ideo necesse fuit
Ephes. 5. surgere, ut illuminaretur à Christo. Nam filius ille prodigus se-
Luce 15. debat, ideo enim dixit, surgam & ibo ad patrem meum. Qui
Ephes. 1. enim sequitur Christum, non sedet, sed sicut filius lucis ambu-
 lat. Et Dominus de se dicit: Filius quidem hominis vadit, &
Luce 22. sicut Filius hominis iuit, in crucem, & per eam in vitam ita & vo-
 catus à Deo vadit ad crucem. Vadit enim vendere se & omnia.
 Hæc crux est: sed per eam vita. Habes igitur in hoc verbo, Vadit,
Psalin 137. quàm non quiescat nec det somnum oculis suis, vir qui sanctus
 esse vult.

Vadit, inquit, & vendit omnia quæ habet. Ex quo statuitur dog-
 ma Theologorum, eum qui in gratia esse vult, debere Deum om-
 nibus rebus præponere. Id enim est vendere omnia, id est, statue-
 re prius omnia reiicere: quàm Deum in posterum offendere. Hæc
Luce 14. enim est vita Christiana. Hoc est omnibus renuntiare: vt neque
Rom. 8. præsentia, neque futura, neque gloriam ipsam velit: nisi ex Dei
Sapient. 7 voluntate. Et hoc est verbum Salomonis: Præposui illam regnis
 & sedibus, super salutem & speciem dilexi eam: In quibus verbis
 Sapientiam omnibus præposuit.

Vendit omnia & emit agrum. Dices, Si ager est mundus, num
1. Cor. 3. iste emit mundum? Ita planè, teste Paulo: Omnia vestra sunt, vos
2. Cor. 6. Dei, & iterum: Nihil habètes, vt qui vendidistis omnia: sed omnia
Iosue 1. possidentes, vt qui emistis omnia. Et Deus: Quidquid calcaue-
 rit pes vester, (en vendere omnia) vestrum erit. (en emere omnia.)
 Id sibi persuadeat, qui Deo seruire ex animo cupit: suum esse mû-
 dum, & omnia: quid enim non habet, qui habentem omnia ha-
 bet?

ber? Exemplum habes ad manum. Sub viris sanctis reges sunt,
& principes: sanè quia habent illi omnia:

SECUNDA PARABOLA.

Simile est regnum celorum homini negotiatori. Ex se homo negotiator est: vt cui nihil fac sit. Habet enim duas sanguisugas quæ *Prov. 30.* semper dicunt: Affer, affer, id est, habet cognitionem, & amorè, qui nunquam visus fatiantur, neq; auditu. Ideo animam nostram, *Eccles. 1.* (quæ Dei domus est,) negociationis domum, & speluncam latronum facimus. Ideo animam nostram Deo solam, populo *Matt. 21.* implemus. Ideo animam nostram, sub omni ligno frondoso prostribulum facimus: quâdo ad omnes honores, ad omnes delicias, statim inardescimus, & eorum desiderio subiugamur. Ideo pisces sumus in aqua; vt nunquam quieti: semper negotiosi, super re nihili. Sumus ergo negotiatores & quærimus bonas margaritas. Semper enim voluntas nostra quærit quod bonum est, nihil sub ratione mali, aut cupit, aut cupere potest. At cum quærat multa; & turbetur erga multa: porro vnum est necessarium. *Luce 10.* Neque enim est salus, nisi in vno. Equidem margarita est scientia, est irè & honor, est prudentia: & denique cuncta, quæ fecit *Act. 4.* Deus, scit bona; & valde bona: ideo sunt Margaritæ. Sed inter hæc, illud vnum est necessarium. Fides per dilectionem operas. *Lucæ 10.* Spiritu feruere, spiritu facta carnis mortificare. Hæc feruida fide *Galat. 5.* inuenta omnia videntur: quia hoc ipsum inuenire, est omnia re: *Roman. 8.* liqua perdiisse. Porro licet omnia huius seculi bona, valde bona sint: sed speciatim scientiæ, & virtutes sunt margaritæ bonæ. At inter has bonas margaritas pretiosissima, est fides hæc viuax & feruens. Quod si non credis, vide quid Christus dederit vt hanc non sibi, sed nobis compararet. Certè sanguinem & vitam pretij infiniti, vt eam nobis emeret, expendit. Meritò igitur Paulus: Non abijcio gratiam istam. Cur Paule? Quia Christus dilexit me & tradidit seipsum pro me; id est, tradidit se; vt me hac gratia donaret. Et item: Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum *Ioan. 3.* daret. Cur? Profectò in pretium gratiæ, dandæ his, qui in eum essent credituri.

TERTIA PARABOLA.

Sagena, vt arbitror, non adeo est fides, aut prædicatio Euangelij, vt Ecclesia ab Abel iusto vsque ad vltimum hominem fidelem. Porro sagena suberes habet superne, plumbum infernè,

Cantic. 1. in medio rete ex lino contextum, ubi sunt foramina, quæ quo laxiora, eo minus sunt piscium capturæ idonea. Amor cælestiū, subera sunt, quæ in aquas demergi nequeunt, aquæ enim multæ extinguere nequeunt charitatem. Timor inferni plumbum est, quia sub aquis, pœna inferni est. Nodi retis sunt amor proximorum, id est, sunt proximi se inuicem amantes. Qui si vitæ laxioris fuerint, minus capient pisces. Vita enim arctior vehementer conducit ad pisces piscandos.

Dices: Si viri pij sancto amore connexi, rete sunt, quomodo dicuntur, *in mare missi*, cum semper hi in mari mûdi fuerint? Respondeo: Hi homines sunt in mari, sed marini non sunt, cælestes sunt, diuini sunt, temporales non sunt. Simul ac eos adflat gratia cælestis, supernaturales facit, ac ita, ut supra mare sint. Quodd si in mari relinquuntur, causa est, ut alios expiscentur. Sed hoc discrimine sunt in mari, quia ipsi sunt, ut rete, reliqui ut pisces. Pisces aquæ viuunt, sed rete, aquæ mortuum est. Capit verò quod mortuum est, animalia viuā. Ita seculares homines seculo viuunt. Pij ut rete, aquis seculi mortificati sunt. Sed hi mortui viuos pisces capiunt. Iam sicut Christus missus est à Patre ad capiendos pisces, atque ideo illos cœpit, ita & hi capient pisces, qui ad eos capiendos à Deo missi fuerint. Nec enim rete, à se efficaciam habet ut capiat, sed ab eo qui ipsum in mare dimisit.

Eccles. 43 Aduerte mare dici mundum, ergo mundus est periculis plenus. Qui enim nauigant mare, narrant pericula eius.

Item seculares homines dicuntur pisces. Rectè profectò: Pisces si volutari videas, dices mille illos habere negotia, si veritatem spectes, nullum negotiū habent. Ita homines sine Deo, *Psal. 38.* ita turbantur, ac si mille negotia haberent, cum verum nullum habeant. Vanè enim conturbatur omnis homo. Iam, in nihil *Matth. 23.* aliud videas intentos pisces, quàm ut maiores deuorent minores. Quàm id hominibus mundi conuenit? Demum Christus post Resurrectionem pisces comedit, sed ab aqua extractos & assos igni. Si igitur futuri sumus cibus Christi, à seculari & infida vita, abducendi sumus, moriendum est nobis, assandi etiam in charitate, ut Christo viuamus.

Rom. 10. Quam cum impleta esset. Nihil ergo extremum diem iudicii remoratur, nisi quodd Ecclesia necdum impleta est, necdum enim intrauit plenitudo gentium. Prius siquidem prædicandum est

est Euangelium in uniuerso mundo, ut gentes intrent. Tunc *Matth. 24.*
 Israël saluus erit, tum & consummatio: igitur cū mundus viderit *Roma. 10.*
 Iudæos conuerti, sciat plenitudinem gentium introisse, & sa-
 genam esse plenam, ac ideo iudicii diem exspectet.

Igitur Angeli Ecclesiam plenam educunt, id est, ex vi-
 ta hac in mortem eijcient. Placet igitur ea sententia Sanctorum,
 qui volunt omnes homines ante iudiciū morituros. Quid enim
 aliud est sagenam educere de mari, quā homines à vita reijcere?
 Et quia multi tempore iudicii erunt adhuc pueri, & iuuenes, hī
 ministerio non naturæ, sed Angelorum, à vita reuocabuntur.
 Ideo dicit: Sagenam per Angelos educendam. Eo maximè, quia
 Angelorum efficacia accendetur ignis, qui viuentes absumet,
 qua causa ipsi dicuntur sagenam educere.

Educentes, ex secus litus sedentes. Si vita mundi est mare, & iuxta
 vitam est mors, quid nisi mors per litus intelligi potest? Vt enim
 litus egressis è mari statim occurrit, ita, quid occurrit egressis è
 vita nisi mors? Iuxta hoc igitur litus mortis sedent Angeli, quia
 nihil habent cum morte, iuxta illam sunt, sed non illa. Porro di-
 cuntur sedere, quia tanti momenti, tantique ponderis est elige-
 re bonos, & malos reijcere, ut non fiat nisi à sedentibus, à iudi-
 cantibus, & rem exactissimè expendentibus. Igitur licet exiguo
 tempore iudicium futurum sit, at ita examinabitur, ac si tempo-
 re multo durasset. Ideo licet Angeli stantes eligent bonos, at tã-
 to iudicio fiet, ac si sedissent.

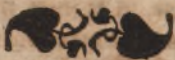
Sedentes elegerunt bonos in vasa sua. Id est, intra choros suos.
 Ex ruina enim malorum Angelorum illa vasa mansionum Ange-
 licarum, euacuata sunt, atque propterea pii homines ab Ange-
 lis, in illa vacua vasa transuehuntur. O rem incredibilem? Terra
 sunt corpora nostra, & illa inter Angelicos choros deportan- *Gen. 3. 18*
 tur? Ita quidem, quia terra illa glorificauit, & portauit Deum *1. Cor. 5.*
 in se.

Malos verò foras miserunt. Quis dicere queat, quantum illud,
 foras, apporet mali? Sanè quantum boni est, illud: Intra in *Matth. 25.*
 gaudium Domini tui, tantum malum est eijci foras: Et illud, *Ioan. 15.*
 Foras mittetur, ut palmes, in ignem mittetur & ardebit. Planè
 Deus omnia bona, foras est, extra omnia bona.

Intellexistis hæc omnia? Fieri non potuit, quin radio diuino
 fuerint illustrati, ut homines rudes, ea omnia intelligerent, quæ
 vix

Matth. 11. viri multi clarissimo ingenio, sudore multo, & tempore longo vix assequuntur. Potest igitur lumen Dei breui docere paruulos: quod diu, lumen naturale non docet studiosos.

Cantic. ult. Quodd verò Dominus addit: *Scribam doctum esse similem patri-familias, proferenti de thesauro suo noua & vetera.* Id explicat conditiones quas Ecclesiæ Doctor habiturus est. Si vis Theologiæ doctor esse, primum esto paterfamilias, id est, eum amorem, prouidentiam, curam, & diligentiam habeto erga fideles: quam patresfamilias habent, erga domesticos. Primum à te requiritur amor non quiuus, sed is quem patres habent. Porro ex amore reliqua pendent. Est enim dilectio (vt mors) fortis, omnia enim superat. Secundò, esto tam diues: vt thesaurum scientiæ habeas. Neque enim Christus contentus est, quantulacunque scientia: sed thesaurum requirit. Tertiò vult thesaurum esse tuum, quod tunc ego arbitror contingere, cum studio animaduersione, orationibus, & affectibus eum sibi Theologus comparauit. Quod enim non amo, vix meum est: si ergo thesaurum non parauit voluntate & affectu: scientia illa, thesaurusque erit memoriæ meæ, non perinde voluntatis: ac ideo neque erit propriè meus. Quartò, sit thesaurus conflatus, ex scientia noui, & veteris testamenti: id rectè. Sed Christus non dixit noui & veteris Testamenti, sed in vniuersum. *Noua & vetera.* Vetera ergo sunt scientiæ humanæ. Noua, scientiæ supernaturalis: quam secū nouus Adam adduxit ad nos. Profectò functio Theologica est omnium functionum summa: ideo reliquas scientias sibi habet ministras. Omnia ergo sciat, qui scribam se doctum, & doctorem profiteretur. Speciatim verò nouum testamentum, in veteri fundatum. Ideo enim *Matth. 23.* puer Christus inuenitur in medio doctorum: Et item *Ezech. 41.* inquit: Impleuit nubes (quæ erat lex) donum Domini: sed atrium repletum est splendore gloriæ Domini, (id est Euangelica doctrina) & sonitus alarum Cherubim (qui erant in veteri templo) audiebatur vsque ad atrium exterius (quæ est Ecclesia.)



CAPVT XIII.

In illo tempore, audiuit Herodes, &c.



IBI VIT historiam hanc allegoricè interpretari: id si tibi placuerit, habemus nostræ opere pretium, si minus, quantulū est brevis moræ dispendium.

Herodes, & Philippus fratres, significant hominem, qui secundum carnem viuit: & eum qui secundum Spiritum & Deum. Sunt enim hi fratres, ab eodem patre Deo profecti sunt, Adam terrenus & cælestis, sunt Ismahel, & Isaac, Esau & Iacob. Quam verò quadranter dictum est: duas tetrarchias obuénisse Herodi iniquo, vnā verò Philippo iusto. Certè quia homini terreno, ferè omnia subduntur, euiusque imperio parent. Pauci sunt qui hominem cælestem habeant, vt regem, eiusque iussa capestant. Matth. 7.

Iam Herodias Euam significat, carnem scilicet nostram, nostrum appetitum, nostram sensualitatem, quam Paulus legem membrorum, hominem veterem, & cōcupiscentiam nominat. Roman. 7. Si Eua hæc homini viuenti secundum Deum, vt vxor iungatur: si videlicet Herodias cum Philippo persistat, rectè in pace sunt omnia. Exhibet enim tunc Philippus Deo corpus suum vt hostiam sanctam placentem Deo, & rationabile obsequium. Sed si caro nostra, Eua, vel appetitus, diuortio ab homine spirituali factō, homini terreno iungatur, (id est, si desinat homo secundū spiritum viuere, viuatque secundum carnem) tunc Herodias Herodi infelicitè nupsit. Roman. 12.

Iam sicut Filius ex spiritu natus, est amor Dei, vsque ad contemptum sui (siquidem ex spiritu, nascitur masculus amor obediendi Deo, super omnia) ita ex carne, siue Herodiade, misera filia nascitur, amor sui, decretum & propositum curandi quæ Phil. 2. sua sunt, non quæ Iesu Christi. Hasce filias, non nititur Pharaō Exodi 7. iugulare: sed masculos illos ex Dei spiritu natos. Habes, qui sint Herodes, Philippus, Herodias, eiusque filia.

Ioannes verò donum Dei significat. Ideo significat omne auxilium Dei, quo peccator de peccato arguitur, & reprehenditur. Ergo significat lumen fidei, gratiam iustificantem, quin & Deum ipsum: siquidem Theologi, Deum vocant, auxiliū gratiæ

præuenientis, ut Thomas habet. Vt ergo Ioannes dicebat Herodi: Non tibi licet habere uxorem fratris, ita tibi terreno Lex Dei, & eius gratia, Deusque ipse dicit: Non tibi licet viuere, secundum carnem, si enim secundum carnem vixeris, morieris. Sapientia enim carnis inimica est Deo, legi quippe Dei non est subiecta, neque enim potest, Deus dicit: Eijce hanc ancillam, desere hanc uxorem, si enim volueris seruare, perdes eam.

Quia igitur Lex, & gratia Dei Herodem arguunt, ideo caro, seu Herodias, Gratiae insidiatur. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, Legique Dei est inimica. Dicit enim Paulus: Sentio legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, & captiuantē in legem peccati. Vbi ergo tantopere Eua repugnat Gratiae, planē Herodias insidiatur Ioāni. Illa n. tota est in concupiscētijs, in cubilibus, in impudicijs. Hic totus in deserto, in asperitate, in fame, siti, & nuditate. An nō vides insidias & inimicitia.

Hac ratione Herodes querit Ioannem interficere, nisi timeret populum. Licet eo audito Herodes faciat multa, Hic multa considera. Primū efficaciam gratiae Dei, quae etiam a peccatoribus extorquet multa. Audit avarus, libidinosus, iracundus legem Dei, sentit diuinam contra se reprehensionem, facit propterea multa. Secundum est: Quid verò prodest facere multa, nisi feceris omnia? Annon qui offenderit in uno, factus est omnium reus? Annon Deus diligendus est, ex toto corde? Non vult Deus seruum claudicantem in utramque partem. Templum suum ex toto auratū esse debet. Non sit tibi vestis ex lana lino contexta. Maledictus enim est, qui terram duabis vijs ingreditur. Tertium & vehementer dolendum arque timendum: Homo terrenus cupit Ioannē, id est gratiam Dei, eiusque legem extinguere. O quot sunt, qui nollent legem esse Dei, imò neque Deum, ut carnis suae licētius posset amplexibus gaudere. Hi sunt Herodes, qui Ioannē cupiūt interimere. Vide quā sit carnis sacrilega manus, quae etiam Deo bellum inferre desiderat. Quartum est: Plurimi sunt, qui legē Dei negassent, & apertē dicerent, non esse Deum, nisi timerent populū. Plures equidē sunt insipientes, qui dicunt in corde suo, Nō est Deus, qui dicūt intra se: Disperdamus eū de gente, & nō memoretur nomē Israēl ultra. Sed nō audēt id exterius profiteri, propter populū, qui hereticis fasciculos supponit, & ignes. Igitur quia timent populū, non audent Euangelicā legē negare.

Ac

At eam in carcerant, & ligant. Impij enim vefitatē Dei in iniustitia derinent. Gratia siquidem, fides, & lex inclinat in opera virtutis. Sed cum impij operantur iniquitatem, velut gratiæ vires ligant, eamque contemnentes velut in obscurum carceris locum coniiciunt. Cū tamen Ioannis merita excelsum thronum exigerent, ubi doceret, & imperaret, non ligaretur & taceret. Sed hoc est imperiorum turpe facinus.

Sed cū dies natalis Herodis accidisset, fecit Herodes coenam. O dies in fausta! ô dies execranda! maledicta dies in qua gratia Dei extinguitur, ac propterea homo excæcatur, induratur, & reprobat. Vide igitur peccati progressus. Primum caro nupsit Spiritui. Diuortium cum eo fecit. Ad carnali iuncta est. Reprehenditur à gratia, infidiatur illa gratiæ. Quærit extinguere. Timet populum: Sed tandem extinguit.

Expendamus nunc textum: *Cū accidisset dies natalis Herodis.* Nos nascimur filij iræ. Dies ergo iræ, est dies natalis noster. *Ephes. 2.* Cū verò Deus relinquit nos, ille est dies iræ plena, & furoris Dei. Qui dies cum accidit, nos Ioannem extinguimus, acideo sine gratia excæcati, & obdurati relinquimur.

Dies hic iræ Dei, est dies cœnæ nostræ, facimus nos in coenam, quando nostris sensibus omnem voluptatem indulgemus, ut non sit pratum quod non pertransit luxuria nostra. *Sapient. 5.* Dies iræ Dei, est dies festus Veneri & Bacho. Dies siquidem iudicij extremi inueniet homines edentes, bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, id est, inueniet diem natalis sui agentes. Prima ergo causa nostræ excæcationis est, penitus carnis curam agere in concupiscentijs. *Matth. 24.*

Secunda causa est, quia filia Herodiadis saltans in medio, placet. Planè sentiunt Sancti, imò sentit & ipse Paulus, filiam carnis, eius efficaciam, & stimulum, qui eos colaphizat. Sed licet hic carnis vigor exiliat in sanctis, nō saltat tamen, quia eam efficaciam ipsi reprimunt, castigantes corpus suum, ne reprobi efficiantur. Et mortificantes carnem, ut spiritus saluus sit. Fit tamen nonnunquam, ut etiam in sanctis illa concupiscentia salter, sed non in medio, saltat forsan in occulto peccatum aliquod admittens, at non in medio. Fit etiam, ut saltet in medio, & publico, sed non placet, imò verecundiam, & confusionem ex eo saltu homo sentit. At si cum in publico quis carnalis est, nec confunditur *Rom. 13.* *Roman. 6.* *1. Cor. 13.* *1. Cor. 9.* *1. Corin. 5.*

Proverb. 2. funditur tamen: sed lætatur cum malè fecerit: ea causa secunda est excæcationis, quia filia carnis in medio saltauit & placuit.

Tertia causa: cum miser homo iurat, & spondet se carni, quæ petierit omnia daturum: cum decernit in nulla re placere Ioanni, iam tunc probè excæcatio est. Amputatur caput Ioanni, cum homo adimit auctoritatem & maiestatem legi Dei: eam cōtemnens aut negans. Quam tu Christiane, credis hæresum esse causam? Annon Paulus, dicit: Cupiditas est radix omnium malorum: quam quidam appetentes errauerunt à fide? Ergo negare Euangelium, eique auctoritatē & caput amputare: inde prodijt, quia miser homo cupiditatē amauit, omnia mala complexus est, cupiditatem saltantem in medio non castigauit, sed laudauit.

2. Tim. 6. Occiso Ioanne, & Euangelij gratia à peccatore negata: discipuli Ioannis eum sepeliunt. Discipuli Euangelij, Prædicatores sunt hi sepeliunt Euangelium, cum non prædicant. Est igitur hæc Herodis, seu iniqui hominis tam obstinati pœna: vt ei Euangelium non prædicetur, & si vnquam prædicetur: ita prædicetur, ac si non prædicaretur. Ita enim obstinatus homo audit Euangelium: ac si non audiret. Quomodo enim audiet id cuius auctoritatem, aut negat, aut contemnit? Verè enim dictum est, Mandabo nubibus meis, ne pluant super eum. Et rursus: Ideo prohibita sunt à vobis stillæ pluuiarum.

Isaia 5.
Ierem. 3. Quod verò discipuli mortem Ioannis Christo renunciant, id esse existimo: futuros prædicatores (qui prius Euangelium homini excæcato prædicabant) testes & condemnatores miseri hominis, quem sua malitia excæcauit. Vt enim excussus puluis testimonium erit, accusans Euangelij contemptores: ita & capitis Euangelici amputatio, eum qui amputauit, condemnabit.

Matth. 10. Quod cū audisset Iesus. Depingitur hoc loco vita Christiana viro- rum perfectorum, adeo graphicè, vt nec ab Apelle ita depingi posset. Placuit verò historiam hanc iuxta textum. Ioannis explicare, vbi aliquanto copiosior est.

Ioan. 6. Abijt trans mare Tyberiadis, & sequuta eum sunt turba. Eo tempore Tyberius erat orbis imperator: à quo mare (iuxta quod erat Tyberia ciuitas) vocabatur Tyberiadis: erat tamen mare Galilææ. Porro certum est, seculum hoc esse mare tum Galilææ (id est, reuolutionum, vbi nihil eodem statu permanet,) tum Tyberiadis: quia hominum imperio subiectum est.

Ergo

Ergo Christiani qui pane Christi satiari cupiunt, abeant cum Christo trans mundum, ultra seculum. Deus est ultra seculum: sint ipsi dii ultra seculum. Christiani pij ultra seculum *Galat. 5.* sunt: quia diuini sunt, quia creatura noua sunt: quia sunt generatio altera, & populus qui creabitur. Homines sunt exterius: sed Angeli Dei sunt interius. Quæris quid est, ultra seculum esse? Certè reliquisse omnia & sequi Christum. Certè abnegasse semetipsum. Certè odisse animam propriam: annon hæc non huius, *Matth. 19.* sed alterius seculi sunt? Certè qui concupiscentiam carnis, oculorum, & vitæ superbiam non transiit (in quibus imperant homines,) panem Christi gustare non potest. Ideo non gustamus bona Christi spiritualia: quia placent bona Tiberij secularia. *Luce 14.* *1. Ioan. 12.*

Sed quinam illi sunt, qui seculum relinquunt: & trans illud, Christum sequuntur? Profectò qui eius signa viderunt super infirmos, id est, qui super infirmum cor suum, medicam domini manum perceperunt. Facile seculum relinquet, qui vocem Christi dicentis, sequere me, audierit, facile seculum transiit, qui cum mortuus peccato esset, excitantis leonis rugitum audiuit, facile seculum præterit, qui sepultus cum Lazaro, vocem clamantis audiuit dicentis, Lazare veni foras. Idem siquidem est, veni foras & abi trans mare Tyberij. Quod si in corde tuo infirmo nondum sensisti Domini signa: certè considera alios socios tuos, quos ex infirmis Deo, sanos vidistis, hæc te signa, quibus mortuus, cæcus, & surdus sanatus est, mouere poterunt: vt trans seculum, Christum sequere. *Matth. 6.* *Ephe. 2.* *Ioan. 11.* *Matth. 19.*

Porro si placet ire trans mare: expende quid trans mare sit. Non ibi ciuitates, & oppida: non ibi voluptates, & delitiæ, sed desertus est locus. Hunc sibi locum deligit Dominus: vbi pascat suos. Hoc Domini est ingenium: vt ibi adsit, ubi minus humani remedij adest. Pauit Iudæos in deserto manna cælesti, Dauidi apparuit in terra deserta, in uia, & in aquosa. Elias pascitur à coruis in deserto. Planè hoc inuenies in operibus Domini: tunc ea esse facta: cū minus Tyberij, minusq; maris remedia apparebant. *Exod. 16.* *3. Reg. 17.*

Ergo Christiane si seculum transisti, scito futurum: vt te Deus sine consolatione temporali ferè relinquat, quia trans mare dimissa illa est: & sine consolatione spirituali, quā triduo expectans à Domino minimè recepisti. Hoc verò verissimū desertum est: Cū foris pugna, intus timores. Cū cor est conturbatum: *2. Cor. 7.* *Psal. 37.*

barum, cum lumen oculorum & ipsum non est mecum.

Sed ne despondeas animum, id primū magnopere spectato. Christus curat morbum, & necdum dabat cibum. Significans fieri posse, ut sine cibi spiritualis gustu, morbus animæ sanetur. Recto enim ordine, spiritualis morbi curatio præcedere debet spiritualem animæ gustum. Quod si aliquando hic ordo inuertitur, specialis id erit dispensationis. Sit igitur tibi qui seculum post Christum dimisisti, hæc prima certa sententia: Non est trans mare mundi statim cibus paratus, te manet inedia, non unius forsan aut duorum dierum, sed plurium.

Imò verò ad maiora te para, profectò si in hoc deserto, liceret tibi semper Christū sentire præsentem, aut non esset desertum, aut nullæ delitiæ huic deserto conferri possent. Sed en inquit Ioannes *Subit Christus in montem*. Discedit ergo à te corpore, licet non corde, id est, non te tunc consolatur Christus, imò videbitur forsan offensus: Videbitur auertisse faciem suam à te, videbitur longè fecisse misericordiam suam. Tu contrà considera, num proximum sit pascha dies festus? Si festus dies in proximo est, spes erit prandij. Ita planè ego arbitror, tunc Dominum effundere dulcedines suas, panesque suos illos, cum festa proxima sunt. Qui sequuntur Dominum, largiorem eius manum noverunt in festis, quàm in non festis diebus. Cum igitur imminet festa præparemus corda nostra, ut de manu Domini largiores sumamus cibos, sed nos corpori, non animo epulas quærimus. Quòd si verò, nec die festo pascimur, exspectemus tamen, memores, etiam qui salutem corporis quærebant, Dominū tribus diebus exspectasse, quanto potius nos exspectare conuenit, qui salutem animis requirimus.

Cibaturus verò Dominus suos inquit Philippo: *Vnde ememus panes, ut manducent hi?* Philippus qui os lampadis interpretatur, prædicatores significat. Quia os sunt lampadis illius, quæ illuminat omnē hominē, illius lampadis, quæ de se ait: Ego sum lux mundi: Rectè dicuntur os lampadis, non manus, quia loqui possunt: mederi non possunt. Dicit ergo Dominus prædicatoribus, ut satient populū: Vt scilicet illi prædicent. At respondent prædicatores. Nullam doctrinam humano labore & industria partā sufficere posse animabus reficiendis, his præsertim, quæ dulcedinem de cælo quærunt. Et est & phrasis Scripturæ dicere: Du-
cento-

Ioan. 1.

Ioan. 8.

centorum denariorū panes. id est multiplicati denarij panū non
 sat sunt. Duo enim pro multis sæpe audiūtur, ut illud, fiat in me
 duplex spiritus tuus, id est, multū de tuo spiritu. Et illud: Susce- *4. Reg. 2.*
 pit duplicia pro peccatis suis illud suscepit multa. Et illud: Om- *Isaia 40.*
 nes serui eius vestiti sunt duplicibus. Ergo ducentorū denario- *Prouer. 8.*
 rum nec omniū denariorum valor sat esse potest animæ, ut enim
 Deo nihil est sat, nisi Deus (in nullo enim beatus est, nisi in se.
 Et ideo Sadai dicitur, quasi, qui sibi satis est,) ita & homini facto
 diuino, nil nisi Deus satis esse potest, reliqua enim sunt ei sicut
 stilla situlæ. Qui verò aurum habet, ut idolū, & ventrem sicut
 Deum, is ex homine, iumentū factus est. Sed qui prius fuit iu-
 mentum, herbas septem annis cum Nabuchodonosor come-
 dens, nunc verò redijt in mentem, & filius Dei effectus est, is ab
 eo audit, ego solus merces tua magna nimis. Et hæc est causa ut
 existimo, cur Christus Eucharistiam in cibum hominis instituit,
 videns nihil, nec in terra, nec in cælo, pio homini cibum, nisi
 Deum esse posse, iuxta illud: Aperi os tuum & ego, (non aliud
 quidquam) implebo illud. Non ergo denarij, humanam imagine
 percussi, nec quidquam, cuius valor est ex hominibus, satiare
 hominem potest.

Quod verò ait Philippus, non sufficere, etiam si modicum
 quid manducet, duos habet sensus. Prior nihil humanum sa-
 tis esse animo nostro, etiam si modico velit esse contentus. Cer-
 tē auaris tota natura, totusque mundus parum est, quo plus ha-
 bent plus desiderant, nihil mirum, quòd nihil his sit satis, sunt
 enim grandes epulones. At etiam Philosophis qui modicum ex
 humanis sumebant, nihil humanum satis erat. Nihil enim eos
 satiabat. Secundò indicauit maiore satietatē in humanis habere
 qui modicum, quam qui multum manducet. Bonus ergo præ-
 dicator dicit nihil humanum satiare corda Christiana.

Sed accedit Andreas qui virilis dicitur dicens: est puer hic
 habens quinque panes. Quidnam id significat? Certē ubi prædica-
 tor desperat, cibo carens animæ, ibi vir fortis, id est, laboribus
 & militiæ Christianæ assuetus, remedium animæ famescenti de-
 monstrat. Annon hæc experiuntur viri pietatis studio dicati?
 Languent hi, accedunt ad prædicatorem, vacui ab eo recedunt, ac-
 cedunt ad virū Christianis callis obduratum. Hic ostendit rem
 exiguum, exercitium aliquod vile, ibi panis inuenitur, quem si

benedixerit Christus, non mille, sed centum mille homines satiabit. Sed hæc sentiuntur potius, quàm dicuntur.

Aduerte cur dixerit: *Hec quid inter tantos?* Cerrè tantus est homo: ut nihil nisi Deus, illi sat sit. Deus est magnus, & magnitudinis eius non est finis: & homo magnus, quia ad magni imaginem creatus est, & ideo magnitudinis suæ, ferè non est finis, fecit enim Deus hominem, vt dominetur, non vt satietur omnibus rebus propter hominem mundus. Propter hominem Angeli, Propter hominem Deus homo. Propter hominem fundit vitam Deus. Propter hominem gloria & infernus. Verè tantus est homo: quid ergo omnia homini, qui tantus est?

Secundò aduerte: Cur dixit *Quinque panes?* Crediderim vnicum esse panem, qui satiare hominem potest. Nam Apostolus dicit: Omnes de uno pane, & de uno calice participamus. Ergo si panis est gustus cælestis qui solus hominem reficit: ille est vnicus panis. Sed vnus ille valorem, vim, & pretium quinque panum habet. Quinque sunt ora, quibus exterius homo manducat: quinque scilicet, sensus, de quibus dictum est: Non satiatur oculus visu, neque auris auditu. Ergo, & visus, & auditus, & tactus manducant. Cum verò homo habet obiecta quibus suos quinque sensus saturet, quinque tunc panes habet. At quia gustus cælestis plus exsariat, quàm si omnium sensuum delectamenta gustaret: ideo vnicus ille panis valorè quinque panum habet: Quia causa dicit Psaltes: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deū viuū, quia videlicet ex abundantia gustus spiritualis, tota caro satur erat. Quia igitur tota caro satiatur, ille vnicus panis quinque panes efficitur: quibus quinque sensus, velut gloriosi redduntur, & felices.

Tertiò aduerte cur dixerit, *et duo pisces?* Planè quia ille gustus, & suauitas, omnium piscium gustum exsuperat. In pane intelligitur omnium terrenorum suauitas, quia iuxta Scripturam, panis omnis cibus est: vt suprà capit. 6. diximus, in pisce igitur omnium marinorum dulcedo designabitur. Siquidem iuxta Ambrosium, humani generis delitiæ pisces dicuntur. Ergo cum audis à Christo dari panes & pisces: intellige eum dari saporem & gustum qui omnes saporès à terra & mari prodeuntes facile superet.

Quartò quæres: Cur igitur duos dixit pisces? Forſan eo sensu id

su id dicitur, quo supra, ducentorum denariorum panes. Ita & duos pisces, id est, multos pisces, id est, multiplicatam suauitatē. Est enim cibus omne delectamentum in se habens: est manna Sapient. 16. omnem saporem continens, meritò igitur multiplicatissimum saporem habet. Experti hæc loquantur. Si enim cibus ille saporem Dei habet, & Deus est eminenter omnia: igitur omnium rerum saporem habet.

Accepit Iesus panem, benedixit, &c. Benedicere Dei, multiplicare est. Nec forsan inuenies bona in scriptura multiplicata, sine benedictione diuina. Agit igitur ex more Dominus. Benedicit multiplicaturus. Et quia iuxta Augustinum, natura rerum est diuina voluntas: ideo vnus panis factus est mille. Certè nouit qui accepit, quàm sit verum, vnum panem fieri mille: quàm enim diues est, qui illum gustum cælestem habet? Planè vt qui mille habet, quàm contemnit ille omnia? Quàm est fortis contra omnia? 2. Tim. 6. Quàm volat super omnia. Verè Paulus: Pietas ad omnia valet. Nihil enim est quod non intra se illa possideat.

Neque silendum est: Cur gratias agit. Profectò sicut supra gratias egit Patri, quia mysteria Euangelij reuelauit paruulis: ita nunc gratias eidem ait, quia gustum cælestem homini tribuit, satians tantum hominis stomachum: implens eius fundum sine fundo. Si gratias agit Christus, quod pater excitauerit Lazarum propter Filium: quanto magis ager, quod Pater hominis os, (scilicet infinitum) non alio pane, quàm ipso Deo: non alijs meritis, quàm Christi, saturauerit, sariauerit, impleuerit? Verè gratias agere debet filius, qui suis meritis, Deum facit hominis esse cibum. Matth. 11.

Quod verò Christus, gustum hunc distribuit: non est minoris opus sapientiæ. Dicit enim: Distribuit illis, quantum volebant, quia iuxta cuiusuis merita, necessitatem, & vtilitatem, distribuit de- Marc. 8. licias & gustum Christus. Planè multi sunt, quibus si non daretur hic gustus, deficerent in via. Multi contrà sunt, quibus si hic gustus, daretur ad votum, deficerent in via. Igitur agnoscere cuiusuis necessitatem, palatum & stomachum summæ sapientiæ opus est.

Porro quod fragmenta panum, & non panes distribuit integros, significat in hac vita non dulcedinem cælestem, ex integro præberi: sed sorbitiunculas, & prælibamenta. Nemo igitur

1. Cor. 13.

in hoc seculo dulcedinem, sine amaroris speret admistu, fractus est panis non integer. Cum verò venerit quod perfectū est, euacuabitur quodd ex parte est. Cum enim me non totum deuorat in hoc mundo Deus (mundus enim partem mei demorder) ita nec Deum in hoc mundo totum deuoro, donec totus in cælo à Deo deuoret.

Ioan. 16.

Psalm. 29.

Licet tamen fragmentum sit quod comedimus, hoc tamen est, quod animum hominis implet. Ideo dicit, postquam impleti sunt. Hoc igitur gaudium plenum est. Hæc est læticia qua circumdat Deus hominem. Circundat dixit, quia circulus perfectè rem ambit.

Psalm. 56.

Eccle. 11.

3. Reg. 19.

Genes. 41

Et meritò iubet Dominus colligi reliquias ex prandio quia istæ reliquiae, diem festum agent tibi, & memoria huius sanctificationis confitetur Domino. Plus gaudet anima, cum in memoriam adducit se gustu Domini cibata, quam si cuncta terrena possideret. Igitur colliguntur istæ reliquiae ut in die malorum recordemur illorum bonorum. Cum venerit fames, cum venerit tentatio, profer fragmentum quod tibi seruasti, forsan in fortitudine cibi illius ambulabis quadraginta diebus. Habes igitur conuiuia Dei, non solum præsentī seruire necessitati, sed etiam futuræ prospicere indigentiae. Habuit enim Ioseph horrea in an-

Psalm. 118

Isaia 40.

1. Cor. 3.

Impleuerunt duodecimæophinos. Cophinum vacuum ego intellico, doctrinam & legem, nondum opere completam, textitur enim cophinus ex multis spartis, textitur etiam doctrina ex multis præceptis. Igitur quæ docuerunt Apostoli 12. sunt cophini duodecim. Has Apostolicas doctrinas nihil sic implet ut fragmenta. Nihil n. adeo efficax est ad doctrinā Apostolicā implendā, quā cibus ille gustatus, & cælestis cibi memoria. Nouit & hoc, qui gustauit: Viam mandatorum ille currit, cui cor dilatauit Deus.

Supersunt hic mihi dubia tria: Primum, quid significet, discubuerunt super fœno, erat enim multum fœnum in loco? Neque enim sine magna significatione positum est. Ergo fœnū duplici significato sumptum est in sacris literis. Primum pro carne, id est, pro omni re terrena, iuxta illud: Omnis caro fœnum. Secundò pro peccatis leuioribus iuxta illud, qui ædificat super hoc fundamento fœnum, stipulam, & lignum, opus eius ardebit. Multa ergo peccata leuiora, sunt multum fœnum. Igitur docuit

docuit nos Christus eum qui voluerit de cælesti cibo gustare, prius debere multa terrena contemnere, deinde quando non licet omnia venialia vitare, certè vitet multa, ut ex illo diuino pane satiatur.

Dubium secundum: Cur dictum est: Erant viri numero ferè *quinque millia*? Respondeo ferè *quinque millia*, sunt quatuor mille *quingenti plus minus*, quasi dicas: Sunt nouies *quingentia*. Viri igitur qui cælestem panem edunt, sunt, nouies *quingenti*. Nouem quidem, quia reparaturi sunt 9. ruinas, quas lapsus Angelorum 9. choris effecit.

Dices: Habeo cur nomen, non habeo cur *quingenti*. Audi, & esto memor verbi Danielis 7. *Millia millium ministrabant, & decies centena assistunt*, igitur Angeli qui remanserunt, in millenario numero sunt. At Apocalyp. 12. Lucifer traxit secum tertiam partem stellarum. Igitur necessariò Angeli, qui deciderunt, in *quingentenario* numero fuerunt. Est enim *quingentenarius* tertia pars *millenarij* cum *quingentenario*. Si ergo lapsi fuerunt *quingentenarij* numeri, necesse est, ut & reparatores ruinarum sint etiam eiusdem numeri. Vides grande mysterium.

Tertium dubium: Cur Dominus suos sequaces panibus hordeaceis satiat, cum Iudæos in deserto pane satiauerit Angelorum. Cur versa fors est? Quierant, ut iumenta, satiantur angelico pane, contrà verò qui sunt ut Angeli Dei, hordeo, id est, pane iumentorum saturantur. Forfan hæc ratio est. Iudæis si pij fuissent, promittebatur omne bonum, nullum malum, qui status Angelorum est. Christianis pijs promittitur hic crux, & tribulatio, qui status iumentorum est. Angeli fruuntur omni bono, terrore malorum sublato. Si igitur Iudæis bonum sine malo promittebatur, planè Angelorum pane cibantur. At iumentis onera & flagella dicantur, qualia his, qui piè in Christo viuere volunt, manere scimus, cibamur igitur pane iumentorum. Sed Deus bone, sub hoc hordeaceo pane latet cibus ille cælestis, qui omnia bona excellentissimè vincit. Si ergo crux nos manet, at sub cruce dulcedo, potest enim crux amaras Mara aquas dulcorare. Psal. 70.
Isaia 40.
2. Tim. 30.
Exod. 15.

Statim compulit discipulos. In hac historia, vitæ Christianæ ratio delineatur. Statim, inquit, compulit discipulos, post esum panis, statim discipuli compelluntur. Vbi semel gustaueris cælestia, tepsum

3. Reg. 19. ipsum ad labores para. Eliæ datur panis, vt ambulet quadraginta diebus: ita & tibi panis & gustus cælestis datur: vt per 4. vigilias noctis, remigando labores. Dauid post comestos panes propositionis, mille iactatur periculis: ita crede, si comesis labores.

1. Reg. 21. O verò rerum sortem. Si per multos dies durasset cibus, æquum videbatur: vt per multos etiam dies labor durasset. Sed prandio vnus diei, quadraginta ieiunij Eliæ succedunt: & prandium vnus horæ, labor per quatuor noctis vigilias consequitur.

Nec vacat mysterio: verbum illud, *compulit*. Optat quidem animus qui pascitur: vt semper pasci liceret: vt semper esset cum Christo: vt non sentiret remigandi pericula. Lauit enim pedes, nollet eos inquinare. Sed compellitur: Spiritus enim sanctus expulit Christum in desertum: & ita post cibum, expellit in laborē. Interim, licet dulcius sit pasci, quàm remigare: tutius tamen aliquando, & magis meritorium est, remigare, quàm pasci.

Compulit, inquit, *in nauiculam*: quam suprà cap. 9. declarauimus esse vitam Christianam. Non enim naus est sed nauicula. Sicut Bethlehem minima dicitur, & Christus minor, quia humilis: ita & vita Christiana minima, quia despecta, arcta, angusta, abscondita. Interim arca Noë est, nullus sine ea euadet aquas diluuij. Est verò nauicula nomen officij. Vbi ad veram felicitatem peruenieris, ea non egebis. Nunc ex ligno est, dura est, periculum habet, vbi in cælum veneris, liber à nauicula es.

In hanc nauiculam compellit, non descendere, sed ascendere. Nam & Dominus inquit: Ecce ascendimus Hierosolymam. Cum Christo ascendimus: at miser ille in Iericho descendebat, cum in latrones incidit. Planè qui in cæli regiam tendit, ascendit: contra qui in honores, delicias, diuitias videtur ascendere: descendit tamen.

Vide verò, nemo ascendere potest in nauiculam, nisi Christo compellente: Nisi enim Dominus ædificauerit, frustra ædificamus: ita nisi Domino compellente, nemo ascendit. Idem verò qui compellit, vim ascendendi præstat. Alioqui quo pacto nostra tardissima natura, nisi eo compellente, gradum mouere posset?

Atqui dignissimum est cōsiderare, cur dixit: *Compulit* eos præcedere trans fretum? Profectò prima nostra iustificatio, qua Deum viuide cognoscimus, fit Christo præcedente. Ipse enim elegit.

elegit nos: non verò est electus à nobis. Sed si videri super aquas à nobis debet, nostra merita eam visionem præcedere debent. Fateor non præcedes tu, nisi Christus oret pro felici tuorum laborum successu, sed eius præmia, & præsentiam non senties nisi tua id opera commuerint.

Ascendit in montē solus. Video Dominum, qui torcular calcauerit solus, & de gentibus nemo erat cum eo. Video Mosē, a- *Isaie 63.*
scendentem in montem orare: vt Iudæa vinceret Amalechitas, id *Exod. 37.*
est, Ecclesia dæmonū pressuras. At licet Mosēs ascenderit, ascendit cum eo Aaron & Hur, Christus verò solus.

Latet ergo mysteriū, scilicet non esse alicuius humanæ opis, aut indultriæ: iactari nauiculam fluctibus magnis & non demergit tamen. Non est humanæ opis tota nocte remigare, nec delassari. Non est humanæ opis Christum ambulātem super aquis posse contueri. Non est potentiæ humanæ ē naui desilire, in mare se conijcere, nec demergi. Solus hæc mereri potuit, qui solus in montem oraturus ascendit. Si Christus non orat: nihil fieri dignè potest. Vt ergo electurus Christus suos Apostolos, o- *Ioan. 15.*
rat: ita vitam Christianam obiecturus marinis fluctibus, periculis carnis, mundi, & inferni, etiam orat. Alioqui, quomodo posset Christianus viuere in carne, & non secundum carnem viuere vitam cælestem, Angelicam, diuinam?

Iam sicut sua passione efficaciter mundi salutem effecit: ita & hac montis oratione, efficaciter ne nauicula vitæ Christianæ mergeretur, impetrauit. Ergo Christiane incolumitatem tibi Christus comparauit, si inferni, aut peccati pelagus, fluctus temptationum te demergit, culpa hæc tua est, sua enim ille oratione (ne te demergerent) iumentes fregit fluctus, & procellas.

In hac etiam oratione normam nobis Christus orandi dimisit: oraturus enim primum dimittit turbas, vt tu oraturus cōponas (si quæ habes) secularia negotia, ne animū postea orantē in terpellēt. Postea ascendit in montē, rebus imis altiorē ut tu in oratione animum rebus humanis habeas altiorē. Quod fiet si quæ petimus ad Dei gloriam peramus. Demum ascendit solus: ò si *1 Cor. 10.*
liceret mhi orare soli, ò si animum ad orationem ab omni rerum secularium amore liberum afferre. At faciliè, cor rebus secularibus hæret.

Vespere autē facto, nauicula iactabatur. Cum Dñs fide illustriore à

nobis conspicitur, cumque eius fulgor, & amor illustrat, & paciscit animas nostras, adhuc vespere non est, nec nauicula iactatur. At cum charitas illa flaccescit, cumque deuotio non nihil tepescit, vespere incipit, tentatio incipit. Porro tunc propè Dominus in monte est, ut adiri facile possit, ut negotium tuum attentius tractet, utque pro te instantius oret. Solus ergo est, qualem tibi in negotio maximè difficili, inuenire desiderares.

Sed procedit ulterius tentatio, auocat te à littore, iactatque te, cum es in medio mari. Siquidem in principio tuæ conuersionis ad Christum, non te magnis tentationibus exponit. Sed in medio cursu, cum es in medio mari, tunc illæ crudescunt, cum scilicet iam processisti in vita Christiana. Hoc enim est quod dicitur: *Cum remigassent stadijs 25. aut 30.* Quia 60. est numerus vitæ laboriosæ. Sex enim diebus erat operandum, die verò septimo quiescendum. Si ergo labor noster designatur in numero 60. medium laboris erit 25. aut 30. Igitur à medio, vel ferè, vitæ Christianæ furias tentationum exspecta. Ita enim Dominus in medio vitæ suæ, anno scilicet tricesimo tentari cœpit, & Ezechias dicit: Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi.

Porro iactatur nauicula à vento, ferè enim tentationes, & scrupulos, ventos esse dixeris, & rem ferè vanissimam. At ut Deus exre quæ non est, facere mundum potuit, ita diabolus exre nihili (si ei à Deo licentia datur) validum ventum facit, ventus est, sed vehementissimè nauiculam quatit. Quodd verò addit, Erat ventus contrarius. Planè quia nauicula rectà tendit in cælum, at dæmonis furor reuocat in infernum. Annon vides quàm sit necesse Christum orare, ne fragilis nauicula, ab ea potestate cui nulla est æqualis super terram, iactata mergatur?

Quarta verò vigilia noctis venit ad eos. Audisne Christiane, vitam Christianam esse nauigationem, vigilias & militiâ? Verum enim est militiam hominis super terram, & supra mare. Atqui res est notanda nimis, cur in quarta vigilia laborantibus succurrit? Et cur in quarta vigilia seruum bonum vigilantem, supra omnia constituet? Et cur super tribus sceleribus Dominus conuertitur, sed super quarto non conuertitur? Certè in his locis apertè sit, ut sicut quartum scelus malis est perditio, ita & pijs, quarta vigilia est remedium. Forsan significatur vita hæc nostra laboriosa in numero quaternario: 40. enim annis pe-

regi

Exod. 35.

Leuit. 23.

Lucæ 3.

Isaia 38.

Iob 2.

Iob 41.

Iob 7

Lucæ 12.

Num. 14

reginarunt Israëlitarum per desertum, ante promissam terram. Hec ergo vita quatuor partes habet, qui in primis prioribus peccauit, & item in quarta scelera committere pergat, rara est huius conuersio, super hoc quarto scelere Deus raro conuertitur. At verò pijs si in secunda, & tertia vigilia pijs sunt, non adhuc videre Dominum super aquas ambulantes merentur. At in ultima vitæ parte, id est, in quarta vigilia, si pius esse non desistat, Deum pro ratione vitæ videre meretur. Nec enim frustra mandatur Iudæis, ne de arboribus nouis, per annos tres comedant, sed quarto anno fructus earum sanctificentur Domino, videlicet, quia tres vitæ priores partes plenæ sunt imperfectionibus, & ideo indignæ quæ Deum videant, quarta verò, ut iam matura, Deo digna est. Leuit. 19.

Venit ergo Dominus ambulans super aquas. Nullus legitur ambulare super aquas. Nam Iudæi transeunt mare rubrum, & Iordanem non nisi per alueum, item & Elias transit, sed Iordane diuiso, solus Spiritus sanctus fuit, qui ferebatur super aquas. Probat igitur Christus super aquas ambulans, se eiusdem esse cum Spiritu sancto naturæ. Et ut Spiritus, qui ferebatur super aquas, eas sua latione fecundauit, ad vitam corporalem, ita & Christus ad vitam spiritualem. Et profectò non videtur miraculum Spiritus super aquas ambulans. Quis verò miraculum non videt, quod caro Christi super aquas ambulet? Quod quæ id priuilegium Petro, solo iussu, concedat. Ut ferè nihil Christus non commune cum Christianis habeat. Exod. 14.
4. Reg. 2.
Genes. 1.

Videntes turbati sunt, dicentes: Phantasma est. Vbi primò docentur deuoti homines, quanta sit in reuelationibus adhibenda cautela. Clamandum est, ne fortè Satanas transfiguret se in Angelum lucis, vel certè si Angelus lucis est, ne magnitudo reuelationum extollat. 1. Cor. 11.
2. Cor. 12.

Secundò docemur quàm timere debeamus phantasmata, & quia totus hic mundus phantasma est, præterit enim huius mundi figura, seu larua, ideo cauere mundum debuissimus, auerte ergo Dñe oculos meos, ne videant vanitatē. Vniuersa enim sunt vanitas, utinam sicut vanitas sunt, ita essent afflictio spiritus. Beatus ergo qui timet Dominum, & non respexit in has vanitates, & insanas falsas. Igitur in mundo sunt, non solum phantastica sunt, sed & insaniæ, & hæ falsæ. Psal. 118.
Eccles. 1.
Psal. 39.

Tertiò docentur ij qui nocte tribulationis suæ laborant,
Psalm. 72. Deum multò alium esse quàm ipsi credant. Cùm tribulamur vix credimus, Deum esse, qui nos castiget, qui premat, qui affligat, statim culpam nostræ afflictionis, in dæmonem in phantasma conijcimus: Docent nos igitur Apostoli: Christum eundem esse qui primum terreat, postea opem ferat: qui primum videtur hostis mox inuenitur amicus: quiq̃ue prius videtur dæmon, sed statim agnoscitur Deus. O lusciosos mortalium oculos, dæmonem

Psalm. 72. eum putatis qui Deus sit: quiq̃ue ad auxilium vobis occurrit?

Quartò docemur, in afflictione fidem sæpe mutare.

Psalm. 5. Statim Dominus loquutus est eis dicens: Ego sum. Statim inquit, sine mora, adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione. Nouit enim articulum, quando succurrendum sit.

O felix anima quæ in tribulatione sua Christum audit dicentem: Noli timere, Ego sum: Dicebat Psalter: Dic animæ meæ, *Psalm. 34.* Salus tua ego sum. Certè, hæc Dominus dicens, auditui dat gaudium & lætitiā, & exultant ossa humiliata. Tunc illuminat faciem suam super nos: & ideo miseretur nostri. Tunc ostendit faciem suam, & ideo salui erimus. Tunc apparet coram Ephraim, Benjamin, & Manasse, filiis Rachelis pulchræ: ideo saluamur. *Psalm. 50.* Quid enim tunc anima timeat? Cùm si ambulauero in medio vmbre mortis non timebo mala, quia tu mecum es. Si tu es il- *Psalm. 66.* luminatio mea, etiam si consistant aduersum me castra: non timebit cor meum. Igitur habete fiduciam: Ego sum amicus vester, protector, merces, frater, Pater, Deus.

Iam sicut vox Domini, quattriduanum Lazarum iacentem excitat: ita quarta vigilia laborantes, & timore phantasmatis periculosos eadem vox excitauit ad vitam: abasit enim ab eorum animis omnem penitus timorem. Sed quia Theologis testibus, diuina efficacia variè operatur, iuxta recipientium dispositione: ideo Petrus qui erat ardentior: hac voce præ alijs inflammatur, & flamme vigorem sustinere non valens, rem super omnem naturam, à Christo petiuit. Docens, inflammatis hominibus nihil adeundum, sine Domini iussu. Præsertim vbi arduum est id quòd requirunt. Domine, inquit, iube me venire ad te.

Iosue 10. Respondet Dominus: Veni. Obedit Dominus voci hominis etiam: etiam violata tota natura, vt cùm Iosue cælos stare iubet, Iubet igitur Dominus: vt corpus sit sicut spiritus.

Docet

Docet hic multa Petrus. Primum eum qui Dei ignibus ardet, non solum supra terrena esse, sed super aquas ambulare, imò & super aërem consistere posse. Vt de multis Sanctis legitur, eos in aëre pendentes orasse. Planè quia ignis, imò & Dei effusio super omnia est.

Secundò, docet aliquando Sanctos, ita facile ferre tribulationes, imò eas facile calcare: vt Petrus calcabat aquas. Profectò multi Philosophi patienter ferebant tribulationes: sed solius Christiani est eas aggredi, calcare, & in eis gloriari. Non solù autem, inquit Paulus, sed & gloriamur in tribulationibus. Et rursum: Mihi absit gloriari nisi in cruce, & rursum: ibant gaudentes, quia contumeliam passi sunt. Gaudet Andreas cum videt crucē. Actor. 4. Opat Polycarpus bestias truces. Cupit Laurentius in prunis versari. Hoc verò est aquas tribulationis calcare. Equidem cum laborem patienter suffers, in nauicula remigas. Sed cum in dolore ardentè exultas: exilita nauicula tumentes maris fluctus calcasti. Status hic magnus.

Videns verò ventum validum timuit. Deum immortalem: nunquam, nec in excelsò statu, securitas! Petrus timet: quis non timeat? Auertit oculos suos Petrus à Magistro, qui eum vocabat: respexit ventum, qui eum premebat, ideo timet. O si à Christo non auertisset oculos, mergi non cœpisset. O si Eua lignum non vidisset. O si Dauid Bethsabée non respexisset. O si filij Dei filias hominum non intendissent. Sed Domini conditio est, in die bonorum, nos admonere malorum. Et dum Petrus super aquas exultans ambulat: mortis imminentis admonetur. Vult enim Dominus potius humiles, quàm elatos. At sicut in media prosperitate, admonet Dominus futuræ calamitatis: ita in media calamitate, & submersione dextram suam extendit. Et cum Petro in nauiculam intrat: quæ statim ad terram securitatis venit. Id verò quale sit, dicant qui nouerunt, ij scilicet qui ferè ad limina beatitudinis post tribulationem peruenerunt.

Vbi verò intrauit in nauem Dominus, tunc ab omnibus adoratur, id est, cum Domini præsentia in animo sentitur, tunc omnia ossa dicunt: Domine quis similis tibi? eripiens in opem de manu fortiorum eius. Et rursum: Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomini sancto eius: qui redemit de interitu vitam tuam. Tunc nulla tribulatio sentitur: vel quia ces-

sauiſt exactor, vel quia licet premat, præſentia tamen Domini animus dulcedine abſorbetur.

Porro aſcendit cum Petro nauiculam duram, quia pij homines duram ſemper vitam diligunt.

Vehementer tamen hæc hiſtoria quadrat his Sanctis, qui poſt varias tentationes præſentia Domini guſtata, dicunt, Domine iube me venire ad te: Iube me de carcere corporis exire, & ad te in terra viuentium peruenire. Annuit Dominus votis deprecantiſ, & ad extremum vitæ perducit optantem, ut iam iam videatur exiturus e corpore. At tanta eſt fragilitas noſtra, tanta etiam frementis diaboli ſæuitia, ut qui egredi optabat e vita, incipiat mortem timere propinquam, & ita ferè demergi. Tunc Dominus: *Modicæ fidei*, cur times, tibi tam eſt, nulla cauſa timendi, tam multæ ſunt conſtendi? Si paſtus eſ cum Petro dulcibus Chriſti panibus. Si in naui vitæ Chriſtianæ remigaſti. Si Dei vocem in animo audiſti. Si tu exire de vita petiſti, cur dubitaſti? Dixiſti, cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, & cum diſſolueris, times. Cur dubitas, o modicæ fidei?

Philip. 1.

Non credas fidei habitum minui. Sed Dominus fidei habitum non moratur. Fides apud Chriſtum pretioſa illa eſt, quæ amoris flammis exardet. Quæ tunc minui dicitur, cum illa amoris flamma, aliquo vento reſſante tepescit.

Et cum cognouiſſent eum homines loci illius, miſerunt ad uniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes infirmos. Quàm aptè hominis animus, qui Chriſti præſentiam intra ſe ſenſit, delineatur. Profectò, qui in nauicula remigauit, qui ſe ſuperiorem fluctibus æſtimauit, qui Domini manu e fluctibus arreptus eſt, adeo eum diligit, adeo eum ardet, & deperit, ut nunquam ceſſet ad omnes clamare, ut veniant omnes infirmi, & ſanentur à ſalute. Ad omnes clamat, & dicit: Omnes ſitientes venite ad aquas. Et tanta fiducia clamat, ut dicat. Venite, tangite, vel minutiffimam Chriſti partem, & ſanabimini. Tangite veſtra conſideratione mortem Domini turbiffimam, tangite iudicium, tangite infernum, tangite quælibet Domini opera, licet abiecta. Si fideliter contrectaueris, ſanaberis. Sed te potiſſimè ſimbria paſſionis Domini ſanabit, habet illa conſiderata præſentem Dei efficaciam, ut ſanet egrotos ſi velint.

Matth. 23.

Eſt ergo officium eorum qui Chriſtum cognouerunt, & ado-

adorauerunt, ad eius notitiam & cultum, omnes prouocare, & Christum rogare, ut vel simbria passionis, & sanguinis sui eos tangat, ut sanentur.

CAPVT XV.

Tunc accesserunt ad eum, &c.



RIMVM nos hic Dominus admonet eius rei, in qua facile multi labuntur, putantes viam esse rectam, cum tamen nouissima via ducant ad perditionem. Sunt ergo quā plurimi, quibusdam regulis humanis addicti, quas si impleant, nihil sibi ad salutem deesse putent. Credit ille, si quasdam orationes recitarit, non subito, neque sine poenitentia, moriturum: Id verò est legibus humanis fidere. Credit alter, si omnibus diebus Misere interfuerit, non se in infernum iturum. Alius, si quibusdam vestibus, certis cibis, & certis quibusdam orationibus utatur, certam se gloriam habere. Contrà Dominus verbis apertissimis clamat, non se timere, non vitam, aut salutem in hisce regulis collocari, sed in fide, & dilectione. Quidquid aliud agas aut patiaris, si charitatem non habueris, nihil es. Mandatum enim primum est, Diliges Dominum ex toto corde, anima, &c. Si non decreuisti amorem Dei, omni bono, & omni malo præferre, frustra laborasti. Prima prædicatio est: Poenitentiam agite. At poenitentia est dolere de præterito cum animo omnia mala subeundi, ne committas peccatum, in futuro. Baptista prædicabat: Parate viam Domino, rectas facite semitas eius. Si cor tuum non tendit rectè in Deum, toto cælo erras. Enoch, & Sancti antiqui ambulabant cum Deo, & coram Deo, habentes Deum præ oculis cordis. Si id tu non habes cur non procuras? Dauid dicit: Mihi adhærere Deo bonum est, unicum bonum est, cor Deo adglutinare per dilectionem, unumque cum Deo fieri per gratiā, id si non curas, ne credas te salutem habiturum. Putasne facile esse, à te exisse, & Deo unum fieri? Grande opus est, ita Deo hæsisse, ut neque præsentia neque futura, neque mors, neque vita possint separare cor, à charitate Dei. Id si tu habes Christum lauda. Sin minus, videte ne quis decipiat, per Philosophiam, & traditiones hominum, non enim in eis consistit salus, sed adminicula sunt, ut ea adquiratur, vel acquisita seruetur.

Prover. 16

1. Cor. 13.

Deute. 6.

Matth. 23.

Matth. 3.

Gen. 5. 6. 17

Hebr. 11.

Psal. 72.

Ioan. 17

Roman. 8.

Coloss. 2.

Secundò, dubium occurrit, num Dominus hoc loco damnet morem, quem tum Iudæi habebant, bona sua Deo offerendi? Et primum apertum est, si parentes non indigerent, potuisse filios bona sua Deo sacrare. Id enim est quod Dominus iubet dicens: Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea: & super hoc probate me. Secundò, etiam apertum est: si templum non eget, sed est ditissimum, contra sunt patres, aut pauperes alij, egentes: stultè egeris nisi pauperibus succurras. Et hic est, arbitror, huius loci nostri genuinus sensus. Deus enim & natura necessitati maiori succurrunt. Tertio, rogas, quod si ministri Ecclesiæ egent, egent etiam mei parentes? Responderem ministros Ecclesiæ tam esse sanctos, tam crucis amatores, ut (si non vehementius egeant) faciliè oblata respicerent: ut pauperibus succuratur. Patres enim sunt, qui etiam cum penuria sua, cibos filiis procurabunt, nisi forsan adeo esset vtilis Ecclesiæ Prælati, ut cibandus auro, potandus balsamo.

Veniamus ad textum:

Quare discipuli tui transgrediuntur mandata seniorum? Hoc est carnalium hominū ingenium: ut mandata seniorum, mandata scilicet antiqua sectentur. Adam homo terrenus, antiquus & senior est. Lex Moyfi quia de terrenis: ideo senior, & antiqua est, Christus contra est homo nouus spiritusque eius, spiritus nouus est. *Exech. 11.* Et ideo homo Christianus creatura noua est. Iam vetus homo noster suas habet leges, suas traditiones: quas carnales homines exactissimè seruant: Ut in regum curijs, in Pontificum palatijs, pro dolor, videre est. Sūt de hac re scripti libri: quomodo vindicanda iniuria? quomodo inferenda contumelia? Utinam verò *Apoc. 22.* veteres hi, veteres suas sanctiones sanctè seruassent, in sordibusque suis solum sordescerent. Sed his non contenti, rident reprehenduntque nouæ vitæ sectatores, si sua illa vetusta contemnant. At nobis maximè præceptum est noua præcepta seruare, benedicere maledicentibus, amare inimicos, non irasci sine causa, & reliqua.

Sed precor te Lector expende, quānā illa sunt, circa quæ seniorum mandata versentur. Certè: lauare manus ad manducandum, vrceos ad bibendum, lectos ad dormiendum. O præclaram seniorum Philosophiam! tota versatur in cibo, potu, lecto. In his est eius superstitio, & morositas. Cū tu videris vi-

rum

virum his curiosissimè intentum, carnalem iudica. Nam Spiritus facta carnis mortificat, non in comestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus. Sed induit Dominum Iesum: & carnis curam non facit in desiderijs. Deo enim Spiritus intentus, carnem miseram contemnit.

Adhuc tamen libet rimari: quidnam sit Iudæos lauare crebro manus, Christianos non ita? Paulus dicit: Iudæos sectantes iustitiam: in iustitiam Dei non peruenisse. Et item: Omnia arbitror ut stercore, ut Christum lucri faciam: & inueniar in illo, non habens meam iustitiam. Ergo Iudæi ieiunantes bis in sabbato, & decimas dantes, lauabāt manus suas: iustificabantq; se, & credebāt in his iustos se esse. Contrā vita Christiana iubet, Christianus enim homo immūdum se esse dicit: & immundas manus habere se credens, ad Christum recurrit, ut eius iustitia iustitiam in nobis efficiat: atque ita sit ipsa nostra iustitia, sanctificatio, & redemptio. Iudæus igitur lauat sibi manus: at Christianus videns se immundum à Christo lauari cupit.

Iterum aduerte: Iudæus si bene agit, agit ut bona temporalia assequatur. Si ergo lauat manus, lauat ut bona terræ manducet. Ideo enim Iudæi bene agunt, ut bonis terræ fruantur. Ut igitur doceat Christus iam non propter bona terræ comedenda, Christianos debere operari: ideo non vult discipulos suos crebro lauare manus.

Demum Iudæus lauat manus exterius: ea scilicet, quæ apparent, Christus lauat interius in abscondito. Et quod maximum est, Iudæi lauant manus: at Christus lauat pedes discipulorum, frustra enim laueris opera (quæ per manus designantur) nisi laueris pedes, (qui affectus significant.) Ergo Iudæorum est opera lauare Christi, lauare affectiones. Quibus lotis, reliqua ferè munda sunt. Quibus contrā illotis, reliqua sunt immunda. Merito ergo Dominus discipulis suis pedes lauat, in vltima cæna, manus minimè lauans.

Ad Phariseorum verò quæstionem Dominus respondet: Quare & vos transgredimini mandata Dei, propter traditiones vestras? Vbi singula verba sunt expendenda. Quare, inquit. Id est dicite, quæ causa vos moueat, ad leges Dei violandas? num satisfacere carni vestræ? num placere diabolo? num assequi miserum lucrum? Suntne hæ dignæ rationes, ut Dei maiestatem sacrilegè concul-

ceris? Num dignum erat propter edulium lentis rufæ, vendere primogenituram? & propter triginta argenteos vendere Christum?

Genes. 25.
Lucæ 22.
Psalm. 38

Quare et vos. Vos, vermis pulvis, cinis, uniuersa vanitas, fœnum, umbra, mendax terra, lutum. Vos, mea gratia Christiani, vestra professione diuinæ legis cultores. Vos fratres mei, filij Dei, mea ascensione exaltati vos dij, vos meo sanguine redempti, mea morte viuificati.

Psalm. 142

Ierem. 5.

Transgredimini. Angeli nunquam transgressi sunt, nunquam cæli, statuit enim hæc in æternum, præceptum eis posuit, & nunquam sunt transgressa. Aquæ superbi fluctus terminos sibi præfixos non sunt transgressi. Etiam infernus leges Dei non transgreditur, at homo transgreditur. Et quidem Deus leges quas semel homini sanxit, nunquam est transgressus: Neque enim ei libertatem abstulit, nec pium præmijs defraudauit.

Psalm. 18.

Mandata Dei. Tanto consilio librata, tanta charitate promulgata. Quæ si serues æternitatem felicitatis, si violes infinitatem supplicij comparabis. Quæ essent seruanda, etiam si nec essent pœnæ nec premia constituta. Iudicia enim Domini recta iustificata in semetipfa, desiderabilia super aurum, at tu contemnis, ut carbones.

Propter traditiones vestras. O veram diuinæ legis contumeliam. Sed quid aliud ab hominæ exspectes, quàm diuinis contemptis, humana præferre? Porro traditio Pharisaica erat.

Lucæ 20

Roman. 13

Matth. 25.

Qui dixerit patri aut matri: Hoc munus, quod ex me, Deo offero, precor Deum, ut tibi prosit. Hac ratione tibi in spiritualibus ministro, corporale obsequium à me non exspectes. At contra Dominus: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Imò nescio quid sit, in dilectione proximi totam legem voluit summari, ut qui proximo benefecerit, Christo benefecerit. Quod enim uni minimo fecistis, mihi fecistis. Si Deo seruire cupis, proximo serui, maxime verò patri.

Bene prophetauit de vobis Isaias, Populus hic labijs me honorat. Si labijs sine corde honorare, facit hypochritam, quid faciet iurare, peierare, blasphemare.

Cor autem eorum longe est à me. O utinam non nobis hæc vox conueniat. Longè sunt cæli à terra. Si cortuum terrenum est, & terrena amat, Deus verò habet sedem in cælo, certè longè est cor tuum

tuum à Deo. Si cor tuum est in peccato, longè est à peccatoribus salus, Deus enim est ipsum esse, vita, veritas, & felicitas. Peccatum est nihil, vanitas, mors, infernus. Igitur necesse est longè Deum esse, à peccato.

Sine causa & in cassum colunt me. O horrendum in cassum, in fine laboris nostri, nauigationis, militiæ omnia esse cassa, in cassum nobis labores Christi, Christus, Ecclesia & Deus ipse. O verè timendum in cassum.

Et conuocatis ad se, &c. Non immeritò Dominus hæc docturus, prius aduocari non unum, aut alterum, sed omnes turbas. Nec contentus audientium corona, ab eis attentionem exigit, dicens, *Audite.* Nec eo contentus addit, *Intelligite*, expendite apud vos, quàm sint recta quæ dicemus.

Intellige igitur Dominum sedisse in excelsa throno, ut finem imponeret legi veteri, ut renocaret fideles à tam mollito usu, Deum colendi in exterioribus, & ut doceret qua ratione coli vellet, quæ etiam sint quæ coram Deo, hominem inquinant. An non sunt ista summa?

Prima ergo lex Evangelica est: Nihil per os intrans, hominem inquinat. Licet verò carnis in quadragesima esus inquinet edentem, hæc tamen culpa non per Euangelium, sed per Ecclesiam est. Iam quia hæc lex videri poterat legi antiquæ contraria, ideo Paulus totus est in eius assertione. Ideo enim reprehendit Petrum abstinentem à cibis lege vetitis, & item: Si mortui estis ab elementis mundi, quid adhuc decernitis, ne tetigeris, neque gustaueris, & super hac re vehementer cum Iudæis contendit.

Galat. 2.

Coloss. 2.

Actor. 15

Secunda lex Evangelica: Quod de ore procedit, inquinat, quæ non intelligitur, in uniuersum omnè prodiens ex ore inquinare. Quia os iusti meditabitur sapientiam, & de ore tuo iustificaberis, & Dic tu prius, ut iustificeris. Ergo intelligitur contrà quam Iudæi intelligebant, quasi diceret: Nihil intrans coinquinat, sed potius aliquid exiens inquinat.

Psalm. 36.

Matth. 12.

Non est porrò leuiculus explicare, cur Dominus non dixit id inquinare, quod exit per oculos, manus, pedes? forsan, quia nullum est instrumentum, quo homo à brutis differat, nisi os. Quare ratione Iacobus dicit: Qui refrænare linguam potest, perfectus est vir. Et Salomon dicit: Cur stulti in ore eius, & os sapientis in corde ipsius. Est enim vicariū responsum inter verba

Iacobi 3.

Eccles. 22.

oris, & mentis. Quod enim mens cogitat, vult, cupit: naturali consequentia, fit statim verbū in ore. Ideo cor & os unū censentur: est n. carnalis apertus ex corde ad os. Neque ferē aliud est in quo cor apertū cognoscas, quā in ore: ē n. lingua mētis vehiculū.

Atqui discipuli audientes dicunt: *Scis quia Pharisei scandalizantur.* Nec mirum: quia hoc totam legem enervat, & subruit. Porro lege enervata, necesse est & sacerdotium transferri. Quo translato sacerdotum autoritas perit, & maiestas.

Admonemur, nō esse indignū maiores à minoribus admoneri: vt hoc loco Christus, ab Apostolis, & Petrus à Paulo. Sicut nec est indecorum, maiores res suas cū minoribus tractare: vt, Christus cibaturus quinque millia, id cū Philippo consultat.

Ioan. 6. Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus, eradicabitur. Si igitur prædicator prodesse populo vult: & ab eo decerpere fructū: non horarium, sed permanentem, Patrem roget, vt planter. Nam quæ mens, lingua, & manus hominis plantat, non potest maiorem habere efficaciam, quā ipse homo. Ipse verò eradicabitur, igitur & plantatio eius.

Vna est, culpa: plantatio, quam homo plantat, & in æternū non eradicatur. Videlicet quia ei complantatur à Deo poena, quæ in æternum durabit. Porro hac ratione, spectatur animam rationalem non plantari ab homine, quia immortalis sit. Quæ mortalis esset si eam homo generaret.

Addit Dominus: *Sinite cæci sunt.* O verbum durissimum. *Sinite eos,* relinquamus eos. Terra enim sæpè super se venientem bibens imbrem, & non producens fructum, relinquitur. Hanc relationem significat verbum illud: Ecce relinquetur domus vestra deserta. Idem verò est. Nubibus mandabo, ne pluant super eam. Et illud, non putabitur, nec fodietur: sed vepres, & spinæ ascendent super eam. Licet enim Deus nunquam auferat ab homine auxilia, & fauores: quibus si conetur anima surgere possit: aufert tamen illos, quibus facillè surgeret. Væ igitur cū dicit Christus discipulis suis: *Sinite & relinquite:* & vult exire ab eis. Exeuntibus enim bonis de medio malorum, remanent mali, si quidem Sodomitæ, exeunte ab eis sancto Loth, statim enim illi perierunt: sicut exeuntibus Iudæis ab Aegypto, Aegyptus periit. *Hebr. 13.* Et egresso Iesu à Ierusalem (nam extra portam passus est) vastatur Ierusalem.

Porro non relinquuntur hi quia cæci: sed quia cæci cæcorum sunt duces: sicut contrā, summa religio & meritum est, cum videas, lumen te esse cæcorum. Id enim est erudire multos ad iustitiam: esseque solem mundi, & salem. Ducem te esse videntē: munus Dei est, Christi, Apostolorum, & Papæ. Ei enim dicitur, *Pasce oves meas*, Ducem verò cæcum esse, diaboli est. Qui est rex super omnes filios superbix: officiumque Phariseorum. Nō enim nisi summo damno, te & Christi gregem afficis, si cæcus velis cæcos ducere. Vt enim nulla par gratia referri potest, patri qui te secundum carnem genuit: & multò minus ei, qui te secundum spiritum regeneravit: qua pœna, obsecro te, dignus erit, qui in præsentī vitam aufert spiritus, oblaturus in futuro vitam carnis. Videant Episcopi nostri, si hæc ipsis conueniunt.

Ambo, inquit, in foueam cadunt: nulla ignorantia excusat, quin cadas, & cadas in foueam. O quā constringentur ossa illi, qui in tam profundam foueam cadet. At contrā custodit Dominus ossa iustorum, vnum ex ijs non conteretur. Mors verò peccatorum pessima, quia contractis omnibus ossibus in infernum prouunt.

Accessit Petrus dicens, Edisce nobis hanc parabolam, & respondetur ei: Adhuc & vos sine intellectu estis. Grauis reprehensio in primis. Cum enim Episcopus sit aliorū dux, & lux: si & ipse sine luce sit, omni reprehensione dignus est. Neque enim alicui minus, quam Episcopo ignorantia conuenit.

Non intelligitis, id quod intrat in os, in ventrem & secessum ire: & propterea non tangere cor, nec coinquinare. Quod si animam non inquinat, igitur neque hominem: qui maximè ex anima est. Sola igitur ea quæ de corde exeunt ipsum inquinant.

Vbi primum nota: Non quod intrat in cor, siue voluntatem, ipsam inquinare. Solum enim id quod exit, inquinat. Igitur cogitatio quam vel dæmon, vel necessitas, vel natura cordi ingerit, non inquinat, nisi per consensum, illa ex corde velut filius ex parte generetur.

Secundò nota etiam cum voluntas non nihil delectatur, nō adhuc plenè coinquinari. Quia tunc voluntas, velut partum exire volentem cohibet. Et ideo nondum dicitur partus malus exiisse, & ita nec inquinauisse.

Tertiò: Cur non dixit, E corde exeunt bonæ cogitationes,

Osee 13.

sicut & malæ? Certè quia perditio nostra ex nobis est, auxilium ad bonum ex Deo, ex quo est omnis sufficientia nostra.

1. Cor. 3.

Quartò: Si quæ in os intrant, mittuntur in secessum, vide cuius gratia tota vita nostra laborat. Ergo propter stercus, bel-
la, lites, pugnae, labores.

Quintò: Si in secessum emittitur, est ergo in ventre vir-
tus stercoris expultrix, ut hostis & inimici. Sunt enim stercora
(teste Aristotele) vitæ nostræ contraria, utinam sicut est virtus ex-
pellens stercora terrena, esset emittens spiritualia.

Sextò nota illud: *Quæ ex ore procedunt, de corde exeunt*, quo
videtur indicari, non aliam esse malitiam eius quod prodit ex-
terius, & eius quod exiit interius. Vna est igitur malitia oris &
cordis, una actus interioris & exterioris.

Ioan. 15.

Ioan. 13.

Matth. 5.

*De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicatio-
nes, furta, falsa testimonia.* Hæc sunt peccata contra proximum, quæ
primo loco ponuntur, quia ubique Dominus vult, amorem
proximi esse mandatum suum, mandatum nouum, quod imple-
ri vult, etiam antequam offeramus munus nostrum, ante
altare.

Et nota, primo loco poni cogitationes, licet Moses in fine
Decalogi earum meminerit. Cuius ratio est, quia vita Christiana,
maximè interioribus intenta est, contra Mosaica exterioribus.
Sed duo illa madata postrema Moyfi, sub illo Christi unico ver-
bo (*Cogitationes*) sunt comprehensa. Porro homicidia spectant ad
quintum præceptum Decalogi.

Marci 7.

Adulteria & fornicationes ad sextum. Meminit tamè speciatim
fornicationis, quia apud Mosen nulla erat de ipsa mentio. At
Dominus in Euangelio asseruit expressè, eam inquinare.

Furta, & (iuxta Marcum) avaritia, spectant ad septimum.
Et facta est mentio specialis avaritiæ, ut scias non solum furtum,
sed omnes contractus usurarios, & etiam iniustos (quos auari
excogitarunt) hoc loco prohiberi.

Marc. 7.

Testimonia falsa, (quibus Marcus addit, Nequitia & dolus)
spectant ad octauum præceptum Decalogi. Est autem nequitia
poniria, id est, machinatio in malum proximi: dolus verò cum
opere perficitur. Hæc verò complectuntur omnem dolum, qui
fit in iudicio.

Eodem.

Marcus addit: Immunditiam, & oculum malum, quæ
duo.

duo ad nonum & decimum præceptum spectant. Siquidem per immunditiam, vel potius procacitatem, (quæ Græcis est, *aselgia*) concupiscimus uxorem proximi, per oculum verò malum, eius res exoptamus. Hactenus de peccatis contra proximum. Sequuntur contra Deum.

Blasphemia. Cui Marcus addit superbiam, & insipientiam. Vbi nota, per insipientiam Deum negari. Dixit enim Insipiens in corde suo. Non est Deus. Per superbiam, contemni, idque maximè in rerum sacrarum contemptu. Per blasphemiam in honoriari, habes igitur insipientiam contra primum præceptum. Superbiam contra tertium. Blasphemiam contra secundum: En totus decalogus.

Psalms. 52.

Psalms. 52.

Hæc sunt quæ coinquinant, & maculant hominem. O verè pessimā, & horribilissimam maculam, quæ contra infinitam maiestatem, id est, Deum fit, quæ ab infinita vanitate, id est, homine prodit, quæ infinitum bonum, scilicet, gloriam aufert, quæ Deum nobis propinquum, amicū, sponsum, fratrem, & patrem exasperat, & irritat, ut hostis sit noster & vindex. Hæc macula animam occidit, quæ ab ea vitam, gratiam, & Deum aufert, seruūque peccati, & filium diaboli facit. Hæc macula totum uniuersum turbat, omnia enim creata sunt, ut homini seruiāt, ut ita homine Deū colente, per eum omnia Deū colant. At contrā cū homo seruit diabolo, ei omnia ferè seruire cogit. Hæc priuat hominē charitate, & virtutibus moralibus, quas infusas Theologi vocāt. Priuat communicatione Dei, Angelorum. Hæc vires carnis auget: arma diabolo subministrat, reddit hominem infirmum: imò mortuum esse facit, vt Paulus ad Ephes. 2. dicit. Imò vertit in nihilum. Peccatum enim nihil est: deum nos vehementer exponiat, vt Psaltes agnoscit dicens: Aduua nos Deus salutaris noster: quia pauperes facti sumus nimis.

Psalms. 8.

Psalms. 78.

Si penetrare vis quanta sit hæc macula, hinc intelliges: Quia solo Christi sanguine: & non hircorum, aut taurorum purgari potest. Post hanc vitam, purgat purgatorij locus, vbi sunt ardores inferni. His purgatur macula etiā Sanctorum. Quia impiorū macula, post hanc vitā expiari, nec ignibus inferni, poterit.

Est quod mirè: e: Cuncta quæ creauit Deus sunt valde bona, at in die iudicij ardebunt, & magno calore soluentur, ut ab hac macula per homines contracta purgentur.

Audi

Roman. 5. Audi & illud: Macula hæc omnia in orbem apportauit mala. Bella, lites, pugnas, pestem, languores, mortem. Propter peccatum, mors. & eius afflæ introierunt in mundum. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt essent omnia. Et sanabiles fecit nationes terrarum: Et non est illis medicamentum exterminij (quasi dicat non erat cõdita medicina contra exterminium.) Iustitia enim perpetua est, & immortalis. Iniustitia verò, est mortis adquisitio. Impij autē verbis & manibus accersierunt illam.

Hæc macula deiecit Angelos de cœlo: & homines de paradiso. Propter hanc habet Deus hostes: sortem, scilicet illum armatum, & mundi principes, & rectores harum tenebrarum. Propter hanc terra fit sterilis, & terra fructifera vertitur in falsuginem: à malitia habitantium in ea. Propter hanc nubes non dant rorem, & prohibentur stillę pluuiarum. Propter hanc terra profert spinas & tribulos. Propter hanc mulier parit filios in dolore: terra maledicta est in opere nostro. Propter hanc pœna etiā contra innocentes grassatur. Patres enim comedunt vnam acerbam, & filij obstupefcunt. Et Deus vindicat in tertiam & quartam generationem. Propter hanc congregat super nos Deus omnia mala, & sagittas suas complet in nobis: consumit nos fame, &c. Propter hanc mutantur regna. Imò hæc destruxit olim totum orbem, & eum etiam postea destruet, scilicet cū abundabit iniquitas.

Et egressus inde. Duplex mihi huius historiæ occurrit sensus: alter, vt historia intelligatur de eo homine, qui iam è peccati finibus exijt: impugnatus tamen à dæmone, eam pacem optat, quā Deus filijs suis dare solet: eam quam mundus dare non potest: *Ioan. 20.* eam quæ comites habet iustitiam & gaudium in Spiritu sancto: *Ioan. 14.* in qua regnum Dei consistit. Eam videlicet, quæ vnum amat, in vno gaudet, ab alijs conturbantibus ferè libera. Eam demū quæ stilla est, & velut mica, illius pacis immensæ: qua fruuntur filij Dei, in Dei mensa sedentes. Quam meritò vexatus à dæmone quærit, vt liberetur à tanto malo, scilicet dæmonis impugnatione: & fruatur tanto bono, id est, pace cælesti.

Secundus sensus: vt intelligatur de eo qui è peccato infidelitatis exijt, sed ab alijs peccatis impugnatus, ab eis liberari desiderat. Vtrumque sensum prosequemur.

Egressus inde Iesus secessit in partes Tyri, & Sidonis. Tyrus Hebræis significat afflictionem: Sidon venationem. Venit ergo Iesus in afflictionem: quia cum diues esset, pro nobis pauper factus est: vt 2. Cor. 8. eius inopia diuites essemus. Cum enim in forma Dei esset, ex- Phil. 3. inanivit semetipsum. Ita planè cum esset in pace locus eius, in af- Psalm. 75. flictione venit, vt eius afflictione, nos pacè haberemus. Tū factus est cerua matutina venationi canum & leonum obnoxia: vt Psalm. 21. eius ligatione nos quos dæmon, venatus erat, liberaret. Quæ te vicit clementia; qui cum in pace & sinu patris esses, naturales delicias à corpore cohibuisti, vt diceret: Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: & rursus, Venatione cœperunt me quasi auem: Thren. 3. profecto ingressus es in limum profundi, in altitudinem maris Psalm. 68. afflictionum: quia si tu ingressus pœnas peccati non fuisses, nemo è peccatis egredi potuisset.

Aduerte non dictum esse: Venit Christus in Tyrum & Sidonem: sed in partes Tyri & Sidonis. Vt intelligas Christum non introisse in tantum peccatum, sed solū in pœnas peccati: quæ sunt confinia & velut partes peccati.

Vt ergo Theologis, mors Christi est causâ mortis peccati: & eius resurrectio est causâ vitæ nostræ: ita & eius ingressus in Tyrum & tribulationem, est causâ nostræ egressionis è peccato. Egressus enim est Deus è paradiso suo, vt homo qui è paradiso exierat, in paradysum regredi posset.

Nota illud, Ingressus est in partes Sidonis, scilicet venationis. Iam si Iudæi famem patiuntur vt canes, & Christus est cer- Psalm. 58. ua. Quàm igitur cerua hæc, lacerabitur, & cruëtabitur à rabidis, Tit. Psalm. 21. & famelcentibus canibus?

Ecce mulier Cananæa egressa de finibus illis. Mulier erat, negotiosa erat, id enim significat Cananæa: sed maximè, mulier maledicta erat. Cananæi enim maledicti sunt, in Canaam nepote Noë. Quem Cam pater Canaam videns, verendis nudis, risit. Sed ea Genes. 9. Sè & Iaphet reuerenter operuerunt. Planè, carnales homines vident Christi paupertatē, nuditatē, humilitatē, & crucē. Hęc sunt verenda patris nostri, in die quo amore vineæ suæ inebriatus, in cruce dormiens, se detexit. At qui filij eius sunt legitimi, hi vultu ad æterna conuerso, hæc verenda reuerenter regunt, & adorant.

Cananæa igitur erat ex sorte malorum filiorum: erat ergo maledicta. Porro maledictio fuit, vt seruiret: & ita Cananæi, id est, impii, seruiunt peccato.

Cccc

Egres-

Egressa igitur mulier de finibus illis, de negotijs, turbationibus, de multis finibus. Vnus sanè est finis Sanctorum, scilicet Christus, malorum verò multi sunt fines. Alius enim colit idola, alius ventrem, alius aurum. Hos omnes fines prætergreditur anima, quando unum quærit Christū. Si igitur Christiane Christum apprehendere libet, egredere & tu ab omnibus finibus. Si enim vel in uno offenderis, factus es omnium reus. Ideo enim

Iacobi 2. Nazaræus iubetur abstinere à vino & omni quod inebriare potest, & Iudæus abstinere ab omni anathema, & iubetur Israël

Num. 6. egredi cum omni substantia sua, ut nec ungula animalis remaneat in Ægypto, & iubetur Abraham egredi de Vr, cum omnibus suis, & iubetur sponsa obliuisci populum suum & domum patris sui. Et Rebecca exit è domo patris sui, cum sola nutrice.

Exod. 10. Videlicet, quia sine propria carne viuere nemo potest. Ideo iubetur occi Amalec, cum omnibus suis. Agag cum omnibus suis.

Genes. 12. Abraham nihil voluit à rege Sodomæ, Iacob nihil relinquit apud socerum suum.

Genes. 31.

Egressa clamauit ad Dominum. Ergo officium eius qui egressus est, quiue viator est ad cælum, erit clamare ad Dominū. Oportet enim semper orare, & non deficere. Quid enim aliud faciat, qui circuitur à leone, ut deuoretur? Cui colluctandum est cum carne, cum mundo, cum principatibus aëris? Qui placiturus est Deo, membra tamen habet non ad placendum, sed ad displicendum?

Clamabat verò ad Dominum, utinam non ad alium nostra desideria suspirassent. Sed vā, clamamus ad honores, voluptates, & diuitias, & quod latentius malum est, ad voluntatem nostram. At Psalter, Ad te leuaui oculos meos. Qui grauissimè offendebant Deum Iudæi, cum ex Ægypto procurabant auxilium. Et nimis reprehensus fuit rex, qui Deum Acaron consultum misit, quasi inquit Elias, non esset Deus in Israël. Et profecto qui nouit, quanta sit quæ eum miseria premit, non ad alium clamat quàm ad Dominum.

Formula verò clamoris erat hæc: *Fili David miserere mei.* Misericors creator est, ideo misereatur, hunc enim proposuit Deus propitiorem, per fidem in sanguine ipsius. Ideo enim circumdatus est pontifex noster infirmitate, ut possit compati infirmitatibus nostris. Vbi nota: Eò Christus condolet nobis, quia & ipse circumdatus

datus erat carne infirma. Et ut alibi dicit: Debit per omnia fratribus assimulari, ut misericors fieret, id est, debuit fieri homo, *Hebr. 2.* sicut reliqui homines, ut sit misericors, quasi dicat: Verbum Dei, debuit fieri filius Dauid, ut hominum infirmitatibus misereatur. Sapienter igitur Cananæa dicit: Fili Dauid miserere. Eo enim ipso, quo cum filius Dei esses, factus es filius Dauid, ad miserendum nobis propositus es. Nemo enim miseretur, nisi miseriam expertus. At tu eam expertus es, nō quatenus filius Dei, sed quatenus filius Dauid. Ideo miserere. Rursum si communicasti carni & sanguini meo, unū mecum facta es, imò caput meum tu es. *Ephef. 1.* Caput autem membrorum languentium miseretur.

Addit mulier causam clamoris sui, nullus enim nouit plenè clamare, nisi qui suam à dæmone vexationē quanta sit, sensit. Inquit ergo: *Filia mea malè à demonio vexatur.* O quàm malè, siquidem filiam Dei orphanam facit, sponsam Dei viduam reddit, animam ex Deo viuam interficit, hæredem regnorū cælestium, inferno vorandam tribuit, liberam in seruitutem redigit. Lazarus enim cum exit de sepulchro, sudario faciem, institis manus abducit ligatas, in signum mentis in peccatore defuncto obcæcatæ, & voluntatis per peccatum ligatæ. O quàm malè vexatur qui in hostis, tyranni, potentissimi, crudelissimi, inimicissimi manus incidit. Ipse aliàs miser, infirmus & vermis.

At Christus: *Non respondit ei verbum.* Sed respondit ei factum, ego verò malo mihi facto, quàm verbo responderi. Sed aduerte: Dominus tenebat Cananæam, ligabat eam. Nam discipuli dicunt, dimitte eam, quia clamat. Quomodo eam dimitteret, quam traxerat, & ideo traxerat, ut rogaret, & rogaret exactè. Gaudet enim Christus nostra exactione. Nam Paulus ter Dominum rogat, & vidua coram iudice improba est. Et amicus ab amico panes extorquet, & propterea iubemur orare, & nunquā deficere.

Sed miraculum est, cur Dominus clamat, cum audire nolumus, tacet verò cū ad eū clamamus? Profectò sapientia clamat in plateis, ibique dat vocē suam. Equidem Christus clamat, si quis sitit veniat. At nūc ad clamores, silet. Prima huius rei ratio est, quia nostræ culpe priores ita meruerūt. Sed clamoribus Dei non respondimus, clamori nostro nō respōdeat. Secūda, quia sepe clamamus propter nos, & in die ieiunij nostri inuenitur volū-

Isaia 58.

tas nostra: Quàm suo Deus silentio retundere vult. Tertia: quia non meretur mater audiri, quæ ita tenerè filiam educauit: vt in diaboli manus mereretur incidere. Indigni sunt parentes, felici filiorum suorum successu: quos cōtra Domini voluntatem aluerunt. Quarta, & ea mystica: Optabat hæc anima iam non impugnari: optabat pacem cælestem: optabat penitus nihil litis habere cum dæmone. Hæc verò petitio, in terra nostra impleri non potest: est enim hæc vita militia super terram. Igitur non respondit, quia fieri nequit integrè: quod petis. Sicut Paulo responsum est: sufficit tibi gratia mea: quia optare licet, vt dæmonium leuius feras: at non, vt eum non sentias.

Iob 7.

2. Cor. 12

Tum Apostoli dicūt, *Dimittite eam, quia clamat post nos.* Agnoscis charitatis ingenium, rogant etiam non rogati: beneficium præstat non petenti. Quàm ergo à charitate distant, qui negant, improbis precibus petenti. Causam verò adferunt: quia clamat post nos docentes, eum qui vult exaudiri, debere sensim vitam Apostolicam sequi.

Sed cur Cananæa, videns sibi responsum non dari, non irata recedit? Certè quia vulnerata erat, ab eo cuius sunt acutæ sagittæ. Dictum enim est: Inimici mentiti sunt mihi, & claudicauerunt à vijs suis. At claudus, femore tacto & emarcido, quomodo recedat?

Psal. 44

Psal. 17.

Genes. 33.

Tum Dominus qui eam vulnerauerat: *Non sum missus nisi ad oues Israelis.* Habes primum quanti æstimet Christus Iudæos: nā Paulus dicit, eos inimicos propter Euangelium, sed dilectos propter patres. Si instes, Christum maximè propter gentes venisse. Certè non venit præcipuè, nisi propter Virginem & Apostolos, qui Hebræi fuerunt: qui nostræ fidei fuerunt semina, & radices.

Roman 11.

Sed ne graueris mysticum non nihil audire. Mulier optabat pacem, & plenam à dæmone liberationem. Tunc rectè Dominus, non sum missus ad hanc pacem in hoc seculo præstandā: sed ad curandos militiæ languores. Pugna duratura est vsque ad calcaneum. Tu enim insidiaberis calcaneo eius, & coluber in semita, mordēbit vsque ad vngulam equi. Igitur sum missus vt salutem à peccatis, non vt omnino pacem præbeam. Non nego quin Christus det pugnantibus pacem: sed non in hoc seculo plenam. Ideo dicit, sedere ad dexteram vel sinistram non est meū dare vobis: quia non venit dare vt sedeamus, sed vt pugnemus.

Galat. 3.

Gen. ult.

Matth. 20.

Rectè

Rectè enim dicit: Non veni pacem mittere in terram, sed gladiū.

His auditis. *Ille venit & adorauit eum.* Mali non eum sed sua Marci 10.
idola adorant. Pij non adorant semper: sed cum quadam intrin-
secus fidei luce perfunduntur, cum quadam intimè religione tã-
guntur, cum spiritu aguntur: tunc viuide Christum (vt hæc mu-
lier) adorant.

Adorans verò mulier dicit: *Adiuua me.* Non dicit: Tu sana, fac,
præsta. Sed tu vides laborem, optatum finem assequi non posse,
nisi tuo auxilio: igitur adiuua. Quid dicet Lutherus ad hæc? Pe-
tit igitur labor, & afflictio nostra, vt eam Dominus perducatur ad
finem. Quasi dicas, Exigit Deus à nobis materiam, cui præstet
ipse formam.

Non est bonum sumere panem filiorum. Primùm Dominus nõ re-
spondet. Secundo negat. Tertio canem appellat. Hac igitur ra-
tione spirituales homines se credat tractandos. Despici se à Do-
mino sæpissimè credent: vt quo plus se humiliauerint, eò plus
sui, è suo corde reiciant: vt plus Dei capere possint.

Interim id vehementissimè nota: si probrum tibi Dominus
iniecerit, gaudet: nec enim sine scœnore soluet. Si canem te dixe-
rit, filium faciet. Si induerit te sacco, circumdabit læticia. Si con- Psal. 29.
tumeliat te affecerit, pignus suæ misericordiæ præstitit. Quia an- Prouer. 15
te gloriam præcedit humilitas. Neque enim digni sumus dono, Psal. 118
nisi humiliati. Ergo bonum mihi quia humiliasti me.

Sed explicemus textum: Mulier, tu petis pacem: quæ est pa-
nis filiorum. Beati enim pacifici, quia filij Dei vocabuntur. Matth. 5.
Non est æquum talem pacem dare canibus. Profectò canis fide-
lis est domino suo: adhuc tamen brutum animal est, ad vomit-
um redire solet: agitur nonnunquam in rabiem. Inuidum est,
mordax, & malè amans. Has omnes condiciones habet, qui nõ-
dum plenè spiritualis est. Est enim animal nõ percipiens ea quæ 1. Cor. 2.
sunt. 2. Solet redire ad vomitum: & sus lota ad volutabrum. 3. 2. Petri 2.
Solet mordere, & Paulus admonet, ne mordentes, inuicem con-
summamini. 4. Solet parcius amare & malignius inuidere. Vbi Galat. 5.
enim non est plena charitas, ibi inuidia, & detractio locum ha-
bet. Non est igitur æquum: vt panem Angelorum manducet ad-
huc animalis homo, licet sit Deo fidelis, vt canis. Interim ad-
uerte eos qui spirituales non sunt, his canes dici: sicut eos voca-
uit Petrus canes & sues.

2. Paral. 2.

Respondet mulier. *Etiā Domine.* En tibi ad pacem via. Cognosceat ipsum, nam Cananæa diuino illustrata fulgore, scrorem suam videt, & amplius se deijcit. Neque enim qui à Deo, ut se intelligat, illuminatur, foramen, aut puteum quærens inuenit, ubi se abscondat à facie peccatorum suorum, & ab ira Dei super se.

Tunc homo non dolet de iniuria, imò exultat, quia per eā viam, venire se credit ad pacem. Imò qui iniurijs lætatur, iam pacem est ferè assequutus.

Nam *ex*, inquit, *catelli*, edunt de micis. Hic ergo sunt micæ, illic mensa, hic stillæ, illic pluuia, hic gutta, illic fluminis impetus, hic scintilla, illic caminus, hic vita morti commista, illic fons vitæ. Illic ergo pax æterna, immutabilitas, uniuersitas bonorum, hic verò mica, sed quæ edentem beatiorē reddat, quàm totus mundus reddidit suum Iulium aut Octauianum. Hanc micam gustauit Anna Samuelis mater, cuius non sunt vultus amplius mutati. Gustauit & Paulus, quem à charitate Dei nihil poterat dimouere. Gustant qui confidunt in Domino, & ideo sicut mons Syon non comouentur. Gustant qui diligunt legem Dei, & ideo non est illis scandalum.

2. Reg. 1.
Roman. 8.
Psal. 124
Psal. 138.

Nota, qui in cælesti mensa edunt, filij sunt, Domini sunt, imò reges, & cohæredes Christi.

O mulier magna est fides tua. Et quia fides est reliquarum virtutum fundamentum, & radix, si magna fides, grandes & reliquæ virtutes. Videtur mihi fides similis esse Christo, Christus est radix iustitiæ nostræ. Sed non Christus nudus eam effecit, sed Christus quando sua morte, mortem peccati causauit: Christus, cum sua resurrectione, vitam tribuit, Christus, cum sua ascensione, ascendere dedit. Et cum sua sessione, federe ad dexteram Dei concessit. Ita fides radix est iustitiæ nostræ, at non sola, sed cū contritione est causa mortis peccatorum, cum charitate ad proximos est causa placendi Deo. Et cum humilitate (vocante se catellum) est causa pacis internæ. Igitur qui pacem volet, fidem magnam habet, erit verò tum magna, cū te canem & vilissimum agnoueris, indignum omni filiorum beneficio. Id si verè de te senseris, inuenies animam tuam in lecto iacentem, in pace in idipsum dormientem. Facta pace cum bestiis terræ, ubi ferè ullus exterreat, omnium quasi malorum timore sublato.

Con. Tri.
Ephes. 2.
Psal. 4
Prouer. 1.

IN MATTH. CAPVT. XV.

545

Et cum transisset inde. Proprium est Christi ascendere in cælum, id est, in montem. Nemo enim ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo. Proprium est ascendere in culmen perfectionis, de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Proprium est ascendere in cathedram summi magisterij, ut doceat nos de vijs suis, ut sit lux lucens omnibus qui in domo sunt. Proprium est ascendere in summam ignominiam crucis, ut omnis à viperis ictus, credens in eum non pereat. Ioan. 3.
Ioan. 1.
1/aie 2.
Matth. 5.

Et tam est patiens, & longaminis princeps hic, ut tot turbarum offensis, non commouetur, sed sedeat. Cognouit enim figmentum nostrum, & recordatur quia pulvis sumus. Rursum sedet in pace, ab omni molestia securus. Non enim accedet ad eum malum, nec flagellum appropinquat tabernaculo eius. Demum sedet in sua hereditate, ab ea nunquam diuellendus. Psal. 102.
Psal. 90
Psal. 109

Crede igitur Christum à Patre sublatum in locum mundi sublimem, ad quem omnibus, undecunque pateret accessus. Hoc est eum ascendisse in montem. Et quia ibi quieret nos expectat ad veniã, ibi enim eum inueniet qui conuerti volet, ideo dicitur in monte sedere. Priore ratione dicitur expectatio gentium, ut ad quem omnes veniant: posteriore dicitur saluator eorum, ut qui non in transitu, sed morosè nostros velit curare languores. Sed heu, non statuimus leuare oculos in montem, sed eos in terram declinare. Genes. 49.
Matth. 1.

At quia propositus est Christus toti orbi in remedium, ideo turbæ accedunt, id est, accedit Ecclesia, collecta ex cæcis, claudis, mutis, &c. Ut faciliè conuincantur erroris, qui dicunt Ecclesiam ex malis nō constare. Imò verò mali (qui sunt cæci & claudi) ad Christum accedunt. Dominus enim non venit vocare iustos, sed peccatores. Siquidem nō est opus sanis medico, sed infirmis, & profectò cum publicanis, & peccatoribus manducat Christus. Psal. 16.
Matth. 9.

Sed specta infirmorū ordinem: accedunt primum muti, tum cæci, claudi, debiles, demum alij multi. Planè sicut tentati (si repugnamus) lingua tunc rationis loquitur dicens, se non consentire peccato, ita si non repugnamus, eadem lingua tacet, & muta consentit. Primus ergo in infirmitate est mutus. Tum ratio fit cæca, amisso scilicet lumine gratiæ, dicente Dauid: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorū meorum, & ipsum non

non est mecum. Tunc pes, id est, affectus sanctorum desiderio-
rum claudicat, & manus sanctorum operum debilitatur. Hi ve-
rò omnes infirmi, cum alijs multis ad Christum accedunt vt in-
dicetur: nullum ei morbi genus, siue spirituale, siue corporale ef-
se incurabile.

Quod verò addit: *Proiecerunt ad pedes eius*. Id primum signifi-
cat, Ecclesiam suos languidos ad pedes, id est, ad ministros Chri-
sti proijcere. Vt ab eis Sacramenta recipiant, & ita sanentur. Nam
Sacramentum Baptismi, & Confessionis habent vim sanandi eos,
qui mortui veniunt, cæci & claudi. Quin & Eucharistia viuificat
mortuos. Ideo rectè ad pedes proijci dicuntur. Licet enim mi-
nister abiectissimus, & pessimus sit: modò Christi minister sit,
efficaciam habet ad infirmos sanandos. Secundò, proijci ad pe-
des, & tangere simbriam: videtur significare, Christum posse suos
sanare & satiare infirmos rebus quibusuis, etiam infimis. Ergo
Matth. 4. non in solo pane viuit homo, sed & tactu simbriæ, & præsentia
Act. 5. pedum Christi: quin & sola Petri adumbratione.

Sanatos verò turbæ admirantur. Vtique magna admiratio
est, peccator ad Deum conuersus. Est enim lux in medio nebulæ:
Exod. 15. fulgens, est Israël per medium maris transiens. Est arca medium
Iosue 3. Iordanis alueum scindens, est vita in medio mortis: & velut dei-
Psal. 37. tas in medio vniuersæ vanitatis.

Admirantur verò turbæ, & magnificant Deum, tanti ope-
ris factorem: qui hoc facinus sui sanguinis merito facere potuit,
atqui turbæ mirantur: nostri verò temporis homines non miran-
tur, sed calumniantur.

Iesus verò conuocatis discipulis dixit: *Misereor super turbam*. Reuera
Philip. 3. in similitudinem hominum factus est Christus, & est habitu in-
uentus, vt homo. Nihil verò magis est hominum, quàm homi-
num misereri. Siquidem irasci, & vindicari: leonũ est, & ferarũ.

Tu etiam aduerte sectatores Christi, etiam in temporalibus,
Matth. 6. ab eo non destitui. Vt verum sit: Primum quærite regnum Dei,
& omnia reliqua adiicientur vobis. Prius certè saluat animas:
Psal. 71. quia ex vsuris & iniquitate redimit animas: sed etiam saluat &
satiat corpora, etiam vsque ad satietatem, non ex pretiosis & cu-
riosis: sed ex modestis, & necessarijs, scilicet pane, & piscibus.

Satiat verò eos qui cum illo, triduo perseuerant. Nota ver-
bum, cum illo. Profectò, multi videntur sibi cum Christo perse-
uerare:

uerare: at non cum Christo perfeuerant, sed cum sua voluntate. Latet hic morbus, credis te Christum sequi, at non illum; sed tuū venaris honorē, opes, aut voluptates. Porro turba non discedit à Christo, etiam ieiuna; etiam triduo non edens: etiam nihil remurmurans. Quod miraculi loco, sed indicium, non se quærentis animæ est. Satiantur verò in fine tridui, non initio conuersionis, nec mediò, sed in fine. Deficere enim debet farina ex AEgypto abducta: vt gustare liceat manna. Ideo tertia die reficiuntur illi discipuli qui in Emaus ibant. Dicunt enim: & iā dies tertius est hodie: & ideo Paulus tertio die post conuersionem manducat, & reficitur.

Exod. 12.

Lucæ 24.

Actor. 9.

Addit Dominus: *Ne deficiant in via.* Est enim ardua via, & super hominum viam, imò contra carnis viam. Vbi sæpe, pene mouentur pedes, pene effusi sunt gressus nostri. Vbi sæpe nauseam habet homo, super isto cibo leuissimo. Vbi locustis conflictandū est, cum gigantibus, vbi laborantibus videtur Christus sæpe phantasma, ò quoties deficeremus in via, nisi Dominus pasceret nos & animam nostram conuerteret: vt David profitetur. Cibus verò quo reficit, est experimentum quoddam cælestis dulcedinis, quæ sola reficere in via potest.

Psal. 72.

Num. 21.

Num. 13.

Math. 14.

Psal. 22.

Domino verò interroganti vnde reficiemus, respondent discipuli: *Vnde nobis panes tantos?* Primum: hæc grauis est reprehensio mostrorum Episcoporum: qui singuli, panes tantos habent, vt reficere quatuor millia hominum possint: cum tamen omnes Apostoli solos septem panes haberent. Secundò hæc est vera prædicatoris cōfessio. Non habeo panes, quibus satiem, habeo verba, quibus aures audientium demulceam: sed non habeo panes, quibus animos fidelium satiem. Tertiò: verè dicunt Apostoli, Non sunt nobis panes tanti: non enim panis exiguus satiare animū potest, tantus esse debet panis, animas satians, quātus est ipse Deus. Tunc enim, inquit, satiabor cum apparuerit gloria tua.

Psal. 16.

At Dominus: *Quot habetis panes?* Dicunt illi septem, & paucos pisciculos. Placet per panes septem, intelligere Sacramenta Ecclesiæ septem: & per paucos pisces, Sacramentalia pauca, quæ in Ecclesia sunt instituta. Sunt hi panes, continentes in se gratiam, & gustum cælestem. Quis enim poterit exprimere gustum, quem qui verè se ad hos panes edendos præparauit, percipere solet? Panes orti sunt de terra: ita Sacramenta ex late-

D d d d.

re Chri-

re Christi defuncti, quæ fuit terra, dans fructum suum. Pisces oriuntur ex aqua, ita Sacramentalia oriuntur ex autoritate Petri piscantis in aqua. Sunt porro pauci pisces, quia pauca Sacramentalia esse conuenit in Ecclesia, at qui ea deuotè perceperit, dulcedinem cælestem inueniet, gratia enim in ipsis confertur, at non plenè. Nec enim sanare aut confirmare possunt hominis cor.

Psalm. 103 Hos panes, hosque pisces soli habent Apostoli. Synagoga enim non habebat Sacramenta, aut sacramentalia gratiæ effectritia, sola Ecclesia tanto potitur thesauro.

Porro præcipit Dominus eos discumbere, super nuda humo. Igitur eorum pauci habebant vestes pretiosas. Si enim habuissent, vix recumbere voluissent super terra. Vt intelligas non multos sapientes, diuites aut nobiles, è Christi pane manducare, vel certè si quis diues est, aut nobilis, diuitias contemnat, & nobilitatem: ut in nouissimo loco recumbat, & edere possit. Ergo

Luce 14 ad edendum panem hunc requiritur ea animi modestia, ut non te credas altiori loco dignum, quàm humili terra. Tum requiritur ea obedientia ad Domini voluntatem, ut si te ex regio throno, ad puluerem descendere præceperit, non remurmures, sed facilem te præbeas. Eant nunc pomposi homines, auro & purpura costi, eant superbi, eant præfracti, ut cibo cælesti satientur.

Num. 21 Non sapit hic cibus pleno stamacho, nec sapit manna, his qui cepis & allijs sunt satiati.

Accipiens Dominus septem panes gratias agit. Agit gratias quod Deus hæc sacramenta instituerit, quodque se altiturum obligarit (etiam cum ab iniquis ministris exercerentur), ad gratiam per illa Sacramenta præstandam, quod profectò maioris est miraculi, ponderis, & commodi, quàm solem, lunam, & cælos cōdidisse, unde nobis vita manat terrena.

Distribuit verò, ut sciamus, suæ voluntatis esse Sacramentorum frequentationem, nec enim à solis Apostolis panes edi voluit, sed ab omnibus. Tunc igitur communica Christi corpus, quoties infirmus ad pedes Domini perseverasti.

Dat verò discipulis, ut distribuant, quia sacramentorum distributio ad nullos nisi ad Ecclesiæ ministros spectat, ut mentia-
tur Lutherus, dicens etiam laicos posse cælestes panes populo ministrare. Intelligant verò discipuli, non ex se, sed ex Christo, panes habere efficaciam.

Illi verò comederunt, & saturati sunt: ô verò satiem beatam, qua gustata desipit omnis caro, qua satiatur anima in crassitudine, qua inuenit homo animæ suæ requiem, qua bibita, nō sitit anima in æternū, qua aperitur os, & Dominus illud implet, qua aperitur os, & attrahitur spiritus, &c.

Isai. 1.

Matth. 11

Ioannis 5.

Psalm. 80.

2. Thes. 3.

2. Tim. 2.

Porro numerus satiatorum fuit quatuor millia. Quatuor numerus est laboris, ut qui non laborat, nec manducet, laborātem enim agricolam oportet de fructibus percipere.

Memento Dominum pauisse suos in utroque testamento, sed non nisi in deserto.

CAPVT XVI.

Et accesserunt ad eum Pharisei.



Nulla in orbe quæstio proponi potest maior, quàm hæc quæ est à Phariseis Christo proposita. Hoc enim quærunt: Si te Deum esse fateris, ostende signa, disputarunt Philosophi an essent dii, & si essent, quænam esset humana felicitas. Christus fateretur se esse Deum, & nostram felicitatem, & vitam. Rogant homines, ut id signis de cælo probet, nam signa terrena à dæmone videri possunt fieri, qui principatum habet super terra, non item super cælo. Sanè Deus, ut se Moyse Deum probaret, & Iudæis, magna in Sina signa de cælo præstitit. Si tu fidelibus, Deum te esse asseris, id ita esse probato.

Ioan. 12.

Exod. 12.

Et planè Christus, non eis exprobrat, quòd hanc quæstionem proponant, se quòd post tanta signa sufficientissima, proponant. Respondet igitur: Vos habetis acumen, ut ex re parum necessaria, nimis distanti, non nimis certa, id est, ex rubore vespertino, colligatis serenitatem futuram. Cur non habetis acumen, ut ex signis temporum colligatis me Deum esse? Profecundò nihil maius potuit in vita contingere, quàm meus in orbem aduentus. Nihil sanè magis referre poterat hominū, quàm huius aduentus signa cognoscere. Ideo Deus prædixit huius rei certissima signa. Talia sunt quæ Isaias cecinit, Deus veniet, & saluabit vos. Signa erunt: Saliat sicut ceruus claudus, aperta erit lingua mutorum. Et item Spiritus Domini super me. Signa erūt, ut mederer contritis corde, prædicarem captiuis indulgentiam.

Isaiæ 35.

Isaiæ 61.

Malach. 30.

Et item: Ego mitto Angelum meum (qui fuit Baptista) qui præ-

parabit viam, ante faciem meam: & statim veniet ad templum suum Dominator quem vos quæritis. Et item: Erit mons sublimis inter omnes colles, ad eum fluent omnes populi, dicentes: Venite ascendamus ad montem hunc: vt doceat nos de vijs suis. Hunc populorum confluxum ad Christum videbant Pharisei, *Psalm. 74* Item: Reges Tartis munera offerent reges Arabum, & Saba dona adducent, id viderunt in aduentu Magorum. Adde illud: Non *Matth. 2.* auferetur sceptrum de Iuda, &c. Quid? annon videtis mortuos à me excitari? Num id arte aliqua fieri potest? Annon videtis tot millia satiari, fere sine panibus? An non hæc, sunt apertissima signa.

Hæc Christus ad Phariseos: Nostro verò tempore non desunt qui signa petant. Adeo grande negotium est, in Christum credere. His verò dicendum: Interroga patres tuos & dicent tibi, & maiores tuos & annuntiabunt tibi, id est, lege maiorum historias, & inuenies innumera signa.

Sunt etiam inter fideles, qui cum aduersam patiuntur fortunam dicunt: Num Christus est Deus? Si Deus est, cur non fauet suis? Quasi verò non sit hic communis omnium mortalium cursus: vt præcipiti fortunæ rota, nunc attollatur, nunc deijciatur.

Sunt demum: qui in peccato iacentes, Christi misericordiam in vitæ fine, ab ipso habituros se credant. Hi in fine vitæ, signum de cælo quærunt. Communis enim lex est: vt qui malè vixit, malè pereat: vt sit mors peccatorum pessima. Hi verò in peccatis decocti, contra hanc legem, signum sibi petunt, vt in morte eripiantur ab inferno, quem tota vita meruerunt. At profectò quisque iudicabitur secundum opera sua: & tu thesaurizasti tibi iram secundum duritiam tuam, & impoenitens cor tuum. Eos n. qui non acquiescunt veritati: sed credunt iniquitati, ira, & indignatio manet. *Psalm. 99*

Inter pios sunt qui à Deo amoris signa quærant: quærunt enim se derelictos, queruntur se non gustare cælestia. At his signum est, quod Christus in cruce sine delictis est, & quod per crucem ad delicias venit. *Rom. 2.*

Hypocrite faciem cali vobis iudicare. Nota homines, alij sunt qui spiritum Dei habent: verè homines, imò Angeli, imò dii. Hi penetrare possunt etiam profunda Dei, habent enim spiritum cuius est hoc munus. Alij sunt homines: qui videtur homines, sed iumenta sunt. Hi sunt hypocritæ: hi faciè cali, non verò profundum cali. *1. Cor. 2.*

cæli iudicare possunt: exteriora enim legis norunt, non item interiora: adeo grauissimè reprehenduntur.

Nota 2. Faciem cæli iudicatis, non verò signa temporum, memento eius verbi quod habetur Exodi 19. Iam inquit mane inclauerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua, & nubes densissima operire montē & timuit omnis populus, &c. Igitur antequā daretur lex vetus, signa præcedentia fuerunt, mane rutilās, deinde nubes, & triste cælū. Quæ signa erant futuræ tēpestatis, id est, legis dandę in timore, in horrore, Deus enim dans legē velut iratus dedit, ideo dicit: dedi eis præcepta non bona. Igitur nubes densa præcedens, indicium erat lachrymarum futurarū. Contra eū lex noua danda erat, hæc signa de cælo danda non erant: sed potius leuis nubes, sicut illa quæ vesperi à sole irradiatur: in signum futuræ pacis, & serenitatis: & ita data est caro Christi: inquam vt in nubem leuem ascendit Sol Deitatis. Hæc humanitas deificata, opera humilitatis, pacis, & charitatis ostendens, fuit quadrantissimum legis condendæ signum. Sapientissimè ergo Christus respondet, vultis signa talia, qualia ante legem: ea non conueniunt legi serenitatis, quin potius, cum iā simus in nouissimis temporibus, & in vespere mundi futuræ serenitati conuenit nubecula, solis irradiata fulgore: qualis caro mea est.

Nota 3. Sol illustrat nubem, mane, & vespere: hoc verò descriimine, quia nubes mane illustrata, incrassatur, & ideo luce consumpta, tenebre scit, & in aquas dissoluitur. At contrā nubes quæ vesperi fulget, sensim absumitur: & ideo futuram serenitatem præmonstrat. In his habes: Solem iustitiæ omnes homines (velut nubes) illuminare. Sed hoc interest, quia impij illuminati incrassantur corde, lucem sensim repellētes, ideo excēcantur, in argumentū suarum lachrymarum, quia in inferno in fletum & stridorē dentium dissoluentur. Contrā fit impijs, qui illustrati carnem suam sensim mortificant, in futuræ suæ serenitatis indicium. Igitur hypocritæ, si faciē cæli iudicatis, cur non iudicatis ex vestra illuminatione, & incrassatione, (qualis in nube matutina contingit) futuram vestram in inferno tempestatem?

Nota 4. Vt ad mores redeamus: ij homines signa temporū iudicant, qui ex temporum varietate dependent, nihil aliud quā temporum occasionem aucupantes: vt temporalia comparent commoda: vel caueant incōmoda, ô mortales, qui toti ex signis

temporalibus pendetis, an non etiam signa temporum vestrorum spectabitis, annon spectabitis Christum nascentem, morientem, iudicaturum? Annon spectabitis alios qui moriuntur? Vel certè, cur non vestros canos consideratis, proximæ mortis prænuncios, ut ad Christum conuertamini?

Dixit Iesus illis, Intuemini, caute à fermento Phariseorum & Saduceorum. Creauit Deus hominem summè sapientem, peccauit ille, factus est iumentum insipiens. Eger igitur doctore & doctrina. Facile verò est intelligere, quanti sit periculi, falsum pro vero doctore: tenebras, pro vera luce doctrinæ acceptasse. Certè quantum interest inter ascensum per scalam Iacob in cælum, & præcipitum per foueam peccati in infernum. Ideo Dominus tanto verborum & rerum pondere dicit, videte, caute, estote ut animalia illa Ezechielis, oculis plena, ut à falsa doctrina caueatis. Habete sexaginta fortes gladios habentes super scæmur, propter timorè tenebricosæ doctrinæ. Omni custodia custodite cor vestrum, ne pharisaico fermento fermentetur.

Dubitabis quodnam sit fermentum hoc? Peccauius, quia auersi sumus à Deo, re nobis intima, conuersi ad cibum veritum, *Genes. 3.* ré nobis extimam. Hæc fuit persuasio, & doctrina diaboli. Igitur omnis doctrina quæ auocat ab interioribus & reuocat ad exteriora, fermentum est Pharisaicum. Pharisei enim toti sunt in exterioribus, toti lauant manus, urceos, lectos, ieiunant bis in Sabbato, decimas dant. Nihil verò de interioribus, imò sepulchra sunt plena ossibus mortuorum, id est, peccato induratis. *Matth. 23.* Siquidem pleni sunt odio & rapina. Nihil de charitate. Cum potius odio Christum habuerint gratis. *Ioan. 15.* Nihil de humilitate, cum potius gloriam ab hominibus quærant. *Ioan. 5.* Nihil de eleemosyna, quin potius longa oratione domos deuorent viduarum. *Matth. 23.* En doctrina qua caueamus. Gratiæ Christo, qui maximè mundicie & sanctitati interiori, quàm Deus in absconso videt, intentus, nos eam docuit. *Matth. 6.* Oculi enim nostri vident præceptorem suum, & aures audiunt post tergum monentem. *Isaie 30.* Hæc est via, ambulate per eam.

Quod si doctrina fermentum est, igitur nos farina sumus, quàm Deus aut diabolus edat. Sicut enim Deus panis noster est, ita & nos eius panis efficimur, aut contrà panis sumus coruorū, quos pistor suspendendus in capite portat. Vide quā sit periculi

res plenissima, hoc vel illo fermento commisceri.

At illi cogitabant dicentes, quia panes non accepimus. Hic primum *Genes. 40*
nota, quàm sit orandum nobis, ut cum Deus alicuius nos ad-
monet, eum intelligamus. Percutit nos ille, orandum, ut intel-
ligamus, quorsum percutiat. Fauet ille, orandum, ut intel-
ligamus quorsum faueat, quis verò sapiens, ut intelligat hæc,
& intelliget misericordias Domini? Secundò nota: Dominus
admonet discipulos, ut caueant à falsa doctrina, at illi anxij sunt,
quia non acceperunt panes, ò miseram nostram sortem, & quã-
do à rerum temporalium cura auellemur? Quando non toti huic
sollicitudini incumbemus? Meritò profectò tam anxiam curã
reprehendit Dominus dicens: *Modicæ fidei, cogitatis quia panes non*
habetis? Si credimus Deum nos amare, & ita amare, ut filiũ nobis
dederit, quomodo nõ cum illo donabit omnia? Si Pater est, si *Roman. 8.*
spõsus, si amicus, si pastor, si rex, si mater, quomodo obliuiscetur *Matth. 6.*
eorũ, quos in ulnis gerit? Si gustum dat cæli in terra, (panem illũ *Isaia 49*
quẽ edunt Angeli,) quomodo non dabit panẽ, quẽ edunt iumẽ. *Psal. 77.*
ta? Potest ille de petra profundere aquas potest farinulam, & le- *Deute. 8.*
chytum olei plenum semper exhibere, potest Daniele in lacu,
Eliam pascere in deserto. *3. Reg. 7.*

Tunc intellexerunt, quia non de pane, &c. Et hæc est altera mise-
ria, quod non nisi reprehensi, & grauitèr obiurgati in veritatem
incidimus tandem. Quòd si via ad veritatem, reprehensio est, re-
prehendi cupio, sciens, eos Dominum castigare, quos diligit, &
quòd si extra reprehensionem sum, adulterinus & nõ legitimus *Hebr. 12.*
filius sum, quia qui in labore hominum non sunt, tenentur à su- *Psal. 72.*
perbia & operiuntur iniquitate.

Aduerte: Non solos Dominus reprehendit eos, qui iacent
in peccatis, sed eos etiam qui sui discipuli sunt, ne quis credat se
iam euasisse flagella, si grauiora se credit euasisse peccata. Cur
igitur deuoti molestissimè flagella ferunt?

Aduerte rursum: Dominus dicit, fugiendam esse doctrinã
Pharisæorum & Saducæorum. Saducæi significant sanctos, Pha-
risæi segregatos. Quo ostenditur fugiendam esse doctrinam vi-
ri, qui sanctissimus videtur, & rarissimus, nisi doctrinam asserat
Christi conformem.

Venit autem Iesus in partes Cæsareæ, &c. Vt scilicet confessio
Petri, eius ad regnum spirituale inauguratio, & eius pastorale
offi-

officium, non ad Iudæos tantum, sed maximè ad Gentes spectaret, erat enim Cæsarea Gentium, non Iudæorum. Et secundò, vt indicaretur, non minore tempore duraturum, Petri imperium quàm Cæsareum.

Rogat ergo Dominus: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Summa interrogatio est: tota enim salus hinc oritur, si rectè de Christo sentias. Et licet olim satis fuerit ad salutem, si in confuso crederetur venturus saluator: ac vt indicaret Christus, eam fidem implicitam iam non satis esse, nisi explicita Christi, Dei & filij Dei, habeatur, ideo interrogat fideles, quem eum credant? vt nemo seruari possit, nisi eiusdem cum Petro confessionis quod innuitur in illo verbo: *Beatus es Simon*, quasi dicat, Nullus erit Beatus, nisi similiter confiteatur.

Respondent discipuli: *Alij Eliam*, vt indicaretur, extra Ecclesiam omnia esse, diuisiones, varietates, & mendacia: imò & somnia, vel deliria. Simul intellige, tantum fuisse Christum, vt nemo non deploratus, non magni eum æstimaret, non enim nisi magnis vi-
Iodan. 7. 10 ris eum comparabant. Dices: Iudæi eum vocabant dæmoniacum?
Psalm. 31. Profectò etiam iniusti dicunt non esse Deum, & non esse æquam
Ezech. 18. viam eius.

Vos autem (inquit Dominus) *quem me esse dicitis?* Quid potest ab homine interrogari: vel maius, vel difficilius, vel vilius? Quid sentis de eo: quem hominem, vilem, pauperem, abiectum vides? Si enim minus æquo, de hoc homine senseris, non minus æterna morte punieris. Sin contrà, quod æquum est sentias, non minus quàm ad cælum viatibi est.

Tunc Petrus fide viua dixit: *Tu es Christus*, ille tantopere decantatus à Prophetis. Et talem confiteor, qualem te illi delinearunt, illi te regem, magnum, consiliarium, Deum, fortem, patrem futuri seculi, admirabilem, mansuetum, hostiam, &c: te depinxerunt, ego eundem profiteor.

Rursum: *Tu es filius Dei*. Filium te Dei naturalem Christiani fatebuntur: ego omnium illorum loco: vt præcentor chori, idem tibi cano. Hac vna mea confessione omnium fidelium præcedentium & futurorum fidem vniuersam complector. Tanta est diuini radij lux, vt hominis opici & rudis mentem tantum illustraret, & mirum est, si non genibus flexis hæc Domino dixerit.

Quia igitur Petrus singulariter hæc dixit, ideo Christus eum
 singula.

ſingulariter profeſſus eſt: *Beatus es Simon*. Fides te viuā beatū omnino facit, pro huius vitæ ratione: & ſi fides mortua eſt, beatum quadantenus facit: principium ſiquidem beatitudinis habet, qui fidem habet.

Admonettamen, eum eſſe filium Ionæ, vt intelligat è quā humili loco, in quā excellum aſcenderit, nec enim ſine humilitate vult Dominus ſublimare, memorque fui ſit, qui in Dei confortium aſcitur. Et planè indignus cælo eſt, qui non memoratur ſe terram eſſe. Item dicit eum filium Ionæ: vt intelligat, non viribus ſuis eum eſſe beatum: ſed Patris reuelatione. Nec enim retibus & naui, quæ hæreditaria Petrus à ſuo Patre receperat, eā beatitudinem aſſequutus eſt.

Quia neque caro (inquit) neque ſanguis reuelauit tibi, & mundum fallacem. Promittit mundus beatitudinem: ſed interim quòd te ille ſibi vendicauit, beatus eſſe non poteras, at ſimul ac lumē Patris, carnis lumen, (vel potius tenebras,) obſcurauit, beatus iara es. Si mūdi aut carnis ſequaris magiſteria, beatus nō es. At ſi totius ſæculi magiſterio deſpecto, vnice Patris legē ſecteris: beatus eris. Felices Chriſtianos, quorū Pater magiſter eſt, felices quos Pater in re tam ardua, certos ſuo lumine reddidit. Sed profeſſo tanta res erat Chriſtum Deum conſiteri: vt non niſi Patri reuelanti fides eſſet adhibenda.

Et ego dico tibi, *Tu es Petrus*, &c. Sex promiſſiones, hæc Chriſti ad Petrum verba continent. Prima, *Tu es Petrus*. Planum eſt Dominum Hebraicè, vel Syriacè potius, loquutū. Ergo verba eius fuerūt hæc: *Tu es Cepha*, porro Cepha, Syris eſt petra. Ergo Dñs dixit Petro, *Tu es Petra*. Quod ſi ſemel recipias, nullus erit dubitandi locus, an in toto ſermone ſit ſermo de ſolo Simone, an de aliquo alio.* Cerrè Sāctus Pagninus, adde, & doctiſſimos interpretes, eo loco vbi Dominus Ioan. 1. dixit Simoni. *Tu vocaberis Cephas*, quod eſt interpretatū *Petrus*: ipſi transferūt, quod eſt interpretatum *petra*. Ergo Ioan. 1. Chriſtus Simoni nomen *petræ* promiſit, & hoc loco promiſſionem exhibuit. Et ita dixit: *Ego dico tibi, quia tu es Petra*. Quod, quā expoſitionē habeat, nō eſt facilè explicare. Lyra enim ſuper Ioan. c. 1. dicit: *tu vocaberis Cephas* id eſt capitaneus. Marcellus Papa probat *Petrū* eſſe caput: quia dixit Dñs, *tu es Petrus*. At profeſſo 2. Regum 22. dicitur Dominus *petra mea*, & *robur meum*. Videtur ergo Chriſtus *Petri*

* *Leo papa Petrum uocat petra. ſer. 3. anniuer. aſſumpt. Idē Auguſt. ſermon. 2. in feſto ſan.*

E e e e

Petro:

Pauli.

Idem Ambrosius. d. 50.

o. fideliter

Idem Basiliius homi.

lia. 29.

Epist. 1.

Decretel.

1. Cor. 10

Psalm. 105.

Isaia 51.

Petro dixisse. Ego tibi dico, quod sis robur, & firmitas. Quo colligitur pontificatum Petri fore firmissimum, & nunquam defecturum. Paulus enim dicit, spirituali conseguente eos Petra, quasi diceret, Iudæos in sua peregrinatione semper petram habuisse comitem. Habebunt ergo & Christiani suam Petram, id est, Pontificatum Petri in comitem perpetuum. Philo enim dixit, a quas de petra percussa prodeuntes nunquam deseruisse Iudæos per desertum,

Secundum dictum est: Petra refugium herinaceis. Voluit igitur Christus, Sedem Petri fore refugium omnibus iniuriam patientibus.

Tertio Habet Isaia: Attendite ad petram, unde excisi estis. Igitur Abraham erat petra, unde omnes Iudæi erant, secundum carnem excisi, ideo iubentur, ut eum imitentur: Ita proponit nobis Dominus alteram Petram, Simonem: unde excisi sint, secundum fidem Christiani, quem imitari debeant. Verbum ergo Domini, tu es petra, significat: Tu es petra in seculum duratura. Tu refugium calamitosus. Tu exemplum fidelibus.

Secunda promissio Christi ad Simonem est: Super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam. Quod hunc sensum habet: Lapis super quo tota ædificij moles surgit, primus est, & qui super eo lapide non radicanitur, ad ædificium non pertinent. Ita Petrus primus est in ædificio Christiano: Quæ Petri maxima laus est. Iam qui cum Petro non radicanitur, & colligatur, ad ædificium Christianum non spectat. Ut igitur Christus lapis offensionis est, in quem qui credit, non confunditur, qui vero offendit, conteritur, ita Sedes Petri petra est, cui qui credit non confundetur, qui non credit perit. Recte igitur Anacletus: Difficiliores causæ referendæ sunt ad Petrum, super quem ædificata est Ecclesia. A quo qui declinauerit, ab Ecclesia declinauerit. Rectissime Cyprianus: Petrus est fundamentum Ecclesiæ, ut una radix, unde multi rami, ut unus fons, unde multi riui. Si ramum à radice, vel riuum à fonte diuellas, arefcit. Voluit ergo Dominus, neminem fidelē, posse à Petro diuelli. Et quantum cōiecto, hoc loco voluit Dñs omnē consecrationem Episcoporum, reliquorum etiā Prælatorum, ex Petro descendere. Ut nisi ab eo, nemo Prælatuſ esse possit, id agnouit Papa c. licet de præbendis, lib. 6. & cap. inter corporalia, de translatione Epi. dist. 22. ca. omnes. Vbi asseritur de iure diuino trāslatio, institutio, cōfirmatio, & depositio Episcoporum Romano pontifici. Multa de ea re Canonistæ.

Tertia

Tertia promissio est: *Portæ inferi non præualebunt.* Memento, in portis urbis, fuisse iudices, consilia & totam urbis autoritatem, unde dictum est: Ferent signa virginitatis, ad seniores urbis qui in porta sunt: Et experientia teste, in portis urbis sunt arma, & tormenta bellica. Itaque in portis erat, & autoritas, & potentia urbis; unde dictum est, possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & item, possideat semen tuum portas inimicorum suorum. Cum ergo infernus sit, velut ciuitas, cuius rex est Lucifer, per portas inferni intellige, consilia, autoritatē, potentiam. dæmonum. Hæc non præualebunt contra Ecclesiā. Quo primo infertur; nullū errorem posse totam Ecclesiā maculare, nec Concilium; quod totam Ecclesiā repræsentat. Secundò, nec vitium totam Ecclesiā maculabit. Nunquam erit tota in peccato mortali, est enim speciosa ut columba. Tertiò: Nunquam deerit pugna inferni cum Ecclesia. Quartò: Nunquā Petrus carebit Ecclesia. Siquidem totus infernus non præualebit contra Ecclesiā in Petro fundatam.

Quarta promissio est: *Tibi dabo clauēs regni celorum.* Explicatur ex Luca: tulistis clauē scientiæ, & nec vos introistis, & eos qui ingrediebantur prohibuistis. Igitur clauis una est cathedra, magisterium, & docendi autoritas, quam Scribæ & Pharisei habuerunt. Rursum est apud Isaiam, loquentem de Eliacim sacerdotē: Dabo clauē domus David, super humerum eius, aperiet, & non erit qui claudat. Vbi non intelligitur clauis David pro imperio seculari. Nam erat tunc rex in Iuda, ad quem regni secularis imperium spectabat, erit ergo imperium Sacerdotale, quod Elinacino committebatur: Cui attestatur verbū Domini, ego viuus, & fui mortuus, & habeo clauēs, id est, imperium & gubernationem vitæ & mortis.

Ergo cum Dominus dat clauēs Petro, dat cathedram docendi, dat & imperium gubernandi in Ecclesia. Igitur omnes difficultates definire, ad eum spectat: habet enim cathedram, licet ignorantissimus fingatur: Ita habetur in cap. maiores, de Baptismo, & 14. q. 1. Cano: quoties, Similiter admittere ministros in Ecclesiam (à Cardinali, ad accolithum,) ad Papam spectat, ut ad Eliacim spectabat admittere in templum. Item norma ministerij diuini, altaris, Sacramentorum, ad præscriptum Papæ spectat, ut ad summum Ecclesiæ gubernatorem.

Isaia 5.

Ioan. 19.

Lucia 17.

Isaia 22.

Latissimæ sunt hæ clauēs, & tam latè patent, quantū patet Ecclesia. Si enim Petro datur cathedra, ergo ipse definit quid sit de fide, quid cōtrā, hæresis: definit, quid sit peccatū, quid cōtrā sit iustum. Si item Petrus habet Ecclesiasticum imperiū, eius mandatis, (si iusta sint,) parendum erit. Meditare verò quod Dñs dixit: *Tibi dabo clauēs regni*: indicans clauēs esse super humerū non sub pedibus. Nam Christus habet imperium super humerū suū. Planè qui clauibus in suū commodū abutitur, is sui, nō Petri vicē gerit. Sicut rex qui propriā, & non communē querit vtilitatē, non rex est, sed tyrannus. Rursum nota: non dicit, *Tibi dabo clauēs regni terrarum, sed, cælorum*. Quomodo enim Christus daret, (certè quantū ad usum,) imperiū terrenū Petro, quē ipse habere nolebat, dixit enim: *Regnum meū non est de hoc mundo*. Scio Canonistas imperatorem terræ facere Papam: nixi quodā testimonio Nicolai Papæ: titu. de Rom. Ecclesia c. 1. Sed hanc rem si cognoscere vis, vide cap. vnā sanctā, de maior. & ob in Extragantibus communibus.

Quinta promissio est: *Quodcūque ligaueris, erit ligatum*. Et sexta promissio: *Quod solueris erit solutum*. Vbi primum aduerte: ex multis doctoribus scholasticis, & decretis pontificum, idem videri posse clauēs regni, & ius soluendi & ligandi. Sed sunt fortasse diuersa. Siquidem Pharisei habebant clauem scientiæ: non perinde tamen habuerunt ius soluendi peccata. Et Eliacim habuit clauē regni Iudæ: nō tamē peccata potuit ligare, aut soluere. Et imperatores regesq; clauēs habēt regni sui, qui nihil de peccatis agūt. Igitur cū hæretici viderēt, darā Papæ cathedrā docendi, & ius Ecclesiā gubernandi: calumniari possent, eū non posse peccata soluere & ligare, ideo Dominus post clauēs regni, ius ligandi tribuit & soluendi. Quod quia pendere, vel claudi, videbatur in clauibus, ideo clauēs dictæ sunt.

Huic promissioni Dominicæ primò obijcitur, multos Papas ligasse, & absoluisse, quod vt iniuste factum, non est ratum in cælis. Respondet Panormitanus, in cap. ab excommunicato, de rescriptis. Et Glossa in cap. presenti, de sentent. ex cōmun. lib. 6. Domini verbum intelligi, clauē non errante. Sed hæc adiectio nō habetur ex textu. Ideo dicerem: idem debere dici de iure ligandi animas, & de formis Sacramentorum: quæ sæpius non efficiūt gratiam in recipientibus, nec sortiuntur effectum suum: nō quia ineffi-

inefficaces sint, sed quia materia est indisposita. Profectò dictum est. Omnes ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt: & ite qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. At contrà multi baptizantur, & gratiam non suscipiunt. Id sanè non tribuitur impotentiae baptismi, aut cõfessionis: sed ijs qui baptizantur: ita quod ligatur à Petro, si materia non fuerit indisposita, ligatum erit. Ex se enim Petri absolutio, & ligatio valet: nisi valor suus ex materia inualidetur. Sicut cum Confessor absoluit impœnitentē, profectò nisi materia obstarer, potestas efficeret. Ita cum excommunicat innocentem, profectò nisi materia obstarer, sententia excommunicaret.

Marci
ultimo.

Ex dictis habetur Papam posse excommunicare: ex hoc quodd ligare potest. Siquidem Cyprianus epist. 2. tomo 1. per ligare, excommunicare intellexit. Secundò habetur, Papam in foro animæ peccata absolvere & ligare, ita Gelasius Papa, in Tomo de vinculo Anathematis, confessus est. Tertiò habetur Papā posse indulgentias, ex Christi thesauro cōcedere. Hac enim ratione ab omni pœna, vel ab eius parte pœnitēs absoluitur. Quodd si absoluitur, absolutus erit. Quartò habetur Papā posse ligare pœnitētes, in Sacramēto pœnitētiæ, ad pœnā pro peccatis debitā, quidd recentiores Theologi dicāt. Quod n. ligauerit ligatum erit.

Secunda obiectio est: Si Petrus ligat super terram, quomodo Augustinus excommunicabat defunctum Cecilianum, Rabanus Theodorum mortuum, Sophronius Origenem, Papa Dioscorum, iam vita functos? Id habetur. 24. q. 2. capite ultimo. Ad hoc videri poterat Gelasius respondisse Epist. ad Faunum. Item & Leo Papa, Ecclesiam non posse excommunicare defunctos. Sed veritas est: non posse Papam præcipere defunctis, ne communicent viuus. Potest tamen præcipere viuus, ne pro certo quodam defuncto orent: & hæc est excommunicandi mortuos ratio. Vt habetur 24. quæstio. 2. capit. sanè profertur.

Libet vnum verbum adhibere. Si (vt vetustiores Theologi tradebant) Petrus nunquam absoluisset, sed ostenderet solū absolutos: cur Dominus dixit: *Quod solueris, erit solutum*, & nō potius non ostenderis solutum? Certissima ergo est sententia, Petrum absolvere eum qui vinculis peccatorum ligatus venit: modò dolorem quandam abducatur, quam Theologi dicunt attritionem. Et super hac re, iā opinari non licet. Est enim definita à Concilio.

Tridentino sub Iulio 3. Sessio. 3. ca. 4. ubi habetur, eum qui dolet de peccato, vel propter peccati turpitudinem, vel propter gehennæ metum, vel propter pœnarum timorem (quem Ninivæ habuerunt) si voluntatem peccandi excludat, & à Sacerdote absolvatur, absolutum coram Deo esse.

Exinde coepit Iesus, &c. Quis urget te, ut sit pati necesse? Num malus es, ut passurus sis? Rapuisti ne, ut exolvas? Si sanctus es, non est necesse pati. Quod si hominum amor passioni te subdit, an non poterat Pater tuus hominibus noxam remittere, sine tua passione? Aut certè si de hominibus sese ulcisci volebat, sumeret ab eis pœnam vel æternam vel temporalem. Quod si hominum labores, sat non sunt suæ culpæ solvendæ, sed laborandū tibi est, quid, an non sat laborasti? Quodd si adhuc mori cupis, quid oportet in tam celebri loco, tam solenni die à tam illustri gente, tam multa pati?

Sanè oportet eum multa pati. Ipse enim est omnes nos, omniumque nostrum personam habet. Igitur delicta nostra, sua sunt. Id ipse cognovit cum dicebat: Longè à salute mea verba delictorum meorum. Quia pater in eo posuit iniquitates omnium nostrum, & infra: Iustificabit ipse iustus, seruos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Portabit scilicet ut impleatur illud; Proieicisti post tergum tuum iniquitates eorum. In tergum enim Christi proiectæ sunt, ut scapulis suis obrûbraret nos. Rectè enim Paulus: Eum qui non nouerat peccatum, peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso, id est, Christum innocentem, voluit Pater omnium nostrum peccatis onerare; ut nihil nisi peccatum purum videretur; ut per eius iustitiā, iusti nos efficeremur, iustitia nostra, à sua manante. Si igitur oportebat nos pati, ut malos: oportuit etiam Christum pati, ut qui nostram malitiam sustinebat.

Et profecto sat erit eius quilibet quantumvis exiguus labor; nedum mors, ad nos redimendos. Sed videri voluit, plenissime Patri satisfacere; si eas pœnas solueret, quas totum genus hominum pati debuisset. Tum voluit ea ratione Patrem maxime colere, & ostendere eum eo cultu esse maxime dignum. Tum etiam voluit nos illā morte; velut funiculis Adam in sui amorem ferè cogere, quis enim non amat tantum redemptorem? Adeo friget pectus nostrum, ut non nisi tanto calore posset accendi.

Demum.

Demum voluit erigere spem nostram, si iusti essemus ad gloria, si peccatores ad veniam, adeo debiliter spiritualia credimus, ut fides, hæc requirat fulcimenta.

Interim tu considera, oportere eum pati à Senioribus, ubi mundi residet prudentia, à Scribis, ubi residebat scientia, & eruditio Theologica, à Principibus, ubi residebat potentia, & auctoritas. Vide quid tota mundi suppellex possit, conetur, efficiat? Contendere contra Deum potest, eumque occidere? Et utinam Galat. 5. tunc solum occisus esset, nam & quotidie caro concupiscit, eum in nobis occidere. Quod si contra Christum totus orbis dimicet, an non ea re ostenditur Deus? orbis pugnat contra pauperem, humilem, & non vincit tamen: imò vincitur, maior igitur orbe est, contra quem mundus adeo nihil potest. Iam si contra Christum orbis, si in te est Christus, contra te erit orbis, caterua scilicet seniorum, doctorum, & potentum. Tu verò interim paruulus sis, & abiectus, ne fugiat à te Christus. Si non fugit, vincet in te, insurgentes contra te.

Quodd verò Christus in Ierusalem voluerit mori, indicat, nullum esse locum, ubi ignominiosius Christus pati voluisset, quam Ierosolyma, grandis enim ille Christi amor, & animus, non nisi summa aggreditur. Voluit enim Christus quo nemo potest esse maior, offerre illud Patri sacrificium quo nullum potuisset offerri maius. Et voluit illud exemplum orbi proponere, in quo nihil esset nisi summum.

Addit illud verbum: *Tertia die resurget.* Hoc enim Dei conditio est, ut post tempestatem tranquillum faciat, post labores requiem tribuat, non solum in vita futura, sed & in præsentibus Matth. 19. tribuit centuplum, & post mortales labores, gloriam resurrectionis concedit.

Et assumens eum Petrus, cepit increpare illum. Itaque non solum Michæa 7. pugna nobis, ab inimicis imminet, sed etiam à domesticis. Et ab his etiam, quos Prælatos Christus fecit. Et ab his quibus benefecisti. 2. Reg. 20. Ioab enim occidit Abnerem, & Amasam viros amicos.

Quam verò graphice loquitur Petrus: *Propitius sis tibi.* An non hanc vocem dicunt nobis amici? Cur inquirunt, Te occidis, cur cum tanto rigore viuas? facilius comparabis cælum, dicunt igitur propitius esto tibi.

Petre

Petre vnde nosti, quoddam affirmatè asseueras: *Non erit tibi hoc?* Quis te prophetam fecit? Quis iudicè constituit? Christus dicit fore: tu non fore. Cui credemus? Adeo multum noster affectus potest: vt contra Dei iudicium, suum pronuntiet.

At Dominus: *Vade post me Satana.* Docuit igitur contemnere omnem affectum, senectam, amicitiam, Prælationem, eius qui in via virtutis offendiculo nobis fuerit. Imò verò diabolus habendus erit ille, qui sicut Petrus crucem à nobis auertit. Neque verò Paulus potuit maius probrum spueri in quosdam: quàm eos inimicos crucis Christi, vocans, nec se potuit magis laudare: quàm dicens, mihi absit gloriari nisi in cruce.

Philip. 3.
Galat. 6.

Addit Dominus: *Non sapis quæ Dei sunt.* Quid Domine, annò Dei sunt diuitiæ & gloria? Annon est apud eum fons vitæ? Annon est in dextra eius longitudo dierum? Cur Petro non sapienti crucem dicis: *Non sapis quæ Dei sunt?* Quid Deo cum cruce? Diabolum iunge cruci, Deum verò cruci quomodo neſtes? At profectò, Christus cruci affixus, Deus est cruci confixus. Si ergo sapis quæ sunt Dei, sapias quæ sunt crucis, vbi ille est tantopere fixus. Sanè duo erant viuendi modi: Voluptas & Crux, in voluptatem irruit dæmon: Crucem Deo vacuam reliquit. Igitur si vis Deum inuenire, inuenies in cruce, dolore, probris, tormentis, mortibus. Quia enim in sapientia, voluptate, diuitijs, honore, non cognouit mundus Deum: placuit Deo per stultitiam crucis, saluos facere credentes.

1. Cor. 1.

Adiungit item: *Non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Vt merito Iob dicat: Quare me posuisti contrarium tibi? Quis iam non doleat, hominum ingenium, Deo contrariū? Verè Paulus, Prudentia carnis est Deo inimica: legi Dei non est subiecta, neq; enim potest. Vide quàm æstimandus sit homo? Cuius carnalis propensio Deo contraria est. Quia verò ex hac vnica doctrina, tota pendebat hominum vita, ideo Christus non contentus eam dixisse Petro, conuocat turbas: vt audiant, & velut è suggestu leges fert: quas seruemus, si seruari volumus.

Iob. 7.

Roman. 8.

Si quis, inquit, vult venire post me, qui à doloribus inferni detine- ri non possum: qui Deus sum, cuius est vita, & qui est vita, has leges seruet.

Titum 2.

Prima est: Abneget se. Explicatur à Paulo: Abnegantes impietate, & secularia desideria. Est igitur abnegare se. facta carnis
secun-

secundum spiritum, mortificare. Est, habere corpus mortuum *Roman. 9.* propter peccatum, viuum ad iustitiam. Quod si non penetras audi: Vult homo se sui esse ducem, consiliarium, regem, Deum. Adhuc enim timet in auribus nostris illud: Eritis sicut dii. Igitur te, à te mouere, non viuere ad arbitrium tuum, ad leges tuas, sed Dei, id est, abnegare te. Idque maximè conspicies, cum tui im- *Genesis 9.* memor fueris. Cum non dolueris, nec lætatus fueris, de tuæ voluntatis successu. Sed si doles, est quia sic te dolere vult Deus, sicque vult gaudere, si gaudes.

Habet hæc abnegatio gradus suos. Summus gradus est, nec operari, nec loqui, nec cogitare, nisi secundum legem Dei. Imus gradus est, nec loqui, nec cogitare, nec efficere, quæ sub mortali prohibita sunt. Medius est ad summum contendere. Planè sumus serui, igitur viuendum est ad normas Domini, & multo id vehementius si filij sumus, & id arbitror esse quod Dominus dicit: Qui non renuntiauerit omnibus, non potest esse meus discipulus. Omnibus scilicet quæ sunt contra legem.

Lex secunda, Tollat crucem suam. Explicatur supra, per illud. *Matth. 10.* Qui non accipit crucem suam, & item: Qui non baiulat crucem *Luce 14.* suam, & sequitur me, non potest esse meus discipulus. Porro non reliquit Christus indefinitum, quando sit baiulanda crux. Nam apud Lucam iubet eam baiulari quotidie. Iubemur enim omni *Luce 9.* momento potius velle mori, & mori in cruce, quàm lætaliter offendere Dominum. Id enim est, diligere Deum super omnia. *Deute. 6.* Primum ergo te negato, tum omne malum cupe tibi, prius quàm mortale crimen admittas. Ita enim Christus cū esset Deus, exinaniiuit, & velut negauit se, & omne malum tulit, quo tibi com- *Phil. 3.* modaret. Porro non à te exigitur, ut Christi crucem feras, non enim posses, sed ut tuam feras, iuberis. Cuique enim Deus parauit crucem, labores, tentationes, quas ferre sit potens. Fidelis *1. Cor. 10.* enim Deus, qui non permittit tentari supra vires, sed ut hinc eris Christi crucem grandem imposuit, ita debilibus nostris debiliores imponer.

Tertia Lex: Sequatur me. Græcis Acolutiōmu, id est, Sectator meus sit & perpetuus vitæ meæ comes. Requiritur ergo à nobis illa familiaritas, confabulatio, & conuersatio; quam eiusdem viæ comites habere solent. Quam quis præstare possit, nisi qui seruenter amet, non video ò igitur Christiani, quibus semell

Christus placuit, contendite in eius amore feruere, quia sine charitatis feruore, quis negare se, quis ferre crucem, quis perpetuus Christi poterit esse comes? Profectò ille te ita amat, vt comitem via se præstet, congerronem, & adiutorem: annò & tu, eius comes eris? Si vitæ tuæ comes fuerit, omne bonum tibi socium esse puta. Propterea enim te mala premunt: quia Christo vitæ socio cares. At equidem, sicut Iudæos præcessit, in columna nubis, & ignis: ita & multo maxime nobiscum esse cupit: vsque ad cõsummationem seculi. Vniuit se enim nostræ carni, in signum, quod nobis sibi socios perpetuò habere veller. Si igitur bonum fuit Deo, nostræ carni adhærere: & ponere in nobis cor suū: cur nos non ita contendimus Deo adhærere, & in eo cor nostrum ponere?

Num verò Domine has leges tuas, vt consilia proponis, an vt præcepta? Respondet:

Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Id est, Peribit qui non negauerit se, qui non tulerit crucem, qui non me sectatus fuerit. Quiuis tamen in suo gradu. Neq; enim æquè sectari iubetur laicus, vt monachus, vt Prælatus, est igitur Euangelium paradoxa: qui se humiliat exaltatur. Qui se negat, cruci affigit, & perditis se inuenit, is se in cælū sustollit, is se verè statuit. Planè paradoxa fuit verbum caro factum. Paradoxa sit, caro se relinquens, in Deum transiens.

Quid enim prodest si vniuersum mundum lucreris, & animæ tuæ detrimentosus sis? Quo significatum est: ferè fieri non posse, vniuersum mundum, sine animæ detrimento lucrari. Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli, & in desideria multa, & nociua. Est enim cupiditas radix omnium malorum, quam quidam appetentes errauerunt à fide. Spinæ enim sunt diuitiæ, quæ pungunt, lacerant & cruentant animam nostram. Roga, Cæsare, Iulium, Alexdrandrum illum: qui vniuersum mundum sibi subiugarunt, quid ex hoc lucro lucrati sunt? An non & animæ, & corporis necem?

Aut quam dabit homo commutationem (post mortem) pro anima sua? Dū viuus, peccata eleemosynis redimuntur, cōmutamus lachrymas, contritionem, ieiunia pro anima nostra. Vel certè cōmutamus Sanguinem Christi, pro anima nostra. Ille siquidem sanguis redemptio nostra est. At post mortem, non est pretiū, nō commu-

commutatio. Iam frater noster non redimit, non redimit Deus *Psalm. 48.*
 homo: ideo non dabimus ei placationem nostrā: quæ sola Chri-
 stus est, sed laborandum erit in æternum: & moriendo, viuendū
 in finem. Hæc enim vita tempus est negotiandi. Post vitam, re- *Lucæ 19.*
 cipiendum cuique iuxta opera.

Filius enim hominis venturus est, in gloria Patris. Venerat prius Fi-
 lius Dei in abiectione hominum: veniet postea filius hominis *Epist. 6.*
 in gloria Dei. Nota primum ex Iginio papa, illud verbum, veniet: *Decret.*
 signum enim est diuinitatis, venit quippe non solum à Patre, sed
 à se. Secundò, veniet in gloria Patris. Pater in sua gloria, omnia
 habet sibi subiecta, ita cum venerit Christus, habebit sibi cuncta
 subiecta. Nunc enim non omnia subiecta sunt ei. Tertiò veniet *1. Corin. 28.*
 in gloria Patris, & Angelorum, igitur veniet stipatus tota curia
 ecclesiæ: & id est venire in gloria Patris, adoratus ab Angelis omni-
 bus. Quartò, *Tunc reddet cuique.* Nunc enim reddit: siquidem
 nunc multæ sunt tribulationes iustorum. Contrà verò, impij pa- *Psalm. 33.*
 cem habent: & in labore hominum non sunt. Quintò, reddet *Psalm. 72.*
 cuique iuxta opera eius. Etiam pueris reddet, iuxta opera quæ *Roman. 5.*
 gesserunt. Nam pueris non baptizatis verò, iuxta merita Christi,
 quæ in baptismo illis applicata sunt. Sextò, nota: Reddet cuique,
 præmium scilicet essentialē, vel pœnam æternam. Sanè nunc sa-
 tis facere potest vnum membrum, pro alio membro. Ideo po-
 test Deus, vni in purgatorio reddere, iuxta opus alterius. Sed
 post diem iudicij cessant suffragia: & in die iudicij præmium, vel
 pœna essentialis solum dantur ex cuiusque meritis, vt iam Lu-
 therani ora concludant. Septimò expende: reddet cuique. Non
 dicit, Reddet animabus, sed cuique toti, & integro. Animabus
 enim defunctorum statim à morte, secundum earum opera red-
 dit. Sed animabus cum corpore iunctis, præmia & pœnas disse-
 ret, vsque ad iudicium. Lapsus ergo in ea re fuit (vt fertur) Ioan-
 nes 22. Quid quod etiam animabus, reddet honorem, aut cōsu- *Matth. 10.*
 sionem, coram toto orbe, in die iudicij: Quod vsque in eum diem
 differetur. Octauò nota: Non dixit reddet iuxta misericordiam
 suam: sed secundum opera, id est, ex operum condignitate. Di-
 gnus quippe eo præmio erit, qui se negauit, Christi crucem tu-
 lit, Christi quæ perpetuus comes fuit. Nondè intellige: quanta
 sit infinitas sapientiæ & iustitiæ Christi: qui cuncta cuncto-
 rum mortalium opera, tam in parato, & procinctu cognoscat.

tamque omnium valorem nouerit & precium. Quis nisi Deus id posset, vel nosse, vel taxare? Adeo enim iuste taxabit, ut nec impij de taxatione conqueri possint. Quare ô Christiani, quos terribilissime dies manet, in quorum facultate est, vel præmium, 1. Cor. 9. vel pœnam comparare, quid negligitis? quid cessatis? Currite ut Lucæ 12. comprehendatis. Vigilate, ut vos Iudex vigilâtes inueniat, oleû in uasis sunnite, ne vacui reijciamini.

CAPVT XVII.

Et post dies sex assumpsit, &c.



Assumpsit tres discipulos aptari potest futuro regno Christi. Et item præsentem agam de sensu priore.

Assumpsit tres discipulos in montem excelsum. Id est, in cælum quod tam excelsum est, ut animus horreat, suspiciens intercapedinem à terra ad lunam, inde ad stellatum cælum, inde ad Empyreum, ubi est beatorum locus. Mons ille mons pinguis est, mons, in quo beneplacitum est Domino habitare in eo. In quo habitabit in finem. Mons decem millibus multiplex. Imò tot millibus frequens, quot dignum est tam nobilem, & spaciosum locum habere, ne terra illa viuentium sine habitatore redigatur in solitudinem.

Ascendit in hunc montem Christus iuxta Lucam, ut oraret, id est, interpellaret pro nobis, videlicet Pontifex, qui non in manu facta sancta introiuit, exemplaria verborum, sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Sanè Pontifex Iudæus quotannis introibat in sancta Sanctorum, id est, in exemplaria verorum, cum sanguine quem offerret pro peccatis, ut vultum Dei placaret. At Christus introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta, ut oraret, & aduocatus esset pro nobis, nò semel, sed semper. Nota tam excelsa esse dona Dei, ut necesse sit, Christum orare, ut nobis illa donentur. Et licet Christus iam mortuus fuerit, & patrem placauerit, tot tamen sunt peccata nostra, ut ferè impedimento sint, ne flumen gratiarum per Christum comparatum, ad nos peruenire possit.

In montem adduxit Dominus tres. Nec enim vult solus in suo esse cælo. Volo, inquit, Pater, ubi sum ego, sit & minister meus. Et item: Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum. Siquidem sine inuidia communicat bona sua, & eorum

eorum honestatem non abscondit. Tanta est charitas eius, qui totus charitas est.

Quodd autem tres secum in cælum abducatur, significatur status Christianitatis. Siquidem iuxta August. in tres classes diuiditur Ecclesia, scilicet in Rectores, qui sunt clerici. Qui significantur per illos laborantes in agro, ex quibus unus assumetur, & unus relinquetur. Et in plebes, scilicet coniugatos, qui significantur per molentes in molendino. Et in cælibes, id est continentes, significantur per eos qui sunt in lecto. Hos significabatur Noë, Daniel, Iob. Noë siquidem regit arcam per aquas, ut Cle-
rus. Iob in laboribus, ut coniugati. Daniel vir desideriorum, ut cælibes. Quid verò clarius potuit significari per Petrum, Iacobum, Ioannem, quàm hi tres Christianorum status? Petrum cum suis, regit Ecclesiam. Iacobus in lucta est, & labore. Ioannes dedicatus in lecto est pectoris Domini. Igitur assumens Dominus hos tres Apostolos, significabat se assumpturum in cælum illos tres status.

Rursum, Petrus repræsentat Patrem mundi rectorem. Iacobus Filium in labore cum dæmone luctantem. Ioannes, Spiritum sanctum, pacis & quietis autorem. Assumit ergo Dominus eos Christianos qui repræsentant Patrem (quando se regunt) & Filium, (quando sunt in laboribus plurimis) & Spiritum sanctum, (quando charitatis dona conseruant.) Dignus planè qui assumatur in cælum, is qui Trinitatem repræsentat in terra.

Porro mysterium est quodd assumantur seorsum. Dū enim viuimus, corpus quod corrumpitur, mille miseras animæ communicat. Mundus mille labores subire facit, dæmon mille excitat pugnās. At qui assumuntur in cælum, à malis omnibus liberi, & ab eis facti seorsum, assumuntur.

Assumuntur verò, & non ipsi eunt. Quia tota naturæ potentia huc perungere non potest, ut homo ascendat in cælum. Nemo ascendit in cælum, nisi quem Deus (qui est aquila grandis) expansis alis assumpserit, & portauerit in humeris suis, & nisi agnus fuerit quem pastor super humeros suos in cælum portauerit.

Resplenduit facies eius ut sol. Interim quodd Christus vultui Dei assistit in cælo pro nobis (id est, dum in mente orat,) faciem habet fulgentem, ut sol. Ita enim facies Christi fulget in loco illo,

ubi fons est luminis: sicut sol fulget in loco isto tenebrarum. Ad-
uertisne quantus erit splendor ille Christi? Qui lucentes stella-
rum in cælo globos, ita obscurat: sicut sol nobis obtenebrat stel-
las. *D. Thom. 2. parte.* Vt enim infinita est diuinitas Christi, ita infinita est gratia
animæ suæ. Quare, & ferè infinita erit lux vultus eius. Iam igitur
intelligis, quare nullus sol erit in illo cælesti monte necessarius,
ubi scilicet adeo Christus refulget.

Iam sicut Deus dicitur amictus lumine sicut vestimento, ita
Christus amictus est niveo candore: ideo dicitur, vestimenta ha-
bere alba, ut nix. Videlicet ne credas immensam vim lumi-
nis in facie fulgentem, Christum cremare, non cremat: siquidem
niveus candor ibi potest consistere. Rursum, sicut nulli rei adeo
natiue adest candor, ut niui: ita nec niui ita adest, ut carni Christi.

Et ecce apparuerunt illis Moses & Elias. Veniet Elias, in fine mū-
di conuersurus omnes nationes ad Christum. Venit Moses ferè
in initio mundi conuertens Iudæos ad Deum, ut August. docet.
20. de Ciuit. c. 29. Igitur Princeps Iudæorum, cum gente quam
Deo quæsiuit: & princeps conuertendorum cum gente fidei, nō
erunt à Christi gloria alieni. Sed quia ambo Christo militarunt;
ambo in eius gloria videntur.

Magnum verò mysterium est, quòd Moses, & Elias loquū-
tur, de Christi morte. Nemo enim poterit in gloria esse, nisi de
Christi morte loquutus. In fide enim saltem implicita sanguinis
Christi omnes seruantur: qui cælo fruuntur. Id enim erat quod
Hebr. 9. omnis oblatio sanguine mundabatur, quia sanguinis effusione
Matth. 21. non fit remissio. Ideo Gregorius dixit: Qui præcedebant & qui
sequebantur omnes clamabant: Hosanna. Omnes enim ante, &
post Christum, per fidem in eum, in Ierusalem cum Christo, con-
scendunt.

Iam Petrus, Christianorum vice dicit: Bonum est nobis hic esse.
Exod. 33. O verè quàm bonum esse in cælo? Ego inquit ostēdam tibi om-
ne bonum: quàm bonum ergo esse vbi ostenditur omne bonū,
Psal. 35. ubi torrente voluptatis anima potatur. Vbi licet bibere de fonte
Eodem. vitæ: & in lumine Dei, eius lumen videre. Vbi ipsa Dei essentia est
Genesis 15. species, & imago sui. Vbi Deus est merces magna nimis. Vbi est
Psal. 30. magna multitudo dulcedinis abscondita, his qui timent Deum.
Sapient 7. Vbi est thesaurus infinitus seruatus hominibus. Vbi omnia bo-
Ibidem. na venient cum illo vnico bone.

Quàm bonum est nos, hîc esse: & hîc. In cornu filio olei; vbi *1saie 5.*
 absterget Deus omnem lachrymam. Vbi mors vltra non erit:
 Vbi neclustus, neque clamor in plateis. Tbi facit Dominus cō- *psalm. 143*
 uiuium pinguium, vindemiæ medullatorum, vindemiæ defæ- *1saie 15.*
 catae. Vbi præcipitat Dominus faciem vinculi colligati super *1saie 25.*
 omnes populos. Hîc, est domus Dei, templum Dei, gaudium *Matth. 25.*
 Dei, Deus ipse.

Nec vacat mysterio illud *Esse*. Nos hîc esse: non fuisse, non fore, sed esse. Quia iuxta Platonem, non propriè tribuitur Deo, *Exodi 33.*
 quod fuit, vel erit: sed qui est: esse enim æternitatis est, ita & beatis æternitatis esse tribuitur.

Addit Petrus: *Faciamus siue figamus hic tria tabernacula.* Quia nullum bonum plenum esse potest: nisi fixum sit, & stabile. Ideo Petrus curat de tabernaculorum stabilitate. Iam mansiones cælestes dicuntur æterna tabernacula: ut illud. Facite vobis amicos, *Luce 16.*
 de mammona iniquitatis: qui vos recipiant in æterna tabernacula. Quærit ergo stabilitatem tabernaculorum Petrus. Quærit etiam eorum ordinem, ut quiuis mansionem agnoscat suam. Est enim pax tranquillitas ordinis. Cùm igitur in domo Patris, mansiones multæ sint: optat Petrus cuius pro dignitate, suam. Tum maximè Petrus curat, & optat omnes admitti in regnum: siue Iudæos, siue Gentiles. Ideo dicit: Tibi cum Christianis unum, Moysi cum Iudæis unum, Eliæ cum gentibus, per eum conuertendis, unum.

Adhuc loquente Petro, nubes lucida eos ambit, & qua vox Patris auditur. Nubes significat maiestatem & gloriam Patris: qua ambiuntur in cælo Sancti: luce, scilicet inaccessibili. Vt circumdati se videant pelago dulcedinis, infinitate lucis, Dei Patris maiestate. In qua gloria, nihil aliud auditur, nisi, *Hic est Filius meus.* Cuius meritis gloria est Patri comparata, gloria hominibus communicata: Cuius causa Deus habet homines filios: cuius causa Filij habent Deum petram. Inbet ergo Pater omnes sanctos in ea gloria, Filium intendere. Non solum, ut Deus est, sed etiam ut homo. Videntur ergo mihi hac Patris voce, omnes sancti in Christum inrenti, ut redemptorem, ducem, pastorem.

Tunc cadunt sancti in facies suas. Vbi indicatur summa ad Christum Sanctorum reuerentia, summus Christi fulgor, omniū oculos perstringēs: & indicatur, qui sunt ipsi Sancti, agnoscūt enim se, *Apocal. 4.*
 expecta-

ex peccato ad tantam gloriam subleuatos: ideo volunt abscondere quod ipsi sunt, ut in eis solum fulgeat quod Dei est. Neque possent sancti illum Christi splendorem sustinere, nisi tangeret eos Iesus. Igitur, ut qui in magna luce versatur, dum tegit oculos, indicat & lucis magnitudinē, & oculorum imbecillitatem, ita illi sancti cadentes in faciem, indicant infinitam ferē lucem, in Christo, & infinitam in se, ex se, insufficientiam ad eam ferendam.

Quoddā verō precipit Dominus, ne eam visionem Sancti dicant, indicat Sanctos (quæ est eorum charitas) ad nos descenduros, ut de suæ gloriæ magnitudine admonerent: nisi à Christo, quia id non expedit, verarentur. Quia si Deo, de sua gloria non credimus, neque si aliquis à mortuis resurgat, credemus.

Lucæ 16.

Secunda explicatio quæ se offert, est de Ecclesia Christi. Nemo nescit eam esse montem excelsum. Mons, super terrena eleuatus. Excelsus, quia ordinis est Diuini. Cum audis Ecclesiā, vitam Christianam intellige. Quæ non ex sanguinibus est aut ex voluntate carnis, sed ex Deo. Neque caro & sanguis eam instituerunt, sed Pater; Montem excelsum eam esse iam vides.

Ioan. 1.

Matth. 16.

Roman. 1.

2. Cor. 3.

Assumuntur in hanc vitam Petrus, Iacobus & Ioannes, id est, credentes per fidem, luctantes per spem, diligentes per charitatem. Petrus enim iustificatur, ex viuā fide. Iacobus luctatur, ex æternorum spe. Ioannes diligit, ex ardenti charitate.

Venit in huius montis cacumen Christus, ut oret. Nemo enim ante Christum ita orauit, nec ita Deum sua oratione placauit. Nemo ita orare docuerat, nemo vim & robur præbuerat orationi. Igitur veniens Christus oraturus in vitam Christianam, & spiritualem, docuit munus vitæ Christianæ esse orare. Oportet enim semper orare. Docuit præterea, per orationem veniendum esse, in transfigurationem, id est, in participationem seculi venturi. Docuit per orationem veniri in familiare colloquium cum Deo, & cum Sanctis æternæ beatitudinis. Et demum per orationem venire præsidium languentibus discipulis.

Lucæ 13.

Orante verō Christo apparent Moses & Elias, ille mansuetissimus, hic zelantissimus. Ut scias pro orationem humiliare te ipsum, & legem Domini zelari. Oratio est, quæ feritatem animæ mansuetam reddit, & eiusdem mansuetudinem in Dei zelum ferocire facit. Et ita in Christo maxime relucet mansuetudo ipso

dicen-

dicente; discite à me quia mitis sum. Sed in eodē est zelus. Ze- *Matth. 11.*
lus enim domus Dei comedit eum. *Psalm. 68.*

Secundū Lucam euigilant de somno discipuli. Quia licet vita Christiana omnibus habentibus fidem, communis sit. Non tamen contingit Christum videre fulgentem, nisi ijs qui ex peccato, & tepiditate, ad vigilem & surrectam vitam traducuntur. At vita, aut in peccato, aut in torpore, non vita, sed vel mors, *Ephes. 5.* vel somnus dicenda est. Ita enim Paulus: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

Vigilantibus itaque splendet Christi facies, ut sol. Et al- *Exod. 32.* bent vestes, ut nix. Non clam est faciem Christi, quam Moses videre cupiebat, esse eius diuinitatem, sicut vestimenta sunt sacra verba, & opera, quæ in hac vita peregit. Dicitur enim in Apoc. Byssinum esse iustificationes sanctorum, id est, vestis. *Actor. 19.* Byssina Sanctorum, est bona opera eorum. Igitur sanctis vigilā- tibus diuinitas Christi splendet ut Sol. Splendet quidem, quia illustriorem de ipsa notitiam assequuntur, quàm cæteri nō vigilantes. At quia notitia illa non est omnino clara, ideo nō dicit faciem Christi esse solē, sed fulsisse sicut solē. Vestimenta Christi, eius scilicet opera, & verba, his qui in vita Christiana vigilant adeo al- bent, ut nihil in eis sordium, erroris, doli aut peccati inueniant, imò nihil non diuinum & cæleste suspiciant. Nostra *Isaia 64.* opera ut pannus menstruatus rubescunt. Sanguine enim manus *Isaia 1.* nostræ sunt pollutæ, sanguis siquidem ex peccatorum nostro- rum vulnere manans animam nostram sordidat & cruentat. At in Christo omnia sunt sicut nix. Sanè in sua passione veste coc- *Matth. 27.* cineā indutus est, quia sanguines nostros, id est, peccata nostra *Isaia 53.* ipse portauit. Sed tantus est eius niueus candor, ut coccinum *Isaia 1.* nostrum, in albam lānam reddiderit. Ideo confidenter dicit, quis ex vobis arguet me de peccato? & licet testes accessissent subor- *Ioan. 8.* nati, peccati notam ei inurere nequiverunt, & Pilatus non in- *Marci 14.* uenit in eo causam, & Herodes alba eum veste remittit. Rectè igitur vigilantibus apparent sicut nix, quæ liuidis hostium ocu- *Luca 14.* lis, tenebrosa videri non potuerunt. Fidelis igitur Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in operibus suis. Ideo ait: Si quis voluerit cognoscere de verbis meis, an ex Deo sint & ful- *Psalm. 144.* geant, facit voluntatem Patris mei. *Ioan. 7.*

Tunc Petrus: Bonum est nos hic esse. Clament igitur Prædi-

Gggg.

cato-

catōres, quibus vigilare datum est: Bonum est in hac vita vigilare: nulla alia vita lumen, dulcedinem, quietemque pręstare. Potest nisi hæc. Nulla enim vita testimonium perhibet quod filij Dei sumus. In hac vita est fulgor, & notitia Dei. In hac est cādor omnium virtutum, adeo bonum est nos hic esse, vt si gloria comparanda non esset, hæc vita cęlestis (ut sufficiens pręmium) amplectenda esset.

O si Prędicatoribus fulsisset in hac vita Christus, ut clamarent omnibus: Venite faciamus hic tria tabernacula, ubi Christus cum mansuetudine Mosaica & Eliaco zelo habitare possit. Neque enim sine his Christus habitare alicubi vult. Sed quia parum est homines admonere: ut tabernacula construāt: ideo ad Dominum clamare debuissent. Vt sicut Moses habuit tabernaculum inter Iudęos, & Helias habiturus est inter infideles: ita & Christus tabernaculum sibi construere velit inter omnes. Faciamus tria tabernacula, id est, faciamus ut sint tria. Vnum fuit Mosi, alterum erit Elię. Sit ergo potissimum tibi.

Lucas addidit, Petrum hæc dixisse nescientem quid diceret: videlicet quia adhuc fides eius obscura est. Adhuc per fidem ambulamus, non per speciem, adhuc nō videmus faciem ad faciem, sed per seculum in ænigmate. Igitur nondum plenē scimus quæ dicimus. Alioqui nihil aliud diceremus quā, Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo.

At verō qui in vita spiritali vigilantes, Christum splendētem videre meruerunt: hi nonnunquam nube obumbrantur lucida, id est, fauore quodam & pręsidio cęlesti: Quo se Dei cura, & dilectione protectos ferē sentiunt. In qua protectione nihil aliud audiunt: quā, Hic est filius meus. O mortales, quid vagi & errātes singuli singula habetis idola? cur queritis vanitatem & diligitis mendacium? Cur respicitis in vanitates, & insanias falsas? Hic est vester Deus. Hic est quē Pater vobis demonstrat, quē tota Philosophorum schola monstrare voluit, nec potuit. Hic est ille quē tot figuris & umbris inueniebat lex illa vetusta. Hic est quem totus mundus enarrat. Ipsum ergo audite, secundum quē eius regulas & pręcepta versamini. Siquidem non est aliud nomen datum sub cęlo, in quo oporteat nos saluos fieri.

Igitur sicubi animum Prędicatoris pulsauit de Christiana professione dubietas, contigeritque hanc nubem, fauoremque Dei

Dei in animo sentire: illico omnis fugatur dubitatio. Stat firmus hunc esse credens filium Dei dilectum. Et quia vox Patris dicentis, *Ipsū audite*, operatoria est & efficax: ideo in prædicatoris Christum iam (illustrius quàm solebat) agnoscentis pectore, efficit quandam ad Christum reuerentiam: & ad eius præcepta obedientiam, quā ipse sentire, nō adeo facile exprimere potest. Efficit vox illa, ut verba Christi melius intelligantur, auidius audiantur, efficacius cōpleantur. Efficit, ut magis nos pudeat peccatorum, & negligētiæ nostræ: magisque terreat rigor, & iustitia Dei. Et ideo addit textus, Apostolos timuisse, & velut pudibundos, cecidisse in facies suas. Tunc ipse Christus tactu suo languentes roborat: ut enim emortuus Abraham iuxta naturā, nouā secundum Deum, accipiat potentiā, ad gignendū Isaac: ita Christus suos excitat, ut mortui secundū carnem, viuant secundum Deum. Vt iā non in carne, sed in nouitate vitæ procedant.

Apocal. 23.

Roman. 41.

Iubentur tamen qui hunc Christi tactum, Patris vocem, eiusque nubem senserunt, ne ista dicant. Sacramentum enim regis celare bonum est. Et Ezechias punitur, quia thesauros suos Babilonijs demonstrauit. Et demum, sancta sanctorum voluit Deus esse velata. Ideoque Zacharias viso Angelo obmutescit: ne visa mysteria publico donet.

Roman. 6.

Thobie 12.

Isaia 39.

Exod. 40.

Lucas 1.

Et cum venisset ad turbas. In hac historia tractatur curatio mirabilis, difficillimi morbi, id est, eius morbi, qui in vita Christiana maximus est. Quale est peccatum iam vetustum. Nulla plane difficilior curatio; quàm eius, qui ab infantia seculo seruiuit, & dæmoni. De hac n. veteri infirmitate dicit Ieremias: Infan-
bilis fractura tua, pessima plaga tua, curationū utilitas nō est tibi. Et item: quomodo potest Æthiops mutare pellē suam, & pardus varietates suas? quomodo vos potestis esse boni, cum sitis mali? Et item: Dixerunt, Desperauimus: post cogitationes nostras ibimus. Et itē: Pactū fecimus cū morte, &c. Igitur Christo proponitur desperatus homo & dimissus iuxta desideria cordis sui.

Ierem. 30.

Ierem. 13.

Ierem. 18.

Isaia 28.

Psalm. 80.

Quā sit huius infirmi curatio difficilis indicatur: quia discipuli eum curare nequiuerūt. Et quia adductus coram Christo discerptus est, & elisus: & relictus, ut mortuus. Et quia oratione, & ieiunio tantū dicitur hæc plaga curabilis, quod nunquam de alio morbo dictum inuenitur. Aggrediar nunc textum, si prius admoncam parentes: qua cura & diligentia, inuigilare pro salute

filiorum, debeant, videntes huius lunatici patrem, ita corā Christo genibus prouolui, precatorias manus extendere, lachrymis suffundi. Quòd si hæc præstant patres carnis, quid deberent præstare patres spiritus?

Huius patris filius erat lunaticus infantiā in dissectionibus lunæ patiens. Itaque hominis sensus, & iudiciū pendeat ex luna. Morbus hic dicitur comitialis & caducus, cadere faciens nūc in ignem, nunc in aquam.

Genes. 1.

Roman. 13

Psalms. 103.

Eodem.

1. Thes. 5.

Roman. 13

1. Esd. 7.

Cantic. 2.

Matth. 16.

Roman. 8.

Tit. 2.

1. Ioan. 2.

Primò, iam nunc audi: Fecit Deus duo luminaria magna, alterum, ut præesset diei, in quo filij lucis ambularent, in quo exiret homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam. Alterum ut præesset nocti, in qua pertransirent omnes bestię syluæ: qui enim ebrij sunt & dormiunt, nocte id patiuntur. Luminare maius sequuntur Christiani, nobis enim nox præcessit, & dies appropinquauit, ideo ut filij lucis ambulemus. Lunā sequebantur Iudæi, ut qui ambulabant in umbra, donec aspiraret dies. Sectabantur enim temporalia bona, quæ sunt umbra cælestium. At Christiani sectantes spiritualia bona, lunam non spectant, ideo lunatici non sunt, solares enim sunt, quibus scilicet facies Christi fulsit ut sol. Qui verò Christianus, relicto suo instituto, bona sectatur temporalia, quique ab infantia nihil nisi tēporale sapit, is verè lunaticus ab infantia est. Porro quia sapiētia carnis Deo est inimica (legi enim Dei nō est subiecta, neque enim potest) sit necessariò, ut dæmoniaca sit. Igitur qui lunaticus ab infantia est, dæmoniacus etiam ab infantia est. Ideo enim Paulus præcipit abnegare impietatem, & secularia desideria. Et Ioannes: Nolite diligere mundum, quia qui diligit mundum, Dei inimicus constituitur. Videbis hos, prudentes adeo, ut mundum regere videri possint. Sed interius specta, lunaticos inuenies, qui super re nihili, velut stulti, certant, odiunt, vindicantur, & mille alia. Legi apud Galenum lib. 3. de diebus decretorijs, nutribus lunæ seculum hoc inferius maximè regi. Quod in æstibus maris, & in crisiibus infirmorū facilè probatur. Dux igitur seculi luna, regunturque eius lumine lunatici, ut reguntur temporales sua carnali prudentia, non Christi, qui sol est.

Secundò, Quàm verò cadant hi in ignes, & aquas, monstrant mercatores, coniicientes se in æstatis, & hyemis iniurias, & curiales mergentes se in mille pericula. Quid bellatores? de-
mum

num hi omnes dolores, nunc in summas voluptates, nullibi scientes tenere modum. Contrà iusti, seu solares homines, non cadunt in aquas dolorum, nec in ignem voluptatum, sed sumunt ex eis quantum est sumere necesse.

Tertio, hos lunaticos dæmon allidit, id est, ossa confringit. Iam hic vides differentiam iusti, & iniusti: Iustus cum ceci-
derit, non colliditur. Dominus enim supponit manum suam, *Psal. 36.*
ne confringatur. Custodit enim Dominus omnia ossa eorum, *Psal. 35.*
unum ex eis non conteretur. Caro poterit cruentari, sed ossa ser-
uantur. Ideo enim latronibus Christo crucifixis ossa defracta *Ioan. 19.*
sunt. At Christo, os non comminuetis ex eo. Iniustis ergo ca-
dentibus ossa confringuntur, iuxta maledictionem Iob, bra-
chium cum ossibus confringatur. Igitur diutina peccandi con- *Iob 31.*
suetudo rationem frangit, & habitus virtutum (qui sunt ossa)
comminuit. Cum igitur videris peccatorem, omni verecundia,
& pudore destitutum, & sine virtutis amissæ dolore in vitia ruẽ-
tem, intellige totum eum esse carnem, & nihil ossium, id est,
virtutum habere.

Quarto, Allisus lunaticus spumas ex ore respergit, quo ni-
hil homini, vel sædus, vel deformius cõtingere potest. Cũ vide-
licet, mali homines publicè deformissima, & impudentissima
dicunt, & faciunt, tunc spumant. Traditi enim sunt in reprobũ *Rom. 1.*
sensum, ut faciant quæ non conueniunt, id est, ut faciant dede-
corosa & pudenda. Contrà iusti parant bona, & honesta, coram *Roman. 12.*
Deo, & hominibus. Nemini dantes ullam offensionem, ne vi-
tuperetur ministerium nostrum. Iusti enim sicubi labuntur, ve-
lut in occulto, egerunt stercore sua. At iniusti publicè, ut Cinici. *2. Cor. 8.*

Quinto, Hic lunaticus arefcit. Ficus illa, folia tantũ ha-
bens, à Christo maledicta, à radicibus aruit. Et palmes foras eie-
ctus arefcit, videlicet destitutus à succo, qui à radice dimanat. Id *Mar. 11.*
fit, cùm Christus (radix in terra sitienti) auxilia tribuit peccatori, *IONA 15.*
sed debilia & infirma, quorum debilitate incipit sui, cæli, Dei, *Isaia 53.*
& iusti, obliuisci, tunc arefcere incipit, nam in inferno arefcit
omnino.

Sexto, Cæcus est hic lunaticus & surdus, ut qui verba Dei
non audit, cum non sit ex Deo, & qui lumen Dei non videat,
cum Tobia, & si videt radios malignioris lucis, id est, Lunæ, & *Ioan. 8.*
prudentiæ suæ videt, non Christi. *Thob. 5.*

Ioan. 8.
Thren. 3.
Ecclef. 6.

Iam Lector vides morbum desperatum: vides hominem, iacentem in grabato ab annis 38. O quàm essent admonendi parentes: ut filios suos docerent, in his quæ Dei sunt, ab infantia esse. Bonum enim erit viro si portauerit iugum Domini, ab infantia sua. Rectè Sapiens præcipit pueris, ut mittant pedes, in compe-des prudentiæ, & collum in torquem eius. Alioqui si ab infantia lunaticus homo est, Prædicatorum (nisi magnam fidem, ieiunium & orationem habentium) ministerio non sanatur, solique Christo eius curatio seruatur. Sed ideo speranda eius curatio est, si modo eius pater genu flectat, clamet, flectat.

Isaia 1.

Interim de horum prædicatorum incredulitate, quorum ieiuna virtute, lunaticus sanari non potuit, grauissimè Dominus conqueritur, dicens: *Generatio praua, quousque patiar vos?* quia videri prædicatorum culpa, morbos non sanari: & quia cum maiori fide conueniret eos præditos esse, quàm vulgus: vulgarem tamen fidem non excederent. Inquit igitur, quousque mihi tam vulgaris fides? laboraui sustinens.

Aduerte eum qui laborare nescit, quique totius mundi molem sustinet, imò qui orbem tribus digitis sustinet, laborare se dicit & pati non posse prædicatorum tepiditatem? quod si discipulos illos suos, annis vix tribus sustinet, viros alioqui bonos, & simplices: quomodo nos sustinebit tam iniquos, tamque annis multis? Sed ne nomen Domini traducatur, ipse subiungit:

Lucæ 22.

Lucæ 1.
Genes. 4.
Psalm. 101

Afferte lunaticum ad me. Spes vitæ ex tempestate clarescit: si Dominus nos ad se vocarit. Vide quid Petro profuerit à Domino respici? Quid Virgini, cū respexit Dominus humilitatē ancillæ suæ? Quid Abeli, cum respexit ad eum Dominus, & ad munera eius? Quid demum humilibus, cū orationem eorū respexit Deus? Vitam dat & calorē solis aspectus, & oculus heri impinguat equum, & hortum suum stercoret. Afferte igitur illū ad me. Duo vult: & quodd alij afferant, & quodd ipse veniat. Propterea pauci sani, quia pauci afferunt: Adferre ad me quia non est in aliquo salus. Adferre tenebras, languorem, mortem, infernum, ad me, id est, fontem omnium bonorum.

Actor. 4.

Allatus lunaticus coram Christo eliditur: & velut mortuus redditur. Vbi significatur ea concertatio & pugna, morti simillima: quæ tunc inter carnem & spiritum committitur: cum hominem Deus conuertere vult. Describitur eleganter hæc pugna,

gna, cum dicitur. Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Et apud Isaïam. Ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum: à facie formidinis Domini. Quia cum vultu terribili increpat nostra peccata: cū aspexit (inquit Abacuc) dissoluit gentes, & contriti sunt montes seculi, id est, vitia ab adolescentia firmitata, sicut montes firmitati à seculo. Tunc confunditur superbia nostra: tunc eliditur animus, tunc timet, nec est foramen in quod abscondi nō cupiat, à facie formidinis Domini. Cadit igitur lunaticus ut mortuus præ timore: ut cū Paulus coram Dño proponitur, ex equo velut mortuus disijcitur. Vt etiā August. de se refert. 9. lib. Confess. Quid enim faciet miser lunaticus, quem inferni minæ, aspectus iudicis, & vox eius terribilis terrent. Luna, quā eatenus sequutus fuerat, prouocat ne se deferat. Vitia ne antiquos comites despiciat. In hoc conflictu nonnunquam solet lunaticus suam antiquam velle miseriam: idque spumare est. Sed redit statim ad se, dolēs crimina vitæ prioris: hīc conteritur: cuius contritionis ea est vis, ut lunaticum ferè mortuum reddat. Verè conteritur, comminuiturque hominis animus. Verè Deus tunc mortificat, & in puluerē deducit, ut viuificet. Psal. 17.
Isaia 2.
Abac. 3.
Act. 9.
1. Reg. 1.

Sed attende verbum Domini: Ego præcipio tibi ne iterum in eum introeas. Igitur nemo sanatur: nisi in quo propositum iterum non peccandi: nec admittendi amplius dæmonium, inuenitur. Gratia enim Domini aded est efficax, ut (si velit homo) possit in perpetuum dæmoni resistere, intrare cupienti. Illo enim verbo, *Præcipio, ne introeas iterum*, abstulit Dominus diabolo vim rursus intrandi, nisi ab infirmo introducatur. Abstulit igitur à dæmone vim cogendi: non abstulit ab infirmo vim recipiendi. Ergo homo qui à peccato sanatur, recipit gratiam, ne peccet, neque supra vires à dæmone tentetur.

Iam quod turba credat lunaticum mortuum, significat eam admirationem: qua populus admiratur hominem: qui in malis consenuerat, ad vitæ melioris spem reuocari. Vix enim credunt hunc esse, qui viuebat olim.

Tunc accesserunt discipuli, rogantes: Quare nos non potuimus? Vbi docentur prædicatores, cum aliquid dedecoris acceperunt, ad Christum in orationis secreto, recurrere: dicentes. Quare dereliquisti me?

Marci 15.

Respondet Dominus: Propter incredulitatem vestram. Quid? num apostoli hæreseos insimulantur, ut increduli? Quid? num habitus fidei minui potest? Id enim constanter negant: Theologi. Diuus Hieronymus, in dialogo contra Luciferianos, fidem accipit pro simplicitate, & deuotione, quæ planè minui potest. Sed capiendò fidem, ut communiter solet, ea minui nequit. Porro ut miracula edat, non requiritur, ut formata charitate sit. Transfere enim montes, fides sine charitate potest, ipso 1. Cor. 13 Paulo doctore. Requirit ergo, ut arbitror, sibi gratiam sanitatum 2. Cor. 12 adiungi, aut operationem virtutum. Quæ sunt dona adiecta fidei, ideo per fidem fieri miracula dicuntur. Sed hæc explicant qui habent. Ego enim arbitror hos miraculorum factores, antequam illa faciant, concipere de Domino, certam persuasionem, Deum per eorum ministerium illa facturum. Quam persuasionem non habere, fortasse hîc vocatur incredulitas. Porro peccata nonnunquam obstant, quo minus hæc habeatur persuasio.

Si enim habueritis fidem ita feruentem & sursum ascendentem, ut granum synapis, dicetis monti huic, &c. Mirabilem Dei bonitatem, quam sine inuidia etiâ suæ potentiae dona, vilibus vermibus communicat? Dominus dixit, & facta sunt, concedit creaturæ, ut dicat, & faciat. Certè quia homo tunc instrumentum sit diuinitatis, sicut humanitas Christi erat instrumentum diuinarum operationum: Doctore enim Gregorio, & Domino Thoma, Sancti ex potestate miracula faciunt. Sicut Iosue dicit soli, sta, & stetit, & 1. Iosue 10. Petrus claudo, surge, & surrexit. Ergo ut nihil est Deo impossibile, ita & nihil est impossibile credenti, utpote Dei ministro. 2. Act. 4. Dices: Num ergo si credam me montes aureos facturum, aut totum subacturum orbem, fiet? minimè. Dicit enim textus, 3. Luca 1. nihil impossibile erit vobis, vobis scilicet spiritu fidei adflat. Sicut illud, quidquid orantes petitis, ex spiritu orationis Christi a nã, credite, & fiet vobis.

Hoc autem genus demoniorum in nullo exit, nisi in ieiunio & oratione. Quæ verba cum ad solòs discipulos dicta sint, eum sensum habere videntur: Hoc genus demoniorum, non eiicietis nisi ieiunantes, & orantes. Videlicet, quia genus morbi verusti, & callo obducti, difficillimè curatur. Vt enim eo morbi genere languens totus est dæmonis, ita qui morbum curaturus est, totus sit Dei. Quod

Quod vix nisi ieiunio fit & oratione. Porro conuersantibus discipulis in Galilæa iam tertio memoriam reficit de sua passione. Quia regnaturus est pati necesse.

Et cum venisset Capharnaum. Lectori precatur cupio, ante expendat hæc nostra, quam damnet, Cæsaris nomine, mundum, cui imperat Cæsar, intelligo. Vt enim Christus suam Ecclesiam, ita Cæsar suum imperium repræsentat. Imò si Petrus pro Ecclesia sumitur sæpe, quid miraris, si Cæsar sumatur pro mundo? Imò forsan, cum Psalmus dicit, astiterunt reges terræ. Ibi reges, pro mundo intelligas. Alioqui tempore passionis, non astiterunt reges contra Christum. *Psalm. 2.*

Iam quæstio eximia proponitur Petro: An Christus mundo pendat tributa? Profectò mundus à nobis omnibus tributa exposcit, lachrymas, labores, languores, & demum vitam. Quia enim in mundo habitamus, quasi in domo conducta, locationis à nobis pretium requirit non alio, quam vitam contentus. Ideo cum exire iubemur de mundo, vitam mundo relinquimus. Igitur Petre num magister tuus vitam, laboresque suos, mundo pendebit?

At Petrus, etiam non pendebit, dixerat enim Petrus Christo mortem suam prædicenti: Absit à te, non ita erit. Petri ergo sententia est: Christum non soluturum mundo vitæ suæ pretiū, id est, non moriturū. Sed o Petre nisi moriatur Magister tuus, scandalum mundo dabit. Cuius lex est, ut omnes moriantur, qui in mortali vixerunt mundo. Est enim statutū omnibus semel mori. Et quis Petre mortis vulnus firmus expectasset, nisi Christi morientis exemplum vidisset? Ideo Dominus Petro respondet, se soluere mundo velle, prius professus se nihil illi debere. Certè filius Dei est, cui mundus totus se debet: ille verò mundo nihil. At quia in forma serui in mundum venit, ne mundo scandalum præbeat, ut seruus tributum mundo soluit. Sed non soluit, nisi quod Petrus ex ore piscis detraxerit. *Matth. 16.*

Memineris Lector, Ionam incidisse, in ventrem piscis, & inde ad vitam rediisse. Ita decidit Christus in mortem, sepulchrū, & infernum. Hic enim est piscis qui Christum deuorauit, sed detinere in suo ventre nequiuic. Euomuit enim ore suo Christum mors & infernus. Inde verò extraxit Petrus, id est, extractū ostendit. Primus enim qui Christi resurrectionem ex morte monstrauit, *Ionæ 3.*

H h h h

uit,

*1. Limban.**Act. 2.**Ioan. 20.*

uit, fuit Petrus. Intrat enim Petrus sepulchrum Christum quaerens: quasi aperiens os piscis: ut inde staterem extraheret.

Petrus item pro concione, primus Christum à morte reuocatum, praedicat: eumque mundo soluit, in Christi gloriam, & Petri, (id est Ecclesie) utilitatem. Soluit mundo: quia vitam Christi per manus Petri, id est, Ecclesiae mundus accipit. Soluit verò pro Christo, id est, exaltatione Christi: & pro se, id est, pro omnibus Christianis.

Primò, Relinquo tuae disquisitioni, cur vita Christi sit didrachma? quòd aliquanto apertius est. Erit enim vita eius, simul diuina & humana. Secundò, Rursum illud: Cur Christus non nisi per manus Petri soluit? & quidem, quia non vult mundo vitam suam tribuere, nisi per sacerdotales manus. Tertiò, Et illud ipsum didrachma offerentibus prodesse sacerdotibus: prodest enim tum ad spiritualem, tum ad temporalem commoditatem. Quartò, Tandè, vita Christi offertur pro Christo, ipse enim morte sua, suam meruit exaltationem.

Offert se mihi huius historiae altera explicatio: Exactoris nomine, cui tributum homines pendunt, diabolus intelligitur. De Christo enim dicitur: quòd sceptrum huius exactoris, & virgam humeri eius separauerit: sicut in die Madiam. Hic ergo Caesar & princeps mundi est, cui homines peccata pendunt. Adeo enim peccator est diabolus, ut nullum ab hominibus tributum nisi peccatorum velit.

Iam Petrus interrogatur: & loco Petri omnes nos interrogamur, an Christus peccati tributum daemoni soluerit? id est, an peccatum fecerit? Petrus respondet: peccatum non fecit, neque dolus est in ore eius inuentus: nullum ergo tributum daemoni pendet. Id Dominus confirmat, dicens se esse filium regis. Sanè omnes creaturae aliquid de non esse, & de nihilo habent, & ideo corrumpi & mori possunt: & homo secundum animam peccare. Solus Deus est qui cum nihil, de nihilo habeat: nihil etiam habet de defectu, aut de peccato. Ideo ipse confidenter dicere potest: quis ex vobis arguet me de peccato. Siquidè eius diuinitas erat impeccabilis. Porro in humanitate, tota plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter: Idcirco impossibile est eum peccare. Quare & impossibile est, ipsum diabolo censum peccati pendere. Vnde ipse dicit, venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam, id est, nihil illi peccati debeo.

At

At verò licet peccati censu ipse nō debeat: si tamen non sol- Ioan. 140.
uerit, vae miseris nobis. Si tributum non soluerit, nec Pater sua
promissa verificat: nec prophetarum vaticinia complentur: nec
Patriarcharum votis fit satis: nec totius humanitatis necessita-
ti succurritur. Meritò igitur Dominus dicit: Ne scandalum homi-
nibus sim, soluere volo. Imò si non solueris Domine: non tua,
sed nostra peccata, cæli manebunt conclusi: angelorum ruinæ
desolatæ: tui labores sine mercede: tuus Pater sine decore, nostra
misericordia sine remedio, eris igitur scandalum cælis, angelis, Deo;
& mundo.

Soluere igitur vult Dominus, sed efficaciter non soluit: ni-
si peccata à Petro in ore piscis inuenta. Piscis à Petro extractus
ab aquis, est ecclesia fidelium. Licet enim fideles multi sint: una Act. 5.
tamen fides, unumque cor, unum eos piscem constituit. Pisces ve-
rò dicuntur fideles, quia ex aquis huius mudi abducti, Christo in
obsequiū præparantur: ut supra exposuimus. Porro peccata, quæ
Petrus in piscis ore reperiit, ea sunt, quæ Christiani, oris sui aper-
tione, confitentur. Et hæc sunt quæ Christus soluit. At licet ore
tuo peccata fatearis, nisi Petrus, id est, sacerdos ea à te extrahat,
illa non soluit. Demum soluit ea peccata Christus, quæ Petrus
extraxit pro se & pro Petro. Pro se, quia ex sua nimia charitate
nostra peccata, sua esse dicebat: ut in Psal. 21. Longè à salute mea,
verba delictorum meorum. Pro Petro verò, id est, pro Ecclesia,
qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo.

Igitur Christiane sacerdos, cum videris peccatorem qui ad
te sua confessurus peccata humilis accedit, intellige: te piscem ab
aquis extrahere, eius ora laxare, eius peccata recipere, quæ
Christus Deo soluat, in gloriam suam, & meritum tuum.

Duo mihi hîc sunt adnotanda. Primum est: Possè reges,
tributum sub pœna peccati mortalis à suis subditis exigere. Pos-
suntque etiam de regis licentia, reliqui populi duces. Dixi de re-
gis licentia, quia solus Papa, concilium, Imperator, Rex, aut li-
bera ciuitas ius habent exigendi tributa: Vt habetur, cap. super
quibusdam, de verb. significationibus. Quòd Duces aut Mar-
chiones tributa exigant, id licebit tunc fieri: cum eam accepe-
runt à rege facultatem, quam rex ipse possidebat. Dixi, possè
reges exigere tributa, sub pœna culpæ mortalis. Quia Apo-
stolus dicit. Necessitati subditi estote: non solū propter iram, sed Roman. 133
etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis: minia-

fi enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita. Et hoc loco, solos eos visus est Dominus à veſtigalibus exemiſſe, qui Regum eſſent filij.

Sed rogas, num poſſunt Reges à clericis veſtigalia petere? Reſpondebit tibi Papa, in cap. quanquam, de cenſibus, lib. ſexto. Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas, ipſarumque res, non ſolo humano, ſed & diuino iure à ſecularium perſonarum exactio- nibus immunes. Quòd ſi requiris ubinam ſit ius hoc diuinum. Reſpondet eiufdem cap. Gloſſator, ius illud inde manare, quòd *Genef. 47* Ioseph omnem Aegyptum Pharaoni ſubiecit, excepta terra ſacerdotū. Et ex illo, quòd *1. Eſdr. 7.* Eſdras liberos facit ſacerdotes. Volunt tamen Canonum leges tributa à clericis negotiatoribus extor- queri, in his maximè rebus, quas ipſi negotiandi cauſa compor- tant. Vt cap. ulti. de vita & honeſtate clericorum, ſancitur.

Ex hoc Chriſti ad Petrum mandato, habetur ni fallor, lici- tum eſſe clericis piſcari. Dicitur enim Petro, ut piſcem piſcetur. Videtur etiam colligi, maris opes eius eſſe qui primus eas inue- nerit. Sicut Petri fuit ſtater in ore piſcis inuentus. Quod Cæſar agnouit Inſtitut. de rerum diuiſione. §. item Iapilli.

CAPVT XVIII.

In illa hora acceſſerunt ad eum, &c.

Genefis 3.
Iſaia 14. **N**ESCIO, unde ambitionis peſtis in mundū irrepſe- rit. Hæc in paradifo noſtros parentes perdidit, in cælo angelos decepit, in regno cælorum Apoſtolos contaminauit. Apoſtolos videlicet, pauperes, rudes, piſcatores, & hi etiam maiores in regno Dei eſſe vo- lunt, Adam vult eſſe ſicut Deus. Lucifer ſedem in aquilone fi- gere deſiderat, nemo eſt, qui non ambiat eſſe ſicut Deus, adeo creaturæ coniurarunt, adeoque hanc rapinam, arbitrantur, ut *Philip. 3* Deus eſſe velint. Chriſtus igitur videns ſuperbiam eſſe occaſio- nem, initium, & fomitem omnis peccati, reſpondet. Primum in genere, mox in ſpeciali quid facturi ſint, qui dominatum de- ſiderant. *Sapient. 10*

Dicit ergo: *Niſi conuerſi efficiamini ſicut paruuli.* Statim ſe pro- fert admiratio, cur non dixit, niſi conuerſi diligatis, aut pœniten- tiam agatis? Primum, cùm nemo ſit qui non peccet, qui verè & perfecte de peccato dolet, qui que perfecte peccatum ſuum agno- ſcit,

scit, hic adeo se deicit, nullus adeo paruulus sit. Age igitur. Primum quod in vita Christiana agitur est, quod manus Domini tangat peccatorem. Tunc illuminatur, & se peccasse cognoscit, se seruum esse peccati, se captiuum esse diaboli, se damnatum in infernum, se laxisse maiestatem, se cælo, terra, & omni beneficio indignum, se omnium creaturarum odio dignum. Videsne humilem, qui omnibus se bonis indignum videat? Rectè ergo Dominus, *Nisi conuersi à peccato efficiamini ut paruuli.*

Adde & illud: Vt est fides ficta, ita est & charitas ficta. Paulus enim admonet, finem præcepti esse charitatem, de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, est igitur fides ficta. Rursum est charitas ficta, eodem Paulo teste qui dicit, exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, & infrà, In charitate non ficta. Vult igitur Dominus explicare, quando fides & charitas erunt non fictæ. Quod tunc fiet, cum nos velut paruulos effecerint. Igitur meritisimè dixit, nisi conuersi sitis sicut paruuli. Ac si diceret: Nisi conuersi habeatis fidem, & charitatem non fictam.

Primò, nunc aduerte Lector: Hoc loco, voluit Christus instituere eum, qui in Ecclesia præesse velit. Prima verò institutio est. Vt conuersus efficiatur, ut paruulus. Quasi diceret: Regula prima à Prælato seruanda est, ut fidem & dilectionem habeat non fictam, sed qua paruulus sit. Hæcenim veritas firma stat. Qui est in peccato mortali, iure diuino est inhabilis Ecclesiasticæ prælationi, licet si prælatus sit, suo malo sit. Vt rectè Caicatanus admonuit, 2. 2. q. 185. artic. 2.

Secundò, huic veritati alterà Dñs subiungit. Qui humiliauerit se (inquit) sicut paruulus, hic maior esse potest in Ecclesia Dei. In priore veritate dixerat: Nisi cōuersi (scilicet à Deo) efficiamini (etiā à Deo) sicut paruuli, nō estis habiles prælationi: Nūc in posteriore, opus nostrū requirit, ideo addit: Postquam Deus vos conuerterit, & perveram fidem & charitatem veram paruulos effecerit, necesse est, ut quiuis vestrum humiliet se, sub potenti manu Dei. Illa prior humiliatio requiritur ut in gratia sitis, hæc posterior, ut in prælatione. Vis ergo maior esse, en tibi via. Conuertere ad Dominum, & humiliare te in omnibus, memor Domini, qui cum in forma Dei esset, exinaniuit se. Et memor Petri, qui ante Pontificatum fleuit amarè, & memor Pauli, ex equo in terram prostrati, ut præemi-

Concil.
Trident.
sub Paul. 3.
1. Cor. 9.

1. Tim. 2.
1. Cor. 9.

1. Petr. 5
Eccles. 3.
Philip. 3.
Lu. 22.
Act. 9.

nere posset. Profecto præesse, donum Dei est. Vt ad Rom. 12. & ad Ephes. 4. docet Apostolus. Hoc igitur donum prælationis secundum Deum, Deus dat humili, ei scilicet qui paruulus est effectus. Ars artium est regimen animarum: hanc artem non habet, nisi humilis, & tremens sermones Dei, id est, plenè non habet, nisi is in quo efficaciter quiescit Deus. Moses non audebat regere Iudæos carnales, nisi prius intraret tabernaculū Dei: ubi audiret, quæ doceret. Quid ego audeo regere Christianos spirituales, non excipiens à Deo quod populo tradam?

Tertio, *Qui suscepit paruulū in nomine meo: me suscipit.* Hęc tertia Prælati regula est: videlicet Prælati ea sit in Christū charitate, reuerentia, teneritudine: ut pauperem subditum cum viderit, Christum se videre putet: & cum pauperem suscepit, Christum suscepisse videatur. Vbi Christi sapientiam aduerte. Quate precor, potuisset meliore ratione Prælatos admonere, quā hisce verbis iam dictis? quasi diceret: Si mihi beneficia libenter daretis: his date, & mihi dedistis. Et si de premio cogitatis, ego qui beneficia recepi, ego persoluā. Et nota vim vocabuli: *Qui suscepit.* Quod in sacris Literis est beneficio, & amore suscipere. Vt ibi: Salus tua Deus suscepit me, & item: Suscepit Israël puerū suum, &c. Quam verò cautè dixit: *Qui suscepit in nomine meo.* Profecto Prælati nostri facilè suscipiunt multos, in quos suas prodigant opes: sed suscipiunt consanguineos, scurras, famulos: non hos recipiūt in nomine, amore & affectu Christi. Sed nomine terreno, ideo à terra mercedem accipient.

Quarto: *Qui autem scandalizauerit vnus ex his, &c.* Mirari hic non desino Christi prudentiam. Nouerat quàm facilè, qui Prælati sunt, vitia admittant grauiora. Nouerat maiorum vitam minoribus exemplo esse. Nouerat, minores, in maiores oculos habere coniectos: & quidquid peccent, maiorū exemplo excusare. Ideo dicit: *Qui pusillum scandalizauerit, conuenit, vt suspensa ad eius collum, asinaria mola, mergatur in profundum.* Vbi multa mihi notanda se offerunt.

Primum illud: Sancti pontifices, qui verbo & exemplo homines ad Deum adduxerunt: habebunt in cælo aureolam vel lauream. Quæ erit intus in corde specialis quædam læticia: & exterius in corpore signū triumphī & perfectionis. Contrā, mali Pontifices qui pusillos verbo, vel exemplo scandalizauerunt, habebunt.

bebunt pressuram, & angustiam in corde: & signum fortè quoddam exterius in corpore: quo erubescant & confundantur. Hoc significauit Dominus, cum dicit: *Expedi*, vel iustum est, ut qui scandalizarit puillos, molam collo habeat appensam. Vt intelligas, idem tormentum malum pontificem habiturum in inferno: quod habetis qui collo molam habet ligatam. Tu nunc cogita, quantum sit doloris, & angustiae molam super pectus habere: eamque angustiam malum pontificem habiturum existima.

Iam sponsa in Canticis à sponso admonetur his verbis: *Pone me*, ut signaculum super cor tuum & super brachium tuum. *Cant. 8.* Videlicet ut nunquam à sponsae corde, & opere, sponsi memoria discederet: Ita malus Praelatus iubetur collo molam habere ligatam: ut nunquam eius doloris anxietas ab eius memoria diuellatur. Sed potius id cogatur cogitare, abhorrere, dolere.

Solent etiam nobiles viri torques habere collo connexas: in nobilitatis insigne. Erit igitur torques mali pontificis, asinaria mola, in sui pudoris, & confusionis documentum. Itaque sicut qui suspecti sunt hæresis, probroso notantur habitu, (quem *Sam Benito* vocant) ita & mali pontificis probrosum habitum in inferno sunt habituri, scilicet, asinariam molam. En tibi pontifex quæ tua est tiara, qui annulus, qui baculus.

Quam verò quadranter asinaria mola dicitur, tormentum illud & desperatio, quam est malus pontifex habiturus? Sanè quia cum Praelatus malus esset in honore non intellexit: ideo iumento, & asino similis factus est. Asinus scilicet, nulli alio quàm *Psal. 48.* verberibus idoneus: asinus nulli vsui habilis, quam importabili molæ ferendæ. Ille Doctoris locum iniquus inuasit, ideo asini molam patitur. Vide rerum vicissitudinē: Doctor asinus factus, *Sam. Iudic. 6.* son ad Philistæorum molam coactus. Quoddam additur, ut ligata ad collum mola, mergatur in profundum maris: facile intelliges, si in memoria reuoces: sanctos pontifices super omnia bona Dei constitutos. Amen (inquit) super omnia bona sua constituet eum. *Matth. 24.* Ita malus pontifex, inter omnia mala demergitur, demergitur ergo in profundum maris, id est, in profundum malorum. O miseram mali pontificis sortem: cui sat non est mola tam graui, grauissimè premi: sed ultra, in profundum malorum miserrimè torqueri. Quis igitur in regno Ecclesiæ maior esse cupiat?

Ve mundo à scandalis. Arbitror verbum hoc, ex intimo pectore Domi-

Dominum hauissse. Sciebat enim plus mala exempla maiorum valere, ad corrumpendū populum, quàm valuerint sacra verba, sacra Christi & Sanctorū exempla ad eum conseruandum. O vè plus potest diabolus his armis, quàm possint sanctissimi viri! O quantum corrupti Ieroboam, quantum Arrius, quantum Lutherus, breui hi tempore diruerunt, quæ tam lōgo antea tempore Sancti ædificauerunt! O quàm verè Christus clamat: Attendite

Matth. 7. à falsis prophetis. Dicit in Polit. Aristoteles: Homo est animal imitans, sed nunquam ita imitatur, quàm cum ei imago proponitur, auctoritate fulgens superioris. Væ igitur mundo à scandalis, id est, prauis exemplis Prælatorum. Necesse siquidem est, ut veniant scandala. Necesse est videlicet, si Dominus communem naturæ cursum seruare voluerit, si arbitrij nostri libertatem non frænât, si eligendorum, & eligentium ad Prælationes, ambitionem non amputat. Necesse est igitur scandala venire. Tanta est mundi in quo sumus corruptio, tanta est rationis quæ nos regit cæcitas, tanta est vicariorum Christi obliuio & socordia. Sed væ homini Prælato per quem scandalum venit, ut enim Paulo & Augustino & alijs doctoribus continua crescit in cælo gloria, ex his qui per eorum scripta proficiunt, ita & Machumeto, Luthero, Arrio continua crescet in inferno pœna, ex his qui per eorum exempla peruertuntur. Quot circa Christiani gregis pastores, si pro naturæ imbecillitate peccandum vobis usquam erit, peccate, sed occultè. Irascimini, sed in cubilibus vestris. Egessit Saul *Psal. 4.* stercora sua, sed in specu. Peccauit Adam, sed latuit. Inebriatus *I. Reg. 14.* est Loth, sed in spelunca. Nudatus est Noë, sed in tabernaculo *Genes. 16.* suo. Ne igitur vobis sit frons meretricis, ut nolitis erubescere, *Genes. 9.* mortuum Lazarum sub lapite sepelite, ne fœreat. Quod si fœtor *Ioan. 11.* vester ad cælum ascenderit, exspectate eum ignem, & sulphuræam *Gen. 18.* pluuiam, quam Sodomæi pro meritis passi sunt. *Genes. 19.*

Sed si (ut usu venire videmus) miser Prælatus scandalo est gregi suo, admonet Dominus gregem, ut etiam si Prælatus sit nobis vice pedis, manus, & oculi, eum abijciamus. Solent enim diuites Prælati opibus Ecclesiæ manus esse, & pedes, his quos ad peccandum pertrahere concupiscunt. Interim his verbis Dominus Prælatum officij sui admonet, ut oculus, manus, pesque, suo sit gregi. Id quod de se testatus est Iob dicens: Oculus fui

a. Iob 9. cæco, pes claudō.

Quintò, videte non contemnatis unum ex his: Angeli enim eorum in celis, semper vident faciem Patris. Hæc est quinta admonitio, qua Prælati opibus fulgentes, autoritate maiores, admonentur at- tentè, ne paruulos contènant. Rationem addit Dominus, quia pusilli custodiuntur ab Angelis, qui sunt in cælis, quiq; vident faciem Patris. Vbi singula expende: Angeli sunt nostri custodes. Quo verò Angeli sunt, tota natura corporali sunt superiores, to- to sunt mundo maiores. Si enim non est potestas super terrâ, quæ diabolo comparetur, quid arbitraris de Angelorum pote- state? Vide quantus sit Angelus, ipse est qui cælestem machinam sufficit per secula rotare.

Iob 41.

Addit Dominus hos Angelos esse in cælis, ut si summa di- gnitas est Angelum esse, ex sua natura, maior concilietur ex loco, ubi sunt, quantò enim cælum quàm terra dignius est, tantò di- gnior est, qui habitat in cælo, quàm omnes principes terræ. Nec enim immeritò, maior est, qui minor est in regno cælorum, quâ Matth. 11.
qui maior est inter natos mulierum, quid enim tam pulchrum in terra est, quod uni stellæ cæli comparare queat?

Addit tertid: *Semper vident faciem Patris.* Vbi scito, tantam ef- se dignitatè faciem Patris videre, ut si formica eâ videret, (si pos- set) multò esset maior, quàm omnes Angeli, si eam non viderent. Nulla est vel in terra, vel in cælo dignitas, quæ huic æquari pos- sit. O igitur Prælati, videte ne contemnatis eos, quos summæ dignitatis, ex natura, ex cælo, ex gloria, custodes seruant, & fo- uent. Si vos auro fulgetis & opibus, multo splendidiore par- uuli habent Episcopos, & Prælatos, non Prælatos modò, sed cu- Hebr. 1.
stodes, pædagogos, & ministros.

Quòd si tantorū custo dū fulgor perstringit oculos vestros, ut peni apud vos habeatur vestri subiecti, terreat vos certè, quòd filius hominis, id est, qui totus dicatus est hominum obsequijs, venit vestros seruare subiectos: Reliquit hic Filius hominis, suas 90. oues in deserto, ut hanc ouem vobis commissam, propria ne- gligentia perditam, restitueret. Laborauit quærens, sudauit, ieiunauit, tandem morte sua, vitam ovi tribuere voluit.

Gaudetq; plus super oue restaurata, quâ super nonaginta Luca 15.
nouem ouibus, id est, super nouem choris Angelorum, qui non peccauerunt. Certè si ouis perdit est natura humana, quam Fi- lius Dei reparauit, quis non videt, magis Deum super ea, quàm

Coloss. 1. super omnibus Angelis gaudere? Siquidem ex ea est Christus caput omnium Angelorum, & ex ea est Virgo exaltata super choros Angelorum, & ex ea sunt Apostoli, si non maiores omnibus Angelis, certè non multò minores.

Rursum, quia fideles sunt membra corporis Christi, & sunt velut quidam Christus, magis gaudet Deus super eis, quatenus in eis conspicitur Christus, quàm super Angelis, si solum in eis sua nobilis natura spectetur. Video Angelos habere gratiam, & gloriam, sed hanc gratiam & gloriam à Christo recipiunt, qui est hominum caput & Angelorum. At propter homines Christus homo est. Gaudet igitur Pater super homine, qui origo fuit & ratio, cur fuerit Deus homo. Iam si lætabitur Dominus in operibus suis, magis lætabitur in maiore opere suo. Maximum verò Dei opus fuit homo redemptus. Siquidem verbo condidit Angelos, sed non nisi suo sanguine reparauit homines. Num super humeros suos Pastor tulit Angelos? Num consedere eos fecit in cælestibus? Num honorabile est nomen Angelorum coram illo? Ergo sciat Christianus, ijs se oculis à Deo conspici, quibus ab eo conspicitur Christus, & ideo Pater suscipiens prodigum filium, ruit in eius amplexus & oscula, eum vestit stola prima, vitulum saginatum occidit, quæ seniori filio non fecerat. Demum magis gaudet Christus in homine quàm in Angelis, quia in homine potentiam, sapientiam, patientiam, & cunctas opes suas Christus monstrauit, & copiosè effudit, quas non ita manifestarat in Angelis. Cur igitur contemnat Prælati terrenus, quem ita amauit, & honorauit Prælati æternus?

Lucæ 15. Sed profectò suo exemplo, Christus docuit Prælatos nostros, quomodo suas oues pascere debeant. Primum, si quæ errauerit ouis, alijs relictis eam quærat, suas interim deserat voluptates, arripiat laborem & iter, ut errantem in caulas reducat. Iam apertum est, quàm suas oues habere debeat in numero, ut errantem statim norit. Ideo enim Dñs dicit: Bonus pastor proprias oues vocat nominatim, quasi dicat, eas omnes de nomine cognoscit. Quo infertur uni Pastori non infinitas oues esse committendas, ut paucarum citius possit inire rationem.

Matth. 10. Tertiò dicit Dominus: Si contingat ouem perditam inuenire, quia aliquando continget non inuenire. Neque enim Christo contingit Iudam inuenire. Neque ipse Iudas voluit inueniri. Non igitur ani-

animum despondeat pastor, sicubi penitus amiserit ouē, requiritur pastor diligens quærendo, non requiritur felix inueniendo.

Quartò: Si cōtigerit ouē inuenire, plus gaudeat Prælatus oue reperta, quā super ouibus nō amissis. Reperta enim est fructus manuum, orationum, & lachrymarum Prælati, reliquæ non item.

Quòd verò addit: *Sic non est volūtas Patris, ut pereat unus ex his.* Docet, quis sit scopus Prælati, scilicet ne pereat unus ex sibi cōmissis, propter quem Deus homo factus est. Cui se dedit in socium, cibum, pretium, præmium.

Grauiſſima se hīc offerebat difficultas, quomodo Pater neminem vult perire, cum dictum sit, Cuius vult miseretur, & quem vult indurat: Et item: volens Deus ostendere iram, & non tam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ aptata in interitum. Igitur vult perire aliquem, ut in eo suam irā & potentiam ostendat, quomodo ergo dicit: Neminem vult perire? Scio quantum chartarū in hac quæſtione insumant Theologi. Sed primum facile dictū esset, sic debere intelligi, Deum neminem velle perire, sicut Deum velle omnes saluos facere, & ad agnitionem veritatis venire, id est: Deus contulit omnia sacramenta, doctrinā, auxilia, & reliqua necessaria, ut quiuis saluus esse possit, si velit. Secundò & profundius dicendū est, Deū neminē velle perire, id est, Deū neminē velle peccare. Peccatū enim est vera perditio animæ nostræ, & hoc est, quod Deus non vult, dicēte David: Mane astabo tibi, & videbo, quia non Deus volens iniquitatē tuas. Dicente etiā Ecclesiastico: Nemini mādauit impiē agere, & nemini dedit spācium peccandi. Non enim concupiscit multitudinē filiorum infidelīū & inutiliū. Porro, quia infernus est cōnexus morti peccati, est enim mors secunda, primam comprehendens, ideo nec in infernum perire aliquem vellet Deus. Tertio, & tenerius dicendū erit, Dei primā volūtate & institutionem nō esse ut quispiam moriatur & pereat. Sapientia teste, quæ dicit: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorū. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam. Non est igitur pijsſimi Domini voluntas, ut quispiam moriatur, sed si quis moritur & peccat, cogit Deum, ut præter suum institutum puniat, eum qui non nisi infernum voluit. Vindicta enim est opus alienum, & peregrinum à Deo.

Roman. 9.

Eodem.

1. Tim. 2.

Pſalm. 5.

Eccles. 18.

Sapient. 13.

Isaie 28.

Si autem peccauerit in te, &c. Graue nimis videtur præceptum de correctione fraterna. Sed equidem, qui diligit Deum & proximū (ut par est,) id ut faciliè estimabit. Qui enim verè Deū diligit, eius gloriam & regnū extendi desiderat, quocirca, si frater in peccatum lapsus est, totis viribus è tam profundo pelago extrahere contendet. Ut sic regnum minuat diaboli, regnum augeat Dei. *psalm. 131.* Ut sic auferat Satanæ sedem, & inueniat locum Domino, & tabernaculum Deo Iacob. Iam si fratrem verè diligit, eum à peccato, id est, à veneno, peste, gladio, & morte liberare non cessabit. Igitur vires præcepti de fratrīs correctione in Dei proximique amore figuntur. Quòd si iubemur cibum, potum, vestem proximo indigenti porrigere, quantò potius iubebimur eum à peccato (si possumus) liberare? Liberando enim à peccatis, plenè vestimus, cibamus, medemur, & omnia indigenti præstamus. Certè si charitas non quærit quæ sua sunt, faciliè oblita sui, commoda proximi quæret. Demum Christus Dei Sapientia, hoc præcipiēs, non potuit non cordatissimè præcipere. In cuius signum ipse læsus, & offensus, venit nos correcturus. Imò verò quotidie nos in nostræ conscientiæ secreto, nostri admonet peccati. Quòd si non corrigimur, permittit secretam culpam in lucem proferri, velut asserens testes, ut nos corrigan. Tum ad iudicium confessionis & Ecclesiæ pertrahit. O utinam ita pertractos, & incorrectos nō relinquat, ut ethnicos. Non relinquet tamen pro sua beneficentia.

1. Cor. 13

Sed ad textum. Primò. *Si peccauerit in te.* Videtur mihi sensus esse: Si peccauerit contra te, ita comprobatur ex Petri interrogatione. Sic enim percunctatus est: Quoties peccabit in me frater, id est, contra me. Cui respondetur: Si peccauerit in te frater, id est, contra te. Comprobatur etiam, ex parabola quam in hanc rem adduxit Dominus: dixerat enim. Si peccauerit contra te frater, corripe, tum Petrus: Quoties peccanti contra me dimittam? Et respondetur ei, Semper. Nam rex seruo, qui contra regem peccauerat remisit. Vides omnia quadrare illi sensui? Et quia seruus peccauit contra regem, non ei soluendo, fit ut peccare contra fratrem sit, aut eum damno afficere, aut debitum non reddere. Ita enim conseruus peccabat in conseruum.

Secundo loco quæro, quid sit fratrem corripere? Num est ei dimittere debitum, & condonare iniuriam? Minimè id quidem,

dem. Non id præcipit Dominus. Siquidem iure naturæ repetere sua quivis potest, & sæpe debet. Nemo enim cogitur, cui nō vult facere beneficium. 10. q. 2. Can. precariē. Igitur offensus, licet odium ex animo debeat relegare, potest tamen satisfactio- nem iniuriæ reposcere, etiam coram iudice. Meritò igitur Domi- nus non dixit: Si peccauerit in te frater, condona debitum, sed tantum corripe, reprehende, cura, ut à peccato exeat, lucrum animæ eius contende. Et profectò rex non dixit iniquo seruo: Nonnè oportuit te condonasse, sed te misereri? & Paulus dicit: *Roman. 13* Reddite omnibus debita. Demum sicut iudex corripit reum pœ- na, & pater filium verberare, ita & offensus offensorem satisfa- ctione.

Tertiò quæro, de quo peccato hîc mentio est? Responde- tur, de eo esse mentionem, quo qui peccauit perijt, ut qui eum eripiat, fratrem lucretur. Non est igitur mentio de peccatis ve- nialibus, quibus frater non perit, nec qui eum à peccato auertit, lucratur.

Quartò, nec item est sermo de ijs peccatoribus, qui labun- tur quidem, sed ipsi per se surgent, quique pereunt, sed ipsi facile lucrabuntur. Quales viri pij sunt, qui magna quadam occasione, & magna passione, in culpam ruunt, sed statim dolent, aut bo- na est spes eos facile doluturos. Hi enim non exspectant, ut tu vadas ad corripiendum, sed ipsi se corripiunt, & quæ dicunt, aut faciunt, in cubilibus & cordibus compunguntur. *Psal. 4.*

Quintò porrò, licet textus expressè loquatur de crimini- bus in alterum iniuriosis, at planum est, loqui de omnibus. Si *Psal. 4.* enim loquitur de his, ubi minor videbatur ratio proximum cor- ripiendi, multo magis loquitur, ubi multo est potior ratio.

Sextò, iam si proximus meus lapsus est quidem, habet ta- men admonitorem, qui super oue inuigilet sua, non adstringe- tur offensus ouem corripere. Si enim indigens habet, qui sibi succurrat, non ego teneor succurrere. Ergo si offensor meus est monachus, habens Prælatum prouidum, non ego illum ad- monebo. Idem fuerit, si qui melæsit, filius est patris iusti, & probi.

Septimò, rursus nec peccata publica corripere obligor. Hæc enim inquirere, corrigere, & punire, iudicis est. Vt in capit. qualiter, de accusatio. dicitur. Verum est tamen me teneri ad cor-

reptionem, si iudex alioqui dormitat.

Oftendit, item nec peccata infidelium teneor corripere, quid enim si me non audierint, num dicam Ecclesiæ? At Quid Ecclesia super infideles potest? Quid enim mihi de his quæ foris sunt iudicare?

2. Cor. 5.

Non dō, adde nec obligor corripere peccata eorum de quibus correctionem non spero, ut peccata eorum, cum quibus nō est mihi conuersatio. Nec enim illi me audient.

Decimō, imō si peccatum iam est senio confectum, & callo consuetudinis obductum, forsan corripere non teneor. Nec enim spero corripere.

Vndecimō. Demum sapienter video ab autoribus animaduersum, correctionem opus esse eleemosynæ spiritualis, & propterea quæ locum habent in eleemosyna, & ab ea excusant, habent etiam in correctione, ut excusent ab ea.

Quarta quæstio est, quorsum adducuntur testes. Sancti dicunt, ut autoritas multorum facilius corrigat delinquentem, eorumque charitas magis prouocet ad pœnitentiam. Secundō, ut si neget crimen, quod forsan illi viderunt, illis attestantibus, fateatur. Tertio, quia denunciator repelli debet à Prælato, nisi prius coram testibus, fratrem corripuerit. Ita videtur dici in cap. licet Heli. de Simonia. Vbi Abbas se defendit, quod prius esset à testibus charitatiuè admonendus, quàm coram iudice, de peccato traducendus.

2. Cor. 5.

Quinta quæstio, quænam sit Ecclesia, cui peccatum pertinacis dici debet? Et quidem tempore antiquo Ecclesia erat congregatio fidelium. Neque enim tunc excommunicatio fiebat, nisi fidelibus congregatis, ut habetur à Paulo dicente: Congregatis vobis cum spiritu meo, &c. Et per tempora multa, hic inoleuit usus. At quia durissimum erat, Ecclesiam toties congregari, placuit per Ecclesiam fieri, quod à Iudice factum esset. Ideo Papa in ca. nouit de iudicijs, dicit, sibi peccatum Regis Franciæ cognoscendum, ut qui vicem Ecclesiæ habeat, dum ei præsidet.

Sexta quæstio: An Ecclesia possit peccatorem secretum, & peruiacem, sententia excommunicationis ferire, ubi suam correctionem spreuerit? Video enim hoc à quibusdam, in dubium vocari. Sed est planus Pontificis textus, in dicto capit. nouit de iudicijs, ubi habetur: Ad officium nostrum spectat, de quocunq;

pec-

peccato mortali corripere quemlibet Christianū, & si correctio-
nē contempserit, per distractionem Ecclesiasticam coercere. Et
apertè id textus Euangelij dicit: Si Ecclesiam non audierit, sit ti-
bi sicut ethnicus, scilicet per excommunicationem. Si enim ita
ligauerit Prælati, ligatum erit in cælo. Certè ligatum erit, si Præ-
latus in nomine Christi, non in alio nomine ligauerit. Porro no-
men Christi comprehendit iustitiam, veritatem, charitatem, &c.
Quod si hoc nomine Ecclesiam non ligauerit, quid mirum si li-
gatum non erit in cælo? Porro memor sum explicasse me locū
Euangelij. Quod ligaueris erit ligatum. Et illum etiam: Quæ
perierint fiet, ideo ab explicatione superfedeo.

Matth. 16.

Iam quærît Petrus: *Quoties peccabit in me frater meus, & di-
mittam ei?* Respondet Dominus: Septuagies septies, id est infi-
nitè. Certè hominis misericordia est ut nubes matutina, quæ
citò finitur, bonitas hominis taxata est, sicut & spiritus eius. At
cū factus est Deus homo, & quando homo redditur quidā Deus,
id est, quādo Spiritus sanctus habitat in homine, sicut misericor-
dia Dei est ab æterno, in æternū, ita misericordia hominis reddi-
tur, ab extremo ad extremū, attingit enim à fine ad finē fortiter.

Osee 6.

Psalm. 103

Dices: Annon Deus dicit: Super tribus sceleribus Dama-
sci, & super quartum non conuertat? Et ad Ieremiam: Si orau-
erit Ieremias, Noë, & Daniel, non exaudiam. Igitur & homines
ad certum numerum dimittent. Respondeo, illa dicta fuisse con-
tra non resipiscentes, aut si contra resipiscentes, etiā intelliguntur
quantum ad pœnam. Culpam enim pœnitentis remittit facilè
Dominus, pœnam non item. Quàm verò velit Dominus culpas
fratrum à nobis remitti, animum quæ nostrum eorum offensio-
nibus non offendi parabola sequenti docetur.

Sapien. 8.

Amos. 1.

Ezechiel. 14

Ideo assimilatum est regnum celorum homini regi, &c. Id est, Chri-
sto, qui rex & homo est. Planè homo in substantia sua, quia ver-
bum caro factum est, sed & humanitatem, & placidos mores, vi-
sum est Dei Verbum accepisse, cum carnem accepit. Siquidem
quale monstrabatur exterius, tale erat interius. Hic homo Rex
dicitur, prius homo quàm rex, quia ipso iure susceptæ humani-
tatis, ab omnibus hominibus erat ut rex suscipiendus, licet alio-
qui quatenus Deus, prius esset rex, quàm homo.

Igitur hic rex, tunc ponit rationem cum seruis suis, id est,
cum Christianis, cum eos ad confessionem Sacramentalē addu-
cit,

Exech. 16. *Ioan. 6.* *Eodem.* *Ioan. 5.* *Psalm. 8.* *Roman. 8.*
 cit, tunc item, cum eos reuocat ad cor, admonens, ubi sint, ubi iaceant prostrati, sale non saliti. Porro, quia licet cum multis ponatur ratio, non tamen multos efficaciter conuertit, sed illos duntaxat, quos dat sibi Pater (iuxta illud: Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & illud: Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum, id est, nisi Pater mihi obtulerit eum) ideo dicit: Cum cepisset rationem ponere, oblatus est ei homo, &c. Pater igitur offert Filio iudicandos. Pater enim non iudicat quenquam, siquidem omne iudicium dedit Filio. Ille verò oblat, & debet decem millia talenta. Vbi admirari hominem libet, qui tantus sit, ut ei decem millia Deus tribuat talenta, & ipse decem millia talenta possit infumere, & tam sit stultus, & prodigus, ut illa male consumere soleat.

Cupis forsan scire, quæ sint hæc tot talenta? Audi, dedit Deus homini talenta naturalia, & supernaturalia. Naturalia primum accipe. Primum, dedit se Deus homini, ut ubicumque velit homo, Deum habeat cooperatorem, quia sine cooperatione, neque naturalia opera quis facere posset. Secundò, dedit homini mundum, constituit enim eum super omnia opera sua, subiiciens ea vanitati, propter spem, ut Paulus ait. Tertiò, dedit homini ipsum hominem, scilicet carnem tot organis instructam, animam tot potentijs vigentem, acumen rationis, & arbitrii libertatem. Quartò, dedit cuius peculiares gratias, & donaria, quibus alijs alijs sunt præstantiores. Alij enim canunt, alijs pingunt, alijs alijs artibus pollent. Quintò, dedit omnia reliqua bona, salutem, honorem, amicos, diuitias. En tibi naturalia talenta.

1. Corin. 1. Si ad supernaturalia oculos conuertas, inuenies innumera, sed his quinque millibus comprehensa. Primum dedit homini Filium unigenitum, qui factus est nobis, iustitia, sanctificatio, redemptio. Secundò, dedit Ecclesiam, nouum quendam mundum, ubi sunt Sacramenta, sacræ Literæ, sacræ caeremoniæ, sacer Dei cultus, & religio. Tertiò, dedit gratiam, cum qua fidem, spem, charitatem, & reliquas virtutes infusas. Nouum scilicet, hominem interiorem, multò ditioribus ornamentis exornatum, quàm sit hic noster exterior. Quartò, dedit gratias gratis datas, quibus in vita Christiana alijs alijs ministrent, quæ Paulus recensuit Roman. 12. & 1. Corin. 12. & ad Ephes. 4. Demum. Quintò, dat in finitas

finitas inspirationes & spiritualia beneficia: quibus à malo auocetur, ad bonum promoueatur. O verè talenta, & decem talenta & decem millia talenta: profectò talenta sunt, quibus cælum, Deumque ipsum mercari licet, profectò talenta sunt, quæ qui nō soluit, nulla pœna, nisi inferno satisfaciet.

Si igitur hæc talenta in cultum Dei infumantur: iam nihil debet qui infumit. Siquidem in usus Domini qui dedit expenduntur. Sed si (quæ nostra est infelicitas) in obsequium diaboli perdantur: certum est nos ea debere Deo, qui exactissimam eorū rationem exiger à nobis. Vt enim est liberalis dando: ita est exactor rationem exigendo.

Sed cum miser homo debet decem mille talenta: unde obsecro soluet? Quid enim habet, quod non acceperit? Iubet igitur Rex eum venundari, quod duplicem habet sensum, vel quod venundetur homo, cum Deo illustrante cognoscit se venundatum esse, vel quod nunc venundatur, cum datur in reprobū sensum: in efficaciam erroris, & in quandam velut impotentiam surgendi à peccato. Nam & Paulus dicit: Ego carnalis sum, venūdatus sub peccatum. 1. Cor. 4.
Roman. 7.
1. Thes. 2.
Rom. 7.

Iam discrimen iustorum & impiorum agnosce. Iustorum animæ, sponsæ & uxores Dei sunt. Et quidquid faciunt, quousque filios operum pariunt: Deo sponso, & non sibi pariunt. Nā Sara & reliquæ antiquæ matronæ, viris suis dicebantur peperisse, non sibi. Et Paulus ait: Christus pro omnibus mortuus est, ut qui viuunt, iam non sibi viuant: sed ei qui pro ipsis mortuus est. Genes. 21.
2. Cor. 4. Iusti ergo non sibi pariunt, non secum nubunt. At iniusti secum nupserunt, suam habent uxore, suos filios, non Dei. Ideo à Deo omnia vendi iubentur.

Procidens verò seruus ille. Sanè non potuisset procidere, nisi à Deo Patre, Christo esset oblatus. Si enim nemo dicit Iesus, nisi in Spiritu sancto: quomodo procidet coram Iesu, nisi in Spiritu sancto? Igitur cum quis à Spiritu illuminatur: ut sua debita cognoscat, o quàm se verè deiicit? o quàm procidit? Stare nō vult: quia cor contritum, & confractum habet, & factus sibi metipsi grauis, ad pedes Christi cadit. Ille enim spiritus, qui crimina demonstrauit, ad Christum pro remedio volare præcepit: imò & orare docuit, in hæc verba: Patientiam habe in me. Et quidem Christus ipse est patientia, misericordia & benignitas: at peccator ro- 1. Cor. 12.
Iob 7.
psalm. 70.

gat: Domine qui in te patientia es, patiēcia sis in me. Quid enim prodest, si patientia sis in te, & iustitia in me?

Porro mirum est, quam audacter, confidēterque dicat: *Omnia reddam tibi*. Vnde tibi pauper, decem millia talenta? Si te tuaque vendas nihil es, vermīs es, homo non es, & si peccatum es, nihil es: unde igitur tibi, tanta soluendi fiducia? Sed profectō elegāter ipse dicit, *Patientiam habe in me, reddam omnia tibi*: quia ex inimico sibi Deum amicum facere cœpit, reddere ei etiā omnia cœpit, *Patientiam igitur habe in me, gratiam inueniam* apud te: & incœpi omnia tibi reddere. Si enim amicus mihi fueris, quid non acceptabis in pretium debitorum? Calicem aquæ frigidæ, pro magna solutione recipies. Vt n. tibi impatienti & inimico, nihil quamuis grāde accipitur in pretium: ita patiēti, & amico quidnis (etiam paruum) in satisfactionem acceptatur.

Secundō, etiam eleganter dicit: *Patientiam habe & reddam omnia*: quia si homo se Deo reddit, omnia ferē reddidisse videbitur. *Psalm. 8.* Si enim homini subiecit Deus omnia: cum se homo Deo subijcit: *Prover. 23* annon & omnia Deo subiecisse iudicabitur: Sapienter Deus ab homine petit, cum dicit: Fili præbe mihi cor tuum, hoc enim si præbeas, cuncta præbuisse videberis.

Tertiō, illo audaci verbo, docuit quo animo esse debeat in Deum homo pœnitens. Videlicet, vir verē pœnitens, vereque proponens malē aeternam vitam corrigere, decernit in pectore suo, quidquid edat, bibat, dormiat, vigilet, omnia in gloriam Christi facere: imō decernit, se ipsum castigare, punire, & in hostiam sanctam, & rationabile obsequium, se Deo sacrificare. Id verō est omnia reddam tibi.

Quartō, adeo confidenter promittit iste satisfactionem operum: quia nouit per pœnitentiam, operibus applicari sanguinem Christi, qui cum infiniti valoris sit, profectō omnia talenta valet. Tunc Dominus, cui sæpe animus potius quam opus satisfacit, debitum dimittit.

Miserus illius, dimisit eum. Seu absoluit eum, & debitum dimisit ei. Prima omnium est misericordia: qua ex ingrato, & inimico peccator, in filium admittitur. Ex misericordia, gratiam peccatori Deus infundit: qua absoluitur à dæmone, peccato, inferno, id est, quod dicit absoluit eum.

Porro quod addit, *Debitum dimisit ei*: videbitur fauere Luthe-
ranis,

ranis dicentibus in pænitentia non requiri satisfactionem. Siquidem Deus debitum dimittit. Sed toto cælo falluntur. Si enim de baptismo loquamur: ita est Deum dimittere debitum, sine noua satisfactione baptizari. Si verò de pænitentiali confessione loquamur: planè debitum dimittit: illud videlicet, quod ante debebat, scilicet, debitum æternum. Instas, de debito temporali, in quod æternum commutatur: Sed respondeo: Primum fieri sæpe, ut tanta sit peccatoris contritio, humilitas, & verecundia: ut sine noua satisfactione peccatum deleatur à Deo, ut Magdalenę *Luce 7.* contigit. Secundò: si isti voluit Deus dimittere omne debitum, quia perfectum animum, plenissimè satisfaciendi, adduxerat, num & tibi, non eundem animum afferenti remittere? Minimè profectò.

Egressus verò seruus. O rem miserandam, egredi à Deo! Tota *Psal. 72.* hominis vita est, adhærere Deo: est esse unum cum Christo: *Ioan. 18.* est iactare suum cogitatum in Deum: est providere Dominum in conspectu nostro semper. Quàm ergo erit hinc egredi malum. *Psal. 54.* Sicut enim totum damnum damnatorum est, mitti foras ut pal- *Ioan. 15.* mes: ita tota felicitas sanctorum est, intrare in gaudium Dei. *Is. 34.* *Matth. 24.* igitur qui Deum obliuiscitur, egreditur à Domino.

Egressus verò suffocabat conferuum, ò spectatulum triste. Cur proximus proximum suffocat, & torquet? Carnem torques tuā. Seruum, amicum, & filium Dei, Christum Domini, Prophetam, sacerdotem, regem. Sumus enim regale sacerdotium: & quidam Christi, ac ideo Sacerdotes & reges, sumptis hisce nominibus, aliquantò fufius, quàm vulgus accipiat. *Exod. 19.*

Tunc conferui contristati sunt valde. Argumentum enim plene Christiani est flere cum flentibus, & sicut culpa Sodomorum, *Rom. 11.* clamor fuit coram Deo, ita & gemitus piorum, cum pios vident *Genes. 18.* ita torqueri, clamor est coram Deo.

Tunc vocat Dominus seruum, & dicit: *Serue nequam.* Vocat scilicet, quia in throno suæ iustitiæ, is qui fratre torquet: ut nequam vocatur, & damnatur: id verò est vocari. Licet fieri etiam possit, ut intus in corde mali serui, per intimam inspirationem, Deus ita peccantem nominet.

Atqui statim dubium non spernendum occurrit: cur vocatur is seruus nequam: qui bona sua repetit? Siquidem nequam non est, qui iure suo utitur. Nec eo priuatur, licet eam gratiam à suo

suo hero receperit? Ad hoc responsio est: primum, seruum hunc peccasse mortaliter, quia eum seruum suffocabat. Si enim conuincium dicere mortale est, quid erit tantam violentiam inferre?

Matth. 5.

Secundò peccauit mortaliter, conseruum propria auctoritate trahens in carcerem. Id enim officium iudicis est, non cuiuspiam priuati. Vide Siluestrum, verbo: Carcer.

Tertiò peccauit mortaliter, exigens ab eo, qui soluere non poterat, qui tamen soluere cupiebat, quia grauissimè indigenti, dare, non auferre iubemur.

Quartò peccauit, quia non est conserui misertus: quæ est germana ratio textus. Rectè enim Ioannes, Qui viderit fratrem necesse habere, & clauferit viscera sua ab eo: quomodo charitas est in eo? Fateor, diligere proximum, præceptum esse affirmatiuum. Sed ideo obligat in loco & tempore. Locus verò diligendi, ex hoc textu euidenter colligitur, is esse: cum frater debet, & eget, & patientiam petit. O si hæc non surdis auribus audiremus. Res enim erat omni dignissima consideratione.

1. Ioann. 5.

Quintò peccauit: ex in gratitudine. Seruus enim sciens voluntatem Domini, & non faciens plagis vapulabit multis. Ergo recepisse summa beneficia à Domino, fratrum amorem summè cupiente, & iubente: & torquere fratrem tam exigui aris debitorè: id mortale Domino visum est: & ideo iubetur tradi tortoribus, quod quale sit, inde colligas, si intellexeris, quale fuerit intrare in gaudium Domini.

Lucæ 12.

Matth. 14.

Traditur verò tortoribus donec soluat etiam nouissimum quadrantem. Cuius verbi difficillima est explicatio: quomodo enim Deus peccata semel remissa, iterum repetat? Sed hoc intèrim accipe. Cum quis summa beneficia, post summa debita, & peccata recepit à Domino: si iterum offendit in scelere grandi, hoc peccatū ex ingratitudine, sit grauissimum, ideo ut grauitatè præcedentium delictorum, aut superet, aut æquet: & ita debitor huius peccati, dicitur debitor totius debiti præcedentis, quia hoc debitum tantum est: quantum erat antiquum, & hac ratione, antiquum, in nouo videtur reuiuiscere. Quare o viri pij quibus Dominus multa peccata donauit: cauete rursus Deum offendere, cauete ne iniuriam proximo faciatis, scientes eam iniuriam tantum valere: quantum priora peccata valuerant.

Quod

Quod si Lector nosse cupis, quantum monetæ nostræ sint decem millia talenta, scito ex Budeo & probatis autoribus, valere sexagies centena millia aureorū, id est, sex milliones aureorū. Denarius verò: videtur nūmus, qui esset sufficiens diurni laboris stipendiū. Diciturque in monasterio Guadalupes is denarius esse, quem Christus dixit, esse Cæsari reddendum. Is verò appensus, 42. nūmos greos (quos *Maraedis vocant*) valere asseueratur.

CAPVT XIX.

Et factum est cum consumasset, &c.

MEX vetus nuptias iubebat & pijs operibus diuitias, in præmium pollicebatur. Volens igitur Dominus, virginitatem & paupertatem instituere: & ita finem legi Iudæorum imponere: ad fines Iudææ accessit. Et qui summo consilio ad fines Iudææ venit, eodem Phariseos ad interrogandum prouocat: & profectò Phariseorū interrogatio summa fuit, nam eam cuncti ferè coniugati, quibus cum vxoribus non bene conuenit, percontantur. Et, ut summa fuit interrogatio: ita ei nequibat respondere, nisi summus. Quis enim alius, hominum petulantem libidinem, (Moyse, imò Dei autoritate) suffultam, potuisset cohibere?

Quæstio igitur est: An vir quauis de causa, uxorem relinquere possit? Hic mirari non desino miseriam nostram. Non dabatur in lege facultas vxori, virum repudiandi: soli viro dabatur. Cur ergo nostra anima, facultatem sibi arrogat, Deum virum suū repudiandi? Idque quauis, vel leuissima causa? ò libertatem, eo nomine indignissimam! Quid inuenerunt, inquit, patres vestri in me iniquitatis, quò recesserint à me? Et Pilatus non inuenit causam, cur Synagoga repudiet Christum. Anima mea, dū unus est cum viro tuo spiritus, diues es, felix es, omnia enim viri tui bona, tua sunt: quæ te igitur repudij libido exagitat? Num meliori nubes? Num diabolus Deo melior est? Vir tuus nunquam deferet te, excepta fornicationis causa, nisi te prostituas, nisi te ut meretrix prosternas. Nam qui auarus est, fornicatur cum Idolo-
rum nummis, qui gulosus & libidinosus, cum ventre, &c. Quòd si olim non licebat repudianti, repudiatam repetere: nunc verò
Deus tuus te inuitat: ut licet repudiaueris eum, conuertaris, & ipse te recipiet.

Ierem. 2.

Ioan. 18.

Ierem. 30.

Ierem. 31.

Isaia 50.

Iam scrupulosos conuenio: & eos qui se à Deo dimissos queruntur. Cur ò viri creditis, Deum vos repudiasse? Si crimen mortale non admistis, non dimisit vos Dominus. Quis inquit Dominus, est liber hic repudij, quo dimisi matrem vestram? Aut quis est creditor meus, cui vèdidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris, dimisi matrem vestram. Ergo ubi scelus non est, repudium non est.

Sed redeamus ad nostra: *Qui fecit hominem ab initio, masculum & feminā creauit eos.* Taceat ergo Aristoteles: qui mundi negat initium. Taceat & inter Theologos Gabriel, qui creaturas facere negat. Si creaturæ non agunt: quorsum masculus fieret, & fœmina? igitur Deus qui utrumque sexum in animalibus fecerat: imò & in plantis connubia instituerat, (habent enim & palmæ, & rursus ficus sexum suum) imò & in elementis connubia medietatus fuerat: (est enim inter cælum, & terram: maris & fœminæ coniunctio) idem in hominibus, quantumuis ad Dei imaginem factis, esse mandauit: Eleganter Ireneus: Christus ex terra Virgine: sicut Adam ex terra Virgine. Nondum enim pluerat cælum in terram, cum Adam factus est:

2. Cor. 9. *Et dixit Deus, Propter hoc relinquit homo.* Inter bruta noluit Deus connubia esse indiuisa. Non enim Deo tanta est cura de bobus: at homines indiuisibili nexu connexuit. Ad quod verba adduxit & signa. Primum: relinquere iussit patrem, quasi diceret: Tam indiuiduæ sibi hærebunt coniuges: ut etiam causa patris, aut matris non sepaientur. Secundò: *Erunt inquit in carne vna.* Certum siquidem est, carnem Euæ fuisse carnem Adæ, ex quo illa ædificata est. Vna igitur est caro viri, & fœminæ, ergo inseparabiles sunt, ut caro à se non separatur. Quasi diceret Dominus Adæ: Si cupis nosse, cur ex te Euam ædificarim, causam accipe: Vt tam inseparabiliter ei hæreas, quàm hæres carni tuæ: Quod utin Adam factum est, ita in omnibus coniugibus Deus intelligi voluit. Ideo addit: *Quos Deus ita coniunxit: homo non separet.*

Eodem.

2. Cor. 6.

Patet ex dictis, cur vir & fœmina sunt duo in carne una, nō perinde verò bruta, quia ex carne viri facta est Eua, nō ita ex carne bruti masculi, sit fœmina bruta.

Patet secundò: sensus Apostoli dicentis: Omne peccatum extra corpus est: sed qui hæret meretrici, in suum corpus peccat
Sensus

Sensus enim est: Qui hæret meretrici, dat ei carnem suam. Caro enim viri, caro meretricis fit. Cum igitur meretrix abutitur corpore suo, perinde est, ac si abuteretur corpore viri. Igitur qui hæret meretrici: corpus suum exponit, constuprandum ab ijs, à quibus meretrix polluitur.

Patet tertio: sensus Apostoli dicentis: Vir non habet potestatem sui corporis. Siquidem corpus suum fecit corpus vxoris 1. Cor. 7. suæ. Caro enim utriusque, neutrius est.

Patet quarto: Cur sacramentum matrimonij magnum sit: Ephes. 5. sed maximè, in Christo, & Ecclesia, quæ de latere Christi sumpta est. Et verè facta vna caro cū illo, & ita Christi opes & merita nostra sunt: & ideo eo moriente mortui sumus, eo verò surgente, ascendente, & in cælis sedente, surreximus, ascendimus, confedemus, &c. ut Leo dixit.

Ad duritiā cordis vestri. Erant Iudæi duræ ceruicis, habebant cor lapideum, & lex vetus non habebat oleum gratiæ, sufficiens illam duritiā emollire. Ideo Iudæorum corda non vinciebantur, neque hærebant viri uxoribus suis inseparabiliter. At quia per legem nouam, ablatum est cor lapideum, & datū est cor carniū: & simul data est charitas, quæ est vinculum pacis: faciens multos esse unum cor, & unam animam, ideo in lege veteri bellus repudiij permissus, in noua reuocatur.

Iam sicut in lege noua, Deus iungitur animæ, per baptismū: ut nunquam sit eam dimissurus, quod ad vinculum, (character enim baptismalis vinculum est): licet peccantem animam dimittat, quod ad thorum: (nec enim in uno lecto quiescit Dominus, cum anima peccante mortaliter,) ita vir fornicariam dimittere potest, quod ad thorum: non verò quod ad vinculum.

Nota etiam in lege veteri fornicationem habitam, ut peccatum: eius enim causa dimittebatur vxor, & lapidabatur. Dixi de hac re supra cap. 5.

Non omnes suscipiunt hoc verbum. Nota quosdam suscipere verbum castitatis: quosdam sine culpa non suscipere. Suscipiunt ij, qui animum ad castimoniam propensum in se sentiunt, qui ad continentiam accenduntur, incitantur, vocantur. Qui verò non ita feruent, his non est datum.

Item ex his qui ad castitatem inclinantur, alij possunt capere, alij non item: capiunt illi, qui natura sunt moderatiore,

Quibus datur uerbū castitatis. Qui pos-

vel

*sunt uerbū illud cape-
re.* vel qui exercitio mortificationis, ardores libidinis tempera-
runt. Qui verò corpore sunt ad libidinem irritatiore, vel ex
diutino vsu æstus carnis vix ferunt: ijs dicitur, melius est nubere
quàm vri.

*Qui ca-
pian.*

Demum: ex his qui ad castitatem vocantur, & natura sunt
tepidiore, alij capiunt verbum continentiae, scilicet qui vocanti
Deo obediunt. Non capiunt verò, qui videntes se à Deo non ob-
ligari, (licet ab eo vocentur ad castimoniam,) à vocatione decli-
nant. Dicit ergo Dominus: quibus datum est donum amoris er-
ga castitatem, & possunt eam capere, (quia natura vel exercitio
minus libidine feruent,) suadeo, ut capiant, adeo præsens ago-
nibus, iuuabo flaccescentes, coronabo triumphantes, ipsi inue-
nient pacem, vitam meliorem, & regno Dei apriorem. Id dicit
Dominus: Vultis viuere felices? declinate molestias, vouete con-
tinentiam. At vos (cum turpibus loquor) ô clerici, ô monachi, ô
moniales, cur vouistis continentiam, si forsan vobis datum non
erat, nec capere poteratis?

*Deuter. 7.
Psalm. 127*

Aduerte quàm Christus legem veterem eneruet? In ea di-
cebatur: Maledictus sterilis, & vxor tua sicut vitis abundas, & fi-
lij, merces fructus ventris. At nunc contrà, Virginitas asseritur
donum Dei, cui debetur regnum celorum in præmium. Qui po-
test capere capiat. Id enim melius est.

*Hebr. 9.
1. Petri 2*

Psalm. 44

Tunc oblatis sunt ei paruuli. Offerebant Iudæi paruulos Domi-
no, qui tangebant eos, & orabat pro eis. En ubi tota nostra salus
est. Primum, si Christiane iturus es in cælum offeras te Deo ne-
cesse est. Christus Sacerdos est, & hostia, qui se Deo obtulit in
cruce. Nos etiam ideo sacerdotiū regale sumus ut nosmet Deo
offeramus in nostra cruce. Et quidem animæ Deo oblatae, virgi-
nes illæ sunt, quæ regi offeruntur, ut habetur in Psalm. Libet ad-
monere eos, qui vitæ se dicant perfectiori. Si perfectus esse vis,
te totū Deo offer, nihil in te tuū maneat, quod in te tuū esse vis,
hoc te molestat, affligit, inquietat. Exhibete igitur corpora ve-
stra, & totos vos: hostiam sanctam, placentem Deo.

Roman. 12.

Porrò infantium est natiua imbecillitas, ignorantia, metus.
O si scires Christiane, quàm sis infirmus, ignarus, inermis: te Deo
offerres, ut paruulus, quo Dominus te doceret, armaret, roborar-
et. Vbi verò te Domino obtuleris, optandum est: utile te tan-
gat. Vita carbonū est, si tangantur ab igne, Salus infirmi, si pene-
tretur

tritur à medicina, vita mortui, si tangatur à vita. Salus pueri 4. Reg. 4.
 fuit tangi ab Elisæo. Salus leprosi tangi ab aquis Iordanis. Salus 4. Reg. 5.
 ergo, & vita nostra, est tangi à potentia Christi. Ad cuius tactum Cant. 5.
 venter sponsæ tremit. Ad cuius tactum sanguinaria mulier sana- Matth. 9.
 tur. Ideo enim nisi manducemus panem, vitam, medicinam, nō Ioan. 6.
 habebimus vitam.

At non est satis semel à Christi manu tangi, nisi & ipse fun-
 dat preces pro nobis, tanta est perpetua miseria nostra, ut indi-
 geat continuè adiuuari à continua oratione diuina, tam est nihil,
 nostrum nihil, ut perpetuò ruat in nihil, nisi prohibeatur ab ora-
 tionibus Christi. Nisi enim Dominus custodierit nostram ciui-
 tatem, frustra vigilat, qui custoditeam. Igitur nostra miseria ma-
 gno indiget adiutorio, nostra causa magnum requirit aduoca-
 tum, qui non meritis adeo causæ nostræ, quàm meritis & pre-
 cibus suis, ius nobis asseret victoriæ.

discipuli autem increpabant eos. Quis non stupeat videns disci-
 pulos Christi impedire pueros, ne veniant ad Christum. Si dia-
 bolus, caro, & mundus vetuissent, non mirarer, sed quod disci-
 puli Christi partes agant diaboli, auertentes pueros à Christo,
 quis non doleat? Spiritus Christi congregat pullos sub alas Matth. 23.
 Christi. Clamat: Siquis est paruulus, veniat ad me: & Dominus. Prouer. 10.
 Venite ad me, at discipuli vetant, & vetant paruulos, qui magis
 Christi egent ope? Reuera ita est, maiores quidam nostri, qui to-
 tis viribus erant annisuri, paruulos ad Christum adferre, hi eos
 auertunt à Christo. Si enim ipsi ad opes, honores, & delicias in-
 hiant, ad ea etiam paruulos inhiare docent, igitur planè eos
 auertunt à Christo. Non audeo dicere multos eorum ferre non
 posse, quod paruuli frequenter ad orationem, ad confessionem,
 ad communionem accedant. Annon vides discipulos, qui par-
 uulos à Christi auocent accessu. Hi audiant Christum dicentem:
sinite paruulos, nolite prohibere eos accedere ad me. Pro his mori
 volo, pro his me ipsum sanctifico, his ius regni cælestis tribuo.
 Sinite eos venire ad me. Ut enim ipsi nullo nisi me delectantur, Ioan. 17.
 ita & ego vehementer illorum delector amplexu, in eorū oscu-
 lā ruo, &c. Quàm verò securus est, qui intra amplexus Christi Lucæ 15.
 est? Quàm timebit leo & ursus, & lupus, ab eo qui Christi amplexibus
 gaudet? quàm verò dulcis est amicitia, ubi ad tam intimos
 venit amplexus? Quàm est Christus tener amicus, qui etiam

cum seruis, ad amplexus & oscula venit? Annon hi amplexus, quædam sunt cælestis beatitudines imagines? Annon prius cor dat, qui etiam amplexus dat? Annon dabit reliqua, qui non fide dat amplexus & oscula?

Quodd verò addit: *Talium est regnum celorum.* Duo indicat. Primum, quodd etiam pueri si modo tangantur à Christo (quod in baptismo fit) ius habent in regnum cælorum. Tactus enim Christi sat est regnum dare, his qui non obstacula ponunt. Alterum est: Id solum, (quod capax quis sit regni) satis esse debet Christianis, ut ametur, diligatur, non prohibeatur. Non enim aliud dicit Dñs, quàm *Sinite*, ne sitis molesti his, qui sunt mei regni capaces. Sufficit vobis, quod ijs erit dandū regnū. Qui enim regnaturus est, amandus est, prohibendus nō est. Solemus enim eos mirari, honore & reuerētia afficere, de quibus dicitur, quodd sint in terra regnaturi. Quid igitur, si regnabunt in cælo?

Et ecce unus accedens. A seculo non erat audita felicitas, & perfectio hominis, qualis in præsentia à Christo docetur. Philosophi docuerant felicitatem esse, vel indolentiam, vel cognitionē causarum, vel virtutum humanarum assequutionem. Sed quis audierat perfectionem esse, quandam animæ cum Deo unionē, ut nihil nisi Deum amare, vel intelligere contendas, ut in hoc unico pelago natus, hūc cibum solum edas, huius causa, omnia reliqua, vendens, contemnens, & fugiens? Huius perfectionis docendæ gratia, Dñs aduocat adolescentem probissimum, integerrimum, dignum quem (ut Marcus dicit) Dñs diligeret, & talem cui (ut Dominus testatur) nihil deesset ad perfectionē, nisi vendere omnia, adeo ab omni erat culpa liber. Non igitur potest ratione doceri, adolescentem hunc fuisse dolosum, alioqui multa illi deessent ad perfectionem, & non unum solum.

Ergo cum Dominus decreuisset docere, quænam sit hominis in hac vita perfectio, adduxit adolescentem omnibus bonū modis: Cui tamen perfectio sola deesset, quam illum Dominus doceret.

Inquit ergo adolescens, *Magister bone, quid faciēdo, vitæ eternam possidebo?* Vbi primū aduerte, adolescentem diuitem, principem, quem inter diuitias, delicias, honores, non alia tangat cura, nisi cæli, & vitæ beatæ. Profectò sat hoc est viri probi signum, condemnat tamen nos Christianos, senes, & Deo dicatos, quos non

non hæc tangit sollicitudo. Secundò aduerte, & mirare, cur nõ hæc nos tangit maxima cura, quid facientes vitam assequamur? Vita hæc nostra fugax, sed ex hac vita pender æterna, cur igitur non vehementer illa cura nos angit? Docuit ergo adolescens, *Matth. 6.* primū quærere regnū Dei, & iustitiam eius. Docuit primū exhibere membra nostra, arma iustitiæ in sanctificationem. *Roman. 6.* Docuit ita habere terrena, ac si non ea possideremus. *1. Cor. 7.* Qui enim inter diuitias anxius est, de vita æterna, ita eas habet, ac si nõ haberet.

Adolescenti respondet Dominus: *Quid medicis bonum? Nemo bonus nisi Deus.* En insinuat vitæ Christianæ perfectio. Sensus enim est, o adolescens: Delectaris, in hoc exteriori, quod tibi demonstro, quod dñe tibi videtur amabile, & gratiosum? Age, si vis perfectus esse, nihil istorū bonum & amabile, dignumque quod oculos distineat tuos, videri tibi debet. Sursum corda. In solo Deo iocunditas tua, amor tuus statuendus à te est, reliqua auocantia ab hac felicitate, longè sunt relinquenda. Igitur si vis de perfectione doceri, en breue verbum. Solum Deum æstima ut bonum illud, dignum quod à te unicè ametur, cætera reijce. Si verò de communi vita rogas, quid agendum, ut liceat in cælum ingredi. *Serua mandata.* Et quidem omnia mandata sunt necessariò seruanda. Sed maximè exigitur à te, ut serues mandata de proximi dilectione.

Nota primū: *Serua mandata*, quia mandata sunt. Hac enim ratione ex amore seruabis. Nota secundò, concessum Theologis esse, neminem ex puris naturalibus sine gratia Dei, uniuersa posse adimplere mandata, & quia mandatum dilectione proximi uniuersam legem impleuit, fit, ut sine gratia nemo possit diligere proximum, ut debet. Rectè ergo dicit Dominus: *Si vis vitā, serua mandata*, proximum spectantia. Nota tertio ordinem præceptorū. Cœpit enim Dominus à facilioribus. Nō occidies, inquit. Id verò à natura videtur insitum, nullius sanguinem fundere, aliquanto difficilius est à pulchra alterius uxore temperare, & difficilius ab eius rebus abstinere, maximè cum sunt exposite furto. Porro difficillimū est os moderari, ne malum de proximis dicat. Penitus verò grauissimum est, etiam cor à concupiscentia retrahere.

His mandatis respondit Iuuenis. *Hæc omnia custodiui à iuuentute mea.* O felicem adolescentem, cui tanta contigerat gloria, ut iugum

Treno. 3. iugum Domini portauerit ab adolescentia sua, qui præter cōmunem adolescentium viam, non corruisset pronus ad malum, ab adolescentia. Qui cum Iob gloriari posset, quod eū non reprehenderit cor suum, in vita sua. Et cum Anna, quodd mundam seruauit animam suam ab omni concupiscentia. Et cum Tobia, quod ab infantia timuerit Deum, & abstinerit ab omni peccato.

Matth. 19 Agnosco fiduciam viri immaculati, cūm dicit: *Hæc omnia custodiui.* Vt enim fidenter Petrus dixit: Ecce nos reliquimus omnia, ita confidenter adolescens. *Hæc omnia seruauī*, hanc fiduciam sanctitas animæ facit. Discant igitur Christiani adolescentes, ex Iudæo adolescente cor suum à rebus caducis frænare, pudeatq; Christianum non facere, quod Iudæus tam feliciter fecisse comprobatur. Discant etiam parentes, & pædagogi, sibi demandatos iuuenes sanctè nutrire, ut cum hoc adolescente dicere possint: *Hæc omnia custodiui à iuuentute mea.* Et licet sæpe expugnauerint me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.

Psalm. 128 Intelligis ergo Lector: Cur Dominus trahere conabatur adolescentem ad Christianam perfectionem, certè, quia quem ab ineunte ætate amauerat, custodierat, & gratiam dederat, ut mandata custodiret, nunc gratiæ perfectione ornaret, & illustraret. Intelligis etiam, quàm amet Dominus eos, qui sua mandata custodiunt, amauit enim etiam signis exterioribus adolescentē hunc, ut testatur Marcus.

Genes. 6. Ex quo intelligere licet, quantum doleat de mandatorum violatione. Certè tægitur dolore cordis intrinsecus, doleret enim si posset.

Genes. 22. Respondet ergo Dominus adolescenti: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, da pauperibus, & veni ut sequaris me.* Vehementer admiror, quàm graue onus Dominus adolescenti præcipiat. Grande opus mandatū est Abrahæ, ut Isaac quē unicè diligebat, suis manibus sacrificaret. Annon multi tenerius amant opes, quā filios? Quid si adolescens hic unicè amabat diuitias suas? at iubetur ipse ire, manibus suis vendere, manibus suis dare pauperibus, quasi dicas, manibus suis filium iugulare. Domine quid adolescentem tanto periculo obijcis? ut scilicet ipse vendat, & distribuatur? Tu discipulo redire volenti, dicis, sine mortuos. Alteri verò, item redire ad suos volenti, inquis, nemo respiciens retro,

tro, idoneus est mihi. Cur ergo hunc ad sua redire iubēs ?

Arbitror ego his verbis Dominum indicasse, quàm voluntariè, quàm libenter, quàm meditatò, quàm prudenter, qui vult esse perfectus, viam perfectionis debeat ingredi. Certè, ut ipsemet vadat, ut ipsemet sua vendat, ipse distribuatur. Locum ergo, & tempus habeat cuncta expendendi, & considerandi. Et ubi intellexerit, quàm sit bonum, hærere Deo, eumque sequi, tunc vendat, distribuatur, & sequatur Dominum, sciens nunquam relinquendum à Domino, qui, ut sequeretur Dominum, se & sua reliquit.

Psalm. 72.

Sed spectatissimè considera, qui perfectus esse voles, quòd tenerius ames, id iuberis relinquere. Iubetur occidere Isaacum senex, iubetur relinquere omnia iuuenis. Igitur iubentur amittere quod magis amant, ut corde ab eo amore vacuato, felici cōmutatione, Deus impleat cor, & felix sis, in eo qui est vera felicitas.

Genes. 22.

Demum considera, cur adolescens non iubetur relinquere delicias, parentes, honores ? Sed, *Vade, vende*. Equidem ego ita iudico: qui diues est, putat se nullius egere, imò nec Dei opem requirit. Credit enim latenter, Deum quendam se esse. Nec enim in meritò sensu quodam altiori Paulus dixit, auaritiā esse idolorum seruitutem. Sibi enim diues, quasi idolo seruit, & seruire alios vult. Meritò igitur volens deitas vera, in cor diuitis intrare, idola & falsam deitatem prius diruit, & destruit.

Ephes. 5.

Igitur audito Domino, recedit iuuenis tristis. Quia reuera nulla vera tristitia est, nisi à Deo recedere. Qui non recedit à Deo, non habet cur tristetur. Imò si in te non recedentem à Deo, irruant tristitiarū agnima, dic: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cōtra me. Et, Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo ? Et, Si ambulauero in medio vmbrae mortis, nō timebo mala, quia tu mecum es. Et, Non sum confusus te pastorem sequens. At, qui recedit à Domino, cū ab omni bono discedat verè iustam tristitiæ causam habet.

Iob 17.

Psalm. 29.

Psalm. 22.

Isaie 50.

Igitur abscedente iuvene, Dominus ait: *Diues difficile intrabit in regnum celorū, & facilius est camelum per foramen acus introire, quàm diuitem in celum*. Quis unquam Theologiam talem audiuit ? Planè hæc doctrina repugnat Stoicæ sectæ. Possidonius enim Stoicus, inter bona felicitatis assignat opes. Autor Diogenes in

vita Zenonis repugnat item familiæ Platoniciæ. Plato siquidem Dialogo nono de Legibus, ad felicitatem tria asserit bona, animæ, corporis, & fortunæ. Repugnat etiam familiæ Peripatericiæ. Nam Aristoteles, ad felicitatem necessarias esse dixit diuitias. Repugnat demum toti mundo, qui ad felicitatem diuitias quærit.

Ecclef. 31
Psalm. 112 Et quidem parum esset mundo repugnasse, at repugnare videtur Concilio Gangten. (ut refertur dist. 30. c. hæc autem,) dicenti: Qui dixerit diuitem in iustitia, & bonis operibus, non seruandum, anathema. Item Ecclesiasticus: Beatus diues, qui post aurum nō abiit, & Dauid, Beatus vir, qui timet Dominum, gloria & diuitiæ in domo eius. Quomodo igitur Dominus, diuitem asserit non intrare in regnum?

Roman. 15 Ad hanc grauissimam quæstionem, primum facile esset dicere, regnum cælorum hic sumi pro perfectione vitæ Christianæ, iuxta Paulum, quid dicit: Regnum Dei, est iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto. In hanc pacem & gaudium difficillimè intrat diues. Iustus sanè ille esse potest, & pius, sed illa intima pace, quiete, & gaudio gaudere difficillè potest. O utinam responsio hæc, ut est numeris omnibus absoluta, ita esset omnibus accepta.

Matth. 7. Sed age aggrediamur aliam responsionem. Planè video arctam esse viam, quæ ducit ad vitam. Sed Christiani qui diuites non sunt, facile per hanc viam ingredi possunt. Est enim via adeo plana, ut nec stulti in ea errent. Certum est, hanc viam sine Dei speciali favore transiri non posse, sed certum etiam est, hunc favorem esse duplicem. Alterum excellentem, alterum mediocre. Pauperes igitur favore mediocri vitam currunt Christianam. At diuitibus non est sat fauor medius, sed requiritur ille maior. Sicut D. Thomas asserit Prælati esse necessaria auxilia maiora quàm plebibus. Id asserit explicans titulū Epistolæ Pauli ad Timotheū. Hac igitur ratione difficillè, inquit, diues saluatur. Auxilium enim excellens requirit, ne peccet, qui tractat diuitias, tam efficacia ad peccandum allestiuā.

Porro, nemo contemnat similitudinem cameli, rectissimè enim comparatur camelo diues. Camelus solus animantium, habet gibbam, qua unice deformis est. Minus cæteris animalibus potest in cælum attollere caput. Libenter se oneri subiicit, etiam

etiam flexis genibus. Ita diues gibba diuitiarum deformis corā Deo est, unde Dominus: Vae vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Est item diues grauatus, ne in cælum caput attollat. Nam qui vult diues fieri, incidit in laqueum diaboli, & in desideria multa nociua, quæ eum mergunt in interitū. Si eum mergunt in interitum, non sinent in cælum animum erigere. Quam verò libenter diues se oneri diuitiarum subdat, ostendit hic adolescens, recedens tristis, quia iuebatur onus relinquere. Quam verò flectant genua diuites, ut ditiores sint, docent curiæ plenæ genuum flexionibus, quas diuites coram regibus faciunt, &c.

Rursum prudentissimè, porta cæli foramini acus comparatur. Arbitror enim nullibi angustiores esse portas, quàm in acutis: nec item ullibi angustior est porta, quàm in cælo. Si enim per eā, sola possunt intrare spiritualia, certè angusta porta est. Hac enim causa purgatorij locus sancitus est, ut ibi anima omnem crassitiam terræ deponat. Nec enim vel ipsa anima intrare per eā portam potest, si non nihil fecis habeat admistum.

Demum inquit Dominus: *Facilius est camelum, &c.* quia camelum intrare per acutem, est super auxilia naturæ communia. Diues item intrans in cælum, est super fauorem gratiæ medicamentum. At maius est auxilium gratiæ, quàm naturæ.

Tunc respondens Petrus ait: *Ecce nos reliquimus.* Quam audet animus integer? Ezechias dicit: Memento Domine, quòd in corde perfecto quæserim te. Dauid dicit: Iudica me Domine, secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam. Et item, Exaudi me, quia sanctus sum. Ita Petrus audet, & audet sine superbia. Grandes enim illi Sancti, carebant superbiæ fumo.

Sed liber Petrum interrogare: Petre si reliquisti omnia, non satis retributionis accepisti? Primus Apostolorum factus es, totius ecclesiæ caput, miraculorum operator, maris calcator, & serpentum, quid ultra requiris? At profectò animus perfectus, in nulla re creata quiescit, nullum præmium creatum sui operis requirit. Sed ait, *Quid erit nobis?* satiabor enim tunc solum cum apparuerit gloria tua.

Respondet Petro Dominus: *In regeneratione, sedebitis & vos.* Est generatio ad esse naturæ, hanc contemnit Dominus, quia in iniquitatibus cōcepti sumus. Alia est generatio ad esse gratiæ. De-

mum,

num, est regeneratio ad esse gloriæ. In hac regeneratione, sedebitis & vos. Quo signo ostendit Dominus, suos Apostolos futuros super omnes sanctos. Iudex enim omnium, deligi debet incorruptissimus omnium. Secundò eo signo Dominus demonstrat, Apostolos fuisse prædestinatos, & prædestinatos ad gloriam summam.

Iob 31.

Vide verò, quam non commederit Dominus nec bucellam panis, quin ex ea communicaret discipulis. Habiturus erat Christus summum Iudicis honorem, & hunc etiam illis concedit. Pro modo tamen suo.

ROMAN. 2.

Quod verò addit: *Iudicantes duodecim tribus israel*, sic intellige: Duplex est Israël secundum carnem, & secundum Spiritum, ut asseuerat Apostolus, dicens: Non enim qui in manifesto, Iudæus, &c. Israël secundum carnem cepit à Iacob, & durauit usque ad legis finem: At Israël secundum Spiritum, cepit ab Abel iusto, & finietur in ultimo credente. Ad hunc Israël soli fideles spectant, hi enim sunt ferè fortes cum Deo, infideles nihil Israël habent. Hunc igitur Israël credentium, & fidelium Apostoli examinant, & iudicabunt. Siquidem infideles, iam iudicati sunt. Porro licet viri Apostolici, qui Apostolorum vitam pro virili sectati sunt, etiam ipsi sint fideles iudicaturi, ut sanctorum Doctorum consensus habet, at de Apostolis hic specialis est mentio, quia sicut eorum fuit sanctitas excelsior, ita & gloria in iudicio maior, & mentio de eis specialior.

Ioh. 5.

2. Cor 13:

Demum concludit: *Qui terrena propter nomen meum reliquerit, centuplum accipiet*. Vbi primùm nota, posse hæc terrena relinqui, & non propter nomen Christi. Potest enim homo distribuere facultates suas, in cibos pauperum, id quæ non ex charitate. Nota secundò, tunc propter nomen Christi relinqui, cum Christus est autor relinquendi. At nunquam est autor, nisi cum sanctè, piè, & prudenter opus sit. Non igitur propter Christum relinquit, qui pauperem uxorem, mendicos filios ablegat à cura sua.

Illud verò centuplum est mentis hilaritas, & animus sua sorte contentus, & ditior, quàm si mille haberet hæreditates.

Verbum ultimum Christi: *Sunt nouissimi primi & primi nouissimi*, referri videtur ad iuuenem, honore principis primum, vitæ puritate etiã primū, at cupiditate factū nouissimū. Apostolos verò omnibus modis nouissimos, primos omnibus modis futuros.

Simile est regnum cælorum, &c.



D LAC VIT Patri æterno vineam possidere, id est, ecclesiam. Placuit Verbo æterno eam plantare, non alia vite, quàm semetipso. In una enim Ecclesia, unam voluit esse vitem. Ego enim, inquit, sum vitis, vos palmites, & germina, dicente Isaia. Vineam Domini domus Israël est, & vir eius, germen est delectabile. Germen quidem seu palmes, at non vitis. Ioan. 15.
Isaia 5.

Porro, licet vitis palmites habeat naturales, at Christus palmites habet insitios. Nos enim cum nascimur filij iræ, ex vite corrupta, ut veræ vitis accipiamus succum, ei inserendi sumus. Eccles. 2.

Iam ad inferendos hos palmites, fouendos, dirigendos, putandos, necessarij sunt operarij. Palmes enim ex se habet corpus peccati, legem in membris, repugnantem legi mentis, ideo frequenter profert fructus suos, id est, fructus carnis, quos Paulus numerat. Hos ne proferat operarios aduigilare necesse est. Hac ratione, Deus exit conducere operarios vitis suæ. Indignū videns palmites, ex quibus sperabat uuas, ferre labruscas. Roman. 6.
Galat. 5.
Isaia 5.

Licet verò hi operarij maximè sint prælati clèrici, monachi: Nam Scribæ, & Pharisei dicuntur agricolæ, imò & Paulus se plantatorem asserit, at profectò quilibet etiam nostrum operarius est, vocatus, ut exhibeat corpus suum, hostiâ sanctam, placentem. Vocatus, ut non sinat se luxuriari, faciendo curam carnis in concupiscentijs. Matth. 21.
1. Cor. 3.
Roman. 12.

Cum igitur nos omnes operarij sumus, age videamus, ubi nam sint isti operarij? Sanè sunt in foro. Igitur antequàm quiuis nostrum viti inseratur, in foro est expositus, ut conducatur, vel à dæmone in perditionem, vel à Deo in vitam æternam.

Eorum vita est sine Deo, vita amplâ, quia plâtea est. Est igitur forum locus negotiosus, simul & ociosus: Væ nisi è foro ex eas, non enim sat est, ex voluntate carnis nasci, aut ex voluntate viri, nisi nascaris ex Deo. Exi è foro, ubi licet infinitis quæstionibus & negotijs immiscearis, ociosus tamen es. Ut enim David tacuit, dum clamaret tota die, & ut Ierusalem est ciuitas solâ, licet sit plena populo, ita negotiatissimus sine Deo ociosus est. Si cor Ioan. 1.
Psalm. 30.
Threno. 10.

1. Cor. 13. tuum est sicut mare spaciosum, ubi naues, ubi negotia, ubi curæ
 versentur, si sine Deo est, ociosum est. Quia ubi charitas non est,
 etiam si reliqua opera sint, nihil est. O quantam vim & pondus
 Luca 19. habet verbum illud, negotiamini dum venio. Et illud, cum timo-
 Philip. 2. re & tremore vestram salutem operamini. Hoc enim opus est,
 aliud propterea nullum.

Ad hoc ociosorum forum exijt Pater, primo mane. Habet
 ergo prouidentiam suæ familiæ, habet amorem, nec ipse con-
 ducere dedignatur, docens patres familias, ne dedignentur ipsi
 sua inuisere. Imò ausim dicere, licet prædicatores vocent ope-
 rarios, solus Pater est qui verè eos vocare potest, vocatione scili-
 cet illa interiori. Omnis enim qui audiuit à Patre, & didicit, ve-
 niat ad me.

Quis verò pōdus illius verbi, Exijt, Expendere possit, exijt
 Deus, unde exit, qui omnia implet? Liceat dicere: Exit ex se, ut
 intret in te, imò, ut te conuertat in se. Vt enim Verbū exijt à Pa-
 tre, & venit in mundum, ut deificet mundum, exijt inquā, quia
 deiecit se, & humiliavit se, ita Pater exit velut à se, velut à sua ma-
 iestate, ut inhabitet in te. Exiens verò venit in forum. Quid te
 Domine mouet, ut è loco pacis, lucis, sanctitatis, venias, in locū
 tumultus, in regionem vmbrae mortis, in locum horroris & va-
 ste solitudinis? Ex loco felicitatis in locum peccatorum, capti-
 uorum, mortuorum, in locum Sodomorum? Quid habet pe-
 catus nostrum, ut ad ipsum venire velis?

Exijt verò mane, hora tertia, sexta, nona, undecima. Non
 est mihi adeo à vero abhorrens, hos Patris exitus, Christi exitus
 meruisse. Exijt Christus mane in prætorium, hora tertia ad pa-
 latium Herodis, hora sexta ad Caluariam, hora nona exijt spiri-
 tus eius è vita ad limbum, hora undecima corpus in sepulchrū.
 Hi exitus Christi merentur, ut respondentibus horis Pater ad
 nos exeat.

Exijt item conducturus, qui conduit, volens conduit, &
 item, qui conducitur volens conducitur. Secundò, conducens
 adstringitur, ut conductum alat, conductus verò, ut in officio
 persistat. Tertiò iustitia est, ut conducens, & conductus debita
 soluant. Quàm hæc Deo, & homini quadrant, certè mentitur
 Concil. Trident. Lutherus dicens, hominem conduci, non volentem, & non es-
 sub Paul. 3. se iustitiam, quòd conducens Deus soluat. At mirari iustum est,
 Jes. 6. Deum

Deum homini obstringi conducto, & timeri, quodd homo Deo obligetur.

Iam conduxit Deus operarios, nō ociaturos sed operaturos: opera verò quæ essent operaturi, Paulus explicauit, cum fructus spiritus enumerat. Alioqui palmites nō en ferentes fructus, sunt excindendi, & arbor nō faciens fructū eradicabitur. Et terra non faciens fructū maledicta est, combustioni proxima. *Galat. 6. 10. 15. Marci 3. Hebr. 7.*

Conuentione autem facta, ex denario diurno. Stimulus est operarij merces quam post laborem sperat, & magno labori (qualis est in vita Christiana) non nisi magnus stimulus magnæ mercedis debebatur. Vt igitur egregiè David: Inclinaui cor meum, ad faciendas iustificationes tuas, propter retributionē, ita perperam hæretici asseuerant, non esse operandum intuitu conuentionis, ex denario. *Psal. 118.*

Nota tamen, operantibus in vinea præcipuā conuentionē esse de nummo. Nam cibis, & potus certus est. Igitur tu pri- *Matth. 7.* mū quære denariū regni, reliqua omnia adicientur vobis.

Eleganter verò vita æterna denarius dicitur. Denarius siquidem omnes numeros claudit, & ultra denarium nulla nouitatio numerare. Ita vita æterna omnes felicitates in se comprehendit, nec est cor, quod ultra felicitatem illam, quidquam desiderare possit. Forfan verò decem digitos in manibus, & pedibus habet homo, ut semper norit denarij felicitatem in extremis sibi promitti. *1. Cor. 13.*

Nec imprudenter dicitur, *Denarius diurnus*, quia in ea felicitate, nihil est admistum peccati, ignorantia, mali. Fateor gaudium æternam cœnam dici, at ipsa quæ est cœna, post omnem laborem, est prandium in meridie, ubi habitat sponsus, & cubat. *Lucæ. 14. 3. Cant. 1.*

Animaduertè dixit, *Conuentione facta misit in vineam*. Quos enim efficaciter Deus vocat, quodam spiritu agit, & velut impellit ad laborem. Sicut spiritus compulit Christum in desertū. *Marci. 1.* Rectè ergo additur, *Et illi abierunt*, à spiritu scilicet acti.

Sublucet mihi consideratio quædā, non spernenda quidē. Quid causæ, quodd cum prioribus operarijs conuentio sit, cum ultimis nulla sit conuentio? Huius causam esse arbitror: Patres illi, antiqui si operabantur promissa, habebant bona terræ quæ comederent. At Christiani qui ultimi operarij sunt, non propter bona terræ operantur. Adde & illud magnificum. Tanta est vis *Isa. 2.*

gratiæ Christianæ, ut etiam si nulla esset merces æterna: adhuc Christiani Deum suum colerent. Siquidem & Paulus optat *Roman. 9.* anathema esse à Christo pro fratribus, id est, æterna mercede *Vi. S. Th.* carere. *Ad Rom. 9.*

Quid statis tota die ociosi? Nō te pœniteat Christiane, si à Domino vocaris ociosus, id est, si te contumelia affecerit. Si enim te *1. Reg. 2.* mortificat, viuificabit: si humiliat, exaltabit. Respondent, Nemo *Ioan. 4.* nos conduxit. Ita Samaritana & Paralyticus: Virum non habeo, *Act. 9.* & Apostolus: Quis es Domine? quasi diceret: Non habuimus conductorem, adeo ad excusationes proni sumus? Quod si nō conducti durè arguuntur de ociositate, quanto durius arguentur, qui conducti, & in vinea, & videntes alios laborare, ociantur? *2. Petri 2.* Melius fuisse nobis vitam veritatis ignorasse, quā post agnitam ociari.

Cum serò factum esset. Igitur nunc dies, est ad operandum. *Joan. 9.* Veniet postea nox, in qua operari non licet. Nunc ergo tempus *2. Cor. 6.* est acceptabile, & dies salutis.

Dicit Dominus procuratori suo. Procurator est Christus homo. Qui rebecca est longinquo, id est, animas è peccato, attulit, ut cum Isaac, id est cum Christo quatenus Deus, nuberent.

Voca operarios. Rectè dies iudicij dicitur regeneratio. Ut enim prima rerum generatio facta est verbo, & vocatione Dei, Genesis 2. qui dixit & facta sunt, ita in die iudicij, resurrectio, & melior orbis conditio, fiet vocatione Christi, dicentis: Surgite ad iudicium. *Psal. 148*

Redde illis mercedem. Error esset dicere, animas non accepisse mercedem, sed expectare, ad iudicium, ut Deum videre queāt. Quam igitur mercedē procurator daturus est? Respondeo, quia usque ad iudicium non habent mercedem corpora Sanctorum, idēo integra merces animæ & corporis, tunc reddenda erit. Nōdum enim integrum denariū accepit anima, donec corpori suo unitam se videat.

Incipiens à nouissimis. Nouissimi sunt Apostoli, cum reliquis Christianis. Hi verò sunt primò mercedem accepturi. Quia honorabile est nomen Christianorum, coram Christo. Speciali *Psal. 71.* enim quadam ratione Christus Christianos suos diligit, quos largiori donauit gratia, quosque maiori donauit spiritu. Olim enim spiritus non ita abundè erat datus, quia Iesus nondū erat glori-

glorificatus. Nihil igitur mirum si primum, potissimum, honoratissimique sint in gloria, qui fuerunt potiores in gratia. Nihil enim aliud est primos habere mercedem, quam cumulatori eos prosequi & honore, & fauore. Certè ut qui perfecti sint, cum tamen priores fideles, paruulorum nomine censeantur. Lex enim nostra perfectorum est, spiritualium, diuinorum: illa verò vetus erat lex carnalium, puerorum, qui sub pædagogis agebant. Vide verò Lector quæ legis, de statibus sermo nobis est, non de quibusdam personis. Fieri enim potest ut Iob, Abraham, Noë, maiore & proinde priorem habeant gloriam, quam multi fideles Christiani. Sed ut plurimum, nostri Christiani in gloria erunt maiores.

Galat. 3.

Venientes primi arbitrati sunt, se plura accepturos, &c. Sunt egregia hoc loco dubia. Primum quomodo sancti in cælo, putabunt se plura accepturos? Secundò, quomodo murmurabunt contra Patrem familiars, quem intimè diligunt? Tertiò, quomodo oculus beati esse nequam potest? Quartò, quomodo omnes in denario pares sunt, cum alij sint electi, alij non item?

Daniel. 20

Ad primum, recolendum est ex Daniele. Inter angelos fuisse pugnam. Angelus enim Iudæorum cupiebat eos è Babylone exire, sed Angelus Persarum cupiebat Iudæos pro Persarum utilitate manere. Restitit ergo Angelus angelo, uterque intelligens se bene facere, ita & sancti vetusti resistunt Christianis, quasi putantes se plura præmia, quam nos accepturos, ut qui laborauerint per ætates quas habebant longissimas. Vixebant enim ferè per annos mille, cum nos vix viuamus septuaginta. Rursum illi carebant sacramentis conferentibus gratiam, & iuuantibus contra laborem, nos contra sacramentis reficimur. Item minori illi ornabantur gratia, minoribusque Spiritus sancti viribus, quam nostri. Demum minori illi quam nostri stimulabantur virtutum exemplo. Rectè ergo videbatur, se plura accepturos. Quod si non placet hanc persuasionem in Sanctis ponere, dicito. Ita illos putasse, non quia sic putauerint, sed quia sic iustum erat illos putare, nisi altiori diuinitatis lumine collustrarentur.

Huic verò sanctorum verbo, respondet Dominus: *Amice non facio tibi iniuriam*: iudicij tempus est, non iniuriæ. Quid queris, si speciali honore Christianos afficio, qui specialiter me coluerunt, pro me specialiter sanguinem fuderunt?

Tolle quod tuum est, O verbum omni miraculo maius; ô sancte,

M m m 3

quid-

quidnam tuum est? Augustinus dicit: Fecit Deus hominem, ut amando summum bonum possideret. Est ergo Deus possessio hominis ut Isaias dicit: Filius datus est nobis. Verbum ergo Dei, nostrum est. Christus dicit: Si in alieno, (id est in terrenis) fideles non fuistis, quod vestrum est, id est, Deum) quis dabit vobis? Igitur Deus est possessio nostra. Tolle igitur quod tuum non est, an tibi sat Deus est? Gauderes si tuus esset orbis, gaude quod tuus sit autor orbis: Gauderes diues, & non gaudes diuinus, & velut quidam Deus? hoc enim differt. Deus enim mutari nequit, tu vero Deus mutabilis es. Ideo dicitur: Tolle quod tuum est, & vade. Deus quidam es, sed qui ire potes.

Addit: Annon licet mihi, quod volo facere? Totum orbis damnum est, quod putat sibi licere, quod liber. Solius Dei est, licere, quod vult. Eo enim quod vult, licet. Nostrum est, ut solum liceat, quod Deus vult. Caelum est, facere quæ Deus vult, infernus facere quæ non vult. Responsum ergo est ad primum & secundum dubium.

Ad tertium attende: Non dicit Deus assertiuè, *Oculus tuus nequæ est*, sed interrogatiuè, nū tu vis malus esse, quia ego bonus sum? Sicut illud, Num oculi carnei tibi sunt, & sicut videt homo, & tu vides? & illud, nūquid adhæret tibi sedes iniquitatis, &c. In his enim subintelligitur, absit.

Ad quartum. Scito, Philosophos & sapientes essentialia respicere, de accidentarijs, non adeo curare. Cum ergo in essentiali beatitudine pares sint Sancti, ideo pares dicti sunt, licet in accidentarijs differant. Pares illos fecit denarius ille, torrens ille voluptatis, fons vitæ, pelagus dulcedinis. Amor intrinsecus, quod unum est illis cor & anima una. Volo, inquit Pater, ut unū sint, sicut ego, & tu unum sumus.

Multi sunt vocati, pauci verò electi. Duo explicanda sunt. Alterum est, qui sunt nouissimi, qui facti sunt primi? Sunt verò Christiani ideo facti primi, quia eos diligit Iesus, ut scilicet Ioannem speciali quodam diligebat amore, & quia (ut arbitror) in iudicio Christianorum congregatio cæteris fulgentior apparebit. Priores verò fideles non ita, ideo nouissimi dicuntur.

Alterum est, qui sunt hi vocati, & electi? Respondeo: Non est hic sermo de vocatis, qui pereunt. Nec enim hi denariū accipiunt, nec amici à Christo nominantur. Igitur omnes pij ab origine

gine ad finem mundi, hic vocati dicuntur. Porro inter omnes pios, Christiani dicuntur electi, quia apparebunt abundantiori sanctitate fulgentes.

Et ascendens Iesus Ierosoly. Ecce ascendimus, & quia omnis altus locus expositus est mille periculis, ideo Ierosolyma, quæ locus excelsus est, mortem & pericula continet, his qui in eam ascendunt. Mortui ibi sunt prophetæ, morietur & ibi prophetarum Dominus. Cur igitur Prælate locum cupis excelsum? Reddenda tibi est ratio de subditis, deque malo exemplo, quod illis præbuiſti, deque vitæ sanctitate, quam Paulus à te requisivit. Et ut sanctissimus sis, instat tibi sollicitudo ecclesiarum, ut nemo infirmetur, quin tu infirmes, nemo offendatur, quin tu excruteris, & demum si officij debita impleturus es, en moriendum tibi est, ut Christus mortuus est.

1. Tim. 3.

2. Cor. 11

Ecce ascendimus. O inter mysteria omnia, miranda & sublimis ascensio, per quam Christus Deus ad mortem descendit. Quis audiuit unquam tale? Deus moritur. Per ascensionem hanc moritur Christus, summè colitur Deus, ruina reparatur angelorum, mundus stupebit attonitus, diaboli minuetur regnū, Limbus expoliabitur, Purgatorium euacuabitur, peccatum delebitur, verus homo crucifigetur. Chyroglyphum decreti rumpeatur, spiritus abundantior dabitur, pœna peccatorum soluetur, cælum aperietur, omnes virtutes augebuntur, fiducia impetrandi accipietur, exemplum sanctitatis orbi proponetur, omnia mala claudentur, omnia bona aperientur, Lex vetus implebitur. Noua confirmabitur, Gentium desiderium perficietur, cælum in terra constituetur.

Ascendimus, inquit: O vos Christiani, num placet vobis ascendere cum Christo, certè, vel fugiendum vobis est probrosè, vel moriendum gloriosè. Si cū Gedeone nostro ascenderis, ô Christiane, vide ne impliceris negotijs. Si cum Ionatha libet ascendere, reptandum tibi est per scopulos, vix ibi cibos peruios, id est, per difficultates, quas insuperabiles esse putes. Si cum Dauid libet ascendere, ascende super munitissimas petras, ne te gladius Saulis comprehendat.

Iudic. 6.

1. Reg. 24

1. Reg. 14

Ecce, inquit ascendimus, & filius hominis tradetur. Nunquā verius filius hominis quàm cū ascendit, ut tradatur. Si enim Filius hominis dicitur, quia addictus est ministerijs hominum, planè

planè

Iob 5.

planè nunquā additior fuit, quàm cum ascendit, ut traderetur. Rursum (si Filius hominis significat erumnosum, calamitosum: Enos enim id significat) quando erumnosior Christus, quàm ubi ascendit, ut tradatur? Nunquam igitur verius homo natus ad laborem, quàm cum ita ascendit, nunquā verius puer nobis & filius datus nobis.

Isai. 9.

Psalm. 87.

Psalm. 26

Isai. 50.

Isai. 6

Ioan. 3.

Prouer. 5.

Psalm. 17

Psalm. 68

Psalm. 87.

At expendē verbum, *Tradetur*, quasi, relinquetur, velut homo sine adiutorio, qui dicere possit, Pater meus & mater mea dereliquerunt me. Traditur verò, velut petra durissima, velut murus æneus, ut ictibus hominū quatiatur. Traditur velut murus & antemurale, ut hostium in eo furor dæseuiat, atque ita ciues liberentur. Ita ergo Deus dilexit mundum, ut Filium suum traderet omni malo, id est, omni afflictioni & tormento. Ut verè ipse dicat: Penè fui in omni malo, & dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis, & in altitudinem maris, iam non est substantia, & Traditus sum, non egrediebatur, oculi mei languerunt præ inopia.

Num. 13.

Expende rursum, *tradetur principibus*. Vide mundi sapientiā, nobilitatem, culmen, contra Christum armari. Nullius verò rabies impotentior, quàm iniustitiæ, viribus sapientiæ, honores, & opum armatæ. Et hæc vobis o Christiani, qui cum Christo ascenditis, exspectate, totus infernus, totusque mundus contra vos insurget. Quod si vos vobis videmini locustæ, cum tamē hostes vestri gigantes videantur, confidite, si cum Christo licuerit mori, cum Christo licebit etiam resurgere.

Iona 3.

Actor. 2.

Iudic. 16.

1. Reg. 30

Genes. 3.

Tertia die resurget. Breui surrexit, breui etiam dolores inferni circumdabunt vos, ceterus euomet animam vestram. Non potuit Christus teneri à doloribus inferni, nec igitur vos teneri poteritis. Si modò cum Christo manseritis. Sit in te sanctificatio Nazarei, & non poterit contra te tota Philistinorum cohors. Sit tecum Ephod sacerdotale, & licet inimici tui tuam Siceleg diruāt, tu eorum auferes spolia. Si in arca Noë fueris, non præualebunt aquæ contra te.

1. Reg. 8.

Tunc accessit mater filiorum Zebedæi. Nota triplex esse regnum, scilicet, temporale, cuius iura describuntur à Samuele, cum ungere parabat Saulem in regem. Et hic etiam describuntur à Domino dicere: *Reges gentiū dominantur*, id est, habēt ius dominādi, & exercēdi potentiā in suos. Quo iure Christus dominabitur, ex die iudi-

iudicij. Alterum regnum est ecclesiasticum: quod est regnum cę-
lorum. Huius regni ius est: ut maior in eo, sit sicut minor, mini-
stret, & seruiat. Sicque bonus pastor, amet subditos suos: ut ani-
mam suam ponat, pro ouibus suis. Tertium est regnum cęleste:
Cuius regni vis est: facere subditos similes Dei, iuxta illud. Nunc
filij Dei sumus: sed nondum apparuit quid erimus. Scimus ta-
men quia cum apparuerit, similes ei erimus. Ioan. 10.

Igitur Iacobus, & Ioannes cupiebant in secūdo regno prin-
cipes esse summi. Sciebant enim Petro promissas clauas regni, Matth. 16
factumque principem ecclesię summum: idque non ferentes, cō-
tendunt eū suo deijcere gradu, ut ipsi possent principes esse sum-
mi. Hoc ita esse, ipsius Euangelij tenor euincit. Nam cum Do-
minus dicit: *Qui maior est, erit sicut minister*, non intelligitur (aut in
cælo) ubi nemo ministrabit: (aut in regno tereno) ubi rex non
est suorum minister. Igitur veneranda Apostolorum mater, de
summo pontificatu, inter suos filios diuidendo preces cōtexuit.

Cū verò bona mulier dicit: Dic, ut sedeāt. Illo verbo, Dic,
videtur agnouisse Christi diuinitatē. Cuius est solo verbo fa- Psal. 148.
cere: ipse enim dixit & facta sunt, & item verbo Domini cæli fir- Psal. 32.
mati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Respondet Dominus: *Nescitis quid petatis*. Ac si diceret: Si sci-
rent homines, quātum sit in prælacione periculi: quidque requi-
rat Deus, & Paulus ab eo, qui Prælatus futurus est, quid demum Ioan. 10.
debeat Prælatus ouibus suis, nemo Prælatus esse vellet. Quis n. 1. Thim. 32.
nimium pauper, decem mille filios, ut ab eo alantur, habere vel-
let? quis pauper, alieno ære grauari cupit? quis ascendens onu-
stus onere graui, mille grauiora pondera sibi imponi desideret?
quis languidus, multorum sibi languores asciscat? At prælatus
alere suos greges, rationem pro eis ponere, onera eorum subire,
languoribus eorum languere debet. Nescitis igitur quid petatis, 2. Cor. 11.
creditis vos petere honorem, & petitis summum onus, summū
periculum. Petitis calicem exultationis, & verè non est exul-
tationis, sed continuę passionis.

Potes bibere calicem quem ego bibiturus sum? Ego sum summus
Pontifex: ideo animam meam, omnibus doloribus trado pro
ouibus meis, omnem dolorem ouium mearum deuoro, hunc Ioan. 10.
calicem libet vobis bibere? Nū si placet aureus calix, placet eius Isaia 53.
potio amara? Sed vos putastis calicem esse mundi, cū sit calix
Christi.

Nnn

Aduer-

Philip. 4. Aduerte: Non dixit Christus: Bibetisne calicem? Sed: *Potestis bibere calicem?* Ac si diceret, Estne in vobis potentia, & virtus animi tanta, ut libenter, & intrepidè passionem in calice prælationis deuoretis? Paulus dicit: Scio abundare, & egere: omnia possum in eo qui me confortat. Qui animum ita potentem sentit, prælationem ambiat, si vult.

Respondent illi: *Possumus.* Ita respondent omnes qui beneficia concupiscunt. Verbum est humanæ superbiæ. Quid enim non sibi pollicetur, qui aliquid sine Deo desiderat? Ita enim ille: ascendam super aquilonem: & illi volunt esse sicut dii.

Isaie 14. Tunc Dominus: *Calicem quidem meum bibetis.* Differentia est calicis Christi, & mundi. Calix Christi principio amarus: in fine suavis. Calix mûdi principio suavis, nouissima verò eius, ut absinthium. Calix Christi licet inebriet, præclarus tamen est. Quo enim magis inebriat, eo maiorem lucem animo præbet. Calix mundi plenus est abominatione, & immundicia fornicationis. Calicem Christi sequitur stagnum ignis ardentis. Calix Christi calix est, non urna vel amphora. Paucum enim breue, & momentaneum habet laboris & doloris. Sicut etiam calix Babylonis, calix est paucum habens & breue delectationis. Annon verè felix est qui bibit calicem Christi? Hac igitur gratia vos dono, ut calicem meum bibatis. Verbum est profundissimæ sapientiæ, ut enim confortes eos fecit suæ passionis: ita & honoris. Et vide, Non dixit partem calicis bibetis: sed, *Calicem meum bibetis.* Forasan probabile videbitur, ut sicut Ioannes astitit cruci Christi, eius passionem bibens, ita & astitit Iacobus, licet à longè ut etiam de acerbissima biberet passione.

igitur, *calicem meum bibetis, sedere verò ad dexteram & sinistram, nõ dabo vobis.* Tum quia iam hi loci dati sunt Petro & Paulo: tum quia non libet, tanto vos onere grauare. Sat est tempore passionis gustauisse calicem meæ passionis, nolo, ut continuè eam gustetis in prælatione, interim o viri, Reginae cælorum debetur locus dexter. Astitit enim regina à dexteris tuis: cure eius locum ei præcipere cupitis? Num Salomon matrè suam loco sibi debito fraudauit? Num decet regis matrè in angulo sedere?

Tunc decem indignati sunt, Overè venenum charitatis cupiditas: venenum concordie ambitio! Quis crederet inter piscatores, paupe,

pauperes, & hos Christi collegas, futurâ de summo loco discordiam? Interim admirari libet: quidnam habeat mellis hæc dextera Dei, ut ab omnibus appetatur? Cupiuit eam Lucifer dicens, in cathedra Dei sedi in corde maris. Cupiit Adam. Cupiuit nunc viles piscatores. Certè fecit Dominus creaturam rationalem, stomachum, & sinum habentem ferè infinitos, id est, capacitatis passiuæ, seu receptiuæ, infinitæ. Non quiescunt igitur, nisi eis offam ingeras infinitam, & planè si cupit animus sedere ad dexteram Dei, expectet, ne festinet. Sicut enim in Christo commortui sumus: ita & cõsurgemus: ita & cõsedebimus in cælestibus. *Qui voluerit maior esse, sit sicut minister.* Quidni erit minister hominum: qui nouit, cum homini ministrat, se Deo ministrare? *Matth. 23. Ioan. 11.* quoddenim minimis sit, Christo sit. Quidni ministret, qui videt Christum ministrare, & lauare pedes discipulorum? Quidni ministret, qui videt ministrare munus esse Dei, superbire verò Luciferi? Exigebat locus hic, quid deberet Pontifex gregi, simul quid etiam grex: quæ vide apud Summistas. Sed utinam cum à prælato consanguinei petunt præbendas, dicerent. Non est meū dare vobis.

Etegre dientibus illis, &c. Habet anima oculos suos, quibus videat: sicut habet & corpus: & quidem, si anima suos oculos cecos habeat, corpus etiam cæcum dicitur: licet oculis corporalibus videat, dicente Domino: Si lumen quod in te est, tenebræ sint: totum corpus tuum tenebrosus erit. Hi igitur, (scilicet corpus & anima) duo sunt cæci, de quibus in hoc loco. Licet reuera duorum cæcitas ab uno cæco, scilicet ab anima pendeat. De quo cæco Marcus loquitur. Porro oculorum carnalium felicitas, & obiectum est lux solis. Tunc oculi sani sunt, quando in ea luce omnia vident. Ita & diuina lux, id est, Christus, obiectum est & felicitas oculorum mentis. Qui sani tunc sunt, cum omnia in ea luce videntur. Sed hoc profundissimum est. Interim, beati *Matth. 13.* oculi qui vident, quæ vos videtis. Contrà, miseri, qui tanta felicitate priuantur.

Porro oculi mentis quadrupliciter cæci sunt. Primi, qui nunquam de Christo audierunt, ut infideles. Alij, qui per fidem vident, obscurè tamē, ut qui in peccato mortali sunt, quibus melius fuerat, si non vidissent, quam post visum retrocedere à sancto mandato. Tertijs, qui vident & bene vident, sed quadā torporis &

ris & defidiæ caligine offuscantur. Vt qui sunt in gratia, tepidi tamen sunt. His non reuelantur mirabilia Dei. Quart, qui illuminati quidem sunt, at non luce illa meridiana. Corpus enim quod corrumpitur adumbrat lucem illorū ne clarè videant. Dicā primum de primis duobus.

Isaie 30. Via qua Christus transiuit, vita hæc temporalis est: maximè cum vita bona est. Hæc enim est via, ambulate per eam.

Iuxta viam hanc sanctam, sedent infideles, malique homines. Iuxta, quia de nullo dum viuunt, desperandum est. At malū est non esse in via.

Prover. 3. Licet verò cæci mali sint, clamant tamen: quia semper ratio, & conscientia ad meliora aspirat, meliora petit. Ideo mendicat: Dum enim Deum non habet, pauper est. Egestas enim à Domino in domo impij.

Quòd si peccator rerum transeuntium strepitum audiat, intelliget omnes res seculi, & malas & bonas clamare, aliud esse bonum, scilicet Deum. Id si attendat, ad Deum clamabit. Vidēs non in creaturis, sed in creatore, lumen esse & felicitatem.

Eccles. 1. Porro licet creaturæ omnes, sua vanitate, & afflictione spiritus, nos ad Deum reiiciant: eadem tamen sua gratia & decore à Deo ad se aduocant. Ideo dicuntur famæ in muscipulam insipientiū, & hîc dicuntur obitare: quo minus cæci, ad Christū clamēt.

Act. 7. At quamuis vetent creaturæ, ne clamemus: qui se tamen cæcum esse sentit, non desistat à clamore. Id si faciat, Dominus stabit. Stare enim dicitur: cum ad auxiliandum, se parat. Vt Stephanus vidit Iesum stantem, id est, ad subueniendum præparatum. Item sicut spiritus orare pro nobis, quia nos orare facit: ita Christus dicitur dare, quia nos prius malè sedentes, bene erigi facit, & stare. Item dicitur cæco: quia cæco malo Christus transibat: & velut è manibus elabebatur. At cæco iam conuerso, stat: volens manere in eius anima: & volens ut cæcus non pereat sed stet & maneat in æternum. Stat ergo & dicit: *Quid tibi vis faciam?* Quia nemo nisi volens, ad lumen ex cæcitate conuertitur: volēs, ut in se faciat Christus, quod tota creaturarum turba facere nequit. *1. Cor. 13.* Vis igitur, ut tibi faciam, id quod verè est aliquid: sine quo reliqua sunt nihil? Siquidem sine charitate cætera nihil sunt.

Tunc illi: *Vt aperiātur oculi nostri.* Vt oculos à culpa clausos: tu potenti manu reseres & aperias.

Tangit

Tangit tunc oculos Dominus, & sanat. Tangit alchimi-
cum aurum alia metalla, & ea in aurum vertit. Tangit cæcos
oculos lumen Dei, & in lumen conuertit. Deus tangit, & vertit
in semideos. Et quia proprium est, ut simile suum simile sequa-
tur, ideo cæcus illustratus, & deificatus, solem ut heliotrophium
sequitur.

Cæci tertij generis (boni viri, sed desidioli) (sedent secus
viam, id est, secus crucem, & mortificationem. Quia enim in ea
non sunt, mendici sunt. Paulus ex luce, quam intus hauserat, po-
terat illuminare omnibus Euangelium: factus, scilicet particeps
sanctorum in lumine. Ideo diues erat: ut alios ditare posset. At *Ephef. 7.*
qui nondum lumen illud illustrius recepit in corde, is mendicus *2. Cor. 5.*
est. Viuens ex alieno magisterio, non ex suo. Interim desidiosus
audit turbam perfectorum, qui Christo perfecte sese conforma-
runt, & cum illo transferunt: ô articulus, ô occasio? quando tran-
sit Christus propè cæcum. Tenui, inquit, eum: & non dimittam,
& item non dimittam te, donec benedixeris mihi. Transi igitur
ingens amor Christi iuxta cæcum, facit eum clamare. Vrit enim
ille ignis, & arguit desidiam nostram.

Interim sancti prætereuntes vetant desides ne clament: sed
exurgant potius à torpore suo & ita clament. Imò verò inijcit
eorum perfectio, nostræ desidiæ verecundiam, & velut despera-
tionem: ut potius tacere velimus, quàm clamare, dictum enim est, *Eccle. 22.*
de stercore bouum lapidabitur piger. Clamandum nihilominus *Sapient. 7.*
est. Opraui enim, & datus est mihi sensus: inuocaui: & venit in
me spiritus, &c. Clamer interim cæcus, & clamor sit, fili Dauid
miserere. Nisi enim filius Dauid esset, lumen cæcis non meruis-
set. Et si filius Dauid es, ideo es, ut miserearis. Si enim filius Da-
uid es, caput nostrum es. At caput consulat reliquis mēbris. Stāt
Dñs. Cū enim nō operatur in te, præterit te: at si stat, operari vulg,
ô quā sum infelix si mihi ster. Stans verò dicit: Quid vis, ut faciā
tibi? Quia agens vniversale determinatur ad unū, ex subiecti di-
spositione, id est, ex voluntate petentis. Ideo Dñs aliquid nobis
daturus, prius facit in nobis piū quendā affectum: quo donis eius
disponamur. Tunc cæci: Domine, ut aperiātur oculi nostri. Sū-
mus enim dolor est, quòd res spirituales adeo dignæ videri, non
videantur: & oculi ad eas videndas nati, sint cæci: & cum filij si-
mus lucis: nihil minus videamus, quā lucē. Ac propterea æquo,

de luce iudicemus. Tangit tunc Dominus oculos, & tactus ille, qui cæcare videbatur, illuminat. Tactus enim ille claudit oculos: ut clausi ad terrena, referentur ad cælestia. Id inquit Apostolus, *1. Cor. 3.* Qui sapiens est inter vos, stultus fiat, id est, qui videt, cæcus fiat: ut videat. Illuminatus, Christum sequitur: quid enim aliud faciat, qui tantarum rerum pulchritudinem videt? Certè, *Galat. 1.* Paulus ubi vidit, continuè non acquieuit carni, & sanguini, &c.

Cæci quarti generis sunt, sancti adhuc existentes in caliginoso loco, donec illucescat dies. Hi pijsimi viri sunt secus viam, id est, secus mortem: per quam Christus transijt ad vitam. Sedent secus mortem, quia eam continuo desiderant: & quia eorum vita mors quædam, seu mortificatio est. Rursum ij mendicant, scilicet sorbitiunculas cælestis dulcedinis. Et item mendicant: quia nihil ex mundo volunt. Sed toti pendunt ex sipe cælestis auxilij. Clamant hi, cum vident adhuc Christum transire, & non stare sibi: clamant, scilicet adoptionem, & libertatem gloriæ filiorum Dei. Clamant, ut eruantur à cæcitate huius vitæ. Sed turbæ ventant: sciunt enim turbæ fidelium, quàm sint hi pijsimi viri in hac vita necessarii: ideo increpant eos, ne mori cupiant, aut ne pro morte precentur. Et Paulus dicit: Mori melius, sed manebo propter vos. At interim piorum animus clamare non desistit. Tunc Dominus stat mandans, illi pio clamanti, vitam stare: stat, quia ià cum eo non progredi sed quiescere vult. Stat volens implere voluntatem timentium se. Tangit Dominus cæcum aliquo morbo & tactus relinquit vestem corporis: ut luce fruatur æterna.

CAPVT. XXI.

Et cum appropinquasset, &c.



In primis meditatione dignissimū. Cur Dominus breui ignominiosissimam mortem passurus, nūc vult uti pompa gloriosissima. Certè ut intelligant qui populus ambiunt: quàm sit vicinum, & germanum summū decus summo dedecori. Videntur hæc distantissima, Christus docet esse coniuncta. Secūddò, ut intelligant ij, quibus crux placet: adeo gloriosum esse pati, adeoque opus esse perfectum: ut ad id subeundum gloriosa deceat pōpa. Ornatur sacerdos sacrificaturus, sponsus nupturus, rex inaugurandus. Ornatur Christus passurus.

Sed

Sed quid ô Christe, asello tibi opus est? quis te vidit equo insidentem? Num ita nostros langues amore, ut vehiculo tibi sit opus? Sponsa dicebat: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Num etiam tum amoris vires expertus, amoris oneri succumbis, & ideo eges qui te vehat asello. *Cantic. 24*

Sed cur asello? num asellus tanto quadrat triumpho? Certè quia Abraham suū Isaac immolaturus, asellum sterni iubet, qui Isaac imponat. Non ita tamen asinus ad locum immolationis, sed exspectare reditum iubetur. Hic asellus genus hominum est, erat enim homo in honore, & quia non intellexit, iumentum factus est. Sternitur ergo ab Apostolis, & Christus verus Isaac illi imponitur, magno tamen mysterio, nec enim passurus est asinus, non est immolandus. Nec enim est animal sacrificio idoneum, immolabitur Isaac, illèso asino. Ita enim dicit Dominus: Si me quæritis, sinite hos abire. Videlicet, plagæ, verbera, gladius, non in iumentum, sed in Christum inciderunt. Cum igitur videbat Christus ramos ex oliuis decisos, quis credat, eum eius historiae immemorem, quæ Isaac lingua quibus immolaretur, tulisse declarat. Iam Axa, recepta peiore hæreditate, meliorem petens super asino suspirat, imò & illachrymat. Ita & Christus pro Iudaismo (priore hæreditate) Gentilitatem à Patre suo petens, super asino sedens suspirat, & visa ciuitate lachrymas effundit. Mouet verò dubium, quid sit: *dominus his opus habet*, cum tamen bonorum ipse nostrorum non egeat? num ille qui sedet super Cherubin, eget asello? annon currus Dei decem millibus multiplex, Dominus in eis, in Sina, in sancto, num is eget asello? Certè qui prius equitabat super Cherubin, & cuius erant tot currus, ut videretur terribilis, auferens spiritum principum, nunc eget asello, ut humilis videatur & mansuetus. *Genes. 22*
Psal. 48
Ioan. 18.
1o Iue 15.
Psal. 75.
Psal. 97.
Psal. 75.

Sed interim Domine cur super asello sedes? cur summam sapientiam summæ coniungis stultitiæ? Tu sapientia Patris. In te omnis thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. At nullum animal insipientius asino, adeo ut ex inscitia nomen deduxisse videatur: cur sapientia summa insidet asello, cui propria stultitia est? nam seniores asini, vel experientia aliquid didicerunt. Planè Dominus nouit, terram desertam ponere in stagna aquarum, & terrā sine aqua, in exitus aquarum. Nouit igitur ex summa stultitia summam monstrare sapientiam. Quodd si unquam fecit tempore suæ *Coloss. 2*
Psal. 106

suæ passionis effecit. Quis non crederet summam esse stultitiã, quodd Deus pateretur, quod plagis, & verberibus se subijceret? quid stultius iudicari poterat, quã dicere, vita mortua est: gloria sine gloria est? At quod stultum est hominibus, id summæ sapientiæ Deo est, ut inde nos colligamus tunc nos demum sapientes esse, cum stulti facti fuerimus. Stultum videri potest, abnegare seipsum: tollere super se crucem: at id summa sapientia est. Egit igitur summa Dei sapientia, nostra summa stultitia: ut summam inde sapientiam demonstrans, summam gloriam sibi compareret.

Genesis 2. Nescio verò an & hoc tuæ patiantur aures: sapiens Adam: fuit sed nulla maior stultitia, & asinitas, quam peccando, & se & nos ita læsisse. Hac asinitate usus est Deus: & velut hoc asello eguit: ut sibi gloriam inter homines: & hominibus gloriã in cælo conciliaret. Dictum enim est, ò verè necessarium Adq̃ peccatum. Adde aliud: Dominus in suo triumpho usus est asino, animali & laboris patientissimo, & verberibus aptissimo: indicauit ea re, eos sibi ex hominibus esse necessarios, qui idonei sint oneri ferendo, & plagis sustinendis.

Expende tamen cur iubeat Matthæus, & prius Zacharias, & Isaias: ut Sion exulter & exulter satis, cum rex super asinam venit: quænam tantæ causæ lætitiæ, quodd veniat pauper? annon gaudendum esset magis, si venisset diues: quodd sit gaudendum, quia mansuetus venit: cur iubet gaudere, quodd super asinam veniat sedens? Video enim gaudendum esse quodd pauper veniat, ut eius inopia nos diuites simus. Ac si omnia sua nobis bona cõmunicasset, nihil sibi relinquens. Video gaudendum, quia venit pauper. Docet enim suam inopiam, meliorem eam esse, quã copiam, videlicet quia cælum inopia mercandum, potius quã copia. Dictum enim est. Quĩ non habetis argentũ, properate, emite, comedite. Cur verò gaudendum, quodd super asinã venit? Primum quidem quia si pullus populum significat Gentilem, maxime gaudendum erit, quodd disrupta maceria inimicitarum pax coaluerit, inter tam dissidetes populos. Quodd etiam cultus Dei non iam inter priuatos Iudæorum contineatur lares. Quodd item, non tam latè iam dominetur diabolus. Quodd non tanta strage, totus orbis in infernum proruat. Quodd Domini plures habeat cultores, At profectò nihil adeo pium exhilarat animum, quã

quàm cum videt Dei cultum, hominumque pietatem extendi. *Matth. 20*
 Quodd si Iudæi circumeunt mare & aridam, ut unū profelytum
 faciant, quàm deberent gaudere, videntes totum orbem à Deo,
 & ad Deum conuersum. Scio quàm malè Iudæos habuerit Gen-
 tium pietas, grauitè enim obiurgabant Petrum, quod ad Cor-
 nelium introisset. Id verò nunc est, quod admonet Matthæus, *Act. 10*
 Ifaias, Zacharias, quod exultent, & deposito supercilio, ample-
 ctantur pietatis suæ socios.

Secunda gaudendi causa est, quòd Dominus non quærat *1. Cor. 1*
 nobiles, potentes, sapientes, sed stulta huius mundi iumenta,
 scilicet quæ nullū habent in mundo nomen, hæc quærit ubi se-
 deat. Maxima verò mundi pars est pauperū, ignobilium, stultorū,
 gaudeant igitur hi. Si enim solos quæreret sapientes, diuites, no-
 biles, esset causa discedendi à Christo; quærit verò stulta iumen- *1. Cor. 1*
 ta. Id quod si tibi probri loco videtur. Certè nisi stultus fias, ut
 sapiens sis, & nisi abneges temetipsum, non sedebit super te *Luca 9.*
 Christus. Dic igitur cum Dauid, ut iumentum factus sum apud *Psalm. 71*
 te & ea ratione, ego semper tecum. Quanto enim magis iu-
 mentum fueris, tanto magis sedebit in te Dominus, magis tui
 curam habebit, magis te gubernabit, & magis te turbæ hono-
 rabunt.

Tertiam exultandi causam explicauit Ifaias: Exulta filia *Ifaiæ 62.*
 Sion (inquit) ecce saluator tuus venit, ecce merces eius cum eo,
 & opus eius coram illo. Cum vides Christum sedentem super
 asello intellige duo. Mercedem, & opus. In Christo merces si- *Genes. 15.*
 gnificatur, est enim ipse merces magnanimis. In asino est signi-
 ficatio laboris, gaude igitur, quòd laboranti iumento sua mer-
 ces adest. Exspecta igitur Dominum, viriliter age sustine (velut *Psalm. 26*
 asellus) Dominum. Et sanè nemo est in hac vita, qui labores, &
 multos non ferat. At si in hisce laboribus Christum tulerit, eum *Psalm. 72*
 in mercedem habebit. Delicati verò illi, qui in laboribus homi-
 num non sunt, quique cum hominibus non flagellantur, pec-
 catores etiam, quorum sunt multa flagella, hi Christi mercede *Psalm. 31.*
 fraudantur.

Quartam gaudendi causam adfert Zacharias. Exulta (in- *Zachar. 9*
 quit) filia Ierusalem, ecce rex tuus venit ipse pauper, sedens su-
 per asinam, & filium asinæ. Et dispergam quadrigā ex Ephraim,
 & equum de Ierusalem, dissipabitur arcus belli, loquetur pa-

cem gentibus. Si Christus adfert pacem, si dissipat arma bellica, si insidet asino, animali minimè pugnaci, maximè pacifico, si factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion, ubi confringit arcum, scutum, gladium & bellum. Si fortis armatus arma & spolia distribuit, an non est æquum adueniente tanta pace lætari?

Roman. 8. Quinta gaudendi causa est, quia veniens Dominus super asina, venit passurus, & pro omnibus satisfactorius, rem omnibus seculis tantopere desideratam. Hic regulam istam accipe. Cū Dominus insigne facinus inter nos est delignaturus, id ferè accipit pro instrumento, quod eius facinoris plena significatio sit: olim venit laturus legem timoris, ideo in montem descendit fumantem, ardentem, flammantem, fulgurantē, ut omnia timorē illum repræsentarent, quem erant Iudæi habituri. Venit in rubo ardenti, non exusto, significans se esse in populo afflicto, sed nō destruendo, venit legem nouam promulgaturus in die Pentecostes, ideo venit in linguis igneis, & in spiritu vehemēti, significante Apostolorum per orbem discursum, eorum igneam Euāgelij prædicationem. Ita venit & nunc, summos dolores patientissimè laturus, meritò igitur super asino venit animali patientissimq, & quia regula etiam est alia, quod duo, vel duplex, significant multum (ut supra dictum fuit) sit, ut Christum duplici asino insedis, summam eius patientiam significarit. Gaude igitur Sion, quod Christus super asino veniens satisfactorius veniat & redempturus.

Sexta gaudendi causa sit. Totus orbis in hoc uno cardine suam versat salutem, si quænam sua sit felicitas agnoscat, super hoc una tota Philosophorum contendit schola, hoc unum cæli, inferni, & in tota natura monstrare nituntur. Erit igitur magnū operæpretium, mūdo suæ felicitatis certa ostendere signa, ubi errare, (nisi velit,) non possit. Id igitur est quod Zacharias nunc efficit, dicit enim: o mortales, si vestram quæritis salutem, felicitatem, regem, vitam, en profero vobis certa venientis signa, ecce venit rex. Signum verò est, quod super asina venit, & filio asinæ, venit ita Christus, non ita venit alius. Exulta igitur, & quod veniat, & quod tam certæ sui aduentus adferat signa.

Septima gaudendi ratio sit. Hominum natura facta fuerat asina, id est, super quam dæmones sedebant, sedebant cūcta peccata,

, catacuræ, labores, dolores, & miseriæ infinitæ, quibus miser homo, reclusus à Deo factus infelicitè se implicauerat. Hæc asina *Eccles. 7.* in biuio erat vitæ & mortis, veritatis & erroris, præmij & pœnæ, cæli & inferni. At Dei misericordia factum est, ut mente à vinculis dæmonis soluta, & Christo ei insidente, quo penetrauerit Christus, mens etiam penetret nostra. Si Christus sursum ascenderit sessurus ad dexteram Dei in cælestibus, si ascenderit, ut perueniat ad ipsum antiquum dierum, eò etiam ascendet, & perueniet nostra natura, quæ prius asina fuerat. Annon hæc summa gaudendi ratio?

Causa gaudendi ultima sit, quòd Christus super asina, regulam vitæ monstrarit, ut scilicet sanctitatis celsitudinem, humilitatis vilitati iungamus. Cum triumphabant Romani, secum afferebant, quod eos humiliaret, & triumphij gloriam, deiectionis vilitate temperaret. Ita Paulus magnitudine reuelationum triumphans, carnis stimulis, velut recalcitrantis asinæ molestia premebatur. Petrus in sublimitate sedis Apostolicæ statuendus, negare permittitur, ut celsitudo deiectioni esset adiuncta: Omnes denique qui piè volūt viuere in Christo, patientur persecutionem, ut dignitatis Christianæ altitudo, sub vili persecutionum tegumento tutior consistat. Nihil adeo est in orbe sublime, cui sui contrarij non sit adiunctum momentum & pondus, ut sic omnia temperentur. Quæ causa est, ut Deus pauperes elegerit, *1. Cor. 1.* ignobiles, stultos: Nihil enim est omni ex parte beatum.

Eccerex tuus venit tibi: Quid? Annon venit & Patri? Annon *Michea 7.* dictum est, ex te exiet mihi dux? & in Psalmo dictum est à Domino. Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi. Et Paulus ait: Qui factus est ei, ex semine Dauid. Si ei factus est, si eius *Roman. 1.* anima, Domino viuet, si illi dux orietur, quomodo nunc dicit: Eccerex tuus venit tibi?

Nec caret dubitatione cur dicat de Christo, Eccerex tuus: annon & Saul, & Dauid, & alij, reges fuerunt Sionis? num solus Christus rex? Hoc secundum dubium aliquanto facilius est. Licet enim multi & ante, & post Christum reges fuerint, nemo tamē ita hoc fuit dignus honore. Sicut multi fuerant ante Christum boni pastores, sed ipse ait: Quotquot fuerunt ante me, *Ioan. 1.* res fuerunt & latrones. Sicut etiam multi viri boni fuerunt, ipse *Matth. 19.* ait tamen: Nemo bonus nisi Deus. Cuius ratio est, quia ipse fons *Prover. 1.*

est bonitatis regni, & curæ pastoralis, ipso dicente: Per me reges regnant. Quocirca reges alij ad Christum collati, stellæ sunt Soli collatæ. Et equidem aliorum regnū & potestas super corpora est, quod si etiam ad animas spectat, non sanè super actus intimos (nisi quatenus cum extimis habeant commercium) eorum iurisdiclio se extendit. At Christus rex, & sacerdos, omnem habet potestatem, pertingit enim usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum. Ideo enim dicitur, quodd sagittæ eius sunt acutæ, (populi sub eo) & cadent in corda inimicorū regis. Quaratione dictum est: Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum, ad hæc nō pertingit aliorū imperium. Meritò ergo dicitur, Iesus, quia saluum facit populum suū, non ex fame, vel tritici inopia, sed à peccatis eorum. Adde tertid illud: Alij quidē, & reges & sacerdotes plures cōstituūtur, (succedit enim alius alij) quia morte prohibentur permanere, morales enim sunt, sicut & eorum imperium mortale est, Christus tamen, ut qui super animas imperium habet, imperium habet immortale. Rex ergo & sacerdos est in æternū. Vnde & meritò Angelus dicit. Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nō erit finis. Quocirca desiderium illud impletum est: Deus, iudicium tuū regi da, tale enim iudicium dedit Pater Filio, quale ipse Pater habet, omne verò iudicium Pater Filio dedit, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Si igitur Pater est rex omnium seculorum, immortalis & inuisibilis, talis rex & Filius est regnum habens omnium seculorū immortale, inuisibile.

Sed redeamus ad priorem dubitationē, quæ eo maior est, quo Christus maior est, quoque nos minores sumus. Venit ille tantus nobis vilissimis. Venit verò: Puer enim natus est nobis, & filius datus est nobis, non ea solum ratione, quodd non venit ille ministrari à nobis, sed ut esset minister noster, sed & illa, quæ se totum tradidit nobis. Eleganter enim dictum est: Se nascens dedit in socium, conuescens in cibum, moriens in precium, regnans in præmium. Ita planè se nobis exhibuit, ac si nihil cogitasset aliud, quàm commoda nostra, ita rursus gloriam quærebat Patris, ac si nihil de commodo quæreret nostro.

Tecum nunc cogita, quale sit, quodd Christus rex, & Deus tibi nascatur, circumcidatur, oret, prædicet, sudet, patiatur, resurgat,

furgat, & regnet. Expende & illud: Venit tibi mansuetus. Quid habet Deus cū mansueto? Annon Deus, Deus est Sabaoth? Deus, *Isaie 6* scilicet exercituum & potentatuum? Annon Deus quasi vir pug- *Exodi 15.* nator, omnipotens nomen eius? Annon Deus zelotes, vindi- *Exod. 20.*icans peccata parentum, in tertiam & quartam generationem? Annon Deus est qui inebriat sagittas suas sanguine, cuius gla- *Deute. 32.*dius deuorabit carnes. Annon Deus est, qui regit gentes in vir- *Psal. 2.*ga ferrea, & tanquam vas figuli confringit? quid igitur est, quod *Ierem. 13.*nunc mansuetus venit? Certè, quia nouum fecit Dñs super terrā, nouus, si fas est dicere, factus est Deus. Igitur cum audis, venit tibi mansuetus, rerum omnium mutationem intellige, nouam le- *Isaie 65.*gem, nouum orbem, nouum regem, omnia denique noua.

Secundò, intellige: Si Christus venit mansuetus ut ouis, ergo ad occisionē venit. Si mansuetus ut agnus, ergo coram ton- *Isaie 53.*dente se obmutescet. Iactet igitur suum Iudæa Samuelem, suum *Num. 21.*Mosen, omnium mortaliū mansuetissimos: iactamus nos Christi mansuetudinis fontem, & in sua passione summæ mansuetudinis exemplum. Agnus, scilicet sacrificandus, ut tollat mun- *Ioan. 1.*di peccata.

Tertiò, venit mansuetus, ut iam liceat nobis ad illum accedere licet peccatores simus, nō enim clamabit, nec furens in pla- *Isaie 42.*teis vox eius audietur, lignū fumigans non exstinguet, calamū quassatum non confringet. Igitur o peccatores, accedere ad tro- *Hebr. 3.*num gratiæ eius cum fiducia licebit. Idcirco enim in cruce transfixos habet & pedes, & manus, ne nociturum credas, idcirco humiliauerunt in compedibus pedes eius, & ferrum pertransiit *Psal. 104* animam eius, ut mansuetus ostenderetur, qui posset compati in- *Hebræ. 3.*firmitatibus tuis.

Vide verò, nihil magis principes decet, quàm clementia. Armantur tamen contra læsæ maiestatis reos, legibus, gladijs, crucibus, ignibus. Quàm contra fecit Dominus? qui contra cō-temptores suos lauacra parauit, medicamina composuit, salutē adhibuit. Quid enim aliud sunt Ecclesiæ Sacramenta, quàm aquæ Iordanis, quibus Naamam lepra curetur? quàm aquæ Siloe, quibus in natatoria sanantur infirmi? Si modo intrent primi. Nam *4. Reg. 5.*primogenita Deo sacrantur & prima cura nostra de comparan- *Ioannis 5.*do regno esse debuerat. Quærit enim à nobis Dominus quæ pri- *Matt. 7.*ma sunt, quæ meliora.

Quid verò est, quòd multi strauerunt vestimenta sua in via, nihil verentes, si illæ sordescerent, & calcarentur à multis. Rursum alij refecant ramos de arboribus, non contenti folia aut fructus obtulisse. Vbi duplex se mihi sensus offert. Prior est si per Christum insidentem asinæ, intelligamus verbum Dei ascensoré super carnem suam. Quo sensu, ita intellige. Cum Dei filius in carne, Ecclesiam inuisit, mortem pro ea passus & crucem, tunc multi strauerunt vestimenta sua, id est, corpora sua, ea martyrio offerentes. Multi refecarunt ramos, id est, opes suas, quas ut Christo gratificarentur, omnino relinquebant. Vtriusque rei hystoriæ Ecclesiæ nascentis abundè perhibent testimonium. Sed utrumq; tam grande miraculum fuit, ut nullæ historiæ simile proferant. Vnum certè aut alterum producent, qui sese obiecit gladio, aut inopiæ. Sed quænam historiæ tor myriadas martyrum, tot qui possessiones suas vendiderint, exhibebunt?

Actorum

2. 4. & 5.

Ioan. 1.

Caieta.

Ibidem.

Coloss. 3.

1. Ad Ti. 6.

Hebr. 4.

2. Cor. 4.

Alter verò sensus est, Si per Christum asinæ superpositum, intelligas, eundem, nostram sensualitatem gubernantem. Est verò asina sensualitas nostra, oneribus peccatorum olim assueta. Asellus verò significat hominem terrenum, à vitijis quidem abhorrentem, sed sine Christo, qualem tibi Philosophorum scholæ exhibebunt, qualem quæ Euangelista Ioannes dicitur depinxisse, cum dicit, esse quosdam, ex voluntate viri natos. Hic sensus si placeat, iam accipe, multos Christi amore, & exemplo carnem suam strauisse, calcandam pedibus aliorum, quod monachi faciunt voluntatem suam pedibus Prælatorum suorum subiicientes, nihil verentes si hac ratione, oculis hominum viderentur sordescere, & dehonestari. Rursum, multos, ex arboribus ramos detruncasse, id est affectus mortificasse ex cupiditate (omnium malorum radice) pullulantes. Vbi enim proferes mihi tot mirabiles viros, qui monachalem vitam professi fuerint, qui affectus suos, qui erant super terram ita resciderint, sicut à tempore mortis Christi publica fama fuisse testatur? Nulla planè lex est, nulla secta, nulla natio, quæ ita anatomen, seu refectionem affectuum, ad viuum exequatur, ut Christiana. Sermo enim Dei viuus, pertingit ad diuisionem animæ & corporis, compagum quoque & medullarū, & nulla creatura etiam abditissima, inuisibilis est coram illo. Quæ ratione Lex noua abdicat occulta mentis à decoris, nihil vitiosum, etiam in intimis cordis penetralibus,

bus consistere patiens. Longè enim est à Christi lege simulator, *Matth. 6.*
& hypocrita, qui sepulchrum est dealbatum, foris sanctum, in-
tus immundum. Ergo si Christum sequi vis, alterum delige, aut *Matth. 24*
voluntatem tuam alterius iudicio subde calcandam, aut ex ar-
bore terrę defixa, id est, terrena voluntate ramos abscinde.

Sed non est fas præterire, quod Ioannes inquit, omnes qui *Ioan. 12*
huic aderant Christi triumpho, ramos accepisse palmarum, &
clamasse: *Hosanna filio Dauid.* Palmæ in manibus, victoriæ indicium
& symbolum est. Necessè est igitur, eos qui Christum sequuntur, &
pugnare, nec pugnare satis, nisi sequatur victoria pugnam. Id
verò est quod habetur in Apocal. Sanctos qui in cælo consistunt, *Apoc. 7.*
palmas in manibus habere. Itaque neque otiosos, neque igna-
uos patitur Christus, neque socios habet nisi victores: Quocir-
ca neque Iudæi terram promissionis assequuti sunt, nisi post fre-
quentes pugnas, & claras victorias.

Quòd verò qui palmas habent, *hosanna* clamant, indicant
victorias suas se à Christo recepisse. Tum indicant, dum viu-
mus nunquam à pugna esse cessandum, neque ullum esse mo-
mentum, in quo non sit necessè pro victoria clamare, est enim
militia vita hominis super terram. Rursum indicant, qualis sit eo-
rum animus ad Christum, est enim eum semper aspirare, ad ipsum *Iob 7.*
semper aspirare. Dixit enim Dauid, oculi mei semper ad Domi-
num, & item, sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita *Psal'm 24.*
oculi mei semper ad Dominum. *Psal'm. 122*

Nec vacat mysterio, quod bis dicunt *Hosanna.* Sed cum se-
cundò dicunt, addunt *in excelsis*, quo indicant, se quidem in hoc
seculo optare victoriam, at non qualemcumque, sed quæ in cæ-
lis plena sit, ut sicut Christus per pugnas tam difficiles, perque
victorias tam illustres, confessum in Dei excelsis comparauit,
ita & illis contingat. Patriam enim in excelsis Sancti in hoc secu-
lo aspiciunt, eamque à longè salutant. Igitur dicunt: Salua nos *Hebr. 1.*
Domine in hoc seculo, sed maximè salua nos in excelsis. *Hebr. 11.*

Non libet silere, quòd licet *hosanna* significet, tum trium-
phos, tum salua, tum saluifica, tum salua, obsecro, significat etiã
tamen reconditam quendam exultandi modum, qui percipi po-
tius quam dici possit, significante hoc Spiritu sancto, quòd sicut
quando pugnamus, spiritus interpellat pro nobis, gemitibus
inenarrabilibus, ita quando vincimus, exultare facit lætitia in-
narr-

1. Cor. 2.
Matt. 11.

narrabili, quæ gustari, non dici possit. Interim tamen, siquid de ea lætitia dici possit, id illi explicarunt dicentes : Salua, & benedictus qui venit. Licet enim animalis homo non percipiat quæ Dei sunt, (nec enim quæ sunt Dei, nouit nisi Deus, & cui uoluerit Deus reuelare :) Si quid tamen ex his diuinis, velut per transfennam, perspicitur, hoc est, quod qui Dei sunt, & salutem æternam sibi, & Deo gloriam æternam quærunt. Primum indicant cum dicunt, Salua. Alterum, cum addunt, *Benedictus, &c.*

Ioan. 14.

Porro verbum illud, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, multanos docet. Primum illud optatissimum, quod Messias iam venit. Secundò, quòd veniat in nomine Domini, id est vice, loco, autoritate, maiestate Domini. Si enim Pater venisset in carne, ea planè omnia quæ dixisset, aut fecisset, ea omnino dixit Christus & fecit, quæ ratione Christus Philippo roganti, ut Patrem suum Christus ostenderet, respondet : Philippe, qui videt me, videt &

Ioan. 5.

Patrem meum, id est, dum vides me operantem, dum audis me loquentem, Patrem videre te puta, & operantem, & loquentem. Est enim Patri Filius consubstantialis. Ergo cum Dominus dicit : Ego veni in nomine Patris mei, sensus est. Ego veni loco Patris mei, ita, ut qui me videt, & audit, videat Patrem & audiat.

Quòd si Christus venit, ut eam vitam, mores, ingenium, quæ tractantur in cælo, ad nos adferat habitantes in terra, annon dignus est, cui acclamemus, benedictus qui ita venit in nomine Domini, omnia cælestia adducens in terram ? Expende obsecro Euangelicam vitam, quid inuenies aliud quàm cuncta cælestia ? Benedictus ergo qui venit in nomine non Adæ, non Platonis, aut Socratis, tolle, hi terreni sunt. Benedictus iste cælestis, qui venit in nomine sui Patris æterni.

Psalms. 72

Rursum benedictus qui venit, quia per eius aduentum, iam multæ eum turbæ cognoscunt, & laudant. Dictum erat in Psalmo, Et florebut de ciuitate, sicut fœnum terre, ideo benedictum sit nomen eius in secula. Quid erat aliud, videre turbas egredientes de ciuitate, clamantes, & laudantes, quàm videre turbas florentes, copiosas sicut fœnum terræ. Si ergo nomen eius benedictum in secula, qui multiplicauit gentem, licet non magnificauerit lætitiā, sicut in die Madian.

Psalms. 17.

Sed in eodem Psalmo dicitur : Benedictum nomen Maiestatis eius, & replebitur maiestate eius omnis terra. Quam mutantur

tantur omnia! Sedebat olim ciuitas sola, licet plena populo. At *Trenor. 1.*
 nunc benedictus qui venit, ut ciuitas, imò terra prius sola, ma-
 iestate diuina repleatur. Verum igitur est illud *Isaiæ*: Et quæ sub *Isai. 6.*
 ipso erant, inquit, replebant templum. Certè opera & Sacramen-
 ta & prædicatio Christi, non solum replent templum, sed etiam *Psal. 117.*
 orbem uniuersum.

Iam dictum fuerat: O Domine saluum fac, bene prospera-
 re, benedictus qui venit in nomine Domini. Deus Dominus, &
 illuxit nobis. En quæ sit causa benedicendi, scilicet quia illuxit
 nobis, & quia ut *Isaias* dicit, venit lumen, & gloria Domini iam *Isaiæ 60.*
 orta est, & itè quia Deus misertus est nobis, benedixit nobis, il- *Psal. 66.*
 luminauit vultum suum. *Psal. 117.*

Demum benedictus qui venit, quia lapis quem reprobau- *Ephes. 2.*
 runt ædificantes, hic factus est in caput anguli, hic connexuit as- *Ioan. 17.*
 nam pullo, connectens utrumque parietem, & maceriam dis-
 soluens, connectens in suo triumpho pauperibus diuites, præ- *1. Cor. 1.*
 cedentes sequentibus, ut omnes sint unum, ut iam non sint di- *Psal. 67.*
 uisiones, sed omnes id ipsum dicant, & non sint schismata. Be- *Actor. 4.*
 nedictus sit qui facit habitare unius moris in domo, benedictus
 qui facit, ut omnium sit cor unum & anima una.

Iam quid felicius ea vita, quæ omnes unanimes facit? Sed
 hæc vitalicet rosa sit, est tamen rosa & lilium inter spinas. Tota
 enim vita nostra est plena malis, ideo turbæ clamant: Hosanna, *Cantic. 23.*
 salua, sed salua in excelsis. Quia igitur Christiano nihil debet es-
 se antiquius, quàm gloria Dei, & propria salus, ideo Ecclesia ante
 consecrationem, utrumque nobis inculcat, dicens: *Benedictus qui ve-*
nit, Hosanna, id quæ dicit non semel, sed bis: cupimus enim serua-
 ri à malis, non solum animæ, sed etiam corporis, nec simpliciter
 dicimus *Hosiah*, id est, salua, sed *hosiah na*, id est, salua obsecro,
 quo verbo, & humilitas Christiana notatur, & quod perseveran-
 tia non cadit sub merito, & quod sine præsidio diuino, vana sit sa-
 lus hominis, & quod in excelsis, nemo seruare potest nisi
 Deus.

Et cum intrasset Ierosolymam. Hoc Euangelij segmentum, ad
 quadruplicem Christi ingressum applicari potest. Christus enim
 ingressus est in Mundum, in Virginem, in Animas, in Cælum.
 Dicam paucula de singulis. In primo ingressu commota est ciui- *Aggæ 2.*
 tas, imò & orbis. Dicitur enim: Adhuc modicum, & ego com-
 mouebo.

mouebo cælum, terram, mare, aridam, & mouebo omnes gen-
 tes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo templū
 istud gloria, & item: Vidit & commota est terra, montes sicut
 cera fluxerunt à facie Domini. Certè, quia omnis vallis imple-
 bitur, omnis mons, & collis humiliabitur. At necesse est orbem
 commoueri, si valles implentur, montes humiliantur. Si cor ex-
 celsi deiicitur, quia frater est, si cor serui exaltatur, quia Christia-
 nus est, an non omnia commouentur? Si Philosophi disputant,
 Iudæi scandalizantur, Gentes credunt, dæmones confundun-
 tur, idola deiiciuntur, oracula cessant, templa diruuntur, Euan-
 gelium recipitur, noua vita inchoatur, vetus condemnatur, an-
 non est hoc, totum mundum commoueri? Si mortui resurgūt,
 infirmi conualescunt, dæmoniaci curantur, mare calcatur, Sol
 obscuratur, crux adoratur, annon hoc est omnia susque deque
 moueri? Cum decidebat Manna de cælo, mirabātur omnes di-
 centes, quid hoc? cum ergo Christus verum manhu de cælo ve-
 nit, annon vehemētius turbabūtur, dicentes, quid hoc? quæ nā
 doctrina hæc noua? Christus super naturam, ergo Christum mi-
 ratur natura. Cum diuulgabatur Salomonis Sapientia, miraban-
 tur omnes, currebant omnes, ut eum audire liceret. At plusquā
 Salomon hīc, quia ille, ut de terra, de terra loquebatur, at hīc,
 ut de cælo super omnes est, quæ enim audiuit à Patre hæc loqui-
 tur, loquiturque sapientiam non huius seculi, aut principum hu-
 ius seculi. Iure igitur miratur orbis. Ad prædicationem Ionæ,
 sacco rex Assyriæ induitur, totaque Niniue commouetur, expen-
 de nunc, quā longè magis mores suos mutauerit per Christū,
 orbis, quā per Ionam Ninīe. Miraculum est naturæ Christus,
 imò miraculum cæli, miraculum miraculorum, meritò igitur na-
 tura, Angeli, & orbis dicunt, quis est hic? videt mundus viola-
 tas leges suas? Virginem parere, hominem Angelis imperare,
 honores, diuitias, delicias contemni, diabolus prostrari, vinci,
 calcari, idque à fœminis, à puellis, videt ciuitates deseri, solitu-
 dines impleri, vitam secularem abijci, vitam Angelicam ab ho-
 minibus tractari, annon meritò dicent omnes, *Quis est hic?*

Et equidem hæc una causa est, quare damnabit Christus
 eos, qui in eum credere noluerunt. Cur enim videntes tot rerum
 miracula, non dicunt, *Quis est hic?* Cur Mauri & Indi tantarum
 rerum famam habentes, non curant nosse, quis est hic?

Et,

Et, si quis inter homines, qui de rebus Christi dubius hæret, audiat populos acclamantes: *Hic est Iesus Propheta*. Si populos priores audias, si Prophetarum oracula, si totius gentis Iudææ expectationem, aduersas facile cognosces, quis sit hic. Finis enim legis Christus. Lex igitur illum clamat. Iudæi Christum sperabant, dicente Samaritana: Scio quod iam venit Christus. Populi qui tunc erant, dicunt. Propheta magnus surrexit in nobis: & quid aliud dicere poterant, à dæmonibus liberati, à languoribus sanati, panibus satiati, à morte excitati? Quid si libeat audire tot monachos, virgines, martyres, & tot homines, quorum vita Deo sacra est, mors Christo dicata.

Romani. 10.

Ioh. 4.

Lucæ 7.

Matt. 4.

Ioh. 12.

Nec simpliciter audias, *Hic est Iesus Propheta*. Propheta enim sumi apud Sanctos solet, pro prædicatore. At voluit Christus, se ut prædicatorem laudari. Certè Paulus nunquā non iactat suā Apostolicam, suam prædicatoriam functionem, quam nec Dominus sinit, cum dicit: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, ad prædicandum pauperibus misit me. Cur enim Dominus non iactet munus suum, unde nouit omnia nobis bona prouenisse?

1. Cor. 9.

2. Cor. 3.

Isaia. 91.

Cur verò dicunt: *Propheta à Nazareth*? Christus secundum deitatem genitus in æternitate, secundum humanitatem genitus in Nazareth. Cur igitur taceatur ea terra, unde nobis bonum omne processit? Imò & cur taceatur, quod è flore patriæ florentissimus & fructuosissimus nobis prouentus accessit?

Igitur cum dicunt turbæ Christum esse Iesum, eius maiestatem indicant. Cum prophetam, eius prædicatoriam functionem. Cum Nazaræum, omni virtute florentissimum & omni fructu refertissimum affirmant. Quod addunt: *Galilææ*, significant, quod sicut Christus velut rotatus è cælo venit in terram, & ita nos rotati è terra ascēdemus in cælum. Galilæa enim rotationem significat.

Porro antequam Dominus in mundum venisset, omnia strepebant venalitate, quidenim aliud homines faciebant, quā auro suo, argento, & labore, honores, diuitias, & delitias querere? Annon hoc erat apprehendere argentum, licet non in panibus, & labore, licet non in saturitate? Emebant igitur homines voluptates suas, pro quibus nō verebātur & animas in pretiū dare. Oculos te precor in mūdū, qui tūc erat conijce, quid credes

Isaia 55.

aliud mundum fuisse, quàm mensam nummis plenam, hominesque in circuitu illius mensæ laborantes, adcurrentes, anhelantes, ut ex ea mensa non nihil arripere possent.

Quod si columba simplicitatem & bonitatem significat, quid aliud Iudæos esse credis, quàm emptores columbarum, id est, toto nisu quærentes viri boni videri? Ideo enim tuba canunt in placeis, ideo alij ab alijs testimonium bonitatis requirunt. At ubi Christus in mundo cognitus est, videres delicias ejci, nummos contemni, honores calcari. Vendebat enim possessiones, & ibat gaudentes quia digni habiti sunt contumeliam pati.

Illud annotatione dignissimum: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Ergo templum ubi Christus adoratur, domus orationis vocatur. Primum quidem illud omni acceptione dignum, quod Deus domum inter nos velit habere, non quod domus sit illi, ut habiter necessaria. Nec enim cælum, aut cæli cælorum eū capere possunt, sed domum habet, ubi miseras nostras audiat, & misericordias suas largiatur. Et quidem proprium illi est misereri, semper & parcere, meritò igitur domus ubi miseretur, domus illius nominatur. Et si dicere fas est, tam Deus domum vult in terra, quàm in cælo, hic enim præmium dat beatis, ibi auxilium præbet miseri: hic miseriæ nullæ, ibi pater misericordiarum filiorum miseras misericorditer ejcit.

Sed cur domus hæc, domus orationis vocatur, cur nō potius domus Dei, Domus auxilij, domus misericordiæ? Primum quidem ostenditur, quàm sit hominum conditio misera, id est, quàm sit auxilij impetrandi egena. Adeo enim miseri sumus, ut nunquam nobis sit in templum intrandum, nisi ad orandum, petendumque contra mala nostra fauorem. Secundò, ostenditur quod non est aliud nobis medium per quod Deus lubentius, facilius, & ut ita dicam naturalius, fauorem suum præster, quàm oratio. Et enim oratio scala Jacob, per quam Angeli orationem ascendunt, & fauorem descendunt. Tertiò, significatur, quod vix aliud fieri vult in domo sua Deus, quàm orationem. *Domus enim mea domus orationis est.* Qui igitur in templo non orat, perinde est, ac si in conuiuio non edat, in schola non discat. Quartò, expende, domus Dei, domus orationis est, ac si diceres. Quæ habet Deus, orationis sunt, per orationem Deum, & quæ Dei sunt acquirere licet. Quintò, ostendit dominus quàm velit viscera sua

sua nobis esse manifesta, vult nos certissimè scire quòd largissimè nobis fauere vult, ideo domui suæ nomen Orationis imponit. Sicut si rex rigorosus, cupiens suum monstrare rigorem, domui suæ hoc nomen adhibeat, quòd sit iustitiæ domus. Sextò, scitum est, quòd oratio sit eleuatio mentis in Deum, sine qua frigent, quæ corporaliter in templo fieri solent. Spiritus est Deus, & tales adoratores quærit, qui adorent eum spiritu. & veritate. *Ioan. 4.* Demum si domus Dei, domus orationis est: igitur ministri huius domus, grandes sint oratores, non venatores, non potatores, nò alijs vitijs maculentur.

Iam id sibi persuadeant homines quòd mundus hic vallis sit lachrymarum, domus sit horroris & vastæ solitudinis, terra sit deserta in via & in aquosa, locus sit periculorum & malorum, his omnibus malis, unicum prouidit Deus remediũ, domum orationis. Est igitur templum Dei, velut pharmacopolium, unde *Deuter. 32.* contra omnia mala, remedia petantur & impetrentur. Est cella *2. Cor. 11.* vinaria, imò penu ditissimum Dei, ubi bona omnia habeat Deus, *Cant. 1.* sed instrumentum quo haurias, oratio est.

Ergo duo sciant Christiani, primum, quòd licet in omni loco dominationis Dei, Deus velit orari & benedici, tamen locus ubi (velut ad largiendum) se Deus obstrinxit, templum est. Scio planè dictum esse, venit tempus, cum neque Ierosolymis, *Psal. 102.* neque in monte hoc, orabitur Patrem, sed orabitur in spiritu, *Ioan. 4.* quasi dicat, orabitur ubi libet spiritus vester scit, scio tamen, quòd fructuosior multò est oratio quæ in templo, quam quæ alijs locis sit, si sint reliqua paria, meritò enim Christus dicit, se inueniri, in his quæ Patris sunt, quasi dicat. Si vis me inuenire, in templum *Luce 2.* ascende, ibi me reperies. Animo igitur meo insedit, quod ut sunt in Ecclesia tempora, in quibus Deus maiora hominibus auxilia præstat, (ut est tempus Quadragesimæ, Aduentus, &c.) ita sint loca, id est, templa, ubi Deus se largiorem hominibus præbet. Nec id sanè immeritò. Siquidem in Ecclesia Christus adest, in Eucharistia latens. Adest & Christi crux. Adsunt Sanctorum reliquæ & imagines. Adest aqua benedicta, & reliqua sacra, ubi hæc sunt, minor est diabolo de nobis triumphandi facultas, maior est diuina participandi potestas. Si fugabatur diabolus cum Dauid citharam percutiebat, quanto acius fugabitur, cum in templo *1. Reg. 16.* laudes diuinæ cætantur. Intelligere igitur licet, Regiam Dei cælum

lum illum summum esse, ubi summa Deus attentione adoratur. Aliud cælum est templum nostrum, ubi summa esset Deus attentione laudandus. In illo cælo sedet Deus super solio excelso & eleuato, sed eius vestes nostrum cælum replent, id est, eius auxilia, fauores, & viscera misericordiæ Ecclesiâ replent. Cælum illud est sancta sanctorum. Cælum hoc est sancta. Nihil enim cælum illud à nostro diuidit, nisi paries interstitius carnis nostræ.

Exod. 23. Illud verò est vehementer terribile: *Vos fecistis eam speluncam latronum.* Planè quia plebs terrenis lateribus occupata nec Deum debite laudare, nec de peccatis ut par erat dolere, nec diuinorum contemplationi vacare, nec libros sacros euoluere, nec pauperum remedio poterat inferuire, ideo clericos locauit & monachos, quos prouentibus alit & ditat, ut hi vicem illorum gerant, operam vicariâ præstent. Deum quæ illorum loco laudent, & inter vestibulum & altare plorantes dicant, Parce Domine, parce populo tuo. Sint Maria, quæ ad pedes domini sedens, audiat verbum eius, sint ij ex quorum ore scientiam populi requirant. Demum **Lucæ 10.** Mariæ Martham adiungant sollicitam, ut pauperibus Domini, **Malach. 2.** imò Domino pauperibus seruiant.

Iam nunc Lector expende, si clerici nihil horum ad quæ locati sunt præstent, adeo, ut ne chorarias preces recitent, an non hi fures tibi videbuntur & latrones, qui cibos quidè, & hos lautissimos recipiunt, ut opus exhibeant, quod tamen non exhibent.

Audiant nunc Prælati (qui hosce clericos indignos in ministeria Ecclesiæ deligunt) Christi vocem terribiliter dicentem: *Vos fecistis domum Dei, speluncam latronum*, quasi diceret: Vestrum erat domum Dei orationis, oratoribus replere, domum Dei Angelicis hominibus, imò diuinis adornare, at contrà, speluncam latronibus plenam exhibuistis. Profectò si Prælati pretio ministrum Ecclesiæ constituit, hic minister pretio etiam Ecclesiæ ministeria exercebit, nummularius ergo erit, igitur nec latronis nomen effugiet. Cum Ecclesia Dei habuerit Prælatos qui nummos non requirant, sed contemnunt, habebit etiam ministros, qui nummos non suspiciant, sed despiciant, quod fiet ut & plebes habeat quæ nummos non admirentur, sed distribuant. Quia enim Dñs super asinam vilem ascendit, placuit Apostolis, se suis

se suis vestibus nudare, ut asinæ imponeretur. Vbi verò plebs Apostolos nudos conspexit, se etiam ipsa suis vestibus nudauit, ut transeunti Christo prosterneret, facile profectò maiorum vestigia subiecti sequuntur, Christo placeat, ut Ecclesiam suam, mē-
 sis nummarijs, (id est, cupiditate omnium malorum radice,) & cathedris columbarum, id est, ambitione, quæ maius sibi iudicium sumit, purget & mundet. Id ipse si præstare vellet, scio quā multi cæci, & claudi, tum mente, tum etiam corpore, sanitatem reciperent. Nec enim eius nunc manus coarctata est, ut iam saluare non possit, & equidem quando in Ecclesia resplenduit ministrorum sanctitas, resplenduit etiam & miraculorum claritas.

Interim illud admiratione dignum, quod sicut Christo in templum ingresso, & miracula edente, non defuerunt tamen principes & docti, qui contra Christum murmurarent, ita & nūc, licet ministri sanctitate & miraculis emineant, non desunt qui contra eos immurmurent. Legitur in actis, quod cum Antiochiæ disseminaretur verbum Dei, per mulieres religiosas & honestas, & per principes ciuitatis excitata persecutio est contra Paulum, & Barnabam. Quis precor te, potuisset credere religiosos & honestos contra sanctitatem surrecturos? quis crederet religionem contra religionem, honestos contra honestatem armari?

Porro obtrektoribus Dominus respondet: *Et ore infantium & lactantium & perfecisti laudem.* Vbi aduerte, & infantes laudare, & eorum laudem esse perfectam. Et equidem scio multos fuisse in vita Christiana paruulos, qui adhuc pendentes ex ubere matris, Christum vehementer laudabant, quod de infantia Nicolai & Catharinæ publica fama commemorat. Sed dubium mihi est, quis fuerit Christi sensus hoc loco? & equidem tres sunt Christiani profectus ætates. Sunt enim alij perfecti, quorum, ut Apostolus inquit, solidus est cibus. Horum locum tenent nunc Prælati & monachi. Sunt alij medij, qui propositum sibi certamē currunt, aspicientes in autorem, & consummatorem fidei Iesum, hi sunt bonæ populi pars. Sunt ultimi, qui cum prius Christum nō nossent, è vitijs egressi tanquam mundo geniti infantes, lac rationabile cōcupiscūt. Hi solent in principijs mirabili & singulari Spiritus sancti impetu adflari, ut stupēda, & mirabilia, & dicant & fa-

Rekor. 9. & faciant. Quod cernere est in Paulo recens conuerso, in Augu-
stino, in Francisco, in quorum primitiis parū humanarum viriū,
multum verò diuinarum facili cognoscas. Hi sunt pueri Hofana
clamantes, quem clamorem, non humana prudentia, non
maiorum instructio, non fortunæ casus potuerunt edocere, nō
Matth. 16. caro denique, aut sanguis, sed Pater reuelauit, qui est in cælis.
Quodd si Pater has laudes edocuit, apertum est, quā erit perfecta
laus, quæ ex tam perfecto principio dimanauit. Cum igitur Pater,
has laudes tunc Iudæos Christo cantare docuerit, profectò, &
qui canebant pueri erant, recens à Deo in spiritu geniti, & quā
canebant laudem, perfecta erat, ut quæ erat à Patre profecta,
ut quæ odorem quandam Deitatis efferebat. Sed de hoc priore
sensu sat dictum sit.

SECUNDVS SENSVS.

De ingressu Christi in Virginem. Cum ingressus est Christus in
Virginem (Virginem inquam, verè Ierosolymam, id est, verè pa-
cis visionem) commota est uniuersa Virginis ciuitas. Nouo enim
lumine illustratus est eius intellectus, nouo igne exarsit affectus,
noua lætitia exundauit cor, nouo foetu intumuit venter. Stat to-
Exod. 3. ta attonita Virgo, videns sanguinem suum, rubum esse qui ar-
Apoc. 12. deat, sed non comburatur. Videns se amiciri Sole, nec inflam-
Daniel. 1. mari. Videns se in media flamma, nec lædi: quia Spiritus san-
Luce. 1. ctus eam obumbrabat. Cogitabat Virgo qualis erat fecunditas,
& omnia eius interiora dicebāt. Quis est hic? Manhu? Sanè erat
prudentissima Virgo. Sed opus in ea gustum, attonitos redde-
ret etiam Seraphinos. Si Maria conseruabat verba pastorum, cō-
Luce. 2. ferens ea in corde suo, admirans rerum magnitudinem, quanto
potius admirata dicebat: Quis est hic nouus in utero foetus?

Sed huic Virginis admirationi multa respondebant & dice-
bant: Hic est Iesus, respondebat luminis magnitudo, ignis effica-
cia, lætitiæ immensitas, & ipsius prolis nouitas. Hæc omnia di-
Genes. 49. cebant: Hic est Iesus, ille desiderium collū æternorum, ille desi-
Coloss. 2. deratus gentibus, illè in quo plenitudo deitatis habitat corpora-
Ioann. 3. 8 liter, ille verè Nebia, verè videns Deum, nam quæ apud Patrem
vidit, hæc nobis annunciat, nec pilus de verbis eius, cadit in ter-
ram, ut de Samuele dictum erat.

2. Reg. 3. Nec simpliciter intellexit Virgo, quodd Christus esset Deus,
sed quodd erat tantopere expectatus, & tantopere à Prophetia
canta-

cantatus. Intellexit Christum esse florem illum, quem Isaias dixit nasciturū ex virga de radice Iesse: ergo intellexit quod Christus erat Propheta à Nazareth floreante, sed à Virgine multo florentissima, & quod sicut flos nō corrumpit sed ornat virgam: ita Christus non erat corrupturus, sed perfecturus Mariam.

Iam cum Christus non solum descendit in Virginis aluum, sed multo potius in Virginis animum: tunc eijcit vendentes & ementes, id est, eijcit fomitem, qui venalitatis radix est: sanè licet in Virginis exortu, ei fuerit fomes ligatus: at in Christi conceptu est à Virgine ablatus & extinctus, ut Theologorum primores asseuerant. Eijcit igitur Christus ex matre mensam illam, ubi caro nostra vendere bona sua solet. Dicitq; Christus: *Domus mea domus orationis vocabitur*, & verè domum Dei vnicissimam! & verè domū ubi perpetuò oratio fiebat. Vbi iugiter mens ad Deum, ut ignis illè in templo nutritus, ascendebat! Si cælum domus Dei est ubi adoratur, annon altius adoratur à Virginis mète? Si sinus patris domus Filij est, ubi ab æterno generatur: uterus matris domus eiusdem est ubi in tèpore concipitur, moratur, nascitur. Domus igitur hæc non est aliud quàm domus Dei, & porta cæli. At fomes fecisset, ut hæc domus spelunca latronum esset: nisi cum concepta fuit, ligatus illè fuisset, velut Asmodeus ille, ligatus est: ne recens sponsata noceret. Vbi verò Christus in templum virginem ingressus est, accesserunt claudi ac cæci. Eia igitur si claudi sumus & cæci, accessus nobis patet ad Christum, illi cæci Iudæorum, nos admonent, quod quia Christus in Mariam ingressus est, accedamus & nos cæci. Ideo enim in eam ingreditur, ut sanet, & templum ipsum, Christum pro nostra salute interpellat, & exaudietur pro sua reuerentia. Quid enim neget Matri Christus, suæ hospitæ Eliseus? Imò planè Bernhardus asserit pleraq; bona quæ Christus nobis communicat, non nisi per Mariam communicare. Sed de Maria nunc satis: de qua nihil satis.

TERTIVS SENSVS.

De ingressu Christi in animam. Cum in animam quæ prius erat in peccato, ingredi dignatur Dominus, id est, cum dignatur obtere core erigere pauperem, & de terra inopem: cum dignatur obte-
nebratum illuminare, & mortuum excitare: tunc commouetur vniuersa peccatoris ciuitas; totus turbatur peccator. Miserere inquit mei, quia conturbata sunt ossa mea; & anima mea turbata

Hodern.
Concil.
Trident.
Psal. 44.

est valde, & item: Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ: nō est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Et rursum: Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea. Planè cor conteri debet, ut peccatum dimitratur, at si conteritur, commouetur.

Aster. 9.

Lucæ 11.

1. Reg. 5.

Galat. 5.

Lucæ 15.

Joan. 6.

Cum verò ita animus commouetur: cumque sagittæ potentis cadunt in cor inimicorum regis, tunc animus nouo vulnere percussus dicit: *Quis est hic?* unde hoc mihi? Nā & Paulus vulnus sentiens dicebat, *Quis es Domine?* Certè cum vocatio illa, ex morte ad vitam, ex peccato ad gratiam, super naturam fit: rem tam nouam, natura sentiēs admiratur, & interrogat quis est hic? Sanè tunc fit pugna Christi cū forti armato à quo ille aufert animam, quam tenebat captiuam, tunc idola exaltari cordis nostri corruunt, Dagone arcam Domini non compatiēte, tunc creatur nouus homo, noua creatura, vetere homine pulso, tunc filius prodigus ad pij parentis pedes procidit, à quo ille osculū recipit & amplexus: annon dignum est in rebus tam nouis ciuitatem animæ commoueri, & quærere, quis sit tantæ nouitatis effector?

Cui interrogationi omnia viscera respondent: *Hic est Iesus.* Cum enim non in peccatoris conuersione Pater peccatorem trahat ad Christum, (ut omnes honorificent Christum,) fit, ut intus in animo, responsio inueniatur: quod qui eam nouitatem facit, sit Iesus, cuius vulnerantem, & sanantem manum peccator, licet euidenter non videat, intelligit tamen.

1. Cor. 5.

Matth. 9.

Lucæ 19.

Lucæ 10

Porrò vbi Dominus in sacratiorem animæ partem, id est, mentem velut in templum intrat, eiicit ementes inde & vendentes. Profectò ante Christi ingressum in mentem: mens tota curis perstrepat inquirentibus, quomodo illud emam, illud vendam? quomodo nummos acquiram? quomodo honores & delicias comparabo? At cum Christus intrat, curæ silent: ille possessionū eiicitur amor: honorum contemnitur ambitio. Intelligit anima, magno se emptam pretio: ideo vendere se non vult: venalis esse nolo, dicebat Augustinus: itaque exit anima è telonio cum Matthæo, distribuit sua cum Zachæo, & sæpe omnia relinquit cum Petro & Ioanne: ut ad pedes Domini liceat sedere cum Maria.

Et meritiò id quidem: Mens enim domus Dei est, domus orationis est, non ergo licebit eam alienis curis perturbari, non erit æquum speluncam eam facere latronum, Certè si anima
inter

inter amplexus pii parentis, & dilectissimi sponsi, gustū & dulcedinem sentit: si fugit ex uberibus sponsi vinū, omni vino dulcius: in medio verò dulcedinis istius, intrat cura terrena, quæ gustum rapit, & furatur: annon cura illa fur est, & latro? & latronis impiam audaciam. Cur in Dei sacrarium irripuisti? cur Dei lectum ascendisti? ne crescas, quia Dei lectum commaculasti. Eiectis verò ementibus, & vendentibus, cæci vident, claudi exiliunt, profectò videt intellectus pius, quod non videbat impius. Præceptum enim Domini lucidum est, illuminans oculos, & Paulus inquit: Surge à mortuis, & illuminabit te Christus, si illuminabit, cæcus ergo prius eras. Rursum: claudus ille iam sanus viam mädatorum currit, cum dilatasti inquit cor meum. Quæ causa est, quare ex indoctis hominibus plures videmus, in via Dei currentes, spiritu feruentes, orationi instantes, necessitatibus sanctorū ministrātes? certè quia nouos habent pedes: quos perfecit Deus tanquam ceruorum. Interim non desunt Pharisei: qui videntes, quod cæci prius, videant tunc: quodque claudi prius, nunc ambulent indignantur, zelo mouentur & rabie. Sed illi taceant, sperantes in Domino, in silentio enim & spe erit fortitudo eorum.

QVARTVS SENSVS.

De ingressu Christi in celum. Christo in celum ascendenti, prima huius historię applicari potest. Commota enim est vniuersa ciuitas regni cælestis: videns carnem intrasse in regionem spiritus, temporale ingressum in æternitatem, carnem super Angelos exaltari, hominem à dextris Dei collocari, Filium hominis usque ad antiquum dierum peruenire. Commotam ciuitatem Angeli ostendunt, cū dicunt: Quis est iste qui ascendit de Edon, tintis vestibis de Bosra? Planè res erat admiranda, quod qui ex deitate ascendebar: tintas vestes haberet ex humanitate. Quis est iste qui simul Deus & homo? Quis est iste rex gloriæ? Quæ est ista caro quæ ascendit è deserto, delitijs affluens, innixa super dilecto. Respondet multitudo illa, quam ascendens Dominus captiuam duxit: Hic est IESVS Propheta à Nazareth, & quis explicaret immensitatem illam dulcedinis, in qua captiui illi, iam verè liberi, natabant: dum IESVM nominarent, per quem eam felicitatem, se videbant consequutos? Credere etiam par est, non solum nomen Iesus illos resonasse, sed Iesum prophetam dicebant. Cur enim non nominarent functionē illā, per

quam ipsi ad Christum venerant? Illam quam Dominus ita iacetat cum dicit: Vos vocatis me magister, & domine, & bene dicitis, sum etenim illam quam Pater illi iniunxit, & nobis ostendit, cum dicit: Hic est filius meus, in quo mihi cōplacui, ipsum audite, nec est incredibile, eos subiunxisse, *Hic est Iesus, Propheta Nazareus*, gaudent enim qui de dulcissimis fructibus edunt: arboris, floris & foliorum facere mentionem. At Christus arbor fuit illa florens in hoc mundo de cuius fructibus suauissimè sancti edunt in cælo. Iam verò existimandum est, quòd Galilæam cum Nazareth copularent, id est, reuolutionis quam Galilæa significat, illos meminisse. Videbant enim prius reuolutum Deum in carnem, nunc carnem in æternitatem.

Et relictis illis abiit. Antequam maiora hoc loco prosequar, sunt quædam minora prænotanda. Illud in primis propter peccata populi, Dominum in plantas, & bruta sæuire. Seuijt in terrâ AEgypti, in Sodomam: imò in totum orbem diluuiò sublatum. Si igitur agri nostri aruerunt, acceptum feramus ariditati pectoris nostri.

Secundum est: Esurit Dominus maledicturus ficui, indicās, quàm temperatus accedere debeat, qui maledictionem aut aliā pœnam alij inferre cupit. Si enim Dominus temperatus accedit, maledicturus plantæ, quanto temperatior accedet, qui vult homini maledicere?

Tertium est: Maledicit Dominus ficui: non solum quia malas in ea ficus inuenit: sed etiam quia ficus non inuenit. Simile hoc est parabolis illis quas Matth. 25. Dominus tractat de eo qui talentum defodit in terra, de virginibus carentibus oleo, &c. Ergo non solum condemnatur, quia malè, sed etiam quia non bene egimus.

Quartum est: Ficus arbor est humectissima. Si igitur humectissima planta siccat: quid sperat, quæ arida est? Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Id est, si in anima, quæ folia habet, quæ aliquid humoris habet, hæc exsiccatio fit: quid in ea fiet, quæ nihil horum habet, ô vos, qui sermone diuino fulgetis, qui canticis, qui cæremonijs diuinis, ad vos hic Dei sermo dirigitur: videte ne maledicamini.

Quintum: Vbi Adam peccauit, & se nudum conspexit: folijs ficus se contexit, Annon ficus illa, folijs, non fructibus, plena erat

erat: Maledicta igitur terra in opere tuo. Iam si Episcopus, si Canonici, si vir Ecclesiæ dicatus, videat se meritorum fructu nudatum: & propterea suam nuditatem magna pompa, magnoque familiæ apparatu protegat: annon ille videt se ficum, cum folijs, sed sine fructu? At Concilium dicit: Autoritatem suam Episcopus vitæ merito sibi asserat: non seculi splendore.

Conc. Cay-
thagin. 4.

Sextum: & id terribilissimum. Nunquam ex te fructus nascatur in æternum. Liceat hoc dicere liberius, videmus quosdam ex Ecclesia, ita foliorum gloria fulgentes: ut regium etiam superent splendorem: sed hos ita viuere & mori: ut à multis etiam infidelibus (fide excepta) superentur. Quis non videat eorum sterilitatem, & à radicibus ariditatem? At in cælum os ponere, ut non libet, ita & piget. Iam ad rem.

Quod Dominus esuriat, (ut Sancti dicunt) quod nostram salutem esuriat, non potest non mirabilissimum esse. Annon habet quod edat, cur esurit? Si esuriero inquit, non dicam tibi: meus enim est orbis terræ. Quid optet extra se, qui cuncta continet intra se? Deus non esset, si aliquid illi deesset. Si igitur in sua essentia, velut in ditissima mensa, sunt omnes dapes, omnia dulciora, quid esurit? Quod si illi aliquid esurire fas est: habet propè se ardentissimos Seraphinos, sapientissimos Cherubinos, placidissimos Thronos, ut homines esurire, videatur propè nefas, quis enim non miretur, quod à tam pulchris Angelorum choris oculos ferè Deus auertat: conuertatque in seruos: & seruos peccati? Et si simplici desiderio homines cuperet, esset mirandum: sed quod eos esuriat, & quod mane esuriat, quis non stupeat? Si mane esurit, quid faciet meridiem? Certè id constat, mane aliquid velle, est vehementer velle: ut illud mane erigit mihi aurem, id est, vehementer id admonet: & mane adstabo, tibi, & qui mane vigi-
lant ad me, id est, qui vehementi cura inuigilant. Id enim vehemens negocium est, quod à summo mane incipimus. Idque toto die tractamus. Num igitur nullum negocium Deo nostro charius est, aut grandius, quàm de nostra tractare salute?

Isaia 50.

Psalm. 5.

Prouer. 8.

Video Christum tam ardentem nostram salutem optare, ut inde Patri suo gloriam, & honorem conciliet. Video Patrem nostram ardere salutem: quia tantopere est ille bonus: & ideo tantopere nostram dolet desidiā, & nostram proinde miseriam. Est ille diues, cupitque, in quem suas effundat opes, habere

vel certè ideo esurit, ut nos eum esurire scientes cibos appareamus, piaculum enim fuerit scire quod nos ille cupiat: & quod eũ suo fraudemus desiderio. Quam verò piaculum sit, ex magnitudine poenæ conijcias, maledixit ficui, fructibus carenti. De ficu pauca dicam.

Ficus hæc primũ significat statũ legis veteris: nõ adeo homines, quã eorum statũ. Hoc certè status legis, & Euangelij differũt: quod lex terret, iubet, promittit, exornat exterius, sed gratiam nõ præstat interius, vnde fructus oriri queant: erat igitur folijs, non fructibus plena. Impossibile n. erat legi, quia infirmabatur per carnẽ, quempiã ad perfectũ adducere, id est, ad fructus ferendos: *Rom. 8.* Sunt enim fructus spiritus, charitas, pax, &c. Erat sanè lex initiũ *Galat. 5.* quadatenus gratiæ, quia initiũ sapientiæ, est timor Dñi, quẽ lex efficiebat. Erat ergo lex radix gratiæ, sed quia per legem non erat iustitia, ideo per legem non erat gratiæ ficus seu fructus. *Prouer. 1.* Apertum est quod ficus, sub uno cortice mel habet: in quo melleo humore grandis natat granorum multitudo. Hoc verò habet charitas, quæ humor melleus est: in quo omnes homines debet cõtineri. Neq; n. charitatẽ habet qui mel (in quo omnes diligit homines) non habet. Cũ igitur lex Moyſi ex se gratiã & charitatẽ nõ contineret nec causaret, planè fit, ut ficus esset, cum folijs, sed sine fructu. Pertæsus igitur Dñs huius arboris (meliorẽ plantare volens) exsiccat legẽ illam, dicitq; illi: nunquã nascatur ex te fructus, id est, iã ex te nemo saluetur, veniant omnes ad Euangelium, in quo saluentur. Sciantq; post resurrectionem, legem iam mortuam, & post Euangelij promulgationem esse mortiferam. Iam igitur in lege nemo saluatur.

Ex sanctis nouimus, quemuis nostrum esse ficulneam, in terra Euangelica plantatam, nouimus etiam Dominum esurire huius arboris fructus: & quod mane esurit. Sed quid est, quod veniat, quærens fructus, quando tempus non est? Respondere timor est. Multos nouimus in iuuenili, & florenti ætate defunctos, obiisse quẽ diem suum, quo tempore non Deo seruiebant, sed mundo. Quid hoc est? certè venit Dominus ad ficũ, quærens fructum: quo tempore minus ficus fructum habet: siquidem inuenta potius videtur tempus fructificandi carni, & mundo, quã Deo. At non inuentis fructibus maledicitur arbor, eã quam nulla esse potest maledictio maior: nunquam nascatur in te fructus. Et certè

certè in inferno non nascetur, qui enim arbor in medijs ignibus fructum proferat?

Vidimus multos recēs sponſatos, multos initio ſuarum aut deliciarum, aut diuitiarum: quo tempore Deo non fructificabāt: quo tempore arridente fortuna, videbatur tempus non eſſe ut Deo ſeruiretur, ſublato tamen è medio. Quid illud? quærit Dominus ficus, cū tempus eſſe non videbatur.

In ſumma, multi ſunt in peccato mortali: fructus charitatis non habentes, folijs chriſtianiſſimi contenti, quærit in hiſ Dominus fructus, cum tempus non eſſet: & exandescens, occidit: & in ariditatem inferni detrudit. Vaniſſimum ergo ſabulamentum eſt dicentium, tunc nos Deum è vita ſubtrahere, cum ſumus paratiores. Imò verò frequenter præoccupamur, qua hora non putamus. Vt parabola nos illa docet, de diuite, qui multa in multos annos bona congeſſerat, ſed illa nocte repetita eſt eiſ *Luce 12.* anima.

Accipe aliud: Caſtigat Dominus frequēter filios ſuos, quiſ enim eſt Pater qui non caſtiget filium ſuum & caſtigat ſæpe, etiā *Hebr. 12.* mane? Dicitur enim: Caſtigatio mea in matutinis, & item: Mane *Pſalm. 72.* erigit mihi aurem. Quod ſolent patres cū caſtigant filios, erigunt illiſ aures. Et quidem ſanctus Iob, queritur, quod ſua caſtigatio, etiam à ſummo mane incipiebat. Porro cum caſtigamur, tempus videtur potius recipiendi à Deo conſolationem, quam quod ei, patientiæ dulcedinem exhibeamus. Anima tunc potius veller à Deo cibari: quàm Deum eſurgentem fructibus melleæ ficus alere. Sed ſi Deū eſurgentē non alar, maledicirur. Qui enim *Matth. 5.* erubuerit me, erubeſcam & ego eum: maledicirur ergo, quia in culpam cadit mortalem. Atqui culpa mortaliſ, quantum eſt ex ſe, fructibus caret in æternum.

Rurſum, quodd mane fructus in nobiſ quærat, indicat, quam velit noiſ ſemper eſſe paratoliſ, ſemper fructuſ habere expoſitoliſ, quoliſ Dominuſ edat, nunquam induciæ dantur: primum omniū quærite regnum Dei, nunquam ſine hoc regno inueniamini. *Matth. 6.* Eſtote parati, quia nescitiſ diem neque horam. Sint lumbi veſtri præcincti: & lucernæ ardentes in manibuliſ veſtriſ. Sanè *Luce 2.* quia nocte carebant oleo virgineſ, & ſponſæ, non intrauerunt *Eodem.* ad nuptiaſ. At quiſ crederet ſponſum venturum media nocte? *Matth. 25* venit igitur, cum non eſſet tempuſ fructuum: ô quàm rectè di-

ctum

Pſalm. 70. Num enim est: Ne derelinquas me in tempore senectutis, cū defecerit virtus mea, id est, cum fructus, prę tempore, adferre desierit. Ama igitur Deum, & observa legem eius, omni tempore. Et, *Deute. 11.* item omni tempore benedic Deum.

Mirantur Apostoli ficum aridam. Quis non miretur animā in inferni ariditatem coniectam? Maximē si consideres Dei in se, clementiam, Dei in homines amorem, si hominis in se imbecillitatem, ad peccandum pronitatem. Si hominis hostes eum, ad peccandum allicientes. Si ex alia parte poenam in inferno infinitam spectes: quis nō miretur à Domino animam exsiccata. Miramur defunctum hominem, ruentem domum: euersam ciuitatem, & quam est magis miranda arens ficus.

Quis comprehendat illud: Nunquam ex te fructus nascitur? quod in inferno, nihil boni anima possit, non potest patiēter sustinere, non potest in tormento lætari. Quis nō miretur ficum nulli usui, nisi combustioni idoneam? & sanē combustio ea est, ut in ea Dominus velit ostendere potentiam irę suę, planē enim fecit potentiam in brachio suo, disperdens superbos mente cordis sui. Si in viridi ligno talis passio fuit, in arido quid fiet?

Roman. 9. Quod verò Dominus Apostolis potestatem montem eradici concedit: mihi creditu facile est. Data est Apostolis potentia super naturam, facti sunt Apostoli instrumenta & organa deitatis. Si deitas mōtem eradicare potest; (si quidem deitatis nutu montes graui molē consistunt) poterunt etiā idē Apostoli. Non attendas cordas in lyra, aut tubas in organa: manū attende.

Zachar. 4. Sed equidem diabolus mons expressē dicitur apud Zachariam: hæc verba: Quis tu mons magne coram Zorobabele, in planum (supple) deduceri. Quam verò frequenter Apostoli in diabolium suam exercuerint potētiā, ipsum ex obsessis eradicantes, Acta apostolica declarant. Vbi illud non silebo quod *Actor. 9.* etiam sudaria, & semicinctia Pauli dæmones eiicerent.

Iā nemo nescit, per montes intelligi viros potentissimos: exercitus confortatissimos, iuxta illud, propterea non timebimus, dum turbabitur terra; transferentur montes in cor maris, id est, *Pſalm. 43.* etiam si viri potentissimi & exercitus robustissimi coeant, non timebimus. Vide nunc Leonem Pāpam uno verbo Attilæ regi obsistentem? & inrelliges discipulum Christi, montem ē sua firmitate eradicantem.

Rursum, cū Apostolus Paulus excommunicat fornicariū, *1. Cor. 5.*
 cū Petrus interficit Ananiam, quid aliud quā ficum exsiccat?
 priuatus enim homo ecclesiæ suffragiis (id est, terræ cælestis hu-
 more) certum est, quod arefcet. Et cum imperatores exautorantur
 & excommunicantur à Papa, quid aliud sit, quā montes
 eradicari à discipulis Christi? Deponit Gregorius septimus Hen-
 ricum quartum; Alexander tertius Fridericum primum, Inno-
 centius tertius Fridericum secundum. Quis hic non videat mō- *Jerem. 1.*
 tes è terra depullos.

Quia tamen Ecclesiā non solū habet potestatem, ut era-
 dicet, sed ut plantet, non solū in iram, sed in ædificationem,
 ideo rem ita intellige: Cū prædicator hominem diuitem, pō-
 pa & splendore seculi fulgentem conuertit, ficum exsiccat. Atq;
 adeo exsiccat, ut qui folijs prius luxuriabatur, nunc folia illa pō-
 pamque contemnat, & fugiat. At cū idem prædicator Regem
 aliquem, Cæsarem, aut Pontificem è seculi vanitate, in men-
 tem reuocat Christianam, planè montem eradicauit è terra, in
 melioremque locum dimisit, in mare scilicet lachrymarum &
 compunctionis demergens. Ego verò non demiror montem è
 terra deuulsum, sed miror cælum in terram coniectum, regnum
 cælorum ad nos veniens; Deumque venientem & mansionem *Lucæ 17.*
 suam in eo cubili facientem, ubi prius habitabant dracones. *Isaia 35.*

Et cū venisset in templum. Hæc, quam Christo Pharisei pro-
 ponunt quæstio, mihi videtur, non utcunque illi proposita, sed
 ex publico Iudaici senatus consilio. Itaque conuenerunt maio-
 res illi, ut Christo grandem hanc quæstionem obijcerent, in qua
 quidquid responderet, caperetur. Sicut ergo ex publico Iudæo-
 rum consilio missi sunt Pharisei interrogaturi Ioannem, quis es-
 set, ita & hoc loco, hæc interrogatio ex senatu processit, & co- *Ioan. 3.*
 ram frequentissima plebe Christo proponitur. Age igitur intel-
 ligamus concilium Iudæorum misisse ad Christum literatos vi-
 ros, qui eum interrogarent, in qua potestate hæc facis?

Est verò interrogatio adeo grauis, ut nulla possit grauior
 esse. Super hac enim omnes sectæ controuertuntur. Iudæi, Mau-
 ri, gentes super hac re nobiscum decerrant; habeatne Christus
 potestatem diuinam, an humanam? Ex hoc una tota hominum *Roman. 1.*
 salus depēdet. Ex huius vina fide iustus uiuit. Qui enim credit in *Ioan. 12.*
 me, etiā si mortuus fuerit uiuit, & qui uiuit & credit, nō moritur.

Porro cum sit grauis quæstio ista, est etiam cornutum dilemma. Si enim Christus responderet, ex hominibus, dicerent illi, cur blasphemias dicens te esse Deum? si diceret, ex Deo, blasphemiam illi impingerent. Dominus verò, simili dilemmate illis respondit, quocirca credibile est Phariseos suam explicasse quæstionem, hoc modo, *In qua potestate hæc facis?* ex Deonè, an ex hominibus? quibus Dominus paribus verbis respondet, *Baptismus Ioannis ex Deonè est an ex hominibus?* illi dicunt, *Nescimus*, timentes lapides turbæ. Vide quantus Ioannes Baptista fuerit, ut si quis diceret, vitam illum peregrisse humanam, non diuinam, à Iudæis esset lapidandus. Vnde ascendendum tibi est, talis erat Ioannes Baptista ut testimonium eius toti mundo sufficeret, ad credendum Christum esse Messiam, tanta erat viri sanctitas, & autoritas, illi à Deo non ab hominibus data. Non igitur immerito dictum est, existimante populo, quod esset ipse Messias. Nec immerito Dominus dicit: Inter natos mulierum non surrexit maior, Ioanne Baptista.

Quo collige quàm prudenter Dominus Phariseis respondit. Si vos inquit, quæritis in qua potestate hæc facio. Respondet: Vos scitis fuisse Ioannem à Deo. Ille verò de me dixit: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et item: Qui de cælo venit, super omnes est. Et item: Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Planè ergo vobis ille respondit, potestatem hanc esse à Deo.

Respondent illi, *Nescimus*. Quid? Soli vos estis peregrini in Israël, ut nesciatis quod omnes sciunt? an non erat grauissima culpa, quod rem tantam ignoretis? Vestrum erat disquirere quid quisque prædicatorum assereret, verumne an falsum esset? Cur non examinastis an Ioannes verè an falso tanta assereret de Christo? examinastis enim an Ioannes verus esset Messias?

Tunc Christus, *Neque ego dico vobis*. O verè unicum malum! Si Christus nō dicit nobis, quis ipse sit, verè perimus. Prima enim salus est, ipsum audire, sese manifestantem. Audit Saulus. Cur me persequeris? at ille. *Quis es Domine?* Tota Sauli vita inde pendebat, quod Dominus diceret: ego sum Iesus: Diuina est mihi potestas, non ex hominibus. Audit cæcus ille videns: *Credis in Filium Dei?* tunc ille, *quis es Domine?* tunc Dñs, ut salutē daret in corde, qui dederat in oculis, ego sum, inquit. Quæ verò

alia

alia salus esset Samaritanæ & Samaritanis, nisi quoddam Iesus diceret, quis esset? Durassent adhuc in mundo densissimæ tenebræ, nisi Christus dixisset, quis ipse esset. Certè si fides ex auditu, & auditus per verbum Christi, ubi Christus non loquitur, caret anima verbo vitæ, & vita, rogate ergo ut loquatur Dominus ad cor Ierusalem, dicens, salus tua ego sum. Ioan. 4.
Rom. 9.
Isaia 40.
Psal. 34.

Addit porro Dominus parabolam, cuius singula verba sunt expendenda: Homo quidam. Rectissimè nostri maiores Deum dicunt, hominem vocatum, quia affectu est in nos paterno. Adde, Christum, qui illos duos filios habet, hominem esse. Tum homo est, quia hominem deuicit, & captiuum secum abduxit in cælum. Vocatur ergo homo, sicut Scipio, Africanus. Tum terribid, si in hac re libet audire Platonem, imò & Ioannem dicentem: Quod factum est, in ipso vita erat, omnes res creatæ sunt in Deo eminenter, & licet in se morti obnoxie sint, in Deo tamen sunt vita. Est igitur in Deo lapis, seu lapidis idea. Est homo, siue hominis idea. Est igitur Deus homo, non hic miser, sed ille idealis.

Hic homo duos filios habet. Ego arbitror hos duos ita intelligi, ut prior significet Christianos, ad Christum è peccatis conuersos. Posterior, Iudæos in legis iustitia fidentes, & ideo in Iudaismo perseuerantes. Hi, & illi peccatores, sed illi peccatum suum agnoscentes, ad Christum iustitiæ asylum confugerunt. Hi iustitiam sectantes, iustitiæ Dei non fuerunt subiecti. Ergo, hi filij sunt noui Christiani, & pertinaces Iudæi. Miraris forsitan, quoddam hos, & illos, cum peccatores essent, vocarit Dominus filios, sed admiratio crescat, si spectes, quoddam pro his & illis Deus misit Filium suum, quem morte turpissima condemnari, pro nostra salute permisit. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum in hoc daret, ut omnis qui crederet, per illum vitam æternam assequi posset. O incredibilem charitatis longitudinè, latitudinè, profunditatem! Certè commendat suam Deus charitatè, quia pro inimicis filium suum mori voluerit. Video ià causam, cur Deus tot in orbe peccatores ferat. Planè quia eos diligit, sunt illi quidè inimici ex peccatis suis, sunt tamen dilecti ex Dei clementia, & ex bona, quæ à Deo receperunt humana natura. Sicut Paulus de Iudæis dicit, quoddam inimici ex infidelitate, sed amici propter fratres suos. Admiranda igitur Dei est in nos clemètia, simul & nostra horrida miseria. Quoddam Deus duos filios habeat, Roman. 9.
Sapient. 3.
Ioan. 3.
Ephes. 3.
Rom. 5.
Roman. 11.
Roman. 30.

Roman. 11. utrumque malum: noluit ille ire, noluit alter Deo parère, omnes igitur peccauimus, omnes egemus gloria Dei. Conclufi omnes sub peccato fumus. Quæ igitur refat superbiendi ratio? imò verò vereor, ne licet Patri dixerò, me in vineâ iturû, tandè mors me euntem abripiat, non laborantem.

Dixit ergo Pater Filio priori: *Fidi vale*. Intellige, hoc effe auxilium fupernaturale, quod Deus utrique filio communicat. *Ioannis 1.* Illuminat enim omnem hominem venientem in hunc mundû, & quia non dixit: Fili vis ire, fed *Fili vade*: & vade, eft verbum efficax, intellige auxilium Dei quatenus ex Deo eft, effe fufficiens ad eundem, fi ire filius vellet. Non eft igitur auxilium vatum, & fallax, fed naturâ valens, & forte, & adeo forte, ut hominem infixum in limo profundi, hominem qui defcenderat in altitudinem maris, & ad ventrem inferni, (fi homo ipfe velit) arripere poffit, & in altitudinem cæli conijcere. Non eft igitur auxilium illud folum illuminans intellectum, fed afficiens & velut mouens voluntatem. Iam infpice, quoties auxilium hoc, unde noftra pendet falus, abijciamus? Deus tamen ferè nunquam ceffat, hanc incomparabilem è cælis pluuiam inftillare. Quis nō laudet Dei munificentiam, vituperet noftram ftultitiam? Deum, qui taliadet inimicis. Nos qui talia reiijciamus ftulti.

Vade operare. Quid tandem eft quodd Dominus opere noftro *Genefis 2.* delectatur? Si pofuit Deus hominem in paradifo, ad operandû, num in vinea erit ociandum? Paradifus nomen eft deliciarum, vinea laboris. Si lubet inebriari ex vineæ vino, lubeat fudare in *Genef. 3.* vineæ labore, in fudore enim vultus tui vefceris pane, quanto potius, bibes vinum? Certè nunquam non intellectus nofter *Ifaia 5.* & voluntas aliquid agunt, annon potius tibi erit, appendere laborem tuum, in panibus unde inebrieris, quàm in ocio, unde *Iob 5.* tibi veniat egeftas? Si natus es ad laborem, cur horres laborem? num horret volatum auis, natationem pifcis?

Dicit tamen. *Vade operare in vinea*. In qua fi non laboraueris, extra eam labor erit perpetuus, quia extra vineam non cōtingit laborare ad meritum, fed pati ad pœnam, operare in vinea, id eft in ecclefia, extra quam nullus labor vinum meretur. *De fummæ Trinit. c. firmiter. §. una.*

Nota verbum paternum: *Operare in vinea*. Ita folent patres filios admonere, *Vade operare in vinea*, id eft, in re tua, non alij laboras,

boras sed tibi, tibi vindemia cedit. Et licet mea vinea sit, & propterea esset operandū, licet nihil inde tibi commodi cederet, sed operare, quia tuum commodum erit, qua ratione non dixit, bene operare, diligenter operare, sed operare, nam tu res agitur.

At quia vinea tota sancta est, piaculum erit in sanctitate peccare, scilicet in terra sanctorum iniquè agere. *1/aie 26.*

Filius dixit, *Nolo*. O impudentem libertatem! Dic quænam creatura hoc te verbū dicere docuit? aut quid in Deo inuenisti, quod ad id dicendum animaret? Cur non omnes creaturæ contra tantam impudentiam insurgunt armatæ? Cur & creator talē fert in creatura iniquitatem? Quis dicit *nolo*, & cui dicit? quænam est causa dicendi, & quæ tandem erit pœna dicentis? O, *Nolo*, tu contemnis Deum, tu irritas creaturas, tu occidis eum qui te dicit, tu claudis cælum, tu reseras infernum, tu inferni flammæ accendis, tu tortores tantæ inuerecundiæ vindices præparas. O, *Nolo*, si tua non fuisses, nec angelus laboretur cælo, nec homo exulasset è paradiso, nec ulla miseria esset in orbe. O, *Nolo*, fons, radix, & abyssus omnium malorum, ô mons Gelboe, ubi omnes fortes cadunt, maledicat tibi omnis creatura. *Jerem. 2. Sapien. 1. 2. Reg. ult.*

Sed bene habet: Ex gratia Dei factum est, ut qui prius dixit *Nolo*, postea pœnituerit. Nam pœnitentia motus abiit, eam pœnitentiam Deus offensus, animo offendentis inseruit. Offensus enim adhuc pater est, & affectu paterno, filium per pœnitentiam, reuocat ad vitam, quem proprium, *Nolo*, perduxerat ad mortem.

Et pœnitentia motus abiit, ergo pœnitentia motus est, efficacia est, & impulsus ad operandum in vinea. Qui ociosi, non operantur in vinea, pœnitentes verè non sunt. Pœnitentia affert secum gratiam & virtutes, quibus velut manibus anima laborat in vinea.

Accedens pater ad alterum dixit similiter, id est, præbuit auxilium sufficiens, ut si filius hic vellet resurgere, posset. Est igitur Dominus Sol illuminans omnem non se subtrahentem. Est ignis *Ioan. 1.* calefaciens omnem non se auertentem.

Dicit filius: *Eo domine*. Verbum est Iudæorum in sua lege fidentium, & de eius se exactissima obseruatione iactantium. Dicit enim ille: Ieiuno bis in Sabbato, &c. & alij non edunt *Luce 18.*

Marci 7. nisi lauent manus, lectos, urceolos, &c. Sed quia hæc exterior
Hebr. 9. observatio (sine interiori) mudare animā non potest, ad modicū
1. Tim. 4. enim utilis est, ideo licet Iudæus dicat, se ire in vineam, non it
 tamen. Quidquid enim sit, si non ex Christi amore fiat, non est
 in vinea laborare. Attendant hæc Prælati, reges, clerici, laici, qui
Matth. 6. multa faciunt, non ex gratia Christi, sed ut videantur ab homi-
 nibus, receperunt mercedem suam.

Primus filius qui dixit, Nolo, postea inquit, fecit voluntatē pa-
Rom. 18. tris. Quid? num fuit voluntas patris, ut ille diceret nolo? & alti-
 tudo diuitiarū scientiæ Dei! Iuste Paulus inquit. Cōclūsit Deus
Eodem. omnia, in incredulitate ut omnium misereatur. At non fuisset
 misertus pater filij: nisi prius noluisse filius. Ergo licet pater no-
 luerit, ut filius diceret nolo: permisit tamen, volens nolentis mi-
Luce 15. sereri. Hoc, hoc est gaudium coram angelis Dei super uno pecca-
 tore prius nolente, postea pænitentiam agente: ac ita diuinam
 voluntatem implente. Certè voluntas patris non est, quod sit
Roman. 5. delictum. Est tamen, ut ubi abundauit delictum, gratia supera-
 bundet.

Rectissimè ergo infertur: *Publicani & peccatores præcedent vos in
 regno Dei.* Id est, in regno gratiæ: non cuiusque sed superabundā-
 tis. Sanè in lege veteri, gratia dabatur hominibus: sed dabatur
 angusta, non superabundans. Dabat Deus panem arctum, &
Isaie 30. aquam breuem, Lex verò nostra, Lex gratiæ est, ita superabun-
 dantis, ut flumina de ventre eius qui eam recepit, fluant aquæ
Ioan. 7. salientis, in vitam æternam. Hanc gratiam superabundantem,
 & effluentem recipiunt sæpe, qui maximè peccatores fuerunt.
Actor. 2. Nescio enim cur factum sit, ut Apostoli affluentissimam gratiam
 accepturi, in die Pentecostes, fœdissimè lapsi sint, in tempore
 Passionis. Num conclusit eos Deus in peccatum, ut eorū mise-
 reretur? num noluerunt, & relicto eo fugerunt, ut in regno Dei
Matth. 16. reliquos præcederent? Ergo Deus non vult peccatum esse, sed
 ubi peccatum est, gaudet videri misericors.

Certè si Iudæus sine fide Christi suam legem seruaret, præ-
 mia humana suæ humanæ iustitiæ referret. Bona enim terræ
Isaie 14. comederet, laboresque manuum suarum manducaret. Porro
 volens Deus maiora præmia fidelibus dare, aliam iustitiam in-
 uenit, quam vires non attingunt humanæ, scilicet iustitiam fidei,
 quam Christus & sua Sacramenta largiuntur. Hanc iustitiam re-
 cipiunt

cupiunt publicani & peccatores. Non veni, inquit, vocare iustos, sed peccatores. Et, fidelis sermo: Christus venit peccatores sal- Matt. 9.
uos facere. Porro peccatores hi, Christi iustitia recepta, tanto 1. Timo. 1.
præcedunt Phariseos in sua iustitia fidentes, quanto cælum ter-
ram, æternitas seculum, Deus hominem.

Porro hoc verbum videtur Dominus dixisse, ut Phariseos
prouocaret ad fidem. Paulus ferè in eodem argumento inquit, Roman. 11.
Iudæorum delicto, salus est gentibus, ut illos illi æmulentur, & Ibidem.
infra, ministerium meum, honorificabo, si quomodo ad æmu-
latione prouocem carnem meam. Ita nunc Christus dicere po-
terat Phariseorum delicto, salus est publicanis & peccatoribus,
ut hos illi æmulentur. Quid enim aliud Pharisei in publicanis ad
Christum conuersis, spectare poterant, quàm eximiã sanctitatẽ?

Iam in illo verbo *Præcedunt*, indicatur Phariseos retrò ma-
nere, at graue malum est retrò esse, dictum est: Abierunt in vo-
luntatibus, & in prauitate cordis sui mali facti sunt retrorsum, Ierem. 7.
non in antè. Paulus etiã quæ retro sunt obliuiscitur, in anteriora Philip. 3.
se extendens. At in maioribus ecclesiæ, retrò manere, grauissi-
ma culpa est. Profitentur enim se esse pastores, qui ante oues suas Ioan. 10.
vadant. Et prudentissimè Hierony. inquit, grauissimum est ma-
lum, si laicorum vita, vitam sacerdotum excedat. Crescebat
hæc in Phariseis culpa, ut qui videbant Ioannem, cuius tam erat
vita singularis; ut etiã publicanos ad meliorem mentem reuo-
carit. Pharisei tamen immoti durabant, ideo subdit Dominus:
Vos videntes, nec poenitentiam habuistis, ut crederetis. &c. Vides grauif-
simam culpam, non poenitere, ubi prædicator prædicat magni-
ficè, viuitque sublimiter.

Aduerte illud, *Non egistis poenitentiam, ut crederetis.* Ergo
quadantenus, fidem poenitentia præcedit. Rectè igitur Pau-
lus: Conscienriam bonam relinquentes, à fide naufragauerunt.
Rectè & S. Thom. in 2. 2. quæstio. 4. artic. 7. dicit, virtutes qua-
dam ratione præcedere fidem. Id intelliges, si videas, quod qui
vehementius poenitent, radijs lucis uberius illustrantur. Qui non
poenitent fidem habet sæpe tenebricosam. Ergo fidei ingressum
poenitentia sequitur, progressum sæpe præcedit.

Aliam parabolam audite. Satis à Patribus de vinea Iudaica di-
ctum est. Dicam quæ ad vineam Christianam pertinere videbū-
tur. Si enim Deus Iudaicam vineam, in cornu filio olei, id est, lo- Isai. 5.
co pin-

co pinguisimo collocavit, profectò Christianam vineâ, in multo pinguiore loco plantavit. Certè singulos Christianos plantavit in ecclesia (ut vires in vinea) impinguata sanguine & pinguedine Christi. Planè hortus ille in quo Christus orans iudavit, impinguitus est Christi sudore sanguineo. Vnde & verè nomen Gersemani, id est, hortus pinguis, dici meruit. Quæ enim pingua sunt, vehementi calore soluta, terram pinguedine rigant. Ita diues Christus, vehementi charitatis calore in horto succensus, sanguinem fudit, quo hortus rigatus, pinguis effectus est. Hortus hic ecclesia est, in hoc pingui solo, ut in cornu filio olei, plantantur qui baptismum suscipiunt. Vt ex pinguedine ecclesiæ sugentes, vinum Deo proferant suauissimum.

Quàm verò sapienter Christiani dicantur vites in hac vinea plantatæ, dicam ut potero, res enim grandis est. Primùm, ut nouellæ plantationes egent pedamentis, & statum inibus, quibus alligentur, ita nouellus in vita Christiana, eget magistro, & doctore, cui nitatur, ne facile cadat. Vt igitur à Mose & Iosue, inducuntur iudæi in terram promissam, ita à doctoribus & ductoribus eriguntur pii, in vitam æternam. Nec est leuiter inspicendum, quòd etiam Moses ducatum, & consilium à socero Ietro obnixè requirit. Nemo igitur viam Christianam solus sine magistro ingrediatur. Vt enim foli.

Tunc necesse est vitem putari, ne virtus vitis in folia luxurians, euanescat, ita necesse est carnales Christianorum affectus amputari, ut virtus spiritualis multum proferat fructum. Egregius agricola Deus est, is sæpe palmites rescindit, qui videbantur in vite pulchri & necessarij, rescindit à pia matrona maritum, filios, facultatem. Vt verè vidua, & desolata manens in Deum speret, & ita fructum adferat impatientia.

Quòd si rescisa vitis multum illachrymet, tabescit eius intima virtus, ita si cū Deus bona tua rescindit, multum doleas, caue ne tabescas, dole cum Aaron pro filiis defunctis, sed interrim ne multum doleas, sicut gentes quæ spem non habent.

Sed maximè ex vite racemos exspectamus. Quam causam arbitror esse, quòd Dominus fideles voluit vites appellare, ut ex quibus charitatis racemos desideret, nihil moratur racemorum genus aut colorem, aut saporem, modò charitatis racemi sint. In racemo multi acini sunt, ex uno pèdiculo pendentes. Ita in nobis ex

bis ex una charitate omnes homines debet dependere, hoc enim est præceptum, ut diligamus inuicem. Hos racemos si vitis habet, generosa vitis est. IOHNN. 15.

Vt verò racemi recentes acidi sunt, nisi fiant sole torrente maturi: ita nouella charitas aliquid ex carne nostra, acoris habet, donec tribulationis igne purgetur. Qua ratione Dominus Sapient. 3. electos, in tribulatione probat, sicut aurum in fornace.

Demum vix ad maturitatem proficit uua, in humentiloco proueniens, ita vix charitas in delicijs nutrita grandescit. At verò neque vitis terram perpetuò sitientem patitur, alioqui corrugata siccatur. Ita & charitas suis aliquando fomentis eget. 1. Thimo. 5. Con- 2. Cor. 13. solatur enim Deus suos in tribulatione eorum.

Habuit sepem, turrim, & torcular Synagoga vetus, habet & ecclesia nostra. Et quidem non est quod dubitemus protectionem Dei esse sepem, quæ cum aufertur, exterminant vineam omnes qui prætergrediuntur viam. Psal. 79. Dictum etiam est, quodd saluator ponetur in vinea murus & antemurale, ut nihil sibi vinea timeat, tali muro vallata. Maximè cum murus res viua sit, & nunquam dormiat, nec dormitet, qui custodit Israël. Psal. 120. Pro- Cantic. 2. testio ergo Dei, imò Deus ipse est vineæ seps. O felicem vineam ita muratam. O infelicem tali muro discinctam. Scio vulpeculas paruas in vineam irrumpere, sed id permittit Dominus, ut colorum curam excitet.

Sed age, quid torcular est, quid turris, res est explicatu difficilis. Ex Isaiâ habemus: Torcular calcaui solus, & calcaui eos in furore meo, id est, calcaui peccatores in furore meo, & respersus est sanguis eorum in vestimenta mea. Da igitur tu mihi locum, in quo Deus calcauerit peccatores, & is locus torcular erit. Certè si infernus in ecclesia esset, infernus torcular esset. At cum infernus in hac vita non sit, ubi conculcet Deus peccatores, manifestè colligitur, quodd torcular huius vitæ sit iustitia, vindictam de malis accipiens, in hac calcavit Deus peccatores. Id quia elegantissimum est, non grauabor explicare.

Sicut in Adam omnes fuimus carnaliter, ita in Christo spiritualiter, & quia omnes peccauerunt, sit ut peccatores, per fidem in Christo inueniantur. Porro cum Christus ad crucem adducitur, adducuntur etiam in eo peccatores, eius scilicet membra, adducuntur verò, ut iustitia Dei, suam in illos exercent vindictam. Roman. 15. Roman. 3. Roman. 12.

Adducuntur ergo ad torcular: Cum ergo vides Christi carnem affligi, lacerari, torqueri, intellige nos etiam in illo afflictos, & iustitia (velut torculari premente) compressos. Ergo Christus ex deitate vindex, ex humanitate depressus. Ex deitate, calcans nos in furore suo. Ex humanitate locum nostrum gerente, in furore calcatus, & ita sanguis noster, id est, pœna peccatis nostris debita, vestimentis Verbi æterni, id est, carnis, respersus est. Iustitia igitur torcular est.

At quia in torculari calcantur uuæ in eum finem, ut ex eis exprimatur vinum, idcirco grandis est misericordia, quod in
1. Cor. 11 Ecclesia, torculari iustitiæ Deus statuerit. Videlicet, ut si torque-
 mur, non premamur, ut damnemur, sed ut vinum Deo opatum
 proferamus. Certè grandis est in inferno labor, grandis etiam
 est in Iudaismo, & in Paganismo. Sed labor hic torcular non est,
 non enim inde vinum dulce, Deoque gratum hauritur. Grande
 igitur beneficium est torcular in ecclesia, quod à peccatoribus
 meliorem exprimit vitam, nemo est qui non peccet, nemo igi-
Hebr. 12. tur sit qui premi à torculari refugiat. Non enim premitur ut pre-
 matur, sed ut scorijs liber & nudus, vinum Deo exhibeatur. Quis
 enim Pater est, qui filium non castiget? Castigatio ergo paterna
 torcular est.

Turrem verò arbitror esse charitatē Dei, & benignitatem,
 seu misericordiam. Quæ cum ubique splendeat, maximè verò in
 Ecclesia, & in hac, maximè in Sacramentis, & ex his maximè in
 Eucharistia. In Sacramētis igitur reconditi sunt thesauri Christi,
 velut in fortissima turri. Continent, inquit Concilium, Sacramē-
Concil. ta gratiam, continent ergo cælestes thesauros, sicut turris vineæ,
Florent. in vala vino plena continere solet. Iam ut solent ad turrem sese re-
doct. Ar- cipere agricolæ, ita ad Sacramēta recipere se debent, qui in vinea
menorum laborant. Quod si quidam animas pias ab Eucharistia reuocant,
 profectò reuocant agricolas, ne in turrim se recipiant, ubi omnia
 bona sunt recondita. Agnosce ergo prouidentiam Dei, in vineā
 suam. Ipse est vineæ septum: Eius iustitia (sed in bonum) est tor-
 cular. Eius est misericordia turris.

Hanc planè diuinam vineam, Deus colonis locauit, sciens
 sine colonis posse quidem non nihil vineam, sed parū, sed quā-
 tum creuerit colonorum diligentia, tanto crescet copia fructus.
 Quæ ratio est, quod hoc loco nō exigit Deus à vitibus fructus,
 sed

sed à colonis. Fructum aliquando exiget à vitibus singulis, sed fructus plurimum exiget à colonis. Qua ergo pœna dignus erit colonus qui multorū in vite fructuum esse causa debuerat, causa contrā est, vel exigui, vel nullius, vel quodd peius est, venenati fructus? Libet his quædam annotare.

Luce. 19.

Primum, tantum excedere debet prælatus subditos, quantum vites colonus. Quod & in parabola pastoris indicatum est, excedere enim debet prælatus subiectos, ut pastor oues, (& si placet,) ut piscator pisces. Ioan. 10. Matt. 4.

Secundum, non admodum curant qui vineas habent, eas viris bonis locare, modo ijs locent, qui bene vineas colant. At Deus, huius sanctæ vineæ plantator, utrumque requirit. Et quodd bonus sit colonus, & quodd bene colat. Cum ergo vineam nemo locet ignaro colono, quæ causa est, quodd vinea sacra ignorantissimis locetur hominibus? Cū sit ars artium regimen animarum, potius de post fortantes deligendus esset, qui vineam spiritualem coleret, si artem nosset colendi, quàm vir illustrissimus, si esset artis ignarus. Psal. 77.

Tertium, & illud meminerit colonus, colonum se esse vineæ, non dominum. Colere debet, non discipare, ædificare non destruere. Laborare, non ociari. Cur ergo credunt nostri curati, se simulac curā receperunt animarū, iam earū principes esse? 2. Cor. 11.

Quartum: Non fatetur colono, si sui rationem habeat, non ei de se solo, reddenda ratio erit. Non suos solum Deo adferre debet fructus, sed etiam vineæ. Rectè Paulus, etiam si sanctissimus esset, etiam si nihil sibi conscius esset, vq̃ tamen (ait) mihi si non euangelizauero. Vt enim Dominus dat mnas suas, ut ad mensam exponendo, ipse cū usuris recipiat, ac velut ditior fiat, ita locat vineam, ut labore in eam collocato Dominus fructus reportet in benedictione, & ita ditior videatur. 1. Cor. 4. Luce 19.

Quintum, quam subiectionem habent vites colono, habeant animæ prælato. Nec dubito, quin haberent, si sanctum intelligerent esse colonum.

Sextum. O si cum prælatus suam ecclesiam intrat, sepe aspiceret, torcular, & turrem. Non enim sine causa voluit Deus esse vineæ & murus, & ostium, ut cū in nostram ecclesiā intramus, diuinitatis admoneamur, diuina sunt omnia, tolle calceamenta. Ioan. 10. Exod. 3.

Posteaquam vinea locata agricolis est, peregrè Dominus abest. O rem miserabilem, ubi vinea de manu Domini velut egreditur, & in manus hominum ingreditur, ab ea Dominus peregrè proficiscitur. Adeo enim quidam coloni vinea suscepta superbiunt, ut Dominus eorū superbiam non ferens, longè discedat. Videas clericum, aut monachum, doctrina & moribus insignem. At ubi Dominus vineam ei locauerit, adeo contra Dominum sese erigit, adeo fastu, superbia, & luxu corrumpitur, ut cogat à se Dominum longè proficisci. Surge ò miser, tene eum, nec dimittas donec introduxeris eum in domum matris tuæ. Quis igitur non vereatur locatam suscipere vineam, si hac occasione superbiturus est animus, & abiturus est Dominus?

Intellige & illud. Talem se Dominus ostendit, qualem de eo opinionem habemus, ut diuus admonuit Gregorius. Hortulanus visus est Magdalenæ, quia nondum illa de Christo dei-
 IOH. 20. tatis opinionem conceperat, sed eum vineæ seu horti dominū
 LUC. 24. crederet. Peregrinus visus est euntibus in Emaus, quia non illum vitam esse credebant, sed à vita peregrinum. Ita nunc longè profectus visus, & dictus est, quia & à colonorum animo longè discesserat, & illi eum velut longè distantem arbitrati sunt. An non quidam Prælatorum ita viuunt, ac si nullum Deum esse crederent, aut si esse credāt, longè abesse existiment? Rectè de anima meretrice dictum est, non est vir in domo sua, abiit via longissima. Ita enim misera credit anima. Rectè & Psalter, de peccatore loquens, non est (inquit) Deus in conspectu eius, ideo inquinatæ sunt viæ eius omni tempore, auferuntur iudicia tua à facie eius. Seruus ille malus cæpit inebriari, quia credidit dominum longè abesse, ac ideo longam facturum moram.

Sed hoc adde: Cùm videas Deum adeo malorum dissimulatorem, cum videas nequitiam ita vigere, annon videtur Deus longè profectus? si enim mala non sustineret, adesse videretur. Cum verò ita nequiter nos agentes sustineat, peregrè profectus dicitur.

At si Deum nobis nostra peccata fecere remotum, nec vinea coli (ut debet) potest, nisi sit ipse propinquus, sit apertè, ut tota vita nobis sit ad Dominū clamandum, ut veniat. Nam licet remotus videatur, audit tamē orationes nostras. Nec enim dormit, aut in itinere est, ut sacerdotes Baalis ridens dicebat Elias:

O uti-

O utinam nostri prælari, cum vineam de manu Domini susci-
piunt colendam, ita ad eum clamarent, ut clamauit Salomon,
regno ex Dei manu suscepto. Nihil enim ei fuit antiquius, quàm
orare, ut de remotis Dei sedibus sapientia Dei illi daretur, qua
rectè vineam colere liceret.

Cum autem tempus fructuum esset. Non est crimen, quòd vitis
non omni tempore fructus ferat. Tempus enim infantiae, tem-
pus pueritiae, idoneum non est ferendis fructibus, imò & cū pri-
mum quis ad Deum conuertitur ex antiqua peccatorum fece,
vix maturos Deo fructus affert. Dictum enim est, anno tertio de-
cimas dabis leuitae & aduenae, nondū enim terra idonea est fru-
ctus ferre perfectos. At, quòd qui propter aetate debuerant esse
magistri, propter ignauiam lacte adhuc egeant, id graue crimen
colonorum est. Graue est etiam, quòd iam aetate maturi, iam
prope senescentes, & ferè in autumno constituti homines, fru-
ctibus careant, hæc est grauis culpa colonorum. Nescio verò an
quòd dicam verum sit. Dum gens aliqua de nouo in fide planta-
tur, sua tempora habet à Deo præfixa, suam scilicet quasi infan-
tiam, maturitatem, autumnum. Si in autumno gens fructus non
fert, scuit tunc Dominus. Nec enim scuijt in gentem Cananæa,
donec compleretur eorum nequitia, id est, donec in suo autum-
no, fructibus vacua inueniretur. Quis non videt regiones illas
Ierosolymæ propiores, in quibus fides primum plantata fuit, iā
fide carere? & quis non suspicetur eius rei causam fuisse, quia re-
giones illæ in suo autumno fructibus caruerunt: Et nos quidem
in autumno sumus, si quæ enim nouissima tempora sunt, hæc
nostra videntur. Vbi adeo abundauit iniquitas, & refriguit cha-
ritas multorum. Admonemur ergo, ne sine fructibus vinea no-
stra sit, ne uis protulerit labruscas. Mittit ad nos Domi-
nus seruos in tempore fructuum. Dices Christo gratia, quòd nō
lapidamus Dei seruos. Imò eius prædicatores veneramur, & re-
ueremur. Ego verò ad interiora oculos conuerto. Si eorum mo-
nita opere complemus, non lapidamus, neque occidimus. At si
eorum dicta contemnimus, hominem quidem venerantes, præ-
dicatorem lapidamus, veneramur eius eruditionem, amplecti-
mur gratiam: sed lapidamus prædicationem. Et quidem si san-
ctus prædicator est, non euadat calumnias maledicorum, & mu-
lationes iniquorum, nonnumquam & lapides eorum, qui vidē-

Sapien. 9.

Deuter. 6.
Hebræ. 6.

Genes. 15.

1. Ioan. 2.
Matth. 24.

Isaie 5.

tur quidem Dei zelum habere, non habent tamen. Nec immerito Dominus dicit: Ecce ego mitto vos, tanquam oves in medio luporum. Nescio quibus furijs agantur nostri seculi homines quidam. Vbi splendere vident prædicatorem, eum obnubilare contendunt. Vbi arborem frondescere conspiciunt, illi admovent ignem.

Matth. 20. *Hic est hæres, occidamus eum, & nostra erit hæreditas.* Liceat nunc inter Christianos vera liberè loqui. Sanè sunt multi qui piorum animos à sacratissimæ Eucharistiæ usu auocent, annon id est, hæredem à sua vinea eiicere, & occidere? Viuit enim in suis *Galat. 2.* Christus, si à suis eiicitur perinde est, ac si occidatur. Tum, qui auocant pios homines ab oratione Dei, à diuinorum contemplatione, annon tibi videbuntur Christum occidere? vel certè Christum à vinea sua eiicere? adfert oratio & contemplatio Christum ad vineam, qui Christianum ab oratione pellit, Christum à vinea propellit. Si Magdalenam à Christi contemplatione remoueres, putaret illa se à vita abalienatam, videreturque Christus à sua vinea reiectus?

Dices: Quænam fuerit causa, quòd coloni Christianos à communione, & ab oratione repellant? plana causa est. Viuunt illorum nonnulli tepidè, nonnulli & iniquè. Dum non adsunt viri deuotionis, & splendore & feruore flammantes, fruuntur illi suis delitijs in pace. Dum verò in medio noctis flamma accensa est, cui malè agit odit lucem, & lucem conatur extinguere, ne per lucem arguantur opera eius, ne per lucem agnoscat eorum vita, vel peruersa, vel frigida. Venite igitur occidamus eum, ut luce sublata, nos nostro honore, diuitijs & delitijs, omnium malorum timore sublato, fruamur.

Mirari interim subit humani animi feram audaciam. *Isaia 14.* *Non fra, inquit, erit hæreditas.* Quid tandem est, quod Luciferum mouit, ut hæreditatem Dei desiderarit? ero inquit similis altissimo. Quid mouit Adamum, ut hanc hæreditatem cuperet? *Genes. 3.* voluit enim esse sicut Deus. Quid mouit Gigantes illos ut *Genes. 10.* turrem construerent, quæ in cælum pertingeret, quasi diuinitatè sibi de cælo vendicaturi? Quid protitat hos colonos, ut diuinam hæreditatem, id est, cælum terrenum, regnum, scilicet *Ezech. 28.* Dei sibi arrogare concupiscant? Certè qui legem Dei semel contemnit, Deum etiam contemnit, Deum contènens, Deum se in corde

corde suo effingit, Deumque se esse vult: Quid iam mireris, si quis Deum se finxit, diuinam velit hæreditatem? Vide quid sit malè incipere? proruit iniquus ex Dei cōtemptu, ad deitatis furtum, & inde ad Dei in in se occisionem.

Attende rursum, in quem puteum auaritia deiiciat auarū. Vt si hæreditas nostra (dicunt) hæredem occidamus.

Nota etiam: Non dicuntur vites occidere, sed coloni. Raro plebecula ferociam habet, magnates sunt, qui bellum Deo inferre non verentur.

Nota etiam: Si adeo creaturæ deitatem exoptant, si adeo coloni hæreditatem velint esse suam, plana via id assequi poterunt. Iustitia id paratur & probitate, nam per impietatem via patet ad omnem miseriam. Vir pius esto, tuus erit honor, tua ecclesia, tuum cælum, tuus Deus, omnia enim vestra sunt, si modò ^{1. Cor. 3} vos estis Christi. Quid faciet Dominus vineæ his colonis? Circūstantes respondent, & Dominus confirmat: *Malos malè perdet.* Quid est malè perdet? num facit Deus aliquid malè, num qui bene omnia fecit, hos solos malè castigat? imò profectò non malè, sed bene perdet. Responderi potest, hunc esse tritum loquendi usum, cum vehementer quem læsimus, dicimur, eum malè tractauisse.

Sed rem profundius dicamus. Cum Deus hominem castigat ad eius emendationem, bene eum castigat. Sed cum eum ad condemnationem castigat, malè eum perdit. Solent calidi homines cum ludunt principio parua perdere, ut sic colludentem alliciant, & ab eo maiora lucrentur. Qui igitur initio perderet, ut in fine lucrum acquireret, is bene perderet. Sed si perderet, non lucraturus, malè ille perderet. Ita profectò Dominus lusit ^{Matth. 16.} cum Petro, cum Paulo: Initio eorum iacturam permittens, ut eos postea maiore lucro reciperet. Id sanè erat bene eos perdere, quos postea melius recuperaret. Sed cum Iudam, cum Iudæos ^{Matth. 27} amisit, nolens postea lucrari, id verò fuit malè perdere. Psalter ^{Psal. 43} inquit. Vendidisti populum tuum sine pretio, & non fuit multitudo in commutationibus eorum. Cum igitur Paulus spirat ^{Act. 9.} minas & cædes, vendebat Deus Paulū Paulo, mundo, & dæmoni. Non sine pretio, vendebat enim Paulum superbū, ut sibi redderetur Paulus factus humilior. Sed cū Iudas periit, vēditus est sine pretio. Nō fuit in melius commutatio facta, id n. est, esse multitudinem,

dinem, & meliorem conditionem in commutatione. Cum igitur ita Deus vendit, malè & infelicitè perdit.

Psalm. 17. Adde & aliud: Psaltes inquit, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruersus eris. Igitur, sicut cum pijs videtur Deus omnium pius, quia maiora illis tribuit, quàm in cor hominis ascendere potuerint. Dicit enim Paulus, quòd nimia charitate Deus dilexit nos, ut ergo Paulo visus est Deus nimius diligendo, ita videri alicui potest nimius puniendo. Certè si damnationem fragilium hominum, perpetuò; & in inferno, palmo metiaris humano, vix te continebis, quin dicas: Malos malè Deus perdit. Igitur malè perdet, timenda vox nimium est: Adeo enim in malos sæuit Deus, ut nimius videatur, ut malè & iniuste perdere oculis humanis appareat. Iuste punit Deus; quis neget? sed maluit Dominus hac asperrima voce colonos malos deterere, malens sibi excessivæ vindictæ notam inuri, quàm colonos sibi de impunitate blandiri.

1. Cor. 2. Dicam & illud: Si quis in inferno punitur, posset suam poenam ferre patienter, si posset cum virtute, in ea miseria quiescere, malos bene perderet Deus. Id est perditio bona esset, nam poenam tolerare patienter, licet perditio sit, mala tamen non est. Sed cum damnati poenam suam maiore culpa, & rabie exasperent, & exacuunt, perditio mala est, quam nulla virtus, nulla patientia comitatur.

Matt. 4. Demum audi. Vites infructuosas comburet Deus igne inextinguibili, incredibilis poena vites exuret. Sed malos colonos duplex, imò & cæplex poena manet, quia & sibi & viribus fuerunt exitij causa. Annon tibi mala perditio videbitur centuplas: quæ etiam simpla nimium intollerabilis esset: verè igitur potètes potenter tormenta patientur.

Sapient. 6. Vineam suam alijs locabit agricolis. Forsan, quia agricolæ qui in Iudæa, & Palestina ecclesiam Christianam colebant, fructus non præstiterunt, vinea caruerunt. Translata enim Ecclesia est à Palestina, in Græciam, Ægyptum, Africam. Quas nunc vineas desertas videmus, forsàn colonorum culpa. Faxit Deus ne etiam transferatur à nobis. Et cerè à quibusdam clericis ablata vinea est, & quibusdam religiosis locata, ex quibus ad alios, nunc qui tenent, teneant, donec alij succedant.

Nunquam legistis. Ergo vitio veritur clericis non legere, scilicet

licet scripturam non euoluere. Scientia enim de illorum ore requirenda est, sed quidam coniuratis animis decreuerunt, scripturam nec de nomine cognoscere.

Lapidem quem reprobauerunt edificantes. Vides non dici colonos ædificatores arte, sed ædificantes actu: non artifices officio, sed exercitio. Vbi ergo sunt qui dicunt: Prælatos posse non residere: si Dominus dicit, quod manus admotas operi ecclesiæ suæ tenere debeant? quid verò, si manus habeant ecclesiæ admotas, non ad ædificandum verbo & exemplo: sed ad dissipandum verbo & exemplo?

Vide etiam an nostri ædificantes lapidem approbent, an reprobent? Lapis humi iacuit: à multis conculcatus est. Frigori & æstu pluuijs, & gelu erat expositus, (erat enim pastor qui sicut Iacob frigore vrgebatur, & æstu.) Vide nunc an Prælati frigora probent, & æstus. Vide an humilitatem sectentur & crucē? forsan Prælati laudat lapidis abiectiōē & vilitatem: sed quod laudat, & probat verbo, id si reprobant exemplo, quid hic ædificabit? altera manu ædificans, altera ædificata destruens: altera manu telam texens, altera texta retexens.

Porro, quidquid ædificantes faciunt: tandem Christus caput efficitur anguli: Caput est quia in summo loco sedet, super omnem principatum. Caput est, quia homines & angelos, ut caput gubernat. Et gaudet Christus nomine capitis, ut enim caput licet sit in altissimo loco, non tamen videtur sibi viuere, sed toti. Non vident oculi se, sed quæ corpori necessaria sunt. Aures non sibi seruiunt, sed corpori. Os non sibi cibum seruat, sed in corpus traiecit: ita Christus non venit sibi, sed nobis: non venit ministrari, sed ministrare: & animam suam dare pro multis.

Quod si Christus utrumque parietem antea diuisum in se connectit, quare nunc tanta est inter eos discordia? Si à Domino factum est istud, ut venirentur gentes & Iudæi, cur quos Deus coniunxit, separat homo? Christus dissipauit maceriam, vos reædificatis? Christus aboleuit inimicitias per carnē suam,

vos eas instauratis? Mirabilis est vnio in oculis nostris: at nunc nō mirabilis est vnio in oculis vestris.

);(

Respondens Iesus dixit, &c.



PARABOLA hæc nisi fallor minus aptè quadrabit ante Christi aduentum intellecta, quo tempore Deus Filio, & humanitati nuptias non fecerat, licet promiserat. Qua causa serui vocantes ad nuptias non videntur fuisse Prophetæ.

Secundò nec perfectè aptari parabola potest, ad tempus, quo Christus nondum mortuus erat, nec Spiritum sanctū miserat. Siquidè ante Christi mortē, & spiritus missionē nō erāt omnia parata. Maxima enim pars regij cōiuiij Spiritus sanctus est,

Igitur simile est regnum cælorum homini regi, qui tempore incarnationis, fecit nuptias filio suo. Sed quia ante prandium multa parari solent, maximè cum regium prandium est, & pro regia dignitate (ut Assuerus fecit) parandum, hac causa triginta & tribus ferè annis necessaria conuiuij parabantur. Mortuo verò Christo, & Spiritu sancto misso, erant iam omnia parata. Tūc serui inuitantur, ut ad prandium Iudæi venirent. Dicentes: *Venite, Parata sunt omnia*, nihil nunc deest. Iam primum inspicere qualis est sponsus, qualis etiā sponsa. Ille rex, & rex summus, hæc ancilla est, & vilis. Ille Deus, hæc pulvis. Ille spiritus, hæc caro. Et si
Hebr. 1 rei magnitudinem audes penetrare, intellige qualis desponsatio sit, ut Deus suum esse, suam subsistentiā det humanæ naturæ. Dedit ergo ei suam infinitatem, contrā verò nostra humanitas Verbo Dei, esse dedit humanū. At omnis caro fœnū, vide quid ca-
Genes. 3 ro dederit Deo? certè ut laboraret, ut crucifigeretur, & sepeliretur.
Isa. 40.

Expende secundò, quid regē mouerit, ut filio suo, filio sibi æquali, filio unigenito: Filio dilectionis suæ, id est, dilectissimo, in quo sibi bene complacuit, eam sponsam coniungeret, quæ vilis, quæ pauper, quæ vilissimis, & pauperimis esset cognata, quæ-
Coloss. 1. rum miseriā, non nisi magno labore sponsus sit releuaturus. Pro-
Matth. 17 fectò commendauit hac ratione suam charitatē Deus, quòd sic dilexerit mundum, ut Filium suum unigenitū daret. Verissimè ergo Paulus, Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem, qua dilixit nos, conresuscitauit nos in Christo.

Tertio expendere, quòd cum sponsa, id est humanitas Christi
Hebr. 2. sit, omnium nostrum cognata, sumus nos omnes illi fratres.
 Nec

Nec enim Sponsus confunditur nos appellare fratres, si fratres nos ille vocat & reuera sumus, igitur diuites sumus in Christo, in quo benedixit nos Deus omnibenedictione spiritali in cælestibus, non de pinguedine terræ: Vt Isaac benedictionē dedit *Eccles. 1.* filio Esau, non in benedictione abyssi iacentis deorsum, uberum *Genes. 49.* & vuluæ, ut Iacob benedixit Ioseph filio. Sed benedictione spiritali, de rore cæli, de cælo desuper, ut ipse Iacob dicebat. *Genes. 49.* Certè sponsus parcus non est, sed sicut quæ audiuit à Patre, nota fecit nobis, ita quæ accepit à Patre donata voluit esse nobis. Neq; *Ioann. 19.* enim buccellam comedere voluit, quin ex illa & nos comedemus, ut Iob dicebat. *Iob 31*

Quartò vide, quo rex maior est, eo eius sunt festa maiora. Durauit enim conuiuium Assueri 180. diebus. At Deo nullus rex maior, nec ullum rex hic manis festum habuit, quā has filij sui nuptias cum humanitate: vult igitur celebritatem hanc non paucis durare diebus, sed per omnia secula mundi. Igitur usque ad diem iudicii prandiū nuptiale est, cui æternitatis cœna succedit. Igitur licet dies ille, quo Verbum caro factum est, iam transierit, cogita tamen esse præsentem etiam nunc, ut Deo reuera præsens est. Vocat enim ea quæ non sunt, ac si essent. Deo non transijt, *Roman. 41.* nec igitur nobis transeat, sed intelligamus, totum nostræ vitæ decursum esse nuptialia festa. Paulus inquit, relinquitur Sabbatismus populo Dei, qui sabbatismus durat, donec hodie est, id est, dum viuimus: igitur in Sabbato sumus, in festo sumus, vita nostra nuptialis & festiua est. His nuptijs te para, te orna, talē te exhibeto, qualem exhibere dignum est. Soror tua hodie nubit, & reginubit, & rex vult te ditare, modò idem velis, & tu. Maxima tibi vult dona præstare, ut cælo sis maior. Omnia. vestra sūt. *1. Cor. 3.*

Quintò aduerte, quòd licet nuptialis thalamus fuerit virginis uterus, palaciū scilicet regale. At domus regia in qua prandium paratur, templum Dei est. Sat scio, totum orbem templū esse Dei. Dicit enim Psalter: In omni loco dominationis eius, *Psal. 102* benedicani mea Dominum, quasi diceret: Totus orbis est templum, ubi benedicere Deo licet, sed verò templū speciatim Deo dicatum, domus regia est, nuptialis domus est, ubi festa & conuiuia sunt apparatus. Vbiq; locorum, Deū per fidem & amorem edere possumus, sed speciatim locus prandio paratus templum est. Hac igitur cogitatione Christiani armemur. Cum in

templū ingredimur, existimemus nos intrare in regiam domū, ubi sorori nostræ celebrantur nuptialia festa: ubi & nobis regalia conuiuia sunt præparata. At si festa à Deo nostri causa patantur, mittit Deus seruos suos, qui inuitatos vocent.

Psal. 49.

Hic primum intellige. Nemo vocare ad nuptias debet, nisi seruus regis. Ergo peccator tu, qui diaboli seruus es, quare enarras iustitias Dei, & ed eius nuptias vocas? Secundò intellige neminem seruum Dei munus vocationis debere sibi arrogare, nisi mittatur, misit inquit seruos suos, quomodo enim prædicabunt nisi mittantur? Meritò igitur Paulus perpetuò cum scribit, de sua vocatione commemorat, dicens: vocatus Apostolus. Et segregatus, &c. Intellige etiam, quòd sit prædicatorium munus. Hoc enim explicat textus, cum dicit: misit seruos vocare ad nuptias. Ergo functio prædicatoria est: ut intelligant homines, ad se nuptias pertinere: se esse ad nuptias inuitatos, inuitarique vt edant, & ut diuites fiant, modò vestes & ornatum nuptijs dignum adducant. Demum intelligant, vitam priorem alijs festis insumptam: sed postquam inuitati sunt, nuptijs esse insumendā. Quartò intellige: misit inquit, vocare inuitatos, nòdum quisquam eos inuitauerat, & inuitati vocantur: nam eo ipso quod homines sumus, rationem habentes, inuitati sumus. Ratio enim docet nos, non nostrum esse prandium, nec nostra festa ista terrena, sed Deum esse, ad quem comparandum sumus ante creati. Immodò verò apertissimum est, quod si fratres sumus Sponsæ, etiam si non inuitemur, inuitati sumus. Ipsa enim nos cognatio inuitauit, & quia plus iusto tardamus: ideo rex seruos mittit, ut prope re veniamus. Eò maximè quod seruorum est, expectare & adesse: non expectari, & vocari.

*Hebr. 5.
Rom. 10.
Roman. 1.*

Jerem. 2.

Sed inuitati renuunt venire: ò blasphemum, ò phreneticum facinus! pauper es, famelicus es, tristis es, mortuus es, vocaris ad vitam, ad festa, ad conuiuia, ad opes immensas, & renuis? Si saperes, & non vocareris, magnam tibi iniuriam irrogari putares: nunc non adueris quantam iniuriam tibi, orbi, & Deo perditus inferas? Quid inuenisti in nuptijs iniquitatis, quòd non venias? Si bonum & summū bonum animos nostros ad se rapit, cur non rapit animum inuitatorum? Annè animus noster stupuit?

Misit rex alios seruos, qui diceret: Tauri mei, altitia mea parata sunt. Igitur conuiuū erat ex tauris, & altilibus. Dubium iā est,

est, qui sunt tauri, & altilia? Et ego credo tauros, & altilia Christū unicum esse: maxime in Eucharistia. Suadeor hac ratione. Vnicus Christus vocatur agnus, vitulus, hircus, ouis, vitula ruffa, turtur, passer occisus, & alia multa: Certè quia unicus ipse omnium illorum vim comprehendit, & unicus ipse pro illis omnibus valet: Si igitur unus ipse vim habet multorum taurorum, & altilium, siue pinguum: ergo ipse est tauri & altilia. Vt enim manna habuit omnis saporis delectamentum: ita Christus habet omnium sacrificiorum efficaciam. Et certè illæ taurorum hecatombes, quas Salomon, Ezechias, & Iosias Deo sacrificauerunt, figuram unius Christi referebant. Et intelligo Tauros referri ad Christum secundum carnem. Altilia ad ipsum secundum animam. Dicuntur porro occisa: quia in cruce anima est à carne separata, & ita Christus occisus. Quod igitur est aliud prandium regia magnificentia dignum, quàm Christus? qui de se ipso dicebat: Nisi manducaueritis carnem meam, non habebitis vitam, & sicut Deus Iudæis prandiū parauit in deserto, dans illis manna: ita & prandiū quod Christianis, in hoc mundo Deus parat, manna est, id est, Christus panis verè Angelorum. Ideo Paulus dicit: Habemus altare, de quo edere non habent, qui altari deseruiunt, id est, habemus prandium regale, & nuptiale: si quæras, quod? Certè altare Christi.

Sapient. 16.

3. Reg. 11.

Ioan. 6.

Exod. 16.

Ioan. 6.

Hebr. 13.

Item quænam alia sunt saginata, per emphasin, nisi Christus? Ipse est pinguis & medullatus. Ipse omni rore cæli & pinguedine terræ plenissimus. Ipse in quo omnes thesauri scientiæ Dei inueniuntur. Ipse in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ipse benedictus de cælo desuper, & benedictionibus abyssi iacentis deorsum, tandem ipse est, de cuius pinguedine & plenitudine nos omnes accepimus: quem mihi sanctum dabis alium omni ex parte pinguem & altum, nullaque ex parte marcentem? Est ergo Christus omnia volatilia, & omnia altilia.

Isai. 25.

Galat. 27

Coloss. 2

Genes. 45.

Ioan. 1.

Sed nota est Christus altilia, sed occisa: itaque si pinguis in anima es, ideo es ut occidaris, ut mortificeris: viuificatus spiritu, ut carne mortificeris. Holocausta inquit medullata offeram tibi, ergo si medullata & pingua, holocausta sint, quod enim pinguis est, Deo offerendum est.

1. Petr. 3.

Psalm. 65.

Gen. 4.

Sed cur non dixit: Tauri sunt apparatus, conditi, in mensa præfentes, tantum dicit: Tauri & altilia sunt occisa. Certè admonuit

te, quanto sumptu paratum tibi conuiuium est. Vnicum enim illum cibum, quem sibi viuum rex comedebat, ut tibi saperet occidit. Dicit rex: Venite quia filium meum, ut cibus esset vester, *Genes. 18.* occisioni permisi, non peperci nobilissimo vitulo pascuali ut illum vobis pararem. Et equidem totus cibi apparatus in hoc uno continetur, quod Christus occidatur. Ipsa enim occisio, in amoris igne assatio fuit. Rectè ergo dictum est: Non comedetis ex eo quidquam coctum, nec crudum, sed assum tantum igni. Non est nostri stomachi tam valens natura, ut viua digerere & cōcoquere possit, sed quæ alienus assauit calor, hæc nobis conuenientia cibaria sunt. Ita assus in amore suo Christus, cibus nobis congruus erit. Panis quem Elias edijt subcineritijs est assus igne, erat etiam subcineritijs panis Gedeonis. Iam panis noster igne sacerrimo paratus est, nemo igitur dicat, Durus est hic sermo. *3. Reg. 19.* Neque enim caro cruda, sed assa nobis offertur comedenda, *Iudic. 7.* non datur manna Iudæis, carnis crudæ saporem habens, sed gustus eius erat similæ cum melle: at similia placenta est, igne assante parata. *Ioann. 6.* *Exo. 16.*

Sed re hanc profundius penetra, quæris cur tauri & altilia sunt occisa? Certè eadem fuit necessitas, quod tauri essent occisi, quæ fuit, quod Christus esset cruci suffixus. Paulus inquit: Pontificem nostrum per omnia tentatum, ut potens esset tentatis auxiliari, ita fuit occisus, ut omni morienti posset ferre subsidium. Lassatur Christus, sudat, contumelijs afficitur, & flagellis, ut potens sit, lassus, sudans, probis & verberibus affectis auxiliari. Ita fortis taurus & robustus ligatur, urgetur, occiditur, ut robores ligatos, oppressos, occisos. Morte enim sua mortem nostram destruxit, & mortem vitij & dæmonibus intulit, sicut Samson, qui moriens hostes suos perdidit. *Hebr. 2.* *Iudic. 16.*

Mortalis hominum natura non nisi mortalem cibum edit. Dicit ergo rex: Mortales, en mortalis cibus, taurus occisus, edite. Edere non poteratis Deum viuentem in secula, Deum ultionum, Deum exercituum, Deum terribilem, & qui aufert spiritum principum, terribilem super reges terræ (Dicunt enim: Bethsamite. Quis accedere poterit ad Deum sanctum istum? Certè nihil mirum, Cornua enim in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius,) si ad terribilem accedere taurum veremini, num veremini, ad ligatum, ad oppressum, & occisum accedere?

Demū

Demum Gentiles participes fiunt dæmoniorum, quando de idolotheitis edunt, id est, quando edunt de tauris occisis, qui dæmonibus immolabantur. Ergo Christiani si vultis participes esse Dei, edite de tauro vestro occiso: Deo æterno in holocaustū immolato. Parati sunt igitur tauri, & altitia, edite. Taurus comestus efficiet vos robustissimos tauros, auis pinguissima comesta pingues animas vestras reddet. Reddet enim vos participes Dei, reddet vos deos Deus ipse comestus.

Porro vasa in quibus tauri hi, & altitia nobis edenda proponuntur, sunt septem Sacramenta, in quibus nunc Christi ro- Concil.
Florent.
bur continetur, sanguis, merita, pinguedo, sapor cælestis, & reliqua, regio apparatu dignissima. Parati sunt ergo cibi, parata & vasa, gratiam continentia, parati & ministri qui hæc nobis ministrent. Parati enim sunt Pontifices & Sacerdotes, reliquus etiā clerus. Annon ministri tanto conuiuio digni? Sed conuiuij architriclinus Spiritus sanctus est. Certè si conuiuator Deus est, si sponsus Deus, si etiam cibus Deus, annon & conuiuij moderator erit Deus? Est ergo Spiritus hic autor pacis inter conuiuas. Autor lætitiæ, & gaudij nuptialis. Autor & doctor reuerentiæ in conuiuantem, in cibum, in domum & in vasa. O verè regale & Deo dignum conuiuium. Vbi omnia diuinitatem redolent, ubi sunt omnia diuina. O verbum omnibus seculis absconsum. Omnia sunt parata. Paratus Deus conuiua, Deus cibus, Deus architriclinus. Vasa diuina. Quid si tantum taleque conuiuium negligis, aut contemnis, quos non ignes patieris?

Sed multi negligunt, abit alius in villam, scilicet in rus, & agrum suum, alius verò in negotiationem, alius duxit uxorem. Profectò rusticatio licita est. Dicitur enim, Ne oderis opera laboriosa, & rusticationem, quam creauit altissimus. Posuit Eccle. 3.
enim Deus hominem in paradiso, ut in eo operaretur. Itidem Genes. 2.
negotiatio licita est. Dicitur enim: Gustauit, & vidit, quòd bona sit negotiatio eius. Et Apostolus non prohibet, quin homi- Proue. ult.
nes emant, vult tamen ita emere, ac si non possiderent. Id ipsum 2. Cor. 7.
de re uxoria dicit Paulus: Qui filiam suam locat bene facit. Cur Ibidem.
igitur si hæc tria bona sunt, hi dicuntur conuiuiū neglexisse, qui Ephef. 2.
illa tria exercebant? Certè ratio est, quia licet bonum sit rus, & bona negotiatio, & bona uxor, ita tamen hominis animum implicat, ita curis obruunt, ut facilè animus his implicatus abducatur

catur à Deo, diuiniq̃ue obliuiscatur cōuiuij: nām qui magno feruore res seculi tractat: seculi, non Dei cōuiuiū videtur. Ideo Paulus dicit: Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & Dominus: Cauete, ne grauētur corda uestra ebrietate, & curis huius seculi: & Iacobus: Qui amicus est huius mundi, Dei inimicus cōstituitur. Rursum Paulus: Qui habent vxores tanquam non habentes, qui emunt tanquam non possidentes; qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Ac si diceret: Bona est res vxoria, sed cauenda, bona negociatio, sed periculosa, bona rusticatio, sed curis & labore plenissima. Idē subindicat Ioānes cū dicit: Quid-
 2. Cor. 9.
 Lucæ 2.
 Iacobi 4.
 1. Cor. 7.
 1. Ioan. 1.
 quid in mundo est, est concupiscentia carnis, (rem vxoriam non-nihil attingens) concupiscentia oculorum, (possessionsum & agrorum cupiditatem innuens) & superbia vite, quæ maximè in negociatione notatur.

Quodd verò hi negligentes, contumelijs, & morte Dei seruos affecerunt, duo nobis indicant. Constantiam scilicet prædicatorum, qui usque ad contumelias, usque ad mortem: homines ad cōuiuium vocantes perdurant. Alterum verò est, quod sit prædicatoris munus. Non enim est pacem semper populo nunciare. Non est populum beatum dicere, non est sordidum parietem palearia facie celare: non est puluinos sub omni cubito, & cernicalia capitibus supponere. Si enim hoc esset prædicare, nunquam prædicator ad contumelias, vel mortem veniret.

Vbi inuitati venire negligunt, imò opprobrijs & morte afficiunt Dei seruos: tunc Rex irascitur, & maximo sanè merito: ut qui videat, se, seque amantem, & ita amantem contemni, Sponsum sponsamque despici: & tam insigne cōuiuium, tantoque sumptu præparatum reijci. Mittit exercitus, perdit homicidas illos. Audis homicidas solos occisos: sed cum subdit: Et ciuitatem illorum succendit igni: facile colligis: & uxoratos, & qui villas emigrant, & negotiatores omnes, ad unum exterminatos. Licet ita potissimè in occisores desæniērit.

Expēde nunc, missis exercitibus. Itaque rex summus (qui avertens faciem, omnia turbat,) mittit non unum, sed plures exercitus: (est enim Deus exercituum) contra unum misellum hominem: qui folium est, quod vento rapitur. O miserum homulum, quem unus angit pulex, quem una rapit febricula, quem una nox in somnis frangit, quid faciet, cū multos contra se viderit exercitus?

Psalm. 120.

Isaia 6.

Iob 13.

tus? Cùm armatos contra se viderit dæmones, inferorum ignes, niueum frigus, pœnarum perpetuitatem, iram Angelorum, Dei furorem, & omnem creaturam pugnantem contra insensatos? *Iob 24.* quid faciet cùm videat armatas contra se suas cogitationes, curas, affectiones, membra, & totum se contrarium sibi, factumque sibi grauem? Pugnant contra eum bona quæ fecit, & quæ non fecit. Mala quæ fecit, & quæ non fecit. Bona quæ accepit, mala quæ sustinuit, gloria sanctorum, tormenta miserorum, quoquo se vertit, omnia contra se pugnare animaduertit. Sanè viuenti, exercitus beneficiorum Dei illi ministrabant: nunc exercitus tormentorum contra illum desæuiunt.

Expende aliud: Ciuitatem illorum igni succendit. Cur ergo quærimus, quòd tormalis morborum, famis, & miseriarum opprimimur? Tolle neglectores Euangelij, tollet Deus exercitus vastantes.

Item expendè: Deum iratum non fuisse, contra primos, quibus nihil de tauris occisis dictum est. Ea enim ignorantia Dei furorem mitigabat. At ubi opes Euangelicæ, & beneficentia Christi nobis aperiuntur, tunc negligere, Dei contra nos excitat vindictam. Vtrā contra ciuitatem nostram sæuiat: ut sæuijt olim Saul *1. Reg. 22.* contra Nobe, ut Iosue contra Hiericho. *Iosue 6.*

Videns Dominus paucos esse, qui tam lauto fruantur conuiuio: nolens interim sua perire (nam dixit: Colligite fragmenta ne pereant,) iubet seruis suis: ut ad exitus exeant viarum, & inde quos inuenerint vocent. Locus hic referri ad prædicatores potest, & ad inuitatos. Prædicatores iubentur de ciuitate exire, extra vrbis se præegredi. Certè in ciuitate omnia tractantur humana. Iubetur ergo exire à rebus humanis: à modo vitæ humano, à modo loquendi, intelligendi, & volendi humano. Vt viribus fidant diuinis, non humanis, ut sermo sit non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. Quā ratione Baptista prædicabat in deserto, & Dominus in deserto prædicare solebat. *1. Cor. 2.*

Matth. 3. 4.

Iam quod subdit: Quos inueneritis vocate. Indicat non esse delictiosam prædicatoriam functionem sed laboriosam. Vix enim inueniuntur vocandi, nisi lachrymis, ieiunijs, & oratione prædicatorum. Sed si ad inuitandos locus hic referatur, locus est difficilior, Cur enim ex vijs: nō ex uillis, & oppidis vocetur? Et quomodo

V u u u

modo

modo in vijs tot reperiuntur, qui impleant locum nuptiarum? Primum intelligi posset. *Ite ad exitus viarum*, id est, ad initia viarū.

Prole. ult. Solent enim viles homines maximè extra ciuitatem, ad initia viarum inueniri, maximè apud Iudæos, qui sua negotia in portis ciuitatis exercebant. Ita dicitur: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam: in capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua. At fores portarum initia viarum sunt, ubi homines tunc esse solebant.

Nunc audi mysteriū. Viæ publicæ sunt mores humani, per quos omnes ex Adam nati, decurrunt. Mores humanos intelligo, cupiditatem honoris, diuitiarum, deliciarum. Finge nunc prædicatorem coram se mille auditores habere. Habet quidem mille in vijs suis currentes, & ambulantes secundum desideria cordis sui. Si ex his aliquis ad nuptias venturus est, prius extra viam suam debet constitui. Deus enim quem vocat, excirat, illuminat, inflammat, iustificat, hæc non fiunt in via. Abducit Deus eum qui erat in via, extra viam, ad exitum viæ, ut ad conuiuium adducat. Adducitur extra viam Abraham, cum educitur de terra sua, & cognatione sua. Et sponsa non inuenit sponsum in via, sed paululum cum pertransisset viam ciuitatis. Et Dominus illuminaturus cæcum, apprehendit eius manus, educens eum extra vicum.

Igitur Dominus cum aliquem trahit (per prædicatorem) ad Christum, extra antiquos mores educit, in eoque statu constituit, qui finis sit vitæ humanæ, & initium diuinæ. Is enim qui vetus erat homo, qui que incipit esse nouus, priorem, id est, prophanam finit vitam, nouam, id est, diuinam incipiens.

Nec illud est tacendum, quod textus dicit: *Congregauerunt omnes*, quia vocatio Euangelica est ad congregationem, ad unitatem, ad pacem, est enim ad cor unum, & animam unam, est ut id ipsum omnes dicant & sapiant, est ut charitatem fraternitatis diligant, est, ad vinculum pacis, & ut unamini in domo Dei habitemus.

Addit textus: *Impleta sunt nuptiæ discumbentium*. Sed hic impletur illud: Multiplicasti gentem non, sed manifestasti lætitiā. Nec enim lætatur Dñs in multitudine filiorū sceleratorū. Itaque *Eccles. 15.* Ecclesia nunc Christianis plena est, discumbentibus repleta est. *Rom. 9.* Verum non omnes filij, non omnes obediunt Euangelio, non omnes

omnes quæ unitatis, & pacis sunt sectantur, non omnes quæ *Roman. 10.*
fursus sunt, quærunt, est ergo sola ciuitas, cum sit plena populo. *Trenor. 1.*

Quid verò monstruosius, quàm nuptias plenas esse discumbentibus, nec tamen eos qui discumbunt, edere? Habent regias *Ioann. 6.*
coram se dapes, non edunt tamen, cum tamen norint, quod nisi edant, morientur. Sed allia, & porros, ollasque Ægyptias quæ- *Exod. 16.*
rimus. Manna verò nauseam nobis mouet, utpote qui cibis leuissimus sit. Calatum igitur ficuum malarum, non verò bonarum *Ierem. 24.*
amplectimur.

Intrat verò rex in conuiuium, ut videat discumbentes. Est enim soleñe in Scripturis, tunc dicere quod Deus intrat, cum facinus aliquod insignius designaturus est. Ita iuit ad videndum, an clamor Sodomitum ita esset, ut ad cælum ascendebar. Certè non egebat *Genes. 18.*
videre, sed quia facinus insigne erat facturus, videre pergit. Significabat etiam iudicem non debere contra scelera inflammar, & sceleratos punire, nisi ubi tã certa sunt testimonia, quæ ipsam rem vidisse testentur. Intrauit etiam Dominus ciuitatem, cum templum purgare volebat, intrauit in castellum, cum contemplationem erat magnificaturus, & actionem approbaturus. Sic *Ioan. 12.*
intrauit nunc, insignem miseri hominis ultionem executurus, nec enim adeo erat miser ferendus, nisi à rege videretur. *Luce 10.*

Iã aduerte: Vidit inquit hominem. En culpa prima. In diuino conuiuio, ubi Deus est autor conuiuij, Deus sponsus, sponsa diuina, & omnia diuina. Cur miser diuinis, hominem miscuisti? Etipso quo è via ad prandium abductus es, hominè exuisti, Christum induisti, ut iam non esses homo, ut reliqui homines, sed velut Christus, velut Deus. Cur igitur Christum exuisti, quo indutus eras de nouo, & pannosum sordentemque iterum vestisti hominè quem exueras? Ante vocationem homo eras, imò & bellua eras, ferri id poterat, dum eras in exitu viarum: at ubi vocatus *1. Cor. 15.*
es, exuisti Adam terrenum, data est tibi vestis nuptialis Adami celestis. Exuisti te tunica tua, quomodo rursus illam induisti? Lavisti pedes, quomodo illos rursus inquinasti? *Cantic. 5.*

Iam si culpa est, quòd homo inuentus sis, quæ culpa fuerit, si bellua inueniaris? Sed forsan cum dicit, inuenit hominem, eo verbo omnem miseriam innuit, est enim uniuersa vanitas omnis homo viuens, ergo si inuenit hominem, uniuersam inuenit vanitatem, vide si in conuiuio, ubi sunt uniuersa diuina, cõueniat homo qui est uniuersa vanitas. *Psal. 38.*

Vide verò, quòd non certa quadam hora intrauit rex, sed ex tempore. Vigilate itaque, quia qua hora nò putatis, introibit rex, & nudo dicit: *Amice quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem?* Multa ſe nobis offerunt dubia. Primum, cur vocat amicum, eum qui inimicus eſt, eum quem tam acriter eſt puniturus? Secundũ, cur dicit: *Quomodo intraſti, annon erat quadrantiuſ requirere, quomodo hĩc diſcumbis, non habens veſtem?* Non enim intrare ſine veſte erat inuerecundiæ tantæ, quantę recumbere. Tertiũ, cur miſero datur vitio, quòd ſit ſine veſte: quam tamen nondum fortè acceperat? Nemo n. veſtẽ hãc de ſe habet, niſi ei data ſit de ſuper. Si igitur ei data non eſt, cur crimen eſt eo carere, quod nò erat illi conſeſſum?

Ad primum: ille vocatur amicus, licet nudus, quia frater eſt ſponſi, quia frater eſt ſponſę, quia reliqui conuiue ſunt illi cognati, quia eius gratia Deus epulum inſtituerat, & quia ſi pœnituiſſet, & non obmutuiſſet, verè amicus eſſet. Græciſ verò loco verbi, *Amice*, Socie dicitur: quod verbum vehementem nudo pudorem incuſſit. Cur nudus es, quem ſocium ſponſus habet in humanitate? quem domus hæc & conuiuium ſocium fecit? qui tam nobili ſocietati ſociuſ eſſe voluiſti? Si inimicuſ veſte nuptiali caruiſſet, ſuſtinuiſſem utique: at tu homo ſocie, qui mecum dulces capis cibos, qui in hac regia domo mecum ambulas confidenter. Vocatio mea te mihi ſocium fecit, fidei profeſſio, ſacramentorum uſus, Eccleſiæ communitas: uniuſ diuinæ naturę cõfortium, (nò in natura, ſed in gratia) hanc tantam & tam firmã ſocietatem uniuſ veſtiſ reiectio diſrumpit, quomodo ergo carere veſte?

Ad ſecundum id dicendum, non ſolum regiſ iniuriam eſſe, quòd ſine veſte diſcumbas, ſed etiam quòd ſine veſte introeas. Ante ianuam, & in ipſa ianua, veſte carere iniuria non eſt. Baptiſmus ſiquidem ianua eſt Eccleſiæ: ante baptiſmum verò, & in ipſo baptiſmo: nondum gratiam habere, & nondum Chriſtum induiſſe, commune eſt: Baptiſmus enim veſtem hanc non ſolum contritiſ, ſed attritiſ etiam donat. Poſt ingreſſum verò per Baptiſmi ianuam, iam non licet ſine veſte, coram rege comparere. Eſt veſtiſ tibi conſeſſa: pretioſiſſima, magno ſumptu texta eſt. Lota eſt in ſanguine agni: grauifſima eſt iniuria illam amittere, eo præſertim, quòd ea veſte amiſſa, neceſſe eſt luſtuoſa veſte, immò dæmo-

dæmoniaca & infernali vestiri. Vide, an congruat luctuosissima vestis, solennissimo & diuinissimo conuiuio? Rectè dictum est: *Isaï 9.* Vestimentum mistum sanguine erit in combustionem, & cibus ignis: quia paruulus natus est nobis. A tempore enim nuptiarū paruuli cum gente nostra, iam vestimento sanguine resperfo, uti non licet. Si enim vellere meo agnus se vestiuit, neque quod assumpsit dimisit: iustum est, ut quem Christum ego indui, nunquā dimittam. Iniuriam fecisset Dauid Ionathæ, Regis filio: si quam ille vestem Dauidi dedit, & à se abstulit, Dauid contemneret & *1. Reg. 18.* reijceret. Si decor noster totus est in vestitu deaurato, nobis à re. *Psal. 44.* ge concessio, cur eum pro dæmoniacō commutamus?

Ad tertium responderi potest: non vitio verti misero illi, quòd sine veste fuisset in sepibus, inque exitu viarum, sed quòd vestem in ipso liminis ingressu ipsi donatam, non conseruauerit, sed amiserit. Quòd si etiam vim verborum expendimus, crimen miser hic admisit, quia per baptismum ingrediens, nō se illi idoneum præstitit, ut veste nuptiali amiciretur, indicatur enim hoc loco, esse quosdam, qui ex quo baptismum acceperunt, nunquā in gratia extiterunt, ac ideo nunquam vestem nuptialem habuerunt. Cum igitur sit facillimum virtute Baptismi vestem nuptialem accipere, crimini datur huic misero, quòd impœnitens, & iniquus, ad baptismum accefferit: ac ea causa, vestem recusauerit, quam illi aqua baptismalis largiebatur. Caueant igitur qui ad baptismum accedunt, ne sine prioris vitæ pœnitentia, & nouæ desiderio, ad rem tantam accedant: alioqui veste nuptiali carebunt: & timor est, ne quam semel in baptismo non acceperunt, perpetuò non accipiant. Quòd si crimen est ingredi sine veste, quantum erit manere in domo, versari, discumbere, perseverare? Cōijce etiam magnitudinem conuiuij, in quo sine veste reperiri, tanta pœna punitur.

Nudus verò obmutuit. O si nudus verba illa Acolasti dixisset: *Luce 15.* Peccaui, in cælum & coram te. Non sum dignus vocari filius *Luce 18* tuus. O si cum publicano pectus percussisset. O si cū Maria retro succederet, & pedes Dominilachrymis rigasset. Sed obmutuit: sic Adam & Eva nō ad pœnitentiæ, sed ad excusationis *Luce 7.* verba prodierunt, perinde ergo fuit, ac si tacuissent. Sic & Cain licet *Gen. 3.* loqueretur: tacuit tamen. *Genes. 4.*

Verum si ad tempus, Iudicij extremi, & mortis cuiusque

verba hæc referantur, iam tempus non est pœnitendi, sed obmutescendi, quid enim dicet, cui tot monstrantur Dei beneficia, tot ab eo impensa auxilia, tot instituta remedia, toties Deus cōtemptus, toties violata sacramenta? quid dicet is qui caret veste nuptiali, quam Deus autor conuiuij, sponsus, sponsa, vasa & omnis apparatus conuiuij illi donabant, & eum, ut acciperet rogabant: Sed Deus etiam si nudum oculis suis videat, non condemnat tamen, donec spacium illi sit respondendi. Vt iudices neminem inauditum condemnent.

Traditur nudus ille ministris. Satis huius miseri indicatur infelicitas hoc unico verbo, quod tradatur ministris. Satis indicauit Christus suæ passionis acerbiter, cum dixit: Ecce ascēdimus Ierolimam & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, id est, relinquet Pater eum, ut libidinem suam in eo expleant illi. Iam vide qualis passio fuerit agni, inter rabidos lupos & leones, idem cogita de misero nudo, inter furentes dæmones, nisi quod hæc maior passio est, ut quæ ab hostibus acerbioribus, crudelioribus, potentioribus, & venenatoribus erit. Vt igitur intrare in gaudium Domini, res est omni cogitatione maior, ita tradi ministris infernorum, res est omnem intellectū exsuperans.

Explicatur tamen hæc res, utcumque. Ligant ministri nudi manus, & pedes. Intellige damnatorum manus adeo stupefcere, adeo torpere, ac si fortissimis vinculis essent obligatæ, nec enim immeritò damnati dicuntur in fascies colligi, & in ignem mitti. Id verò intelliges, si aduertas dotes agilitatis in corpore glorioso, intellige totum contrarium in corpore damnato. At sicut in corpore beato dotes corporis procedunt ex dotibus animæ, quia dotes corporis indicant gloriam animæ, quo fit ut agilitas corporis ex agilitate animæ procedat, ita & vincula corporis damnati, ex vinculis animæ progrediuntur. Potentiæ enim animæ infelicitis ligatæ sunt, ut nihil boni agere possint. Vide miserum spectaculum hominis, qui nec intus, nec extra potest quidquam facere, quod velit. Sapienter igitur dictum est: Pluet super eos laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum, quia iustus Dominus. Pluet ergo Dominus laqueos in manus damnatas, in pedes, in omnia membra exteriora, in sensus exteriores, & interiores, in intellectū, in voluntatē. Ospectaculum

lum infelix! Puta te videre fortissimum leonem, eumque gra-
uissimè famescentem, habereque escas presentes, quas quia for-
tissimè ligatus est, contingere non possit.

Psal. 10.

Quòd verò inquit: *Mittite in tenebras exteriores.* Sic intellige:
Tenebras faciet sulphur, & spiritus procellarum, dicitur in Isaia, *Isaia 30.*
quòd inferni nutrimenta sunt ligna multa & ignis, & quòd fla-
tus Domini, erit sicut torrens sulphuris succendens ea, necesse
verò est fumum esse, ubi ligna sunt multa, (quæ forsan sunt cor-
pora damnatorum) & ubi torrens est sulphuris succensus. Tene-
bras igitur facit fumus, sed exteriores faciet, quòd tenebræ illæ
non sunt nostris similes. Exterius sunt extra mundum istum, si-
cut lux gloriæ non est similis luci terrenæ, sed exterior est, multo
iucundius exhilarans hominem, quam quecunque lux corpo-
ralis, ita tenebræ illæ erunt exteriores, grauius offendentes, quā
palpabiles illæ Ægyptiæ. Sed tenebræ exteriores signum erunt
grauiorum tenebrarum, quæ erunt in mente damnata, sicut in
beatis lux exterior erit signum beatissimæ lucis interioris.

Exod. 10

Ibi erit fletus. Nascetur fletus hic ex acerbissimo dolore, qui
etiam lapidea damnatorum corda in lachrymas resoluat: erunt
enim in inferno non fœminæ solæ quæ lachrymas habent in pa-
rato, sed erunt viri rusticissimi, qui flere in vita non poterant, at
in inferno flebunt, non quòd ibi erunt lachrymæ, sed erit tan-
tus dolor, ut cuius etiam fortissimo lachrymas excuteret. *Stri-*
dor dentium, qualis in accessionibus, febrientibus contingere so-
let. Intelligis ergo frigus, intelligis corporis discrasiam & intem-
periem. Si verò frigus est, initium febris erit, transibunt enim ab
aquis niuium, ad calorem nimium. Est ergo status ille, homi-
nis grauissimo morbo in corpore correpti, & grauissimo dolore
in animo prostrati. *Pauci electi.* Videlicet, quia homicidiæ occisi
sunt, ciuitas exulta, soli inuitati sunt in vijs fortè inuenti. Et ex
his multi vestem proiecerunt, ut est in nostro Christianismo
videre.

Iob 24

Deut. 1

Sed attende obsecro: Ex omnibus qui Ægypto exierunt,
solus Iosue terram promissam ingreditur. At ex omnibus inui-
tatis (quantum hæc historia præ se fert) unus caruit veste nuptia-
li, & ideo à terra, imò à regno Dei in tenebras exteriores eijcitur.
Quid vult parabola ista? Ex Hebræis unus seruatur, ex Christia-
nis unus periclitatur? Respondeo: Vtinam solus esset unus, qui

ex

Zachar. 13.
Hebr. 7.
Hebræ. 9. ex Christianis periret. Iam enim certi essemus, quòd nullus dam-
 naretur. Siquidem ille unus, ut Iudas, iam scimus quòd perditus
 sit. At Zacharias vix unam parrem dicit seruari, non reliquæ in-
 quit dispergentur & deficient. Quid, hic igitur unus perit solus,
 illic unus seruatur, solus? Certè status ille legis antiquæ neminè
 ad perfectum adducebat, quantum erat de se neminem iustifica-
 bat. Ideo in eo vix unus, dicitur seruari: licet ex gratia Dei multi
 seruarentur. At status gratiæ omnes saluat, quantum est ex se.

Tunc abeuntes Pharisei. Vt illi Pharisei conuenerunt, ut Iesum
 caperent in sermone: ita nunc Pharisei quidam, in nihil aliud in-
 tendunt, quàm ut miserum prædicatorem, pauperemque theo-
 logum capiant in sermone. Quàm verò sit horum grauis iniqui-
 tas, vel ex Dei, in loco isto, furore conijcias. Vix enim inuenias
 Christum tam grauius verba dixisse, quam nunc. Quid me inquit
Matth. 24. tentatis hypochrytæ? quibus verbis quatuor illis crimina obie-
 cit. Primum quod essent hypochrytæ, quibus nunquam non in-
 clamat, vae. Id verò vitium longissimè à Christiano, & maxime
 religioso pectore, abesse deberet. In alijs seclis locum habeat: in
 Christianitate locum non habet. Falsitas enim longè à veritate
Ioannis 5. debet distare. Adoratores verò quærit Deus, qui adorent eum
 spiritu & veritate. Secundo obiecit, quòd essent tentatores, quod
Apo. 20. nomen, & munus diaboli est. Tertiò: *Cur tentatis me?* Beneficium, in-
 nocuum, prædicatorem, medicum, & viuificatorem vestrum? at quod Præ-
Matth. 25. dicatori Christi sit, Christo sit. Et sanè nihil hos ad tentandum
 exagitat, nisi luciferina superbia, & inuidiâ rabiosa. Quarto: quid
 tentatis? quâ causam asserre potestis, nisi animum perditissimum?

Proponunt isti verba mollita super oileum, sed ipsa sunt iacu-
Psalm. 54. la: & arbitror illos prophetasse: (sicut Caiphas) ut verba diceret,
Ioan. 11. quibus illa quearentur, licet imprudentes. Fatemini Christum
Roman. 3. esse veracem, ergo fatemini esse Deum. Est enim solus Deus ve-
 rax, & omnis homo mendax, cum enim homo non sit totum es-
 se, sed habeat plurimum de non esse: quantum illi ex esse deficit,
 tantum de veritate deesse fatemur. At Deus ut solus est totum es-
Mich. 24. se: ita solus est veritas. Verè ergo cælum & terra: sed non verba
Ioan. 15. mea, transibunt. Cælin. non sunt veritas, sicut Deus est veritas.

Secundo dicunt: *Viam Dei in veritate doces.* Igitur fatemini Deum
 esse. Docuit sanè Moses, viam Dei, sed in figura: in figura enim
1. Cor. 10. omnia contingebant eis. Machumet docuit viam diaboli. Phi-
 losophi

Iosophi viam naturæ: viam certè Dei, sed ut erant homines, viam Dei mille falsitatibus implicatam docebant. Cur id tandè? Certè quia Deum nemo vidit unquam: at unigenitus, sicut solus Pater Ioan. 1. nouit (nemo enim nouit Patrem nisi Filius) ita solus viam Patris in veritate docere potuit. Dic quis te docere poterat viam ad cælum: nisi qui de cælo descenderat? Igitur si viam Dei certo, & sine errore docet, Deus est. Matt. 11.

Id verò quod addunt: *Non est tibi cura de aliquo*, significare videtur, quod nulla re indigeat: ac ita, quod nihil illi desit: quod nobis deest, id curamus, eius curas habemus, at contrà qui sibi sufficit, nullius curam habet. Et sanè Hebræi vocant Deū, Sadaï, id est, nullius indigentem, sed sibi sufficientem: & equidem nullius rei curam habere, felicitas summa est. Curæ enim sunt quæ vitam nostram reddunt infelicem. Rectè enim Marco: curas in inferni vestibulo collocauit. Ergo nullam curam habere diuinū potius est, quàm humanum. Quis enim est nisi stupidus, qui nō aliqua cura tangatur: si non temporalium, certè æternorū. Ergo si Christo non est cura de aliquo: nullum malum habet, nullo bono caret. Deus igitur est, qui bonorum nostrorum non eget. Psalm. 136.

Quod verò inferunt, *Et personam hominum non accipis*, argumentum profectò diuinitatis maximum est, quia apud Deum non est acceptio personarum, qui personam regis non accipit, qui mori nihil timet. Deus est: vel multum de Deo habet. Elisæus nihil veretur personam regis Ioram. Cur ita? quia (ut ipse dicit) in cōspectu Dei stabat. Ergo personam non accipere, Dei est principaliter. Ab eo verò viris pijs id donum, sicut & reliqua, communicantur. Vides nē Phariseos diuinas Christo laudes, licet imprudentes obtulisse? Act. 10. 4. Reg. 3.

Audiamus quid velint. *Licet nē censum dare Casari?* quæ questio etiam diebus nostris quæri solet. An scilicet ex consuetudine teneamur tributa pendere Regibus? Aduerte igitur qui sint qui quærant. Sunt enim Pharisei (id est, illius temporis religiosi,) & quia socij isti Sacerdotibus erant, credibile est adfuisse nonnullos de gente Sacerdotali. Certè ex Marco id constat: hos Phariseos, vice Sacerdotum ad Christum accessisse, quare responsio Domini ad Religiosos, & Sacerdotes spectat. Cum ergo dicat. *Reddite quæ sunt Casari Casari*, videbitur prima fronte, ex hoc Domini responsio, Religiosos, & Sacerdotes non esse à vestigalibus liberos. Marc. 12.

Xxxx.

Cuius:

Genes. 47.
1. Esdr. 7

Cuius contrarium decreuit Bonifacius octauus in c. quanquam de Censibus lib. 6. asserens Ecclesiasticos, liberos à vestigalibus esse, non iure solum humano, sed etiam diuino. Cuius causam Glossa notauit, quia sacerdotes olim Ægyptij liberi fuerunt à cōditione vestigali, & Sacerdotes etiam Iudæi, liberi etiam erant: ut Esdras pronunciauit, quam rem ut à iure diuino manantem, Alexander quartus constituit, ut videlicet, Ecclesiæ sua immunitate gauderent, c. 1. de immunitate Ecclesiarum lib. 6. Facile quis nodum hunc dissolueret dicens: Hoc Domini responsum, datū est solis Pharisæis, qui erant religiosi, non verò Sacerdotibus, quocirca ex verbo Domini Sacerdotes non sunt vestigales, sed soli religiosi, qui Sacerdotalem vitam non habent. Sed non est animus in quæstionibus his immorari. Et si enim iure diuino, non haberemus textum, qui eos à vestigalibus liberaret, satis sunt humanæ leges, quæ immunes eos reddiderunt.

Sed ex Christi responsione dubia quædam oriuntur. Primum si tributum debetur Cæsari, num illi debet dari, etiam si ipse non petat? Sunt enim plurimi, parati quidē tributa exactoribus regum pendere, si exigant. Et quia non exigunt, idcirco à solutione desistunt. At verò si ita tributū regis est, sicut est nummus aut vestis, quam ego alienam habeo necessariò reddi debet, etiam non petenti, etiam oblito.

Secundum dubium est: Hoc argumentum videtur Dominus fecisse: *Cuius est (inquit) imago?* Si Cæsaris: reddatur ergo nummus Cæsari. Atqui argumentū non ualet, sunt enim apud me nummi regio signo signati, non tamē proinde sunt regi reddendi, cum mei, non ipsius sint. Tertium, quod ex secundo nascitur, dubium est, quænam sunt illa Cæsaris, quæ Cæsari reddenda sunt. Ut enim non omnia Deo reddimus, licet omnia ipsius sint, ita nec omnia Cæsari reddenda sunt, cum non sint eius omnia.

Ad ultimum dubium primo loco respondere liber, & quidem non erat facile dicere, quænam sint Cæsaris iura. Sed Deo gratia, qui per Samuelem regni iura monstrauit, tunc videlicet, cum Saul erat regno inaugurandus, ea videre licet 1. Reg. 8. At in summa, ius regis est, ut alatur à regno, & alatur in pompa regali, tum ut ei regnum subministret omnia quæ necessaria fuerint, & ad bella gerenda, & ad pacem conseruandam.

Vnde & ad secundū dubium responsio patet. Argumentū enim

enim Domini efficacissimum est, eo supposito, quod Cæsar tributum exigebat ad iustitiam exequendam, pacem tuendam, bellum gerendum, splendorem regium seruandū. Si dicas, quid verò si id Tyberius petebat, ad suos luxuriosissimos sumptus? *Suetonius in illius vita.* Fuit enim ille libidinosisissimus, idemque profusissimus. Responsio est, quod cum rex quid postulat, nec de causæ iniustitia constat, ei obediendum est. Præsumitur enim in dubio, sanctè & iustè petiisse. Ergo argumenti vis, & efficacia est. Quod Tyberius rex vester sit, euidenter perspicitur, ex nummi currentis inscriptione. Nec enim nummus valere solet in regno, nō regis signo percussus. Quod verò causa sit iusta ad petendū, vel constar, vel in dubio creditur esse iusta, reddendus est ergo illi nummus.

Ad primum verò dubium, ex Summistis petenda responsio est. Id tamen certò scio, quod si petatur census à rege, negari illi non potest, (nisi de iniquitate constiterit.) Id etiam scio, minimè fraudibus, dolo, vel dissimulatione posse nos uti, ne census non petatur. Id etiam intelligo, quod si viri pii non credunt subditos, ad offerendum certum quendam censum arctari, *Dist. 1. cæ.* quod non tenebuntur ipsi per se offerre. Legum enim efficacia *non omnes* ex piorum usu dependet. At si usus esset, ut vectigalia offerrent *ui. Sylue-* subiecti, non dubio quin non offerens peccaret. *stru uerb.*

At nunquid Cæsar liber est? Si subditi sua illi reddunt, an nihil & ipse reddet? Certè rex coronam habet, sceptrum, & gladium, hæc reddere populo debet, reddat caput suum omni virtute coronatum, reddat se perfectà pace subiectis gratiosum, perfectà vindicta hostibus terribilem. Dicere plebs suo regi potest: Dic ò rex, Hæc corona, hoc sceptrum, hic gladius, cuius est imago? Profectò corona virtutis, sceptrum iustitiæ, gladius bellicæ fortitudinis. Hæc igitur & Deo, & tuo populo redde. Crede coronam, sceptrū, & gladium, populi habere sculptam imaginē, ut hæc populo, quæ populi sunt reddas, nec enim sine causa in petore, & humero pontifex habebat populum designatum. *Exod. 39.*

Dicamus iam de Deo, cui quæ sua sunt, Christus reddi iubet. At omnia Dei sunt, num ergo omnia Deo reddemus? certè Domini est terra, & plenitudo eius, Domini sunt cardines orbis terræ. Meus est, inquit, orbis terræ, & iure. Si enim ipse fecit nos & omnia, iure creationis sui sumus, sua sunt omnia, num igitur omnia illi reddemus, nihil nobis, parentibus, amicis & Cæsari relinqueamus?

Memor sum, in lege veteri Dominum ita constituisse: ut si
 Exod. 13. Iudæi Deo primogenita sua tribuerent, Deus illis reliquorum li-
 berum relinqueret dominium Quo fortè sit, ut si nos nostra Deo
 tribuamus spiritalia primogenita, reliquorum ferè liberum ha-
 beamus vsu. At primogenita reddere, hîc opus, hîc labor est.
 Primogenitus noster est ille amor, ille affectus primus, grandis, fi-
 delis, integer: hîc redde Deo, nam hîc maximè à te exigit Deus,
 sic enim dicit: Diliges Dominum Deum tuû, ex toto corde, ani-
 ma, memoria, fortitudine, viribus tuis, & rursum: Fili præbe mi-
 hi cor tuû, & item: Si charitatem nõ habuero, nihil sum. Si hunc
 1. Cor. 13. tuum affectum Deo reddideris, omnia crede, illi dedisti, dedisti
 ei cælum, terram, Angelos, imò & Deum Deo, si fas est dicere,
 dedisti. Rogas quomodo? Planè ex Gregorio habemus, quòd
 homo est omnis creatura. Da igitur te, & omnem creaturam
 Romil. in
 e. 13. Mar-
 ci. dedisti. Annon omnia, etiam Angeli homini ministrant? quid?
 se alicui, dat etiam illi, quæcunque sibi ministrant: da igitur te
 Matth. 20 Deo, & Deum Deo, (absit verbo inuidia) & omnia Deo tribuisti.

Ita Christus ad Patrem: Tu inquit misisti me, & quæcunq;
 Ioann. 16. habet Pater, mea sunt, reddit se Patri Filius, dicens: Nunc ad te ve-
 Ibidem nio, at reddens se, reddit quæ accepit. Sic planè, Deus nobis sub-
 Ibidem. iecit omnia, si nos Deo reddimus, omnia reddimus, implemusq;
 Psalm. 1. mandatum Dei. Reddite quæ sunt Dei Deo, Fecit Deus flumen
 omnium creaturarû, quod valido impetu in hominis obsequia,
 quasi flumina in mare intrarent, si nos Deo reddamus flumen
 Eccl. 1. illud, velut alueus Iordanis in suum redit principium. O verò
 Iosue 3. quale flagitium, si flumen hoc non in Deum, sed in diabolum
 corriuetur.

Dicamus id rursum: Non petit à nobis omnia Cæsar, sed
 quæ sua sunt imagine sculpta, ita Deus non à nobis omnia pe-
 tit, sed ea ubi sua refulget imago. At licet in omni creatura simi-
 litudo deitatis conspiciatur, in sola hominis anima, Dei imago
 resplendet. Hanc igitur animam secundum intellectum, & vo-
 luntatem, Deus à nobis requirit. Ut sicut Cæsar defendit eos,
 qui censum tribuerint, ita & Deus defendat, & seruet eos, qui
 mentem suam numini dicarint.

Vide verò: Imago Cæsaris nummo impressa res mortua est,
 Imago Dei animæ impressa, viua res est. At viua Dei imago Deus
 quidam

quidam est, scilicet intelligēs, volens, immortalis, Dei capax, orbis rex. Sed deturbauit homo hanc diuinitatis sibi impressam imaginem. Venit Christus, & deturbatam longē felicius reparauit. Quid enim aliud hominem perfectē pium esse credas quā Deum terrenum, siue terram diuinam? Nos, inquit Paulus: gloriam Dei speculantes, in eandem imaginem transformamur, *2. Cor. 3.* scilicet in imaginem Dei, quæ est Christus, Christus enim imago Dei, nos Christi. Vt enim qui videt Christum, videt & Patrem: *Sapient. 7.* ita qui Christianum perfectum videt, Christum ferē videt. Est *Ioan. 14.* Deus inuisibilis: at in Christo visibilis factus est. Christus ascendens in cælum, iam non in se videtur, videtur verō in perfectis Christianis. Quæ fecisset, dixisset, cogitasset Pater: hæc cogitauit, dixit, fecit & Christus. Iam quod dixit, fecitque Christus, hæc facit perfectus Christianus. Opera quæ ego facio, inquit, & ipse *Ioan. 10.* faciet, & maiora his faciet. Annon vides Dei imaginē per Christum reparatam? Qui ex Adam (si perstitisset) nascerentur, imaginem Dei intactam reciperent: modo tamen quodam naturali, scilicet per generationem naturalem. At qui in Christum renascuntur, imaginem Dei recipiunt pulchram, modo supernaturali: surgit enim noua creatura, in baptismo. Nascitur noua creatura per Eucharistiam, qualis nām creatura? Num nouum cælum aut Angelus nouus? Minimē, sed sicut nouum in terra Christus, *Galat. 5.* ita nouum in orbe perfectus Christianus. Est igitur per Christum felicissimē Dei in nobis imago reparata. *Ierem. 31.*

Quid ergo exigit à nobis Deus? Certē ut ei reddamus animam nostram, hac Dei & Christi imagine insignitam. Nam & ideo character in baptismo impressus nobis est. Hanc deitatem nobis impressam dæmoni tu ne subijce, sed glorificate, & porta te (inquit) Christum in corpore vestro. Si dedit se tibi Christus, *1. Cor. 6.* tu reddete Christo: & reddes te quendam Christum, quantum te illi reddideris per amorem: tantum te in illum conuerteres per unionem gratiæ & charitatis. Est enim amor conuersiuus, conuertit amantem in id quod amat: ut igitur ita Deus dilexit hominem, ut efficeretur homo: ita æquum est, sic nos Deum diligere, ut dii quidam efficiamur. Rectē Paulus in Christum per amorem conuersus inquit: uiuo ego: iam non ego, uiuit verō in me Christus. Rectē & ipse admonet: ut qui viuunt, iam non sibi *Galat. 2.* *2. Cor. 5.* uiuant, sed Deo.

Porro cum in iudicio, nos Deus interrogauerit: Cuius est hæc quam habes imago? Reddidisti in imaginem meam mihi? Induxisti in imaginem diaboli, super imaginem Dei? Quis tam horrendæ vocis, imò ingentis fulminis fragorem queat perferre? O vos quibus diuina imago & violata, & fœdata est, nunc eam reparare contendite, ne vos vox illa perterreat. Pœnitentiæ lachrymæ sunt, quæ fœditatem, & sordes detergunt: Eucharistiæ usus eandem imaginem splendori & nitori restituit. Ad hæc sa-

Matth. 23. cra venite ne vos horrenda illa execratio (Ite maledicti) appré-

Matth. 23. hendat. Tunc certe Christus æquus iudex, reddet cuique sua. Si imaginem affertis Dei, reddet Deus quæ sunt Dei Deo, reddet

1. Cor. 15. semideum perfecto Deo. Ideo enim dicit: Intra in gaudium Domini tui, ut videlicet sit Deus omnia in omnibus. At si imaginem affertis diaboli, reddet vos diabolo, cui vos prius dederatis, Domino respondente: Reddite quæ sunt Dei Deo, omnes mirati sunt. Quidni mirarentur, cum tota vitæ nostræ ratio, ex illo responso dependeat, & cum mirabiles ex eo nascantur effectus? Primum enim hinc nostra manat prudentia. Si enim mundus, caro, diabolus, aliquid nobis offerunt, si sapimus, dicturi sumus: Cuius est hæc imago? Si diaboli, si peccati, reddamus illam peccato, dæmoni, non verò animæ nostræ. Si quid verò offertur sanctum, ac pium, quære cuius est imago? Si virtutis, si Dei, arripiamus, ut Deo quod suum est offeramus. Si tribulatio, si angustia, si demum crux nobis offertur, & illa non imagine Christi sola, sed ipsomet Christo est insignita, eam amplectamur, ut Deo optanti reddamus. Amplectemur verò si per patientiâ cruci Christi configamur. At si impatientes sumus, caueamus, ne diabolo tribuamus.

Galat. 2.

Rursum si infelicitè te diabolo tribuisti, ad thronum gratiæ Christi accede, cum fiducia. Dicito ei, Domine, cuiusnam est hæc quam mihi appressisti, imago? Si tua est, quia est, redde eam tibi, non est hæc oratio leuiculi momenti. Certe, horum ille de cælo in terram descendit, ut fœdatam in nobis imaginem repararet, etiam non à nobis rogatus: quid putas faciet, hac ratione precatus? Annōn ille dicit: Ego feci, ego feram. Si ergo Domine, tuæ in me Christianitatis imaginem insculpsisti, refice quod per me defecit.

Isaia 41.

Adde & aliud. Cum pauperem vides plagis, & vulneribus fœdū

scdum, si vibicibus liuidū, id tecum reputa. Cuius hæc est imago? Annon est Christi in cruce pendentis? Annon est Christi, amore nostro languentis? quod si ei viscera miserationis aperueris, reddidisti Deo imaginē suam. Similis factus es Christo miserias nostras dolenti. Similis factus es Deo, qui ex misericordia languores nostros ipse tulit, & dolores ipse portauit. *Isaia 53.*

Finge tunc litem esse inter auaritiam, & misericordiam. Iubetilla nummos recondi, iubet hæc in pauperē collocari, in ea lite Deus est iudex. Is dicit: Cuius est hic pauper imago? Certē Christi. Reddite ergo quæ sunt Christi, Christo. Quæris quæ sūt Christi? Profectō est misericordia. Eius enim proprium est misereri, redde ergo Christo in paupere misericordiam.

Eandem litem esse existima inter Angelos & diabolū. Diabolus rapit peccatorem, volens eum esse suum. Angeli eundem optarent esse suum. Accedat tunc peccator ad Christum, ostendens ei animam, eius imagine insculptam & dicat: Domine cuius est imago hæc? Si tua est, & tu dixisti, ut reddatur cuique suum, tu qui potens es reddere, redde tuum tibi.

Negraueris & illud audire: Inter misericordiam, & iustitiā Dei super uno peccatore litem esse crede, vult iustitia peccatorem inferno dare. Est enim proprius infernus peccatori locus. Habet siquidem peccator diaboli, bestię, & inferni characterē. At misericordiā contendit, reddendum peccatorem Deo, in quā *Apoc. 16.* rem euincendam offert Deo denarium aureum, id est Christum in cruce pendentem, sanguine rubentem, vibicibus liuidum, quę insignia erant peccatorum nostrorū. Est enim Christus in cruce fixus, non peccator, sed peccatoris imago. Habet enim liuores *Isaia 53.* quos nostra peccata meruerunt. Dicit igitur misericordia, Domine cuius est imago hæc in Filio tuo sculpta? annon est peccatorum? redde igitur peccatoribus Christum. O si in hac contentione misericordia vincat!

Demum illud addam: Cū tentamur, contentio est inter vitium, & virtutem. Vitium dicit: An liceat animam hanc (velut censum) vitio, mundo, carni, aut dæmoni dare, esto tu in ea re iudex. Dic cuius est hæc imago huic animæ impressa? Si Dei est, cur dæmoni aut vitio tradas?

Nonte prætereat, quod Deus fucatam faciem videns, eaq;
non

non agnoscens, dicit: Cuius est hæc imago? & quia superbiæ, vanitatis, & frequenter libidinis est, verendum erit, ne dicat: Detur hæc imago ei cuius est. Detur dæmoni. Ipse enim rex est super omnes filios superbiæ. Contenti esse debueramus facie nostra: est hæc facies extrema, intimæ imago faciei, & per vultum externum, de interno iudicamus. Est igitur facies nostra imago animæ: at anima est imago Dei, est ergo facies extrema etiam & ipsa quadantenus Dei imago, licet remotè: quis verò est, qui non facie Dei contentus esse debeat? Meminerimus, faciem Christi in cruce, faciem fuisse Dei. At non erat illi aspectus neque decor:

Iob 49.

Gen. 2.

Isai. 53.

2. Cor. 7.

Non liber præterire, quòd viri deuoti, piique dubitant frequenter: an sit seruiendum proprio corpori, parentibus, patriæ, cognatis & amicis? & quia se Deo dicarunt, (sicut olim Pharisæi) iudicant non esse censum seculo dandum, non carni, non amicis. At Dominus dari seculo, quæ sua sunt iubet. Illa videlicet, quæ seculi habent imaginem. Inter quæ sunt, delitiæ, diuitiæ, honores. Transeunt hæc cum seculo, & seculi necessitatibus inserviunt, idcirco seculi habent appressam imaginem. Omnia siquidem temporalia sigillum temporis habent. Danda ergo seculo sunt, ex Christi sententia, quæ seculo necessaria sunt, id est, quæ seculum necessarium exigit. Vt enim Cæsar non tibi omnes corradit nummos: sed eos quos si nō dares, turbatio nasceretur, & scandalum, ita ei seculo trade, quæ si non tradas, seculum turbas, & exagitas. Reddis Cæsari, quæ suo iure illi debentur, redde etiam seculo, quæ illi iure debes. Vtinam reliqua Deo redderes. Redde igitur superiori obedientiam, maiori honorem, parentibus pietatem, amicis benevolentiam, cognatis egentibus subsidium. Nec Deum te fraudasse suo debito existima. Imò si hæc seculo propter amorem Dei exhibueris: id Deo totum exhibitum certo scias.

Psalm. 53.

Vltimò id admonendi sumus: quòd quia Christiani, inter omnes creaturas, speciali ratione sumus Christi, ideo reddamus nos Christo. Id verò maximè sacerdotes & clericos respicit. Hi enim fors Christi sunt, & hæreditas: & quorum Dominus est pars hæreditatis & calicis, à quo speremus, nobis restituendum, quod pro eius amore relinquimus: qui eius sumus caractere insigniti, imagine scilicet regis nostri. Si imago Dei nobis appressa est, reddamus nos Deo. Speciatim etiam hæc vox, ad monachos clamat.

clamat. Monachi enim per votum solemne Deo se tradiderunt, Jam ipsi se interrogent, cuiusnam hic habitus est imago? certe hominis mundo defuncti, Deo traditi Redde igitur te ò religio- se Deo, alienū te exhibe mūdo. Ita ergo Deo ministra, sicut mini- stri regum regibus ministrare solent. Spera quæ ab eo non vineas & oliueta, ut olim ministri Saulis. Sed spera Deum, qui se tradet tibi, multo felicius, quàm tu te illi tradideras. 1. Reg. 8.

In die illa accefferunt. Quod Moses mandauerit semen defun- cto fratri excitare, latissimum offert explicandi campum. In pri- mis videtur Moses sibi consuluisse. Sciens enim se moriturum si- ne liberis, id est, quod lex sua neminem iustificaret, siquidem ex operibus legis, non fit salua omnis caro. Si enim per legem iusti- tia, Christus gratis mortuus esset. Videns igitur Moses, sibi semē non nasci, legem sanxit; ut frater suus qui est Christus, sibi de- functo semen suscitarer. Quod verò Christus frater dicatur Mo- sis, ipse ait. Prophetam, inquit suscitabit Dominus de fratribus tuis. Atquod Christus excitaret semen fratri, id est, Hebræis, in- de colligas, quod Christus fideles effecit, quos Paulus filios Abra- hæ appellat, & ideo Petrus Christianos recens factos, dicit esse filios prophetarum & testamenti. Sunt enim Christiani veri Iu- dæi, & vera circumcisio, & veri filij Isaac, ut Paulus asseuerat, in spiritu scilicet non carne. Act. 2

Galat. 2.

Eodem.

Deute. 18.

Roman. 4.

Roman. 29

Hic aduerte quod si Christus cōiungitur Ecclesiæ, ergo Mo- ses & eius lex iā mortui sunt. Translato enim Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat. Porro cū Deus dicit: Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem, & c. apertum est Deum vo- luisse, & mortem legis antiquæ, (cuius sacrificia non vult) & nuptias viri sequentis, id est, Christi. Demum, cū dicitur A- brahæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes, non de semi- ne naturali id intelligas. Christus enim non propagatur ex se- mine naturali, sed ex spiritu sancto. Gen. 12. Matth. 3.

Hebræ. 7.

Psal. 39.

Gen. 12.

Matth. 3.

Sed alteram accipe huius loci explicationem. Anima no- stra duplici vita viuere potest, quasi duplici viro nupta. Prior est vita terrena, carnalis, animalis. Altera spiritualis, cælestis, diui- na. Vtinam moriatur vita prior sine liberis, id est, sine fructibus carnis. Si enim renunciaſti Satanae & pompis eius, si vita tua ab- ſconſa est cum Christo, corpore interea mortificato, annon di- ces, virum priorem sine liberis defunctum? Quid tum lex iube-

1. Cor. 15.

Galat. 4.

Coloss. 3.

Yyyy

bit?

- bit? certè, ut secunda vita cum anima viduata, nubat. O felicem virorum commutationem! Siquidem viro primo viuente, nupsit homo sibi. Imò nupsit diabolus homini: at in secundis nuptijs, iungitur Deus animæ, & licet videatur maritus secundus non carni fructificare, sed spiritui: at profectò nunquam caro ita sibi fructificat, quàm cum spiritu gubernatur. Spiritus enim qui nunc mortalia corpora mortificat: idem mortificata excitabit in
- Roman. 8.* vitam æternam, in delicias, opes, & diuitias: quas caro nunquam sibi fructificare potuisset, nec ista, solum in alia vita, spiritus parat
- Galat. 5.* carni: sed & in ista similiter. Vbi enim pax, gaudium, & iubilatio iucundior, quàm in carne per spiritum defuncta? quia & opera
- Psal. 83.* quæ spiritus facit, caro sibi arrogat: ut quæ sit spiritus consors. Pænitentia siquidem; & patientia, naturaliter ex spiritu nascuntur: sed legaliter carnis esse videmus. Quid verò si quis relinquit
- Matth. 19.* uxorem & liberos: annon centuplum accipiet? certè relinquens filios suos, videbitur sine liberis defunctus. Sed ubi ei nascuntur centum alij spirituales, annon melius suæ carni fructificauit? Deum: Si vides Christum in cruce pendentem, iudicabis eum sine
- Matth. 26.* liberis defunctum. Omnes enim relicto eo fugerunt: alibi resurrexit, humanitas vita viduata priore, vitæ nupsit æternæ: quæ multos filios produxit. Vidit enim semen longeuum: hi porro filij morientis Christi semen dicuntur. Siquidem ex latere Christi in cruce morientis, ecclesia genita est.
- Isai. 53.*

Tertia explicatio sit: Viuimus huic seculo, velut marito alligati. Vtinam cum seculum hoc nobis morietur, sine liberis moriatur, id est, sine secularibus vitijs, & vanitatibus. Si cum ego moriar, vitijs seculi caruero: certè seculum defunctum erit sine liberis: & seculum æternum iungetur mihi, dabitq; æternitatis opera: quæ in albo & catalogo seculi defuncti censebuntur. Præmia enim æternitatis merita fuere seculi prioris. Reddet enim cuiq; Dominus iuxta opera sua.

Roman. 2

Quarta explicatio dura est. In hoc seculo Deo nupsimus misericordii. Si verò impia anima est, liberis ex hoc viro carens: cum caro morietur, morietur etiam ei misericors Deus. Christo misericordii succedet ipse, Christus vindex, iustus terribilis. Huic alligabitur misera anima, non ad vitam, sed ad vindictam. Ideo excitabit iram, vindictam, tãquam semen fratri defuncto. Incredibilis erit enim dolor, quod Christo misericordii abusi simus.

Psal. 75.

Sed

Sed age dicamus de Sadducæa quæstione. Rogant illi cuius erit ea uxor, quæ septē viris nupsit? Magna felicitas est, quod septem mulieres apprehendant virum unum, dicentes: Panem nostrum comedemus. Tamen id à te volumus ut nomine tuo, velut umbra regamur. Contigit felicitas hæc, cum multorum discipulorum erat cor unum, & anima una. Apprehenderunt enim tunc non solæ septem, sed animarū uniuersitas, virū unū, id est, Christum. Et contingit etiā nunc, quando desideriorum nostrorū uniuersitas, uni Christo copulatur. Id quæ tam sine spe temporalis præmij, ut faciliè quisque sua alijs distribuat: Id enim est dicere, panem nostrum comedemus, id est, parati sumus non quærere nobis temporalia tua, sed optamus dare tibi etiam nostra. Igitur felicitas est uni Christo hære. Infelicitas verò esse incipit, cū prior nobis vir moritur, & secundo copulamur, omnis enim ab uno defectio misera est. Qua ratione sancti dicuntur, Deum non benedixisse diei secundæ: secundum enim cadit à primo.

Quod si secundo viro copulari miserum est: quā erat Samaritana infelix, quæ quinque viros habuerat, & quem tunc habebat, suus non erāt quinque viri illi, quinque sunt sensus, & intimi & extimi. Sunt illa boum iuga quinque, ob quæ miserille inuitatus ad nuptias non venit, iam miserum erat quinque viros habuisse, sed ad cumulum miseriæ pertinebat, quod, quem virum tunc haberet, suus non esset. Si enim mundo in seruisisti, nūc verò Christo, certè quinq; viros habuisti, sed quæ nunc habes tuus est. At si dæmoni etiam nunc seruis, ea demum vera miseria est. Quod si quinque nupsisse viris, miseram est: quam miseriam esse putas, viris septem nupsisse? miserum id planè: sed frequens ijs maximè, qui resurrectionem cum Sadducæis negant: horum anima, non septem solum, sed uniuersis vitijs subiacebit. Vir animæ tuæ amor tuus est. Vt enim vxor viro suo viuut, parit, seruit. Ita & anima ei quod amat. Si igitur resurrectionem futuram negas, liberè nunc unum, nunc alium amorem anima sibi desponsat. At miseri mundi amores, liberis carent, & fructu. Quam enim fructum (inquit) habuisti, in ijs, in quibus nunc erubescitis? solus enim amor Dei, (ut natus ex ipsa fecunditate) fecundus est: cæteri amores, si fructificant, spinas fructificant, igni, nō cælo dignas, Seculi amor, ficus est, folia nō fructus habes.

- Matth. 21.** Si verò sine fructu, & post multos amores anima tandem in fine vitæ inueniatur, nullius amoris erit, tota enim dolori, non amori mâcipabitur. Sed si Christo placuerit, ut è terra promissionis septem nationibus depulsis, (velut septem seculi amoribus) suum ipse tibi amorem instillet, anima tua referet è Christo fructum, atque ideo Christi eris. Quàm verò cauerit Deus in Deuter. 7. tero, ne quis fideiũ, filiam suam alicui ex illis nationibus septé copularet. Sciebat, malo nostro futurum, si animam nostram, alicui seculi amoris penitus subderemus. Et arbitror septem illa **Eodem.** dæmonia, quæ Christus ex Maria deiecerat, septem illos fuisse **Lucæ 7.** seculi amores, quibus sese Maria subdiderat.

Audi & hoc: Primus vir quem Christiani à baptismo ducunt, est innocentia, puritasque vitæ. Si hic in nobis moriatur, crede eum sine liberis mortuum fuisse. Mortificantur enim quæuis bona opera, si gratia moriatur in nobis. Si igitur status innocentiae moriatur: lex Dei iubet, ut succedat status poenitentiae, quæ suscitet liberos per mortem prioris innocentiae mortificatos, & ita est. Omnia enim opera per peccatum mortificata, per poenitentiam viuificantur. Dices: Quid si hæc poenitentia prima moriatur? certè & ipsa si moritur, sine liberis (ut prior innocentia) moritur. Sed succedat poenitentia secunda, & tertia. Væ porro animæ si contingat defungi munere vitæ, viris omnibus suis iam mortuis, id est, væ si contingat eam in peccato, sine poenitentia & sine fructibus poenitentiae à vita recedere. In resurrectione siquidem nullius erit. Si enim Deus non est, nullius est. Nullius certè boni est. Sed redeo ad Domini responsum.

- Respondet itaque: *Erratis nescientes Scripturas, neque virtutē Dei.* Ita planè, nullius error est, qui ita funditus euertat Scripturas, ita **Rom. 10.** Dei virtutem abijciat, ut error negantium resurrectionem. Siquidem finis legis & Scripturæ est Christus: at si resurrectio non est, **1. Cor. 15.** nec Christus etiam est, nec eius gloria est, ad quam toto nisu nos inuitare contendit. Si resurrectio nō est, tota Christianitatis machina suo pondere ruit. Ruit & tota fabrica legis veteris, quæ unice Christianismo fundamenta iaciebat. Sanè Paulus inquit locū **Heb. 4.** illum psalmi. Quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem **Psaln. 94.** meam intelligi non posse de requie terrena. Si enim de ea intelligeret, iam erant in eam requiem industi. Quomodo ergo iuratur quod non essent inducendi? Vnde colligo si locus ille non intelli-

telligitur de requie corporali, sed æterna, loci igitur similes de æterna intelligentur, at nulla est requies æterna Sadducæis, igitur perit Sadducæis scriptura. Idem contendit Stephanus probare de Abrhaham, cui Deus terram promisit. At si temporalem intelligebat, nec passum illi terræ dedit. Quid contendo, error Sadducæorum non euerit modo sacras scripturas, sed & euerit omnes omnium legum scripturas. Si enim mortalis anima est, nihili Deum faciam, & quæ erit in Deum pietas? in homines fidelitas? Hæc planè ratio Deum cogeret, animam faceres immortalem, ne lasciuientem animæ libertatem, sine lege, & sine iugo, & sine præmio bonorum, & pæna malorum, relinqueret.

Euerit etiam hic error virtutem Dei. Vbi nota: Satis equidem ostensa est virtus Dei in mundi creatione. Sed omnibus sanctis confessum est, multo magis eam ostensam in peccatoris à peccato excitatione. At quia Christus sua excitatione à mortuis, effecit, non ut unus peccator, aut alter, sed ut quotquot vellent, à mortuis resurgerent, ideo summa Dei virtus in Christi resurrectione monstrata est. Vt enim in Adam omnes moriuntur: ita in Christo omnes viuificabuntur. Paulus inquit: Deus, qui diues est in misericordia, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, & conresuscitauit, & confedere fecit in cælestibus, annon summa hæc potentia & virtus Dei fuit? Vide catenam hanc. Quia Christus surrexit, eo surgente surreximus & nos tunc, id est, data est surgendi facultas tunc. Inde fit, ut resurgamus à peccato nunc, surgente anima à peccato nunc, surget in iudicio corpus. Hæc fecit virtus Dei in Christi resurrectione, quam si negant Sadducæi, negant & Dei magnam illam virtutem. Quam admiratur Paulus dicens, ut sciatis quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credidimus secundum energiam potentiae virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans eum à mortuis. Vbi vides, eadem potentia Deum, Christum suscitasse, & fecisse, ut nos crederemus, & per charitatem à mortuis liberaremur. Summa Dei fuit potentia, carnem Christi mortuam excitare. Eam in cælum extollere, ad dexteram suam collocare, omnia illi subicere, nosque simul cum Christo excitare (ut Paulus docuit) & in cælestibus dare confessum. Rectè ergo Dominus: Erratis nescientes virtutem Dei, per quam declaratur Christus esse Filius Dei, Paulo dicente: Qui prædestina-

Act. 7.

1. Cor. 15.
Ephes. 2.Lco, &
Caius. P.P.
in Epist.
suis.

Eccl. 1.

Daniel. 7.

1. Cor. 15.

Ephes. 2.

Roman. 8.

tus est: (Græci habent, qui declaratus est Filius Dei) in virtute, ex resurrectione mortuorum.

Si non nihil rimari libet huius egregiæ virtutis, expende quod sequitur: In resurrectione, inquit, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei. Magna certè virtus, quæ mortalia corpora, immortalia reddit, imò cælestia, imò velut angelos Dei. Vt igitur angeli sunt subtilissimi, agilissimi, impasibiles, in cælo regnantes, ita erunt & corpora nostra. Annon grandis hæc virtus, & digna, quæ emphaticos, virtus Dei, hoc loco dicatur? expende angelorum conditiones, & illas resurgentibus tribue. Imò & tibi Virginem sacram exhibemus, quæ non sicut angeli Dei, sed maior sit omnibus angelis Dei. O verè beatos qui resurgent, ut in quos Deus benefaciendo, potentiam suam sit offensurus. Ostēdet enim illis diuitias gloriæ suæ, ut ait Paulus, & Ioannes inquit: Charissimi, nunc filij Dei sumus: sed nondum apparuit quid erimus. Scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus. Non ergo solum filij Dei, sed dii quidam erimus.

Rom. 9.

1. Ioan. 3.

Psalm. 81.

Lucæ 20.

Vltimò Dominus Sadducæorum errorem confutat, quod Lucas copiosius disseruit, dicens: Quod resurgant mortui, Moyses ostendit cum dicit: Dominum Deum Abraham, Deum Isaac, Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viuorum: omnes enim illi viuunt. Hic locus hætenus de animabus Sanctorum expositus est: nescio tamen, an sit de corporibus sermo. Tunc urges, quomodo corpora Sanctorum mortua non sunt? Ita sanè, quia nō est mortua puella, sed dormit: mortua erat profectò, at non mortua, sed dormiens dicta est, quæ erat surrectura, similiter Lazarus dormit: licet esset mortuus, quia tamen erat surrecturus, dormire dicitur. Ita Abraham, Isaac, Iacob, nō mortui dicuntur, sed dormientes, utpote surrecturi. Ergo ex usu sacrarū Literarum non dicuntur pij mortui, quia sunt victuri. Ergo resurrectione corporum erit.

Matth. 9.

Ioan. 11.

Iob 7.

Vide obsecro, licet corpus Christi in sepulchro mortuum esset, vita humana: mortuum tamen non erat Deo. Nam yta Verbi diuini, erat illi corpori substantialiter vnita: ita & ego existimo corpora piorum licet defuncta, Deo tamen viuere: quia sicut animabus sanctorum Deus unitur per gratiam: ita & eorum corporibus adest per specialem assistentiam, quam miracula à corporibus piorum edita facilè testantur. Habet enim Deus specialem

cialem & amorem, & curam corporum piorum: qua ratione viuere dicuntur.

Adde & illud, Deus dicitur Abraham, quia Abraham coluit Deum. Nec ob id solum: sed quia Abraham habet speciale ius in Deum, ut Deus sit eius. Ita enim dicit ipse ad Abraham: Ego pro-
Genes. 15.
Leuit. 26.
 testor tuus, & merces tua magna nimis. Et sæpe dicit: Si seruiertis mihi, ero vester Deus. Vt igitur operans habet ius in mercede suam: ita & pij in Deum viuunt, igitur pij, possidebuntque eorum corpora Deum.

Adde etiam. Petrus dicit Christum surrexisse à mortuis, solutis doloribus inferni: iuxta quod erat impossibile, teneri eum ab eis. Nec enim infernus vim habet eos tenendi, qui Deo iuncti sunt. Si ergo Abraham, & Isaac, Deum sibi habuere cōiunctum, non potuit eos infernus tenere. Igitur eos Deus excitabit, ut fruantur æternitate, qui Deo se copularunt in tempore. Rectè igitur dicit Dominus: ô mors ego ero mors tua, & morsus tuus inferne. Liberat enim à morte, & inferno eos qui se pietati addixerunt.

Adde quartò. Cum dicitur Deus Abraham, non ita intelligas: ut cum dicitur, Deus terræ, aut cæli. Sed ita Deum esse Abraham, ut est Pater filij, sponsus sponsæ, vir vxoris: & ferè ut est anima corporis. Nam Moses dicit: Ipse Deus est vita tua, & longitudo dierū. Si ergo ipse est vita nostra: & ipse est vita æterna, æternitatem suis præstabit. Id enim orauit Dominus. Oro Pater, ut unum sint, sicut ego & tu unum sumus: ut igitur filius à Patre non
Act. 20
Osee 13.
Deuter. 30
Ioann. 17.
 diuellitur, ita nec pij à Deo suo.

Adde quintò. Dicitur in Genesi: Ambulauit Enoth cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus. Igitur ferre secum Deus pios potest, ut Enoth tulit. Ratio verò quare istum tulit, erat: quia ambulauit cum Deo. Signum igitur habent, qui cum Deo ambulauerint, quòd eorum animas & corpora secum olim feret Deus.

Pharisæi audientes, &c. Pulcherrimo fine suas cum Pharisæis Dominus disputationes absoluit. Nam priori disputatione docuerat futuram hominum resurrectionem, & angelicam eorum in cælo conuersationem. Ista verò disceptatione docet, quæ unica via, hæc conuersatio, & vita beata comparari possit. Vide licet duobus, hisq; maximis mādatis, Dei scilicet & proximi dilectio-

Ioan. 3.
Baruch. 3.

lectione. Ita par erat, ut qui de cælo descenderat, vitam cælorū ostenderet, & qui in terris cum hominibus conuersabatur, modum doceret, quo terrestribus via pateret ad cælum. Ex his iam agnoscis pondus, magnitudinemque dubitationis, quam Christo Phariseus proponit. Fuit enim dubitatio hæc: Quodnam est mandatum quod si impleuero, Deo placeam, faciamque satis, adeo ut si in alijs negligentior fuero minus mihi sit crimini dandum, quodque si non impleuero, etiam si reliqua exequar, Deo non sim placiturus, ut qui minora confestatus, maiora negligam. Qui excolans culicem, camelum deglutiam, folia habens, fructibus caream. O vos igitur appello, monachi, clerici, laici, qui circa exteriora opera versamini, vestra hic agitur causa. Dubitatio Pharisæi ad vos spectat. Videte etiam atque etiam, an responsio pertineat. Videte an diligatis. Si non diligitis, legite caput sequens, & vitam vestram acupiscam inuenietis.

Matth. 23.

1. Cor. 13.

Matth. 10.

Psal. 103.

3. Reg. 2.

Respondet Dominus: *Diliges Dominum Deum.* Hoc mandatum maximum est; maximè à Deo requisitum, maximè à nobis curandum, maximam quietem & pacem afferens, maximè in cælo coronandum, si impleatur: maximè in inferno puniendum, si negligatur. Maximus Deus, maxima affectio amor. Ex maximorum duorum connubio, maximus est partus. Maximum mandatum, sine quo reliqua parua, imò sine quo, secundum Apostolū ipsa maxima, nihil sunt. Nam si dederō facultates pauperibus, tradiderō corpus ut ardeat, an non hæc maxima? at sine maximo mandato, adeo non sunt illa maxima ut nihil sint. Contrà verò quæ minima sunt, cum maximo mandato maxima redduntur. Calix aquæ frigidæ, ex dilectione, res maxima est. Si quidem ipsum meretur cælum. O verè alchimicum aurum, quod quidquid tangit, efficit aurum. O verè vita virtutū, sine qua nulla virtus vivit. O verè quasi Deus virtutum, bonorum operum, & totius orbis vitæ Christianæ, auertente te faciem, omnia in nihilum rediguntur, sed stante te, & spiritum tuum mittente, omnia recreantur, & facies terræ renouatur. Tu ad inferos ducis si deferis, reducis si adsis, mortificas omnia si absis, viuificas si venis: si fugis, homo iacet, cadit, moritur, in inferno sepelitur, si redis, hominem viuificas, ditas, deum ferè efficis. Res omni admiratione mirabilis, tua præsentia nihil felicius, tua absentia nihil miseriùs, quia tua præsentia Deum adfert, absentia aufert.

Diliges

Diliges igitur Deum toto corde. Cur verò? cur ita hominē liberum grauas? cur ita liberum in compeds: conijcis? ut se totum tibi tradat, nihil ex se sibi referuans? Dura exactio est, dedi- *Psal. 8.* sti homini omnia, & statim repetis omnia? Demū quid durius quàm ex toto corde amorem requirere? At ita se lex habet, imò & ita tota exigit ratio.

Primum. Deus totum quoddā meum est, cuius ego veluti pars quædam sum. At ita pars suum diligit totum, ut morti se pro suo toto obijciat, obijcit enim se brachium, caput vulnerare volenti. Diligit igitur brachium suum totum ex toto.

Secundò, dilectio est quidam omnium affectionum Deus; quò enim ille impendit totus homo contēdit. Amor enim meus, *August.* pondus meum, inquit August. Deo igitur omnium, da Deum tuarum affectionum. Quem si non dedisti, nullam affectionem te dedisse crede.

Tertiò oculos tuos attolle. Finge, mundum aut non esse, aut guttulam esse respectu Dei. Conijce tunc in Deum oculos, videbis lucis immensitatem, pulchritudinis infinitatem, bonitatis interminabilitatem, annon hic, tuum à te extorquebit amorem? annon raperis, non inflammari? dignus est tuo maximo amore, indignissimum est, si illum ames amore minore.

Quarò, iam si oculos ab illa luminis abyffo, ad creaturas conuertis, videbis infinitos penè angelos, pulcherrimos, optimos, nobilissimos, fulgentissimos, quorum cuius totus hic visibilis orbis subijcitur, corporalis enim creatura spiritali subiecta est. Tum videbis micantes cælos, fulgentissimum solem, *Daniel. 7.* pulcherrimam lunam, splendentia sydera, adeo hæc pulchra, ut plerique mortalium, ea ut Deos coluerint. Descende hinc, videbis rerum pulcherrimarum, & nobilissimarum quandam infinitatem. Si quæris, quid hæc omnia faciunt? Certè id unum contendunt, super eo uno decertant, ut unum illum celsissimum, *D. Thom. 1. part.* atque infinitum Deum colant, adorent depereant. Non est culex, *Ierem. 8.* non est pulex, qui id pro viribus non nitatur. Quid igitur? Num ubi omnia super diuino certant amore, solus cessabit homo? ubi omnia sudant, ut Deo seruiant, solus desidebit homo? Prouocant nos cuncta, vellicant, urgent, ut amemus. Quis aures nostras plumbo sopiuit. *Psal. 118.* *Psal. 148.*

Quintò, & profectò si aduertas, intelliges, quòd omnia

Zzzz.

Deum,

Hebr. 1.

Deum, etiam cum dispendio suo diligat. Nam quod angeli Deo ministrant: hoc seruire, regnare est. Sed quod homini ministrant, idque ex iussu Dei, annon hoc eorum dispendium est? Voluntatur orbes cæli perpetuo, quia Deus iubet: id compendium est, propter eum, scilicet, qui eos subiecit in spe. Sed hominis causa perpetuo rotari, annon id dispendiū est? Ideo enim omnis creatura ingemiscit, & parturit, huic vanitati subiecta. Corruptuntur creaturæ inferiores: dignus profectò in obsequium creatoris interitus: sed num dignus in obsequium hominis? Si igitur ex toto corde (etiam cum proprio interitu) cuncta Deum amant, annon indignissimum est, solum in ea re hominem marcescere, propter quem ad amorem instimulandum, suum omnia dispendium patiuntur?

Gregorius
super
Ieremum.
Psalm. 8.

Sextò, Quod si solus in seculo diligit homo Deum, diligunt etiam omnia Deum. Cum enim homo omnis creatura dicatur: ubi homo diligit, omnis creatura diligit. Vbi homo non diligit, velut omnia suo fine frustrantur. Si rex alicui seruiat, illi seruit & regnum. Ergo si huius visibilis orbis homo rex est: cui hic seruit, cuncta cum eo seruiunt. Quæ verò maior erit orbis contumelia, quam cum ipse Deo seruiat ex toto corde, homo qui rex eius est, alij cogat inferuire.

Septimò, Quid? quod si alij seruis, perdis te, mille peccatis macularis, mille curis torqueris, mille miserijs affligeris. Videlicet, quia amorem tuum, in loco suo locasti. Solum igitur tunc summa pace fruëris, si summum tuum amorem, in re summa collocaueris.

Psalm. 45.

Octauò, Durumne tibi videtur, si præcipiat tibi Dominus, ut corpori necessaria quæras? Si id durum non est, cur durum videtur, quod præcipiat Dominus, ut amorem Dei, animæ tuæ necessarium, & quo anima victura est, quæras? Viuit corpus cibo, viuit anima amore: qui Deum non amat, non viuit.

Nondè, Et equidem etiam si amor Dei ad vitam necessarius non esset, nitendum erat tibi, qua ratione posses, ut Dei amicus esses. Quis enim non vehementer ambiat, regis amicus fieri? quis non optet à rege amari? Cur igitur non magis Dei amicitia ambiat? at si vis à Deo vehemèter amari, una ea ratio est: Tu Deum vehemèter amato. Deus te ad certamē amoris prouocat. Angeli sūt huius certaminis spectatores: annon scelus est, nihil ista curare?

Deci-

Decimo, Veleo maximè, quòd nihil Deus debuit facere, ut *Isaia 50.*
 nostrum à nobis extorqueret amorem, quod nō fecerit. Si Deus
 esset quiuis nostrum: Et quiuis nostrum, Deus esset: quid tunc
 facere poterat, quod nunc non fecerit? omnes sanè artes, omne
 industriam, omnes machinationes adhibuit, quibus duritiam
 cordis nostri expugnaret. Expende beneficia, incarnationem,
 passionem, eucharistiam: tot sunt hæc & tanta, ut in cor hominis
 nō ascendat. Nihil Deus ferè facit, quo non amorē meū venari
 contendat. Quid igitur ardet Deus amore meo: ardet totus
 orbis amore Dei: & in medio ardentis fornacis frigeo? totus or-
 bis ardet, solus ego non accendor? & quænam maior esse malitia
 potest?

Vndecimò, Age quantum amat lapis centrum? quantum
 pisces suum mare? aues suum aërē? Si igitur Deus centrum mihi
 est, ubi quiescam? si mare, ubi viuam? si aër, ubi respirem? (in eo
 enim viuimus, mouemur, & sumus) quis meæ mihi quieris, & *Actor. 17.*
 vitæ, sensum ademit? Contendunt omnia in quietem suam, in
 pacem, & felicitatem. Cur non ego item? auulsus lapis à centro,
 rabiem habet redeundi. Cur non item & ego reuulsus à Deo? *Psal. 114.*
 Conuertere anima mea in requiem tuam. *Eccles. 10.*

Duodecimò, Vides fluminā magno impetu in mare pro-
 ruere, Cur ita? certè quia ex mari prodierunt, & omnia corrupti-
 bilia infatigabiliter, in corruptionem properant: quia ex corrup-
 tione ortum habuerunt (generatio enim ex corruptione est.)
 Si igitur res brutæ toto nisu eò labuntur, unde venerunt: ô mor-
 tales attendite ad cauernā laci unde prodijistis. Ex solo Deo ani-
 ma vestra prodiiuit, ex solo illo immenso pelago, riuulus animæ *Isaia 51.*
 vestræ profluxit, cur igitur non præceps in Deum illa ruit? *Gen. 1.*

Decimotertiò, Reddit imago ad id cuius est imago: totum
 me, mea reddit imago. At anima mea Dei est imago: (ad imaginē
 Dei facta est) reddat igitur Deum, cuius est imago. Si ergo Deū
 reddit immortalem, intelligentem, cur non etiam reddit aman-
 tem? Cur non amat, si cur Deus amat? cur contenta est Deum in
 parte, non in toto reddere, quod potest?

Decimoquartò, Quòd si hæc ratio vim in naturalibus ha-
 bet, certè in spiritualibus, multo habet maiorem. Per baptismū
 enim Dei in anima imago reparata est, nouæ ad amandum vires
 additæ. Quid enim aliud sunt fides, spes, charitas, quàm flam- *Luce 12.*

mantentes tiriones, quam ignis in terram missus, quibus vel ferrea pectora accendantur?

Decimoquintò, accedunt his & aliq: flammæ quid enim est Ecclesia, Eucharistia, Sacramenta, Cantus, Prædicatio, crux, Christi & Sanctorum imagines, quàm ardentes fascēs? quàm mons Ethna, ubique ignes euomens?

Leuit. 10 Decimosexto, conquereris forsan, quòd laboribus, & ærumnis victus, Deum mente lugubri (ut Aaron) amare non possis. Vide verò, ne fortè isti labores ictus sint ferri, ut extorqueant ex tuo silice, flammam. Deus enim videns te beneficijs non emolliri, sed in modum silicis indurari, silicem percutit, ut scintillas proferat.

Iob 24 Decimosextimò, quòd si, nec hi ictus te mouent, moueat æterna, quæ te pœna manet. Moueant illæ frigentissimæ niues, ut frigentem nunc à te niuem, excutias. Moueant illæ ardentissimæ, non amoris, sed furoris flammæ, ut nunc dulci amoris igne inardescas. Sin minus scito, quòd quem Deū habuisti nihil non facientem, quo te ad amorem prouocaret, habebis nihil non facientem, ut de te hostilemumat vindictam.

1. Cor. 2. Decimo octauò, contra verò parauit diligentibus se, quæ oculus vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis ascenderūt. *Psal. 35.* Parauit, ut inebrientur ab ubertate domus Dei. Ut torrens voluptatis in eorum os influat, parauit in monte æternitatis confluuium pinguium medullatorum. *Matth. 25.* Parauit, ut intrent in gaudiū Domini sui, quare, quid par, nedum maius cogitari potest?

Decimonond, & equidem licet amor ex toto, principio durus videri possit: at ubi cæperis, durius videbitur ab eo recedere, quàm primùm videbatur accedere. Est enim suavis spiritus tuus Domine, super me dulcis.

Eccles. 24 Vigestimò, sed quid moror rationes congerens, cum omnes rationes breuissimè Christus adduxerit: Diliges Dominum Deū tuum? Si Dominus est, & se amari iubet, parendū illi est. Si Deus est, omnium bonorum thesaurus est. Si igitur amamus guttulas ex hoc pelago prodeuntes, amemus ipsum omnium bonorum mare largissimum. Si tuus, ama quod tuū est, quod esse poterat maius amoris irritamentum, quàm Deus tuus. Amat Pater filium suum, Sponsa sponsum suum, agricola agrum suum. Adeo auarus est homo, ut allici non possit, nisi cum pronomine, suus, ama

ama ergo Deum tuum. Finge omnes dulcedines, diuitias, honores, suauitates, blanditias, (deficit animus) eas omnes uno verbo comprehensas habes, cum dicitur, Deus tuus, quid te prouocare ad amandum potest, quodd non in eo verbo habeas comprehensum?

Sed forsā quæris, quid sit, *Ex toto corde, anima, mente*? Ego dicerem, hos esse gradus amoris. Primus est incipientium. Secundus proficientium. Tertius perfectorum, nam si è corde tuo nulla exeat mala cogitatio, nec furtum, homicidium, &c. tunc diligis ex toto corde, totum cor Deo, nullam eius partem vitio concedens. At ubi contendis nihil aliud cogitare, memorari, cupere, nisi Deum, tunc diligit ex tota anima. Animam Deo, non alio plenam habere laborans. Sed ubi ascendisti ad perfectionē spiritualem, ubi cor & caro defecerunt in salutare Dei, tunc purus diligit spiritus. Tunc diligis ex tota mente, fortitudine, viribus. Tunc fastidio sunt omnia temporalia, renuit anima in alio consolari, quā in Deo. Omnia ossa dicunt, Domine quis similis tibi. Sed canant experti.

Matth. 15.

Psal. 72

Psal. 76.

Psal. 74.

Attende, non sat est si Deum diligas, diligit enim Maurus & Indus. Diliges ergo ex toto corde, at prauum est cor hominis, & inscrutabile. Plenum est ambagibus mille, latebris mille, adeo ut Dauid se non intelligat cum dicit: Ab oculis meis munda me, latent in his latebris vitia multa, adeo ut ipse dicat. Delicta quis intelligit? Quis igitur gloriabitur mundum se habere cor, & quodd Deum toto corde diligit? Quantumuis ergo ames, time ne non ex toto corde ames. Ut simul & amans sis, & humilis. Eodem ergo præcepto & amari se voluit, & nos humiliari docuit.

Ierem. 17.

Psal. 18.

Eodem.

Prouer. 20

Adiecit secundum præceptum. *Diliges proximum sicut te.* Vbi iam sunt querelæ maiores. Cur amem proximum sicut me? num aliam omnes sicut me? vestiam sicut me? num omnium curam capiti meo imponam? quis queat grauissimum implere præceptū? At ne graueris. Tu res agitur: Omnibus proximis tuis, tui cura mandatur, tu etiam omnium curam suscipito. Noli esse liber, ubi vis omnes esse subiectos. Si quē ostendisti, exoratu eū vis, ut tibi cōdonet. Igitur si ab aliquo offensus es, exorari te per-mitte, ut etiam remittas. Si pauper es, velles tibi donari, dona & tu pauperibus. Sit equa lanx. Alijs da quodd ab alijs cupis. Alioqui

ufurarius es, qui plus requiras, quàm dederis. Nihil igitur grauius hæc lex imponit, quàm illud, quod tibi ab alijs uis: id tu alijs velis.

Sunt tamen ut in dilectione Dei, ita & proximi quidam gradus. Primus est infimus. Vt nihil proximo contrarium velis, velisq̃ue ei, quæ necessaria sunt. Est hic gradus velut naturalis. Secundus gradus est altior, cùm animam tuam tradidisti proximorum negotijs curandis, ut cum totũ te tradis curandis infirmis, docendis inscijs, &c. Tertius est multo etiam altior: ubi tota mente eos amas, eorum salutem spiritualẽ toto affectu quærẽs, *Roman. 9.* ardesq̃ue, & optas illis salutem æternã. Et adeo hoc uteris igne, ut anathema esse cupias pro fratribus, ut deleri postules de libro vitæ, ut eis vita tribuatur, ut animam ponas pro amicis tuis. Hæc *Exod. 32.* charitate nulla maior est. *Ioan. 15.*

Et certè, sicut non datur perfectio amoris: Diuini in via (licet sit quædam eius perfectio ut vitæ) ita non datur perfectio integra amoris proximi in via: sed erit in patria. Quod ita intellige, iussit Dominus hoc mandatum meum, ut diligatis inuicem, *Ioan. 15.* licet dilexi vos. Quis verò est, qui ita se, ex summo in imum dei jciat, proximorum causa, sicut se Christus deiecit? Contendendũ ergo nobis voluit in via, ut assequamur in patria.

Quàm verò gloriosum esset regnum, ubi omnes ita inuicẽ amare contenderent, sicut nos Christus amauit? Sumus omnes *Roman. 12.* unum corpus in Christo: unico spiritu velut anima viuificamur. *1. Cor. 12.* Vnus Deus nobis est, una fides, unum baptisma: cur igitur non *Ephes. 4.* quærat quisque alijs, quod sibi? Siquidem ipse cum alijs non diuersa sunt, sed unum in spiritu. Sed his mundus est, ex diametro *Ioan. 16.* contrarius. Intellige verò maxima hæc esse mandata, ad quæ implenda non sat sunt omnes omnium vires, nisi Dei maximi, auxilium adsit supernaturale.

Sed tractemus Christi interrogationẽ: *Cuius filius est Christus?* Potuitnè grauior quæstio hominibus proponi? Si enim dicas, Solius Dauid, en tibi æterna damnatio. Si dicas, Solius Dei: æterna item damnatio. Si dicas, Dei & Dauid, beatus eris, si id *Matth. 16.* cum Simone Baronia confitearis. Annon super hac quæstione totus orbis dimicat? Mauri, Iudæi, Indi super hoc unico verbo digladiantur. Et equidem iure duobus maximis mandatis quæstio hæc adiuncta est: ut intelligamus, Christum Filium esse Dei

Dei & hominis, & hoc unicum nos ad Dei, & hominis dilectionem accendat. Quis enim non amet Deum propter hominem, *1. Thim. 6*
 hominem factum: & hominem, qui ex Dei unione sit ipse Deus? *1. Timo 2.*
 Si quia Deus lucem habitabat inuisibilem, amare eum negligebas, en inuisibilis visibilis factus est. Si hominem (ut vilissimū) amare dedignaberis: en Deo homo vnitus est. Est igitur filius *Ioan. 1.*
 Dei Christus, & filius Dauidis, ut Dei & hominis amorem à nobis extorqueat.

Respondent illi: *Est filius Dauid.* Si id intelligunt Christiani, flectant statim genua sua. Nec enim continere se potuit hoc loco Paulus: quingratias Christo ageret magnificas, cū Deum filium esse hominis prædicabat. Quorum patres, inquit, ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula, *Rom. 9.*
 Vix similem de Christo confessionem protulit Paulus, quā ubi mentionem fecit, quod Christus esset filius Dauid & aliorum Patrum. Quidni in ea verba prorumperet, videns, quod ex illo filio Dauid nos omnes accepimus gratiā pro gratia? Quia enim Verbum Dei habitauit in nobis, ideo vidimus gloriam eius. Et *Ioan. 1.*
 quia Verbum caro factum est, ideo dedit potestatem, ut homines, filij Dei esse possent. De eo Dauid dicit: *Dixit Dominus Domino meo: quodnam miraculum, quam rem seculis inauditam, Dixit? Certè, sede mihi dexter, mihi æqualis. Merito Dauid rem narras stupendam. Quod caro, quod sanguis, quod terra cælos ascēdat, cælos penetret, angelos supergrediatur, & in Dei sede æqualitate: quod similis filio hominis, usque ad antiquū dierum perueniat. Iure & à Dauide dicitur, & à Christo repetitur. Huic tota Philosophia repugnat, natura reclamation. Sed fecit in hac re potentiam in brachio suo. Nec enim grandius aliud efficere potuit. Verè exaltauit in ea re humilem.* *Ephes. 1.*
Daniel. 7.

Sede inquit, *Donec ponam inimicos.* Nostra fuit caro, Deo inimica: reconciliati enim sumus, cū inimici essemus: Hanc carnem inimicam, iam reconciliatam, Deus subuexit in cælum, ut esset sub pedibus Dei. Non enim vult scabellum suum perire, sed seruari: obedientiam scabelli vult, non mortem. Et hīc etiā Deus fecit potentiam in brachio suo, ut scabellum inferno dignum, in cælestibus collocaret. *1. Reg. 2.*
Rom. 5.

Hæc sunt verba Patris ad Filium: quæ oportet nos ei etiam dicere. Dicamus ei: Sede in dextera nostra, donec ponamus inimicos

micos tuos, &c. Certè appetitus noster, caro, & voluntas carni affecta, sunt Christo rebelles. Sede igitur in dextera nostra, id est, in nostro loco meliore, in nostris, melioribus bonis. Qui tantum credit, reliqua verò malus est, Christum habet sedentem in bono sano loco, id est, in suo intellectu, in fide. At non habet sedentem in meliori loco, id est, in voluntate, & charitate. Quod fortasse innuitur, cum dicit, sede à dexteris, & non solum ad dexteram. Vult enim Christus collocari, non in uno tantum bono, sed in melioribus bonis. Rursum, qui frequenter cadit in vitia, & frequenter inde resurgit, non habet Christum sedentem, sed discurrentem. Non fixum, sed festinum. Dicamus ergo ei: Sede fixus in melioribus bonis nostris.

At non sedebit in nobis Christus, ut nos interim dormiamus, aut marcescamus. Sed ut ponamus inimicos eius, sub pedibus suis. An nescis appetentias tuas esse Christo inimicas? an-

Mich. 7. non inimici hominis, domestici eius? Annon prudentia carnis

Roman. 8. inimica est Deo? Annon lex carnis repugnat legi Dei? Tu igitur

Roman. 7. contède, ut hi inimici suppedaneum Christi pedibus fiant. O verò felix anima, ubi hostes Christi, sunt Christo subiecti. Vbi solus

Luca 1. Christus imperat, & regnat. Vbi nos, iam liberati de manu ini-

Prouer. 1. micorū nostrorū, seruimus Deo in sanctitate & iustitia. Vbi quiescimus omnium malorum terrore sublato, ubi in pace in idipsum

Psal. 4. dormire licet. Vbi confregit Dominus arcum, gladium, scutum, & bellum.

Psal. 75. At sicut Pater in cælo non solus, sed merito Christi adductus, Christo subiecit hostes, ita nec nos soli, sed ex meritorū Christi efficacia, suos illi hostes subijcimus. Vt enim factus est Christus nobis sapientia à Deo, ita factus est victoria, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Eodem. Iam, quale supplicium merebitur, qui cum Christum in dextera collocare debuisset (ut quem Pater ad suam dexteram collocauit) ille non ad dexteram, sed sub pedibus suorum inimicorum deiecit? ô facinus, ô scelus. At tu qui peccas, qui que iniquus es, Christum statuis sub pedibus luxuriæ tuæ, auaritiæ tuæ. Annō hæc Christi querelā est. Seruire inquit me fecistis in peccatis vestris, facis igitur Christum seruum iniquitatum tuarum. Flebat Ieremias, quod hostes animæ facti essent in capite. Si hostes in capite, ubi nam Christi collocasti? cecidit corona, inquit, capitis nostri.

nostri: Igitur ad pedes lapsa est: Christus verò corona capitis est: *Treno. 5.*
 Per Dauidem quæritur coram Patre Christus. Miserere mei, quia *Psal. 55.*
 conculcauit me homo: conculcauerunt me inimici mei. Et Paulus inquit. Quanto putatis deteriora mereri supplicia qui filium *Hebr. 10.*
 Dei conculcauerit? vides igitur quòd iniqui Christum pedibus calcant. Quem Pater posuit ad dexteram suam, super omne nomen *Ephes. 1.*
 quod nominatur in hoc seculo & futuro, cum iniquus sub pedibus dæmonum, & vitiiorum statuit.

CAPVT XXIII.

Tunc loquutus est Iesus.



Rbitror Christum sub nomine Scribarum & Phariseorum, nostri temporis religiosos & literatos designasse. Cum enim Scribæ illi & Pharisei, solū essent, quadraginta annis post Christum duraturi, nō erat opus, tam longa admonitione, qua nos Euangelium admonet, in tam exiguum tempus contexere. Præmonuit ergo. Christus & literatos & religiosos, tum eorum auditores & discipulos. Iudicio meo, est Euangelium hoc speculum ubi & hi, & illi se conspiciant. Maximè verò pars hæc Euangelij prior ad auditores pertinet, quibus dicitur: *super cathedram Moysi.* Vbi primum se offert dubium. Cur non dixit, super cathedra Christi sederunt prædicatores, & doctores. Respondeo, fortè hæc prior erit ratio. Quia non videbatur futurum, ut super cathedra Christi malus aliquis sederet. In cathedra hominis, iniquum sedere, tolerabile est. Cum enim omnis homo ab adolescentia ad malum pronus sit, quid mirum si in cathedra eius qui ad malū pronus est, iniquus unquā sedeat? At iniquū in cathedra bonitatis Dei ipsius sedere, res est intolerabilis. Est Christus agnus, in id mortuus, ut tollat peccata mūdi, est salus, quæ sciuit infirmitatē, ut infirmitates nostras sanaret: est lux ob tenebrata, ut tenebras nostras depelleret. Vide itā quale sit statuere peccatum, languorē, tenebras, imò & dæmonē ipsum in eius cathedra, qui mortuus est, ut hæc omnia dæmonis opera destrueret, ipsum quē mundi principem, diabolū, foras eijceret. *Genes. 3.*
Ioan. 1.
Isaia 53.
Ioan. 8. 9.
1. Ioan. 3.
Ioan. 12.

Altera ratio est. Quia ipsa Christi, ex se, cathedra peccato repugnat. Certum est dari gratiam Episcopo ad prædicandum.

Ergo cathedra Christi formaliter (ut Theologi loquuntur) gratiam suo ministro largitur. Vt enim gratia datur sacerdoti, ad sacerdotium exercendū: ita & Episcopalis cathedra de se gratiā dat Episcopo, ad sanctē prędicandū. Vt ergo ex se, Christianus, ut qui ex Deo natus est, non peccat. Quia Christianitas, ex se peccato repugnat: ita qui in Christi cathedra sedet, ex se, non peccat, sed quę dicit facit. Quia id ipsa cathedra prębet, saltem Episcopis, quorum illud proprium munus est. Hac ergo ratione non dixit: In cathedra Christi sedet malus, ut nec conueniebat dici: In igne, sedet frigus. In sole, tenebrę: In iustitia, peccatum.

11. Ioan. 3.

Vnde tertia ratio colligitur: Non dixit, In cathedra Christi sedet, qui non facit. Quia malus vir quantum de se est, cathedram Christi in cathedram vertit Moyſi. Cathedra enim Christi, est amoris, gratię, filiorum. Cathedra Moyſi est timoris, literę, seruorum. Si igitur in cathedram Christi malus ascendat, cathedram filiorum, ex se, in cathedram vertit seruorum. Vt igitur Christianus, qui spiritum adoptionis non habet, sed timoris potius, is spiritum Moyſi repręsentat, ita prędicator malus scribę agit potius & Phariseum, quàm Christianum prędicatorem.

Dubium alterum est. Cur meminit cathedrę? cur non simpliciter dixit, quę scribę dixerint vobis, hęc facitę? Respondeo. Admonuit prędicatores officij sui, ne dum prędicant, se priuatos homines esse putent, sed personam, & autoritatem se habere Moyſi, id est, Dei. Vt enim cū Papa quidpiam pręcipit, & ipse & nos pręcepta illa, putare debemus esse diuina, (ut frequētissimę pontifices dicunt in decretalibus suis) ita & prędicator cathedram illam putet esse Dei. Et quod qui in cathedra illa est, Deum agit, & velut Deus quidam est. Vtinam id & prędicatores spectarent, & etiam auditores.

Dubium tertium est: Cur dixit, Sederunt Scribę, & Pharisei? siquidem Scribę, sonat literatos. At cum nullus nisi literatus in cathedram ascendere debeat, sat erat dicere, super cathedram Moyſi ascenderunt literati. Nisi forsan Phariseis illiteratis esset concessa docendi facultas. Respondeo. Quantum mea fert opinio, hic per Phariseos repręsentantur religiosi, qui monachatu additi sunt, his conceditur prędicandi autoritas, etiam si minus sint literati. Tanta enim est illis cum Deo familiaritas, ut ex illo ad Deum accessu, fiant illuminatissimi, & velut Moses, rai-

dijſ

dijs fulgentibus cornuti, Illum igitur fulgorem in recessu conce- Exod. 34.
ptum, in cathedra spargent. Quod si secus prædicauerint, facien-
dum est tamen quod dicunt. Personam enim Dei ex loco, ex ha-
bitu, ex professione, ex functione repræsentant. At scribæ Theo-
logos significant, qui labore, & industria, literas sibi compararūt.
Aduerte igitur nemini esse in cathedrâ ascendendū, nisi literatus
sit. Aut certe monachus, cui prædicatio vitæ merito cōceditur.

Quartum dubium: Cur dixit *Super cathedram sederunt*, non
verò ascenderunt, aut steterunt, etenim prædicatoribus nostris
mos est, stando prædicare. Respondeo: Duo videntur hic indi-
cari. Alterum, quod nō omnibus prædicatoribus obedientia de-
beatur, sed his, qui prædicant ex officio, & munere sibi commis-
so. Ijs enim qui nondum prædicant ex functione commissâ, sed
ut se ad prædicandū exerceant, nondū parere tenemur. Ij enim
nondum in cathedra sedent, licet sedere contendant. Alterum
est, quod ijs maximè parendum est, qui iam diu sederunt, in Sa- Iob 32.
pintia legis, quibus non est eruditio noua, & velut in ventre
Heliu, ad modum musti feruens, sed qui habent res velut ex-
coctas, maturas, non præcoquas, aut præcipites. Indicatur etiā,
quod potissimè parendum sit Episcopis, quorum est in cathedra
sedere.

Quod verò sequitur: *Quod dixerint vobis seruate, & facite*, duo
subindicat, alterum quanta cura, & veneratione verba Dei ser-
uanda sint. Rectè David: In toto corde meo abscondi eloquia Psal. 118.
tua, ut non peccē tibi. Si eum effectum habent eloquia Dei ser-
uare ne peccemus, annon dignissima sunt quæ seruantur? Pro-
fecto verum illud est: Si seruaueris ea, conseruabunt te, & verum Eccle. 15.
illud, quod semen est Verbum Dei. Quod cum tantopere diabo- Matth. 13.
lus euellere ex corde nostro procuret, annon mille seris, & re-
pagulis esset seruandū, ne euelleretur? Semen enim quod cæ-
lum profert, meritō seruandū est. Alterum est, quid seruare Dei
oracula prodest, nisi ea facimus? *Seruate*, inquit, & *facite*. Certè
literati homines, Scribæ, & Pharisei verba diuina seruant, sed
non omnes seruant, ut faciant, at non est ille beatus qui seruat, ut Psal. 102.
doceat, sed ut faciat. Misericordia enim & bonitas in eos, qui
sunt memores mandatorum Dei, ad faciendū ea.

Potrò facienda sunt, quæ prædicator dicit, quia in cathedra
Dei sedet, & verba Dei docet. Dices, quid si errores doceat? Pla-

nè dum nescitur, an erret: facientes quæ dicit, meremur. Meretur enim vetula errans ex mandato prædicatoris, quem vera dicere credit, ubi non operis iustitia vetulam commendat, sed obedientia prædicatoris.

Iuxta opera eorum nolite facere: Profectò hoc audito sermone, erat cur contristarentur Iudæi, qui suos Phariseos non imitarentur, vix habebât, quem possent imitari. Sed ô gens Christiana, nò est vobis propositus, hic aut ille prædicator, quem sequamini. Propositus est vobis Christus: exemplar fulgentissimum, in quem transformemini, cuius vestigia sequamini. Audite prædicatorē, sed aspiciite Christum: autorem fidei & consummatorem. Prædicat prædicator voce: prædicat propositus Christus opere. Sapiēter Petrus: Proposuit Pater Christum, ut sequamini vestigia eius, quare? quia peccatum non fecit, nec est inuentus in ore eius dolus. Prius fuit peccatum non facere: mox dolum non loqui.

Ergo inquit, quæ faciunt non facite, sed quæ dicunt: quia illi magistri sunt non dicendi, sed faciendi. Magistros dicendi eloquentia facit. Magistros Christianitatis facit Spiritus sanctus, qui fecit alios Doctores, alios Prophetas, mendacissima persona, seu larua, est prædicator dicens, non faciens. Si enim magister Christianus es, Spiritus sanctus te fecit: & non es tu qui loqueris, sed Spiritus in te: si non facis quæ dicis, iam non in te loquitur Spiritus, aut certè te spiritui tubam, seu organum spurcum offers, per quam Deus insonet, gladium ferruginosum manui diuinæ tribuis, quo scindat, diabolus ei offers, per quem diuina opera faciat, ô vos prædicatores, qui gloriam in excelsis Deo canitis, pacemque terræ affertis, contendite, ut Angeli sitis, ô qui desponsare Deo animas cupitis, videte, ut famuli sitis Abrahæ fideles. Qui tubæ estis, quibus sint congreganda Israël's agmina, videte ut argenteæ tubæ sitis, non terrenæ.

Sed quænam sunt mala Phariseorum ut illa nostri caueant prædicatores? Primum est: *Allegant onera importabilia, quæ ipsi nec digito mouere volunt.* Quidnam hoc est, ô Christe seruator? Annon tu per manus Moy's graves, legē dedisti, & eam importabilē? dicente Petro onus eā fuisse, quod neque nos inquit neque patres nostri portare potuimus. Cur ergo alij crimen impingis, cuius tu videris auctor fuisse? Rursum: quomodo ve n̄ est Phariseos neque digito onus contingere: cum ieiunent bis in sabbato, decimas

dent

dent eorum quæ possident: nec iniusti sint, neque auari. Et Paulus Phariseus vivebat sine querela. Quod si per onera traditio- *Phil. 3.*
nes intelligas: sanè in illis, nimij potius sunt ferendo, quàm morosi *Marci 7.*
non contingendo. Demum: quid vis cum dicis, digito non con-
tingunt? Si pede aut manu dixisses erat id facile: sed digito, obscu-
rum? Adhæc videri responsum poterat, si de tempore nostro in-
telligamus. Onera hæc importabilia esse excommunicationes,
suspensiones, interdictiones, irregularitates & cætera onera Ecclesia-
stica: quæ Prælati Christianis imposuerunt, cum tamen eorum
plerique ab excommunicationibus, & alijs censuris liberi sint:
plerique non ieiunent, aut carnibus abstineant.

Sed licet rem hanc introrsum aspicere: Onus quod cuique
nostrum imponitur, non est hæc aut illa legis particula, sed lex to-
ta. Hæc enim est colligata fascis, & manipulus collo impositus.
Non ergo queritur Dominus, quòd Pharisei nō contingant unū,
aut alterum præceptum, sed quòd totum onus digito non tan-
gant. Quid enim si Phariseus decimas hinc det: illinc verò odiat,
inuideat, superbiat? Profectò partem legis fert, non totam, hi er-
go sugillantur, quòd cum totam legem alligent, non totam mo-
uere contendunt.

Sed audi: Non eos Dominus accusat, quòd onera alligent:
sed quòd alligent importabilia, quæ ipsi non moueant. Aperiat
Dominus sensum nostrum, ut hæc penetremus. Planè lex Chri-
sti sine amore, sine spiritu, vix portabilis est. At nō accusatur Deus
eam legē ferens. Si enim tulit, dedit etiam spiritum, & vires, qui-
bus portetur lex: imò quibus iugū fiat suaue, & onus leue. Quòd *Matt. 11.*
si etiā prædicatores digitis legem mouerent, & perficerent, darēt
& ipsi (suo modo) spiritū seu gratiæ vires, (Ita Paulus dicit: Cupio
videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis) id est, da-
rēt per ipsos Deus. Fieretque ista ratione lex portabilis, quæ ex
defectu amoris & spiritus importabilis videtur. At defectus amo-
ris sæpe ex defectu venit prædicatoris, dicentis non facientis, al-
ligantis opera, non ea mouentis. Profectò qui legem mouit, &
perfecit, nouit etiam quomodo sit illa ferenda: & quomodo ad
orationē sit recurrendum: ut viuendum, ut vires ad ferendū ipsa
præster. Videntes verò auditores legem à prædicatore ferri, &
modum quo sit ferenda, inspicientes: concipiunt & ipsi vigorem,
animantur, accenduntur, inflammantur, arripiūt onus. At ubi hu-

meros prædicatorum liberos ab onere vident, recusant & ipsi onus, putantes ferri non posse, quod illi doctores ferre recusant.

Interim nescio an aliquid mysterij in illo verbo lateat: Nec digito contingere volunt. Res spirituales licet manus non habeant, digitos tamen tres dicuntur habere, quibus res moueant. Ita Ilias, qui tribus digitis appendit orbem terræ, tres illi digiti sunt: potentia, sapientia, bonitas, ijs tribus digitis, contingi, moueri, & portari lex Dei debet. Et ijs perfecte portat, qui omnibus portat. Qui animosè fert legem, non adeo tamen prudenter, is uno fert digito, qui verò animosè, prudenterque, sed non amanter fert, duobus eam digitis portat. At qui legem non amat, imò abominatur, ut Pharisei illi, is neque uno digito contingere vult. Id est quod in Phariseis Christus accusat. Intelligent Episcopi, quid in ijs quos ad prædicandum accersunt, requirere debeant.

Attende nunc, illi imponunt onus ore, non manibus, non portant, non mouent, imò nec contingunt, ille portat, qui legem impleuit, is non portat, sed mouet, qui cupiens perficere legem, eam aggreditur, victus tamen carnis fragilitate sub onere ruit, is non portat, nec mouet, sed contingit, qui optat quidem à peccatis egredi & legem incipere, non aggreditur tamen, nec tentat, an armatus incedere possit. Is uerò nec digito contingit qui legem odit, qui que nihil legem curat.

Secundum peccatum, cuius Dominus Phariseos accusat, est: *Quia omnia faciunt, ut videantur.* Dices: Annon necesse est Episcopis, ut videant homines opera eorum bona, & ita glorificent Deum? Adde, quod Theologi fatentur, gloriam esse inter bona humana præcipuum, cur ergo Pharisei traducuntur, quærentes quoddam adeo bonum est? Equidem, quod ex bonis humanis humana gloria quærat, forsitan non esset scelus horrendum. At quoddam omnia & diuina, & humana, sacra & prophana, ad vendendam gloriolam inclines, non potest non esse piaculum. Quod enim Dominus instituit in gloriam suam, & cultum suum, id eo referendū est: at si tu horum adulterator, hæc tibi velis desponsare, proprio marito viduata, annon est facinus? Lege Caeteranum in fine Secundæ Secundæ.

Sed profundius penetra. Vita Christiana tota consistit abintus, tota est in homine interiore renouando. Si igitur tu totā vitā extra consumis, nihil curans interiora, hoc est cū vita Christiana: eandem metro pugnare.

Scito

Scito vitam Christianam Deum semper præ oculis habere: *Psal. 44.*
 ut quem unice diligit, & depereat: ut cui uni totam se consecret, *2. Cor. 5.*
 cui unicontendat sua facta probari. Iam si omnia facias, ut homi-
 nibus placeas, Christi seruus non es. (ut inquit Paulus) Ergo di-
 rectissime pugnas cum vita Christiana, Charitatis, ut igneæ, ascē-
 sus sursum est. Cupiditatis, ut terrenæ est descensus deorsum, de
 hoc statim. *Galat. 1.*

Tertium Phariseorum peccatum est superbia, & celsitudi-
 nis appetentia, non quouis loco, nec inter quosuis, sed excellen-
 tiæ in conuiuijs, in Ecclesia, in foro. Itaque æstimabant se Phari-
 sæi meliores ijs omnibus, qui in Ecclesia, & in foro conuenie-
 bant. O Lucifernam superbiam? quæsiuit Lucifer cathedram in
 cælo, ut esset similis altissimo, quæsiuit & Phariseus in Ecclesia,
 (quæ cælum quoddam est,) cathedram meliorem, similem altissi-
 mo: quærere enim cathedram super omnes, est Dei cathedrâ quæ-
 rere. Vtinam non hac scabie essent nunc infesti, qui literatorum *Isaia 14.*
 & religiosorum nomen sibi vendicant, qui ex professione locum
 inferiorem essent potius venaturi.

Quartum peccatum, ex tertio nascens est: velle vocari ab ho-
 minibus Rabbi, Pater, Magister. Id nobis explicat Paulus, dū di-
 cit, Corinthijs fuisse dissidia: alijs dicentibus. Ego sum Pauli, ego
 Cephe, ut & nunc mos est deuotis hominibus, maximè sceminis
 dicere: Pater meus ille, Confessor meus iste. Iactabant ergo pri-
 mi illi ad fidem conuersi: alij quod à Paulo essent conuersi, alij *1. Cor. 1.*
 quod à Cepha, & à summis Apostolis. Vt Apostolus, meminit di-
 cens: Existimo me nihil minus fecisse, à magnis Apostolis. Na-
 scebatur hic affectus nouis illis Christianis, ex Pharisaismo: ubi
 honoris causa discipuli, se cuiusdam dicebant esse magistri: qua
 etiam ratione & magistri circuibant mare, & aridam, ut multos
 haberent discipulos, non in Dei, sed in suam gloriam. Circui-
 bant igitur terram, ut unum facerent profelytum, à quo Patres, *2. Cor. 11.*
 magistri & Rabbinii vocarentur.

Hoc præmissio: Cum Dominus vetat vocari magistros, non
 vetat pietatem, & reuerentiam: sed id ipsum quod Paulus: dicēs, *Matth. 23.*
 Cum sit inter vos zelus, & contentio, super patribus: & magistris:
 nonnè carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Igitur
 carnalem illum affectum, vnde dissidia nascuntur in vita Chri-
 stiana, hunc prohibet Dominus. Vult te patrem tuum diligere, *1. Cor. 3.*
 & ple-

& plenis buccis patrem nuncupare, sed quòd eum, qui te Christi pietatem docuit ita carnaliter ames, ut inde aut tu aut ille in superbiâ incidatis, id verò prohibet Dominus. Voca magistros, & rabbinos, quantum velis, sed ita magistros factiosè nuncupare, ut cæteros aliorum discipulos contemnas, utque ex tui amore magistri Deum obliuiscaris, id Dominus verat. Videant religiosæ si quid horum illis conueniat.

Sed ut hæc tibi sint perspectiora, vitam Christianam ob oculos præscribo. Vita est, hominis ex mundo ad veritatem, per Christi lumen, conuersi, hominis unicè Deum amantis, Deum ex intimis, ex præcordijs diligentis, reliqua quæ Deo minora sunt, paruipendentis. Vbi enim agnouit, quis Deus sit, nouit, quàm mundus non sit. Est vita hominis cupientis Deo hære, iungi, unumque cum eo fieri, ac proinde horrentis quidquid huic adhæsiōni impedimento est. Et quia omnis affectus (si excessiuus sit) ad creaturas, magno est impedimento, ideo hunc vult refecare, & mortificare. At quia per sui despectum, & odium intelligit maximè se Deo probari, ideo tantum abest ut se amet, aut gloriam suam querat, ut maximè hanc timeat. Id verò admonet Christus, ex re viæ Christianæ esse despectum, & crucis, non honoris desideria. Norunt hæc experti.

Luce 14.

Galat. 6.

Addit Dominus epiphonema. *Qui se exaltat, humiliabitur.* Ego quidem rem hanc sæpe expendens, admiror: Cur Dominus superbiā, & celsitudinis appetentiā tantopere odiat? Nec n. alijs vitijs tantopere videtur infensus, cum multa sint alioqui, multo maiora. Rem hanc tractanti quædam occurrerunt causæ, quas subiungere libuit.

Ioann. 15.

Galat. 6.

Prima est: Deus est purissima veritas, non potest igitur nõ summè odire mendacium. At mendacium grauissimum est, putare te esse aliquid, cum nihil sis, iuxta Apostolum: hoc igitur mendacium grauiter odit Dominus.

Ioann. 4.

Psalm. 118.

Dices eadem ratione, summè odibit Dominus omnem iniustitiam, cum ipse sit iustitia summa? Respondeo: Grauior est corruptio, & magis horrenda, quæ in fundamento later, quàm quæ in tecto, aut pariete. At putare te aliquid esse, corruptio est, in ipso esse, quod omnium quæ in nobis sunt, fundamentum est, ac ideo magis odio habetur. Spiritus est Deus, ideo vult in spiritu & veritate adorari. Rectè igitur Psalmus: In veritate
tua

tua humiliasti me. Humiliat enim se, is cui veritas illuxit. Hanc *Psalm. 50.* veritatem diligit Dominus, & ei incerta & ocula manifestat. *Psalm. 30.* Vnde Dauid: Ego dixi, proiectus sum à facie oculorum tuorum, (id est, vilis sum in oculis tuis) qua causa inquit, exaudisti orationem meam. Diligite eum omnes sancti, quia veritatem requirit, quam? Hanc, ne credes te aliquid esse, cū proiectus sis à facie oculorum Dei, alioqui retribuet abundanter facientibus superbiam.

Secunda, aut Deus est in te, aut non est. Si non est in te, cur non magis luctum habuisti? Si in te, facit agnoscere te, & *1. Cor. 5.* ita humilias te. Inquit Ieremias: Postquam ostendisti mihi, percussisti femur meū. Solent enim qui se errasse comperiunt, femur *Ierem. 18.* palma percutere.

Tertia, si peccator es, cur te exaltes? Si inimicus es, contra quem, (ut contra Pharaonem) suam Deus demonstrabit irā, *Rom. 9.* cur te exaltes? Si Deum quantum est ex te, peccando occidis, cur exaltes? Si peccata tua Christum morti addixerunt, cur superbis? Si turbasti uniuersum, Deum sub diabolo statuens, si Deum licet verbis fatearis, factis tamen negas, si exul à cælo es, si ciuis es inferni, quæ te superbia cæcat, ut altum te esse credas, quem tam vilem peccata reddiderunt?

Quarta, dum se exaltat superbus alios, contemnit, quod cum charitate ex diametro pugnat, quo non solum æquales sibi proximos facit, sed eos se superiores existimat. Ait Paulus. Et *Philip. 2.* Deus cū charitas esset, & cū altus esset, formam serui accepit, *1. Ioan. 4.* in qua non solum unus, ex nobis factus est, sed omnium nostrū *Matt. 20.* minister esse voluit. Recte Paulus, charitas non inflatur. *1. Cor. 13.*

Quinta, si vexillum charitatis est humilitas, vexillum diaboli est superbia. Ideo enim rex dicitur, super omnes filios superbiæ. Odit igitur Dominus eos, qui charactere bestię sunt insigniti, id est, qui vexillum portant superbiæ. *Iob 41.* *Apoc. 19.*

Sexta, tu ô superbe in te ipsum, intra tua fundamenta per-
scrutare. Genus, opes, fortuna, fundantur in corpore. Virtutes, eruditio, fundantur in anima. Perge porro. Vbinām fundantur corpus, & anima? Annon sunt ex nihilo nata? Egregium planè tuæ celsitudinis fundamentum! Firmissimæ verò arrogantiae tuæ columnæ. Rideatnè nunc Deus, an odiat eum, qui cum nihilo nitatur, excelsa de se putat?

psalm. 68. Septima: Vis videre quis sis exte? Expende, quo descende-
Eccl. 51. rit Christus ad subleuandum te: & intelliges, ubi malorum tua
Matth. 13. celsitudo iacebat. Descendit ille in altitudinem maris, (omnium
 scilicet malorum pœnæ.) Descendit in profundum, ubi non est
 substantia Quo redemptor pergis? quæro in altitudinē ventris
 inferi, iacentem illic hominem, ut inde eum eripiam. Et qui iam
 iacet profundus, excelsum se credit?

Octaua: ne coniicias oculos in hanc vitam: ubi bona malis
 permiscantur, coniice oculos in vitam futuram: vbi quisque pro
 dignitate proprium locum sortitur. Iam quæso te, si Deus non
 tui misereatur, quis erit locus tuus? Annon erit infernus? Cur ergo
 extollis te, cui dignus locus infernus est? annon meritò odiat
 Deus hominem, cui tam corruptum iudicium est, ut se aliquid
 esse credat, cum tamen sit dignus inferno?

Nota, datur tibi sacra Eucharistia in cibum, & Christi pas-
 sio in remedium. Annon agnoscis magnitudinem morbi, & mi-
 seriae tuæ: cui tam pretiosa fuerit necessaria medicina? Alio-
 qui stultum est, facili morbo sumptuosissimam impendere
 medicinam.

Isaïæ 5. Decima: Illud etiam magno mihi argumento est, quàm si-
 mus miseri. Quod cum Deus nihil non fecerit: cum omnia sua
 artificia, & adinventiones, ad prouocandos homines in sui gra-
 tiam, & cultū insumperit: nos adeo stupemus & lapidescimus:
 ac si nihil ille fecisset. Eximiè mala vinea est, quæ summa cura
 exculta, labruscas profert, non vuas. Mortui sunt, quos tati amo-
 ris stimuli, nihil excitant. Cur igitur nos exaltamus? Qui se ex-
 altat humiliabitur.

Sed qui se humiliat exaltabitur. Magni artifices, quo sibi maiore
 gloriam parent, viliores materiam pulcherrimo operi subiiciunt.
 Ut quo vilior materia est, eo artificis plus resplendeat manus. Si
 vis igitur, ut Deus pulcherrimum in te opus perficiat, humilia
 te: quo te viderit in oculis tuis viliores, hoc præclarius absol-
 uet opus.

Et nescio quid causæ sit, quod cunctæ res exiguæ, sunt nobis
 gratiores, exiguus puer, exiguus vitulus, catellus. Emanauit nē
Matth. 19. hoc nobis ingenium, ex diuino? Cui exigua & humilia placent,
1. Reg. 15. adeo nisi efficiamur paruuli, non intrabimus in regnum cælo-
1. Reg. 16. rum. Cum Saul paruulus esset, rex inauguratus est. Dauid omniū
 fra-

fratrum minor ungitur in regem. Et profectò nemo est qui non humiles amet, & exhorreat superbos. Quis enim superbo conuiuet? Et quis non cum humili conuersabitur?

Dictum mihi hætenus est: quòd homo sit uniuersa vanitas, *Psal. 38.* imò omnium malorum pelagus, quomodo igitur in eum intrabit omnium bonorum pelagus Deus: nisi se homo euacuet, liberetque se per gratiam Dei omnium malorum abyssò? Ad me ipsum, inquit, anima mea turbata est, propterea memor ero tui. *Psal. 42.* Ita planè: Tunc dignum est memoriam habere Dei, cum anima turbatur ex intima inspectione sui. Vis igitur Deum, vis oleum exultationis, pete vasa, sed vacua, & non pauca, id est ut te non in paucis, sed in multis euacues. Vis animam tuam sanari? gustato eam: & ubi eius amarorem gustaueris, clamat: Mors in olla. Si no- *4. Reg. 4.* ueris mortem ollæ tuæ, inuenies vitam animæ tuæ. Ideo enim *Eodem.* Deus exaltat humiliatam, quia generosus est Deus. Nihil verò tam natium generosis, quàm parcere subiectis. Remittit enim leo quas conceperat iras, ubi subiectum conspicit inimicum.

Etequidem naturalissimum cuique est, afflictis commisereri. Ea enim ratione Rethores docent, in causa difficili ut se dicturus humiliet. Hac enim via auditorum sibi amicos conciliabit. Cum ergo Deo proprium sit misereri, miseros quærit, quorum misereatur. Imò cum nulla in Deo maior sit virtus quàm misericordia: ita nihil magis amat, quàm humiles, in quos se effundat, & nihil magis aduersatur, quàm superbos, qui diuinæ misericordiæ non se credunt egere.

*Vide Diu-
Thomam,
2. 2. quæst.
30. art. 4.*

Finge Deum diuissimum esse flumen omnium gratiarum, fontemque omnis boni, num fons aut flumen per accliuia subit? Minimè: sed per decliuia: omnis ergo vallis hoc flumine implebitur, omnis mons & collis deferetur. Iacobus dicit: Omne datum optimum, de sursum est descendens. Descendens, inquit, si descendit: igitur in humiles descendet, non in elatos. *Isaia 40.* *Iacob. 1.* *Ioann. 4.*

Adde illud Domini: Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis. Si quæris unde oriatur fons: addit, flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ. Cur nō dixit: fluēt flumina ex capite, ex pectore, ex corde? Et cur non dixit: Aquæ currentis, sed salientis? Certè, quia per ventrem locum vilem, infimū, & abiectum intelligimus, quocirca, si ex te, aqua emanaturæ sunt, ex tua vilitate, & abiectiōe, ab imo tuæ cognitionis sunt:

emanatur. Iam si aquæ salientis, ex imò loco saliét. Nec enim salita aqua nisi ex infimo loco.

IOAN. 11.
Philip. 2.
IOAN. 2.

Item stultus es, si alia ratione exaltare te vis, nisi ea, qua Christus exaltatus est, at hic per crucem exaltatur, humiliavit se usque ad mortem, & mortem crucis. Ergo vel membra hos nō esse Christi fateamur, vel sicut ille ambulauit, ambulemus. Consilium fuit Deo viam ad cælum nobis aperire, sed nulla nisi humilitatis, aperta est.

Apocal. 4.

Iam quid credis in cælo esse? Certè est humilitas. Omnis illa beatorū curia, humiliū curia est. Quid enim aliud est, quod Ioannes videt, seniores in facies suas procidere, nisi humilitas, ex Dei & sui cognitione dimanans? Sicut in inferno non sunt nisi superbi. Dictum enim est: Superbia eorum, qui te oderunt ascendit, amabit ergo Dominus humiles similes in terra, illis quos amat in cælo.

Psal. 73.

Demum, ut arbitror, nulla in terris beata esse anima potest, nisi humilis, etiam secundum rationem naturalem. Cum enim vita hæc sit plena malis, quasi sagittis, & plena laqueis, & retibus, quis euadere poterit volantes sagittas, expansos laqueos, nisi qui se contrahit, & paruulus efficitur?

Væ vobis
qui clauditis
regnum
cælorum, an
te vos, vos
enim nō intratis,
nec
finitis intrare.
Matt. 23.

Væ autem vobis Scribæ. Hic mirari libet Dei largitatem, hominum verò ex Deo dignitatem, ex se indignitatem. Profectò si homines claudunt regnum Dei, ijdem aperire possunt. Annō miraris diuinam magnificentiam? qui regnū suum, (imò seipsum) in manibus hominum statuit, & clauem eis dedit, qua felicem illam cæli ianuam aperiant, & claudant? Rursum, non miraris clauigeros hos qui in sua ditione, regnum ex manu Dei habent? Quod si id miraculum erat tempore legis veteris, quanto maius est tempore legis nouæ, in qua Christus aperte Petro, & eius vicarijs, clauem tradidit regni cælorum? quanta verò socordia est, tantum negligere munus? Imò quantum scelus, cælum occludere, cum esset aperiendū? Voluit Deus regnum suum aperire, & Christus illud aperuit, & magno suo sumptu aperuit, deditque tibi clauem ut aperires. Tu verò contrà claudis, quod si tibi tantum clauderes, tibi tantum malum efficeres, at cum alijs claudas, summum est nefas.

Non negligenter audiendum est verbum illud: Non finitis intrare volentes. Nam insitus à natura nobis est ignis hic, & impetus quæ.

quærendi, semper beatitudinem. Nihil enim facimus, quo non eam quæramus. Contendunt quippe etiam mali intrare in beatitudinem, licet decipiantur, in terra quærentes quod in cælo quærere debuissent, sed tandem illa terrenorum inquisitio ex naturali, ad quærendam felicitatem propensione descendit. Quæ-
runt igitur eam omnes, licet malè quærant multi. Si ergo mali doctores auxilio sunt ad malè quærendum, & ut quærat in inferno, quod erat in cælo quærendum, annon rectè illis Dominus inclamat vae? Iam sunt multi qui melius nati veram felicitatem inuenire contendunt, atque ita volunt intrare. His si mali doctores pro felicitate offerant infelicitatem, annon hoc summum piaculum est, æterno vae dignum? At miseri illi quibus regnum clauditur, decimas, & redditus dant doctoribus suis, ut aperiant, & ipsorum doctorum professio est aperire, & ipse Deus in populis est, cupiens ut sibi aperiatur, & in doctoribus cupiens, ut aperiant. Quale verò est hominem è ianua cæli eijcere, & in infernum conijcere? ò Episcopi, ò prædicatores, quis docebit vos fugere, à iudicio gehennæ? Id certum vobis sit: Si nō finitis intrare, hæc una causa est, quia vos ipsi non intratis, at si intratis, causa est, ut intrent alij. Quā multis votis erat à Deo efflagitandum, ut nō sineret vicarios suos viam cæli obstruere, utque in locum suum eos sufficeret, qui id facerent, quod ipse fecit, erat quidem ianua cæli occlusa, & Angelus in porta Paradisi, districtum, & flammantē habens gladium, ne quis intraret. At Christus suum fudit sanguinem, quo gladij flamma extingueretur, & Angelus statione pelleretur. Hoc exemplū vobis ò doctores accipite. Quod si non placet, Christo placeat, ut vobis submotis, nos intrare compellat.

Matth. 3.

Genes. 3.

Secundum vae, est contra eos, qui oratione prolixa armati, imbecillium domos inuadunt. Verè indignissimum erat, tantam orationi iniuriam irrogari, ut ipsa tanti mali esset instrumentum. Sanè anima ab oratione digna, exit diues, amoris plena, Dei desiderio languida, æternorum cupiditate feruens, bonorum suorum oblita, diuitiarum suarum prodiga, proximorum nexu ligata, imbecillium miserijs compatiens. Exit tandem vel diuina, vel deificata. Quis ergo fieri potest, ut longa oratio, aliena surripiat, quæ propria despicit? Quis fieri potest, ut oratio Dei, in eos sæuiat, qui sunt Deo relictī? At certum est, Deo dilectos esse

Luce 24.
Vae vobis
qui comeditis domos
viduarum,
oratione
longa orantes.

Psalm. 96.

Psal. 67. *pauperes, qui pater est orphanorū, & iudex viduarum. Quanto igitur vā digni sunt, qui Deo, contra Deum armantur, quiq̃ue Deum faciunt, contra Deum insurgere? Igitur existima, cū oratione abuteris, te Deo ipso abuti. Et cum oratione viduam lædis, te, Deo, Deum læsisse. Cuius verba sunt, quod uni ex minimis fecistis, mihi fecistis. Et quidem ferri poterat, si viduæ domum per orationem in aliquo læsisse, at quòd orando, totam eius domum deuores, id quis ferat? Agè nunc vide an plerique, qui in Deo gloriantur, lites contra viduas, & orphanos intentēt? Et si in omnibus ferè vincant, & prætextu religionis pauperum facultates deuorent?*

Etdiſtis multa colligere est. Primū: Caue ne abutaris oratione. Secundò, ne rebus diuinis armeris contra pauperes. Tertium: Attende, Deum curam habere viduarum, & orphanorum. Quartò, mirare, quī fieri possit, ut longa oratione orans malus sit. Sed credo longam illam, non adeo veram orationem fuisse. Alioqui dictum est, Qui conseruat legem, multiplicat orationem.

Væ uobis

qui circui-

tis mare

& aridā,

ut faciatis

unum pro-

felytum.

Roman. 10

Psal. 68.

In tertio vā, illud mirandū occurrit, quo legis zelus, adeo Iudæos accenderit, ut quo unum facerent profelytum, mare circuirent & aridam: Cur non ergo Christianos idem zelus inflammat? Illos instimulabat zelus legis, non gratiæ: Moyſi, nō Christi timoris, non amoris: sanguinis pecudū, non sanguinis Christi: Cur ergo nos ita desidemus ignauī? Illi peccatores habebant zelum Dei, non secundū scientiam, nos verò zelus domus Dei non comedit.

Quòd si non zelus Dei, sed auaritiæ potius ignis, illos ad orbem circumeundum animabat, annon hoc magis facies confundit nostras, quod malitia fuerit, quàm bonitas potentior? Reuera stupendum est, quòd nostri homines, ad aurum comparandum tot subeant pericula, ad æternitatem verò adipiscendam sint adeo segnes. Cū Paulus dicat: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ, sicut exhibuistis membra vestra, ad circumeundum vestris cupiditatibus orbem, ita exhibete, ad dignum Deo cultum offerendum.

Roman. 6.

Porro quàm est maior virtus, quàm querere, parta tueri? Imò quàm est summa crudelitas, quem summo nisu filium peperisti, magna rabie necare? Circumisti orbem, ut Deo filium dares.

Ierem. 11.

dares. Et in terra Dei, coram oculis Dei, à Deo aufers, diabolo tribuis, annon id summum flagitium est? Flagitium verò par, illud etiam erit, te interficere filios Dei, quos Deo summis laboribus, alij pepererunt, ò si excitarentur hoc verbo, qui Christiano nomine gloriantur, ne nouiter ad fidem conuersos, malè tractarent! Sunt exempla morum nostrorum, adeo corrupta, illosq; adeo exasperamus, ut se potius vellent iugo infidelium premi, quàm nostra societate participare.

At graue dubium: Quomodo nouiter conuersi, malo nostro exemplo, fiant duplo filij gehennæ, quàm nos. Cùm potius, nos digni hac duplici pœna essemus, ut autores duplicis culpæ? Credo id esse dicendum: Culpa hominis, semel à Deo illustrati, quiq; bonum Dei gustauit Verbum, dupla est, ad culpam eius, qui nunquam illustratus fuerat, quiq; nunquam virtutes expertus erat seculi venturi, ut habet Apostolus: Porro Pharisei isti, utpote à malis parentibus orti, & qui ipsi genimina essent viperarum, nunquam diuino fuerant lumine perfusi. At profelyti, ut diuina luce conuersi, si postea conuertebantur à sancto munda-to, duplici & culpa, & pœna digni erant. Igitur peccata eorum qui semel diuinam gratiam hauserunt, sunt multo maiora.

Hebr. 6.

Matth. 3.

1. Petr. 2.

Iam nouimus, quod duplum in sanctis Literis, nota sit nō taxati numeri, sed maioris, ut illud, fiat in me spiritus tuus duplex, id est, magnus, & illud, de quinque panibus & duobus piscibus de quo suprā. Igitur duplo filius gehennæ, id est, maximè puniendus in gehenna.

4. Reg. 2.

Hinc collige multa. Primùm per malos ministros, aliquando infideles conuerti, & diuina veritate illustrari. Secundum: Si hi conuersi peccent, grauissimè peccare. Tertium: Dignum esse, vel unum conuertendum propter quem mare, & aridam circuiremus, sicut Pharisei circumibant. Nam & Christus, pro uno etiam animam fudisset, adeo charitas non quærit quæ sua sunt. Quartum: Infideles minus peccare (alijs paribus) quàm si conuersi, postea peruertantur. Quintum: O labores castos, & malè collocatos, eius qui circumiuit mare, & aridam, qui noctes diesq; laborat, ut prædicer, si sua corrumpat vita, quem comparaue-rat doctrina, si & ipse, & quem conuerterat, sunt ambo in gehennatorquendi! In quarto væ sunt quædam mihi anotan-

2. Cor. 13.

væ, que

dicitis, qui

gis auro

*iurauerit in templo ni-
hil est qui
in auro de-
bitor est.*
Phil. 2.

gis auro templi, & donis altaris afficiebantur, quam ipsi templo, & altari, videlicet magis amantes sua, quàm Dei. Annon istud vae quibusdam clericis quadrabit? qui cupientes beneficia, non de Dei cultu, sed de donis altaris curant: nihil aliud quærentes quàm quantum dona & redditus valeant. Item & canonici quidam, cū sermo est de templo vel altari, nihil curant, at si mentio sit de opimis distributionibus: currunt ad horas.

Matth. 26

Nota quod in tribus prioribus vae nunquam Dominus in Phariseos excanduerat, at in hoc quarto vae, duces eos vocat cæcos, & stultos. Vt notaret in clericis grande esse auaritiæ malum. Cuius argumentum, non aliud quæras, quàm quod auaritiæ causa, Pharisei, & Iudas Christum morti tradiderint. Reuera magna cæcitas est, donum aspicere: non curantes eam manum quæ donum largitur. Oculos erige, & si amas censum: eū ama, cuius causa censum lucraris. Cur porcus es, soli glandi attentus, nunquam glandiferam quercum aspiciens? Certè habes, quod cupiditas cæcos efficiat. Annon cæci sunt: qui non vident ea quæ perpetuè in manibus versant? Quid verò aliud versamus clerici, quàm Deum quem quotidie in altari tractamus? Si ergo semper donaria templi, nunquam verò Deum videmus, annon cæci sumus?

1. Thim. 6.

At non solum cupiditas facit cæcos, sed etiam stultos: & in fide errantes. Quid enim aliud est, quàm error in fide, id quod Pharisei dicebant, quod iurare in tēplo & in altari, nihil sit. Agnoscis vetum esse, quod Paulus dicebat: Cupiditas est radix omnium malorum, quam quidam appetentes errauerunt à fide.

Eodem.

Secundò, notandum illud: *Qui iurat per altare, iurat et in eo, et in omnibus quæ in eo sunt.* Pari ergo lege, qui habet altare, habet omnia donaria quæ in eo offeruntur. Cur igitur, qui curā habet animarum, cū ius in altare habeat, non item ius habet in omnia altaris donaria? Iniquum videtur, te altare possidere, & altari extoto inferuire: alterum verò ab altari omnia sibi dona corradere.

Tertiò, notandum: quòd templum sanctificat omnia, quæ templi sunt. Vtiā non liceat, res templi, in prophanos usus, (nisi sacrilegè) conuertere. Quanto igitur verius, altare sanctificabit, omnia donaria & redditus, qui altaris causa clericis offeruntur? Quod si census ex altari sanctificantur: iam videant illi, an in prophanos conuerterint usus. Videant, an sacrilegū sit altaris donaria meretricibus conferre. Euangelium enim est, quòd altare sanctificat

sanctificat donum. Ne ergo sancta proijciantur canibus, neque margaritæ offerantur porcis.

Quartò, si templum illud, & citare antiquum, in quo sola *Matth. 7.* erat umbra futurorum, (id est, in quo nondum Christi aderat *Hebr. 10.* præsentia) sanctificabat dona adeo, ut crimini daretur Pharisaïs, quod nihil ipsum æstimarent, quanto magis sanctificabit nos nostrum altare; & criminis arguemur, si non summo ipsum pretio æstimauerimus? Et quia in altari, aqua vino commiscetur, populi cum Christo unionē significans, fit planè ut in altari populus Christo unitus Deo offeratur. Sanctus igitur populus est, quem ipsum altare Deo, & sanctificauit & obtulit. Cur ergo populus sanctus, rebus se prophanis immiscet?

In quinto vā, illud mihi dubium occurrit, quid sibi velit, *Vā qui de-*
iudicium, misericordia & fides. Quæ cum sint grauiora legis, *cinatis mē-*
sent nobis appertius scienda, & obnixius obseruanda. Sat scio *ham & re-*
Dominus Hierony. in capit. Malach. 6. & Isai. 16. explicasse hoc *linquitis*
vocabulum Iudicium. Vt facere iudicium sit, quæ agas, cum ra- *grauiora:*
tione & iudicio agere. Sed nescio, an sit apertius: Iudicium si- *iudiciū mi-*
gnificare æquitatem, & frequentius iuris sonare rigorem, quo- *sericordiā*
modo si in cunctis ferè locis accipias, omnia iure quadrabunt. Vt *& fidem.*
illud: In iudicio ego veni in mundum; id est, in æquitatem, & *ioan. 6.*
rigorem. Et, illud: Pater omne iudicium dedit Filio, id est, om- *ioan. 5.*
nem æquitatem, & iustitiæ rigorem.

Porrò apertum est, quid misericordia significet. Fides verò
licet Caeterano significet veracitatem, atqui arbitror, fidem viuā
significare: Ad id credendum adducor ex testimonio Michææ.
Vbi cum Dominus, idem quod nunc argumentum tractaret, cō- *Mich. 6.*
temneretque oblationes, quæ sibi offerebantur, ita dicit: Indi-
cabo tibi o homo, quid sit bonum, & quid Dominus à te requi-
rat. Vtique facere iudicium, diligere misericordiam, & sollici-
tum ambulare cum Deo tuo. Quæ ego verba, nunc à Christo
adducta existimo; ut idem sit Christo fides, quod Michææ, sol-
licitū ambulare cum Deo; est ipsum vehementius amare; eiusq;
offensam, diligentius cauere. Id verò, fides viuā est. Porrò hæc
sunt grauisima legis. Deo fidem viuā seruare, proximo indi-
genti misericordiam largiri, peccanti verò iustitiæ æquitatem
seruare. Hæc enim tria, in duobus illis, de Dei & proximi dile-
ctione mandatis concluduntur. Idem enim est fides viuā & amor

Matth. 7. Dei. Idem verò misericordia, & iudicium, quod amor proximī.

Cap. 22.

Iam quia in lege veteri, multo vehementius quærebatur rigor, quàm benignitas: ideo primo loco requirebatur iudicium. At quia in lege noua potius inquiritur amor, quàm seneritas: idcirco ferè tacetur iudicium, & proximi præcipitur amor. Vt quādo is puniendus erit, ex amore puniatur.

Ioh. 16. Et arbitror, hæc tria esse, quæ Dominus dixit: de quibus Paracletus arguet mundum. De peccato quidem, quia non credūt, inquit, in me. En tibi fides. De iustitia quia ego, inquit, ad Patrē vado, id est, arguet mundum de iustitia seu probitate, & misericordia: quia Christum occiderunt, & ad Patrem ire fecerunt. De iudicio demum, quia omnis iustitiæ rigor, in mundi principem seruatus est.

Sed alterum, occurrit subtilius dūbium. Cur de mentha, anetho, & cymino; potius quàm de alijs rebus, mentio facta est. Et cur de horum decimatione. Et planè si Galeno & experientia credimus, mentha amarorem quendam habet quo lumbritos interficit. Habet etiam acerbitem, qua sanguinis eiectiones reprimat. Quod profectò quadrantissimè cōuenit rigori iudicij: quo nocentes, & sanguinarij opprimūtur & occidūtur. Anethū, multo est mitius. Sedandis enim doloribus apponitur. Quod quadrat misericordiae, paupertatis dolores sedanti. Cyminum flatus tollit: Id quod viuae congruit fidei. Hæc enim est quæ flatus, & superbias hominū tollit, dās gloriā Deo, ut Paulus habet.

Roman. 4.

Porro, non vult Deus, ex his tribus, solas sibi decimas dari. Imò verò vult integram fidem, plenam misericordiam, syncerumque iudicium. Contrā, Pharisei contenti nonnihil fecisse misericordiae, nonnihilque mortuæ habere fidei, iam putabant se sanctos esse. At Dominus ex his legis grauissimis, non quærit quæ parua sunt, sed quæ integra. O vos igitur Christiani qui forsitan ex his non decimam, sed neque centesimam Deo datis, caute hoc vā.

Vā, qui mundat, quod de foris est calicis, sed intus plenus estis rapina.

Vā sextum, illius admonet: quod nos simus vasa, quorum extimum, corpus sit: intimum anima. Intra vasa hæc liquor est, cibus est. Amor videlicet, & cor nostrum. Quem cibum cupit sibi dæmon, cupit mundus, cupit homo, cupit & Deus. Nescio quis sit huius cibi sapor: quem sibi tantopere cuncta desiderant. At si esurus, & bibiturus est Deus ex corde, & amore nostro potius

tius comederet & biberet, ex eo quem nobis ille dat, quàm ex quo nos illi damus: at quia vasa animata sumus, non nihil ex vase, hæret cibo, quem dat Deus. Ne Lutherus putet, hîc iam contra nos triumphasse. Vasa nos sanè sumus, sed quæ aperire ora possumus, aut claudere: dictum enim est: *Aperi os tuum, & implebo illud*, quasi dicat: O vas, tuum os aperi, ut impleat te eo cibo & potu, quem ego esurus & bibiturus sum, qua ratione, & illud intelligitur. Qui aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cænabo cum illo. Quid cænaturus es? Num manducabis carnem taurorum, aut hircorum sanguinem potabis? Minime, non igitur cænabis nisi quæ diuina sunt. Tu ergo asseres tibi cœnam? vasis, (id est, nostri) erit os aperire, aut claudere: & in domo nostra cibus condietur, & parabitur, qui ex Deo veniet, & ex quo cænabit.

Psal. 80.

Apocal. 3.

Psal. 46.

Iam ubi anima plena est liquore, quem Deus biberet: & fructu, quem edet, adeo Deus ea anima gaudet, ut eam, fontem hortorum: & puteum aquarum viuétium esse asserat. Videlicet, quia in horto cibi: & in puteo aquæ inueniuntur, vis videre Deum ficientem: audi quid foeminæ dicat: Mulier da mihi bibere. Vis videre Deum cibi suauitate gaudentem, audi quid dicat: Fauus distillans labia tua, mel, & lac sub lingua tua, & demum meliora sunt ubera tua vino.

Cantic. 4.

Ioann. 4.

Cant. 4.

Cantic. 7.

Quis hîc non clamet! ô Deum unicè humanissimum, num tibi cibus in domo tua deest, ut cibum hominum cupias? An nō tu dixisti: Si esurio nō dicā tibi. Meus n. est orbis terræ, cur ergo nos nunc vasa tua nominasti, quæ mundari cupis, ut tuos in nobis cibos manduces? Sed quis potius grandi clamore, eos qui ad Deum conuersi sunt, admoneat: ut quia vasa Domini sunt, & cibum Domini portant: perspiciant, quid portent. Si fas dicere est, ex uberibus animæ laetatur Deus. Dices num Deus ab uberibus animæ pender? Respondeat sponsa dicens: Quis det mihi te fratrem meum, sugentem ubera matris meæ? Quod desiderium sponsæ, Christus ex uberibus matris dependēs, corporaliter impleuit, & spiritualiter implet, cum ad sponsam dicit: Erūt ubera tua sicut botri vineæ: & guttur tuū sicut vinū optimum, & sponsa responderet. Dignū dilecto meo ad potandū, labijs quæ, & dentibus illius ad ruminādum, & infra, Surgamus, (inquit) ad vineas, ibi dabo tibi ubera mea. Dedit nobis sponsus hanc dicēdi facultatem: cū dixit, qui fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater,

Cantic. 8.

Cantic. 7.

Bodem.

Matth. 12.

ter, soror & mater est. Si anima Patri obediens Christi mater est quid mirū si eum illa lactet, si quē ille ab eius ubere pendeat? Imò verò, cum fratrem cibus, & potas, cum quē illi viscera miserationis effundis, tunc existima Deo sitienti, ubera lacte plena admouisse.

Vbera igitur, seu vasa quē Deum cibant & potant, magno opere oportet munda seruari, ita planè. Sed caue, ne mundiciam quæras, in extimo vasis, id est, in corpore. Anima est, quæ munda seruari debet. Quid ubi feceris, mundum te crede corpus habere. Munda, inquit Dominus, quod intus est vasis, ut fiat, quod & foris est, mundum. Cur igitur Lutherus dicit, nihil nos in nostra iustificatione operari, cum dicat Dominus: Munda, quod intus est vasis? Si mundaturi sumus, aliquid, & multum facturi sumus.

Matth. 22. Ne verò vageris, quærens quo cibo, & potu Deus, in vase tuo mundo alatur. Scito amore Dei, & proximi, ipsum velle vas tuum, atque ubera repleti.

Væ quid similes estis sepulchris dealbatis, de foris speciosis, intus immundis. Prouer. 18. Isaïæ 35. Deuter. 32. Isaïæ 9. In septimò vā, Dominus dicit, Phariseos esse sepulchra, ossibus mortuorum plena. Ego verò sub eius facultate adijcerē, eum, qui in peccato mortali est, non solum sepulchrum, sed paruum quendam infernum esse. Eum, maximè qui in profundum peccatorum venit. Profectò Philosophi concesserunt, hominem quendam mundum esse minorem. Abbreuiatus enim mundus quiuis homo est. Et sicut gloria cæli abbreuiata est in quouis iusto, ita horror inferni abbreuiatus est in quouis iniquo. Vnde & sanctæ Literæ, animam iniquam dicunt, cubilia esse, ubi habitent dracones, desertum esse, ubi habitent bestię, locum esse, ubi sint tenebræ, & umbra mortis, & demum sepulchra esse, ossibus & omni spurcitia plena. Sanè, ossa vires sunt, & potentiæ animæ. Vt enim super columnis ædificatur domus, & super ossibus cōsistit corpus, ita potentijs suis anima nititur. Nec enim anima sine potentijs suis erit. Hæc ossa, si Deus in anima est, irrigata sunt, & si sancta deuotio adest, ossa sunt medullata. Id verò præcipuè, cum omnia ossa dicunt: Domine quis similis tibi? Gustantes enim potentiæ animæ quàm suavis est Dominus est, dulcedinem in Deo sentiunt, quam cum in creaturis non inueniant, in ea verba prorumpunt: Domine, quis similis tibi? Contrà si Deus ab anima absit, ossa sicut cremium arescunt, Putredo, in ossa

Psal. 65.

Psal. 34.

Psal. 33

Psal. 34.

Psal. 101

Abacu. ult.

ossa ingreditur, & vermes subter eis, scatent, ut cecinit Abacuc. Tunc confringuntur ossa, & dissipantur secus infernum, parum est confringi, & dissipari, imò verò moriuntur, ut hæc Dominus asseuerat.

At si ossa hæc Dei vita destituta, ad cælum interim suspirent, suspiciant, clament, spes vitæ est. Nam apud Ezechielem dicitur, quodd erant multa mortua ossa in campo, quæ quia non sepulta iacebant, sed cælum discooperta videbant, reuixerunt. *Ezech. 38.* Quid verò est? ossa discooperta, & non abdita esse, nisi adhuc inter ossa & cælum respectum esse suspiriū, & clamorem? Quodd si iam ossa, sub profunda cōsuetudine, sepulta latent, id est, vires animæ, sub habitibus, vitiorum diu iacuerunt, hæc Ieremiæ, *Treno. 3.* mortui sempiterni vocātur, cūm dicit, in tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sempiternos. Hæc vocantur propriè, ossa *Ioann. 11.* mortuorum, sub sepulchri lapide clausa. Quod malum à se Dauid optabat auerti, dicens, non me demergat tempestas aquæ, *Psal. 68* nec urgeat super me puteus os suum. Vrgeri enim os, est lapide claudi. Et Ieremias flens dicit: Lapsa est, in lacū vita mea, & po- *Trenor. 3.* fuerunt lapidem super me. Videlicet, quia peccatum Iudææ, usu erat firmatum, & velut sepulchri lapide clausum. Hic est, infelici-
cissimus hominis status ubi nullum osibus cum cælo commercium est, in quo statu Dominus Phariseos esse dicit.

Verum si quis sua sic ossa sepulta intelligit, ne desperet. La- *Ioann. 11.* zarus enim Dominus excitauit, sub lapide sepulturæ iacentē. In qua excitatione, licet Dominus lachrymas fundat, sed tandē defunctum excitat. Ideo enim sub lapide monumenti, abdi vo- *Matt. 27.* luit, ipse defunctus, ut hos defunctos lapide conclusos, secum ad vitam reuocaret. Et ideo ipse, cum Iona, ad profundum de- *Ionæ 2* scendit aquarum, (à morte, ut à ceto, voratus,) nemo quamuis peccato voratus, desperet, se è mortis, & peccati faucibus, eripi posse. Id enim significauit Ioseph, à fratribus in cisternam vete- *Genes. 17.* rem dimissus, & posteaeductus, fratrum factus saluator. Quia videlicet Dominus ad pœnam peccato veteri debitam, descen-
dit, ut inde fratrum suorum commodoeductus, eorum posset *Va. qui*
esse seruator. *adificauit*

In octauò væ, lis doctoribus est, quid peccauerint pharisæi, *sepulchra* iustorum monumenta facientes ut Dominus tantum væ, illis *propheta-*
interminet? Quantum conijcio, duplex peccatum peccauerunt, *rum, estis*

pl. ne filij
eorum qui
eos occide-
runt.

Isaia. 22.

Isaia. 1.

Primum, quod viri iniqui, ac proinde prophani, ossa propheta-
rum auderent contrectare. Si enim Sobnæ volenti in loco reli-
gioso sibi sepulchrum excidere, (cum tamen iniquus esset) dictū
est: Quis tu hic? Et quasi quis hic quia excidisti tibi sepulchrum,
quasi diceret: Quid prophano, cum sacris? quid Beliali cū Chri-
sto? Si igitur Sobnæ iniquo, fas non erat, in religioso loco se-
peliri, quanto fortius dicitur his vae, qui cū iniqui essent, reli-
giosa sanctorum corpora tangebant? Nouimus etiam, quod sa-
crificia, incensum & reliqui cultus à sanguineis manibus exhib-
bet, abominabiles Domino sunt, ut ait Isaia: ergo & sepulcrales
honores, viris sanctis à peruerlis exhibiti, abominabiles Domi-
no erant.

Matt. 26.

Matt. 26.

Psalm. 93.

Alterum peccatum erat quod dicerent: Si fuiffemus in die-
bus Patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine.
Quæ sunt verba peruerforum, & in viribus suis confidentium.
At profectò nullum non mialum audet animus iniquus, si à Deo
relinquatur. Cuius rei argumentum est Iudas Christum pro-
dens, imò & argumentum est pius Petrus Dominum tam fœdè
abiurans. Contra vir pius dicit, nisi quia Dominus adiuuit me,
paulominus habitasset in inferno anima mea, ac si diceret, nisi me
Dominus adiuuisset, quid minus quam dæmon, efficerem? Et
quid non fecissent Pharisei in prophetas, qui ita faciebant in Do-
minum prophetarum?

Porro, huius literæ sensus planus est: Vos dicitis quod pa-
tres vestri occiderūt prophetas. Testificamini igitur verbo quod
estis filij eorum. Implete ergo mensuram patrum vestrorum,
ut idem & facto testificemini, quod facietis, me & meos oc-
cidentes.

Dicam nunc quædam moralia puncta. Primum: Hi qui
in peccatis sunt, & Sanctorum reliquias serico, & auro conclu-
dunt, sibi eas ad collum suspendentes, annon isti ædificant mo-
numenta iustorum? Ex alia parte, Christum Dominum in suo
corde occidentes & fratrum suorum (fortasse innocentium,) san-
guini insidiantes.

Secundum: Multo patentius idem reperies, in his qui ba-
silicas ædificant, in honorem iustorum, cum sint ipsi peruerfi.

Tertium, occultius idem faciunt mali prædicatores. Cū
enim exornant Sanctorum dicta, & facta, (quæ horum sunt mo-
numenta

numenta,)annon tibi videntur exornasse monumenta Prophetarum? Idem mali faciunt scriptores: qui cum sint iniqui, audent explicare sensa sanctorum. Multo verò peius, qui proximum odit, sepulchrum illi in corde suo parat. Si igitur proximus, iustus, & sanctus est, certè qui eum odit sanctorum ædificat sepulchra. Imò & ille qui mortale peccatum parat committere, non prophetæ, aut iusto: sed Deo ipsi ædificat sepulchrum. Vt enim qui iustus esse cupit, in anima sua, Christo parat templum, & sedem, ubi sedeat: ita qui peccatum adornat, sepulchrum adornat, ut Christum in obliuione sepeliat. Idque maximè, si peccatum diutinum fuerit.

Demum corpora nostra, monumenta esse debent iustorum, in quibus iusti non viuunt. Viuunt enim, non in carne. Sed illuc, ubi est terra viuentium. Præcipitur ergo nobis, ut potius iustorum, *Psalm. 141.* quàm monumentorum rationem habeamus.

Ideo ecce ego mitto, &c. Tria mihi hoc loco, annotatione digna videntur. Summa, scilicet Dei benignitas in homines, summa hominum malitia in Deum, summa Dei animaduersio in peccatum. Primum facile cognoscimus, cū Deus dicit: Ecce ego mitto ad vos, occidendos à vobis. Ego Deus, summo amore, & charitate, qua vos diligo, summa prouidentia, qua commotis vestris consulo. Ego creator vester. Ego pater vester. Mitto nomine meo, loco meo, ut videlicet putetis illos esse me. Nec tamen mittentis, vel amor vos continet: vel autoritas terret: Inquit Dominus. Sicut me misit Pater, & ego mitto vos, illa videlicet auctoritate, sapientia & charitate: qua me Pater Filium natura *Ioan. 20.* misit: & ego vos filios, per gratiam mitto. Itaque cum Apostolos videas, & Christos, & Deos videre existimes. Quodd si magno probro datum est regi Ioas, quodd Zachariam filium Ioaidæ, (à quo tot susceperat beneficia) interemerit: quanto probro dabitur Iudæis, qui occiderint apostolos, & alios discipulos: ab eo missos, *2. Paral.* à quo tanta bona susceperant? & certè, legatos principum omnium securitate gaudere ipsa natura iubet. Cur igitur legatos Dei, in salutem hominum missos, homines interimunt? Maximè, cum hi Dei legati, non vacui ad homines venerint. Nam cū Dominus dicit, *Psalm. 81.* Ecce ego mitto ad vos, intellige, mitto in vestrum commodum, cælestes naues, cælestibus bonis oneratas. Cur igitur, paritidis manibus in profundum eas mortis demergitis? & quidè omnium

omnium hominum approbatione, sapientes & literati, (hi maximè, qui spiritu Dei aguntur) in omni veneratione suscipiuntur. *Roman. 3.* Cur igitur vos occiditis sapientes & literatos: quorum sapientiæ Salomonis collata sapientia, non erat æqualis. Sapientia enim apostolorum, non erat huius seculi, neque eam aliquis principium huius seculi cognouit. Sunt mihi hoc loco nonnulla aduertenda. Primum: Non est hic sermo de prophetis, sapientibus, aut scribis, qui Christum præcesserunt. Sed sermo est de apostolis, qui eum secuti sunt. Id probatur ex textu dicente: *Ex eis alios occidetis, alios lapidabitis.* Est igitur sermo, de occidendis, & non de occisis. Item dicit, *Ex eis crucifigetis*, at non legimus ante Christi aduentum aliquem prophetam crucifixum.

1. Cor. 2. Secundò, Prophetæ videntur dici, qui vaticinentur de futuris. Sapientes qui consulant de præsentibus. Scribæ qui referant præterita.

1. Reg. 9. Tertiò, non sunt diuersi prophetæ à sapientibus. Sed iidem apostoli, ut erant sapientes, & scribæ, ita erant prophetæ. In quos enim insiliit spiritus Domini olim prophetæ dicebantur. Vt Samuelis, & Saulis historia docet. At in die Penthecostes Spiritus sanctus in apostolos venit. *Act. 2.*

Quartò, habent Episcopi exemplum in Christo, quos prædicatores mittere debeant, debent enim esse viri, in quibus sit sanctus spiritus, viri prudentes, & in sanctis Literis docti, ut simul sint prophetæ, sapientes, & scribæ.

Quintò, quoddam Iudæi cum Domino tunc fecerunt, quotidie in ecclesia fieri existima. Cum enim prædicatores idoneos, aut persequimur, aut non recipimus, locum gerimus Phariseorum. Habes igitur pectus Domini, summa in nos charitate refertum: Qui adeo nostri amans est, ut dilectos suos, imò illum dilectum Filium suum, persequendos, imò occidendos, ut vel unum profelytum, faciat mittere non cessat. Sed de hoc supra, in parabola de vinea expressimus.

Iam accipe hominis impietatem. *Ex illis*, inquit, *alios occidetis & crucifigetis.* Deum immortalem, & quale est hominis ingenium? Cur attollitur & superbit homo, qui tantum flagitiū audet? Cur miser adeo furis, ut in legatos Dei, in Deum ipsum insurgas? Cur adeo insanis, ut in tuam utilitatem, in te ipsum sæuias? Quis vidit unquam tale? Si hi Dei legati, ad vos missi, vos aut:

aut vestra raperent, non erat adeo in eos sœniendum. Nunc vero, quid mali fecerunt? Legatione funguntur pro Deo, obsecrât *2. Cor. 5.* pro Christo, ut reconciliemini Deo. Et vos in eos & in Christum peccatis? & sanguinem testamenti pollutum ducitis? Agnoscis igitur, quis sit homo, agnoscis, perpetuū carnis cum spiritu odiū, *Hebr. 10.* perpetuas mundi cum Christo inimicitias, agnoscis diaboli cum *Galat. 5.* Deo irreconciliabile bellum. Cū igitur homo, sine Deo, caro sit, mundus sit, membrum diaboli sit, quid non committeret flagitij? Nemo ergo dicat: Si in diebus patrum fuissē, scelus eorū non admisissē. Homo enim ad malum est ab adolescentia pro- *Genes. 5.* nus, & ad malum à diabolo instigatur; imò profecto, quædam mala intentat homo, quæ vix dæmonem intentasse credas.

Nunc accipe summam impietatis pœnam: ut veniat, inquit, *super vos omnis sanguis iustus.* Vbi grauiora mihi occurrunt dubia. Primum: Cur in occisores, & crucifixoies apostolorum, omnis sanguis iustus veniet? Secundum: Cur mentio est, de sanguine Abel, & Zachariæ, non verò de sanguine tot prophetarum, qui *2. Paral. 35.* in diebus Manasses regis fuerunt occisi. Tertium, quis fuerit ille Zachariās? Quartum, cur non dixit, in Iudæos venturum suum sanguinem, sed solum venturam crucem & lapides apostolorū, & aliorum Christi discipulorum? Ad hæc, ut clarius respondeā, *Hac fuit sententia D. Basilij homi. 25.* libet à tertio inchoare. Et quidē si constaret Zachariam Ioannis patrem, fuisse occisum inter templū, & altare, nulla erat difficultas in toto textu. At quia id non cōstat, & maiores nostri ferè huc propendunt omnes, ut Zachariās hic sit filius Ioiadæ, ita & ego profiteor, ille enim occisus est inter templum, & altare, scilicet in atrio tēpli, & occisus est à populo publica autoritate Regis, ut hic Dominus dicit (quem occidistis) sicut. *2. Paralip. 24.* habetur.

Iam nunc, ad secundū dubium est nobis gradus, & quidē ego optarem dicere; mentionem fieri de Abel & Zacharia exclusiue. Vbi nota, sanguinem Abel vindicatum: Quia eius occisor Cain à Lamech interfectus est. Rursus sanguis Zachariæ vindicatus est: Ioas rege occiso, & populo mille calamitatibus affecto, ut citato loco textus habet. At omnis sanguis iustus, inter Abel & Zachariam, inultus fuit. Nec enim dabis iustum, in eo interuallo occisum, de quo ultio scripta legatur. Nisi forsan Naboth. *3. Reg. 21.* Sed Naboth non à Iudæis, sed ab Israëlitis, id est, à Samaritanis occisus est. Achab enim nō erat Rex Iuda. Quia igitur omnis ille

sanguis iustus, fusus fuerat, sine sumpta vindicta, quæ legatur, ideo dicit Dominus: Illam vindictam nondum sumptam, effundet in vos Deus: illam sumet à vobis.

Quòd si hæc plena solutio, quia noua, reiscitur, dicendum erit: non hic esse mentionem de Abele, aut Zacharia, ut de personis quibusdam: sed de eorum statibus. Abel pastor fuit ouium, Zacharias summus pontifex, est igitur sensus: Veniet in vos omnis sanguis ab infimo statu, ad summum hominum gradum: ut solet à nobis dici. Omnes mors proripit: à Papa, ad eum qui non habet capam. Rursum Abel, priuato odio occisus, Zacharias publico consensu. Abel in agro, id est, loco prophano: Zacharias in atrio templi, loco sacro. Igitur sensus est: Veniet in vos omnis sanguis publicè, & priuatim effusus: in loco sacro: & prophano dispersus: infimæ & summæ conditionis hominum.

Et si hæc placet expositio, nonnulla colligere ex ea licet, Primum: Si sanguis Abel, & Zachariæ, non semel, sed bis vindicatur, quanto magis vindicabitur sanguis iustus, qui adhuc videtur inultus? Magna est ergo Deo ratio sanguinis iusti. Et profectò durus sermo videbatur ille: Ego Deus Zelotes vindicans in tertiam, & quartam generationem: at hic vides vindicari in tricesimam, & quadragesimam generationem. Nam Abel præcessit annis multis Phariseos hos, cū quibus controuersia est. Nemo igitur viros pios, eosque maximè qui prædicant persequatur: nemo eis molestus sit, nemo tangat pupillam oculi Dei, Christos
Exod. 10. *Psal. 104.* meos (ut ipse inquit) nemo in prophetis eius malignetur. Quòd si malignari contigerit: vindicanda iniuria est, aut in ipso qui fecerit, aut in successoribus eius. Fit ergo ex dictis facile, nos labores nostros omnes ascribere debere nostræ culpæ: si unquam persecuti sumus prædicantes.

Ad primum iam dubium venio: Cur in Phariseos illos, omnis sanguis iustus veniet? primum, quia occidentes Apostolum, *Matth. 23.* occidebant Christum. Occidentium enim apostolum hæc erat mens, is animus: si possent eradicare Christum è terra viuentium. Cui voluntati Dominus respondit, cū Paulum persecutorem alloquitur: cur me persequeris? nec enim Pauli nifus erat contra Stephanum, sed contra Christum. Si igitur in Apostolis, Christus occidebatur (ex Phariseorū animo:) sicut Christus excedit omnes iustos: & sicut omnis iustorum iustitia, ex iusto hoc
Actor. 9. *Actor. 7.* *Isaie 45.* (quem

(quem nubes pluerant) dimanabat: ita qui hunc iustum occidit: omnes iustos cum eo occidit, igitur meretur pœnam pro omnibus iustis. Agnouerunt Pharisei, Christum esse suum Messiam, *Matth. 21.* saluatorem, & iustitiam cum eo simul ortam. Si igitur rabie fero, *Isaie 45.* ei apostolos occidebant (ne in illo nomine prædicarent) fit sanè *Aclor. 5.* ut omnes iustos, istu unico obtruncare vellent. Ergo, rationis efficacia hæc est, in Christo sunt omnes iusti: At in Apostolis Christus occidebatur, odio iustitiæ. Igitur qui Christum (ex illo odio) occiderat, omnium iustorum debitor est. Interim clamo, ô vos qui mortasiter peccatis, perspicite quòd Christum occiditis, peccatum vestrum mortale est, quòd mortem affert vitæ. Sed heu nō affert vitæ in vita: sed vitæ in peccatore.

Secundum: videntur mihi priora ante Christum secula, tenebris & veritatis caligine plena: at Christi & Apostolorum secula, multò illustriora sole. Adeo enim Christi prædicatio erat aperta, adeo miraculis illustrata, adeo vitæ altitudine fulgida, ut reuera plena esset terra lumine, & scientia Domini. Iam quī in tenebris manens, occidit: ferè meretur veniam. Quia Paulus dicit. *Ve-* *1^a Thim. 1.* *Ioann. 9.* niam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Porro Pharisei, non cæci, sed videntes Christum, & suos occidentes, merentur totam eam pœnam, quam priores ferè ignorantes meruerunt. Alligabat misericordes Domini manus, priorum seculorum ignorans incredulitas: effusa ergo est ira in videntes, quæ ferè effundi in cæcos non debuit. Clamet igitur prædicator, grauius est persequi prædicatores, & eis non acquiescere: quàm antiquorum sanguinem effudisse. Omnis iustus sanguis veniet super his, qui veritati iam fulgenti, non obediunt. Nam nostrorum temporum mala, ex hoc fonte dimanant.

Expende, an locus ille Pauli hic quadret? Adimpleo ea quæ defunt passionum Christi, in carne mea. Passus sanè fuit Christus in carne sua: reliquum est, ut patiatur in carne prædicatorum suorum. Quod licet cedat in commodum ecclesiæ: at cedit in immensum ultionis pondus contra persecutores.

Ad quartum dubium respondeo, mitem Dominum noluisse nala minari, his qui crucifixerunt eum: sed minatus est persecutoribus discipulorum. Videlicet propriæ oblitus iniuriæ, memor iniuriæ suorū. Et forsan cōdonata est hæc pœna crucifigētibz: cum Dñs dixit. Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. *For-* *Lucæ 23.* *san*

san hoc verbū patri eterno alligauit manus, tāti sceleris ultrices. Sed culpa sequentiū, usq; ad mortem discipulorū, eas dissoluit.

Addit iam, *Amendico vobis, venient hęc omnia*: quæ omnia? nō enim retulerat nisi sanguinem iustum effusum. Sanè quia illa quę Dominus conceperat, ad eo erant horrenda, adeo crudelia, adeo multa, ut effari vix posset. Ideo tacuit, sed in passione dixit, tanta futura hęc omnia mala, ut rogaturi essent homines montes, ut se operirent, &c.

Lucæ 22.

Ierusalem quę occidis Prophetas, & lapidas, &c. Libet sensim gallinā hanc exponere: primū gallina exponit se frigori, niui, & pluuiæ ut tegat pullos, si sub dio sint. Profectò cum Dominus in deserto iacebat, frigoribus & pluuijs patens, hanc gallinam referebat. Id est, quod Psalmus dicit, Scapulis suis obrumbabit tibi, & Psalm. 90. sub pennis eius sperabis. Sed hoc ex sequentibus erit lucidius.

Secundò, exponit se gallina miluorum rapacitati, cum quibus, unguibus, & rostro cōtendit, adeo, ut nonnunquā gallina pennas amittat in pugna. Vidēsne Christum crucifixū? agnosce gallinā sine pennis. Venerat Dei iustitia, rigorque famescens, peccantes pullos raptura, exponit se, nostram iris & pugnatrix gallina, contra Dei iustitiam, pro peccantibus pullis, hęc potēs, illa amans, hęc sanguinis cupida, illa pullorum mater. Contendit gallina contra Dei iustitiam, nunquam tam fuit atrox in seculo pugna. Tandem gallina sine pennis percussa, vulnerata, pullos defendit. Id significauit gallina dicens: Si me quæritis, sinite hos abire, id est, ne tangatis pullos meos: Ego me pro illis obijcio, vidēsne, quā sit verum illud, quod gallina ad Deum dicebat: In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me? Certè quia hos excepit gallina, ne exciperent pulli.

Ioan. 19.

Psalm. 87

Tertiò, cū gallina tegit pullos suos sub alas, planè suum eis impartitur calorem, & subinde eorum in se recipit frigus. Agnoscis igitur Christum inopem, ut sua nos inopia ditaret. Agnoscis Christum factum hominem, ut nos efficeret Deos. O quantum frigoris, laboris, & doloris nos illi communicauimus, verè enim languores nostros ipse suscepit, & dolores ipse portauit. Vidēsne crucis tormenta? frigora nostra illa sunt. At contrā, vides in ecclesia Christi gratias & dona? Christi calor illa sunt.

2. Cor. 8.

Quartò, cū gallinam ferè exhaustam vides, credere par est, pullos eius exhaustisse vigorem. Pulli enim crassiusculi sunt, ferè

ferè matre consumpta. Cùm ergo audis Laurentium in prunis, firmum: Andræam in cruce constantem, pingues Christi pullos audis. At contrà, cùm Christum audis, in horto, & in cruce ascendentem, intelligis pullos matris luxisse pinguedinem. Illamque matris maciem, in pullorum adipem conuersam. *Matt. 26.*

Quintò, quàm verò gallina, cui pulli sunt, clamosa sit, nunquam non cloccitat, sed tunc maximè, cum pullus quispiã pipit derelictus. Porro gallinam nostram clamosam esse, satis indicat locus ille Prouerbiorum, Sapientia foris clamitat, in plateis dat vocem suam. Quam verò accurrat pipientibus pullis ipse docet, cum dicit, clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione. Docet etiam Dauid, dicens: Clamaui, & Dominus saluabit me, & rursum: Ad Dominum cum tribularet, clamaui, & exaudiuit me, & rursum: In tribulatione mea inuocaui Dominum. En pullus pipiens, iam nunc audi gallinam, innotuit, inquit, de cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam: *Prouer. 1. Psalm. 90. Psalm. 34. Psalm. 40. Psalm. 17.*

Sextò, illud verò neutiquam prætereundum: Aperit gallina alas suas, sub quas pullos admittat, aperitura, si liceret, & corpus, ut eos intrò reciperet. Ita aperuit Dominus in cruce brachia sua, ut nos omnes susciperet. Et quia ei fas fuit, corpus & cor aperire, idcirco latus aperuit & cor, ut nos intro ingrederemur. Nec eo contentus, sua nos membra esse voluit, unumque sibi nos effecit. Ita enim ille habet, volo Pater, ut unum sint, sicut ego & tu unum sumus. Adeoque voluit, sui cordis penetrabilia, omnibus patere, ut pullis suis dicat, intra in gaudium Domini tui. Atqui in gaudium Dei planè nemo penetrare potest, nisi ad ultima & intima cordis admissus. *Ioannis 19. Roman. 12. Ioan. 17. Matth. 25.*

Septimo, demum nihil gallina edit, quod aut non det pullis, aut impariatur. Ita planè nihil Dominus habuit, cuius nos non participes efficeret. Nam sic ait, Sicut me misit Pater, & ego mitto vos, communicauit mihi Pater bona sua per naturam, communico vobis bona mea per gratiam. Ego Christus, pastor, Doctor, Rex, Sacerdos, Pontifex in dextera Dei sedens, Deus. Hæc omnia nobis, nostro modo, ille donauit, ut nulla esset buccella panis, quam Christus ederet, & quam alijs non communicaret. *Ioann. 20. Job 31.*

Audisti gallinæ ingenium, iam audi pullorum, id est, hominum, debitum. Primò, credere quilibet Christianus debet,

ortum se ex fomento & calore gallinæ. Itaque in Christo, id est, in vi, & efficacia meritorum Christi, nati sumus. Cum vides Eli-
 4. Reg. 4. sæum expansum super puerum, & eius calore puerum rediuiuū: Annon succurrit tibi, Christum esse gallinam, cuius complexu & calore, mortui pulli (qui sumus nos) reuiuiscamus.

Secundò, æstimare quilibet Christianus debet, quod si Dei gratiam habet, Christi calorem habet. Vt sicut hæret ex gallina pullis calor, ita hæret ex Christo pijs gratia. Quòd si calor, vita quædam est, vitam ouis impartiens, ut ex ouis, pulli gallinæ similes nascantur, vides Christiane, si pius es, te propè Deum esse, nam Christus gallina (quæ te exclusit) Deus est, & Deum te ferè facit, gignit n. quiduis sibi simile. Quod & diuus Ioannes asseruit, cum dixit: potestatem dedit eis, filios Dei fieri. His scilicet qui ex Deo nati sunt, quasi diceret, pullis, qui ex gallina nati sunt.

Tertio, Intelligat Christianus dum pius est, se sub alis Christi esse, atque ideo se à Christo alendum. O igitur pulli, nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis: nec corpori quo induamini. Hæc enim omnia, vobis vestra præstabit gallina.

Quartò, Aduertat Christianus, quòd sicut ipse Christi est, ita & alij, Christi sunt. Omnes enim pulli (cum sub alis matris sunt) æquales ferè sunt, non odia gerunt, non corrixantur, non pugnant. Cur igitur nos Christiani sub alis Christi pugnamus? cer-
 Genes. 25. tè in ventre Thamar, fratres corrixentur, in ventre Rebeccæ fratres pugnent, at sub alis gallinæ, id est, Christi, id minime licet.

Quintò, Vt pulli sub alis sunt, velut in abscondito: ac ideo in silentio sunt: ita & Christiani sub alis Christi sileant, unicum illud præsidium sibi esse putantes. Ita enim & Dominus ad Achaz dicebat, vide ut sileas, videlicet Dei præsidio tutus. Cur ergo Christiani, in laboribus remurmuramus? Si sub alis Christi sumus, sileamus. Sumus enim nos, de quibus Dauid dixit, Ab-
 Psalm. 26. scondes eos in abscondito faciei tuæ. Proteges eos, in abscondito tabernaculi tui.

Sextò, Iam, sicut contra miluos, nullum remedium pullis est, nisi gallinæ. Ita nec nobis contra dæmōnes aliud præsidium est, nisi Christus. Nec enim aliud nomen sub cælo datum est hominibus,

minibus, in quo oporteat saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi.

Septimò, cùm pulli grandescunt, solet gallina velut læta pinguescere. Erat igitur nobis vehementer conandum ut grandesceremus, si non ob aliud, certè, ut Christo gaudium & lætiti-
tiam exhiberemus.

Iam quoties hæc gallina vult, nos nunc, illos tunc congregare, & nos nolumus? planè nullus est, nec barbarissimus hominum, quem Deus non illuminet, instimulet, & velut impellar, ut pullus gallinam sibi cibum afferentè agnoscat. Vnde enim nos alimur nisi à Deo? Quid enim habes quod non accepisti? Cū ergo ex necessarijs, nihil Deus relinquat ad nos congregandos, quis non videat quàm sepe ille nos congregare velit? Ah nos nolumus. O homo quid est, quodd non vis esse sub tegmine alarum diuinarum? fomentum nō vis diuinum? protectionē fugis diuinitatis? beatitudinem renuis in cælo & in terra? O hominis insaniam: at non insania sola, sequitur enim in textu: Relinquetur Domus vestra deserta: ac ideo vacans: ut intrantes in ea septem demones, fiant nouissima hominis peiora prioribus. Deserta, ut in ea habitent ululæ, struthiones, & dracones. Deserta, ut non inde Deus primitias colligat, sicut de montibus Gelboë. Deserta ac ideo vidua, quæ erat Domina gentium. Expendisne verbū illud, Relinquetur vobis? Intelligisne verbi energiam? equidem summum bonum hominis est, hominem relinqui Deo. Quod David explicauit dicens: Tibi relictus est pauper, pullus videlicet matri suæ. Si igitur summum bonum est, hominē relinqui Deo: quale malum erit, hominem relinqui sibi? Si relinqueris tibi (cū sine Deo, sis dæmone inferior) quid non in te faciet dæmon? Memor esto, quid fecerit in corpore iusti Iob. O quid fecisset in anima, si facultas ei data fuisset? Precor te, expende, quid sit, Deum hominem deferere (videlicet non dando auxilia efficacia, quibus conuerti deberet.) Deserit tunc pastor ouem, medicus infirmum, vita languentem, lætitiā tristem, anima corpus, Deus hominem.

Vltimus locus in textu est: Non me videbitis donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini. Qui locus intelligi nequit, de generatione Iudæorum, quæ eo tempore erat: Illa enim in peccatis suis mortua est, ac ideo nunquam dixit, Benedictus qui venit in nomine Domini. Rursum intelligi nequit de generatione Iudæorum in

1. Cor. 3.

Lucæ 11.

Isaia 13

2. Reg. 1.

Treno. 1.

Psalm. 9.

Iob 1.

Lucæ 23.

in die iudicij damnata, hi enim nunquam in Christum bene efficiuntur. Debet igitur intelligi, de generatione Iudæorum aliquāto ante iudicij diem. De quibus Paulus ait: Cū plenitudo gentium intrauerit, tunc Israël saluus fiet. His igitur corde fidei, Christo (quem oculis fidei videbunt) dicent, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, ut sit sensus huius loci, generatio Iudaica, hactenus vester maritus fui, hactenus vos in humeris meis portauī, hactenus salutem vestram quæsiui, prophetas, scribas, & sapientes mandauī. Iam amodo libellum repudiij vobis trado, amodo vos defero. Non maiorem vestri, quā aliorum infidelium curam habens, ad generationem quippe meliorem me confero, nec licebit iam me in vestra generatione videre, donec proximè ad iudicium ad me conuertamini, & videatis me; in spiritu per fidem, & in Eucharistia, per panis speciem, & forsā aliquis vestrū me in carne videat, per reuelationem. Et equidem Dauid videns arcam Dei dicebat. Sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutē tuam & gloriam tuam. Quanto igitur vehementius, qui Eucharistiam videt, Christum videre dicetur. Sit illi gloria & imperium in secula, amen.

CAPVT XXIIII.

Et egressus Iesus de templo, &c.

Videtur
hæc om-
nia: Non
relinquetur
lapis super
lapide, qui
nō destrua-
tur.



DAMA huius Euangelij pars, non est adeo difficilis, ut terribilis. Locus ille templi, Deo sacer, Dei laudibus sonorus, domus Dei, domus orationis, Christi vestigijs sacratus, diuæ Mariæ, Sanctorū, & Angelorum præsentia insignis, ita corrui, ut in eo lapis super lapidem non maneat. Videlicet, quia Christus inde egressus est. Nulla ergo regia dignitas, nulla sublimis eruditio, nullū illustre genus, nullæ aggestæ diuitiæ durant, si inde Christus egrediatur. Stupeant licet, & admirentur mortales, humanas ædificationes, auro, genere, literis, & dignitate fulgentes, vanum tamen est, ubi Christus non est.

Et quod mirè magis, ipsa anima prius Dei præsentia, eius amicitia, eius diuitijs gaudens, ipsa anima cælum facta, ubi egreditur Christus non iam cælum est, non iam pulchras habet ædificationes, sed misera fit, in qua nec relinquitur lapis. Quis non admiretur, animæ sanctæ ædificationes? Quis non attonitus spectet

ſpectet animam Chriſti ſanguine redemptam, ſacramentis Eccleſiæ diuitem, eximijs auxilijs Dei munitam, ſingularibus donis donatam! At hæc omnia, ſi Chriſtum habitatorem non habent, penitus corruunt. Et, ô rem, omni conſideratione digniſſimam! non relinquitur lapis, omnia merita, omnia opera, quæ prius feciſti, corruunt; ſi peccaſti, nihil tibi illorū valet. Rurſum, omnia dona, quibus anima tua donata erat, pereunt, ubi enim gratia nō eſt, nulla plena virtus eſt, manet ſanè fides, ſed mortua. Et tibi manet, non ad ædificium, & profeſſū, ſed ad perditionem & damnationem.

Profundius intremus. Vbi anima in infernum corruit, nullus in ea lapis ſuper lapidem manet; perit acumen intellectus ad verum, voluntatis propenſio ad bonum, dignitatis celiſtudo ad dominum, perit animæ libertas, diuinitatis conſortium; imò & ipſa animæ immortalitas, ita viuendo moritur ut miraculum ſit, quòd viuatur. Tandem, ſi in inferno nullus eſt ordo, nulla ergo relinquitur ædificatio. Adeo enim & ipſa animæ cum corpore Iob 10 coniunctio, mille tormentis quaſſatur, ut & aliud miraculum ſit, quòd tam diu perſeueret.

Huius animæ ſpecimen eſt, anima illa, quæ in profundum malorum, per contemptū & peccandi aſſuetudinem descendit.

Digna planè, eſt in inferno, delinquentis animæ pœna. Ipſa peccando, nullū lapidem in ſuo ordine reliquit, nullus igitur in ea ordinatus lapis relinquatur. Ordo enim erat; ut creatori ſuo cuncta ſubderentur, hunc ordinem anima peccans deſtruit, cum Deum celiſſimum dæmoni viliffimo ſubiecit. Certè ædificium orbis ita habet; ut Deus ſit in teſto domus, tum angeli, deinde homo, ſub quo omnia corporalia; ſub quibus mors, infernus, peccatum. Porro anima peccando, hunc ordinem inuertit, nihil in ſuo loco relinquens. Facit enim ut omnia diabolo ſeruiant, iuſta ergo pœna percutitur, ſi omnia, quæ anima habet; (etiā naturalia) peruertantur, anima ſiquidem in inferno, eſt ſub omnibus rebus collocata.

Secunda huius Euangelij pars ſequitur: *Accēſerunt diſcipuli, dicētes: Dic nobis, quando hæc erunt, & quod ſignum aduentus tui.* Quæ quàm ſit difficilis, tanta ſuper ea autorum diuerſitas declarat. Alij enim ſigna per eam deſtructionis Ieroſolimæ, explicari dicunt. Alij ſigna deſtructionis mundi, explicari defendunt. Ego verò aſſer-

ſima-

firmatissimè contenderim, hîc ordinem tradi, & cathenam eorum quæ à Christi passione, ad diem iudicij futura sunt.

Credebant apostoli à morte Christi, restituendum regnum Israël, non amplius futuram famem, pestem, bellum, sed futurum, ut populus federet. in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta, sicut & nunc Iudæi credunt. *Actor. 1* Ab hac persuasione eos, & nos Dominus diuellit: Docens quæ sit mundus habiturus statum, ab eius recessu, usque ad suum secundum aduentum. *Isaia 32.*

Quàm verò sit hæc nostra sententia vera, facile quivis colliget, qui Marcum Matthæi abbreviatorem, attentius legerit, iisdem enim ferè verbis Marcus loquitur, quibus Matthæus. Atqui apud Marcum, ita habetur: In diebus illis post tribulationem illam, sol contenebrabitur: Matthæus ita: *Statim post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur.* Porro dies illos Marcus dicit, futuros tantæ tribulationis quales nunquam fuerunt. Iam argumentum est evidens, si post dies summæ tribulationis, statim sol obscurabitur, at nondum plenè sol obscuratus est, ergo tribulatio illa summa, nondum facta est. Perge porro. Si in diebus summæ illius tribulationis, erit væ prægnantibus. Ergo si tribulatio illa nondum fuit: væ etiam prægnantium nondum fuit. Et eadem ratione, nec tempus illud præcessit, in quo fideles admonentur, ut ad montes fugiant.

Idem ergo tempus est, in quo abominatio futura prænunciatur, & in quo summa tribulatio erit, & in quo væ prægnantibus erit, & fuga fidelibus indicitur. Et post quod statim sol obscurabitur, & Christus ad iudicandum veniet. Futura sunt hæc, non præterita.

Rursum, Matthæus dicit, *Prædicabitur Euangelium in uniuerso orbe, & tunc erit consummatio.* Cùm igitur consummatio nondum sit, neque prædicatio in toto orbe facta est, licet diebus nostris parum absit, ut in toto orbe Euangelium effulserit. Apertus ergo literæ ordo est, ut omnia referantur ad temporum successiones, ut sit hic sensus: Quæritis à me, ô discipuli, quando mundus consummabitur, admoneo vos, multa prius futura. Primùm, *Venient multi, in nomine meo.* Id est, qui dicent se Christos esse, ut Simon, Menander, Ben Cozba, Machumetus. Secundò, erunt prælia, & opiniones præliorum, id est, prælia, & præliorum seminaria. Erunt
item

item pestilentia, fames, neque enim aduentus Christi, hæc generalia seculi abstulit mala, & in his nondum finis. Tertiò, tradentur Christiani in tribulationem, occidentur, quod factum est, usque ad tempora Constantini, & Theodosij. Quartò, erunt Christiani odio omnibus gentibus, cuius veritas diebus nostris testatissima est. Neque enim est natio, quæ nomen Christianum non odio habeat, Iudæi, Persæ, Turcæ, Tartari, Indi. Quintò, erunt multi pseudopropheta, quos ex Lutheranis, plures videmus quàm vellemus. Sextò abundabit iniquitas, & refrigescet charitas, quia à prædicatoribus frigidis, frigidus populus instituitur. Id verò malum, à diebus multis patimur. Septimò, prædicabitur in toto orbe Euangelium. Cui rei ab annis 80. opera nauatur strenua, diebus enim nostris ignotæ omnibus seculis nationes audierunt Euangelium Christi. Octauò erit abominatio desolationis in loco sancto, quod signum nondum venit, cum venerit, summa erit orbis tribulatio. Tunc væ prægnantibus, tunc aderunt Antichristi, qui inducent electos, si fieri posset, in errorem. Inde erit novum signum, scilicet, Solis obscuritas. Et decimum, apparebit signum crucis, & veniet Christus. Hic est rerum omnium cursus, & cathena, cuius cum maiorem partem cernamus completam, certum est & reliquam complendam.

Ex his tandem habes, quid sit mundus, est enim thesaurus errorum, seminarium bellorum, locus pestilentia, tortor famescientium, afflictio fidelium, odium Christianorum, iniquitatis abundantia, charitatis gelu, pseudoprophetarum fons, Antichristi pater. Quantum hic locus ab inferno distat? At libenter in his malis habitamus: in experti meliora.

Habes secundò, quàm nulla Christiano promittitur in hoc mundo requies. Undique te vallant ò Christiane miseria, tu tibi fugam in montibus colloca, non terrenis sed cælestibus, tibi Christi professio non mundi gratiam, sed odium conciliauit. Non unius aut alterius, sed omnium gentium. Sed age singula attingamus.

In primo signo, nos Christus admonet dicens: *Quia veniet multi in nomine meo, videte, ne seducamini.* Vbi primùm nota, quanta sit hominum impudentia, qui Christi nomen sibi arrogare audent. Quis fore crederet hominem tot miserijs obnoxium, qui sibi nomen Deitatis vendicaret, & munus? Ego, inquit, sum Christus, &

summa hominum temeritas! ò etiam diuinitatis summa celsitudo, quæ tanta est, ut nemo sit, qui eam non appetat. Est planè angelis, & hominibus diuinitatis insitus appetitus. At diuinitas non comparatur arrogantia nominis diuini, sed abiectione animæ, & vitæ puritate.

Secundò, nota quòd dicitur: *Et multos seducunt.* O nostram stultitiam, & stoliditatem, qui in re tanti momenti seducimur. Vix credimus Christo, tot miracula facienti, ventura certò prædicenti, nos ad Deum conuertenti, totum orbem per exiguos homines illustranti. Et credimus, & seducimur à falsarijs? Planè video, naturale esse homini, summum bonum amare, & desideratum gentibus expectare, sed quæ non cæcitas est, cuius se summum bonum vendicanti, victas manus porrigere? Christus, expectatio gentium est, desideratus earum, quem etiam irrationalia ingemiscunt, & parturiunt. Cur ergo credas ei, qui Christus non est?

Tertiò, illud verbū: *Videte ne seducamini*, ingentis fiducia est, quasi dicat: Ea feci, quæ nemo alius fecit. Opera à me facta testimonium perhibet de me: Ideo etiam si angelus de cælo, aliud Euangelium attulerit, videte, ne seducamini.

Quartò, Aprè verò Dominus, principium suarum admonitionum id statuit, ne seducamur, sciens fundamentum, & radicem vitæ Christianæ esse fidem rectam, non fictam, in Christum genuinum, non fictitium. Utinam, verum non fictitium Christū, sibi multi depinxerint. Credentes, si totam vitæ peccent in morte fore saluandos. Cum tamen verus Christus dicat, Contendite intrare per angustam portam, multi enim quærent, nec poterunt.

In secundo signo, secunda admonitio est. *Audituri estis prælia, videte ne turbemini.* Nō turbetur cor vestrū, neque formidet, si in Deum, & in Christum creditis. Per fidem habetis accessum in gratiam Christi, state ergo, & gloriamini in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur. Hic sunt quædā annotanda. Primum, prælia ponuntur in capite malorum, utpote à quibus omnes ferè soleant oriri miseriæ.

Secundum, si prælia, pestis, fames, terræ motus, initia sunt dolorum, quanti erunt ipsi dolores? si talia initia, qualis erit & finis? O, verè dictum. Totus mundus in maligno positus est: qualis

qualis igitur radix malorum est mundus, unde tales prodeunt rami?

Tertium, cum mala quæ Christus hic recenset sint summa, quæ homini contingere possunt, cur in tantis malis, Christus suos non turbari iubet? Quid marmoræne sumus? pectusne nobis est æneum? aut cor ferreum? Num meliores sumus, quàm patres nostri qui hæc mala timuerunt? Timuit Ieremias bellum, *Ierem. 14.* docuit famem. Fugit Elias Iesabelem, & præ molestia fastidiuit vitam: cur Christus nos iubet esse securos? Certè, quia hæc mala naturalia sunt. At fides in Christum viuam, supra naturam est. Si supra dæmones infernum, & mortem, viuam vides imperium habet, imperet, si gladium distingat. Nolite inquit timere, qui occidunt corpus, imò eo ipso ne timete, quia occidunt corpus. *Lucæ 12.* Si sola ea timenda sunt, quæ animam à Christo diuellunt, reliqua non sunt timenda. Dicit enim Paulus, neque mors, neque vita, neque vlla creatura poterit nos separare à charitate Dei, nulla igitur creatura timenda. Si Christiani accesserunt ad montem Sion, ad ciuitatem Dei viuentis, ad Ierusalem cælestem, qui ad cælestia accesserunt, quid timeant terrena? Profectò, qui gloriatur in tribulationibus, non facillè turbatur ab eis. Qui omne gaudium existimat, cum in varias tentationes incidit, facillè per- *Roman. 8.* manet firmus. Cum talibus igitur Christus loquitur. *Hebr. 10.* *Roman. 51.* *Iacobi 1.*

Admonitio tertia est. *Tunc tradent vos in tribulationem.* Prius admonuerat, de malis generalibus, non timendis. Nunc de malis, quæ speciatim propter confessionem Christiani nominis, euenient. Sunt verò mala hæc, tribulatio, mors, odium. Scandalizabuntur in nobis multi, trademur à falsis fratribus, odio habebimur à veris, surgent pseudoprophetæ ex nostris, & seducuntur multi, erunt plerique frigidi, & iniqui, & qui charitatem habebunt, tepescunt habebunt.

Horum sensus planus ex Marco habetur. Ex quo colligere licet, quòd ut sensim prædicabitur Euangelium, per diuersas mundi ætates, & regiones, ita sensim per easdem regiones, & ætates, Christiani odio habebuntur. Non est igitur sensus, quòd totus mundus, uno aliquo tempore, Christianos oditurus sit. Sed quòd, ut sensim prædicabitur Euangelium, ita sensim habebitur & odium.

Cur verò Christus, Euangelium suum cum suorum tribulatione,

latione, & morte, prædicari voluit? Nulla enim ciuitas erit, non Christiano sanguine tincta. Resp. Cælum est rotundū & in quauis eius parte est Dei gloria, à beatis videnda, voluit ergo Deus ex singulis orbis partibus, ad singulas cæli plagas martyres euolare. Vt nullus esset in cælo locus qui non martyrum sanguine fulgeret. Emisit ergo orientalis terra martyres, ad orientale cæli plagā, ita & occidentalis, australis, & Borealis. Et quod de martyribus diximus, de reliquis sanctis dicendum videtur. Iam sicut à qualibet mundi parte, voluit Deus sanctos in cælis habere. Ita, à 4. angulis terræ, voluit malos in infernum descendere. Rotatur ergo per orbem Euangelium (sicut sol in gyros suos reuolutus) ad cæli rotam sanctos, ad inferni pœnam malos, emittens.

Secundò, sicut in Iudæa, Euangelij prædicatio, in Christi tribulatione, & sanguine fundata est, ita & eiusdem in orbe promulgatio, in prædicatorum tribulatione, & sanguine fundari debet. Tu igitur prædicatorium munus affectas, vide an prædicationem, tuo tingi sanguine cupias. Qui enim filij generandi sunt, prædicatorum cupita morte gignentur.

Tertiò, prædictio Christi, qua prædixit suum nomen in toto orbe diffundendum, suæ diuinitatis argumentum clarissimum est. Quis enim nisi Deus rem tam longè futuram (quam nostra experientia comprobauit) prædicare potuisset? Certè, tempore Christi, nulla Antipodum notitia erat, at nunc, etiam illis Euangelium prædicatum est.

Quartò, quo tempore abundat iniquitas, friget charitas, abundans enim iniquitas, Deo manus ligat ne charitatem multis largiatur. Et si largitur, non feruescentem largitur. Vt enim abundantia bonorum operum Deū mouet, ut larga manu opes effundat suas, ita abundantia iniquitatis, eum veluti cogit, ut manus contrahat suas. Hoc loco, id dicitur: *Quia abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Fieri ramen nequit, quin aliqui sint charitate feruentes, vel decem vel quinque, alioqui cum Gomorra periremus. Aliqui igitur, sunt qui feruent, multi tamē sunt, qui frigent. Sunt enim pauci qui seruantur, scilicet, qui perseuerauerit usque in finem, saluus erit.

Genes. 17.

Lucæ 13.

Quintò, quo loco videtur indicari, quodd sicut ordinariè, & ex communi cursu, qui malè viuit, malè etiam moritur, ita qui

qui bene vixit, & perseueravit, hic bene moritur & saluatur. Quĩ enim fiat, ut diues Deus tunc se à seruo suo subtrahat, cū eius est remuneraturus labores? Quĩ fiat ut bonus Deus, quem per totam vitam seruauit, in morte relinquat? Quĩ fiat ut adiutor, in opportunitatibus, in tribulatione, in illa mortis tribulatione deserat? ergo qui exultant in malis, consenescent in malo, ut in Ecclesiastico habetur. Et nationis iniquę, dirę sunt consummationes, ut Sapiens ait & peccatorum mors pessima. Contrā pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum eius. Plantati enim in domo Domini, in senecta erunt huberi, & bene patientes, ut laudes Domini annuncient.

Psal. 9.

Eccles. 11.

Sapient. 7.

Psal. 33

Psal. 115.

Psal. 91.

1. Petr. 2.

Sexto, Prædicabitur Euangelium regni. Igitur Euangelium facit reges, facit enim regale sacerdotium, vocat ad regnum Dei, aperit regnū Dei, ius dat ad regnū Dei. Quidni? si similes Deo facit, faciet & reges. Regia membra sunt pij, Christi regis. Iniuriam ergo irrogat Euangelio, qui peccato seruit.

1. Ioann. 3.

Septimo, Prædicabitur Euangelium, in testimonium omnibus gentibus, ut scilicet Apostoli, omnibus gentibus testes essent Christi. Vita enim eorum prædicatio, & miracula, testimonium præbēt cunctis, quis Christus fuerit. Rursus Euangelij prædicatio bonis testimonium est ad gloriam, malis ad pœnam. Ostaūd, prædicato Euangelio per orbem, erit consummatio. Quę enim in orbe fiunt, gratia Christi fiunt. Quia omnia in ipso condita sunt, siue quę in cælis, siue quę in terris. Et ipse primogenitus est omnis creaturę. Tam diu ergo mundus durabit, quādiu per orbem, Christi nomen annuntiabitur. Cū verò per omnes prouincias, exierit prædicatio Euangelij, finietur orbis, qui hoc unū exspectabat.

Roman. 12

Act. 1.

Coloss. 1.

Admonitio quarta est: Cū Christiani viderint abominationem desolationis dictam à Daniele, (quę acutē intelligenda est) tunc qui in Iudæa sunt fugiant.

Hoc loco multa mihi sunt dicenda, licet nihil interim, de hebdomadibus Danielis attingam. Non quòd earum difficultate victus succumbam, sed quòd in alio nostro libello, rei difficillimę clarissimam lucem inuexerim, qua causa, nolui locum hunc re non necessaria grauare. In calce igitur noni capitis, ex Daniele, ita legitur: Erit in templo abominatio desolationis, &c. At hæbraicę aliquanto differenter, sic enim habet. Et super templū abomi-

Daniel. 9.

abominationes desolationis. Scio Munsterum & Xanctem, pro templo legisse, expansionem, hoc modo propter expansionem abominationem, erat desolatio. At cum, 70. interpretes, & Christus Dominus legerint. Templum, non est, cur nos, Expansionem legamus. Stat ergo textus Hebræus ita: Super templum erunt abominationes desolationis. Vbi, non unica abominatio futura, indicatur in templo, sed multæ. Et ita planè à tempore Christi passi, multæ abominationes fuerunt in templo. Prima, quam Pilatus induxit. Secunda, quam Adrianus Cæsar. Tertia, quam Mauri inuexerunt. In templo enim Solomonis suum coluit Machometum. Quarta verò est quam exspectamus, religionis qui extollitur super omne quod dicitur Deus, ita, ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus. Hic qui in templo Salomonis (hoc enim templum per emphasim, eo tempore, templum Dei dicebatur) sedebit, omnium sententia Antichristus est. Cum igitur inter abominationes templi, hæc maxima erit, iure Dominus eam expresse, dicens: *Cum videritis abominationem desolationis*, (id est Antichristum) tunc qui in Iudæa sunt, *fugiant*. Merito quidem dicit, *Qui in Iudæa sunt*, cum enim eo tempore, Antichristus in Iudæa versabitur, eo etiam loco eius tribulatio maximè grassabitur. Licet enim in alia loca, tribulatio fundenda sit, at maximè in Iudæa, ubi Iudæi, cum suo Antichristo, Christianis persecutionem parabunt. Admonentur igitur, ut fugiant, nullam de rebus, solum de vita, rationem habentes. Et quia tribulatio per aliquot annos est sœuitura, orare nos iubet, ne in sabbato, aut hyeme fugiendum nobis sit, pijs enim Christianis maximè afflictis, piaculum videbitur in sabbato, id est, in festo suam adornare.

Nota secundò, *Erit tribulatio, qualis non fuit, neque fiet*. Deus bone, cur tuos aded urges? Cur hostibus tuis tantum virium cõcedis? Cur mundum adeo malo fine consummas? Prima responsio est: Res spirituales, non nihil naturalibus proportionantur, at in corporalibus, mulier in tristitia, & dolore filium parit. Et quod maior est edendus puer, maiorem dolorem incutit matri. Dolorque ille acerrimus esse debet, qui matrem parientem occidit. Iam mundus hic noster (omnis scilicet, hæc creatura) nunc parturit, & ingemiscit partum æternitatis. Cum ergo hic partus edendus

Ioan. 16.

Roman. 9.

edendus erit, mundus necessariò dolebit. Et quia summa res est quam parit, acerrimus dolor erit in partu: tantusque erit, ut eo dolore sit mundus moriturus. Moritur Rachel, cum filium de- *Genes. 33.*
 xtræ parit, qui filius æternitas est: nam in dextera Dei longitudo *Prouer. 3.*
 dierum. Et moritur Christus, cum partum Ecclesiæ Christianæ
 editurus est, & quia partus rei eximiæ erat edendus, eximius do-
 lor Christum parientem oppressit. Illa planè maledictio, qua ma-
 ledixit Dominus Euæ, dicens: In dolore paries filios: non Euam *Genes. 3.*
 solam parientem implicauit Christum in cruce, implicabit mun-
 dum in fine: sicut & Paulum implicabat. Cum partus doloribus *Galat. 4.*
 afflictarus, dicebat: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur
 in vobis Christus. Sola Virgo facerrima summum pariturum fi-
 lium, summos dolores euasit. At certè quos euasit, ad præsepe:
 sustinuit ad crucem: Vbi doloris acerrimus gladius eius tener-
 rimum cor transuerberauit.

Alter responsio est: Acerrimus dolor, & terribilium ma-
 ximus dolor mortis est: quem hæ partes corporis maximè sen-
 tiunt, quæ in homine sunt nobiliores: Cum igitur morietur mū- *Aristot.*
 dus: nobilissimas eius partes, (pios scilicet,) maxima quassabit
 tribulatio, quia in eas, mali corporis humores, maximè grassa-
 buntur.

Tertia responsio: quia cum dæmoni, iam iam neganda erit
 lædendi licentia, tunc concedetur ei: ut liceat maximè sedere.

Quartò: Erit maxima tribulatio piorum: ut maxima Dei mā-
 suetudo prouocetur, ut ad iudicium exeat, & vindictam de ma-
 lis hominibus sumat. Alioq; i pius Deus, nisi tam vehementi
 iniquitatum clamore (sicut in Gomorra) non erat ad ultionem *Genes. 18.*
 irritandus.

Quintò: Deus non eijcit malos ex sua hæreditate: nisi cum
 est illorum completa malitia, ut de Cananæis, sacra habet histo-
 ria. Cum igitur mali sint mundi hæreditate pellendi, necesse est: *Genes. 15.*
 ut per summas iniquitates eorum malitia compleatur.

Sextò: Nemo in cælum iturus est, non plenè purgatus, voluit:
 igitur Deus hoc breui compendio, pios in hoc seculo purgare, si-
 quidem post diem iudicii, iam nullum purgatorium erit. Institui-
 tur ergo purgatorium præsens, ijs qui purgatorium postea non
 erunt habituri.

Quo: Contra Lutheranos purgatorium esse conuincitur.

Et quanta sit purgatorij pœna, fideles colligere possunt.

Ultimò : Nota illud, *Nisi abbreviati fuissent.* Intellige mundū hunc nostrum, naturali Dei ordinatione calurum (contra, quam Philosophi arbitrati sunt) id indicat eius quotidiana diminutio, & velut aperta senectus. Priora secula fuere viridia, iam nunc natura marcescit. Quod verò antiquatur, prope interitum est. Scit ergo Deus, quot sint dies quibus duraturus erat mundus, naturali ordine seruato. Hos igitur seculi dies Deus abbreviabit, ne in errorem inducantur electi. Vt enim mali homines, qui naturali ordine, erant longum victuri, propter scelera sua non dimidiāt dies suos, sed sicut scenum velocius arescunt, imò sicut scenum tectorum, quod prius quàm euellatur à natura, exsiccatur à Deo, ita & malus mundus non implebit dies suos, sed eius dies exsiccabuntur & abbreviabuntur. Hinc est iudicio meo quòd cū Angeli omnia naturalia norint, diem iudicij tamen nesciunt, quia eum diem Pater posuit in sua potestate.

Admonitio quinta est, ne Christiani exeant è locis tutis, (in quos se receperant,) ut Christum videant. Si enim exierint præsens impendit periculū. Adeo enim Antichristus, & sui, prodigijs editis fulgebunt, ut qui conspexerint homines, facillè in errorem abducantur. Vbi primū aduerte, Dæmonis potentiam adeo magnam, ut signa faciat magna. Aduerte item, quàm sit electionis potentia maior, quæ electos non sinet abduci. Aduerte tertio, fieri non posse, ut electi, actu cadant, quod Theologi sensum compositū dicunt. Licet enim cadere possint sed actus cadendi est cum electione repugnans. Dixit ergo dominus, & Christiani, qui partim tribulationum pondere, partim charitatis seruire, meum optabitis aduentum, caute, ne ex locis vestris, ad videndum exeatis, non erit opus vestro exitu. Ego enim cū venero, non in terram, sed in aëra veniam, ad quem locum, ego vos congregabo. Vbi enim fuerit corpus meum, eò vos ego adducam aquilas meas.

Sunt hic multa dignissima. Primum, illud: *Fulgur exit ab oriente.* Non dicit sicut fulmen, quod exiguae lucis est, sed sicut fulgur, quod unico ictu totum aërem illustrat. Ita igitur Christus veniet, totum aërem ab oriente in occidentem illustraturus. Eam lucem videbunt, & qui in oriente, & qui in occidente fuerint. Planè vallis Iosaphat erit præcipuus iudicij locus. At mortales,

per

per terrarum spatia diffundentur, Iudicis lumen videntes.

Secundò dicit: *Sicut fulgur exit ab oriente.* Vnde Dominus videtur ab oriente exiturus. Cui applaudit communis Christianorum sensus, credentium, quòd in oriente humanitas Christi sedeat. Ab eo ergo loco veniet, ubi nunc est. Vt enim ascendit Dominus super cælum cæli ad orientem, ita descendet è cælo cælorum, sicut fulgur ab oriente.

psalm. 67.

Tertio, sicut fulgur exit: Fulgura è tenebrosis nubibus rutilant, quo indicatur, aduentû Christi tempore tenebroso, & cælo nubilo futurû, nam quod noctu veniet Dominus, testatur Euangelista, dicens: Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, & illud. Dies Domini sicut fur de nocte veniet, & in illa nocte erunt duo in lecto uno, & item: Dies Domini sicut fur in nocte. Igitur ut Dñs in media nocte natus est omnibus, ita media nocte, velut nascetur pijs, quæ erit nox hominibus, sed dies Christo. Ideoque dies Domini dicitur.

Matth. 25.

1. Thess. 5.

Luce 17.

2. Petri 3.

Quartò, *Sicut fulgur*, dicit, non sicut fulgura, ut intelligas, breuissimo tempore iudicium complendum, atque etiam subitò & inopinatè. Ergo, vigilate, quia nescitis diem neque horam.

Marci 13.

Quintò, sicut fulgur illuminans omnia. Illa enim clarissima lux, adeo splendet, ut sufficiat illuminare, etiam occulta cordium. Licet enim corporea erit lux illa, erit tamen instrumentû deitatis, quo illuminabit Deus cordium secreta.

1. Cor. 4.

Porro quod dicit: *Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Indicat primò illud Pauli: Rapiemur in nubibus, obuiâ Christo. Itaque corpus Christi rapiet ad se corpora nostra, non quidè violentè, sed eo modo, quo aquilæ subleuantur in cælum.

1. Thess. 4.

Secundò, indicatur, quòd virtute humanitatis Christi, illa aquilarum congregatio fiet. Ideo enim non dixit: Vbi ego fuero, sed ubi corpus meum fuerit. Igitur, sicut humanitas Christi, fuit instrumentum meritorum Christi, ita & erit instrumentum eleuationis corporum beatorum. Et sicut virtus odoris allicit aues in locum, ubi earum cibus est, ita & virtus odoris suauissimi à corpore Christi prodeuntis, alliciet ad se corpora nostra. Et licet potuisset dicere, ubi fuerit corpus congregabuntur membra eius, maluit tamen indicare, quòd sicut diuinitas Christi est cibus animarum, quo rapiuntur animæ beatæ, ita & corpus Christi est cibus corporum Sanctorum, quo beata corpora rapiuntur.

Tertiò: Indicatur etiam nobilitas corporum beatorum, sicut enim aquilæ sunt reginæ auium: & solet dici, eas esse diuinas: ita & corpora beata, erunt excellentissima corpora: imò, ferè diuina. Erunt enim iuxta Apostolum, corpora spiritualia, forsan cælis nobiliora, seminata quidè in ignobilitate, surgètia in gloria.

2. Cor. 15

Quartò: Indicatur etiam dotes corporum beatorum, in primis agilitas & leuitas: par, & maior leuitate aquilarum. Indicatur etiam Christum solem esse, in quem aquilæ suos figant oculos. O rem stupendam, corpora adeo grauià, leuia fieri, sicut aquilarū.

Statim autem post tribulationem, &c. Non sum adeo lippientibus oculis, quin huius loci difficultatem videam. Sed age, aggrediamur. In primis statuere cupio historiam iudicij ad literam. Historia hæc est. Primò: Sine intervallo notabili, post persecutionem Antichristi, sol obscurabitur: itaque non interueniēt dies illi quadraginta quos Lyra commemorat: sed statim post tribulationem illorum, sol obtenebrabitur. Nec post illam tribulationem, intercedet fidelibus pax: sed statim peracta tribulatione, tenebræ aderunt Solis. Vt manifestè conuincit verbum illud: *Statim post tribulationem sol obscurabitur*. Secundò: Sol obscurabitur, non per interiectum nubium, vel ad apparentiam hominum: sed per miraculosam luminis perditionem. Erit dies illa iudicij, dies veritatis, non apparentiæ. Tertiò: Qua etiam ratione, & Luna miraculosè lumen suum amittet. Quartò, cadent item reuera stellæ. Deo aliquot illarum vibrante deorsum, quò sic expaueant hominū animi. Neque maioris id miraculi est, quàm quòd sol aut luna luce priuentur. Neque rursus necesse fuerit, illas cadentes stellas in terram ruere: sed sat erit, si in elemento ignis permaneant, aut aëris: donec in locum suum remeare iubeantur. Quintò: Tūc cælorum virtutes commouebuntur, id est, cæli ipsi tremant: ut solet tremere terra, iuxta dictum Iob: Columnæ cæli tremiscent, & c. Petri ult. Petri: Cæli magno impetu transient. Erit verò ille tremor, & cōmotio aperta. Sextò: Quo etiam tempore, magno mugitu sonabit mare, & flumina: ut Lucæ 2. habetur.

Iob 26

2. Petri ult.

Eccles. ult.

Fient hæc omnia ita: quia mundus tunc moritur. Vt igitur, cū quis moritur, oculi amittūt suam lucem, concutiuntur mēbra, effluit alius: ita oculi mundi, (qui sunt sol & luna, & stellæ) lumen sensim perdent. Quatentur eius ossa: quæ sunt cæli. Effluet magno mugitu mare: qui alius mundi est.

Porro

Porro, cum hæc fieri incipient, homines nihil tale metuentes, sed in agro suo laborantes, ad molam suam molentes, in lecto suo iacentes, euigilabunt: egredientur aliqui de domibus suis, current ad publicas vias: spectabunt sursum in cælum: arescent præ timore, & exspectatione aduenientis iudicii. Sentient enim eum clamorem, sponsi esse ad iudicium venientis, extimescent, expauescent, labentur in terram. Matth. 25

Hominibus ita pauidis: En tibi Crux Christi descendit, cunctis astris splendidior, mediam mundi noctem, suo splendore, in meridianam lucem conuertens. Hoc est signum filij hominis. Descendet inquam, non ad aërem. In cælo enim consistet. Apparebit, inquit, signum Filij hominis in cælo. Ut intelligatur: futuram lucem, non iam huic Soli debere: sed meliori multo luminari, scilicet cruci Nouæ verò rei miraculo homines attoniti: cū lucem Crucem vident, nigredinem, & tenebras propriæ conscientie cognoscent. Plangent se omnes tribus terræ. Quidni plangent inimici Crucis Christi: cū ipsa splendentis Crucis lux, impietatis impios condemnabit? Matt. 24 Phil. 3.

Veniente verò Cruce, & fixa in cælo: ecce sonitus, & clangor immensus tubarum & buccinarum intonat, altius perstrepat, totum implet orbem. Non erit fictitius, sed verissimus sonus: ipsissimus quem tubæ præliorum edere solent. O Christe, prælium inis? Contra quem sunt hi sonitus? contra quem belli apparatus? Num contra hominem? vermis est, multo minori apparatu in nihilum redigetur. Sed ita par est: ut suam ille ostendat magnificentiam, ut vel hac ratione, qui hæc agnoscimus, caueamus à tanta ira, quam tanta bellica pompa demonstrat.

Dicit Apostolus: In istu oculi, in nouissima tuba. Vbi expende, si nouissima tuba, igitur multæ erunt tunc tubæ. Et si nouissima: clangent prius aliquæ, & demum aliæ. Eueniet igitur ita, Christo descendente, totus mundus intonabit, immenso belli sonitu. 1. Cor. 15.

Et quia Psalmus dicit: Ignis ante ipsum præcedet: certum mihi est, ex pedibus Domini, rorandum ignem, qui omnes tunc viuos absument, quique purgabit terram. Ut impleat, quod à Petro dictum est: Elementa calore soluentur. Nec tamen ascendet ignis ille, nisi quo aquæ diluuij ascenderunt. Nam supra eum locum Christus omnibus spectandus consistet, perstrepat igitur Psalm. 96 2. Petri 3. Eodem.

tunc omnia sonitu, sed peractio mundi incendio, clanget nouissima tuba. Et Archangelus voce magna (ut Apostolus ad 1 Thess. 4. Thessalonicenses est autor) clamabit, vocans mortuos ad iudicium. Aderunt omnes, nullo excepto.

Matt. 13. Tunc mittet Dominus Angelos: *Qui è mediomalorum congregent pios.* Hi in aëra rapiuntur expectantes ultima iudicis verba, Hæc historia.

Primum se offert: Cur Dominus vult solem, lunam, & stellas obtenebrari? Cur vult hunc mundum emori? Primum quidem, ut vel tunc impij compuncti, ad pœnitentiam redeant, & pij, si quid dignum pœna fecerunt, defleant erratum. Secundò: ita necesse erat, ut senio confectus mundus, cum moritur, mortis edat signa. Tertiò, ita manifestat iram suam iudex, ut intelligamus iam nunc: Si cælum iram descendens iudicis ferre nequit, sed obtenebratur, & defluxum patitur stellarum, quid peccator ferre poterit? Quartò: ita implet, quod in Sapiencia dicitur. Sapient. 5. Accipiet Armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Intelligent ergo impij totum orbem contra se iratum, tenebris armari, ut tenebris, & morte obruant Christi inimicos. O miserum me qui videbo creatorem & creaturas omnes contra me armari, me videlicet imbecillem, fragilem, & infirmum. Eodem. Addit locus citatus: Acuet diram iram in lanceam & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Quintò, sicut Matib. 27. moriente Christo, sol & luna tenebris obteſta sunt, & terra tremuit, ita moriente genere humano in impijs, multò magis obscurabitur orbis, hinc dolore morientis heri, hinc rabie offensus Dei accensus. Sextò: Necesse est ut moriatur Christus, si resurrexurus est: moriatur granum frumenti, si renouandum est, ita si futurus est bonus mundus, si sol fulsurus est septies, moriatur igitur. Vt doceat nos, si victuri sumus, prius moriamur oportet. Septimò, si tantis tenebris mundus tegitur, ubi iudex venit iratus, non id igitur opus est iudicis, non est opus suum irasci, condemnare, punire, alienum opus eius, peregrinum opus eius, ut apud Isaiam habetur: Peccata nostra velut eradicant Deum à sua natia pietate: Alioqui, si lubens & gaudens venisset ad pœnam, rideret orbis, plenaque cuncta gaudio essent.

Isaie 28.

Secundò illud offertur, cur Christi crux in cælo fulgebit? Et quidem iudicio meo, non apparebit solum, sed & fixa in cælo manebit.

manebit. Quid enim? Si cicatrices in Christi carne perseverabunt: Crux non erit in cælo perseveratura? Quidni, crux Christi erit in cælo, si caro nostra erit in cælo? Sed age cur in cælo crux?

Primo, si Deus gladium flammeum ante Paradisum collocavit, ut homines ab eius ingressu arceret, quid mirum, si crucem in cælo, (id est, meliori Paradiso) collocat, in qua est flamma gladij extincta, & acies hebetata? *Genesis 3.*

Si duces cum triumphant, urbe aliqua capta, victoriæ vexillum in summa arce constituunt, quid mirum si Christus cæli arce captæ per crucem, crucem in cæli collocet loco? Certè regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, rapiunt verò per crucem. Collocetur igitur, in regno cælorum. *Matth. 11.*

Profectò convenit clavis ianuæ: Si igitur cælum tunc totius piorum multitudini aperitur, (qui tunc in carne cælum conscender,) annon quadrat crux cælo, per quam, ut clauem, cæli ianua aperta est? Nam fortasse crux est clavis illa *Apocal. 3.* David: quæ ubi aperit, nemo claudit, & ubi claudit nemo aperit. *4. Reg. 2.*

Crux, currus igneus est, qui Eliam è terra in cælum sustulit. Quid mirum igitur, si vero Elia super cælum elevato, eius crux ad valvas cæli remaneat? Profectò Baptismo Christus baptizari *Luce 12.* voluit, in crucis torculari, & coarctabatur spiritus eius, donec perficeretur. Optabat igitur Christus cruci affigi, optabatque cælum illud nobile & spirituale, (suum scilicet corpus) cruce insigniri. Quid igitur mirum, si cælum hoc materiale, eadem cruce velit exornari?

Insculpitur ergo crux cælo, quia non erat fas beatos crucis aspectu in æternum priuari, regnantes, quam ita coluerunt, & dilexerunt, in terra militantes. Paulus dicit: Absit mihi gloriari, nisi in cruce. Dignum ergo est ut crucem, quam coluit in terra, videat in cælo. Arbitror enim quòd tam exhilarabit oculos beatos crux in cælo, post iudicium visa, quàm exhilarat cælum, & Sol, in suo orbe refulgens. *Galat. 6.*

Et quidem, venter qui beatos genuit, crux est, mater quæ peperit, crux est, pectus quod lactavit; crux est. Erat verò indignum, matrem quæ filios cælo donasset, extra cælum collocari.

Ponitur in cælo crux ut sciant impij, quòd sicut pios, ipsi *Sapient. 5.* insensati, habuerunt in derisum, vitam illorum æstimantes in saniam,

saniam, & finem sine honore: at postea videbunt eos inter sanctos computari, & inter filios Dei eorum sortem esse: ita Crucem, (quam existimauerunt stultitiam, ignominiam, & scandalum,) videbunt inter stellas lucentem, sole & luna multo splendidior. Reslituit ergo Cruci Christus honorem, quem ei mundus abstulerat. O rerum omnium mutationem! ò noua omnia facta! Quis credidisset unquam, furcam, & suspendium cælo donanda? Certè rerum omnium dedecus & horror crux erat: at eadem decorem cæli superabit. Vult ergo Dominus, se potentem ostendere, qui mundi horrorem facit beatorum lætitiā. Quid in homine faciet rationali: qui hoc in cruce fecit irrationali?

Gen. 9.

Demum sicuti fuit arca Noë super montes Armeniæ collocata, postea quam homines ab aquis diluuij seruauit, ita & crux, ubi homines ab aquis huius seculi seruauerit, in cæli montibus collocabitur.

Genes. 9.

Cruix in cælo est arcus fœderis in nubibus, de quo dixit Deus: Videbo arcum, & non amplius nocebo hominum generi, ita cruce cælis suffixa, non amplius pij damnum sentient.

Demum crux apparebit in cælo, ut notetur cælum cruci deberi.

Tertium illud occurrit: Videbunt Filium hominis venientem in nubibus, cum virtute multa & maiestate. Ego credo rem ita futuram, ut toto orbe, per crucem in cælo fulgentem illustrato, impijsque plangentibus ex parte mûdi orientalis, nubium maximus turbo apparebit. Nubes illæ parte ima caligabunt, sed parte supera, vehementissimè lucebunt. Ex parte infera, fulgura & fulmina vibrabuntur. Vnde ignis forsan ille exardescet, qui terram comburet. Ex parte supera, apparebit Christus cum sanctis suis veniens.

Psal. 96.

Cogit me ad id dicendum Psalter, qui dicit: Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius. Ignis ante ipsum præcedet, qui inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit, & commota est terra. Cogit me item Sapia, quæ cum agit de iudicio, ita dicit: Ibunt directè emissiones fulgurum, & tanquā à bene curuato arcu nubium exterminabūtur. A petrosa ira mittentur grandines. Vult igitur Dominus nubes, fulgura, grandines, iudicio adesse, quibus exterreat impios, illis rebus tam malè usos. Omnia ergo cælestia, contra miseros terrenos depugnabunt.

Sapient. 5.

Cogit me item Sapia, quæ cum agit de iudicio, ita dicit: Ibunt directè emissiones fulgurum, & tanquā à bene curuato arcu nubium exterminabūtur. A petrosa ira mittentur grandines. Vult igitur Dominus nubes, fulgura, grandines, iudicio adesse, quibus exterreat impios, illis rebus tam malè usos. Omnia ergo cælestia, contra miseros terrenos depugnabunt.

Porro quo dicit: *Veniet, cum virtute multa.* Ita sanè ad exci-
tandos mortuos, ad glorificandos pios, ad exterminandos ini-
quos, ita sanè vult ostendere gloriâ suâ, & diuitias misericordiæ *Roman. 5.*
suâ, in vasa misericordiæ: Ita vult ostendere iram, & notam face-
re potentiam suam, in vasa iræ aprata in interitum. Quis verò *Ibidem.*
& magnitudinem gloriæ à Dei multa virtute profectam intelli-
gere, aut magnitudinem poenæ à multo Dei furore prodeuntem
sustinere poterit? Rectè Paulus: Scientes terrorem illum Domi-
ni, hominibus suademus. Quod verò dicit: *Veniet in maiestate,* *2. Cor. 5.*
id est veniet tota Angelorum curia comitatus: toto sanctorum
agmine stipatus, veniet cum luce immensa, & (ut supra dixi,) cum
incredibili tubarum fragore. Vt videant impij, hæretici, &
infideles, quem contempserunt. Vt perpetuò hæreat impijs pa-
uor ille, à iudicis visione conceptus, & dolor ab eius amissa glo-
ria procedens. Vt rursus pij aueant, cupiant, & gestiant gloriæ
illius infinitatem.

Quartum illud est: *A quatuor ventis, & à summis cælorum.* Et
quidem ventos producit Deus à thesauris suis, id est, ab intimis *Psalm. 134.*
& reconditis terræ visceribus. Congregari ergo à quatuor
ventis est, congregari ex abditissimis terræ locis.

Quodd verò dicit: *à summis cælorum,* aperiri ex Philosophia
potest. Cum enim multorum sanctorum corpora in ventum &
aërem versa sint, (corpora enim combusta in aërem conuertun-
tur) sicut Angeli piorum corpora reposcant ab aëre, qui in sanctis
literis cælum dicitur. Sed Ieremias hunc locum amplius expo-
nit, dicens: Inducam super Elam ventos, à quatuor plagis terre, *Ierem. 49.*
& ventilabo eos, in omnes ventos istos, non erit gens, ad quam
non perueniant profugi Elam. Colligi igitur à quatuor ventis,
nihil est aliud quàm colligi ex omni dispersione terræ. Et colligi
è cælis, quàm colligi ex omni dispersione aëris, in quem multa
sanctorum corpora fuerunt conuersa.

Quintum & difficile est: *Ab arbore fici discite.* Cur ficus ele-
cta est in parabolam? Maximè cum ficus, etiam Februario men-
se folia mittat? Cur ergo dicit Dominus: *Cum videtis fici folia nata,*
propè est æstas. Ad hoc dico, non habere textum, cum ficus protu-
lerit foliola seu gemmas, tum propè esse æstatem. Sed habet, cum
ficus teneros habuerit ramos, & folia grandiora, tunc propè est
æstas. Nā folia illa non habet nisi mense Maio, aut propè, tū verò
propè est æstas.

Sed iam age parabolam explicemus. Cùm Ecclesia nostra praelatos suos, & principes teneros habuerit, & delicatos, cum plena habuerit folia, id est, verba multa, & eruditionem multam, sed sine fructu, propè est æstas iudicii. In primitiua Ecclesia, erant Episcopi ad labores durati, minime quæ teneri: non admodum valebat tunc Theologorum Scholastica eruditio, erant verba pauca, opera multa. Longè erat tunc æstas, nunc verò habes, quid velim.

Genes. 2. 3

Sed intimius penetra: In paradiso duæ fuerunt arbores.

Math. 7.

Cantic. 3.

Altera vitæ, altera scientiæ boni & mali, ita in Ecclesia duplex est arbor. Altera est crux, vita scilicet spiritualis, arcta, & angusta, leuissimum scilicet in quo sponsa sponsum quærit. Altera est caro nostra, vita scilicet animalis, & terrena. Cū verò nata fuit Ecclesia, crux dura protulit ramos suos, Apostolos scilicet, Martyres, Monachos, Virgines. Erat tūc ficus carnis nostræ in hyeme, tota scæda, & deformis. At ubi processit hyems, cœpit sensim caro nostra mollescere, & in gemmas erūpere. Diebus verò nostris tota ramis plena est, tota frondosa & decora est. Propè igitur est æstas.

Genes. 3.

Lucæ 16.

1. Cor. 1.

Et nota, quòd caro nostra arbor est boni & mali, crux contraria, arbor est mali & boni, id est. Qui è fructu carnis edit, nunc quidem bonum edit. Dictum enim est: Recepisti bona in vita tua, sed postea, qui bonum comedit, malum sentiet. Est igitur arbor primo boni, postea, mali. At crux nunc quidem mali, sed postea boni, acideo, caro nostra arbor scientiæ, crux verò arbor stultitiæ dicitur.

Psal. 33

Psal. 72

Cur verò caro nostra, & eius animalis vita, ficus vocetur, audi: Vix credo est arbor, ficu fragilior, adeo, ut prouerbio locū dederit ficulneo baculo fragilior. Nulli ædificio ficus arbor est apta. Vmbram habet pessimam, adeo, ut qui sub ea dormiat stupidus ferè furgat. Ocissimè senescit. Esa pediculos gignit. At à cælo nō tangitur. Quam commodè hæc carnali vitæ cōueniunt? Ea enim nihil fragilius. Non est ædificio cælesti idonea. Vmbram mortis habet pessimam, quia mors peccatorum pessima. Ocissimè omnis carnalis voluptas finitur. Vermem conscientiæ gignit. Et à cælo non tangitur: Carnales enim homines in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur.

Hæc verò carnalis vita est, quæ Antichristum profert, pseudoprophetas gignit, in errorem Christianos abducit, vide quos pariat

pariat fructus hæc arbor infelix. Cum verò ficus hæc ramos protulerit suos carne quidem teneros, folijs verò diuitiarum, verborum, eruditionis fulgentes, sed sine fructu, tunc propè est estas.

Vbi nota: Non hic dici æstatem regnū Dei, sed eam summam tribulationem quam sunt pii passuri, quando triticum electorum, ardoribus torrebatur, falcibus metetur, tribulis atteretur: *Matt. 13.* Sed reiectis zizanijs, in horrea Dei congregabitur.

Sextum est: *Non præteribit generatio hæc.* Nota, apud Davidem, & Isaiam de duplici generatione mentionem fieri. Prior fuit generatio vetus, literæ, & timoris. Altera est generatio gratiæ, spiritus, & charitatis. De hac dictum est: Ne derelinquas me, donec potentiam tuā annuntiem generationi, quæ ventura *Psal. 70.* est. Et item: Annuntiabitur Domino generatio ventura. Et annuntiabunt cæli iustitiam eius, populo qui nascetur. Et item: Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur *Psal. 77* laudabit Dominū. Et forsan, de hac verificatur dictum Isaiæ: Generationem eius quis enarrabit? De hac Dominus dicit, quodd *Isai. 53.* non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Licebit etiā, de Iudæorum generatione intelligere. Nec enim contemnendum est, quod eorum generatio, per tot secula duret, gens omnibus gentibus exosa, sine rege, sine lege, sine urbe, sine prouincia, sine Cheraphin:

Septimum, idque difficillimum: De die illa nemo nouit nisi Pater. Vbi duo certa statuo. Primum, nouit Christus secundum diuinitatem diem iudicij. Hanc nemo nisi Arrianus negabit. Alterum est, nouit etiam secundum humanitatem diem iudicij. Hanc nemo negabit qui Christum iudicem fateatur. Agè igitur, qui fieri potest, ut ipse Christus de se dicat, quod neque Filius nouit?

Ad hoc primum respondeo: Quod dies illa dicitur dies iræ, furoris, ultionis, zeli, vindictæ: ut ergo non nouit Dominus operarios iniquitatis, ipse æquus, & ut non nouit virgines fatuas, ipse sapiens, neque peccatum nouit ipse bonus, ita neque nouit diem iræ, ipse clemens, neque diem furoris, ipse patiens. Nouit sanè diem illū, sed non nosse dicitur, quia refugit, exhorret, dolet. Planè cum Christus primū venit, non venit, ut iudicet, sed ut saluet. Saluator igitur nescit irā, non nouit furorē. Veniet postea in secundo aduentu, non iam pius, sed zelator, & tunc diem furoris

Sophon. 1.

Matth. 7.

Matth. 25.

1. Cor. 3.

Ioan. 36.

sciet: Interim verò quòd ad saluandum misericors venit, iram, & furorem dicitur ignorare. At Pater æternus, apud quem, sicut *Eccles. 16.* est misericordia, ita & ira, diem iræ planè cognoscit.

Secundò, respondeo: Christus (ut homo,) dicitur vir doli-
Isaia 53. lorum, & sciens infirmitatem, quia omnem dolorem, & infirmitatem cognouit, proprio eas gustu degustans. Nouit ergo eas proprio experimento. At iram illam iudicij, dolorem illum, terrorem, calamitatem, miseriam, Christus non gustauit. Solis enim damnandis relinquuntur illa gustanda. Nullus interim uiuorum, neque homo, neque Angelus, nec ipse Christus, (ut homo,) illius doloris acerbiteriam gustauit, ideo non nouit. Pater verò, infinitate suæ scientiæ, nihil non comprehendit. Ideo dicitur cognosse, & æstimare, quòd Christus (ut homo) non nouit, quia non gustauit.

Tertio, respondeo: Anima Christi finita est, ac ideo infinitum comprehendere nequit. Autor est Thomas. Porro, quia ira Dei, (qua in impios sæuiturus est,) infinita erit, ideo Christus (ut homo) eam nescit: Sed solus Pater eam comprehendere omnino potest. Filius ut homo comprehendere non potest, qui videtur germanus literæ sensus. Tanta enim erit Dei Patris ira in die illa, ut mens finita, eam comprehendere omnino nequeat.

3. Part.
 quæst. 10.

Quartò, respondeo: Anima Christi nescit diem illam, neque horam, quia tunc neque dies est, neque hora. Cùm enim celi cessarunt à motu, dies naturalis nō est, neque hora. Hora enim & dies fiunt à regulato cæli motu. Est ergo sensus: Ne quæratisc discipuli, quo die, hora, aut mense, iudicium erit. Non erit tunc horarum, aut dierum ordo, quæ ab hominibus cognosci solent. Incipiet tunc æternitas, quæ soli Deo à natura sua nota est.

Quintò, respondeo: Animam Christi, & Angelos, considerari posse in naturalibus suis, aut etiam eum diuinæ reuelatione. Dies ergo iudicij, utpotè omnem naturam superans, nulli menti creatæ naturaliter nota est. Igitur mens Christi, secundum suam naturam, eum diem dicitur ignorare, quem Pater æternus, ex sua natura cognoscit.

Sextò, respondeo, sacram Scripturam non abhorre-
1. Ioan. 3. re à formalibus locutionibus. Nam Ioannes dicit: Qui natus est ex Deo, non peccat, sed neque peccare potest. Intelligens quatenus ex Deo natus est. Rursum dicit, qui in Deo manet, non peccat, id est,

est, quatenus manet, ita etiam Filius Dei diem iudicij non nouit, *Eodem.*
 id est, quatenus magister Ecclesie est, Pastor, Rex, Dux, Saluator, nouit tamen quatenus iudex futurus est. Si enim quatenus magister, & pastor nouisset, id Ecclesie reuelasset. Quæ enim audiui à Patre, (inquit) nota feci vobis. Et verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt. Et item, spiritus suggeret vobis, quæcunque dixi vobis, quod ergo non docuit Ecclesiam, dicitur non nouisse, ut Ecclesie magister. *Ioann. 15.
Ioan. 17.
Ioan. 14.*

Sed age, quæ erat necessitas, quòd Christus hæc verba diceret, quæ fuerunt multis errandi occasio, & quæ Christo videtur dedecus impingere? Primum, ut nemo fidelium, precibus in æternum pulsaret, aut homines, aut Angelos, aut Christum, ut diem iudicij reuelaret. Desperent igitur homines se hanc rem posse cognoscere. Secundò: Nullam Christus sui honoris habere rationem, ubi agitur de nostra salute. Vult potius, ut vigilantes habeamus animos, expectantes Dominum nostrum, quam quod sciamus eum scire, quod nos voluit nescire. Tertiò, Si dixisset se scire, nec reuelaret, notam suæ charitati inureret, potius ergo voluit, firmam nos de sua charitate habere opinionem, quam de eius omni scientia, certum habere conceptum. Dixit enim: Vos dixi amicos, quia quæ audiui à Patre, nota feci vobis. Quartò: Ne quis per Epistolam, aut Prophetiam, aut reuelationem, se diem iudicij nosse iactaret. *Matt. 24.
Ioan. 15.*

Ostendit, explicandum est, illud: *Erant edentes & bibentes.* Quæ verba emphasin habent, id est, toti id curantes. Et certè nostra humanitas has duas habet cupiditates, alteram edendi, ut seruetur indiuiduum, aliam nubendi, ut seruetur species. Si igitur qui toti se huic cure (quam Dominus in seuit nostræ naturæ) subiecerunt, damnantur, quantò potius damnabuntur, qui se totos dederunt superbie, auaritiæ, & alijs quæ non Deus, sed diabolus zizania dispersit. *Matth. 13.
Matth. 6.*

His verbis voluit Dominus admonere, quòd prius iam admonuerat, scilicet ne solliciti simus anime, quid māducet, &c. sed quæreremus prius regnum Dei, & reliqua omnia essent nobis ad manum futura. Ne uè grauarentur corda nostra, crapula, & ebrietate, sed diei iudicatoriæ incertitudo, præmiorum, & pœnarum infinitas animos nostros haberent erectos, atque suspensos in cælestia desideria. Præcipit id Paulus dicens: Reliquum est, *Lucæ 21.*

- est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, præterit enim figura huius mundi. Et, volo vos sine sollicitudine terrena esse, sed infinitatis illius curam habere. Quod si præstaremus quadraret in nos illud Apostoli: Vos nō estis in tenebris,
1. Cor. 7.
- Eodem.
1. Thes. 5.

ut dies ille vos sicut fur comprehendat.

Ultimò explicandum est: Cur Dominus speciatim meminit, de molentibus in mola, de recumbentibus in lecto, de laborantibus in agro?

- Primò, His verbis circuiuit omne hominum genus. Viros, fœminas, pauperes, diuites, nobiles, seruos, vigilantes, dormientes, urbanos, rusticos. Secundò: Hoc explicatur ex Exodo, ubi habetur: Morietur omne primogenitum in terra Ægypti, à filio Pharaonis, usque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad mola-
- Exod. 11.
- lam, id est, à summo ad imum. Sic ergo cum assumit Deus, ex sedentibus in lecto, usque ad molentes in mola, intelligimus eum assumere ex summis usque ad imos.

- Eccles. 7.
- Et nota, primam hoc loco haberi rationem eorum qui in agris sunt, quia rusticationem creauit altissimus. Postea primus ciuitatū structor fuit Cain. Ultima verò ratio habetur de ociosis.
- Genes. 4.

- Nota etiam: Vnus assumetur, & unus relinquetur. O Vtinam media pars hominum saluetur, optandum illud esset. Et non tantopere formidaremus tremendum illud, quod ex quatuor seminis partibus, sola quarta profecit. Vigilandum ergo nobis erit, si ex duobus unus est relinquendus. Assumetur, inquit, & relinquetur, tacetur interim quò assumetur, & ubi relinquetur, neutrum enim humanus animus capere poterat.
- Mabitt. 13.

Si sciret Pater familiās, qua hora fur veniret. Hoc loco, nomine furis, non diabolus, neque aliquis alius, sed solus Christus significatur. Id ita esse ipse contextus arguit, qui sic habet: Si sciret Pater familiās, qua hora fur veniret, vigilaret, ita & vos vigilate, quia nescitis, qua hora filius hominis veniet. Manifestè se comparat furi. Idem in Apocal. 3. Si non vigilaueris, veniam ad te, sicut fur quod repetitur Apocal. 16.

Cur verò Dominus sic se nominauerit, non est facilè dictu, sed, prima ratio sit, quia malis hominibus non de die, sed noctu veniet, (ut fures solent) Pij non venit Christus ut fur. Nā iuxta

Aposto-

Apostolum, Vos non estis in tenebris: ut dies illa, tanquam fur 1. Th. ff. 5.
vos comprehendat: At quia mali in tenebris sunt peccatorum:
Christum ut furem, sentient, de quo dictum est, quod cum per- *Psalm. 17*
uerſo peruerſus eris. Videbitur igitur impijs peruerſus Christus.

Secunda: Et sicut fur non exspectat, ut furetur: quo tempore
vigilantior est Paterfamilias, sed quando est somnucleosior: ita
Christus non abducet ex vita impium, cum aprior ille celo est:
sed aliquando cum est ineptior: & inferno habilior. Falluntur
ergo, qui credunt: tunc Christum homines vocare, cum sint illi
meliores, imò si impij sunt, aliquando vocantur, quando peiores *Matth. 27.*
sunt, ut Iudas aperte monstrauit.

Tertia: quia fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & per-
dat: Ita Christus contra impios venit: ut eos donis quæ habent *Ioann. 10.*
spoliet, occidatque ea morte, de qua dicitur: eum timete, qui ani- *Matth. 10.*
mam mittere potest in gehennam. Neque satis erit Christo im-
pium expoliasse, & mactasse: nisi eum omnino perdat: ut bonum
ei esset, si natus non fuisset. O miseriam, is qui in furem hunc in- *Matth. 26*
cidit: non solum expoliatur, nec semiuivus relinquitur, sed ita *Luce 10.*
mactatur, ac si nihil vitæ haberet: & id quod habet melius esset,
si non habuisset. Iure flebat Ieremias dicens Factus est mihi qua-
si inimicus, & quasi hostis. At misero qui spoliatur, non fit *Treno. 2.*
Dominus, quasi hostis: sed fit acerrimus hostis: non quasi ini-
micus: sed fit acerbissimus inimicus, ut verè Propheta dixe- *Treno. 3.*
rit: Vrsus insidians factus est mihi, leo in absconditis. Ergo
cum aufert Dominus à viro pio temporalia bona, fur fortè di-
ci potest: sed fur est meridianus, non nocet, aut parum nocet,
sed vix cum ab impio bona abstulerit æterna, fur tunc est no-
cturnus.

Dices, Si fur est, quid furatur? Certè quidquid bonum tibi esse
potest, relinquens quidquid noxium esse potest.

Non sineret perfodi domum suam: Num potest homo diuinæ resi-
stere voluntati? Si ille vult domum fodere, quis homo est, ut non
sinat? Ad hoc primum respondeo: Quod viri sanguinum, & *Rom. 9.*
dolosi non dimidiant dies suos, quod Ezechias dolebat dicens: *Psalm. 54.*
Dixi in dimidio dierum meorum, Vadam ad portas inferi, id est, *Isaia 38.*
ex impijs esse videbar, quorum Deus dies dimidiat. Cum ergo
peccator à peccatis suis cessat: tunc non finit quod Deus illi dies
dimidiet. Neque ergo sinit, quod sui corporis domum perfodiat,
iubet

iubet igitur Dominus, ut vel certè à peccatis cessemus, sicque nõ sinamus, ut domus nostras ille perfodiat.

2. Cor. 5.

Secunda responsio est, Apostolus dicit: Licet terrena hæc habitatio corrumpatur, illa tamen quæ in cælis est, non manu facta, in æternum est duratura, hæc verò habitatio cælestis cum nos peccamus, destruitur. Deus enim illam perfodit, quàm nostra merita prius construxerant. Iubet ergo Dominus vigilare, nec committere, ut perfodiat Deus cælestem illam mansionem, quam à baptismo in cælis cœpimus ædificare.

2. Thim. 4.

Apoc. 3.

Philip. 1.

Psal. 41.

Tertia responsio est: Anima quæ vigilat, quæque diligit, aduentum Domini cum Paulo, statim ut ad mortem sentit se vocari; & Christum pulsare intelligit, confestim illi aperit: Cupiens dissoui & esse cum Christo, cupiens quæ transire in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. Nõ ergo finit se perfodi, quæ venienti statim aperit. Porro peccatrix anima, quæ adulterum, id est, peccatum, habet in lecto, id est, conscientia, cum mortem pulsanter, & Christum sentit venientem, voluntatis ostium occludit. Neque enim vult mori. At Deus languore corpus perforante, animam è domo educit. Sinit igitur peccator corpus perfodi, nolens Christo voluntatis portas aperire.

Roman. 8.

Quartò: Cauti viri, cum mensis Martius adest, ipsi sibi venas secant, sanguinè minuunt, malos humores potionibus euacuant, atque ita non sinunt medicum, venas corporis scindere aut aperire. Contrà viri in se indulgentiores, corruptos in corpore fouent humores, atque ita medicis corpora sua perfodienda concedunt: Ita planè pij homines carnem mortificant, ut ita eâ effodiendi occasionem, non præbeant. Sed Christianos negligentes perforat Dominus. Aliquando sicut medicus, ut sanet, in morte verò, sicut hostis, ut perdat. Vigilate itaque, ne vos Dominus sicut hostis perfodiat.

Quintò, qui domum habet egregiè ædificatam, murisque fortibus cinctam, nihil furem, aut hoste timet. Porro cui domus est exesa, & debilis, is vigilet, curetque, ut si quis in pariete infirmior est locus, is instauretur & reparetur. Alioqui ansam furi dederit (si locum nouerit) ut fodiat & furetur. Ita planè si virtutibus plenus, moribusque integer fueris, minimè fines animam tuâ diuinæ ultionis gladio feriri: At si maculam dedisti in gloriam

Eccle/ 47.

tuam, si culpam admisisti lethalem, Christus veniens in morte,

per

per illam culpæ rimam, intrat ut te expoliet. Egregiè Isaias, inter reliquas felicitates, quas viro pio promittit, unam illam dicit: Vocaberis, (inquit) ædificator sepium, quod Hebræis sonat, *Isaiæ 58.* vocaberis reparator ruinarum, indicans pii hominis vigilantiam, qui in id vigilet semper, ut nulla suæ conscientiae pars ruinas habeat, quas non reparare contendat.

Sextò, ô Christiane, si intra Christum es, si te in petra abscondis, non finis te perfodi. Obijcis Christum tibi murum, & *Exod. 33.* *Isaiæ 26.* antemurale, ne timeas, iam pro te Christus in cruce perfossus est, securus esto, non veniet ad te calix. At si extra Christum es, te para. Angelus veniet percutiens, percutiet te, percutiet primogenitum tuum nisi te Christi sanguine linitum viderit. *Thren. 4.* *Exodi 12.*

Septima responsio: Peccasti & langues, vult Dominus tunc rumpere parietem corporis tui, antequam id fiat, tu illi obijce lacrymas, gemitus, & pœnitentiam, hac ratione fines quidem perfodi domum, sed patri non furi, amico non hosti, illi, qui ad te ditandum, non expoliandum venit.

Idco ex vos estote parati. Quà ratione parabimur, egregiè explicauit Lucas. Sint lumbi vestri præcincti, & candelæ ardentes *Lucæ 12.* in manibus vestris. Tria igitur exigit Dominus, castitatem in lumbis misericordiae, oleum in vasis charitatis, caelestem lucem *Matt 25.* in operibus: Castitas mortificat carnem. Misericordia exornat animam. Sed lux charitatis illustrat utrumque. Amor igitur Dei, amor proximi, & carnis castigatio paratum hominem reddit. Et id fortasse est, quod infra requirit Dominus, ab ijs quos in cælum subuecturus est. Videlicet, ut virgines sint, lampades habeant, *Eodem.* cum oleo accensas. In virginitate, castimoniâ intellige. In oleo, misericordiae opera. In luce, gratiam. Et sanè res digna consideratione, cur adeo amet Dominus corporis castigationem. Dicit enim Ieremias, postquam conueristi me, perculsi femur meum, *Ierem. 31.* videlicet, quia castigabat se, abstinendo etiam ab ijs, quæ coniugati sibi concedunt. Quod fortasse significabat, quod post luctû Iacob cum Angelo, emarcuit femur. Vt enim nobis cum Angelo *Genesis. 32.* luctatum est, incipimus confestim, naturali quadam inclinatione carnem affligere. Profectò, quia Angelus hic cum quo luctamur, *Psal. 44.* habet gladium, sed super femur, ideo percutit femur antagonista. Memento Patriarcharum, videbis eos suam carnem cohibuisse. Iob foedus cum oculis pangit, ne virginem videat. *Iob 31.* *Abraham.*

Genes. 6.
Genes. 24

ham vix acquiescit Saræ roganti, ut cū Agar congregiatur. Isaac, una Rebecca contentus viuit. Qui verò ex maioribus illis, paulò fuerunt in libidinem effrenatiores, pœnam culpæ suæ, nō exiguā retulerunt. Satis id Samson, Dauid, & Salomon, ostenderunt.

Luce 22.

Quis putas est fidelis. Refert Lucas, postquam Dominus præcedentia verba dixisset: Petrum, à Domino quæsisse: Ad nos dicis hæc, an ad omnes? Tunc Dominus cū docuisset, quæ ad salutem generalem erant necessaria: videlicet lumbos habere præcinctos, & lucernas in manibus ardentes: subintulit, quæ prælatis essent necessaria. Dicit ergo: *Quis putas est fidelis seruus, &c.*

Matth. 16.

Vbi primū verbū est, *Fidelis*: equidem, cū Petrus Christū Filium Dei confessus est, se fidelē exhibuit: Qua causa Dñs ei prælationis promissit dignitatem. Et licet promissionem Dominus Petro non impleuerit, nisi ter interrogato, an Christum amaret: at-

Ioan. ult.

qui hoc loco nulla de amore mentio est: sed solū de fidelitate. Vt taceant hæretici qui dicebant, statim non esse prælatum, qui amare desierit.

Rom. 7.

Matt. 20.

Secundum verbum est: *Seruus*, ubi multa egregia sunt. Primum, est humilitas. Seruus es: non dominus, te ipsum agnosce. Secundò: Inter Christianos, nomen serui, dignitatis est nomen. Paulus epithetum illud, nunquam non usurpat dicens: Paulus seruus Iesu Christi. Et quid mirum, si Paulus id sibi asserat: cū Dominus dicat: Non veni ministrari, sed ministrare. Tertiò: aduertat Prælati, eo nomine non solū, seruū Dei & Christi se fieri: sed eorum etiam, quibus prælatus est. Annon id satis esset: ut prælatus in suo contineretur officio?

Verbum tertium est: *Prudens*, de quo diximus suprā, cum de serpentum prudentia ageremus.

Roman. 8.

Quartum verbum est: *Quem constituit Dominus*. Facebat iam Luther, dicens, Pontifices nō esse superiores iure diuino, sed solo hominum delectu subiectos. Mentitur. Imò constituit Dominus super familiā suam. Sed heus, tu attende: familia hæc Domini familia est, filiorum Dei, hæredum cæli: quam si rectè alueris, tanta dignitate dignos effeceris: sin minus, heu in infernum, è tanto rerum protrudes fastigio. Vide obsecro, quid sit prælatum esse familiæ Dei, principum pedagogum: filiorum Dei magistrū. O rem omnium summam.

Quintum verbum est: *Vt det illis cibum in tempore*, Vbi video fan-

sanctos Doctores consentienter locum exponere de prædicatione. Ego verò, ut ita esse, sed non maximum id esse credo. Cibus enim Christianorum caro Christi est, dicente ipso: Caro mea verè est cibus. Igitur munus prælati est, digna reddere Dei familiam cibo diuino. Ad quam functionem, cum sit necessaria verbi prædicatione, ea Prælati incumbit. Quid igitur Episcopi contenti sunt, vicarios cauidicos habere, qui lites tantum definiant. Minimè hoc prælati officium est, aut certè officium minimum est. Pastor pascere gregem habet, minimū eius munus fuerit, si oues contendere contigerit, baculo eas auellere. Pascere igitur est proprium munus pastoris. Audi Ezechielem de pastoralis mune-
 re loquentem: Inducam eas (Pastor verus loquitur) in terram suam, pascam eas, in montibus Israël, in riuis, & in cunctis sedibus terræ, in pascuis uberrimis, in montibus excelsis erunt eorum pascua, ibi requiescent in herbis virentibus. Et in pascuis pinguibus pascentur, super montes Israël. Parabolicè hæc omnia dicta sunt, quin uno verbo audi: Prælatus es, & pastor, da hominibus Deum in cibum, fac eos Deū suū gustare, Deo ali, Deo pasci. Hoc erit dare tritici mensuram, Deum nosse, amare, & gustare, & videre, quàm suavis est. Ea sunt demum pascua uberrima, herbæ virentes, montes excelsi, riui lucentes: Tu gusta, & me non senties esse mentitum. Hinc igitur habes, quod sit pastorum officiū, quod ex eorum dissuetudine penè in obliuionem abiit. Prædica, lege, castiga, obsecra, increpa, ô pastor. At hæc omnia eò dirige, ut familia tua carnem Christi sumat in Eucharistia: Deumque, & eius saporem gustet in anima. Nec te credas, tuo munere functū, nisi hoc egregiè peregeris.

Porro quod dicit: *Vt det illis cibum in tempore*, elegantissimum est. Det Prælatus Deū hominibus in tempore, ut Deus se illis det, in æternitate. Det pastor in tempore, ne illo careat in inferno. Det Pastor in tempore, cuique oui, illud de Deo insinuans, quod illi sit pro tempore necessarium. Det in tempore, quando eo cibo anima idonea est.

Beatus ille seruus, quem inuenerit ita facientem. Non dixit, quem inuenerit, ita fecisse. Sed quid sibi vult quod sequitur: *Amen dico vobis?* (ne sine iuramento res tanta dici videatur) *super omnia bona sua constituet eum.* Num prædicator, qui prælatus est, erit super omnes Angelorū ordines? Num in cælo erunt prælati super omnes

Martyres? Num facient chorum ipsi soli, sicut facit virgo beata?

Quid est super omnia bona constituet eum? Primò quidem in hac vita, dum Prælatus bonus munere suo dignè fungitur, super omnia bona, id est, super omnia dona Domini constituitur. Nam

1. Cor. 1. & Corinthios laudat Paulus, quod in omnibus diuites facti essent: Nec illis quidquam deesset, in ulla gratia. Et *1. Corinth. 3.* dicit: Siue mūdus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt, vos Christi, Christus Dei. Sed speciatim Prælati habent Deū, velut sibi obedientem. Sicut de Iosue dicitur, quòd

Iosue 10. eo iubente, obediuit Dominus voci hominis, habent item donum,

Matth. 10. (si necesse foret,) faciendi miracula, habent donum pro-

Mar. ult. phetiæ, datur eis potestas calcandi supra serpentes, habent igitur

Act. 19. potestatem super totam naturam, adeo ut super ægros manus

imponant, imò super ægros eorum umbra cadat, & sanentur.

Annon id est habere super omnia ius? Quid? In iudicio iudi-

Matth. 19. cabunt orbem, super ipsum constituti. Dices: Id conue-

nit viris Apostolicis. Fateor, sed tales vult Christus suos esse

prælatos. Demum in gloria, super omnia bona constituuntur.

Vt sicut in terra status prælatorum est summus, ita & in cælo. Nā

sicut eo ipso, quòd Christus saluandi homines munus accepit,

Ephes. 1. meruit sibi locum super omnem principatum, & potestatem, ita

& prælati, qui functionem saluandi homines habent, constituū-

tur super omnem principatum. Nec horreas vocem hanc, quòd

prælati habeant munus saluandi homines. Nam Apostolus, ad

Corint. 9. dicit: Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem

saluos. Et ad *Roman. 11.* dicitur: Si quomodo ad æmulationem

prouocem carnem meam, & saluos faciam aliquos ex illis. Hoc

igitur munus generandi filios Christo, nutriendi, & saluandi, nec

Angelis datum, ideo super Angelos est. Et quid mirum si super

omnia bona constituitur, qui de bonis suorum subiectoꝝ, quos

ipse saluauit, ita gaudet, ut de suis. Statum hñc prælatorum intel-

lige, qui Apostolicus est, licet quidam prælati Apostolici non sint.

De statu igitur Apostolorum quæ diximus, sunt intelligenda.

Si ille seruus cœperit percutere conseruos, & bibat cum ebriosis. Vbi

nota quòd cum Prælati mucronem alium non habeant, quo fe-

riant, nisi excommunicationes, deberent illo gladio parcissimè

ferire. Alioqui malus seruus dicitur, qui percutit conseruos. Se-

cundò nota, quàm sit damnatum in prælatis, conuiujs & com-

pota-

potationibus indulgere. Sanè peccatum in illis mortale est. Tertiò nota: *Partem cum infidelibus ponet.* at infideles, nullum in morte remedium nouerunt. O miseros iniquos prælatos, quibus tantà Dominus pœnam minatur, ut scilicet in morte ipsi sibi salutis remediũ, velut infideles non requirant. Cur verò cum infidelibus mali collocantur prælati? Certè, quia qui domesticorum ^{1. Thim. 5.} curam non habuerunt, sunt infidelibus deteriores.

CAPVT XXV.

Tunc simile erit regnum, &c.



RIMVM hoc statuo, Parabolã hanc de iudicio extremo intelligi: adducor ad id asseuerandũ, primò, quia hæc duo capita Christus voluit de hoc iudicio instituire. Secundò, quia si de iudicio particulari esset mentio, dixisset rex. Simile est regnum, at non dicit. Simile est, sed tunc simile erit. Tertiò, quia usque ad iudiciũ ultimum, non dormierunt omnes virgines. Quartò, quia clamor mediæ noctis, & ianuæ clausura non aptantur nisi finali iudicio.

Secunda, & hoc statuo: Per virgines, solos hîc fideles intelligi, imò verò forsan solos Christianos, hîc enim Dominus, more prophetis trito, loquutus est. Illi verò suam Iudæam virginem appellitabant, ut Isaie 4. Reg. 19. Subfannauit te Virgo filia Sion, & Isaie 47. Sede in puluere virgo folia Sion, & Iere. 18. Quis audiuit talia horribilia nimis, quæ fecit virgo Israël, & ca. 31. Rursum ædificabo te, & ædificaberis virgo Israël. Sic igitur Dominus suam Christianitatem, suos scilicet Christianos vocauit virgines. Idque multis rationibus. Prior est, Virgo dicitur ea urbs ^{Matth. 16.} quæ nunquam expugnata est. At contra Christianitatem, non præualebunt portæ inferi. Impugnari potest, & ventis agitari, sed ^{Matth. 7.} excitabitur qui in ea dormit Christus, ne naufragium patiatur. Altera est, quia cæterorum coniugium polluit fœminas, at amplexus Dei non conspurcat, sed sanctificat animam. Ideo Iere. 3. dicitur: Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamèn reuertere ad me, voca me, Pater meus, dux virginis atis meæ tu es. Vt enim Deus est ipsa puritas, ita cui coniūgitur, purũ facit, unde & merito Zach. 9. dicitur: Quid pulchrum eius, nisi frumentum ele-

ctorum, & vinū germinans virgines? Eucharistia enim ubi Christus est, & animæ copulatur, virgines germinat. Igitur sicut monachorum professio dicitur hominum perfectiorū, licet sint multi imperfecti: ita & Christiana professio, est professio mente virginum, nescientium peccare: licet multi peccent. Dictum enim est,

2. Ioan. 3. quod ubi semen Dei est, peccatum non est.

Tertia ratio, quia cum omnis alia lex immunditiam carnis pro munditia teneat: sola vita Christiana est, quæ carni frænum adhibuit: & in ipsis etiam coniugatis puritas est. Vnus enim unā agnoscit solū: rursusque à coniunctione se segregant pii, ut orationi vacent. Igitur si vitam Christianam sectis alijs conferas, virginem inuenies, reliquas videbis prostitutas.

Apoc. 28.

Quarta ratio, quia cælum virginum est. Nihil enim inquinatum ed intrat, ut constuprare illud possit: ita & Ecclesia cælum est, aut certè regnum cælorum. Ex se igitur ex virginibus est, sicut & eadem Ecclesia regale sacerdotium est: ita & virginum consortium.

Matt. 13.

1. Petr. 2.

Quinta ratio. Deus cum te sibi seruum facit, hoc unicum instituit, ut virginem te à peccatis habeat, ut procul te ab amplexibus dæmonis submoueat. Horsum sunt sacramenta Ecclesiæ instituta. Horsum Christi sanguis effusus. Horsum & ipse mortuus est, ut videlicet mundaret sibi populum acceptabilem, sine macula, sine ruga. Igitur cum Christianum te profiteris, noueris te virginitatem mentis professum, & à te eam virginitatem Deum exigere, & quod omnia quæ in Ecclesia sunt, ad illā te inuitant, & urgent. Nec te tamen prætereat: quod si virginem castam animā tuam exhibes Christo, exhibes sanè ad felix, & faustissimum matrimonium, felicissimas nuptias: quibus tu possideas, quæ illius sunt. Quis ad hæc non exclamet, & Dei munificentiam, & nostrā stupiditatem. Cæsaris uxor es o anima, quid Cæsaris? imò Dei ipsius. Quodnam maius miraculum?

Ephef. 5.

1. Cor. 11.

Sexta ratio est: ut hac similitudine indicaret, tum ingenium, tum amorem, quem à nobis Dominus exposcat. Illum videlicet amorem, eam sollicitudinem, & anxietatem, atque desiderium, erga sponsum videndum, quem habet sponsa, pudica virgo, cum nobili regi desponsata est, & ille quotidie dicit se citò venturum.

Requies forsan, cur Christianæ animæ dicantur 10. virgines: non verò 20. aut alio quouis numero? & quidem cum requireret

reret Abraham à Deo minimum numerum fidelium, quorum gratia Sodomitis parceret. Responsum est, quòd propter decem *Genes. 18.* parceret. Christiani sunt planè, quorum gratia toti mundo par-
citur. Alioqui totus mundus Deum ad iracundiam omnino pro-
uocat. Hac igitur ratione sunt Christiani, illi 10. Secundò: quia in *Deuter. 32.* Psalterio dicitur: Deo canendum in decachordo Psalterio, &
rursus. In Psalterio decem chordarum. Cùm igitur in sola vita *Psal. 32.* Christiana Deo canatur: sit ut vita Christiana sit decachordum, &
ita Christiani sunt 10. Tertiò: Habetur, Amos c. 5. Vrbs de qua
egrediebàtur mille: egredientur ex ea 100. Et de qua egrediebantur
100. relinquuntur in ea 10. in domo Israël. Vrbs in qua mag-
nus est hominum numerus, mundus est. Ex quo in Christiani-
tate relinquuntur pauci, id est 100. Ex quibus qui ad sanctimo-
niam vocantur (ut statim dicam) decem relinquuntur, ex quibus
postea præmio afficiendi, tantum sunt quinque, vide hominum
miseriam. Quartò: Christiani sunt, qui ad denarium æternæ bea- *Matth. 10*
titudinis vocantur: si legitimè in vinea foderint. Vocati igitur ad
denarium, decem ex fine vocantur. Quintò: Christiani vocantur
ad implendas ruinas, ex nouem Angelorum choris: & ad consti- *Psal. 109.*
tuendum chorum Angelis superiorem (nam beata Virgo Chorum
per se facit) vocantur igitur ad decem choros. Et ideo decem di-
cuntur Sextò: Denarius est numerus perfectionis, id est, ultra què
non ascenditur. Nulla enim natio habet numerum ultra dena-
rium: sed statim dicimus: ultra 10. sunt 10. & unum, aut 10. & duo.
Intellige igitur professionem Christianam esse, ultra quam nihil
aliud expectes. Lex naturæ expectabat legem veterem: hæc no-
uam: noua non habet ascensum, nisi in cælû. Vnde Græci dena-
rium, vocant, decada, quasi dechada, id est, continentem & su-
scipientem omnè numerum: Ita Christianitas omnem numerum
virtutû continet: què Deus in baptismo, cuius Christiano infun-
dit. Et nota Hebræis esse vocè, A S A R, cuius literæ mediæ, pun-
ctum capitale læuum, significat decè: si verò ad dexteram punctû
addas, significat beatum & diuitem. Significatur igitur nihil in-
teresse, inter Christianum & beatum, id est, inter decem: & diui-
tias, seu gloriam: nisi solam collocationem in dextera agni, nam
dexteri beati sunt. O igitur Christiane, nunc ex denarijs es: cõten- *Matth. 25.*
de curam tuam ad dexteram reuocare: ut beatus efficiaris.

Iam vehementer torquet; quid sibi velit, quòd hæ virgines acce-

acceperunt lampades suas? & quidem difficile est nosse, quodnam vas sit, quod oleum, quod etiam lumen, sunt enim hæc tria in lampade lucente. Arbitror vas esse, quemuis nostrum. *Gen. 49.* Certè Iacob cū moreretur dicit de Leui, & Simeon, quòd essent vasa iniquitatis, id est, homines iniqui. Et cū Gedeon vasis fractis vicat, significabat, quòd cū quiuus seipsum frangit & mortificat (si lumen interius est) tunc vincit. Et planè cum terrena respicimus, os vasis ad terram vertimus. At cū noscimus temporalium vilitatem, & cælestia cupere incipimus, os vasis ad supera reuocamus. Sed interim oleum non est neque lumen. Oleū, nihil aliud est, quàm viscera misericordiæ, opera pietatis in proximos. Si igitur pertesus temporalium, meliora concupiscis, vas ad cælum erectum est. Si pius es, & misericors ex animo, oleum vasi indidisti. Sed necdum lumen est. Quod igitur est lumen hoc? num fides? num charitas in Deum? Ego arbitror esse charitatem, & lucem quandam, quam Deus cui vult tribuit, cognitionem, scilicet viuam, efficacē Dei, qua animus videt se, Deum, religionem, mundum, infernum, peccata, quæ non viderat prius, etiā si doctissimus, & sapientissimus esset. Dicit Apostolus cum Isaia. *Isaia 60.* Surge illuminare, surge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Ephes. 5.* tu, qui tibi viuere videbaris, erige te, erige vas tuum, ut Deus te illuminet. Et 2. ad Corinth. 4. Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, per quod clarissima reddita est scientia Christi, habemus porrò lumen hoc in nobis, vasis fictilibus, (imò verò vitreis, quæ ad cuiusvis tactum confringuntur.)

Habes nē, o Lector, nos esse vasa fictilia, sumus igitur lapideum vasa, in quibus lumen habemus, non dico lumen fidei, habent enim & peccatores habitum fidei. Solū mihi sermo est de luce, & claritate speciali quam Dominus communicat quibus vult. De qua claritate dicit Apostolus. Nos autem reuelata facie; gloriam Domini, velut in speculo recipientes, in eandem imaginem, & eandem Christi gloriam transformamur. At infideles & hi qui pereunt, opertam habent faciem, sic enim inquit Apostolus, *2. Cor. 3.* Euangelium nostrum, in ijs qui pereunt opertum est. Qui verò vocati sunt ad pietatem, sicut Paulus, circumfulsi radio diuini splendoris, norunt, quod sit hoc lumen. De quo meritisimè Dominus dicebat. Vide ne lumen quod in te est, tenebræ sint, quasi

quasi dicat. Vide ne relumen habere putes, nec habeas tamen. *Lucæ 11.*

Iam mecum expende, hoc lumen accensum, & quadam-
tenus viuum durasse, & in fatuis, & in prudentibus, usque ad
clamorem sponsi, media nocte venientis. Nam fatuæ non dixe-
runt: Accendite lampades nostras, sed date de oleo, quia lam-
pades nostræ propè extinguuntur. Tunc igitur viuæ adhuc erant.
Fit igitur, ut fatuitas fatuarum, non hæc fuerit, quòd lumen ha-
berent extinctum, sed quia non secum sumpserunt oleum, non
in lampade, sed in lecyto, seu gutto. Prudentes verò in gutto ser-
uarunt oleum, quo lumen fouerent, si languere contingeret.

Ex qua consideratione multa notanda se offerunt. Primū
est, accipiunt omnes virgines lampades suas. Igitur si vasa sumus
nos, quiuis se accipit. Certè Dei sumus, sed ille relinquit nos in
manu consilij nostri, & perinde permittit agere, ac si non sui, sed *Ecclesiæ 15.*
nostri iuris essemus. Alioqui quomodo tot regnaret peccata? Se-
cundum est: Licet nos nobis relinquat, ea tamen ratione relin-
quit, ut lampades simus, & luceamus sicut luminaria in mundo,
verbum vitæ continentés, ut Paulus dicit. Tertium est: Nōs no- *Philip. 2.*
bis Deus donat, ut lampades simus, & cum eis accensis exeamus
obuiam sponso. Tota igitur, viri Christiani vita est, expectatio
venientis sponsi, & exitus quidam à se ad sponsum, imò exitus
est ab hoc mundo, ab hac vita ad cælestem patriam. Est igitur vir
Christianus Añaila, Tobia iunioris mater: quotidie ad montes *Thob. 11.*
pergens, expectans si veniret filius, in quo uno illa dicebat, se *Thobie 10.*
omnia habere. Illa igitur quotidie exhibat, & nos debemus quo-
tidie expectare, dicit enim nos similes hominibus expectanti- *Lucæ 12.*
bus Dominum suum. Quartum, Miseria nostra est quæ nos dor-
mire facit, & negligere, ex quo tardat Dominus, itaque nemo
est qui non dormitet, & aliquando dormiat, ab ea, scilicet instan-
tia, & seruire, qua prius incæpit declinans.

Haftenus hæc omnia conueniunt virginibus, id est, Chri-
stianis, qui propè diem iudicij erunt, & nobis etiam, qui longè
ab eo esse videmur: reliqua ijs solùm conueniunt, quos dies ille
ultimus viuos inueniet. Ex quibus cum alij pij futuri sint, & mi-
sericordiæ cultores, reliqui, quamuis à Deo vocati, & illumina-
ti, operum piorum erunt desertores, prudentes illi, fatuæ hi, erūt
virgines. Reperiuntur ergo & hi, & illi in ultimo orbis die. Re-
pentè omnibus obscuratur sol, amittit suum luna lumen, cadunt
stellæ,

stellæ, media nox fit. En tibi Christi crux, omnia illuminans. Intelligunt omnes sponsum venire, excitantur à torpore, & negligentia priori. Intelligunt se statim iudicandos. Quiuis conscientiam suam excutit. Pij memores sunt operum suorum, quibus *Matth. 25.* pauerunt inopes, quibus vestierunt nudos, &c. His operibus velut refocillantur, confidunt, lumen illud (quod prius acceperat) quo Deum agnoscebant, velut fomēto adhibito, exhilarant. At contrā, qui neglexerunt opera, cum se lumen videant accepisse, nec tamen pia opera fecisse, grauissimè dolēt: eò potissimū, quia lumen habent, sed propè extinctum habent. Accurrunt ad pios reliquos, (erūt enim omnes tunc simul commisti: egressi videlicet ad crucis spectaculum,) petunt ut orent pro eis sponsum venientem, illi vix responsum dare volunt. Id tamen dicunt. Quid à nobis nunc ista quæritis? Non sat tēporis habemus, ut pro nobis oremus, ut nos sponso, imò & iudici veniēti apparemus. Properate ad prælatos Ecclesiæ, ad confessores: illi exhibent gratiā Dei suamque pro hominibus intercessionem. Festinant miseri ad prælatos sicubi inueniant, ad Confessores: hos dum quærūt, ecce exit sponsum (ante quem ignis omnia consumens) quo pūcto, moriuntur illi, & hi. Resurgūt illi, & hi. Optant fatui, ad Dominum ire. Dicunt enim: Domine quando te vidimus esuriētem? Vt ergo iudicem dicunt Dominum: ita & ab eo admitti cupiunt, sed frustra, hæc videtur germana huius parabolæ intelligentia, quia nihil torquet in ea, nihil absurdi concedit, sed planè omnia declarat.

Dices: Quid igitur ad nos (si hæc parabola de his qui proximi iudicio erunt) est intelligenda? Respondet Dominus, Vigilate, nescitis enim an vos futuri sitis illi, quos extrema mundi dies reperiet. Igitur tria tempora distingue. Primus ante diem rerum extremum. Secundus est, extremus ille dies. Tertius est post aduentum iudicis, post raptos in aëra pios, post eos, ad gloriam & corporum, & animarum admissos: dum tamen in aëre sunt cum iudice.

In primo tempore accipiunt omnes virgines lampades suas, exeunt obuiā, dormiunt. In secundo tempore clamor sponsi venientis fit, id est, obscuratur sol, apparet crux, angūtur excitatæ virgines, parant se orationibus: sed maximè operibus antea factis: petunt fatuæ oleum, mittuntur ad Confessarios, illæ eūt, &c.

& fortasse ibunt daturæ eleemosynas, (ut Chrysostomus annotauit.) In tertio tempore venit sponfus, rapiuntur in aëra pii, clauduntur ingressus impijs. Clamant isti, Aperi nobis. At sponso nestiuntur. Distingue igitur tempora: & intelligentia sana, & plana patebit toti parabolæ.

Redeamus nunc, ut racemationem faciamus, ex ubere hac vinea, ed præsertim, quia quæ in die iudicij contingent, similia ijs sunt, quæ in cuiusvis morte accidere solent. Primò, *Simile est. regnum cælorum, decem virginibus*: igitur regnum Christianorum est. regnum virginum, id est, eorum in quibus est castitas, pudor, pulchritudo. Eorum etiam qui ab oculis multorum, à frequentia & publico abstinent. Eorum demum qui ita pudorem zelantur, ac si diues esset thesaurus. Et planè regnum Christianorum, regnū cælōrū est: at in cælis sunt sicut angeli Dei: ita Christiani in terra sunt (aut esse debent) virgines in omnibus, sicut angeli Dei. Quodd si nubendum est: sit thorus immaculatus. Luce 20.

Secundò, Porro Christiani nunc dicuntur decem, quia sicut denarius omnes numeros claudit: ita & Christiana Ecclesia omnes etiam numeros claudit, professione quidem virgines, licet reuera habeant animas adulteras. O igitur, si Ecclesia nunc, tantum contineret bonos: non item malos. O si non esset sagena ex omni genere piscium. O si campus non esset, in quo sunt tribuli, spinæ, & lapides. Hebr. 13.

Tertiò, *Quæ accipientes lampades*. Igitur tempus illud, noctis tempus erat: alioqui non fuisset necesse accipere lampades, ut occurrerent sponso. Tempus ergo vitæ nostræ noctis tempus est, & tenebrarum. Dies est si tempus gratiæ, temporis legis confertas. At nox est, si idem gratiæ tempus, æternitati beatitudinis cōpares. Si igitur nox est, sumenda tibi est lampas, qua videas: alioqui in via hac multa sunt præcipitia; tibi summopere cauenda. Matth. 13.

Quartò, iam si virgines hæ acceperunt lampades, & exierunt obuiam sponso: igitur è peccatis suis exierunt, id enim est, exierunt obuiam. Planè cum Deus per gratiam suam illuminat peccatorem: ideo illuminat, ut exeat à peccatis, exeat à se, exeat à mundo, exeat ab omni creatura, & soli sponso se iungat. O mirabile, illuminationis lampadisque virtutem ardentis ideo illuminat, ut reliqua videantur obscura, videantur plena periculis, videantur noxia, aut certè indigna quæ amètur, solus verò Christus sit in

quem

quem totum, & ocli, & cor sint coniicienda. Vis igitur videre si illuminaris? vide si te lumen agit, mouet, & urget, ut soli sponso occurras, iungaris, & uniaris.

Quintò, ex qua aduersione intelligis parabolam hanc non de his intelligi, qui semper in peccato mortali iacuerunt, qui nūquam ex se, ex mundo exierūt, qui nunquam sponsi, aut despōsationis cum anima, sensum experti sunt. Quo terror grandis incutitur, videmus enim horum vocatorum, & illuminatorum tantum periisse multitudinem, quinque enim perierunt ex decem. *Hebræ. 12.* Quàm igitur sanctè, Paulus ad Hebræos scribit, ut licet illuminati fuerint, ne collectionem suam deserant, utque patiētiā habeant.

Sextò, porrò cūm dicitur, *Exierunt obuiam sponso*, docemur in quo consistat vita Christiana. Videlicet, si exeamus occurrentes sponso. Quod Apostolus ad Hebræ. 13. docuit: Extra portam Christus passus est. Exeamus igitur ad illum, extra castra, improprium eius portantes, non enim habemus hīc ciuitatem manētem, sed futuram inquirimus. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo. Beneficiētiā autem, & communicationis nolite obliuisci. Quibus verbis totius parabolæ sensum complexus est, nam cūm dixit. Exeamus ad eum extra castra, notauit exeundum nobis, ab uniuerſis quæ videntur, coniiciendosque esse oculos in solum sponsum. Cūm verò dicit. Improperium eius portantes, castigationem carnis nostræ indicat, quod parabola in verbo Virgines, docet. Porrò cūm addit offeramus hostiā laudis, accensam lampadem coram Deo semper esse voluit. Demum cum adijcit. Nolite obliuisci beneficiētiā, oleum voluit recondi in gutto. Age igitur, Christus exiit à Patre, & venit in mundum, & postea reliquit mundum, & redijt ad Patrem, tu igitur relinque mundum, & ito ubi est Christus, in gloria Dei sedens. Exiuit ipse seminator, ut se in te seminaret, exi tu à te, ut te in illo semines. Exiuit ille, ut gigneretur à Virgine, tu exi à te, ut ille gignatur in te. Demum exeamus à mundo, quæ retro sunt obliuiscētes, & ad anteriora, id est, ad Christum respiciētes. Exeamus à terra nostra, inquirentes æternam patriam, sicut maiores nostri exierunt, quærentes æternam hæreditatem, à longè eam aspiciētes & salutantes.

Septimò, *exierunt igitur virgines obuiam sponso, cum accēsis lampadibus*

padibus: O si tam fuissent felices, ut tunc clamor factus esset, & sponsus venisset. Intraissent omnes ad nuptias, quia omnes paratæ erant. O si omnes ij qui à Domino vocantur; per intimam illuminationem, tunc vocarentur, per animæ à carne exitum, multò essent plures in cælo. At distulit Dominus venire cū organes illæ paratæ erant, exspectauit usque ad tempus, quod oleum deficeret in lampadibus fatuarum. Vbi igitur sunt fatui dicentes, eo tempore quemque mori, cū ad cælum est paratior, imò verò aliquando vocatur cum non est adeo paratus, ut ex hoc loco manifestè conuincitur.

Ostendit, *Quinque erunt prudentes.* Id est, pars dimidia vocatorum, illuminatorum, eorum qui exierunt, fuit prudens. Sicut cap. superiori dictum est, quod è duobus in agro, alter eligitur, *Matth. 24* prudens scilicet, alter relinquitur, videlicet fatuus, & ex duobus molentibus, &c. Hoc verò numero quinario deletatus est Dominus, nam 5. millia paut in deserto, & 5. panibus paut, & 5. *Matth. 54* plagas habet in corpore, & denique 50. die infundit paracletum, *Act. 2.* & 50. anno olim erat magnus Iubilæus, *Leuit. 25. & Num. 36.* Rectè igitur 5. sunt prudentes, quæ Iubilæi remissionem assequuntur, quæ panibus 5. satiantur, quæ plagis Christi sanantur. Porro 5. fatuæ sunt, quia contra malum, bonum est. Sic contra vitam, mors, sic contra iustum, peccator, duo contra duo, & unū contra unum, ut habetur *Eccles. 33.* ut non solum sanctitas haberet aduersarios, eos qui peccatores sunt, sed etiam ipsos illuminatos, ipsos exeuntes obuiam, ipsas animas desponsatas. O Rex æternæ, & quis saluus erit?

Nondè, *Prudentes sumpserunt oleum.* Intelligis, hac una ratione prudentes fuisse, quia sumpserunt oleum, fatuas verò miseras, non quia malæ fuerunt, virgines enim fuerunt, lumē habuerunt, obuiam exierunt, sponsum inquisierunt, sed quia non sumpserunt oleum in lecythis suis, & reuera, si lampades sumebant, si ad expectandum sumebant, necessariò oleū sumere debuissent. At quia oleum non dabatur gratis, sed vèdebatur, infelices virgines forsan nummorū amore, & auaritia, oleum non emerūt. Porro ipsū est hoc loco, recōdere oleū in vas, quod est, peregrinaturō recōdere nummos in sacculo. Dicitur enim Eleemosyna *Eccles. 17.* viri, quasi sacculus cum ipso. Ac si diceret, quasi oleum in lecytho, quod manifestius est ex sequentibus. Dicit enim textus,

Eccles. 25. Conclude eleemosynam, in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Habes quod sit oleū, & quod sit vas ubi recondatur. Est enim cor pauperis in quo eleemosyna recondatur. Neque verò terrearis, non inueniens, quā eleemosynā in cor pauperis eroges, cū ipse sis pauper, minimè terrearis. Si illuminatus es, si membrū Christi factus es, datū tibi aliquod donū est, & ad utilitatē (inquit Paulus.) Datum est tibi aliquod talentum iuxta tuam virtutē. Id si exercueris, in commodum eorū qui tuo ministerio indigent, planè oleum seruasti in lecytho, recondisti eleemosynam in corde pauperis.

1. Cor. 12.

Matth. 25.

Decimò, *Moram faciente sponso.* Igitur licet reuera Christus inopinatò ueniet, moram autem facturū est, quòd si moram facturū est, non breui venturus est. Dices: Quid igitur tantopere Dominus minatur aduentum suum, dicens. Vigilate, quia quā hora, &c. Respondeo, id certè est, quia cuique mors sua, suū iudiciū est.

Vndecimò, *Dormierunt omnes.* Non videtur id intelligi posse de morte corporali. Siquidem post mortem, non sibi alloquuntur virgines, nec fatuæ petent oleum, nec prudentes remittent ad venditores, qui iam non sunt. Videtur igitur dormitatio illa, tepor, & negligentia in cultu Domini. Dormitio verò, aut peccatum mortale est, aut integra negligentia, & obliuio rerum diuinarum. Quod si ita est, miserum est hominem esse. Si enim omnes qui Deo seruiant, dormitant, & dormiunt, magna est humana fragilitas, quæ etiam illuminatos ad negligentiam inflectit. Rectè igitur clamat Psalter, Cū defecerit virtus mea ne derelinquas me, & grauius ille dixit: Quis est homo qui nō peccet?

Psal. 70.

Duodecimò, *Media nocte, cū dormiunt illæ, clamor fit.* At hic *Eccles. 7.* clamor prudentibus valuit ad gloriam, fatuis ad miseriam. Vnicus est clamor, hic omnes excitat, hic omnes facit ornare lampades. Sed hæc omnia fatuis ad damnationem profecerunt. Primum igitur si semper peccator fuisti, cum mors tibi imminet, aut non excitaris, aut si excitaris, non est tibi tempus ornandi lampadē, aut enim subitò moreris, aut sine Dei memoria moreris. Porro si à Deo illuminatus fuisti, & exiisti è mundo obuiam sponso, non moreris nisi excitatus, nisi dato spacio lampadem exornādi. Habent igitur hoc priuilegium virgines, quæ exierunt obuiā sponso, ne moriantur sine clamore, nisi excitatæ, nisi dato poenitendi spacio

spacio. Sed mirabilis res, dato spacio excitatæ, quia caruerunt oleo, pereunt miseræ virgines. Non igitur valet quodd tempore mortis paras lampadem, quodd excitaris, nisi oleum pietatis tibi recondideris. O rem omnium auribus inclamandam! Quid igitur adeo fidis in pœnitentia, quæ morti vicina est?

Decimotertiò, *Date nobis de oleo vestro.* Cur non accurrebant illæ miseræ, ad sponsum venientem? cur non properabant emere, antequam sponsus veniret? cur non rapiebant à prudētibus? vel certè cur non etiam sine sampadibus ibant obuiam sponso, si sine proprio lumine, at certè ad lumen alienum prudentium, scilicet, virginum? Ego nō dubito, quin misellæ virgines ad spōsum clamassent, ad eius opem confugissent, misericordiam inuenissent. Sed prior negligentia parit eo tempore confusionem, parit de Christo desperationem. Clament igitur hoc in auribus omnium eorum, qui proximi morti sunt: Ne conijcito oculos in oleum, quod vobis deest, in illum conijcite qui verè lumen est inextinguibile, in illum, qui oleum habet exultationis. Omnis enim qui inuocauerit nomē Domini saluus erit. Sed quid admo-
Ioan. 1.
Psal. 44
Rom. 10.

Porro prudentes virgines (licet dormitarint & dormierint, pari, scilicet, cum fatuis negligentia.) At opera pietatis habuisse, (quibus illud lumen suum, id est, Dei cognitionem foueant, & exhilarent) illud unicum eas facit quiescere, & securè sponsum exspectare. O quam verè dictum est, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam in tenebras ire? Et rursum, eleemosyna purgat peccata & facit vitā inuenire æternam, & ignem ardentem extinguit aqua, ita & eleemosyna resistit peccatis, Eccl. 3. & demum, Deus prospector est eius, qui reddit gratiam, eius meminit in posterum. Et in tempore casus inueniet firmamentum, quo priuilegio nescio quod sit maius. Certè intelligis, quodd etiam si cadas, surges inuento firmamento, eleemosynæ. scilicet, quā fecisti. Hoc summum est eleemosynæ priuilegium. At si intelligas quodd cum casui proximus es, eleemosyna facta firmat, ne cadas: is sensus parabolę nostrę quadrabit, in qua virgines fatuæ cadunt, quia non inuenerunt oleū misericordiæ, quod eas sursum euehere, sed aquam negligentię
Matth. 5.
Tob. 4.
Tob. 12.

quæ

quæ eas suffocaret. At prudentes licet aquis negligentia obrutæ
Lucæ 16. per oleum tamen sursum elatæ sunt, ut iam intelligas illud: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cū defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Igitur si fecisti, tibi amicum Deum, & pauperes datis eleemosynis (licet aliquando deficias).
Hebr. 13 recipieris tamen cum prudentibus virginibus. Quia inquit Paulus, Beneficentia & communicationis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Et demum: Date eleemosynam,
Lucæ 11. & ecce omnia vobis munda.

Nectamē intelligas eleemosynā eius quī in mortali peccato est valere. Non id dixi: Sed si eleemosynā dedisti, cū in gratia
Vide quæ eras, hæc orat pro te, ut etiam si aliquando non nihil labaris, ex
dixi Mat. 5 citeris, ut ornes lampadem, ut intres ad nuptias cum sponso. Sed
super illo, infelices virgines qui non sumpserunt oleum, vident lampades
Beati mi- extingui. Certè sicut cupiditas facit errare à fide, ut Paulus docet,
sericordes. ita facit extingui cognitionem Dei. At ubi cognitio Dei aufertur
1. Thim. 6 à damnatis, omnia dona gratuita simul ab eis auferuntur. Nihilque boni, sed omne malum in eis reliquum erit. Vt nihil illis
Iacobi 2. solatio, sed omnia sint eis in tormentum, ut verè dictum sit, iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam.

Decimoquartò, *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis.* Potuit hinc sibi errandi ansam Lutherus arripere. Dicens, merita Sanctorum sibi, & non alijs potuisse prodesse, quia prudentes virgines non præbent fatuis de oleo suo, verum clarè patet primum, quòd merita Sanctorum nulli valent, qui est in peccato mortali. Secundum, etiam alijs non valent quantum ad meritum consequendi vitam æternam, quam suis quisque meritis, non verò alienis consequi potest. (meritis Christi exceptis.) At tertium merita Sanctorum, & labores quos sufferunt, quando illis superfluant ad culparum satisfactionē, quando videlicet patiuntur illi multa, peccant verò modica, tunc communicare alijs possunt. Quòd si non communicarunt prudentes virgines, id ex humilitate fecerunt, cū crederent nihil sibi superesse satisfactionem, pro culpis proprijs, quod tribui posset ad satisfaciendum pro alienis. Ita igitur resplendet in sanctis misericordia, ut nunquam nō se exerat humilitas, ita etiam resplendet misericordia, ut nunquam obscureretur prudentia.

Decimoquintò, sed qui sunt illi vendentes, ad quos fatuas ire:

ire iubent? Sanè in Eccles. 4. sunt genera eorum, qui vendere videntur gratiam, & spiritualia auxilia. Primi sunt prælati, qui indulgentias vendere videri possunt; siquidem eas dant ijs, qui nummos suos in aliquod opus piũ erogant. Secundi, sunt sacerdotes Confessarij, qui cùm carnalia nostra metant, spiritualia seminant. Administrent igitur gratiam sacramentorũ, & Christi satisfactiones populo, qui eos alit. Tertijs sunt, pauperes spiritu, quorum est regnum cælorum; & cùm sit suum, vendunt illis, qui in eos elemosynas collocant. Nam ex Apostolo, cū sanctis pauperibus damus elemosynam, nostra temporalium copia, eorum temporalem subleuat inopiam, eorum spiritualis copia nostram subleuat spirituales inopiam. Damus igitur illis ut nobis illi dent. Quarto loco est Deus qui vendit cælum danti nummũ, ut Augustinus dixit, imò ut ipse Dominus dixit: Dato elemosynam, & habebis thesaurum in cælis. Quinto loco, mali homines, qui pios persequuntur, licet cælum non habeant, vendunt tamen ijs qui eorum persecutiones patiuntur, siquidem tribulatio patientiam operatur, & patientia spem. Inter hos qui maximè vendunt, sunt tertio loco dicti. Ad hos & reliquos, prudentes fatuas remittunt.

Decimosextò, *Dum autem irent emere, venit sponsus.* O infelices virgines, si vel tantulum expectasset Dominus, redissetis cū oleo empto, & lampades fouissetis vestras. Nunc verò ante reditum vestrum, ante morã tam exiguam, clausa vobis ianua est, ut significaretur eo temporis spacio, non admodum valere opera quæ fiunt, sed valorem habere, quæ facta fuerunt. Quis igitur non miretur, Deum tunc esse velut furem, qui fatuas adortus est, quo illę aberant tempore. Sed ne mirere, imò agnosce, quàm iusta ratione Dominus dum viuimus vigilare iubet, quia cùm morimur sera pœnitentia est; nec pœnitemus tunc, licet mortis metus nos angat; amoris tamen Dei nullũ tunc vestigium est.

Decimosẽptimò, *Clausã est ianua.* Profectò clausa est ianua sponsi, aperta verò est iudicis.

Decimooctauò, *Nescio vos.* Quia facies quam ille agnoscit, p̃sal. 103. est exhilaranda in oleo, quo fatuæ carent. Nec enim Dñs per vocem agnoscit, nisi tangat manus & collum, ut Isaac fecit, & nisi lampadem accensam videat; quam illæ afferebant extinctam.

Sicut enim homo, &c. Quid sit hominem patrem familiars peregre

regre profectum, dixi supra cap. 21. Rursum, quid seruum malū mitti in tenebras exteriores, dixi supra cap. 21. Iam aduerte maximum pondus, tum Græcis, tum Latinis fuisse talentū. Quod vocabulum Latini à Græcis mutuati sunt. Quo constituto, duplex huius parabolę obscuræ mihi declaratio succurrit. Prior hūc habet scopum: Nullum fore hominem Christianum, qui cælo potiatur, si fratribus, inutilis sit.

Psalms. 2.
Isaia 8.
Primò, age igitur. *Vocauit Christus seruos suos.* Verè enim nos omnes eius serui sumus, & iure incarnationis, & creationis, at demum redemptionis. Dictū enim est, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & populum tuū terminos terræ. Et rursum: Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Si igitur serui eius sumus, seruus verò non sibi, sed domino quærit, sit ut iure merito Christus à nobis exigit, ut datis talentis negotiemur, ut eius sint usuræ, cuius sunt talenta, & nos etiam. Ne ergo conqueraris, quòd Christus te negotiari & lucro incumbere iubet. Si enim liber esses, aut otio indulgeres, aut negotio tuo. At seruus es: alteri igitur labora, sed bona spes, tua erunt & talenta & lucra, quæ Domini tui benignitas est.

Iob 31.
Secundò, *Tradidit illis bona sua.* Nullum siquidem bonum ille habuit, cuius nos non participes efficeret Rex ille, Sacerdos, Pater, Pastor, Doctor, lux. Et reliqua, horum omnium partem hominibus tribuit, ut nullam ille buccellā comederet, quin etiā ex ea nos pauperes comederemus.

Hic notā bona quintuplicia esse, scilicet bona externa ut opes, honores, amici. Secundò, sunt bona corporis, ut nobilitas, valerudo, decor. Tertiò, sunt bona animi, ut virtus, sciētia. Quæ omnia naturalia bona sunt. Quartò, sunt gratiæ gratis datæ, quæ recensentur à Paulo. 1. Corint. 12. Quintò, sunt gratia iustificans cum omnibus virtutibus infusis, quas Theologi infusas vocant. Hæc duo bonorum genera, supernaturalia sunt.

Ios. 19.
Psalms. 87.
Ex his quinque generibus bonorum tria priora, non adeo propriè dicuntur bona Christi, imple enim asseruit, Regnum suum non esse de hoc mundo. Quocirca nec opes mundi, inter bona sua dignatur, & propterea pauper dicitur Christus, & inops. Propriè igitur talentorum nomine, non hic temporalia bona significantur, licet ad prædicandum populo, nihil erit incommodi si talenti nomine ea nuncupentur.

Iam

Iam quintum genus gratiarum, non etiam dici talentum debet, ut enim Theologi dicunt, gratia iustificans, cū virtutibus infusis, non datur in aliorum vtilitatem, sed in illius solū qui accipit, commodum. Poteris tamen uti nomine talenti, etiā in his. Propriè igitur talentorū nomen, ad quartū genus donorū & bonorum arctandum est. Cū ergo audis vocasse Dominum seruos suos, eisq̃ue dedisse bona sua, facilè intelligis, omnes seruos vocatos, omnibsq̃ue talentum aliquod datum. Nullus igitur est Christianorum, qui non talentum habeat. Sicut nullus est qui seruus non sit. Age igitur expende, quod accepisti, bonum est, & Domini tui bonum est, & talentum est. Si Domini bonū est, non potest non esse pretiosum. Dedignantur enim viri principes, vilia inter bona sua deputare. At si pretiosum est, idēque talentum, intelligis rem esse diuitem & maximi pretij.

Tertiò, *Vni dedit quinque talenta.* Arbitror hos, quinque talentis donatos, esse ecclesiæ Pontifices, cū enim ecclesia electorū sit ex quinque virginibus prudentibus aggregata, necessariò sit, ut qui quinque virginum (sua habentium talenta) curam habeat, quinque etiam habeat talenta. Nemo enim regere talentū alienum potest, si idē ipse non habet. At dices, cū Ecclesia ex decem virginibus constet, cur non etiam dicentur pontifices decem habere talenta? Responso est, omnia fieri propter electos.

Quartò, *Alij dedit duo talenta.* Hos credo esse seculares Ecclesiæ magistratus, hi enim talentum unum habent, quia Christiani sunt, aliud rursus debent habere talentum, ut gubernent. Habent igitur duo talenta. Omnis potestas à Dño Deo est, est igitur potestas talentū. Dices: Si præsides seculares duo habēt talenta, alterum commune sibi & alijs, alterū præsidentiq̃, cur non item prælati ecclesiæ dicentur 10. habere talenta: 5. sibi & alijs cōmunia, 5. rursus, quibus præsint? Respondeo: Non datur prælatis talentū præsidentī, nō quia non verè superiores sint, sed quia nō vult Dñs eos esse maiores, sed qui maior est inter vos, sit sicut minor. Reges igitur gentium dominantur & potestatem exercent, sed vos non sic, reputate vos ut reliquos quibus præfati estis. 2. Thim. 6.
Roman. 13.
Matth. 20
Eodem.

Quintò, *Alij verò unum.* Quo se gubernaret, quo sibi præficeretur.

His tribus generibus hominum rota Ecclesia comprehensa est, Pontificibus, magistratibus, subiectis.

Sextò, Vnicuique secundum propriam virtutem. Nulla hic mentio de bonitate cuique propria, sed de viribus, nulli enim talentum dedit, cui vires non dederit, ad eius talenti usum. Vt enim naturæ prouidentia hæc est, si cui dat formam, dat etiam instrumenta, quibus ea forma suas functiones exequatur, ita eadem Dei prouidentia, est ut si cui dat talentum, det & vires, quibus talenti munus exequatur. Igitur imprudenti viro, non dat munus pontificium. Si verò imprudens, Episcopus efficeret, non propterea talentum pontificium habet, non enim vocatus est tanquam Aaron. Similiter nec elingui datur talentū prædicatorium, quod est sub pontificio munere clausum.

Hebr. 5.

Septimò, Profectus est statim. Ita enim se gerit Dominus cum his qui talentum accipiunt, ac si longissimè abesset, ita peccare finit, ita silet & tacet, ac si non esset. At quod dicit, *Profectus est statim*, si ad ascensum in cælum referatur, videbitur prius profectus, prius ascendisse in cælum, secum duxisse captiuitatem captiuā, quā dederit dona hominibus. Quid igitur est, quodd dato talento statim proficiscitur, nisi quodd dato talento statim vult, ut exerceatur, & ut qui accepit ministret, nec requiè det sibi ullam?

Ephes. 4.

Vide Paulum, ut accepit talentum, continuò ingressum synagogas, & prædicantem Iesum. Vide Apostolos, ut acceperunt Spiritum, scilicet continuò prædicantes, statim igitur proficiscitur, ne qui accepit, Domino præsentī cupiens adesse, talenti curam omittat. Sunt enim qui accepta gratia, toti vellent contemplationis dulcedini intendere, & nullatenus à Christi præsentia dimoueri. Hi intelligant Christū nolle ut assistant præsentia Christi in Christo, sed Christo in Christianis assistant.

Act. 9.
Mar. ult.

Octauò, Abijt igitur, qui quinque talenta, & qui duo, & lucrati sunt. At, qui unum, defodit, &c. Dices igitur omnes prælati, & magistratus seruātur, & omnes populares, & subiecti damnantur? Minimè id quidem: Nam iuxta Lucam ex his qui acceperunt singulas minas, alius fecit 10. alius verò 5. Igitur multi ex his qui unicam minam acceperunt, lucrati sunt. Sicut contrā, multi ex prælatis perdiderunt. Dices: Cur igitur hic nulla deperdente Prælato fit mentio, tota verò mentio est de non lucrante subiecto? Planè nisi hæc spes hic daretur, nullus ex prudentibus viris esset, qui acceptaret pontificatum, rem tantopere & onerosam, & periculosam, & operosam. Additur igitur illis calor, additur animus,

Lucæ 19.

animus, spes illis promittitur, fore, ut si laborarint, edant de fructu manuum suarum. Porro ne subiecti crederent, nihil à se exigere, & ideo otio torperent, idcirco multos hac ratione perire indicatur. Nec igitur omnes praelati pereunt, neque omnes seruantur subiecti. Et secundo monstratur, non esse impossibile, si quis 5. talenta acceperit, etiam 5. talenta posse duplare, non esse impossibile, ut quis quinque talentorum usui sufficere possit. Rursumque ostenditur facile esse, in unius etiam talenti usu, hominem posse dormire. Tercio etiam monstratur, ex natura talentorum potius esse periculum torporis, & ocij: si unicum, quam si plura talenta receperis, nam cum talenta non sunt res mortuæ, sed viuæ, quæ animam ad operandum excitant, & impellunt, minus te incitabit unum, quam quinque talenta, magis calesces, si quinque tionibus incendaris, quam si unico, difficiliusque quinque talenta defodies, quam unum. Quarto, etiam non videbatur posse fieri hominem quinque, aut duobus talentis ditatum, Domini sui curam, & obsequium negligere, non id ferebat tantarum diuitiarum in unum seruum facta collatio. At facilius multo cui minus dimittitur, minus diligit, & ita cui minus donatur, magis obliuiscitur. Fateor cui multum donatur, posse non etiam diligere, sed minus id donationis & donorum natura fert, aut ratio finit. Quinto, intelligunt facilius qui multis donati sunt, quam multum debeant, at qui exiguo donantur, putant in suum, non in aliorum commodum fuisse donatum. Sexto, intelligant maiores, si adeo dura ratio ponitur cum eo, qui non duplicauit, quod unicum acceperat, quanto durior cum eis, qui non duplicauerant quinque? Rursum intelligant minores, si fieri potest, ut quinque duplicentur, quanta erit culpa unum non duplicasse? Nota verò non requiri, aut plus, aut minus, quam ut talentum donatum duplices, videlicet, ut tecum alium (vel unum) in cælum adducas: à Pontifice requiritur ut quinque, id est, ut omnes electos in cælum adducat: à Magistratu, ut contendat & ipse quosdam in cælum adducere. Certè si re ipsa adducere nequiuert, orationibus, exemplo, & quibus id viribus possit, contendat. Nam in textu conqueritur Dominus, quod talentum non exposuerit, non queritur, quod lucratus non sit. Viderur enim subintelligi, nullum exponere talentum suum, quin aliquid lucretur.

Defodit ille talentum in terram, quia conuersatio piorum

Phil. 3. in cælis est. Ibi thesaurizant thesauros suos. At tota secula-
Matth. 6. rium & terrenorum conuersatio, intentio, conatus, & prudentia
Ierem. 17. in terra consistit, in terra enim scribuntur impij, ciues sunt terræ,
Apoc. 8. terræ habitatores. Hi ergo talentum cum magna talenti iniuria,
Roman. 1. in terram defodiunt, illi negotiantur. Hi veritatem Dei, in iustitia
Philip. 3. detinent, & ligant: illi currunt, ad anteriora, ad æternę scilicet vo-
 cationis brauium.

Patet igitur, quid sit defodere talentum: est enim detinere
 talenti vim in iniquitate, qui enim iniquus est, lapidem plumbi
 2. *Ioan.* 3. super talenti energiam imposuit. Talentum ignis est, semen est,
 ebulliens aqua est, & saliens in vitam æternam: sed nostra ini-
Ioan. 4. quitate, tum etiam & curis huius seculi obruitur, ne proferat, &
Lucæ 21. exerat vires suas. O rem indignam! Spiritus sancti vires & effi-
Genesis 26. ciam, terræ viribus, imò dæmonis, & inferni, reprimi, & in imū
 detrudi. Palæstini ebullientes aquarum puteos, terra obsepium.
Exodi 2. Pharaon contendit, ut Israëlitię terram defodiāt, facturi latroes qui-
 bus talentum opprimatur. Et si aduertere libet, inuenies eos om-
 nes qui secularibus rebus inhiant, nihil aliud facere quam ligo-
 ne cogitationis, & operationis terram effodere: ut aurum, ut ho-
 nores, ut delicias sibi comparent. Terram ergo è terra eruunt,
 cumque ipsi in eam quam fecerunt foueam descendant, necesse
Psal. 7. est, ut secum talentum abducant: cumque se in terram sepeliant,
 talentum etiam sepeliunt.

Nondè, Post multum verò temporis (erit enim grande interstitium
 ab ascensione ad iudicium,) venit Dominus & posuit rationem. Habet
 Dominus librum in quo scribat cuncta, quæ largitur hominibus:
 habet memoriam tenacissimam, qua nullius dati obliuiscatur. Et
 qua ratione talenti in aliorum vtilitatem concessit rationem exi-
 get: pari & omnium talentorum, in propriā vtilitatem, acceptorū
 rationē ponet. Æstimat ille sua dona nimis, largitur & multa ni-
 mis: nos eorum nimis obliuiscimur. Quis verò intrare cum illo
Psal. 142. in iudicium poterit? quis ante illū iustificabitur? quis poterit stare
 1. *Reg.* 6. in conspectu Dei sancti huius? O quā verè dictū est, Oblatus est illi
Matth. 18. qui decem millia talenta debebat. Nos tantum debemus: ille tan-
 tum exiget, quis iustificabitur?

Decimò, Accedit qui quinque accepit, & qui duo, & offerunt duplū:
Num. 14. at qui unum, non offert lucrum. Excitor ad huius loci explica-
 tionem, ex historia Iudæorū, qui ab Ægypto egressi sunt: quibus
 soli

foli Iosue & Caleb ingrediuntur in terram promissam, reliquis omnibus in deserto prostratis. Planè Caleb canè significat, canis verò predicatorum figurat, qui gregè à lupis custodiunt. Iosue dux ille inclytus, principum secularium locum gerit. Prædicatorum igitur & magistratus cælum intrant, reliqui prostrantur. Vides igitur, qui quinque & qui duo talenta acceperunt seruatos: qui verò unum prostratos. Sed nota: sicut nemo ascendit in cælum, nisi Christus qui descendit de cælo (nam qui intrant reliqui, in Christo intrante intrant,) ita & nemo inferiorum intrat in cælum, nisi superiores: qui de cælo, (id est, cælesti conuersatione) descendunt. Nam qui ex inferioribus cælum intrant, in humeris superiorum intrantium intrant. Intrant igitur, qui unum talentum accipiunt, sed non soli intrant, sed in superioribus: ut agnoscas quam requirat Dominus charitatem & obedièntiam inferiorum ad superiores.

Ioan. 9.

Vndecimò, Illud, *Super multa te constituam*, explicatum mihi est in fine capituli superioris, cum enarrabam locum illum: Super omnia bona sua constitueret eum. Quòd verò sequitur: Intra in gaudium Domini tui, videtur mihi eum habere sensum: tanta est dignitas, tantus est honor, filios dispersos in unum adducere, filios qui perierant seruare, pro ouibus animam ponere, ouibusque vitam æternam largiri: ut eius dignitatis Christus factus amator, & carnem assumeret, & vitam pro ea comparanda, facillè exponeret, atque comparata, dicit: Cōgratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ mihi perierat, drachmam quam amiseram. Vt igitur lætatur Dominus in operibus suis corporalibus: ita & Christus in spiritualibus. Nullū gaudiū huic est gaudio par. In hoc gaudium Pōtiffex & magistratus iubentur intrare. Postquam enim gaudet seruus in visione domini sui, iubetur etiam gaudere de dignitate Domini sui, ut sicut fuit in labore particeps, sit etiam in fructu laboris.

Ioan. 11.

Ioan. 10.

Eodem.

Lucæ 15.

Psalm. 103.

Duodecimò, iam accedit miser ille, qui unum accepit dicens. Scio quia durus es. Quòd D. Bernardo hunc habet sensum: Sciebam quòd exactissimè coli velis. Sciebam quòd nullum peccatū nec mortale, nec veniale, nec verbulum etiā ociosum pateris: hominem terrenum totum vis esse cælestē: durus es, non sum ausus aratrum tecum ducere, non sum ausus vitam spirituale adeo difficile inchoare. Tu metis & non seminas: metis tibi gaudium & gloriam, ex hominū spiritualiū obsequijs: at nec gaudiū illis das, nec

Jerem. 8. nec gloriam dum viuunt. Demum congregas quod non spar-
 sti, dum viri pij viuunt, tu ipse excitas impios qui eos perse-
Psal. 104. quantur, cumque non spargas amorem inter homines, vis ut pij
Matth. 5. amore cum persequentibus iungantur, ut ita omnes in cælo à te
 congregentur. Hoc tuum est ingeniū, hæc consuetudo, vis man-
Psal. 118. data tua custodiri nimis. Nunquam vel hœdum seruis tuis præ-
Luce 15. bes, ut cum suis amicis epulentur. Percutienti in unam maxillā,
 alteram iubes obuerti, res dura est cultus tuus, deterruit me. Id
 quod facilius videbatur peregi, neminem læsi, non me conspur-
Matth. 5. caui, in grauioribus peccatis. Habes igitur quod tuū est integrū,
 & impollutum. Quis enim optasset esse Iudæus, tempore Pha-
 raonis quem tu ipse excitasti, aduersus cultores tuos, quis optas-
 set esse Christianus, cum nascebatur Ecclesia, siquidem tu per-
 mittebas totum orbem illis aduersari?

Hinc Lector habes, miserum hunc illæsum & purum ob-
Exod. 1. tulisse talentum, sicut & infelices virgines se puras seruauerunt,
 at nihil illis profecit, forsan facilius tulisset Dominus conspurca-
 ri talentum in usu, sordidari etiam virgines oleo, quàm aut oleo
 caruisse, aut usu talenti.

Decimotertiò, De ore tuo te iudico, reuera nemo damnabitur,
 qui se iniuste damnatum videat, adeo enim conspicua erit dam-
Matth. 25. natis iustitia, ut & ipse damnatus iuste se damnatum iudicet.
 Oportuit, igitur te commississe pecuniā meā nummularijs. Nummularius
 est Christianorum quiuis, imò quicumque verbum Dei audit, sed
 ij præcipuè nummularij sunt, qui audituri prædicationes in Eccle-
 siam conueniunt, & qui audiunt, ut proficiant. Certè Diuus
 Basilus habet, se Alexandriæ vidisse homines, paratos recipere
 nummos in mensa, ab eo, qui dare volebat, hac lege, ut datori,
 certū fœnus ultra sortē largirentur. Hi nummularij erant. Iam er-
 go oportet, quemuis Christianū ita se gerere, ut verbo, aut exē-
 plo, aut oratione, vitam Christianam alijs exhibeat. Illi verò qui-
 bus exhibuerit nummularij sunt, velint nolint: recipiunt enim
 Christianismum, recipiunt Christum prædicatum, ut sibi habeāt,
 in usumque suum conuertant, tum verò ultra usum, in alios eū-
 dem Christum effundant. Et hoc est reddere fœnus ultra sortem.
 Non est ergo leuiculum verbum Dei audire, aut exemplum Chri-
 stianitatis conspiciere. Reddenda huius rei exacta ratio erit.

Sed te precor attende. Si audis prædicatum Christum, hic
 præ-

prædicatus Christus, Dñi pecunia est. Si suscipis inte Christum, & in te formas Christū, reddis Christū Christo cū scēnore, quia cū Christū nudū acceperis, teq; ipsum Christū quadātenus effeceris, reddis Christo Christū, non nudū ut accepisti, sed Christū in te.

Decimoquartò, *Tollite ab eo talentum.* Expoliate eum, omnibus donis, & omnibus bonis. Nec enim dignum est eum aliquod bonum habere de cælo, qui totus versabatur in terra, ligate illi manus & pedes, extinguite in eo lucernam, qui olei copiam non habuit. Matth. 19.

Decimoquintò, *Dat ei qui habet decem talenta.* Non intelligas dari prælatis sanctis talentum hominis mali, sed dari eam gloriā, quam malus ex talento debuisset habere. Itaque non solum pius Prælatus coronam habet ex ijs talentis quæ Deo reddidit, sed ex eo etiā, quod nō reddit, id est, non solū habet gloriā ex ijs hominibus quos Deo obtulit sanctos, ac pios, sed etiam ex ijs, quos Deo non obtulit, quia ipsi noluerunt. Cū enim prælatus pius non solum contenderit pios ad Deum adducere, sed etiam impios, ideo non solum gloriā habet ex pijs quos cōuertit, & adduxit, sed etiam ex impijs, quos conuertere nequiuit, cum tamen conuertere nifus fuerit.

Cur verò data est hæc gloria Prælati & non magistratibus? Primum quia conuersio eorum, qui ad Deum cōuertuntur, non est tribuenda potestati seculari, sed Ecclesiasticæ. Secundò, quia secularis dignitas videtur iam hic suam recepisse mercedem: honor enim ille secularis quem illi ambiunt merces est secularium. At Prælati cum debeant esse minores, cumque nihil minus debeant amare quàm honorem, honore coronantur in cælo, quem noluerunt in terra. Habes Lector priorem expositionem. Matth. 20

Iam & alteram accipe: Ex Apostolo, 1. Corint. 12. habemus nouem donorum genera, scilicet Sermo scientiæ, sermo sapientiæ, fides, gratia sanitarum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. At ex eodem, ad Roman. 12. habemus solum septem donorum genera, Prophetiam, ministerium, doctrinam, exhortationem, tribuere, præesse, misereri. Porro ex eodem, ad Ephes. 4. habemus quinque dona duntaxat, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores. Hæc verò arbitror sola esse Ecclesiastica dona, sub quibus comprehenduntur, & quibus seruiunt omnia

illa

illa notem, & septem iam enarrata. Notum præterea esse credo: Apostolorum locum habere Prælatos, Prophetarum Prædicatores, Euangelistarum Scriptores Ecclesiasticos, Pastorum Curatos, Doctorum eos, qui sacra docent in cathedra.

Ex his facile cognoscis qui sint illi, quibus talenta quinque data sunt, & cur sola quinque. Accipe Augustinum, Basilium, Bernardum: quiuis horum prælatus fuit, prædicator, scriptor, curator etiam in proprio monasterio, & denique Doctor. Acceperunt igitur quinque dona. Et quia quinque sola sunt dona Ecclesiæ, (sub quibus reliqua veniunt,) ideo omnia talia Ecclesiastica acceperunt.

Consequens addita est, ut quidam sola duo habeant talia. Ut qui nec prædicator fuit, nec Doctor, aut scriptor.

At ex eodem Paulo, aperit se mihi alia vena dicendi, ipse enim dicit ad Philippen. 2. Deus est, qui operatur in vobis, velle, & perficere pro bona voluntate. Habes igitur duo talenta, donum volendi, donum etiam perficiendi. Cum verò Apostolus dicat, ad Roman. 7. velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio, manifestum est, quod quibusdam Deus unicum dat talentum, scilicet volendi, imò contrà, quidam habent talentum perficiendi, & non volendi. Ut qui possunt benefacere, nolunt tamen, imò & nonnulli bona faciunt nolentes, & nonnunquam volentes, sed non propter Deum.

Ex quibus facile intelligis, cur qui quinque, & qui duo talenta accepit, ferè sine periculo est. Accipit enim ut velit, & ut etià perficiat, sed qui accipit tantum unicum talentum, aut volendi tantum, aut perficiendi tantum, hic in summo est periculo, hic vix saluatur. Merito igitur gratulatur Apostolus Corinthiis, quod diuites facti essent in Christo, ita ut eis nihil deesset in ulla gratia. Quod & in virginibus prudentibus fuit monstratum, illæ non vasa sola, sed vasa cum oleo sumpserunt. Væ igitur illis, qui aut sola sine oleo vasa, aut solum sine vasis oleum receperunt.

Iam verò attende, quàm fideliter, quàm integrè, & quàm spontè, qui lucrati sunt, & talenta & lucra Deo consignent: Ecce alia duo, inquiunt, ecce alia quinque. Vir bone, cur omnia offers, cur nihil tibi reseruas? Certè quia non modò ea, quæ habent Sancti, Deo donare cupiunt, sed se & omnia viscera. Id enim timent, ne quid sibi maneat, quod Deo non offerant, intelligit quæ dico is cui datum est, ut intelligat. Quidni verò omnia talenta, & lucra do-

era donent Deo, cum agnoscant & talenta, & lucra Dei dona esse? Apostolus ait plus omnibus laboravi non ego, sed gratia Dei mecum, ego instrumentum gratiæ operantis fui. Si igitur Deus cum merita sanctorum præmiat, munera sua coronat: Cur non quivis sanctus Deo reddat, quæ à Deo accepit? Dedit enim ipse & velle, & perficere, pro bona sua volûtate, nō pro merito nostro. 1. Cor. 15. Concilium Trident. ses. 6. c. ul. Philip. 2.

Quod si Sancti integrè se Deo offerunt, & sua, non tardat Dominus, non differt par parireferre, tu mihi te & tua obtulisti, ego tibi me & mea offero. Supra multate constituo, en tibi me trado. Superest, ut & me tibi tradam, intra in gaudium meū. Parumne est cæli dominum constitui? Hæredem Dei fieri? Et co-hæredem Christi? Si hæc pauca tibi videntur, adjiciā multo maiora: *intra in gaudium*. Nunc filij Dei sumus, tunc similes ei erimus, dij quidam. Vnietur enim diuina essentia, intellectui beato, sicut Theologi referunt. Et sicut diuinitas unitur intellectui diuino in modum speciei, ut sic habeat intellectus cognitionem beatam diuinitatis, ita & unitur intellectui creato per modum speciei, ut talis intellectus producat beatam visionem, & sit beatus, quomodo est ipse Deus, & in eo, in quo est beatus ipse Deus, quam dignitatem nemo æstimare, imò nec agnoscere in hac vita ad plenum potest. Roman. 8. 1. Ioan. 3. Thomas. 1. par. q. 12. artic. 2.

Venit & malus seruus dicens, Scio quod homo durus sis. Malè tractas tuos simulacincipiunt tibi seruire, in fornacem tentationū eos conijcis, statim cruci affigis, & quotidie eos se negare, & crucē ferre præcipis. Iam si mihi non dedisti velle, cur à me exigis, ut velim? Si non dedisti perficere, cur exigis, ut perficiam? Cur metere vis, quod non seminasti? Certè quos voluisti vocasti, iustificasti, & glorificasti. Cui misericordiam præstitisti, eius misertus es. Cur igitur amplius quæris, quàm dederis, non ego prior poteram te diligere, sed tu prior eras amaturus, excitaturus & perfecturus, id cū non feceris, cur quereris, cur à me exigis, quod à te accipere debuerant?

Dominus non diffidetur se metere velle ubi non seminavit. Vbi Campus se aperit tractandi de diuina prædestinatione. Etenim si cuius vult miseretur dans ei auxilium efficax, ut bonus sit, quem verò vult durat, non dans auxilium efficax (dat certè auxilium, sed non efficax) si efficacē gratiam non dedisti, cur effe-
cū efficacis gratiæ postulas? Cur metis ubi nō seminasti? En me,

quoad potui seruauì incorruptum, & nulli noxium, tunè requiras, à me maiora, quam dederis? hæc sunt verba mali serui.

Matth. 33.

At Dominus, si adeo doctus eras (inquit) ut scires me requirere ab hominibus effectus gratiæ, quam non dederam, cur tu non contendisti, eleemosynas erogando pauperibus, orationes petendo à viris pijs, improbè petendo à sanctis, desiderijs sicut Iacob pugnando cum Deo, ut ego qui tibi dederam velle, usuram reciperem, accipiens, & velle tuum & perficere? Fateor non dedi tibi efficacem vocationem qua gratiam iustificantiem acciperes, dedi tamen auxilium, quo peteres, quo contenderes. Si pauperibus pijs succurrisses, ipsi pro te rogassent, & ego maiora dedissem, & tu cum ad cælum venisses lucra eleemosynæ tuæ & orationum tuarum inuenisses. Tu igitur lucra reciperes & ego. At pigritia & vecordia tua opionem tibi fecerunt, quod ego durus essem. Malus enim affectus mali etiam iudiciij causa est.

Luce 6.

Tollite igitur ab eo talentum gratiæ, quam ei dederam, & date ei qui decē habet. O pulcherrimè dictum! Quia enim Sancti multa voluerunt, quæ quia non poterant, non perfecerunt, multa etiā perfecerunt, supra quā voluerant, ideo datur eius corona, quam erant accepturi, qui acceperunt talentum volendi solum, aut etiam perficiendi, ut impleatur dictum illud: Mensuram bonam, confertam & coagitatam dabunt in sinum vestrum.

Apoc. 3.

Hic aduerte quanti Deus dona sua æstimet, licet nos non ita æstimemus, siquidem ex eis, nullum vult perire. Sed quod prius malè collocatum fuerat aufertur, & datur ei, in quo collocatum bene sit. Vbi mirari non desino, attendens summam Dei dispensationem. In Apocalypsi iubet quemuis nostrum seruare, quod ab eo recepimus. Tene, inquit, quod habes, ne fortè alius accipiat coronam tuam. Quid? Pauper est Deus ut non possit donare, nisi quod alius amittit? Et quidem Paulus docet misericordiam consequutos Iudæos, quia gentes erant excæcatæ. Postea verò Iudæos excæcatos, ut gentes illuminari possent. Quid? tam est tibi Domine angusta supellex, tam est curta luminis, & misericordiæ tuæ copia, ut non possis cunctos illuminare? Sed sol tuus debet amoueri ab his, ut illuminet illos? Certè rerum experientia ita docet, nunquam totus mundus simul Deum coluit, sed à Iudæis in Græcos, à Græcis ad Romanos,

Roman. 11.

ab

ab his nunc ad Indos fides deuoluitur, sicut & imperium, nunquam eodem constitit loco, fuit primò apud Babylonios, inde transijt ad Persas, inde ad Græcos, inde ad Romanos. Nunc orbis summâ partem Mauri videntur habere. Ita & hoc quem tractamus loco, ut abundet pius expoliatur impius, de cuius exuijs ille ditescit.

In tenebras exteriores. Vt tenebræ, lepra, & culpa, quæ in anima occultabantur, ad faciem, id est, ad corpus prodeant & erumpant.

Cum autem venerit Filius hominis, &c. Primum Dominus dicit: *Cum venerit Filius hominis in maiestate.* Videlicet Cruce præcedente, fulguribus, & tonitruis deterrentibus, igne depopulante, immensitate lucis comitante, cunctis animabus sanctorum astantibus, Apostolis, & Apostolicis viris astantibus.

Secundò, *Venient etiam omnes sancti Angeli.* Hæc enim erit unica illa dies, qua cælum vacuabitur ciuibus suis, aër verò, & locus superior, gloria Domini fiet, nullus certè Angelorum deerit huic tam solemni, tanquam aspiciendo spectaculo. Imò si Pater æternus, si etiam Spiritus sanctus locum mutare possent, ad cōspiciendum hoc iudicium descenderent. Descenderunt viritres, (ait historia) ad spectandum Sodomorum incendium, ad eorum *Genes. 18.* causam iudicandam, quanto potius in hoc iudicium descenderent? Veniet igitur Christus Deus homo, & ut homo, sedebit in nubibus cæli. Si enim regula Augustini est, Scripturam intelligendam, ut iacet, ubi nullus est absurditati locus, cur hîc non agnoscamus corporalem sessionem, cum ex illa nihil sequatur absurdū? Fiet igitur thronus regius, ex splendidissimis nubibus, videlicet, quas Christi lux penetrabit immensa. Et ita ad literam implebitur, videbitis Filium hominis sedentem, à dexteris virtutis Dei venientem in nubibus cæli.

Quartò, coram sedente Christo. *Congregabuntur localiter* *Matth. 29.* *omnes gentes.* Vt allata Augustini regula probat. Congregabuntur, videlicet, ut omnes vocem Christi audiant rectum in se, & in alijs Iudicis fuisse iudicium. Nec nos moueat gentium infinitas, quas nullus locus videtur capere posse. Siquidem electi in aëre consistent suspensi, Impijs sese conculcantibus. Omnes igitur erunt coram Christo, quæ quidem erit pulchra diuinitatis repræsentatio. Vt enim omnia sunt nuda, aperta oculis diuinitatis, ita & *Heb. 4.*

omnes illi homines erunt nudi & conspicui oculis humanitatis
Philip. 2. Christi. Tunc implebitur verè, quod coram rege tanto, omne
Ioann. 5. genu se flectet, cælestium, terrestrium & infernorum. Tunc im-
 plebitur: Pater omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificet
 Filium sicut honorificant Patrem. Tunc verum erit: Omnia sub-
1. Cor. 15. iecit sub pedibus eius. Tunc gloria & honore coronat Pater Fi-
Psal. 8. lium: & isem Filius Patrem: quia tunc Filius tradet regnum Deo
1. Cor. 15. & Patri: euacuatis, & subactis, morte, & mortis satellitibus. Tunc
Psal. 96. implebitur illud: Vidit & commota est terra, montes sicut cera
Matth. 27. fluxerunt. Annunciauerunt cæli iustitiâ eius, & viderunt omnes
 populi gloriam eius. Vt igitur omnes ferè nationes conuenerint
 ad Christum in Crucis patibulo suspensum: ita congregabuntur
 ad Christum, in potestate iudicij sedentem.

Quintò, omnibus igitur coram Christo congregatis, ad lite-
 ram: *Statuet Christus pios sibi dexteros, impios sinistros.* Eo enim loco
 habebit Christus suos, quo ipse à Patre suo est habitus: Pater col-
Ephef. 1. locauit Filium ad dexteram suam, dicit enim Pater filio: Sede à
Psal. 109. dexteris meis. Dexteros igitur Filius sibi faciet pios. Elegantissi-
Gen. 48. mè quidem Iacob iam moriens commutat manus, facitque sibi
 dexterum, qui sinister erat, sinistrumque eum, qui erat dexter, ita
 & Christus, non ipse moriens, sed in mundi morte, manus in iu-
 dicio commutat, & iustos facit dexteros, quos mundus habue-
 rat sinistros, & contrà, impios statuet ad liguâ, qui mûdo dexteri
 erant. Et planè Christus dicturus est pijs, eam nobilem benedi-
 ctionem scilicet: *Venite benedicti*, credibileq; est, quod manu dex-
Luce ult. tera, signo crucis facto, eos benedicet, sicut fecerat cum cælos
Cantic. 2. ascendit. Si igitur dextera benedicet, dexteros eos habebit, ut
 dextera illa nobilis suauis motu, eis benedicat, quos antea eadē
 dextera amplexabatur.

Sextò, sed ambigua iam se offert quæstio: Cur impios hœ-
 dos nominari? Certè si hircos nominasset, nulla esset difficul-
 tas. Quia animal hoc luxuria, fœtore, & præcipitjs notari solet,
 at hœdus recens adhuc, his nō est maculatus criminibus. Cur igitur
 rem tenerā, innocentē comparat impijs? Et augetur quæstio:
 cur nō iustos agnos dixit, sed oues? Obsecro te, legis id aduerte.

Comparantur iusti fœminis, scilicet ouibus. Oves enim fœ-
 minæ sunt, sed perfectæ, at mali comparantur maribus, scilicet,
 hœdis, ijs tamen imperfectis. Quibus multa significantur. Pri-

num illud: Si malus es, etiam si non diu malus fueris, etiam si grandis in peccato non sis, licet sis hœdus & nō caper, adhuc dānaberis, id ut notetur, non hircos grandes, sed hœdos recentes Dñs attulit: Porro hæc est gratiæ conditio, ut eodem puncto, quo animæ infunditur, donis eā Dei perficiat. Dei enim perfecta sunt opera, non igitur agnum recentem eam reddit, sed quantum est ex parte gratiæ, perfectam efficit ouem, fœminam videlicet viro Christo desponsatam. At si Christi sponsa est, & fœmina, & Christi donis perfecta est. Iam igitur si recentes peccatores, ita damnantur, quid de veteranis fiet?

2. Corin. 11

Secundò, nota: Peccator etiam si 100. annorū sit, paruulus est, minor est, nondum ad perfectionē venit. Porro si iustus quis est (etiā si unius anni sit cum Saul) bella tamen Dñi ut perfectus gerit, est igitur peccator sēper hœdus, est & iustus perpetuē ouis.

1. Reg. 13.

Genesis. 27

Tertiò, nota: hœdus Hebræis vocatur Seyr. Porro Seyr est regnum Esau, cuius manus ut hœdi erāt pilosæ, nam Iacob, ut fratrem Esau ementiretur, manus & collum hœdina pelle contexir. Iam igitur in domo Esau, Christus nihil habet. Sed iuxta Angelī dictum. Regnabit in domo Iacob in æternum. Si non regnat in domo Esau, non igitur in Seyr, non in hœdis, meriti igitur mali in quibus Christus non regnat, dicuntur Seyr, id est, hœdi.

Lucæ 12

Quartò, nota: cum pij in die iudicij audient se oues esse, memorabuntur summæ suæ dignitatis, Christus enim dicitur agnus, & dicitur filius eorum qui faciunt voluntatem Patris. Igitur piæ animæ sentient se Christi fuisse matres, id est, agni immaculati. Annon grandis ille honor? Rursum sentient, non frustra se genuisse agnum anniculum immaculatum Christum, cuius sanguine à deuastante Angelo fuerunt protecti. At hœdi nihil commune habent cum agno. Igitur nec impij cum Christo. Maxime cum ouium sit, lac suum omnibus exponere, hœdorum tamen officium, alienum fugere lac. Conuenit igitur pietas cum oue, sicut & quadrat hœdo cupiditas. Et attende precor, in Christi grege, non est mentio, nisi de ouibus & hœdis. Si enim facis voluntatē Dei, amans proximos, & qua potes ratione iuuans, sine dubio ouis es, at si tantum te pascis hœdus es, etiā si nō luxuries, etiam si non te præcipientes, etiam si cornibus non ferias, etiam si mali exempli pessimum fœtorem non proferas.

Matth. 12.

Exod. 15.

Septimò,

Septimò, statutis igitur pijs ad dexteram. *Dicet rex ouibus:* Nota cum Christus alloquitur pios, regem se nominat, at cum Christus alloquitur impios, nullum sibi cognomentum addit, sed solum hoc. *Tunc dicet his qui à sinistris erunt.* Vbi intellige, pijs Christum esse omnia, sicut rex omnia est in regno suo. Cum igitur habet textus: *Dicet rex ijs qui à dexteris sunt,* intellige omnia bona nomine regis. Porro cum tacet, cum nihil addit loquens impijs, intellige iam Christum nihil habere cum impijs, & nihil impios habere cum Christo. Venit enim princeps mundi, & in me non habebit quidquam, Christus igitur pijs rex, impijs nihil.

Octauò, dicet igitur pijs: *Venite benedicti Patris mei.* Attende: *Psalms. 44* Christum est dictum Patris, & non dictum modò, sed benedictum. Non enim Pater solum eructauit verbum, sed eructauit verbum bonum dictum, & dictum bonum. Hæc summa est gloria Verbi, quod verbum bonum dictum sit. Certè quia omnia quæ *Matth. 11.* habet Pater bona, accepit Filius. Eructans enim Pater, ac velut euomens ex animo, & gaudenter, se totum eructauit, se totum euomit in filium. Iam attolle oculos, ut videas, electos ita esse dicta, & benedicta, scilicet verba, & verba bona Patris (licet in suo gradu) & propterea etiam in suo gradu accipere omnia bona Patris. Sed de his tantum, ne oculos in tantam lucem videamur conijcere. Summa igitur hæc est gloria sanctorum, quod sint benedicti, id est, bona verba. Recolo benedictionem eam, qua *Genes. 41* Pater Iacob benedixit Ioseph filio, dicens: *Benedictus sis benedictionibus de caelo, de super benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum & vuluæ. Benedictiones Patris fortiores sunt, benedictionibus patrum suorum, donec veniat desiderium collium æternorum.*

Planè benedictio Dei est bonum donum Dei. Igitur benedicentur electi, omnibus donis cæli, omnibus donis terræ, id est omnibus bonis, quæ habent sancti Angeli in cælo, & quæ habent viri boni in terra. Nec id modo, sed quia Christus lactatus est uberibus matris suæ, ideo & sancti implebuntur donis humanitatis Christi, imò quia Christus genitus ex vulua, & utero Patris, ideo Sancti benedicentur donis diuinitatis Christi. Quid enim est aliud illud Ioannis: Nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus. Benedictiones igitur, quas largitur Christus in die iudicii,

iudicij, fortiores sunt omnibus benedictionibus Patrum Christi, id est Abrahamæ, Isaac, & Iacob. Et licet hoc tempore fortiores non videantur: at cum venerit dies ille, tam optatus omnibus pijs, tã optatus toti mundo, tam optatus Angelis: tunc monstrabitur, quã verè sint illę benedictiones fortiores, ideo dicit: donec veniat desiderium collium æternorum, cælorum scilicet, Angelorum: ut infra indicabimus. Roman. 8.

Iam cum dicit: *Benedicti Patris mei.* Admonet Christus pios: ut attollant oculos in fontem omnium bonorum, Patrem scilicet, unde tanta benedictio orta fuit. Tunc (ut arbitror) omnes Sancti gratitudine pleni, flectent genua: tantam dignationem adoraturi, & ita summus eo loco Deo Patri honor tribuetur, ut redeant flumina ad mare, unde exierunt: & gratiæ tribuantur omnium gratiarum largitori, hic fit vespere & mane dies unus. Eccles. 1.
Sanè prodit vespere è mane, rursumque in mane redit: ac ideo ex vespere & mane fit dies unus: ita sanctitas hominum, atque benedictio, ex sanctitate Dei Patris egressa: in die iudicij in eundem Patrem regressa, unum ex Patre & pijs patris filijs efficiet. Agnoscat igitur tunc Sancti, quod Pater est omnia in omnibus, & quod omnes benedictiones à Patre susceperunt. Gen. 1.

Nondè, Addit Dominus. *Possidete regnum paratum vobis.* In unũ regnum omnes vocantur, non in diuersa: ut agnoscas summam regnantium concordiam. Sicut enim dum viuerent, habuerunt cor unum, & animam unam: ita & cum regnant, unum habent regnum. Ut unum sit regnum, quibus unus fuit Deus, una fides, & unum baptisma. Agnosce etiam, quod regnum beatorum non est regnum temporale, nam si ita esset disceretur eis: Manete & possidete. Sed cum dicetur eis: *Venite & possidete,* fit ut regnum sit spirituale. Siquidem regnum eorum, erit regnũ Christi, cuius regnum non est de hoc mundo. Demum agnosce dignitatem electorum, quos Christus, Angeli, mundus & infernus, ut reges habebit. Act. 5.
Ephe. 4.
Ioan. 19.

Decimò, Sed magnæ difficultatis locus est, quomodo dicitur: *Paratum vobis ab origine mundi.* Nunquid non etiam, paratũ fuit regnum illud Angelis sanctis? Cur igitur infernus dicitur paratus diabolo, & Angelis eius: at cælum dicitur paratum hominibus? Si de bonis mentio est, ex æquo paratur homini, & Angelo regnum, si de malis verò, ex æquo etiam paratur infernus utrisque.

Rursum 2. difficultas est, cur dicitur *Patrum regnum*, à mundi constitutione, cum etiam ante mundi constitutionem, & homini & Angelo æterna Dei prædestinatio præparauerit regnum? Et 3. difficultas, cur non item dicit, *Ignem æternum*, qui ab origine munda paratus est diabolo.

Ad primam illa prior plana responsio est, Deum parasse cælum, & item infernum, primò & maxime ducibus, & principibus capitibusque bonorum, & malorum. Planum verò est Christum esse caput hominum, & Angelorum, ut Paulus testis est. Rursum planum est diabolum esse regem, & caput super omnes filios superbix, ut Iob asseruit. Sub capite Christo veniunt omnes fideles, qui sunt eius membra. Sub diabolo omnes impij, igitur homini paratum est cælum, quia Christus homo est caput bonorum. At non homini, sed diabolo paratur infernus, quia caput malorum non est homo, sed dæmon.

Iam mecum profundius penetra: Constat omnes fideles ab origine mundi, à Christo capite gratiam recepisse. Verbū enim Dei quatenus erat futurus homo, & Messias, gratiā electis infundebat, de plenitudine siquidem eius nos omnes, (etiā in lege naturæ,) gratiam accepimus. Arbitror etiā ego Angelos, & omnes electos, gratiā suam ab hoc fonte cepisse. Igitur gloria & felicitas æterna, primò Christo homini, & humanitati suæ debebatur: mox Angelis: non igitur ex æquo homini, & Angelo parata est gloria. Sed primò homini, ut capiti electorum omnium, postea Angelis. Sed hæc mihi sub censura dicta esse volo. D. enim Paulus me cogit, cum dicit: Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionē. Igitur similiter electi sunt in ipso, & Angeli, quia in ipso, & per ipsum sunt omnia, non homines solum, sed & Angeli. At prior electa est humanitas, per quam & Angeli sunt etiam electi.

Ad secundum respondeo: Primum quidem, quod licet visio Dei, in qua summa felicitas est, fuerit parata ante mundi constitutionem, sed quia ad gloriam etiam pertinet, aula illa nobilis (videlicet cælum) ubi Deus videbitur, & etiam pertinent illi nobiles ciues, (videlicet Angeli,) cælum verò, & Angeli non fuerūt ante mundi constitutionem, ideo dictum est recte, percipite regnum, cuius regia, cuius ciues vobis parati sunt ab origine mundi. 2. Respondeo, illud verbum Paratum, posse hoc sensu intelligi, possidere regnum, quod præparatur, quodque præmuni-

tur

tur vobis, à mundi principio, quia à mundi primordijs, nihil aliud Deus agit, quam regnū electis præparare. Sanè natura, lex, Christus, Apostoli, Euangelium, miracula nihil aliud agunt, quàm electis munire viam, & ædificare gloriam, ut intelligas quantum erit ædificium illud æternæ gloriæ, quod Deus ædificat, iam ab annis sex millibus. Videlicet magnæ structiones, non nisi tempore longo ædificantur, ut non nos pudeat, si terrena hæc nostra habitatio corrumpatur, quibus tanto impendio, tanto tempore, tantum ædificium, tantus ædificat artifex. 3. Cùm dicit: *Paratum ab origine mundi.* Indicatur, non solos Christianos, aut Iudæos fideles hoc regno potituros, sed etiam omnes pios, qui à mūdi radicibus Deo seruierunt. 4. Indicat mundi constitutionem effectā, gratia electorū: seruituti enim subiecit Deus omnem creaturā, propter electos. Sensus igitur est. Possidete regnū, quod ut assequeremini, mūdus corruptionibus & iniurijs est factus obnoxius: gratias agite Patri, qui Angelos, cælos, & orbem in hoc disposuit, ut regnum hoc assequeremini. Quintò: Indicatur, totum mundum nunc esse in doloribus partus, gemit enim creatura, & parturit usq; adhuc, cuius partus regni assecutio erit. Felices dolores qui talem sobolem pepererunt. Est igitur sensus. Percipite fructum, ob quem plantata arbor est, percipite sobolē, quam mundus prægnans edidit tandem.

Ad tertium respondeo, causam esse, quia Deus mortem nō fecit, nec lætatur in perditione malorum. Sicut ergo nec fecit peccatum, ita neque voluisset facere carcerem. Ab origine igitur mundi non erat Deo animus, infernum parare, sed iniusti carcerem eum parare fecerunt. Agnosce igitur Dei charitatem & bonitatem, nollet ille punire, ideo non dixit, Paratum ignem ab origine mundi, sed intellige paratum, à tempore quo mali angeli è cælo deciderunt.

Vndecimò, adiungit Dominus causas, cur iubeat electos venire ad possidendum, causa est: *Quia esuriui & dedistis, &c.* Hic grauissimæ sunt difficultates. Prior cur Christus solum concedat regnum largientibus eleemosynam, non verò concedat humilibus, patientibus, castis, imò neque martyribus? Simulque, cur neget cælū ijs qui non dederunt eleemosynas, nū verò blasphemis, libidinosis, & demum alijs infidelibus? Altera est: Num qui eleemosynas faciunt (etiam si alijs vitijs conspurcentur,) regnum

Dei obtinebunt? Et simul: num qui eleemosynas non faciunt, etiam si contemplatiui sint, etiam si religiosi, etiam si pauperes sint, regno priuabuntur? Tertia est; Cur nulla mentio, de operibus misericordiæ spiritualibus, sed de solis corporalibus? Quarta est: Cur nulla mentio, de alijs multis operibus misericordiæ corporalibus? utputà, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorū, ut Iacobus habet: subuenire oppresso. Et (quod Isaïas ait:) dissoluere colligationes impietatis, soluere fasciculos deprimentes, dimittere eos qui contracti sunt liberos, &c. Antequam aggrediar harum difficultatum decisionem, primum aduerte, quod licet electis gloria ex æterna Dei prædestinatione, & præparatione dimanet, non tamen prouenit, nisi ex operibus suis. Simul enim dicitur, Possidete regnum paratum à Patre & comparatum à vobis, quia dedidistis cibum, potum, &c. Vt verum sit dogma Theologicum, quod æterna prædestinatio sine nobis est, quantum ad principium, quia Deus sine nobis elegit nos, sed non est sine nobis, quantum ad finem, quia sine nobis, non glorificamur.

Iacobi 1.
Isaïa 58. Secundò aduerte, quam vili vendatur regnum Dei, non à te hic magna requiruntur, sed quod facile, & expositum est, quodque ipsa natura à te requirit, quod etiam tu à te requiris. Nec enim sola miseria fratris, sed etiam misericordia nostræ humanitatis, ad subueniendum propendit. Quis verò non stupeat tantum gloriæ,

Ioann. 15. tam vili pretio venale constare? Tertiò aduerte: Nunquam defuturos pauperes, quibus subueniant electi, siquidem per hanc subuentionem acquisituri sunt regnū. Arripiant igitur electi medium, quo finem sunt adepturi. Quartò aduerte, summum inter omnia mundi aduersa, esse famem, ideo primo loco ponitur hic

Matth. 26. subuenienda. Quia iuxta verbū Ieremiæ, melius erat occidi gladio, quàm fame perire. Et ideo Dominus dicit: Misereor super

Thren. 4. turbam, quia triduo sustinet me, non dicit. Quia nuda est, quia peregrina, sed quia famelica. Igitur reuera crudele flagellum est, eū Dominus fame flagellat.

At ne videamur difficultates oblatas fugere, ad primum respondeo: æquissimū esse, ut quiuis princeps, si leges æquas statuerit, per leges suas iudicet. Cū igitur Christus unicam statuerit legem, (scilicet de dilectione proximorum,) per hanc debet iudicare. Lex alia de homicidio, de blasphemia, & si quæ sunt aliæ sub hac una comprehendi, Paulus asseruit dicēs: Qui diligit proximū,

ximum, uniuersam legem impleuit. Igitur cui videtur difficile, quodd Christus per legem misericordiæ iudicer, ei videatur difficile, quodd Christianitas vnica lege compleatur, de proximo diligēdo. Tu expone, qua ratione humilitas, castitas, patiētia, sub vnica dilectionis proximi lege, comprehendantur, & habebis expositum quomodo vnica dilectionis lege omnes iudicabuntur.

Ad secundum respondeo, quod omnis doctrina, sua propria habet vocabula propriosque intelligēdi modos. Habet phrasem suam Plato, habet & Aristoteles, habet igitur multò maxime Christus. Sanè dicit Dominus: Quod petieritis Patrem, fiet vobis. Et quęcūque orantes petitis credite, & fiet vobis, &c. Horum locorum sensus est: Quod petieris Patrem, ut Christianus, ut instigatus spiritu Christi, ex motione & instinctu Spiritus sancti, id sine dubio fiet. Si petis ex instigatione carnis, ex tribulatione cordis, non necesse est ut fiat. Non enim tunc petis ut Christianus, sed ut homo, non ex spiritu Dei sed spiritu tuo. Ita Planè & hoc loco non dicit: Si cibasti pauperem utcunque, regnum comparasti, sed si cibasti ex spiritu charitatis, ex spiritu dilectionis. Sanè cibat Maurus esurientem, operit nudum Indus, colligit hospitem amicus, at non ideo digni censentur regno, quia nō colligunt, non cibant ex spiritu Christi. Qui enim spiritu Dei agitur, hi sunt filij Dei. At filij Dei cauent ab omni inquinamēto carnis, & spiritus.

Ad tertium respondeo ex Paulo: Non (inquit) qui in manifesto, ille Iudæus est, nec quæ in carne circumcisio, ita planè non qui in manifesto eleemosynarius est, is eleemosynarius reuera est. Et contrà non is qui in manifesto non dat, reuera non dat. Sed contrà, qui in spiritu & veritate cor habet munificum, is est certè misericors. Qui donaret si haberet, is certè est qui dat, coram Deo, contrà qui ignauè, inuitè, aut superbè dat, is verè non dat. Ne igitur queratur pauper, aut monachus, quod ei cælum sit interclusum, minimè. Si amas ex spiritu & veritate, iam dedisti, aut cerè dabis, si habebis. Rursū nec gloriatur diues in diuitijs suis quod facile ei sit regnum Dei nummis comparare, nec id quiddè, si enim feruore & charitate Christiana pectus tuum Deus non impleuit, etiam si des omnem substantiam tuam in cibos pauperum, sine charitate nihil es.

Dices: Si id ita est, cur Dominus de operibus his meminit &

non potius de charitate, quæ sola, aut hæredes aut exhæredes regni facit? Respondeo, si de charitate sola meminisset, & non de operibus eius, essent multi, qui deciperentur, putantes se habere charitatem licet non darent. Admonet igitur, tunc eos signum habere suæ charitatis, non si verbo diligant, aut lingua, sed si opere & veritate. Paulus dicit: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutē. Igitur prima salus, seu prima iustificatio, viuæ tribuitur fidei, non simpliciter ei quæ est in corde, sed cum fieri potest ei quæ se profert in ore. Sanè fides quæ in corde est iustificat, id est, radix iustificationis est. Sed non iustificat, nisi ore proferatur, cum opus est, & cum facultas adest, ita etiam radix glorificationis charitas est, in corde firmata. Corde igitur amatur ad gloriam, sed opere miseratio fit ad gloriæ acquisitionem, si opus est, & facultas adest. Ergo ad principium iustitiæ prima virtus valet, scilicet fides, sed ad complementū iustitiæ, id est, glorificationem, perfecta virtus necessaria est, scilicet charitas. Sed neque illa, neque ista iustificat, nisi exerceantur, cū opus est, quia, ut dixi, non valet lampas accensa, nisi oleum seruetur in lecytho. Nec valet talentum in terra defossum, si non exponatur ad mensam.

1. Ioan. 3.
Rom. 9.

Ex quibus responsio est ad aliam quæstionem: An ad salutem requiratur, quod omnia hæc sex opera misericordiæ quis compleat: An sat sit, quædam illorum exercuisse? Respondeo, necesse est, omnia exercuisse, si omnibus opus fuit, alioqui necesse est animum habuisse, omnia excercendi, ubi necesse fuisset, quod si non occurrit necessitas implendi omnia, satis est quædam fecisse.

Ad quartam difficultatem, solutio est: Elegantissimum cōsolandi modum, docendi, leniendique esse si tribuas, si opera illa misericordiæ corporalia excerceas, magnam partem spiritualium peregisti. Rursum in Ecclesia statuit Dominus præsules, qui ex iustitia iniuncti muneris, illa opera misericordiæ spiritualia præstent. At in iudicio non sola illa, ad quæ ex iustitia obligaris, examinantur, sed illa quæ ex charitatis ingenio nascuntur, non ius solum illic Dominus quæret, sed amorem. Item opera misericordiæ spiritualia non ad omnes spectant. Quid enim docebit plebeius, castigabit subiectus, consulat imprudens, solabitur tristis? At in generali omnium iudicio, generalis virtus amoris

ris exigitur, quem exercere nemo ferè est, qui non possit, quis enim vel potum aquæ exhibere nequeat, vel vilicare infirmum non possit? communia igitur opera, à communitate, communis omnium Dominus requirit. Matth. 10.
Iacob. 1.

Sed precor te: Ne rursus audire pigeat causam cur Dñs solam charitatem, & misericordiam delegit, cui possessione regni tribueret. Causa igitur est, quia nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo, at sola charitas deduxit Christum ad nos: igitur sola charitas efferet nos ad Christum. Currus Elisæi igneus est, currus item Eliæ, quo in cælum subuehitur. Christus venit ad nos ut animam nostram cibaret esurientem, non alio cibo quam corpore suo, venit ad nos ut animam satiaret inanem, non alio potu, quam spiritu suo. Spiritus enim suus est, aqua quam ille dat, ut iam nemo sitiat in æternum. Venit ad nos, ut nudam animam vestiret, non alia veste, quam se, quia Paulus dicit: Induimini Dñm Iesum. Venit, ut animam nostram incarcerationam educeret de ergastulo, ubi non erat aqua, non alia ratione, quam ipse se clavis in cruce ligando. Venit colligere animam hospitæ & peregrinam non in aliud hospitium, quam in gloriam suam, id est, in se. Si hæc facturus, de cælis ad terram ille descendit, eadē facturus est, qui è terris ad cælum conscendere cupit. Planè semina hinc, quod illic metas. Illic ciba-beris pane vitæ, & aqua sapientiæ potaberis. Illic sanabuntur omnes infirmitates tuæ. Illic colligetur tua peregrinatio, solueturq; vincula colli tui. Quæ igitur illic accipies, hinc semina. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Sed arbitror, longa enarratione ingenium lassauimus tuum. Ioan. 3.
4. Reg. 6.
4. Reg. 1.
Ioan. 6.
Ioan. 4.
Roman. 13.
Zach. 9.
Heb. 11.
Galat. 5.
Psal. 102.
Isaie 52.
Galat. 6.

Duodecimò. Pergamus porro: Cum Dominus electorum suorum merita recensuerit, electi respondebunt: Quando te Domine vidimus esurientem? Vbi primò nota, ex hoc textu videri Christum non cogere nos, ut quæramus quibus eleemosynam præstemus, sat est, si cum vidimus esurientem, cibauimus. Nec enim dicit textus: Domine, quando te esurientem requisuimus? sed quando te esurire vidimus.

Porro, grauis admodum quæstio succurrit, cur fideles dicant: Domine, quando te vidimus? Siquidem nihil aliud fideles faciebant, cum dabant eleemosynam, quam Christum in paupere videre, imò parum eleemosyna prodesset, nisi pius cum dabat pauperi, Christo se dedisse putaret. Certè nihil aliud ferè clamant præ-

prædicatores, aut scribunt libri, quàm hæc verba. Si pauperi datis, Christum in paupere attendite, cui detis. Ad hoc respondeo Christum in die iudicii adeo futurum splendidum, adeo regio splendore fulgentem, ut vix Iosephum sui fratres agnoscant. *Genesis 46* *Matth. 14.* Vix credi poterit, illum quem vident adeo summum esurisse, aut sitisse. Profectò cum discipuli viderunt Dominum, ambulantem in fluctibus, cum item viderunt eum à mortuis surrectum, vix eum esse credebant, quem antea nouerant, quantò potius præ admiratione dicent tunc, Domine quando te vidimus?

Decimotertid. Huic percontationi responderet Dominus: *Quod uni ex his fecistis.* Quod intellige iuxta dicta, sub hoc sensu: Quando ex spiritu charitatis & ex spiritu diuino, uni ex his dedistis, mihi dedistis. Dedit igitur Deus, Dedit Deus Deo, & ideo munera Dei Deo data, remunerat ipse Deus, nec alia re remunerare debet, quàm ipso Deo. O quàm verè dicta est. Omnes, in uno spiritu potati sumus. Ac si diceretur: Spiritus sanctus est mare quoddam, in hoc mari combibiti sunt omnes Christiani, nihil ferè apparet aliud, quàm Deus. Et si omnia videntur Deus, ex *1. Corint. 12* Deo prodeunt, ad Deum vadunt. Verè ita est, in cælo Deus est omnia omnibus, ita & suo modo, est omnia in terra in omnibus suis, hæc non expendas ad nasum Peripateticum, sed Apostolicum.

Decimoquartò, conuertit Dominus ex pijs ad impios vulgum dicitque illis, *Discedite à me.* Theologi nos docuerunt, ex hominibus quosdam uniri Christo per gloriam. Secundò quosdam per gratiam. Tertid, quosdam per fidem mortuam. Quartò per naturam aptam illi coniungi. Iam cum dicit: *Discedite à me.* Omnino tertios & quartos expellit, ut nihil illi cum illo habeant cōmerti. Porro cum Christus sit omne bonum, pax, delitiæ, sit, ut discedentibus illis à Christo, incidant in omne malum, inquietudinem, & anxietatem.

Sed mecum te obsecro, expende, non solum Christus est omne bonum, sed est etiam omne esse. Nam ita dixit roganti Moyse: Ego sum, qui sum. Est igitur Christus esse. Dices: Si Christus est esse, & iubet damnatos à se discedere, ergo iubet eos non esse, scilicet iubens eos discedere ab esse, planè iubet non esse? Respondeo, reuera iubet eos incidere, non solum in non esse, sed in aliquid minus quàm non esse. Esse enim damnationis minus est, peius est, quàm non esse. Melius inquit Dominus erat ei, si na-

si natus non fuisset. Vide igitur hominum miseriam, iubentur proruere in maius malum, quàm sit non esse. Et sicut esse supernaturale deitatis, quod Deus pijs dat, exuperat omne esse naturale animalium, cælorum, & Angelorum, bonumque illud (quo vocantur pij, cùm à Christo audient: *Venite benedicti*) omne bonum naturæ excedit, ita & non esse damnatorum, est non esse supernaturale, quod omne malum, & omne non esse transcendit. O reuera impij maledicti, sanè si tantum essent dicti, ex dictione bonum aliquod haberent, at quia nō dicti, sed maledicti sunt, ideo nihil bonum, sed omne malum habent. Vidit Deus cuncta quæ dixerat, & dicendo fecerat, & erant valde bona. Sed miseri hi, non dicti, sed maledicti sunt, ideo erunt valde mali. Ut igitur pijs dicitur: *venite ad summum bonum*, ita & impijs dicitur: *Discedite in omne malum*.

*Psalm. 148.
Gen. 1.*

Decimoquintò, Sed grandis est difficultas, cur dicit: *In ignem æternum paratum diabolo*? Num ignis corporalis, qualem Theologi fatentur esse ignem inferni, torquere Angelos potest? Ad hoc ego nescio planiorem responsionē quàm si fateamur, ea ratione agere ignem in damnatos spiritus, quo agunt sacramenta in animas nostras. Et quo influit humanitas Christi in sanctos Angelos: ita & ignis ille corporalis influit dolorem acerrimum in angelos malos. Enimuerd, quia spiritus illi tā longè descenderunt à sua dignitate: ideo Dominus tam potenter eos abiecit, ut etiam à corporibus spiritus torquerentur. Reges illi erant, descenderūt à rege regum, torquentur igitur infimo, & dignissimo tormento, scilicet corporalium rerū. Sed intellige tam esse violentum supplicium illud, ut cum summo dolore facili verteret Angelū in nihilum (sicut ignis facere solet eos quos vrit,) nisi Deus speciali ordine id non permitteret. Iē si spiritibus illis, si tā magnis peccatoribus, si gigantibus illis, paratus est ignis inferni: ô miseros homines qui eodē supplicio torquendi sunt, si magni illi non poterūt tantum ferre dolorem, quid poterunt homines debiles, ac delicati?

Decimosexto, Respondent illi: *Domine, quando te vidimus*. Dicite mihi, ô miseri, annon fuistis Christiani? Annon habuistis fidem, quæ vobis reuelabat, in paupere Christiano diuitem latere Christum? Annon sæpe prædicatores audistis, qui hæc vobis inculcabant? Cur igitur quasi horum omnium oblitī, dicitis, *Quādo te vidimus*? Imò verò cùm tot sint in mūdo pauperes, ut nunquā

Ioan. 12.

- Matt. ult.* non sint obuij, melius diceretis: Domine quando non te vidimus? Neque enim Christus solùm est nobiscum, usque ad consummationem seculi, in sacramentis, sed etiam est nobiscum in pauperibus, in quibus esurit, & sitit. Cur dicitis, quando te vidimus? Sed reuera, vera dicunt. Primum enim si illorum fides mortua erat, oculos habens non videbat, & aures habens, prædicatores non audiebat. Tū si quid videbat, eius oculos claudebat culpa, quos postea aperiret pæna. Et demum hic damnatorum gemitus illis est peculiaris. Dicunt enim ergo errauimus, & iustitiæ lumen nō illuxit nobis. Et sol intelligentiæ non est ortus nobis. Verum sanè fuit, quòd Christus illuminat omnē hominem venientem in hunc mundū, sed illa benigna illuminatione, qua suos illuminat, non illustrat peccatores: illuminat eos ad pœnam, non eos illuminat ad gloriā. Nota igitur, quòd licet fides sit obscura, at quantò magis pius quisque est, tantò plus luminis habet. Et ideo magis dicitur res sacras videre, quantò minus pius est, tantò minus videt, & ideo hi miseri dicunt: *Quando te vidimus?* Fides ergo lumen est, sed charitas est oleum, in quo lumen illud pulchrè resplendet, & sine quo facillè languescit. Fides, oculi sunt quibus fideles vident, sed quantū plus terræ in oculos deciderit, tantò minus vident. Heli præ senectute habet caligantes oculos, ita planè cupiditas terrenorum, senium est, ex antiquo enim Adā illa descendit, sicut charitas est nouitas, ex Christo enim (qui nouus est Adam) emanat, quanto igitur plus cupiditatis, tanto plus senij, tanto igitur plus caligabunt oculi, & ita videre non poterunt templi lumen. Nec te prætereant leuiculū illud, *Quando te vidimus esurientem, & non ministrauimus tibi?* Pij nihil dicunt de ministerio, impij mentionem de ministerio faciunt. Sanè quia impij serui sunt, & ut mali serui charitatis idioma non nouerunt, at pij filij sunt, ideo vix verbum seruitutis habent in ore. Quia non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis clamantem, Abba Pater.
- 1. Reg. 3.* tantò minus vident. Heli præ senectute habet caligantes oculos, ita planè cupiditas terrenorum, senium est, ex antiquo enim Adā illa descendit, sicut charitas est nouitas, ex Christo enim (qui nouus est Adam) emanat, quanto igitur plus cupiditatis, tanto plus senij, tanto igitur plus caligabunt oculi, & ita videre non poterunt templi lumen. Nec te prætereant leuiculū illud, *Quando te vidimus esurientem, & non ministrauimus tibi?* Pij nihil dicunt de ministerio, impij mentionem de ministerio faciunt. Sanè quia impij serui sunt, & ut mali serui charitatis idioma non nouerunt, at pij filij sunt, ideo vix verbum seruitutis habent in ore. Quia non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis clamantem, Abba Pater.
- 2. Petri 2.* sterio, impij mentionem de ministerio faciunt. Sanè quia impij serui sunt, & ut mali serui charitatis idioma non nouerunt, at pij filij sunt, ideo vix verbum seruitutis habent in ore. Quia non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis clamantem, Abba Pater.
- Rom. 8.* filij sunt, ideo vix verbum seruitutis habent in ore. Quia non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis clamantem, Abba Pater.

Decimo septimò, Respondet Dominus: *Quamdiu non fecistis vni de minoribus.* Nota duplicè esse professionem, alteram Adā terreni, alteram Adam cælestis. Adam terrenus proficetur cupiditatem, semper ambire, semper dirari, semper in honoribus crescere. Porro cælestis Adam professio est, minuere ex honore, minuere ex opibus, ex delicijs, imò ex vitā ipsa. Omnia enim hæc detrimenta

detrimenda esse existimat, propter eminentem Christi scientiam, rectè igitur illa professio minorū dicitur, quæ semper contendit terrena minuere. Rectè igitur & Christiani dicuntur minores. Utinam, sicut minores sunt professione, ita sint & peccatore.

CAPVT XXVI.

Et factum est cū consummasset, &c.



DEBITATIO est Græcis & Latinis controuersa. An eadem mulier sit, quæ apud Lucam cap. 7. ungit pedes Domini, & quæ apud Matthæum, hoc loco, caput Domini unguento liniuit? Nā Hierony. & Chrysof. duas esse volunt. Origenes verò & Euthimius tres esse asseuerant, prior fuit peccatrix, apud Lucam. Altera soror Lazari, apud Ioannē cap. 12. Tertia apud Matthæū, *Luce 7.* & Marcum, quæ ante duos dies paschæ unxit Dominicum caput, *Marci 17.* Augustinus verò & reliqui Latini unam esse volunt Mariam, & hanc Lazari sororem, quæ apud Lucam, Ioannem, & Matthæū unxit Seruatorem.

In qua controuersia illud certum est, varia tempora fuisse, quando Christus unctus fuit, & varia item loca. Nam illa unctio, cuius meminit Lucas facta est in medio cursu prædicationis Christi, illa verò cuius meminit Ioannes, & illa cuius Matthæus, fuit passioni proxima. Iam illa Lucæ facta fuit in ciuitate. Ita n. Lucas: Venit mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. At illa Matthæi, & *Luce 7.* Ioannis fuit in Bethania, ut expressè ipsi dicūt: Fuerūt igitur due unctiones, diuersis temporibus celebratæ. Hic non est dubium.

Dubium verò est an illa unctio apud Ioannem, fuerit eadē illi, quam tradit Matthæus, & primo aspectu diuersa videtur. *Ioann. 12.* Nam Ioannes dicit factam ante sex dies paschæ. Matthæus verò dicit, eam quam ipse tradit fuisse biduum ante pascha, & Ioannes *Eodem.* quod facta fuerit in domo Marthæ & Lazari, nam ministrabat cœnæ Martha, at Matthæus dicit factam in domo Simonis leprosi. Sed controuersia ista, hac ratione conciliatur, quod eadem unctio fuerit celebrata in domo Simonis, quæ eadem erat domus Lazari, ut qui fortè erant cognati, ac ita in magna domo simul habitantes. Celebrata verò fuit ante sex dies paschæ, licet Matthæus eius meminerit, in alio tempore. Nō enim Matthæus dicit

factam biduo ante pascha, sed de ea loquitur, ut notaret occasionem quam Iudas habuit Christi vendendi.

Supposito igitur, quod solum bis fuerit Dominus unctus, reliqua dubitatio est, an Maria soror Lazari utramque perfecit unctionem, an diuersa Maria fuerit? Et equidem cum Latinus sim, Latinorum opinionem sectari libet. Ea quid ratione, quod Ecclesia unicam Mariam agnoscit, & celebrat, quæ Domini pedes inunxerit. Iam ad textum.

Cum consummasset IESVS sermones omnes hos. Fateor hic magnum subesse mysterium, licet id ego non penetrem: Primum verò significatur Christum consummasse omnes sermones, omnem doctrinam, omnem sapientiam, quæ saluti hominum necessaria erat. Itaque quantum ad eruditionem attinebat, Christus ita verbo erudierat populum, ut si populus mandata quæ tradita erant, seruasset, sine dubio perfectissimè sanctimoniam, & cælestem gloriam comparasset.

Sed illud adde: Consummauerat Christus doctrinam, miracula, viuendi modum, hominibus & Angelis admiranda, & stupenda. His consummatis venit ad passionem. Nec enim res tantæ præcedentes alium debuerant habere finem, quàm passionē. Tanta est celsitudo passionis Christi, ut esset necesse talem vitam, talem doctrinam, eam præcessisse. Passio Deo gloriam restituit, Angelorum ruinas reparauit, cælum ciuibz repleuit, hominibus gratiam meruit, iustis gloriam comparauit, peccatum, & mortem damnavit, diabolus viribus attenuauit, infernum captiuus expoliavit. Tanta fuit passio Christi, ut eius celsitudinem sola Dei lingua possit explicare. Rem igitur tantam, tantā vitam, tanta miracula, tanti sermones præcedere debuerunt, quæ cum Christus consummasset, ad illam deuenit. Si teste Augustino, Laurentius martyrij gloriam non meruit, nisi vitæ illusterrimis meritis: annon sequens est, ut Christus ad celsitudinem passionis non venerit, nisi summa vita, summisq; sermonibus iam consummatis?

Scitis quia post biduum Pascha fiet. Ita erat decantatum: Venite, reuertamur ad Dominum, quia ipse cœpit, & sanabit nos, percutiet, & viuificabit nos. Viuificabit nos post duos dies. Et in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Scio hæc ad resurrectionis diem referri. Sed forsitan quodd dicemus, videbitur accom-

accommodū. Dies prima fuit legis naturæ: quæ ab ortu Adæ ad Moſem durauit. Dies ſecunda fuit legis veteris. Lex enim lux eſt, qua oriente, dies oritur. In his duobus diebus non eſt genus hominum viuificatum. Poſt duos hos, ſucceſſit tertius legis gratiæ, qui in Chriſti paſſione, deficiente veteri lege, ſplendere nimum cœpit. Igitur Dominus inquit: Poſt biduum legis naturæ & ſcripturæ, verū paſcha fiet, per quod agnus verus immolatus, tenebris prioribus diſſolutis nouum mundo lumen exhibuit. Scio quibuſdam videri hoc improprium, ut qui credant Legem gratiæ non in Chriſti paſſione, ſed in Natiuitate aut Conceptione cœpiſſe. Sed hi ſatis produnt ſuam in leſione Autorum teneuitatem.

Sed & hoc accipe: Deus in prima mundi conditione lucem formauit, de qua dixit quoddam eſſet bona. Cuius lucis reuolutio diem primum conſtituit. Fecit ruruſum diuiſionem aquarum ab aquis, factuſque eſt dies ſecundus, de quo non dixit Deus quoddam eſſet bonus. Addidit porro, & congregauit aquas in unum, apparuitque arida, & produxit herbam & omnem fructum. Fuit hic dies tertius, cui benedixit Deus. Annon hæc omnia planè noſtrum myſterium ſignificabant? Formauit Deus Adam luce gratiæ, iuſtiæ originalis, ſapientiæ infuſæ ſplendentem: prodiit lux legis naturæ bona, ſancta que fuit, hic primus dies cui miſera errorū ac tenebrarum vesp̄a ſucceſſit. Poſt hunc priorem diem, lex Moſis lata eſt. Velut quoddam firmamentum, inter Iudeos & gentiles. Ita enim Paulus legem Iudeorum medium parietem maceriæ nuncupauit. Quæ quidem lex, cū ſuos obſeruatōes ad perfectam iuſticiam adferre non poſſet, non eſt à Deo adeo laudata. Imò verò Ezechiel Dei authoritate clamat: Dedi eis præcepta nō bona, & iudicia in quibus non viuēt, & pollui eos in muneribus ſuis, & Paulus eam legem vocat virtutem peccati, & miniſtrationem mortis & damnationis. Poſt hoc biduum, inquit Chriſtus, paſcha fiet, huic biduo ſuccedet noua lux, quæ depulſis aquis vitæ carnalis, & terra Eccleſiæ ab his aquis iam libera, germinare fecit omne virtutum genus. Terra enim noſtra dedit fructum ſuum. Id ſi non credis, conijce oculos in primitiuam Eccleſiam, & verè dices, Eccleſiam terram eſſe germinantē, lætam, omni pulchritudine florum ornatam, omni copia fructuum diuitem.

Zachar. 3.

Est apud Zachariam verbum hoc: Erunt in omni terra dicit Dominus. Partes duæ in ea dispergentur & deficient, tertia pars relinquetur in ea. Certè homines qui in lege naturæ fuerunt, ferè defecerunt. Corripit omnis caro viam suam. Homines in lege Scripturæ ferè defecerunt: omnes enim declinauerunt, & abominabiles facti sunt, ut Paulus ad Romanos cap. 1. & 2. docet. Tertia igitur pars quæ post biduum est, fruens luce Christi, edēs ex agno paschali, euadit gladium Angeli exterminatoris.

Exod. 12.

Post biduum pascha, id est, transitus fiet. Transibit enim populus qui Christo adhæserit, ex lege Moysi ad legem Christi: ex umbra ad veritatem, ex tenebris ad lucem, ex figuris ad figuratum, ex timore ad amorem, ex peccatis ad gratiam, ex Aegypto, ad desertum. Imò ex deserto, ad terram Promissionis. Imò ex exilio ad paradysum: & ex mundo ferè ad cælum, nostra enim conuersatio in cælis est. Vbi consedere nos fecit Deus in Christo. Certè per passionem suam Christus transiuit ex vita ad mortem, & per resurrectionem ex morte in vitam, & per ascensionem ex seculo in beatam felicitatem: ita & nos cum eo, ex vita carnali transimus ad mortem seculi. Et ex morte seculi, ad vitam spirituale: ex qua vitam beatam exspectamus. Vbi non iam pascha nec transitus ultra erit. Dum enim in seculo sumus, vita nostra transitus est. Ea enim ratione Iudæi Hebræi vocati sunt, id est transeuntes; transit enim vita, transimus nos cum ea, præterit enim figura huius mundi. At illa beata felicitas æterna est, in qua non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio, id est, nō est vel umbra, vel vestigiū mutationis aut transitus.

1. Cor. 7.

Iacobi 1.

Et Filius hominis tradetur. Hebræis idem est Filius hominis & homo. Ita enim frequenter Deus Ezechielem vocat filium hominis, id est, hominem. Christus igitur Filius hominis id est, homo. Vt cū audis Christum, non unum singulare hominē solum intelligas: sed intelligas oēs in eo homines. Nostrā in eo intelligas naturam. In Christo enim omnes viximus, crucifixi sumus, sepulti, & mortui, ut Caius Papa, & Leo etiā sanctissimus & doctissimus Pontifex decreuerunt. Quorum Pontificum hæc sunt verba singulares in singulis mortes fuerūt: nec alterius quisquam debitū suo sine persoluit. Cū Filius hominis, unus solus, Dñs noster Iesus Christus (verè agnus immaculatus) extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes etiam sunt suscitati.

Caius epist.
decretali
ad Felicem.
Idem Leo.
1. epist. de
gret. ultim.

scitati. Hæc Pontifices, quibus accinit Paulus: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes viuificantur. Sicut enim Adā unus erat: eramus tamen nos oēs in eo, ac ita peccante eo, peccauimus omnes. Ita & Christus vnus erat, eramus tamen omnes in eo, noua per fidem generatione. Ac ita eius merita omnibus (si ipsi volent) fidelibus applicantur.

1. Cor. 15.

Roman. 9.

Lucæ 22.

Ergo cum Pilatum audis: Ecce homo, intellige. Ecce omnes homines (de quo postea) ita & nunc inquit Dominus: *Filius hominis*, id est, homo, id est omnes homines, membra, scilicet, cum capite.

Hic igitur Filius hominis tradetur, dimittetur, & permittetur. Quæris cui permittetur? Certè Iustitiæ diuinæ, mundo, hominibus, dæmonibus. Rectè enim Christus ad ministros: Hæc est inquit hora vestra, & potestas tenebrarum. Id est: Data nunc vobis facultas est, permittitur vobis agere quod velitis, permittitur omnibus tenebris, id est, omni regno tenebrarum, ut rabiem, furias, & violentissimos impetus in me exerceant. Rectè item Christus ad Pilatum: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset de super: Nisi enim hæc fuisset facta permissio, tota natura insurgeret aduersus Iudæos accusatores, & Gentiles occisores. Imò & ipsi qui impio facinori animum, linguas & manus admouebant, suum authorē reueriti cecidissent. Sicut retrorsum ceciderunt ministri illi qui animo rabiente, Christum volebant comprehendere. Ab hoc igitur momento, quo Dominus dicit. Filius hominis tradetur, permisi sunt Iudæorū principes congregare sua consilia, Iudas de pretio traditionis pacisci, mundus ac infernus contra Christum armari. Expende obsecro, eas quas Christo hominum genus intulit iniurias, non poteris non credere, nisi quod totus infernus contra Christum conspirarit.

Ioann. 18.

Ioannis 19

Ioan. 18.

Id igitur est quod dicit: *Filius hominis tradetur, ut crucifigatur*, id est, ut morte turpissima condemnetur. Ut omni genere, omni arte iniuriarum, afflictionum, & tormentorum affligatur. Ut verè Christus dicat: Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem tantum inueni, ut necesse fuerit, nomen Domini inuocare. Crucis igitur tormenta, Christus vocat pericula inferni: quia nullus dolor in vita, sed solum in inferno maior inueniri potuit.

Sapient. 2.

Psal. 114.

Tunc

- Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent. In principibus sacerdotum summam religionis, quæ tunc erat, intellige. In senioribus populi, summam prudentiam, populi grauitatem, & auctoritatem vides. En regio humana, sapientia, & grauitas hominum conuenit: ut Iesum dolo teneat. Itaque simul ac permisit Deus Christum suum hominum voluntati, tota hominum
- Psal.* 126. maiestas contra Deum armatur. Si Deus non custodit ciuitatem frustra vigilat, qui custodit eam. Si Dominus non seruat cor humanum, facile contra Deum insurgit. Rectè & sapienter *Psaltes* inquit: Filij hominum, ut quid graui corde? cur habetis cor graue? quoddam spiritus in malum ruit, quasi si lapis sursum teneatur, statim ut relinquitur, ruit, quia graue est: ita cor nostrum graue est, ut Deus relinquit ipsum agere quæ sua sunt, Deo suo bellum mouet. Nec enim mora fuit, sed ut Christus dixit, *Filius hominis tradetur*, congregantur principes contra Dominum. Annon vides verum esse illud: sensus & cogitatio humani cordis in malum pronasunt, idque ab adolescentia. Si in malum sensus nostri inclinant: statim ut relinquuntur, in malum appetunt. Concludit ergo meritò Ieremias, Prauum est cor hominis præ omnibus. Et *Zachar.* 5. quidem ego non miror quoddam relictum à Deo cor, in malum contendat. Scio enim verum esse, quoddam iniquitas super talento plumbi sedeat. Vbi ergo iniquitas est, in corde talentum plumbi erit. Id talentum grauabit, deorsumque cor nostrum cadere faciet. Nec modò cor in malum propensum viri habent iniqui: audi quid Paulus iam Apostolus dicat, Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati. Paulum etiam, lex membrorum suorum in legem peccati captiuum ducit. O verè captiui clamorem, ô iustam querelam! infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
- Iob* 7. *Psal.* 87. O verè gemitum grauari pectoris: Factus sum mihi metipsum grauis. Finiam locum hunc si illud unum adiecero. Ne auertas, inquit *Psaltes*, faciem tuam à me, quid vereris ô rex, si auerterit faciem suam Dominus à te? Respondet: Si auerterit, assimilabor descendentibus in lacum, id est, Riuam in peccatum, unde gradus est, ut proruam in æternæ damnationis lacum. Ergo auertit Dominus faciem suam à Principibus & à senioribus: & statim colligunt consilium contra Iesum, contra Deum, Messiam, vineæ hære-

hæredem, patris familias filium, & congregant consilium contra eum, ut eum dolo teneant, & tandè ut occidant. Itaque peccator ex uno præcipitio in aliud, & ex hoc in profundum malorum proruit. Primum, fuit consilium contra Iesum: Secundum malum fuit Iesum dolo tenere. Summum & ultimum, fuit occidere. Caue igitur ne cadere incipias.

Dicebant autem: Non in die festo. Imò verò erit agnus immolatus. O Pharisei, in die festo, in die lætitiæ & exultationis: *Dicant. 3.* Eum quippe erat in Canticis: *Egredimini & videte filia Sion, regem Salomonem, in diademate, quo coronauit eum mater sua; in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* At certum est Synagogam Christi matrem, Christum coronasse spino diademate, in die passionis eius, quando Ecclesiam desponsauit. Eum diem dicit, esse diem desponsationis, ac proinde festum, unde asserit, esse diem lætitiæ cordis eius. Repugnent igitur Iudæi, agnus tandem immolandus est, in festo, & in die lætitiæ. Annon dies lætitiæ, & festi est, qui optatissimus adest? At diem passionis optauerat vehementissimè Christus. *Dicebat enim: Lucæ 12.* Ignem veni mittere in terram, & quàm cupio ut accendatur? Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor donec fiat! Erat baptizandus in sanguine suo, & eum diem sibi summis votis optat venire. Est igitur agnus occidendus in die festo, in die læto.

Dices: Annon lachrymosus dies ille fuit, quo fuit agnus occisus? cur diem, in quo sol, luna, terra, imò & lapides doluerunt, festum & lætum vocas? Ita planè lachrymabilis dies est, si spectes vulnera, vibices, & tormenta Redemptoris. At si fructum qui in die nascebatur spectes, annon tibi dies videbitur lætissimus? quo Deo summa gloria, Christo summa victoria, homini copiosissima redemptio, cælis optata reparatio, terræ à peccatis emundatio contigerunt? Et quidem diebus antiquis non meliori ratione dies festi agebantur, quàm aurorum & aliorum pecudum immolatione. Ita enim credebant patres illi verissimi Deo se gloriam exhibere. Quantò festiuior dies, quo in Dei gloriam, Christus summus Pontifex, se Patri sacrificauit, & priora illa sacrificia absoluit & consummauit? Igitur licet Pharisei uampantur, immolabitur agnus in die festo. *3. Reg. 3. 2. Petri 35.*

Quòd verò dicunt, *Ne forte tumultus fiat in populo, licet imprudenter, rectissimè tamen dixerunt. Et equidem quacumque die* Christus.

- Christus immolaretur, tumultus erat futurus non solum in populo, sed & in cælo, sed & in terra, sed & in inferno. Si enim Dñs creaturis laxasset habenas, annon Angeli de cælo impetu facto, contra Iudæos & Gentiles irrupuissent, ne sacrilegas in Christum manus admouerent? Annon terra dehisceret ut (cum Dathan & Abirō) nefarios illos ministros absorberet? Annō infernus sine numero suū os operiret, ut sicut cetus Ionā, ita infernus funestissimos illos, sed non euomēdos, deuoraret? Certē non erat opus rogare Patrem: ut exhiberet Angelorum legiones, sat fuisset si Christus. si eas venire voluisset, ruerent omnes in sui ministeriū creatoris. Profectō armabuntur creaturæ in die iudicij contra insensatos, annon etiam armarentur in die passionis? in qua sicut affectum, quem Deo suo debebant, suo dolore monstrarunt, ita eundem affectum suo furore monstraissent, si ita Christus voluisset. Sed qui se morti obtulit, tumultum in orbe compescuit, ne mors tam desiderata impediretur.

- Cum autem esset Iesus in Bethania, in domo Simonis leprosi, accessit, ad eum mulier, &c.* Iudicio meo Christus in Bethania, Filium Dei in nostra carne habitantem designat. Bethania significat domum obedientiæ, & auditionis Dei, & responsionis Dei. Quæ tria nulli nisi humanitati Christi integrè competere possunt. Quem dabis mihi ita obedientem, ut Christi humanitatem? Quid aliud intelligis, cū audis: Pater non quod ego volo, sed quod tu: quā Filium Dei in domo obedientiæ commorantem? & illud: In capite libri scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam, *Psalms. 39.* Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei? Annon vides Filium Dei in domo obedientiæ?

- Porro humanitas illa domus est exauditionis. Imò nullus à Patre auditur, nisi in hac domo precetur: Christus enim auditur pro sua reuerentia & omne iudicium, omne negotium, omnis denique causa, Christo Filio hominis commissa est, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Neque enim vel ipse Moses exauditur, ut gloriam Domini videat, nisi steterit in Petra (Petra autem erat Christus.) Ita enim habetur: Est locus apud me, stabis supra Petram: cū transibit gloria mea, ponam te in foramine Petræ, &c. Idem clarius in Canticis: *Cantic. 2.* lumba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua, in auribus meis. Tunc inquit sonet,

sonet vox tua, tunc ostende faciem tuam, cum steteris in foraminibus petrae, & in cauerna maceriae. Est igitur Christi humanitas Oraculū, Sancta sanctorum, Propitiatorium, ubi Deus nos ex audit, in cuius rei testimonium Ecclesia sancta orare & exaudiri se existimat, cum per Iesum Christum Dominum orat.

Demum eadem humanitas, domus est responsionis. Dabāt olim dæmones ex tripode responsa, respondebant in lauri folijs, in sœminarum ventribus. At Deus delegit sibi aliud oraculum multo diuinius, ex quo toti orbi loqueretur. Videlicet, Christi humanitatem. Dicit enim Deus de Christo: Ponam verba mea in ore eius, ut plantet cælos, & fundet terram, ut dicat populus meus es tu. Quam rem Christus nobis retelauit dicens: Doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me Patris. Et item: Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor, sed Pater in me manens, ipse facit opera. Et item: Verba quæ dedisti mihi dedi eis. Igitur Filius Dei in humanitate, est Christus in Bethania.

Et equidem Christus in humanitate, est in domo Simonis leprosi. Non quod lepram humanitas haberet ex se, sed quia humanitas illa nos omnes habebat, ut membra, & si nos eramus leprosi, meritò in domo leprosi Filius Dei habitare dictus est. Ipse enim languores nostros tulit, & dolores portauit. Vnde retè dictum est: Vidimus eum despectum, nouissimum virorum, virū dolorū, & scientē infirmitatē. Et profectò, si languores nostros ipse tulit, languores verò nostri lepra sunt, igitur lepram nostram ipse tulit. Igitur leprosus est, non lepra culpæ, sed peccatorum, peccatis nostris debita. Vnde nos reputauimus eum leprosum, percussum à Deo & humiliatum. Probatum mihi hac ratione sit, Filium Dei in sua humanitate, significari per Christum in Bethania, & in domo Simonis leprosi morantem.

Meritò igitur ad Christum in humanitate mulier accedit, id est, accedit Ecclesia, accedit & quilibet nostrum. Vbi enim (ut oleum) effusum est Dei nomen in terram, factum illico est, ut adolescentulæ sponsum diligenter. Rogarentque, ut traheret eas post se, & current in odorem unguenti, super terram effusi: Quis nesciat Filium Dei, nomen esse Dei? Et quis nesciat hoc nomen super terram effusum, cum Filius Dei in terra visus, & cum hominibus conuersatus est? At nemo nescit, Ecclesiam huic Emmanueli adhæsisse. Accessit igitur mulier ad Christum, sed non

nisi in Bethania, non nisi in domo leprosi. Cùm enim Filius Dei
Psalm. 75. cardines cæli perambulabat, tunc vix notus erat nisi in Iudæa
Psalm. 18. Deus. At cùm idem tanquam sponsus processit de thalamo suo,
 exultauitque ut curreret viam suam, tunc nemo fuit, qui se à ca-
 lore eius abscõderet. Calefacta verò eo calore anima, & eo lumi-
 ne illustrata, ad ipsum Solem accessit. Accessit igitur mulier.

Quæris porrò quod sit alabastrum, quod hæc mulier ha-
 bet? quid etiam unguentum in alabaistro contentum? Certè ala-
 bastrum ex terra, corpus nostrum designat. Vnguentum pisticu
 pretiosum, animam fidelem, & Deo pretiosam ostendit. Vt enim
Matth. 23. iniquus homo alabastrinum sepulchrum est, non unguento, sed
 ossibus mortuorum plenum, ita contrà, vir pius alabastrinum
 vas est, pistico unguento, & pretiosissimo plenum.

Iam quòd mulier alabastrum frangat, sanctos martyres de-
 monstrat, corpora sua fractioni exhibentes, ut animam sacram in
Hebr. 11. corpore clausam, in Christi honorem effunderent. Quid enim
 sunt sancti lapidati, secti, in occisione gladij percussi, ludibria
 & verbera experti, quàm alabastra defracta, ut caput inde Christi,
 (eius videlicet Diuinitas) unguento delineatur, & totus hic mû-
 dus boni odoris fragrantia redoleat? Quid verò mirum est, si ef-
 fundere mulier suum unguentũ, (id est, suum spiritum) in Christi
 gloriam exoptet, quando videt Deum ipsum, oleũ esse effusum,
 ut eo oleo vulnera nostra sanaret?

Quòd si multi ex nobis, qui Christo accessimus, alabastra
Luce 10. nostra non frangimus, id quidem nõ est, quia non libet, sed quia
 nõ oportet, vasa nostra confringere. Nec enim sunt, qui ob Chri-
 sti nomen occidant tyranni. Veruntamen voto præstamus, quod
 re non possumus.

Imò verò quotidie mortificantes membra nostra quæ sunt
Coloss. 3. super terram, quotidie etiam alabastra nostra confringimus, ut
 inde unguentum desideriorum, Christi caput perungat. Et me-
Iudic. 7. mento, quod milites Gedeonis sua vasa frágentes, ut lucis splen-
 dore fulgente, Madianitæ fugentur, significarunt Christianos,
 corpora sua mortificantes, & sanctos martyres corpora sua fra-
 ctioni exhibentes, ut Christi lux, in unguento animæ refulgens,
 triumphum de dæmonibus reportaret.

Quadrat verò quod sequitur: *Domus impleta est ex odore un-
 guenti.* Nunquam enim ita mundus virtutis odore fragrauit, ut
 quando

quando sancti martyres martyrio sua corpora exposuerunt. Nunquam fumus ex orationibus sanctorum ascendens gloriam Dei ita repleuit, quàm cum sancti illi in tyrannorum ignibus *Apoc. 8.* ardebant.

Porro martyribus corpora sua frangentibus, & viris pijs carnem suam mortificantibus, multi ex his qui pij iudicantur insurgunt, indignati quæ & molestè ferentes, dicunt, *Vt quid perditio hæc?* Poterant hi homines in mundo manere, & utilitatibus indigentium deseruire, etiam si eorum opera magno pretio redimeretur. Poterat sapiens manere in usum insipientium, diues in usum pauperum, maritus in uxoris & filiorum usum. *Vt quid ergo perditio hæc?* cur se isti morti deuotuent, quorum vita tam multis erat necessaria.

His respondet Dominus: *Quid molesti estis huic mulieri?* Bonum opus operata est in me. Maius enim opus, & maiorem charitatem nemo præstare potest, quàm ut animam suam effundat pro Deo suo. Non deerunt indigentibus, qui illorum inopiam subleuent. Hi verò interim animam suam effundentes, ad sepeliendum me eam effuderunt. Fateor hæc verba esse difficillima, sed quæ lucem ex Paulo habere possint. Inquit ille: Qui baptizati sumus, in Christi mortem baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo, per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, id est, cum Christianus baptizatur, Christi sepulturam repræsentat. Christus ponitur sub terra, Christianus sub aqua: Christus triduo iacet, Christianus ter sub aqua mergitur. Christus non sepelitur, ut mortuus maneat, sed ut resurgat ad vitæ nouitatem: Christianus non mergitur, ut sub aqua perseveret, sed ut resurrectus in vitæ ambulet nouitate. Renouatur igitur Christianus Christi in se sepulturam. Et perinde est Christianum baptizari, ac si nunc cum Christo sepeliretur, & cum eodem de nouo resurgeret.

Iam quod de baptismo fluminis Paulus dixit, id de baptismo sanguinis potiori ratione fas est intelligere. Ergo martyr qui in suo sanguine baptizatur, id ad sepeliendum Christum facit, id est, ad repræsentandam in se Christi sepulturam. Perinde faciens, ac si nunc cum Christo de nouo sepeliretur, ut cum eo nouitatem vitæ æternæ accipiat. Quid igitur martyribus molesti estis, animam suam pro me ponentibus? Si propter me moriuntur

riuntur, putate eos mecum mori, & mecum sepeliri: ut mecum in æternitatem vitæ resurgant.

Sed & illud adde: *effundens*, inquit, *hæc unguentum, ad sepeliendū me fecit*. Id est, quia sciebā, quodd martyres essent animas suas propter me fusuri: & propter me sepeliendi, id me mouit: ut prius ego pro illis animam funderem: & sepulturæ me tradi permitterem. Et equidem, si nondum pro illis animam fudissem, si nondum sepultus essem: illa martyrum charitas, morti me adigeret, & sepulturæ.

Demum, illud verbum, *Ad sepeliendum me fecit*, ita intelligi potest, id est, in gloriam & memoriam sepulturæ meæ fecit. Videntes enim martyres Christum pro eis sepultum: volunt ipsi pro illo mori & sepeliri. Vt enim Paulus dicit, quodd qui baptizantur, in mortem Christi baptizantur, id est, in memoriam & repræsentationem mortis Christi baptizantur: Ita Christus dicit: Martyres qui sepeliuntur, in sepulturam eius sepeliri: id est, in memoriā & repræsentationem sepulturæ Christi.

Tunc abiit vnus de duodecim. Id est, tūc abire permissus est vnus de duodecim, ad summum omnium seculorum facinus perpetrandum. Cur vrō potius est Iudas, quā Ioannes abire permissus, noli perscrutari, si non vis errare: inquit Augustinus in simili exemplo. Fateor oculos habuit Iudas: qui ei fuerunt criminis occasio. Vt nos etiam tanti sceleris occasionem pertimescamus. Sed tandem cur sit abire Iudas permissus, Paulus ostendat, cū dicit: Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Nos interim aduertamus, quo malorum humana natura sibi permissa relabitur. Labitur enim ut triginta argenteis Christum, dæmonibus verō suam animam tradat. Tradit verō Iudas Christum, quem sanctū, quem Messiam, quem Filium Dei ante cognouerat. Imō quem Deum esse credebat: viderat enim Iudas, suum patrem à lepra, & suam matrem à paralyti, per Christum, miraculosè sanatos. Annon id satis erat, ut eum Deum esse cognosceret? Expende igitur quis tradat: quem, quibus, & in quem finem.

*Ita August.
asserit.*

Porro hæc me historia multum timere facit. Video enim in Christi collegio undecim pios, qui pro viribus Christum seruare volebant. Video vnum solum iniquum: à quo tandem Christus, suis hostibus proditus est. Itaq; plus valuit vnus malitia ad prodendum, quā undecim bonitas ad seruandum. Quæ nūc spes mihi

mihierit, siquidem in collegio membrorum meorum, vix unum est, quoddam me seruare contendat. Omnia verò sunt, quæ in meam proditionem conspirant. Nam Paulus in omnibus membris, dicit esse legem, in peccatum nos captiuantem, & Christus dicit, non unum domesticum esse nostrum inimicum: sed quod inimici hominis domestici eius. Et quoddam terribilius est, non solùm domestici nostri, sunt inimici nostri: sed ut sapientia dicit: Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animis hominum, & in mûscupulam pedibus insipientium.

Roman. 6.

Matth. 7

Sapient. 14

Libet hoc loco id aduerte, quoddam in collegio suo, omne genus ferè peccati Dominus permisit, una excepta luxuria. Permisit Thomam incredulum, ita enim illum admonet Christus: Mitte manum tuam huc & noli esse incredulus. Quin & discipuli ferè omnes fuerunt infideles. Nam recumbentibus illis apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatē, & duritiā cordis. Permisit eorum ambitionem, & superbiam. Nam Iacobus, & Ioannes petunt dexteram Christi & sinistram. Quin omnes Apostoli contendunt, quis eorum videretur esse maior. Iam in passione omnes fugiunt, Petrus negat, & est Iudas auarus. Omnia permisit Christus: Sordes carnis non permisit.

Ioann. 20.

Marci. ult.

Matth. 20

Lucæ 22.

Matth. 26.

Id etiam aduerte. Primum inter Christianos simoniacum fuisse Iudam: Christum enim rem sacratissimam, pretio vendidit. Id verò crimen Deus suspendio & desperatione patitur. De triginta argenteis, capite sequenti erit commodius dicendum.

Prima autem die azymorum. Primum quod hoc loco tractandū occurrit, solennis illa disceptatio est, in qua Latini cum Græcis adeo contendunt. An scilicet Dominus cœnauerit decimatertia luna, cum adhuc fermentatum in domibus Iudæorum reperiebatur, an verò decimaquarta, cum iam fermentatum non appareret? Græcorum enim plerique aiunt, Dominum decimatertia luna cœnasse. Qua ratione & Græca Ecclesia, non in azymo, sed in fermentato Eucharistiam conficit. Eam sententiam multis argumentis probant. Sed eorum maximum est, quoddam Ioannes inquit, sexta feria Iudæos non introisse prætorium, ne contaminarentur, sed manducarent pascha. Igitur sexta feria Iudæi manducabant pascha, sed lex iubebat manducari pascha luna 14. Ergo sexta feria erat luna 14. Quo fit ut feria quinta (qua cœnauit Dominus) fuerit 13. luna. Porro Latini (ut hoc & similia argumēta dissoluant)

Ioann. 18.

Exod. 12.

uant) variè respondent. Paulus enim Burgenfis, in annotat. super caput hoc, rem nouam adfert. Videlicet, morè fuisse Iudæis, certis quibusdam causis, sua festa transferre, id est, ex uno die in alterū differre. Quo fit: ut quia causæ transferendi occurrerunt tempore passionis Domini: paschæ solennitas translata sit ex feria quinta, (quando erat naturalis luna 14.) in feriam sextam: quam etiā vocabant decimam quartam, non naturalem sed legitimam.

Christus igitur ut verus legis obseruator, solennitatem paschalem in naturali luna, 14. celebravit. Plebs verò Iudæorum, ex morte suscepto, eam celebravit in sexta feria (quæ erat 14. legitima, non naturalis.) Qua causa Iudæi non intrant sexta feria in prætorium, ut pascha manducent.

Hanc plausibilem sententiam sequuti sunt Paulus Midelburgenfis, Episcopus Forosempronianus: lib. de celebratione Paschæ: & Ioannes Hentenius Hieronymianus in Annotat. ad Euthymium.

Ex latinis, alij putant hanc sententiam esse fabellam. Primū, quia Marcus capite decimo quarto inquit: prima die azymorum (quando pascha immolabant) dicunt ei discipuli: quo vis eamus, &c. Igitur in primo die azymorum, quando discipuli parauerunt, & Christus cænauit: immolabant & reliqui pascha. Secundò, inquit Lucas. Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha, & misit Petrum & Ioannem. Igitur in primo die azymorū, quando erat necesse occidi à Iudæis pascha, mittit Christus Petrum & Ioannem: ut parent solennitatem. Ipsi parant, & Christus cænat. Simul ergo celebrant pascha, & Christus & Iudæi. Non igitur diuersis diebus:

Luce 12.

Hæc duo argumenta necessariò Græcos in hanc sententiam cogunt: ut eodem die celebrarit Christus pascha, quo celebrabāt Iudæi. Non igitur iniuria, eorum sententiam Latini unanimes refellunt.

Vnum illud argumentum quod ex Ioanne attulerunt nos urget. Quomodo Ioannes dicat, Phariseos non introisse prætorium, ne contaminarentur, & manducarent eo die pascha? Sed respondet Chrysost. Phariseos occupatos in Christo comprehendendo, interrogando, condemnando: eam noctē (qua erant agnū immolaturi) consumpsisse, qua causa solennitatem in diem sequentem distulisse.

Nescio

Nescio verò an aprè responderi possit, Phariseos illos, & scribas (superstitiosissimos) non solum incontaminatos voluisse agnum manducare, sed etiam incontaminatos totam paschæ festiuitatem celebrare. Qua ratione volebant non introire prætorium, ut incontaminati, dies illos septem paschæ, transigerent. Non libet in hac remorari: Res enim est omnibus tractata.

Ad textum venio in quo discipuli Christum rogant: *Vbi vis paremus tibi comedere pascha?* & Dominus respōdet: *Itē in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans. Sequimini eum in domum, quam ille intrat, ibi pascha fiet.*

Non potest hic non grande subesse mysterium. Nam & Abraham misit seruum suum, qui sponsale festum Isaac filio suo pararet. Seruo verò venienti, Rebecca occurrit lagenam aquæ portans, quæ illi cœnacu-^{Gen. 34.}lū grande ostendit ubi sunt festa parata. Eleganter enim textus inquit, Rebeccam dixisse. Est apud nos spaciosus locus ad manendum, quasi diceret: Est apud nos, cœnaculum grande stratum, ut festus in eo dies agatur. Ergo cum est desponsandus Isaac, locum desponsationis, puella lagenam aquæ portans ostendit.

Rursum: Cū est inaugurandus regno Saul, puellæ lagenam aquæ portantes, locum ubi Samuel commoretur, & ubi sit ^{1. Reg. 9.}eo die solemne epulum celebraturus, demonstrant. Adde & illud, quodd Samaritana lagenam aquæ baiulans, Christo in Samaria locum parat. Vbi Christus panem spiritua-^{Ioan. 4.}lem, id est, animas Samaritanorum dulcissimè comedit. Nūc verò. Christo cœnaturo cum discipulis suis, & desponsationem cum Ecclesia celebraturo (ut Isaac cum Rebecca,) & sui regni spiritalis primordia inituro (ut alter Saul) homo lagenam aquæ portans, locum ^{Lucæ 22.}ubi hæc festa celebrentur, ostendit. Annon tibi hic res aliqua grandis & gravis, notari videtur? Age si quid datur intelligi, proferamus in medium.

Nihil apud mortales esse grauius potest, quā scire ubi Christus sua peragat festa. In ea enim re nos dicimus errare Iudæos, Mauros, Paganos. Quia videlicet, alibi credunt festum paschale peragi, quā reuera peragatur. Nec immeritò angitur sponsa, a sponso requirens: Indica mihi ubi pascas; ubi cubes, ne vagari ^{Cantic. 1.}incipiam post greges sodalium tuorum.

Sunt certè omnes homines hominis Christi sodales: quo-

rum multi (ut infideles) vagantur errantes, dum inquirunt, ubi Deus pascat, & cubet? ubi, scilicet sua celebret festa? Rogat propterea enixius spōsa? Indica tu mihi ubi pascās? ne errem cum alijs errantibus. Annon grauissima res est, quam Apostoli cum sponsa requirunt, ubi pascha celebret Christus? Igitur Lector tecum cogita, nihil potuisse maius à Christo requiri, quam ubi parabitur tibi pascha, ubi es festum tuum celebraturus, ut te ibi reperiamus? ubi es Ecclesiæ desponsandus, regno inaugurandus, & sunt homines ad tuam fidem couertendi?

Huic quæstioni responder Dominus: *Ita ad eum, qui lagenam aquæ portat, ille docebit, ubi erit pascha celebrandum.* Vbi fateor Mosē per lagenam aquæ portantem, posse significari. Siquidem Moses lagenam aquæ frigidæ portat, Christus verò aquam hanc in vinū spiritus feruidum conuertit. Lex enim vetus, per literam, aqua frigens est. Lex noua per spiritum, mustum est feruens, de quo dictum fuit, quod non debeat vinū nouum in utres mitti veteres. Moses igitur lagenam aquæ portat, & ipse ubi Christus sit festa habiturus ostēdit. Ita enim dicit Dominus: Si crederetis Moysi, crederetis utique & mihi. De me enim ille scripsit. Qua causā, resurrectionem suam volens Dominus discipulis ostendere, omnia quæ ipse gesserat, fuisse à Mose monstrata, incipiens à Mose, interpretabatur illis omnes Scripturas, quæ de ipso erant.

Fateor etiam per lagenæ portitorem significari Prophetas. Hi enim Christi mysteria sub figuris (quasi aquam sub lagena,) portabant. Et hi ubi Christus esset cœnaturus, & pascha suū celebraturus, prænunciabant. Prædixit enim Isaïas Christum facturum conuiuium pinguium medullatorum, conuiuium vindemiæ defæcatæ, non in aliquo loco priuato, sed in monte. Videlicet, in monte Sion. Et forsan prædixit id ipsum Dauid, dicens, Apud te laus mea in Ecclesia magna, vora mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum. Vocauit Ecclesiam magnam, cœnaculum illud grande, ubi cœnauerunt discipuli, cum Christo. Nec enim poterat non esse magnum, quod Christum capiebat. Figurauit etiam cœnaculum istud grande, solarium illud, in quo Saul à Samuele conuiuium susceptus est. Significantur ergo Prophetæ per portitorem lagenæ.

Sed iudicio meo, is qui lagenam aquæ portabat, maximè designa-

designant prædicatores Euangelicos qui thesaurum prædicationis portant in vasis fictilibus, ut sit virtus non eorum, sed Dei. *Corint. 4.*
 Prædicatores illos, qui sunt vasa electionis, sicut Paulus. *Act. 9.*
 Prædicatores illos, qui de plenitudine Christi acceperunt, non
 aquam terrenam ex puteo Samariæ, sed qui hauserunt aquas de
 fontibus saluatoris. Quorū venter non est, quasi mustum absq;
 spiraculo, quod nouas lagunculas dirumpit, ut erat venter He-
 liu, sed potius ventrem habent unde flumina fluunt aquæ viæ. *Ioan. 4.*
 Videſne homines lagenas aquæ portantes? Annon lagenā aqua
 plenam portant, qui animam eruditione cæleſti, ſanctitate diuina,
 potentia ſupernaturali (qua miracula faciant) habent repletam? *Iſaia 12.*

Igitur ſi quis requirit, ubi Chriſtus ſua feſta ſuumq; epu-
 lū inſtituat, hos prædicatores aqua diuina plenos ſequatur. Hi
 docebunt, hi demonſtrabunt, ubi Chriſtus ſuū paſcha manducet. *Iob 32.*

Planè demonſtrabunt cœnaculum grande ſtratum, id eſt,
 ſanctā Eccleſiā catholicam. Hęc cœnaculum eſt, grande, eſt ſtra-
 tū eſt. Grande quia per totū orbē diſfuſum, ſtratū, quia omnibus
 donis, omnibus gratijs, omnibus diuitijs ſpiritualibus reſertiſſi-
 mum. Cœnaculum verò, quia in eo cœnamus ad veſperam (in
 obſcuritate fidei, non in lumine gloriæ) quàm ſuauiſ eſt Domi-
 nus deguſtantes. Veſperi ſuccedit nox, noſti dies. Ita Eccleſiæ
 noſtræ ſuccedet iudicij nox. Poſt iudiciū verò æternitas glo-
 riæ. Ergo ſanctā Eccleſiā cœnaculum eſt grande, & ſtratum. *Marc. ult.*

Porro quia Eccleſiā cœnaculum eſt grande, & ſtratum.
 (cum verè pius eſt) cœnaculum eſt, & grande, & ſtratum: Planè
 cœnaculum. Nam, inquit, Si quis mihi aperuerit, intrabo ad illū, *1. Cor. 12.*
 & cœnabo cum illō. Si anima eſt, ubi Chriſtus cœnat, igitur cœ-
 naculum eſt. Et ſi ipſum Chriſtum ad ſe venientem, & in ea ma-
 nentem recipit, profeſſo cœnaculum grande eſt. Et ſi omni virtu-
 te exornatur, profeſſo cœnaculum; grande ſtratum eſt. Quis nō
 videat ſtratam animam, cui nullā virtus deēſt? ſi enim una deſit
 tota perit. Qui enim offendit in uno, ſit omnium reus. Quis nō
 videat grandē animā, qui Dei & proximi ampliffima dilectio-
 ne prorogatur? Dilatamini inquit Paulus, & vos. Quis nō vi-
 det grandem animum totius mundi contemptorem, cæleſtium
 deſideratorem? imò qui in cæliſ iam habeat conuerſationem? *Apoc. 3.*

Si igitur in alicuius animum incidit dubitatio, ubi nam æ-
 ritas religionis ſit? Vbi Deus cum ſuis delectetur, & gaudeat? en- *Iacobi 1.*

discipuli Christi, lagenam diuinæ virtutis portantes Ecclesiam demonstrant, & cuiusvis animum. Quasi dicant si vis nosse ubi Christus delectatur, si vis cum eodem delectari, Deo animum tuum aperi, ut in illud intret. Ita enim cœnaculū erit Dei & proximi charitate, dilectione animum extende, ut grande non angustum cœnaculum habeas. Omnium demū virtutum lapidibus tuum animum sterne, ut cœnaculum grande & stratum fiat. Hęc si feceris, & non inueneris Christum tecum epulantem, cœnantē, & sua festa celebrantem, tunc te deceptum conquerere. Sed res firma est: Intrabit Dominus in cœnaculum tuum, gustabis & videbis, quā suavis est Dominus. Mirabitur & dilatabitur cor tuū, dices, Meliora sunt ubera tua vino. Dices: Quam suavis est spiritus tuus Domine, super mel dulcis. Dices: Testimonia tua desiderabilia super aurum & lapidē pretiosum, dulciora super mel & fauū. Dices: Species sponsi est ut Libani, electus ut cedri. Guttur eius suauissimum, & totus est desiderabilis. Tunc intelleges quā verē dixerit Euangelista, Ita inuenerunt, ut constituit illis Iesus.

Porro quia in Apostolis, in prædicatoribus, & in quibuslibet sanctissimis viris, non est spectandum, quales ipsi aliquando fuerint, ut inquit Paulus, sed quales eos virtus effecerit diuina, ideo Dominus dicit: *Ite ad quendam*, non nomen, non personam, sed lagenam aquæ portantem explicasse contentus. Vt tu in prædicatore, non nomen, non genus, aut proavos requiras, in vase si tili diuinam virtutem portantem, inuenisse contentus.

Et edentibus illis dixit, unus vestrum me tradet. Quid est quodd inter epulas, id est, in die bono, & tempore festo mentionem tam tristem immiscet de proditore? Nunquid in tempore conuiuij, luctus est permiscendus? Et quidem etiam post resurrectionem, in cælum ascensurus, discumbentibus undecim discipulis, eorū incredulitatem exprobat. Itaque sicut in die malorum iubemur memores esse bonorum, ut horum memoria dulcis, illorum temperet acerbicatem, ita in die bonorum Christus facit nos memores esse malorum, ut horum recordatio dulcedinem temperet illorum. Sumus in seculo ubi nihil est purum, vult igitur Christus, nos memores esse quod in hoc seculo sumus, nam & Paulo datur stimulus carnis, ne magnitudine bonorum extollatur.

Sed illud maximopere Christus (de proditore loquens) nos admonere

admonere voluit, quòd ad Sacram Eucharistiam accessuri, nos probemus & examinemus. Audientes enim discipuli verbum illud *Vnus vestrum me traditurus est*, statim singuli mentis suæ latibula perquirunt, & velut accensa lucerna domum animæ totæ evertunt, ut videant, si proditiōis vel micam in se reperiant. Quàm est sapiens Christus, quàm scit, vel ut aliud faciens, quæ maxima sunt nobis infigere. Sciebat Christus necessarium esse sacram cōmunionem manducaturus, ut seipsum prober, ut sic de pane illo edat: Eam probationem Ecclesiam nunc docet, non verbo, sed quòd potius est, re ipsa, adeo graui.

Quòd autem Dominus dixit: *Vnus vestrum me tradet*, præfiguratum erat, quando Abimelech parauit conuiuium ex panibus propositionis fugienti Dauidi. Intus, inquit historia, in tabernaculo erat Doëg, potentissimus pastorum Saulis. Prodidit ille dauidem, prodidit & Abimelech, qua fuit ratione Abimelech vita priuatus. Ita in hoc sacro conuiuiō adfuit Iudas potētissimus pastor, erat enim qui inter pauperes Christi discipulos, ditior erat: Hic prodidit Christū qui quatenus erat rex, significabatur in Dauid, quatenus verò erat sacerdos, præfigurabatur in Abimeleche.

Discipuli audientes Christi verba dicentis: *Vnus vestrum me traditurus est*, contristati valdè cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? Hic sunt aduertenda nonnulla. Primum: Nihil debet animus Christianum valdè contristare, præter id, quod prodit Iesum, sicut contra nihil debet lætificare gaudio magno valdè, nisi inuenisse Iesum. Hoc nos Reges Magi docuerunt. Qui videntes stellam gauisi sunt gaudio magno valde, videntes se in stellâ reperta, Christum reperisse. Illud nos sancti Christi discipuli hoc loco demonstrant, contristati valdè, quòd ex eis unus esset in Christum peccaturus. Quid mirum se lætetur homo Deū inueniens, doleatque amittens, quando Deus ipse homines amittens dolet, inueniens gaudet? Annon Pater ille prodigo filio reperto lætaturus est, & lætitiæ suæ signa in tota domo monstrauit? Annon pastor ille qui vnā ex centum ouibus amiserat, cum reperit, super humeros imposuit, dicens: Congratulamini mihi, inueni ouē, quæ perierat. Dolorem igitur de oue amissa, gaudium ostēdit de inuenta. Sicut & dolorem Angelorum (si fas est ita loqui,) cum perimus demonstrat gaudium eorū cum pœnitemus gaudium enim est coram Angelis Dei, super uno peccatore pœnitentiam agente, &c.

Bodem.

Secundò aduertendum est. Quòd discipuli, non sua contenti conscientia, Christum interrogant. Nunquid ego sum Domine? Poterat planè quilibet illorum, nihil sibi conscius, credere se esse iustificatū. Et ideo securè ad Dominicā cœnam accedere. At non ita faciunt. Sed nihil sibi fidentes, Christo se probandos abijciunt. Docentes neminem in propria causa integrè se posse probare, sed necesse esse, in re tã graui, alterius stare iudicio. Suo igitur facto, Pauli explicant verbū dicentis. Probet se ipsum homo: & sic de pane illo edat. Probet inquit se, non quod sit probatio integra: seipsum examinare. Id enim est probationis initium, cuius integritas ex Confessoris probatione, & approbatione dependet. Igitur Apostoli probant se, non suo solo iudicio, sed Christi. Docentes, nos etiam probare, non nostro solū examine: sed Confessoris, qui Christi in Ecclesia vicem gerit.

Tertiò aduerte, quanta esset Christus, apud discipulos auctoritate. Sciebant in corde suo, se nihil contra Christum peccasse: at in cordis secretissimis, potius credunt Christo, quàm sibi. *Ecclef. 23.* Potius scire Christum sciunt, quàm ipsi sciant. Credunt itaque *Heb. 4.* oculos Christi esse sole lucidiores: quibus nota sint, quæ nobis in nostris secretis sint occultissima. Verè Paulus: Sermo Dei viuus, penetrantior omni gladio ancipiti: pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus: compagum quoque & medullarum, & nulla creatura est inuisibilis in conspectu eius.

Illud etiam aduerte, quòd post mentionem de prodicione, de flagellis, de cruce, de morte: adhuc Christum discipuli Dominum vocant, docentes: verbum crucis & prodicionis, licet perentibus sit scandalū, & stultitia: tamen his qui salui fiunt, est virtus Dei. Ita & Christus etiam proditus, licet proditori sit occasio ruinæ: at veris discipulis est causa salutis æternæ.

Discipulis interrogantibus, Nunquid ego sum? respondet Dominus. *Qui intingit mecum manum in catinum, hic me tradet.* Certum verò est, ideo nos offam in catinum intingere: ut offa quæ sicca esset insuauior, dulcior fiat intincta. Habes igitur hanc rem præ-nuntiatam in Psalmis, videlicet, quòd non solū Iudas, qui cum Christo erat, Christum proditurus esset: sed quòd etiam intingeret cum Christo panem. Nam Psalmus inquit: Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus. Qui simul mecum dulces capiebas cibos. Non dixit, qui simul mecum capiebas

bas cibos, sed qui simul dulces, id est, intinctos capiebas cibos.

Sed quid est, quodd, cui intinctum panem Christus porrigit, hic Christum diuendit? Vide obsecro: Deus aperit manum *Psalm. 144.* suam, & implet omne animal benedictione. Datigitur cunctis Christus cibum, sed alijs cibum dat siccum, alijs intinctum. Pauperibus cibum præbet siccum, diuitibus intinctum. Pauperibus cibum præbet insuauem, diuitibus dulces porrigit cibos. At hi *Deuter. 32* sunt, qui Christum frequentius produnt. Incrassatus enim est dilectus, & recalcitrauit incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, recessit à Deo salutari suo. Neque *1. Reg. 12.* enim sine causa Doëgille malus, dicitur potentissimus pastorū Saul, & item non sine causa dicitur Agag (ille rex iniquus) quod *1. Reg. 15.* esset pinguisissimus. Nec immerito Saul pauper, summus est inter Israëlitas, at cum diues est, & velut intincto pane suscepto, sit *2. Reg. 12.* malus. Imò & Dauid cum pauper est, Deo tenacius hæret, cū ei intinctus panis porrigitur, à Deo per culpam diuellitur.

Video tamen hoc Christi verbum clericos pressius mordere. Nos enim sumus, qui non manum solum, sed os ipsum in catinum, imò & in ipsum Christum inferimus. Quique panem celestem, cælesti vino tinctum accipimus, & nos sumus, qui maxime Christum prodimus: Docet nos etiam Christus suo sermone aliud, quod aduertamus, scilicet, nemini etiam coniunctissimo, esse fidendū omnino. Cauere oportet ab eo etiam, qui adeo est familiaris, ut in nostrū catinum intingat. Sanctè igitur Deus per Michæam dicit. Nolite credere amico, nolite confidere in duce, *Mich. 7.* ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurget aduersus matrem, nurus aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Et quasi respondens Propheta homini interroganti, cui erit fidendum? addit: Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deū *Bodem.* saluatorem meum, audiet me Deus meus.

Addit Dominus: *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo.* Ego verò aueo scire, cur non dixit Christus, Filius quidem hominis crucifigitur, moritur, sed vadit? Primum, indicauit eo verbo, se non cogi, non portari ad victimam, sed sua voluntate, & suis gressibus ire. Secundò cum dicit *vadit*, seu transit, alludit ad phasem, id est, transitum. Quasi dicat: Filius hominis suum phasem facit, ex *Ægypto* huius seculi, in cælestem hæreditatem (ve- *Exod. 12.* ram

*Eodem.
Cantic. 2.*

ram terram promissionis) idque festinanter, ut lex olim mandabat. Tertiò dicit *Vadit*, seu transit: ut verbum Sponsæ verificet. Illa dixerat: Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Et propterea similis est dilectus meus capreae, hinc nulloque ceruorum. Profectò istis verbis Christi vitam explicauit: Descendit saltu uno è caelo in Virginis aluum: alio saltu è virgineo utero in seculum. Tertiò saltu in functionem prædicatoriam. Quartò in crucem. Quinto in limbum. Sexto iterum in mundum. Septimo demum in gloriam æternitatis. Annò verè caprea est. Annò verè Psalmus vigesimus primus (qui de Christo) de cerua matutina inscribitur. Demum, hoc vita piorum ab impiorum vita differt: Illa enim vadit, ad anteriora se extendens: ad destinatum æternitatis brauium. Sed hæc non vadit, peccare enim non ire est, sed retrocedere, imò & cadere. Nā dīctū est: Ideo non resurgunt impij in iudicio: si non resurgunt, ceciderant igitur.

Phil. 3.

Psal. 1.

Abfoluit Dominus hanc periodum dicens: *Væ homini illi, per quem tradetur, bonum erat ei, si natus non fuisset.* Iam est doloribus digladiatio: quā fieri possit, ut sit melius non esse, quam esse? Siquidem esse est quædam communicatio deitatis. Esse enim creatū, est quædam participatio esse diuini. Quomodo ergo non esse, poterit esse melius quam esse: quod ut minimum quædā est mica, quædam gutta, quidam radius diuinitatis. Ad hoc non alia ratione ego respondeo, quam admirabundus: quòd tam sit miserum illud esse, quod in gehenna habent damnati, tam est illud esse infelix & triste: ut non esse, quod alioqui nullam boni rationem habere potest, melius sit, quàm illud esse tantopere ex Deo proficiscens. Non potest non esse pessimum, illud esse, quo melius est non esse, quod nullo modo bonum esse potest. Infinitè malum est quo nihil est peius.

1. Cor. 7.

Sed pergamus, *Et cænantibus illis, accepit Iesus panem.* Hic primū admonemur: nunquam nos ita conuiujs debere indulgere, quin res in illis sacras non nihil tractemus. Iure enim Episcopis mandatur, ut dum edunt, lectionem audiant sacram. Id quod religiosi obseruatur. Meritò igitur Paulus dicit: Qui gaudent, tanquā non gaudentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, præterit enim figura huius mundi. Similiter ergo qui edūt, tanquam non edentes: rebus sacris intendant. Ideo enim Christus cænantibus sacra mysteria communicat.

Ioann. 11.

Quòd

Quòd si excitaturus Lazarum gratias agit dicens: Pater gratias ago tibi, quòd exaudisti me: quanto nūc potius gratias ager, per sacram Eucharistiam non unum, sed multos mortuos excitaturus? Nam ad sumptionem Eucharistiæ, quotannis multi mortui excitantur. Et ipsa Eucharistia ab attrito sumpta, si is se credebat ad eam sumendam idoneum, mortuum illum suscitatur.

Sed nota: *Accipit inquit Iesus Panem.* Non hīc accepit aurum, aut argentum, non cæli massam, non manna: sed panem, & vinū, ex veteri vino & pane, nouum panem, nouumq; vinum efficiēs. Mysterium hīc subest. Pane enim & vino hominum vita continetur. Panis siquidem cor hominis confirmat, & sustentat, Vinū cor lenificat. Igitur in pane & vino vita hominis est. Vbi ergo panis & vinum vetera sunt: vita vetus est. Vbi verò panis & vinum noua proponūtur, vita etiam noua proponitur. Vbi verò nouus panis, nouumque vinum accipere iubemur: nouam etiam vitā, nouum cor, nouumque hominem præstare præcipimur. Intelligamus ergo Christiani, quibus dictum est accipite, & comedite panem nouum, & vinum nouum: non iam nos iuxta Adam veterem victuros: sed quod, sicut portauimus imaginem veteris Adæ, ita nunc portare oportet nouam noui Adæ vitam, vetera enim transierunt, ex noua facta sunt omnia. Nolite ergo conformari huic seculo. Vetus enim est. Sed reformamini in nouitate mentis vestræ. *Psalm. 103.*

Nota etiam, quod etsi Christus non conuerteret panem, & vinum, in corpus & sanguinem suum: sed simpliciter, ex suo nobis, & pane, & calice communicasset: id esset plenissimū sui amoris testimonium. Cum enim Natham Dauidi indicare voluisset: quanto pauper ille suam ouem amore prosequeretur: nō potuit eum amorem ampliori ratione monstrare, quam dicens: ouis illa erat, de pane illius (scilicet pauperis) comedēs, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens. Ergo vehementissimum vehementissimi amoris argumentum, nobis Christus mōstrasset, suū si nobis panem & vinum dedisset: quantò igitur vehementius, quod ultra id, etiam corpus suum, & sanguinem præbuit? *1. Corint. 2. Reg. 12.*

Sed age grauissima prosequamur: *Accipite, inquit, & comedite. Hoc est corpus meum.* Est autem Deus verax: licet omnis homo sit mendax, at profectò mendax Deus esset: si dicens hoc est corpus suum: reuera id quòd discipuli acceperunt, & comederunt, non esset.

esset corpus realiter, & verè suum Dominus inquit: *Accipite & comedite*, quod enim vobis do, accipiendum & comedendum, reuera corpus meum est. Ergo quod illi acceperunt, reuera corpus Christi est. Rumpantur licet hæretici.

Dices. Quid monstrat pronomen *Hoc*? Si enim mōstret panem illum, qui eo momento nondum erat consecratus, iam patet, eum non esse corpus Christi, non igitur verificamus quod hoc sit corpus Christi. Respondeo, à te vicissim requirens: Cùm *Christus* dixit: Lazare veni foras, illud nomen Lazare, què vocabat? vocabatnè mortuum, an viuum? Si dicas, Vocabat mortuum, quia eo temporis instanti, nondum erat Lazarus viuus si ita dicas, fiet ut Lazarus non prodierit viuus, sed mortuus. Vocatur enim mortuus, quomodo prodibit viuus? At certè si dicas vocatū mortuum, prodixisse viuum, dicam, & ego tibi, panem esse in primo instanti verborum, mortuum, sed in ultimo instanti panem prodire viuum. Si verò dicas, nomen illud vocasse Lazarū viuum: licet illo puncto, quo verbum proferri cœpit, mortuus esset: cur igitur non id ipsum de hoc pane existimas, quòd licet eo temporis puncto sit panis mortuus: vocari tamen ut viuus sit?

Matth. 9.

Urgeo te & alio exemplo. Cùm puellæ iacentis, & mortuæ manum accepit Dominus, dixitque: Puella tibi dico, Surge illud pronomen Tibi, quid demonstrabat? Mortuamne puellam an viuam? Non quidem viuam, nec enim eo temporis puncto vivebat. Si mortuam monstrat: mortua ergo surget. Quod si monstratur illa res, siue illa substantia iacens, cur non permittes nobis, ut idem nos dicamus de illo pronomine *Hoc*? Certè qua tu elaberis: viā nobis, qua elabamur, aperuisti. Nescio verò an planissimè, & vulgarissimè ita intelligere liceat. *Accipite & comedite*: hoc enim à vobis comedendū, est corpus meū, ut demonstratio nō referatur ad id quod in primo prolotionis momento existit: sed ad id quod in ultimo prolotionis tempore aderit. Est apud Astures vinū, quod domi vile est, & asperū: sed ubi per maris undas transuehitur, generosissimum fit, & suauissimum. Iam rogo te: Si tu ex Asturibus amico tuo Romæ consistenti, tuū mittas vinum: an non rectè ei scribes. Mitto tibi viuum generosissimū? Rectè profectò: at demonstratio nō est vini pro tēpore quo mittis: sed pro tempore quo est accipiendū: ita igitur & Christus dicit: *Accipite hoc* quod à vobis suscipietur, cùm suscipietur, corpus meum est

est. Abraham vocat se puluerem, & cinerem, non quod puluis
tunc esset, quando id dicebat, sed quia puluis erat futurus. Cū nō
etiam hoc diceretur corpus, quod in ultimo prolationis verborum
articulo, corpus erit? Ieremias dicit: Terra, terra, terra, audi ver-
bum Domini: homines vocat terram, quia erant in terram con-
uertendi, & tu non pateris: ut Christus hoc vocet corpus suum,
quod tam breui in corpus non conuertetur? In Exodo dicitur:
Proiecerunt Magi Pharaonis virgas, quæ conuersæ sunt in dra-
cones: sed deuorauit virga Aaron, virgas eorum. Cur vocat textus
virgam Aaron, quæ reuera tunc cum deuorauit virgas Magorum,
virga non erat, sed verus serpens erat? Alioqui nō deuorasset, si so-
lum virga fuisset. Si vocatur virga, quæ breui erat in draconē ver-
tenda: cur non itē hoc vocabitur corpus, quod breui corpus erit?

Genesis, 17

Ierem. 22.

Exod. 7.

Si Theologissimis hominibus hæc, ut minus acuta, nō pla-
cuerint, habent quæ Sancti retrò dixerunt, habent etiam hæc in
Scholis disputata. Et equidē conueniamus, quod accipimus, &
manducamus corpus, & sanguinem Christi verissimē, quid verò
demonstret illud hoc, etiam si non intelligam, non ideo mysterio
non credam.

scilicet in
altero hu-
ius Operis
Tomo.

Grauis tamen se offert consideratio: Cur Dominus dicat:
Accipite, comedite. Hoc est enim corpus meum? Causam accipiendi, &
comedendi sufficientissimam visus est Dominus adduxisse hoc
solo, quod illud esset corpus suum. At profectò, ea non integra
comedendi causa videtur, imò fugiendi potius, quis enim cor-
pus edat humanum? imò quis non vereatur & adoret potius cor-
pus diuinum, quam accipiat aut manducet? Nam olim cum eam
rem proposuisset discipulis Dominus, multi ex eis abierunt re-
trorsum, verentes Christi carnem manducare, & eius sanguinem
bibere. At Christus nullā aliam, aut maiorem, aut urgentiorē ut
manducaremus, adducere causam voluit quam illam, quia suū
corpus esset. Aggrediamur latentes in his verbis causas explicare.

Ioan. 6

Et prima quidem illa est, quā suprà Dominus dixit: Vbi
cunque fuerit corpus, congregabuntur & aquilæ. Nulla maior
aquilis, ut veniant ad manducandum, causa est, quam si eis cor-
pus obijciatur. Vbi enim corpus est, aquilæ adsunt manduca-
turæ. Si nos igitur aquilæ, (quarum est in arduis nidus, qua-
rum est in caelis conuersatio.) nulla adferri maior ad accipiendū
& manducandum ratio potest, quàm si offeratur nobis corpus.

Matth. 24.

Iob 39

Accipite igitur aquilæ, manducate, en vobis corpus. Et si aquilæ estis diuinæ : en vobis corpus diuinum, quia est corpus meum. Si odorem corporis non sentitis, est forsan, quia aquilæ sacræ non estis.

Coloss. 2.

Altera ratio est, quam Paulus habet, in hæc verba : Nemo vos iudicet, in cibo & potu, in parte diei festi, næomeniæ, aut sabbatorum, (quæ sunt umbra futurorum : corpus autem Christi.) certe cibi illi, potus illi antiqui : illud scilicet manna : ille agnus paschalis umbra erant, figura erant. Omnia enim contingebant illis in figura. Figurarum porro illarum veritas, umbrarum illarum corpus, est corpus Christi. Si igitur Iudæi illi, qui nostri fuerunt figura, accipiebant manna, & comedebant : quod tamē erat umbra corporis Christi necessariò infert Dñs. Accipite vos Christiani, qui estis corpus vmbre præcedentis, accipite & manducate corpus meum : quod est corpus illarum umbrarum Iudaicarum.

1. Cor. 10.

Si illi umbratilem māducabant agnum : & vos verum huius vmbre accipite corpus.

Exod. 12.

Roman. 12.

Tertia ratio habetur ex Paulo : qui frequenter illa similitudine corporis & membrorum delectatus : Multi, inquit, unū corpus sumus in Christo. Et item : Omnia membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt : ita & Christus. Ergo omnes nos sumus membra unius corporis Christi. Quodd verò membrum est, quod non vehemētissimē cupiat corpori suo hære & coniungi? Mihi enim (ait Psaltes) adhærere Deo bonum est. Si igitur qui accipit corpus Christi : velut membrū, corpori suo unitur, annon meritò Christus inquit : *Accipite & comedite, hoc enim est corpus meum* : ac proinde est totum, cui pars sua debet uniri, ne si in me non manseritis, mittamini foras sicut palmes, & arescentes colligamini, & in ignem mittamini.

1. Cor. 12.

Psalm. 72

Ioan. 15.

Leuit. 7.

Eodem.

1. Petr. 2.

Quarta ratio habetur ex Mose, qui ita præcipit : Omnis masculus de Sacerdotali genere, in loco sancto, vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Et loquebatur de hostia pro delicto, (quæ victima, & holocaustum erat, ut in principio eius capitis Moses dicit :) Ergo qui de genere erant Sacerdotali præcipiebatur edere de carne, seu corpore victimæ, hostiæ, holocausti, quod pro peccato Deo offerebatur. Cum igitur nos simus regale Sacerdotium, ad nos hoc pertinet præceptum. Siquidem igitur Christus est hostia pro delicto, est item holocaustum, & victima Deo

Deo Patri oblata: iure meritisimo Dominus dicit: Vos qui de genere estis Sacerdotali, imò & diuino. (nā & genus Dei sumus: ut Paulus dicit:) Accipite & comedite corpus meum, quod vi- *Act. 17.*
ctima vestra, & hostia vestra est.

Quinta ratio est: Mortales, corporales vos estis, non nisi corporalia quæritis. En offero vobis corpus, quod omnium corporum vim habet, & perfectionem. Accipite igitur & comedite. Si Manna habebat in se omne delectamentū, & omnis saporis suauitatem: & ideo magna ratione edebant ex illo Iudæi: annon æquius est Christianos, ex illo corpore manducare, quod omnium corporum est eminentissimum? (Id enim Dominus dicit, cum ait, accipite hoc enim est corpus meum.) Si meum, ergo Deificatum, ergo diuinum, ergo eminenter omnē cōtinens perfectionē. *Sapient. 2.*

Sextam rationē habet Dominus, cum dicit: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, ingreditur, & egredietur: & pascua inueniet. Quæ verba iuxta Sanctorum expositionem id nobis ostendunt, quod Christus secundum Deitatem est animarum beatitudo: in quam egredientes animæ beata felicitate pascuntur. At idem secundum corpus, est corporum beatitudo. Videntes enim oculi nostri corpus sacerrimum Christi, beati erimus. Eia igitur Christiani accipite corpus meum: iam ex nunc beatitudinem vestram incipite, & quod videndo non potestis, comedendo exordimini. Visio corporis mei beatitudinem vestram perficiet in cælo. Comestio igitur corporis mei beatitudinem vestram incipiat in terra. Certè impij sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Pij ergo contrà sicut oues in Ecclesia positi sunt, vitā depascet eos, & ipsi vitā depascent. At corpus Christi, caro q̄ illa est vitalis & viuificatrix, ut Patres nostri in Consilio Ephesino, & Chalcedonio decreuerunt. *Ioan. 10.*

Demum, corpus Christi non solum est cibus Christianorum, sed est templum, est turris, est ciuitas refugij, est clipeus, est petra, & alia innumera. Est enim templum quod in tribus diebus solum, reedificatum est. Est turris fortitudinis à facie inimici. Est ciuitas refugij, cui dicit Dauid: Esto mihi in Deum protectorem, & locum refugij, ut saluum me facias. Est clipeus omnibus sperantibus in se. Est petra refugium herinacis. Ergo Christiani accipite: hoc est corpus meū, est templum in quod ingressi audiamini. Est turris in qua ab inimicis defendamini. Est ciuitas refu- *Ioan. 13.*
Psal. 60.
Prouer. 30
Psal. 103

gii, in qua à morte saluemini. Est clipeus sub quo abscondamini. Est petra ad quam confugiatis.

Has rationes verecundè adduxi, intelligens multo maiores in illis Christi verbis latere. Eas illi adducant, qui maiori lumine illustrantur, & maiore ingenio pollent. Video enim Christum illam dictionem, enim, dixisse, qua causas afferret, nos ad manducandum impellentes:

*Ita dicitur
in cap. cum
Matthæ.
de celebr.
Mis. s. di-
tinguens
dñ in fine.
Vt habe-
tur eodem
cap. cum
Matthæ
citato.*

Zachar. 9

Vbi verò Dominus de corpore suo dixit, de sanguine subdit: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim calix sanguinis mei: noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. Scio Matthæum non hæc omnia verba retulisse, sed quia S. Ecclesia fatetur Christum in cœna hæc omnia dixisse, idcirco sine dubio credo, fuisse ab eo prolata, qua causa libuit, ut possem illa referare. Et in primis necesse non est, denuò contendere, an sub specie vini, verus Christi sanguis contineatur. Vt enim credimus, sub specie panis corpus Christi latere, ita credimus sub specie vini, Christi sanguinè contineri. Vt vetus Prophetia verificetur, quæ ita in laudem Ecclesiæ nostræ decantaue-
rat. Quid enim bonum eius est, aut quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Quasi diceret: Nihil in Ecclesia melius, nihil in ea pulchrius, quàm panis ille sacer, non panis naturalis (qui brutorum est) sed vera Christi caro, quæ est cibus electorum, & vinum, non naturale, (in quo est luxuria.) Sed vinum sanguinis Christi, quod adeo alienum à luxuria est, ut potius virginitatem & faciat, & nutriet. Hoc igitur constituto, relictis ijs quæ Scholæ tractant Theologorum, in una re immorari liber, scilicet cur Christus dicat: Bibite ex hoc omnes, quia est calix sanguinis mei, &c. id est, Properate mortales, bibite, causas bibendi vobis nunc explico. Bibite, quia est calix sanguinis mei, &c. Respondeo, meritisimè nos à Christo inuitari, ad sui sanguinis potum, causæ enim quas hoc loco Christus adduxit, nos ad bibendum vehementissimè cogunt.

Ierem. 25.

Eodem.

Causa prior est, Bibite, quia est calix sanguinis mei. Olim Deus Ieremiæ dixit: Sume calicem vini furoris huius, de manu mea, & propinabis de illo, cunctis gentibus ad quas ego mittam te, bibent, turbabuntur, infanient, à facie gladij, quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu Domini & propinaui cunctis gentibus, & infra. Hæc dicit Dominus exercituum: Bibite & inebria-

inebriamini, & vomite, cadite, neque surgatis, &c. En furor Domini per calicem significatus vagabatur, & grassabatur per omnes homines, in nomine Dei ira sæuiebat. Omnes enim peccauerunt. Nunc Christus inquit: Si bibistis ex calice furoris Domini, mortales, bibite ex calice benedictionis Domini, (ita enim calicem Christi Paulus vocat,) at benedicere Dei, benefacere est. *1. Corin. 10*
Iam ergo offerens vobis hunc calicem Deus, non furorem qui malū inferat, sed sanguinem, qui vobis beneficiat, subministrat.

Quodd si mulier quæ super bestiam sedet, habens poculum *Apoc. 17.* aureum, plenum abominatione, & immunditia, calicem suum gentibus propinat, & inebriati sunt, qui habitant terram de vi. *Bodem.* no prostitutionis eius. Cur non etiam inebrientur fideles de calice, quem Christus illis amantissimè propinat?

Iam si Lector rationis huius efficaciam non penetras, eam tibi Psaltes explicabit, dicens: Paraisti in conspectu meo mensam aduersum eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum & calix meus inebrians, quā præclarus est: Silentio Psaltes calicis dignitatem, potius quàm verbis indicauit. Quam præclarus est! Non tamen tacuit, quodd calix esset inebrians, & quodd esset præclarus. Quod verbum alij transtulerunt. Calix meus, est ad summum usque plenus. Quasi dicat nihil ei deesse potest, ut sit à nobis amandus & suscipiendus. *Psalm. 22.*

Altera causa est, quia calix est sanguinis mei, explicat hanc rationem Moses cum dicit: Anima carnis, in sanguine est, & ego dedi illum vobis, ut super altare meum expietis, pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit. Ideo enim dixi filiis Israël, Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, & infra dicit: Anima omnis carnis in sanguine est. Et licet Sancti animā hoc loco accipiant pro vita, nobis tamen utcunque accipiat, mysterium aperit. Dicens enim Christus, accipite, est enim calix sanguinis mei, dicere voluit accipite & bibite calicem animæ meæ, calicem vitæ meæ, id est. Vitam meam, animam meam accipite. O rem inauditam, sed quæ omnes impleat Scripturas. Nam Moses dixit: Dilige Dñm Deum tuū, illi obedias, illi adhæreas. Ipse enim est vita animæ tuæ. Est igitur Deus vita animæ nostræ. Quis verd est, qui vitam suam non quærat? En igitur vitā nostrā nobis in calice Christus largitur. Restè ergo, bibite, Calix enim sanguinis mei est vitæ meæ, quæ vita mea, vita vestra est, *Si præclarus, igitur non est ebrietas uulgaris & turbulenta, sed ut diuina ita clarissima. Leuit. 17.* *Deute. 30.*

est, accipite ergo vitam vestram. Salomōn dicit: Qui me inueni-
 rit, inueniet vitam. Est ergo Deus vita nostra. Quæ vita est in ca-
 liche sita. Bibite ergo eam. Paulus dicit: Viuere mihi Christus. Si
 igitur cupis viuere: en in calice vita. Dominus dicit: Ego sum via,
 veritas, & vita. Hæc vita in sanguine est, hic sanguis in calice. Ac-
 cipite ergo calicem, bibite, ut bibentes sanguinem, bibatis vitam.
 Nec sine mysterio prohibentur Iudæi bibere sanguinē: Chri-
 stiani verò eum bibere iubentur. Primum, quia lex illa verus nō
 erat lex vitæ gratiæ. Ergo qui sub lege erant à vita arcentur, scili-
 cet quantum ex lege est: quæ vitam non dabat. At lex Christiana
 est lex spiritus, & vitæ, ideo vitam accipere monentur, qui sub le-
 ge Christiana viuere volunt. Secundò iubentur Iudæi sanguinem
 non bibere, scilicet brutorum. Iubentur Christiani sanguinem
 bibere, scilicet diuinum. Vt intelligant omnes vitam suam Deū
 solum esse, nihil præterea aliud: bibant igitur in vitam diuinam,
 non bibant aliam quamlibet vitam secularem.

Profectò Paulus dicit: Nolumus vestra, sed vos. Idem ferè
 Sponsa dicit sponso: Dilectus meus mihi, quasi dicat: Quid mihi
 est in cælo, & à te quid volui super terram? Quid igitur o Spon-
 sa cupis? Deus cordis mei, & pars mea Deus. Si igitur Deus est
 pars tua, id est, hæreditatis tuæ: id eērit pars calicis tui. Ita enim
 Psaltes: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. Deus igi-
 tur est in calice. En Sponsa quod optas. Optas unicè Deum: Is in
 in calice tibi propinatur.

Tertiam rationem adiecit Christus in illo verbo: *Novi testa-*
menti. Quam rem licet omnes dixerint, non piget amplius expli-
 care, explicabo eam tamen ex Paulo, ex Mose. Hi dicunt, quòd
 lēstā lege Dei coram Iudæis, qua Deus bona temporalia promit-
 tebat, si legem seruassent: mala tēporalia minabatur, si violassent:
 ea promissio testamentum dicta est, quo Deus Iudæos bonorum
 temporalium hæredes iūstīnebat. Contra Iudæi Deo suo obe-
 dientiam promiserunt, vocatāq; promissio testamentum est: quo
 Iudæi Deum cultus & obedientiæ hæredē esse voluerunt. Porro
 quia testamentum non est firmum nisi mors intercesserit testato-
 ris: necesse erat (ut promissio & Dei, & Iudæorū firma esset,) Deū
 & Iudæos tunc mori. Quod quia fieri non poterat, adductus est
 sanguis animalium & effusus est super altare: significans Deum,
 ut cuius sanguis effunderetur. Effusus etiam super populum, eū
 iam

iam mortuū repræsentās. Hæc igitur repræsentatione Dei, & populi mortui, Testamentū utrumq; firmū euasit. Hæc fuit veteris Testamenti cæremonia. Simili ratione, (licet nō figurata, sed vera) suum Testamentum Christus ordinauit. Nos si obedierimus, æternorum bonorū hæredes instuit. Contrā Christiani, obediētiæ nostræ Christum hæredem facimus. En Testamentum: Id ut firmum sit, non sanguis vitulorum affertur, sed sanguis ipsius testatoris, quem ipse habens, se suo sanguine respergit, se mortuum repræsentans. Nos verò etiam eum sanguinem bibentes, eo sanguine respergimur, & sic mortui videmur. Testamentum est ergo utrinque firmū. Sed quia reuera in lege veteri Deus non est mortuus, sed mortuus repræsentatus: idcirco priori Testamento relicto aliud ordinauit. Iudæi etiam quia mortui verè non fuerūt, Testamentū sæpe violarunt. At in lege nostra, quia reuera Christus mortuus est: idcirco aliud Testamentum non ordinabit: nos verò quia verè mortui non sumus (licet per Baptismū & Eucharistiam mortui repræsentemur) idcirco sæpissime Testamentum violamus. Sensus ergo rationis Christi est: Bibite & respergimini hoc sanguine, quo ego vos æternitatis hæredes, vos me obediētiæ vestræ hæredē instituitis. Nos tamen, ut qui æterna despiciamus, ut qui alijs obediētiā & amorem tribuimus, rationis huius efficaciam non sentimus. At si gaudet pauper, quod præter spem, regni temporalis scribatur hæres: quā deberet gaudere Christianus, cum Christi sanguinem bibit, quia tunc regni cælestis hæres decernitur?

Roman. 6.

Porro quia bona in hoc testamento promissa æterna sunt: & qui promisit, reuera mortuus est, necessariū sit: ut sicut Testamentum nouum vocetur, quia priori successit: ita & æternum Heb. 9. dicatur, quia mors intercessit testatoris.

Quarta ratio docetur in eo verbo: *Mysteriū fidei*. Et quia mysterium secretū sacrum est, nescio an sit imprudentia secretum aperire: quod in ipso vocabulo, Dominus videtur voluisse esse secretum. Fieri verò potest: ut ego secretum hoc non attingam, & pro alio aliud dicam. Sicque secretū secretū manebit. Secretū verò hoc videtur Paulus aperire dicens: Pontificē summū semel in anno in Sancta sanctorum introire, idque cum sanguine: quem Deo offerat, pro sua populiq; ignorantia. Quod ego sic intelligo: Pontifex sanguinem illū offerens videbatur hæc sentire. Ego, inquit,

Heb. 9.

quit, & populus peccauimus: mortēque pro peccato meremur. O igitur Deus omnipotens, en sanguis brutorum, vice sanguinis nostri, placare igitur sanguine isto, ac si sanguis noster à te fusus fuisset. En hæc est figura. Veritatem eius nunc accipe: Christus introiuit semel in cælum: vera Sancta sanctorum. Introiuitque non sine sanguine: non alieno, sed suo, quem offerat pro nostra (non pro sua) ignorantia. Ita dicens: Pater iuste, peccauerūt omnes homines: hos ego nunc in me, ut caput mēbra, contineo, merebantur illi pro peccato mortem. En ipsi in me, & ego pro eis, sanguinem fundunt & vitam. Tu nunc eis esto placatus. Si enim singulos tua iustitia pro peccatis eorum occidisset, tu iam placatus fuisses: at non singuli in se, sed omnes in me sunt occisi: tuā igitur propitiationem requiro.

Hoc est mysterium fidei nostræ. Quod Christo moriente, omnes mortui sumus, & Christus sanguinē secum in cælū abducens, Dei placationem & propitiationem nobis impetrauit. Accipite ergo calicē sanguinis: quo mysteriū illud vestræ placationis, & pacis peractum est. Cum enim sanguis brutorum minus valeat, quā humanus: non potuit Deo ab homine oblatus, Deū homini reconciliare. Ideo Christus Patri dicit: Hostiam & oblationem noluit: corpus autē aptasti mihi, (in quo scilicet omnes homines essent: & quo occiso, omnes viderentur occisi) holocausta pro peccato non tibi placuerunt: tunc dixi, Ecce venio: ut faciā voluntatem tuā, ut scilicet te hominibus placabilem reddā. Hoc igitur est mysteriū, quo vetus Testamentum ablatum est, nouum est institutū, iustitiæ diuinæ satisfactū, homines Deo reconciliati, æterna redemptio inuenta.

Quintō, Ratio habetur in illo verbo quod subiicit Dominus: Qui pro vobis & pro multis effundetur. Quod Petrus explicauit dicēs. 1. Petri 1. In timore conuersamini, scientes, quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione: sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi. Quæ verba sic intellige. Propter culpam, quam omnes commisimus, debebamus Deo pœnam, non aliam quā æternā, non aliam quā in inferno, non aliam quā à dæmonibus infligendam, non aliam quā carentiam diuinæ visionis, cum pœnis alijs infinitis. Postea verò quā Christus sanguinem nobis dedit, diuites sumus: ut pœnam quā debebamus in corpore, & anima, soluamus in ære, scilicet in sanguine

sanguine Christi. Quem Patri offerentes, pretium reddimus, quo à pœna nostris culpis debita redimimur, & liberamur. Vt enim qui non habet in ære, luit in corpore: ita qui in tam digna habet moneta: eam soluendo liber euadit. Accipite igitur calicem sanguinis mei: pretium redemptionis vestræ, & thesaurum infinitarum diuitiarum: quo infinitas quas debetis pœnas soluatis. Ita planè cum baptismum accipimus, Christi sanguinem accipimus: quem pro omni pœna, quem debebamus, soluamus. Et cū sanguinem communicamus in Eucharistia, licet non omnem pœnā soluamus peccatis nostris debitam, bonam tamen eius soluimus partem. Accipite igitur sanguinē, qui pro vobis, (id est, ut sit pretium vestræ redemptionis, utque vos ipsum pro vestris debitis soluatis) effunditur.

Porro, quia non solum Christi sanguinis effusio ad solutionem pœnæ peccatis nostris debitæ valet, sed etiam ad alia multa bona: ideo in illo verbo: *Pro vobis, & pro multis effunditur*, alia ratio significatur.

Sexta ratio in dicto verbo talis docetur. Res est gloria infiniti valoris. Gloria enim est, Deum ipsum in æternum possidere. Regē in decore suo videre. Inebriari ab ubertate domus Dei, & eius torrente voluptatis potari. Filios Dei esse, & similes esse Deo. Pretiū hæc omnia valent infinitū. Sunt enim infinita. Vnde igitur homini pecunia infinita, ut rem compareret infinitā? Pauper enim homo est, & in laboribus à iuuetute sua. Egenus, inquit rex quidā, & pauper sum ego. Vnde ergo pauperi thesaurus infinitus, ut gloriam emat infinitam? Huic anxietati responder Dominus: Accipite sanguinem meum: quia enim meus est, infinitus est. Deitati scilicet infinitæ unitus, hoc infinito pretio, quamlibet rem infinitam comparare poteritis.

Et ut infinita uno verbo complectamur: audi, quid sancta dicat Ecclesia: Supplices, inquit, te rogamus omnipotens Deus, ut quotquot ex hac altaris participatione, corpus & sanguinē sumptuerimus, omni benedictione cælesti, & gratia repleamur. Quasi dicat: Damus tibi pecuniam, quæ omnem benedictionem valet, & gratiā: tu interim dā quod emimus. Id vnice rogamus: ne indignitas nostra impedimento sit: ne non reponemus, quod tanto pretio comparauimus.

Septimam rationem adiecit Dñs dicens: *In remissionem peccatorum.*

Heb. 9.

catorum. Quam Paulus ita declarat: Si sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ conspersus, coinquinatos sanctificat, ad emundationē carnis, quāto magis sanguis Christi (qui semetipsum per Spiritum sanctum obtulit immaculatum Deo) emundauit conscientiam nostram, ab operibus mortuis? Hinc habes, quod sicut sanguis brutorum, olim inquinatos sanctificabat, solum in carne, ita sanguis Christi à nobis susceptus, animam inquinatā sanctificabit, in spiritu. At sanctificatio esse non potest, sine peccatorum, quæ ad culpam, remissione. igitur sanguis Christi à nobis acceptus nostra peccata remittit. Accipite igitur sanguinem meum, qui vobis vestras culpas remittat. Ergo ut Theologicè rem hanc definiamus: Finge, ad Eucharistiæ sacramentum hominem accedere, non contritū, sed attritum, (qualem Conciliū Tridentinum definit) Creditille tamen, se probatum accedere, licet reuera culpa mortali inquinatus accedat. Accipit sanguinem Christi, hic sanguis efficit in illius hominis anima gratiam, & iustitiam, qua eius peccata remittuntur, delentur, & expiantur. Ita enim maiores nostri dixerunt, quod hoc Sacramentum viuificat mortuos. Attritos scilicet, nondum contritos. Alioqui, si necdum attritus quisquam accedat, iudicium sibi manducat, & bibit. Hoc igitur est quod Ioannes dicit: Quid dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris, in sanguine suo, & Paulus: Quē posuit Deus propitiatorem per fidem, in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentiū dilectorum. Vbi quod dicit, Ad ostensionem iustitiæ suæ, probat ea, quæ nos in quarta ratione suprā deduximus.

Vide verò rerum vicem conuersam: Olim spurcitia, sordes, & peccata sanguines vocabantur. Ita enim Isaias dicit: Manus vestrae sanguine plenæ sunt, id est, peccatis, & Dauid inquit: Libera me de sanguinibus, id est, culpis. Si igitur sanguis olim erat culpa, sanguis nunc est remissio, purgatio, & deletio culpæ. Rectè quidem, quia cum sanguis significet vitam & animā, omnis verò anima olim (quantum erat ex lege) erat immunda: Omnes enim declinauerunt, non est qui faciat bonum, inquit Dauid, & Paulus addit: Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Fit Planè, ut olim sanguis significaret sordes. At nunc cum anima, vita & sanguis Christi sint purissima, rectè hic sanguis emundabit nostra delicta. Habes Lector, quantum per exilitatem nostri ingenij licuit,

Sess. 3. sub

Iudic. 10.

Vide sanc.

Thomā. 3.

part. q. 79.

artis. 3.

1. Corin. 11

Apocal. 1.

Roman. 3.

Bodem,

Isaia 1.

Psalm. 50.

Psalm. 13.

Roman. 3.

licuit, explicatas rationes, quas Christus ut nos ad suum sanguinem bibendum prouocaret, adduxit.

Addit in fine institutionis huius Sacramenti: *Amen dico vobis: Non bibam amodò de hoc genimine vitis donec illud vobiscum bibam nouum.* Vbi tria mihi se offerunt dicenda.

Primum, significasse Dominum, quòd hoc Sacramentum accipiant, qui sunt proximi morti, qui iam non bibent de hoc genimine vitis. Ideo enim dixit: *Non bibam amodò de hoc genimine*, ut doceret, quòd morti vicini, qui spe carent bibendi de vite, hoc sacramentum accipiant. Videlicet accepturi remissionem peccatorum, redemptionem pœnarum, pretium cœli, &c. Ergo sicut iter facturi parant utrem ubi vinum secum porcent, ita facturi ultimū iter in anima vinum cœleste secum abducant.

Secundum significauit Dominus quòd accipiens vinū hoc supernaturale, sub specie vini naturalis, in hoc seculo, bibet de eodem vino, (licet nouo,) cum Christo, in seculo futuro. Id enim dicit: *Nōn bibam de hoc, donec vobiscum illud bibam nouum.* Ergo qui piè communicant Christum per hoc Sacramentum in hoc seculo, communicabunt eidem (licet nouè) in æternitate, & meritò quidem, qui nunc per viuam fidem velatum recipit Christum, idem per speciem, eundem recipiet reuelatum.

Tertium: significauit Dominus ad hoc Sacramentum maximè necessariam esse charitatem, procul longissimè odium. Dicit enim, donec vobiscum illud bibam. Omnes sunt simul bibituri, ut inter amicos fieri solet, qui ad eandem mensam, ex eodē vino, eodem vase, eodem animo bibituri conueniunt. Ideo enim non combibium dictum est, sed conuiuium, quasi notando, eos qui simul bibunt, ex eodem vino simul viuere eadem vita. Quibus verò non idem cor, eadem anima, eademque vita est, hos nō debere ad conuiuium simul bibituri conuenire. Idque maximè, ubi vinum ipsum, vita est, quale est sacrum hoc vinum.

Aduerte, multò maiora Christum de sanguine, quàm de corpore explicasse. De corpore enim simpliciter dixit: Accipite, hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. De sanguine verò longè plura, quod scilicet esset calix noui, & æterni Testamenti, & reliqua. Huius causam esse arbitror, quia cū in sanguine anima sit, ut Moses dixit, loquens Christus de sanguine suo, loquitur etiam de anima sua, de quē vta sua. Quē quia multo

Leuit. 17.

pretiosior est corpore, idcirco multò sublimius de ea, quàm de corpore, nos intelligere voluit. Ideo enim verè semper cum de passionem loquebatur, de anima sua loquebatur. Vt cum dixit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et item: Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Et item: Venit Filius hominis ministrare, & dare animam suam, redemptionem pro multis, & bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Vt enim quidquid Deo demus, nihil damus, etiam si trademus corpus, ita ut ardeat. (Dicit enim Dominus: Qui non odit patrem & matrem, &c. adhuc & animam suam, non est meus discipulus) ita quidquid nobis Christus det, nisi animam suam det, quæ in suo sanguine est, non videtur redemptio plena.

Dices: Ergo suades populos sub utraque specie communicare, ut sit redemptio perfecta: Respōdeo minimè id à me persuaderi. Ecclesiæ enim Romanæ filius sum, à qua neclatum unguem discedere est animus. Et ad dubium sat respōdet Lyranus, quòd etiam plebs sanguinem bibit, non in se, sed in Sacerdotibus. Respondent alij, quòd quandoquidem sub specie panis, adest Christi sanguis, anima & diuinitas, qui corpus nunc recipit, etiam sanguinem recipit. Immoratus sum plus nimio, in huius Sacramenti explicatione. Finiam si quædam adiecero.

Gen. 1. Primum est: In prima mundi institutione, dantur hominibus herbarum in escam. Ita enim Dominus inquit: Dedi vobis omnem herbam, & uniuersa ligna, ut sint vobis in escam. Mūdo postea per diluuium destructo, nouoque succedenti, dat Dominus *Genes. 9.* carnes in cibum. Ita enim dicit: Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis. Mundo verò terreno per Christum velut abolito, & nouo spirituali renascenti, non iam vel herbarum, vel pecudes dantur in cibum, sed ipse met Deus, videlicet, quanto magis mundus procedit, infirmior est, ac ideo maiora requirit alimentum. Verus domus fortiora exigit fulcra, periculosior infirmitas pretiosiora requirit medicamina.

Gen. 43. Secundum: Cùm Ioseph fratres suos inuitauit, nihil aliud dicitur eis apposuisse, quàm panem, ita enim lota facie egressus dixit, ponite panes, quibus positis seorsum Ioseph, seorsum fratribus, seorsum Ægyptijs, (licet nihil nisi panem textus adferat,) addit tamen, quòd biberunt & inebriati sunt. Vbi significatur

con-

conuiuium hoc sacratissimæ Eucharistiæ, quod licet panis solum nominetur, omnem tamen in se continet cibum. Quare qui hunc panem dicit, omnem cibum dicit. Significatur etiã ex hoc pane, Christum comedis, & viros pios, & etiam malos, diuerso tamẽ effectu. Ideo dicitur, quod seorsum Ioseph, fratribus, & Aegyptijs, panis appositus est. Tertio significatur, quod hic panis vim habebat inebriãdi. Nec enim textus dicit, appositum esse vinum, sed solum panem appositum.

Tertium: Paut Deus Iudæos in deserto manna, id vocabant panem Angelorum, & panem de cælo. Erat igitur ferè necessarium, ut Christianos factos Angelicos, spirituales, & ferè diuinos pasceret Deus pane Angelorum, non iam figuratio, sed vero, & pane cælesti, non iam umbratili, sed reali. Et sicut nullũ nomen quadrauit illi cibo Iudæorum, nisi manna, quid est hoc? ita Christus ei interrogationi, quæreuti quid est hoc? respondit. Hoc est corpus meum. Quod licet nominetur nomine corporis, & sanguinis mei, tam verò est admirabile, ut verius ei, quã antiquo cibo, nomen conueniat admirationis. Quid est hoc? Etenim & hominum & Angelorum hoc corpus transcendit ingenium. Cumque & homines & Angeli hoc Sacramentum vident, quo plus intelligunt plus admirantes dicunt Quid est hoc? Ea verò omnia, quæ in illo manna spectabantur, multo sublimius spectantur in nostro, quæ ne prolixior sim prætereo.

Quartum est: Quod Psalmus 110. totus agit de Eucharistia. Confitebor inquit tibi Domine in toto corde meo, coram omni Ecclesia sancta, quia video magna opera tua, exquisita, ad voluntatem tuam, non ad capacitatem nostram. Opus planè magnum confessio, qua Angelitibi in cælo consentitur. Magnum etiam, magnificencia, qua benefacis nobis in terra. Magnum item iustitia, qua malos punis in inferno. Sed verò unum opus tuum est, quod est memoria summa, catalogusque mirabilium tuorum. Si quod opus sit nosse desideras, illud est. Escam dedit timentibus se, non escam naturalem quam dat bonis & malis, iustis, & iniustis, sed escã qua memor est Testamenti, non veteris sed noui, quod in suo sanguine pepigit. Escam quæ sit virtus, & potentia maior omni opere suo. Escam qua datur hæreditas cæli cunctis gentibus, si illæ volent, &c.

Quintum est: Habet hæc verba Zacharias, 1. Sanabo contritio-

Num. 21.
Psalm. 77.

Ioan. 6.

Psalm. 110.
In cõf. iust.
& cõgre-
gat. Con-
fess. & ma-
gnif. opus.
Memoriã
fecit mira-
bilium suos
rum. Me-
mor ex. in
æter. testas
men. Viro
tu. oper.
suorum ano-
nu. pop. ut
det illis hæ-
redi.

Zach. 14.

tritiones eorum: diligam eos spontaneè. 2. Ero quasi ros Israël: germinabit sicut liliū: erumpet radix eius ut Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius: & odor eius ut Libani. 3. Congertentur sedentes in umbra eius. Viuent tritico, & germinabūt, quasi vinea: & memoriale eius, sicut vinum Libani. Hactenus Zacharias. Vbi prima oratio, ad Christi incarnationem refertur: qua voluit sanare nostras contritiones, diligens nos spontaneè. Quod sequitur, refertur ad rorem prædicationis Christi, per quem Apostoli germinarunt, & facti sunt, ut radix Ecclesiæ, quæ inde sicut oliua gloriosa processit: dans bonum odorem. Pars reliqua manifestè ad Eucharistiam refertur. Quam qui māducant in umbra, non in luce Christi sedent, protecti ab eo, velut ab umbraculo. Viuntque tritico cælesti (iuxta illud: Panis quē ego dabo, caro mea est, pro mundi vita) germinant etiam, velut palmites viti suæ adhærentes. (manet enim qui communicat, velut palmes in vite.) Et demum, memoriale, testamentum & memoria mirabile, est vinum non Libani terrenæ, sed æternæ.

Roman. 11

Isaie 4.

Ioan. 15.

Psal. 71.

Isaie 4.

Sexto, Est quod Psaltes dicit: Erit firmamentum in terra, in summis montium. Quod equidem non nobis solum, sed etiam ipsi Rabbini testantibus de Eucharistia intelligi debet. Id enim illi ita verterunt. Erit placenta terræ, in capitibus montium. Placenta verò non est alia, quàm hostia sacerrima: quæ de terra sumpta est, de illa scilicet de qua dicitur. Erit fructus terræ sublimis, & item, veritas de terra orta est. Illa ergo placenta, cū capitibus Sacerdotum imponitur, reuera est firmamentū terræ, in summis montium.

Isaie 25.

4. Reg. 6.

2. Reg. 6.

Demum ego arbitror omnes locos veteris Testamenti, qui de conuiuijs solennibus tractant, sacrum Eucharistiæ conuiuiū figurasse. Vt conuiuium illud Isaie pinguium medullatorū. Conuiuium quod rex Israël, iubente Elisæo Propheta, hostibus prius errantibus, postea illuminatis, magna pompa præparauit. Conuiuium Davidis, quod in solennitate Paschali populo instruxit, & reliqua. Vereor enim ne de tanta re pauca dicens, minora quàm sentia, sentire videar.

Et hymno dicto exierunt in montem Oliuarū. Hymnus canitur Christo intranti in mundum. Hymnus ei canitur exeunti de mundo. Sed intranti canūt hymnum Angeli: exeunti homines. Videlicet, quia intranti ad vitam, canere debebant illi, quibus est perpetua vita.

vita. Exeunti verò ad mortem, canere debent homines, quorum est continua mortalitas. Sed mirum non erat, quod intranti Angeli canerent. Intrabat enim ad vitam: Mirum verò est quod exeunti ad mortem, ipse sibi: & discipuli Magistro, hymnum canât. Morientes enim non canunt hymnum: sed potius deslent mortem. Sed Christus canit in vitæ fine: & vult, ut sibi canatur in morte. Vt cui mors, non erat ad mortem: sed ad vitam. Et cuius mors mortem nostram destruebat, & vitam amissam reparabat. Cuius mors erat mortis mors, & morsus inferni. Cuius mortem omnes præteriti mortui desiderauerant: ut per eam omnibus ad vitam redire liceret. Canit igitur Christus in morte: ut potè quam per totam vitam ardentissimè desiderauerat, & coarctabatur, quia non veniebat. Canit in morte, ut ostendat canendum esse in ea morte: quæ mortis prioris est finis, & vitæ sequentis initium. Nihil habet mors pretiosa iustorum, quod non sit omnibus hymnis prosequendum. Profectò non erat ille imprudens mos: quo quidam eos flebant qui nascebantur, eos verò sollennizabant qui moriebantur, & illi quidem, non agnoscebant bona ijs qui in Domino moriuntur præparata: qua causa erat illis flendum, ut qui spem non haberent. Nobis verò, Paulus in morte vetat contristari: imò inquit, consolamini in verbis istis. Veruntamen, quia non malum: imò naturale est homines in morte sua, vel suorum contristari: ideo Christus utrumque in se monstravit, hymnum, & lachrymas. Hymnum, ut invitaret ad gladium: lachrymas, ne damnare videretur naturam. Vt si hymnus Christi multos discipulos habuit, qui vehementer latarentur in morte: eiusdem lachrymæ, multos excusent, qui dolent cum discedunt è vitâ.

Quodd verò ait: Hymno dicto exierunt in montem Oliueti, arce relicta Sionis: primum indicat, eius mortem & passionem non solum Sioni valituram, neque enim passionis fructus erant intra muros illius vrbis continendi. Secundò indicat, Passionem Christi in misericordia (quæ per oliuam significatur) exercendam. Non enim Christus passus est ex iustitiæ operibus, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiâ saluos nos fecit. Non enim iustificamur, quia Christus suam nobis passionem debuerit: sed iustificamur gratis, per gratiam ipsius. Ad enim Dominus testatum esse voluit cum dixit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Alio

1. Cor. 15.

Lucæ 12.

Psal. 115.

Apo. 14.

1 Thess. 4.

Hebr. 5.

Titum. 3.

Rom. 4.

Osee 13.

Epheſ. 2. qui perditio noſtra ex nobis eſt. Ex gratia enim ſaluamur, non ex nobis, ne quis gloriatur. Tertio etiam indicatur quod etiam ſi Euchariftiam ſuſceperis, cum es morti vicinus: etiam ſi hymnum lætus cecineris: adhuc in montem oliuarum conſcende, id eſt, ad *Pſal. 119.* Dei miſericordiam, non ad iuſtitiam confugas. Si enim iniquitates obſeruauerit Dominus, quis ſuſtinebit? Ad montem igitur oliuæ, nō ad montem gladij, ſeu ad thronum iudicis accedamus. *2. Tomo. 4.* Et Paulus ille qui repositam ſibi eſſe coronam iuſtitiae aſſeuerat, *Heb. 4.* ita dicit: Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut miſericordiam conſequamur: & gratiam inueniamus, in auxilio opportuno. Quarto indicat. Eum qui pane cæleſti paſtus eſt, & lætitiā à Domino accepit, qua exultans, Deo hymnum dixit: is non illico ad negocia ſe diſturbet ſecularia, ſed ad ſolitudinē accedat contemplationis: conſiſus, quod à monte oliuæ oleum exultationis accipiet. Sed progredior.

Ait Dominus illis: Omnes vos ſcandalum patiemini in me, in iſta nocte. Id mihi conſideratione dignum occurrit. Cur ſcandalum paſſi ſunt ea nocte diſcipuli? Cur ſunt diſperſæ oues, nondum paſtore percuffo? Ea enim nocte, nondum paſtor, aut mortuus, aut flagellatus erat: auget mihi dubium deprecatio Chriſti ad Patrem, qua illud precatus eſt: *Non pro mundo rogo, ſed pro eis rogo.* Quid igitur, Annon poterat paſtor non percuffus, ſuas à lupo oues præſeruare? Annon Pater, Filij loco, à Filio rogatus, ſeruare à præcipitio Apoſtolos quiuit? Reſponſio mihi prior occurrit. Tantam eſſe Scripturæ veri tatem, ut Deus, omnia faciat, omnia permittat: quo veritas Scripturæ illibata ſeruetur. Igitur Scriptura dixerat: O framea, ſuſcitare contra virum cohærentem mihi, ſuper paſtorem meum. Percute paſtorem: O framea & diſpergentur oues. Hæc Scriptura implere debuit. Eam cauſam aſſert Dominus, inquit enim: *ſcandalum patiemini.* Scriptum eſt enim. Percutiam paſtorē, & diſpergentur oues.

Sede quidem ſacra Scriptura non rebus, ut ſiant neceſſitatē imponit. Potius enim dicit, quod res eueniet, quam facit, ut eueniat: idcirco alia nobis quærenda ratio eſt. Hanc interim accipite, Chriſtus non eſt ita ſingularis homo, quin omnes homines in ſe claudat, ut caput membra, ut corpus, partes ſuas. Ergo quod *Rōman. 12.* in Chriſto fit, in Eccleſia ſua fit. Eſt enim Eccleſia unum cum *Ioan. 17.* Chriſto. Si igitur Pater æternus conceſſit dæmonibus facultatem, ut

tem, ut in Christum irruerent, & omnem vim suam in eum exercerent, consequens erat, ut patiente capite passionem sentiret & corpus. Corpus enim non esset si integrum esset, ubi caput iniurijs, & tormentis subijcitur. Ergo si tanta esset differentia nostri à Christo, ut est ouis à pastore, poterat Ecclesia illa manere, ubi caput læsioni erat subiectum, sicut oues possunt esse sanæ, pastore percusso. Sed verba illa Zachariæ: Percute pastorem, & dispergentur oues, tantam coniunctionem significarunt ouium & pastoris, ut pastore percusso percussioni paterent & oues.

Est alia etiam ratio: Per mortem Christi data est Ecclesiæ firmitas, ut posset esse columna, & firmamentum veritatis, ut portæ inferi non preualerent contra eam. Siquidem ante mortem Christi, antiquæ legis status perseuerabat. Ac ideo, perseuerabat status legis infirmæ & iam iam morituræ. Ut ergo significetur prioris status reprobatio, ut sequens statuatur, permittit Dominus suos etiam discipulos cadere, quo viderentur omnia (sacrâ virginem excipio) conclusa sub peccato, ut omnium Dominus misereatur.

His adde omnes eas rationes, quas Sancti adduxerunt, ut permittatur cadere Petrus, eę enim omnes in Apostolos reliquos quadrant.

Neque verò propterea Christi fuit infirma precatio, imò valentissima, quæ Deum Patrem discipulis, tam fœdè peccantibus conciliauit, nisi modo minus sit mortuum à morte reuocare, quàm infirmum, ne moriatur præseruare. Sanè permittit Deus Lazarū mori. Poterat enim qui oculos aperuit cæci nati, languentem à mortis viribus eripere. Sed maior apparuit excitatis, quam præseruantis potentia, & maior fuit oratio, quæ discipulos in incredulitatem, (quam illis postea Christus exprobrauit) præcipitatos, rursus in meliorem conditionem restituit, quàm si eos ne caderent detinisset. Quia verò Christus suæ rationis efficaciam cognoscebat, quæ errantes & dispersas oues erat ad caulas reuocatura, ideo subiecit verba sequentia.

Postquam surrexero, præcedam vos in Galileam. Vbi diuitias Christus suæ benignitatis ostendit, qui non solum humilium viuens curam gerebat, sed iam gloriosus, immortalis, cuique erat data omnis potestas in cælo, & in terra, suorum discipulorum, qui eum in agone deseruerant, qui scandalum in eo passi fue-

1. Thim. 3.

Matth. 16.

Heb. 7.

Roman. 11.

Tomo. 12.

quo.

Ioan. 17.

Ioan. 9.

Ioan. 11.

Marc. ult.

Matth. ult.

- rant, quos de incredulitate reprehenderat, unica & singularissima cura prosequitur. Præcedam inquit vos. Pater filios. Magister discipulos. Dux milites. Pontifex Sacerdotes. Rex seruos. Caput membra. Pastor oues. Præcedam inquit vos. Ne timeatis ullum ex hominibus incommodum. Vt enim Angelus præcedens
- Exod. 13.* Hebræorum castra, eos ab omni timore & incommodo liberabat, ita & fortius ego, castra mea, Ecclesiam meam, præcedens, ab omni timore vos libero. Hic aduertè, apud Zachariam hæc fuisse prænuntiata. Nam ubi dixerat: Percute Pastorem, & dispergentur oues, statim subdit. Conuertā manum meam ad paruulos. Certum verò est, eosdem esse paruulos, ad quos manum conuerteret, qui oues erant dispersæ. Qua enim ratione Christiani oues sunt, paruuli etiam sunt. Sensus ergo est. Si framea percussit pastorem, & oues sunt dissipatæ, at eadem ipse oues conuertentur, Pastorem recipient suum, à quo in loco pascuæ collocabuntur.
- Zachar. 13.*
- Matth. 18.*
- Psalms. 23.*

Aduertè secundò. Dictum est, Præcedam vos in Galilæam, non in Iudæam. Vbi notatur primò, eam debuiffe Christum immortalem videre, in qua fuerat primum mortalis genitus, & ibi eius immortalitas planè nuntiari, ubi fuerat primum pænitentia (cui immortalitas promittitur, prædicata. Galilæa gentiū cū esset in tenebris, lux orta est ei. Vt illi orta est lux Euangelicæ prædicationis, ita & oritur lux æternitatis, quam prædicatio annūnciat Euangelica.

Isai. 9.

Nec debuit textus dicere, quòd in Iudæam Christus suos præcederet. Vt enim Babylon, quia curata, sanata non est, ideo relicta est, ita & Iudæa Christi præsentia curata, & non sanata, relinqui debuit, & vitæ nouæ inchoatio Galilææ adscribitur, quasi cultus Dei, lex, religio, & præmia vitæ, è Iudæa in Christianitatem migrauerint.

Ierem. 51.

Petrus ubi Christum audit, quod omnes discipuli essent ea nocte scandalizandi, in verba Christiano pectore digna prorupit: Si omnes, inquit, fuerint scandalizati, non ego. Quæ verba, si dicantur à pectore suis viribus fidenti, sunt planè superba. At si dicantur à pectore, viribus diuinis nitenti, planè cuilibet sunt necessaria Christiano. Neque enim gratiam Dei habet, cui non fixum, & alta mente repostum sit, quòd & si totus mundus à Christo discedat, ipse tamen discedere non vult. Etiam si Angeli de cælo aliud

Euan-

Euangelium afferant, à Christo discedentes, Paulus, non solum nō discedit, sed anathema discedentibus insonat. Etiam si mors, *Galat. 1.* vita, angeli, principatus, virtutes, instātia, futura, & creaturæ omnes, à Christo discesserint, & Paulum ab eo separare contenderint, Paulus testatur, quòd id efficere non poterunt. Et sponsa fideliter dicit: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & Christus dicit, eum solum virum esse cælo dignum, qui ita super firmā petra ædificatus est, ut nulli neque venti, neque flumina, neque alius impetus possint domum labefactare. Ergo Petrus licet viribus suis immodicè fidens, fuerit superbè loquutus, at si diuinæ opi confidisset, planè verba Christiani hominis, princeps protulit Christianorum. Quid enim aliud est, Diliges Dominum super omnia, nisi, quod ita diligas, ut omnibus scandalum patientibus, & negantibus, tu fidelis perseueres? *Roman. 8.* *Cantic. 8.* *Matth. 7.* *Deute. 6.*

Dominus verò hominis immodicam fiduciā taxat dicens: Amen dico tibi, antequā gallus cantet, ter me negabis. Liceat mihi dicere, Christum esse gallum, si enim seipsum asseruit esse gallinam, quæ pullos suos velit congregare, quid mirum est, si sit etiam & ipse gallus? gallus noctu cantat, ut dormientes è somno excitet, & ociosos ad laborem inuitet. Quis tandem est, cui hæc officia quadrantius competere possint, quā Christus? Ipse enim in tenebris luxit, & ipse est, qui nos à somno excitauit, & ad opera cælestia ipse nos inuitauit. Ipse igitur est, quem gallus significat. Porro gallus hic bis canere solet, semel quidem cū auxilium suum largitur sufficiens quidem, ne peccemus, secundò verò cū auxilium præstat efficax, ut à peccato surgamus. Primū cantum, semper gallus hic canit, semper enim fauet, ne peccemus si non peccare velimus: At si secundam vocem gallus dederit, à peccato peccator remouetur. Hoc igitur dicit Dominus: Antequam gallus qui ego sum, secundam vocem dederit, quam à tuo peccato remoueam, tu ter me negabis. Vide quales sint hominis etiam iusti, propriæ vires. Igitur si historiam spectes: Petrus ter negauit, vel certè ter negare cœpit, antequam gallus naturalis primam vocem dedisset. Si verò mysterium aspicias: Petrus à negatione non abducitur, donec gallus figuratus secundam vocem efficacem, qua à peccato Petrum reuocauit, cecinisset. *Matth. 13.* *Ioann. 1.*

Petrus ad verbum Domini respondet: Etiam si oportuerit me

- moricum, non te nego, & similiter omnes discipuli dicunt. Et similiter omnes Christiani, de Dei auxilio fisci, dicere debent. Et ego arbitror Dominum hæc verba dixisse, ut hunc animum in Christianis necessarium esse doceret. Docuit enim discipulos suos, eo animo præditos esse debere, ut si oporteat cum Christo mori non eum negemus. Id enim significat verbū illud: Qui vult venire post me abneget se, tollat crucem, ubi mecum moriatur, si oportuerit, potius, quàm neget. Id significat cū dicit Dominus: Qui non odit etiā animā suā, non potest esse meus discipulus, id est, qui non est paratus vitam fundere si oportuerit, antequam neget Christum, non est discipulus Christi. Ergo Christiani via regia incedamus, non declinemus ad dexteram, neque ad sinistram. Sinistra est Christum velle negare. Dextera est, tuis viribus fidens velle non negare. Regia via est, Dei viribus nitendo nunquam Dominum negare. Cū enim vita Christiana donum Dei sit, nemo eam potest, nisi ex Dei dono præstare.*
- Luce 9.* me abneget se, tollat crucem, ubi mecum moriatur, si oportuerit, potius, quàm neget. Id significat cū dicit Dominus: Qui non odit etiā animā suā, non potest esse meus discipulus, id est, qui non est paratus vitam fundere si oportuerit, antequam neget Christum, non est discipulus Christi. Ergo Christiani via regia incedamus, non declinemus ad dexteram, neque ad sinistram.
- Luce 14.* Sinistra est Christum velle negare. Dextera est, tuis viribus fidens velle non negare. Regia via est, Dei viribus nitendo nunquam Dominum negare. Cū enim vita Christiana donum Dei sit, nemo eam potest, nisi ex Dei dono præstare.
- Deute. 28.* Sinistra est Christum velle negare. Dextera est, tuis viribus fidens velle non negare. Regia via est, Dei viribus nitendo nunquam Dominum negare. Cū enim vita Christiana donum Dei sit, nemo eam potest, nisi ex Dei dono præstare.
- Ephes. 2.* mo eam potest, nisi ex Dei dono præstare.

Tunc venit Iesus cum illis. Primus locus à me tractandus est, cur Dominus venit in villam, quæ dicebatur Gethsemani, id est, vallis pinguis? Cuius illa prima ratio succurrit. Tauri, & boves in sacrificium Deo offerendi, afferri ex vallibus solent. Et ex valle pingui, pingua sacrificia expectantur. At Christus taurus, de quo dictum fuit: Tauri mei & altaria mea sunt occisa. Hic taurus post noctem suæ sacræ coenæ, erat in sacrificium offerendus. Deus autem vult sacrificia seu holocausta pingua, & medullata. Ideo ex valle pingui afferri debuit. Merito igitur ad vallē pinguem venit, ut intelligamus, ex ea holocaustum medullatum exiturum.

Matth. 22. de quo dictum fuit: Tauri mei & altaria mea sunt occisa. Hic taurus post noctem suæ sacræ coenæ, erat in sacrificium offerendus. Deus autem vult sacrificia seu holocausta pingua, & medullata. Ideo ex valle pingui afferri debuit. Merito igitur ad vallē pinguem venit, ut intelligamus, ex ea holocaustum medullatum exiturum.

Psalm. 65. ta. Ideo ex valle pingui afferri debuit. Merito igitur ad vallē pinguem venit, ut intelligamus, ex ea holocaustum medullatum exiturum.

Secunda ratio, ut significetur nō quod vallis erat, sed quod futura erat, vallis in se sterilis fuit, sed ubi ex Christi corpore, & corde sanguis liquatus est, & velut torrens defluxit in terrā, terra infœcunda fœcunda facta est. Ex synagoga reddita est Ecclesia, quæ verè gratiā scientiā pinguisima facta est.

Luce 22. infœcunda fœcunda facta est. Ex synagoga reddita est Ecclesia, quæ verè gratiā scientiā pinguisima facta est.

Quod si etiā synagogam locū pinguem appellare libet, videlicet, quia Isaias eā, Cormi filiū olei nuncupavit, tunc tertia ratio erit. Voluit Dñs ad synagogam, id est, vallē pinguem venire, ut inde ad mortē abduceretur. Neque enim est, fas prophetam extra Ierusalem perire. Est enim Ierusalem quæ occidit Prophetas.

Isaia 5. licet, quia Isaias eā, Cormi filiū olei nuncupavit, tunc tertia ratio erit. Voluit Dñs ad synagogam, id est, vallē pinguem venire, ut inde ad mortē abduceretur. Neque enim est, fas prophetam extra Ierusalem perire. Est enim Ierusalem quæ occidit Prophetas.

Matth. 23. tra Ierusalem perire. Est enim Ierusalem quæ occidit Prophetas.

Nescio verò, an Dominum venire in vallem pinguem, pingues

gues & diuites admonuerit: ipsos esse maximè qui mortē Christo concilient: eorum enim peccata, & plura, & maiora sunt quā pauperum. Dictum enim est: Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Si igitur peccata Christū morti adegerunt, profectò pingues & diuites maximè adegerunt. *Psalm. 71.*

Demum, ad vallem pinguem venire voluit, docens ex loco, qualis esset ille animus, qui pro nobis mortē optabat. Nec enim non esse charitate pinguisimus animus poterat, qui se tali morti obijciebat.

Locus secundus est, quid significet, quòd Christus cœperit pauere & tædere, ac dicere: *Tristis est anima mea usque ad mortem?* *Roman. 22.* quid est, quod tam vehementer angitur: ut in agonia fiat eius sudor, ut guttæ sanguinis decurrentis in terram? quid est quod tā acerbè doleat, ut roget Patrem, auerrat ab eo calicem? Christus Dominus gigas, fortis, sapiens, Dei zelantissimus, nostri amantissimus, cur ita dolet, cū videt passionem imminere? Maximè cū passionem adeo ille optarit ardentem, ut dixerit: Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor, donec fiat. Ad hoc, ego existimo salutem nostram in hoc Christi dolore fuisse monstratā. Tota nostræ redemptionis spes in hac Christi agonia versabatur. Hic erat unus nostræ confidentiæ cardo, si Christus dolorem suū ita monstrasset. Et quia sciebat Dominus hoc esse nostræ angustię solatium, & nostræ diffidentiæ anchoram, ea ratione omnibus modis dolorem suum testatū esse voluit. Hanc rem ut summam, explicare apertissimè contendam. *Isaia 9. Psalm. 18. Luca 12.*

Principiò, lex Dei est, nullum peccatorem sine pænitię dolore iustificari. Dicente Christo: Nisi pænitiā egeritis, omnes simul peribitis. Et item: Pænitiā agite, appropinquauit regnum cælorum, id est, non aliter in vos veniet, nisi pænitiā egeritis. Eteriam vox Ioannis Baptistę est: Pænitiā agite, eadem est Petri vox: Pœnitēmini, & baptizetur unusquisque vestrum, & Pauli: Tristitia quę secundum Deum est, pænitiā in salutem stabilem operatur, id est, non est salus stabilis, sine tristitia, quę secundum Deum est. Ergo firma lex est, si de peccato non doleo, seruari non potero. *Luca 13. Matth. 4. Matth. 3. Actor. 3. 2 Cor. 7.*

Secundò: Lex naturę etiam docet, ut non quiuis dolor de peccato, peccatum delere possit. Doluit planè Iudas, quod Christum vendiderit, Doluit Saul quòd Samueli non obedierit. Doluit

Genes. 27. luit Esau, quòd primogenita vendiderit. Neque tamen inuenit
Hebræis. pœnitentiæ locum, etiam si cum lachrymis eam quæsisset. Hinc
 ergo tota diffidentia, & desperatio nobis accrescit, quod scilicet
 scimus nos peccasse: neque tamen scire possumus, an tanto do-
 lore simus affecti, qui delere nostra crimina queat. Censent enim
 Theologi, dolorem debere esse summum, maximumq;: qui pec-
 catû, contra summû maximumque Deû, abolere possit. Quis
 verò ex se dolorê tantû habeat: quis ita dolere sufficiens erit? cû nō
2. Corin. 3. simus sufficientes, cogitare aliquid ex nobis, q uasi ex nobis. Quo-
 modo ergo dolebo, ut debeo, qui cogitare, ut debeo, nō sufficio?

Christus igitur qui caput nostrum est: cuius nos omnes mē-
 bra sumus: dolorem quem nos ex nobis habere nō poteramus,
 in suæ pafsionis initio, pro omnibus nobis assumpsit. Vt iam cō-
 fidamus, quòd si per sacramenta Ecclesiæ, dolor ille suus nobis
 communicetur, iusti & salui esse poterimus. Igitur in Gethsema-
 ni, Christus pro peccatis omnium nostrû dolet, pro peccatis om-
 nium dolorem assumpsit, quem dolorem ego debebam, iam præ-
 stitit ille. Egregiè hæc Diuus Thomas docet, in hæc verba:
3. part. q. Christus non solum doluit pro amissione vitæ temporalis: sed
46. art. 6. etiam pro peccatis omnium aliorum. Qui dolor in Christo ex-
 cessit omnem dolorem cuiuscunque contrititum quia ex maio-
 ri sapientia, & charitate processit, ex quibus dolor contritionis
 augetur. Tum etiam quia pro omnibus peccatis simul doluit,
Isaia 53. secundum illud: Verè dolores nostros ipse tulit. Hactenus
 ille. Et infra: Christus voluit genus humanum liberare, non sola
 potestate, sed iustitia. Ideo non solum attendit, quantam virtutē
 dolor eius haberet, ex diuinitate unita: sed etiam, quantum dolor
 eius sufficeret, secundum humanam naturam, ad tantam satisfac-
 tionem. Hæc ille. Vbi attentè audiendum est: quòd pro omni-
 bus peccatis Dominus simul doluit, & quòd doluit tãto dolore,
 quantum requirebatur in quouis homine, ut eius culpa condo-
 naretur. O doloris immensitatem! o dolorem ferè infinitum! An-
 non est ferè dolor infinitus, qui pro singulis omnium hominum
 peccatis voluntariè assumptus est? Quis credere potuisset, quòd
 cor illud Christi delicatissimum, omnes nostros tulerit dolores?

Ierem. 14. O Christe, verè magna est, sicut mare, contritio tua: Verè contri-
 tione magna contrita est Virgo, filia populi nostri: plaga grauissi-

Trenor. 1. ma vehementer. Verè dixisti: Vos qui transitis, attendite & con-
 siderate

considerate si est dolor, ut dolor meus? verè vir dolorum es, & sciens *Isaia 53.*
infirmiorem.

Ita planè necesse erat, ut Christi dolor tantus esset, ut nobis fiduciam sperandæ pietatis indulgeret: Quis enim veniam sperare potuisset, nisi Christum, iam pro nostris peccatis doluisse nouisset? iâ nemo desperare aut frangi par est, licet infinito peccatorum pondere obruatur, cum sciat, Christum iam dolorem illis peccatis debitum assumpsisse, nihilque aliud à peccatoribus requiri, quàm quòd dolor ille suus, nobis per sacramenta dignè suscepta, communicetur.

Cùm ergo res summa fuerit, Christum tantum habuisse dolorem, cumque tantopere nostra retulerit, eum illum habuisse, cumque etiam ad eum retulerit, ut nos sciremus, quòd ille tantum habuerit dolorem, (quid enim proderet ad fiduciam nostram, quòd ille habuisset, si nos id ignoraremus) hac (ut existimo) ratione, omnibus argumentis Christus testatum esse voluit, se tantopere doluisse. Ideo enim ait: *Tristis est anima mea, usque ad mortem*, id est, dolore qui mortem, non uni sed mille hominibus affere potuisset. Ideo etiam secundo ait: *Pater mi, si possibile est transeat à me calix*, neque enim poterat non esse calix acerbissimus, quem fortissimus ille heros, qui tam anxie illum optauerat, tam anxie efflagitat à se remoueri.

Vt etiam omnibus esset apertissimus dolor ille à Christo, pro nobis assumptus, idcirco Petrum, Iacobum, & Ioannem testes doloris ascivit, ut in ore trium testium staret omne verum. Et ea ratione, semel, iterum, ac tertio ut vigilant admonuit, ut testimonium vigilantium certius esset. Et ea etiam ratione, voluit Angelum de cælo venire, qui eius doloris certissimus esset index & testis, siquidem ad eum in eo confortandum accesserat. Ea demum ratione sanguineum sudat sudorè, euidentissimum summæ anxietatis indicium.

Planè Christus, cùm ita dolebat, mulier erat, quæ cùm parit, tristitiam habet. Pariebat verò tunc nos, & dolores partus usque ad mortem perduravit, ubi morte matris vitam acceperunt filij. Planè Christus in se maledictionem Euxæ suscepit. Cui dictum est, in dolore paries filios, factus est igitur pro nobis maledictum, ut nos ex legis maledictione redimeret. Planè Christus erat pulchra illa Rachel, quæ Benjaminum, (id est, filium dexteræ) pariens

Deuter. 17.

Ioann. 16.

Genesis 30.

Galat. 3.

Gen. 35.

pariens ex dolore, diem clausit extremum. Ita Christus nos pariens, ut dexterę filios efficeret, prę dolore suam facerrimam animam effudit.

Porro non immeritò dixit, *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Sciebat enim peccata quę usque ad mortem in homine durant, esse periculosissima. Dictū enim est, Mors peccatorū pessima, id est, peccatores qui usque ad mortis tēpus peccant, morte morituri sunt pessima. At nihilominus peccator qui iam se mori videt, minimè desperet. Ideo enim Christus usque ad mortem doluit, ut etiam peccata usque ad mortem, remedium habere sciremus. Habebunt verò remedium & veniam, si peccator, suo dolore, dolorem Christi per Sacramentum aut eius votum participauerit.

Nec id dissimulandum, quodd Christus doluit usque ad mortem, ut sciamus, eos qui in tempore mortis dolent, non propterea damnari. Imperitū enim vulgus existimat, eos in infernū abire, quos anxie & dolenter mori conspiciunt. Contrā eos abire in cælum, quos placide vitam finire cognoscunt. At non ita est, potest in cælum ire, qui in magnis angustiis, vitam absoluit, ut de Ioanne Taulero memorię proditum est.

Locus tertius est: *Assumpto Petro, & duobus filiis Zebedei cępit contristari*. Varias habent hi tres Apostoli significationes. Primum enim significat Petrus fidem, in Petri enim fide fundatur Ecclesia Christi. Significat Iacobus spem, Propter spem siquidem luctamur & contendimus, Significat Ioannes gratiam & charitatē. Meritò igitur Christus oraturus & sudaturus, & tantopere laboraturus, assumit hos tres: Indicans nullū opus sine his tribus, scilicet fide, spe, charitate, aliquid valoris habere. Sine fide enim impossibile est placere Deo, sine spe, nemo saluatur. Spe enim salui facti sumus, & sine charitate, etiam si tradam corpus, ut ardeat, nihil sum.

Secundò, tres illi Apostoli significant tres hominum status. Petrus enim significat Clericos, Iacobus vitę actiue laborem: Ioannes contemplatiue quietem. Christus ergo assumpsit hos tres, ut proximi suę adstarent passioni. Indicans se sufficienter, pro omnibus omnium hominum statibus sanguinem sudasse, & vitam fudisse.

Tertiò, tres illi Apostoli significant eos, qui Christo iunguntur

guntur familiarius, quique Christum amant strictius. Itaque cum Dominus vult tres istos suæ assistere passioni, admonuit eos, qui Christo volunt uniri amore strictissimo, ut eius sacram passionem cogitent, considerent, meditentur propius, attentius, intimius.

Quartò etiam voluit Dominus hos tres transfigurationi interesse, & passioni. Vt qui post gloriam transfigurationis, videbant successisse ignominiam passionis intelligerent futurum, ut post ignominiam passionis, gloria succederet resurrectionis. Vt in die bonorum memores simus malorum, & in die malorum, memoria succurrat bonorum. Videlicet ut exspectatio mali, felicitatis humanæ lætitiā temperet, & spes boni, grauioris tribulationis afflictionem moderetur. Matth. 16.

Locus quartus est: *Progressus pusillum, procidit in faciem suam.* Progressus est pusillum, quantum iactus est lapidis, ut Apostoli testificari possent certissimè, de eius dolore, & angustia. Quodd' verò procidit in faciem, arbitror id esse, quod Paulus dicit: Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum, qui posset illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Videns enim Christus se peccatis nostris onustum, statuensque pro nostris peccatis dolere, & eorum à Patre remissionem impetrare, coram throno Paternæ gloriæ comparuit, summam illi reuerentiam exhibens; quam exteriori corporis habitu demonstrans, procidit in faciem suam, & velut Pontifex pro nobis interpellans, preces & supplicationes obtulit Patri, cum lachrymis & clamore, qui in toto cælo personuit. Proque illa profundissima, quam exhibuit reuerentia, exauditus est. Rursum cum per Angelum qui eum confortaturus aduenerat, Christus ipse rescivit (quod iam ante sciebat) Patris decretum esse, ut moreretur, tunc propria experientia didicit obedientiam, & ita per obedientiam, consummatus, factus est sibi obtemperantibus causa salutis æternæ. Lucæ 22.

Sed iam intelligere cupio, quid Dominus precatus fuerit? quid supplicarit? in quo pro sua reuerentia exauditus fuerit? In qua re, sub aliorum censura, quæ subiungam, existimo. Hebr. 5.

Primum nulla poterat esse in seculo maior angustia, quam illa qua Christus affligebatur, ut omnes Theologi fatentur. Iam Pater æternus, Pater est misericordiarum, & Deus totius Psal. 218.

consolationis : qui consolatur nos in omni afflictione nostra. *2. Corin. 1.* Dicitur enim est, quod sit adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Quod si seruis Dominus accurrat in omni angustia eorum : si *Psal. 9.* non se continet Dominus, quin afflictionem seruorum temperet eorumque lachrymas abstergat: quanto minus se continuisse Patrem, videns non seruum, sed Filium, non in leui, & momentaria tribulatione, sed in acerrimo, & grauissimo dolore? quomodo non alijs apertis ad Filium aduolasset eius dolorem mitigaturus: nisi ipse Filius sua Patrem oratione detinuisse? Detinuit igitur Filius Patrem, ne dolorem leniret. Et hunc esse credo orationis Christi sensum, cum ait: *Pater si fieri potest transeat calix à me.* Sed oratio mea, supplicatio mea, efflagitatio mea est: ut non hæc mea voluntas fiat. Sed tua illa Pater qua ab æterno decreuisti: ut ego dolorem hunc quamuis acerbissimum paterer, nolo dolorem hunc mihi leniri, aut mitigari: Non meus affectus naturalis impleatur: *Psal. 40* non tua mihi miseratio accurrat: sed tua voluntas æterna, opere compleatur. Planè tunc Christus intelligebat super nostrum genus, egenum & pauperrimum: Pater igitur, vniuersum Christi dolorem mollisset: ut eum facilius ferre potuisset. Sed ut dixi, iterum & tertio orauit Christus, ne suus naturalis impleretur affectus: sed doloris gladius eius transuerberaret pectus. Vt ea ratione, maiori homines nexu obligaret, arctiori amoris nodo deuinciret. Quàm verè igitur quadrat Christo, illud Davidis: *Psal. 25.* Proba me Domine: & tenta me, ure renes meos, & cor meum. Et *Psal. 138.* iterum: Domine probasti me, & cognouisti me, tu cognouisti sessionem meam, &c. Ergo, ut finiam, orat Christus Patre, ut si possibile sit transeat calix: in ea ratione intelligamus: quàm esset acerbissimus calix ille, quem Christus fortissimus heros exhorret. Orat verò, ne calix ille transeat: ut intelligamus, quantum illi debemus, qui omnium dolorem, omnium loco, unus exhaustit. Quæ dico, quia certissima esse ille volebat, semel, iterum, ac tertio repetit, ut nihil in eis dubijs residere potuisset.

Ex hac historia multa colligere est. Primum, quod non est imperfectionis doloris acerbicatem sentire. Non est imperfectionis dedecoris vulnus dolenter excipere. Non est imperfectionis mala huius seculi patiendi tristari, pauere, tædere. Christus enim perfectionis fuit magister: qui in his malis cœpit contristari, & mœstus esse. Paulus qui de se & alijs dixit: Quotquot perfecti sumus

mus

mus id sentiamus, is dixit: Nō volumus vos ignorare fratres, de tribulatione nostra quæ facta est in Asia. Quia supra modum gra-
uati sumus, supra virtutem: ita ut tæderet etiam nos viuere, Iob 2.
sanctus ille, cui perfecti alij vix conferri possunt, adeo dolebat ve-
hementer, ut amici, septem diebus ei loqui non auderent. Certè
si quivis nostrum spiritus esset, terrena mala pensi non habe-
ret. Nunc verò ex carne sumus, quæ nobis ferrea aut ænea non Iob 16.
est.

At verò Christiani afflicti munus est: in medijs tribulationi-
bus rectà ad Patrem ire. Nec enim nouit animus Christianus in
aliare, quàm in Deo, afflictionis consolationem recipere. Re-
nuit enim consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus Pslm. 76.
sum. Dictum est: Perditio tua Israël ex te, tantum auxilium tuum
ex me. Rursum Dauid: Ego cùm mihi molesti essent, induebar Osee 13.
cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio in sinu Pslm. 35.
meo conuertetur, & item: Pro eo ut me diligerent, detrahebant
mihi, ego autem orabam.

Porò in ea ratione subdere tuam voluntatem Deo, ut non
quod tu, sed quod ille vult, faciat: id demum perfectionis est. Eā
perfectionem Christus docuit hoc loco, & Paulus cùm dicit: Re-
nouamini in nouitate mentis vestræ: ut probetis quæ sit volun- Roman. 12.
tas Dei, bona, beneplacens, & perfecta.

Est verò voluntas Dei perfecta: ut per leue & momenta-
neum tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus acquira- 2. Corin. 4.
mus: ut quæ persecutionem patientes, beati simus. Ut quæ con- Matth. 5.
ueniat nobis illa beatitudo: Beati qui lugent, quoniam ipsi con-
solabuntur. Demum est voluntas Dei, ut sicut abundat tribula- 2. Corin. 1.
tio: ita abundet & consolatio. Ut sicut socij sumus Christi in pas- Bodem.
sionibus, simus & in consolationibus. Si enim compatimur, & Roman. 8.
conregnabimus.

Demum ex hac historia fas nobis est, de futuro Ecclesiæ
statu coniectari. Quòd enim in capite contigit, futurum in mē-
bris speramus. Ut ergo Christus grauissimis doloribus, & angus-
tijijs afflictijs est: cum iam vitam esset absoluturus: ita & Ec-
clesia, cum iam finienda erit, grauissimè etiam affligenda erit.
Ita ut si fieri possit in errorem tradantur electi. Sed sicut post Matth. 24.
mortem successit gloria Christi: ita post Ecclesiæ finem, eius im- Prouer. 18.
mortalis gloria sequetur, ut verum sit illud; Gloriam præcedit Prouer. 25.
humi-

humilitas, & illud: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis. Et antequam glorificetur, humiliatur. Porro Christus requirebat solamen à discipulis intimis, nec tamen inuenit: ita Ecclesia requireret solatium, & fauorem à Prælatiis suis, sed illi altum dormient.

Locus quintus est: *Ecce Iudas unus de duodecim.* Video Christum minimè à Iudæis, sine Iudæ ministerio comprehensum: in figurâ, quod Christus in nobis tradi nisi à Iuda, Christi discipulo (licet falso) non potest. Certè cum peccamus, tunc tradimus Christum. Neque enim in nobis tradi Christus potest nisi peccemus: at peccare non possumus, nisi ministerio Iudæ: eius scilicet qui discipulus Christi videtur, cum non sit tamen. Quod ut intelligas, memor esto illius Theologici decreti: Nemo operatur, malum aspiciens. Ergo qui peccat, non peccat, malum sed bonum aspiciens, id est, peccat credens non malum esse, sed bonû, quod cupit. Ergo cum peccamus, venit bonum, quod scilicet bonû videtur: osculatur affectum nostrum, nos illud, ut amicum recipimus, en Iudas pseudo apostolus Christum tradidit. Proruit inde in animâ nostram cohors dæmonum & vitiorum, Iudæi, Mauri, Indi, mali Christiani non tradunt Christum, nisi quia antecedit Iudas, id est, id quod bonum apparet, cum non sit.

Sed ad literam redeo, comprehensuri Christum sunt Iudas, Christi familiaris, & discipulus. Secundò, turba multa ministrorum: qui missi fuerant à Phariseis, & principibus. Tertio, cohors gentilium militum, ut testatur Ioannes. Quarto ipsi principes sacerdotum, magistratus templi, & seniores, ut testatur Lucas. Vbi igitur tutus Christus esse potest? quem non cauebit? quem non timebit? si à gentibus, à Iudæis, à suis, ab alienis, à ministris, & principibus, à iuuenibus, & senioribus, à priuatis, & magistratibus, à laicis, & sacerdotibus, queritur comprehendendus? Quid mali hic omnibus intulit: quod ab omnibus, queritur ad necem? Verè dictum est: Inimici hominis domestici eius. Et nolite credere amico, nolite confidere in duce. Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui. Verè dictum est: Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Et item: Odio habuerunt me gratis. Cum igitur totus mundus in maligno positus sit: cum totus mundus contra Christum conspirauerit, quid causæ est, quod ita cor nostrum credimus mundo? cur mundi præcepta

Zachar. 13

Lucæ 22.

Mich. 7.

Ioannis 15.

Ibidem.

3. Ioann. 5.

cepta seruamus? Cum dictum sit. Qui amicus est mundi, Dei Iacobi 4.
inimicus constituitur. Annon miraculi loco est, quod per Christū
mundus factus sit, & non solum mundus eum non cognouerit,
sed persequutus fuerit, comprehenderit, occiderit? Igitur Chri-
stus datus est manibus peccatorum.

IOAN. 8.

Tunc unus ex his qui erant cum Iesu, exemit gladium: & percutiens seruū
principis sacerdotum, amputauit illi auriculam.

Primum illud annotandum, quod ex ministris omnibus
qui contra Iesum venerant, nemo maiori rabie, & furore vehe-
mentiori Christum inuasit, quàm seruus Pontificis summi. Pro-
pterea siquidem Petrus contra illum accensus irruit: & caput am-
putare cōtendit, quia eum videbat effrenatissimum. Igitur, à mi-
nistris Pontificum, sibi Christus & timeat, & caueat. Nullus est
qui furentiori odio Christum, & eius Euangelium prosequatur,
quam ministri Episcoporum. Hi enim auaritiæ flammis accensi,
iustitiam corrumpunt: æquum bonumque dilaniant, dilacerant,
nullaque ratione patiuntur, Christi mansuetudinem, charitatem,
& æquitatem tranquillè regnare. Et profectò existimo, multos
Pontifices viros fore meliores, si per ministros liceret. Quid verò
liceat per illos, qui suo ministerio velut hamo, opes contendunt
sibi regias comparare? rectè ergo erat nomen seruo Malchus, id
est, regius: ij enim ministri regales diuitias, suatyrannide siciunt,
& anhelant.

Contra hunc igitur insilit zelantissimus Petrus: & exempto
gladio, illius diffindit auriculam. Res digna est omni expensio-
ne, cur Petri gladius in solam sicarij aurem sæuierit, cur certo ictu
solam aurem discidit? Ego coniecto significari, quod Petri gla-
dius sit excommunication. Hæc verò solā discindit aurem. Siqui-
dem per excommunicationem, excommunicatus sit sicut ethni-
cus, id est, sicut infidelis, qui fide caret. Porro carens fide, aure ca-
rere dicitur. Siquidē fides ex auditu. Ideo enim dictū est, Christia-
nos, in auditu auris obedituros. Et Christus in persona Christia-
norū dicit. Sacrificium & oblationem nolui, aurē perfecisti mi-
hi: siquidem per aurem, auditus verbi Dei ingreditur. Et per hūc
auditum, omne bonū. Petrus ergo disijciens illius peruersi auri-
culam, illum ab omni bono, & ab omni remedio alienum demō-
strauit, adeo grauis est excommunicationis perniciēs.

Matth. 18.

Psal. 17

Psal. 39

Rom. 10.

Dominus verò Petro respondet; Conuerte gladium tuū in
vagi-

vaginam. Vbi primum sub aliorum censura, ita existimo, Petri defensionem fuisse inconsultam. Cum enim video mea defensione fieri posse, ut liberem eum, qui iniuste affligitur, sancta quidem defensio est. Sed si defensio mea aggressores irritat, ut acerbius sæuiant, contra illum quem ego defendo, & contra alios, annon illa stulta defensio fuerit? Profecto rabidi illi leones contra Christum solum venerant sæuituri, neque eorum erat animus, Christum ibi gladio perimere. At Petri gladius eos irritasset, ut Christum & discipulos trucidassent, nisi Christi & verba, & miraculum id vetuissent. Ea enim ratione conijcio Christum aurem ministri sanasse, ut ministrorum ferociam illa sanitas leniret, & cicuraret. Ut cicures facti, & mansueti, ab occisione temperarent.

Docuit etiam eo verbo Christus, non temerè resistere ministris Iustitiæ, seu Iudicis. Scio quemuis, qui à iudice iniuste comprehenditur, se ab eo, & ab eius ministris defendere posse. Scio etiam posse alios ei ferre fauorem, qui à iudice apertissima iniuria læditur. Sed oportet, & euidentem esse iniuriam, & proximorum scandalum cauere. Nam ubi dubia causa est, resistere magistratui non licet. Vbi verò scandalum nascitur, vix homini, per quem scandalum fit.

vide s. Th.
2. 2. q. 69
art. 4.

Matth. 18.

Docuit etiam temerariam esse audaciam, si unusquisque gladium contra cohortem eximat. Quid enim poterat Petrus unicum gladium habens, contra armatorum phalangem?

Quòd verò Petrum Dominus continuerit his verbis: *Conuertere gladium tuum, omnes enim qui gladium acceperint gladio peribunt, non vacat mysterio, non enim dixit: Conuertere gladium, ne te isti occidant, aut ne te isti comprehendant, sed sola lege diuina eum à vulnere prohibuit, ubi duo intelligo. Primum, quàm debeat legi diuinæ Pontifex summus obedire: licet summus ipse sit, licet in medio ardentis iræ, licet in medijs flammis furoris, sola tamē legis diuinæ memoria, solum legis diuinæ nomen, debet eum in officio continere. Secundò intelligo. Quòd Christus solam legē diuinam Petro refricuit, quia sola lege diuina ille potest cogi, & coerceri. Nec enim legibus humanis ille coercetur, quia est supra leges humanas. Neque oues cogere suum solent pastorem. Neque clauēs & gubernationē regni; alius quam Petrus, id est summus Pontifex habet.*

Ioan. ult.

Sed quid est: *Omnes qui gladium acceperint, gladio peribunt?* Video

deò sensum esse. Omnis qui gladium sua autoritate usurpat, gladio peribit. Sed quam id non sit verum, experientia testis est. Dico tamen id in suo sensu esse verissimum, & primum considerandum illud est, Dominum non dixisse: Omnes qui gladio occiderint, aut gladio vulnerauerint, aut gladium strinxerint, sed solum: Omnes qui gladium acceperint, videlicet eo animo, quo tu Petre accipis, scilicet, ad percutiendum. Vbi doceamur, quòd *Matth. 5.* sicut non solum adulter est, qui alienam corrumpit, sed etiam, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchus est, ita non solum occidens homicida est, sed etiam qui gladium accipit ad occidendum, homicida est, & ideo gladio peribit. Dubitas quò pacto id verum est. Respondeo legem hanc Dei esse, ut qui peccauerit volens occidere hominē, eum dolorem, eamq; angustiam sentiat, quam sensisset, si gladio periisset. Siue eam sentiat, quia gladio corporali occiditur, siue quia gladio contritionis cor eius vulneratur, siue quia in inferno, gladio æternæ damnationis ferietur. Lex enim Dei potius cor respicit, quàm corpus. Igitur quem dolorem intulit homicida, eum ut patiatur lex Domini sancit.

Nescio verò an id placebit, quod subiungam: Habetur in *Deute. 15.* Deutero. quòd si seruus noluerit egredi è domo Domini sui, Dominus perforabit eius aurem, & manebit seruus in æternum. Igitur Malchus personam synagogæ referebat, quæ Dominum suū morti tradidit: Quia igitur synagoga serua maneret voluit, filiorum nomen abijciens, voluit enim spiritum seruitutis, potius quàm adoptionis, idcirco in aure à Petro vulneratur, ut serua maneat non in domo Patris hæres. Quia verò Dominus in mundi *Ioann. 8.* fine Iudæos ad veritatem conuerteret, dicente Paulo, Cùm plenitudo gētium intrauerit, tunc Israël saluus fiet, idcirco auxis à Do- *Rom. 21.* mino, vulnerato restituitur.

Adde etiam, illa auri redditione significari, non omnia quæ Pontifices præcipitantiùs agunt in terra, à Deo rata in cælis haberi. Sicut enim quæ (clauē non errante) soluuntur, aut ligantur à Pontificibus in terris, ligata, solutaque firman- *Matth. 18.* tur in cælis, *Ioann. ult.* ita ubi temerè ligant illi, aut soluunt, non vult Dominus soluta, aut ligata manere. Iustus enim Dominus iustitias dilexit, æqui- *Psal. 10.* tatem vidit vultus eius, & item: Mane ad stabo tibi, & videbo, *Psal. 50.* quia non Deus volens iniquitatem tuas. Fieri ergo potest, ut quæ

excommunicat Petrus in terra, non velit Deus esse excommunicatum in cælo. Tum etiam voluit Dominus excommunicatos, non desperare, etiam si iuste excommunicati sint & præscisci. Potest Dominus illis reddere salutem. Potest iubere Petro, ut gladium in vaginam recondat.

Demum si magnum in Christo fuit, quodd cruci suffixus, pro crucifixoribus rogarit: Annō sublimissimū est, quodd in media comprehensione, in medijs iniurijs, inter sacrilegas manus, non verbo, sed opere, non vulgari remedio, sed opere miraculoso, hostem, crudelem, atrocem, impudentissimum, auris redditæ beneficio donauerit? & quia Theologicum dogma est. Quē Dominus sanat, perfectē sanat, si Christus hunc & aure, & mente sanauit, quod potuit esse maioris charitatis indicium? quod potuit esse magis imperturbati animi argumentū? Sed video, non tunc solum Dominus suos hostes in medio offensionum, beneficijs ditauit & cumulauit, etiam nunc, nos cum illum magis offendimus, ille magis donis, & muneribus allicit, & prouocat. Tā

2. *Thim.* 2 est illi generosissimum pectus. Quam verum illud est, vult omnes homines saluos fieri, quomodo enim potest efficacius ad

Isaia 40. Deum peccator conuerti, quam ubi videt se duplicia à Domino, pro suis iniquitatibus recipere? Annon dictum est: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei? Igitur, si Christi lex est: Diligite inimicos vestros, suā ipse legē impleuit, ex dilectione veniens ad nos. Si lex est: Orate pro persequentibus vos, id ipse impleuit, in cruce pro persequentibus orans. Si lex est: Benefacite ijs qui persequuntur vos, en in auris redditione, lex est illa complera.

In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquā ad latronē existis cum gladijs & fustibus comprehendere me. In his verbis duo mihi sublucent. Primū est: Licere Reip. gladios & fustes accipere cōtra latrones, ut eos occidat. Et par ratio est de reliquis malefactoribus. Id mihi dictū ē, contra quosdam nimium delicatos, quibus crudele videtur, ijs auferre vitam, qui nostram furantur pecuniam. At Dñs dicit: Si fuisset latro, licebat ita contra me armari. Nunc verò, quid mihi cum latronibus? illi inuadunt aliena, ego do & me, & mea. Illi malè faciunt, ego nunquā non vobis & benefeci. Scitis enim quā fuerim largus beneficiorum collator.

Secundum est: Cur Dominus dixerit, Tanquam ad latronem: non verò tanquam ad turbatorem Reipub. contra usurpatorem Regiæ

Regiæ maiestatis, & reliqua, quæ postea Iudæi Christo obiece- *Math. 27*
runt? Ad hoc ego ita existimo esse respondendum: Habet Do-
minus. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, fur est & latro,
& infra: Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones. Et *Ioan. 10.*
non audierunt eos oues, & infra: Fur non venit, nisi ut furetur,
mactet & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius
habeant. Itaque Dominus duplici argumento probauit se latro-
nem & furem non esse. Alterum, quod ipse det vitam, alterum,
quod vocem eius, audierint oues. Inquit ergo: Existis ad me, ut
ad dilapidatorem Ecclesiæ, ut ad lupum voratorē cum gladijs &
fustibus. Cum tamen essem vobiscum semper docens in templo,
cuius vocem vos audiebatis, dum oues esse volebatis. Pastor igitur
sum, non latro, morrem à vobis abstuli, non intuli, vitam de-
di, non abstuli. Videte igitur, quod crimen admittatis, sacrilegas
in vestrum pastorem manus iniicientes.

Tu autem intellige, quā mille rationibus suauissimè Chri-
stus hostes suos auocabat ab immanissimo scelere. Primū enim
ipse non fugit, sed se suis hostibus obtulit, non erat ergo cureū
comprehenderent & ligarent: Secundò, discipulorū arma pro-
hibuit: Tertiò autem restituit: Quartò comprehensores prostra- *Ioan. 18.*
uit. Cum enim dixit: Ego sum, ceciderunt retrorsum: Quintò
vires quas illis abstulerat restituit: Sextò admonuit, in sua esse
facultate legiones Angelorum, ad sui defensionem aduocare: Se-
ptimò, reficauit eius memoriam doctrinæ & beneficiorum, quæ
illis ille contulerat, ultimò, esse illam horam tenebrarum dixit, id
est, dæmonū. Annon hæc satis erāt, ut velleones, vel tigres mi-
tigarent. At non sunt mitigati, imò verò exasperati, adeo ira, res
cæca est, & furens, sed iustificata est interim sapientia à filiis suis. *Luce 7.*

Locus ultimus est. Hæc omnia facta sunt, ut implerentur Scripturæ
Prophetarum. Vbi diligentia nostra requiritur, ubinam scribantur
horum singula, quæ Matthæus recensuit. Aggrediar rem diffi-
cilem.

Primū quod Christus esset cum discipulis cœnaturus, si-
gnificatum fuit Exod. 12. ubi hæc verba referuntur: Decima die
mensis huius, tollat quisque agnū, per familias, & domos suas.
Ergo mandabat lex, quemuis Patrem familias agnum accipere
quem cū sua familia cœnaret. At Christus erat Pater familias di-
scipulorum suorum, Igitur debuit agnum & typicum, & verum,

cum sua familia cœnare. Nec enim venit legē soluere, sed adimplere. Et reuera, caro Christi erat agnus igne charitatis assus, erat azymus panis, sine virilis feminis fermento. Erat etiam agrestis, seu amara lactuca: amaritudine scilicet passionis instantis affecta.

Secundò quòd Christus esset pedes, (id est affectiones) suorum discipulorum lauaturus, mihi significari videtur apud Malach. 5. lachiam, cum dicitur. Ipse quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & sedebit conflans, &c. Profectò Christum ignem esse conflantem indicant discipuli illi, qui ignem senserunt, cum dicebant: Nonne corn nostrum erat ardens in via. At ipsum esse herbam saponariam, videbant Apostoli, cum suos lauari pedes (velut sapone, sordidi panni) conspiciebant. Nescio verò, an id viris doctis placebit, quòd subiungam. Habetur apud Zachariam, Iesum pontificem magnum indutum fuisse vestibus sordidis. Et ego quidem cum Christum contempler, iam pedum absoluta lotione, præinctum linteo sordenti, ut quòd sordes pedum exceperat, Iesum illum pontificem videre mihi videor.

Tertid, de oratione Christi in horto, Zacharias mihi dixisse videtur, cum ait. Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta quæ erant in profundo. Et post eum equi rufi, varij & albi, &c. Vbi meditatè considerandum est, quàm eleganter Christus depingitur. Vir enim est Verbum Dei. Hic vir ascendit super equum rufum, cum habuit in horto carnem sudore sanguineo rubentem. Planè: Ascendit Dominus super nubem leuem, (ut super equum albertem) cum carni mundissimæ in Virginis aluo fuit copulatus. At ascendit super eundem equum rubentē, cum in horto sanguine suo equus ille fuit rubore perfusus. Vt verò scias eum in horto rubuisse, subiungit, ipse erat inter myrteta, mihi enim ita videtur hortum illū habuisse myrteta. Vt solent elegantiores horti, qui ad delicias, propè ciuitates plantantur. Eum verò hortum fuisse Getsemani, id est, in valle Iosaphat, id indicat quod addit. Erant myrteta in profundo scilicet vallis. Quod subiicitur de alijs equis rufis, varijs & albis, fructus passionis Christi prænuntiat. Per passionem siquidem Christi factum est, ut multi martyres, virgines, Confessores Christum sequerentur, inter quos essent varij nonnulli, id est, martyrio & virginitate conspicui, & pulchrè inquit. Hi sunt, quos

quos misit Dominus ut perambulet terrâ: quia videlicet, in omnem terram exiuit sonus eorum.

Rursum rectè satis de Christi sudore, erat in Psalmis à Dauide cantatum, cum dixit: Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Cor enim esse sanguinis principium, testatur ubique Aristoteles. Cor igitur tanquã ceraliquescens, indicauit futurum, ut ex immenso charitatis feruore, sanguis in corde, & venis cõsistens (velut liquatus) per poros & venas eodem calore laxatas descenderet. Et quia Christus super faciem suam prociderat: erat necesse, ut liquatus sanguis in ventrem rueret. Id verò est, quod inquit, in medio ventris mei. Ut sit sensus, Factum est in corde meo: ut sanguis ex charitatis feruore liquatus, in medium ventrem conflueret: & inde fieret sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

Quartò: Illa Christi angustia & agonia variè significata est in Prophetis, videlicet, ut quæ erat cardo nostræ salutis. Inquit ergo Dominus apud Psalterem: Saluum me fac Deus, quia intrauerunt aquæ usque ad animã meam. Sanè, quia intrauerunt usque ad animam, ideo tristis erat eius anima, usque ad mortem. Iam quòd dicit: Laboraui clamãs, raucæ factę sunt fauces meę: planè indicat, quòd semel, iterum, & tertio ad Patrem orauerit Dominus, idque non sine vehementi clamore, testante Paulo, quòd in diebus carnis suæ, preces & supplicationes Patri obtulerit, cum lachrymis & clamore valido. Isaias item non tacuit hanc Domini agoniam, cum dicit: Vidimus eum, virum dolorum, & scientem infirmitatem. Quàm verò vir fuerit dolorum, sudor sanguineus palàm demonstrauit. Expressior locus ibidem est, cum dicit. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ea enim ratione Christus doluit tã acerbo dolore, quia pro peccatis omnium doluit, id est, eos omnes dolores, quos nos pro nostris peccatis debebamus, ille pro nobis omnibus accepit. Igitur dolores nostros ipse portauit. Demum inquit: De angustia & de iudicio sublatus est, id est, duplex fuit causa, quòd fuerit è vita sublatus. Altera fuit angustia, quæ satis erat eum è viuīs auferre. Tristis enim erat eius anima usque ad mortē. Altera fuit, iudiciū Pilati, eum morti tradētis. Nemo ergo putet, quòd Christus fuerit actus in crucem cum indolentia. Imò verò, tanta fuit affectus angustia, quòd ea sola eum conficere sufficiebat.

Roman. 10

4. de Gen.

ner. animal. c. 8. de

Somno, c. 3

de Iuuent.

c. 3.

Psalm. 68.

Eodem.

Heb. 5.

Isaia 53.

Eodem.

Eodem.

Genes. 43

Quàm denique pulchrè Christi dolorem, Ioseph à fratribus venditus dolor significauit? dicunt enim fratres eius: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, vidētes angustias, animæ illius. Ergo cū Ioseph prodebat à fratribus, angustia sensit vehementem, angustia Christi significatricem. Fuit enim Ioseph nobilissima Christi figura.

Psal. 68.

Quintò quòd discipuli essent Christo agonizante dormituri, & comprehenso fugituri, prænunciatum illis verbis erat: Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, consolantē me quæsiui, & non inueni. Profectò Christus in angustia illa tam vehementi, dicebat. Sustinete hic & vigilate mecū, ut vel dolentis aspectus, eos ad simul contristandum prouocaret. Sed non fuit qui contristaretur, neque ex hominibus consolantem Dominus inuenit. Vidēdo Angelū venisse, qui Christū confortaret, diceretq;

*Lucæ 22.**3. Reg. 19.*

illi, quod olim dixerat Eliæ, Surge, bibe (calicem scilicet passionis) quia grandis tibi restat via. Atqui Angelus ille cum tristi, non est contristatus. Rursum dictum à Christo erat. Torcular calcaui

Isaia 63.

solus, & de gentibus non est vir mecum: Profectò in horro cœpit Christi caro, velut in torculari calcari. Ideo enim sanguinis rubor ex vua pressa, in terram defluxit. Cū verò hæc vua calcatur, nemo cū Christo est, quia qui cū illo sunt, vel dormiūt, vel fugiūt. Ergo nulli nostra salus, nisi Christo debetur. Solus ille eam tunc operabatur, nullum habebat adiutorem. Dominus solus dux noster erat, neque cum eo erat alius qui eum in afflictione iuaret.

*Deuter. 32.**1. Cor. 1.*

Non Paulus, non Cephas, non Apollo pro nobis sudauit, doluit, comprehensus est. Solus Christus factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio, ut qui gloriatur, in Dño glorietur.

*Roman. 11.**Galat. 3.**Prover. ult.*

Rursum quòd Christo sudante omnes dormirent, indicauit, quòd Christus nos suo sudore saluans, omnes in peccato, & in culpæ somno reperit. Ita enim Paulus: Concluserit Deus omnia in incredulitate, (quasi in somno profundo,) ut omniū suo sanguine misereretur. Et iter: Cōcluserit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Verè igitur humanitas Christi erat tūc mulier illa fortis, quæ dormientibus domesticis suis ipsa surgēs non dormit ut eos daret præda cælesti.

Psal. 21.

Sextò, Christi comprehensio à leonibus illis, à canibus, à monócerotibus, frequenter fuit ante prædicta. Ita enim Christus per Dauidem: Circumdederunt me canes multi, concilium malignan-

lignantium obsedit me, & item : Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me, & infra. Erue à framea Deus animā meā, & de manu canis unicam meā, salua me de ore leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meā. Vbi intelligere datur, *Ibidem.* illos malignissimos tyrannos (qui comprehensum Dñm venerant) eū in modū coronę obsedis. Et ea ferocia, & rabie in eū insiluisse, qua solent leones, canes, vituli, tauri, unicornes. Quod autem non sine armis venerint, indicat verbum illud, Erue à framea, singulari scilicet pro plurali posito. Existimo etiam Annam aut Caipham, ibi adfuisse, ut leonem, ut rabidum canem, à cuius ore speciatim Christus erui desiderat, cum dicit : Salua me ex ore leonis, & de manu canis. Quia videlicet canis ille & ore blasphemias, & manu frameā vibrabat. Iam (nisi me fallit animus) huc spectant verba illa : Custodi de manu peccatoris, & ab hominibus iniquis eripe me, qui cogitauerunt supplantare gressus meos, absconderunt superbi laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Quasi diceret : Custodi de manu Caiphæ, & iniquorum, qui cum illo veniunt, &c. *Psal. 139.*

Huius comprehensionis figuræ multæ præcesserunt. Illa prior, licet obscurior : Abraham colligauit filium suum, antequam eum super altari statueret. Ita Patris æternę permissione Christus alligatur, super crucis altari collocandus. Altera figura fuit Ioseph mittendus in cisternam, ut credi par est, alligatus fuit. Et Ruben Iosephum liberare contendens, non potens tamen, figuram Petri gessit, Christum liberare contendens, sed frustra. Ligatus etiam fuit Samson à Philisthæis, quos ille sua morte destruxit. *Genes. 22.*
Gen. 37.
Iudic. 16.

Porro cum audio Christum dicentem *Tanquam ad latronem venistis*, videor mihi audire etiam Iacob, contra quem Laban venerat cum gladijs & fustibus, cumque eum comprehendisset in monte Galaad, respondit illi Iacob : Quam ob culpam exarlisti post me quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ ? Quasi diceret : Cur veluti latronem insequutus es me. *Genes. 31.*

Iam quod Dominus Petrum coërcet, delineatum videtur, quando Absalon cum gladijs, & fustibus Dauidem Patrem persequeretur. Quem cum Dauid fugeret, & à Semei malediceretur : Absai dolens regis iniurias, exilire cupiebat in Semei, eūque in frusta cōscindere, sed à Dauide reprehensus & coërcitus est. Dimitte, inquit

inquit eum, ut maledicat iuxta præceptum Domini, &c. Quasi

2. Reg. 16. diceret: Conuerte gladium tuum in vaginam.

Demum fugam. discipulorum, suamque derelictionem

Christus præcantauit in Psalmo dicens: Cor meum conturbatū est, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum, (hæc sudor sanguineus indicauit.) Amici mei, & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et qui iuxta me erant de longè steterunt, & vim faciebant, qui quærebant animam meam. Profectò vim faciebant contra Christum unicum & solum, illi eius acerrimi hostes, cum eum omni præsidio destitutum conspiciebant. Quis enim dubitet Christum Dominum tunc ab hostibus ad terram prostratum, illorum calcibus conculcatum? Ut impleretur illud: Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me tota die, quoniam multi bellantes aduersum me. Cum audis: Impugnans tribulauit me, tyrannorum intellige colaphos, pugnos, ictus, & reliqua. Cum verò audis: Multi bellantes aduersum me, & vulnerum multitudinē, & hostium rabiem, (utin bello fit) intelligis.

At illi tenentes Iesum. Quatuor hinc expendenda se offerunt.

Primum, quòd omne Concilium Pontificum, Scribarum, Phariseorum, Seniorum testimoniū falsum quæreretur contra Iesum. Profectò, quo tempore Christus prædicauerat, quæsierant illi testimonium verum contra Iesum, quòd exactissimè, & incessanter inuestigauerant. Cum verò nunquam inuenire potuissent, re desperata, ad testimonia falsa recurrunt. Quid enim aliud Pharisei contendeabant, quando interrogabant, an liceret census dari Cæsari? Quid, quando quæsierunt, quod esset magnum mandatum in lege? Quid quando Sadducei percontantur de mortuorum resurrectione? Quid aliud ambiebant quando eum obseruabant, an sabbato curaret? Ita enim Lucas dicit: Obseruabant eum Scribæ & Pharisei, si in sabbato curaret, ut inuenirent, unde accusarent eum. Igitur cum perpetuò requisissent testimonium verum contra Dominum, nec inuenire potuissent, ad falsa se conuertunt, in qua re quam fuerint diabolica inuidia stimulari, etiam cæci vident.

Matth. 22.

Eodem.

Eodem.

Myrci 3.

Lucæ 6.

Interim verò figura impletur, quæ hæc falsa contra Christum testimonia prænunciauerat. Scriptū enim est, quod Achab rex.

rex scripsit ad maiores natu & optimates Iezrahelis, ut duos testes falsos contra Naboth submitterent, qui Naboth blasphemasse asseuerarent. Id verò fecit Achab, quia vineam à Naboth volebat, quam ipse dare recusabat. Quàm aperta est hæc Christi figura? Christi vinea, animæ nostræ sunt. Hæ animas Christus non vult dare diabolo, sed auferre. Hac ira percitus diabolus, (qui rex ^{Iob 41.} est super omnes filios superbiæ) instigauit maiores natu, seniores scilicet, Scribas, Pontifices, ut testimonium falsum quærent contra Iesum.

Mirari verò vehementer libet, quomodo falsum testimonium non inuenerint contra Iesum. Certè si tempora nostra illi nati fuissent, & pecunia testes corrumpere voluissent, nō duos, sed ducentos falsissimos testes inuenissent. Quid? Quod post Christi resurrectionem Pharisei illos corruerunt milites, quos ad Christi custodiam Pilatus deputauerat. Pecuniam enim copiosam illis dederunt, ut dicerent, discipulos Christi, eius cadauer suffuratos. Ego igitur arbitror, non meliores fuisse illius temporis homines, quàm nostros, ut testimonium falsum dicere nō auderent. Imò verò multi falsi testes acceperunt. Mysterio ergo datum est, ne falsum testimonium contra Christum inueniretur. Primum enim voluit Christus suam innocentiam testimonio, neque falso, lædi posse. Secundò, etiam voluit, nulli videri iure occisus. Si enim Caiphas Christum innocentem damnasset, iure damnasse potuisset apparere. Ne igitur hanc excusationem ille, nec aliquam calumniandi occasionem multi nancisci possent, omnia testimonia Christus rescavit.

Dicam monnihil de moribus nostris. Profectò & nunc etiã falsa testimonia quærent multi contra Iesum. Cùm enim mercator contractum suū, (testante conscientia,) iniquū esse, vel iniustus agnoscat, quærit interim tamen doctoris testimonium, qui contractum iustum esse asseueret: Annon hoc est falsum testimonium contra Iesum; id est, contra iustitiam & charitatem quærere? Si adiucatus iniuste se patrocinari liti, & conscientia, & suis legibus clamantibus intelligit, interim verò alias quærit leges, quibus iniquitas æqua videri possit: Annon hoc est falsum testimonium, contra ius fasque requirere? Si clericos plura possidens beneficia, se id facere non posse & veritate, & viris pijs attestantibus, planè cognoscit, quærit porrò aliquem Ioannem, An-

dream, vel alium ex Canonistis, vel Theologis, cuius autoritate, latrantis conscientiae ora concludat: Annon hoc est testimoniū
Ioann. 15. falsum quærere contra Iesum: qui totus est sanctitas, veritas, æquitas? Utinam verò & Pontifices, pompas illas suas, plusquam regias, Euangelio dissentiri videntes, non se alicuius doctoris testimonio communiant. Sed satis de his, ne in cælum ora ponamus.

Non verò equum est illud dissimulare, quòd maioribus nostris negotium fecit: Cur dicantur falsi testes, qui vera de Christo pronuntiarunt? Dixerunt enim, nos audiimus eum dicentem: Possum destruere templum hoc & triduo reædificare. Et quidem satis non est dicere: illos falsos fuisse testes, quia iniquum animum adduxerunt. Animus enim iniquus, malum, non falsum facit testimonium. Nec sat est dicere, quòd non retulerint verba Christi punctim. Cùm enim sensum attulerint eundem, parum de verbis curandum fuerit. At profectò idem sensus est: Soluite templum, & in triduo excitabo, & possum destruere, & triduo reædificare. Nam profectò qui templum triduo valet excitare, poterat & destruere. Nec demum satis est respondere: testes non adduxisse verba, in sensu quo dicta fuerunt. Siquidem verba Christi fecisse sensum, in quo testes intellexerunt, *Ioannes* ipse cōvincit dicens: quod cùm Pharisei, & reliqua turba Christi verba audierunt, ita respōderunt: Quadraginta annis ædificatum est templū: & tu in tribus diebus reædificas? Si ergo adducunt verba in sensu vulgari, cur falsi dicuntur? Neque verò necesse est testibus, verba referre in sensu, quo dicta sunt: satis enim est referre in sensu, quo vulgus ea intelligit.

Ad hoc dubium quod graue est ego sub aliorum censura responderem: Quòd cum verba alicuius accusati, duplicem facere possunt apud vulgus sensum: tunc ut verè accusetur, & damnetur, debent in utroque sensu esse malè prolata. Si enim in vno sensu vera sunt: in quo accusatus visus est dixisse: falso accusatur in alio sensu. Iudices igitur hoc Christi exemplum expendant: quod testes illi falsi dicuntur, quia verba quæ duplicem habeant sensum, etiam literalem, in uno solùm sensu accusabant.

Secūdum quod se considerandum offerebat, illud est: quòd Christus à summo Pontifice adiuratur: & adiuratus veritatē tam apertè respondit, ut vix unquam ita responderit.

Vbi primum Lector cuncta conspicio. Nulla meo iudicio interrogatio aut maior, aut illustrior, aut utilior (inter mortales) aut fuit aut erit. Qui enim interrogat, Concilium integrum est, qui interrogatur, Deus est. Materia de qua interrogatur, Deitas est: periculum interrogationis non minus, quam vita Dei est. Si auctoritatem concilij spectes, iurabis, nullum tunc in orbe congregari grandius potuisse, aderat Pontifex summus, eo pontificatu refulgens, quem ipse Deus instituerat: aderant legis periti, legis, scilicet quam Deus ipse tradiderat, aderant Pharisei, religione pollentes tunc insignissima, aderat tota senectus, cana prudentia venerabilis. Quid in isto desiderares concilio, si rem humanitus spectes? Si verò ad Christum oculos conuertas, videbis Deum accusatum, languentem, ligatum: Angelos rei spectatores, rei miraculo attonitos. Si periculū expendas: Certè si Christus tacet periculum totius Christianitatis est ibi tacuisse, ubi Dei nomē afferebatur. Si loquitur, periculo capitis loquitur. Et equidem similiter rogatus fuerat à duobus discipulis Ioannis: quibus non verbis, sed operibus respondit, & interrogatio non erat illa, sicut ista solennis. Quia igitur quæstio proposita, cardo est nostræ religionis, quia est scala cælestis, quia est fidei radix: idcirco liberis, disertis & apertissimis verbis Dominus ad eam respondit. Ita enim iuxta Marcum respondit: Ego sum, & videbitis Filium hominis sedentē à dexteris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli. Vbi quod dixit: Sedentem à dexteris: admonuit, se esse de quo Dauid dixerat: Dixit Dominus Domino meo, se de à dexteris meis, & quod dixit: Venientem in nubibus, admonuit se esse, de quo Daniel dixerat, Ecce cū nubibus cæli, quasi Filius hominis veniebat: & usque ad antiquū dierum peruenit. Dicitur quasi Filius hominis, sicut illud: In similitudinem hominū factus: re enim vera homo est: at est potissimè Deus. Dicitur verò peruenisse ad antiquum dierum: quia ascendit super omnes cælos: & super omne nomen, quod nominatur in omni seculo. En igitur Christiani, si certum Christi responsum cupiebatis, adest. Neque verò cū dicit: Ego sum, se Filium Dei adoptiuū intelligebat, neq; Iudæi qui audiebant, ita intellexerunt. Alioqui nulla erat blasphemia, se Filium Dei fateri. Siquidem lex filios Dei homines esse passim confitetur, ut illud: Videntes Filij Dei filias hominum, Et ego dixi, Dij estis; & filij excelsi omnes.

Matt. 11.

Marci 14.

Psalm. 109.

Daniel. 7.

Phil. 2.

Ephef. 4.

Ephef. 1.

Genes. 6.

Psalm. 81.

Hæc ergo prima ratio est, cur Christus tam luculenter, de se testimonium protulit, ut scilicet fides nostra firmo Christi præconio inniteretur.

Altera ratio illa est, voluit Christus (non obligatus) adiurationi respondere, ne si non respondisset, obligati ad respondendum, respondere negligerent. Amputauit ergo occasionem, occasionem quærentibus. Similiter fecit, cum quæsitus an tributum solueret? Afferuit quidem se nihil debere ut qui filius regis esset, sed ne offerret scandalum, neue alij eius exemplo soluere nolent, Petro mandat, ut pro ambobus didrachma persoluat. Eadē ratione circumcidi voluit, in templo præsentari, legis festa seruare. Iota enim nec apicem legis prætermisit, qui dixit, se non venisse soluere legem, sed adimplere. Vt videlicet ansam auferat volentibus legem violare, ne ipsum exemplo ad violandum haberent.

Docuit etiā ea responsione, quid nos instante morte facere oporteat, tunc enim veritas pendenda est, etiam cum discrimine nostro. Si quid iniuste possides, si cuius famā violasti, si quid iniuste accepisti, ea omnia instante morte sunt explicanda. Si quod crimen fœdum admisisti, & dum viueres verecundia premente siluisti, id morte instante reuela. Id verò maximè dum in iudicio interrogaris, si iure quæreris, iure etiam cum capitis discrimine explicare teneris.

Docuit enim posse nos, in bonum nostrum alterius malo abuti, certò cū ille ad malum paratus est, & accinctus. Profectò sciebat Christus, futurum ut si ipse se regem fateretur, infinitis iniurijs & turpi morte à Iudæis esset violandus. At quia ad mala hæc illi erant in procinctu, abuti voluit eorum malo, ad patientiam suam, ad gloriam Patris, ad commodum nostrum, ad mundi salutem. Ita planè frequentissimè in sabbatis curauit, licet sciret, inde scandalum, & odium Phariseos accepturos. Frequentere eos accusauit, & admonitus à discipulis ne ea verba diceret, unde essent Iudæi offendendi, respondit: Sinite, cæci sunt & dures cæcorum. Ita Paulus sciebat, aduentum suum in Ierosolymam, mortem sibi, magnum scandalum Iudæis pariturum. Eo tamen malo abuti voluit ad gloriam Dei, quæ tanta ex illa Pauli professione Deo parata est. Igitur possum bonum meum facere, etiam si malum aliorum inde nascatur, non ex bono meo, sed ex iniquo illorum animo.

Ani.

Animauit nos etiam, ut cum iniuste à tyrannis interrogamur, an Christiani simus? nihil fateri vereamur, etiam si certo nobis constet mortem citò futuram. Sciebat Paulus quàm haberet *Actor. 16.* vicinam mortem, si Christum coram Iudæis, coram Festo, & Foe- *Actor. 24.* lice prædicaret, at nihil veretur. Non enim inquit facio animam *Actor. 21* meam pretiosiores, quàm me. Ita enim Christus inquit: Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam & ego eum coram *Luce 9.* Patre meo, qui in cælis est. Et equidem Christus coram Iudæis, non solum se fassus est esse Filium Dei, sed adiecit etiam multa, scilicet, videbitis Filium hominis venientem in nubibus, &c. Vt Christianus coram tyrannis non solum se Christianum fateatur, sed multa in Christi laudes spontè subiiciat, quo confessio illustrior videatur, & liberior, simul & verior.

Nec dissimulare libet: Non erant conuenientia illorum testimonia: Quo fit, ut si Christus tacuisset, etiam adiuratus, (siquidem iure tacere poterat, ut qui iudici illi non esset inferior, erat enim Christus iudex viuorum & mortuorum, cui scilicet Pater omne *Actor. 10.* derat iudicium) Pontifex & Pharisei nullam causam mortis contra eum habentes, eum morti non adiudicassent. Erant enim hypocritæ nihil sine prætextu, & colore iustitiæ facientes, atque adeo Christum sine testibus, aut propria confessione, nulla ratione damnassent. Vide ergo, quid debeamus Christo, qui libenter confessus est, & ideo se libenter morti concessit, sciens & prudens, quodd nisi confiteretur, morti non adiudicaretur. O igitur venerandam confessionem! ò confessionem charitatis immensæ explicatricem! ò confessionem salutis nostræ allatricem! ò confessionem, sine qua nec Deo gloria, nec Angelis reparatio, nec hominibus fuisset remedium allatum! Se igitur Christiani huic confessioni totos debent, quæ Christianis omnia bona comportauit. *Ioannis 9.*

Hac confessione audita, cui omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum, erat flectendum, rabidus ille pontifex vestè discidit, in signum quodd Pontificatus à Iudæis scindebatur, teste Samuële, qui oram clamidis per Saulem videret discissam, inquit: Scidit Dominus à te regnum tuum, & fortasse quodd *1 Reg. 15.* do- *1 Reg. 24.* lebat David, cum particulâ discidisset, à veste Saulis, id erat, scilicet quodd regnum Saulis diuidebatur, ab eo quem ille velut seruus fidelis, sanctè coluerat. Porro erat mos Iudæis audientibus

Epel. 2. blasphemiam, vestem conscindere, in signum, quod illis cor discindebatur. Dictum erat scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. At infelix Pontifex iste, corde in sua duritia integro, hypocritè vestem scindens suam, se Dei zelotum ostendit. Sed dictum est: Diuidet eum, & partem eius ponet cum hypocritis. Vt videlicet inferni pœna illud cor non ruptum dirumpat, quod ruptio vestium ruptum esse demonstrabat.

1. Thim. 6. Tertium consideratione, & lamentatione dignissimū est, quod ubi Christus confessus est bonā confessionem, corā Deo, sanctis Angelis, summo concilio, infimis etiam ministris, tunc & ministri, & principes, in Christum insilierunt, in eius faciem expuentes, eius collum collaphisantes, palmis caput, & os percutientes. Nam quod ministri id fecerint Marcus testatur, quod verò Principes, Marcus testatur & Matthæus, & quidem non à ratione alienum viderur, primum quidem ministros in Christum irruisse, ubi verò eum contumelijs oppleuerunt, velut lapsos, à principibus foras eiectos. Principes tūc agnum mansuetum leonino furore conculcant, expuunt, colaphizant, percutiunt, tantumque nō occidunt.

Lucæ 12. Precatum nunc te Lector volo, cuncta animo iustra. Attende redemptoris animum, verè magnum, magno spiritu iniurias ferentem, imò amplectentem, imò in magno pretio habentem, quia videlicet, quod eatenus optauerat, iam possidebat, & quia opus nostræ redemptionis iam peragebat. Attende Redemptoris corpus, sudore sanguineo (velut exhastum,) tot ferendis vulneribus velut inualidum, nihil tamen repugnans, quo enim percutientium alape & ictus eum vertebant, eo vertebatur. Attende Deum Patrem has contumelias, & quo animo spectantē. Sanctos *Matt. 4.* Angelos etiam spectaculo adstantes, quo videbant eum ab hominibus tam ferociter vulnerari, quem illi tam humiliter adorauerant, cui nascenti gloriam in Bethlehē cantauerant, cui victori in deserto ministrauerant. Attende rabiem ministrorum, sed maxime principum, quos non absterruit tanta Christi prædicatoris *Eodem.* autoritas. Prædicabat enim in potestate, & non sicut Scribæ, & *Actor. 10.* Pharisei. Non emolliuit eos tam immensa beneficiorum multitudo, quibus populum affecerat. Pertransiuit enim benefaciendo, sanando omnes oppressos à diabolo. Non continuit eos tam infinita miraculorum operatio, & in his Lazari suscitatio, quæ *Ioan. 11.* cum

eum verè Deum demonstrabant, verè igitur excæcati erant, habentes oculos non videbant. Nihil ergo aut prædicationis maiestas, aut beneficiorum copia, aut miraculorum splendor, eos impediēbat, quo minus eum, ut vilissimum mancipium, ut rem nihili reputarent.

Impletur ergo: Quasi absconditus est vultus eius, & despectus, unde nec reputauimus eum, id est, non existimabamus esse hominem. *Isaia 55*

Secundò, impletur Scriptura quæ dicit: Applicabis vitulum, coram tabernaculo testimonij, imponentque Aaron & filij eius manus super caput illius, & mactabis eum in conspectu Domini. Profectò Christus vitulus erat mactandus coram Domino, pro gloria Domini, & pro commodo nostro. Erant ergo ei imponendæ manus & Pontificis, & sacerdotum, & seniorum. Imponunt igitur capiti sacro manus sacrilegas, percutientes caput illud, in quo habitabat diuinitas corporaliter. *Exod. 29*

Tertiò, impletur alia Scriptura, quæ ita dicebat, si noluerit vir accipere uxorem fratris sui: mulier illa spuet in faciem illius, tolletque calceamentum eius, dicens: Sic fiet illi, qui non ædificat domum fratris sui. Profectò Moses vir erat malæ, & literalis Synagogæ, uxoris scilicet quam Christus generatione malam, & adulteram nuncupabat. Defuncto Mose, succedit Christus, qui Synagogæ adulteræ copulari noluit, volens exhibere sibi aliam sponsam sanctam, immaculatam, non habentem maculam, aut rugam, volebat copulari sterili Rachel, Lia cæca relicta. Quia igitur nec Synagogæ nubere, neque eius peccata dissimulare volebat, idcirco Synagoga in faciem illam sacram expuit, quam Angeli intueri desiderant. Cupis forsan intelligere, quid sit Christum per Synagogam excalciari? Id faciliè intelliges, si in memoriam illud Davidis reuoces, ita dicentis. In Idumæam extendam calceamentum meum. Quasi diceret: In Idumæam extendam principatum, & dominium meum. Contendit igitur Synagoga Christum principatu, imò & vita priuare. Sed ut post mortem surrexit cum vita, ita & cum principatu meliore. *Deut. 25*

Iam tu attende: Si omnes illi ministri, si omnes illi seniores, si omnes Pharisei, & omnes principes in Christi faciem expuerunt, quam verè dictum fuit, quasi absconditus vultus eius. Nunquid ergo, ideo velauerunt eius faciem, quia tam immunda, & hor-

Coloss. 2

Matth. 12

Ephes. 5

1. Petri 1

Psalms. 50

& hortens erat, ut nauscam illis excitaret? Nunquid eum, ita velauerunt, ut sine fastidio liceret eis ad libitum illum percutere? Aderat Iudas proditor miserabili spectaculo, vidēsque talem magistri faciem, non potuit non dolere. Videns etiam magistrum morti adiudicatū, abiens laqueo se suspendit. Necesse enim erat corda ænea esse, & viscera ferrea, ut ita mansuetum, ita silentem, ita patientem, ita tractarent.

Planè animo meo illud insedit, Dæmones per totam Christi vitam, eum diligentissimè inuestigasse, cumque eum tam insigni viderent sanctitate pollentem, nunc totam inferni armasse ferociam, totam inferorum rabiem instigasse, ut quibus artibus, quibus machinis possent, sanctitatis quam in Christo videbant arcem expugnassent, ut vel ad iracundiam vel tantillam, illū prouocassent. Quis enim credat tantam in hominibus inueniri crudelitatem, ut contra innocentem adeo sequerent? Totius ergo inferni erat illa sæuitia.

Rursus in medio illius tantæ deiectionis, Christus non exigua demonstrat miracula. Miraculum enim mihi est, quòd tanta in humana carne splendeat patientia, ut nec minimum, in maximis, in summis opprobrijs commoueatur. Quis enim mortaliū tam seruo, tam tranquillo, tam in moto fuit pectore, ut tam furentibus procellis, tam insanis furijs agitur, tam quietus ipse, tamque placidus perseueraret? Totus infernus, tota synagoga, summo nisu, summa vi, quatit, percutit, impellit, proruit in Christum, ipse verò adeo præstat pacatus, ac si nihil illi truculenti niterentur. Annon hoc miraculum est? Annon hæc patientia potius est diuina, quàm humana? Gaudet igitur Deus, eius patientiæ spectatōr. Admirantur Angeli, attoniti stupent dæmones, delassati cessant Iudæi. Exemplum verò & efficacia, ad similia ferenda Christianis exhibetur.

Nisi enim ego fallor, illa contra Christum tragœdia præsagium erat futurorum. Vt enim postquam Christus se Filium Dei viui apertè confessus est, tota se contra eum armavit, & dæmonum, & hominum rabies, ita postquam discipuli Christū Dei Filium orbi denuntiauerunt, totus & inferni, & mūdi contra discipulos insurrexit conatus, & ubi te Filium Dei per adoptionem, & gratiam ostēderis, inferni etiam passurus es impugnationem. Scriptum enim est, Accedens ad seruitutem Dei præpara

Eccl. 2. animā tuā ad tentationē.

Ad

Ad historiam redeamus: Postquam à Iudæis fuit ad satiem usque in Christum sæuitum, gaudebant illi, quòd furorem per tot annos contra illum conceptum, iam effudissent. Gaudebant quod eum morti adiudicassent, decernunt, quia multa nox erat, *Alij dicunt in carcere fuisse Christi.* dormitum abire. Præcipiunt ergo Christum tam miserabiliter percussum, ad oliuam quandam alligare, erat illa in illius domus *stū ea no-* horto, visitaturque etiam nunc eius arboris truncus à peregrinis, *Et conie-* qui loca illa omni sanctitate plenissima inuisunt adorabundi. *Etum.*

Alligatur igitur Dominus, ad eò lassatus, ad arboris truncū. Quia verò nox erat, & frigus tantum erat (ut fuerit necesse igne in medio atrij extruere, quo calescerent Iudæorum ministri) *Lucæ 22.* corpus Christi tenerum, vulneratum, delassatum, frigori & gelu expositum, obrigitur.

Mansit eò loco Dominus solus, interim tacita mēte reuoluens: quanta esset hominum malitia, quàm esset prauum cor *Ierem. 17.* hominum, qui pro tantis beneficijs tanta rependerunt maleficia, qui eò malitiæ peruenerunt, ut Deum suum tam sæuiter tractarint: Voluebat mente sua, quàm caro pretio hominum redemptionis constaret, quàm esset ingratus & beneficiorum immemor mortalium animus, qui hæc beneficia silentio esset traditurus, & obliuioni. Patri demum suo, & acta offerebat, & agenda, id est, accepta probra & accipienda, ei in odorem suauitatis exhibebat.

Quartum considerandum est, negatio Petri. Petrus erat in atrio foris, Christus erat intus, interstabat paries medius, inter Petram & Christum. Facile ergo Petrus omnia quæ contra Christū gerebantur audiebat. Tanta enim erat cōtra Christū & agitatio, & iactatio, tantus clamor, tantus percussio & vulnere fragor, ut etiam à longè stantibus intelligeretur. Sensit igitur Petrus crudelitatem Iudæorum contra Christum, iam inde vehementem concepit timorem, optassetque in eum locū non introisse. At fugam, & timorem dissimulabat, ut potè qui in *Lucæ 22.* medio ministrorū erat, ad focū cum alijs stans, ut Lucæ testatur.

Interrogatur ergo primum ab ea ancilla ostiaria, à qua in eum locum admissus fuerat. Rursum interrogatur ab ea, & alia ancilla, & alijs. Rursum tertio, à cognato Malchi, & alijs. Negat Petrus semel, iterum, & tertio. Vt Prophetia impleteretur: *Tertio* *Roman. 87* *tor* est tui. conturbauerunt me, circumdederunt me, sicut aqua, *tota.*

rota die circumdederunt me simul. Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos, à miseria. Profectò terrores, minæ: dolores circumdederunt ea nocte Christum, siquidem in medio principum erat: qui simul eum vulnerabant. Tunc Deus permisit elongari Petrum, amicum, & proximum, qui tam constanter amicitiam promiserat. At elongatus est Petrus, à miseria: quàm tam sæuè Christum pati sentiebat.

O verum humanæ vilitatis exemplum! ò vnicum nostræ infirmitatis specimen. Petrus ad modicum, & in momento, sibi à Deo relictus, in tantum peccati profundum corruit. Humana igitur fragilitas se præcipitare nouit, cadere scit: prouere in barratrum assueuit. Quis Petro fortior? Quis constantior? Quis etiã sanctior? En verò: quo sanctitas & fortitudo sibi relicta cadit.

Sunt verò in hoc casu spectanda nonnulla. Primum enim

Ioann. 18. Petrus admittitur in domum Summi Pontificis: non suo merito: sed introductus, ab eo, qui notus erat Pontifici. Secundò admissus est per ancillam ostiariam. Tertiò in medio infimæ ple-

Ibidem. bis sese collocauit. Quartò ad igné, quo se alij calefaciebant, ipse

Luca 22. se calefaciebat. Hæc nobis aliquid innuunt. Norint ergo, qui in

Matth. 26 Ecclesiam, (quæ Summi Pontificis domus est,) non merito suo, sed aliorum fauore ingrediuntur, facilem se habere ruinam: paratum sibi esse præcipitium. Norint etiam qui sceminarum gratia, & respectu ingrediuntur, breui se ruituros. Apertum etiam est vitam Pastoris, multò debere moribus inferiorum præstare: grande igitur malum est, si vita pastoris in medio sit suorum inferiorum, ut quæ æqualis sit illis, quos longè debebat superare. Prælagium ergo fuit, fore Petrum casurum: siquidè se inter vltimæ fecis homines collocauit. Demum si iisdem rebus lætatur,

Philip. 3. & calescit Petrus, quibus & infima plebs: quid exspectat, nisi ut in infima ruat peccata? Petrus n. non terrestribus gaudere, non humanis delicijs lætari debet: sed diuinis. Vtpote cuius conuer-

Ioann. ult. satio est in cælis. Vt qui Christum plus alijs amet, ut qui gregis pastor sit. Neq; enim fas est eisdè pascuis pastore pasci: quibus pascuntur & oues. Ergo quæ fuerunt Petro occasio ruinæ, ea significabant quas occasiones viri Ecclesiastici ad suam ruinã habituri sunt: siue cum in Ecclesiam admittuntur: siue cum in ea admisi persistunt. Memores enim esse debent, quodd ouilis Christiani

Ioan. 10. vnicum ostium, & vnicus ostiarius est, qui aliunde, siue per ami-

amicos, siue per fœminas intrat, fur est, quid mirum, ergo sus-
spendatur? Memores itê esse debent, quod Hebræi, qui speciali
Dei ministerio dicabantur Nazarei nominabantur, id est, segre-
gati, & separari à communi populi vita, ut & nos vitam com-
munem minimè viuamus. Num. 6.

Vbi Petrus Christum negauit, Christus Petrum respexit.
Promeruit enim incredibilis illa Christi patiëntia, qua seuissimos
illos Iudæorum ictus constantissimè sufferebat, ut fœdissimum
Petri peccatum, Petrum non deuoraret, sicut Iudam deuora-
uerat. Plus ergo Petrus Christo patienti nunc debet, quàm olim
eidem suam diuinitatem reuelanti debuerat. Reuelauit enim tunc
Dominus Petro amico, nunc pepercit inimico, tunc Petrum in
gratia uiuentem, maiore gratia exornauit, nunc Petrum mortuū.
vita donauit, tunc ex gratia in gratiam euexit, nunc ex inferno
in suam amicitiam reuocauit. Debet multum Deo Ionas per quē
est à ceto in hunc aërem adductus. Debet multo amplius Christo
Petrus, à quo est è faucibus diaboli, & è profundissimo inferni
loco, in vitam cœlestem euocatus. Matth. 16.
Iona. 3.

Interim admirari liber Petrum, qui in Christum credit,
Christum scilicet quem morti adiudicatum uidet, quē pedibus
Iudæorum calcauit sentit, quem alapis & collaphis cœdi audit,
quem conspuratum, & saluius obductum aspicit. O miram Petri fi-
dem! Non ego stupeo, quod Petrus Christum Filium Dei uiui
esse tunc fateatur, quando eius gloriā Patre reuelante confide-
rat. At stupeo quod tunc Deum esse illum credat, quando ver-
mem eum esse, vix hominem, quando nouissimum virorum, &
despectissimum, oculis conspiciatur. Matth. 16.
Psalm. 21.

At si Petri fides admiratione dignissima est, multò magis
admirationi esse debet in Christi oculis, (etiam sputis, & saluius
conspurcatis,) efficacissima, & potentissima virtus, quæ Petrū
tam profundè iacentem erexit, quæ ex ruina, tam confractum
solidauit. Meritò dictum in Apocalypsi est: Oculi eius tanquam
flamma ignis, quos neque saluæ Iudæorum extinguere, nec ve-
rum in oculos iniectum eos velare potuerunt. Igitur ex oculis
Christi usque ad animum Petri lux & ignis defluerunt, quæ ani-
mum illum cæcum illustrarunt, mortuum excitarunt, gelidum
inflammarunt, & liquarunt, atque ita liquatus prorumpens in
lächrymas, nec eas continere valens, egressus foras flebat amarè.

Mane autem factò consilium, &c.



NAGARI, ut arbitror, non potest, quin Christus bis ductus fuerit ad concilium, ubi principes Iudæorum conuenerant. Primò quidem noctu, ut Matthæus & Marcus dicere videntur. Vbi Christus planè factus est, se Filium Dei esse. Secundò verò, ubi iam post noctem aurora inclarauerat, ut expressè Lucas asseuerat. Dicit enim: Ut factus est dies, conuenerunt principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt illum ad concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si dixero vobis, non crederis, si interrogauero, (ut scilicet rationibus conuincam) non respondebitis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dexteris virtutis Dei, &c. Dixerunt ei: Tu ergo es Filius Dei. Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi: Quid desideramus testimonium, ipsi enim de ore eius audiimus. Hactenus Lucas. Dominus ergo bis in concilium adducitur, bis fatetur, se esse Filium illù Dei expectatum, venientem quidem tunc in humilitate, venturum olim in maiestate. Nihil ergo horrebat mortem, in quam se, bis confitendo coniecerat. Nihil nobis dubij in sua confessione relinquebat. In ore enim duorum, stabit omne verum. Gratiarum ergo illi agamus immensas, qui bis se ad mortem damnari Iudæis, fatendo permisit.

Lucæ 22.

Deuter. 17.

Dicitur igitur Matthæus, quòd habito secundo concilio, ubi Christus iterum confessus est, se esse Christum, (qua ratione iterum mortis adiudicatus est:) Iudæi adduxerunt Dominum vinctum, tradideruntque Pilato præfidi. Tu verò intellige, traditum fuisse Christum Tyberio & Pilato, cum exercitu suo, totam gentilitatem considera. Ut ista consideratione perspicias, Christum non solum reprobatum à toto Iudaismo, sed etiam à tota Gentilitate, ut iam videas illud impleri: Lapis reprobatus ab ædificantibus, factus est in caput anguli. Reprobatus Christus à Iudaismo, & Paganismo, intelligitur à toto mundo reprobatus, ut verum illud sit, Si mundus vos odio habet, scitote, quia me, priorem vobis odio habuit. O mundi sensum! O mundi iudicium! Verum illud est, quod totus mundus in maligno positus sit.

Psal. 117.

1. Ioan. 5.

Videns

Videns Iudas Christum à Iudeorum concilio damnatum, (quod intellexit, videns eum, à Iudæis ad Pilatum deduci,) pœnitentia ductus est. Quomodo enim non pœniteret videns vultum illum Christi adeo conspurcatum, scdaturum, vulneratum? Quomodo non pœniteret, vix agnoscens vultum illum, à quo prius tanta bona susceperat? Et profectò ea est peccati conditio, & ingeniũ, ut peccatorem torqueat, excarnificet, dilaniet. Sentiebat ergo Iudas peccati in mente sua carnificinam, & lanienam. Et forsan cõsiderabat, multo plus lucri sibi perijisse, ex morte Christi, cuius ille loculos expilabat, quàm ex Principum amicitia, à quibus triginta nummos acceperat. O verò Iudas, si ut vidisti Christũ damnatum, ad mortem temporalem, ita respiceret te Christus damnatum ad mortem æternam, forsan sicut respiciens Petrum, eum ex inferno in cælum reuocauit, ita te respiciens, ex tam immani facinore, in suam gratiam reuocasset. Sed quid prodest peccanti Christum videre, nisi à Christo videatur? Nisi enim ille ædificauerit domum frustra vigilat, & in vanum laborat, qui eam p̃salms. 126 ædificare contendit. Quid enim Iudas omisit, (si rem humanitus inspiciamus) quod ad pœnitentiam peccati esset necessarium? Certè pœnitentia ducitur, argenteos restituit, se peccasse profitetur, quid reliquum erat? At defuit ad Christum confugere, ut pœnitentia quæ erat ex humano dolore, fieret ex gratia diuina.

Videns ergo Christum damnatum, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos. Forsan enim tunc erat opinio, quæ nunc apud multos Iureconsultos, & apud omnes ferè Summistas, ut malũ committat, obligatur nummos illos restituere. Vt si index pretium accipiat, ut malè iudicet, si læna pecuniam accipiat, ut virginem prostituat, si vir nequam mercede conducatur, ut aliquem occidat. Communis enim opinio est, hos omnes obligari, ad eius pretij restitutionem, quod pro scelere committendo receperunt. Quæ videtur opinio S. Thomæ. 2. 2. q. 22. artic. 7. & Syluestri verbo resti. 2. in prin. Hadria. 4. de restit. quæst. 9. Paludani. 4. di. 15. quæst. 3. Ita enim leges iubere videntur, ut l. licitas, de offic. præf. ff. l. in hæredem, de calumn. ff. & l. generaliter, de verbo. obligat. ff.

Atqui sententia hæc non admodum omnibus probatur, & (ut arbitror,) licet sit consiliũ huiuscemodi malè parta restituere, non tamen id est necessarium. Doctores enim citati restitu-

tionem iubent fieri pauperibus, non verò ei qui pecuniam dedit. At multis recepta regula est, (licet ego eam nunc non asseuerem) quod cum restitutio pauperibus facienda præcipitur, tunc non est necessario facienda. Adde quia nulla lex, aut canonica, ciuilis eam iubet restitutionem. Sed equidem non est huius loci ista disputatio.

Iudas verò Dei consilio instigatus, ad principes populi rediit, quo suum facinus agnoscendo vituperaret, eosque ad facinoris pœnitentiam permoneret. Proiecit etiam argenteos illos, quorum amor ad tantum scelus eius animum pellexerat. Vt fecit Pontifex ille, qui eam sibi manum abscidit, quæ ei occasio fuerat, ut in luxuriam laberetur. Fecit etiâ monachus, qui simili causa virilita sibi amputauit. Neque mirum est quod argenteos in templum proiecerit, qui mox erat in infernû animam proiecturus. Tantû & contra nummos, & contra se odium conceperat.

Dû verò proiecit nummos, dixit: *Peccauit tradens sanguinem iustum*. Id quidem verissimum: Sanguis ille iustus erat. Iustus quidem, quia unitus infinitæ iustitiæ. Sanguis enim Christi assumptus est à verbo æterno, quâ ratione pretium valebat infinitum, & ea ratione genus humanum redimere potuit. Erat igitur sanguis iustus, quia infinitam iustitiam sibi habebat unam. Tum erat sanguis iustus, quia etiâ Christus quatenus homo, erat quodammodo infinitè iustus. Si enim gratia iustificans facit hominē coram Deo iustum, & gratia Christi erat (iuxta Diuum Thomā) infinita, ergo faciebat (quadam ratione) Christum infinitè iustû. Non enim gratia Christo ad mensuram data est. Demum erat sanguis iustus, quia fuit causa totius iustitiæ nostræ. Cum enim Sacramenta sint nostræ iustitiæ fontes, & totum suum valorem, atque figurem ex Christi sanguine coeperint, planè sit, ut sanguis Christi fuerit nostræ salutis ratio. Ideo Christus inquit, suum sanguinem effundi in remissionem peccatorum. Et Paulus: Sanguis Christi emundat conscientias nostras ab operibus mortuis. Et Ioannes: Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. Et rursum, qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. O quem sanguinem tradidit Iudas!

Non verò solum tradidit Iudas sanguinem, sed eum effudit, pollutum duxit, concutauit. Qui enim causam damni dat, damnum dedisse videtur, si Ergo Iudas causa fuit, ut sanguis ille

pre-

D. Tho 3.
Parte 4. 7.
art. 11.
Boan. 3.

Matth. 27.
Heb. 9.
1. Ioann. 1.
Apoc. 1.

Hebr. 10.

pretiosissimus euffunderetur, & pedibus impiorum cōculcare-
tur, ipse sanguinem fudit, & conculcauit:

Iam audiamus, quid principes, & seniores Iudæ respon-
deāt: *Quid ad nos inquit tu videas, tu tibi consule.* O miserrime
Iuda, si ut consulisti Iudæos illos, non pastores, sed lupos, non
Angelos, sed diabolos, non homines, sed feras, ita viros probos
consulisses, qui Dei amorem, proximorum charitatem haberēt
nec tu animam, nec Apostoli collegam, nec Christus discipulum
amississent. Multum, heu multum refert, quem tibi in grauissimis
casibus consultorem deligas. Mali consultores Roboam regno,
Absalonem vita, Adam paradiso priuarunt. Cur non miser ad
Apostolos, cur non ad sacerrimam Virginem, cur non ad Chri-
stum confugisti? erat siquidem tibi eorum benignitas maximē
cognita. Sed hæc fuit Iudæ infelix infelicitas. Cuius dolorem,
cū Iudæorum verbatam sæuē exulcerassent, vim doloris non
ferens, abiens laqueo se suspendit. Ita vitam absoluunt, qui dīs
suis sunt infideles, quique sunt proditores. Malè Iudas vita fun-
ctus est, malè Achitophel, malè Ioab. Ita etiam vitam si non in
hoc seculo, certē in futuro Simoniaci sunt habituri suspensam.
His enim & illis, Iudas est apertum exemplum.

2. Reg. 16.

3. Reg. 2.

Principes sacerdotum acceptis argenteis non miserunt eos in corbonā,
sed emerunt agrum figuli. Vbi peregrini sepelirentur. Quod non mi-
serint 30. argenteos corbonam, sed Deo redderent, mysterium
est. Habetur enim in Exodo: Si bos cornupeta, seruum aut an-
cillam inuaserit, dominus bouis 30. siclos argenti domino serui,
aut ancillæ dabit, bos verò lapidibus obruetur. Planè Iudas mi-
nister fuit Iudæorum in Christi inuasiōe, bosque fuit, qui cor-
nibus nequitiae suæ Christum (seruum illum Dei, quem toties
Deus ipse iactauerat) inuasit. Inuadens verò Christū, etiam eius
inuasit Ecclesiam, quæ Dei ancilla est. Siquidem Christus, & Ec-
clesia unum per gratiam sunt. Si ergo bos ille Iudæorum, seruum
ancillamque Dei inuasit, soluant Iudæi 30. illos argenti siclos,
ementes ex illis agrum in cultum Dei, ut peregrini sepeliantur.
Hæc causa est, quare in corbonam, seu thesaurum suum, argen-
teos illos non coniiciunt.

Exod. 21.

Isaie 41.

Isaie 42.

Ioann. 17.

Rursum, quod emant agrum, in sepulturam peregrinorū,
aliud etiam mysterium est. Dicitur enim in Genesi, quod cū
Abraham, & Sara peregrini essent in terra Canaan, noluit Abra-
ham

Genes. 23.

ham peregrinos suos in terra aliena sepelire, sed emit agrum ab Ephron in sepulturam peregrinorum: Intelligens etiam futurū ut tota illa terra à peregrinis esset possidenda. Et quidem Ephrō significat puluerulentum quales esse figuli solent, qui expulvere aquæ commisto, figulinum opus exercent. Emit ergo Abraham agrum figuli, in sepulturam peregrinorum, in signū, quod eorum esset postea illa terra futura. Ita quidem Deus per manus Iudæorū, emit agrū in Synagoga, in signū quod Synagoga erat à Christianis, (verè in mundo peregrinis) in posterum possidenda. Vt igitur Abraham emens agrum illum, cœpit iniustos possessores terra pellere, & cœpit ipse cum suis terram illam possidere: ita Deus empto agro illo, cœpit Iudæos à cultu suo reijcere, & Christianos in illum recipere. At profectò Christiani, ut

1. Petr. 2. aduenæ sunt, & peregrini, ita sunt & sepulti. Ita enim se in seculo habere debent, ac si seculo essent sepulti. Mortui enim sunt & eorum vita est abscondita cum Christo in Deo. Vt igitur nō fuit fas Abraham, defunctos suos in aliena terra sepelire, ita nec fas nobis est, in terra non nostra sepeliri. Terra nostra non sunt terrena, sed cælestia; non secularia, sed spiritualia; non mundana, sed diuina, dicente Domino. Si in alieno infideles fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Per illud, Vestrum, spiritualia & diuina intelligens. Non ergo fas nobis est in secularibus, sed in spiritualibus sepeliri. Iam enim hæc non sunt aliena, sed nostra, neque enim immeritò dicit: Vocatus est ager ille Hacedema, id est ager sanguinis, quia videlicet spiritualia, pretio sanguinis Christi sunt nobis comparata. Vt enim illa sunt infinita, non potuerunt, nisi infiniti valoris pretio comparari. Et licet, forsitan ager ille iam non dicatur ager sanguinis, at usque in æternū spiritualia, atque diuina dicentur Christi sanguine parta.

Tunc impletum est dictū. Ieremiæ, qui dixit: Acceperunt 30. argenteos; pretium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Israel, & dederunt eos in agrum figuli. Vbi primum nota, verbum illud Appretiati, non esse nominatiuum pluralem, sed esse genitiuum singularem, ut sit sensus, acceperunt 30. argenteos in pretium Christi æstimati, seu appretiati, quem filij Israël appretiauerunt. Id esse certum, manifestè Græca litera probat. Vbi non tetimimenoi appretiantes, sed tou tetimimenou, id est, illius appretiati, scriptum est.

Secundò nota testimonium hoc, quod Matthæus dicit esse:

Iere-

1. Petr. 2.

Roman. 6.

Col. 3.

Lucæ 16.

Ieremiæ, apertius haberi in Zacharia: occultius verbū in Ieremia, quem Zacharias clarius explicauit. Ita habetur in Ieremia: Intellexi, quod verbum Domini esset: & emi agrum, ab Hanameel filio patris mei, qui est in Anathot: & appendi ei argentum septē stateres, & decem argenteos: & scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes, &c. In quibus verbis persuasi mihi, quod septē stateres, cum decem argenteis, erat valor 30. argenteorum. Voluit enim docti, decem illos argenteos apud Ieremiam, valuisse dimidium sicli, seu stateris. Erant igitur septem stateres & dimidius, qui faciunt 15. dimidies siclos: hi verò faciunt 30. quartas sicli, id est, 30. argenteos. Quod (ut facilius credas) hinc ordiamur: Didrachmum, seu didrachma, quæ sunt duæ drachmæ, (teste Nicolao Zegero,) dimidium stateris continet. Igitur stater quatuor drachmas continebat: fit ergo ut septem stateres cum dimidio essent 30. drachmæ, quarum valor (ut ibidem ille ait,) est 30. aureorum Colonienſium. Collegi ergo apertè eosdem esse septem stateres, & dimidiū, (quibus Ieremias agrū emit:) & triginta argenteos, quibus Pharisei agrum emerunt.

Tertiò nota, quod ager ille Hanameelis, emptus est à Ieremia, in ſignum quod Hebræi citò erant peregrinaturi, (Chaldeis ſcilicet occupantibus Iudæam:) ſed licet peregrini futuri eſſent, at poſtea erant in terram ſuam reducendi, & Ieremias eſſet agrum ſuum poſſeſſurus. Et quia tempore illo, quiſque in agro ſuo ſepeliebatur, ut Ioseph Arimathæus teſtis eſt: ſit manifeſtè vt redeuntibus peregrinis in agrū ſuum, ager ille eſſet ſepultura peregrinorum.

En ex Ieremia collegimus tria: primum, emptionem agri. Secundum, pretium eius fuiſſe triginta argenteos. Tertium, illum agrum futurum ſepulturam peregrinorum. Et hæc omnia, inquit Ieremias, intellexi eſſe à Domino conſtituta. Dicit enim: Intellexi quod verbum ſeu conſtitutum & decretum Domini eſſet. Habes igitur quam verè Matthæus dixerit, impletum eſt, quod dictum fuit per Ieremiam.

Ieſus autem ſedit ante præſidem. Duo, (ut ego exiſtimo,) nobis Chriſtus hoc loco promeruit. Alterum, ut cum ſtererimus corā præſidibus, & regibus, animum non deſpondeamus: etiam ſi totum infernum, inſurgere contra nos videamus. Aliò qui quomodo Agnes, Agatha, Lucia, tam horrendis tormentorum mōſtris

con-

conspēctis, non defecissent, nisi Dominus ne deficerēt, illis promeruiſſet? Alterum, ut cum steterimus coram Confessore nostra peccata confitentes, in illo diuino iudicio absoluamur, & dimittamur innoxij, qui cum tot noxis acceſſeramus. Promeruit enim innocens, qui sine noxia, in illo hominum iudicio, damnatus est, ut nos nocentes in Confessores (imò diuino iudicio) noxę eximeremur. Vnde & tertium colligitur. Videlicet, promeruit Christus, ut in diuino examine contritus, licet non confessus, si fidem Christi habuerit, & confessionem (cuius copiam non habet) optauerit, à pœna peccatis debita exoluatur.

Præſes interrogauit Christum, an eſſet rex Iudæorū. Cui Dominus respondit: *Tu dicis*. Erat enim Christus quatenus Deus rex cæli & terræ. Cuius regnum, erat regnum omnium ſeculorum. Tum quatenus homo, rex erat ſpiritualis omnium hominum, iuxta illud: Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius. Tum denum quatenus homo erat rex temporalis, id eſt, habens imperium, ſicut habuit Iulius, aut Octauianus Cæſar. Dictū enim erat: Tu es ſacerdos, ſecundum ordinem Melchisedec. At Melchisedec non ſolū erat Pontifex in ſpiritualibus, ſed erat rex in temporalibus, teſtante Paulo, quod Melchisedec erat rex Salem & Sacerdos Dei ſummi. Igitur & Christus, qui erat Pontifex, (ut fuerat Melchisedec) debuit eſſe rex tēporalis, & Pontifex. Non tamen aſſero Christum iure hæreditario, ex Maria eius matre regnum accepiſſe, aſſero tamen ex domo Patris ſui illud regnum habuiſſe. Pater enim omne iudicium (ubi & remporale clauditur iudicium) dedit Filio, etiam quatenus homo. Dedit enim ei poteſtatem iudicium facere, quia Filius hominis eſt. Cū igitur Christus non eſſet Pilato ulla ratione ſubiectus, non obligabatur ei apertè loqui. Poterat enim tacere, aut obſcurè reſpondere quod non licuiſſet, ſi Christus Pilato ſubditus eſſet. Subditus enim in iudicio, iuxta intentionem ſuperioris debet verba proferre. At Christus, cū ſecundò à Pilato interrogatur, his verbis. Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia, nihil ille reſpondet, ita ut miraretur præſes vehementer.

Cauſæ verò admirationis multæ erant. Videbat Pilatus Christum miraculis clarum, prædicatione celeberrimum, in reſponſis prudentiſſimum. Hæc enim ſama conſtans prædicabat,

Tum

Psalm. 2.

Psalm. 109.

Heb. 7.

*Joan. 5.
Ibidem.*

Tum ostendebat se illi fauentem, atque benignum, cupientem-
que quacunque posset ratione eum à morte liberare. Tum vide-
bat, quodd si Christus vellet obiecta diluere crimina, facillè se à
morte liberaret. Cum igitur videret omnino tacentem, intellige-
bat eum libenter velle mori, & ideo nihil respondere, ne à morte
diuelleretur. Annò erat hoc causa vehementis admirationis, ho-
minem tam celebrem, tantopere mortis cupidum? Et equidem
illa admiratio præsagium erat eius admirationis, & gratiarum ac-
tionis, quas quiuis nostrum Domino redemptori debet, quod
tacere voluerit ne non moreretur.

*Per diem verò solemnem solebat Pilatus vnum dimittere vinctum, quẽ
populus optasset. Et ego equidem arbitror, hunc Deo esse morem,
ut diebus solemnissimis, aliquem insignem vinctum dimittat.
Hisce enim diebus maximè conuenit, viscera eum misericordiẽ
suæ, in nos largius effundere, quibus nos ei efficaciam obsequij
nostri maximè exhibemus. Ideo enim ille sabbata, & reliqua fe-
sta instituit, ut culturis nostris, ad beneficentiam prouocaretur.*

Et equidem Christus pietatis suæ opera, in sabbatis, & a-
lijis festis, maximè exequabatur. Ideo enim ludæi dicebant: Nò
est hic homo à Deo, quia sabbatum violat. Et plane mortem suã
in festum paschæ reſeruauit. Spiritus sancti missionem in diem
Pentecostes distulit. Et infirmum illum (quem infirmitas aũs 38.
cinctum in grabato tenebat,) in die festo Christus liberum dimi-
ſit. Qui igitur se longo iam tempore vinculis peccatorum vinctũ
conspicit, diebus maximè festis liberationem à Domino certius
speret.

Quocirca diebus etiam festis, nos fratrum nostrum libe-
rationi inuigilare conueniebat, ut si quem haberemus debito-
rem, certè si soluere ille non posset, eum liberum dimitteremus.
Si enim ieiunium quod eligit Dominus id potissimum est, si dis-
soluamus colligationes impietatis, si soluamus fasciculos depri-
mẽtes, si dimittamus eos qui cõfracti sunt liberos, si omne onus
disrumpamus. Annon etiam hoc erit potissimum festum, quod
celebrare nos ille iubet? Non quodd festa non sint, sicut Ecclesia
iubet celebranda, sed quod tunc optimè celebrẽtur, quando fra-
tribus liberatis celebrari contingat. Sicut & tunc nostra ieiunia
maximè placent, cum ita ieiunamus. Et profectò ieiunia Chri-
stianis festa sunt.

IOANN. 9.

ACTOR. 14.

IOANNIS 5.

ISAIA 58.

Isaïæ 1.

Quod si diebus festis fratres oneribus pressos liberare decet, quanto potius eisdem festis, animas nostras pondere peccatorum vinctas, grauatas, & in infernum proruentes liberare conueniet? Annitendum nobis totis viribus esset, ut vinctū animū nostrum diebus solennibus liberum dimitteremus, ne nobis diceret Dominus, Hæomenias vestras, & sabbata vestra odit anima mea. Par enim est, ut odiat Deus hominem, qui corpore festum Deo peragit, animo verò, non Deo, sed diabolo.

An verò nunc conueniret celebrioribus festis, Regem, vinctum aliquem liberare, non est facile decernere. Vt enim non conueniret grassatorem, piratam, inueteratum latronem, & reliquas Reipublice pestes à morte seruare, id enim esset fasces, quibus Respub. periret, accendere, ita videbatur pium, eos qui casu aliquo aut carnis fragilitate, in peccata ceciderunt, libertati donare. Id enim esset, & humanæ infirmitati non nihil donare, & diei festi celebriorem rationem habere.

Ioan. 11.

Habebat tunc Pilatus vnum vinctum insignem, qui dicebatur Barrabas. Erat Barrabas latro, homicida, nequam insignis. Iudicio meo mysterium fuit, ut quo tempore Christus iudicabatur, tam insignis in nequitia vir vinctus seruaretur. Et mysteriū à Spiritu sancto profectum existimo, quod populus ignorans, morte Christi liberari Barabbam efflagitaret. Barabbas enim genus hominū significabat, latrocinij, homicidij, & omnibus peccatis insignissimum, ut minimum enim genus nostrum latro est, cū gloriam Deo debitam idolis exhibet. Homicida est, cū animam propriam, vita quæ Deus est, priuat. Seditiosus est cum dissensiones inter Deum, Angelos, elementa, ex una parte, & homines ex altera excitat. Igitur sicut Cayphas spiritu Dei instigante dicit: Expedi, ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat, ita & plebs Iudæorum eodem spiritu instigante petit, ut unus Christus crucifigatur, quo genus nostrū, in Barabba significatum à morte æterna liberetur. Et equidem Barabbas filium patris significat, quod aperte genus humanum filium Adæ designat. Erat verò, vinctus ille tempore mortis Christi, & occidendus, nisi eius vita Christi morte commutetur. Moritur ergo Christus, ne pereat Barabbas. Vt igitur Christo vitam Barabbas debuit, ita nos Christo vitam maximè debemus.

Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius dicens: Nihil tibi

tibi & iusto illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Primū hic nota confelsionem fœminæ, quod Pilatus nihil cum Christo haberet. Itaque principes & iudices, ut plurimum nihil habent cum Christo. Totos enim eos sibi vendicat mundus, atque ideo potentes potenter tormenta patientur. Et item: Iudicium durissimum his qui præsunt fiet. Secundū nota, uxores principum eos maximè prouocare, ut nihil cum Christo habeant, frequenter enim fieret, ut iudex æquus esset, nisi uxore pelliciente corrumperetur. Nam & Herodes Baptistā seruasset, nisi ab Herodiane in sœuitiam reuocatus fuisset. Et Achab Iezabele instigante peruerterebatur. Quid enim non peruertat uxor iniqua, si Adamum peruertere potuit Eua, nondum adeo iniqua? Tertiū: Rogat uxor Pilati virum suum, ne quidquam cum Christo habeat. At ô miseriam principum, si Christum nihil curent, si Christum nihil cogitent, si nihil Christum coluerint! Tota enim eorum & nostrum vita est, si aliquid habeamus in Christo: imò si toti illius simus, sitque totus ille noster.

Sapient. 6.
Ibidem.

Marc. 6.
3. Reg. 18.
Gen. 3.

Tentare libet, an hæc Pilati uxor aliquid nobis portendat. Et profectò, ut Pontifex est Ecclesiæ, vir ita & Respublica est regis seu principis quodammodo uxor. Prospicit enim & Pontifex & Princeps Respublicæ commodis. Cū ergo Pilatus vicē principis gentium gereret, sit ut Gentilitatem Pilati uxor representaret. Quod ergo uxor Pilati eum admonet, ne cum Christo negotium gereret, significabat futurum, ut Gentilitas Principes suos esset admonitura, ne Christo, aut Christianis negotium facerent. Memoriam enim historiæ produnt, sapisimè plebes, suos admonuisse tyrannos, ne in gentem Christianam tam crudeliter ferocirent. Idque faciebant, quia multa propter Christum per visum patiebantur. Videbant enim per visum tot miracula, tot signa, tot prodigia. Nonnunquam etiam patiebantur calamitates, quia Christi cultores persequiebantur. Hæc illos prouocabant, ut à Christianorum persecutione cessarent, suosque principes, ut etiam ipsi cessarent precibus commonerent.

Principes autem sacerdotum & seuiore, persuaserunt populis, ut peterent Barabbam, Iesum verò perderent. Persuasum habebant principes illi Iesum legem adducere nouam, qua legē esset antiquam aboliturus. Idcirco pro lege pugnant, & certant, ne deleatur. At falluntur, quanto enim tempore vixerit Christus, viuet lex vestra,

Iudæi.

Iudæi Quo puncto animam halauerit, & puncto lex vestra vigorem amitet.

Interim mirari libet, quod tam fuerit facile principibus, populū ad tantum facinus prouocare. Sciebat populus Christum beneficentissimū, eius enim beneficia quotidie receperat. Sciebat sapientissimum, eius enim doctrinam quotidie suspensus audiebat: Sciebat diuinum, eius enim miracula continenter attonitus spectabat. Vnde igitur tam facile virum tantum ad crucem exposcit? Profecto argumentum est, Christum non esse de terra, sed de cælo, non de mundo, sed de Deo. Si enim de mundo fuisset, mundus quod suum erat diligeret, nunc autem, quia non est de mundo, mundus eum odio habet. Nunc autē inquit *Ioann. 13.* Dominus viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum. Hæc *Eodem.* verò causa est, quod Christus in propria venerit, & sui eum non receperint. Si verò alius, (inquit ipse) venerit, in nomine suo, eū *Ioann. 1.* recipient. Videlicet quia facile est mundo mundum recipere, & facile est mundo cælum, Deumque ipsum rejicere. Petit ergo mundus, ut Christus crucifigatur.

Tunc Pilatus, *Quid enim mali fecit?* Hac una ratione omnes infideles, omnesque impios Christus in iudicio damnabit dicēs: Quid mali feci? Quid inuenistis in me, in doctrina meā, in lege *Ierem. 2.* mea, cuius causa recederitis à me? Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quod longe recesserint à me? Id verò etiā est *Ioan. 8.* quod Christus dicit: Quis ex vobis arguet me de peccato? & si veritatem dico vobis, quare non creditis?

At populus non ratione ducitur, sed impetu. Et quanto eos vehementius ratio urget, tanto vehementius à ratione resiliūt, idcirco cœpit populus tumultuari.

Tunc Pilatus lauat manus, & dicit. *Innocens ego sum.* Ergo iustitia & innocentia hypochritica Christum crucifigit. Principes fucatum Dei zelum obtendunt in innocentis occisione. Pilatus in eadem, innocentiam prætexit. Periculum ergo totum ab hypochriti est. Nihil facinorosius iniustitia, sub larua iustitiæ. Nocentissime Pilate, quomodo innocens es, si innocentem non probatum nocentem, ut nocentissimum damnas? num quia lauas aqua manus tuas, ideo manus tuæ plenæ sanguine non sunt? Sed hæc est mūdi innocentia non interior, nō animi, sed verborū.

Respondens uniuersus populus dixit: Sanguis eius super nos, & super filios.

filios nostros. Scriptum est, Mosen Dei cum Iudæis fœdus fecisse sanguinem fundendo, tum super altare, tum super Iudæos. Vt (quia in sanguine anima est) fusus sanguis super Deum (cuius vicem altare gerebat) idemque fusus super populum, mysteriū designaret, quodd eadem anima, eademque voluntas in Deo esset & populo. Atque ideo pacem, pactum; & omnia bona inter Deū esse & populū. At non ita sanguis Christi erit super Iudæos, ut fœdus inter Deū, & ipsos sanguis ille componat. Sed potius sanguis erit super illos, ut requiratur ab illis. Et equidem eā maledictionē semper impleri videmus. Nulla enim natio est toti orbi adeo exosa, ut Iudæa. Ita ut etiā qui ex Iudæis ad Christianitatem conuertuntur, odium cum genere secum adducant.

Et nisi ego fallor, hæc est differentia inter Iudæos, & alios infideles, quodd alij infideles qui nihil de Christo audierunt, nullam suæ infidelitatis sint pœnam daturi, dicente D. Thoma, infidelitatem in his, non culpæ, sed pœnæ habere rationem. Porro cum nullus sit Iudæus, qui de Christo non audierit, (continenter enim Rabbinos de Messia, quē expectant, & de Christo, quem reiecerunt mentionem habere credo) fiet necessariò, ut hæc in illis infidelitas magnæ culpæ induat rationem, cuius in inferno sunt magnas pœnas exoluturi. Vt verè nullus sit Iudæus, à quo in inferno Christi sanguis non exquiratur. Id est, qui pro infidelitate contra Christum, non acerrimè puniatur.

Vide D.

Thom. 2. 2.

q. 10. art. 8

Forfan hæc publica reiectio, qua populus Christum communi omnium consensu reiecit significata fuerat, in ea reiectione, qua decem tribus & dimidia, genus Dauidicum abiecit, Iereboam (id est cōtentione populi) in regem assumpto. Principes siquidem illarum tribuum indulgentiorem vitam à Roboam nō assequuti, facile populo persuaferunt, ut nihil communionis cū Dauide cognoscerent. Atque ita facile totus populus à Dauide, à lege, à Deo ipso abductus, ad idola colenda præceps defluxit. Et sanè Barabbas à populo delectus seditiosus erat, ut Ieroboā seditionem in populo significabat.

3. Reg. 12.

Iesum flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. Meminit Cælius li. 10. Antiquarum Lætionum c. 5. fustuariam castigationem, Romanis huiusmodi fuisse: Si quis damnatus erat, accepto fuste, Tribunus vix tantum attingebat damnatum, quod ubi factum erat, omnes qui in castris inueniebantur, cēdētes fustibus dāna-

tum

eum conficiebant. Infra eodem ca. refert, fustibus liberum cædi, flagellis seruum. Ex qua antiquitate facile colligimus, Christum iam damnatū ad crucem, à cohortis tribuno prius fuisse percussū: postquam percussione omnes qui in castris erant, Christū tantum non confecisse, nisi quod Christum non vt liberum fustibus tantum, seu arundine: sed ut seruum flagellis vulnerauerunt.

Porro grauisimis autoribus tradentibus accepimus, Dominum usque ad lassitudinem ministrorum; primum virgis spineis flagellatum: secundò chordis, in quarum extremis erant puncta ferrea, Christi carnem lacerantia: tertio catenis quarum extrema erant adunca, particulas carnis secum abducentia.

Tunc milites præsidis suscipientes, &c. Et si omnis Christi actio, omnia verba, tota quæ vita, summa sint à nobis attentione cōsideranda, summa charitate diligenda, summis laudibus, præconijs, & clamoribus efferenda: hæc tamē sacra de Christi excessu historia, *Matt. 16.* id sibi maximè vendicat. Neque enim immeritò simbrijs Pontificis summi erant malogranata, & tintinabula fixa. Significabant scilicet, malogranata charitatem: & tintinabula laudes: quibus Christi veri Pontificis simbriz, id est, finis, erant prosequenda. Quocirca veniam merebor, si clarius non nihil hæc tintinabula sonare fecero: dicam tamen breuiter, quantum licuerit. Rem verò per capita digeram quo, & legentibus auferatur tedium, & historiæ maior lux inferatur.

CAPVT II.

Milites illudunt Christo.

Vegetius.



Dota cohors præsidis, (quæ ut minimum habebat 555. milites) chlamydem coccineam, seu purpureā, Christo circumdant: spinea corona coronant, arundinem pro sceptro porrigunt, in facie eius expuunt, & quantum credi par, eum conculcant. Dictum enim erat: Misere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me inimici mei: quoniam multi bellantes aduersum me. Quid apertius dici potuit: quam quod bellantes siue milites (quasi contra urbem munitam) cōtra Christum armata cohorte dimicarent? Porro corona spinea, vespres illos significabat, inter quos aries (quem pro Isaac, Abraham immolauit) cornibus hærebat. Quod verò per faciem Christi militum

saluæ defluerent: significatum videtur in facie Dauid, quæ corâ Achis rege gentili, saluâ defluentibus erat deformata.

1. Reg. 12.

Attende nunc inspiciendus est Christus, regia, sed tristi: regia sed ludicra pompa, despectus. Vbi multa se proferunt dicenda. Primum, ea pompa, tam luctuosa, docuit. Christus regnum temporale pompam quidem regiam videri: sed reuera tristem esse & afflictuam. Coronam sanè reges habent in capite, auro & margaritis fulgentem: eandem verò habent mille curis & doloribus in corde pungentem. Sceptrum habent in manu: idem verò habent arundineum vanum, breuique finiendum. Chlamydē vestiunt purpuream: æternas inferni flammâs nisi cauerint comminantem. Genua flectunt ministri, quis nesciat, quàm frequenter, qui exterius adorant, interius despiciât, rideât, imò & odiât? En igitur quare regnum mundi est?

Secundò pompa illa infelix significat qualem pompâ mundus, iustitiæ tribuat, & sanctitati. Qualeque præmium dii referant ex mundo: pro eius salute manibus capite, totoque corpore fidelissimè laborarunt. Laborauerunt Apostoli, laborauerunt & Martyres: at pro labore infinitas in facie, in capite, in toto corpore iniurias retulerunt. En quale stipendium piorum labor à mûdo expectabit.

Tertiò, Regum ministri, regumque subiecti suas regibus exhibent opes, in quibus illi triumphât. In auro enim & opibus subiectorum, regia pompa resplendet. Si ergo Christus rex hominum est: in operibus nostris, quas nos illi præstamus, eius pompa fulgebit. At opes nostræ, spinæ sunt, vulnera sunt, sputa sunt, dolores & miseriæ sunt. Terra enim spinas & tribulos pro diuitijs profert. Matres nostræ in doloribus, nos pariunt, dolores in socios nobis adhibentes. Quid ergo miramur, si verus rex noster Christus, in diuitijs nostris regali pompa coronatus egredietur? Et profectò Isaias docuit peccata coccinum esse: hæc nos Christo præbuimus, in his rex ille monstratur.

Gen. 3.
Ibidem.

Isaia 1.

Quartò mysterium magnum ostensum est. Sanè Samuel olim regnum instituens temporale, ipsum in honoribus, diuitijs, & delitijs instituit. Quam institutionem reliqui reges plûsqvam sanctissimè obseruant. At Christus multò diuersum regnum venit instituere. Dixerat enim: Beati pauperes spiritu, beati qui lugent, beati qui persecutionem patiuntur: quia ipsorum est re-

3. Reg. 3.

gnum. Docuit ego regnū quoddam esse cæleste in medijs spinis, in medijs sputis, in medijs contumelijs. Aue igitur rex ludæorum, Aue noue Rex in medijs regnans tribulationibus, in medijs regnans miserijs. Aue ò regie anime, qui inuidissimè contumelias excipiebas, & exceptas reuerentissimè, & amantissimè tuo Patri offerebas.

- Precor te Lector responde, sic contumelias ab hominibus accipere Deoque offerre. Annon plusquam regij animi est? Ita profectò, cuius signum id esse intelliges, ubi videris, quòd miserix illatæ, non miseram fecerunt Christi felicitatem, sed contrà felicitatem à Christi felicitate susceperunt. Iam enim nunc miserix à Christianis pro felicitate æstimantur. Dicente Paulo:
- Galat. 6.* Mihi absit gloriari nisi in cruce. Dicente Andrea: O bona crux suscite me, tamdiu à gliscente animo desiderata. Gaudentibus
- Actor. 5.* Apostolis, quòd digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Quo quintò ostensum est, Ecclesiam tunc regnaturam, cum contumelijs, & opprobrijs satiaretur. Nunquam profectò Ecclesia adeo floruit, adeo regio splendore micauit, quam cum à militibus sanguine, velut chlamyde operiebatur, persecutionibus, velut spinis pungebatur. Reuera tunc nigra erat Ecclesia, sed formosa, qualia sunt tabernacula Cædar, qualia pelles Salomonis, quæ licet exterius solis æstibus nigrescerent, intus regijs splendoribus coruscabant. Quo fit ut quia Ecclesia ex hominibus fidelibus constat, tunc quiuis nostrum regnare poterit, cum varijs, & insignibus calamitatibus premitur. Quod enim in capite factum est, id in membris fieri posse, ipsum caput & exemplo docuit, & in clyta patientia promeruit. Dicente Apostolo:

2. Corin. 12. Dum infirmus sum, fortior sum, & libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut in habiter in me virtus illa regia Christi.

Sextò forsan Dominus in regali pompa se contemni permisit, docens, quàm à regum luxurijs, nimia pompa, infinito apparatu soleat offendi. Profectò nimius ille regum splendor, quò sibi videntur esse dii, quoque superbiam elati, Deum vix ut Dominum agnoscunt, tantopere forsitan Deum despiciunt, quam ludicrus ille & contumeliosus apparatus olim despexit. Cum verò arundinem Christus in manibus accepit, grauissimè indoluit, memor peccatorum, quæ arundinea & vana iustitia soleat in populo

pulo committere. Sanè sceptrum iustitiam significat. Ah quanta peccata vani iudices, sub præteru sceptri mundo in tulerunt!

Septimò voluit Dominus speciatim pati in spinea corona, detrita purpura docens quam peccent grauitèr, qui caput & corpus plus nimio exornant, quique nimium aureas & gemmeas corollas capiti, purpuram & byssum corpori circumdant. Vt enim Dominus pro crine crispante caluitium, pro aurea zona funiculum Hebræis olim induxit, ita Christus pro vanitate ornamentum nostri, acerbiterem tormenti sui excepit, culpam certè nostram poena sua piaturus.

Vltimò docuit eos qui impio animo (licet corpore reuerenti) Christum adorant, similes esse illis militibus Christum exterius adorantibus, interius illudentibus.

Nec præterire libet, quòd nunquam Dominus adeo contumelijs confectus est, quàm in palatio summi Pontificis, & in palatio summi Præsidis, caueat ergo sibi à palatij Dominus.

CAPVT II.

Pilatus dicit, Ecce homo:



Via Pilatus Iudæis dixerat de Christo: Nihil dignum morte actum est ei, emendatum ergo cum vobis tradam. Vbi satis emendatum & castigatum vidit, tunc eduxit eum foras dicens: Ecce homo, iam emendatus est, sat vobis sit. Liberum eum esse volo. At verbum illud Ecce homo, multa nobis insinuat.

Primò Ecce homo: Homo est, non lapis, non ferrum, non æs. Plus tormentorum ferre nō poterit, & quæ sustinuit vix credibile est, quomodo sustinuerit. Cesset igitur vestra contra eum accusatio.

Secundò: Homo est, ut vos etiam homines estis. At hominum est, miseri hominis compati, quantoque est ille inferior tanto potius in eum viscera miserationum effundere. Dictum enim est: Dispereat de terra memoria eorum, pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam & persequutus est hominem inopem, mendicum, & compunctum corde. Ferarum est, non parcere subiectis, & super dolorem vulnerum, addere velle dolorem. Psal. 109.
Psal. 68.

Tertiò: Quòd si irati estis, quia hic Filium Dei se fecit,

Psalms 21. Deū se faciens: en homo est, homo monstratur, non Deus. Vix enim hominem esse iudicatis: tantum abest ut Deus esse mōstretur. Vermis est potius, non homo: opproprium potius & abiectio plebis: si dico, Filium Dei se fecit: opere, minus quam hominem videtis.

Quartò: Et equidem si is homo est, qui magno animo, inuita patientia, inflexa constantia, mundi mala imperterritus excipit: Ecce, qui reuera homo est. Vt enim nulla mortalium memoria tantas, & tales cōtra vllum hominum audiuit iniurias: ita nulla memoria seculorum tam in talibus iniurijs vidit constantiam.

Quintò: Ecce homo: qui solus est hoc nomine dignus. Nam Adam ille, non homo dici meruit: sed hominum potius pestis, & præsentsissimum venenum. Adam rursus & cæteri eius filij comparati sunt iumentis, & similes illis facti. Si solus sine crimine Christus, solus ipse homo nominandus: ut qui nec iumentis comparatus est, nec hominibus damna, sed potius tanta intulit comoda.

Ioan. 51. Sextò: Ecce homo, hominum principiū, hominum etiā finis, hominum via, hominum veritas, hominum vita. Homines, qui prius inuitabamini, ut Abrahamū inspiceretis, dicente Deo: Attendite ad petram, vnde excisi estis: iam nunc inuitamini, ut hunc verè hominem, vitæ humanæ incorruptissimum exemplar inspiciatis.

1. Cor. 15. Septimò: Ecce homo, ecce tota in Christo humana natura. Vt enim in Adam omnes exitimus: siquidem in Adā omnes mortui sumus: ita in Christo omnes tunc eramus. Et ipso castigato, nostra erat castigata natura. O igitur Iudæi: qui humanum genus in Christo iam castigatum videtis, annon sat videtur vobis castigatus?

Octauò: Si homo Hebræis significat ærūnosum, quid ærūnosius quàm Christus, quem coram vobis habetis? Nullus enim mortalium fuit aut erit, qui tot fuerit passus iniurias, quàm Christus. Verum enim illud in Christo est, attendite & considerate, si est dolor, sicut dolor meus.

Trenor. 1. Nondò: Quòd si duces & imperatores à partis tropheis nomina sibi vendicant: Aphricanus enim dictus est Scipio, qui sibi Aphricam comparauit: quāto verius Christus dicetur homo, qui homines suo subiugauit imperio, à dēmonis potestate præripiēs?

Decimò:

Decimò: Demum ecce homo: qui Deus est, nullo maiori quod fuit, aut erit in orbe miraculo. Ecce, qui sicut miracula potest facere, quibus agnosceretur Deus: ita miracula patientiæ facit, quibus credatur homo. Par enim periculum est, aut in vilitate eum non credere Deum, aut in maiestate non credere hominem.

CAPVT III.

Christus baiulat crucem.



Dum natus Christus à Pilato ut cruci suffixus moreretur, exiit à prætorio, aderat crux à ministris furentibus præparata. Eam ubi Christus videt, lubenti animo, licet debili corpore, supra humeros collocat. Optauerat enim iam pridem horam hanc: & coarctabatur donec veniret. Suscipit ergo crucem quam tam multæ præfigurauerant figuræ: tam multa præcesserant signa, tam multæ prædixerant prophetiæ. Luce 22.

Cerrè figura crucis fuit virga illa Moyfi, in qua præclarissima designauit facinora. Virga Moyfi iacens in terra serpens est: in manu Moyfi recepta virga est: ita crux dum non suscipiebatur à Christo serpens est: horrenda res est: venenum habet, & mortem. At verò ubi à Christo suscipitur, non venenum habet, sed vitam: non horrorem, sed pulchritudinem: non serpens est, sed nobilissima virga, cælestes fructus ferens. Moses virga percutiens sili- Exodi 7.
cem, fontem eduxit aquarum, quibus Iudæi sitim extinxerunt. Num. 20
Moyfi sectatores cruce percusserunt Christum. (Petra verò erat 1. Corin. 10
Christus) & ab eius latere aquæ & sanguinis fontes manauerunt, quibus tota potatur Ecclesia fidelium.

Figura crucis fuit virga Aaronis, quæ antequàm ab eius manu acciperetur, virga erat sicca. Vbi verò Aaroni adhæsit, frondit, floruit, & fructificauit: ita crux antequàm Christo hæreret sicca virga fuit: ubi verò sacerrimo illi hæsit corpori, nulla sylua talem protulit, fronde, flore, germine. Num. 17.

Figura fuit illa Angelica virga: de qua scribitur: quod cū Gedeonis sacrificium tetigisset, sacrificium igne cælesti abreptum, in superba euolauit. Ita planè, opera nostra dum à virtute crucis non tanguntur, frigida manent. Vbi verò vim crucis sentiunt, igne gratiæ cælestis inflammata, in cælum efferuntur: ut quæ cælo sint ex iustitia digna. Iudic. 6.

Gen. 22.

Figura fuerunt ligna illa quibus fuit Isaac alligatus, quibusque fuit aries exustus, ita quidem ligno crucis Christus fuit alligatus & eius tormento fuit Christi humanitas amoris igne combusta.

Num. 24.

De hac cruce dixerat Balam: Consurget virga ex Israël, quæ percutiet duces Moab, & scindet filios Seth. Profectò nulla unquam virga vastauit filios Seth, qui sunt totum genus humanum. Adam siquidem tres filios habuit. Habel à Cain fuit occisus. Caini posteritas tota fuit diluuiò delata. Solius Seth generatio totum mundum impleuit. At nullius unquam principis virga totum genus hominum vastauit. Sola Christi crux principes Moab, id est, dæmones, & totum genus hominum vastat. Si enim homines impij sunt, crux eos condemnat, si pij sunt, licet in spiritu eos confirmet, in carne deuastat.

*Psal. 44**Eccles. 7.*

De hac virga dictum est: Virga directionis, virga regni tui. Adæ siquidem iniquitas totum mundum curauit, & indirectum fecit. Fecerat enim Deus hominem rectum, ut recto vultu cælum aspiceret. Adam vultum hunc curuauit, fecit enim ut homines iumenta essent, quæ prona terram vident. Hoc verò curuum, hoc indirectum, crux directum fecit. Soluit enim Christus in cruce iniquitatem, quam admisit Adam in paradiso, meritò igitur virga dicitur directionis. Tum etiam virga directionis est, quia si opera nostra hac amulsi & canone regulemus, directissima fient.

Psal. 109.

De hac virga dictum est: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum. Dicit profectò solet, Pilati domum propè montem Sion fuisse. Ergo si crucem misit Dominus ex Pilati prætorio, profectò ex monte Sion dicitur emissa. Hac ergo virga dominatus est Christus in medio dæmonum, in medio Cæsarum, in medio tyrannorum, in medio peccatorum, Christo dicente: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me, id est, omnium Dominus ero.

*Ysa. 12.**Psal. 2.**Iudic. 7.*

Equidem crux Christi virga ferrea est, in qua suos Dominus regit, & tanquam vas figuli confringit. Hic enim locus iuxta D. Augusti. sic habet exponi, ut Christus quidquid in nobis figulinum est, quidquid terrenum & fragile confringati Vt fictili lagena confRACTA, velut nostro corpore mortificato, spiritus lucerna clarissime resplendeat.

Arripuit ergo Dominus crucem suam, qua diaboli vires destrue-

strueret, sicut Dauid olim baculum suum accepit & peram, quibus gigantem Goliath capite truncaret. *1. Reg. 17.*

Arripuit crucem, sicut pastor baculum suum accipere solet, quo suum gregem pascit. Dictum enim est: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga profecto crux est, qua insolentius pecus corripitur, baculus quo mansuetior ouis dirigitur. Et licet insolens anima virgæ, id est, crucis vulnus sentiat (dum carnem suam, cum vitijs, & concupiscentijs crucifigit) eadem tamen ubi mansuevit, baculo crucis innixa, crucis consolationes intimè sentit. Secundum enim magnitudinem dolorum, consolationes crucis lætificant animam. *Psal. 22. 2. Corint. 6.*

Arripuit Christus crucem velut noui regni, nouum sceptrum, quo nouus rex in medijs cruciatibus, nouè regnaret. In regno siquidè cæli, is regnare incipit, qui cruci incipit pro Christo cõfigi.

Arripuit demum crucem, & super humerum collocauit, ut fieret principatus eius super humerum eius. Dicitur verò solet, crucem Christi quindecim fuisse pedum in longitudine, tantæ verò crassitudinis, ut procerum corpus posset sustinere. *Isaia 9.*

CAPVT IIII.

Exit Christus in Caluarianam.



Vnc exeunt à ciuitate, per portam Aquilonarè, quæ erat porta Iudiciaria, iuxta quam erat monticulus, Caluaria dictus. Vbi solebant damnati ultimo supplicio affici. En Christus à ciuitate pellitur sicut fuit pulsus Abel à fratre Cain in agrum, ubi ligno Abel percussus diem clausit extremum, ita Christus à Iudæis, genere fratribus, odio verò inimicis in agrum pellitur. Vt ibi liono crucis percussus interreat. Ita Isaac ferebatur in agrum ab eius patre Abrahamo, ut lignis alligatus holocaustum Domino esset. Sic Christus Patris sui voluntate extra ciuitatem exit, ut ibi cruci alligatus sacrificium Deo sit, in odorem suauitatis. Ita Dauid à filio Absalon ciuitate pellitur, & regno, cunctis qui Dauidè sequebatur lachrymantibus. Sic Christus à filiis suis, quos tantis beneficijs enutrierat & exaltauerat, à ciuitate pellitur, & vita, cunctis qui eum sequebantur plangentibus. Demum Naboth à falsis testibus accusatus, extra vineam suam eijcitur occidendus, ita & Christus à falsis etiam testibus accusatus, extra propriam vineam, in agrum educitur cruci cõfigendus. *Genes. 4. Genes. 22. 1. Reg. 26. 1. Reg. 24. 2.*

Exeuntes igitur, inuenerunt milites illi Cæsariani Simonem quendam Cyrenæum: Patrem Alexandri & Ruffi. Hunc angariauerunt, ut crucem tolleret post Iesum. Simon audientem, significat, & obedientem: figurauit ergo Simon ille Cyrenæus populum fidelem, & Christianum. Siquidem Paulus habet, fidem esse ex auditu. Fideles ergo sunt audientes: & propterea meritò Simon vocati. Dictū siquidem erat: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Sanè Christiani sunt populus in auditu auris obedientes. Omnis enim qui audiuit à Petre meo, venit ad me. Idem verò Christianorum populus vocatur Cyrenæus. Cyrenæne, significat parietem. Quàm diuinè Christiana Ecclesia paries dicitur: unus enim paries synagoga fuit, alter Ecclesia gentiū est. Hos duos parietes lapis unus (id est Christus) inuicem connexuit, factus caput anguli. Habes quam iustè Ecclesia Christiana vocetur Simon Cyrenæus. Hanc Ecclesiam milites Cæsaris angariauerunt, ut tolleretur crucem post Christum: ministri enim Cæsarium Ecclesiam sanctam coegerūt, ut crucem, persecutiones, nimiasque tribulationes post Christi tempora ferret. Quis est qui nesciat cruce & tormenta, quæ Nero, Domitianus, Diocletianus & reliqui orbis tyranni, Ecclesiam sustinere coegerūt.

Rogas: quid sit, quodd Simon Alexandri fuerit pater & Ruffi? sanè Alexander, adiutorem hominum significat. Ruffus color est sanguineus. At iudicio meo Alexander significat charitatem, qua proximo seruimus, id est, qua proximos iuuamus, quæ vita vocatur actiua: cuius figuram Martha in Euangelio gerit. Ruffus verò vitam significat, charitate usque ad sanguinis effusionem flammantem: quam vita contemplatiua, & Maria præsignauerunt. Quia igitur sancta Ecclesia generat filios charitate in proximos, & maxime in Deum seruiescentes, propterea pater Alexandri dicitur & Ruffi.

Vbi verò Simoni Cyrenæo crux Christi nimium defessi imposita est, luctuosa progrediebatur processio. Præcedebant & comitabantur Christum milites illi, Pilati ministri. Christum Simon cruce pressus sequebatur. Hunc infinita populi multitudo ad spectaculum hoc festinans prosequiebatur. Ventum ad Caluariam est: ubi multa damnatorum ossa sparsa iacebant. Subit

Ezechielis, 37 *memoriam meam Ezechielis historia, quæ sic habet: Manus Domini eduxit me, & dimisit in medio campi: qui erat plenus ossibus,*

bus, quæ erant multa valde, & sicca vehementer. Et dixit ad me: Putasne, viuent ossa ista? Et dixi: Tu scis Domine. Et dixit. Dic eis: Ossa arida audite. Hæc dicit Dominus: Ecce intromittam in vos spiritum, & viuetis. Factus est autem sonitus: & ecce commotio, & accesserunt ossa ad ossa: unumquodque adiuncturam suam, &c. Annon hæc verba legens videris tibi videre Christum manu Domini, in Caluariam venientem: campum, scilicet ossibus mortuorum plenum, omnium seculorum ossa significantibus? vbi verò Christus in eo campo est moriturus, ipsa eius mors erat prophetia, quòd omnes mortui esset reuicturi. Interim verò quòd Christus in eo campo est, factus est sonitus petrarum, quæ magno fragore rumpebantur. Facta est etiam commotio terræ, quæ in Christi morte contemnit. Factum quæ est, ut ossa ossibus accederent, & iuncturis suis hærescerent. Multa siquidem corpora sanctorum quæ dormierant surrexerunt: in pignus & arrabonem, quòd erant omnia postea resurrectura. Ergo Christi in caluariam, caluarijs, & ossibus damnatorum plenam introitus significauit, nulla esse ossa, nullos esse homines, nullos demum esse demones, adeo dānatos & desperatos, in quos si intret Christus, ut eos viuificet, vitam non accipiant. Et sanè ideo infernus non viuit, quia Christus in infernum non intrat ad viuificandū, si enim intraret, vita in mortuos intrante, vitam mortui reciperent.

Iam Christo in locum illum damnatum ingresso vinum exhibetur. Mos enim esse videbatur, ut iuxta præceptum Salomonis, his qui ultimo supplicio erant vicini, ultimum beneficiū exhiberetur: Illud verò erat vinum myrrhatum. Dicit enim solet, myrrham vehementer prodesse vulneribus. Christus verò gustat, sed non bibit exhibitum sibi vinum. Promiserat enim in cæna, non se bibiturum de illo genimine vitis donec nouum post resurrectionem suam biberet cum discipulis. Ea igitur ratione vinum oblatum obiecit. Simili causa, cum iam penderet in cruce, oblatum in spongia acetum noluit gustare. Vbi aduerte, acetum fuisse, quod fuit per calamum in spongia oblatum iam crucifixo, & vinum myrrhatum quod exhibitum est antequam crucifigeretur.

Iam nunc vide mysterium: Mandabat in lege Deus, ut qui se Domino vellet consecrare, nec vinum, nec acetum, ex vino, vel ex alia potione potaret: Cum ergo Dominus se Patri suo in sacrifici-

Prouer. 31.

Gale. li. de

Simp.

Med. fac.

Num. 6.

sacrificium, & holocaustum consecraret, legem volebat implere mandantem, ne vinum biberet, aut acetum, ne non Patri suo consecratus videretur, quod magnopere iniqui illi semel, & iterum, vino exhibito videri cupiebant.

*Psalms 76.
2. Cor. 11*

Significabat etiam potionem renuens, eos qui se in angustia vident, ad Deum pro consolatione, non ad mundi delicias debere recurrere. Deum non vinum debere requirere. Certum enim est vinum delectationes significare. Dictum enim est. Re-nuit consolari anima, mea memor fui Dei, & delectatus sum. Et rursum: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Qui enim in tribulationibus consolationes requirit humanas, & has non inuenit, & diuinas amittit. Constans ergo sit pius in cruce animus & delicias ex Deo, non ex mundo requirat.

Docuit etiam Christus gustans & non bibens acetum, quod in hoc seculo eos qui sunt acetum, gustet quidem, sed non bibat. Profecto qui pristinam charitatem reliquerunt, acetum ex vino facti sunt. Hos gustat quidem Deus, dat enim eis in hoc seculo temporalia bona, non vero bibit, negat enim eis aeterna.

CAPVT V.

Christus crucifigitur.

*Psalms 21.
Zachar. 12.
Zachar. 13.*



Genes. 4.

Gen. 8.

Ioan. 12.

Ioan. 22.

Genes. 48.

Bi in Caluaria consistunt, ibi milites illi crudelitate, plusquam daemoniaca Dominum gloriae cruci affigunt. Impletumque est illud, Foderunt manus meas & pedes meos, & illud: Aspicient ad me, quem confixerunt, & illud: Quae sunt plagae istae in medio manuum tuarum? & diceret: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebat me. En igitur Abel à fratre suo, ligno percutitur, & occiditur. Ita Christus ab his, quos & amore & cognatione ut fratres habebat. En Noë in ligneam arcam super aquas maris subleuatur & occluditur, ut sibi & generi humano salutem adducat. Arca ligneae crux Christi est, super omnia secularia exaltata. Christum haec includit & ligat, quo factum est, ut salus nobis, & gloria Christo sit per crucem comparata. En Isaac iam lignis ligatus est ut immoletur, nisi quod Isaac non in se, sed in ariete victima sit, Christus se ipsum in holocaustum Patri sacrificauit. Factus ipse sacerdos, ipse sacrificium.

De Iacob meminit historia, quod scalam vidit à terra in caelum

lum sublatam, per quam Angeli ascendeabant, & descendeabant, & Dominum vidit innixum, scalæ. O rerum omnium summum miraculum, quodd cruci, (quæ in cælum scala est) gloriæ Dominus non innixus modò, sed suffixus conspiciatur. Hanc tu Lector crede esse rationem, quare Angeli per scalam ascendant, descendantque, ut videlicet scalam illam aspiciant, venerentur, exosculentur, cui Dominus cæli innixus adhæsit.

Psal. 104.

De Ioseph in Psalmis cantatum est: Humiliauerunt in cõpedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius. Annon credis Dominum in ligno crucis compeditum, ut solueret filios compeditorum? Annon credis, quodd cum clauis ferrei penetrabant carnem Christi, ferrum pertransijt animam Christi?

Psal. 145

Psal. 132

De Aaron dictum est in Psalmo: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. Annon maiore cæremonia Christus in Pontifice inungitur, nõ unguento delibutus, à capite in barbam, & in totum corpus profluente, sed proprio sanguine à vertice capitis ad ungues pedis in uniuersum perfusus?

Moses percussit silicem, & aquæ inde fluente manarunt, quæ postea (ut Hebræi tradunt) ipsos Iudæos consequebantur, ut inde potantes nunquam sitim in via sentirent. Quam pulchra hæc fuit crucis prophetia. Percussit enim synagoga Christum, veram petram. Inde verò perennes manarunt fontes Sacramentorum nostrorum, è quibus Ecclesia nostra, quo ad sæcula fuerint, non solum potatur, sed fons in ea sit aquæ salientis: in vitam æternam.

Num. 20.

Cum populus Hebræus per deserti arenosa faceret iter & à serpentibus, qui in eo loco abundabant, morderentur, ex mortu morte afficiebantur. Clamat ad Dominum populus tam presentis periculi timore percussus. Iubet Dominus in ligno æneum erigi serpentem, quem qui intuebatur etiam à vicina morte liberabatur. Quam ad amulsi hęc veritati figura responder? Hominum certè genus dum per mundi deserta peregrinatur, à peccatis, veris planè serpentibus, mordetur. Est verò tam virulentus ille demorsus, ut statim à vulnere, mortem homo demorsus patiatur. Clamabant maiores nostri, ut ab ea vastatione eruerentur. Misit ergo Deus Filium suum, qui suspensus in ligno æneus erat serpens. Ut enim æneus serpens, serpens quidem, videtur.

Ioann. 4.

Num. 21.

veneno repletus: at quia æneus est, veneno caret: ita in cruce, Christus adeo vulneratus & percussus, peccator videtur (talis n. pœna non nisi nocentissimo culpæ veneno debebatur) at peccator nō est, veneno culpæ caret. Est ergo suspensus in ligno serpens, licet æneus. Omnis igitur qui viua fide, Christum in cruce perspexerit; etiam si iam iam morte peccati sit statim moriturus, non morietur. Qui enim credit in me inquit non morietur.

Quàm verò sapienter disponit omnia Deus? Per serpentē ligno adhærentem mors vera in mūdum introijt: Serpens enim Euam decepit. Per serpentem in ligno suspensum, vita figuratiua fuit vulueratis concessa. Per serpentem demum, æneum (figuratum tamen) vera vita mortalibus est tributa.

Dum populus Hebræus ad terram promissionis contendit, exploratores mittit: qui de terræ illius referant ingenio. Illi terra explorata, botrum vuarum in veste suspendunt: qui quàm esset illa terra fecunda testaretur. Ita prædicatores Euangelici, qui sunt exploratores felicitatis æternæ, eius vbertatem enarraturi, Christum in crucis veste suspensum demonstrent. Licet enim crux in cælesti gloria desit, botrus tamen in cruce suspensus, de cælesti gloria descendit. Et ipse est qui eius gloriæ fecundissimā abundantiam solus potest indicare. Et equidem crucifixus est, qui qualis in cælo sit charitas, iustitia, innocentia, & reliquæ diuitiæ supernæ, verè & certò mundo declarauit.

Aperta etiam fuit Crucifixi figura David contra gigantem armatus. Armatus, scilicet non sultibus & armis: sed solo baculo & quinque lapidibus, in pastorali pera coniectis: Annō crux baculus fuit: & quinque in carne vulnera quinque in pera lapides? his processit Christus in pugnam. Vno verò lapide tyrannum prostrauit: quia una plaga suffecit totum infernum deiicere.

Idem David cytharam suauiter pullans, demonium è Saule reijciebat. Ita Christus extensis fidibus neruorum suorum, in armonico crucis nablo, suauissimè mundo cecinit, & canit: ut hoc cantu dæmones pellat è nobis, sed aures nostræ ei armoniæ obsurduerunt, quæ totum cælum ad eam audiendam prouocauit.

Zacharias propheta dicit: ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo: & Satan stabat à dexteris eius, ut aduersaretur ei. Et Iesus erat indutus vestibus sordidis. Apertè quidē Christus vocatur Iesus, & est Pontifex magnus, & eius

caro

caro suo sanguine scedata, vestes sunt sordidæ, quas prædixit propheta. Apertius verò ei Satan aduersabatur, videbat enim suum iam per Christum labefactari imperium. Stabat verò Satan à dexteris; quia videbatur oculis mundi Christus deuictus, reiectus & delictus.

Meminit etiam historia Iudith, quòd Achior à gentibus fuit arbori religatus, ob unius videlicet Dei confessionem. Is aperta fuit Christi figura. *Iudic. 6.*

Rursum Christo iam crucifixo, verum inuenit sponsa, quod tanto antea dixerat: Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Profectò Christus inter duos latrones, & crux Christi, inter duas latronum cruces, malus est fructifera, inter spinosa ligna sylvarum. *Cantic. 2.*

Christo iam crucifixo, reuera habet sponsa quòd optabat dicens: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Christus cruci ligatus, fascis myrrhæ non dispersus, sed ligatus est. Fascis myrrhæ est, quia totus est dolor, totus afflictio, totus morte, & nimia amaritudine plenus. Myrrha est in Christi capite, in oculis, in naribus, in ore, in barba. Neque ulla pars in Christo est, quæ non amaritudinem myrrhæ præsentiat. *Cantic. 2.*

Sponsus dixerat: Surge amica mea, speciosa mea & veni, columba mea in foraminibus petrae, & in cauerna maceriae. Ergo petra (quæ erat Christus) habitura erat foramina. Maceria carnis Christi habitura erat cauernam. En Christus in cruce petra est, quæ quatuor foramina in manibus, & pedibus, innumera in capite, cauernam habet in pectore. *1. Cor. 10.*

Idem sponsus dixerat: Ascendam in palmam, & apprehendā fructus eius. Profectò non fuit ulla in seculo palma, nisi crux. Omnes omnium seculorum homines diabolus deuicerat, nullus de diabolo plenā victoriæ palmam reportauerat. Solus Christus est, qui unus pro omnibus (& omnes in eo) de diabolo triumphauit: ascendens in cacumina palmæ, id est, plenissimā referens de hoste victoriam, solusque amarus palmæ fructus apprehendit, dolorem scilicet & mortem ut nobis hæc dulcia efficeret. *Cantic. 6.*

O igitur fideles: Petra excisa iam est, venite, bibite. Vos inuitat Isaias dicens: Omnes sitientes venite ad aquas, & rursum: *Isaie 55.* Hauietis aquas de fontibus saluatoris. Sat scio, ex latere Christi *Isaie 12.*

sanguinem & aquam fluxisse, sed hic sanguis & hæc aqua vinum sunt, lac sunt, imò manna sunt, omnem habens saporem, & omnem possidens suauitatem.

Zachar. 11

Zacharias dicit: Illa die erit fons patens domui David, & habitantibus Ierusalem, in absolutionem peccatoris, & menstruatæ. Eia igitur vos peccatores, eia vos quorum sunt menstruatæ iustitiæ, ad fontem accedite, ut ibi vestra peccata lauentur. Si enim fuerint peccata vestra, ut coccinum, si fuerint rubra, ut vermiculus, quasi nix, & quasi lana alba dealbabitur.

Isaia 64.

Isaia 1.

Genes. 71.

In arca Noë facta fenestra est, per quā ingressus pateret saluandis, ne à diluuij aquis suffocarentur. In Christi humanitate non una solum, sed multæ patent fenestræ, per quas saluari liceat, his qui ingredi volent, ne à curis huius seculi demeriti, vitam æternam amittant.

Gen. 2.

Psal. 42.

Fontes à paradiso egredientes totam ferè terram irrigabāt. Fontes sanguinis à meliore paradiso, scilicet ex Christi humanitate scaturiunt, quibus animæ quæ terra sine aqua Deo est) irrigata, fructus cælo dignos producat. Quid enim non dignissimum terra Christi sanguine fecundata germinabit.

Psal. 68

Isaia 53.

Psal. 17

Interim silere non licet, quanto Christi dolore fuerint hæc fontes, hæc fenestræ in Christi humanitate defossi. Quam rem licet melius foret considerando sentire, quàm scribendo explicare, unum tamen verbum de re tanta est mihi dicendum. Arbitror ego breuissimo verbo Dauidem hunc Christi dolorem, in Christi persona monstrasse, eum dixit: Ego sum pauper & dolens. Iam ut Christus summa fuit paupertate, ita fuit etiam summo dolore confectus. Eam enim mihi regulā accepi, ut verba quæ de Christo dicuntur, in summo gradu de ipso dicta existimarem. Ego igitur sum dolens, id est, summis doloribus, summè dolens. Quod explicauit apertius Isaïas dicens: Vidimus eum virum dolorum, id est virum quem summi dolores angebant, quæ summi dolores vehementissimè impugnabant. Apertius explicauit apud Dauid ipse Christus: Circūdederūt me dolores mortis, torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circūderunt me, præoccupauerūt me laquei mortis. Egregiè dicit dolores mortis, quia ab horti oratione, usque ad animæ exhalationem, eum dolorem Christus sustinuit, quem qui moriuntur sentire solent. Id enim ille dixit: Tristis est anima mea, usque ad mortem.

mortem. Quod verò subdit, torrentes iniquitatis, arbitror maiorem dolorem intulisse Christo nostras iniquitates (quæ in torrentis modum inundant) quàm suas afflictiones, quæ in maris modum ipsum circuibant. Quod demum dicit: Dolores inferni (id est propter eos qui ruunt in infernũ) circumdederunt me, id fuit quod acerbius Christum afflixit. Ergo cruciabant Christum vulnera quibus supra modum vulneratus erat: cruciabant nostrę iniquitates, quibus supra modum Deum offendimus. Sed (ut existimo) acerbissimè cruciabant infelices illi, qui dolores tantos sibi nihil prodesse voluerunt. Vere igitur dixit: Considerate, sicut est dolor, sicut dolor meus. Matth. 26

CAPVT VI.

Vestes Christi diuiduntur.



Postquam crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius sortem mittentes. Restant visa est Euangelistis hæc vestium diuisio ut nullus eam tacuerit. Et equidem non nisi grande sacrilegium fuit, quod vestes adeo sacratissimæ, manibus gentiliũ, eorumq; infimæ fecis hominum, tractaretur, nec id utcunque, sed quod ludii fortuna eas sibi vendicarent. Si enim eas sibi in sacras reliquias diuississent, rolandum erat. Sed quod sortium ludo, res tantas exponerent, grauissimum fuit scelus.

Sed quid nobis hæc vestium diuisio monstrat? Primum D. August. in Psalm. 21. dicit: Vestes Christi esse Ecclesiæ Sacramenta, tunicam verò esse charitatem. Porro hæretici diuidunt sibi Sacramenta. Alij enim alia recipiunt, alia verò reiiciunt: Charitatem verò diuidere nequeunt. Hæc enim non diuisione aliqui, sed Dei electione, & velut sorte contingit.

Secundò idem August. in Psalm. 44. Vestes Dei Ecclesiam esse digit. Cuius rationem D. Gregor. in 6. Psalmum pænitentię hanc adducit. Quia sicut nihil est corpori veste vicinius, ita nihil est Christo sua Ecclesia coniunctius: Pergit Augustinus dicens: Quod sicut fœminæ vestes & tunicam lauare solent, & extendere, ne maculam habeant aut rugam, ita Christus tradidit se ipsum pro Ecclesia, ut eam exhiberet sibi non habentem maculã aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Hunc verò Ecclesiæ candorẽ ostendit Dominus, cum in monte transfiguratus, vestimenta sua alba Ephes. 5. Matth. 27.

alba monstravit ut nix. Ex his Lector habes Ecclesiam esse Dei vestimenta. At in Ecclesia quædam corporalia (velut, exteriora, & sicut pallium,) quædam sunt spiritualia, (ut interiora, & velut tunica)

Iam igitur collige quantum doloris Christus acceperit, vestes suas diuidi, & tunicam fortibus subiacere conspiciens. Intellegebat enim futurum, ut tyranni diuisiones, & schismata in Ecclesia facerent, alijs dicentibus, ego sum Pauli; alijs ego sum Apollos, futurum etiam, ut persecutionibus inualescentibus, alijs Christiani ab alijs diuiderentur, futurum etiam, ut bona Ecclesiarum temporalia sibi principes usurparent, atque ista ratione, vestes Christi sibi diuiderent. Annon erat hæc magna causa doloris?

Tum videbat futurum, ut dignitates & Pontificatus (quæ sunt vestes Christi interiores) non diuina electione, sed fortunæ & forsan cartarum ludo acquirerentur. Quis non intelligit quantum illa tunicæ fortitio, Christo dolorem infligeret.

Libet tamen adhuc, istam vestium diuisionem penitus intraspicere. Psaltes diuinas concinnens laudes ita dixit: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine; sicut vestimento. Qui locus apertè docet vestem Christi exteriorem esse lucem, interiorem verò, (ut tunicam) esse confessionem, & decorem. Lux verò ut Christus docet (cum discipulos suos lucem esse mundi dixit) autoritas est docendi, & gubernandi populum subiectum. Vt enim lux illuminat, & gubernat mundum, ita pontificalis autoritas, docendo illustrat & influendo mundum infidelem gubernat. Ergo cum Christus suas diuidi vestes vidit, intellexit futurum, ut homines beneficia & præbendas, & dignitates, & pontificalem auctoritatem potentia velut militari, & sacrilegio velut gentili, sibi diuiderent, armis militiæ, non meritis vitæ ea sibi vendicantes, id verò acerbissimum Christo intulit dolorem.

Exspectas forsan quid sit tunicam, (quæ est confessio & decus,) fortibus committere? Primum arbitror confessionem & decorem gloriam esse cælestem, ubi Deus maxime in se decorus, maximeque sanctis confidendus, & laudandus conspicitur. Iam multi sunt ex Christianis iniqui, qui gloriam non ex operum sanctitate, non ex vitæ merito, sed ex quodam casu, & ex quadam velut sortiuntur fortuna à Deo expectant: Dicens, Deus

est.

est misericors: in senecta, aut in morte, eam nobis fortunam, & eam velut sortem largietur: ut gloriam assequamur. Hoc igitur est tunicam Dei sorte expectare. Secundò existimo: quod cum Deum pro beneficijs ab eo receptis laudamus, glorificamus, & confitemur: tunc confessione & decore eum induimus. Cum *Psalm. 113.* enim sancti dicunt: Non nobis Domine, non nobis sed nomini tuo da gloriam: tunc Deum propria eius tunica vestiunt. Et cū Paulus dicit: Non gloriatur omnis caro coram illo: tunc iubet, *1. Corin. 10.* ut caro Dei tunicam non sibi usurpet: sed Deo fideliter reddat. Quid enim (inquit) habes, quod non accepisti: & si accepisti, cur *1. Corin. 4.* tibi gloriam vendicas, alienam quæ tunicam induis? Verba enim Dei sunt, gloriam meam alteri non dabo, quasi dicat tunicam, *Matth. 48.* quam vestio, nemo alius induet. Ergo si gloriam fideliter Domini non non reseruas, sed tibi eam usurpas, id planè est, super tunicam Domini sortiri. Sorti enim & fortunæ tribuis, quod erat Deo tribuendum, & à sorte seu fortuna, habere te credis, quod reuera à Domino suscepisti, à quo si crederes te accepisse, fideliter non tibi, sed illi gloriam & decorem restitueres. Quid enim gloriaris, *1. Corin. 4.* quasi non acceperis?

CAPVT VII.

Titulus causæ cruci affigitur.



*M*posuerūt super caput eius causam ipsius scriptam IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM. Meritissimè lex illa à Romanis lata erat, ut super damnatis, damnationis causa scriberetur, ut iudici neminem immerentem damnare liceret. Et omnibus pateret quā esset à Iudice iure lata damnatio. Causa ergo quare à Pilato Christus damnatur, est. Quia est Iesus, & quia Nazarenus, & quia Rex est Iudæorum, ut meritò tibi persuadeas, non casu eum titulum scriptum, sed Spiritu sancto inspirante, in mentem Pilato venisse. Sed age rem explicemus. Primum Christus morti adiudicatur, quia Iesus est. Sanè Angelo docente didicimus, ideo Christum Iesum appellatū, *Luce 7.* quia (inquit) ipse saluum faciet populum suum è peccatis eorum. At quomodo saluum faciet, nisi pro peccatis nostris pœnam soluerit, quam merebamur? Ipse enim dixit, quæ non rapui tunc exolvebam, quomodo rursus pœnam quam totius mundi peccata merentur, solus ipse soluet, nisi morte turpissima condemnatus, acerbissima perferat tormenta. Enimverò si maxima pec-

Sapient. 2. carat nostra, maximos merentur cruciatus, hos perferat oportet, qui hos solueret decernit. Ad hoc enim significandum, sine sanguinis effusione, olim non fiebat remissio. Spiritu sancto prenūtiante, quod non sine sui sanguinis effusione Christus non esset à peccatis erepturus. Et rursum non olim remittebat Deus peccata nisi hostia in holocaustum ei esset oblata. Debuit igitur Saluator Iesus hostiam in odorem suauitatis offerre non aliam quam seipsum, ad destitutionem peccati, & salutem populi sui. Damnatur ergo, quia Iesus, id est, Saluator, Christus enim oblatus est semel, ad multorum exhaurienda peccata.

Ibidem.

Iosue 1.

Porro quia Iesus Naue: (qui & Iosue dictus fuit,) non solum dictus est Saluator Iudæorum, quia dux eorum erat, sed quia eos in terram promissionis induxit, ideo & Christus non solum Saluator dicetur, quia soluit pro peccatis, sed etiam quia nos in regnum adduxit æternum. Porro Pontifex legis antiquæ non intrabat in Sancta Sanctorum, nisi velamine templi sublato. Sicut nec Iosue terram promissionis ingreditur, nisi Iordane percusso, & velut sublato. Ergo & Christus si nos in Sancta Sanctorum inducet, suum percutiet Iordanem, suum auferet velamen, hoc vero velamen, caro eius est. Igitur si ipse, & nos in ipso, Cælum sumus ingressuri, caro Christi percutienda est, & auferenda. Si ergo Saluator est, morti adiudicandus est. Habet hæc omnia Paulus, dicens: Habentes fratres fiduciam in introitu Sanctorum, in sanguine Christi: quam nobis ille initiauit viam nouam & viuētem per velamen, id est, carnem suam, & Pontificem magnum super domum Dei, accedamus, &c. Audisne Lector Christum per velamen, id est, per carnem suam, in Sancta introisse? Si carne sublata ingressus est in cælum, ergo, quia Saluator est damnatur. Neque ociose legas verbum illud Pauli: Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi. Vt enim Pontifex antiquus, non intrabat in Sancta Sanctorum sine sanguine bruto, ita nec Christus debuit in cælum se & nos subuehere, sine sanguine suo. Igitur si si Saluator est, qui suos in cælum adducit, ad sanguinem fundendum damnatur. Damnatur ergo quia Iesus.

Heb. 10.

Isaie 53.

Secundò etiam damnatur quia NAZARENVS. Nazarenus enim significat flos, seu germen, seu virgultum. Annon tibi venit in mentem illud Isaie: Ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitiēti, non est ei species neque decor. Annon vides

vides Christum esse in passione virgultum, de quo Isaias cecinit, *Bodem.*
 quod esset virgultū de terra sitiēti sine decore, sine specie. Rur-
 sum Sponsa Dei, est Christi sacra humanitas. At spōsus de sua ce-
 cinit sponsa: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. *Cant. 2.*
 Erat igitur Christi humanitas flos lilij, inter spinas tamen. Si er-
 go Christus virgultum est, damnatur, ut sit flos inter spinas. Vt
 sit virgultum de terra sitiēti. Meritō igitur in damnatione, Na-
 zareni mentio fit. Et profectō Isaias dixerat: Omnis caro scēnum, *Isaie 40.*
 & omnis gloria eius, ut flos agri, exiccatum est scēnum, &
 cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eum. Verē om-
 nes mortales scēnum sunt, & verē omnis mortalium gloria Chri-
 stus est. Quia igitur mortales qui erant scēnum, propter peccatū *psalm 21.*
 exiccati sunt (aruit enim eorum virtus, sicut testa) necesse fuit
 Christum, (qui flos erat) cadere in crucem & mortem. Cecidit
 igitur, quia spiritus Domini sufflauit in eum. Vt enim ductus est *Matth. 4.*
 à spiritu, ut tentaretur à diabolo, ita insufflatus est ab eodem spi-
 ritu, ut à Pilato in mortem damnaretur. Ergo, flos siue Nazare-
 nus à Pilato damnatur.

Tertiō damnatur quia Rex Iudæorum. Memini me legisse
 quod cum Iudæi à Samuele regem efflagitarent, ita dixerunt. Re-
 gem habere volumus, ut egrediatur ante nos, & pugnet bella no-
 stra pro nobis. Ergo si Rex Iudæorū, ante eos egreditur, ut pro *1. Reg. 8.*
 Iudæis, eorum loco pugnet, hostium tela, hostiū tormenta, ho-
 stium plagas, vulnera, mortem, in se recipiet, ne sui illa recipiāt.
 Mortem ergo quam nos merebamur, rex noster pro nobis re-
 cepturus, à Pilato damnatur. Hoc verō est quod ipse dum com-
 prehendebatur ad hostes respondit. Si me quæritis, finite hos
 abire, quasi dicat: Rex sum istorum, volo vestra vulnera, illorū *Ioan. 18.*
 loco suscipere: Ideo enim dictū est: Saluator ponetur in ea mu-
 rus & antemulare. Vt videlicet, tormenta quæ hostes ad ciuita-
 tem expugnandam contra ciues proijciunt, Saluator (qui posi-
 tus est ut murus, & ut antemurale) prior in se ipso suscipiat. Pro-
 fectō ante paradisum Angelus positus est, versatili gladio arcens
 ab ostio paradisi. Si igitur Rex noster in paradisum nos addu-
 cturus, ante nos vadit, gladij vulnera in se debet excipere. Vt
 in se aciem gladij hebetans, tutum paradisi
 nobis aditum efficiat.

Crucifiguntur cum Christo duo latrones;



Vnc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus à dexteris & unus à sinistris. Vt qui in cælo est in medio diuinarum personarum, in Caluaria sit in medio sceleratissimorum latronum. Et qui in cælo adoratur ut Deus: in Caluaria, reputetur ut latro. Habentur in Re-

2. Reg. 15.

gum historia huiusmodi verba: Dauid sedens in cathedra, sapientissimus princeps inter tres, & ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui uno impetu occidit octingentos. Iam quis ignoret Christum in cruce, velut ex cathedra mortales omnes docuisse? Nullus unquam ex cathedra ita discipulos docuit, ut Christus ex cruce. Ergo Christus in cruce, est Dauid in cathedra. Quis verò est adeo rudis, qui nesciat Christum fuisse in cruce Sapientissimum? Certè ut qui esset Sapientia Patris, erat ergo in cruce Sapientissimus inter tres. Vnus scilicet ex tribus. Igitur Dauid medius est inter duos latrones.

1. Par. 11.

Quod verò addit: Ipse tenerrimus ligni vermiculus, magna id continet mysteria, planè, ut vermiculis ligni, (licet tener) lignum tamen intus corrodens, ex grauissimo, leuissimum reddit, ita Christus licet infirmus & dolens, crucem tamen ex grauissima leuissimam effecit, adeo ut Paulus dicat, mihi absit gloriari nisi in cruce. Vides quàm leuem Christus crucem reddidit! Tum vermiculus ligni licet corpore tener, ore tamen velut ferreus est. Quo indicatur, quod licet Christus in cruce tener fuerit, at eius os ferreum erat, eo enim tunc damnabat, & olim in iudicio omnes damnabit iniquos. Vno siquidem suæ maledictionis verbo non octingentos solum, sed quotquot impios omnia secula pepererunt, morti adiudicabit eternæ.

Galat. 6.

Matth. 25.

Luce 10.

Patere lector, si unum hic verbum addam. Descendit quidam ex Ierusalē in Hiericho, incidit in latrones, qui eum expoliauerunt, & semiuivum reliquerunt. Descendit Christus, ex Ierusalem cælesti, in Hiericho vanitatis & varietatis seculi nostri. Quid igitur exspectas, nisi quod nunc inter latrones constitutus, expolietur, & semiuivus relinquatur? Planè semiuivus, qui ex Deitate viuens, ex humanitate moriebatur. Et equidem latrones, scilicet peccata nostra, quæ veri sunt latrones, scilicet pec-

cata

cata nostra, quæ veri sunt latrones suum, Deo honorem auferentes, vitam ablaturi si possent, imò vitam ei in nobis (quatenus possunt) auferentes. Nostra ergo peccata sunt latrones sæuissimi, qui Christum de Ierusalem descendenti, vestibus, imò & propria pelle expoliarunt, & seminiuum reliquerunt. Mortuus enim fuit, licet tertia die resurrexerit.

Porro quod unus latronum sinister sine pænitentia mansit, significabat, futurum, ut multa peccata essent sine pænitentia mansura. Id verò fuit quod summum Christo afferebat dolorem. Non tantum dolorem sputa, spinæ, flagella, crux ipsa, & mors Christo intulerunt, quam quod nostra peccata (per leuam significata latronem,) crucis beneficio non fruerentur. Quantum igitur refrigerij dexter Christo attulit latro, tantum, & nescio an multo plus summæ afflictionis, sinister attulit ille sceleratus.

Demum hic attentissimè notabis, quam difficile qui vitam in sceleribus egerunt, in morte conuertantur. Ecce enim in die summæ misericordiæ, in die quo Christi viscera patebant, in die & hora qua Christus cum sanguine misericordiam pluebat, unus tantum ex duobus, qui eatenus sceleratè vixerant, ad Dominum conuertitur. Quid igitur similes sperent iniqui? Profectò verum est, & verum erit, quod mors peccatorum (id est, eorū qui in peccatis vixerunt) erit pessima, sicut contra, pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Psal. 33.

Psal. 115.

CAPVT IX.

Christus ab omnibus deridetur.



Tabat populus expectans, & deridebant eum principes cum eis.

Lucæ 23.

Nullus unquam mortalium adeo derisus est, ut Christus. Deridebat eum populus qui aderat, deridebant eum principes, qui facinus patrauerant, deridebant prætereuntes, (erat enim per eum locum publica via,) deridebāt milites qui crucifixerant, deridebant latrones, qui erāt cum Christo crucifixi. Impleta est ergo Prophetia omnes videntes me deriserunt me, loquuti sunt labijs, & mouerunt caput. Et alia Prophetia: Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Et alia. Desiderauimus eū despectū, & nouissimū virorum. Et rursum, quasi absconditus est vultus eius, & despectus, unde nec reputauimus eum. Et item: Ego sum factus opprobrium illis, viderunt me, & mouerunt capita sua. Et illud,

Psal. 21.

Eodem.

Isaie 53.

Eodem.

Psal. 108.

Psalm. 68. Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem, extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meae.

Sustinuit figuram Christi despecti, ille Samson, in ludibriū & abiectionem infidelium abductus. Fuit etiam eius derisionis
2. Reg. 16. figura Semei, Dauidem à suo filio regno pulsum deridens, & de-
Gen. 9. spiciens. Fuit etiam alia figura Christi despecti patriarcha Noë, ex viuo nudus, in suo lecto recumbens, à filio Cham contemptus & derisus. Sed quod Cham ludibundus derisit, boni filij adorabundi venerantur. Ita planè quod impij Hebræi, & inscij gentiles, in Christo deriserunt, nos Christiani proni adoramus, & veneramur. Scimus enim non ex in potentia Christum nudatum
Ierem. 31. in lectulo crucis, sed ex amore perpetuo quo sicut vino ille Pater
Isaia 9. futuri seculi inebriatus fuit.

Erat verò tanta deridentium cæcitas, tantus furor & insania, ut se viscera illa pijsima minimè continerent, quin Patrem rogarent æternum, ut ignosceret illis, qui quod facerent nesciebant. Alioquin nisi in eo articulo veniam miseris Christus postulasset, fulmine in æternas tenebras à Deo irato, fuissent illi pestilentissimi homines adaecti. Sed tam iustum Domini furorem, tā
Lucæ 23. blandā Christi temperauit oratio. Et iam iam sænituram iram, in magnam conuertit misericordiam, quæ paradysum dedit pœnitenti latroni, lumen dedit prius obcecato Centurioni, pœnitentiam dedit delusæ plebi, nā reuertebatur, inquit, percutientes pectora sua.

Neque verò credas, tunc solum Christum fuisse derisum. Dicte obsecro, à quo nunc non crucifixus deridetur? Quis est qui amet tormenta, iniurias, opropria, crucem? Vbi est tempore nostro Paulus aliquis, qui dicat, absit mihi gloriari nisi in cruce? Sat video, Christum adoramus gloriosum, sed despiciamus, fugimus abhorremus cruci suffixum. Illi placeat, ut sicut veniam tunc suis derisoribus, ut nescientibus impetrauit, ita & nunc magis ignorantibus impetret.

Sed quis dubitet, quin veniam sit inuenturus, quàm fideliter quis postularit, quando Christus eam non postulantis tam misericorditer à Patre postulauit, & tum efficaciter impetrauit.

W. G. J. H. L.

CAPVT X.

Tenebræ fiunt super terram.



Sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram. Sol enim obscuratus est. Quam obscuratiōe prædixerat in hæc verba Isaias : Obtenebratus est sol in ortu suo. Luna non splendebit in lumine suo. Visitationabo super orbis mala & contra impios iniquitatē eorum, quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Certē in die iudicii visitabit Dominus orbē, in his qui habitant orbem, at in die crucis, visitauit orbis mala in Christo, orbis conditore. Punxit enim Deus nostra mala in Filio suo. Tunc omnis ratio postulabat, ut omnis nostra quiesceret arrogantia, siquidem vidimus Christum tantopere humiliatum, in illo ergo die, quando visitauit Dominus nostra mala in Christo, Sol obtenebratur in ortu, id est, antequam ad meridiem veniret. Siquidem ante meridiem fuit Christus cruci confixus.

Matth. 27.

Lucæ 23.

Isaia 13.

Iam si vastato Pharaone, voluit Dominus Solem illi vastitati condolare, stellas compati, quanto potius id velle debuit, Christo Filio suo iam iam expirante. Ita verò habet ad Pharaonem Dominus : Cum extinctus fueris, operiam cælos, nigrescere faciam stellas, Solem nube tegam, omnia luminaria cæli mœrere faciam super te. Si omnia luminaria mœrent super Pharaone quanto potius super Christo?

Exech. 32.

Sed age, memor esto verbi Domini, quod in fine mundi, cum iam penitus mundus erit cessaturus, Sol obscurabitur. Quid igitur miraris, si in morte Christi, quando mundus cœpit labefactari, etiam Sol obscuratus fuerit? Profectò in Christi morte, pijs hominibus mundus crucifixus est, eius errores detecti, eius idola confecta, eius pompa contempta. Cœpit igitur tunc mundus languescere, quo erit languore moriturus.

Matth. 24.

Et illud attende : Ante mundi primæui conditionem, dicitur : Tenebræ erant super faciem abyssi, præcesserunt ergo corporales, tenebræ legem præcedunt, igitur ut lex Moysi veniebat post tenebras, & mundus corporalis succedebat tenebris, ita tenebræ illæ per totum orbem diffusæ, nouam legem aduentare significabant : nouumq; orbem veteri succedere arguebant. Dice-

Genesis 1.

Exodi 19.

bar

Iob 17.

bar enim Sanctus ille : Post tenebras spero lucem. Igitur post generales tenebras, quæ omnem terram obscurabant, speranda erat, post Christi mortem generalis lux, quæ generaliter omnem terram illustraret, & nouis item orbis, qui veteri, meliore sorte succederet.

Genes, 15.

Sed nota quod in Genesi narratur : Sacrificante, (inquit,) Abraham vaccam illam trimam, cum Sol occumberet, magnus horror Abrahamum inuasit : quia intellexit, quod semen suum futurum esset in Aegypto peregrinum, ubi esset miserè affligendum : sed tandem cum magna esset substantia, in terram promissam rediturum. Abraham vaccam offerens Christum significabat : carnem suam in cruce sacrificantem. Solis ille occubitus significabat Solis in tempore passionis obscuracionem. In ea verò obscuracione magnus horror Christum inuasit, magna angustia & afflictio, adeo ut præ dolore clamaret : *Quid dereliquisti me?* Videbat enim Christianos suos in hoc mundo peregrinatos, à mundo affligendos, licet cum magna substantia essent in æternam felicitatem redituri. Quid verò miraris, si tunc Christus intelligens grauisimas suorum in mundo persecutiones, infelicissimos casus, ad Patrem exclamarit : *Quid me in meis dereliquisti?*

CAPVT XL.

Christus magnam vocem emittit.



Psalm. 30.

*C*irca horam nonam exclamauit IESVS voce magna. Vox illa clamor quæ magnus fuit : Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Quod in persona Christi Dauid ante prædixerat, in hunc modum : In manus tuas Domine commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. Docens virum iustum tunc verè à miseris redimi, cum moriendo, in manus Domini suum spiritum commédare.

1. Petri 5.

At primò Christus docuit, magna voce, magno nisu, esse in tempore mortis clamandū : ut Dominus spiritum suscipiat nostrum. Ibi enim iacitur vitæ alea, ibi agitur de capitis periculo, ibi cælum nobis, gloriâ, Deus periclitantur, in eo puncto totius nostræ salutis cardo versatur. Clamet igitur magna voce, qui se in magno periculo videt : vox quæ magna magnum excitet Deum, ut magno auxilio adcurrat, in magno periculo laboranti. Si enim unquam aduersarius noster diabolus circuit sæuissimus, quærens quem

quem deuoret, in mortis tempore circuit. Si verò unquam diuinum præsidium necessarium est, in tempore mortis est. Sapienter enim Dauid: Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. *Psal. 70.*

Tum & illud attendendum: Si (ut Simon Calsienſis dixit) *In altero Tom.* Christus suum Patri commendans spiritum, omnium hominum spiritus etiam commendauit, annon fuit neceſſe, ut magnam vocem emitteret, qua Patrem tam grandi voce inclinaret, ut nostros haberet spiritus commendatos? Oratio iusti, quia grandis, penetrat nubes. Oratio igitur Christi, quia maxima, nubes, cælos, & cor Patris penetrabit, & in eius manus spiritus nostros deposuit. Non ergo rapiet eos quisquam de manu Patris. *Eccles. 35.* Pater enim qui eos habet maior omnibus est. Proximus mortis Christus his Patrem verbis orauit: Iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte serua eos quos dedisti mihi. Ego enim cum essem cum eis, seruabam eos. Si cum mortui vicinus est, spiritus nostros ita Patri commendat, cum iam animam efflat, annon est consentaneum eos ardentius commendare? At quia Pater nos nostrorum peccatorum causa exosos habebat, noluit nos Christus nominare nostro, sed suo Patri commendare, ideo non dixit, meorum discipulorum spiritus, sed meum spiritum tibi commendo. *Ioan. 10.*

Clamat etiam Dominus voce magna iam iam moriturus ut nos desides, iacentes, somniculosos, imò & mortuos ad tam incredibile miraculum aspiciendum, excitaret, quale erat, quòd Christus moreretur, vita moreretur, Deus moreretur. Clamat cum moritur, ut attendamus eam mortem, quæ mortem nostram destruxit. Eam mortem quæ fuit mortis mors, quæ fuit morsus inferni. Clamat, ut attendamus, eum, qui moriebatur pro peccatis nostris, resurrecturus propter nostram iustificationem. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut viuorum & mortuorum dominetur. Clamat, ut attendamus, quia si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro omnibus mortuus est. Annon merito Christus clamat, ut spectaculum illud inspicimus, quòd nullum neque fuit, neque erit in orbe maius? *Osæ 13.*

Clamat item, ut voce illa sua terribili prædā infernus dimitteret, quam tot antea seculis tenacissime in faucibus tenebat. Clamauit Dominus magna voce, cum Lazarum ab inferni dentibus *1. Cor. 15.* *Roman. 14.* *2. Corin. 5.* *Ioan. 11.*

Zacha. 9.
Cantic. 8. tibus eripiebat, quanto maiori voce erat clamare necesse, ut ferra illa truculentissima, terribili clamore deterrita, vinctos quos in lacu premebat liberos esse permetteret. Duo enim esse in orbe fortissima Sponsa docet in Canticis: Mortem scilicet & infernū. Ita enim ait: Fortis sicut mors dilectio: dura sicut infernus emulatio. Si igitur infernus erat deterrendus (bestia illa fortissima) grandi erat voce terrendus.

Demum magna voce clamat, quasi diceret, ô surdi mortales, hætenus vos docui, hætenus prædicaui, hætenus clamaui. Nam me non estis amplius audituri neque prædicantem, neque clamantem. Clamans nunc morior. Ut unus hic clamor in auribus vestris perseveret, qui vos scilicet admoneat ut caueatis peccata. Ea enim mortis huius causa fuere, qui admoneat vos ad vigilandum, ad bene viuendum, ad gratias immortales agendū, ad summo amore diligendum, summo studio laborandum, ad omnia mala cauenda, omnia bona præstanda.

Arbitror ad hunc clamorem monumenta aperta fuisse, terram tremuisse, lapides sese concidisse, dæmones obtupuisse, infernum contabuisse, nunquam enim similis vox unquam audita in orbe fuerat. Transuerberauit vox illa cor pijsissimæ matris, quæ tunc iuxta crucem stabat, memoriæ tunc verbum illud Simeonis reuocans: Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Planè eo articulo gladius virgineam animam transibat, & pertransibat, verberabat & transuerberabat. Percussit vox illa grandis omnium adstantium corda. Omnesque vultum ad Christum clamantem verterunt, videruntque eum, quod caput inclinabat, quodque inclinato capite tradebat spiritum.

CAPVT XII.

Christus expirat.



Joan. 19.
Luce 2.
2. Reg. 18. Inclinato capite tradidit spiritum. Ut beatissima Virgo, eademque pijsissima mater Filium suum exspirasse conspexit, continere se non potuit, quin pijs lachrymis laxaret habenas: Cœpit fluere lachrymarum effundere, cœpit ex intimis visceribus luctuosissima trahere suspiria, cœpit ex acutissimo dolore maternos, ac ideo acerbissimos exprimere gemitus, illud tacita sed miserabili oratione subinde repetens: Fili mi Iesu, Iesu Fili mi, quis mihi det, ut ego moriar pro te? Vbi

te? Vbi verò fœminæ circumstantes, & Christum vident defunctum, & matrem aspiciunt tam iustis lachrymis terram irrigantem, cœperunt & ipsæ collachrymari, cœperunt plangere, clamoribusque aërem & cælum concutere. Id ubi viri cuncti conspiciunt, imperare sibi non potuerunt, quin lachrymis vultus irigerent, & ex barba uberim lachrymæ defluerent. Factus est igitur eo loco planctus multo luctuosior, quàm fecerunt Ægyptij super defuncto iacob, patre Ioseph. Factus est planctus magnus, qualis fieri solet in morte primogeniti. Ita enim vaticinatus fuerat Zacharias. Aspicient in eum quem confixerunt, & plangent eum planctu, quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. In die illà magnus erit planctus in Ierusalem. Sicut planctus Adadremon, in campo Maggedon. Non habuit Propheta planctum alium, cui planctum crucis compararet, nisi funestissimum, & luctuosissimum planctum quo totus populus planxit Iosiam, regem sanctum, patrem patriæ, Reipublicæ reparatorem, legis diuinæ zelantissimum. Is occisus fuerat in campo Maggedon, qua causâ uniuersus Iuda, & Ierusalem luxerunt eum, Ieremias maximè. Cuius omnes cantores & cantatrices, usque in præsentem diem lamentationes super Iosia replicant. Quæ verba, ut ego existimo ideo scripta sunt, ut lamentationes super Iesu, (vero Iosia,) nos etiam replicemus, nostri que cantores inter viros, & cātatrices inter moniales, threnos illos, & lamenta repetamus.

In Reuelationibus S. Brigidæ scribitur, huic sanctę reuelatum fuisse, quòd in hora mortis Christi omnium hominum corda subitus inuasit dolor. Vt nullus in orbe aut vir esset, aut fœmina, quæ in eo tempore non vehementer doleret: licet doloris causam ignoraret. Quod mihi nimis videtur probabile. Cùm enim Christus sit omnium hominum caput, quis non intelligat capite dolente, imò moriente, reliqua membra doluisse, imò extabuisse, & morti proxima fuisse? Si enim lapidum viscera (si ita fas loqui est) commota sunt, & suum dolorem propria fractione monstrarunt, si terra conceptum dolorem ferre non valens, eum suo tremore manifestauit. Si Sol luctum suum, radiorum amissione hominibus ostendit, quid miraris si etiam hominum viscera, in sui regis, patris, ducis, pastoris, prædicatoris, fratris, amici, demum Dei condoluerint, gemuerint, & lachrymas suas

spontè profuderint : Liceat mihi per te Lectorid etiam existimare. Quòd scilicet in eo mortis Christi tempore, sicut saxa scindebantur, ita arbores virore deposito marcidi folia demittebant. Aues volatus suos amittebant. Pisces natate fastidiebant, flumina grauata & velut dolenter fluebant, nihilque erat quod ut poterat dolorem interiore non exterius manifestaret.

Et ecce velum templi scissum est. Liceat mihi per te, pie Lector, Christi post mortem miracula & sepulturam per capita prosequi, ut sacram eius passionem sum ante prosequutus.

CAPVT I.

Velum templi scissum est.

Isaia 6.



Et velum templi scissum est medium. Legitur in Isaia, quod Deus sederet in throno excelsso, super tēplo, quodque ea quæ sub ipso erant (scilicet vestes) totum templum operirent. Finge igitur, te animo videre Deum æternum, in templo illo Ierosolymitano sedentem. Cuius vestes velent, tegant, protegant templum illud toto orbe verendum. Iam ubi Pater æternus in templo suo habitans Christum mori vidit, facinus ex horrens vestes suas, (id est, velum templi,) discidit. Quo simul factum est, ut templum olim veste Dei æterni munitum, iam nunc sine tectura, sine protectione, & sine ornamento remaneat. Et profectò, si Dauid, Saulis & Ionathæ mortem audiens, sua discidit vestimenta, (eo argumento indignitatem mortis illustrium virorum exhorrens) quanto potius Pater æternus mortem Filij sui indignissimam, indignissimè ferens, vestes suas, quæ velum templi erant, rescindere debuit?

2. Reg. 1.

1. Thim. 6.

At verò ubi Pater æternus vestes suas discidit: necessariò, quæ in ipso erant occulta, reuelauit, & equidem, ut velo dissecto, quæ sunt occulta templi sunt facta manifesta, ita velo dissecto, quæ erant occulta Dei, iam esse patentia, & quæ erant inuisibilia, iam posse videri, & quæ erant inaccessibilia, iam adiri posse, monstratur. Patent ergo mortalibus viscera Dei, & volentibus Deum videre, post Christi mortem, fas erit videre, ex parte siquidem Dei, iam nullum est quod obstaculo sit impedimentum. Olim opposuerat Deus sibi nubem ne transiret oratio, quanto potius ne transirent orantes? Iam per mortem Christi omne impedimentum

pedimentū sublatum est, nullum chaos est, fas est nobis ad Deū *Trenor. 3.*
& Deo ad nos venire. *Lucæ 16.*

Secundò, sicut Moses laturus legem, velo obrexit faciem suam, non enim sine velo carnales Iudæi in Mosi faciem intendere poterant, ita & velo templum Dei erat obrectum, quia sine *Exod. 34.*
velo Iudæis in templū ingredi, fas non erat. Equidem cæremonia illæ, sacrificia, & ritus Iudaici velum erant: quo res spirituales & vita Christiana, seu potius cælestis & diuina tegebantur. Omnia enim in figuris contingebant illis. Vt ergo significaretur non esse nobis seruiendum Deo nostro in cæremonijs, (quæ spiritum & veritatem figurarent) sed quod adorandus esset in spiritu & veritate, ideo templum velo nudatur, id est, omnis illa Deo, in cæremonijs & figuris, seruiendi ratio nudata est. Seruiendum est in spiritu & veritate, quam eatenus velum cæremorum operiebat. *1. Cor. 10.*
Ioann. 4.

Tertiò, Paulus dicit: quòd Christus initiauit nobis viam *Hebræ. 10.*
nouam & viuentem, per velamem, (id est carnem suam,) quo loco multa resplendent mysteria. Primum, sicut velum templi regebat Sancta Sanctorum, & cælum hoc quod videmus regit nobis gloriam Dei, quam exspectamus, ita caro Christi tegebat gloriam & Deitatem Verbi, quam Sacratissima Christi anima clarè videbat. Ergo velum scissum significauit Sancta Sanctorum iam esse sine velo & gloriam Dei esse item sine velo. Diuisa igitur caro per mortem ab anima & velum templi scidit, & Deitatem Limbo monstrauit, & cælum patere cunctis ostendit. Colligo ex his, in morte Christi omnia fuisse vela disrupta. Caro enim Christi (velum gloriæ Christi,) est clauis & spinis diuisa, velum templi, arcam Dei velans, diuisum est. Cælum item apertum. Ergo via ad Deum omnibus patet. Secundò sicut sine mora, in eodem puncto, quo caro est ab anima Christi disuncta, est gloria Dei Patribus Limbi monstrata, ita sine mora, cuius ab hoc seculo discedenti est eadem gloria monstranda, nisi ipse sibi impedimento fuerit, ne tanta gloria monstretur, id est, nisi peccatum adduxerit, quo illa gloria priuetur. Tertiò ostensum est, quod sicut via, qua Christus sibi gloriam corporis, nobis verò gloriam & corporis & animæ comparauit, fuit sui facerrimi corporis mors, tormenta, dolores, quos in Dei Patris sui gloriam tolerauit, ita via noua, & viuifica ad gloriam nobis comparandā

illa etiam erit: Si scilicet compatimur: ut simul conglorificemur. **Quartò** edocti sumus, quòd sicut nullatenus erat via, qua quis in Sancta Sanctorum ingrederetur, nisi per velum tantummodò: ita nullatenus est via qua quis in cælum ingreditur, nisi per carnem Christi duntaxat, id est, per virtutem eius passionis, quam Christus in carne sustinuit. Ergo in carne Christi ianuæ, & ostia facta sunt, per quæ nos in cælum intrare possimus.

CAPVT II.

Terra mota est.

Terra mota est. Indicium quod in aliquem locū venerit Dominus, terræ motus est. Ita enim habemus: Cū orassent, motus est locus, & repleti sunt omnes Spiritu sancto. Aduentus ergo Spiritus sancti terram mouit. **Actor. 4.** Et rursum Paulo & Sila orantibus, veniens Deus eos consolaturus, terræ motus factus est magnus. **Actor. 16.** Qua ratione cū Angelus venit lapidem ab ostio monumenti sublaturus, terræ motus magnus factus est. **Matth. 28.** Existimo igitur, quod quia mors Christi Deum hominibus absentem, hominibus conciliauit, & fecit esse præsentem: ut videlicet iam esset nobiscum Deus: ideo terra in Christi morte cōtremuit. Erat longè olim, ab hominibus salus: at per Christi mortem, Deus nobiscum est usque ad consumationem seculi: Erat olim longè à nobis: at per Christi mortē, habitat gloria in terra nostra. Iam enim nulla natio tam grandis est, quæ Deo sibi habeat appropinquantem, quàm est natio Christiana. **Matth. 28.** Tremuit ergo terra, Dei gloriam ad se venisse testata. **Psalm. 84.** **Deuter. 4.**

Iam verò nescio, an & hæc terræ motus causa fuerit. Sanè per Christi mortem terra nouis legibus, nouo cultu, nouis præceptis arctissimè subiicitur: at quis non timeat, quis non exhorreat tale subire iugum, tale sibi imponere onus, quale Christianū est? Planè onus Christi leue est, & iugū suauē: sed non nisi amantibus, at quàm sunt amantes pauci? Quid miraris ergo si terra tremuit, nouam legem subitura. Quid terra, nisi terra est? Quid verò lex nisi cælum? quid terra, nisi caro, nisi scēnum? quid lex nisi spiritus, nisi sanctitas, nisi iustitia? Quid ergo non timeat caro, spiritus fieri iussa? quid non tremat terra, cui ut cælū sit, in Christi morte præcipitur? Lex quidem sancta, iusta, & bona. Ego verò carnalis sum, venundatus sub peccato. Tu mandasti, inquit, mandas-

mandata tua custodiri nimis. Quæ si non nimis custodias, nimis, heu nimis æterna morte punieris. Annon æquum est ut terra tremat, nouam in Christi morte legem susceptrura? Tremunt *Heb. 10.* Iudæi, tremit & Moses, illi legem suscipientes, hic ferens, & nō tremet terra legem suscipiens, quam ut legislator seruaret, diem ultimum in cruce finiuit? Tremet terra in finē mundi iudicanda, *Matth. 24.* & non tremet, quando legem suscipit, per quam erit in iudicio examinanda?

Tertiò ostendit terra, quid in morte Christi essent iniqui facturi, planè maior terræ pars iniquorum est. Ideo enim dicitur, Væ habitatoribus terræ. Iam si impij vident Christum innocentem, pro alienis peccatis tam acerrimè cruciari, tam indignè mori, annon iustum est, ut tremant, ut horreant, ut tabescant, expēdentes, quomodo nocens punietur pro culpis suis, quando innocens ita punitur pro alienis? Docet igitur terra terrenos, docet illa tremens, cum tamen sit innoxia, quantum debeant tremere culpati.

Quartò, terra tremore suo & pios excitat, & impios deterret. Pios quidem consolatur. Dum enim mouetur loco suo, indicat pios non habere hīc ciuitatem manentem, non hic esse *Hebr. 13.* stabiles præfagit futurum, ut pij loco isto terreno submoti in locum cælestem sint abducendi. Siquidem grandior lapis, loco suo dimouendus prius hinc inde mouetur. Ergo & terra piorum, nūc hinc inde conuegitur, ut quæ sit in cælum transferenda. At qui impios suo tremore deterret. Dictum enim est: Commota est *Psalm. 17.* & contremuit terra, & fundamenta terræ commota sunt, quoniam iratus est eis. Iram regis pauet subditus, iram iudicis criminofus. Et si leo rugit quis non timebit? Ergo nullus maior contra impios Domini furor, quàm post Christi mortem. Legimus enim quod postquam tauri, & altilia fuerunt occisa, & inuitati, ad cænam venire noluerunt, iratus rex missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Si tauri & altilia (quæ humanitatem Christi significant,) occisa non fuissent, non adeò regis ira excanduisset. Ira ergo Domini contra impios, qui mortem Christi non curat, vehementer accensa est, quam tremore terra, ut potuit, indicauit,

CAPVT III.

Petræ scinduntur.



Petræ scissæ sunt. Variæ sunt in sacris Literis petrarum significationes. Prior verò est qua lapides hi materiales, saxa uè significantur. Hæc in Christi morte scinduntur. Vt certè in grandi terræ motu contingere solet. Terræ siquidem concussio ingentia saxa discindit, quo etiam fit, ut fortissima & quæ videbantur æterna corruant ædificia. Cū igitur Christi mors terram concusserit: ingentia etiam saxa dirupit, & mortuorum sepulturas aperuit.

Porro saxorum diuisio significauit, nihil terrenum, nihil seculare, (etiam si esset firmissimū velut lapis) iam debere durare. *Isaia 65.* Vetera enim transierunt, noua efficiebantur omnia. Docuit saxorum diuisio, non iam ædificia ex terrenis lapidibus, scilicet qui diuidebantur: sed ex spiritualibus, qui corrumpi nesciunt, esse ædificanda. *1. Petri 2.* Quæ enim videntur temporalia sunt, ac ideo cum *2. Cor. 1. 4.* tempore labente, labuntur. Sed quæ non videntur, per Christi mortem, efficiuntur nobis æterna. Ergo ex saxorum diuisione docemur, non iam terrenos quærere lapides ad ædificandum, ut *2. Cor. 3.* qui sint infirmi, & fragiles: sed sancta quærere opera, quæ sint velut argentum & aurum quibus domus nobis æterna ædificetur in cælo.

Secundò lapides peccata significant: Quod diabolus cum Christum tentaret indicauit, dicens. Dic ut lapides hi, panes fiant. *Matt. 4.* Vbi sanctorum Patrum sensus admonuit: per lapides, peccata significari. Igitur quod in Christi morte saxa rumpantur, id mysterium indicabat: post Christi mortem, iam nulla peccata esse debere, iam nullum peccatum integrū esse futurum. Vetus enim homo noster (qui peccatorum fons est & origo) simul cū Christo crucifixus est: ut destruat corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Sic igitur, vos existimate mortuos peccato, viuentes autē Christo. Non ergo regnet peccatū in vestro mortali corpore. Et rursum: Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sūt, & pro omnibus mortuus est Christus: ut qui viuunt, iam nō sibi uiuant, sed ei qui propter ipsos mortuus est. Quibus verbis tria Paulus concinnauit argumenta: ut peccata findantur in nobis & pereant.

pereant. Primum, quia vetus homo noster cum Christo crucifixus est. Ergo fonte peccatorum disrumpo, peccata etiam conuenit disrumpi. Secundum, quia cum Christo, peccato mortui sumus. Tertium, si Christus morte sua, vitam nobis procurauit, indignū est, nos peccato viuere, & non Christo. Rumpantur ergo nostra peccata.

Tertiō lapides, in meliorem partem, fortissimos significant in pietate fideles. Christus enim lapis sapissimè est appellatus. Siquidem est lapis angularis, est lapis in fundamento fundatus, est lapis ab ædificantibus reprobatus, est petra, vnde aquarum fluentia fluxerunt, est lapis fundamentalis super quo Ecclesia construitur. Quia verò quæ conueniunt Christo, hæc dedit suis conuenire Christianis, si ille petra, sui etiam fideles sunt lapides nuncupati. Dicente Petro: Ipsi tanquā lapides viui superædificamini domus spiritualis. Ergo quia in morte Christi Christus est percussus, & ita est illa petra diuisa, ut anima esset à carne disuncta, ita etiam conuenit fideles esse diuisos, ut habeant animam à corpore disiectā, dictum enim propterea est. Sermo Dei viuus pertingens ad diuisionem animæ, & spiritus compagum quoque ac medullarum. Profecto si gladius sermonis diuini diuidit animam à spiritu, quanto potius diuidet corpus ab anima. Ergo qui fidelis esse vult, disrumpatur, habeat animam à carne diuisam. Dicente Apostolo: Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, & rursus: Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est, propter peccatum, spiritus verò viuic propter iustificationem, & item: Qui in carne sunt, (id est nondum à carne diuisi) Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. (quasi iam lapides perfracti.) Si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Et hac ratione Deus per Ieremiam clamat dicēs: Maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine, id est, maledictus sit, qui in carne sua integer manet, in quo gladius, Deo nullam adhuc fecit separationem. Quæ etiam milites illi Gedeonis lagenas frangunt, ut luce splendente, de Madiam referant triumphum. Significantes nos de nostris hostibus non

relaturos victoriam, nisi lagena nostræ
humanitatis conscisa.

Matth. 21.

Psalm. 117.

Num. 20.

1. Petri 2.

Heb. 4.

Roman. 8.

Roman. 8.

Eodem.

Ierem. 48.

Iudic. 7.

CAPVT IIII.

Monumenta aperra sunt.



Monumenta aperta sunt. Per mortem Christi, eius diuinissima anima in infernum descensura, id est, erat vita nostra, in mortem nostram deuentura. Cum ergo è cruce, vita in infernū descenderet, omnia monumenta dissiliunt, referant sese eam vitā venientem exceptura, ut cū mense Maio pluuia desideratur, fœminæ cūcta vasa producunt, in quibus venientē excipiāt pluuiam, ut cū piscinam moturus veniebat Angelus, quiuis infirmus, ad salutem excipiendam se præparabat, ita omnia sese aperiunt, omnia sese venienti obijciunt vitæ, ut vita veniente, eorum mors moriatur, eorumque vita resurgat. Sanè cū Dominus erat aures surdus daturus, inquit: Hephathath, id est, Aperire. Aperire, ut salutem meam tua recipiat infirmitas, ita & tu crede, Christum in sua morte clamasse: O monumenta, audite vocem Filij Dei. Aperi-mini, suscipiat meam vitam mors vestra, iam mors mortem non premat, sed vita mortem deterreat, & in vitam conuertat. Regū commemorat historia, quòd cū deferretur hominis cadauer ad sepulturam, proijcereturque à deferentibus in monumentū Elisæi, ipsum cadauer ambulauit, ut tangeret ossa Elisæi: quibus tactis reuixit, stetitque super pedes suos. Si cadauer illud, vitæ desiderio se Elisæi ossibus adiunxit, ut viueret, quid miraris, si omnia quæ in monumentis iacebant cadauera, eodem vitæ desiderio, sua sepulchra referarēt, ut venientem Christi vitam susci-perent, cuius tactu resurgerent?

Ita Heb.
Veritas, &
nouæ uer-
siones.

Et etiam, quia Christi cadauer erat sepulturæ mandandum, omnia sepulchra certatim sese aperiunt, ut sacrum illud cadauer suscipiant, quo suscepto erat illis vita restituenda. Et licet sacrū cadauer, in monumento nouo conditum sit, fuit perinde tamen ac si in aliorum monumentis conderetur, dedit enim eis vitam, quam sepulchrorum apertione optasse monstraauerunt, siquidem multa corpora Sanctorum quæ dormierant, surrexerunt.

Alia item narrat historia, quòd sese aperuerit olim terra Num. 16. Dathan & Abiron deuoratura. Aperuit illa se, & iniquos absor-buit in vindictam. Quid miraris si meliore nota, nunc sese terra retexat,

retexat, & aperiat, Sanctum Sanctorum exceptura, non in vindictam, sed in vitam.

Rursum inquit Dominus: Terra aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris, de manu Cain. Si terra suum aperuit os, ut sanguinem Abelis exciperet, annon erat æquius, eandem terram sua aperire sepulchra, ut sanguinem, ut carnem, ut corpus Christi reciperet? *Genes. 4.*

Iam cæli aperti sunt Christo baptizato, in signum quod ex throno Patris, per cæli aperturam Spiritus sanctus, & omnium cælestium diuitiarum thesauri in Christum descendebant. Sic rumpuntur monumenta, in signum, quod ex cruce, (velut è Regis Christi regio throno,) per monumentorum apertionem, vitæ cælestis, & cælestes diuitiæ in mortuos descendebant. *Matt. 28.*

Item cum lapis monumentis imponitur, indicatur mortuos non ultrà reuocandos ad vitam. Mors enim, mortuorum vitam vicit, vorauit, absorbuit, & ita de vita mortuorum triumphauit, ut eam in perpetuam teneat captiuam. Ideo inquit Psaltes, ne urgeat super me puteus os suum, id est, ne sepultura me concludat, me suum in æternum seruans captiuum. Igitur contra nunc fieri ostenditur, quod scilicet mors Christi de morte nostra triumphat, quod mors moriendo mortem destruit, in signum ergo victoriæ, clausa monumenta referantur, ostendentia iam mortem mortuos non premere, iam carceres in quibus mors mortuos tenebat captiuos, esse referatos, & ita monumenta referata, manifestè verum esse ostendunt, quod olim dictum est, scilicet. O mors ego ero mors tua. Mors enim Christi in mortis regnum intrauit, cum ea pugnavit, vicit, inque victoriæ signum mortis monumenta aperta esse voluit. *Psal. 68.*

Demum monumenta versus cælum aperta planè indicant, iam mortuis cum cælo esse consortium, quodque iam mortui, & hi qui descendunt in limbum, laudaturi sint Dominum. *1. Cor. 15.*

CAPVT V.

Corpora Sanctorum resurgunt.



*M*ulta corpora Sanctorum qui dormierant surrexerunt. Nulli dubium esse debet, corpora sancta non surrexisse, dum Christus aut in cruce, aut in tumulo mortuus iacebat, sed cum à mortuis surrexit, Tū quia hic est cō-

munis doctorū consensus. Tum quia Paulus affirmat esse Christū principium, & primogenitum ex mortuis. Tum etiā quia si cadauera sacra eō surgebant, ut de Christi resurrectione testarentur, quomodo id testarentur, Christo adhuc iacente defuncto? Et id quidem euidenter Matthæus affirmat, nam sunt hæc eius verba: *Multa corpora sanctorū surrexerūt & exeuntes de monumētis, post eius resurrectionem, venerunt in sanctam ciuitatem.* Num si post resurrectionem exierunt de monumentis, ante resurrectionem, viua manebant in illis? Quis id opinetur?

Ergo, ut probaturus quod esset mors mortis, mortuorum aperuit monumenta, ita probaturus quod esset morsus inferni. Sanctos illos quos antiquo iure possidebat infernus, inferno trementi ē manibus in ventre subripuit. Impletum habet Oseas suum tam vetustum vaticinium: *ō mors ero mors tua, ero morsus tuus inferne.* Porro momordit Christus infernū, illū voraturus, si esset totus ille vorabilis. Sed damnati esculenti non sunt, mandī, aut morderi non possunt. Igitur hos Christus morsu, inferno eripuit, quos gratia, ut morderi & edi possent effecit.

Iudic. 14.

Isaie 5.

Ionæ 3.

Habemus iam illud Samsonis enigma solutum. De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Profectō usque ad Christum Dominum, aperuerat infernus sine numero animā suam, aperuerat os illud suum (sicut cetus Ionæ) vastissimū, comederatq; cunctos sine exceptione mortales. At Sanctos ex inferno Christus eripiens, fecit, ut de comedente exiret cibus, id est, de inferno exirent Sancti. De forti etiam egressa est dulcedo, ut enim supra dicebam, fortis est mors, durus & fortis infernus. Sed quam est fortis infernus, tam est Christo dulce illud animarum sanctarum, velut apum examen. Ergo Samson, mel & apes in ore leonis (quem occiderat) reperiens, dixit: De comedente exiuit cibus. Christus animas sanctas ex faucibus inferni (quem conculcauerat) eripiens, meliorem de comedente exiisse cibum verificauit.

Cant. 8.

Iam illud expendē quā sint similes Christo fideles. In die resurrectionis animam suam à corpore disunctam, corpori reconciliauit, ut ergo nihil ille habeat suum, quod suis non comunicet, animas fidelium, à corporibus diuisas corporibus reconciliauit.

Et quidem mors fecerat, ut quiuis mortuorum cum Ezechia

chia diceret: Non aspiciam hominem ultra, nec habitatorem *Isaia 33.*
 quietis. Neque enim aspiciet me visus hominis. At Christi mors
 & resurrectio fecit, ut mortui aspicerent homines, & habitan-
 tes Ierusalymis inuiderent. Venerunt enim in sanctam ciuitatē,
 & apparuerunt multis, atque adeo loquuti sunt multis.

Quodd si diuitem illum epulonem viuorum fratrum eam tan- *Lucæ 16.*
 gebat cura, ut Abrahamum rogaret, aliquem in seculum ex mor-
 tuis mitteret, qui viuos de alterius seculi rebus admoneret, en-
 sui est factus desiderij compos. Nec enim unus ex mortuis, sed
 multi ad sanctam ciuitatem venerunt, qui nos de seculo futuro
 admonuerunt. At nos velut nihil admoniti, in utramque, quod
 aiunt, dorminus aurem.

Quàm verò Christus est sapiens! quia nihil necesse erat re-
 statius esse, mortuorum resurrectione, (eo enim ille surrexit, ut
 mortuis esset causa resurrectionis) idcirco eam rem omnibus ar-
 gumentis probauit. Probauit enim se viuum, per dies quadra- *Actor. 1.*
 ginta discipulis exhibens. Probauit Angelorum testimonio. Pro-
 bauit demum mortuorum viua præsentia, multis etiam Ieroso-
 lymitis conspicua.

CAPVT VI.

Centurio cum suis credit.



Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso
 terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Verè
 Filius Dei erat iste. Mihi certum est, admirari cœpisse Cœ-
 turionem cum militibus suis, quando viderunt Chri-
 stum magna voce expirasse, tuncque cœpisse dicere: Hic homo
 iustus erat. Cum verò terram tremere viderunt, solem obscura-
 tum, petras fissas, tunc grauius compuncti, confidentius asse-
 rebant, quòd Filius Dei Christus esset, eas voces grandi timore ab
 eis extorquente.

Marci 15.

Matth. 27

Quòd verò contigit Centurioni, & militibus posteaquam
 illam orbis conuersionem viderunt, præsagium fuit eorum, quæ
 gentes fecerunt, ubi totum mundum ad prædicationem Euan-
 gelij conuerti, & reuolui videbant. Vbi enim gentes, ad Euan-
 gelij rubam, videbant idola & uersa, dæmonia nulla responsa ex
 tripode dantia, dæmonum templa disrupta, patrias leges abro-
 gatas, vitia hominum correctæ, templa Christo ædificata, Cæ-
 ces; sacres

sares fidei iugo subiectos, animos nouo feruore calentes, terram nouam faciem habentem. Dum igitur terram moueri vident, antiqua omnia obscurari, noua secula apparere, facile Christum esse iustum, esse verè Dei Filium intelligunt. Quo argumento Diuus Chrysostomus in libro, quod Christus sit Deus, vsus fuit. Quis enim poterat terram commouere, idola destruere, & mundo insolitam faciem tribuere, nisi Deus? Alluxerunt ergo fulgura eius orbi terræ, commota est, & contremuit terra, montes sicut cæra fluxerunt, à facie Domini, quia venit. Profectò Cæsares, & Imperatores montes erant, qui fulgura Euangelij videntes, sicut cæra liquabantur, intelligentes Christum Filium Dei, qui terram saluare venerat.

Rursum, quodd in orbe factum esse conspeximus, id nonnunquam in quibusdam peccatoribus fieri videmus. Est grandis aliquis peccator, nihil aliud quàm terra, quàm serpens comedit, is ad Euangelij vocem tremit, rumpuntur ei in lachrymas oculi, conteritur in dolore animus: vitia quæ illi, ut sol ante fulgebant, nunc (ut nox tenebrosa) obscura videntur. Qui igitur hâc in peccatore mutationem vident, annon dignum est, ut intelligant, Christum esse Filium Dei, ut potè tantæ mutationis autorem?

Sed ad nostrum Centurionem, redeo nulla gens à Dei cultu adeo abhorreere videtur quàm milites. Non quodd bella in uniuersum sint mala, sed quodd ad bellum (ut plurimum) soleant concurrere mali. Ideo enim dictum: Dissipa gentes quæ bella volunt. Siquidè bella, non ex voluntate, sed ex necessitate principes gerere debent. Hic igitur gens bello mancipata, hæc est, quæ prima Christum Dei Filium, post eius mortem, sine Iudæorum timore fatetur. Ostensa ergo est Passionis & mortis Christi efficacia, quæ gentes aded à Deo distantes Dei Filio adeo in fide cõcilauit. Ergo sicut Christi natiuitas tã fuit potens, ut Magos tantopere distantes, ad stabulum adduceret, ita & mors tam fuit efficax, ut milites illos religione multò quàm Magi distantiores, ad Christi fidem aduocaret.

Expende precorte, quid fuerit illo tempore in orbe potentius? Certè summa orbis fortitudo erat in militia sita. Fortissimum ergo mundi, militia est. Quid verò potuit esse in seculo debilius & infirmius, quàm Christus in cruce suffixus, quamq; eius indignissima mors? Ergo cum vides Christi mortè, militum vicisse.

vicisse potentiam, annon intelligis verum esse quodd infirmius est Dei, fortius esse hominibus? Quodd si Christus fortissima seculi deiicit, apertum est omnia reliqua ab eo esse deiicienda. Sicut cū Dauid fortissimum Goliath vicit, totum Philistæorum agmen vertit in fugam. 1. Corin. 1. Reg. 17.

CAPVT VII.

Aderant mulieres multæ crucis mysterio.



Rant autem ibi mulieres multæ à longè, sequutæ iesum à Galilea, ministrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalena, & Maria Iacobi & Iosephi mater, & mater filiorum Zebedei. Nullus est qui Christo seruiat, & ministret, quin stipendium ab eo recipiat. Ministrarunt Christo fœminæ multæ, inter quas ministrarunt potissimè tres, scilicet Magdalena, & duæ Mariæ, Matris Christi sorores. Sed ministravit maximè, Christi sacratissima Mater. His per gradus suos, Christus stipendia, & laboris mercedem in cælis amplissimam rependere volens, iuxta crucem eas esse voluit. Ut sicut erant summi doloris iuxta crucem participes, ita essent summæ gloriæ in cælestibus, iuxta Christum hæredes. Et sicut maximum erat passionis iuxta crucem meritum, ita esset maximum eiusdem passionis in cælo præmium. Ioann. 19.

Quodd ut explicatius sit, adducam matris filiorum Zebedæi historiam. Optabat illa, ut duos eius filij summum in Christi regno honorem obtinerent. Christus Dominus huic voto respondit, si summum locum in suo regno affectarent, passionis calicem essent profundè bibituri. Calix enim passionis meritum est, quo cæli præmia comparantur. Nulli sine merito gloriâ suâ Deus tribuit, neque summæ gloriæ summos honores concedit, nisi calicis passionem summè potarint. Ergo volens Christus fœminas has, quæ tam fideliter ei ministrauerant, tã abundanter in cælis coronare, iuxta crucem eas constituit, ut calicem illum altissimè bibentes, gloriæ culmen altissimè mererentur, & assequerentur. Matth. 20.

Vide igitur ordinem, Christus recens natus, voluit pueros omnes (qui in patria sua eo tempore nati sunt) magno gloriæ gradu in cælo coronare. Ea ratione passus est, ut ab Herode occiderentur, ut per martyrij palmâ in terris, grandis gloriæ palmâ asse-

assequerentur in cælis. Eadem ratione Matrem suam, & duas eius sorores, maxima in cælo gloria coronaturus, maxima iuxta crucem affecit tristitia. Quædæmum causa fœminas, quæ illi ministrauerant, grandem ad crucem voluit habere dolorem, ut grandis illius futuræ gloriæ haberent honorem. Quo enim quæque acerbioris doloris gladio fuit verberata, eo ampliori corona fuit in cælo donata.

Id verò expendendum est, quòd nullus eorum (qui ad crucem Domini assistisse memorantur) martyrij postea gladio percussus est. Neque enim aut beatissima Virgo, aut gloriosus Euangelista Ioannes, aut amans illa Magdalena, aut reliquarum aliqua, martyrium subiisse memoratur. Adeo enim vehemens fuit ille crucis gladius, adeoque piarum animarum teneritudinem transuerberauit, ut fuerit illis pro martyrio computatū. Ita enim Beatus Bernardus in sermone de beatissima Virgine, cui initium est: Signum magnum apparuit in cælo: Sacram Mariam & martyrem, & plusquam martyrem prædicat, quia eius animam doloris in cruce gladius pertransierit: quæ ratio cur non etiam reliquas fœminas in suo gradu martyres fuisse cōuincet? Scio tamē communem nostri temporis scholam beatam Virginem martyrem nolle vocare.

Demum quòd mulieres multæ mysterio crucis assistunt, præsagium fuit, quòd crux fœminis esse postea altissimè insigenda. Fœminæ enim sunt quæ crucis dolorem, arctiùs, deuotiùs, teneriùs, & amantiùs, prosequuntur.

Sed speciatim adstat Magdalena, ut verum esse confirmet, quòd de ea Dñs dixerat, quòd scilicet quia multum ei remissum erat, multum etiam amaret. At qui multum amat, in tribulationibus amicorum fixus perseverat.

CAPVT VIII.

Iosep̃ corpus Domini petit.

Marc. 15.

Luce 23.

Ioan. 19.



Um autem sero factum esset, venit homo diues, (ut Marcus habet) nobilis decurio, & (ut Lucas inquit) vir bonus & iustus, qui non consenserat consilio, & actibus Iudæorum, & (ut Ioannes dicit) discipulus Iesu, licet occultus propter metum Iudæorum. Hic à Pilato petijt corpus Iesu, & findone inuoluit, magnaque unguenti copia unxit, & in nouo monumento collocauit.

Deo.

Deo autem gratia, quòd diuites, & etiam nobiles, aliquid habent cum Christo communionis. Deo gratia, quòd diuites & nobiles etiam ad regnum Dei spectant. Licet enim difficile sit diuitem in Dei regnum intrare, quàm camelum per foramen acus, at quæ impossibilia sunt apud homines, apud Deum possibilia sunt. En igitur Christi mors id esse possibile & fecit, & demonstrauit. Intellige igitur mortis Christi efficaciam, quæ Iosephum, cum diuitiarum, nobilitatis, & vitæ periculo, ad Christi corpus petendum armauit.

Matth. 19.

Multa verò hæc Iosephi petitio significauit, illud primum facile, quòd Iudæorum gens, nobilis illa olim, iustitiam & bona, etiam olim, per diuitem qui induebatur bysso & purpura (testante Gregorio) significata, cum serò mundi factum fuerit, petet corpus Iesu. Hæc liquidem est Pauli prophetia, quòd cum populus gentium intrauerit, tunc omnis Israël saluus fiet. Atqui saluus esse non poterit, nisi Christum olim crucifixum, precibus perat, fide suscipiat, & charitate in mentis monumento recòdat.

Lucæ 16.

Roman. 11.

Secundò, quia iste Ioseph erat Christi discipulus, licet occultus, significauit futurum, ut discipuli Christi, licet propter tyrannorum metum occulti, ab eisdem tyrannis audacter essent Christi cultum, & obsequium petaturi, scilicet ut per tyrannos liceret, Christum in Ecclesijs magnificentissimè structis colere & honorare. Cum ergo Syluester à Constantino, & Urbanus à Phoca, ut Christum publicè colere liceat impetrant, perinde fuit ac si Iosephum vidisses à Pilato impetrantem, ut Christo debitum honorem impendere queat.

Tertiò quia Ioseph diues erat, significauit etiam futurum, ut diuites Christiani magnis suis sumptibus (& qui fortasse superflui videri possint) Christum essent veneraturi. Attulit Ioseph aloës libras centum, annon hic apparatus excessiuus videri poterat? Attulit Constantinus, non aloës, sed auri, non libras centum, sed ferè talenta centum. Recondidit Ioseph Christum in monumento, in saxo cauato, recondidit Constantinus (& post eum alij infiniti) in Ecclesijs, quibus si templum Salomonis contuleris, nescio an erunt nostræ superiores. Erit igitur diuitum & nobilium munus, Christum etiam cultu (qui redundans videri possit) adorare & venerari, modo id per extremè indigentes liceat. Apparatum enim què viuens Dñs contempsit, mortuus

acceptat, si ex animo pio, & diuinitatis religione commoto, offerri sibi intellexerit.

Rom. 12

1. Corint. 12

Quartò diues iste Ioseph diuites nostros, quid facere debeant, satis admonuit. Profectò corpus Christi Ecclesia est, ut Paulus apertè, & sæpè monstrauit. Hoc corpus Christi in cruce est, dum in tribulationibus est. Pauperes igitur Christi cruci Affixum repræsentant. Admonet ergo diues ille Ioseph, diuites Christianos, ut huius corporis Christi curam gerant, lindonem, unguenta, monumentū & necessaria largiantur. Sed nota quòd dixit: Monumento suo, nouo, exciso in petra. Vt opes illæ quibus diuites pauperibus succurrunt, sint suæ, sint nouæ, sint in petra excisæ. Certè iustitia facit opes esse suas, Charitas facit esse nouas. Fides facit in petra, quæ est Christus, excindi. Horret verò Christus ex rapinis, contra iustitiam honorari. Contemnit obsequia sine charitate. Reijcit eleemosynam sine fide.

Matth. 7.

1. Cor. 3.

2. Cor. 3.

Iam si Christus docuit, qua mensura mensi fuerimus, eadē esse nobis remetiendum, si nos Christū, & pauperes eius in monumento nostro nouo, & saxeo recondimus, ipse nos in monumento cæli recondet. Cælum, monumentum voco, quia non datur nisi vita præsentis defunctis. Voco item monumentum, nō quā mortuorum est, sed quā perpetua requies est, hanc quietem Deus volet esse nostram. Omnia enim nostra erunt. Erit hæc quies noua, nec enim talem oculus unquam vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit. Erit demum saxea, id est, firmissima, omni scilicet æternitate mansura.

CAPVT IX.

Pharisæi sepulchrum custodibus &
sigillo muniunt.



Ltera autem die quæ est post parasceuem, conuenerunt principes ad Pilatum dicentes: Recordati sumus, quòd seductor ille dicebat: Post tres dies resurgā. Iube ergo custodiri sepulchrū. Certum est, diem post parasceuem esse sabbatum, quod Iudæi celebrabant sollemnissimum. Cur ergo non dixit Matthæus, sabbato conuenisse Iudæos, sed altera die post parasceuem? Respondeo non sine mysterio, id ita dictū fuisse. In morte siquidem Christi sabbati festiuitas cum legalibus omnibus extincta fuerunt, meritò igitur altera dies, non sabbatū nominatur.

Iam

Iam licet illud sabbatum fuerit Iudæis omni obseruatione solenne, non tamen vetabantur, quin loqui cum Pilato potuissent, rogantes, ut custodes sepulchro adhiberet. Custodes verò facile custodiebant, ut qui sabbati religione, quia gentiles erant, non tangerentur.

Audiamus ergo quid illi, furenti rabie acti, Pilato referant, Recordati, inquit, *sumus*, quòd *seductor* ille dixit. Post tres dies *resurgam*. Video animi malitiam, sed etiam video astutam prudentiam. Nullum impingi Christo potest nocentius crimen, quam quòd seductor sit. Neque ulla maior toti inferno cura, quam quòd aut Christus non resurgat, post tres dies, aut quòd resurrexisse non credatur. Planè si seductor est, nulla Fidei quam ille prædicauit, est à nobis fides adhibenda. Et si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis & fides vestra, inuenimurque (ut Paulus ait) Dei falsi testes. Adhuc estis in peccatis vestris, & qui *1. Corin. 15.* dormierunt in Christo perierunt, sitque ut Christiani omnibus hominibus miserabiliores simus. Cum ergo vitæ Christianæ robur super eo cardine versetur, quòd Christus sit veritas, qui venit illuminare, ijs qui in errorum tenebris, & in peccatorum mortali umbra sedebant. Rursum totum pondus Christianitatis huc incumbat, quòd Christus surrexit sicut dixit, velut *Ioan. 15.* primitiæ Christianorum, qui cum eo sunt surrecturi, videre licet, quàm callidè illi Christo, mendacium, & resurrectioni obitacula obmoliantur. *Luce 1.*

Mihi enim ita visum est, Phariseos, non ea solum ratione custodisse, & sigillasse sepulchrum, ne scilicet furto auferretur Christi cadaver, sed ea maximè ut resurrectionem Domini qua possent ratione impedirent, ut si arte forsan quapiam Dominus esset resurrecturus, eam militum vetaret attèra & peruigil custodia.

Forsan præfigurata erat ista custodia, quando Saul suos misit satellites, qui domum in qua triumphator David iacebat, vallarent. Tunc uxor Davidis Michol, virum admonet, ut se ea nocte saluaret, si mori non vellet. Ille verò (forsan ad auroram) per fenestram, non per ianuam exiit, atque ita demum euasit. Iacebat igitur triumphator Christus in monumento, vallatus est à synagogæ custodibus. Sed rogatur interim à noua Ecclesia (quæ Christi sponsa est) ut ea nocte saluet se, à mortuis resurgèdo, nisi enim ea nocte resurgat, in mentibus fidelium erit moriturus. Exit igitur *1. Reg. 17.*

Dominus è monumento, non per ianuam, id est, non lapidem ab ostio monumenti submouens, sed per locum sepulchri superiorem, quasi per fenestram egrediens, sicut soler vapor è profundiore terra non per latera, sed directè vi caloris exire.

Rursum prædicta erat forsan ista custodia in illis Ionæ verbis: Ad extrema inquit montium descendi, terræ vestes concluderunt me. Christus enim custodibus & sigillis vallatus, velut terræ vestibus conclusus erat.

Porro celebrium virorum sententia est, olim sua maiores occlusisse sepulchra, quia in illis suos etiam thesauros cum mortuis recondebant. Pharisei igitur ignorantes (dum Christi sepulchrum tam attentè concludunt) attentis animis apertè significat, grandes thesauros in Christi monumento seruari, neque enim nimis custodiuntur, nisi quæ sunt nimis pretiosa.

Iam verò sicut Dominus è sepulchro victor egreditur, non obstante morte, quæ ipsum inuaserat, non obstantibus inuolucris quibus erat obstrictus, non obstante lapide, qui sepulchrum claudebat, non obstantibus sigillis & repagulis, quibus erat lapis munitus, non obstantibus custodibus, quos synagoga cõduxerat, non obstantibus Phariseis, neque gentibus: ita futurum est, ut Christi fideles in orbis extrema hora, morte & sepultura resurgant, non obstante mari, quod quosdam demerserat, non obstantibus flammis, quæ quosdã vorauerant, non obstantibus gladijs, qui quosdam minutim discerpserant, non obstante terra, quæ quosdam in puluerem redegerat. Surgent mortui incorrupti. Surgent mortui contra mortem victores. Ideo enim Christus in sepulchro ita Deum deprecatur. Educ de custodia animã meam. Me expectant iusti, donec retribuas mihi. Iusti enim expectant, ut mortuo Christo, vita retribuatur, certi idem sibi à Deo tribuendum, quod Christo tributum conspiciunt. Ergo nunc

Psalm. 141.

Abacuc.

Christus custoditur. At super custodiam suam tertio die stabit, & super munitionem suam gradum figet, videbiturque in die iudicii omnibus procul, & in finem apparebit.
) : (

Vespere autem sabbati, quæ, &c.



NULLVS mihi vitio vertet, si mysterium facerimæ resurrectionis Christi fusius explicauero. Cû enim ea sit torius fidei basis, & cardo, non potest vanum videri, quòd eam illustrauerim. Eo maximè quòd Ecclesia canit, Christum resurrexisse à mortuis secundum Scripturas, neque deerunt, qui has scripturas optent sibi in medium afferri. Eas hoc i. c. libet afferre.

CAPVT I.

Christus surrexit secundum Scripturas,



Surrexit non est hic. Surrexit sicut dixit. Non solû sicut per os suum dixit, sed sicut per os prophetarû, ante multa secula, dixit. Per os Dauidis ita Christus dixerat: *Fouderunt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam.* Paratum cor meum, paratum cor meum, cantabo & psalmum dicam. Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara, exurgam diluculo, consitebor tibi in nationibus Domine. Quis non videat, cû Iudæi Christo parauerunt mortem, eos ante faciem Christi foueâ parasse, in eam tamen incidisse? Tunc maximè, cû muniebant sepulchrum custodibus & sigillis, annon tunc parabant foueam? at cum custodes ipsi Christi resurrectionem testabantur, annon apertum est quod Iudæi incidebant in laqueos suos? Interim tamen inquit Christus. Paratum cor meum, paratissimum est ad surgendum, surgam diluculo, & per Apostolos prædicabo nomen tuum Domine in uniuerso mundo. *Psalm. 56.*

Rursum dictum est: Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi cû acceperit me, id est, profectò, quia Dominus accepit me, & uniuert me sibi ea ratione redimet animam meam, de manu & potestate inferi. Iuxta quod impossibile erat eum detineri ab illo. Erat enim impossibile, ut mors inferni, teneret voratam eam animam, quæ vitæ super substantiali erat personaliter unita. *Math. 26. Psalm. 48. Act. 2.*

Item dictum erat à Christo, per os Dauidis in hæc verba: Non relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum

Act. 13. tuum videre corruptionem, notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Petrus contendit verba hæc de solo Christo dicta fuisse, nullus enim ante Christum fuit, qui non viderit in carne sua corruptionem. Christi sola caro, ab omni fuit incineratione seruata suæque beatissimæ animæ unita. Et quia in ascensione, viam vitæ omnibus mortalibus (eatenus ignotâ) ascendit, ideo dicit. Notas mihi fecisti vias vitæ. Et quia totus Christi labor, eo insudauerat, utin cælo ipse cū suis vultui æterni Patris appareret, id in die ascensionis assequutus dicit: Adimplesti me lætitia, cum vultu tuo. Non quod ipse prius vultū Patris non viderit, sed quod gaudium Christi plenum fuit, quod non solus, sed cum suis, Patrem in cælo videret.

Audi & aliud: Ego dixi (inquit Dominus) in abundantia mea: Non mouebor in æternum. Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Ad te Domine clamabo, ad Deum meum deprecabor. Quæ utilitas in sanguine meo, dū descendo in corruptionem? Audiuit Dominus, & misertus est mei. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum, & circumdediti me lætitia. En quid dicat Filius Dei, audi eius explicationem: Cū Dei Filius erat in sinu Patris, dicebat: Non mouebor in æternum. Ego enim Deus & non mutor. Altissimū posuit sibi refugium, ideo non accedit ad eum ullum malum. At *Psal. 90* libuit postea decorem induere, & præcingere se virtute, id quod fecit, cū carnē sibi uniuir. Iam in tempore passionis, Pater auertit faciem suā à Filio, ita n. Filius clamat: *Vt quid de reliquisti me?* Quæ *Psal. 22* causa cum lachrymis & clamore valido, preces & supplicationes obtulit, ad eum, qui possit illum à morte saluum facere. Et exauditus est pro sua reuerentia, Conuertit enim Pater planctū Filij in gaudiū, in sua resurrectione. Et licet saccus cadaueris esset multis verberibus, & plagis concisus, tamē per easdē plagas, immensa gloriæ fontibus emanantibus, circumdatus est lætitia Christus. *Psal. 138.* Ipse etiam Dauid de Christo cantauerat: Exaltauit sicut gigas ad currendam viam suam, à summo cælo egressio eius & occursus eius usque ad summum eius. Quod qui non intelligit, audiat à Salomone explicatum: Oritur, inquit, sol & occidit, & *Eccl. 1.* ad locum suū reuertitur, ubique renascens girat per meridiē, exit igitur sol ab uno cæli cardine, id est, ab oriente, ruitque in occidentem.

dentem. Sed ibi non permanet, vertitur enim ad summum unde exierat, id est, orientem. Christus igitur Dominus è vita processeratin mortem, tanquam sol ab oriente in occidentem. Sed nūquid in morte, velut in occidente desidebit? minimè, sed regre-
ditur in orientem. Occursus eius ad summum eius ut ibi renascens giret per meridiem, ubi pascat, & ubi cubet, Ecclesiā suam
velut oues abundantissimè pascens.

Cant. 1.

Rursus Christus de se cantauerat psalmum 39. Siquidem Paulus expressè eum psalmum Christo tribuit, asserens eum cū
in mundum ingrederetur psalmum hunc cantauisse. At Psalmi initium est: Expectans expectaui Dominum, & exaudiuit me, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis, statuit supra petrā pedes meos, & direxit gressus meos. Quis in his verbis nō videat Christi resurrectionem illustratam? Lacum enim miseriæ, Scripturæ sepulturā corporis, & limbū animę nominant. Dicitur siquidem de Christo, quòd emisit vinctos de lacu, in quo non
est aqua & alibi: Lapsa est in lacum anima mea, & item. Verun-
tamen ad infernum detrahēris usque ad profundum lacu. Cantat
ergo Christus, cum se supra lapidem monumenti vitum collocauit: Eduxit me Deus de lacu miseriæ mortis, & de luto illo inferni, quò animæ descendebant. Statuitque supra hoc monumētum (quòd est excisum de petra) pedes meos, & direxit gressus meos, ut in cælum ascendant.

Matth. 10.

Zachar. 9.

Jerem. 1.

Isaie 14.

Psalmum etiam. 21. Ipse Dominus sibi adscribit, cū in cruce clamans, eius verba decerpit. In eo verò ita scribitur: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam. Salua me ex ore leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam, & quasi pro sua salute adipiscenda deuoueat, votum hoc Patri suo nuncupat, dicens. Narrabo nomen tuū fratribus meis, neque solum illis, sed in medio Ecclesiæ laudabo te. En quid Christus in sua passione precetur, en quæ pro vita sua, vota Deo
voueat. Vbi videor mihi videre Ionam, in ventre ceti similia precantem, & vouentem. Audi quid sequatur: Timeat Dominum omne semen Israël, quia non despexit, nec spreuit deprecationē pauperis, & cum clamarem ad eum exaudiuit me. En Domine Christe iam exauditus es. Reliquū est, ut quæ vouisti persoluas. Solut dicens: Apud te laus mea in Ecclesia magna, vota mea red-
dam in conspectu timentium eum. Vt igitur Ionas vota sua

Psalm. 21.

Ionæ 2.

Psalm. 21.

Domino

Domino redditurus, è ceto in vitam reuocatur, ita Christus è morte in vitam reparatur, ut resurrectus in Ecclesia quingentorū patrum, per se, & in Ecclesia totius orbis, per prædicatores suos, laudes Domino fratribus enarret.

Iob 19.

Audiamus quid sanctus Iob dicat: Credo quod redemptor meus viuit & in carne mea visurus sum eum, & oculi mei conspecturi sunt. Atqui ô Iob in carne videre non potes Deum nisi sit ipse in carne Deus. Igitur si redemptor tuus in carne sua viuit, non mansit in sepulchro defunctus. Si enim mansisset, tu in tua carne eum viuum videre nequibas.

Osee 13.

Audiamus & Domini verba per Osee prophetam. Mors inquit, ero mors tua, & ero morsus tuus inferne. Igitur per mortem Christi mortua mors est. At profectò si mors Christum voratum in sepulchro tenuisset, mors mortua non esset, imò mors de vita triumphum tulisset. Surrexit igitur, & ita mors iacuit in monumento defuncta, & deuieta. In cuius signum lintheamina defuncti cadaueris, in sepulchro erant in unum locum reiecta, testantia, vitam contra mortem venisse, & mortuum cadauer quod mors mortificauerat, iam à faucibus mortis ereptum, & ad vitæ partes abductum.

Osee 6.

Iam idem Oseas inquit: Viuificabit nos post duos dies, & die tertia suscitabit nos, & viuemus coram eo. Si die tertia suscitabit nos, quale est, quòd die tertia exciter nos, ipse non resuscitatus? Imò profectò, sicut eo moriente, nos omnes mortui sumus (ut supra ex Papa Leone docuimus) & eo sepulto, sumus cum eo sepulti, ita & eo excitato nos omnes sumus suscitati. Ut enim mortuus est propter peccata nostra, ita surrexit propter nostram iustificationem, at iustificatio, vita est ex mortuis.

Roman. 4.

Abac. 3.

Audiamus etiam quid Abacuc prædixerit: Cornua, inquit, in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius, ante faciē eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius. Stetit & mensus est terram, aspexit, & dissoluit gentes, &c. Nemo hīc est, qui ignoret, tunc fuisse cornua in manibus Christi, cum fuit cruci clauis confixus. His enim ferreis cornibus, innoxio sanguine tinctis, sanguinea peccatorum regna euertita sunt. Licet enim ibi crucifixus sit Dominus ex infirmitate, in ea tamen infirmitate erat abscondita fortitudo eius. In facie Christi erat mors, mortuus enim est propter delicta nostra, eam mortē procurante diabolo.

Roman. 4.

bolo qui ideo dictus est egressus ante pedes eius. Sicut & Zacharias dixit: quodd quando Christus erat indutus sordenti veste, *Zachar. 3.* Satan erat à dexteris eius. At licet Christus, diabolo procurante, mortuus fuerit, non tamen mortuus permanfit, sed stetit, quæ est corporis gloriosi conditio. Neque stetit modo, sed mensus est suis discipulis terram, ut in suis quisque partibus prædicaret. Per apostolorum verò prædicationem, aspexit Dominus gentes, *Matth. 29.* sicut in Palsione respexerat Petrum. Aspexit, & dissoluit eorum *Luce 22.* ritus, & mores, eorum templa & idola, &c.

Demum liber audire quid Psales in Psal. 109. dicat, quem psalmum de Christo dictum, Christus ipse testatur, ergo in fine psalmi dicitur. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. *Matth. 22.* Torrens viæ, est mors & dolores nostræ mortalitatis, omnes enim morimur, & sicut aqua dilabimur. De hoc torrente bibit *2. Reg. 14.* Dominus, quia mortuus est, quia etiam iacuit in sepulchro: Licet enim iacuerit, exaltauit tamen caput, ut qui moriendo caput inclinauerat, resurgendo caput exaltaret. Verum ergo est. Ego *Psal. 31.* dormiui, & somnū cepi, sed exurrexi, quia Dñs exaltauit me.

CAPVT II.

Surrexit Christus, iusta præcedentes figuras.

Surrexit Christus sicut dixit, non solum per verba, eius resurrectionem prænuntiantia, sed etiam per figuras, & signa eandem delineantia.

Harum prima sit Noë, de quo scribitur, quod cum ex vino *Gen. 9.* eius vineæ, quam ille plantauerat lautius bibisset, & ebrius iacuit in tabernaculo suo, nudatis etiam verendis, quæ videns filius Cam, risit. Sed Noë euigilans Canaam Chami filium maledixit. Habetiam doctus qui uis figuræ rationem, sed breuiter eam perstringam. Plantauit synagogæ vineam Deus, ex eius vino bibit, *Isaia 5.* cum pro nobis carnem, & carnis infirmitates assumpsit. Ebrius: inde factus est & nudus, cum in cruce nudus pependit. Iacuit nudus, dum in tumulo iacuit defunctus. Sed cum è somno euigilat (id est, cum ex morte resurgit) maledicit filio Canaam, id est maledixit Iudæis, ut iam ex Iudaismo nullus infidelis in cælum proficiat, sed serui sint fidelium infideles facti Iudæi.

Abram ubi genuit Ismahelem, corpus habuit emortuū. Videbatque emortuam yuluam Saræ, ut Paulus testis est. *Roman. 4.*

igitur credidisset ex mortuis, viro, & uxore magnam futurā olim generationē? quis credidisset mortuos excitandos, ut nouam gentem generarent? At per verbum Dei reuiuiscit corpus emortuum viri, reuiuiscit corpus emortuum sœminæ, & grandis per Isaac nascitur posteritas. Ita profectō cum Christus in cruce moritur, cumq̃ue Apostolorum Ecclesia (vera Christi uxor) dissipatur, nemo unquam credidisset, Christum virum, eiusq̃ue sponsam Ecclesiam reuiuicturos, ut inde tanta Christianorum orietur posteritas. At cū videamus natos ex Christo Christianos, intelligimus: Christum post mortem, vitam ad filiorum generationem accepisse.

Gen. 22.

Isaac ligatur ad ligna, in sacrificium, euadit tamen. Non moritur ille Deo, qui iam sibi, & Patri moriebatur. Ita planè ligatur Christus ad ligna crucis, offertur Deo æterno in sacrificium. At si non ille resurgeret, planè non responderet figuræ figuratū. Vt igitur respondeat necesse est, ut sicut vixit post ligamina Isaac, ita viuat post mortis ligamina Christus.

Genes. 27.

Genes. 28.

Surripuit Iacob benedictionem fratri suo Esau, ea causa capitali odio, Esau fratrem Iacob persequitur. Fugit Iacob, in baculo suo Iordanem transiens, venit in regionem aliam, inde uxorem, & omnes diuitias allaturus. At profectō in ea regione non mansit, sed iterum ad terram natiuitatis suæ ditissimus redijt.

Genes. 30.

Quām hæc pulchrè Christo conueniunt! Christus natus minor, sed sanctitate maior, benedictionem à Iudaismo surripit. Ea causa odio eum Iudæi eximie persequuntur, faciuntq̃ue, ut Christus in crucis baculo è terra sua, id est ex vita per flumen dolorū egrediatur. At Christus egressus in immortalitatem, ad Patrum limbum venit, ibi uxorem sibi deligit, totam scilicet illam Patrū Ecclesiam. Sed non manet in limbo Christus, ad terrā suam, id est, ad vitam corporalem redijt, ex qua fuerat deiectus, redijt tamen non nisi ditissimus, cum turmis animarum sanctarum, cum turma etiam corporum sanctorum, quæ in hac resurrectionis die, cū Christo surrexerunt.

Genes. 32

Ioseph quia noluit roganti Ægyptiæ acquiescere, in carcerem recluditur, omni humano fauore destitutus. Sed quia victus victis somnia interpretatur, è carcere cum summa gloria egreditur, in curru videlicet triumphali, præcone clamante, ut omnes coram Ioseph genua flectant, nihilq̃ue sine imperio Iosephi

Iosephi in tota Egypto quisquam efficiat. Ita planè noluit Christus *Genes. 41.* peccatis synagogæ conuiuere, ea causa accusatus, in carcerem mortis, & sepulchri conijcitur. At Christus, defunctis præmia pijs, pœnas distribuit impijs. Exit igitur è mortis carcere, ex inferni catenis, sed nonnisi cū summa gloria, nonnisi in curru triumphali carnis, scilicet, suæ clamantibus præconibus, id est, prædicatoribus, quod in nomine Iesu non terrena solùm, sed & cælestia *Phil. 2.* genua flectant, & inferna. Quodque sine eius nutu & arbitrio nihil ullus efficiat. Pater enim non indicat, quenquā, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant & Patrem, utque fratres Ioseph, eum flexo genu adorarunt, ita nos Christi per eius gratiam fratres eū reuerentissimè, ut Deū nostrum, adoremus. *Ioan. 5.*

Annon Iob primum vulneratus, in sterquilinio (loco ubi *Iob. 2.* cadauera iactantur mortuorum) iacens, à propria uxore & amicis irrisus, postea verò multò quam antea ditior factus, Christū repræsentat, multò quam Iob patientiorem? in sepulchro iacuit *Iob ult.* Christus (sicut in sterquilinio Iob) à synagoga, & ab amicis relictus, sed postea, multò quàm ullus mortalium ditior resurgens.

Annò virga Aaronis prius sicca, & mortua, postea verò uno *Num. 17.* instanti frondibus, folijs & fructibus viuens, & diues, Christum significabat in cruce defunctum, in sepulchro siccum, sed in resurrectione immensa gloria, immensa maiestate, in uno momento decoratum, & splendentem.

Et profectò nisi me fallit coniectura, Moses, Pharaonis mādato perire iussus, à sua matre in fiscellam conclusus, & in aquas fluminis coniectus, à filia verò Pharaonis educatus, nutritus, & ditatus, Christum significauit, qui mādato Pilati, à synagoga in sepulchrum abductus, in aquas mortis & tribulationis coniectus postea à gentilitate susceptus, educatus, & velut nutritus, honoratur. *Exodi 2.*

Iam ille Samson, intra Gazæ valuas & seras conclusus, sed *Iudic. 17.* de nocte confurgens, & Gazæ portas euellens, serasque earum confringens, manifestam resurrectionis Domini gessit figuram. Ut & Diuus Hieronymus autor fuit. Surrexit enim Dominus, in altero mortis vincula, claustra, & repagula disrumpens. Iuxta quod im- *Tom.* possibile erat eum ab illis teneri. Dominus scilicet à vinculis ser- *Actor. 2.* uorum, creator à repagulis creaturarum.

David etiam dicebat de se quidem, sed de Christo maximè:
 Circumdederunt me dolores mortis, quantum ad corpus, dolores inferni circumdederunt me, quantum ad animam. Sed misit de summo & accepit me, assumpsit me de aquis multis, eduxit me in latitudinem, saluum me fecit, quia voluit me, & retribuit mihi secundum iustitiam meam, &c. Quid clarius potuit de Christo dici? Sed audi quid subdat: In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum. Quam pulchrè dicit, quod in Deitatis virtute, transgredietur murum clausi, sigillatiq̃ue sepulchri:

Daniel, 6. Quid verò clarius potuit Christum surgentem præfigurare, quam Daniel in lacum leonum iniectus? Profectò super lacum impositus est lapis anulo Regis, & optimatum obsignatus, sicut super sepulchro Christi, lapis signatus erat impositus. Sed sicut in Daniele leones, ita in Christo mors, nihil habuere iuris aut imperij. Exijt Daniel liber, exijt Christus multò liberior.

Superfluum verò fuerit Ionæ figuram explicare, si quidem *Matth. 12.* eam Dominus ipse explicauit. Sed finio. Iesum illum sacerdotè magnum adducens, de quo ita scriptum est: Ostendit mihi Ie-

Zacha. 3. sum, sacerdotem magnum, stantem, coram angelo, & Satan stabat à dexteris eius. Et Iesus erat indutus vestibus sordidis. Et Angelus dixit: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit, Ecce abstuli iniquitatem tuam, & induite mutatorijs. Et ait, Ponite cidarim mundam super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam & induerunt eum vestibus. O pulcherrimam sacræ resurrectionis præfigurationem! Stabat sanè Iesus in cruce, coram angelis Dei tantam Domini dignationem admirantibus, stabat & Satan velut victoriam de Christo subacto reportaturus. Et quidem Iesus veste erat fœdata vestitus, eius enim sacerrima caro (quam in incarnatione pulcherrimam induerat) in passione sputis & sanguine fœdari permisit. At, is qui in sepulchro iacebat, velut sordescens, in resurrectione mutatorijs induitur. Speciatim verò fit de cidari mentio, quia sicut spinea corona eius sacerrimum caput prius fœdauit, ita gloriosissima gloriæ corona splendidissimam cidarim in Christo repræsentat. Deo tamen gloria,

quòd Christo dictum est, ablatam esse iniquitatem, non equidem suam sed nostram,
 non quam ille admisit, sed quam
 pro nobis exoluit.

CAPVT III.

Christus diluculo diei dominicæ surgit.



Vllus Euangelistarum de modo, de tēpore, de ratione resurrectionis Christi differuit. Indicantes, rem fuisse omne sermone maiorem, quā non linguæ hominum modò, sed & angelorū referre nequiuissent. *Vtin altero Tomo habetur.* Eares Doctoribus dubirandi præbuit occasionem, quando surrexit Christus, de noctenè; an verò iam illucescente die? Sed profectò cuncta argumenta euincere videntur, eum mane, diluculo, iam die dominico radiante, surrexisse. Ita canit Ecclesia: Aurora lucis rutilat, cum rex ille fortissimus, mortis confractis viribus, victor surgit de funere. Mihi verò, hæc Ecclesiæ communis confessio, vehementissimum est veritatis argumentum. Cui *psalm. 56.* Psalter in psalmis duobus, eisdē tamen verbis, suffragatur: Exurge (inquit Pater ad Filium in sepulchro iacentem) gloria mea. Exurge psalterium in cithara. Cui respondet Filius. Exurgam diluculo, & confitebor tibi in nationibus. Pater suam gloriam *psalm. 107. Ioann. 11.* Filium vocat, quia Filius Patrem super terram glorificauit, & clarificauit. Vocat eum psalterium & citharam, eius crucem innuēs, nerui Christi, velut in nablo extenti fuerunt, simul & mundum admonens, ut huius psalterij cantu, velut Saul olim, refocilletur. *1. Reg. 16.* At Christi responsio nostrę veritatis est confirmatio. Aduuat nos etiam Zacharias, qui futurum tantò antè cantauit ut Christus Oriens nuncuparetur. Ita enim dicit: Hæc ait Dominus exerci- *Zachar. 6.* tuum. Ecce vir: Oriens est nomen eius, & alio loco: Ecce ego *Zachar. 3.* adduco seruum meum Orientem. Cui accinit alter Zacharias *Luce 2.* Baptistæ Pater dicēs: Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos Oriens ex alto. Vbi Oriens, non est participiū ab orior, sed est Orientis Solis nomen, ut ex tūc indicaret, Christum Dominum Solem esse diluculo Orientem, non adeo equidem tunc, cū ex utero Virginis nascitur, sed tunc, cū ex Occidēte sepulchri resurgit. Cū enim ex matre nascitur, noctu nascitur, ut qui ad mortis noctem properabat. At cū ex sepulchro surgit, mane resurgit, ut qui iam tenebras non esset visurus, Christus enim surgens à mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. *Roman. 6.*

Eam rem nobis confirmat Oseas, ita dicens: Die tertia su-

Oseas 9.

scitabit nos, viuemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque; ut cognoscamus Dominū. Quasi diluculū pręparatus est egressus eius. Sanē cū dixisset, quōd die tertię, nos ille surgens surgere fecit. Rogaret quispiam, quā diei tertię parte ille surrexerit? Oseas respondet: Quasi diluculum est egressus eius. Dixit verō. Quasi diluculum, quia licet resurrectio Domini (in tempore) fieret diluculū, sed in claritate, in gloria, in splendore, nō diluculum erat, sed fulgentissimus & radiantissimus dies.

Genes. 28 Idem mihi inhuisse videtur Iacob mane consurgens. Et quia historia est resurrectioni accommodatissima, ne grauēris audire. Fugiens Iacob fratrem suum Esau, venit ad quendam locū, in quo quiescere voluit. Supposuit lapidem capiti suo, ibiq; dormiuit. Scalam à terris ad cælum vidit: Euigilans de somno dicit: Verē Dominus est in loco isto, non est hic aliud, quā domus Dei, & porta cæli. Surgens verō mane, tulit lapidem, & erexit in titulū, &c. Fugiens ita Christus à Iudæis, venit ad crucē, & ad sepulturam. Ibi dormire volens, sepulchrum in lapide festū delēgit, super lapidem caput reclinans. In eo somno scalam ipse fecit ex inferno ad sepulchrum, & è sepulchro in cælum. Per eam scalam Angeli descendebant, & animæ sanctę festiuissimē ascendebant. Cū igitur à somno Christus euigilat, fatetur in eo loco iacuisse Deum, eundem quē in carne resurrexisse. Fatetur etiā mortem pijs, nihil esse aliud quā portam cæli. Si enim peccata non obstant, iā nihil vetare, quo minus à morte ingrediamur in cælū. Quōd verō lapis sepulchri sit erectus in titulū, præsens experientia testatur, lapis enim monumenti, Ara est etiam nunc, super qua sacrificium Domino celebratur. Ad rem igitur nostram, ut Iacob mane è somno surrexit, ita & Christus mane surgere debuit. Vt videlicet in die dominica nihil penitus nox haberet participij, sed nox pręcedens cum sepulchro finiat, mane subsequens ad diē resurrectionis spectet.

Iob 3.

Forſan & id indicauit ſanctus Iob, de peccato verba iſta prophetans. Exſpectet, inquit, lucem & non videat, neque ortum ſurgentis aurorę, quaſi dicat: Peccatum regnaſſe viſum eſt, uſque ad Chriſti reſurrectionem. Dum enim Chriſtus ob peccata mortuus iacet, adhuc peccatū regnaſſe videbatur. Sed ſi exſpectat etiā regnare poſt lucē, lucē nō videbit. In ortu n. ſurgentis aurorę regnū peccati & mortis abolitum eſt, niſi nos illud excitemus.

CAPVT

CAPVT IIII.

De textus expositione.



Vespere autē sabbati, lucescente, & incipiente iam prima sabbati (quæ erat dies dominica) tunc venerunt Maria Magdalena, & altera Maria. Reuoca in memoriā pie Lector, quodd sex diebus operatus est Deus mundū *Genesis 1.* corporalē, die verò septimo requieuit ab omni opere mundi terreni. At Christus per resurrectionem suam, huic terreno seculo finem imposuit, ut iam non secundū ipsum viuamus, nouum igitur mundum, nouumq; seculum instituit, ut iam in nouitate vitæ ambulemus. Surgit igitur post sabbati quietem, nouum seculum inchoans. Surgit mane conducturus operarios *Roman. 6.* nouos, in vineam nouam nouo stipendio. Non ergo prius quod *Matth. 20.* spirituale est, sed prius quod animale, præcessit animalis mūdus *1. Cor. 15* surgēte Christo, nouus cum illo mundus inchoauit. Et operibus prioris mundi iam perfectis, & eius absoluta quiete, denuō surgit Dominus, velut nouam creaturam plantaturus. Nec enim immeritō, in specie hortulani, seu agricolæ, Magdalenzæ voluit *Galat. 5.* apparere. Quā igitur verum est illud: Posuisti tenebras, & facta *Ioann. 20.* est nox, in ea pertransibunt omnes bestię syluæ, catuli leonum *Psal. 102.* rugientes, ut rapiant prædam suam. Ortus est sol & congregati sunt. Exhibet homo ad opus suum, & ad operationem suam usq; ad vespēram. Reuera posuit Deus seculum prius, in quo nox peccati suū vigorē habuit. Atque ideo, pertransierunt in ea omnes bestię: tum idolorum, tum etiam vitiorū. Sed cum ortus est *Roman. 5.* sol (ipse, qui quatenus Deus erat, & quatenus carneus, erat homo) ipse inquam homo, exiit ad opus spiritualis mundi gubernandi, usq; ad vespēram, quā mundus consummabitur. Sed neq; solus Christus ad opus suū exijt, exierunt & Mariæ, quæ ea ratione venisse ad monumentum dicuntur orto iam solē. *Marc. ult.*

Venit igitur Maria Magdalene, & altera Maria. Deus bone, quā nō est personarum acceptor Dominus, sed omnis qui facit iustitiam acceptus est illi. Non veniunt ad monumentum, aut reges, aut diuites, aut pontifices, aut sacerdotes, sed mulieres. *Act. 10.* Ut quæ durauerunt iuxta crucem videntes morientē, nunc priores, mereantur videre resurgentē. Tāntū est iuxta crucē durasse. Quis enim non credidisset priorem Petrum venturum, priorem Andreā,

Andream, aut Iacobum? Sed nunquam non verum est, quod infirma mundi elegit Deus, stulta, & quæ non sunt, ut ea quæ sunt, & quæ fortia sunt confundat. Non est quoddam gaudeat, aut gloriatur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neque diues in diuitijs suis. Est verò quoddam gaudeat, & gloriatur infirmus. Ita enim facilius in eo habitat virtus Christi. Sed enim Mariæ istæ primæ de Christi resurrectione exultant, quia maximè de eius passione doluerunt. Est perpetuò vox illa Christi vera: *Corin. 2.* Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operi tuo. Est enim ploratus & lachrymæ pro passione, dignum opus, cui gaudij merces tribuatur ex resurrectione.

Cur verò Maria Magdalena, & altera Maria ad sepulchrū adducuntur? Ego enim id mysterio carere minimè existimo. Ergo Magdalena, peccatrix, altera Maria iusta de nullo vitio diffamata, significant, peccatores, & iustos, Christi fauore indigere: nemo aut peccator est, aut iustus, qui ex Christi morte & resurrectione non dependeat, nō est qui se abscondat à calore eius. Si *Psalm. 18.* peccator es, Christo egēs, ut iustificeris. Si iustus es, egēs Christo, ut glorificeris. Si peccator es egēs Christo, ne in peccato perdures, si iustus es, egēs Christo ut in iustitia perseueres. Si *Lucæ 18.* peccator es, egēs Christo, ut cum Publicano iustus efficiaris, si *Ioan. 12.* iustus es, egēs Christo, ne cum Phariseo damneris. Omnes igitur & qui præcedunt, & qui sequuntur clamant: Hosanna, id est, salua nos, quia nemo est, qui Christi salute non indigeat.

Sed vide quoddam licet duæ Mariæ ad sepulchrum veniant, prior tamen Magdalena, peccatrix illa recensetur. Quia videlicet, licet Christus salus sit tam iustorum, quàm peccatorum, non tamen venit vocare iustos, sed peccatores. Nec enim opus est *Matth. 9.* valentibus medico, sed malè habentibus. Christus enim Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus (inquit Paulus) *2. Thim. 1.* ego sum. Verè igitur Publicani, & meretrices præcedunt in regno Dei.

Nunc audi quorsum venerint Mariæ ad monumentum, & equidem Matthæus cap. 21. dicit, quoddam venerunt videre sepulchrum. At Marcus Matthæi abbreviator dicit, eas venisse, ut ungerent corpus Iesu. Non veniunt adorare, non deslere, sed ungere. Et quantum intelligo id illæ facturæ veniebant, quoddam totus mundus continuò facit. Arbitror enim totum mundum nihil aliud

aliud conari, quàm mortuos inungere. Sanè homines bifidi sunt. Alij sunt impij, quos esse mortuos nemo nescit. Ita enim Paulus *Ephef. 2.* docuit: Vos cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris, & rursus: Surge qui dormis, surge à mortuis. Sunt alij pij, quos etià *Ephef. 5.* esse mortuos idem Paulus clamat: Mortui enim estis, & vita vestra *Col. 3.* intra abscondita est cum Christo in Deo. Et item si mortui sumus cum Christo, credimus quòd simul viuemus cum eo. Et Forſan *Roman. 6.* de his, & illis dixit Dominus: Sine mortuos, sepeliant mortuos suos. *Matth. 8.* Sunt igitur omnes homines mortui. Porro solent inungi defuncti, ne tabe putredinis corrumpantur. Quid verò aliud totus noster conatus intendit, quam dare operà ne putredine corrumpamur? quid aliud contendimus, quàm nos à corruptione seruare? Mors planè perpetuò est nobis comes, rectè siquidem dixit ille. Mors ab origine pendet. Cum igitur mors intra nos sit, continuò corpora nostra depascens, contendimus nos contra, totis viribus reluctari, ne in morte & vermibus, & putredine absumamur. Esus ergo, potus, deliciæ mollicies, nihil sunt aliud, quàm mortuorum ne putreant unctiones. Imò & orationes, elemosinæ, & reliqua opera pia, quæ facimus, annon unctiones sunt, quibus contendimus, nos à peccati corruptione seruare? Quam igitur meritò repelluntur Mariæ Christum ungere cupientes? minimè ò sceminæ Christus, aut corporis, aut animæ corruptionem timet, ut ungi patiatur. Vt voluit ante mortem, ut moriturus, nunc ungi non vult, ut perpetuò victurus.

CAPVT V.

Angelo descendente terra tremit,

ET terræ motus factus est magnus: Angelus enim descendit de celo, & reuoluit lapidē. Quàcum videtur, ad multa fuit utilis iste terræ motus: Primùm quidem, ut indicaret, Angeli aduentū. Tū, ut deterritos custodes, velut mortuos redderet. Tertio, ut attonitis custodibus fas esset sceminis ad monumentum accedere, rursusque sine custodum impedimento, ab eodem recedere. Et quantum intelligo, hinc occasionem mentiendi custodes acceperunt. Cum enim intelligerent se terræ motu attonitos, dixerunt, quòd dum illi dormissent, furto fuit sublatum cadauer.

At verò crediderim, terram coepisse tremore concuti, cum

h h

Christus

Christus surrexit. Tunc enim Angelorum infinita copia ad miraculum illud videndum, & adorandum descendit de cælo: tunc anima Christi cum infinito animarum exercitu ad miraculum exercendum, ascendit de inferno. Quid ergo mirum si terra tantam maiestatem ferre non potens tremebat? Si maiestatem Dei dum adorant angelicę dominationes, tremunt, quid non tremat terra dominum dominationum adoratura? Si cum Dominus respicit terram, facit eam tremere, quid mirum est, si cum anima Domini, in terram intrat, faciat eam tremere?

Quodd si aliquis stupeat adhuc, quare tremat terra, cunctis alijs exultantibus, cælum siquidem tunc laudibus intonabat, mundus exultans iubilabat. Ad hoc multa se offerebant dicenda: Primum si terra pro malis sumatur, profectò sicut audiens Herodes Magorum aduentum turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo, ita videns terra Christum ex inferis ad vitam reuocatum, tremat. Est enim Christus hominũ terrenorum persequutor acerrimus. Secundò, si terra pro pijs accipitur, tremor ille terrę illud significabat egregium: quod licet Christo resurgente nobis sit exultandum, exultandũ est tamen cum tremore. Ita enim ex psalmo admonemur. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, & Paulus: Vestram salutem cum timore, & tremore, operamini. Tertio, si Christi ex sepulchro resurrectio hominis ex peccatore resurrectionem designet ille terrę tremor, quid peccator in sua conuersione facturus, apertè demonstrat, tremat enim necesse est, & contremiscat, Dei iram quam incurrit, inferni pœnam, quam meretur, iudicij furorem, quo examinabitur, æternitatem tormentorum, quibus cruciabitur. Ex quo timore, quo utiliter concutitur, (ut Concilij verbis utar) ad Dei misericordiam sperandam, sese conuertere debet. Quarto, si Christi resurrectio nostram in fine mundi resurrectionem designabat, tremor ille terrę prophetia erat, illius ultimi, & maximi tremoris, quo sub finem orbis terra tremiscet, sepulchrorum lapides reuoluentur, corpora defunctorum resurgent.

Inquit verò Matthæus, Angelum euoluisse lapidem, & super eum sedisse. Diu igitur meditati mihi, quid esset Angelum lapidem euoluere, occurrit D. August. qui tract. 49. in Ioannem, lapidem quo Lazari monumentum claudebatur exponens, ait: Lapis est pondus legis antiquæ, & aliquanto infra, Lapis est moles pra-

les prauæ consuetudinis. Cùm ergo per Christi resurrectionem, & mō les antiquæ legis sit ab humana sublata natura, & comparata sit gratiæ virtus, per quā nulla consuetudo peccati, mortuo peccatori (si resurgere velit) obistere possit, meritisimè dictum est, quòd per Christi resurrectionem, ab Angelo est euolutus lapis.

Porro quia lex vetus nunquam in perpetuum, super humanam imponetur naturam, meritò Angelus super lapidem sedet. Si enim lex illa esset rursum hominibus imponenda, Angelus nō super lapidem sedens, sed iterum monumento lapidem admouens, apparuisset. Et item, quia consuetudo habitusque peccandi, nulli à peccatis surgenti nocere poterit, (si modò ille non sibi eam super inducere velit) idcirco etiam super lapidem sedisse dictus est Angelus. Quam rem ut intelligas, statue tibi infidelem, peccatorum consuetudine, velut lapide pressum. Tuncinge illū ad sacrum baptismi fontem accedere. Profectò si post baptismū mori contingat, ad cælum statim euolabit, nihil peccatorum consuetudine remorante. Insidet igitur Angelus lapidi, ne à lapide damnum tibi venturum extimescas, nisi (ut iam dicebam) tu te lapidi iterum sponte subijcias.

Concil.
Trident.

Sed non est leuiter audiendum, quòd Matthæus, inquit: Angelo fuisse faciem sicut fulgur, & vestem sicut nix. Similis est ergo quadantenus Angelus in resurrectione, Christo in transfiguratione. Christus cum transfiguratur habet faciem, ut sol, vestimenta sicut nix, ita & nunc Angelus apparet. Igitur gloriæ habitatores facie splendent, vestibus cudent.

Matth. 16.

At interim, quis non miretur simul in eodem contraria? An non contraria sunt fulguris ignis, & frigiditas niuis? Cur ergo in Beatiss hęc contraria monstrantur? Respondeo: Primū, nihil mirum si Angelus tam distantia, in se conciliata demonstret, si quidem in Christo, cuius Angeli festa celebrant, tam distantia erant in unum coalita. Si in Christo, Deitas, & humanitas, æternitas, & tempus, gloria, & afflictio, immortalitas, & mors, cælū, & terram in unum compacta sunt, quid miramur, si Angelus eā varietatem ita coijnitam, in se ipso demonstret? Si breui futurum erat, ut caro Christi (Puluis ipsa, & terra) esset sinui & gremio æterni Patris inferenda, quid mirum est, si niuem Angelus igneo fulguri inferret? Secundo, etiam addo: Angelum

h. h. 2.

facie:

facie igneum, corpore niueum, qualis esse Christiani vita debeat, ostendisse, esse enim debet Christianus exterius quidem candida mortificatione niueus: interius verò igneo fulgore resplendens. Et planè si miraculum est, ignis in niue maius miraculum est, igneus spiritus in corpore mortificato. Tertiò visus est Angelus ad omnia ministeria paratus. Dum enim sedet super lapide, videtur expectare sacrum sepulchrum inuisentes. Vt enim Ecclesiæ (in quibus martyrum sunt reliquiæ reconditæ) viros quosdam habent, qui peregrinis ad reliquiâs inuisendas conuenientibus, qualis sit quæque reliquiæ referant, ita videbatur Angelus expectare, ut de Christi corpore, ad monumentum accedentes admoneret. Tum fulgebat Angelus igne coruscus, ut tepidos accenderet. Candebat verò, niue refrigerâs, ut lassatos pio amore refocillaret. Vtrumque hic Angelus apertè monstrauit subditur enim. *Præ timore autem eius territi custodes, facti sunt velut mortui.* At mulieribus idem Angelus dicit *Nolite timere vos.* Dum enim custodes exterreret, eorum frigus suo calore, contendit accendere. Eo. certè eos deterruit, & obstupescit, ut illi gelu & duritia cordis reiecta, lumen, & feruorem Christi surgentis reciperent. At dum mulieres demulcet, & blandius excipit, velut è longa lassas via refouet, & refocillat. Eo igitur Angelus fulgore coruscat, ut timore, & amore ad Christum animas pelliciat.

Sed age. expendamus quid sit. *Nolite timere vos, scio enim quòd Iesum crucifixum quæritis.* O insignissimam timentium, ac metuculosorum medicinam! ô viri quos timor aliquis deterret, quos inferni dæmonum, tyrannorum, aut temporalium terro excruciat, vultisne nihil timere? parata vobis timendi ratio est: Crucifixum quærite. Quomodo enim timeat crucē, qui quærit crucē? Si quæris crucem Christi, non pertimesces famem, penuriam, mortem, quæ tibi afferunt crucem Christi. Et sicut nihil contra Christum crucifixum valuit tota dæmonum phalēx, tota inferni rabies, tota mundi potentia (hæc enim omnia Christus exaltatus à terra, pedibus suis subiugauit) ita nihil illa poterunt omnia, contra eum qui crucifixū quærit, quin ea suis pedibus subijciat. Infideles timeret, qui Christum non quærent Christiani timeant, qui licet Christum quærant, eum tamen regnantem, non patientem exoptant. At Paulus nihil se aut quærere, aut scire arbitrat, nisi Iesum & hunc crucifixum, in nulla re nisi in Christi cruce

Ioh. 12.

1. Cor. 3.

Galat. 6.

cruce vult gloriari. Vide iā nunc quid timeat crucē, in qui sola cruce gloriatur? Ergo verò id ingenuè fateor, potius mihi diligere eam gratiam, ut solum crucifixum quærerem, quàm eam potentiam, ut omnia regna mundi possiderem. Quærenti enim crucifixum, cælum apertum est, ut crucifixo fuit olim apertum, at regna mundi possidenti, non item. Propterea eleganter Angelus subdit. *Surrexit, non est hic*, impossibile enim erat Christum crucifixum non surgere, dicente: Petro: Impossibile erat, eum teneri à doloribus inferni. Ita planè qui crucifixum quærit, surrexit, non est hic: maior est quam mors, maior quam monumentum, non est in hoc mundo, sed est ciuis sanctorum & domesticus Dei.

Act. 7.

Act. 9.

CAPVT VI.

Angelo iubente, Marię intrant in sepulchrum.



Ence, videte locum ubi posuerunt eum. Dicit Angelus pijs fœminis. Ancilla quędam ostiaria introduxit Petrum in domum Pontificis, ubi Petrus negat Dominum. *Ioan. 18.* Angelus dicit mulieribus, & introducit eas in monumentum, ubi non negant, sed agnoscunt Dñm. In domo viuorū Petrus lædit fidem, in domo mortuorum fœminæ læsam reparant fidem, tantum est à bono ostiario induci.

Interim libet fœminarum pectus fortissimum & audacissimum mirari, per medios enim irrumpunt custodes, per ianuam intrant sepulchri, ad ipsam ingrediuntur mortem. Facinus fuit, (non nego) quod fortissimi viri illi designarunt, cū sitiente Dauide, per hostes medios irrumpentes, aquam ex Bethlehemitico fonte suo regi detulerunt. Sed quis non videt maius, aut certe par facinus fuisse fœminarum, quæ nihil veritæ custodum efferratum furorem, inter eos irruunt, ut ad monumentum perueniant? Adeo subdita est creatura, creatoris impulsui. Impulsit sanè Dominus animos fœminarum per Angeli vocem, & sicut clāgente Angelica tuba, surgent omnium ad iudicium corpora defunctorum, ita loquente nunc Angelo, animum induerunt fœminæ, ut inter rabidos custodes ad monumentum peruenirent. Quid non aggreditur amor, Dei stimulatus instigatione?

1. Reg. 13.

1. Thess. 4.

Significabant interea sacra illæ fœminæ propriam mortem contemnentes, propriam vitam periculo obijcientes, ut ad mortem iam viuam penetrarent, qualis esse Christianorum animus

debeat. Certè talis, ut propria morte, Christi mortem adorent: ut
Act. 12. propriæ vitæ periculo, vitæ quæ Christus est, securitatem partici-
 pent. Non facio, inquit Paulus, animam meam pretiosiorè quàm
 me, & item: Ego paratus sum nō solū alligari, sed & mori, pro-
 pter nomen Domini Iesu.

Simul etiam fœminæ ad monumentum, id est, locum mor-
 tis, propter Christum deuenientes, significabant futurum: ut mul-
 ti propter Christum essent ad locum mortis deuenturi, martyrio
 scilicet coronandi: at sicut fœminæ non in loco mortis manent,
 sed citò exeunt, & Christum occurrentem inueniunt: ita marty-
 res non sunt in morte mansuri, eos Christus expectat, eis obuius
 erit Christus dicens: Auete, id est, omni malo carentes, omne bo-
 num possidete. Sed de hoc redibit postea sermo.

Subdit porro Angelus: Citò euntes dicit: discipulis eius; quia sur-
 4. Reg. 7. rexit. Dies enim boni nuntij est: sceleris arguemini si in Ecclesia
 Christi, quæ est veri regis aula, tam insigne mysterium celaueri-
 tis. Quàm sunt Angeli benigni, quàm nihil sunt bonorum suo-
 rum inuidi, quàm sunt gloriæ Christi ardètes zelatores! Arbitror
 enim ego, summa suauitate, summaque dulcedine, fœminas in
 ipso ingressu monumenti affectas, arbitror beatissimū tunc odo-
 rem sensisse: & velut Angelorum præsentia suffultas, parum à
 Mat. 16. cælesti gloria abfuisse. Volebant ergo illic facere tria tabernacula:
 bonum enim erat eis illic esse. Sed Angelus gloriæ Christi, &
 profectus discipulorum zelantissimus eas in eo paradiso durare
 non patitur, sed sicut Apostolos, Christi ascendentis suauitate,
 A. 1. Cor. 1. velut ebrios (ac ideo velut attonitos,) Angeli vellicant, & pellici-
 unt, eiiciuntque ex illa cælesti visione, dicentes: Quid statis hic
 aspicientes? quin ite in vniuersum mundum prædicantes quæ
 vidistis: ita mihi Angelus videtur, fœminis monumenti suauitate
 stupentibus, hæc verba profari: Quid hic statis? quin ite, nuntiate
 discipulis, quæ vidistis.

Non libet hinc discedere, nisi illud expendam: cur Mariæ
 nominantur, quæ primæ sunt resurrectionis prædicatrices? Cur
 etiam fœminas elegit Deus, ad hanc primam tantæ gloriæ prædi-
 cationem? Et equidem existimo, Christum fœminas elegisse: ut
 in sexu fragili, maximè resplenderet gloria Christi. Vt enim ele-
 git Deus homines abiectissimos, qui Euangelij gloriam mundo
 declararent; ne scilicet esset Euangelium in viribus humanis, sed
 in.

in diuina virtute: ita elegit fœminas & eas non sine infamia culpæ. (fuerat enim Magdalena peccatrix) quæ resurrectionis gloriæ Apostolis annuntiarent: ut fides non daretur authoritati dicentium, sed veritati gestorum. Iam verò placuit Deo, ut Euangelici præcones, verissimè essent humiles: neque haberet caro, vnde posset gloriari: At profectò grandis erat humilitatis in Apostolis occasio, quod resurrectionis maiestas, non per aliquem virorum, sed per fœminas esset primitus annuntiata. Tum ex ea gratia, quam fœminis Dominus concessit, ut essent ipsæ primæ quæ Angelos audirent: quæ monumentum ingrederentur, quæ Christo obuiarent, quæ Christi resurrectionem prædicarent, facile Apostolis erat illud insigne colligere, quàm libet velit esse Dominus, in suæ gratiæ collatione: quâ sine ullo respectu, sine merito, sine præcedentibus causis, gratiam suam cui vult quâdo vult, & quomodo vult elargiatur. Si enim gratia ex operibus esset, iam gratia non esset.

Quodd verò resurrectionis annuntiatrices vocatæ fuerunt Mariæ, illustre iudicio meo est. Voluit enim Dominus ea ratione sacerrimam Mariam, Dei veram genitricem, egregiè decorare, ut resurrectionis nuntia, Matris resurgentis nomen haberent: neque de resurrectione unquam mentio esset, nisi Mariæ nomen ob oculos proponeretur. Igitur colloquium Angeli cum beatissima Maria initium fuit nostræ salutis. Colloquium etiam Angeli cum Marijs initium fuit nostræ reparationis. Maria loquens cum Angelo Deum mundo adduxit: Mariæ audientes ab Angelo Christum Ecclesiæ annuntiarunt. Profectò illud Isaïæ ad litteram sine violentia adimpletur: super montem excelsum ascende, qui Euangelizas Sion, exalta in fortitudine tua, qui Euangelizas Ierusalem, dic ciuitatibus Iudæ, Ecce Deus vester. Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, &c. Vbi illa verba, Qui Euangelizas Sion, & qui Euangelizas Ierusalem, apud Hebræos, sunt fœminina: ut ad fœminas, non ad viros referantur. Vt vel primū Hebrææ linguæ limen ingressis constat. O igitur Maria Magdalena exalta vocem tuam, dic omnibus, Christum, non iam in infirmitate, sed in fortitudine venisse: non iam inclinato capite daturum spiritum, sed in brachio extento in mundo dominaturum.

E Texierunt citò Mariæ de monumento cum timore & gaudio magno, nuntiare discipulis. Aut fallor, aut hoc loco prædicatorum, conditiones, quas seruare debeant designantur. Prima enim conditio est: Intrare in Christi monumentum, altera, citò ab eo exire, tertia, exire cum timore & gaudio magno, quarta currere, quinta fratribus nuntiare. Primum igitur prædicator Christi sepulchrum ingrediatur piè & deuotè Christi facerrimam mortem, passionem, crucem meditando. Si enim Iudæi attendere ad petram unde erant excisi, iubentur, & ad cauernam laci, unde erant præcisi, cur non potius Christiani maximeque prædicatores, ad petram, & laci cauernam, unde nostra manauit iustificatio, & resurrectio, attédemus. Si Moyses stare supra petrâ, imò in foramine petræ poni præcipitur, ut legem Domini quam populo proponat, suscipiat, quanto potius prædicatori intrare in petram sepulchri, imò in vulnera Christi, (vera foramina Petræ,) præcipiendum erit? Annon Paulus Christi mortem frequentissimè recolebat, qui, nihil aliud se scire, quam Christum crucifixum confitebatur? Profectò si defunctus Christus, & vulneribus perfossus, liber est vitæ, qui legerit in eo, inueniet multa, quæ prædicet, viuida efficacia, quæ vitam nostram mortem mortificent & mortuam nostram vitam viuificent. Si Bernardus à quercubus & fagis docebatur, annon potius prædicator à Christi monumento docebitur?

Sed arbitror, facile hanc conditionem probabis, altera erit tibi dubia, quomodo prædicator à Christi morte & passione, citò exire debeat? Cum melius sit in ea semper durare, quam ab ea citius exire. Equidem cum dulce est in Christi monumento habitare, omnis in eo mora breuis est, & cum exire quis inde iubetur, citò sibi exire videbitur. Felix hora inquit Bernardus, sed breuis mora. Veniat nobis in mentem verbum illud impiorum, in inferno dicentium: Nos nati, continuò desuimus esse, quid ò miseri, annon vobis satis longa contingit vita? Cur dicitis, Nati continuò desuimus esse? Certè, quia sicut in dolore, omnibus breuitas est longissima, ita in gaudio omnis mora est breuissima, & ita ego supra existimabam, pias has fœminas vehementissimum

gaudium in Christi monumento sensisse, & cum exierunt, citissimum sibi exitum visum fuisse. Docemur ergo prædicatores, tanto gaudio & dulcedine in mortis Christi consideratione debere perfundi, ut cum ab ea diuellimur, citò nobis exire videamur.

Tertium erat, cum timore, & gaudio magno exire. Annon hic audire Deum tibi videris, ore Davidis clamantem: *Servite Domino in timore, & exaltate ei cum tremore!* & Paulum, *ferè idem prædicantem: Vestram salutem cum timore & tremore operamini.* Et rursus: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* Ergo prædicatores timere iubentur, & gaudere, ut quem ipsi timorem, & gaudium conceperunt, in auditoribus generent. Is enim verè afficere potest, qui prius ipse affectus erit. At Paulus tremens dicit: *Scientes illum terrorem Domini (scilicet iudicii extremi, & gehennæ) hominibus suademus.* Audi rursum timentem: *Timeo, ne sicut serpens decepit Euam, ita corumpantur sensus vestri.* Audiuius timentem, audiamus gaudentem. Per Christum, inquit, abundat consolatio nostra. Annon vides Paulum cum timore & gaudio? Sed quia maior est qui gaudium dat, Deus, quàm qui timorem incutit, diabolus, ideo inquit exierunt cum timore, & gaudio magno.

Porrò timor & gaudium duo sunt pedes, imò duæ sunt alæ, quibus prædicatores non tam currunt, quàm volant, ut euntes in mundum uniuersum. Euangelium prædicent omni creaturæ. Neminem arbitror tam legisse pauca, ut non legerit de prædicatoribus dictum: *Qui sunt hi, qui ut nubes volant, & quasi colubæ ad fenestras suas?* Vbi eleganter iudicio meo duplex functio prædicatoris delineatur. Altera, quæ prædicator (velut cælestis nubes) volans, prædicationis imbribus terram fœcundat, altera quæ post prædicationem, (velut antiqua illa columba,) in Noë arcam reuertitur. Vides nè prædicatorem vocari volentem nubem, & ad fenestram reuertentem columbam: Quæ verò sunt fenestræ in arca, nisi sacra illa foramina Petræ in quibus consistens columba, Sponso pulchra videtur? Habes ergo quàm meritò dicatur de fœminis, quòd exierunt cum timore & gaudio, currentes nuntiare fratribus, cursu suo designantes quanto fœuore, & quanto desiderio prædicatores exercere functionem suam debeant.

Quod verò inquit currentes nuntiare fratribus, charitatem, quam prædicator ad auditores habere debet demonstrat. Quid

enim? Si Christus homines non dedignatur fratres vocare: dedignabiturnè prædicator? Deus homines fratres vocat, & homo homines fratres vocare contemnet? Ergo Christus, (ut sponsus *psalm. 18.* procedens de thalamo suo) exultauit ad currendam viam suam, quo scilicet nuntiaret nomen Patris fratribus suis, eumq; in medio Ecclesiæ laudaret, ita è recessu suo exeat prædicator, exultans velut heros, ad currendam viam suam, quo nomen Dei suis fratribus narret. Si enim prædicatores sunt lux mundi, suntque luminaria verbum vitæ continentia, at luces mundi, sol scilicet & stellæ, non in aliquo desident loco, nunquam non currunt, ut lucem suam, suum calorem, & influentiæ thesauros terris communificent. Audi Paulum hæc apertè docentem: Siue enim mente excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis. Charitas enim Christi urget nos, annon vides, ea charitate, qua uigebantur scēminæ illæ, ut Christum fratribus nuntiarent, urgeri Paulum, ut eundem mundo prædicaret? Eadem igitur urgeri, festinare, & currere debent prædicatores, non dantes requiem oculis suis, donec inueniant locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

CAPVT VIII.

Christus exeuntibus à monumento scēminis occurrit,

Ecce Iesus occurrit illis, dicens: Aucte. At illæ acceperunt & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Non me fugit Christum sæpè non currentibus, & non volentibus, occurrere. Dictum enim est: Inuentus sum à non quærentibus me, palàm apparui ijs qui me non interrogabant, & item: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem, & Christus ipse dixit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Fieri igitur potest, ut Christus occurrat non currentibus, sed nō potest fieri, ut præcurrentibus, non occurrat. Dictum est enim: Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilauerint ad me inuenient me, & item. Omnis qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Beata ergo scēminæ quæ currebant. Dicere quippe earum quæuis poterat: Sine iniquitate cucurri, & direxi, exurge in occursum meum Domine, & vide Deus virtutum, Deus Israël. Occurrit Christus sine iniquitate, cum charitate, currentibus, & dicit eis,
Aucte

Cùm

Cum Dominus occurrit non currentibus, non laborantibus, sed otiantibus, non eis dicit: *Auete*, sed dicit: *Ite & vos in vineam meam*: quid statis hic tota die otiosi? Aut dicit: *Venite*, & faciam vos piscatores hominum. Aut etiam: *Sinite mortuos, sepeliant mortuos suos*. At cum currentibus occurrit, dicit: *Auete*, nolite timere: ita enim cum in remigando laborantibus occurreret dixit: *Confidite, ego sum, nolite timere*. Ut igitur Christus non laborantes ad laborē inuitat, ita laborantes suę pręsentię gaudio reficit: *Auete* dicens exhilarat, timore liberans, velut beatos reddit.

Dicit ergo pijs scēminis: *Auete*. Tunc illę rei suprà modum nouę spectaculo illustratę consistunt, subita religione tanguntur, immensam religionem concipiunt, coram Christi splendore, & maiestate cadunt, ad eius pedes procidunt. Et si reges Magi coram puero in scēno iacente procidentes, pueriles vagitus adorant, quanto potius familiares Christo scēminę, coram Christo, in Patris maiestate fulgentes, procidentes, non infantiles. Iachrymas, sed supercęlestes fulgores adorabunt? Sacri illi senes ante sedentem in throno procidebant, & in secula viuentem adorabant, annon etiā beatę illę Matię, subito miraculo percussę, ante sedentem in lucis throno venerabundę cadent, & non iam moriturum, sed in cuncta victurum secula tremantes adorabunt? Tenent igitur pedes eius, & in eorum oscula charitatis igne succensę amantissimę ruunt, intelligentes nihil adeo esse in Christo minimum, quod non sit maius maximo nostro, atque ideo Christi minima (id est pedes) à maximo nostro, (id est, à capite) esse adoranda.

Non piget hoc loco admonere, quod quodam loco Bernardus indicauit. Id verò est: Pię scēminę non unum Domini pedem tenent, sed utrumque, sicut olim Magdalena tenuerat. Contra faciunt, qui diuinę misericordię obliti, iustitię pedem unicū tenentes ob admissa peccata desperatione franguntur, ut Iudas. Sunt alij qui diuinę iustitię obliti, misericordię unum pedem osculantes, in peccatorum consuetudine perseuerant. Errant hi, & illi, non unus, sed uterque pes est apprehendendus, ut iustitię aspectus misericordię cōfidentiam moderetur, & misericordię consideratio, iustitię timorem emolliat. Ea igitur ratione scēminę non unum, sed duos Domini pedes amplectuntur.

Sed non leue dubium est: Cur Dominus nunc se tangendum

1044. 26.

dum Marijs permittit: quod paulò antè tam charæ Magdalenæ negauerat? Dixit enim ei: Noli me tangere. Primùm equidem dici poterat: negatum fuisse singularitati, quod conceditur charitati. Conceditur Mariæ cum alijs, quod erat soli negatum. Secundò cum Caietano forsan dicitur: Magdalenæ minus reuerenti negatum, quod fuit adorabundè concessum: Primùm enim minus reuerenter in amplexus ruiens expellitur: quæ postea in pedum oscula procidens admittitur. Tertid noluit Christus solus à sola Maria tangi, admonens quàm sint parum tuta virorū cum fœminis priuata colloquia, nam & ideo Samaritana ad virū vocandum pronocatur.

Ioh. 4.

Sed pulsat animum non leuis ambiguitas: Quid sit, quod Dominus se tangi nolens, Magdalenæ dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Si quia non ascendit, non erat tangendus, cur statim à Marijs tangi se permisit? Fateor res est ambigua: Mihi iste verborum sensus esse videtur: ò Magdalena, velles nunc tu meos pedes exosculari, lachrymas ardentis amoris effundere, dulcia miscere colloquia, longam in ea re moram trahere. At verò non nunc eius rei opportunitas adest, aliud me negotium urget. Hisce enim diebus, quibus non ascendo ad Patrē, fundata mihi Ecclesia mea est, fides collapsa reparanda, regnum inceptum, ferè dissipatum, restaurandum, oues dilapsæ colligendæ. Res hæc ocissimè peragenda est, non ergo moras quas tu desideras, patitur. Vade, vade ad fratres meos, ut eorum fidem erigere incipias, &c. Ergo in summa Dominus Mariæ dicit: Maria noli me tangere, ut diu mecum persistas. Cùm enim nondum ad Patrem ascēderim, negotium aliud nobis agendum est, vade tu, & ego vado, ut fratres nostros reparemus. Postea verò apparēs tribus Marijs, cursim tangi se permisit, quia forsan nisi tangeretur, fides in illis nō firmeretur. Vt ergo certissimè de resurrectione testarentur, tangere permittuntur. Sed quia Dominus suorū curā gerebat vehementem, ideo illico ab adoratione repulsæ, ad Apostolos ire iubentur. Ita enim dicit Dominus: *Ite nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* O eximiā pastoris curam. O eximium regis amorem. O eximiam ducis diligentiam. Sed non hīc stupeo, non hīc admiror. Quid enim? Si diues ille in inferno combustus, tantam fratrum curam habet, ut Abrahamum vehementer precaretur, Lazarum mitteret, qui fra-

Lucæ 16.

tres

tres deterreat, ne in locum venirent tormentorum, quanto potius Christus suorum fratrum curam habebit: Mariasque mittet, quæ discipulos admoneant, ne in infidelitate persistentes, loco illo tormentorum digni reddantur. Ergo Christus hac sua festinatione facile nos docuit, quantum sit periculum, vel breui mora in peccato iacere, quamque sit omnibus viribus conandum, ut quâ citissimè, & à peccato commisso exeamus, & peccantes fratres à peccatis abducamus.

CAPVT IX.

De custodibus pecunia corruptis.



QUæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, nuntiantes Principibus sacerdotum Christi resurrectionem, qui pecuniam copiosam custodibus largientes eos ita corrumperunt, ut dicerent Christum à discipulis suis furto sublatum. O gravissimum, & custodum, & Phariseorum peccatum, tam manifestè Deo velle repugnare, tam apertè Spiritui sancto resistere, viresque humanas contra potentiam diuinam obijcere! ô verè peccatum contra Spiritum sanctum! Quid non invidia potest? Quid non cogit auri sacra fames? Aetor. 7.

Miseri fuistis, & infelices custodes ad Phariseos & pontifices ingressi. Si enim non ad Phariseos, sed ad Apostolos, vel ad alios probos viros iuissetis, tantum peccatum forsan euaderetis. At sicut Iudas Phariseos consulens, pro laqueo vitam commutavit, ita vos ad eosdem ingredientes, animam pro pecunia relinquetis. O quantum consultor bonus prodest, quantumque malus nocet! Matth. 16.

Pulsat interim animum illa difficultas, cur permiserit Dominus custodes corrumpi, tantumque mendacium ab eis publicari? Cur noluit custodes, testes resurrectionis eiusdem esse præcones? Primum quidem, ut intelligeret mundus quàm esset Phariseorum obstinata malitia, qui non solum contra Christi innocentiam insurrexissent, sed nunc contra Dei potentiam insurgant.

Secundò etiam insignem hanc nequitiam permisit Dominus, nolens ore peruerorum laudari. Repulit hos custodes Dominus, nolens hos iniquos, tanti mysterij fore præcones. Ut

- enim olim Christus Dominus dæmonum ora frænauit, ne eum.
- Marc. 1.* Christum regem esse faterentur, indignum ratus, ut summa veri-
- Lucæ 4.* tas à summo mendacio commendaretur, aut testes essent verita-
- Ioan. 15.* tis, qui erant mendacijs patres, ita & nunc veritatem resurrectionis
- Ioan. 8.* nis nō patitur ab eis annuciari, qui in peccatis scēdisimīs mor-
- 2. Corin. 4.* tui iacerent, non patitur eos legis nouæ esse ministros, qui Pha-
- Matth. 9.* risæorum ministeria exercebant. Vt enim vinū vetus veteribus,
- 1. Corin. 3.* ita nouum nouis utribus est commendandum. Spiritualia (inquit Paulus) in spiritualibus sunt comparanda. Quòd si Dominus repulit custodes, ut indignos prædicationis mysterio, & ministerio, quanto magis miseri, qui in culpis iacemus, indigni erimus qui mysteria gratiæ tractemus: dignissimi qui à tam cælestibus ministerijs longissimè repellamur.
- Roman. 3.* Tertio permisit Dominus & Phariseos, & custodes scēdisimè labi, ut in eorū peccato eius gloria maximè resplenderet, ut nihil obstantibus his & illis, nihil obstante illorum pecunia & horum mendacio, plus gloria Christi fulgeret, dum magis hominum malitia eius fulgori repugnaret. Repugnabant toto nisu fratres Ioseph, ei felicitati, quam diuina prouidentia Iosepho prouidebat, at quanto illi magis obsistunt, tanto Dei gloria magis enitet, dum contra eorum conatus, quod illi magis impediunt, hoc Deo disponente efficacius contingit. Omnes vires adhibet Pharaon, ne Dei voluntas, quæ Iudæos egredi ex Ægypto volebat, adimpleretur, sed quanto magis ille vires contra Deum intendit, tanto magis in ipsa resistentia, Dei gloria monstratur. Repugnet igitur quantum velit mundi potentia: in ipsa enim repugnantia Christi resurrectio effulgebit, splendescet, regnabit.
- Demum quartò: Magna gloria est, Christi resurrectionem mundo prædicare. Dictum enim est: Quàm speciosi pedes Euangelizantis pacem. Et iterū: Spiritus Domini super me, eo quòd unxerit me, ad Euangelizandum misit me, & Paulus: Non misit me Deus baptizare, sed Euangelizare, & iterum: Si ministratio mortis est in gloria, quomodo non magis ministratio spiritus erit in glōria? Hanc tantam gloriam noluit Christus custodibus deferre. Eam enim seruabat suæ scholæ discipulis, suæ domus familiaribus, sui regni principibus.
- Hic non te prætereat, quàm verè diabolus leo sit rugiens, & circuitu quærens quem deuoret. At si nunquam rabie actus fuit leo ille,
- 1. Petri 5.*

leo ille, tunc fuit maximè, cùm Christum iam resurrectum vidit, cùm regnum suum per Christi resurrectionem concidisse cognouit, cùm omnes suas vires contra caput suum recidisse perspexit, cùm demum videbat se incidisse in foueam quam fecerat? Vidēs ergo custodes parum abesse, quin propter visa miracula Christiani efficerentur, eam rethnam commētus est, scilicet ut Phariseorum pecunia corrupti, non discipuli, sed Christi hostes redderetur. O bestiae truce[m] ferociam! non dubito, quin Christo magna lætitia fuisset, si ipso ex morte ad vitam resurgente, custodes ex infidelitate ad fidem, etiam resurrexissent. Hanc verò lætitiā, cùm aliud nihil posset, miser ille interturbauit, tantum est illi cū Christo, & cum hominibus intrinsecum odium.

Interim ego libens & lubens Phariseorum, principumque corda conspicio, quā ultricibus curis de Christi resurrectione, audientes angantur, quā vindicibus flammis eorum pectora exurantur, quā multa super eo negotio, vultu pallenti, verbis tremulis, incerta consilia trahant! Verum enim illud est: Cū sit timida nequitia, dat testimonium condemnata. Semper enim *Sapient. 17.* præsūmit sæua conscientia perturbata.

CAPVT X.

Christus discipulis apparet in Galilæa.



*V*ndecim autem discipuli abierunt in Galileam, in montem, quem constituerat illis Iesus. Attendo multam in hoc capite fieri de Galilæa mentionem, nam Angelus dicit Ecce præcedet vos in Galileam. Christus inquit, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galileam. Mattheus nunc, Abierunt discipuli in Galileam. Non id mysterio vacare arbitror, credo igitur, quod quia in Galilæa primum Christi schola erecta est, ea per famam passionis Christi collapsa, per præsentiam resurrectionis debuit reparari. Planum est Christi primam prædicationem fuisse in finibus Zabulon & Nephtali, at Zabulon est Galilæa inferior. Nephtali est initium Galilææ superioris, quæ & gentium nūcupatur. Quod sit ut Christi Academia in eo loco fuerit primum fundata: qua causa multæ ex Galilæa, (id est, ex Christi gymnasio) mulieres Christum sequebantur, ministrantes ei de facultatibus suis. Ergo ubi Christi doctrina floruit, ubi fama passionis tam dolenter fuit excepta, ibi gloria resurrectionis, non

Matth. 4.

Lucæ 23.

Isaie. 9.

non priuatim coram paucis sed publicè coram plus quingentis fratribus, debuit demonstrari. Vt verum plenissimè illud esset: Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam. Quis enim non intelligat, in quàm magna luce, est discipulis Christus conspectus? Quàm verò verissimè hic locus, Galilæa, siue reuolutio, rotatio quæ nominatur! Hic enim discipuli ex profana conuersatione, ad Christi fidem Christo prædicante rotati sunt, at iidem eo moriente ex fide ad infidelitatem relabuntur, ex qua postea, eodem surgente ad fidem reuoluuntur, ex qua demum ad gloriæ felicitatem essent reuocandi.

Actor. 1.

Secundò ideo Dominus in Galilæa voluit apparere, quia animus illi fuit, non semel, iterum, aut tertio discipulis apparere, sed frequenter, neque id quidem cursim, aut festinanter, sed familiarissimè, comedendo & bibendo cum eis, sicut videlicet solebat olim. Cui communiconiuiui, nullus adeo idoneus locus erat, ut Galilæa. Audi quid Lucas dicat. Discipulis præbuit seipsum viuum post passionem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei, & conuescens, præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederent. Vide scilicet quòd per quadraginta dies apparuit eis, ut credi possit nullo nò die apparuisse. Apparens verò loquebatur, de regno Dei, id est, de suæ Ecclesiæ institutione, de Sacramentorum administratione, de Pontificum ordinibus, de Curatorum gubernatione, de quibus alijs ad Ecclesiam spectantibus. Vt iam quæstio illa cesset, quid fecerit Dominus illis quadraginta diebus, ante ascensionem? Certè modum & ordinem quem nunc ferè Ecclesia seruat instituit. Id quod Diuus Leo eisdem ferè verbis admonuit. Et Diui Augustini sententia est, eas traditiones à Christo fuisse institutas, quarum alius institutor non agnoscitur. Igitur, ut liberè Dominus de his rebus, cum discipulis tractaret, Galilæam, antiquum & familiare domicilium sibi delegit.

*Matth. 23.**Hebræ. 16.*

Et profectò Ierosolyma indigna erat videre resurgentem, quæ occiderat innocentem. Fugit ab ea Dominus, cui ex magna ratione antea dixerat, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Nemo igitur iam credat, quòd impunè Deum sæpius bene facientem contemnat, minimè id quidem, si contemnit, contemnetur. Terra enim sæpè super se venientem bibens imbrem, nec fructum reddens, maledicta est, & combustioni proxima.

Neque:

Neque est silentio prætereundum, quòd montem sibi Dominus mysterijs reuelandus elegit. Inquit enim: *Abierunt in montem, quem constituit illis Iesus.* Quid igitur? Agrumne sibi Dominus ad se reuelandum exoptat? Ita certè. Neque enim sine causa dictum est, regnum cælorum thesaurum esse, absconditum in agro, neque sine causa dicitur: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, neque item sine magna ratione, exibat Isaac, ad meditandum in agro.* Et maiores illi qui tam familiarem sibi Deum habebant: ut cum eo fatile & sæpe loquerentur, in agris habitabant. Ita enim Paulus habet: *In solitudinibus errantes, in montibus in speluncis, & cauernis terræ, Et iterum: Abraham demoratus in terra, in casulis habitando, cū Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem, quos nostri imitati maiores, deserta colebant: ita ut si tunc deserta vidisses potius vrbes, quàm deserta esse dixisses.* Merito quidem Christus montem resurrectioni monstrandæ sibi delegit: tantum enim erat hoc ineffabile mysterium: ut non nisi attentissimis armis, non nisi collectissimis mentibus, quasque nihil humanum remoraretur, esset conspiciendum. At verò profectò, eam attentionem urbium curæ, distrahunt, interpellant, dissipant.

Matth. 13.

Cantic. 7.

Genes. 24.

Heb. 11.

Bodens.

In hoc igitur monte discipuli constituti: promptissimis mentibus, ardentissimo pectore, deuotissimis animis, purissimo corde, consistebant, multo maiore expectatione, puritate & pietate Christi reuelationem expectantes: quàm olim Iudæi, cum Deum de monte Sina legem laturū expectabant. En igitur adest Christus, immensa luce coruscus, regale diadema, pro spinea corona, in capite ferens, vultu supra solis splendorem irradiante, foraminibus vulnerum, flumina lucis largissima proferentibus, toto corpore, supra quàm dici aut credi potest, resplendente. Discipuli admiraculū attoniti stupent, sponte sua genua flectūt, Christi maiestatem adorant, dulces ex oculis liquant ad lachrymas, mentes incredibili gaudio affici sentiunt, nullum diem huic similem unquam experti sunt, quantumque dolorem Christi passio prius attulerat, tantum & supra quam nemo credat, plus gaudij resurrectionis quàm videbant afferebat.

Exod. 19.

Interim tamen (ut Matthæus habet) quidam videntes dubitauerunt. Vbi vehementissima subit me admiratio, qui fieri potuerit, ut quidam quod viderent, dubitarent: quòd Thomas Ioan. 20.

Actoy. 1.
Isaia 6.

non videns dubitet, nihil admiror, quod quidam videntes dubitent, quis est qui non miretur? Quid enim aliud poterat Christus facere, ut omnem dubitationem auferret, quàm quod seipsum viuum, & videndum exponat? Nonne igitur sunt isti cæci, qui quod vident, non videant aut erant illi stulti: qui viderent, quod isti dubitabant. Huic meæ admirationi, illud primùm respondendum videbitur, quòd erat Christi tantus splendor, tanta maiestas, tamque erat supra videntium captum spectaculum quod videbatur, ut oculorum aciem non sineret in re conspecta defigi. Certi igitur erant se miraculum quoddam videre, dubitabant verò, an illud Christus esset. Quocirca Christus ipse propiùs ad illos accedens cœpit in hæc verba loqui: *Data est mihi omnis potestas*, ut loquela suppleret, quod immensæ lucis splendor discipulorum certitudini detrahebat.

Ephes. 2.
Ierem. 17.
Rom. 3.

Secundò, in ea dubitatione, & Christianæ fidei celsitudo, & nostri ingenij malignior conditio demonstratur. Fides illa feruens cellissimum donum est, spirituale est, supra omnem naturā est. At prauū præ omnibus cor hominis est. Omnis homo mēdax est, vniuersa vanitas est omnis homo viuens: Si ergo fides tantum est donum: contra verò, cor tam vile est sterminus, quid miramur, si difficillime illud isti committatur, & uniatur? Si stupes, quòd Deus animā hominis vili pulueri copulauerit: cur non mirere magis, quòd fides cordi nostro cōiungatur. Fateor, Christus, quidquid debuit, fecit, ut resurrexisse crederetur: at vix quod optabat, assequebatur. Neque enim sine causa exprobrauit incredulitatem illorum: quod post tot tantaque vitæ argumenta, ijs qui vidissent à mortuis surrexisse non credebant. Annon vides animum rebus supra cœlestibus parū idoneum? Cepis alijsq; fumus aptissimi. Manna istud fastidimus, nauseamque nobis vel eius mentio mouet.

Marc. ult.

Num. 21.

Annon etiam nunc similis est in multis dubitatio? Infinitis miraculis fulsit, & fulget Christus. Multi tamen adhuc malignè credunt: quos Dominus summa patientia tolerat, sicut olim discipulos tolerauit.

Ioann. 10.

Vnde alia responsio manat: Discipuli, sicut & Thomas dubitare permittuntur, ut Christus fidem nostram solidissimis argumentis firmatam relinquat.

Christus ex data sibi potestate, discipulos
prædicatum misit.

IESVS loquutus est eis: dicens, data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Fatetur Christus hoc loco, se super omnem terram, & super omnes cælos imperium habere. Impletum ergo est illud Annæ: Dominus dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. Idem verò est cornu, & imperium: sed ut intelligeremus imperium Christi, etiam supra sublimes cælos extendi, ideo Anna prædixit, Sublimabit cornu Christi sui. Impletum etiam est desiderium illud Daudis: Da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ. Vbi attentissimè illud verbum, Imperium tuum, est audiendum. Neque enim quoduis imperium hic petebatur: sed ipsissimum Dei imperium. Ergo tale imperium Christus in cælo habet, & in terra, quale Pater æternus habuit & habet. Quo sensu illud etiam intelligi debet: Deus iudicium (non aliud, quàm tuum) regi da, & iustitiam, non aliam quàm tuam, filio regis. Qua causa meritissimè Christus dicit: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio. Ut omnes (siue in terris, siue in cælis) honorificent Filium sicut honorificant & Patrem. Ita intelligendum est illud: Ecce cum nubibus cæli, quasi Filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & dedit ei potestatem, honorem & regnū & omnes populi, (siue Angelorum siue hominum) ipsi seruiunt. Ergo sicut iubente Pharaone, in tota terra Aegypti, absq; Iosephi imperio: nemo poterat manum mouere, aut pedem, ad Iosephi enim imperium, cunctus populus obedire debebat: ita Patre æterno iubente, in toto orbis ambitu, absque Christi redemptoris imperio nullus aut Angelorū, aut hominū, manū mouebit aut pedē. Siquidē ad Christi nutum orbis machina subdita obedire tenetur. Verum ergo illud est: *Data est mihi omnis potestas.*

Quæris tamen, quomodo Christus dicat datam sibi nunc eam potestatem, quam ab æterno, quatenus: Deus: & à conceptione, quatenus homo possedit? Explicat eum nodū Paulus dicens: Eum qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum. Iesus ergo licet reuera esset ab incarnatione sua, multò quàm Angeli maior: voluit tamen exinanire semetipsum: serui

formam subiecti recipiens. Voluit enim cælorum, astrorum, elementorum, hominum, atque dæmonum iniurijs subijci. Vt eadē subiectionis ratio Christi & reliquorum hominum esset. Id enim est, quod Paulus dicit: In similitudinem hominum factus, habitu inueatus ut homo, subiectus scilicet ijs ferè omnibus, quibus reliqui homines per similitudinem absque peccato. At post resurrectionem nihil habet domini in Christum tota natura, Imò contra: Christus imperium habet supra totam naturam. Id enim Paulus dicit: Constituit Deus Pater Christum suum super omne principatum, potestatem, virtutem, dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius.

Hinc planissimè ratio patet, quare Christus statim alia verba subiunxit: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: ergo euntes docete, baptizate, gubernate omnes gentes.* Ac si diceret: Si rerū omnium monarchia penes me est. Ite, docete, &c. Si enim imperiū omnium iure apud me est, ergo omnia mihi parere & obedire tenentur.

Matth. 10. Primū igitur mihi vos obedite. Sciebat planè Christus quantum onus, quā difficile iugum discipulis imposeret, mittens enim eos ad omnes gētes, mittebat agnos, ad omnes lupos pardos, vrsos, leones: mittebat ad lanienam, ad carnificinā. *1. Cor. 9* Trudent enim (inquit) vos, flagellabunt vos, persequentur, occident. Sed interim, quia iubeo vos ire, ite Sentiebat Paulus huius imperij efficaciam, cum dicebat: Si Euangelizauero non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. *Act. 9.* Væ enim mihi est, si nō Euangelizauero. Cur Paule erit tibi vā: nisi Euangelizes? Certè quia is cui data potestas omnis est, Euangelizare præcepit, vasque electionis me esse voluit, ut eius nomen in totum orbem deferret, cuius præcepto adeo sum obediens, ut paratus sim ne illud violē, non solum alligari, sed etiam mori. Neque enim facio animam meam preciosiorem quā me. *Rom. 1.*

Secundò, *Data est mihi omnis potestas*, ergo mihi obediant omnes, ite igitur, docete omnes seruare, quæ per vos illis præcipio. *2. Cor. 10* Is sensus est Pauli, cum dixit: A Christo accepimus gratiā & Apostolatū, ad obediendum fidei in omnibus gentibus, id est, ut oēs gentes obediant fidei, collaque Christi iugo submittant. Idē significat & illud: Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia

rentia Deo, ad destructionem munitio-
num, consilia destruētes,
& omnem altitudinem extollentem, se aduersum scientiā Dei: &
in captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium
fidei. Quis hæc tam præclara posset designare facinora, suprà om-
nem intellectum suprà omnem affectum: & contra omnem su-
perbiam: nisi is cui data est omnis potestas in cælo & in terra?

Tertio: *Data est mihi omnis potestas*, ut totus infernus omnes
omnium dæmonum machinæ, contra Christianos bella geren-
tium, nihil omnino præualeant. Dictum enim est: Super hanc
petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præua-
lebunt contra eam. Per portas inferi intellige omne consilium,
omnemque inferorum potentiam. Hæc enim olim erant in por-
tis ciuitatum. At cur non præualere poterit totus tartareus or-
bis, contra Christianam Ecclesiam? Certè quia Christo Christia-
norum duci data est omnis potestas in cælo, & in terra: ubi in-
fernæ clauduntur potestates.

Matth. 16

Quarto: *Data est mihi omnis potestas in cælo*, ut inde Angelorum
legiones in vestrum fauorem mittam: ut inde Dei Patris patro-
cinium mea interpellatione vobis acquiram.

1. Cor. 3

Si verbis Matthæi addas verba dicta per Ioannem, scilicet
Ego mitto vos, sicut misit me Pater: intelliges eundem princi-
patum Christum in Ecclesia reliquisse, quem ipse haberet: gradu
tamen suo.

CAPVT XII.

Mittit discipulos Christus, ad docen-
dum, & baptizandum.

Docete gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus
sancti. Hic primum apertissimè video quod si Aposto-
li omnes gentes docere iubentur: sit ut omnes gentes
essent ignaræ. Nemo enim nisi ignarus docetur. Rur-
sum, si omnes gentes sunt baptizandæ: ergo nouus ritus, & no-
uæ cæremoniæ hominibus statuuntur. Demum, si omnes
gentes debent seruare quod Apostolis præceptum erat: ergo
non est satis omnium gentium salutem, legem aut veterem, aut
naturæ, aut quamuis aliam seruare: nisi legem Euāgelicam ser-
uent. Habemus igitur hinc tria ad æternam felicitatem assequē-
dam necessaria: scilicet, noua doctrina, nouæ cæremoniæ, noua

Isaie 43.

Isaie 43. praecepta. Planè omnia noua, quia ecce noua facio omnia, &
Galat. 6. quia noua creatura est vita Christiana. Nouum enim fecit Do-
Jerem. 32. minus super terram, ex quo foemina circumdedit virum.

Isaie 11. De doctrina noua *Isaias* inquit: Non nocebunt, neq; occi-
 dent, in uniuerso monte sancto meo, quia repleta est terra sci-
 tia Domini, sicut aqua maris operientis. Verè doctrina illa noua
 est, quæ ne sibi noceant homines, ne uè se mutuo occidant, præ-
 stat. Verè doctrina noua est, quam ipsos Angelos nostra Ecclesia
Ephef. 3. docet. Ita enim *Paulus*: Ut innotesceret principibus, & potesta-
 tibus, per Ecclesiam multiformis sapientiâ Dei. Verè doctrina
 noua, quam Spiritus ipse Dei, nostris doctoribus suggerit, ite di-
Matth. 10. cente Christo: Ne cogitate quid loquamini. Spiritus enim Patris
 vestri dabit quid loquamini. Verè doctrina noua, quæ cum ipsa
 summa sit Sapientia, stultos tamen facit, stultitia vocata, dicente
1. Cor. 2. Paulo: Quia per sapientiam non cognouit mundus Deum, pla-
 cuit Deo, per stultitiam prædicationis seruire credentes. Verè
Rodem. doctrina noua, quæ non doctrina est Platonis aut Aristotelis, sed
 doctrina Spiritus vocatur & est: Meritò quidem doctrina noua,
 spiritualis, cælestis, quæ homines novos facit, spirituales cæle-
 stes, animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt, spiritualis
 autem iudicat omnia. Cum igitur omnes gentes animales ex se
 sint, & terrestres, necesse est spirituali doctrina doceri, ut spiritua-
 les effecti, spiritualis felicitatis capaces efficiantur.

At non satis est gentes doceri, nisi baptizentur in nomine
 Patris, Filij, Spiritus sancti. Vbi sunt multa expendenda. Primū,
 baptismum debere in aqua fieri. Est enim baptismus, lauatio in
 aqua communi, scilicet & elementari. In ea siquidem aqua Do-
Matth. 3. 4. minus suos discipulos lauare præcepit, in qua dum uiueret in ter-
 ra ad se venientes baptizauerat. Secundò mētem tuam excita, ut
 videas priorem quidem hominis generationē ex terra fuisse, for-
Gen. 2. mauit enim Deus hominem de limo terræ, at nunc posterior re-
 generatio, non ex terra elemento infimo, sed ex aqua est elemē-
 to scilicet meliore, ut regenerationis celsitudo monstretur. In
 priore, limus inspiratur naturali spiraculo vitæ, in posteriore, idē
 limus inspiratur supernaturali spiritu Christi.

Et equidem meritò aqua ad baptismum deligitur, ut potè in
 qua, commodissimè mors & sepultura Domini celebretur. De-
 merfus enim homo in fontem baptismi, velut mortuus, Christo
 con-

consepelitur, inde verò rursus eductus, velut in nouam vitam *Rom. 6*
 resurgere monstratur, ita nos Paulus edocuit. Item, sicut piscis
 tunc viuere, & feliciter viuere videtur, cum in aquis natat sub-
 mersus, tunc verò mori, cum ab aquis comedendus abducitur.
 Ita planè dum homines in mari seculi submersi natabant, viuere
 videbantur, verè tamen mortui, dum abducuntur ab aqua mori
 videntur, verè tamen victuri, à Christo scilicet comesti, & in
 Christum incorporati. Vt & Christus piscem assum comedens *Luce 24.*
 demonstrauit.

Etequidem pulcherrimè baptismus in aqua fieri præcipi-
 tur, ut figuris quæ de hac re præcesserant respondeat. Sanè Spiri-
 tus sanctus olim aquis incubans, (in modum gallinæ,) aquas ex
 tunc fouebat, ut nunc nos, velut pullos excluderet. Item factū est
 firmamentum inter aquas, quæ sub cælo, & quæ super cælum
 sunt. Vbi ego video aquas supra cælum esse gloriæ beatitudinē,
 ubi nos sicut pisces in nostro mari felicissimè natabimus, aquas
 verò infrà cælum video esse aquas baptismi, inter quas, & aquas
 gloriæ solū corporis nostri maceria ut firmamentū) interstat. Ba-
 ptizatus n. rirè, si corpore spoliatur, ex aquis baptismi, ad aquas
 euolat gloriæ. Itè aquæ diluuij extinxerunt libidinem prioris se- *Galat. 3.*
 culi, nouumq; seculū sanctū purūmq; reddiderunt, annon Inno-
 cētius aquæ baptismales, & impurū seculū extinguunt, & nouū ac
 sanctū restituunt? Item aquæ maris rubri Pharaonem destruxerūt
 Israëlẽ seruauerunt. Annon sublimius aquæ baptismi Christi *Exod. 11.*
 sanguine rubræ diabolus in Pharaone signatum destruunt, &
 Christianitatem in Israëlẽ signatam, in terram Promissionis in-
 ducunt? Item, per aquas Iordanis populus transit Israëliticus, *Iosue 3. 4*
 ut terram promissam accipiat, per aquam igitur baptismi populus
 transeat Christianus ut terram viuientium possideat. De petra
 percussa largissimæ manarunt aquæ, è quibus Israëlita biberent, *Num. 20*
 ne siti exarescerent, de Christi latere percussio sanguis manat &
 aqua. Sanguis Eucharistiam, aquas baptismum designant, ex hac
 aqua bibit, qui viuere, non verò siti exarescere cupit. In aquis *4. Reg. 5.*
 Iordanis caro Naamanis prius leprosa, ut caro pueri postea resti-
 tuitur, in aquis baptismi, lepra peccatorum deposita paruuli re-
 dimur, quorum est regnum cælorum. Tempus deficeret si om-
 nes baptismi figuras persequi vellem. *Matth. 19*

Porro non est negligenter illud verbum attendendum, Eos:

bapti-

baptizantes inquit, eos? Quo indicatum est, neminem se baptizare posse. Debet enim Baptizantis & baptizati esse diuersitas. Secundò indicatum est, neque puerum in utero matris clausum baptizari posse, ratio verò est in pròptu. Dominus enim iubet baptizari, seu lauari saluandos, ac si uterū matris laues, matrē profectò, non puerū lauari notū est. Tertiò mōstratur, neq; absente posse baptizari quis, n. lauet absente? Quartò patet neq; mutū, qui formā dicere nequit: neq; mātū, q. lauare nō potest, posse baptizare.

Multò verò grandioris doctrinæ est quod Dominus inquit: *Baptizātes in nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti.* In quibus verbis id mihi primū adnotandum occurrit, quā sit integer Christus quā sibi nihil arroget. Poterat ille profectò, baptismum in suo nomine tantum fieri, præcipere. Eius præcepti magnā causam habuisset. Siquidem, nostra per baptismum iustificatio, eius erat sanguine, cruce morte, & sepultura comparata. Sed suam gloriā solidè Patri etiam vendicauit, & spiritui sancto. Homines, in fama, honore, gloriā, consortis sunt impatientissimi, at humilis Christus solidam sibi soli gloriā vendicare non voluit.

Iam & illud baptizatis & baptizantibus significare Dominus voluit, tantam esse iustificationem, quæ in baptismo dignè suscipienti confertur, ut non nisi à tota Trinitate conferri videatur. Memor sum, quodd olim de Deo lucē faciēre dicebatur: Dixit Deus, Fiat lux. Et itē, Fiat firmamentū: Dixit Deus: congregētur aque. Dixit Deus Germinet terra herbā, & ita de similibus. At cū ad hominem ventū est, ita scribitur: Faciamus hominē. Summa *Genes. 1.* n. in naturalibus res est homo, ideo non nisi summo cōsilio potētia, & bonitate, & non ab uno, utcumq;ue, sed à pluribus attentissimè sit efficiendus. At cū altioris sit ordinis gratia, quā tota natura, multò maiore attentione iustus homo quam homo regenerandus erit. Concurret igitur tota trinitas, non confusim, sed expressè, & verbōtim significata, ut omnes intelligant quid baptismus operetur. Ideo Christus ait: baptizate in nomine, nō Patris tantum, non Filij tantum, sed Patris, Filij, & Spiritus sancti.

Etid etiam Dominus cantum esse voluit ut initio Christianæ religionis, quid Christiani esse decernerent, id quod in ea religione difficillimum est, in ipso limine profiterentur. Ne si primū facilia, mox istud difficilimum credere cogerentur, se deceptos fuisse quereretur. Procul igitur à Christianismo omnis est fu-

est fucus, omnis simulatio. Candida sunt omnia, lucida sunt. Nemo conqueri de Christo aut debet, aut potest.

Demum & id Dominus docere decreuit: Non posse quidquam de personis diuinis aut grandius aut præclarius, aut sublimius dici, quàm Pater, Filius, Spiritus sanctus. Quodque hi tres unum sint. Quæ enim maior Patris laus esse potest, quam quod tam fuerit potens, ut parem per omnia sibi Filium genuerit? quæ contra maior filij laus esse aut credi potest quàm quod verè Deus sit, Deo generanti æqualis. Quæ verò maior panegyris esse poterat Spiritus sancti quàm quod sit sanctitas ipsa? Precor te annitere, contende, an maiora præconia de diuinis personis possis comminisci?

Iam quod Christus in eodem catalogo, Patri adiunxerit Filium & Spiritum sanctum, satis apertè monstrauit, unam tribus esse maiestatem, unam trium esse fidei professionem, unam à baptizatis requiri trium adorationem. Rursum Christus dicens Patrem, Filium, Spiritum, quibus rebus constituuntur, compleantur, & distinguantur ineffabiles illæ personæ, altissimè demonstrauit. Neque enim alia, aut re, aut ratione Pater constituitur, & completur, quàm Paternitate, aut Filius, quàm Filiatione, aut Spiritus, quàm Spiratione. Quibus illi relationibus, ut in suo esse constituuntur, ita & eisdem, non alia quauis re, distinguuntur, iuxta illud Concilij Toletani: In diuinis omnia sunt unum, nisi Prove. 25. ubi obuiat relationis opposito. At dum hæc scrutamur, obrui-mur, dictum: siquidem est: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria.

Haftenus igitur de rebus, de nomine verò unum illud occurrit: Si Pater, Filius, Spiritus, unum habent nomen, (dicitur enim in forma baptismi: In nomine, non in nominibus, Patris, Filij, & Spiritus sancti,) igitur unam habent & rem, nomina siquidem res ipsas indicant. Dices, esse nomen æquiuocum potest, ego tibi respondeo: artifices scientiarum omnem fugere æquiuocationem, maximè verò Christus eam fugisse debuerat, ne in re tanta, occasionem errandi obtulisse videretur.

Dominus suum suis fauorem perpetuò pollicetur.

ET ego, inquit, vobiscum sum, usque ad consummationem seculi: Non sicut cum Lucifero fueram in cælo, neque sicut cum Adam in paradiso, neque sicut cum Mose in synagoga: cū his non fuit usque in finem seculi. Fuit cum illis quidem, sed non usque in finem perseuerauit, at sicut humanitatem, quā semel assumpsit, nunquam dimitter, ita & Christianitatem. Ea enim ratione Messias noster Emmanuel, id est nobiscū Deus vocari voluit, ut quandiu duraret ipse, eius etiam duraret nomen, duraret item & nominis veritas.

Isaia 7.

Atqui taceri nullatenus debet, quod cum illud ego, firmentum significans Christum, (non solum ut Deum, sed etiam ut hominem, Christus non Deus solum, sed Deus est & homo,) sit necessariò ut in rigore veritatis, Christus nobiscum sit perpetuò, non ut Deus solum, sed ut homo. Alioqui non se, sed Patrem suum nobiscum futurum polliceretur. At verò Christus (ut Deus & homo) in Eucharistia solum esse nobiscum potest: igitur Christus perpetuò nobiscum in Eucharistia conclusus uersabitur. Vbi ergo sunt mendaces heretici, qui Christum in Eucharistia esse negant? Profectò si in Eucharistia non est, nobiscum ut Deus & homo non est. Mendacem igitur isti pestilentissimi Christum faciunt, quia ratione qua se nobiscum futurum pollicebatur, nos eum in Eucharistia esse confitemur.

Sed progredior: Ego vobiscum sum perpetuò: arbitror ego quidē nihil potuisse Christianismo accommodatius promitti. Infinita siquidem bona promissio illa continet, infinitorumque bonorū radix est & origo fontalis. Sanè Christus ad peccata destruenda venit. Quid iam efficacius peccata nostra destruat, quam eius perpetua nobiscum præsentia? Quæ enim uxor coram oculis viri adulteriū committere audeat? Quæ igitur anima Christo præsentē, Christi sanguine pulchra, adulterium cum fœdissimo dæmone vel cogitare non erubescat?

Galat. 2.

Zachar. 13.

Iam, Christus ad iustitiam nobis suam præstandam in mundum aduenit. Si quis igitur est iustitiæ Christi ardens amor, ens fons domui Dauid patet: Omnes sitientes venite ad aquas. Omnes cæci

nes cæci accedite ad lumen, & illuminamini. Omnes infirmi ad salutem, debiles ad robur, mortui ad vitā venite, & desiderij cō-
potes efficiamini. Est enim nobiscum Christus.

Isaia 55.

Psal. 33.

Isaia 7.

Rursum Christus in mundum venit, ut dulcius & ardentius à nobis amaretur, cum quibus suas esse delicias olim professus est, at quid potuit ad nostrum excitandum amorem efficacius excogitari quàm quod perpetuò sit ille nobiscum? Quod si mala nos præsèntia premunt, quid robustius ad ea viriliter tolleranda promitti potuit, quàm *Ego vobiscum sum*. Dictum enim erat. Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et rursum: Pone me iuxta te, & cuiusvis manus pugnet contra me. Confortamini tyranni, accingimini dæmones, inite consilium sapientes, loquimini verbum hæretici, nihil horum succedet, quia nobiscum Deus.

Prouer. 8.

Psal. 50.

Psal. 22.

Iob 17.

Isaia 8.

Quod si futura nos bona pelliciunt, quod tandem pignus ea adipiscendi nobis exhiberi poterat, quàm quod adsit non Raphaël Tobia, sed Dominus ipse nobiscum, qui verè viam in cælum scit, & cælestia solus dona possit elargiri?

Tobia 31.

Rursum ex his verbis autoritas Concilij nunquā erratura colligitur. Quomodo enim illa errabit Ecclesia, cum qua Christus est, cui Christus præsident, in qua Cōcilij decreta ipse deffinit? Quid ergo per riuulos distineor, & non ad ipsum Euangelij fontem accedo? Equidem præceperat Christus Apostolis, & Pontificibus post eos successuris, ut docerent gentes, baptizarent, gubernarent. Ad hæc igitur tria præstanda Christus suam præsentiam pollicetur. Nunquam ergo in doctrina, ritibus, gubernatione, à Pontificibus errabitur. Alioqui si errandum erat in istis, sine Christi præsentia errari poterat. Ergo si Christus nobiscum est,

scilicet: in

Concil. cō-

gregatis.

intelligamus nostram Ecclesiam cælum esse. Cælum enim Deo sedes est, quæ igitur in cælo,

Dei præsentia præstat, hoc nobis Christum præstiturum intelligamus,

Isaia. ult.

si nos nobis, non deesse velimus.

): (



INDEX RERVM ET NOMINVM INSI- GNIORVM HVIVS OPERIS.

- A.**
- A**BNEGARE SE, quid sit. 560. & abnegationis gradus 561. Abrahā significat quietem, quam per puram accipies. fol. 18.
- Acetum quid significet. 903.
- Accusatio, quando licita. 871.
- Actus interior & exterior eiusdem bonitatis 536.
- Acus foramen est porta cæli 607.
- Adam creatus sapiens bonus, &c. 1. ad imaginem Dei creatus, quid? eod. quidam Deus terræ eod. peccando, in quæ mala incurrit eod. imponit nomina rebus 40. 487. corijs vestit, quid designet? 8.
- In Adam omnes mortui sumus fol. 4.
- Adolescentiū Christianorum exemplum. 603.
- Aduetus Christi orbē mouet fol. 632.
- Adulteriū dānatur, de quo multa 207.
- Ager Aceldema mysterium 885.
- Ambulare in tenebris & umbra fol. 148.
- Ambitio Deitatis, vide Deitatem ambiunt omnia. 580.
- Amen, quid 263.
- Amicitia maximè necessaria 424.
- Amor noster, filius noster 67. vir noster 691. est granum in spica 460. est onus & iugum Christi 456. Amorem vnum perfecti habent 69. Vide dilectio, Charitas.
- Angeli quicuerunt in umbra Apostolorum 501. quomodo Christo ministrarunt 143. offenduntur, si Deus offenditur 2. ex S. Maria dependet 501. ministri iudicij 509. cur diem iudicij ignorent 746.
- Angelica custodia 135. 143.
- Angelorum ruinæ, reparatio 502. 521. dignitas ex loco, natura, & gloria 585. diaboli contentio 687.
- Anima, quæ est in gratia, ornatur ut sponsus: ut hortus, ut paradysus 7.
- Anima cōcipit Christum 34. Et quomodo in ea Christus nascitur 48. quid offerat Deo 57. in sanguine est 831. Dei sponsa, ei parit 393. duplici vita viuit 689.
- Animam plures viros habere, miserum. eodem.
- Appetitus, vide Caro
- Apostoli eandem habent auctoritatem cum Christo suo modo 401. & eorum dignitas 402.
- Apostoli cur viles electi 154. 403.
- de Apostostolis multa 174. & seq. Apostoli,

INDEX.

Apostoli, lux mundi 179. & 401. Ciui-	485. 453.	De Beatitudine variæ Philosopho-	
tas 181. fermentum mundi 502. im-		rum opiniones	166.
perant dæmonibus 402. cur duo-		Beati possumus esse nouem modis	
decim 404. & cur bini eodem, lo-		ibidem.	
cus dilucidatur	598.	5. Beatitudinum ordo, est vitæ Chri-	
Aqua benedicta		stianæ progressus	189.
Arena, quid	321.	Beatitudines in rebus difficilibus	
Arundo vento agitata	441.	sitæ	eod.
Ascensionis Christi historia	663.	Beatus in re falsa esse nemo potest	
Asinus, & asinaria mola	583.	190.	
Asina & asello usus Dominus	632.	Beatitudo cæli, qualis 164. 544. 566.	
Auaritiæ condemnatio 269. & seq.		& seq.	
720. & seq.		Beatorum animæ, & corpora qua-	
Aurem Malchi Petrum abscindere	861.	lia	212.
quid		Beatitudo, in quo consistat 454. 342.	
Aurum, thus & mirrha	58.	Beatorum conditiones	500.
Autumno suo hominem non fructi-	661.	Beati in Christum intenti 567. ni-	
ficare		si vetarentur, ad nos venirent, ut	
Auxilium supernaturale	652.	nos admonerent	568.
		Beatum esse maius est, quàm ange-	
		lum esse 585. & seq.	
		Beatitudo est denarius	613.
		Beatitudo corporum, mirum opus	
		994.	
		Beatitudo corporum	747.
		Beatitudo homini prius quàm an-	
		gelo parata	793.
		Beatitudo quanta sit	793.
		Beatitudo vili venditur	796.
		Bellum, malorum origo	740.
		Benedictus qui venit in nom. Dom.	
		explicatur	632.
		Benedicti Patris, quid sit	793.
		Beniamin significat pios	209.
		Bethania, quid	810.
		Berhsaida, quid	450.
		Biduum, quid significet	805.

INDEX.

Binarius, quid 493. & 518. Vide	Cæsar, quid significet	578.
Duo.	Cæsarum iura, quæ	682.
Bonæ res sunt, quia Deo placent folio 451.	Cæsares quid plebi debeant	seq.
	Charitas, vide Gratia.	
C.	Charitas Dei in Christi incarnatione	4.
Calceamenta Christi Ioannes nō portant 97. de calceamentis his multa eod.	Charitatem habeamus erga Deum fol	697. & seq.
Calicis Christi, & mundi differentia 618. & de Calice Christi multa 830. & seq.	Charitas in proximum	701.
Canis conditiones, pijs conuenientes 543.	Charitas Dei in amicos & inimicos	228. & seq.
Carceri tradere, priuato nō licet 596.	Charitas declarat Deū perfectū	237.
Caro testum est animæ 338.	Charitas Christiana, qualis	954.
Carni nunquam fidendum 124.	Charitas prædicatorum	959.
Carnis quomodo habenda cura seq.	Charitas est quidam Deus	696.
Caro seu appetitus, est natura seruus 334. paralitica, & quando male torquetur seq. homini pretiosior, quàm ipse sibi, eodem. in delictijs, malum 368. arbor est boni, & mali 754. in delictijs, morti vicina 336.	Charitas Christi erga nos	961.
Castitas commendatur 761. & seq.	Charitas est oleum, in quo fides ardet	803.
Castitatem, qui profitebuntur fol. 599.	Charitas non iustificat, nisi operans, si oportet 798. & seq.	
Cæci qui sint 3. 575. quadruplices, de his multa 619. & seq.	Charitas, vitæ Christianæ facies est 267.	
Cælum, vocatur terra 148.	Charitas peccata dissimulat	293.
Cæli laudes 564.	Charitas vitæ Christianæ bitumē 320.	
Cæli porta, foramen est acus 607.	Charitas est vermiculus & coccus	326. est meritorum pondus 436.
Cælum in die Iudicij ciuibz vacabitur 789.	etiam nō rogata, largitur 542. aliquando sistant fides	581.
Centuplum accipere, quid 608.	Charitatis venenum, cupiditas	618.
Cæremoniæ quomodo tractandæ 59.	Charitas est melleus ficus fructus 646.	
Cæremoniæ seruandæ 104.	est racemus vuarum, est turris 656.	
Cæremoniæ sunt testum Ecclesiæ 374.	& seq.	
Cæremoniæ afferuntur 464.	Charitatis laudes 696. Vide, Dilectio. in Christo omnes fideles fuerunt crucifixi, mortui, sepulti	4. 806.
	Christus ex se, iam emundauit nostra delicta ijsdem, summè pauper, & dolens 37. primogenitus Patris, Matris, omnis creaturæ, mortis	seq.

INDEX

- seq. debet nos alere 39. cur in Beth-
lehem natus eodem.
- Christum in præsepio iumenta facta
comedant 40.
- Christus in præsepio, & cruce trahit
omnia eod. totius iustitiæ exem-
plum, præceptor noster eod. in
cælo interpellat pro nobis 6.
- Christus in cruce clamavit Chaldaicè
& s. cur de Spiritu sancto 31.
- Christi humanitas, meritorie, & qua-
si & effectiue præstat gratiam ibid.
- Christus est mundus nouus 32.
- Christi causa omnia sunt condita 9.
- Christo omnia subiecta, in quo om-
nia condita & instaurata eodem.
est miraculum summum 11. conti-
nuè generatur eod. ex utero Pa-
tris, in uterum legis inde in uterum
virginis, inde in uterum Ecclesiæ,
inde in uterum æternitatis eod.
- Christi nomen, de quo multa 13.
- Christus cur iactatur filius David 16.
sacerdos nouæ legis eod. cur Ma-
riæ & Ioseph subditus 24. cur de
virgine, Moses de aqua, Adam de
terra seq. cur virginem non vocauit
matrem 26. unctus ad pugnandum
pro nobis ibid. desponsata nasci
voluit 28. nascitur rex, moritur rex
44. minimus, & non minimus 50.
panis: ergo laboribus terendus 49.
natus est solum Patri, quia non ha-
bet realem relationem ad matrem 51.
in splendoribus sanctorum natus 53.
hodie gignitur eod. descendens in
Ægyptum quid? 61. pastor miles la-
boribus duratur 64. exul, exulum
solamen eod. lux, tolle obicem, in-
sinuat se 71. ut Samson peccata de-
struxit eod. nazareus id est, custos,
germen 72. vita 74. nostri ama-
tor seq. grâdè habet stomachum 77.
- Christi omnia gesta, erant prophetata 80.
- Christus non vili veste indutus, quid 81.
correxit viperas, sciens se inde
morum 85. & leprosos, inde le-
prosus 162. cur venturus 94. cur for-
tis dictus seq.
- Christus omnia opera nostra & om-
nibus gloriam, poenamque iuste
taxat 101.
- Christi in baptismo meritum 104.
- Christus lege illustratur seq. cur in
eo placet Patri 111. cur in deserto 116.
- Christo, quæ acciderunt, omnia sum-
ma 118.
- Christus cur tentatus eodem.
- Christi caro leges naturæ superas 123.
& seq.
- Christus viuit vita naturali, gratiæ,
gloriæ, verbi 130.
- Christus quomodo terat nos 139. cur
prædicauit in terra perditis. 147.
- Christi & Baptistæ discrimina 151.
- Christus nubecula de mari eod. pec-
catores circuit 158. quos corpore
sanabat, etiam & anima 160. gau-
det sibi peccatores asferri 162.
- Christum cur multi sequebantur 163.
- Christi tempore, multi erant languo-
res eodem.
- Christus, grauis, compositus 166.
- Christi vita perfectissima seq.
- Christus cunctos docere paratus 169.
non soluit, sed implet legem 186.
quo.

INDEX.

- quomodo legem impleuit seq. 190.
 Christi quanta in legē reuerentia 190.
 Christum Christus, sacerdotes, & laici offerunt 203.
 Christus obligauit se, ad ferendum fauorem legē suam seruare uolenti 213. 225. Patris maiestatem omni declarauit 218.
 Christus cur suam incarnationem distulit 230. meruit ut Deus pater esset noster 251. animæ esca, corpori vestis 282. petiuit nos, quæsiuit, pulsauit 300.
 Christus innocentiae reparator 303.
 Christus granū frumētī, & panis seq. per 33. años, nos multo labore quæsiuit 306. porta est per quā ingredimur, via per quā progredimur, ciuitas in qua quiescimus seq.
 Christi humanitas domus est à sapiente ædificata, contra quam nullę uires valent 318.
 Christus fundamentum ædificij seq. prædicabat, eximie, multis, caulis 323.
 Christi lingua, & humanitas erant instrumentum Deitatis eod. & seq.
 Christus cur prædicabat cum potestate ibid. passer 325.
 Christū descendere de mōte quid 326. multum facit cum peccatori dicit, Volo 329.
 Christi manus in se sana, pro nobis leprosa seq.
 Christum dicere, dicere verbo, tantum dicere verbo, quid 338. est sol, habens vesperam suam 346. quomodo suscepit languores corporales contra Porphyrium seq. non habet, ubi caput reclinet, de quo multa 349.
 Christū pauci sequuntur, multi audiunt 355. dormire in cervicali seq. & 327.
 Christus impugnatus ab omnibus seq. se obligauit, ut rogatus accurrat 359. non intrat in nos, sine nostra iactura 365.
 Christi latus perforatum, ut omnes intremus 371.
 Christus portat nos 373, quanto nos sudore sanauit eodem.
 Christo fuit difficile dicere, Remittuntur tibi peccata tua 375. desponsatio describitur 385.
 Christum transire est mysterium 394. cur Dauidis filius seq. circuit nos, quid 397. unus & uerus pastor 400. cū Iuda patientissimus 406. paupertatis amator 411. non deserit, nisi deseratur 414. cur magister 415. ferendo uicit 425 quid fecerit ante Ascensionem seq. omnium expectatio, & desiderium eod. probat se esse Messiam 440. minor in regno celorum 443. cur uixit uita laxiore 449. amat despectos eod. solus Patrem uerē & apertē reuelat 454.
 Christo tradita sūt omnia bona eod. 329. Christi laudes seq.
 Christus se Deum fatetur eod. & 463. est iugum, & onus graue 456. iugū portat nobiscum, eod. Verē humanis seq. 467. præcipuus Dauid 458. uolat sabbatum eod. intrat in puteum, ut nos extrahat 464. col.

INDEX.

- colligit suos in unum 475. arbor
est 477. quomodo fuit in inferno
tribus diebus, & tribus noctibus
482. solus, verè seminator 488. se in
nobis seminat seq. nomen suum
nobis. communicat 493. cur cla-
mât eodem. ut Deus, & ut homo
fons bonorû 496. adest, cû minus
est remedij 515. cur agit gratias 519.
compellit pio 522. cur solus seq.
meruit ne Ecclesia pereat eod. pri-
mus super aquas ambulans 525.
Christum si intrat in anima omnia
interiora adorant 527.
Christus in cælo, amictus niueo splê-
dore 566.
Christi facies est diuinitas, vestes o-
pera sunt 569.
Christus mundo nihil debet 577.
didrachma seq. vitis, fideles palmi-
tes 611. procurator vinee 674. quo-
modo filius hominis 617. seq.
Christum tradi. quid eodem. stare
quid 620. & seq.
Christo super asino sedente, gaudeat
orbis 623.
Christum nobis venisse quantum
sit 624. & seq.
Christus cur salutē nostrā cupiat 645.
quare dicatur caput 661. secundū
corpus, tauri, & secundū animā
volatilia 669. cur tauri & volatilia
occisa ibid. in cruce est peccatoris
imago 688. noluit vlscisci contra
eos, qui eū cruci affixerūt 731. pul-
chrè confertur gallinæ 732. suam
deitatem demonstrat 741. in dolore
parit filios eod. veniet sicut ful-
gur 747.
Christi humanitas est beatitudo cor-
porum sanctorum eod.
Christus propter nos cerua, ven-
tioni expolita 539. intrans in pœ-
nā, meruit ut egrederemur à culpa
eod. amore nostri ebrius irridetur,
ut Noë ibidē. clamat cū tacemus,
tacet cum clamamus 541. propter
Iudæos venit seq.
Christū omnia habent in pretio 804.
cur introiuit in cælum 564.
Christi facies in cælo solē obscurat
seq. summ⁹ in Iudicio honor 764.
Christus dextera benedicit pijs dex-
teris 790. suum habet peculiarem
loquendi modum 797.
Christum tradi, quid sit 807.
Christus olim & nunc derisus 915. &
seq. spiritus nostros Patri cōmen-
dauit 919. in passione tā afflic-
tus est: ut credas totum infernum illa
tormenta excogitasse 807.
Christi humanitas erat domus obe-
dientiae: exauditionis, & respon-
sionis 810. & seq. humanitas est do-
mus Simonis leprosi eod. & seq.
Christus quomodo cognoscitur ve-
rus Deus 818.
Christi autoritas apud discipulos
quanta 825. & seq.
Christus vadit, & salit 824. est cor-
pus, igitur ex eo edant aquilæ 827.
est corpus figuratū, igitur edat Chri-
stiani eod. est corpus, ergo iūgatur
ei sua membra eodem. & seq. est
hostia, igitur edant ex eo sacerdo-
tes eod. corporum & animarum
m m. beati-

INDEX.

beatitudo eo. Vbi de Christo mul- ta: consecrauit iisdem verbis, qui- bus nos 828. sanguinem suum ius- sit bibere, septē pulcherrimis cau- sis	Christus ubique medius 914. vermi- culus ligni eod.
Christo intranti & exeunti de mun- do hymnus cur canitur 846. per- cussio non possunt esse integra mē- bra 848.	Christo moriēte omnia doluerūt 917. Christus per resurrectionem seculo finem imposuit 948.
Christus est gallus noctu canens 851. cur orauit in Gethsemani 852. ac- cepit dolorem pro omnibus, quē omnes debebamus 854. in dolore nos peperit 855.	Christo egent pij & impij 950. Christus iunxit se tangi à Marijs, & nō à Maria, cur 961. semper nobiscum esse vult, folio 976.
Christi coram Patre reuerentia & o- ratio 857. quid rogabat, quando calicem renuebat eodem. nō pro- ditur nisi à Iuda 860. quā est ani- mo generoso seq. cur speciatim dicit se non esse furem eod. apertē se naturalē Dei filium fateretur 873. nec apicem legis violat, cur 874	Christiani nasci debēt ex puritate 25. pij nascuntur sine parentibus eod. Christianus ut sit in gratia 27. Christianorum propositum 959. Christianus minimus & nō minimus 50.
Christo, quantum debeamus ob suā confessionem 875.	Christiani laboribus pressi 61. Christianorum amor, mundo occi- dat 63.
Christus à Iudæis conculcatur, affli- gitur eodem. cur conspuitur 876. in nocte passionis solus quid faciebat 880. bis fateretur se Filium Dei 882. à toto mūdo reiectus ibid. ut homo, rex temporalis 888. quo- modo flagellatus 894. conculca- tur à militibus ibid. illusus regia pōpa, quid sit 898. cur à Pilato vo- catus homo 897. seq. extra ciui- tatem crucifigitur 901. cur in Cal- uaria 903. cur vinum renuat seq.	Christiani immersi in spiritu, & a- more 107. Christianorū vita 199. Vide, vita spi- ritualis Christiani, spirituales eod. procul à desidia, & propria voluntate, & à peccatis, eodem. ab hypocrisis 123. Christianus paucis contentus eod. Christianorum vita maximē ieiunat, sequen.
Christi crucifixi figurę & testimonia 906.	Christianorum vita, non in solo pa- ne 121. Christiani quales 156. 241. Christiana Respublica in quo funda- tur 157. Christiani veri Iudæi, legem veterē seruantes, in spiritu 187. Christianorum concordia Christo pretiosa 197. Christiani liberi ab ira, odio debent 199.

INDEX.

debent ad altare offerre	201.	Christiana vita est nauigatio, vigilia,	
Christianus quàm debeat terrena cō-		militia	514.
temnere	225.	Christianitas, maximum signū	480.
Christianus vigil, gladio super scē-		Christianismi gradus & progressus	
more eodē. paratus ad omne de-	298.		
decus	227.	Christianitas cur arcta	308.
Christianorum opera, qualia	268.	ex fide, &	
Christiani versentur intus in corde		charitate constat: reliqua sunt ad-	
291.		iecta	384.
Christianorum cæcitas	301.	Christianitas: vide vita spiritualis	
Christiani doctores malos caueant		Christianitas virginea	767.
310. quomodo ædificant in spiri-		in quo	
tu	319.	consistat	772.
Christianorum firmitas	221.	Christiani audientes in auditu au-	
Christiani mala corporis non timeāt		ris	861.
348. operantur, non propter tem-		Christianorum coram tyrannis con-	
poralia	354.	fessio	875.
quomodo paruuli 452. manus ex-		Christiani, Christo similes	930.
tendant	466.	Clamor antiquorum patrum	3.
Christianis contingūt myſteria, quæ		Claues quid ſignificent	555.
Christo, ſuo modo	494.	Claues regni dari nobis, miraculum	
Christiani, qualiter, & quo ſine ope-		716.	
rentur	531.	Clericos non legere, malum	664.
Christianus ſanāduſ egrediatur 540.		Clericorū quorundam avaritia	720.
cum Christo debet conuerſari 561.		Clerici reprehenduntur	823.
ſunt ſolares 573. primi præmiū ac-		Cohors quot milites habet	892.
cipient	613.	Columbarum conditiones	421.
Christianorum vires	618.	Columba cur Spiritus ſanctus, Vide	
Christianus eſt imago Chriſti 684.		Spiritus ſanctus.	
& ſeq.		Communicandum nē ſit ſub utraque	
Christianorum in zelo deſidia	718.	ſpecie	844.
Christiani vocantur virgines 766. cur		Communitas ut duret, habeat pa-	
decem virgines,	ſeq.	cem	471.
Christianus quilibet eſt nummula-		In Confessione, ex verbis iuſtifica-	
rius 784.		mur	478.
Christiani vitam nouam viuere iu-		Confessor qualis	292.
bentur 825. iubentur bibere ſangui-		Confessoris, lepra monſtranda etiam	
nem, non ludæi	833.	ſana	310.
		Confessorum malorum reprehensio	
		295.	

INDEX.

Dena-

INDEX.

Denarius est gloria	616.	aliquo 353. non inuenit quietem in
Delitiæ damnantur	435.	nobis eod.
Desertum est in quo suos pascit Christus	550.	Dei opera, ex nostra dispositione raxantur 396.
Deus Adam & Euam, quosdā Deos fecit	7.	Deus res humanas humanè disponit 423. est simul amor, & odium
Dei indignatio olim contra homines	ibid.	433. volens exaltare, humiliat 487.
Deus res per ministros gubernat 43.		specialiter est seminator, 488. solus optimus, solus maximus 492.
utitur creaturis cum earum damno, in gloriam suam 46. leges naturæ vult firmas esse 137. quomodo & cur adorandus 142. est cibus & potus animæ 154. unitur per modum speciei animæ 164.		gaudet ternario, in perfectis 493. adiutor in oportunitatibus 524. neminem vult perire ut intelligatur 587. quomodo culpam non remittet 591. suos nimis amat 604. est beatorum possessio 616.
Deum qualem nos imaginemur 219.		Deum, nostram scire salutem, mirabile 645.
Deus obuertit maxillā, dat palliū 221.		Deus cur dicatur homo 651. egreditur è vinea, cum nos ingredimur 660. se talem ostendit, qualem eū credimus, eodem. quomodo male perdit peccatorem eod. quando dicitur intrare 675.
Dei ingenium & natura eod. & seq.		Deo quid reddere debeamus 684.
Deus offensus silet, ac si nō esset 222.		Deus est animæ pater, spōsus, vita 695.
780. quomodo inimicos diligit 228. in inimicos, quā amicos indulgentior 229. cur inimicis faueat 230. perfectus ostenditur, amans inimicos 237. dando, & miserando summus 242. quomodo Pater noster	250.	Deum esse toto corde diligendū probatur viginti rationibus 697. toto corde, anima, viribus diligere eod.
Deo nulla maior laus, quā quod Pater noster sit	seq.	Deus non vult decimas, sed totū 722.
Deus quomodo sit in cælis ibid. caput Christi	267.	Dei erga nos benignitas 727.
Dei facies est humanitas Christi, eod.		Deus est animæ cibus 763.
Deus solum est Pater ijs, qui omnibus egent 287. quomodo pios puniat, & impios 293. lōganimis, nō fastidit tot hominum preces 302. curās nostra, videtur negligere sua 307. grādis, adoratur ab omnibus, sed nisi inclinatus, non manet in		Deitatem omnes ambiunt 580. 662.
		Deus largus redditor 786. ut uni det, alij aufert 788.
		Deo nō erat animus infernū parare 795.
		Deus infirma & vilia eligit 950.
	mm 3	Dextero

INDEX.

Dextero oculo videmus, quæ ama-	efficacia, immunditia & superbia,
mus 209.	483. & de eo multa 484
Dextera iūgimus fœdera, & ample-	Diabolus comedit verbum Dei con-
ctimur eod.	culcatum 491. est fons malorum
Dextera omnia in Christiano eod. si	496.
leua fiant scandalo sunt eodem.	Diabolus habet affectus humanos
Dexteram erui, & proijci, quid 210.	eod. superseminat eod. est mons
Diabolū eijcere quantū opus sit 472.	648. totam rabiem in Christi pas-
Diaboli cum suis cōtra homines pax	sione protulit 878.
471. 485.	Dies quare mali 289.
Diabolus cur spiritus immūdu 402.	Diligi temporalia multum non de-
utitur fidelibus in exactores 375.	bent 331.
est princeps mundi eod.	Dilectio ut mors fortis 234. facit me-
Diaboli sceptrum, & iugum 3.	ritum 236. inimicorum Deum de-
Diabolus per Christum fugatus fo-	clarat perfectum 237. est facies vi-
lio 8. 71.	tæ Christianæ 267. proximi quan-
De diabolo multa 472.	ta sit 307.
Diaboli arma, quæ 8. rabiē mulier-	Diligi debet Deus 20. rationibus fo-
culæ extundunt eodem. rabies 68.	lio 697.
vires per Christum labefactatę 120.	Dilectio Dei & proximi suos habet
Diabolus ad curam terrenorum nos	gradus 702.
prouocat 129. adducit multos ad	Diuisio vestium Christi susē explica-
pinnā templi 133. an habeat omnia	tur 909.
regna 140.	Diuites egent grandi auxilio ut sal-
Diabolum cur pij odio habeant 263.	uentur 607.
Diabolus rex super culpas & earum	Diuitię amantur à quibusdā plusquā
pœnas eodem.	filij 604.
Diabolum nec cælum, nec infernus	Diuites admonētur 470. sunt came-
sustinet 279.	li 82.
Diaboli sunt volucres cæli 283.	Diuitis & Christi colloquium 108.
Diabolus stultus ædificauit super	Diuitiarum valor apud homines fo-
arena 324. vulpes 349. cur cupiat	lio 140.
sepulturas, nuditatem, solitudi-	De diuitibus multa 191.
nem, abyssum tamē refugiat 361.	Diuitias recondere, malum 271.
& seq. expoliandus in die passio-	Diuitum cor ubi sepultum seq.
nis, sed maximè in die iudicij 368.	Diuites quidam habent gloriam, nō
Diaboli cum Christo pugna 474. per	cōram Deo 275.
Christum ligata potentia eodem.	Diuitiæ periculosæ 277.
	Diuites.

INDEX.

Diuites produnt maximè Christum	509.	curatur	509.
823. Deum colant, etiam excessiuo		Ecclesia quādiu durabit	503.
sumptu 936. pauperum curam ge-		num synapis	509.
rant	687.	Ecclesia gladio corporali ferire po-	
Dixit Dominus Domino meo, ex-	702.	test 432. est mons 188. 568. eiusdem	
plicatur		cum Euāgelio auctoritatis	214.
Doctoris Theologi conditiones fo-		Ecclesiæ antiquus usus communi-	
lio 510.		candi 262. languentis causa	345.
Doctores in Ecclesia	43.	Ecclesia, nauis: imò nauicula 355. ia-	
Doctor malus grande periculum	552.	statur magnis procellis 358. hinc	
Dolere pro temporalibus, nō est im-		inde transfertur	664.
perfectio	859.	Ecclesiastici iure diuino non sunt ve-	
Dolor Christi pro nobis ferè infini-	854.	tigales	580. 681.
tus		Ecclesia secundum interiora negli-	
Dominium Christi quale	52.	gitur	344.
Dona sua nimis æstimat Deus 788.		Ecclesiæ in fine mundi tribulatio-	
de his multa fol. 785.		nes	754.
Donare aliquando obligamur	227.	Ecclesiastici cur a deo ruant	880.
Dubitatio de Christo, quando cessat		Ecclesia in tribulatione regnat, folio	
570.		896.	
Dulcedo cælestis 83. ubi spiritualis,		Eleemosyna, quomodo facienda	
non reuelanda	299.	241. quantus thesaurus 269. ex spi-	
Duodecim numeri mysteria	404.	ritu Dei, meritoria est 800. quid fa-	
Duo quid significet	518. 719.	ciat	936.
E.		Emmanuel quid	37.
Ecce homo, quid significet	807.	Esse damnatorum, peius, quàm non	
Ecclesiæ res in prophana con-		esse	824.
uerti nō licet 720. onera impor-		Essentialia sapientes considerant fo-	
tabilia 708. tres status, Clerus, reli-		lio	608.
giosi, coniugati, significati per Pe-		Euangelium reges facit 743. Eius sum-	
trum, Ioannem, Iacobum	561.	ma 4. fundatur in tribulatione 742.	
Ecclesia verè absoluit	557.	nihil habet in seculo 145. regni 159.	
Ecclesia peccatores Clero remittit		debet prædicari in Ecclesia, 161. ap-	
246.		probat iudices, carcerem, poenā	
cōstat ex bonis & malis 545. ne pe-		505.	
reat, Christus meruit	523.	Euangelij sensus ab Ecclesia peten-	
Ecclesiam esse sagenam fusè expli-		dus	214.
		Euangelium & Ecclesia eiusdem au-	
		thori	

INDEX.

- thoritatē eod. in orbe prædicari Excommunicatur, qui correctus nō
meruit Christus. 407. emendatur. 590.
Euangelij felix nuncium 408. perfe- Excommunicatur aliquis in terra,
ctio. 418. non in cælo 863. & seq.
Euangelium qui facilius recipiāt 433. Exempli ad mores. efficacia fol. 639.
Matthæi. Hæbraicè scriptum. 12. & seq.
Euangelij efficacia 433. Ietitia 446. Exire Deum, quid sit. 612.
prædicatio est sagina folio 507.
Euangelium dicit, quod exteriora. F.
non inquinant; sed ea quæ ex ore
procedunt 533. est paradoxa 562. **E** Ames est grauissimū malum 795.
Eucharistię multa pulchra. 873. **F**œnum significat impios 285. du-
Eucharistiam sumpturus, sit procul plex habet significatum. 520.
ab odio eo. accipiāt morituri eod. Fermentum quid sit. 552.
Eucharistia sūmi amoris indicium 825. Festis diebus quid fieri liceat. 465.
est conuiuium pinguium. 7. procuranda hominū conuersio 462.
Eucharistiam accipere eum, qui fra- Festa quomodo celebranda. 889.
tri non est reconciliatus quādo est Festis an. essent liberandi nocentes.
mortale. 204. eod. & seq.
Eucharistia libidinem coërcet 336. Ficus quid significet 646. quærit Do-
cur instituta 517. vinificat mor- minus, extra earum tempus eod..
tuos 546. quomodo accipienda Ficū exicari ab Apostolis quid 649.
548. est turris Ecclesiæ 658. Fides est lumen, charitas eius oleum.
Eucharistiam pijs negare, est Chri- 812. pœnitentiam præcedit, & se-
stum è vinea sua reijcere. 660. quitur 655. quando laudatur 544.
Eucharistia est cibus noster. 669. 332. saluat, cum viua est 219. non mi-
Eucharistiam dent fidelibus. Præla- nuitur 527. nurat in afflictione 526.
ti 763. accepturus probet se 841. viua pretiosa margarita 507. est hyf-
accepturus. probet se confessoris sopus 325. & gratię gratis datæ, dā-
iudicio. eod. tur impijs 317. explicata ad salutem
Eucharistia quot annis mortuos vi- & iustificationē necessaria 44. 553.
nificat. 825. viua magna facit 58. nostra cui co-
Eucharistiam iussit Christus accipe- lum nē nitatur 217. radix, caput, fū-
re propter plures causas. seq. damentum vitæ Christianæ. 267.
Excalciare quid sit. 877. 740.
Excommunicare potest Papa 557. Fidem modicam habere, graue pro-
Excommunicatio mortuorum ex- brum. 285.
plicatur. eod. Fides per alias virtutes agit, ut: ma-
nus.

INDEX.

nus per digitos 285.	admiranda,	755.	
qualis		339.	Generis maculas. Christus non hor-
Fidei, cur iustificatio, miracula, &	ret.	20.	
beatitudo tribuitur.	seq.		Gentium cum Iudæis vult Dominus
Fides modica, non verò magna pe-	concordiam.	seq.	
rit 359. miraculis suadet 430. nu-			Gentes ius habent in Christum: si
tat in peccatore 439. viua est regnū,	peniteant seq. cur de temporali-		
Sapiētia, visio Dei 503. viua, res ab-	bus adeo sollicitæ	286.	
sconsa, virtus Dei 504. quando mi-	Gentium fides laudatur	240.	
racula facit 518. misericordia iudi-	Gentilitas salutem Iudæis præri-		
cium 721. est supra naturā	puir.	386.	
Fidem Christi quid promouerit	931.		Gentium reconciliatio, gaudiū Chri-
Fidendum soli Deo	622.		sto parit
Fideles sunt quadruplices; & eorum		451.	
quarta pars saluatur	490.		Gladium accipiens, gladio peribit
Filij, quā debeat honorare paren-	explicatur	862. & seq.	
tes	9.		Gloria magna dolorem magnum
		938.	
Filius in negotio Euangelij non pē-			Gratiam si vis, totam legē imple 512.
det à patre.	433.		si vis Deum omnibus præponito
Filij Dei, etiam peccatores	951.	506.	
Filius hominis, id est homo	807.		Gratiæ violentiam faciunt peccato-
Fletus, stridor dentium in inferno,	res	144.	
quid	679.		Gratiā iustificantem dat Deus, gra-
Foras mitti, quid	509.		tias gratis datas mutuatur
Fornicatio damnatur multis rationi-		224.	
bus	208.		Gratia in tribulatione nutat 438. est
Fragmentum panis, quid	519.		quædam infinitas
Fucata facies, cuius sit imago	687.		Gratiæ efficacia
& seq.		575.	
Furem occidere licet	216.		Gratis debent diuina dari
		409.	

H.

G.			H	Ebraei, id est, transeuntes	806.
				Hæresum initium & fons	417.
				Hæreticorum argumentum re-	
G	Alilæa, quid & multa de ea			fellitur	499.
	102. 965.				
	Gallinæ condiciones	732.		Hærodes turbatur aduentu Mago-	
	Gehenna, vocabatur olim Thopher.			rū 46. figura peccatorum obdura-	
	erat ibi idolum Moloch	194.		torum	47.
	Generatio duplex: vetus, & gratiæ			Hoc est corpus meum; quid demō-	
				strat.	

n n.

INDEX.

stret illud, hoc pulchrè explicatur 825. & sequen.	Hominem sibi relinqui 835.
Homo vetus, Paulo quid 3. noster cum Christo crucifixus 4.	Homines, omni iure sumus serui Christi 778.
Hominum post Christum cecitas, & ingratitude 720. 715.	Hominibus priusquam Angelis glo- ria parata 793.
Homo arbor 90.	Hominū maiestas tota contra Chri- stum 807.
Homines pisces 156. & seq. 508. quid Christo offerant 162. terra hosti- lis 173.	Homo sine Deo in malum labitur eodem.
Hominis miseria 109. 437. nomen per Christum honoratū 218.	Hominem occidere volens gladio peribit 862.
Homo à brutis discere iubetur 282. sine Deo, lapis, serpens, scorpius 304. habet mane, & vespere 346.	Hominū genus cruce vastatur, 900. Homines perpetuò ungunt mor- tuos 950.
Homines videre desiderant 305. lu- mus in mundo seminati, de quo multa pulchra 399.	Honorem maximi pendunt homi- nes 238.
Homo natus ad laborē, laboret 426. est arundo vento agitata 441.	Honor non est ambiendus, eodem. non est virtutis præmiū, & de ho- nore multa ib. & seq.
Hominum vita, puerorū ludus 448.	Honori ignominia iungitur 618.
Homo similis candelabro 468.	Honorem volens, humilietur 168.
Hominis causa cælum & terra per- strepunt 471.	Humilitas est in qua Christus inue- nitur 43. 56. est causa honoris 168. Christi 103.
Homo est farina 502. 512. natura sua ne oriator 507. quærit quod bonū est eodem.	Humilitatis nostræ causæ habentur 713.
Hominem solus Deus satiare potest 518.	Hypochritæ faciem exterminant 164.
Hominis est, misereri 541. appetitus Deo aduersus 560.	Hypocrisis 132.
Homo tantus, ut duodecim millia talenta cōsumat 592. tactus à Chri- sto habet ius in regnum Dei, so- lio 602.	Hyrcus peccatis onustus significat Christum 116.
	Hyssopus quid significet 325.
	I.
Hominem esse, sine gratia 677.	Iacobus quid significet 565. & Ioannes præferri cupiunt Petro 617.
Homo est omnis creatura 684. est vas, explicatur fusè 722.	

Iacobi

INDEX.

Iacobi cum Angelo pugna	340.	Indulgentiarum Ecclesiæ veritas	557.
Ieiunium 122. eit à Spiritu sancto	265.	Inferni miseria	92. 678.
est ex præcepto Ecclesiæ eodem.	In inferno omnes partes corporis		
Ieiunandum non semper eodem.	torquentur		212.
Ieiunans diem festum agit, Sacerdos	Infernus dicitur æmulatio		234. effi-
est, Christum habet conuiuiam, est	milis mundo		420. Vide Damna-
propheta	266. Infideles, cur damnabuntur		893.
Ieiunium Christianorum	380. vinum	Inimici, cur diligendi. Vide Pulchra	
& assumentum	384. 231.		
Jeremiæ locus de 30. argenteis ex-	Inimicum aggredi possum, occidere,		
plicatur pulchrè	886. coram Iudice cōuenire		226.
Iesus, cur Saluator & salus	34. de Innocentia hypochritica	Christum	
hoc nomine multa 7. vide Chri-	crucifigit		892. per Christum repa-
stus, damnatur, quia Iesus, Naza-	rata		212. 218. 303.
renus, rex	912. Innocentes martyres cur occisi		65.
Ignis inferni, quomodo aget in spi-	& sequenti.		
ritus	801. Innocentem contra iudicem defen-		
Illuminatio Dei quid faciat	45. dere, an liceat		862.
Imago Dei in nobis, quæ	684. Dei, Intrare in gaudium Dei, quid		783.
quidam Deus	sequen. Ioannis Baptistæ dies quales		75.
Impij cur dicantur hœdi	790. Ioannis Baptista cur in deserto nutri-		
Impios tenet diabolus in pace	473. tur, prædicat		764.
& sequenti.	Ioannes Baptistæ prædicatio prænu-		
Impij hodie tātū sunt, pij semper	285. tiata		80.
vorabuntur ab igne ut scœnum eo.	Ioannes Baptista indutus pellibus		
sunt paleę eod. diabolo similes	321. cameli, quid		82. Baptista multa fi-
iniuriam Christo faciunt	427. Vide		guravit
peccatores quærūt testim. falsum	Ioannis Baptistæ interrogatio sum-		
contra Christum	871. ma		eod.
Impios gustat Christus, non	bibit	Ioannes Baptista quomodo dubita-	
904. uit			438.
Impij post Christi mortem magis pu-	loannis Baptistæ laudes		441. &c.
niendi	925. sequenti,		
Immortalitas animarum probatur	Ioannes Baptista est Elías		446.
694. Ioannes Baptista donum Dei signi-			
Incarnationis mysterium explicatur	ficit		511.
fusè	640. Ioannis Baptistæ in plebe autoritas		
Incaustum, horrenda vox	533. 650.		

INDEX.

Ioannes Euangelista quid significet	Iudex aduertat se Christum iudica-	
565. 856	re	eod.
Ioanni Euangelistæ Virgo commē-	Iudicare alium, malum est	295.
datur	158. Iuramentum an sit licitum	214.
Ioannes Euāgelista filius præcipuus	Iurare semper esse illicitum, hæresis	
inter adoptiuos Virginis fol. 38.	est eodem. licet per Deum & crea-	
Ionæ historia attentè explicata 480.	turas 215. per Deum & per creatu-	
Iosephi Sponsi Virginis dignitas 35.	ras, par religio	eod.
& seq.	Iurans duo contraria, quid seruabit	
Ioseph à fratribus venditus Christi fi-	sequen.	
gura	868. Iurare ex metu, & iurare aliquod ma-	
Ira de eius gradibus, signis, multa	lum ibidem, tūc ferè licet, cum Iu-	
193. & seq.	dex iubet	eod.
Iudas cur à Domino electus 405. co-	Iuramentum, quando obliget eod.	
gnouit Christum esse Deum	814. Iurare cur prohibemur 218. qui pro-	
primus Christianorū Simoniacus	hibeantur eodem, per cælum, Hie-	
seq. significatus per Dcæg	rosolymam, caput 219.	
Iudam in catinam intingere, quid	Iuramenta quæ prohibeantur seq.	
sit	seq. Iurans per altare, per Deum iurat 720.	
Iudas semper prodit Christum	860. Iustitiæ ministris quando liceat resi-	
Iudæ infelicitas 887. & seq. Iudæi cur	stere	862.
prohibeantur sanguinem bibe-	Iustitia requirit dolorem	80.
re 832. à Deo relictū 736. lunam se-	Iustitia medium est, quo hæret Deus	
quuntur 572. pueros suos dæmo-	animæ, & de iustitia multa	154.
nibus immolant 66. poterant tem-	Iustitiam cur persequantur homines	
poralia nimis amare 67. omnia fa-	168.	
ciunt propter honorem	Iustitia Christiana maior quàm Iu-	
Iudæis reiectis mundi salus caput	dæorum	195.
451.	Iustissimus in lege naturali, si carue-	
Iudæi lauant se ut edant 531. duræ cer-	rit culpa, ibi in limbum	eodem.
uicis	599. Iustitia Christi, non datur nobis, sed	
Iudæorū animus confidens 553. ser-	ei similis, seu eius effectus, eodem.	
uantium legem, præmium	eod. Iustitia venit nobis, velut à fortuna	
Iudices multi, parum Christi	891. 504.	
Iudicare quare vetuerit Dñs	290. Iustificatio gaudium est	505.
Iudicat charitas, sed coactè	eod. In Iustificatione grandis est pugna	
Iudicer spiritualis non carnalis spiri-	574.	
tualem	292. Iustificatio quomodo fiat	641.
	Iustifi-	

INDEX.

- Iustificandus, exeat à ciuitate 674. Lex verus per Christum non soluta
Iustificato peccatorum habitus non eodem.
nocent 952. Legis veteris, præcepta moralia, cē-
iudicij dies instat 425. diem quid de- rem. iudicial. seq.
tineat 503. dies Ecclesiæ suffragia Legē Christus reueretur 90. cur vio-
tollet 563. extremi historia, de qua lant homines. eod
multa 751. extremi iudicia seq. Legis iota & apex eodem. mini-
. L. maviolare non est mortale seq.
Agenam aquæ baiulare, & qui Lex impleri potest, in magnis, &
baiulent 817. & seq. multis minimis eod.
Laici quam pij esse debeant 331. Legem veterem nisi addas nouam,
Laici aliquando habent grandia do- non seruabis 192.
na seq. Lex vetus rumpenda, ut homo sa-
Laicorum vita si clericorum vitam netur 323. ad literam, erat de tem-
superet, malum 655. poralibus, sed præcipue erat de spi-
Lampas quid, & lampadem accipe- ritualibus 430. hordei erat, noua
re 768. tritici 497. erat ficus sine fructu 646.
Lapis cur sepulchris imponatur 929. Lex noua quàm integra 167. per Le-
Lapidū in Christi morte diuisio, quid gem nouam homines iudicabun-
sit 924. tur 169.
Lapis quid & de lapidibus plura 126. Lex noua æterna eodem, necessariò
952. tollit iuramenta 217.
Latrones ex Euangelio sunt com- Legem suam Christus reuocare po-
prehendendi 867. iuxta Christum test 463.
crucifixum 914. Lex Christi sine amore importabilis,
Lectum peccatoris quod 371. maximè casta 766.
Legatos ipsa natura liberos facit 728. Lex noua denarius est eodem, dile-
& seq. ctione proximi comprehensa 796.
Lex vetus subintravit, ut abundaret suum habet loquendi modum
delictum, id est, fuit occasio pecca- eodem.
torum 3. sancta eodem. ex vi sua Lepra est propositum manendi in
non dabat gratiam eod. & 27. sta- peccato, & de lepra multa 325.
tus peccati 77. 444. contenta ex Leprosi mundatio fusè explicata
teriore iusticia, noua interiorum eodem.
quærit fol. 90. Leprosus accedere ad Christum mi-
Legis veteris, nucleus per Christū a- raculum 327.
pertus 188. Leprosi mundatio carò constitit
nn 3 sequenti.

Lilia

INDEX.

Elia & de lilijs multa 233. & seq.	Maria fuit martyr ex Bernardo 934.
Lucerna sub modio, quid, 184. & de	Maris diuitiæ sunt inuenientis
luctum multa 149.	580.
Lupi qui sunt 419.	Martyrem esse. Dei est beneficium
M.	67.
M acula animæ quid sit 161.	Matthæi & Lucæ super Christi ge-
Magdalena vnica, bis Christū	neratione concordia 18.
vnxit 803.	Matthæus scripsit respondēter Moy-
Magi reges fuerunt 40.	siu. scripsit Hebraicè 7.
Magorum aduentus, grande mira-	Matrimonia tria à Deo immediatè
culum seq.	34.
Magos cur non vocauit reges Mat-	Matrimonium an dissoluatur gratia
thæus eod.	fornicationis 213. explicatur 599.
Magisterium Christi 425.	curis suis implicat 672.
Magistratus seculares habent duo ta-	Mentha quid significet 722.
lenta 779.	Meritum condigni asseritur 172. 435.
Machumetani sunt porci in quos	410. 157.
dæmones intrarunt, eiectione Genti-	Merita ex charitate valent eod.
bus & Iudæis 369.	Micheæ testimonium explicatum:
Malchus curaure percussus 863.	49.
Maledici à Christo quid 800.	Milia, quid significant seq.
Mammona, quid 276.	Ministrare, quantus honor 619.
Manfuetum venire Christum, quid	Miracula sūt à sanctis potestate 576.
619.	in morte Christi 480.
Manus arida, quid 464.	Miraculum summū, Deus homo 11.
Maria maledictionem partus eua-	latro in cruce conuersus 41.
fit 745. conceptus & partus mi-	Mirabile est peccator conuersus 546.
raculo sa 37. uterus, terra fuit in li-	Myrrha quid 58.
teris sacris 30. genealogia recēse-	Misericordiam Dei inuocet moritu-
tur à Luca 18.	rus 848.
Maria paupertatis amatrix 56. amor	In Misericordia & confessione Chri-
Christianorum 57. in AEGypto	stus nascitur 48.
afflicta 64. sine peccato originali	De Misericordia multa 156.
443. cur non vocatur à Christo	Misericordia in Deo maxima virtus
mater 487.	eodem. homini multum amanda
Mariæ fauorem Angeli quærun	sequenti.
501. reseruatur Christi dextera 816.	Misericors lapsus subleuabitur 156.
	Misericordiam vult Dominus non
	sacri.

INDEX.

sacrificium	178.	Mundus sepultura, & quidā infer-	
Misericors est Apostolorum hospes		nus 2. 420. per Christum nouus	
413.		9. nouus, corpus Christi	32.
Misericordiæ & iustitiæ contentio		Mundi noui formatio tribuitur spi-	
687.		ritui sancto	eodem.
Misericordia, iudicium, fides	721.	Mundus factus hominis gratia 9.	
Misericors si cadit, spacium habebit		plenus est stellis, Christum indi-	
pœnitendi	775.	canibus 45. quantum durabit 64.	
Mysterium fidei nostræ, quod sit		345.	
840.		Mundo renuntiare	115.
Myteria passionis Christi, ex Pro-		Mundus gratis armatur contra Chri-	
phetijs & testimonijs sacris illu-		stum 860. totus Christum reijcit	
stratur	867. & seq.	882. qualis tempore Christi 80. 402	
Mites, de mitibus multa	193.	344.	
Modius quid	184.	Mundi machinæ tres 220. vespere,	
Molentes in mola, quid	758.	dies iudicij	345.
Mons quid	326.	Mundus plenus moribus negotian-	
Monumenta cur Christo morientia a-		tibus 354. conditus propter ele-	
periantur	928.	ctos 406. est ager Dei 503. mare	
Mors rapit multos, quando cælo		508.	
sunt minus idonei 773. est in ocu-		Mundum possident pij	506.
lis nostris, pedibus & manibus		Mundus est phantasma	525.
209.		Mundani arctè seruant suas leges	
Mortem pius ne timeat	528.	530.	
Mors est litus mundi, qui est mare		Mundus ob fœdum finem laborat	
508. & seq. iustorum nihil habet	536.		
flendum	847.	Mundi vires quid faciant 559. lucra,	
Mortem flere humanum est, eodem.		animæ damna	562.
In morte pauci conuertuntur	550.	Mundo pendemus tributa	577.
Post mortem nullum iniquo reme-		Mundi historia à Christo ad iudicium	
dium	562.	738. & sequenti. miseria ijs-	
Morte instante quid facturi sumus		dem.	
874. 918.		Mundus sua sponte se uescit, & pe-	
Moses & Elias cum Christo loquen-		rit 746. quod præmium sanctis tri-	
tes 566. cur mandat semé defuncti		buat	895.
excitari	689.	Mutuum dare, maius quàm donare	
Mulieres prouocant viros suos ad		227.	
mala	891.		

INDEX.

N.	& seq. fieri nō debent sine spe bo-
N . Aturæ ordo 79. affectus, non	ni futuri. 298.
culpabiles 123. leges firmæ 137.	Opus Christo gratissimū, quod 380.
Navis est Ecclesia, multa de	Operari nunc licet: olim nō ita 466.
hoc.	355. Operentur pii eo ardore, quo impij
Nazaræus quid	74. 913. eod.
Nazaræorum capilli unde	periclitā. Operum necessitas. 493.
tur	431. Operari cur Deus præcipiat. 652.
Nephthalim quid significet	146. Opera viua per peccatum mortificā-
Niniuitarum multi in cælo 482. qui-	tur: per gratiam iterum viuifican-
dam Apostolici.	eod. tur 692. meritoria cæli, ex chari-
Nox vita nostra	771. tate fiant. 797.
Nubes quid significet	567. Operū misericordiæ explicatio eod.
O.	& seq.
O bduratio, excæcatio, quid sit	Orare priuatiim licet: 244.
453.	Oratio sit secreta, cur 246. cōtinua
Oblatio ad altare rogat pro of-	eod. 301. ē necessaria eod. & 540.
ferente	203. Orandum eo positu corporis, quo
Oblationes Christianorum quæ eod.	duret. 247.
Oblatio offertur etiam à Laicis eod.	Oratio an sit domi præferenda eod.
Occidere inimicum, cur & quando	quæ multiloqua seq. quando erit
licet, 226. furem licet eod.	vocalis. 249.
Offerat se quisquam Deo: si cælum	Orari cur Deus velit. 250.
vult	seq. Orationis dominicæ explicatio eod.
Offerre Deo bona nostra, quando sit	& seq.
bonum	530. Oratio non sine charitate in proxi-
Offerant Christiani ad altare	201. mum 252. quæ sit, de qua literæ
Oleum quo Christus est unctus Spiri-	sanctæ tractant. 258.
tus sanctus	15. Orans accipit, quomodo intelli-
Oleo vngebantur reges, prophetæ,	tur 305. quid faciet, ut accipiat seq.
Sacra.	eod. Oraturus quid faciet. 527.
Oleum consecrationis quale eod. est	Orans cur aliquādo nō impetrat 541.
misericordia	768. Orationem Christus docuit, robora-
Opera facta in mortali, Deo nō pla-	uit, præcepit. 568.
cent 86. in gratia, non ex gratia,	Orationis domus est templum. 636.
non meretur 237. bona nō ex gra-	Orandum nobis est. 660.
tia merentur tēporale premium	Orationis virtus. 717.
eod. Christianorum. qualia 242.	Orationi quomodo fiat iniuria eod.
	Ora-

INDEX.

Oratio Christi pro discipulis, valentissima	849.	Passio Christi quàm dura	318.
Ornamentorum pompa quàm Christum offendat	896.	Christi, ex poliauit diabolus	368.
Os aperire, quid	188.	meruit Euangelij in orbe publicationem	407.
Ore à brutis differimus	533.	hebetavit arma diaboli	473.
Osanna quid, & de eo multa	649.	Christi piè cogitata sanatur	528.
Ossa, quid significant	573.	Christi quàm utilis	617.
Oves facit charitas	419.	Passionem Christi tali vita promeretur	809.
Ouium conditiones	eod.	Passionis dies, lætitiæ Christi dies	804.
Oves Christi, quæ 407. ex domo Israël	eodem.	Christi effectus	eod.
Ouum, quid significet	303.	Passionis cuncta mysteria, prophetijs & testimonijs illustrantur	867.
P.		Passio Christi, quàm æstimanda	894.
P Almarum rami, quid	931.	Passionis Christi efficacia	933.
Panis significat omnem cibum	844.	Patientia Christi miraculosa	878.
si nouus est, sit vita noua	825.	Patres in Iudæo discant gubernare	
significet	303.	Paulus illuminatus	45.
Spiritualis, quis sit eod. non eius	258.	Pauper est imago Christi	686.
dulcedo petenda	seq.	Paupertas Christi ditauit nos	625.
Papæ iudicium an valeat semper	555.	Paupertatis amator Christus	411.
autoritas explicata copiosè	seq.	Paupertas	56.
Papa an gladiū materiale habeat	471.	Vide Humilitas.	
432. qualis	152. & seq.	Paupertas, ubi multa de ea	190.
Papa est Ecclesiæ princeps	386.	Pauperum autoritas	410.
Paralytis spiritualis	335.	Pax quàm filijs Deus dat	542.
Paralyticus est genus hominum	371.	quantum bonum	414.
Parentum ius in filios	35.	conseruat res	
Parentes puniuntur in filijs	66.	Pacis via	544.
Paruuli qui sint	600.	Pacifici qui sint	165.
Pascha, id est, transitus	806.	Peccatum est somnus, mors	38.
Passio Christi aperuit cælos	114.	Pecatores magni, magna faciunt aliquid	22.
Passione sua sibi. Christus aperuit cælos	ibid.	Pecatores pœnitentes, maius gaudio præbent Angelis, quàm iusti,	
In Passione tria velamina rupta	eod.	eadem.	
		Pecator magnâ iniuriâ facit Christi	27.
		Peccatorum tribulatio	46. 92.
		Peccatores veniant ad Christum	61.
		Sunt viperæ	84.
		lapides	89.
		qui vix	con.

INDEX.

conuertantur	eodem.	Peccata remittendi potestas per Chri-	
Peccata Christum quæsierunt, & in-	flum		370.
uenerunt 71. per Christum ablata		Peccator quomodo sanabitur	372.
eodem.		Peccatorem diabolo tributa collige-	
Peccare quàm miserum sit	77.	renesas	375.
Peccatum toto regno cælorum cu-		Peccatoris languor, & iustificatio	
randum	seq.		387.
Peccatoris conuersio ferè miraculo-		Peccatum in Spiritum sanctum quod	
sa	89.	fit 475. ex se caret remedio	seq.
A Peccatore Christus vult baptizari		Peccare post veniam acceptam gra-	
107.		uissimum	485.
Peccator ne despondeat animum 123.		Peccatoris in malo progressus	513.
vult potentior esse, quàm Deus 127.		Peccatum quando veniale, quando	
vim gratiæ facit	144.	mortale 535. vetus difficile curatur	
Peccatorum genera explicantur 138.			571.
& seq. capitalium figura 164. mor-		Peccata semel dimissa iterum puniū-	
talium gradus	208.	tur	596.
Peccatum mortale est opus, concu-		Peccatores malè Deus perdit	663.
piscencia, aliquid facere ad concu-		Peccatorem Deus vocat amicū	676.
piscendum		eod. Peccator est sepulchrum, infernus	
Peccator angariat Deum	223.		724.
Peccatum est nihil 225. periculosum,		Peccatores ædificant sepulchra	726.
nolle cauere venialia	256.	Peccator sine dolore Pænitentiae nō	
ōrta Peccatū seq. 272. 278. 295. 296.		fritustus 753. moriens ne despe-	
358. 448. 487. 498. 512. 598. & 736.		ret	856.
Peccata proximorum quomodo re-		Pænæ tēporales, ob peccata	644.
mittenda	260. & seq.		673.
Peccatoribus sordet Christus	268.	Pænitens cur ita lætificet Angelos	
Peccati magna ruina	322.		585.
Peccatoris mundatio	325. 369.	Pænitentia, quid requirat 4. 29. 203.	
Peccator nō sanatur, nisi tactus à Chri-		529. 575. 590. 641.	
sto 329. sanus, debet à confessore		Pænitentibus Christus debet fauo-	
mundari sequen. est fouea diaboli		rem	21.
349.		Pænitere nemo potest sine auxilio	
Peccatoris maximi descriptio, &		Dei	78.
mundatio	365.	Pænitentia est pecunia eod. ubi mul-	
Peccatores pænitentiam differunt		ta de eadem. partim facilis, partim	
368.		difficilis	eod.
		Pænitens	

INDEX.

- Pœnitens egrediatur in solitudinem
 seq. & si. 85.
 Pœnitentiæ fructus quales 85.
 Pœnitentia imaginem Dei scdatam
 reparat 686.
 Pœnitens, quid Christo dicet eod.
 Deo omnia reddit 594. qualis eod.
 Perfecti non nimis dolent 70.
 perfectorum institutio 526.
 Periculû, auertere oculos à Deo seq.
 Perfectio Christiana docetur à Chri-
 sto 601.
 Pericuriu quàm graue peccatum
 216.
 Petrarum diuifio in morte Christi
 926.
 Peirux audax 607. Iacobus, Ioannes,
 quid designent 565.
 Petrus quos significet 856. cur tenta-
 tus 121. cur Simon 152. Petri & Ioan-
 nis discrimen 158.
 Petri summa authoritas 405.
 Petrus vocatur petra 553.
 Petri authoritas fusè explicata 555.
 Petrum soluere didrachma 578.
 Petri propositum cuius pio necessa-
 rium 840. tres negationes facillè ex-
 plicatæ 879. in Christum patientē
 fides miranda 881.
 Piorum animus gaudens 55.
 Pij multiplicatur, quod pro Deo
 amiserunt 70.
 Pij ardentèr cupiūt pro Christo mo-
 ri 65. cur quotidie flent & lugent
 149. læsi causam suam Deo com-
 mittunt 206. timeat se 210. oculo,
 & pede defecti intrant in cælum
 eodem.
 labuntur in culpas grauiore 260.
 contra dæmonem odium nati-
 uum 263. latere, q uantum est ex se,
 volunt 263. versentur interius
 eodem. operantur propter retri-
 butionem, eodem. multos thesau-
 ros recondant 271.
 Pius semper se lustrat, ne culpam ha-
 beat 274.
 Pij sunt lilia 284. omnibus egere pa-
 rati 287. regio sunt animo, sequen-
 omnia possident, eodem.
 Piorum mala punit Deus, non in fu-
 rore 293.
 Pij non dent canibus sancta 297. ore,
 manu, pedibus, non cessent 302. si
 multi sint, multa beneficia dat
 Deus 327. sunt milites, & ceterio-
 nes 334.
 Pius quo plus Deum amat, plus se
 contemnit 337. secularia æstimat
 ut stercora eodem.
 Pij sunt publicani 377. perpetuè cō-
 tendunt homines exhumare 354.
 perfecti facillè impios conuertunt
 379. languores suos vident, eodem.
 sunt vestes Christi 383. & utres
 ibidem.
 Pius quomodo dignoscitur 426. eff
 domesticus, seruus, filius, sponsa
 Christi, & unum cum eo, eodem.
 & seq.
 Pij reges sunt, & quidam Dij 431.
 quomodo placebunt Deo 467.
 quomodo coniiciunt se esse Dei
 amicos 479. quotidie purgant se
 485.
 Pia anima, mater Christi. seq.
 Pius.

INDEX.

Pius habet, impius non habet	494.	ce ferenda	434.
Piorum causa, impij viuunt	499.	Præcepta humana sola non saluant	
Pij thesaurum abscondunt	505.	530. seruanda quia præcepta	603.
dum emunt seq.		Præceptorum decalogi ordo	eod.
Pij hordeaceo pane aluntur	521.	Præceptum de danda eleemosyna	
à Christo oculos ne auertant	527.	quando ligat	799.
quomodo aliquando tractantur	543.	Prædestinationis exequutio opera	
imperfecti, canes sunt eod. penetrât		requirit 795. causa redditur à Pau	
profunda Dei 550.		lo. & à Christo	453.
Piorum ab impijs discrimen	552.	Prædestinatio operibus nostris iu-	
Pij ne nimis ament temporalia, folio		uatur	788.
sequenti.		Prædicatores quidam taxantur	574.
Pij sunt fortes, aliquando genio in-		Prædicatoris mali pœna	514. pericu-
dulgeant 688. sunt reparatores se-		lum	552.
pium 761. parent seiudicio eod. cur		Prædicator ut utilis sit, quid faciet	
oues 790. vix agnoscent Christum		534. est os lampadis	516.
adeo gloriosum 800. frangunt sua		Prædicatores cur exiguum fructum	
alabastra	812.	faciunt 489. vellant spicas	560.
Piorum verba, qualia Petri	851. & seq.	Prædicatorum signa	440.
Pilati uxor, quid significet	891.	Prædicatores, Soles, luminaria	428.
Pilatus cur admiretur	888.	Prædicatorum munus	420. & se-
personam		quenti.	
Gentilitatis gerit	891.	Prædicatorem recipiens benedicitur	
Pinnaculum quid sit	132.	414.	
Pisces, qui sint	508.	Prædicatorũ potentia, & de eis mul-	
quid significant		ta 409. & seq. 432. 446. 462. 53. 60.	
Piscari Clericis licet	580.	82. 145.	
Portæ, quid significant	555.	Prædicator quid prædicabit	409. quo-
Possumus, verbum est superbiæ hu-		modo in prædicatione progredie-	
manæ	618.	tur	298.
Potestas Christo data post mortem		Prædicandum in Ecclesia, si licet	
967.		398.	
Prandium Ecclesiæ Sponsus, Sponsa		Prædicatores mali, quàm cauendi	
cibi	666.	309.	
Præcepta diuersa sunt de dando, &		Prædicator, est gloriæ explorator	
mutuando 227. Christi rationa-		312 quid docturus, eodẽ. & 668.	
bilia, etsi difficilia, sequenti.		Prædicatoris boni & mali fructus	
Præceptũ Dei violari	396.	314.	
de auro non			
posidendo, an obliget	412.	de cru-	

INDEX.

Prædicatore, nihil utilius Christianis, sequenti.		Prælati boni conditiones	311. 762
Prædicatoris exercitia	eodem.	Prælati si vult obediri, amet	332.
Prædicatori malo donat Deus, folio	317.	Prælati habent ius in exteriora	344.
Prædicatores Deo maximè iuncti, eodem.		Prælati est sponsus animarum	1eq.
Prædicator malus, vulpes	247. bonus, volucris cæli eod. restu ascendat 428. quando fugiendus 553. quando lapidatur 661. exeat à ciuitate 673.	Prælati infirmos portent	372. quomodo sanabunt Ecclesias 386. 392.
Prædicatorem malum docere, interduibile	705.	Prælatorum obligatio	427.
Prædicatori quando obediendum	707.	Prælati diuites taxantur	547. à Papa dependent 554.
Prædicatorum periculum	717.	Prælatorum institutio	581. & seq. & seq. malorum poena eod. & 583.
Prædicatores quales eligendi	728.	Prælati quidam auocāt pios à Christo	601.
Prædicatoris genus & nomen parum refert: modo lagenam aquæ portet	820.	Prælatorum periculum, & onus	617.
Prædicator qualis esse debeat 7. sua opera ostendat 186. ignem habeat, eodem.		Prælati sunt coloni	659. ubi multa resideant 665. quidam Christum reprobant eod. delicati indicant iudicium propè esse 754. habent quinque talenta 779. à suis ministris peruertuntur 861.
Prælati eligant dignos	309. maline præficientur 299. quorsum adorentur 61. monentur 152.	Primogenitus quid significet	137.
De Prælati multa	177. 344.	Primogenitum qui offert, legem impleuit	684.
Prælatum foras mitti	177. & sequen.	Propheta qui dicantur	728.
Prælati ciuitas est	182.	Propheta dignior, qui plus luminis habet	441.
Prælati cur cadant	880. coronabuntur, pro desiderijs 785.	Proximus cur diligendus	701.
Prælatorum conuiuia tam opipara, peccata	764.	Proximum diligēs totam legem implet	552.
Prælati super omnia bona constituti eod.		Prudentia humana, qualis	177.
Prælatorum munus	432. & 763.	Publicani accedunt ad Euangelium	449.
		Puer formatur quadraginta diebus in ventre	23.
		Pueri baptizati ius habent in cælum	602.
		Pullorum conditiones	735.
		Punit Deus malos, & nō bonos	644. malos

malos seuerè
Purgatorij locus.

Q.

Quadragesima diebus pueri for-
mantur 23. generationibus
caruimus terra promissio-
nis eodem. generationibus placet
Moses, eodē, est numerus laboris
eod.

Quatuordecim generationum my-
sterium eod.

Quartadecima luna immolari agnū,
quid seq.

Quarta vigilia noctis, quid 524.

Quatriduanus Lazarus, quid 526.

Quæstio in orbe maior 436, 549, 556.
orbi controuersa 649. grandis
702. omnium maxima 873.

Quinque viri, & quinque iugabon
quid 845.

Quinque seruantur 691.

R.

Racha quid sit 194.

Reges gubernent 90.

Reges cur adorentur 61.

Reges consilia | Euangelij | requirant
48.

Regis nomen olim fastidiebat Deus
42.

Reges quid plebi debeant 683. pos-
sunt vestigalia exigere 579.

Regum iura, quæ sint 682.

Rex noster est propriè Christus.

627.

INDEX.

729. Regnum Dei est regnum gratiæ.

745. 654.

Regnum Dei iam venit, utinam ad
nos 255. Dei per gratiam, & per si-
dem 256.

Regnum nouum Christi in afflictio-
ne 895.

Regum nimix pompæ offendunt
Deum seq.

Regula ad intelligendas literas sa-
cras 255. 302.

Religiosi mali vix conuertuntur 85.
minus docti docere possunt 706.

Repetere nostra aliquando non licet.
seq. 596.

Repudium curiam non liceat, folio
202.

Respici à Deo quantum bonum 574.

Resurrectio mortuorū probatur 692.

Christi per Zachariam prædicta
845.

Resurrexit Christus priusquam alijs
Sancti 930.

Resurrectio Christi fuit diluculo
947.

Resurrectionem Christi negans fidē
destruit 937.

Resurgent mortui, nullis obstanti-
bus rebus seq.

Resurrectio Christi probatur testi-
monijs & prophetijs, eodem &
sequen.

Restituere an teneatur, qui accepit
pecuniam ut malè faciat fol. 883.

In reuelationibus quanta cautela
525.

INDEX.

S.		Satan, quid significet	141.
S	Abbatum secundo primū, quod	Satum, quid	502.
	494.	Scandalizans, quā peccet	584.
	Sabbati violatio, contentionis	Scribæ, qui dicantur	728.
	radix inter Christū, & Iudæos 459.	Scripturæ sensus, unde sumendus	fol. 213.
	Sabbatum per Christi mortem ces-	Scriptura non sat est, sine lumine	54.
	sauit	consulenda, cur de moribus agi-	
	Sacerdos in lege noua vnus 16. vnde	tur 462. non imponit necessitatē	
	alendus	rebus	848.
	Sacramenta antiquæ legis non da-	Scrupulosi reprehenduntur	598.
	bant gratiam s. noua, plena	Scrupuli, venti sunt	524.
	gratia 4. necessaria ad salutem	Seculum relinquere, quid sit	515.
	112. applicant sanguinem Christi	Seminare Deum, est vitam dare, fo-	
	164. nostra Deitatem cōferunt 466.	lio	488.
	sunt septē panes 547. frequentari	Sepeliunt Sancti Deum	813.
	vult Deus 548. soli clerici mini-	Seps vineæ est protectio Dei	657.
	strent eod. sunt vasa conuiuij 671.	Septem nationes eiectæ	692.
	Sacramentalia, pauci pisciculi 547. &	Serpentinus spiritus, & eius condi-	
	sunt ab Ecclesia instituta	tiones	420.
	Sadaï, Deus nullo indigens	Serpens abducere conabatur Adam	
	Salualet ad quatuor usus	à fide, eodem & seq.	
	Sal sunt Apostoli eodem.	Serui proditores dominorum suo-	
	Salomoni regnum sub conditione	rum malè pereunt	889.
	concessum	Seruus domino suo quærit	762.
	Samsonis ænigma per Christum so-	Serui qui dicantur	426.
	lutum	Sextus est à Deo etiam in plantis, &	
	Sancta canibus non danda	inanimatis	598.
	Sanctificari nomen Dei	Sidon, id est, venatio	539.
	Sanctificatus est mundus per Chri-	Signa aduentus Christi completa	
	stum	549.	
	Sanctorum intercessio	Signorum seu miraculorum causa	
	Sanguinis profluiū, quid 387. Chri-	478.	
	sti pretiū infinitum 840. & seq. q.	Signa adhuc multi petunt	525.
	Sanguis Christi cur mundet delicta	Simonis leprosi domus est caro Chri-	
	eodem. olim fordes, nunc sancti-	sti	811.
	tas eodem. Christi quomodo su-	Simon Cirenæus Ecclesiam signat	
	per Iudæos	902.	
	Sapientes qui sint		

INDEX.

Sol plus commodat malis, quàm bonis.	235.	917. exteriores.	679.
Sollicitudo quid sit.	276.	Tentationes Christi fuerunt summe,	118. & seq.
Sollicitudo, quæ prohibetur.	280.	explicantur fuse.	68.
Sortes super vestibus Christi.	909.	In Tentatione quid faciendum.	68.
Spes est cedrus.	315. & seq.	Tentationes diaboli, per Christum.	120.
Spinæ, quid sint in Euangelio.	492.	molles.	120.
Spiritus sanctus architrictinus con-		Tentatio dicit, ut lapis fiat panis.	127.
uiuus 971. multum habet cū aquis.	304.	Tentatis res mundi grandes viden-	138.
est panis, piscis, ouum.	303.	tur.	215.
Spiritus sancti conditiones.	249.	Tentationi non est difficillimum re-	215.
Spiritus sanctus columba cur dicatur.		sistere.	215.
no. humilia quærit, humanus su-		Tentare, permittere tentari, in tenta-	261.
perba.	21. & seq.	tionē inducere differunt.	261.
Spiritus tres digitos habent.	710.	Tentationi, non est, qui resistere ne-	262.
Spiritualia principio infirma, in fine		queat.	262.
valida, terrena contra.	25.	Tentationes variæ.	321.
Spirituales viros, carnales ne iudi-		Tentatio carnis describitur 333. cum	515.
cent.	292.	venit qui faciendum.	515.
Sponsus Christus, sponsa eius hu-		Tentationes, quando maiores.	528.
manitas, & Ecclesia.	666.	Terra cur in morte Christi tremit.	931.
Spumæ quid significant.	575.	& 951. qualis ante Christi aduētū.	2.
Stare Christum quid sit.	621.	Ternarij explicatio.	494.
Superbia est mons.	78.	Testamenti noui, & veteris explica-	832.
		tio.	832.
		Testimonia probantia Christum ve-	865.
		nisse 437. de passione Christi.	865.
		Testimoniū falsum cur contra Chri-	870.
		stum non est inuentum.	870.
		do falsum dici debeat.	seq.
		Theologia nostra in necessarijs pla-	5.
		na.	5.
		Theologiæ doctor quis.	510.
		Tibicines in Ecclesia, qui sint.	392.
		Timor tentationes cohibet.	360.
		Torcular vineæ est iustitia.	657.
		Trabem habere quid.	294.
		Tribulatus exaltabitur.	617.
		Tribulationum dignitas.	423.
		Tribu-	

INDEX.

Tribulationes , quare veniant	364.	historia	765.
quomodo Deus sedat	359.	Viri quinque, quid	691. pij, sanctum
venti	seq.	virum attentè audiant	33.
Tribulatio non est adeo timēda	348.	Virorum dignitate, fœminarum ma-	20.
aliquando melior, quàm pax	337.	culæ teguntur	6.
Tribulationes per Christum mol-	28.	Virtutes Theologicæ & morales	34.
liores	191.	dantur pijs	67. & seq.
In Tribulatione, quid faciendum	170.	Vitæ spiritualis processus	74. facilis
& seq.	347.	Vitæ spiritualis difficilis	115.
De Tribulationibus multa	548.	156. & seq. in deserto	257. descri-
Tribulatio est vespera	548.	Vitæ spiritualis regula	515.
Tribulatus quærat præsidia Dei	681.	ptio	355. vi-
Tributa an debeantur in conscientia	seq.	Vita Christiana nauicula est	de, Christianorum vita.
681. non perita an sint soluenda	8-9.	Vnguēti usus olim, ad quē	265. & seq.
Tumultus in passione Christi	657.	Vngebant caput Antiqui	eod.
Turris Ecclesiæ est charitas	514.	Vnum est necessarium ad salutē	260.
Tyberiadis mare	539.	Vna est navis in qua saluamur	355.
Tyrus, id est, afflictio	V.	Vnum intrat in cælum, vnus oculus,	211.
V	114.	vnus pes	Vocationes Dei, aliæ efficaces, aliæ
Elamina tria	922.	inefficaces	157.
Veli templi diuisio, quid signi-	776.	Volo, verbum est Deitatis	329. ubi
ficet	440.	multa	Voluntas est fœmina, quod amat est
Vendentes gratiam sunt quintupli-	91. est	vir 479. de hoc multa ibid. nostra,	periculum imò infernus noster
ces	318.	257.	Voluntati Dei resistere, cauendum
Venire est verbum Deitatis	477.	257. & seq.	Volūtas quærit semper bonum
Verbum Dei, securis, & gladius	676.	Dei, qualis fit	654.
vir sapiens	2. & seq.	Z	
Verba moderantur pij	611. 652. & seq.	acharias quis fuerit	729.
Verbum Dei quomodo audiendum	344.	Zelotypia dura ut inferno	234.
707.		Zelus Iudæorum	718.
Veste nuptiali carere		Zizania sunt tempore nostro	497.
Via vitæ olim clausa, perditionis			
aperta			
Vineæ Euangelicæ historia fusè ex-			
plicata			
Violenti rapiunt cælum			
Virginum prudentum & satuarum			

FINIS.

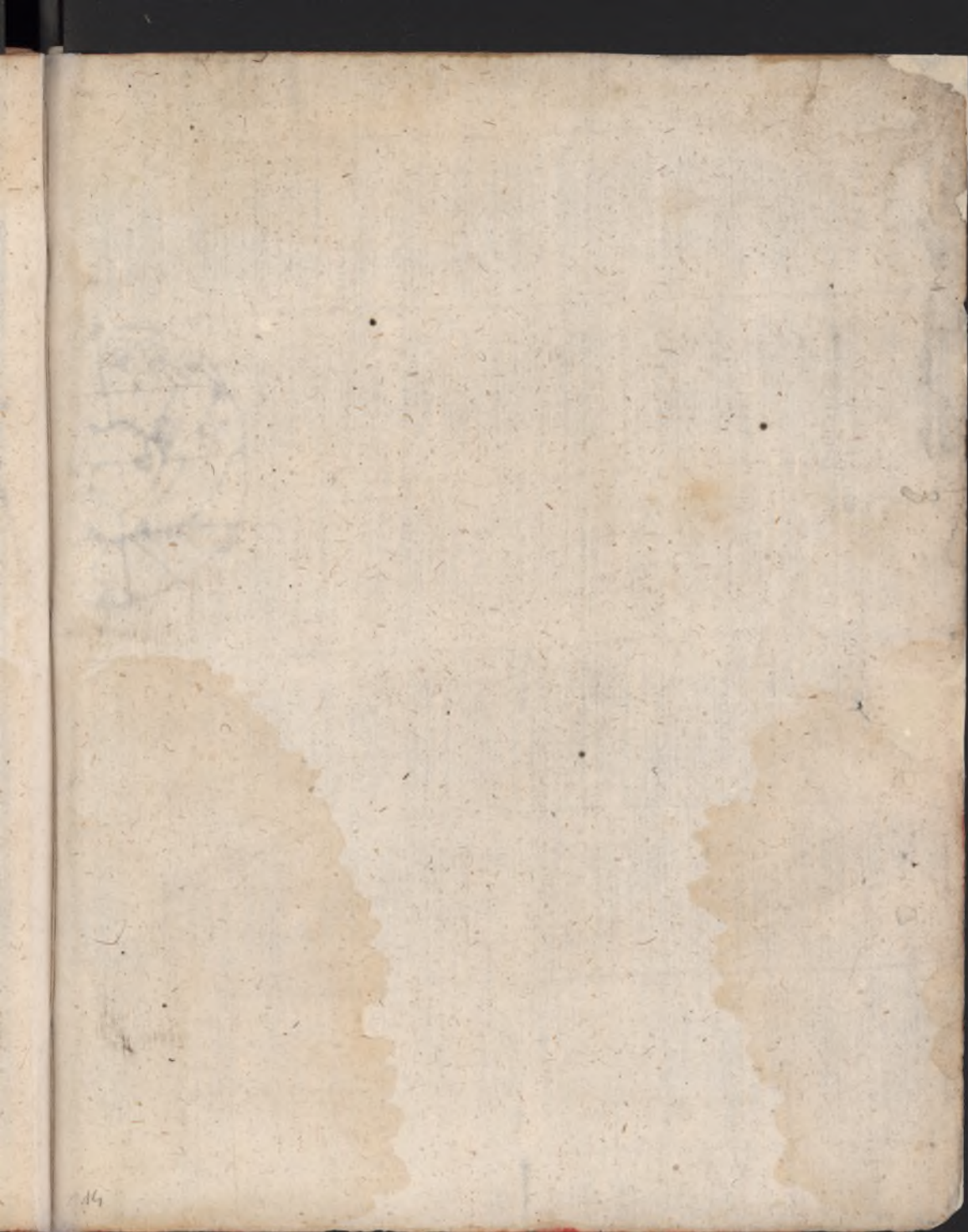
BP



Series Chartarum.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc
Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn
Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu Xxx Yyy
Zzz. Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg
Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp
Qqqq Rrrr Ssss Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz.
a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z. a a b b c c
d d e e f f g g h h i i k k l l m m n n o o p p.







KSIEGARNIA
ANTYKWARIAT

DOM
KSIĄZKI
DOM

3000,-

860467 E

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX



